

M. A. Castrén

ITINERARIA 2

Edited by Timo Salminen

MANUSCRIPTA CASTRENIANA
PERSONALIA II,2

Matthias Alexander Castrén (1813–1852) was by far the most significant Finnish linguist of the 19th century. In addition to being a linguist he was also a multidisciplinary scholar, equally versatile in the fields of ethnography, folklore, mythology, archaeology, history, and human geography. He left behind a huge corpus of field data, collected by himself during prolonged expeditions to Karelia, Lapland, Arctic Russia, and Siberia between 1838 and 1849. During the short periods of time Castrén spent in an academic environment, he had little opportunity to synthesize his collections, a situation aggravated by his rapidly progressing and ultimately fatal illness. Therefore, a major part of his scholarly heritage remained unpublished when he died.

M.A. Castrén continued the European tradition of expeditions in Russia but he was also able to fulfil the needs of the Imperial Russian administration for information about the Empire as well as the Finnish national movement's request to explore the history of the Finnish people. This two-part volume contains the reports and previously unpublished diaries written by Castrén in Finnish Lapland in 1838, Finnish and Russian Karelia in 1839, Finnish Lapland and Arctic Russia in 1841–1844, and in Siberia in 1845–1849. The introductory article contextualizes them in the intellectual and scholarly environment of the time.

ISBN 978-952-7262-12-2 (1-2, print)

ISBN 978-952-7262-13-9 (1, print)

ISBN 978-952-7262-14-6 (2, print)

ISBN 978-952-7262-15-3 (online)

Manuscripta Castréniana
Personalia II,2

Matthias Alexander Castrén

ITINERARIA

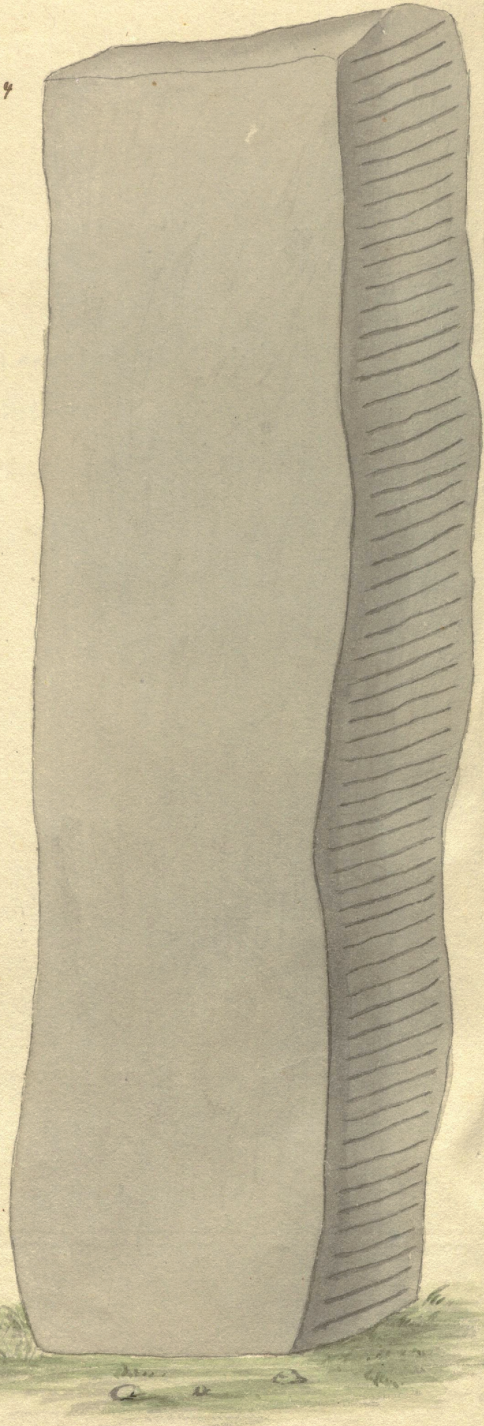
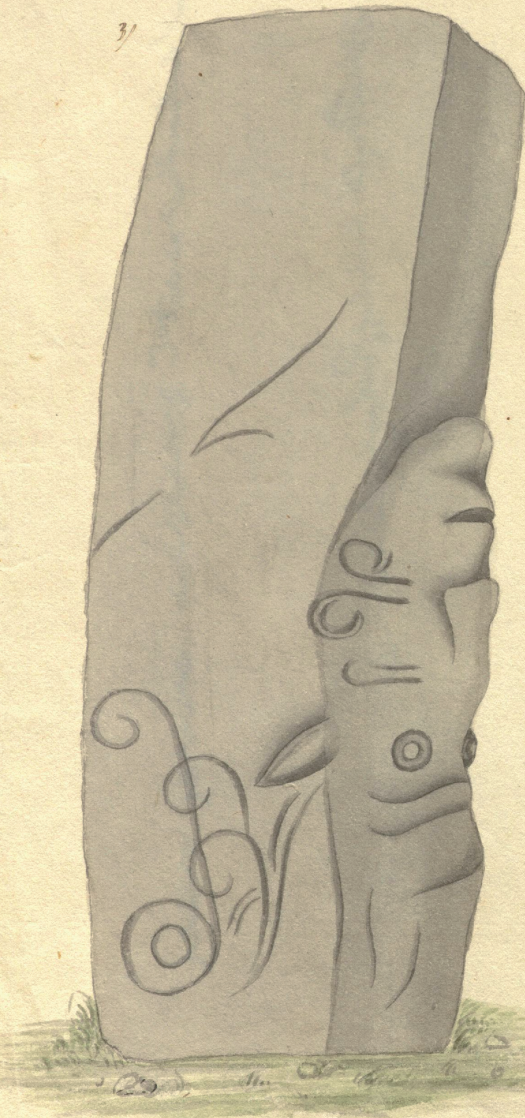
2

Edited by Timo Salminen

Finno-Ugrian Society

Helsinki 2019

Масшабъ

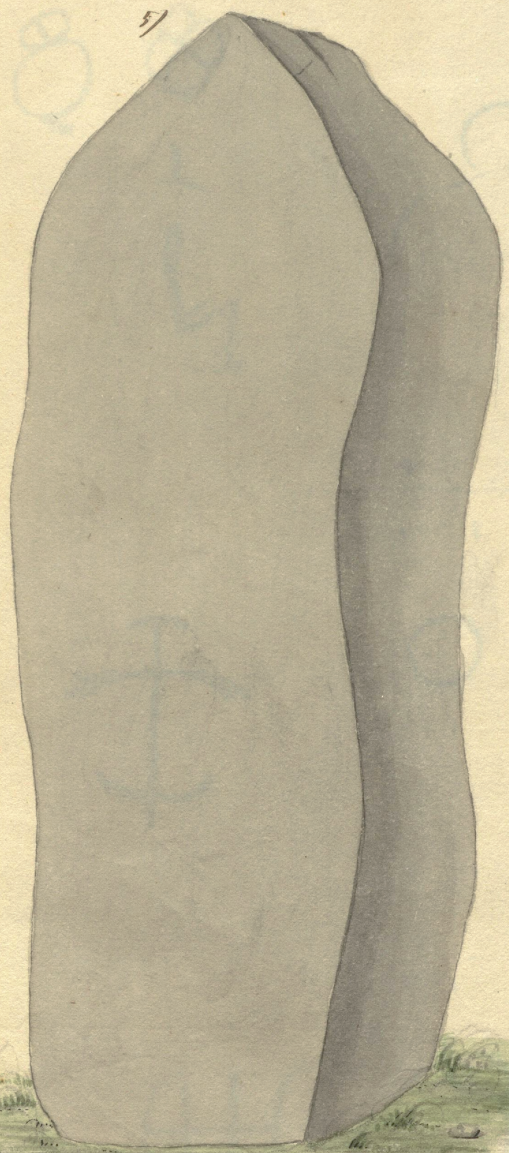
Саж. 16 14 12 10 8 6 4 2 0 1

1) Бел. Тумст. в. Сагайка дом. (fl. Урскы), 2) ил. Саг. дом. 3) Рѣ. в. амер. 1844 г. Курган. е.

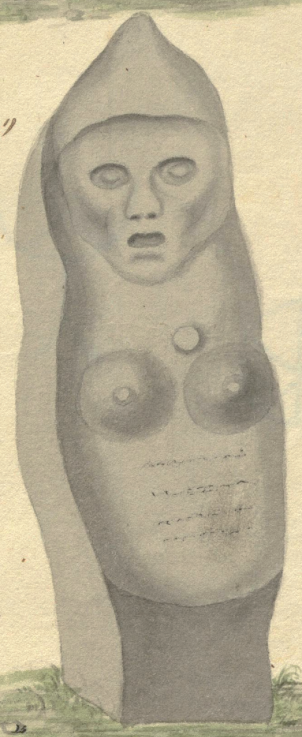

Уа

57

"

2

3 Аршина

из дома; 4-5) на южной стороне

Matthias Alexander Castrén:

Itineraria (1–2)

Manuscripta Castreniana

Personalia II

Edited by Timo Salminen

*Commentaries by Elin Björkman, Kaisa Häkkinen, Juha Janhunen, Paula Kokkonen,
Ildikó Lehtinen, Karina Lukin, Tapani Salminen and Timo Salminen*

Finno-Ugrian Society

Helsinki 2019

<http://www.sgr.fi/manuscripta/>

Editorial Board of the series Manuscripta Castreniana

Ulla-Maija Forsberg, Juha Janhunen, Ildikó Lehtinen,

Karina Lukin, Timo Salminen

*Photograph on the cover of Itineraria 1 by Anders Fredrik Skjöldebrand
("Muonioniska", 1799; Voyage Pittoresque au Cap Nord, Stockholm 1801, Pl. XXVI),*

The Finnish Heritage Agency, Historical Picture Collection

Drawing on the cover of Itineraria 2 by M.A. Castrén

(M.A. Castrén probably with the Kets/Enisej Ostyaks in 1846;

"Jag är väl ingen svinaherde, fast eder tyckes så" –

"I'm not a swineherd, although it may seem like that to you"),

photograph The Finnish Heritage Agency, Historical Picture Collection

Painting on the back by G.D. Budkowski

("Matthias Alexander Castrén", 1845),

photograph The Finnish Heritage Agency

Photograph on the first endpaper of Itineraria 1 by I.K. Inha

(Vuokkiniemi main village in Russian Karelia, 1894),

photograph The Finnish Heritage Agency, Finno-Ugric Picture Collection

Drawing on the first endpaper of Itineraria 2

(Kys-taş and other stone sculptures at Askiz),

KK Coll. 539.20 (Turcica 1) p. 11

Map on the last endpapers

Anna Kurvinen, Timo Salminen

Layout and cover Anna Kurvinen

Revision of English Jüri Kokkonen

*The publication of this volume has been supported by
the Finnish Cultural Foundation and the Kone Foundation*

© *Suomalais-Ugrilainen Seura – Société Finno-Ougrienne –
Finno-Ugrian Society & the authors*

ISBN 978-952-7262-12-2 (1–2, print)

ISBN 978-952-7262-13-9 (1, print)

ISBN 978-952-7262-14-6 (2, print)

ISBN 978-952-7262-15-3 (online)

Printon

Tallinn 2019

Bookstore Tiedekirja

Snellmaninkatu 13

FI-00170 Helsinki

p. (09/+3589) 635 177

<https://www.tiedekirja.fi/>

tiedekirja@tsv.fi

Contents

Itineraria 2

Matthias Alexander Castrén:

JOURNEY TO RUSSIA AND SIBERIA 1845–1849, TRAVEL REPORTS

15	Rese-plan	700
16	Utdrag ur Reseanteckningar 1845 af Doct[or] M. A. Castrén	705
17	Reseanteckningar	730
18	Rese-anteckningar i Sibirien af M. A. Castrén	751
	Appendix 18.1	808
	Appendix 18.2	809
	Appendix 18.3	813
19	Rese-Anteckningar af Dr M. A. Castrén	816
	Appendix 19.1	845
	Appendix 19.2	848
20	Tolstoj Nos den 25 Nov[ember] (7 Dec[ember]) 1846	849
21	Jenisejsk d. 22 Mars/3 April 1847 Rapport till Kejsarl[iga] Vetenskaps Akademien i Petersburg	855
22	Jenisej	862
	Appendix 22.1	877
23	[Reseberättelse I–II]	879
24	Rese-anteckningar	919
	Appendix 24.1	941
25	Några Uppllysningar om de till Sibirien deporterade Finnar	945
26	Rapport till Kejs[erliga] Vetenskaps-Akademien i S:t Petersburg	954

JOURNEY TO RUSSIA AND
SIBERIA 1845–1849,
TRAVEL DIARIES

27	Dagbok 27.2.1845–25.9.1845	966
	Appendix 27.1	1125
28	[Reseanteckningar]	1126
29	[Reseanteckningar, Minusinsk 1847]	1228
30	[Reseanteckningar 1847–1848]	1421
	Appendix 30.1	1542
31	Мѣсяцословъ на 1846 годъ	1544
32	Карманный мѣсяцословъ на 1847	1549
	Sources and Literature	1554
	Indexes	1583

Matthias Alexander Castrén

JOURNEY TO RUSSIA AND SIBERIA
FEBRUARY 1845–MARCH 1849

TRAVEL REPORTS

Edited and editorial comments by Timo Salminen

*Commentary by Elin Björkman (EB), Juha Janhunen (JJ),
Karina Lukin (KL), and Timo Salminen (TS)*

1 The manuscript KK Coll. 539.26.4 (Varia 1.4) p. 11–17 consists of either loose sheets or a notebook measuring ca. 21 x 33.5 cm. Castrén sent this plan to Sjögren on 23 May/4 June 1845 from Tobol'sk. See the volume of letters in this series.

2 *egnat* || äfven ~

3 There are different interpretations of whether the Scythians were actually a single people or an ethnically more heterogeneous group with similar cultural adaptation and orientation. The term *Scythians* is used in literature both in the broader sense of referring to south-east European and Asian steppe nomads from the 9th century BCE to the 1st century CE and, more specifically, to one of these peoples from the 7th to the 3rd century BCE, who probably spoke an Iranian language. Historical information about the Scythians is derived above all from Herodotus, but there is a wide range of archaeological remains connected to them, especially kurgan graves, many of which have revealed spectacular finds of gold and silver artefacts. They began to be collected for the Imperial museums of Russia at the beginning of the 18th century. The Scythians themselves have been an inspiration for attempts at historical explanations of various kinds, both mythical and scholarly. Lebedynsky 2009: 7, 26–31, 37, 44–47, 50–52, 60–62; Ильинская – Тереножкин 1983.

A connection between Finns and Scythians was proposed by several scholars in the 18th and early 19th centuries, mainly to support the idea of a link between Finns and classical antiquity, but already Y.S. Forsman (later Yrjö-Koskinen)

❖ 11 ❖ 15

Rese-plan.¹

Ehuru ringa uppmärksamhet man hitintills *egnat*² åt den Skythiska folkstammen³, så öfverensstämma⁴ likwäl de fleste bland sednare tidens forskare deri, att nämnda folkätt är en af de mest utbredda på jorden. Särdeles öfvererraskande äro i detta afseende resultaterna af den werldsberömda Professor Rasks⁵ forskning.

Han har sökt bewisa, att den Skythiska ätten, hvaraf äfven den Finska folkstammen är en utgrening, sträcker sig från Grönland oafbrutet öfver hela norra delen af America, Asien och Europa till Finnmarken (Norriska Lappmarken) och i äldre tider ända till Elbe, ja! att den till och med anträffas i Spanien och Frankrike, samt åter från Hvita Hafwet fortgår till andra sidan af Kaukasus. I motsatts mot Klapproth⁶, Leontiew m. fl. yrkar han jemwäl⁷, att icke blott⁸ Tatarer, utan äfven Mongoler, Mandschurer och Finnar höra till samma folkätt, och påstår, att enhvar, som eger kännedom af Lappska och Finska språken, skall ovilkorligen öfvertyga sig om denna förvandtskap, ty⁹ många ord och ändelser äro enligt Rasks ❖ uppgift öfverensstämmade i dessa språk, och ordställningen skall vara ungefär densamma. På ett annat ställe yttrar han om Tatariska och Mandschou-språken, hvilkas inbördes släktskap äfven blifvit ifrågasatt, att de äro ganska nära beslägtade, och att "isär hele den grammatikaliska Indretning i

❖ 12

begge er aldeles densamme, så att de tydelig og klart höre som forskjellige Sprog-klasser till en og samme Sprogæt (eller Rase).⁹¹⁰ I fall det således kan anses för afgjort, att Tatariskan, Mongoliskan och Mandschou-språken äro med hvarannan befreundade, så måste äfven Finskan hänföras till samma språkstam, emedan Tatariskan och Finskan otvifvelaktigt¹¹ äro beslägtade språk. Till bewis¹² för deras förwandtskap anför Rask bland annat, att Adelung¹³ m. fl. ansett Woguler, Tscheremisser,¹⁴ Wotjaker o. s. v. för idel blandningar af Finnar och Tatarer. Detta är enligt Rask en orimlig förklaring, emedan¹⁵ alla dessa¹⁶ folkstammar lefva¹⁷ icke blott isolerade, utan till¹⁸ och med i ett fiendtligt förhållande till hvarandra, ty ”saken är, säger han¹⁹, att de utgöra mellanliggande leder, men för ingen del blandningar”. Rask²⁰ har äfven på philologiska grunder sökt ådagalägga slägtskapen emellan Finnar och Tatarer, och denna åsigt hylas i sjelfva verket af de flesta språkforskare²¹.

 13

Af det anförda synes, att den Skythiska språkstammen erbjuder ett rikt fält för comparativa undersökningar. Hvilken oerhörd mängd utgöra icke²² de Uralska och kaukasiska språken? Sibirien hwimlar af oräkneliga folkstammar. Likaså det norra America. Tatarer, Mongoler och Mandschurer sönderfalla i flere stammar. Och de språk, som höra till den egentligen Finska stammen, utgöra redan i och för sig ett icke ringa antal. – Det är intet tvifvel underkastadt, att ju icke alla²³ dessa språk skola med²⁴ tiden undersökas, och²⁵ deras inbördes frändskap utredas, likasom²⁶ man nu söker uppdaga slägtskapen emellan de Sarmatiska eller Kaukasiska språken. Intill sednaste tider hafva sistnämnda språk i anseende²⁷ till sin rikare litteratur

denied it. Korhonen, M., 1986: 27; Forsman 1862: 54, 61. (TS)

- 4 *öfverensstämma [...] deri* || 1. äro likwäl de fleste bland sednare tidens forskare ense derom || 2. komma
- 5 Danish linguist and philologist Rasmus Kristian Rask. See p. 198. (TS)
- 6 Julius von Klaproth (1783–1835), German orientalist, adjunct member of the Imperial Academy of Sciences in St Petersburg in 1804–1812, worked later in Paris and Berlin. Tallqvist 1912. (TS)
- 7 *jemwäl* || äfven bestämdt
- 8 *blott* || allenast
- 9 *ty [...] öfverensstämmande* || 1. ty ”mangfoldige ord i disse Sprog”, säger han || 2. ty många ord och ändelser skola enligt Rasks uppgift öfverensstämma
- 10 The quotation is from Rasmus Rask’s letter to the antiquarian Rasmus Nyerup (1759–1829) from St Petersburg in March 1819, published posthumously in Rask 1834: 71. (TS)
- 11 *otvifvelaktigt* || ovilkorligen
- 12 *bewis* || st
- 13 Johann Christoph Adelung (1732–1806), a German philologist, specializing in the German language. (TS)
- 14 *Tscheremisser*, || Tscheremisser och
- 15 *emedan* || då
- 16 *dessa* || ~ fyra
- 17 *lefva [...] blandningar* || lefva mycket isolerade och alldeles icke ingå några äktenskap med hvarandra, ~~ju~~ samt då några icke engång bosatta sig bland främmande stammar, ej heller tåla dem ibland sig, hvilket omöjliggen låter förmå sig med den åsigten, att de ~~ärø~~ blifvit sammanblandade. ”Saken
- 18 *till och med* || äfve[n]
- 19 *han* || Rask
- 20 *Rask* || 1. ~ || 2. Han || 3. Samma Förf[attare]

- 21 *språkforskare* || *språklärda*
 Rasmus Rask divided all the languages of the world into eight ‘language races’, dividing them further in classes. Like his contemporaries, Rask assumed that linguistic relations were also ethnic relations. He wrote about these ideas in various contexts. In subsequent years, the same idea was proposed, with slight modifications, also by Wilhelm Schott (1802–1889) and Johann Ferdinand Wiedemann (1805–1887). Bjerrum 1959: 69–71; Sommer 2016: 155. (TS)
- 22 *icke* || *ej* redan
- 23 *alla* || *samteliga*
- 24 *med tiden* || *under tidernas*
- 25 *och* || *att*
- 26 *likasom* || *på samma*
- 27 *anseende till* || 1. ~ || 2. *anledning af*
- 28 *släktskapen* || *frändskapen*
- 29 *undersökningar* || *ändamål*
- 30 *jemföra [...]* *blott* || *i möjligaste*
måtto utreda
- 31 *ordformer* || *f[ormer]*
- 32 *structur* || ~, *lagarna*, *som i språket*
uppenbara sig
- 33 The 19th century was the period when comparative linguistics developed quickly. A crucial figure in these developments was Rasmus Rask, whom Castrén cites above. Hovdhaugen & al. 2000: 159–163. (TS)

åtnjutit privilegium att uteslutande vara föremål för de språklärdes forskningar. Men sedan den comparativa språkforskningen gjort sig gällande, och men börjat studera språk i och för deras egen skull, så har detta privilegium upphört, och många enskilda språk af den Skythiska stammen hafva till sin grammatikaliska byggnad redan blifvit undersökta. Jag vågar således hoppas, att äfven en *comparativ undersökning af släktskapen*²⁸ *emellan den Finska och den Tatariska språkstammen*, som utgör ändamålet för den resa, till hvars verkställande jag i ödmjukhet anhåller om litterärt understöd, skall ega icke blott fosterländskt, utan äfven ett allmänt wetenskapligt intresse. Då likväl en saks wetenskapliga värde beror, icke så mycket på sjelfva problemets beskaffenhet, som på sjelfva sättet, hvarpå det utredes, så torde det ej vara öfverflödigt att med några ord antyda den method, jag ärnat följa wid min tilltänkta undersökning.

Alla forskare, som hitintills sökt utreda släktskapen emellan de Skythiska språken, hafva härigenom velat komma folkslagens släktskap på spåren. Språkforskningen har icke varit deras hufvudsak, utan de hafva begagnat den såsom medel för historiska undersökningar²⁹ och ansett det vara tillfyllest för sitt ändamål att anställa jemförelser emellan enskilda ord och ordformer, med åsidosättande af språklagarne och hela den grammatikaliska byggnaden. Men härmed åtnöjer sig för ingen del den comparativa språkvetenskapen. Den går ut på att jemföra³⁰ icke blott ord och ordformer³¹, utan framför allt språkens inre structur^{32,33} Ty emedan språken äro stadda i en ständig utveckling och dessutom utsatta för

yttre inflytande, så är det tydligt, att de under olika förhållanden kunna i yttre måtto utveckla sig mycket olika. Detta är i synnerhet fallet, om en folkstam blir söndersprängd eller annars åtskild, medan språket ännu befinner sig i sin naturliga utvecklingsprocess, ty med reflexionens framskridande försvinner småningom det onomatopoetiska lifwet, och de skilda språken fortgå nu på hwar sin egendomliga bana. Om således den comparativa språkforskningen skall vara fruktbarande, så måste den hufvudsakligen stödja sig på sjelfva språklagarna. Wisseligen kunna³⁴ äfven dessa under språkens utveckling undergå förändringar, men det hör jemwäl till philologiens problemmer att på³⁵ comparativ och genetisk wäg utreda språklagarnes ursprungliga beskaffenhet.

16 Sådan är i korthet den method, jag ärnat wälja till ernående af mitt föresatta ändamål. Nu är det wäl möjligt, att den icke omedelbart kan tillämpas på de Finska och Tatariska språken. Derföre har jag warit sinnad att taga nödig kännedom af åtskilliga Finska språkarter³⁶, som utgöra länkar emellan nämnda språkstammar, samt i synnerhet Mordvinska, Tscheremissiska och Tschuwaschiska språken.³⁷ Hela den Bjarmiska språk-klassen, som utgöres af Syrjänskan, Permskan och Wotjakiskan, har jag, för att icke kasta mig alltför widt ut, ärnat tills widare lemna åsido, men deremot wore min plan att undersöka Woguliskan och Ostjakiska[n] eller Kondi-språken i Sibirien, hvilka enligt all sannolikhet äro beslägtade med Finskan och Tatariskan.

Hwad nu sjelfwa resan beträffar, så är³⁸ det min afsigt att, efter återkomsten från³⁹ Samojederna, nästkommande sommar resa till

- 34 kunna [...] dessa || hafva de
 35 på || <d---->
 36 språkarter || 1. språkstammar || 2. <->
 37 språken. || ~ Tschuwaschiskan torde i sjelfva verket bilda öfvergängen ifrån Finska till Tatariska språken, ty det anses af ~~some[ga]~~ några för ett Finskt, af andra åter för ett T[atariskt] m
 38 är det || har det warit
 39 från || till

- 40 *blir* || är
- 41 *Tatariskan [...] Kasan.* || Tatariskan, som med största fördel torde kunna *studer[as]* läras studeras i Kasan.
- 42 *för att* || att
- 43 *begynna* || 1. ~ || 2. under vintern sosselsätta
- 44 *under [...] studera* || 1. studera || 2. ~ || 3. studera
- 45 *Mordviner* || Tscheremisser
- 46 *Under [...] vinter* || 1. W[intern] || 2. Följande vintern || 3. Den derpå följande vintern <- ->
- 47 *är* || wore
- 48 *på [...] tid* || och dröja der ett helt år
- 49 *derstädes* || der
- 50 The msr of the travel report published here is not preserved, but its original version, containing many differences in expressions compared with this one, can be found in Castrén's travel diary beginning on 10 April 1845, see from p. 987 on. The report was published partly in *Morgonbladet* No. 59–61/1845 (Castrén 1845c) and partly in the journal *Suomi* (Castrén 1846e), and also in Castrén 1855: 5–17, 23–36 where the two earlier publications were combined. This publication follows the structure of Castrén 1855 but the spelling of Castrén 1845c and 1846e except for corrections of some obvious misprintings.
- 51 In traditional Slavic culture it was prohibited or at least not recommended to initiate any new action on Mondays, such as traveling out of the town or building a house. Амосова 2005 (<http://www.ruthenia.ru/folklore/amosova3.htm>). (TS)

17 Petersburg och derstädes studera Turkiska språket, ¶ hvars kannedom blir⁴⁰ för mitt ändamål oundgängligen nödvändig, emedan det med Turkiskan närbeslägtade Tatariska språket är till sin grammatikaliska byggnad högst ofullständigt utredt. Till följe af mina föregående studier i Turkiskan hoppas jag under hösten kunna förvärfva mig en tillräcklig insigt i detta språk, för att kunna begynna med Tatariskan⁴¹. Detta språk torde med största fördel kunna studeras i Kasan. Åtminstone wore jag här bäst i tillfälle för⁴² att begynna⁴³ med Tatariskan. Detta språk har jag ärnat under⁴⁴ vintern studera i Kasan, med särskildt afseende fästadt wid den Kasanskt-Tatariska dialecten, som enligt sakens natur bör närma sig mest de i nejden bosatta folkstammars språkarter. Wären och hela sommaren skulle jag komma att vistas hos Tschuwascher och Tscheremisser, samt hösten hos Mordviner⁴⁵. Under⁴⁶ påföljande vinter är⁴⁷ jag sinnad att begifva mig till Sibirien på⁴⁸ ett helt års tid, för att undersöka de derstädes⁴⁹ bosatta Finska och Tatariska folkstammars språkförvandtskap. Skulle det, såsom jag förmodar, lyckas mig att under resan göra några besparingar af understödet, så will jag använda den till anställande af ytterligare undersökningar, vare sig af Sibiriska eller andra till den Skythiska stammen hörande språk.

16 Utdrag ur Reseanteckningar 1845 af Doct[or] M. A. Castrén.⁵⁰

Kasan den 29 April (11 Maj) 1845.

Efter att hafva ombesörjt mina viktigaſte angelägenheter i S:t Petersburg, anträdde jag den (12) 24 Mars fortsättningen af min Sibiriska resa. Nyssnämnda dag råkade vara en af Rysarne så kallad *черный день*, dies infaustus, eller med andra ord en *Måndag*, d. ä. en sådan dag, på hvilken ingen rättroende kristen i Ryssland företager sig en resa.⁵¹ Uti denna omständighet funno mina vänner en förevändning att ännu söka qvarhålla mig en dag i Petersburg; men "tjensten går framför vänskapen," säger ett ryskt ordspråk, och för öfrigt ansåg jag det ej heller löna mödan att af 3 X 365 tjänstedagar för vänskapens räkning bestjåla kronan på blott en enda. Undfågnad med en god frukoſt och ömma människors välsignelser, satte jag mig alltså på den bestämda dagen uti en slåde, som utom mig äfven herbergerade min reskamrat Cand[idatus] Bergstadi och Sitka-fararen Pastor Plathan.⁵² Med tre raska häſtar, en god kusk och en lätt slåde hoppades jag uti en snabb och munter färd finna en afledning för vissa känslor, de der uti ögonblick, sådana som det närvarande, ändock ogerna låta bortblanda sig; men den fatala måndagen bragte straxt utanför Moskowska tullen ett odrägligt yrväder öfver mig. I en välförsedd Rysk slåde lider man lekamligen ej särdeles af

52 In Johan Reinhold Bergstadi's diary on March 12/24, it can be found that they had planned their departure already for Sunday evening: "I går voro vi på middag hos Sirén. Skulle resa på aftonen, men deraf vardt ingenting. Under qvälens lopp dracks toddy hos oss. [...] Kl. 7 på morgonen i dag voro häſtarne beställda, men inpackningen i slådan och öfriga anstalter för afresan gjorde att vi dröjde ända till kl. 12 på dagen. En rikelig och präktig afskedsfrukost åts dessförinnan hos Siréns." Rancken 1884: 8–9.

Johan Reinhold Bergstadi (1820–1850) followed Castrén from the beginning of the journey until the spring of 1847, when he returned first to Kazan' and from there back to Finland because of deteriorating health. Bergstadi completed his MA degree in 1847 and worked as teacher of German and Russian in Pori, Helsinki and Turku until his early death. Rancken 1884: esp. XXXIII–XXXIV; Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15656>.

Gabriel Plathan (1809–1887) was appointed Lutheran vicar in Sitka, Alaska in 1845. He stayed there until 1852. Plathan's predecessor had been Uno Cygnaeus in 1839–1844. It should be noted that the Finnish-born marine officer Arvid Adolf Etholén (1799–1876), also known as a collector of ethnographic artefacts, was Governor of Alaska in 1840–1845. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=15766>. Engman 2007: 17–20. (TS)

- 53 According to Bergstadi's diary, they had, however, got with them a large bag of delicacies to make their journey more comfortable: "I dag hafva vi åkt 86 verst. Här öppnades vår präktiga matsäck. Efter anställd visitation funno vi att den innehöll 18 skilda slag af de utsöktaste rariteter. Bullor, tortor, mandelkakor, smör, thée, socker, torkade äpplen, päron och aprikoser med flere delicer utgjorde den makalösa säckens ovärderliga innehåll. Vid théebordet kom den till oss utmärkt väl till pass." Rancken 1884: 9.
- 54 Castrén refers here to 2 Kings 2:11: 'As they were walking along and talking together, suddenly a chariot of fire and horses of fire appeared and separated the two of them and Elijah went up to heaven in a whirlwind'. Bible (New International Version), <http://www.biblestudytools.com>. (TS)
- 55 On 13/25 March they were at Jajcevo near Novgorod, crossing the River Volxov at N58°38'48" E31°26'24", on the 14/26th in Edrovo (N57°55'9" E33°35'51"), on 15/27th in Toržok (N57°2'28" E34°57'36"; "Castrén och Plathan begynna att krassla.") on the 16/28th in Zavidovo (N56°31'41" E36°31'41") and on the 17/29th they arrived in Moscow. At the time of the arrival, "Plathan var mycket krasslig, [...] Castrén har hållit sig temmeligen uppe och sökt att med glam och skratt raisonnera bort sina krämpor." Before Tver' the bad road conditions had broken their sleigh and it had to be repaired on the way. Rancken 1884: 9–11. (TS)

ett ännu vida värre oväder, än det närvarande; men till och med den sämsta abc-darius i det menskliga eländets historia vet så mycket, att man under vissa omständigheter af ett mindre ondt plågas mera, än under andra vida större. Så skulle ovädret bakom den Moskowska tullen sannolikt haft föga att betyda, om resan exempelvis hade gällt ett bröllopp eller en Magisterpromotion; men då sjelfva Sibirien utgjorde målet för min resa och jag i Petersburg hade tagit afsked af mina sista öfrigblefna, Finska vänner, väckte nu den lilla disharmonien i naturen hos mig på samma gång en sorglig saknad af hemmet och en bitter hugkomst af Sibiriens tundror.⁵³ Det föreföll mig, liksom vore min färd ifrån hemmet till tundran på visst sätt ett motstycke till Elie himlafärd.⁵⁴ Ty likasom hemmet borde utgöra vår jordiska himmel, så lärer väl rättvisligen en hvar utom Samojuden nödgas erkänna, att ofvan jord ej finnes någonting vederstyggligare, än en Sibirisk tundra. Att hos mig upplifva minnet af tundran, såsom målet för min resa och mitt treåriga hem, dertill bidrog utom ovädret äfven naturens egen beskaffenhet. Jag färdades oafbrutet på omätliga slätter, skoglösa, ödsliga och enformiga, såsom tundran; ofta framskymtade genom den bortsmälta snön bara, mörkbruna fläckar, alldeles likasom på de kärruppfyllda tundrorna. Vägen var folktom, allt lefvande hade för ovädrets skull flytt sin kos, byar och boningar bortskymdes af yrsnön. Samma natur och samma uthållande oväder förföljde mig nästan genom hela Petersburgska och Nowgorodska guvernementerna.⁵⁵ Med afseende å naturen skiljer sig Waldaj-regionen⁵⁶ genom sina sandiga kullar i någon mon ifrån det öfriga landet; men dessa kullar äro likväl icke högre, än att de rätt väl kunna jämföras med de likartade upphöjningarna på tundran. Med Nowgorodska guvernementet upphör Waldaj, och i det Twerska vidtager åter slättlandet, men rikare, skönare och mera omvexlande, än tillföre. Utom naturens egen inneburna, konstlösa skönhet ser man

så väl i det Twerska, som i de Moskowska och Wladimirska guvernementerna⁵⁷ många herregods, som prydas af sköna trädgårdar, parker, alleer m. m. Men hvem njuter af naturens skönhet i slutet af Mars, då man med möda fredar sitt ansigte emot det af hästfötterna ifrån landsvägen uppkastade orena snöslaget! I Wladimirska guvernementet öfverraskades jag likväl på ett angenämt sätt af en upphöjdare natur. Jag menar icke de der långsträckta, skoglösa, tundralika höjderna, ifrån hvilka man med ens öfverskådar ett helt chaos af nakna snöfält; – utom dem möter man i detta guvernement äfven brantare, med ståtliga granar bevuxna höjder, hvilka ett Finskt öga alltid med fröjd betraktar. Inom Nishegorodska guvernementet⁵⁸ gick min färd längsefter Wolga. Dess stränder bestodo af skoglösa, sandiga, mycket höga kullar, hvilka hindrade mig att taga i ögnasigte det närliggande landet. Allt hvad jag deraf såg bestod af ett evigt slättland. I det Kasanska guvernementet fortsatte jag resan utmed Wolga, men här voro dess stränder ej mera nakna sandbackar, såsom i *Nishnej*, utan för ögat tedde sig å ena, den högra sidan af floden en bergig nejd, rikt bevuxen med ekar och almar, samt å den venstra vidsträckta slätter, som sades bestå af ängar och åkerfält.

Min hitintills gjorda resa ifrån Helsingfors till Kasan⁵⁹ utgör vid pass 2000 verst. Härunder har jag naturligtvis varit i tillfälle att se mycket, men jag har egentligen ingen ting besett. *Nowgorod Welikij*⁶⁰, det gamla Gardarikets lysande hufvudstad, for jag förbi, utan att ens lägga märke på den plats, der de fria männen fordom upphofvo sina röster för allmänt väl. Staden *Twers*⁶¹ sköna läge betraktade jag vid en kopp kaffe genom vindskammarfönstret på stationen. I *Moskwa* besökte jag äntligen *Kreml*, såg det gamla Tsarpalatset, rustkammaren och den märkvärdiga kyrka, som Iwan Wasiljewitsch⁶² lät uppbygga till minne af Kasans eröfring, hvarefter det behagade Fursten att låta utsticka ögonen på byggmästaren,

- 56 The Valdaj uplands, the watershed area between St Petersburg and Tver'. Its length from north-east to south-west is ca. 450 km and its breadth is ca. 100 km. The highest point is 346 m above sea level. Макавеев 2006. (TS)
- 57 The Governorate of Vladimir is ENE of Moscow, and the city of Vladimir is at N56°7'47" E40°24'10". (TS)
- 58 The Governorate of Nižnij Novgorod east of the Gov. of Vladimir. The city of Nižnij Novgorod is located at the confluence of the Oka and the Volga at N56°19'38" E43°59'58". (TS)
- 59 Kazan' is on the River Kazanka, approximately at the point where it joins the Volga at N55°48'19" E49°4'20". It was a Governorate administrative centre since 1708. In Castrén's time it had ca. 45,000 inhabitants. At present it is also a prominent centre of education and research with a university, learned societies and other institutions. The university was founded in 1804, and the first chair in Mongol languages in Europe was opened there in 1833. Several Finnish scholars visited Kazan' also after Castrén. Статистическія таблицы: 14; Губернии Российской империи: 118; Салахов – Бухараев 2008; Salminen, Timo, 2003: 105, 109 etc.; 2009: 228, 239 etc. (TS)
- 60 Novgorod is on River Volxov at N58°31'15" E31°16'35". (TS)
- 61 Tver' is on the River Volga at N56°51'35" E35°55'5". (TS)
- 62 Ivan IV the Terrible (1530–1584), Grand Duke of Moscow and Tsar of Russia in 1533–1584.

Nenonen – Teerijoki 1998: 844–845. (TS)

- 63 Castrén means the Church of Vasilij Blažennyj (*Собор Покрова Пресвятой Богородицы, что на Рву*) on the Red Square in Moscow, built in 1555–1561. Ильина 1973: 9, 22–23, Fig. 105–111. (TS)
- 64 Again, Bergstadi described their social life in Moscow in more detail than Castrén. On 18/30 March: “Om morgonen uppsökte jag Finnarne: Boström, Martinsson, Boisman, Öhman, Cairenius, Hultman, Sederholm och Tollet. De hade väntat oss till Påskaftonen. Vi frågade väl vid ankomsten till staden efter Glavnaja Kwartira Finlandzef, men emedan ingen derom kunde gifva oss besked, så åkte vi in på Yards värdshus. En väldig Påskfrukost åts hos Finnarne. Vin och punsch flödade i massa. Vi dröjde hos dem ända in på sena qvällen.” He continued on the next day: “På morgonen hitkom Öhman och derpå Hultman. Vi höllo turvis den kranke pastorn sällskap. Castrén var med Öhman till Kreml och på Bokuppköp.” He also mentioned Castrén’s fear that the spring would come so soon that they would not cross the Volga before the break-up of the ice but because the winter seemed to continue, Castrén decided to depart on the next day. Rancken 1884: 11–12.

All the listed Finns were in Moscow to learn Russian. Of them, Johan Petter Boström (1819–1871) was later an adjunct pastor. Fabian Martinson (1821–1896) became lecturer in

för att han ej måtte kunna uppföra ett annat dylikt verdens underverk.⁶³ Bland fästningens märkvärdigheter fick jag äfven se den ryktbara jätteklockan och hörde en bonde vid dess betraktande utropa: что глупо. Efter att hafva tagit allt det märkvärdigaste i ögnasigte, förfogade jag mig ut ur fästningen genom en port, som Napoleon sades hafva sprängt i luften. Härvid nödgades jag blotta hufvudet – ett bruk, som af hvarje man bör iakttagas, emedan en Helgonbild hänger ofvanom porten, som skall hafva kommit helbregda ifrån den Moskowska smällen.⁶⁴ Efter tre dagars uppehåll i Moskwa fortsatte jag resan till Wladimir⁶⁵, den närmaaste guvernementsstaden. Här låg jag öfver natten och undvek derigenom en olycka, som drabbade många andra resande, i det de med släde och hästar blefvo igenyrda på en till staden nära belägen höjd, hvarest de äfven nödgades tillbringa sin natt på äkta Samojediskt vis. Halflevande återvände de följande morgon till Wladimir, beskärmande sig ej mindre öfver herberget, än sina i lösen utbetalade 50 Rubel. ”Богъ тебя обдумалъ,” yttrade min hyrkusk, då han hörde, att äfven jag ärnat samma natt fortsätta min resa. – Till Nishnij Nowgorod anlände jag med tusen krämpor, men fortsatte icke desto mindre utan uppehåll min resa till Kasan. Här har jag omsider nedslagit mina bopålar för några veckor, men är ännu icke rätt hemmastädd i stadens mysterier. Saken är den, att Ryssarne nu hafva sin страстная недѣля (veckan före Påsk), då hela verlden är försänkt i andakt och bön, följakteligen otillgänglig för oskära blickar. Alldeles liksom de rättroende tillbringa äfven jag ett instängdt kammarlif, men grubblar mindre öfver mina synder, än öfver Kasanska guvernementets äldre invånare. – – –

Såsom bekant är, har det Kasanska landet eller medlersta delen af Wolga-flodområdet varit en tummelplats för en mängd folkslag, bland hvilka somliga redan försvunnit, andra deremot kvarblifvit, men de flesta likväl, såsom det tyckes, upphört att spela en

role i verldshistorien. De uräldsta innevånare i denna nejd voro *Bulgarerne* – ett folk, som ej lemnat efter sig andra minnen, än grafvårdar och ruiner af förstörda städer, ehuru de efter allt utseende varit i besittning af en aktningvärd kultur och för öfrigt äro af den allrastörsta betydelse i Rysslands äldre historia.⁶⁶ De första upplysningar om Bulgarnerne äga vi genom Arabiska och Byzantinska skriftställare. Hos dem omtalas Bulgarnerne såsom ett handlande folk, till sin religion Muhamedanismen tillgifvet. Hufvudstaden för deras rike var *Bolgari*, hvaraf ruiner ännu skola vara synliga vid Wolga ej långt från staden Spask, 90 verst söder om Kasan.⁶⁷ Bulgarnerne hänföras af Byzantinske Historie-skrifvare till samma folkklass som Hunnerne, hvilka enligt all sannolikhet voro Finnarnes förfäder. Allmänt räknas äfven af nyare historici Bulgarnerne till den Finska stammen, hufvudsakligen på den grund, att, såsom F. H. Müller yttrar sig, ”ännu talrika grenar af nämnda stam förefinnas i den nejd, hvarest Bulgarnerne fordom spelat sin rol.”⁶⁸ Bulgarnernes valde sjönk, och på dess spillror reste sig det Mongoliskt-Tatariska med Kasan som hufvudstad. När sedermera äfven dess tid var kommen och allt land ända till Ural underlades den Ryska spiran⁶⁹, blef det Kasanska området ännu öfversvämmadt af Baschkirer, Kirgiser, Kalmucker, hvilka med de Finska stammarna vid Wolga gjorde gemensam sak emot Ryssland.

Efter de mångfaldiga, men för äldre tider föga kända folk-rörelser, som föregått inom den Kasanska delen af Wolga-flodlandet, finnas här ännu bebyggare af tre folkstammar, hvilka tid efter annan varit de herrskande, nemligen den Finska, den Tatariska och den Slaviska stammen. För det närvarande utgöra Ryssarne den största och Tatarerne den minsta delen af landets befolkning. Vid senaste revision uppgafs i Kasanska Guvernementet antalet af Ryssar till 504,930, af Tatarer till 136,470⁷⁰ och af de Finska stammarna inalles till 356,191. Beträffande Tatarerne tror man dem utgöra en blandning af Turkar och

Russian at the Alexander University in Helsinki. Erik Vilhelm Johan Boisman (1821–1880) was to become a vicar in Hämeenlinna. August Mauritz Öhman (1819–1849) was already at the time a teacher of Russian in Porvoo, and later a bookseller in Helsinki. Isak Leonard Cairenius (1823–1860) was later teacher of Russian in Helsinki. Karl Hultman (1824–1884) became a state clerk. The most notable career that of Karl Adolf Teodor Sederholm (raised to the nobility as Cederholm, 1824–1911) who became Senator and Vice Chairman of the Judicial Department of the Finnish Senate (i. e. the Supreme Court of the Grand Duchy of Finland). Before that he held several other positions. Karl Arvid Tollet (1823–1892) was later a clerk at the Administrative Court of Turku. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15617>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15917>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15932>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15648>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=16164>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15995>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15894>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15942>. (TS)

65 On 20 March/1 April, they were in Bogorodsk and arrived in Vladimir on the next day. There

they could initially get horses, because postal coach had taken them all. On 22 March/3 April they reached Slobodišči at N56°10'9" E42°26'36". Rancken 1884-12-14.

- 66 The Bulg(h)ars or Bolg(h)ars were a semi-nomadic tribe speaking a Turkic language and originating probably from Central Asia. They founded the state of Old Greater Bulgaria in the first half of the 7th century north of the Black Sea, but it was short-lived and broke up. Subsequently, some Bulgar tribes wandered to the north and founded the state of Volga Bulgaria, which lasted until the 13th century. Bulgaria was occupied and subjugated by the Mongols in 1236. The Finnish archaeologist A.M. Tallgren (1885-1945) wrote the first archaeological overview of Volga Bulgarian antiquities on the basis of materials bought from Kazan' for the National Museum of Finland in 1909. Копорина & al. 2005; Tallgren 1918. (TS)
- 67 Bolghar was situated in the latter village of Bolgar(y) at the Volga at N54°58'55" E49°2'4". (TS)
- 68 Castrén cites Ferdinand Heinrich Müller's work Müller 1837. (TS)
- 69 Russians occupied and subjugated the Kazan' Khanate after lengthy wars by 1552. Большая российская энциклопедия 12: 405-406 [Казанско-русские войны]. (TS)
- 70 According to the census of 2002, there are ca. 5.5 million Tatars in Russia today. Всероссийская

Mongoler, hvilka under det Mongoliska herraväldet förenat sig till ett folk. Det oaktadt anses Turkar och Mongoler vara så afvikande från hvarandra, att man vanligen hänfört dem till tvenne olika menniskoracer. Af en helt motsatt mening är dock den Danske Philologen Rask, som yrkar på en bestämd förvandtskap emellan hvardera folket samt derjemte antager ett vidsträckt slägtskapsband emellan alla de folkslag, som blifvit räknade till Mongoliska, Mandschuriska, Turkiska, Finska, Samojediska, Tungusiska, Nordöst-Sibiriska och Nord-Amerikanska familjerna. Denna mening synes i våra dagar vinna allt större och större trovärdighet. Ätminstone har jag i Ryssland lärt känna män af profession, som satt slägtskapen emellan Turkiskan och Mongoliskan utom all fråga. För öfrigt har man redan länge hört både Philologer och Physiologer å ena sidan antaga en förvandtskap emellan Finnar och Mongoler, liksom å den andra sidan slägtskapen emellan Finskan och Turkiskan numera knappt kan betvivlas. Således kommer man äfven genom det Finska medium till ett sådant resultat, att Turkar eller Tatarer och Mongoler måste tillhöra samma menniskorace.

Utom Ryssar och Tatarer anträffas i det Kanska Guvernementet äfven Tschuwascher, Tschemisser, Mordwiner och Wotjaker, hvilka sistnämnda folkslag samtligen tillhöra den Finska stammen. Om Tschuwaschernas ursprung finnas likväl tvenne skilda meningar. Några anse dem för en ursprungligt Finsk folkstam, hvilken genom närheten och umgänget med Tatarerne blifvit redan så tatariserad, att den numera knappt kan hänföras till den Finska familjen. Andra deremot förmoda, att Tschuwascherne till sjelfva sitt ursprung äro Turkar, hvilka låntagit ett och annat af de angränsande Finska stammarne. Ännu andra hålla dem för en afkomma af de gamla Bulgarerne.⁷¹ Denna mening, som tillhör den berömda Orientalisten *Frähn* i S:t Petersburg, är af stort intresse samt förtjenar att på det noga

pröfvas och behjertas.ⁱ Men då mina insigter i saken ej tillåta mig ifrågavarande pröfning, betraktar jag Tschuwascherne blott såsom en tatariserad gren af Tscheremisserna. Till en sådan mening finner jag all anledning uti språk-förvandtskapen, de begge folkens angränsande bostäderna, samt äfven uti den omständighet, att Tschuwascherne af Nestor ej blifvit särskildt omnämnda. I anseende till sina bostäderna äro Tschuwascher och Tscheremisser enda st afskilda från hvarandra genom floden Wolga. Tschuwascherne bo hufvudsakligen på den högra eller bergiga (горная) sidan af Wolga, Tscheremisserna åter på venstra eller den så kallade ängsidan (луговая). Här och der finnas äfven Tschuwascher bosatta vid den venstra Wolga-stranden och Tscheremisser vid den högra. Tschuwaschiska grenen utsträcker sig genom Guvernementerna Kasan, Orenburg, Saratow, Simbirsk, Wjatka; den Tscheremissiska genom Kasan, Kostroma, Nishnij-Nowgorod, Orenburg, Perm, Wjatka. Tschuwascherne skola näst Finnarna utgöra den talrikaste gren af Finska folkfamiljen. Antalet af dem uppgifves till inemot 400,000 själar⁷², bland hvilka 271,758 lefva inom Kasanska Guvernementet. Af Tscheremisser, hvilka hela antal uppgår till något öfver 200,000 själar⁷³, finnas uti nämnda Guvernement enda st 67,657. Detta folk spelar uti Ryska historien en icke obetydlig rol, ty under Kasanska Chanatets tider⁷⁴ stridde Tscheremisserna med vild förtviflan emot Rysslands Furstar, och äfven efter Chanatets fall motstodo de envisst det Ryska väldets uppkomst. – Både Tschuwascher och Tscheremisser äro till största delen döpta, men vidhänga icke desto mindre sin gamla hedniska religionskult, som hos hvardera folket skall vara mycket öfverensstämmande. Om så väl Tschuwascherne, som Tscheremissernes religion,

i. Det vore möjligt, att namnet *Bulgarer*, *Bolgarer* (Volgarer) icke ens är ett nomen proprium, utan betecknar Wolga-flodens bebyggare i gemen.

перепись населения 2002 года, <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>. (TS)

- 71 The present conception of the Chuvash is that they are descendants of Bulgars, Suvars who had immigrated from the Caucasus and Finno-Ugrians. It is unanimously accepted that their language belongs to the Turkic languages. Schaffer 2004. Already August Ahlqvist, who studied Chuvash language in 1856 and 1857, rejected Castrén's assumption. Ahlqvist 1986: 133, 183. (TS)
- 72 The Chuvash population numbered ca. 1.6 million in 2002. Всероссийская перепись населения 2002 года, <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>. (TS)
- 73 In 2002, ca. 604 000 Maris. Всероссийская перепись населения 2002 года, <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>. (TS)
- 74 The second half of the 15th and the first half of the 16th century. (TS)

- 75 Castrén visited Fuchs for the first time on 29 March/10 April in the morning. Rancken 1884: 15.
- 76 In 2002, ca. 834,000 Mordvinians. Всероссийская перепись населения 2002 года, <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>. (TS)
- 77 In 2002, ca. 637,000 Udmurts. Всероссийская перепись населения 2002 года, <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>. (TS)
- 78 Glazov was a district town in the Kazan' Governorate at N58°8'27" E52°40'24". (TS)

seder och lefnadssätt har Madame *Fuchs*⁷⁵ meddelat ganska intressanta upplysningar.

Mordwiner, utgörande den sydligaste gren af de finska folkstammarne vid Wolga, beräknas in summa till 92,000 själar⁷⁶, af hvilka blott 1,137 äga sin vistelse i Kasanska Guvernementet. De öfriga lefva kringsspridda i Guvernementerna Kasan, Nishnij-Nowgorod, Orenburg, Pensa, Saratow och Simbirsk. Samtliga Mordwiner äro Greker. De sön-derfalla inom sig uti tvenne grenar: 1:o den västliga, *Ersad*, boende vid Oka, 2:o den östliga, som kallar sig *Mokschad*, vid Susa och Mokscha. Skilnaden emellan de begge grenarne skall egentligen bestå deri, att Ersanerne bättre skyddat sig emot Tatariskt inflytande, än Mokschanerne. Öfverhufvud hafva likväl de till Wolga-stammen hörande tre folkslag: Tschuwascher, Tscheremisser och Mordwiner, i mer eller mindre mån tatariserat sig, och just derigenom åtskiljas de ifrån alla andra till den Finska stammen hörande grenar.

Till den Finska befolkningen vid Wolga sluter sig i norr den Permska stammen, hvars sydligaste gren utgöres af Wotjakerne. Deras nordliga stamförvandter äro Permier och Syrjäner – tvenne grenar, hvilka rätteligen kanske borde betraktas såsom en enda, emedan de både till språk och seder äro från hvarandra oskiljaktiga. Med dem öfverensstämma de nordliga Wotjakerne; de sydliga närma sig i någon mån Tscheremisserne. Ehuru till större delen döpta i den Grekiska trosbekännelsen, skola äfven Wotjakerne ännu vara tillgifna sin hedniska religion, hvilken enligt Madame *Fuchs* är föga afvikande ifrån den Tschuwaschiska och Tscheremissiska. Wotjakernes hela antal uppgifves till 100,000⁷⁷, hvilka äro bosatta i Guvernementerna Kasan, Orenburg och Wjatka. Deras hufvudsäte är i Glasowska kretsen⁷⁸ af Wjatska Guvernementet. I Kasanska landet beräknas deras antal endast till 5,399 själar.

Såsom nyss anmärktes, bilda Wotjakerne en öfvergångslänk emellan Wolga-stammen och den Permska. Begge dessa stammar hafva i äldre tider spelat en utomordentligt vigtig rol i det östliga Rysslands historia. Denna del af landet bestod fordom af tvenne, efter häfdatecknares vittnesbörd, icke obetydliga handelsmakter: den *Permska* i norr och den redan nämnda *Bulgariska* i söder. Till den förra hörde idel Finska folk, af så väl den Permska, som den Karelska stammen. Den sednare innefattade utom Bulgarer, hvilkas härkomst ännu är outredd, samtliga de Finska stammarne vid Wolga. Om man nu å ena sidan också nödgas medgifva, att ingendera af dessa makter bildat ett inom sig slutet helt, ett samhälle med gemensamma lagar och institutioner, utan varit splittrade i smärre stammar, med hvar sin särskilda chef eller stamfurste till öfverhufvud, så är å andra sidan afgjort, att just dessa stammar grundlagt det östra eller Cisuralska Rysslands första kultur. Det gäller om den Finska stammen öfverhufvud, att den utsatt odlingens frö öfver nordens drifvor. Ehvad stammens politiska betydelse äfven må hafva varit, dess stora vigt och betydelse i kultur-historiskt hänseende skall icke ens den mest obilliga hädforskning kunna jäfva. Om derföre någon rättvisa finnes på jorden, så måste den Finska folkfamiljen i hela sin utsträckning få en plats i häfderna sig tillerkänd. *Stor-Permien* och *Stor-Bulgarien* skall man åtminstone minnas, så länge Ryssland äger en historia, ty det östliga Rysslands äldre historia är deras, fastän den nu, såsom sagdt, väsendtligen är en kultur-historia. De första stegen till kultur äro åkerbruk och handel. Att de Finska stammarne i Ryssland varit och ännu äro dess flitigaste åkerbrukare, är en känd sak. Hvad åter Bjarmalands och Bulgariens handel beträffar, så vittna om dess betydenhet enstämmigt flera länders häfdatecknare. Ingenting är sannolikare, än att i äldre tider en handelsväg gick ifrån Hvita till Kaspiska hafvet genom Permiers, Bulgarers och Chasarers områden,

samt att denna väg ytterligare fortsattes åt norr ända till Norige, åt söder till Indien. De vidsträckta floder, af hvilka det östra Ryssland är genomskuret, gjorde en sådan handels-communication möjlig. Vid samma floders bördiga stränder kunde äfven åkerbruket med framgång bedrifvas. Skogen är blott för vilden, för nomaden. Skogsmannen är och förblir främmande för culturen. Derföre se vi äfven de Finska stammarna vid en mera framskriden odling bosatta vid floder, haf och sjöar. Såsom redan i det föregående blifvit omnämndt, har Wolga sedan urminnes tider varit medelpunkten för Tschuwascher, Tscheremisser och Mordwiner; den Permska stammen har tillhört Kamas och Dvinas flodområden; den Ugriska stammen, bestående af Woguler och Östjaker, är koncentrerad vid Ob-floden; Karelarna bodde fordom vid Dvina och Hvita hafvet, Wesserne vid Onega och Bjelosero m. m. Här af förklaras vidare den anmärkningsvärda, men hittills mig vetterligt ej anmärkta omständighet, att åtskilliga Finska folkstammar bära sitt namn antingen efter ett bestämdt vattendrag, eller helt obestämdt låta ordet vatten ingå i benämningen. Så kalla sig Östjakerne *Chondy-chuj* eller *As-chuj*, d. ä. folk af Konda eller Ob; Permjerne benämna sig Komy af Kama-floden; *Mordwa* betyder vi vocis folk vid vattnet; *Syrjäner*, *Mokschaner*, *Petscherer* m. m. äro idel benämningar, tagna af vattudrag. Af ordet *vatten* låta äfven namnen *Woter*, *Wotjaker*, *Wesser* lämpligast härleda sig. Detta ord betyder i särskilda Finska språk: *wa* (Syrj.), *wu* (Wotj.), *wit* (Tscher.), *wesi* eg[entligen] *wete* (Finn.), *wäd* (Mordw.), *tschatt[s]e* (Lapp.), o. s. v. Samma ordstam förekommer ock i flera Indo-Germaniska språk, t. ex. *Wasser*, *vatten*, *вода*, o. s. v. I de Finska språken har, såsom anförda exempel utvisa, den ursprungliga tvåstafviga stammen blifvit på olika sätt förändrad. För att ej tala om de vanskliga vocal-ombytena, är i Tscheremissiskan och Mordwinskan blott slutvocalen bortkastad. Dessutom har i Syrjänskan och Wotjakiskan äfven *t* blifvit

förvandladt till en aspiration, hvilket är en i alla Finska språk mycket vanlig sak. Att äfven i sistnämnda språk *t* ursprungligen tillhört stammen, bevisas icke allenaft genom jemförelsen med Lappska, Finskan och andra språk, utan ock genom den allmänna egenkap hos de Finska språken, att, med undantag af pronomina och partiklar, ett ursprungligt stamord ej är enstafvigt, så framt deri icke förekommer en lång vocal eller diphtong. Följakteligen måste man för den närvarande stammen *wu* i Wotjakiskan supponera en ursprungligare form *wut*, *wuti*. Och då Wotjakerne kalla sig sjelfve *Wut* (*Ut*) eller *Wut-mort*, så betyder denna benämning, likasom *Mordwa*, helt enkelt: *Folk vid vattnet*. Samma betydelse har sannolikt äfven namnet *Woter*, hvilka sjelfve kalla sig *Watjalaiset*, äfvensom *Wesser af vesi*.

En annan omständighet är likaså vigtig i frågan om de Finska folkslagens benämningar. Likasom Samojeder och många andra vilda folkslag, hafva äfven de Finska stammarna ursprungligen betecknat sig med den allmänna benämningen af *menniskor*. För det närvarande ega de visserligen ett specifikt namn, men hos några bland dem kan benämningen *menniska* ännu icke tilldelas andre, än blott infödingar. Så betyder i Syrjänskan ordet *mort* på en gång *menniska* och en *infödd Syrjän*, men individer af annan stam benämnas *jös* eller *jös-mort*, och i pluralis *woityr* eller *woityrjas*, främlingar, i motsats emot *mortjas*, *menniskor* eller Syrjäner. Likaså kallar Tscheremissen sig sjelf *Mara*, *menniska*, men utländningen benämnes *edem* af det Tatariska *adam*. Olonesarnes benämning *Lyuti* (af *люди*, folk) är förmodligen en öfversättning af något inhemskt, härmed liktydigt ord. Jag återkommer till de nyss ifrågavarande orden *mort* (*mord*, *murt*) och *mara*. De äro ursprungligen ett och samma ord samt beslägtade med det Persiska *märd*, som äfven betyder *menniska*. Här har uti Tscheremissiskan åter *t* i slutet bortfallit (*mart*) och stammen derpå antagit ett schevatiskt *a*, till följe af

- 79 Rostov or R. Velikij is on the northern shore of Lake Nero at N57°11'0" E39°25'0". The area inhabited by of the Meryans is assumed to been on the Volga, extending to the 19th-century Governorates of Kostroma and Jaroslavl'. Леонтьев 1996; Рябинин 2014. (TS)
- 80 Murom is on the River Oka at N55°34'24" E42°3'58". The Murom people are assumed to have lived on the lower course of the Ока. Рябинин – Кузнецова 2014. (TS)

de Finska språken allmänna sträfvan efter tvåstafviga rötter. Det sålunda uppkomna *mara* öfvergår efter det Ryska uttalet nästan ovilkorligt till *Marja*, som, till åtskilnad ifrån nomen proprium *Marja*, lätt kan förvandlas till *Merja*. Detta namn bär hos Nestor ett Finskt folk, som skall hafva bott väster om Tschere-misserne, i trakten af det gamla Roſtow.⁷⁹ Då nu detta ur historien allaredan försvunna folk äger samma namn med sina grannar Tschere-misserne, så kan med skäl antagas, att detsamma antingen består af Tschere-misser eller utgjort en med dem nära beslägtad ſtam. En annan jemväl försvunnen Finsk folkſtam, benämnd *Muroma*, bodde söder om Merja, eller väster om de närvarande Mordwinerne, i den nejd, hvar-est nu ſtaden *Murom* är belägen.⁸⁰ Ordet *Muroma* är sammansatt af *mur*, hvars slägtſkap med *mort* (*murt*) är omiſskännelig, och *ma*, jord, land. I ordagrann öfversättning betyder således ordet *Muroma*, folk på landet, i motsats emot *Mordwa*, folk vid vattnet. Benämningarna tyckas således antyda, att dessa tvenne folk tillhört en och samma ſtam, men delad i tvenne grenar, af hvilka den ena (Mordwa) haft sina boſtäder vid ett vattudrag, den andra (*Muroma*) åter varit derifrån afſtängd. Ingenting kan vara sannolikare än detta, men för att till full klarhet bringa Merja- och *Muroma*-folkens genealogie, borde man noggrannt undersöka alla ortsnamn af icke-Rysk härkomst, som till äfventyrs ännu förefinnas inom gränssorna för hvardera folkets fordna hemviſt. En sådan undersökning hade jag redan påbegynt, men nödgades i brist på tillräckliga lexicaliska hjälpmedel afbryta densamma. Så mycket finner man med lätthet, att i de fordna Merja- och *Muroma*-länderne finnes ett stort antal ortsnamn, lånade ur den Finska språkſtammen, men om några bland dem uteslutande tillhöra Mordwiner och Tschere-misser, är en sak, som jag nu icke förmår utreda.

I.

Perm den 8 (20) Maj 1845.

Den 1 Maj g[amla] st[ylen] sutto några Finska vänner och språkade tillsammans vid ett glas Donskoje⁸¹ uti N:o 12 af Heidlerska restaurationen i Kasan.⁸² Tvenne bland dem⁸³ voro stadda på en treårig resa till Sibirien; de två öfriga⁸⁴ skulle efter en tvåårig vistelse i Ryssland innan kort återvända till fädernejorden. En främmande åskådare skulle tvifvelsutan hos de begge paren kunnat urskilja de olika känslor, som så olika förhållanden måste framkalla. Men då glädje och sorg, hopp och saknad på sådant sätt sammanträffa, kunna de dock i längden ej trifvas väl tillsammans, utan upplösa sig gerna i humor, hvilken innehåller uti sig hvardera af de nämnda motsatserna. Det Finska lynnet äger sedan vår oltfader Wäinämöinen och hans ärade vän Lemminkäinen tider en afgjord benägenhet för det humoristiska. Likasom envisheten, är äfven humorn hos oss en allmän nationalegenskap. Hvarje äkta Finne äger deraf sin större eller mindre anpart. Hos somliga personer är den så inbiten, att de knappt kunna yttra den vanliga tanke, utan att gifva den en viss humoristisk anstyrkning. Ett sådant lynne befann sig äfven ibland de fyra af slumpen sammanförda vännerna. Mannen var i Kasan allmänt känd under namn af den gamla Svensken (Star[o]j Schwed)⁸⁵, förmodligen af den anledning, att han i en stadsdel, benämnd Mokraja⁸⁶, vid något tillfälle skall varit nödsakad att med eftertryck försvara det Svenska folkets ära. Den gamla Svensken var nu såsom en förmedlare af motsatta sensationer, en alldeles oundgänglig person i vår lilla krets. Främmande för allt narraktigt jägtande efter qvickheter, talade han skämt på fullt allvar och lade i sina ord alltid ett stadigt, redbart innehåll. När han t. ex. utbredd sig öfver Finsk ost, Finsk skinka och Finsk vänskap, begrep man utan möda, att allt detta var

- 81 Wine from the Don. (TS)
 82 According to Bergstadi, they were having breakfast before the journey. Rancken 1884: 21. (TS)
 83 Castrén and Bergstadi.
 84 Karl Alexander Alcenius (1819–1853) who studied Oriental languages in Kazan' in 1843–1845 (Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15470>) and Jakob Vilhelm Avellan (1806–1891), teacher of Russian in Hämeenlinna, who studied in Kazan' in 1841–1844 (Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=14368>). (TS)
 85 Castrén may mean Avellan who was eldest in the group. (TS)
 86 Today, the neighbourhood of the Central Railway Station. История: какой была Привокзальная площадь Казани в конце 19 века, Аргументы и факты Казань 17, April 27, 2011, <http://www.kazan.aif.ru/realty/details/82214>. (TS)

- 87 He was Justus Adolf Eriksson (Ericsson) (1820–1895), naval officer, and director of the pilot service of Finland in 1874–1882. Rancken 1884: 21; Åkerman 1941: 44. (TS)
- 88 Johan David Valerius's (1776–1852) ode *Tålmodet* (Patience), was awarded the Grand Prix of the Swedish Academy in 1803. Valerius 1807: 207: "Lid då, dödlige! – det är din lott; / Lid med tålmod, – det är din heder. / Tro det goda, straffadt, lika godt; / Mer än vägen, skåda, hvart han leder." I express my thanks for this information to Ph.D. Oula Seitsonen. J.D. Valerius pursued a career in administration, serving finally as the chief of the Royal Chancery and the Exchequer of Sweden. He was awarded the title of chancery councillor. As a poet he represented the 18th-century style, and several of his poems and songs were popular in the early 19th century. Nilsson 1955. (TS)

någonting ganska godt och bastant, men att man ändock efter sin undfångna del kunde tåla en liten fasta på saken. I sådan anda lät den gamla Svensken sin humor flöda, oss allom till tröst och uppbyggelse. Esom oftast blef han likväl afbruten af en om sina drickspenningar högst angelägen person, som förkunnade, att hästarna längesedan stodo förespända. Redan lutade också den sista berättelsen mot sitt slut och allas ögon voro riktade på den sista tåren i glaset, då en främmande röst i korridoren hördes fråga efter N:o 12. Alla reste sig upp, allas blickar riktades mot dörren, och in trädde en man i Rysk militär-uniform. Denne man var till allas vår glädje och förundran en landsman – Lieutenant Erikson⁸⁷, hvilken med hustru och svärmor befann sig på en tioårig resa till Ochotsk. Man tänkte sig Eriksons öfverraskning, då han kom till värdshuset i afsigt att uppsöka en resande Engelsman och helt oförmodadt befann sig i en krets af landsmän. Nu börjades naturligtvis ett nytt glam, nya historier uppdukades, den Eriksonska familjens reseäfventyr afhördes, samtalet fick en gladare, lifligare färg. Men då allt i verlden har en ända, nödgades vi tvenne Sibirie-farare slutligen gifva vika för hyrkuskens otålighet och säga farväl åt våra vänner, efter att likväl hafva gifvit Erikson vårt löfte att afvänta honom någonstädes under resan.

Den första Maj afreste jag alltså ifrån Kasan. Såsom man vet, äro de Ryska vägarna vid denna årstid högst ojemna och dåliga. Följakteligen måste min bräckliga lekamen, som redan i Kasan blifvit utmatad genom sjukdom och ett stillasittande studerkammarlif, lida omenskligt af den idkeliga skakningen i ett obeqvämt equipage. Men den gamla Svenskens humor hade så angripit mitt sinne, att jag blott tänkte på den vackra visan: "lid o dödlige, det är din lott,"⁸⁸ och med ett orubbligt lugn uthärdade den opoetiska landsvägstorturen. Detta var nu *en* plåga. En annan uppkom af en häftig och kylande motvind, som dref emot ansigtet hvirflande moln af fin flygsand.

Så svårt det var, sökte jag likväl hålla ögonen öppna och förskaffa mig en översikt af nejden, som jag bereste. Den tycktes vara sig temligen lika öfverallt. Man for öfver en vidsträckt slätt midt igenom ängar och åkerfält, steg på en liten kulle, sandig och skoglös, kom åter på en slätt, sedan på en kulle och så hela dagen igenom. Så länge marken ännu icke upplifvas af vårens grönska, äro sådana nejder obeskrifligt tröttsamma att befara. De smitta sinnet med sin egen gråa färg och försätta betraktaren uti en odrägligt tung och sömnig stämning. Dock hände det mig understundom vid anblicken af ridande Tatarer, som på blixtnabba springare rände utöfver de vidsträckta stepperna, att jag väcktes ur min dvala och önskade att fältet vore än större. Likaså när jag ifrån en högt belägen kulle i ett ögonkast öfverskådade en mängd Tatariska byar med sina spetsiga, skyhöga kyrktorn, der icke en ljudande malm, utan en lefvande stämma förkunnar, att "Gud är stor" och kallar Allahs barn till andakt och bön, ville jag hafva bort alla de kullar, som skymde utsigten öfver andra byar. Ett angenämt nöje beredde mig äfven sjelfva genomfarten i de Tatariska byarna. Att se frodiga Tatarer yfvas i sina chalater och blygsamma Tatarskor hölja sina fagra anleten med hvita slöjor, sådant var åter af ovana en smula pikant, och jag hann ej heller ledsna dervid, emedan den Tatariska befolkningen snart upphörde. Efter en resa af något öfver 100 verst, lemnade jag det Kasanska guvernementet, och i Wjatka ser man ej mera Tatarer, utan till en början Tscheremissiska, Ryska och Wotjakiska fysiognomier. Längre fram i Malmyschska kretsen⁸⁹ samt i synnerhet uti den Glasowska blifva Wotjakerne det rådande folket. Desse utgöra, såsom bekant är, en gren af den Permska stammen och äro för reften ett stilla, godt, idogt folk. Under hela resan genom Wotjakernes område vistades jag med min andliga varelse i Finland. Att framkalla allehanda fosterländska illusioner, dertill var först och främst naturen utmärkt gynnande,

89 Malmyž was a district town in the Vjatka Governorate at N56°30'56" E50°39'50". (TS)

ty här såg jag, likasom i Finland, floder, sjöar, skogar, kärr, moar, höjder och dalar. Vidare är det ock i grunden samma folk, som bebor hvardera landet. Jag vill icke här orda om den filologiska öfverensstämmelsen mellan Finnar och Wotjaker, ännu mindre om fysiognomiska och craniologiska, utan blott om den anthropologiska, den allmänt menskliga. Denna öfverensstämmelse röjer sig öfverhufvud i ett stilla, sedigt och ärbart lefverne, vida skildt ifrån allt, hvad man i de flesta andra guvernementer är van att se och erfara. Således märkte jag i byarna inga dagdrifvare, inga nyfikna åskådare, inga skrålande fyllhundar, utan enhvar tycktes vara stadd i sina laga värf och förrättningar. På stationerna gick allt för sig i största stillhet. Ingenstädes blef jag bedragen, ty allt utom skjutslegan betaltes efter godtycke och knot yttrades aldrig. Utan att på förhand betinga sig arfvode för gifna uppdrag, uppfyllde man med största beredvilighet alla mina önsknningar, och den allraringaste vedergällning emottogs med en oskrymtad känsla af tacksamhet. Sådan fann jag Wotjaken – from, enkel och oskuldsfull, liksom vår Finska bonde. Måhända hade jag likväl sett alltsamman i en helt annan dager, om ej jußt inom det Wjatska guvernementet vårens hulda genius för första gången på detta år hade helsat mig med sina milda vindar, sina ljufva dofter, sina lätta fjärlar och sitt herrliga solsken.

Tvenne dagar njöt jag af vårens glada gäfvor under Wjatkas himmel. Under loppet af den tredje kom jag till Permska guvernementet, och här mötte mig på en gång en grå himmel, kulna vindar, stora drifvor och dystra, bergiga nejder. I anledning af landets ojemna karaktär hafva några författare härleadt namnet *Perm*, *Permia*, *Bjarmia* af det Finska *vaaramaa* (bergsländ). Naturligare är dock i filologiskt hänseende ordets härledning af *Perämaa* – en benämning, som förmodligen Sawolotschanerne i tiden gäfvor landet, emedan det var beläget *bakom* deras område. Den Permska stammen utsträckte sig fordom ifrån det

norra Sawolotschje-landet vid Dvina ända till Kamafloden i söder. Nu är redan den egentliga Permska befolkningen af Ryssarne utträngd vida nordligare, långt bortom de orter, hvilka jag genomreste. Efter att hafva lemnat Glawoska kretsen, färdades jag en dag inom Permska området i kretsen Ochansk och kom så den 6 Maj till guvernementsstaden Perm.⁹⁰ Nämnade stad äger ett fördelaktigt läge vid venstra stranden af Kama, men den bästa stadsdelen ligger ännu i grus och aska efter den stora brand, som för några år tillbaka öfvergick staden. Förstäderna åter bestå till det mesta af låga och jemmerfulla kojor. Om stadens innevånare kan ej annat sägas, än hvad som länder till deras berömmelse. De hafva i allt blifvit sin nationalitet trogna, men hysa äfven derföre en viss superstitiös fruktan för fremlingar. När jag i går gjorde ett slag kring stadens gator, stadnade allt folk att begäpa min utländska figur. Härvid var jag i tillfälle att höra mångahanda mig rörande frågor och anmärkningar, såsom: Кто такий? Чертъ его знаетъ. Такого то прежде у насъ не бывало o. s. v. I en grupp talades om cholera och mordbrännare. En kärning hade till och med den näsvisheten att midt för min näsa säga åt sin granne: плюнь! För öfrigt har jag i denna stad ingen ting erfarit, som skulle förtjena att anmärkas. Här finnes, likasom i andra städer, större och mindre hus, bredare och smalare gator, torg, kyrkor och krogar, skolor, cancellier, kaserner och tusen andra saker. Men hvad här icke finnes, är ett anständigt värdshus, och derföre säger jag staden farväl, fastän Erikson ännu ej är kommen.

- 90 Perm' was founded on the River Kama at N58°0'44" E56°12'56" in 1781. It was a mining centre and governorate administrative town since 1796. In Cast-rén's time it had ca. 10,000 inhabitants. Perm' had been destroyed by fire in 1842 and another disastrous fire was to come in 1879. Горячко – Чагин 2014: 725; Статистическія таблицы: 34; Губернии Россійскої империи: 216. (TS)

- 91 Tjumen' is on the River Tura at N57°9'33" E65°31'56". In Cast-rén's time it was a district town in the Governorate of Tobol'sk with slightly less than 10,000 inhabitants. Статистические таблицы: 48. (TS)
- 92 On 8/20 May. They continued from Ekaterinburg on 11/23 May, arriving in Tobol'sk five days later. Rancken 1884: 26–27.

II.

Tjumen den 13 (25) Maj.⁹¹

I Perm väntade jag tvenne dagar på Erikson och ledsnade slutligen att vänta. När hästarna redan voro förespända och allt inpackadt, stånade en Kasansk tarantas utanför posthuset, och se! just denna var den väntade.⁹² Den innehöll utom Lieutenant Erikson hans unga fru och gamla svärmor – den af alla studenter i Helsingfors för sina lika rundliga, som billiga portioner välkända Fru Kristén. En melancholisk känsla genomför mitt innersta, när jag såg den gamla, hvilken i så många år moderligen sørjt för student-corpsens lekamliga förkofran, sitta blek och hopkrumpen i hörnet af en skakande tarantas. Jag beklagade den goda frun, som för allt sitt välförhållande ej rönte ett bättre öde, än att på gamla dagar blifva väderdrifven till Sibiriens öde kuster; jag beklagade de arma studenterna, hvilka nu vår Herre må bevara för hunger och dyr tid, då de ej mera hafva fru Kristéns menniskoölskande hjerta att lita sig till i bedröfvansens stunder. En skald kunde öfver detta sorgliga ämne författa en hel elegie, men jag tycker mig hafva uppfyllt all rättfärdighet, då jag beledsagat den åldriga frun på hennes, såsom det tyckes, sista vandring öfver de Uralska bergen. Oaktadt det sorgliga i min befattning, har dock måhända ingen med gladare känslor, än jag, öfverstigit Urals höjder. Mig gladde det angenäma vårvädret, den upphöjda naturen, lifligheten på vägarna, den odlade nejden o. s. v. Det Permska guvernementet förhåller sig till det Wjatska, såsom en brusande ström till en lugn insjö, och den som ifrån Wjatska sidan kommer till Perm, känner sig vara väckt till en ny, frisk verksamhet. Den Jekaterinenburgska delen af Ural äger visserligen partier, der man kan slumra likaså sött, som på Wjatkas hedar; men lyckligtvis är menniskoanden så vida skilld ifrån stenen, att hon efter en gifven impuls ej genast

återfaller till jorden, utan bibehåller sin svängkraft åtminstone så länge, som vägen räcker ifrån den ena kullen af Ural till den andra. På de Uralska steeperna togs dessutom, såsom jag redan anmärkte, uppmärksamheten i anspråk af många olikartade föremål. Då man i Wjatka endast varseblef några få resande – till större delen arma Mercurii⁹³ tjenare, hvilka likasom jag sjelf skakat sönder sin lekamen på upplysningens rackar-kärria – var deremot den Uralska vägen full af åkande, ridande och gående, hvilka i helgdagsdrägt och helgdagsmin tågade till någon närbelägen kyrka för att fira den instundande Nicolai-festen⁹⁴. Märk äfven i Jekaterinenburgska trakten dessa folkrika byar, dessa bruk med sina vidsträckta environger, dessa sköna landtgoods, dessa ståtliga stenkyrkor, hvad har det arma Wjatka mot allt detta att uppvisa? Ligg emellertid nära mitt hjerta, du fattiga land, medan min anda flyger hän öfver Urals höjder.

Jag har på tre ställen öfverfarit Ural, vid Obdorsk⁹⁵, Werchoturje⁹⁶, Jekaterinenburg⁹⁷. Vid Obdorsk stod den gamla jätten med sin kala hjessa insvept i moln, vid Werchoturje såg jag hans utbredda armar, vid Jekaterinenburg syntes blotta fingerknortorna. Vid Obdorsk hoppade renar, vid Werchoturje sprungo elgar, vid Jekaterinenburg betade boskapsdjordar. Vid Obdorsk var allt tundra, vid Werchoturje allt skog, vid Jekaterinenburg bestod det mesta af odlade fält. Vid Obdorsk såg jag Ostjaker och Samojeder, vid Werchoturje Woguler, vid Jekaterinenburg Baschkirer. Vid Obdorsk funnos tält, vid Werchoturje hyddor, vid Jekaterinenburg höga hus. Dessutom funnos i Jekaterinenburg och dess omgifning tusen saker, hvartill man ej finner någonting likt eller olik uti Obdorsk och Werchoturje; men jag hann ej bese mycket, ty Erikson gaf sig icke tid att dröja och jag ville följa sällskapet åt i det längsta. Dock skilde sig våra vägar redan 26 verst öster om Jekaterinenburg. Erikson tog den södra vägen öfver Ischim till Irkutsk; jag åter styrde min kosa mera norrut [t]ill Tobolsk.⁹⁸

- 93 Mercury (Mercurius), the Roman god of merchants and messengers. (TS)
- 94 The so-called Spring Nicholas on 9/21 May to distinguish it from the Winter Nicholas on 6/18 Dec. Шагина 2001: 345. (TS)
- 95 On the way to Siberia in October–November 1843. Obdorsk (today, Salexard) is situated near the mouth of the River Ob' at N66°31'18" E66°36'18". (TS)
- 96 On the way back to Finland in early 1844. Verxotur'e is on the River Tura at N58°51'37" E60°40'23". (TS)
- 97 Ekaterinburg is at N56°50'38" E60°35'19". (TS)
- 98 Tobol'sk is on the River Irtyš at N58°11'58" E68°15'16". When Castrén visited it, it was a governorate centre with ca. 16,000 inhabitants. Статистические таблицы: 48. (TS)

- 99 Turinsk is on the River Tura at N58°3'50" E63°41'5", Solikamsk is on the River Kama at N59°42'0" E56°42'0" and Velikij Ustjug is on the River Dvina at N60°45'25" E46°18'24". Kargopol' is on the River Onega at N61°30'9" E38°56'53", Pudož is on the River Vodla at N61°48'18" E36°32'36", and Petrozavodsk is on the opposite side of Lake Onega at N61°48'9" E34°20'23". Olonec (Ru.)/Aunus (Fi.) is at the confluence of the rivers Megrega and Olonka at N60°58'44" E32°58'19" and Sortavala, which was in the Grand Duchy of Finland, is at the northern end of Lake Ladoga at N61°42'0" E30°41'30". (TS)
- 100 Bergstadi described their physical condition in Tobol'sk on 22 May/3 June: "Castréns vanliga krämpor hafva stundom visat tänderna, men jag har lyckligt nog, hela tiden varit vid god helse. Så till vida är det godt och väl, men mat och annat hvad till kroppens nödtorft hörer? Den kräsliga vägkost, bestående af hjerpar, orrar, äplen, päron, aprikoser, smör, bullor, bakelser o. s. v. allt af det utsöktaste och delicataste slag, hvilken vi medfört ifrån Petersburg, var, så när som på en del af desserten, med helsan förtärd då vi ankommo till Kasan. Här åto vi alla dagar: 1:mo soppa med kött, 2:do kött, 3:tio kött, 4:to kött; voro alltså fullkomligt assurerade mot hungersnöd. Men då vi derifrån afreste, befarade vi på fult alfvär, att den Stora Fasta, hvarmed den ädla Fru, som så rikeligen försett vår matsäck vid

Nu är jag i Tjumen och helsar Asias jord välkommen i samma stad, der jag för något mera än ett år tillbaka bjöd Sibirien och hela den gamla världen ett evigt farväl. Jag reste då öfver Turinsk, Werchoturje, Solikamsk, Kaj, Welik[o]-Ustjug, Kargopol, Pudo[s]ch, Petrosavodsk och Sordawala.⁹⁹ Då jag nu öfver Petersburg, Moskwa, Kasan, Perm, Jekaterinenburg återvänder till Tjumen, har jag under loppet af detta år beskrifvit en cirkel, som med alla sina större och smärre declinationer lärer omfatta vid pass 10,000 verst. Jag undrar jußt, om ej detta skulle räknas mig till godo, så framt jag ville söka min fortkomst vid något postverk!

III.

Tobolsk den 16 (28) Maj.¹⁰⁰

Under resan ifrån Tjumen, eller redan ifrån Jekaterinenburg till Tobolsk, erbjöd naturen för min nyfikenhet ingen ting, hvad jag ej redan tusende gånger sett och till leda beskrifvit – ändelösa slätter, dels odlade till åker och äng, dels skogbevuxna. Allt är ödsligt, enformigt, liflöst. En qväfvande tyngd hvilat öfver land och folk. Den infödda Sibirjaken står hos Rysen i godt rykte för sina enkla seder, sin gästfrihet och välvilja, hvilket allt till en del kan äga sin riktighet. Men att hos det Sibiriska folket förnimma någon glädjeyttring, t. ex. sång, dans, allmänna eller familjefester, sådant hör till de allra ovanligaste sällsamheter, åtminstone i Tobolska guvernementet. Den som är van att se, huru i Ryssland lifvets ström brusar öfver alla bräddar, känner sig rätt illa till mods uti den Sibiriska stillheten. Det är icke en stillhet, allstrad af själens inre, fridfulla, harmlösa väsen, utan den har till moder köld, likgiltighet och förhärdelse.

Hvad annat än förhärdelse låter väl också tänka sig i ett land, der största delen af befolkningen består af bofvar och deras afföda – ett land, hvaröfver hela rikets förbannelse hvilar. Allmänneligen, behöfver menniskan, för att icke förfalla till jude, zigenare eller något desslikes, ett fosterland, som hon kan älska och hvari hon sjelf åtnjuter människors aktning. Men huru skall den arma Sibirjaken våga älska ett land, som hela verlden afskyr, och hvad aktning kan han fordra af andra, då han icke ens kan hysa någon aktning för sig sjelf. Sibirien måste nödvändigt deltaga uti någon stor patriotisk handling, för att folkets sediga medvetande må upprättas.

IV.¹⁰¹

Tobolsk den 19 (31) Maj.

Jag sitter sedan några dagar i Tobolsk och begrundar i hvilken riktning min kosa hädanefter bör ställas. Det är den i början gifna riktningen, hvarpå ofta sakens hela framgång beror. Nu låter väl min väg på förhand ej med säkerhet bestämma sig, emedan Sibirien i lingvistiskt och ethnografiskt hänseende ännu är föga mera än en i dimmor höljd ocean; men någon ting måste man dock hafva öfvertänkt och beslutadt, förrän man gifver sig ut på villande hafvet. Vetenskaps-Akademien har visserligen lättat mina bekymmer, derigenom att den uppgifvit alla de hamnar, jag under resan har att söka; men att uppgöra nödiga sjökort, detta har Akademien anförtrott åt min egen omtanke. Min instruction säger härom, att upplysningar och underrättelser, erhållna på ort och ställe af sakkunniga personer, hufvudsakligen böra bestämma mina resetourer. Ännu i saknad af alla

afresan ifrån Petersburg, hotat oss, beklagligtvis nu skulle instunda. Men lyckan stod oss ännu bi. Smotritelfruarna trakterade oss med det bästa köket förmår: smakliga kålsoppor, biffstekar, kiselj, blini, och hvad som var det bästa, med de delicataste fisksorter, Sterleder och Ossetriner, tillredde än i soppor än med såser. Och då vi sammanträffade med fru Christén lefde vi såsom uti Eden. Ej nog att hon under resan moderligen sörjde för vårt välbefinnande; nej, hon gaf oss före skiljemessan en mängd välmenande och ypperliga råd, så att vi nu får alla tider äro i detta afseende fullt betryggade. Allt har således emot förmodan aflupit lyckligt, och vi hafva under hela vår färd ej varit utsatta för någon nöd, om jag undantager den gröna, hvarvid våra näsor, i brist på bättre kost, här beklagligtvis nödgats vänja sig!” Rancken 1884: 28–29.

The green is snuff of poor quality. See next page.

Another description, from 24 May/5 June, reads: “Under vår vistelse härstädes hafva vi besökt apothekaren Kasch, hos hvilken vi åto en middag, och Gymnasii Directorn, hos hvilken vi tillbragte en afton. Der var Gymnasii hela Philologiska Section in toto, och bland dem en quidam, som författat en Wogulisk Katekes, af hvilken äfven Castrén fick del, men emot skriftelig förbindelse att återställa’t.

Såsom *Nemtser* fick vi en mängd uppvaktningar af andra *Nemtser*. De otvifvelaktigt

intressantaste af alla voro dock trenne: en *Fransyska*, samt tvenne Tyskar, *Teller* och *Wahlström*. Fransyskan, vanligen företrädesvis kallad *Nemkan*, var en gammal gumma, som i tiden tjenat hos någon Rysk General, som sedermera blifvit Guvernör uti Sibirien. Så hade hon kommit till Tobolsk. Här njöt hon högt anseende genom det delicata bröd, som hon förstod att baka, och hvarmed hon dagligen försedde de förnämare husen uti staden. Så snart ryktet om vår ankomst hunnit sprida sig, infann sig också *Nemkan* hos oss, och vi sågo det så mycket hellre, som vi funno, att hon verkligen i hög grad förtjenade det loford, som den allmänna opinionen tilldelat henne. Hvarje dag försedde hon oss kräseligen, och vid afresan bullade hon upp en maklös väggkost –

Likasom *Nemkan* var berömd genom sitt bröd, så var *Teller* det genom sitt snus. Alla finare näsor uti Tobolsk förser han med en kost vida öfver den, hvilken de handlande tillhandahålla den härstädes bosatta menskligheten. Denna är nemligen ett otyg, likt det som man får se hos våra Finska spågummor, och som vanligtvis bär namnet af den gröna nöden. Under sådana förhållanden var oss *Tellers* tjenstaktighet af lika stor, om ej större vigt än *Nemkans*. Också var han mycket beredvillig att i framtiden per posto tillhandahålla oss snus. Här af ses nog samt, att mannen väl förtjenar sin lilla tirad. Dessutom gjorde

hithörande upplysningar, kan jag blott i största allmänhet redogöra för resans framtida riktning.

Till vinnande af en klarare åskådning har jag indelat det blifvande fältet för min verksamhet uti trenne delar: den norra eller Samojediska, den mellersta eller Östjakiska, den södra eller Mongoliskt-Tatariska. Det är enligt instruotionen den norra eller Samojediska delen af Sibirien, som väsendtligen bör af mig i lingüistiskt och ethnographiskt hänseende undersökas. Men såsom man vet, eller åtminstone förmodar, hafva åtskilliga Samojedstammar, under sin vandring ifrån Altaj till Ishafvet, kvarstadnat i medlersta och södra Sibirien inom Östjakernas, Mongolernas och Tartarernas närvarande områden. Bland dem skola somliga redan hafva sammansmultit med landets öfriga invånare; andra deremot sägas ännu kvarlefva med bibehållande af sitt språk och sin nationalitet, fastän de till följe af sitt ringa antal ej behörigen åtskiljas ifrån hufvudfolket, utan blifva förvexlade dels med Östjaker, dels med Mongoler och Tatarer. Enligt den gifna instruotionen tillhör det äfven mig, att om alla de för Samojeder misstänkta folkstammar i Sibirien utreda, hvad de i sjelfva verket äro. Detta kan rimligtvis icke ske utan en dessförinnan vunnen kännedom af de Östjakiska, Mongoliska och Tatariska språken. Ty om jag också icke skulle hinna inlåta mig uti en noggrannare undersökning af de språk, hvilka tilläfventyrs ej äro af Samojedisk upprinnelse (t. ex. Kojbaliskan, Sojotiskan m. m.), ehuru man så betraktat dem, är likväl en allmän kännedom af nyssnämnda språk och i synnerhet af Östjakiskan nödvändig till att ådagalägga den närmare beskaffenheten af de genom Östjakiskt, Mongoliskt och Tartariskt inflytande ombildade Samojediska språk.¹⁰²

Det är nu Östjakiskan, som till en början kommer att bestämma riktningen af min resa. Hade jag ej detta hinder att öfvervinna, så kunde jag omedelbart företaga en i många hänseenden intressant resa till Samojederne – intressant äfven derigenom, att

den skulle sammanhånga med min föregående rese-tour. Jag har nemligen tillföre ända ifrån Mesen beledsagat den Samojediska befolkningen genom de Kaninska, Timanska och Bolscheseme[1]ska tundror-na öfver Ural allt intill Obdorsk. Rätteligen borde jag på sistnämnde ort åter vidtaga mina undersökningar och styra kosan ifrån Obdorsk till Nadymiska Viken, derifrån till Tas och vidare till Jenisej-floden. Men under denna resa skulle jag komma i beröring me[d] folkslag, hvilka af somliga författare hållas för Samo-jeder, af andra för Ostjaker. Förutsatt att de hvarken äro rena Samojeder eller Ostjaker, utan utgöra en blandning af hvardera folket, så vore min resa den Ostjakiska lärdomen förutan i det närmaste förfelad. Skulle nu äfven denna förutsättning vara ogrundad, så hyser jag i alla fall en på goda skäl grundad far-håga, att resans ändamål på denna väg ej kan ernås. Det heter uti min instruction: Akademien önskar, att språkstudierna skola under resan blifva hufvudföremålet för min ansträngda verksamhet. Men för att slika studier under en sommartiden verkställd resa hellst med någon framgång skola kunna bedrifvas, är det oundgängligen nödvändigt, att den resande kommenderar sin egen skuta och efter godtfinnande kan bestämma sin resa. Så stora tillgångar, som härtill skulle erfordras, kan icke hvarje man disponera. Jag för min del vore nödsakad att sälla mig tillhoppa med Ryssar, hvilka i handels-affärer besöka Ishafvets kus-ter. Men handel och vetenskap räcka hvarandra sällan en broderlig hand, och i närvarande fall kunna mina intressen alldeles icke bestå tillika med köpmannens. Medan han köpslagar med Ostjaken, eller i god ro in-saltar sin fisk på någon öde strand, borde jag ligga i ett Samojedtält, der köpmannen sommartiden ingenting har att uträtta. Härtill kommer, att de Obska skutorna på sin höjd komma till Nadym, hvarest Ostjaker ännu äro bosatta; men huru min resa härifrån skall kunna fortsättas till Tas, eller om det med mina tillgångar ens är möjligt, vet jag icke. Det vet jag blott, att sommaren

han oss stora tjänster vid an-stalterna för resan; och vi fun-no här till vårt nöje, att Tysk-heten, då den framträder utan anspråk, är någonting högst älskvärdt. [...] Vår andre man *Wahlström*, var en gråhårgub-be, som i det närmaste sett ett sekel fly, och derunder varit förkastad många skiften. Född i Stralsund, hade han i sina yngre år tjenat vid svenska flottan. [...] Men treåriga kriget utbröt, och han blef tillfångatagen vid Hogland. Kort derefter gick han i Rysk krigstjenst [...] Se-dermera blef han mycket be-gagnad af höge Herrar, och reste som betjent med dem kring hela det stora Ryska riket [...] Gammal vorden, hade han för alltid bosatt sig uti Tobolsk, der han öfver 30 år lifnärt sig med bokbinderi samt förfärdigandet af paraplyer, hvilket gaf honom en nödtorftig utkomst. [...] Vi hafva haft honom nästan hvar-je afton hos oss, och det har varit ett högt nöje att betrak-ta denna ärevördiga minnes-vård från framfarna dagar. Li-kasom vi njutit af hans, så har också han njutit af vårt um-gänge, ty ha menar att han nu kunde dö med fröjd, då han ef-ter en så lång tid ännu engång fick höra Svenskans för honom så kära ljud. –” Rancken 1884: 32–35. (TS)

101 This description has been published in German as Castrén 1845a.

102 A critical edition of Castrén's Khanty grammar, see Castrén 2018b.

- 103 Kolva is situated on a small river of the same name near its confluence with the River Usa, N65°57'47" E57°21'42". (TS)
- 104 There is a footnote by Sjögren in Castrén 1845a here: Eben hier war es auch, wo Dr. Castrén damals den Grund zu der Krankheit legte, von der er später in Obdorsk befallen wurde, und die einen so drohenden Charakter annahm, das er auf den dringenden Rath seines Arztes in Beresow die damals bereits von der Akademie beschlossene Fortsetzung seiner Reise einstweilen aufgeben und eiligst nach seinem Vaterlande zurückkehren musste, um dort in nöthiger Ruhe die zur Zeit noch sogar problematische Wiederherstellung seiner zerrütteten Gesundheit abzuwarten. S[jögren].
See p. 504–528, esp. 523–528.
- 105 There is a footnote by Sjögren in Castrén 1845a here: Hat der V[er]f[asser] hier nicht etwa Samojedenfamilien schreiben wollen? S[jögren]. Castrén denied it in his letter to Sjögren on 25 July/6 August 1845.

på dessa orter är en högst olämplig årstid för resor i lingvistiskt hänseende. Philologen bör så inrätta sig, att han för sina egentliga studier utväljer vissa ändamålsenliga hufvudstationer, men undviker allt dröjsmål på obebodda, folktoma trakter, der för hans ändamål naturligtvis ingenting är att förtjena. Vintertiden kan han efter behag stå stilla eller resa, ty då finnes, för att tala i Samojedisk anda: *folk* öfverallt och *väg* öfverallt. Men om sommaren äro Samojederne kring-spridda och all communication på tundrorna afbruten, så att man på hela månader ej kan komma ur en fläck. Denna erfarenhet har jag mera än en gång fått besanna och sednaft under en resa ifrån Kolva¹⁰³ till Obdorsk 1843 om hösten. Jag reste då i sällskap med Syrjänska bönder på en så kallad kajuk Uusa-floden uppföre och nådde efter vid pass tvenne veckors färd foten af Ural. Här nödgades jag ligga stilla på en öde tundra under väntan på renar och vinterföre i nära fem veckors tid och lifnära mig med kött af störtade renar.¹⁰⁴ På hela resan emellan Kolva och Obdorsk dröjde jag nio veckor, utan att träffa en enda Samojed på vägen. Tvenne månader sednare hade jag kunnat verkställa samma resa på nio dygn och finna vägen full med nomader. Att ungefär enahanda förhållande skulle komma att äga rum i närvarande fall, har jag allt skäl att förmoda.

Ännu en omständighet förmår mig att slå den äfventyrliga Ishafs-färden ur hägen. Under min vistelse i Beresow förlidet år hörde jag omtalas, att vid floden Kasym skulle finnas åtta nomadiserande Samojedstammar¹⁰⁵, hvilka i anseende till språket troddes i betydlig mon skilja sig ifrån de till Obdorska volosten hörande Samojeder. En så vigtig uppgift kan naturligtvis icke af mig lemnas utan all uppmärksamhet, utan mitt bemödande måste blifva, att före afresan till Jenisej söka förskaffa mig närmare upplysningar om denna hitintills förbisedda gren af Samojed-ätten. Detta kan förmodligen icke ske förr än om hösten, då de Kasymska Samojederne skola besöka Kondinsk och Surgut.

I betraktande af alla dessa omständigheter har jag i nästa sommar endast ämnat röra mig på floderna Irtisch och Ob samt derunder hufvudsakligen sysselsätta mig med studium af Ostjakiskan. Till hufvudstation tyckes nejden af Samarova vara bäst egnad, emedan Ostjaker af skillda district der stöta tillsammans och enligt härvarande Ryssars utsago äro i anseende till språket betydligt afvikande från hvarandra. Väl ligger en närmare utredning af de särskildta Ostjakdialekterna utom fältet för min verksamhet; men det är redan för den allmänna öfversigten af ett språk, i synnerhet ett rått och alldeles obearbetadt språk, såsom Ostjakiskan, nyttigt och nödvändigt, att med hvarannan jemföra flere dialekter. Dessutom hoppas jag på en möjlighet, att här på orten redan under sommaren kunna erhålla nödiga upplysningar om de Kasymska Samojederna. I sådant fall kunde jag straxt med första vinterföre fortsätta min resa åt något annat håll. Så väl enligt Akademiens instruction, som min egen önskan, borde jag nu sträfva att komma först till Tas och sedan till Jenisej, för att efter inhemtad, fullständig kännedom af den allmänna, nordliga dialekten af Samojedspråket öfvergå till dess sydliga utgreningar. Detta är en plan, som jag ännu med fasthet vidhänger, men tillika förutser jag, att den i utförandet skall möta betydliga svårigheter. Först och främst är jag ännu oviss, om man ifrån den Surgutska sidan ens kan komma till Tas, och för det andra skulle enligt nämnda plan de i trakten af Narym boende Samojeder blifva för denna gång af mig obesökta. I och för deras skull vore jag sedan nödsakad att ifrån Jenisej göra en resa af flere hundra verst till Ob-floden. Till undvikande af denna omväg kunde min resa äfven inrättas på det sätt, att jag hela nästa vinter skulle uppehålla mig hos de särskildta Samojed-grenarne vid Ob-floden, resa om våren uppför Ket till Jenisej, styra denna flod utföre och göra återresan uppför Tas. Men allt detta måste bero af omständigheter och förhållanden, hvilka ännu ej låta bestämma sig.

106 The mscr is a notebook sent by Castrén to Sjögren via Helsinki to St Petersburg (SKSA A721) on 12/24 August 1845. Its size is ca. 21 x 26.5 cm. Its cover bears the title *Reseanteckningar af Dr M. A. Castrén*. The letter arrived in Helsinki on 3 Nov. 1845. The clean copy is not by Castrén but most probably by Bergstadi. Cf. letter to F.J. Rabbe, 25 July/6 Aug. 1845, in the volume of letters in this series. The footnotes are by Castrén. The report was dated Samarovo, 24 June/6 July 1845. A draft version of this report is included in the travel diary SLSA 1185 and it is published from p. 1021 on.

The description has been published in Swedish in *Morgonbladet* and in NRF II, and in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences in St Petersburg and in *Das Ausland* in Stuttgart. See Castrén 1845b; 1846a; 1855: 39–60; 1847e: 137–152. Some sequences have been omitted in *Mbl*, *Bulletin* and *Ausland*.

Frans Johan Rabbe (1801–1879) was Doctor of Medicine and manager of the baths at Ulrikaborg/Ullanlinna in Helsinki. He was one of the three founders of the journal *Suomi* and he was active in the Finnish Literature Society since its founding. Rabbe took care of Castrén's affairs on several occasions in Helsinki during the latter's travels. Luther 2001b; Tommila 1982: 46, 59. (TS)

17

Reseanteckningar¹⁰⁶

Samarowa den ^{24 Juni}/_{6 Juli} 1845.

Den 25 Maji/6 Junii¹⁰⁷ rešte jag tillika med min kamrat på en smal och ojemn skogsväg ifrån Tobolsk till *Bronnikowa*¹⁰⁸ – den första station på Beresovska vägen. Här tog landsvägen slut och vi instufvade oss nu med pick och pack uti en liten båt, för att anträda flodresan utför Irtisch¹⁰⁹. Efter en i månader fortsatt resa till lands utbyter man med nöje släden och tarantasen emot den uslašte ökstock. Hvad särskildt mig beträffar, hyser jag af gammalt en viss förkärlek till flodfärder. Floderna äro den landsväg, som jag tidigast beträddt och äfven sedermera fortfarit att ofta beträda. Ända ifrån barndomen har jag varit förtrogen med flera bland Finlands nordliga floder. I mognare år har jag ofta färdats på floderna i Lappland och norra Ryssland. Att nu äfven få göra bekantskap med en af Sibiriens hufvudströmmar, var en tanke, som med lifligt intresse fängslade mig. Såsom detta intresse var fremmande för resans vetenskapliga ändamål, så hände det understundom att jag öfverlemnade mig åt en stilla betraktelse af den Chinesiska flodens tjugande skönhet. Lik en tärna i dansen rör hon sig i tusen behagfulla böjningar, skygg att möta sin älskare Ob, som ifrån sidan genskjuter till hennes möte. Irtisch är obestridligt en af de vackrašte floder i Norden. Hon upprör och skakar icke känslan genom brusande vattenfall, branta klippor och skrofliga berg, såsom många bland Finlands och Lapplands floder; ej heller är hon så trög i sitt lopp, som flera elfvar i det norra

Ryssland, på hvilka känslan hinner domna och somna under tyngden af det evigt enahanda. Allt hos henne tjenar till att bilda en tafla af den skönaste harmoni. I sitt lopp är hon strid men jemn, hon äger en oändlig rikedom på grenar, holmar, uddar, vikar; hennes stränder äro omvexlande, än höga och branta, än åter lågländta ängsslätter, som prydas af den rikaste vegetation. Ingenting kan likväl vara angenämare för ögat, än de midt i floden kringspidda grupperna af blommande träd, hvilka tyckas ega endast böljan till fäste för sina stammar. När man uti en liten Östjacobåt ilar fram på flodens strida bölja, förekomma dessa trädgrupper såsom simmande lustgårdar. De sakna icke heller sina invånare. Himmelens och luftens fåglar sjunga i dem vid solnedgången melancholiska qväden – jag säger melancholiska, ty ett drag af vemod hvilat öfver den Chinesiska jungfruns sköna ämne. Hon sörjer, likasom björken i Kalevala, att hon saknat en hägnande vård och ännu ej är, hvad hon i den vises hand kunde blifva. En vild natur är alltid vemodsfull att åskåda; – till och med under vårens skönaste fågling liknar hon på sin höjd en brud i sorgdrägt. Vid Irtisch är dock den första vildheten redan kufvad; åtminstone förekommer den icke mig så tryckande, såsom jag ofta funnit den annorstädes uti Norden. Detta kan till en del äfven härflyta af den omständighet, att Irtisch i historiskt hänseende är både viktigare och bättre känd, än de flesta andra af Nordens floder. Med någon kännedom af Sibiriens öden, isynnerhet under dess eröfrings-period, stöter man vid Irtisch oupphörligen på historiskt märkvärdiga localiteter. Dessutom gifves här mycket, hvarom häfderna ingenting tala, men mannen i styret förtäljer milslånga historier, hvilka mest hvälfva sig kring Tschudiske Bogatirer, Östjakiske och Tatariske Furstar, Jermak¹¹⁰ och Kutschumchan¹¹¹. Till resans intresse bidrager äfven i sin mon den täta beröring, hvori man vid Irtisch befinner sig med individer af skilda nationer, såsom Ryssar, Tatarer, Östjaker, att ej tala om

- 107 New Style, cf. Castrén 1855: 39. According to Bergstadi, on 23 May/5 June. Rancken 1884: 35.
- 108 Bronnikovo is on the River Irtyš at N58°29'28" E68°24'3". (TS)
- 109 The headwaters of the Irtyš are in China and it flows into the Ob' from the left (south-east) at N61°4'50" E68°49'50". (TS)
- 110 Cossack ataman Ermak Timofeevič (ca. 1540–1585) who occupied the capital of the Siberian khanate Kašlyk/Sibir'/Isker on the Irtyš for Russia in the early 1580s. A large number of archaeological finds have been collected from the gorodišče in the late 19th century, and the majority of them are kept in the National Museum of Finland in Helsinki for which they were bought in 1897 (KM 3626). Солодкин 2007; Kuujo 2004: 88; Salminen, Timo, 2003: 105–106; Tallgren 1917. (TS)
- 111 Kūçüm (Tat.)/Köçüm (Sib. Tat.)/Kuçum (Ru.) was the last khan of the Siberian Khanate in 1563–1598. Солодкин 2010. (TS)

- 112 In all probability Karbina at N58°44'5" E68°36'12". (TS)
- 113 Demjanskoe at N59°35'22" E69°19'32". (TS)
- 114 The Hungarian researcher Antal Reguly (1819–1858) who travelled in Siberia in 1843–1846. Castrén was about to meet him in Kazan' in the spring of 1845, although, according to what he wrote to Sjögren, he was not especially interested in such a meeting. Eventually Reguly did not arrive in Kazan' before Castrén's departure from there. Castrén to Sjögren, 30 March/12 Apr. and 26 Apr./8 May 1845 (see the volume of letters in this series); Stipa 1990: 301–306. (TS)
- 115 *munart* || språk
- 116 Cingaly at N60°10'24" E69°42'19". (TS)
- According to Bergstadi, they arrived there on 29 May/11 June. Rancken 1884: 35.
- Bergstadi mentioned their night in Karbinskie jurty before Cingaly: "I Karabinskie Jurti lågo vi öfver natten hos den Tatariske Starschina. Vi ankommo hit vid midnatt och blefvo genast förda uti en kammare i öfre våningen. Genast framhemtades ypperliga madrasser och dynor samt lakan, och sitt i orientalisk smak utsyddade täcken. Trötte af resan inslumrade vi här snart godt." Rancken 1884: 37.
- 117 Also Bergstadi described their life in Cingalinsk. One page of his diary has been torn out, however, including specification of the date and place, but the place can be identified according to his next entry. He

de deporterade, bland hvilka jag här utom Ryssar träffat Polacker, Tyskar, Fransoser, Kalmucker, Kirgisser o. s. v. Det enda, hvaröfver man kunde vara befogad att föra någon klagan, är den besvärliga myggohyran under sommarmånaderna; men ges det då något land i verlden, som ej äger sitt *malum necessarium*?

- ❖ 3 ❖ För att återkomma till resan och dess ändamål, styrde jag ifrån Bronnikowa till de Tatariske Jurterne vid Karbin¹¹². Efter ett litet uppehåll härstädes fortsatte jag resan oafbrutet till *Djemjansk*¹¹³ – en vološt, hvilken enligt Fischer fordom skall hetat *Njemjansk* efter en Östjakisk furste vid namn *Njemjan*. Af Östjakerne kallas byn *Num-jâm*, d.ä. *den öfre jamen eller stationen* (верхняя яма) i förhållande till *Samar jâm* (Samarowa), som i äldre tider utgjorde den närmaaste lägre ned vid floden belägna stationen. Jag hade hoppats att i Djemjansk träffa Woguler och här i förbigående kunna sysselsätta mig en smula med deras språk, väsendteligen till controllerande af en i Tobolsk mig öfverlemnad Wogulisk Katheches, hvaraf äfven Reguly¹¹⁴ skall hafva erhållit ett utdrag; men denna förhoppning slog felt och jag nödgades derfore lemna Djemjansk snarare än jag hade önskat. Derpå reste jag med ens till *Djenschtschikowa* (Östj. *Tottêm*) och ärnade åter här nedslå mina bopålar i afsigt att studera Östjakiskan. Tillfälle dertill hade väl gifvits redan på andra sidan om Djemjansk, och så hela vägen utefter; men jag befarade att de sydligt boende Östjakernes språk vore redan i hög grad afficeradt af både Ryskt och Tatariskt inflytande samt derigenom olämpligt att tjena såsom en grundläggning för mina Östjakiska studier. Å andra sidan ville jag denna gång ej heller styra kosan till de nordligaste, de Obdorska Östjakerne, emedan detta ej lät väl förena sig med hufvudändamålet med min resa, och emedan jag redan tillföre, under mina i Obdorsk gjorda studier i Samojediskan, äfven tagit någon kännedom af de Obdorske Östjakernes *munart*¹¹⁵.

Härvid kom äfven i betraktande, att den Irtischka dialecten af Ostjakiskan är kanske den allrämest utbredda och, att sluta af folkets cultur, den mest utvecklade, samt sålunda i hvarje hänseende tjenlig att läggas till grund vid en Grammatikalisk behandling af språket. Sluteligen visste jag af gammal erfarenhet, att jag i Obdorsk skulle komma att lida brist på tjennliga uti Ryska språket kunniga tolkar. Siſtnämnda olägenhet hör eljest till antalet af dem, hvilka jag allestädes i Ryssland haft att bekämpa, der jag färdats bland vilda och halvilda folkslag. Misstrogne i allt, hysa de i synnerhet ett stort misstroende till hvarje mission af philologisk art, förmenande att man efter inhemtad kännedom af deras språk vill derå affatta böcker och sedan tvinga det unga slägtet att lära dem. Denna farhåga förekom äfven i Djenschtschikowa, hvarest af sådan anledning ingen Ostjak lät i godo förmå sig att yppa för mig sin språk-skatt. Skadan var ock i det hela taget ganska måttlig. Emedan hufvudbefolkningen i byn bestod af Ryssar, var det fara värdt att ett större antal Russicismser här insmugit sig i språket, än i sådana byar, der befolkningen var mindre uppblandad. Jag lemnade således Djenschtschikowa och nådde efter en färd af 44. verst de Tsingalinska jurterna (Ostj. *Wāds-itpa*, d.ä *byn under fästet*)¹¹⁶, i hvilka befolkningen utgjordes af idel Ostjaker.¹¹⁷ Äfven i denna by gjorde man emot mig ett så enviſt och hårdnackadt motstånd, som här sannolikt ej blifvit försökt alltsedan Jermaks tider. Budkaflar skickades i hemlighet vidt omkring och Ostjakerne ifrån tvenne voloſter församlades i Tsingalinsk till rådplägning. Härvid beslöt man, att ingen skulle få lemna mig något biträde, i hvilken sak jag än fordrade. Men min afsigt var ej heller att denna gång gifva vika. Efter vunnen upplysning om den gjorda conſpirationen förfogade jag mig i egen person till folkförsamlingen och bragte saken innan kort derhän, att ett par bräckliga Ostjakgubbar måste beqväma sig till mine språkmästare. Derefter lefde jag

wrote: “Utom desse blodsugare [mygg] ledo vi äfven af andra, nemligen skrifvaren och hans familj, till hvilken vi måste vända oss i matväg. Mannen var en Polsk deporterad, och föregaf sig hafva i tiden varit en betydande man, samt talte om sina vänner, hvilka, ehuru lika så brottslige som han, nu suto i Senaten och innehade andra höga embeten. Vare huru sig vill, nu var han genom så väl physiskt som moraliskt förfall vorden ett mensklighetens afskum; Jewo Sijatelstwo var nu blefven Jewo Svinjatelstwo. Fylleri och dryckenskap, liseri och bedrägeri voro hans starka sidor. Hustrun sades väl ej suppa, men hal och bedräglig var hon i högsta grad. Den tredje personen i denna hedervärda krets var Nemkan. Hon var en gammal ogift qvinna, hvilken för sina synders skull blifvit hitskickad. Detta följe var vant att såsom vampyren suga sig fast vid hvart förbiresande, för hvilka de också voro nödvändiga, emedan Ostjakerne ej gerna kunna laga mat för svagare magor än sina egna stensmältande bukar.

Ett sådant tiggande och försnillande kan man då ingenstädes få se. Man kan bli sjuk af att se den totala brist på hederskänsla, ärlighet och redlighet, som utgjorde hufvuddraget hos dessa usla menniskor. –” Rancken 1884: 40–41.

Его Сиятельство = His Excellency; *Его Свиньятельство* = His Swinishness. (TS)

- 118 Selijarovo at N61°17'38" E70°21'5". (TS)
- 119 Castrén was in Samarovo on 25 June/6 July. See his letters to Rabbe in the volume of letters in this series. Samarovo, present-day Xanty-Mansijsk (Ru.)/Jomvoš (Khanty)/Abga (Mansi) on the Ob' at N61°0'10" E69°1'10". (TS)
- 120 Here Castrén is referring to Johann Christian Stuckenberg's *Hydrographie des Russischen Reiches*, published in six volumes in 1844–1849. Volumes 1 and 2 had appeared before Castrén's departure for the east in 1845, and vol. 2 also deals with Siberian rivers. Stuckenberg 1844.
- 121 The description of the Irtyš is in Stuckenberg 1844: 369–390. It is mostly based on literature, where the most prominent source for him was Ritter 1832. However, he also used other sources of information, which he often does not cite by name. (TS)
- 122 The feast day of Peter and Paul is on 29 June. (TS)

fortfarande i god sämja de Tsingalinske Ostjakerne, fick ostörd sköta mina studier och bemöttes med all den humanitet, man af ett halfbarbariskt folk kan fordra. I Tsingalinsk dröjde jag runda tre veckor, och skulle kanhända ännu dröjt en vecka dertill, derest icke en vida beryktad Ostjakmarknad i Siljarskoj¹¹⁸ hade påskyndat min afresa. Jag är nu stadd på resa till nämnde marknad, men finner mig föranlåten att kvarstadna ett par dagar i Samarowa, för att afbida postens ankomst.¹¹⁹ Willrådig, huru jag bäst skall använda tiden under denna väntan, har jag beslutit att på pappret nedskrifva ett och annat som förekommit mig anmärkningsvärdt under resan på Irtisch, men ännu till större delen förvaras i det svekfulla minnet. Om sjelfva floden har jag dock föga att säga, hvad som ej redan är känt genom särskilda Resebeskrifningar och isynnerhet genom Stuckenbergs *Hydrographie öfver Ryssland*¹²⁰. Allt som ur dem ej kan inhemtas, består uti specialiteter, hvilkas undersökning ej låtit förena sig med ändamålet med min resa. Således vill jag endast göra ett par anmärkingar i de ämnen, hvarest Stuckenbergs i öfrigt noggranna beskrifning synes vara något haltande.¹²¹

1. Stuckenberg uppgifver den största djupleken af Irtisch till 16. arschin i trakten af Tobolsk, och yttrar i sammanhang härmed, att öfversvämningar ingensstädes ega rum i betydlig mon, emedan floden vid sitt högsta vatten ej träder mera än en famn öfver sitt högsta vanliga stånd (B. II, s. 379). Hvad kan väl här menas med vattnets vanliga stånd (gewöhnlicher Stand)? Enligt de upplysningar jag i ämnet erhållit, stiger vattnet uti Irtisch oafbrutet ifrån islossningen ända till slutet af Junii månad. Derefter sänker det sig småningom hela sommaren igenom, utan att derunder någonsin hålla stånd.ⁱⁱ ¹²² Omkring den

ii. Hos Stuckenberg ser jag uppgifvas, att alla Sibiriens floder ega *tvenne perioder* för sitt stigande: 1) i April och Maj, då snön smälter på slättlandet, 2) i Juni och Juli, då

1 September (g. st.) skall det under regniga år inträffa, att vattnet uti Irtisch plötsligt ökes med en half eller hel arschin, men snart åter förminskas och vid vinterns ankomst når sitt minimum. Således är floden ifrån vårens¹²³ början allt intill sena hösten stadd uti ett oupphörligt stigande och fallande. Det är då icke att tala om vattnets vanliga "stånd" under sommar-månaderna. Men med afseende derpå, att vattnet, om icke står alldeles stilla, åtminstone i minsta mon förändrar sitt läge ifrån den 15. Augusti till den 1. September, plägar almogen bestämma vårflodens stigande i förhållande till vattenhöjden vid sistnämnde tid. Man uppgifver då, att vårfloden under vanliga år skall stå 3–4 famnar högre än sommarvattnet i sednare hälften af Augusti. Vid sistnämnde tid sades flodvattnet i nedersta Irtisch på grunda ställen uppgå till 4–5 saschen, på ställen af vanlig djuplek till 6–8 och på de allra djupa ställen till 16–18 saschen. Under min resa på Irtisch, som skedde den högsta flottiden, lät jag någongång anställa lodningar och fann vattenhöjden i flera modificationer omvexla emellan 7 ½ och 12–15 saschen. Det bekräftade sig härvid, hvad äfven Östjakerne öfverallt omtalade, att bottnet af Irtisch är i högsta grad gropigt och ojemnt – en följd af den lösa grunden, som lätt upprifves af den strida, i tusen slingringar hvirflande strömmen. Af det anförda vill det synas, såsom skulle hos Stuckenberg vårfloden vara alltför lågt uppgifven och den vid Tobolsk funna vattenhöjden ej kunna gälla såsom någon allmän bestämning. Hvad åter det beträffar, att öfversvämningar vid Irtisch "ingenstädes" ega rum i betydligare mon, så synes äfven detta yttrande förtjena sin lilla kommentar. I förhållande till sin närmaste granne Ob öfversvämningar Irtisch jemförelsevis mindre

---

snövattnet afrinner ifrån bergen. Härom veta Östjakerne vid nedre Irtisch ingenting, utan vattnets stigande säges fortgå jemnt och successivt ifrån islossningen ända inemot Petri och Pauli dag.

124 Castrén 1847e: 141: Titowa
 125 af allt || här af

landsträckor, men jemförd med många andra bland sina likar sväller hon i betydlig mon öfver sina bräddar. Innewarande vår, då vattnet visserligen stod högre än vanligt, uppgafs vid Bronnikowa och Filatow¹²⁴ flodens bredd, utgörande nu vid pass en verst, till dubbelt emot dess vanliga extension i Augusti månad. Vid Samarowa kunde jag med möda urskilja skogen på motsatta sidan af floden, och folket försäkrade, att man på en sträcka af 20 verst ej skulle träffa en enda landningsplats, ehuru här och der en liten skogsholme tycktes höja sig något öfver vattenytan. I flera byar såg jag badstugor, magasiner och andra uthus ligga under vattnet; sjelfva boningshusen stodo ofta tätt invid vattenranden. Ängarne lågo flera saschen under vattnet. En stor del af min Irtischfärd tillryggalade jag på öfversvämmade ängar och kärr samt på flodgrenar, hvilka uppkommit genom öfversvämningen. Öfverhufvud bildas på Irtisch genom

7 vårvattnet en alldeles ny farväg, begagnelig icke blott af små Ostjakbåtar och Tobolska kajuker, utan af de allrastörsta Tomska skutor, hvilka vårtiden gå upp till Tjumen med theladdningar. Att man på denna väg kan utför floden tillryggalägga ett håll af 70 verst på mindre än 6. timmar, kunde i grund af Stuckenberg's uppgifter synas otroligt, men är icke desto mindre behörigen constateradt. Just med anledning af öfversvämningen kunna de egentliga fiskerierna vid Irtisch ej taga sin början förrän långt inpå sommaren. Ännu i början af Juli ligga alla lågländer under vatten. Endast berg och bråda stränder höja sig öfver vattenytan, men de egna sig naturligtvis icke för fiskafänge med not, som både vid Irtisch och Ob utgör det förnämsta fiskeredskapet. Samma öfversvämningar äro icke blott vid Ob, utan äfven här och der vid Irtisch hinderliga för åkerbruket, såvida ofta just de fruktbaraste ställen ligga under vatten. Vid Samarowa och några andra Ryska byar klagades till och med på brist på ko-foder. Med anledning af¹²⁵ allt detta tyckes äfven öfversvämningen af Irtisch vara sin

visa värd. Skulle den ock i och för sig eller i förhållande till Obska öfversvämningen synas obetydlig, så är åtminstone det en icke alldeles obetydlig omständighet, att landets ékonomie häraf är i någon mon beroende.

2. Såsom bekant är, och äfven Stuckenberg anmärkt, fullbordar Irtisch sin bana i oändligt många bugter och böjningar. Men ej mindre anmärkningsvärd är den alldeles förbisedda omständighet, att floden på flera ställen genom den lösa jordmånen skurit sig en ny genare fåra, som af härvarande Ryssar benämnes med ett troligen ifrån Finskan lånadt ord *poluiiii* (F. *oja-puoli*, flodhålt), äfv. *прямица*. På somliga ställen har hufvudströmmen¹²⁶ dragit sig inom den nya grenen, och den gamla, *Staritsa* kallad, plägar under sommarens lopp utsina, ehuru vartiden begge grenarne äro farbara. Först mot slutet af min Irtischfärd uppmärksam vorden på denna företeelse, kunde jag ej mera erhålla fullständiga upplysningar öfver Staritsi vid nedra Irtisch. Man angaf blott i allmänhet, att sådana skulle förekomma i trakten af Djemjansk, vid Subotina¹²⁷, vid de Savodinska Jurtorne, Repola¹²⁸, m. m. Tillika anmärktes, att många Staritsi allaredan så uttorkat, att man numera endast gissningsvis och i stöd af traditionen kan uppgifva flodens fordna banor. I sammanhang härmed förtjena att anmärkas de så kallade *курьи*, hvarpå stränderna af Irtisch ega en sällsynt rikedom. De äro armar eller utgreningar af floden, som skära sig långt inpå slättlandet och der förlora sig utan något aflopp. Till sitt ursprung äro dessa ingenting vidare, än vanliga grenar (*протоки*), som genom tilländningar blifvit i ena ändan tillslutne.

iii. Detta är icke ett enstaka factum af detta slag. Twertom träffar man i Sibirien, likasom i det östra Ryssland, ganska ofta ortsnamn af Finsk upprinnelse. Men härom wid ett annat tillfälle.

126 hufvud-/strömmen

127 *Subotina* || de

Castrén probably means Lugovaja Subbota and Gornaja Subbota at ca. N59°50' E69°61'. (TS)

128 Repolovo at N60°39'6" E69°50'24". (TS)

3. I anseende till sina stränder har Irtisch det gemensamt med många andra bland Rysslands och Sibiriens floder, att den högra sidan är brant och bergig, den venstra deremot mera låg och jemn. I anledning häraf kallas äfven vid Irtisch den högra stranden горная (Ostj. *Unt-peekek*), den venstra deremot луговая (Ostj. *Uigit-peekek*). Hos Ostjakerne heter den högra, bergiga, mindre fruktbara sidan af elfven äfven *aadera beelek*, d.ä. den dåliga sidan. Denna sida är dock ej öfverallt lika dålig och ofruktbar, utan eggar sig på många ställen rätt väl till åkerbruk och ängsskötsel. Så snart bergen aflägsna sig ett stycke ifrån flodbädden, hyser den högra sidan samma goda egenskaper som den venstra. – Sålunda ser man äfven här mycken löfskog, såsom björk, asp, hägg, poppel och särskilda videarter. Annars växer på denna sida mera barrskog, bestående i gran, tall, ceder, lärkträd. Siåsnämnda trädslag förekomma äfven på den venstra sidan, der denna äger moar och sterilar mark. Men jag ärnar icke här inlåta mig i några geologiska och naturhistoriska betraktelser af floden, utan vill blott afteckna de gröfsta konturer af dess stränder. Så som nyss nämndes är den högra sidan bergig, den venstra lågländt. Den lågländta sidan af floden erbjuder tre till utseendet olika slag af stränder: 1) lågländta ängar och kärr; 2) höga, tvärbranta stränder, som af Ryssarne kallas яры (Ostj. *rep*); 3) långt i floden utstickande sandbankar, af Ryssarne пески benämnda. Stränder af de anförda tre slagen anträffas jemte berg äfven på den högra flodsidan. Ju längre man kommer utför elfven, desto mindre framträder den bergiga naturen, och desto lågländtare blifva stränderna öfverhufvud så väl på den högra, som den venstra sidan. Sedan man lemnat Repola, försvinna bergen helt och hållet ur sigte och blifva osynliga allt intill Samarowa. För öfrigt äro dessa berg vid nedra Irtisch ej af någon ovanlig storlek. Meåst anmärkningsvärda äro genom sin höjd några bergsuddar, belägna vid: 1) *Natsinsk*, 2) *Koscheleva*,

3) *Katelowa*, 4) *Woschkin*, 5) och 6) *Tsingalinsk*, 7) *Repola*, och 8) *Samarowa*. Vid *Tsingalinsk* finnas till och med tvenne höga uddar, en på hvardera sidan om floden. Dessa jemte den *Wosc[h]kinska* udden tillhöra isolerade bergsknutar; alla de öfriga sammanhänga med större systemer. – Med afseende å det inbördes förhållande, hvori de begge stränderna stå till hvarandra, torde följande anmärkningar ej vara alldeles ogrundade:

a) Då ett berg, såsom fallet ofta är, rasar på högra sidan af floden, bildar sig å den venstra vanligen en sandbank (песокъ), stundom en яръ. Här af följer, att

b) Ett berg vid högra flodstranden ofta motsvaras af en sandbank å den venstra.

c) En tvärbrant strand, eller en så kallad яръ, å högra sidan motsvaras nästan alltid af en dylik å den venstra.

10 d) Der ett berg anträffas på venstra flodsidan, står äfven å motsatta sidan ett berg. Likväl har jag endast varseblifvit tvenne berg venster om floden – den ena belägen invid *Tsingalinska* jurterna, och af *Ostjakerne* benämnd *Wâds'-unt* eller *Wads'-ochta*, d.ä. fästningsberget; den andra, kallad *Tjukesunt*, 10 werst ofvanföre. Såsom redan anmärktes, äro dessa berg endast isolerade knutar, de fortlöpa några werst i en och samma riktning, och sluta sig sedan med branta uddar. Berget *Tjukes-unt* åtföljer sjelfva flodstranden, *Wâds'-unt* deremot bildar en vinkel med floden, som på detta ställe gör en böjning ifrån SV till NO. – Det berättas, att der floden nu löper emellan tvenne berg, i fordna tider funnits en sjö, och att flodens ursprungliga lopp varit vester om *Wâds'-unt*, hvilket berg sålunda ursprungligen hade stått på högra sidan af floden. Denna tradition är ganska sannolik och bekräftas ytterligare derigenom, att den förmodade gamla flodfåran utgöres af ett lågland, som vårfloden nästan helt och hållet öfversvämmar. Samma slags lågland (соръ) förekommer

- 129 not-/drägt
- 130 Осетрина, Siberian sturgeon (*Acipenser baerii baerii*), living in all significant rivers in Siberia. According to Schiefner's footnote in Castrén 1857c: 279, *Acipenser sturio* but its distribution does not extend to Siberia. Северная энциклопедия 2004: 703; Решетников 2014b. (TS)
- 131 Стерлядь, sterlet (*Acipenser ruthenus*). (TS)
- 132 Карась, crucian carp (*Carassius carassius*), found in European and Siberian rivers as far as the Lena. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/crucian-carp>; Решетников 2009. (TS)
- 133 Чебак, Siberian roach (*Rutilus lacustris*). (TS)
- 134 See also notes to Castrén's travel reports of 1841–1844.
- 135 According to the present-day interpretation in Russia, the formation process of the Khanty ethnicity began at the end of the first millennium CE and continued at the beginning of the 2nd millennium. Гемуев & al. 2005: 77. (TS)

äfvén veſter om Tjukes-Unt och ger anledning till samma förmodan om en timad förändring i flodens lopp.

4. Det är anmärkt att fiskerierna vid Irtisch taga sin början så snart de lågsluttande sandstränderna begynt höja sig öfver vattenytan. Då nedsätter sig å dem vanligen ett Ryskt notlag, eller en så kallad artelj, som består af tio personer och blott sysselsätter sig med notdrägt¹²⁹. Arteljen är försedd med tvenne notbragder, utgörande i längd efter stället beskaffenhet 250 till 300 saschen och derutöfver. Hvardera noten skötes af fem personer, hvilka omvexla med fiskafänget. Dessa fiskerier, som vid Irtisch äro de hufvudsakligaste, fortfara ifrån slutet af Julii till den 1 Oktober gamla stylen. Man fångar i ymnighet ossetra¹³⁰, sterläd¹³¹, njelma och dessutom otaliga andra, mindre betydande fiskarter, såsom gädde, abborre, lake, girs, karass¹³², jas, tschebak¹³³ m. m.¹³⁴ Muksun är en fiskart, som ej stiger uppför Irtisch, utan håller sig till den Obska grenen. Äfvén den så kallade sirok fångas ymnigare i Ob än uti Irtisch. Deremot är fångsten af ossetra och sterläd rikare uti Irtisch än vid mellersta Ob. Njelma-fisken stiger lika ymnigt uppför hvardera grenen. Fiskens stigande säges taga sin början vid den tid, då vattnet begynner sänka sig, och fortfar allt intill sena hösten. Följande vår förfogar sig fisken åter utför floden kort före och under sjelfva islossningstiden. Då pläga äfvén Ostjakerne gillra nät under isen för ossetra och sterläd, ehuru de annars föga befatta sig med deras fånge (se nedan).

Efter dessa flyktiga anmärkningar, hänförande sig till floden, vill jag äfvén nämna några ord om dess äldsta kända innevånare Ostjakerne.¹³⁵ Kring-skurne af både Ryssar och Tatarer hafva de så när som på språket förlorat allt det egendomliga och nationella. Det Tatariska inflytandet är jmförelsevis mindre; – det Ryska deremot röjer sig i religion, seder och bruk, i folkets hela känslö- och föreställ-

ningssätt. Att man det oaktadt lätt ifrån hvarandra urskiljer det Ryska och Östjakiska, härrör allenast af den olika *cultur*grad, som hvardera folket innehar. På samma sätt som Ryssen, så timrar äfven Östjaken sin stuga eller jurtt, men han gör den vanligtvis trängre och på allt vis sämre^{iv} 136 samt lefver der omgifven af smuts och all slags ohyra.¹³⁷ Vid Irtisch hafva Östjakerne efter Ryssarnes föredöme begynt äflas med boskapsskötsel; men i Tsingalinsk räknade man dock flere hästar än kor. De sydligaste Östjaker vid Irtisch odla äfven åker; de nordligare hafva i detta afseende ej rättat sig efter Ryssarne, hos hvilka åkerbruket går ända upp till *Repola*. Hyrkuskeriet, som för det närvarande utgör Östjakernes förnämsta näringsgren under vintermånaderna, är åter ett lån af Ryssarne. En af de näringar, som Östjakerne kände redan före Ryssarnes ankomst (och hvilken ännu gäller såsom den förnämsta) är fiskafänget.¹³⁸ Detta bevisas dels deraf, att Östjakerne hafva egna namn på särskilda fiskredskap, såsom: *chódêp*¹³⁹, nät, *jadam*, not (Tat. *ilim*), *sájep*, en slags ryssja, *pun*, mjerda, *pos*, liten mjerda, *war*, pata o. s. v., dels och i synnerhet af det kända factum, att de redan vid eröfringstiden egde fasta bostäder, ja till och med några befästade ställen vid Irtischfloden. Hvad annat än fiskafänget kunde väl drifva dem ifrån Tundran till floden, ifrån ett nomadiserande till ett bofast lefnadssätt^v. Men äfven i denna gren hafva Ryssarne

13

iv. Ehuru Östjakerne ej värda sig om någon ordentlighet i sina egna byggnader, sägas de likväl wara mästare i konsten att bygga och timra, hvarföre de i sådant hänseende äro mycket anlitade af Coloniästerne.

v. De Ryska Coloniästerne har jag hört förtälja, att Östjakerne före deras ankomst ej egde kännedom af nät och flere andra nu brukliga redskap utan bedrefvo sitt fiskafänge sålunda, att de under flodtiden medelst pator tillstängde smärre floder, grenar, vikar, och efter wattnets aflopp fångade den nedstigande fisken med en art af trädspjelor

- 136 Changes to the footnote:
egde kännedom || kände bruket
med en [...] trädspjelor || 1. uti || 2. med en art af sjelor || 3. med en art af skjelor
motsägas [...] infödde || motsägas med skäl af de infödde
till och med || äfven
- 137 For illustrations of Khanty buildings, see Гемыев & al. 2005: 104–105. (TS)
- 138 The overall picture has not changed much since Castrén's time. Some Khanty have gone over to horse-breeding instead of reindeer husbandry. Гемыев & al. 2005: 79–88. (TS)
- 139 From here until *pata o. s. v.* in Castrén's hand.

skridit vida framför Ostjakerne. Fastän de sistnämnde i grund af *jus prius occupantis* fått nästan allt land och vatten vid nedra Irtsich sig tillerkändt, och Rysarne här till större delen lefva blott såsom förpaktare, inskränka sig likväl Ostjakerne sjelfva att bedriva sitt fänge uti smärre sjöar, vikar, bäckar och flodgrenar, samt bortarrendera åt Ryssarne sina bästa fängst-ställen – de förut omnämnda *пески*. – Såsom skäl härtill uppgifver man den allmänna fattigdomen, hvilken ej tillåter Ostjakerne att förse sig med så stora notredskap, som fiskandet uti floden skulle erfordra. Den sannskyldiga orsaken är i sjelfva verket endast lättja, håglöshet och brist på endragt. Ingenting vore lättare än att ett helt byalag skulle förena sig om gemensamma redskap och sjelfva begagna sandbanken, i stället för att åt någon äfventyrare bortskänka sin bästa födkrok för en lumpen summa af 50 Rubel, som delas af byalaget. – Jagten, som jemte fiskafänget fordom utgjorde Ostjakernes förnämsta näringsgren, är numera af föga betydighet. Allt vildt af värde har försvunnit dels till följe af oförnuftigt fänge, dels ock, enligt Ostjakerne föreförefvande, af den anledning att skogarne i sednare tider öfver allt nedbrunnit. Af soblar, räfvar och fjällrackor, som fordom utgjorde ortens rikedom, skall numera föga vara öfrigt. Oftare träffas björnar, elgar och vildrenar, men äfven dessa djur fångas ej med något alfvar, åtminstone icke af Ostjakerne. Det är öfverhufvud svårt att säga hvad dessa menniskor skulle göra med alfvar och ifver, om man undantager deras ätande, sofvande och drickande, uti hvilka tre stycken de endast öfverträffas af de genom sin lägre

14

---

sammanfogade mjerdor (pos). Ungefär detsamma berättas å ömse sidor af Ural om Samojedernes fiskafänge. Men dessa berättelser motsägas af de infödde, bland hvilka Ostjakerne till och med förmena sig redan af ålder innehaft konsten att af brännäslan bereda allehanda fiskredskap (se nedan).

culturgrad på sätt och vis privilegierade Samojederna.^{vi} Ostjaken lefver mest för dagen och benämner äfven derföre i sitt språk dag och lefnadskost med samma ord *chât*. Har han genom en lyckosam fångst förvärfvat sig något utöfver dagens behof, så ligger han den följande dagen helt stilla, eller ock förfogar han sig till närmaße krog. Så är Ostjakens lif ännu ett rätt, lättjefullt och bekymmerslöst lefverne, men det kan ej länge så blifva. Redan Theokritus qväder att armodet är konsternas lärarinna¹⁴⁰, och Ostjakernes ékonomiska läge är för det närvarande sådant, att de emot sin vilja tvingas till framåtskridande i kultur.

Sinnad att ännu närmare beröra några omständigheter i Ostjakernes yttre och inre lif, vill jag nu göra mitt inträde i en Ostjakisk jurte. Vägen leder
 15 uppför en svår trappa och en dörr så låg, att jag utan en enkom erhållen varning ej kan undvika att slå pannan emot öfra dörrposten. Förvirrad af slaget glömmer jag kanske att med korstecknet hedra Helgonbilderne¹⁴¹, som stå uppradade i främsta hörnet af jurten. I följe af denna försummelse och mitt äfven annars i Ostjakernes ögon något ovanliga beteende uppstår en förskräckelse, som i ögonblicket jagar stugans halfnakna barbarer bakom ugnen eller ut på gården. Så mycket mera ostörd får jag anställa mina betraktelser i jurten. Det första, som här träffar mitt öga, är en egen misstänklig gråfärg, som betäcker bänkar och bord, väggar och golf. Samma färg utgör jemväl den enda målning på alla kärl och husgeråd, såsom fat, koppar, knifvar, den med snövatten fyllda drickskannan, näfverrifvorna m. m. Golfvet i min lilla stuga är lutande, väggarne bågnade och fyllda med springor, som hvimla af sinom tusende bland det

---

vi. Märkas bör likwäl, att Ostjaken, då han en gång gripit sig an ett arbete, utför det med en utomordentlig kraft, seghet och ihärdighet. Men endast nöden kan bringa honom i rörelse och werksamhet.

- 140 Theocritus was a Greek poet who lived ca. 300–260 BCE. In his Idyll No. XXI (Fishermen) he says: ‘There’s but one stirrer-up of the crafts, Diophantus, and her name is Poverty.’ Classical Texts Library: Theocritus, Idylls 19–25, <http://www.theoi.com/Text/TheocritusIdylls4.html>. Encyclopædia Britannica Micropædia 11: 685 [Theocritus]. (TS)
- 141 Helgon-/bilderne

- 142 In his letter to Rabbe, 24 June/6 July 1845, Castrén specifies: “mygg, loppor och vägglöss”. See the volume of letters in this series.
- 143 Different Khanty buildings are described and pictured in Гемыев & al. 2005: 98–108. (TS)

slags yrfän, om hvilka Luther ville veta huru de skulle se ut i himmelriket.¹⁴² Rummet är rundtomkring försedt med bänkar. Stolar finnas icke, ej heller sängar, utan bänkraden slutar i hvardera ändan med en bred lafve, tjenande till sofställe. Ugnen är murad på vanligt Ryskt vis, och försedd med ett ordentligt rör. Den är likväl icke fastbygd vid väggen, utan dermed förenad genom en annan mycket liten ugn, som under dagen begagnas vid mattillredning. Denna ugn är ofvantill försedd med ett hål, hvori man alltid ser en gryta, fylld antingen med fiskspad, köttsoffa, mjölkvälling eller annan sofvel. Vår jurtt eger fyra fönster, anbragta vid tvenne väggar – dem, hvilka omsluta det hörn, der Gudabilderne äro uppställda. Hvarje fönster består af 6. rutor, men endast ett par äro hela, med undantag af dem, som blifvit gjorda af perta, näfver, blåsa, papper eller andra mörka materialier. Den häraf förorsakade dunkelheten i jurten hindrar mig att i det minutiösa fullfölja mina betraktelser.¹⁴³ Dessutom hafva också jurtens innehafvare af skjutsaren derute redan fått veta, att jag ej äter upp någon, och värden kommer nu för att välkomna sin högvälborna gäst. Detta sker här på vanligt sätt, utan knäfall och handkyssningar, såsom seden är i Obdorsk. Intressant är likväl den blick, hvarmed Ostjaken i förstone betraktar mig. Det är blicken af en jägare, som hoppas vinna ett byte, men tillika fruktar att sjelf falla ett rof för odjuret. Man ser i denna blick svaghetens försök att värna sig sjelf och om möjligt fånga sin motståndare. Denna sträfvan röjer sig föröfrigt uti Ostjakens hela beteende.

17 Allt är deruti liist och svek, låtsad ödmjukhet och undergifvenhet. Han talar vidt och bredt om ”Богъ och Великий Государъ”, prisar Herrans och Tsarens utkorade, beskärmar sig öfver sin egen fattigdom, och klagar öfver det intrång, han lider af Colonisterna. Men så snart talet gäller några i Ostjakernes tycke misstänkliga ämnen, ställer han sig dum, tafatt och gunådlig, låtsar ingenting veta och erinrar

esomoftast om sina Ostjakiska privilegier. En viss grad af inbundenhet hör i sjelfva verket till Ostjakens karakter, men allt det öfriga: den lilla listen, den ytterliga ödmjukheten och gunådligheten utgöra en för tillfället antagen mask, som snart bortfaller. Och nu framträder Ostjaken såsom en enkel, flärdlös, ärlig naturens son, men något stel, trumpen, kärf och hårdnackad. Med dessa kantigheter i lynnet för enar han ett likaså kantigt yttre: tvenne utstående kindknotor, djupt välfda ögonhål, breda skuldror, kort och knubbig växt, en stående svart peruk, m. m. Allt detta gör Ostjaken i yttre måtto högst tung, ovig och omanerlig. Likväl påstår man, att ingen kan

☞ 18 öfverträffa den arme ☞ Ostjaken i välvilja, hjälpsamhet och andra ett godt hjertas dygder. Och hvad den nyss omnämnda sträfheten, tyngden och kantigheten beträffar, så eger äfven denna sida sin mildring uti en hela den Finska stammen tillhörande godmodig humor, som Ryssen kallar *вострота* och säger vara ett företräde, hvilket Ostjaker och Samojeder ega framför honom sjelf.

Men jag glömmet att vi allt fortfarande befinna oss uti jurten och ännu icke gjort värdinnans bekantskap. Hon har allaredan hemtat sig ifrån sin förskräckelse och sitter nu trygg bakom den skyddande väfstolen. Helt säkert skall hon, ehuru Ostjakska, icke misstycka om vi nalkas henne med ett litet beröm öfver den sköna väfnaden. Den förtjenar i sjelfva verket all aktning icke blott för sin bastantheit, utan äfven för beskaffenheten af sina ingredienser. Dessa bestå hvarken af hampa eller lin, utan af en vida allmännare växt, kallad af Ostjakerne *puuden*, d.ä. brännässla.^{vii} Denna växt förstår en Ostjakisk värdinna att bereda till skjortor, hvilka i styrka skola

---

vii. Såsom anmärkt är, tillredde Ostjakerne fordom äfven sina nät af brännäslan. Nu skall hampan hafva wunnit ett större anseende, emedan den bättre än nässlan står emot wäte.

- 144 *eftergifva* || sägas ~
 145 Various geometric designs predominate in traditional Khanty ornaments. Иванов 1963: 52–. For illustrations of them, especially on clothing, see also Гемьев & al. 2005: 107, 111–113, 116–118, 122, 124. (TS)
 146 Also Bergstadi mentioned the same. Rancken 1884: 39. According to Pallas 1776: 53, an Ostyak did not consider his wife much better than a necessary domestic animal. (TS)

☞¹⁹ öfverträffa vanliga Ryska slitskjortor, och fö☞ga eftergifva¹⁴⁴ dem i finhet, hvithet och snygghet. Vår värdinnas eget linne är gjordt af samma ämne och utgör ett *non plus ultra* af elegans. Ärmarna, bröstet, en del af ryggstycket och alla fällar prydas af de allra smakfullaste broderier.¹⁴⁵ Hvem skulle tro att hela den brokighet, som skimrar i dessa broderier, är hennes eget verk? Sjelf har hon spunnit garnet, sjelf färgat det, sjelf beredt af vextrötter de röda och gröna färgerna, samt slutligen vid lediga stunder sjelf stickat de Asiatiskt praktfulla broderierna. Glasperlorna på kragen och i uppslagen äro köpta, men hon har sjelf ordnat dem i en behaglig symmetrie. Vår värdinna kan utom det sköna linnets äfven visa oss en elegant heldagskostym, som hon sjelf förfärdigat. Den består uti en fin, framtill öppen klädesjacka, hvars fällar rundtomkring skimra af perlor och tennsmycken. Ofvanpå sina helgdagshandskar och skor har hon äfven insydda perlor, och på hennes radband synes föga annat än den glimmande perleståten. Allt detta bevisar, att vår värdinna hvarken

☞²⁰ saknar flit, skicklighet eller ☞ fin smak. Skada blott, att hon ej vårdar sig om snygghet och renlighet i sitt hvardagslif. Härtill äro utan tvifvel männen vållande. De belasta den arma qvinnan med alla slags grofva arbeten, hvilka förhärda hennes sinne och borttaga tiden för husmoderliga göromål. Hos Ostjakerne aktas och behandlas qvinnan ännu såsom den uslaste trälinna.¹⁴⁶ Sjelf har jag mera än engång hos Ostjaken blifvit väckt ur sömnen genom ångestrop, frampressade ur ett qvinnohjerta i följe af en barbarisk behandling. Att i de Tsingalinska jurterna för ett år tillbaka blifvit anställd besigtning och ransakning öfver en af sin man bokstäfligen ihjältpiskad Ostjakhustru, är ett i denna fråga mycket upplysande faktum. Ingenting är likväl skändligare och qvinnans värde mera förnärmande, än den lumpna handel, som Ostjakerne drifva med sina döttrar. En flicka är ett rart ting medan hon ännu sitter i sina föräldrars

hem. Hon njuter all möjlig fostran och omvårdnad; måne för att blifva en god menniska, en förträffelig värdinna? Af sådan orsak ingalunda. Menskligheten till ära må medgifvas, att föräldra-kärleken härvid omedvetet öfvar sitt inflytande. Men sanningsenligt

- 21 bör icke heller det förtigas, att Östjaken vid 22 sina döttrars uppfostran afser samma fördel, som då han föder räfvar. Väl gödda betala de sig väl med tiden. En god vara stadnar aldrig på hand, och döttrarna föryttras åt den mestbjudande till hustru. Se här det vid Irtisch^{viii} gängse priset på en ordinär hustru:
1. 2 till 300 Rubel i penningar.
  2. En häst, en ox och en ko.
  3. 7–10 olika klädesplagg.
  4. Ett pud mjöl, en veder bränvin och något humla för anredande af bröllopsfesten.

Allt hvad dottern ifrån hemmet erhåller uti utstyrel, består i några klädesplagg, hvartill stundom kan tilläggas en häst och en ko. Då naturligtvis icke hvar man är i stånd att betala den erforderliga brudpenningen (Tat. *kalym*) Östj. *tanj*), händer det icke sällan, att en ungersven, sedan han stulit sig till en flickas hjerta, äfven stjäl henne sjelf uti sin lilla skuta och på vikingavis bortför henne till sitt hem, samt¹⁴⁷ innan kort till närmaste kyrka, hvarest de älskande förenas genom band, dem menniskor ej mera åtskilja.¹⁴⁸ Detta är bland Irtischka Östjaker ett ganska vanligt sätt att undandraga sig brudskatten. Äfven vår närvarande värdinna erkänner med rodnad på kind, att hon blifvit sålunda tagen, eller att hon fast-
22 mera sjelf 23 af kärlek flytt ifrån far och mor (отъ любви убѣжала съ отца съ матери). Wi skola icke ställa hennes blygsamhet på ytterligare prof, utan förfoga oss härmed till oltfadren i ugnshörnet. Rik på ålder och rik på erfarenhet kan han säga oss ett ord om fordom. Han vet förtälja, att på den tid, då hvarken Östjak, Rysse eller Tatar fanns vid Irtisch,

viii. Wid Ob skall taxan wara betydligt högre.

147 *samt* || och – It is unclear who made the change.

148 Castrén's relation is cited in Gemyev & al. 2005: 148–152 (p. 151) where the Khanty marriage system is described. (TS)

- 149 Present-day Nižnie Aremzjany at N58°29'53" E68°37'14". (TS)
- 150 Uki is situated at N58°51'34" E68°49'12". (TS)

Tschuderne rådde öfver landet. Ett under i allt, i styrka och kraft, i seder och bruk, i lefnad och lynne, utvalde de till sina bostäder de högsta uddar och bergsspetsar vid Irtisch. Det var deras sed att icke bo tillsammans, utan enhvar på sitt särskilda ställe. Här uppstaplade de höga jordvallar till forskansningar åt sig och omgäfvade höjderna med grafvar, bland hvilka många ännu skola vara synliga. Sådana arbeten voro för Tschuderne ett lekverk, ty deras styrka var så omätlig, att de slungade alla slags verktyg åt hvarandra från den ena sidan af floden till den andra. Fremmande för Christendom, för all lag och borgerlig ordning, voro de likväl bevandrade i många kunskaper, de nutidens människor icke ega. Medelst dem hade Tschuderne kommit i besittning af alla verdens skatter samt lefde ett lif utan arbete och bekymmer. Allt hvad de gjorde, gjorde de på lek och endast för sitt nöjes skull. Väl förfarne i smidjekonst, bildade de af guld, koppar och jern sköna smycken och konstverk, af hvilka många stycken ofta blifvit fundna vid deras forna bostäder. Alla sina skatter och dyrbarheter nedgrofvo Tschuderne under jorden, då de bländade af Christendomens ljus och kufvade af Jermaks segrande vapen nödgades öfvergifva sina bostäder och bortflygta till okända nejder. Detta och mycket annat kan Gubben förtälja om nordens Giganter, men vi vilja icke längre fullfölja hans berättelser, emedan de flesta bland dem röra sig kring kända facta ifrån Sibiriska eröfringstiden och uppenbart endast angå de hedniska Ostjakerne samt Tatarerne. Så äro många vid Irtisch förekommande Tschudfästen till och med enligt historiska vittnesbörd gamla Ostjak- och Tatar-forskansningar. Två af dem äro omnämnda i den gamla Ryska hydrographien under namn af *Rjamsan* (градъ Рямзани)¹⁴⁹ och *Uki* (градъ Уки)¹⁵⁰, den förra af Tatarerne kallad *Arimsan* (R. Аримзянская), belägen 8. verst nedanom Bronnikowa, den sednare 80 (enl.

Hydr. 20) verßt nedanom Arimsan.¹⁵¹ Utom dem känner traditionen lika så många Tschudfästen¹⁵² vid Irtisch som der finnas höga uddar (se ofvanf.). Naturligtvis bildade vid dem sjelfva höjden den egentliga förskansningen; men liksom språket skiljer emellan en vanlig höjd *unt* och ett fäste *wâs'* eller *wâds'* (Syrj. *vodzj*, F. *vašta*, d.ä. något *framför* eller *emot satt*), så bevisar äfven traditionen i förening med de ännu förhanden varande jordvallarne och grafvarne, att härvid ett och annat äfven varit af menniskohand tillgjordt.

24 Vår åldriga granne vid ugnen skulle väl kunna tyda för oss mången runa om forntids vishet och forntids tro, men han fruktar skenbarligen att härutinnan yppa sina tankar. Detta tyckes bevisa att han i hemlighet är sina fäders Gudar tillgifven. Också har jag hört Ryske coloniister försäkra, att Oštjakerne vid Irtisch ännu offra och bedja på gammalt vis, samt att de till och med förvara sina gamla Gudabilder in uti djupa skogen. Hvad jag med säkerhet vet, är att de likasom flera andra Finska folkslag, med helig vördnad anse björnen, ”det sköna djuret, nagelgubben, pelfadren”, såsom han med särskilda epitheter behedras. I min kappsäck hvilar för det närvarande i god ro en björn¹⁵³ af koppar, som i sinom tid varit en stor och undergörande Gud bland de Oštjaker. Ännu i denna dag skola till och med de Irtischke Oštjakerne hafva för sed att behedra hvarje fälld björn med en fest, hvarvid förekommer sång, dans, öldrickning med flera ceremonier, som äfven varit gängse hos Finnar och Lappar. Men om Oštjakernes fordna religionskult hoppas jag snart kunna meddela fullständigare uppgifter uti en särskild beskrifning öfver de Obdorska Oštjakerne. Nu hinner jag ej med mera, emedan posten redan är kommen och tiden inne till uppbrott.

- 151 Castrén is referring to *Книга Большому Чертежу*, originally written in the second half of the 16th century and compiled ca. 1597–1598 but known especially as a version from 1627. It had just been published in print in 1838. Хитров 2009; Небольсинъ 1849: 14–15, 18. (TS)
- 152 *Tschudfästen [...] uddar* || Tschudfästen som det finnas höga uddar vid Irtisch
- 153 *björn af koppar* || björn

154 This travel report was sent to the Academy on 5/17 March 1846 from Tomsk. It was originally published in Swedish in the journal *Suomi* (Castrén 1847i) and in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences in St Petersburg as well as in *Das Ausland* in Stuttgart (Castrén 1847a; 1847j: 289–316). A draft version of its first part can be found in SLSA 1185, Castrén's travel diary from 27 Feb. until 25 Sept. 1845 p. 248–339. See this volume from p. 1074 on and Castrén 1847c. There is no manuscript of the latter part of the article in *Suomi* (p. 33–62).

M. A. Castrén sent his next travel report, dated in Surgut on 1 September 1845 (unclear, whether Old or New Style), to Sjögren from Narym on 1/13 December 1845. Its manuscript is included in his travel diary of 1845 and it is published on p. 1045–1074 of this volume.

18 **Rese-anteckningar i Sibirien**¹⁵⁴
af M. A. Castrén

Både sagan och historien stämma deri öfverens, att Sibliens vildar långt före den tid, då Jermaks skaror beträdde landet och tvingade dess innevånare till en kamp pro *aris et focis*, varit på sitt vis väl förfarna i stridens lekar. Just på det fält, der Jermak vann sina flesta segrar, lågo tillförene Östjaker och Woguler ofta i fejd, så väl med hvarandra, som med sina Samojediska och Tatariska grannar. Men utom dessa strider, som kämpades af skilda nationer, föreföllo esomoftast krigiska tilldragelser emellan enskilda stammar eller släkter af samma nation. Nöden, roflystnaden, hämdebegäret satte den ena stammen i harnesk emot den andra och föranledde stundom de blodigaste uppträden. Ännu dertill har både hos Samojeder, Östjaker och flere andra bland Sibliens folkslag sången förevigat minnet af enskilda hjeltar, hvilka drogo i härnad, för att med sitt goda svärd vinna ungmöns hjerta och hand.¹⁵⁵ – Så lefde nationer, släkter, individer i ett fortfarande krigstillstånd. Det var en allmän ofred i landet – *bellum omnium contra omnes*. Faran stod städse lurande bak porten, inga tractater skyddade emot en möjlig öfverraskning. Denna osäkerhet förmådde enskilda familier af samma släkt eller stam att sluta sig närmare till hvarandra och för sig utvälja ett gemensamt öfverhufvud, en stamfurste.¹⁵⁶ De Östjakiska stammarna hade till och med försett sig med något slags fästen (*wosch, wasch*) till motande af fiendtliga anfall. Huru dessa nu så kallade Tschudfästen varit beskaffade, torde ej mera kunna utredas. Traditionen vet om dem intet vidare, än att de varit belägna på höga, branta uddar och andra

155 In case of the Nenets, Castrén refers to sung poetry, the earliest whole denotations of which he collected himself. The poetry is divided into three different types, *sjudbabses*, *jarabtses* and *hinabtses*. All of them can be characterized mythical-historical, which means that the events described in them lay between the real and imagined, on the borderline of the present life and the afterlife as well as mythical and historical. Crucial themes in the poems are marriage, the long journeys of heroes and blood revenge, leading to long and disastrous wars. The singers merged heroes known in history or topics of the day especially into the *jarabtses* and *hinabtses* told in the first person. In them, the adventures of the Nenets rebellion leader Vavli Nenjang, leaders and judges of the cities in the area inhabited by the Nenets and the Tsar himself appear. Usual actors are also the Khanty (*habi*, the name also means hired farmworker or slave), the Enets (*bai* and *manto*) and the Evenk (*tungos*), of whom the two latter represent enemies in the poetry. For more details, see Куприянова 1965; Головнёв 1995; Пушкарёва – Хомич 2001; Golovnev – Osherenko 1999; Niemi 1998. (KL)

156 On different Khanty tribes, see Гемьев & al. 2005: 133–134. (TS)

- 157 The closest example to the Surgut of these Late Iron Age and medieval fortifications is Barsova gora. Чемякин – Шатунов 2002.
- 158 Surgut was founded in 1594 on the Ob' at N61°14'40" E73°23'19". Бакулин – Ярков 2009. (TS)
- 159 Castrén means the fort of Barsova gora. Чемякин – Шатунов 2002: 40. (TS)
- 160 The Khanty "Prince" Bardak is actually known to have collaborated with the Russians and aided in building the town of Surgut. Mandelstam Balzer 1999: 32. (TS)
- 161 The River Kopylovskaja Ket' runs into the Ob' at Narym at N58°54'2" E81°33'32". (TS)

föga tillgängliga ställen. Der sådana fästen fordom stått, anträffas i våra dagar endast jordhögar, brutna pilar, rostade spjut, pansarskjortor och andra krigiska kvarlevor.¹⁵⁷

Ett af nämnda Ostjak-fästen stod under Sibiriska eröfringstiden på det ställe, der sedermera staden Surgut¹⁵⁸ reste sina tinnar^{ix,159} Här lefde på denna tid en Ostjak-Furste, benämnd *Pardak*, hvilken ännu af Ostjakerne prisas såsom en mäktig och tapper man. Fästän Jermak redan hade krossat Kutschum-Chans valde, hade underkufvat Wogulerne och besegrat alla Ostjak-stammar vid Irtisch, vågade likväl Pardak en strid emot fienden. Ostjakerne stridde, såsom vanligt, med båge och pilar, kosakerne hade medfört kanoner. Det är naturligt, att i en kamp med så olika vapen Ostjakerne snart måste gifva sig besegrade. Fästet intogs, men Pardaks minne är ännu aktadt och äradt af hans stamförvandter, och närmast af hans egen släkt, som allt intill denna dag bibehållit det Furstliga namnet.¹⁶⁰

Sedan det Pardakska fästet var intaget, uppbyggde segervinnaren på samma ställe en ostrog och anlade en stad, som efter någon närbelägen gren af Obfloden erhöll namnet *Surgut*. Denna stad blef innan kort en af kosak-dynastiens mäktigaste värn och utgångspunkten för ytterligare operationer. Härifrån uttågade tid efter annan roflyktna kosak-skaror, hvilka underkufvade och skattlade alla Ostjak- och Samojed-stammar ända ifrån Ishafvet i norr allt intill Ket-floden¹⁶¹ i söder. Det är afgjordt, att under eröfringstiden få orter i Sibirien spelat en så betydande role, som den djerfva kosak-staden^x Surgut. Så mycket mera nedslående är den anblick, som staden nu erbjuder. Några jemmerfulla kojor, kringströdda utan all ordning bland förbrända

ix. Surgut är belägen vid öfra Ob, omkring 300 verst ofvan om mynningen af Irtisch.

x. Ännu i dag utgöra kosakerne den vida största delen af stadens innevånare.

ruiner^{xi}, se der kvarlefvorna af den fordom så mäktiga staden. Här finnes ej en enda anständig gata, icke ens en ordentlig bygnad, ja! det är till och med sällsynt att träffa glasfönster, och hela rutor hör snart sagdt till undantagen. Fattigdomen har under de sednaste decennierna i så hög grad tilltagit, att staden icke en gång kunnat contribuera de nödvändiga utskylderna till kronan. Den har till följe häraf gått miſte om sina privilegier och tröstar sig nu med blotta titeln af stad.

Här tillbragte jag under nästförflutne sommar hela Augusti och en del af September månad, sysselsatt med studium af de närgränsande Oſtjak-stammarnes olika munarter.¹⁶² Ifrån Surgut hade jag ärnat bana mig en väg efter floderna Wach¹⁶³ och Tas¹⁶⁴ till Jenisej¹⁶⁵, men då denna resa åtminstone på närvarande årstid ansågs ogörlig, fann jag mig föranlåten att fortsätta färden uppför Ob. Hufvudmålet för min resa blef nu Narym¹⁶⁶ – en liten stad inom Tomska¹⁶⁷ Gouvernementet, till hvilken man ifrån Surgut räknar vid pass 800 verſt, då resan verkſtälles med båt. Landet emellan dessa tvenne städer utgöres af öde nejder, hvilka äro nästan öfvergifna af Ryssar och endast gleſt befolkade med infödingar. Man träffar på denna väg icke ens provisoriska poſtstationer, som dock annorstädes i Sibirien äro högst vanliga. Af sådan anledning nödgades jag redan i Surgut förse mig med alla för resan nödvändiga artiklar. Till antalet af dem hörde i första rummet en ordentlig farkoſt, ty i de Oſtjakiska trågarne är färden både mödosam och äfventyrlig. Af ſtort behof var derjemte en infödd Oſtjak, hvilken kunde i sin enda person förena de mångfaldiga egenskaperna af tolk, betjent, kock, skjutsrättare och tuktomästare, samt tillika ersätta bristen af resepass. I dessa och alla andra hänseenden väl utruſtad anträdde jag den 12 (24) September min resa med godt mod och gladt hopp.

xi. Surgut har ofta fått vidkännas härjande vålddar, bland hvilka den sednaste timade år 1840 och förvandlade hela staden till en grushög.

- 162 The Khanty live in the areas of the large Ob' and Irtyš rivers and their tributaries in Western Siberia. The southern (Irtyš) Khanty language became extinct in the 20th century. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html, <http://www.helsinki.fi/~tasalmin/fu.html>. More detailed list of the rivers inhabited by the Khanty, see Гемыев 2005: 57. (TS)
- 163 The River Vax runs into the Ob' from the right (east) at N60°48'53" E76°47'39". Its headwaters are closest to those of the River Taz around N62°40' E82°56', but because the Taz flows into the Kara Sea, Castrén would have continued along smaller rivers from it to the Enisej (Енисей, the scholarly transliteration used instead of the standard English spelling Yenisei) in the north. The most direct route from the Vax to the Enisej is between the headwaters of the rivers Vax and Sym around N61°18' E81°42' where they are separated by only a narrow watershed. Castrén's chosen route via Narym brought him even further south. (TS)
- 164 The River Taz runs into the Kara Sea at N67°33'5" E78°33'21". (TS)
- 165 The Enisej discharges into the Kara Sea at N71°49'46" E82°42'57". (TS)
- 166 Narym is on the Ob' at N58°55'25" E81°35'21". (TS)
- 167 Tomsk is situated at the River Tom, a tributary of the Ob' at N56°29'14" E84°56'48". (TS)

- 168 Diogenes of Sinope (ca. 404–323 BCE), one of the Cynic philosophers of Ancient Greece. None of his works have been preserved. Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/diogsino/>. (TS)
- 169 Plato (Platon, 427–347 BCE), philosopher in Ancient Greece. Internet Encyclopedia of Philosophy, <http://www.iep.utm.edu/plato/>. (TS)
- 170 Most of Castrén's travels were in the taiga or forest zone covering the major part of Siberia. In the north, tundra gradually changes to the forest zone and in the south it changes to steppe. On the different types of taiga, see Семенов – Белов 2015: 237–246. (TS)

Mitt enda bekymmer var den sena årstiden, som enligt all förmodan skulle medföra både regn och snö, köld och blida, dimmor och nattfroster. Ett, ehuru otillräckligt skydd emot detta onda beredde för mig och min vapenbroder Bergstadi, den i Surgut ombesörjda lilla farkost, hvilken var försedd med en i de Obska båtarne vanlig kajuta. Denna kajuta var så inrättad, att man endast krypande kunde träda i och ur den, endast liggande få en plats deri och blott genom masthållet erhålla en skymt af dagens ljus. Kajutan, som upptog hela midten af båten, var väl i hvardera ändan försedd med dörrar, men dessa måste alltid hållas tillslutna, emedan annars hvarken roddare eller styrman kunde få plats i båten. I denna mörksens boning inredde vi vår matsal, vårt sofgemak, vår skrif- och studerkammare. En kista begagnades till bord; stolar voro ej af nöden, emedan middagen intogs på Romerskt vis; theköket utgjorde vår kamin. Jag vill ej påstå att vår kammare var öfvermåttan lysande och praktfull, men likväl försäkrade Magazinsförvaltaren i Surgut, en genomlärd man och god Christen, att en så förträfflig boning ej egdes af Diogenes¹⁶⁸, hvilken han sade varit "en af verdens största Philosopher och en mycket bättre Christen, än Plato¹⁶⁹ sjelf." Emellertid blef kajutan under dagens lopp ej oftare begagnad, än då regn och oväder gjorde det omöjligt att sitta på däck eller ströfva kring stränderna. För sistnämnda nöje var beklagligtvis nejden föga egnad. Ehuru icke synnerligen höga, äro likväl de Obska stränderna merendels så branta och leriga, att man vid dem med möda får ett fotfäste och lätt utsätter sig för faran att nedstörta i flodbädden. Höstetiden anträffas visserligen här och der vidsträckta sandslätter, men äfven de hafva merendels en grund af blöt lera, hvarpå vandraren innan kort får sitt lystmäte. Landet närmast intill stranden består antingen af sankar kärr, eller obergade ängar, öfvervuxna med ett ogenomträngligt starrgräs, eller vanligast af en tät videskog.¹⁷⁰ Förgäfves bemödar man sig att här efterleta en gångstig. De snart sagdt enda spår af

menniskor bestå i slocknade eldstäder och öfvergifna lägerställen. Ytterst sällan anträffas en människoboning. Ifrån Surgut räknades till Ryska byn *Lochosowa*¹⁷¹ 90 verst och på hela detta afstånd funnos blott tvenne små Ostjak-byar, men äfven dessa voro ej belägna vid hufvudfloden, utan såsom vanligt, vid dess grenar^{xii}. I vår väg lågo endast några Ryska fiskelägen, till större delen redan öfvergifna och så bofälliga, så illa medfarna genom höstens åverkan, att både himmelens fåglar och markens djur försmått taga i besittning de till deras fria bruk öfverlättna herbergen. Sedan de talrika fiskarene brutit upp ifrån sina colonier, herrskade äfven på elfven en graflik stillhet och en enformighet, som blott sällan afbröts af en snabbt framilande Ostjak-julle. När man färdas genom en så ödslig och folktom nejd, önskar man naturligtvis att genom en skyndsamt färd kunna bereda sig helst någon slags omvexling af föremål, men huru man och må skynda, mera än tre verst lider det ej i timmen. Under all den ledsnad, som en ödslig natur och en så långsam färd nödvändigt framkallar, var det likväl en lycka, att vi åtminstone i början af vår resa kunde fägna oss med godt och vackert väder, med fågelsång, med anblicken af grönskande ängar och träd samt den i solskenet herrligt glänsande vattenytan. Några sällsamma äfventyr mötte oss ej, så framt jag till deras antal icke vill räkna ett litet missöde, som inträffade redan den första natten af vår resa, då båten i mörkret styrdes inom ett skär af sandbankar, derifrån ingen återgång var möjlig, förrän med dagsljuset. Följande afton återkom samma äfventyr, men denna gång blefvo likväl icke sandbankarna vårt nattherberge, utan Ostjakernes rådighet förhjälppte oss sent på qvällen till den omförmälda byn *Lochosowa*,

---

xii. Ob äger en oräknelig mängd större och mindre grenar. De indelas af Ryssarne i tvenne slag: a) *protoki* eller vanliga grenar, b) *Staritsi* d. ä. flodgrenar, hvilka om sommaren till mesta delen uttorra, men tillförene sägas hafva utgjort sjelfva hufvudfäran.

172 Cf. Castrén's description from November 1843 on p. 476–478.

der ordspråket om de Småländska gästgifverierna egde sin fulla tillämpning. Den klena välfägnaden oaktadt blef, dock natten tillbragt i byn. Vid mitt uppvaknande följande morgonen såg jag till min förvåning de ännu i går herrligt grönskande fälten öfverdragna med en hvit slöja, den nyss klara och solbelysta himmelen betäckt med vinterns gråa mantel, såg människorna skinnbeklädda och hela naturen stum, sörjande, öfvergifven. Icke desto mindre förfogade vi oss redan tidigt på morgonen ned i kajutan, tillslöto dess dörrar och afreste. I kajutan omgifven af ett ogenomträngligt mörker öfverfölls jag af en art spökrädsla. Det föreföll mig, såsom rasade ett Herrans väder derute, och själfmant återkallades i minnet de dagar, då jag för två år tillbaka vid foten af Ural pröfvade den nordiska höstens alla vedermödor.¹⁷² Att samma slags vidrigheter nu skulle återkomma, var en farhåga, som i den mörka kajutan mäktigt oroade mitt sinne. Jag tyckte mig fastfrusen vid en öde strand, öfvergifven af människor, tård af sjukdom och öfverhopad med all den smålek, som möjligen kan drabba den resande i de värsta vildmarker. Lyckligtvis befriades jag snart ifrån dessa ängslande och öfverflödiga bekymmer. Ty då jag vid de Juwaschkinska jurterna trädde ur vårt väl tillståndda vinter-ide, lyste solen åter skön och klar på det molnfria fästet, marken var åter grön, människorna hade aflagt sina skinnpelsar, och tjušta sjöngo fåglarna i träden naturens lof. Jag förfogade mig till närmašte jurt. Dit ledde en smal gång, som å ömse sidor var omgifven af vackra, spensliga viden. Gången var jemn och rak, samt framtedde i fonden en snygg och inbjudande jurt. Uppskrämda af min ankomst lupo jurtens innevägnare sina färde, lemnande mig så mycket bättre tillfälle att få egna några ögonkast på den Ostjakiska boningen. Den egde en vanlig, fyrkantig form, låga väggar och ett högt spetsigt tak. Hela boningen var tillredd af näfverskifvor, hvilka, sedan de genom kokning blifvit uppmjukade, hopsys i form af vanliga golfmattor, så att de kunna sammanrullas och med lätthet

transporteras ifrån ställe till ställe. Af dem bildas både väggar och tak genom följande enkla mekanik. Man nedslår i jorden några videstammar, tjenande till att från jurtens både yttre och inre sida upprätthålla näfverväggarna. Emot detta underlag uppresas några taksparrar, hvilka jemväl bestå af vide. Dessa öfverdragas med näfver, som äfven på yttre sidan betäckes med sparrar. Alla stylvor och sparrar ombindas och befästas med mjuka videgrenar. I taket lemnas ett draghål för röken och vid ingången hänger man en dörr af bräde eller näfver. Detta är nu i hufvudsaken allt, som erfordras till en Östjakisk sommar-jurt. Fönster och golf, bänkar och bord anträffas aldrig i en slik boning. Må vi blott ej förgäta eldstaden, hvilken utgör sjelfva hufvudvilkoret för Östjakens trefnad. Lifvets högsta njutningar: ett godt mål och en behaglig hvila, äro hos Östjaken fästade vid detta enkla tillbehör, som består af en med stenar omgifven grop i midten af rummet. Till en angenäm hvila hör naturligtvis äfven en mjuk bädd. Denna tillreder Östjaken af rörmattor, renhudar, skinnpelsar och andra klädesplagg. Det roar oss ej att undersöka Östjakernes vällingsgrytor och näfverrifvor, ty vi veta af gammalt, att de innehålla fisksoppor, mjölvällingar, grötar, piroger af häggbar o. m. d. Omkring de flesta Östjak-jurt anträffas små bodar eller viåhus, timrade af stockar och, liksom i Lappland, uppställda på höga stolpar¹⁷³. Sådana anstalter funnos dock ej på närvarande ställe, utan husets förnödenheter hvilade på en bår, upprest på fyra stylvor och vanligen begagnad till torkning af småfisk. Måhända skulle i den närliggande skogen ännu några upptäckter kunna göras, men vi måste påskynda vår resa, emedan tunga moln höja sig från veåtan, förebrådande regn och oväder. I Sibirien bedrages man sällan, om man tyder himmelens tecken till det värsta. Så hände äfven nu, att ovädet rasade med sin fulla styrka, då vi under natten landade vid en liten Östjak-by. Drifven af någon slags sympathie med naturen trädde jag för några ögonblick ur kajutan. Jorden var omgifven af ett

- 173 There were also completely or partly underground dwellings, used especially winter. Khanty buildings are pictured in Gemyev & al. 2005: 98–108. (TS)

- 174 At present the town of Megion on the right bank of the Ob' at N61°1'33" E76°7'1".
(TS)

tiofalldigt mörker, tunga vindar susade i luften och skarpa regnskurar smattrade i träden. Det var en af de nätter, om hvilka Asiens vildar förtälja, att de aflidnas andar ej få ro i sina grafvar, utan irra vilda och fruktansvärda kring jorden. Allt hvad som lefver och andas ofvan jord, ligger stilla och bäfvar, ty skuggorna drifva nu sitt nattliga spel. Schamanernas blodtörstiga hamnar sväfva kring människornas nattliga läger och stämpla förderf åt alla dem, hvilka genom läster och brott förverkat sitt lifs skyddsandar. I en sådan natt har händelsen fört oss till närheten af trenne tält, hvilka för tillfället erbjuda en fasaväckande anblick. Omhöljda af det nattliga mörkret äro sjelfva tälten nästan osynliga för ögat. Man varseblir endast den öppna ingången, som upplyses af eldskenet innanföre. Stående midt för de tre tältdörrarna tycker man sig se tre brinnande gap, hvilka ur sitt inre utspy tjocka rökmoln och sprakande gnistor. Små, halfnakna, phantastiska gestalter framskymta genom röken och lågorna. Tid efter annan ljuda ur gapen vilda, oförstådda läten, som snart öfverröstas af regnet och stormvinden. Det vore en fåfäng möda, att söka i all sin fasa skildra denna nattliga scen med sitt mörker, sina lågor och spökgestalter, sina vindar och regnskurar. Visst är, att den icke var egnad till att väcka de angenämaste känslor, och att jag, återkommen till kajutan, andades med ett vida lättare hjerta.

Under natten lade sig ovädret och följande morgon nådde vi de Magijonska jurterna¹⁷⁴, belägna vid utloppet af *Magijon* – en liten flod, som ifrån högre sidan utfaller i Ob. Vid afresan ifrån dessa jurttog jag mitt säte ofvanpå däck och betraktade i stillhet flodens lopp och den vilda nejden jag bereste. Ingen ting nytt och ovanligt mötte mitt öga. Den ena fjärden var fullkomligen lik den andra, lika jemn i sitt lopp, lika vidsträckt, lika ödslig och öfvergifven. Öfverallt tedde sig samma låga, leriga, nedrasande stränder, be vuxna med evigt samma viden. För reften endast ängar, kärr och lerhaltiga sandslätter. Sedd med Europeiska ögon

är Ob en vild och enformig flod, som hos betraktaren knappt förmår väcka andra känslor, än saknadens och vemodets. Men fråga den infödda Ryssen, med hvilka ögon han åser floden, och det korta, men innehållsrika svaret lyder: "Ob är vår moder." Eller ställ samma fråga till den åldrige Ostjaken, som sitter vid styret och tvifvelsutän ännu aktar sina fäders tro och seder. Är man uppriktig, så skall han svara med ungefär dessa ord: "Ob är den Gud, som vi vörda främst bland alla våra Gudar, som vi anropa med de varmaste böner och nalkas med de rika offer." För landets inneånare är Ob allt det godas gifvarinna och förutan henne hade förmodligen aldrig någon mensklig varelse beträdd detta usla land. Må derföre äfven vi med glada och försönande blickar betrakta floden, och hoppas att den tid ej skall vara alltför aflägsen, då den resande vid Obs stränder skådar andra taflor, än de nuvarande.

Ungefär i denna riktning irrade mina tankar, då ett högljudt hundskall tillkännagaf vår ankomst till de Lechlisowska jurterna. I hopp om en bättre välkomsthelsing på stället steg jag i land och besökte alla jurt, men träffade utom några fastbundna hundar ingen lefvande varelse. Man trodde att Ostjakerne varseblifvit mig på däck och af rädsla gömt sig i skogen. Vi fortsatte således resan oförtöfvadt till den Jermakska Ostjak-byn, passerade ännu samma dag de Wontpugolska¹⁷⁵ och Wartuiska¹⁷⁶ jurterna samt nådde under natten mynningen af Wach. Denna flod tager ovilkorligen den resandes uppmärksamhet i anspråk, emedan hon utgör en af Obs mäktigaste tillflöden. Tagande sin upprinnelse långt in i Jeniseiska Gouvernementet, tillryggalägger hon i ständigt slingrande lopp en bana, som utgör minst 700, men enligt invånarnes uppgift omkring 1000 verst. Under sin vidsträckta färd upptager hon en oändlig mängd bifloder, bland hvilka de största sägas vara: *Kul-jógan*¹⁷⁷, *Sabun*¹⁷⁸, *Lawasin-jógan*¹⁷⁹ och *Kalech-jógan*¹⁸⁰, utfallande, med undantag af Lawasin-jogan, alla ifrån den högra sidan. Största delen af Wachs område består

- 175 Vampugol at N60°51'35" E76°36'24". (TS)
- 176 Today, Nižnevartovsk at N60°55'42" E76°33'54". (TS)
- 177 It is unclear which river Cast-rén means here. The rivers Ljuk-Kolen-Ėgan and the Kolyv-Ėgan run into the River Vax but they are short and small. (TS)
- 178 The River Sabun runs into the Vax from the right (north) at N61°4'21" E80°13'15". (TS)
- 179 It is unclear which river Cast-rén means. The River Labaz-ėgan runs into the Vax from the right and the Labaznaja is so short that it can hardly be included among the most significant tributaries of the Vax. (TS)
- 180 The River Kolek"ėgan running into the Vax from the right (north) at N61°5'32" E78°16'24". (TS)

- 181 Larjak at N61°6'0" E80°16'0".
(TS)
- 182 The headwaters of the River Eloguj are on the same watershed mentioned above (p. 753) in connection with the River Sym and it discharges into the Enisej at N63°12'39" E87°45'5".
(TS)

af ödsliga, kärruppfyllda, folktoma nejder. Stränderna äro mestadels låga och i följe deraf blottställda för öfversvämningar^{xiii}. I sitt nedra lopp är floden öfverallt farbar. Båtar lastade med 2000 pud afgå hvarje vår med mjölladdningar till de vid Sabun-jogans utlopp i byn *Larjatskij*¹⁸¹ uppbygda krono-magasiner^{xiv}. Mindre båtar löpa obehindradt ända till mynningen af Kuljogan; men i sitt öfversta lopp skall floden endast kunna befaras med vanliga Östjak-båtar. Förmodligen af sistnämnda orsak har den gamla communicationsleden emellan Ob och Jenisej förmedelst Wach och Jeloguj¹⁸² längesedan upphört att begagnas. Med afseende å befolkningen vid Wach kan jag med säkerhet endast uppgifva, att samtliga dess bebyggare inom Tobolska Gouvernementet äro Östjaker. Sannolikt begynner vid Kul-jogan en Samojedisk colonisation, men om denna äfven sträcker sig till öfre loppet af Wach, är mig ännu obekant. De Wachska Östjakerne inom Tobolska Gouvernementet äro till språk, seder och lefnadssätt nära öfverensstämmande med de Obska ofvanom Surgut. De bo i jurt af stock, näfver eller torf, lifnära sig med jagt och fiskafänge, äro i saknad af hästar och kor, men äga smärre renhjordar. Sommartiden uppehålla de sig vid sjelfva Wach, men deras vinterboningar äro vanligen belägna på något afstånd ifrån hufvudfloden.

Ifrån mynningen af Wach gick resan fortfarande genom ödsliga och obebodda nejder. Blott här och der anträffades Östjakiska sommar-jurt, som merendels

---

xiii. Liksom vid de flesta Sibiriens floder, skall äfven här den högra stranden vara upphöjdare och mera steril än den venstra. Man omnämner på venstra sidan blott en enda hög udde, benämnd *Lapki* (Östj. Lafkaei), hvilken är belägen vid flodens nedra lopp, ej långt ifrån mynningen af Kalech-jogan.

xiv. I samma by finnes äfven en åldrig kyrka och en nyligen anlagd barnskola. Byns innevånare bestå, med undantag af krono- och kyrkobetjeningen, endast af några få Ryska coloniärer.

voro uppförda af näfver, understundom hopslagna af obilad stock. Äfven de sistnämnda voro i saknad af golf, fönster, ugn och de vanligaste husgerådssaker. Eldstaden hade sin plats i midten af rummet och hela inredningen var alldeles densamma, som i näfverjurtorna¹⁸³. Antalet af jurt uppgick vanligen till 3–6 på hvarje ställe. Vid inträffad öfverbefolkning dela sig byarna i smärre jurtelag för att äga bättre utrymme för jagt och fiskafänge, hvilka näringsgrenarne nästan uteslutande sysselsätta Ostjakerne i Surgutska Afdelningen. Bland de jurt, som mötte oss vid afresan ifrån Wachs mynning, förtjena att omnämnas de Wach-Pugolska¹⁸⁴, de Kalymska, hvilka voro kringströdda på fyra särskildta ställen, de Kaltagorska (af Samojed. ordet *Kolda*^{xv}, Ob) och de Mygalengska. Vid några bland nyssnämnda jurt bemärkte jag, att Ostjakerne söndagen till prydnad tvagit sig rena, benat och kammat sin svarta peruk, samt påklädt sig en lysande högtidsskrud. Den vanliga öfverklädnaden bestod både hos män och qvinnor i en paltå, liknande den Finska meckan, men kortare än denna. Hvardagspaltån var gjord af groft vadmal, men den för högtider och andra sällsynta tillfällen bestämda hade man förfärdigat af kläde eller något annat finare tyg, merendels blått eller grönt till färgen. Krage och uppslag ägde stundom en annan färg och till statens förökande hade somliga till och med kantat sin helgdagsdrägt med rödt kläde eller med en skinnbräm. Paltån var åtminstone i hvardagslag alltid omgjordad med en bred skinngördel, hvarvid hängde en knif med tennbeslaget skaft. Männerna buro höga, spetsiga mössor med vida, öfver öronen nedhängande skyggen; qvinnornas hufvudbonad bestod i en shawle, som räckte ända ned till hälarne. Halsen var merendels bar, eller på sin höjd betäckt med en boa af ekorr-svansar. Handskarna voro sammansydda

xv. Denna benämning är gängse bland de Tomska Samojederne samt omvexlar med *Kuai*, hvaraf 3 pers. suff. är *Kualda* = *Kolda*, ande, själ.

- 183 näfver-/jurtorna
 184 Vaxpugol'skia was on the River Vax immediately upstream from its confluence with the Ob', ca. N60°48'9" E76°48'39". Атласъ Маркса 1910: 46. (TS)

- 185 Larino at N60°31'13"
E77°40'58". (TS)
- 186 Present-day Aleksandrovscoe
at N60°25'40" E77°52'14". Алек-
сандровский район: Истори-
ческая справка, [http://www.
als.tomskinvest.ru/history.html](http://www.als.tomskinvest.ru/history.html).
(TS)

dels af brokigfärgade renskinn, dels af randiga klädes-
flikar. Hos det fåfängliga könet såg man kring halsen
talrika perlband samt dessutom en mängd perlbrode-
rier, dels fastsydda vid krage, uppslag, handskar och
skor, dels löshängande vid gördeln. Vid samma gör-
del, vid de långa, falska hårflätorna och vid den yfviga
shawlen hade man äfven fäst at jern-, bläck- och mes-
sings-stycken, egnade att genom sitt skrammel ådraga
coquetten de unga svennernas uppmärksamhet, d. ä.
att locka köpare.

Med den påklädda helgdagsdrägten tycktes Ost-
jakerne äfven hafva antagit en gladare blick och ett
frimodigare beteende än vanligt. Deras välvilja och
gästvänskap öfvergick all föreställning. Förrän vi ännu
hunnit landa, stodo Ostjakerne väntande vid stranden,
drogo båten i land, gjorde broar på den leriga stran-
den eller buro oss på sina armar till en torr plats. Af
fruktan att misshaga vågade man aldrig bjuda oss för-
friskningar i jurterna, men vid afresan öfverhopades
vi med Ostjakiska läckerheter af alla slag, färsk och
torkad fisk, bär och bärpiroger m. m. Om dessa gåfvor
ej äro alltför efterlängtade, mottager man dem likväl
gerna, för att ej sära det fromma, oskuldsfulla hjertat,
hvarur de härflyta. Ty att gåfvorna frambaras utan an-
språk och beräkning, läser man tydligt i den bedjande
blicken och de ödmjuka åtbörderna.

Kort efter afresan ifrån de Mygalengska jurtor-
na öfverraskades vi af mörker och natt, regn och
storm. Roddarne ansträngde sina yttersta krafter för
att bringa oss till närmaste jurt, men stormen var så
våldsamt, att man snart nödgades gifva vika för dess
öfvermakt och lägga sig vid en öde strand. Då dagen
åter randades och nattens skuggor veko för det gryen-
de ljuset, lade sig äfven stormen och resan fortsattes.
Vi nådde snart de Kiselowska jurterna, passerade der-
efter de Laringska¹⁸⁵ och Kitschengska jurtelagen samt
upphunno samma dag den nedra byn *Lumpokolsk*¹⁸⁶,
efter att på fyra dygn ej hafva anträffat en enda Rysk
bebyggare och ej sett en ordentlig boning. Äfven nedra

187 The River Vaspuxol', running into the Ob' from the left (south-west). (TS)

Lumpokolsk var en liten, eländig by, som bestod af en nedramlande kyrka, tre förfallna Ryska hus och tre på Ryskt vis inredda Ostjak-jurt. Byns skattbetalande innevånare bestodo af tre Ryssar och fyra Ostjaker. Jag anmärkte här, liksom ofta annorstädes, att Ostjakerne, ehuru till alla delar förryskade, icke allenast hade byggt sina stugor ett stycke ifrån de Ryska, utan till och med ägde en skilld begravningsplats, hvilken var belägen i en skön lund, då deremot den Ryska låg vid en ödslig strand, der vårfloden uppref grafvarne och kringströdde grinande hufvudskallar. I nedra Lumpokolsk fanns tillföre en särskild prest, men nu tycktes blott kråkorna fira sin Gudstjenst i Herrans hus; människorna deremot sade sig njuta religionsvård i öfra Lumpokolsk. Innevånarnes ekonomie var, såsom redan det yttre utvisade, i största förfall. Såsom orsak härtill uppgaf man, att fiskerierna på sednare tiden slagit illa ut och jagten år för år försämrats. Boskapsskötseln hade man ej kunnat och ej velat uppdrifva, dels af fruktan för den härjande pesten, dels för svårigheten att förse en större ladugård med foder för tio månader under året^{xvi}. Siåtnämnda klagomål förekomma öfverallt vid Ob, och de skola ej förr upphöra, än odlingen framträngt till det inre af landet, än skogen blifvit rödjad och de pestnärande kärren uttorkade.

Ifrån nedra Lumpokolsk räknas vid pass 70 verst till öfra byn Lumpokolsk. Denna väg tillryggades på något mera än en dag, hvarunder åtskilliga sommar-jurt anträffades, såsom de Pankowska, Tobalkinska, Waspugolska¹⁸⁷, Nachradinska och Magijonska. Vinter-jurt voro ej synliga vid den allmänna farvägen. Dessa utgöra Ostjakens fasta bostäder, hans egentliga hem. Så trångt, torftigt och uselt detta hem äfven är, så vill Ostjaken naturligtvis ändock ej lemna det till pris åt vårflodens raseri, utan ställer sin jurtt på en

---

xvi. Emedan vårfloden öfversvämmar alla mulbeten, nödgas man ofta föda boskapen med förra årets hö ända in på Julii månad.

- 188 The River Bolšoj Jugan runs into the River Juganskaja Ob' from the left (south-east) at N61°4'1" E73°10'17". (TS)

högländt, för öfversvämningar skyddad, ifrån hufvudfloden mer eller mindre afsides belägen plats. Såvida likväl fiskafänget äfven under den kalla årstiden fortfar att utgöra en vigtig näringsgren, så är vinter-jurten merendels uppbygd vid någon mindre biflod eller en gren af sjelfva Ob, der den ofta omgifves af en vild och romantisk skog. Den nödvändiga fruktan för öfversvämningar har på ganska många orter äfven afhållit Ryssarne ifrån moderfloden. Så är Obdorsk belägen vid floden Polui, Beresow vid Soswa, Surgut vid bäcken Bardakowka m. m. Nedra Lumpokolsk stod på en höjd vid sjelfva Ob, men den öfra byn sades vara belägen vid en mindre gren af floden. Emedan denna gren under hösten uttorkar, nödgades vi åtfölja hufvudfloden och lemna byn obesökt, helst den mörka och regniga natten ej tillät en fotvandring. Byn sades ega en kyrka, fyra Ryska hus, men ingen jurt. Liksom vid Wach, Jugan¹⁸⁸ och på flere andra orter, har äfven i öfra Lumpokolsk en skola nyligen blifvit öppnad till uppfostrande af Oštjak-barn. Dermed sammanhänger en händelse, som tilldrog sig vid min ankomst till de Magijonska jurterna. Nyss insomnad i båten väcktes jag plötsligt af ett högljudt, förvirradt skri, som i nattens mörker nådde mina öron. Öfverraskad af oljudet, skickade jag genast min tolk, för att göra sig underrättad om anledningen till denna sällsamma serenad. Innan denne ännu hann återvända, fylldes båten med larmande Oštjaker, dörrarna till kajutan uppslogos, och en röst tillkännagaf på bruten Ryska, att Oštjakerne ifrån närliggande jurt församlat sig här i akt och mening att genom mig söka rättvisa. Härvid togo alla till ords, den ena öfverröstade den andra, somliga framförde sin talan på Oštjakiska, andra på råbråkad Ryska, men ingen kunde göra redo för sitt ärende. Med tilhjelp af min tolk fick jag slutligen utredt, att Oštjakerne ville hos mig anföra klagomål öfver sin prest och själaherde, hvilken anbefallt församlingens medlemmar att öfverlemna sina barn i hans omvårdnad för att behörigen skolas och upptuktas. Häremot sade sig Oštjakerne

189 August Ahlqvist had a similar experience with the Mansi in 1858. Ahlqvist 1986: 251. (TS)

hafva protesterat med all makt, men presten hade icke desto mindre tvingat dem att ifrån Magijonska volosten öfverlemna tvenne barn till undervisningsanstalten. Jag ville öfvertyga det arma folket, att dess egen välfärd härigenom åsyftades, men Östjakerne ville ej höra slikt tal, utan försäkrade att både de och deras fäder troliga tjenat Tsaren, utan att hvarken kunna läsa eller skriva. I förmodan att den ytterliga förbittring, som skolanläggningen föranledt hos det oförargeliga Östjaksläktet, tilläfventyrs egde en djupare grund, än blott kärleken till det gamla goda, lät jag min tolk examinera en af de äldste och erhöll af honom följande besked: 1:o fruktade man, att en boksynt och skrifkunig man ej skulle kvarstadna i fädernas råa yrke, och att följakteligen skolan komme att beröfva föräldrarne deras ålderdoms stöd; 2:o visste man af gammalt, att de Östjaker, som tillfälligtvis erhållit en "Rysk" uppfostran, icke blifvit sitt folks apostlar, utan fiender, och ej sällan slagit sig på liderlighet och ett sedeslöst lefverne. Dessa olägenheter äro lättare att inse, än afhjelpa. För min del tror jag, att mycket vore vunnet, om prester och skollärare ville bemöda sig att ingifva lärjungen aktning för sin stam och ej tvertom, såsom fallet nu är, fördömna och såsom lutter djefvulskap stämpa allt hos nationen egendomligt – en visa, som infödingen äfven annars alltför ofta får höra ifrån den Ryska allmogens mun.

Emot förbemälte prestman anfördes ännu åtskilliga andra klagomål. I synnerhet beskärmade man sig deröfver, att han sammankallat Östjakerna till höberging och ställt deras magor på knapp diet, föregifvande tvertemot verkliga förhållanden, att fastetiden vore förhanden. Denna oförrätt emot folkets national-svaghet väckte nästan en lika stor förbittring, som sjelfva skol-inrättningen. Man bad, bönföll och plågade mig till den grad, att jag, uttröttad af så mycken jemmer, nödgades gifva befallning till uppbrott, fastän natten var regnig och mörk.¹⁸⁹ Samma tunga och regniga väderlek fortfor sedan hela det påföljande dygnet,

- 190 Ostjak-/byn
- 191 Castrén refers to the myth of the Great Flood in Genesis 7, Bible, <https://www.biblestudytools.com/genesis/7.html>. On flood myths, see Dundes 1988. (TS)
- 192 For linguistic comments on Castrén's Khanty material, see Castrén 2018b.
- 193 Cf. above in this paragraph and the text *Ostjaker vid nedra Ob* in the volume of the ethnological writings in this series: Pirtschina and Pirtjimir.
- 194 There is a different beginning for this paragraph in KK Coll. 539.26.22 p. 309. See p. 808.

hvarunder kajutan tog läck och alla kläder, matförråder samt öfriga effecter nedblöttes. Nu hade ett tak varit välkommet, men beklagligtvis funnos i vår väg endast några usla näfver-jurt, bland hvilka jag antecknat de Okkosengska, Tschigaskinska, Kalymska och Paninska. Efter nära två dygns resa i detta väder anträffades ändteligen i Ostjak[-]byn¹⁹⁰ Pirtschina bland jurter af näfver en så beskaffad boning, att man der kunde råsta en natt och i någon mån bota de af regnet gjorda skador. Följande dag voro vi åter i rörelse, men det fortfarande regnet och inträffad kall väderlek gjorde resan i högsta grad obehaglig. Påtagligen var den tid nu kommen, då sommar och vinter stridde med hvarandra om herraväldet. Denna strid plägar här afgöras på några dagar, men dessa dagar äro ej såsom dagar annorstädes. Regnet sqvalar utan återvändo, liksom i Noe tider¹⁹¹, Ishafvets vindar tjuta i kapp med vargen på de ödsliga stepperna, luften är svept i ett nattligt töcken, leriga regnbäckar brusa på den uppblötta marken. Man eger under slika omständigheter ingen lust för excursioner i det fria, men jag var icke desto mindre nödsakad att omaka mig till närbelägna jurter, för att efterleta möjligen förekommande olikheter i Ostjakernes språk, seder och lefnadssätt. Med afseende å språket anmärkte jag i sjelfva verket en liten brytning inom södra delen af Surgutska området. Så förbyttes här det aspirerade *t* (tl) till *j*, t. ex. *jåbet* för *tabet* (tlabet), *sj*; *jåjem* för *tajem* (tlajem), *yxa*; *o* öfvergick ofta till *a*, t. ex. *såram* för *sórom*, torr; veka consonanter utbyttes emot hårda, t. ex. *attem* för *adem*, ond o. s. v.¹⁹² I boningssättet röjde sig blott en ringa olikhet deruti, att den fyrkantiga jurter-formen började vika för den runda, som i Tomska Gouvernementet är den vanliga och företrädesvis lärer tillhöra den Samojediska befolkningen. Någon ting egendomligt i seder och lefnadssätt kunde jag ej varseblifva, men det var likväl ögonskenligt att folkets hyfsning tilltog i den mån vi närmade oss Tomska gränsen. Denna uppnåddes efter något mera än en dagsresa från Pi[r]tschina¹⁹³, sedan

vi passerat de Paninska, Limtingska, Rogorska och Muraska jurtelagen.

Då¹⁹⁴ inom det nya Gouvernement, som vi nu beträda, tvifvelsutan nya språk och nya folk skola komma oss till möte, torde det ej vara olämpligt att här kasta en återblick på den folkstam, som hitintills tagit vår uppmärksamhet i anspråk – den *Ostjakiska*. Concentrerad vid det mäktiga flodsystem, som bildas af Ob och Irtisch, är bland infödingar nämnda folkstam den talrika i Tobolska Gouvernementet. Den uppgår enligt officiella uppgifter ända till 18,657 själar, män och kvinnor sammanräknade. Antalet af Woguler, boende inom samma Gouvernement, belöper sig endast till 4,325 personer, och den Samojediska befolkningen utgör ett ungefär lika antal eller inalles 3,977 själar.¹⁹⁵ Ostjakerne äro till största delen bosatta i den Beresovska kretsen och dess tre afdelningar i den *Obdorska*, *Kondinska*, och *Surgutska*. Samtliga dessa Ostjaker tillhöra Obfloden och utsträcka sig ifrån Tomska gränsen i söder ända till Obska viken i norr. Blott vid floden Nadym¹⁹⁶ anträffas en ringa utgrening af de Beresowska Ostjakerne, boende utom det Obska området. De till Irtischska flodsystemet hörande Ostjaker äro samtliga inskrifna under *Djentschikowska* afdelningen af Tobolska Gouvernementet. De upphöra likväl icke inom nämnda afdelning, utan anträffas ännu något sydligare vid floden *Alym*¹⁹⁷ och dess mynning, boende här tillsammans med Tatarer och jemte dem i folk-tabellerna upptagna under namn af *Skattbetalande* (Jassatschnyje¹⁹⁸). Något nedanom Alym gjuter sig i Irtisch floden *Djemjanka*¹⁹⁹, som tager sin upprinnelse på Barabinzersteppen²⁰⁰, ej långt ifrån källorna till *Vasjugan*²⁰¹, en flod, som utfaller i öfra Ob. Floderna Djemjanka och Vasjugan kunna anses bilda den sydliga gränsen för hela Ostjakstammen. Sjelfva Barabinzersteppen är norr om denna gräns befolkad med idel Ostjaker; söder om densamma bo Tatarer och Samoieder.²⁰² På steppens västra sida afbrytas de Irtischska Ostjakerne blott här och der af Ryska colonister, och på

- 195 Castrén has given a more detailed account of the number of different groups of people in the governorates that he visited. See his 1844 mscr *Ostjaker vid nedra Ob* in the volume of ethnological writings in this series. The sums listed there differ from the ones here. See also Castrén 2018b: 42 (note 5). (TS)
- 196 The River Nadym runs into the Kara Sea at N66°13'21" E72°3'36". (TS)
- 197 Alymka at N59°1'22" E68°47'50". (TS)
- 198 Ясачные люди, paying ясак, a tribute (tax) collected in natural products. The system was applied in the Volga region and Siberia. In Siberia it came into effect in 1822. Дамешек 2009. (TS)
- 199 The River Dem'janka runs into the Irtyš from the right (east) immediately south of present-day Dem'janskoe at N59°33'13" E69°18'0". (TS)
- 200 Forest steppes and steppes comprise the southern parts of Siberia except for the Sajan and Altai mountains at the Mongolian border. Семёнов – Белов 2015: 246–250. The Barabinsk steppe or Barabinsk lowland is situated between the rivers Irtyš and Ob', at ca. N55°17' E78°10'. (TS)
- 201 The River Vasjugan runs into the Ob' from the right (north) at N59°5'35" E80°42'25". (TS)
- 202 On Castrén's synthesis of the ethnic composition of the Siberian peoples, see Castrén 1857b.

- 203 The River Bol'soj Salym discharges into the Ob' from the left (south-west) at N61°6'7" E70°54'8". (TS)
- 204 The River Pim runs into the Ob' from the right (north-east) at N61°17'11" E72°0'5". (TS)
- 205 Togur, situated at N58°21'37" E82°50'16". (TS)

den östra eller Obska sidan upptaga Samojederna vid Tym, Ljamin-Sor och byn Tschebakowa en så oändlig ringa del af det omätliga fältet, att de vid en allmän öfversigt af Oštjak-stammens utsträckning ej kunna tagas i betraktande. Vid det nedersta loppet af Ob äro företrädesvis Oštjakerne i besittning af vattudragen; Samojederne åter nomadisera dels på de vidsträckta kärran emellan Ob och Tas, dels och i synnerhet vid sjelfva Ishafskusten. Till så väl de nedra Obska, som de Irtischska Oštjakerne stöta i väster Vogulerna, att ej tala om de Ljapinska och vid Ishafvet irrande Samoje-der. I söder begränsas de Irtischska Oštjakerne, såsom nämndt är, af Tatarer. Oštjakerne vid öfra Ob omgifvas af Samoje-der både från norra, södra och östra sidan.

Ur en lingvistisk och ethnographisk synpunkt sönderfaller det land, hvars allmänna gränslinier i det föregående blifvit utstakade, uti tre mindre områden, hvilka kunna benämnas: det Irtischska, det öfra-Obska och det nedra-Obska. Irtischska flodlandet motsvarar, såsom redan anmärktes, den så kallade Djenschschikowska afdelningen af Tobolska Gouvernementet, till Obs öfra område hör den Surgutska afdelningen, och det nedra området innefattar de Kondinska och Obdorska afdelningarna. Hvert och ett af dessa tre Oštjak-distrikt äger en någorlunda bestämd character, hvilken här skall blifva korteligen antydd.

Hvad först det lingvistiska beträffar, så möta oss inom nämnda tre områden lika många hufvud-dialekter: den *Irtischska*, den *Surgutska* och den *Obdorska*. Förstnämnda munart omfattar hela det Irtischska flodlandet och fortsättes ännu uppför Ob intill floden Salym²⁰³ inom Surgutska afdelningen. Vid nysnämnda flod förekommer en dialekt-brytning, som bildar öfvergången ifrån Irtischska till den Surgutska hufvud-dialekten. Sistnämnda munart tager sin egentliga början vid Pymfloden²⁰⁴, fortgår derifrån längsmed Ob och dess bifloder ända till Tomska gränsen och förekommer ännu i *Tagurska*²⁰⁵ afdelningen af Tomska Gouvernementet vid floden Vasjugan. Inom

detta vidsträckta område har man att märka några smärre dialect-brytningar, såsom 1:o) den *nedra* eller den vanligen så kallade *Juganska*, 2:o) den *medlersta* eller *Vachska*, 3:o) den öfra och 4:o) den *Vasjuganska* dialecten. Vid Obs nedre lopp plägar man äfven göra skillnad emellan de *Kondinska* och *Obdorska* dialecterna^{xvii} 206, men den förstnämnda lärer ej äga någon rätt egendomlig character, utan synes utgöra en förmedlande länk emellan de öfriga tre hufvud-dialecterna. Fasthållande oss vid dem höra vi i fråga om deras särskildta skaplynne erinra, att den olikhet, som röjer sig emellan skilda dialecter af ett och samma språk, hufvudsakligen beror på främmande språks inverkan. Härmed förnekas ingalunda möjligheten af dialecternas egen utveckling, föranledd af folkets framskridande i cultur; men hvad är det, som bringar enskildta grenar af samma folk till en högre odling än deras stamförvandter, om icke just beröringen med främmande, mera bildade folkslag? Likväl har det inflytande, som de Finska språken i Ryssland varit underkastade, föga ländt till deras utveckling och fullkommande. Ty likasom den Ryska bildningen hos de resp[ective] folken aldrig blifvit annat, än en utvändigt lärd lexa, så hafva äfven språken, långt ifrån att utveckla sig genom det Ryska inflytandet, knappt förmått behörigen tillägna sig det lånade. I fråga om Ostjakiskan gäller sistnämnda anmärkning företrädesvis den Irtischska dialecten. Man anträffas der en stor mängd Ryska ord och uttryck, som hvarken äro behöfliga för språket, eller förenliga med dess anda och väsen. Många egendomliga ljud, ändelser, ord och ordformer hafva dels försvunnit, dels vikit för andra ur Ryskan lånade. Äfven den syntactiska bygnaden synes i många stycken foga sig efter det Ryska språkmönstret. Men icke blott Ryskan, äfven Tatariskan har på nämnda dialect intryckt en omisskännelig prägel. Man stöter sig

---

xvii. För öfrigt finnas här vid floderna Ljapin och Sosva Woguliska dialect-brytningar.

- 206 The River Ljapin flows into the Ob' from the right (north-west) at N63°37'28" E61°53'55" and the River Sos'va from the left (west) at N59°32'59" E62°20'4". (TS)

- 207 See Ulla-Maija Forsberg's commentary in Castrén 2018b: 44–45 (notes 11 and 12).
- 208 In connection with the occupation of Kašlyk/Sibir'/Isker in 1582. (TS)
- 209 religions-/cult
- 210 The River Trom"ëgan flows into the Ob' from the right (north-east) just east of Surgut at N61°13'18" E73°42'9". (TS)

likväl mindre dervid, emedan både Oštjakiskan och Tatariskan i grunden genomträngas af samma anda. I de tvenne öfriga hufvud-dialecter af Oštjakiskan röjer sig jemväl samma dubbla inflytande, men i vida mindre grad, åtminstone hvad Ryskan beträffar. Dessutom har den Obdorska dialecten emottagit åtskilligt ur både Samojediskan och Syrjänskan. Den afviker i synnerhet härigenom ifrån Surgutska dialecten, som otvifvelaktigt bibehållit sig renast, ehuru den kanske är mera rå och i grammatikaliskt hänseende ernått mindre fasthet, än den Irtischska munarten.²⁰⁷

Nu några ord om den olika bildnings-grad, som Oštjakerne i de omnämnda tre districten innehafva. Såsom det Ryska väldet först befastades vid Irtisch²⁰⁸ och derifrån efterhand utbredde sig öster- och norr-ut, så är det naturligt, att de Irtischska Oštjakerne bättre hunnit bemäktiga sig den Ryska bildningens frukter, än deras öfriga stamförvandter. De äro längesedan döpta och iakttaga ganska troget den Grekiska kyrkans religions-bruk. Om sjelfva den Christna läran äga de väl ingen kunskap, men tro likväl obetingadt på dess sanning och hafva till det mesta redan förgätit sin hedniska religions[-]cult²⁰⁹. Äfven de Surgutska Oštjakerne bära korstecknet om halsen och upphänga Gudabilden på sin vägg, men något vidare till Christendomen hörande lärer hos dem knappt kunna upptäckas. I synnerhet skola de vid Pym, Jugan, Trijugan²¹⁰ och andra Obs bifloder boende Oštjaker vara hedendomen i hög grad tillgifne. Vid nedra Ob befinna sig de Kondinska Oštjakerne på samma bildningsgrad öfverhufvud med de Surgutska, men bland de till Obdorska volosten hörande Oštjaker äro alla nedanom Obdorsk ännu till och med odöpta.

I sedligt hänseende prisas hela den Oštjakiska stammen för sin stränga redlighet och rättskaffenhet, sin utomordentliga hjälpsamhet, välvilja och mennisko-kärlek. De Irtischska Oštjakerne hafva dock med en stigande civilisation begynt aflägga dessa dygder, och äfven i de öfriga delarna af landet möter man redan

kring städer och vid större byar nästan mera falskhet och bedrägeri hos Östjakerne, än sjelfva colonisterna. Fylleriet är en allmän last hos Östjakerne och näst lättjan, det förnämsta hindret för folkets välstånd. Äktenskapliga förbindelser aktas öfverhufvud heliga, fastän de knyts af föräldra[-]makten²¹¹ och afgöras genom köp. Barnen vårdas ömt och kärleksfullt, men sina stjuft barn skall Östjaken stundom behandla med mycken hårdhet och orättvisa^{xviii}. Det visar sig så väl häruti, som äfven i allt annat, att Östjakens sedliga handling mera bestämmes af instincten, än medvetandet om det rätta. Det är lyckligt, att denna instinct leder menniskan desto säkrare, ju mindre bildad hon är. Ville man jemföra brottmålslängderna öfver de tre Östjak-districten, så finge man otvifvelaktigt det resultat, att Östjakerne kring Obdorsk, som lefva i den djupa ste vildhet, äro de sedligaste, att de Surgutska Östjakerne äro dem i det närmaste jemgoda, men de Irtischska, hvilka onekligen ega den största bildning, begå de flesta förbrytelser. Härvid bör likväl tagas i betraktande, att der bildningen är ringa och få behof yppat sig, hvika ej med lätthet kunna tillfredsställas, der slumrar äfven passionen och utrymmet för brott är i samma mån mindre.

Afser man den yttre civilisationen, så ega de Irtischska Östjakerna såsom redan anmärktes, ett afgjordt företräde framför sina öfriga bröder.²¹² De äro försedda med ordentliga, på Ryskt vis inredda hus, idka boskapsskötsel samt på vissa orter till och med åkerbruk, äflas med handel och andra det civiliserade

---

xviii. I Surgut lefver för det närvarande en ung Östjak, som stjuftfadren för några år tillbaka velat mördas, men på modrens bevekande böner utsatt vid en öde strand af Jugan. I tre dagar hade gossen sutit hungrande och gråtande vid stranden, oviss hvad han mände företaga sig. På den fjerde varseblef han ett träd, som dref utför floden, simmande helt nära till stranden. Gossen beslöt att sätta sig på trädet, seglade så utmed strömmen och upptogs välbehållen af en fiskare.

211 föräldra-/makten

212 On Castrén's idea of progress, see p. 51–54. (TS)

livvets näringar. Jagten betraktas blott såsom en binäring, och äfven fiskafänget utgör en alltför otillräcklig födkrok. Deremot lifnära sig de Surgutska Östjakerne nästan uteslutande med jagt och fiskafänge. Deras lefnadssätt är ännu till en del nomadiskt, så vida de hvarje höst och vår ombyta sina bostäderna samt under vintern företaga sig vidsträckta jagtresor. De bo, såsom i det föregående redan blifvit omnämndt, uti eländiga jurter, uppförda antingen af stock, torf eller näfver^{xix}. Ungefär på samma sätt lefva och bo äfven de Kondinska Östjakerne. Bland de Obdorska äro många ännu fullkomliga nomader, hvilka följaktligen lefva i tält och drifva vidt omkring med sina talrika renhjordar.

Hvad slutligen Östjakernes samhällskick beträffar, vill jag vid detta tillfälle endast anmärka, att de äro fördelade i en mängd smärre distrikt eller voloster (Östj. mir, mori) och hafva egna öfverhufvuden, egen domsrätt i smärre mål, egna af fäderna ärfda lagar och författningar samt vissa af regeringen dem tilldelade privilegier, såsom en lindrig beskattning, befrielse från krigstjänst m. m. De Obdorska Östjakerne bibehålla allt ännu sin ursprungliga, patriarchaliska författning, hvilken väsentligen grundar sig på folkets indelning uti vissa slægter eller stammar. Östjakerne vid Irtisch hafva med den upphäfdade stamskillnaden äfven förgätit sina gamla stadganden och foga sig nu i det närmaste efter den Ryska rättsordningen, dock med bibehållande af sina allmänna privilegier.

---

xix. Alla dessa jurtslag äro i saknad af både golf och fönster. Det förra ersättes genom hö, rörmattor, renhudar m. m., det sednare genom ett med is, blåsa, lakskinn tiltäppt hår i väggen, understundom genom ett hål i sjelfva taket. Bland trädjurter äga somliga en spis i hörnet, andra deremot en eldstad i midten af rummet. De förra begagnas om vintern, de sednare mest sommartiden. Torfjurtorna bebos blott om vintern, hvarföre de alltid äro försedda med spis. Om näfverjurterna är redan omnämndt, att de utgöra Östjakernes sommarboningar och hafva en eldstad midt i jurten.

De Surgutska Oštjakerne befinna sig i detta, liksom många andra afseenden, midt emellan de Irtischska och Obdorska. Sinnad att framdeles återkomma till detta ämne, vill jag här endast uppräknat samtliga Oštjak-districter inom de fyra afdelningarne af Tobolska Gouvernementet och dertill bifoga en någorlunda tillförlitlig uppgift öfver innevånarnes antal inom hvarje distrikt.²¹³

1. Djenschtschikowska Afdelningen.

1. <i>Turtaska vološten</i> , Oštj. Turtas-mir (vid floden Turtas ²¹⁴ samt sjelfva Irtisch) män och qvinnor sammanräknade	117.
2. <i>Nasymyska v.</i> , Oštj. Nasym-mir, (vid floderna Nasym ²¹⁵ och Irtisch)	302.
3. Öfra-Djemjanska v., Oštj. Nummir (vid floderna Djemjanka och Irtisch)	286.
4. <i>Narymska v.</i> , Oštj. Tjapar-mir (vid Irtisch)	443.
5. <i>Tarchanska v.</i> , Oštj. Wodschitpa- mir (vid Irtisch)	701.
6. <i>Mindre-Kondinska v.</i> , Oštj. Chunda- mir (vid utloppet af Konda och denna flod uppföre ända till Njachschratschinska volosten, der Wogulerna vidtaga)	828.
7. <i>Temljascshewska v.</i> , Oštj. Térek-mir ell. Ut[-]char-mir (vid föreningen af Ob och Irtisch)	305.
	2,982.

- 213 This list is also included, with a slightly different classification, in Castrén's 1844 mscr *Ostjaker vid nedra Ob*. See the volume of his ethnological writings in this series.
- 214 The River Turtas flows into the Irtyš from the right (east) at N59°6'9" E68°50'15". (TS)
- 215 The River Nazym discharges into the Ob' from the right (north) at N61°11'37" E68°55'40". (TS)

- 216 The River Malyj Jugan discharges into the Bolšoj Jugan from the right (east) at N60°39'42" E73°51'40". (TS)
- 217 The River Agan runs into the Trom"ëgan from the left (east) at N61°23'34" E74°35'23". (TS)
- 218 The River Kazym discharges into the Ob' from the right (south) at N64°6'6" E66°2'9". (TS)

2. Surgutska Afdelningen.

1.	<i>Seljarowska v.</i> , Oštj. As-mir (vid Ob i nejden af Ryska byn Seljarowa)	134.
2.	<i>Salymska v.</i> , Oštj. Sódóm-mir (vid floden Salym och den Salymska grenen af Ob)	326.
3.	<i>Pymska v.</i> , Oštj. Pyng-mir (vid Pym floden)	166.
4.	<i>Podgorodnaja v.</i> , Oštj. As-Tórmjógan-mir (vid Ob i nejden af Surgut)	362.
5.	<i>Stora-Juganska v.</i> , Oštj. Entl-jógan-mir (vid stora Jugan-floden samt den Juganska grenen af Ob)	592.
6.	<i>Lilla-Juganska v.</i> , Oštj. Ai-jógan-mir (vid lilla Jugan-floden ²¹⁶)	286.
7.	<i>Trijuganska v.</i> , Oštj. Tórm-jógan-mir (vid floden Trijugan)	297.
8.	<i>Aganska v.</i> , Oštj. Agan-mir (vid floden Agan ²¹⁷)	96.
9.	<i>Wachska v.</i> , Oštj. Wach-mir (vid floden Wach och Ob)	706.
10.	<i>Lumpokolska v.</i> , Oštj. Lung-pugotl-mir (vid Ob i nejden af de Lumpokolska byarna)	808.
11.	<i>Saltikowska v.</i> , Oštj. Saltik-mir, (vid Ob ofvanom öfra Lumpokolsk)	359.
12.	<i>Pirtschinska v.</i> , Oštj. Pirtji-mir (vid Ob inemot Tomska gränsen)	360.
		<hr/> 4,492.

3. Kondinska Afdelningen.

1.	<i>Kodskije Gorodki</i> (vid nedra Ob, ofvanom staden Beresow)	2,628.
2.	<i>Podgorodnaja</i> (vid Beresow)	328.
3.	<i>Soswinska v.</i> (vid floden Sosva)	968.
4.	<i>Ljapinska v.</i> (vid floden Ljapin)	1,585.
5.	<i>Kasymaska v.</i> (vid Kasym-floden ²¹⁸)	<hr/> 1,274.
		6,853.

4. *Obdorska Afdelningen.*

1. <i>Kunovátiska vološten</i> (mellan Obdorsk och Beresow i nejden af byn Kunovát)	1,630.
2. <i>Obdorska vološten</i> (i nejden af Obdorsk)	2,700.
	4,330.

Anmärkning]. Ofvanstående förteckning grundar sig på den officiella indelningen af Oštjak-distriktet. Enligt folkets egen fördelning är deras antal vida större, i synnerhet inom de Kondinska och Obdorska afdelningarna.

Härmed lemna vi det Tobolska Gouvernementet och fortsätta resan in på det Tomska. De första jurt, som här möta oss äro de *Kagleakiska*, belägna vid pass 20 verst ifrån Surgutska gränsen. Träda vi inom dessa jurt och kasta en blick på de omgivande föremålen, så se vi här föga eller intet, som vi ej redan tillföre anmärkt hos det Tobolska Gouvernementets Oštjaker. Jurtorna äga väl en olik, rundad form, men deras inredning och öfriga beskaffenhet är alldeles likasom i Surgutska Afdelningen. Öfverensstämmande äro äfven klädedräkten samt alla yttre bruk och plägseder. Måhända skulle physiologen i hvardera folkets utseende kunna upptäcka vissa specifika olikheter, men för en vanlig betraktares öga ligga de undandolda. Rådfråga vi lärda mäns auktoritet, så upplyser oss *Klaproth*, att innevånarna vid *Tschulym*²¹⁹, *Narym*, ofra *Tym*²²⁰ och *Ket*²²¹ äro Samojeder, men vid utloppet af *Tym*, der vi nu befinna oss, sägas de uttryckeligen vara Oštjaker. Så benämnas de äfven af Ryssarne och vidkännas själva detta namn, kallande sig likväl på sitt eget språk: *Tschúmel-gom*, (nedanom *Narym*), *Schösch-kom* (ofvanom *Narym*), *Sysse-gom* (vid *Ket*), *Tjunje-gom* (vid *Tschulym*) d. ä. *landets folk* (af *tschu*, *tju*, *sye*, lera, jord, land)²²². Allt detta oaktadt tvekar philologen likväl icke det ringaste att hänföra dem till antalet af Samojeder. Deras språk innehåller väl mycket egendomligt och från den norra dialekten afvikande, men antingen

- 219 The River Čulym is one of the largest tributaries of the Ob', running into it from the right (north-east) at N57°43'54" E83°49'34". (TS)
- 220 The River Tym discharges into the Ob' from the right (north) at N59°25'55" E80°1'40". (TS)
- 221 The River Ket' (Ru.)/ҚЫЫТ (Selkup) runs into the Ob' from the right (south-east) at N58°53'56" E81°33'30". (TS)
- 222 These are Selkup families. Гемуев & al. 2005: 312–316. (TS)

- 223 Khasel-/ky
 224 The River Sym runs into the Enisej from the left (south-east) at N60°17'29" E90°6'0". (TS)
 225 Tysk is on the Ob' at N59°22'25" E80°17'53". (TS)

man afser språkets lagar eller ordförråd, så är släktskapen med Samojediskan obestridlig. Till den samojediska folkstammen höra i Tomska Gouvernementet med undantag af floden Wasjugans bebyggare, som till största delen äro Ostjaker, landets samtliga infödingar alltifrån Surgutska gränsen i norr ända till Tschulym floden i söder. Men för att ej gå berättelsen i förväg, fortsätta vi resan ifrån de Kagleakska jurterna. Efter att hafva tillryggalagt en väg af några få verst nådde vi mynningen af *Tym*, hvilken flod af infödingarne benämnes *Khâsel[-]ky*²²³ d. ä. abborr-floden (al *kaha*, *kasa*, *kassa*, abborre och *ky*, flod). Denna flod upptrinner ur de Jeniseiska kärren, helt nära intill den i motsatt riktning löpande Sym-flodens²²⁴ källor^{xx}. Den är för öfrigt en ganska anseelig flod och säges i nedra loppet äga en bredd af vid pass 50 saschen. Dess stränder äro låga och landet rundtomkring kärruppfyllt. Längs hela sitt lopp är floden befolkad med Samojeder, hvilka bo i vanliga jurt och lifnära sig endast genom jagt och fiskafänge. De äro samtligen döpta och äga sin kyrka vid Ob, 20 verst ofvanom utloppet af *Tym*, i en liten by, som efter kyrkan benämnes *Tysk*²²⁵. Denna by var den första Ryska ort, som alltsedan afresan ifrån Lumpokolsk anträffades under vägen. Efter en här uthvilad natt fortsatte vi resan oafbrutet och nådde innan kort ett Rysk fiskaläge, som bestod af minst tjugo jurt. Dessa voro utan all ordning kringströdda på ett vidsträckt sandfält invid flodstranden. Bland deras antal funnos ej tvenne, som hade varit den ena den andra lik. Somliga voro runda, andra fyrkantiga, andra åter pyramid- eller chonformiga, men de flesta hade ingen regelbunden form. De voro till största delen sammanfogade af näfver, men så illa uppförda, att höstens stormar icke allenast hade plattat och nedböjt dem, utan äfven lösrfvit stycken af deras väggar. Till storleken

---

xx. Såsom bekant är, tjenade i fornda tider äfven floderna *Tym* och *Sym* till att bilda en communications-led emellan Ob och Jenisei.

voro de flesta så beskaffade, att man på händer och fötter måste krypa in genom dörren och ej annorlunda kunde bärja²²⁶ sig uti dem än i en sittande eller liggande ställning. Alla sådana boningar tillhörde dels Samojeder, dels Wasjuganska Ostjaker, hvilka den yttersta nöden tvungit att träda i en förhatlig sold hos fiskalägetts förpaktare, som sades vara en Narymsk köpman. Men högt öfver dessa jurt reste sig en colossal, pyramidformig boning, sammanfogad af hö och vide samt öfvertäckt med mull. Här residerade höfdingen öfver de tjugo tälten, en man som jußt nu med långsamma steg mäter det vidsträckta fältet, bärande en knöl-påk i handen. Att han är Rysse, kunna vi sluta af det yfviga skägget, och den blå uniformen. Vid sidan af hans hotel utsträcker sig en lång rad af magasiner, uppförda af samma slags material, som sjelfva hotellet. På ett ringa afstånd ifrån dem ser man åter en boning, hvaraf endast taket höjer sig öfver jordytan. Trappsteg leda ned i den underjordiska hålan; låt oss oförskräckt träda derin. – Välkommen, mycket välkommen! helsar oss med en mun ett talrikt gille af lustiga sällar – förmodligen handelsdrängar, hvilka sitta i brokiga skjortärmar kring ett rykande thekök. Värden träder oss till möte med en ödmjuk bugning, leder oss i högbänk och tillreder en brasa, ej får värmens, utan för upplysningens skull. Med dess tillhjälp se vi, att hålan äger de flesta beståndsdelar, som höra till en välbeställd menniskoboning. Här finnas alltså fyra väggar, fastän de bestå af rena mullen och äro betäckta med ett tjockt lager af mögel; här finnes ett tak, som utvändigt är belagdt med torf; en spis, som är tillsmetad af hö och lera; en bänk, en dörr, ett antal helgonbilder m. m. Vår värd, fastän Rysse och stadsbo, försäkrar, att menniskan för sin trefnad ej behöfver en bättre boning än denna, och säger sig i vida mån föredraga att sofva här med mättad mage, än ligga hungrande i ett stadsgemak. Detta må äga sin sanning, men den som utom bukens kraf äfven känner behof af frisk luft och ljus, hastrar att med mig antvarda jurten i sina helgons beskydd.

- 227 krum-/språng
 228 *Durak*, a Russian card game. The last player with cards in his hands is a *durak*, or stupid fellow. Wikipedia: Дурак (Карточная игра), [https://ru.wikipedia.org/wiki/Дурак_\(карточная_игра\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Дурак_(карточная_игра)). (TS)
 229 Three-card poker. Wikipedia: Трёхкарточный покер, https://ru.wikipedia.org/wiki/Трёхкарточный_покер. (TS)

Men förrän vi lemna sjelfva fiskeläget, vilja vi ännu egna det en flyktig blick. Vi se här ett hvimmel af menniskor, tillhörande tre skillda nationer. Skåda Rys-sen, der han yfves i sin varma fårskinnspäls och spelar herre på täppan, medan Ostjaken och Samojednen i betryckta tjenares skepnad trippa fram med nedböjd nacke och krokiga knän. Äfven bland Ryssarne varse-blifva vi herrar och tjenare, men icke ens under träl-domens ok förnekar sig Ryssens glada lynne. I ung-domligt öfvermod ilar han, lik en vådeld, öfver fältet, sjunger, hoppar och förför sig på allt, som han träffar under vägen. För hvarje mötande kamrat äger han ett skälmstycke i beredskap. Den trumpna infödingen går han, lik en bröms, städse på lifvet, ger honom knuf-far och sidohugg, röfvar hans mössa och tvingar den tungfotade gubbmenniskan att följa sig i tusende krumsprång²²⁷ ända till fältets ända. Här tages vår uppmärksamhet i anspråk af en grupp skröpliga qvin-nor, trasiga barn och lurfviga hundar. Qvinnorna hafva dragit sig till denna aflägsna del af fältet med de smu-lor, som fallit ifrån den ”rika mannens bord”, bestående i all slags små fisk, som här rensas och upphänges till torkning. Barnungarna skrika, likt hungrande korpar, kring bytet och hundarna instämma med full hals i den oharmoniska concerten. På en annan punkt af fältet deltaga de sistnämnda såsom secundanter i en strid, der piltar pröfva styrkan af hvarandras peruker. Stri-den är i det hela en lek, men detta tyckas secundanter-na icke begripa. Äldre personer äro dels införlifvade i brottningar och andra manligare lekar, dels förlusta de sig bakom tältknutarna med *durak*²²⁸ och *trekort*²²⁹. Sångere ljuda rundt omkring tältet och harmonicorna äro här lika hemmastädade, som på gatorna i Moskva, Pe-tersburg och Kasan.

Vid afresan ifrån fiskeläget var skymningen re-dan förhanden och ett oväder i annalkande. I samma mån som mörkret tilltog, förökades äfven ovädet och hof sig under natten till en förfärlig storm, som beled-sagades af väldiga regnskurar. Emellertid låg jag vaken

i den mörka kajutan och anmärkte, att båten den ena gången efter den andra stötte på grund. Oaktadt flere förnyade varningar åt styrmannen att hålla längre ut ifrån strand, märktes dock ingen förbättring i vår färd. Man tager i slika fall sin tillflykt till strängare åtgärder, och dessa hade äntligen till påföljd, att båten började löpa obehindradt. Men om den for upp- eller nedför floden, det kunde ingen i kajutan afgöra, och pilten i bakstammen på härom gjord förfrågan, att han nog vore karl att styra bort ifrån strand, men ej kunde råda öfver vind och våg på brusande floden. Efter hållen rådplägning i kajutan beslöto vi att lägga i land och afbida ovädrets öfvergång, hellst en af rodderskorna hade med sig ett dibarn, som i en sådan natt ej kunde umbära sin moders vård.

Sedan stormen rasat ut, fortsattes resan påföljande dag i kall och dimmig väderlek förbi de *Askinska*, *Kanaskinska*, *Iskinska* och *Kaschkinska* jurterna. Emot aftonen uppnåddes mynningen af floden *Vasjugan*^{xxi 230}, *Ostj[akiska] Elle-jógan*, stor flod, eller *Watj-jógan* smal flod, *Sam[ojediska] War-ky* (af *Warg*, stor och *ky*, flod). Denna flod tager sin upprinnelse på de vidsträckta Barabinzer-kärren, ej långt ifrån källorna af floderna *Tui* och *Djemjanka*, hvilka utfalla i Irtisch, samt *Jugan*, som eger sitt utlopp i den Juganska grenen af Ob. + såges vara mer än 600 verst lång, i sitt lopp mycket bugtig, lugn och öfverallt farbar. Bland dess bifloder omnämnas såsom de betydligaste: *Kwenetka*, *Purelka*, *Njurelka*²³¹ (*Ostj. Jargan-jógan*, d. ä. Samojed-floden), *Stalát* ell. *Salát*²³², *Tscheshabka*²³³ (*Sam. Tschádschap-ky*, *Ostj. Waj-jógan*, elg-floden) m. m. Såsom nämnt är, bebos detta flodsystem af Ostjaker, med undantag af Tscheshabka, hvilken är svagt befolkad med Samojeder och i sitt öfversta lopp alldeles

---

xxi. Hvad Stuckenberg anför om betydelsen så väl af *Was* (stor), som *Torm* (liten), saknar all grund. Ordet *Torm* betyder i Ostjakiskan Gud, och *Wasjugan* är troligen blott en Rysk förvriddning af *Watj-jógan*.

- 230 See esp. Stuckenberg 1844: 366. (TS)
- 231 The River Njurołka runs into the River Vasjugan from the right (south-west) at N59°5'23" E78°58'31". (TS)
- 232 The River Salat runs into the River Čizapka from the right (south) at N58°53'28" E79°30'13". (TS)
- 233 The River Čizapka discharges into the River Vasjugan from the right (south) at N58°59'0" E79°37'20". (TS)

- 234 Narym was founded in 1601 and moved to its present location in 1629. ЗИНОВЬЕВ 2013: 88. (TS)
- 235 The draft mscr in the travel diary (SLSA 1185) ends here. No mscr exists for the rest of this travel report, but the report was published in German in the *Bulletin*, Castrén 1848c. The next phases of Castrén's journey are also documented in his letter to Sjögren from Makovskoe on 3/15 April 1847, published as 'Septième rapport' in the *Bulletin*, but because it is clearly no travel report but a letter, it is not included here, but instead, in the volume of letters in this series. See also Castrén 1847j: 316–320.

obebodd. Så väl Ostjakerne som Samoiederne befinna sig här på ungefär samma bildningsgrad som vid Ob-floden. De bo i jurt med öppen spis, äga hvarken hästar eller kor, och lifnära sig hufvudsakligen medelst jagt och fiskafänge. Vid pass 200 verst ofvanom flodens utlopp finnes en för äldre tider tillbaka uppbyggd kyrka, men ingen prest.

Ifrån mynningen af Wasjugan räknas endast 60 verst till Narym. Denna väg är talrikt befolkad med både Ryssar och Ostjaker, men deras boningar ligga ej vid allmänna farvägen, utan efter vanligheten vid små grenar och bifloder. Med undantag af Ryska byn *Iljina* anträffades här blott några provisoriskt uppförda jurt, som ej beboddes af hela familjer, utan enskilda fiskare. Nejden fortfor att vara vild och ouppodlad, såsom tillföre. Ingen ting röjde närheten af en åldrig stad²³⁴, och det tycktes icke vara utan skäl, som sjelfva hamnen utanför Narym bar namnet Kamschatka. Denna ernåddes den 25 September (7 October) i den allra lämpligaste tid, ty ett par dagar derefter låg hamnen redan isbetäckt.²³⁵

Efter att nu hafva fulländat mina undersökningar inom de till Tomska Gouvernementet hörande Samoieders område, anser jag mig pligtig att deröfver meddela en och annan upplysning, tjenande till att fästa en närmare uppmärksamhet vid detta i ethnographiskt hänseende högst viktiga men hitintills ofullständigt kända och till en del origtigt framställda folkgebiet. I stöd af äldre uppgifter har man ansett hufvudbefolkningen i de mordliga delarna af Tomska Gouvernementet utgöras af Ostjaker och åt Samoiederne endast inrymt några smärre district vid högra stranden af Ob samt floderna Tym, Ket och Tschulym^{xxii}. Nu är

xxii. Se *Klaproth*, *Asia Polyglotta*, sidd. 163, 164 ifr. sid. 197.

förhållandet emellertid sådant, att Östjakerne endast äro bosatta inom *Wasjugans* flodområde, då deremot Samoiederne innehafva det öfriga landet så väl vid sjelfva Ob, som dess bifloder *Tym*, *Ket*, *Parabel*²³⁶, *Tschaja*²³⁷, *Tschulym* och *Tscheshabka*-grenen af *Wasjugan*. Bland bifloderna äro de förstnämnda längs hela sitt lopp befolkade med idel Samoieder, men vid *Tschulym* består hufvudbefolkningen af christna Tatarer, och Samoiederne bebo endast tvenne små voloster, belägna vid flodens nedersta lopp. Sistnämnda flod kan anses såsom en gräns för Samoiederne område i söder, men i sjelfva verket fortgår den Samoiediska befolkningen ifrån *Tschulym*s mynning ännu 25 verst upp för Ob, ända till de *Ambarska* jurterna, hvar efter landets infödingar bestå af Tatarer, hvilka icke allenast antagit den Grekiska religionen, utan äfven på somliga orter emot Ryskan utbytt sitt modersmål. Den nordliga gränsen för de *Tomska* Samoiederne område bildas, så framt man ej afser den Östjakiska befolkningen vid *Wasjugan*, af floden *Tym*, som tillika utgör den ungefärliga gränsen emellan de *Tomska* och *Tobolska* Gouvernementerna.

I och med dessa på philologisk väg lätteligen vunna resultat kommer gränserna för hela den Samoiediska stammen att bestämmas på ett redigare, för historien och ethnographien förmånligare sätt, än fallet hitintills varit, liksom å andra sidan äfven Östjak-stammen härigenom mera sammanhängande och inom sig koncentrerad, än den åtminstone af *Klaproth* blifvit framställd. Man kan öfverhufvud indela hela det nordvästra Sibirien uti tvenne hälfter: 1:o den *västra* eller *Ugriska*, som bebos af Östjaker och *Woguler*, 2:o den *östra* eller *Samoiediska*, inom hvilken åter Samoiederne utgöra den mäktigaste folkstam. Gränserna för det *Ugriska* landet äro i väster: *Ural*, och i öster: *Irtisch* samt nedra *Ob*. Den *östra* eller *Samoiediska* hälften innefattar det ödsliga landet emellan floderna *Ob* och *Jenisei*. Vid denna, blott för en allmän öfversigt egnade gränse-bestämning bör ej förbises, att både

- 236 The River *Parabel'* runs into the *Ob'* from the left (south) at N59°3'40" E81°1'6". (TS)
- 237 The River *Čaja* discharges into the *Ob'* from the left (southeast) at N58°16'55" E82°37'35". (TS)

- 238 The River Ljamin runs into the Ob' from the right (north) at N61°16'58" E71°47'52". (TS)
- 239 The River Synja runs into the Ob' from the left (west) at N65°13'35" E64°42'0". (TS)
- 240 Turuxansk was in Castrén's time in the present location of the village of Staroturuxansk, at N65°54'50" E87°34'42". Перзун – Хромых 2009: 321. (TS)

Samojeder och Östjaker intaga betydliga sträckor utom de nämnda områden. Sålunda anträffas mäktiga grenar af Östjak-stammen: 1:o på Barabinzer-steppen norr om floderna *Djemjanka* och *Wasjugan*, 2:o långsmed hela sträckningen af Ob nedanom Tymfloden, 3:o vid alla de bifloder, hvilka inom sistnämnda gebiet utfalla i Ob, med undantag af *Ljamin Sor*²³⁸, som jemte några andra små localiteter i samma nejd är befolkad med Samojeder, 4:o vid floden *Nadym*. Å andra sidan hafva Samojederne ännu talrikare öfverträdt sina gränсор, i det de 1:o upptagit hela Ishafs-kušten emellan Chatanga-viken i öster och Hvita Hafvet i vester, 2:o utbredt sig på Barabinzer-steppen vid floderna Tschaja, Parabel och Tscheshabka, 3:o nedsatt sig i smärre colonier vid de Uralska floderna *Ljapin* och *Synja*²³⁹. För öfrigt synas de flesta Förf[attare] vara ense derom, att vid Jenisei-floden Samojeder ej skola finnas ofvanom Turuchansk²⁴⁰, hvilket måhända äger sin riktighet; men det är icke desto mindre obestriddigt, att hufvudbefolkningen emellan Ob och Jenisei i det inre af landet utgöres af Samojeder, samt att dessa ej äro att betraktas såsom isolerade och kringströdda colonier, utan äga ett ganska nära inbördes samband. Inom Tomska Gouvernementet är afståndet emellan de Tschulymska, de Ketska och de Tymska Samojederne så ringa, att de på sina jagtfärder ofta råka i beröring med hvarandra. Norr om Tym afbrytes väl i Tobolska Gouvernementet Samojed-kedjan vid Wach af Östjaker, men vid Kul-jogan säges befolkningen åter bestå af Samojeder, hvilka enligt trovärdiga uppgifter lefva i förbindelse med de Tymska. Ifrån Kul-jogan fortgår sedermera Samojed-stammen i ett oafbrutet sammanhang ända till Ishafvet. Detta allt har redan H[er]r Statsrådet Sjögren uti sin för mig uppgjorda rese-instruction med säker blick antydt, men en fullkomligt noggrann insigt af Samojedernes verkliga samband kunde, åtminstone hvad stammens sydliga utsträckning angår, omöjligen vinnas, så länge Klaproths uppgifter voro bestående. Sådant detta samband nu i sjelfva verket

241 See the article *Hvar låg det Finska folkets vagga*, Castrén 2017a: 110–114.

är, ländert det likväl endast till att ytterligare bekräfta Klaproths vigtiga hypothes om Samojedernes utgång ifrån Altai-kedjan. Ty det är klart, att ju större enhet och sammanhållning stammen äger i sin sydliga riktning, desto mera styrka vinner denna hypothes, som äfven skall gifva det slutliga och afgörande utslaget i fråga om den Finska stammens utgångspunkt.²⁴¹ Men jag åsidosätter här alla historiska anteckningar öfver de Tomska Samojedernes språk, religion, lefnadssätt och öfriga förhållanden.

Med afseende å *språket* vill jag endast fästa uppmärksamheten vid några i större eller mindre mån ifrån hvarandra afvikande munarter. Dessa äro: 1) den *nedra*, som ifrån Tobolska gränsen i norr fortgår ända till Ketfloden i söder och inom sig sönderfaller i tre smärre brytningar: den *Tymska*, den öfra och *nedra-Narymska*; 2) den *medlersta* eller *Ketska*, som förekommer vid Ketfloden och i obetydliga afvikelser äfven talas vid floderna Tschaja, Parabel och den närliggande delen af Ob; 3) den öfra, som äfven vid Tschulym och vid Ob framter några smärre olikheter. – Bland de tre hufvuddialekterna utmärker sig den nedra genom en mängd ur Ostjakiskan lånade ord och idiotismer. Den öfra har åter varit blottställd för ett starkt inflytande af Tatariskan. Deremot synes den medlersta dialekten hafva bibehållit sig ganska ren och är i öfrigt mest anmärkningsvärd genom sina idkliga consonant-fördubblingar, t. ex. *apa* äldre syster, K[et] *appa*; *ud*, hand, K. *utte*, Tsch[u]l[ym] *utö*; *kegak*, jag vill, K. *kekkang*; *pudap*, öfverföra, K. *puttau* m. m. Till Ketska dialekten sluter sig i Jeniseiska Gouvernementet den *Natsko-Pumpokolska*, hvilken Klaproth i stöd af en falsk ordförteckning anser för en dialekt af Jeniseiska Ostjakiskan, liksom han i Tomska Gouvernementet med hvarandra förvexlar Samojedernes och de Obska Ostjakernes munarter.

Hvad *religionen* beträffar, så äro Samojederne i Tomska Gouvernementet längesedan döpta, men vidhänga ännu på många orter sin hedniska Gudadyrkan

- 242 The indigenous peoples of Western Siberia were converted to Orthodox Christianity in the first decades of the 18th century. The work was led by Filofei Leszczyński, Bishop of Tobol'sk. See, e. g. Golovnev – Osherenko 1999; Toulouze 2011. (KL)
- 243 The Tundra Nenets word *num* and the Selkup *nom* and *nop* also mean weather, heaven as a god. As Castrén states, *num* is understood as living in heaven. He is a creator-god who does not take part in the events of the world and to whom sacrifices are sometimes offered.
- Like many others, Castrén connects features of the Christian God to *num* in a way that has been criticized later. It is likely, however, that the two also merged in the perceptions of northern ethnic groups. See Хомич 1977; Sundström 2008: 145–193; Lar 1998: 14–19; Lehtisalo 1924: 28–31; Selkup Mythology 2010: 166–167. (KL)
- 244 Tundra Nenets *илибям-нэртя*, ‘tokanhoitaja = reindeer herder’, ‘manager of assets’, has been connected with *num* also later. Some scholars such as Andrej Golovnev and Leonid Lar consider *num* and *jilebjampertja* to be two distinct spirits. There is probably regional and temporal variation in notions about them. Хомич 1966: 195–196; Sundström 2008; Лар 1998: 14–19; Головнев 2004: 305–306, 390–312. See also p. 436–438. (KL)

och skilja sig i detta afseende föga ifrån sina nordliga stamförvandter^{xxiii}.²⁴² Hvardera stammen erkänner väsendtligen *en* Gud, som kallas: *Num, Nom, Nop*,²⁴³ men är så fruktad af de nordliga Samojederne, att de med synbar bäfvan nämna honom vid sitt rätta namn, och hellre begagna sig af epithetet *Jeleumbaertje*, d. ä. boskapens (renarnes) väktare.²⁴⁴ De Tomska Samojederne tilldela *Num* epithetet: *ildscha, ildja*, gubbe, oltfar, motsvarande i Finska mythologien *Ukko*, som ursprungligen endaßt är ett epithet åt *Jumala*. *Num* anses råda äfver hela skapelsen, men hans egentliga hem är den höga himlen, som af sådan anledning benämnes: *Nuu-syndje* (af *Num*, Ge. *Nuu* och *syndje* det inre). Allt hvad som i luften timar och der har sin upprinnelse, såsom snö, regn, väder, åska (*ildscan-Nom*), hagel (*Hirn-Nom*), deri ser Samojedern *Nums* omedelbara närvaro. I öfrigt föreställer han sig *Num* såsom ett för människan otillgängligt, genom offer och böner oblidkeligt väsen, tillämpande på honom gerna det Ryska ordspråket: ”det är för högt till Gud och för långt till Tsaren” (до бога высоко, до Царя далеко). *Num* fullkomligt underordnade och af honom beroende äro de af Tomska Samojeder så kallade *Lohet* eller *Loset* Sing. *Loh* l. *Los*, Obd[orska] *Hähe* l. *Seadaei*, Oštj. *Lonk*. Dessa äro till sin egentliga natur osynliga Ande-väsen och såsom sådana äfven för den vanliga människan otillgängliga. Endaßt Schamanerna äga den öfvernaturliga förmåga, att de kunna se, samtala och förtroligt umgås med *Lohet*, samt af dem antingen omedelbart eller genom deras förböner hos *Num* erhålla råd, hjälp och bistånd, både för sig och andra. Schamanerna besitta dessutom i Tomska Gouvernementet den utomordentliga konsten att förkroppsliga *Lohet*, så att de må blifva nyttiga och tjena

xxiii. För att ej nödgas upprepa samma uppgifter, anhåller jag att i detta ämne få hänvisa till mina föregående meddelanden, tryckta i Helsingfors Morgonblad för åren 1843 och 1844.

såsom skyddsgudar för hvar man. Äfven de nordliga Samojederna äro fetisch-dyrkan i hög grad tillgifna, men hos dem syntes fetischens Gudakraft icke ovilkorligen bero på på Schamanen, ty de tillbedja icke allenast formade beläten, utan äfven ovanliga stenar och träd och andra sällsynta föremål i naturen. Deremot mena de Tomska Samojederne, att fetischen bör vara gjord och signad af Schamanen, liksom äfven de klokare bland folket i en sådan fetisch endaſt se en bild af Gudomligheten, jemförande den med Ryssarnes helgonbild. Hvad en Ketsk Samojed berättade för mig om slika Gudomligheter, anser jag mödan värdt att här i öfversättning meddela. ”När en Schaman är underrättad derom, att jag ej äger någon skyddsgud, så kommer han till mig och säger: ’vän, du har ingen Los, ärnar du blifva Rysse?’ Då ger jag åt Schamanen ett ekorr-, hermelin- eller något annat djurskinn, som jag för tillfället äger. Dermed går Schamanen sina vägar, och när han återvänder, har han åt djurfällden gifvit en mensklig gestalt och beklädt den med sådana plagg, som hos oss äro i bruk. Men kläderna har han icke sjelf sytt, utan de förfärdigas alltid af en obefläkad jungfru. Är nu Los färdigsydd och klädd, så nedlägger jag honom i en korg, som äfven bör vara af jungfru flätad. Korgen för jag sedan i ett viſthus, men i detta viſthus får ingen ting annat förvaras, än Guden och dess offer. Också här det till våra religionsbud, att en gift person aldrig får kringgå viſthuset, samt att en gift qvinna ej äger rätt att träda inom dess väggar. – Är det nu så, att jag af Los vill erhålla hjälp uti någon sak, såsom vid jagt, fiskafänge, under sjukdom m. m., så bringar jag åt honom ett offer. Såsom gift kan jag icke sjelf frambära offret, utan måste derom anlita en ungskarl. Offret består vanligen uti ekorrar, hermeliner, vackra band och dukar, små kattun-²⁴⁵ och klädesflikar, glasperlor m. m., hvilket allt nedlägges i korgen. Penningar offra vi endaſt åt den Ryska Guden, men åt våra egna pläga vi dessutom vid jagt-färder och fiskerier nu och då koka en gryta

245 Calico, a cheap, printed cotton cloth, originating initially from Calicut, India. *Encyclopædia Britannica Micro-pædia* 2: 742 [Calico]. (TS)

- 246 On Nenets religion and shamanism, see p. 426–442, 511–512.
- 247 Tundra Nenets *хэхэ хан*, sleigh containing gods' images. It is driven at the head of the line of reindeer pulling sleighs and kept, in the village, outside the tent on the line beginning from behind the opening at the rear of the tent. (KL)

fisk eller kött. Detta offer kan hvem som hellst fram-bära, ja till och med en gift kvinna. Tillgången härvid är sådan, att man framför Los nedlägger ett eller flere fat af det kokade, samt dessutom salt och bröd, knif och sked. Sedan maten stått någon tid framför Guda-bilden, borttages den och uppåtes af de offerande sjelfve. Men benen kastas ej för hundarna, utan bortföras och undångömmas, på något afsides ställe”.²⁴⁶

Hos de nordliga Samoiederne äger hvarje familj en oräknelig mängd fetischer, hvilka förvaras uti en särskild släde, som på de vanliga nomad-färderna städse åtföljer karavanen.²⁴⁷ I Tomska Gouvernemen-tet sägas de Samoieder, hvilka ännu äro hedendomen tillgifna, äga hvar sin särskilda skyddsgud; men mera än en dyrkas aldrig på samma gång, och då ägaren dör, blir äfven Guden ansedd död och nedkastas i en flod. Tillförene hafva äfven de Tomska Samoiederne, i likhet med många andra Östjakiska och Samoiediska folkslag, ägt Gudabilder, tillhöriga hela stammar eller slægter. Ännu för några år sedan fanns en så beskaffad *Los* i de Karbinska jurterna vid Ketfloden. Guden var gjord af messing, formad med gestalt och storlek af menniska samt afbildad i en sittande ställning. Denna märkvärdiga bild säges varit ett arf ifrån de gamla, konstefarne Tschuderna, och skall både för sin ålder och sin skönhet hafva åtnjutit en utomordentlig dyrkan. Den förvarades äfven i ett visthus, som enligt min berättares utsago hade varit uppfyllt med zoblar, räfvar och andra dyrbara offer, belöpande sig till ett oberäkneligt värde. Guden, visthuset och alla dess dyrbarheter hafva Tunguserne^{xxiv} för några år tillbaka offrat åt lågorna, för att derigenom hämnas

---

xxiv. I sammanhang härmed må anmärkas, att några Tungus-familjer ifrån Pit-floden öfverflyttat till Ket, ehuru de fortfarande betala si skatt i Jeniseisk. Annars sägas Tunguserna i alla tider hafva nomadiserat på den Obska sidan och Samoiederne klaga, att främlingarna bemäktigat sig deras renar.

någon af byns innevånare dem tillfogad oförrätt. Vid branden har Gudabilden förlorat sin sannskyldiga gestalt och blifvit så vanställd, att den numera aktas såsom död.²⁴⁸

Genom offer och böner anses hvarje menniska kunna blidka och försona Lohet, så att de nådeligen villfara hennes önskingar. Men gäller det att af Gudarne erhålla råd, upplysningar, orakelsvar, så kan detta enda st lyckas genom biträde af en Schaman. Ty de hudomhöljda Lohet äro idel stumma Gudar och till den dunkla andeverlden äger, såsom i det föregående redan nämndes, enda st Schamanen tillträde. Han allena mäktar besvärja de osynliga andarna och hans beteende är dervid följande. Midt i rummet intager han sin plats på en pall eller ett skrin, som ej får innehålla knifvar, kulor, nålar eller andra farliga redskap, i synnerhet af stål och jern. Rundt omkring Schamanen sitta vanligen talrika åskådare, men gent emot honom får ingen taga sitt säte. Schamanen sitter med ansigtet vänt emot dörren och låtsar, såsom skulle han ingen ting se eller höra. I högra handen håller han en pinne, hvars ena sida är slät, men den andra uppfylld med gåtliga tecken och figurer. Uti Schamanens venstra hand varseblir man tvenne pilar med spetsarna uppåt vända samt en i hvardera pilspetsen fastbunden klocka af ringa storlek. Schamanen bär ingen utmärkande dräkt, utan påtager sig för tillfället den bönfallande personens kläder. Besvärjelsen börjas dermed, att Schamanen uppstämmer en högtidlig sång, hvori han med mäktiga ord framkallar andarne. Medan sången fortfar, slår Schamanen med trollstickan lätta slag emot hvardera pilskafvet, hvarvid klockorna ljuda i taktmessig klang. De närvarande lyssna med djup andakt till den inspirerade siarens qvåde. Så snart andarne framträda, uppstiger Schamanen och utför en med svåra och konstiga kroppsrörelser beledsagad dans. Härunder fortfar han oafbrutet att sjunga och pingla med de små klockorna. Sången innehåller ett samtal med andarna och utföres

248 Spirits can be divided into private, family-specific and regional spirits, and those linking a more extensive ethnic group or several groups. Private spirits are often dolls depicting a spirit and kept in a holy sleigh. Images of spirits of a more general kind are distinctive stones or trees in the landscape or figures with pointed heads specially made for this purpose. Jap 2004; Lehtisalo 1924: 64. (KL)

- 249 The Siberian shamans' techniques of ecstasy are analysed e.g. in Siikala – Hoppál 1992: 10–12, 26–40. (TS)
- 250 Such displays of strength and power belong to shamanism also more generally. On the one hand, they are part of the ritual, but on the other hand also oral tradition associated with shamanism. Siikala 1999: 50–63; Lukin 2012: 365–375. (KL)

dels med större, dels med mindre emfas^{xxv}. I förra fallet deltaga äfven de tillstädesvarande i sången och omqväda Schamanens ord, men i det sednare sitta de blott såsom stumma åhörare^{xxvi}. Sedan Schamanen genom slika konster vunnit alla nödiga upplysningar, tyder han Gudarnas vilja åt den spörjande. I fråga om tillkommande öden kastar han trollstickan framför de nyfikne. Faller stickans tecknade sida nedåt, så är en olycka i annalkande, men i motsatt fall aflöper allt efter önskan.²⁴⁹

Så väl i Tobolska och Archangelska, som i Tomska Gouvernementet äro Schamanerna inöfvade i allehanda taskspelarekonster, hvarigenom de förstå att lätt förblända den enfalldiga hopen och tillvinna sig ett större förtroende.²⁵⁰ Ett ibland Schamanernas vanligaste upptåg i Tomska Gouvernementet består uti följande både af Ryssar och Samojeder beundrade hocus pocus. Schamanen sätter sig på afviga sidan af en midt på golfvet utbredd, torr renhud. Derpå låter han de tillstädesvarande fastbinda sig till händer och fötter. Fönsterluckorna tillstängas och Schamanen begynner framkalla sina tjänste-andar. Plötsligt uppstår ett obegripligt spökeri uti det mörka rummet. Röster förnimmas ifrån olika delar af jurtens så väl yttre, som inre sida; på den torra renhuden höres ett taktmessigt knattrande och trummande. Björnar brumma, ormar hväsa och ekorrar springa rundt omkring rummet. Ändtligen upphör detta oväsen och åhörarne afbida med otålighet lekens utgång. Några ögonblick förlida under denna väntan, och se! nu inträder Schamanen lös och ledig utifrån gården. Ingen tviflar, att det ju

---

xxv. Om sångens innehåll och särskilda vid besvärjelsen förefallande omständigheter upplysa Morgonblads-artiklarna.

xxvi. Den som ifrån början ej varit närvarande vid ceremonien, får ej instämma i sången. Qvinnor äga dertill alls ingen rätt, ej heller gifves bland dem Schamaner i Tomska Gouvernementet.

ej varit Lohet, som trummat, brummat och väsnats i jurten, som löst Schamanen ifrån sina hand och på hemliga vägar bragt honom ur rummet. Man måste också medgifva, att denna konst-exposition är vida skickligare, än den råa seden hos de nordliga Schamanerna, att låta skjuta sig en kula för pannan – ett vågstycke, hvarvid det stundom händt, att en stackare tillsatt lifvet.²⁵¹

Utom sin magiska religions-cult hafva de Tomska Samojederna äfven räddat andra kvarlefvor ifrån forntiden, bland hvilka företrädesvis höra nämnas deras *hjeltesånger*^{xxvii}. Skaldestycken²⁵² af samma slag förekomma äfven hos nordliga Samoieder och Ostjaker – ja sjelfva den Finska Kalevala-dikten är blott att anses såsom en skön utveckling af de frön, hvilka redan i den Samojediska sången ligga fördolda. Hjeltarna i Kalevala draga vanligen ut i härnad för att tillvinna sig ungmöns hjerta och hand, och samma ämne är äfven i Samojedernes sånger det ofta st förekommande. Men om vi fråga den Samojediska sångaren, hvi han låter den så djupt föraktade qvinnan²⁵³ blifva målet för ädel bragd, så svarar han utan betänkande med följande ord: ”Ända ifrån fädernas tid har den sed blifvit hos oss vördad, att vi aldrig tagit oss hustrur ur vår egen, utan en annan främmande, obefryndad stam. Nu lefde

---

xxvii. Hjeltesången kallas i Tomska Gouvernementet *Kyeldet* eller *Kyeldschut*, men i norra dialekten *Sjudubaepts*. Sistnämnda ord betecknar egentligen jättesång, (af *Sjudubeä*, jätte) och angifver, att hjeltesången ursprungligen varit af mythisk natur. I sjelfva verket har jag hos de nordliga Samoiederne upptecknat några sånger, i hvilka Sjudubeerne skildras såsom förfärliga jättar och grymma mennisko-ätare, de der ej underlåto att före måltiden skoningslöst martera den olycklige, som råkat i deras våld, svängande honom af och an på jerngungor. I Tomska Gouvernementet har jag ej funnit så beskaffade sånger, icke ens sjelfva orden *Sjudubeä* och *Sjudubaepts*. Liksom det sednare här ersättes genom *Kyeldet*, så betecknas äfven hjelte med ett egendomligt ord: *Mádur*, hvilket tillika lämpas på de gamla Tschuderna.

- 251 Castrén describes one such event from Sëmža in late 1842. See p. 428.
- 252 Another version from here to the beginning of the first song related below, see p. 812.
- 253 Pallas 1776: 70–71 already described the poor situation of women in Samoyed society and considered it even worse than its equivalent in Ostyak societies. (TS)

- 254 The metre of Nenets oral, sung poetry operates on two levels. The so-called basic text is in a hexasyllabic or six-syllable metre. While singing, the singer adds to the basic text meaningless additional syllables, which sets a pace to the presentation, also in a regular way. The reduced vowel that is often not pronounced is counted as a part of the metre, and because of this Cast-rén did not realize the existence of a metre. It was not discovered until the late 1980s, when Peter Hajdú and Eugen Helinski proved its existence. Helinski has also noted that Nenets shamanistic poetry is trochaic like the Finnish-Karelian poetry. Jarkko Niemi has analysed the structure of sung poetry. Hajdú 1978; Helinski 1989; Niemi 1997; Niemi 2016. (KL)
- 255 Toivo Lehtisalo has edited the epic songs collected by Cast-rén. They have been published in two volumes, Lehtisalo (hrsg.) 1940; 1960; Cast-rén 2018a. (KL)
- 256 A short mscr fragment KK Coll. 539.26.22 p. 317 can be connected to this. It is one page measuring 17.5 x 21.5 cm and reads in its entirety:
- I frågan om Samojedernes sagoberättelser har jag anmärkt, att de äga viss[a] allmännaste frändskaps-förhållanden till de Finska Kalewala-sångerna. Allt detsamma återkommer igenfinnes äfven i Tatarernes sånger;
- A change in the fragment above:

de skilda stammarna fordomtima vanligen i ett fiendligt förhållande till hvarandra, och derföre stod det ofta hårdt att i godo komma i besittning af en hustru. Detta kunde åtminstone ej ske utan en brudpenning, som var utomordentligt hög i följd af det fordom brukliga månggifvet och den här af föranledda bristen på ogifta qvinnor. För att i synnerhet afskudda sig denna pålaga, har den starke hos oss tagit sig hustru med armens rätt”. I Kalevala åter säges uttryckligen Pohja-jungfruns *skönhet* varit den driffjäder, som lockade hjeltarna till strid och äfventyr. Lösepenningen ville ingen afskudda sig. Så har den Finska sången en renare, ädlare karakter än den Samojediska; men det är likväl sannolikt, att alla de runo-cyklar i Kalevala, som besjunga Väinämöinens, Ilmarinens och Lemminkäinenens frieri-färder till Pohjola, ursprungligen härflutit ur samma grumliga källa, som Samojedernes giljare-visor. Åtminstone är det en anmärkningsvärd sak, att äfven jungfrun i Kalevala tillhör en främmande, fiendlig stam och ej kan vinnas utan en dryg lösepenning (Sampo). Andra smärre öfverensstämmelser^{xxviii} erbjuda de Finska och Samojediska sångerna allt igenom.²⁵⁴ Hvad särskildt beträffar karakteren af Samojedernas qväden, hvarom här egentligen fråga är, så torde denna bäst inses genom en recit af innehållet uti ett par hjelte-sånger, upptecknade: den förra i Tomska och den sednare i Tobolska Gouvernementet^{255, 256}

xxviii. Dessa öfverensstämmelser kunna utsträckas ända till den yttre formen. I de Samojediska sångerna finnes väl ej något bestämdt versmått, och huru vore detta möjligt, då enda sångens innehåll är känt af sångaren, men nästan allt det öfriga utgör en improvisation för tillfället? Emellertid är äfven den Samojediska versens öfvervägande benägenhet för trocheer utom all fråga.

I.

”Vid²⁵⁷ flodens mynning födes en hjelte. Liggande ännu i vaggan menar han det vara tid att se sig om efter en hustru. Snart reser han sig ifrån vaggan och sätter sig på jerngolvet. Begrundande allt öfver sitt giftermål besluter han att derom rådgöra med sin fader. Men fadren bodde på ett annat afsides ställe^{xxix}, och resan till honom medförde sina bekymmer, emedan vägen till hans boning gick under jorden. Medan hjälten sitter och öfverväger resans svårigheter, öppnas jerngolvet af sig sjelft. Käckt nedstiger nu vår hjelte genom öppningen, färdas så på den underjordiska vägen och når efter sju dagars färd sin faders boning. Framkommen tilltalar han sin fader med dessa ord: ”Du har rest all verlden omkring; har Du icke funnit en hustru för mig?” Fadren säger sig ej hafva funnit och råder sonen att sjelf söka sig en maka. Dermed är hjälten tillfreds och lofvar begifva sig till berg[s]slottet, för att vinna Kunga-dotterns hand. Fadren gillar beslutet och hjälten återvänder till sin egen boning. Hemkommen beväpnar han sig genast med svärd och båge, svingar sig sedan på en örn och rider åstad genom luften. Efter en färd af sju dagar i sydlig riktning stannar örnen i ett träd nära invid bergsslottet. Hjelten sitter och spejar i trädet, Han ser vid stranden lägrade tre hjeltar, som seglat ifrån främmande land, och ett stycke ifrån dem varseblir han sju andra hjeltar. I borgen firas gästbud. Sedan hjälten i sju dagar sutit i trädet, förbyter han sig till ett zobel-djur och klättrar i denna skepnad ned på marken. Derpå återtager han sin egen gestalt, inträder i Konungens boning och gömmer sig bakom ugnen, bemärkt endast af Kungen sjelf, som likväl ej låtsar märka honom. Medan hjälten ligger bakom ugnen, sitta Konungen och hans sju söner kring bordet och dricka. De dricka i dagar sju, men på

---

xxix. Härmed antydes, att fadren var rik och mäktig samt ägde många hustrur, hvilka bodde i hvar sin olika jurt.

de [...] frändskaps-förhållanden || 1. de || 2. några bland ~~till sin allm[änna] syfte~~ äga ett ~~wiss~~ en wiss förwandskap || 3. några bland [dem] äga ett stort slägttycke med de Finska Kalewala-sångerna || 4. viss de <som>

257 KK Coll. 539:31.2 p. 329–334 contains a field note of the same song written while listening to a performance. See p. 813–815.

den sjunde stiger Kungen upp och spörjer af sina söner, hvem den mannen månne vara, som inkommit i stugan och gömt sig bakom ugnen. Nu uppstego äfven sönerna, gingo till den främmande hjälten och försökte två i sender upplyfta honom ur hvardera handen. De äldre sönerna förmådde icke, ehuru två om en, att få hjälten upprätt, utan gingo gråtande ifrån honom. Slutligen framträdde äfven den yngsta sonen, och allena uppreste han den liggande mannen. Nu tillredde Konungen ett nytt gästabad, gaf den ankomne plats vid bordet och bad den yngsta sonen leda sin syster till hjeltens sida, för att blifva hans maka. Bröllopsfesten räckte i sju dagar, hvarpå hjälten tog afsked och, beledsagad af sin brud, återvände till trädet, der han qvarlemnadt sin örn. Men när de främmande kämparna vid stranden sågo honom fara af med Kunga-dottern, hvilken äfven de hade önskat vinna, tändes harmen i deras hjertan. En af dem spände sin båge, afsköt en pil emot borgen och bräckte dess koppartak. Nu rusade ur borgen en af Konungens söner med svärdet i hand; han dödade den främmande kämpen, men fick dervid äfven sjelf sin bane. Ett lika öde drabbade den fallnes fem andra bröder, som kommo hvarandra till hjälp. Men när systern i trädet såg sina bröders död, började hon bittert gråta. Då steg hennes man med gestalt af en zobel ned ifrån trädet, men i detsamma kom äfven Konungens yngsta son ut ifrån borgen, spände sin båge och afsköt en pil, som träffade en af de främmande kämparna i bröstet. Pilen for ännu allt fram och dödade derunder femhundra man. Derpå återvände den sjelfmant till hjälten och genomborrade andra femhundra man. Sammalunda gick det hvarje gång hjälten spände sin båge och sköt en pil emot strandens kämpar. För hvarje skott föllo tusen man. Men då pilen nio gånger hade flugit fram och tillbaka, se då fanns ingen enda af de främmande kämparna mera vid lifvet. Åter bytte sig hjälten till ett zobel-djur och uppklättrade i trädet. Såg sig omkring, såg sin örn, men såg ej sin hustru. Hon hade, medan striden varade, på sin örn bortflugit emot norden.

Hjelten följde henne i spåren och nådde snart en borg med sju kämpar. Hans örn stötte med bröstet så starkt emot borgens koppartak, att taket bräcktes och tre kämpar dervid omkommo. Hjelten återfordrar sin hustru, men borgens öfrigblefna kämpar vägra att utlemna henne, under förevän[d]ning att hon sjelfmant kommit till deras borg. Nu uppstod en strid, hvare alla borgens kämpar finga sin bane. Men under striden hade hustrun åter flytt och begifvit sig till en annan borg med fem och trettio hjeltar, utom mycket annat folk. Detta oaktadt styrde vår hjelte sin örn oförskräckt emot borgens koppartak, hvilket braßt och krossade tvenne hjeltar. Äfven i denna borg vägrade hjeltebröderna att återgifva den förrymda, men lofvade lösa henne med sin egen syster. Härmed lät vår hjelte ej nöja sig, utan inlät sig i en strid med borgens alla män och kämpar. Han hade knapt hunnit begynna striden, då svågern, ridande på en vingsnabb örn, kommer honom till hjälp. De tvenne hjeltarne dödade nu i samråd borgens kämpar, så allt blott några få återstodo. Men på sistone hade sångens hjelte så när fått sin bane. Så väldig var en bland de fiendtliga kämparne, att en af honom afsk[j]uten pil i sju dagar oafbrutet fortfor att flyga vår hjelte mot bröstet. Sedan väcktes till lif en i två delar afhuggen kämpe och ansatte sångens hjelte med den häftighet, att blott svågerns mellankomst kunde rädda honom ifrån döden. Likväl var han nu alldeles uttröttad och bragtes till hvila af svågern, som allena afslutade striden. Hjelten sofde i sju år, och då han ändtligen vaknade, sutto hustru och svåger invid honom. Nu ville hjelten, att svågern skulle döma sin syster, men denne afsade sig all domsrätt öfver annan mans hustru, hvarpå hjelten sjelf genomborrade och spetsade henne. Emellertid hade en af borgens kämpar blifvit skonad ifrån döden, och denne gaf nu sin syster åt hjelten till maka. Bröllopet firades i sju dagar, och derefter återvände hjelten med sin hustru och svåger till "flodens mynning". Här tillreddes åter et gästabad, hvilket lyktades så, att svågern för sina stora tjänsters skull fick hjeltens syster till äkta.

- 258 There is a field note of the song with a translation in KK Coll. 539.8 p. 167–174. The text has been published in Lehtisalo (hrsg.) 1940: 33–48. Castrén 2018a, <https://www.sgr.fi/manuscripta/items/show/504>.

II.

I²⁵⁸ tvenne tält bodde en fader med sin son. Fadren hette *Hähendie Hapt* (gudomlig ren), sonens namn var *Jálen-sie Hapt* (glänsande ren)^{xxx}. De hade i tvenne år ställt i ordning sina slädor; nu sitta de sysslolösa på renlassen. De sitta så i dagar tio; de yttra ej ordet, men fadrens anlete ömsom mörknar och ömsom ljusnar. Omsider spørjer sonen: ”Hvad ser du, Far?” Fadren genmäler: ”Bakom sju månaders väg ser jag *Vajetile Hapt* (renoxe med kort framhorn). Dragremmen har brutit och kö-raren släpar sjelf sin släde på sju dagars afstånd ifrån renen. Skicka din yngre syster honom till möte, ty om den resande kommer hit, så går oss ej väl”. Sonen tog sin rensnara, fångade hundra renar i ett kast, spände dem i rede och affärdade sin syster med följande råd: ”När du rest sju månaders väg härifrån, så möter du en ren med kort framhorn; den skall du fånga och fastbinda bakom din sista släde. Sju dagar derefter möter du en Samojed, som sjelf släpar sin släde efter sig. Mannen har hos oss intet att göra; må han återvända hem med dig”. Flickan afreste, mötte och fångade renen samt öfverlem-nade den åt sin egare, hvilken genast återvände, tagan-de flickan med sig. Under vägen frågade *Vajetile Hapt* af sin följeslagarinna, hvad det var, som puštade i hen-nes medlersta släde. Flickan sade der finnas en lefvande Gud, som man borde anropa i sjukdomar. De färdades nu i en lång tid, sågo många tält, som tillhörde *Vajeti-le Hapt*s broder och upphunno slutligen hans egna tält. *Vajetile Hapt* löste sin ren, gick in i tältet och skicka-de derifrån *Jesinji Seadota* (jerngördeln med ansigten) för att spanna flickans renar ur rede. Här började nu flickan att lefva tillsamman med *Jesinji Seadota*. De lefde på samma ställe hela sommaren. Tiden led och hösten kom; nätterna mörknade och stormarna begynte susa. I en sådan natt smög sig flickan ur tältet, gick till sin

---

xxx. Hjeltarna i sången blifva ofta benämnda efter beskaffen-heten af sina renar, vapen, kläder och andra yttre kännetecken.

medlersta släde och afskar repen, med hvilka släden var ombunden. Ur släden uppsteg nu i stället för den lefvande Guden en obeväpnad man^{xxx}. Flickan gaf åt mannen ett sjudande svärd (Sivunaei jése), som sedermera blef hans namn. "Hvart gick nu mannen i mörka natten med sjudande svärdet?" spørjer sången. Han gick ifrån tält till tält och dödade allt folk, som fanns i tälten. Kom så äfven till det tält, der hans syster hade lefvat tillsammans med Jesinji Seadota. Denne råkade i en häftig ångest och sökte fly än genom dörren, än genom rökhålet, men undkom dock ej Sivunaei jeses sjudande svärd. Sedan Sivunaei jese till sista man nedgjort tältens innevånare, begaf han sig tillika med sin syster till hafvets strand och nådde snart sjuhundra tält. Folket i tälten firade bröllop, men i ett af dem sutto två gubbar, som förde ett skrytsamt tal. Sivunaei jese satte sig i detta tält och gaf akt på de gamles ord. *Pangadioda*-gubben yttrade: "Vi tvenne landets starke hafva kommit tillsammans, hvem kan oss besegra?" *Naraei*-gubben tillade: "Högt på åsen vid hafvets strand hänger i trädet *Hähonie*-gubbens^{xxx} hufvudskål. När *Jalensie Hapt* kommer för att uppsöka den, skola vi slita honom i stycken". Då Sivunaei Jese förnam detta tal, reste han sig förgrymmad upp ifrån sitt säte, fattade den förvägne *Naraei* i fötterna, brukade honom såsom tillhugg och dödade på detta sätt tältens alla innevånare. Derpå gaf han sig åter å färde med systern, men blef under vägen öfverfallen af tvenne hjeltar, hvilka så hårdt ansatte honom, att han endast såg döden framför sig. På sitt yttersta erinrade han sig, att *Jalensie Hapt* tillföre lofvat "på en half dag

---

xxx. I det följande upplyses, att denne man var en af flickans bröder, ehuru han blifvit förtegd i början af sången.

xxxii. Med *Hähonie*-gubben menas här *Hähonie*-Hapt's fader, d. ä. *Jalensie*-Hapt och Sivunaei jeses farfader. Honom hade *Naraei*-gubben mördat och Sivunaei Jese kommer nu afsigtligt för att hämnas farfadrens död, ehuru hämden för att sluta af *Naraei*-gubbens ord, med rätta hade tillkommit *Jalensie Hapt*, som utan tvifvel var den äldre bland bröderna.

upphinna den döende mannen” och komma honom till hjälp. I detsamma susar en väderil och Jalensie Hapt står vid sin broders sida. Efter att hafva nedgjort de tvenne kämparne anförtrodde Jalensie Hapt sin trötte broder i sin systers vård och yttrade bland annat: när hans ögon öppna sig, går han väl, dit honom för godt synes”. Härmed vänder sig sången ifrån Sivunaei Jese och hans syster till Jalensie Hapt. Han återvände hem, men finner vid sin ankomst alla tälten förstörda. På något afstånd ifrån dem såg han sin fader förföljd, ”lik en snöripa”, af *Siu Narae*^{xxxiii}. Härvid yttrar Jalensie Hapt: ”hvem far snabbare: far jag snabbare eller pilen snabbare?” Med desa ord ilade han sin fader till hjälp, tog och gömde honom i sitt pilkoger. Derpå började Jal[ensie] Hapt och Siu Naraei att skjuta pilar mot hvarandra. När de skjutit tio år utan återvände, kom ett bud ifrån en broder till Siu Naraei, som kallas *Jése meada jieru* (jerntältets husbonde). Budet sade Jese m[eada] jierus önskan vara den, att Siu Naraei skulle spänna renarna för Jal[ensie] Hapts släde, d. ä. gifva sig besegrad och blifva tjenare åt Jal[ensie] Hapt. Men Siu Naraei hotar att ej upphöra med striden, så länge han mäktar röra sina händer. Sedan fortfara ännu de tvenne kämparne att skjuta i tio år, under hvilken tid Jalensie Hapt småningom dref sin motståndare ända till jerntältet och der omsider tog honom af daga. Jese m[eada] jieru ansåg det vara fruktlöst att söka hämnas sin fallne broder, utan började fastmer bedja för sitt kära lif. Jalensie Hapt skonade den bedjande, hvilken af tacksamhet lofvade gifva honom sin dotter till äkta utan all betalning. Jese m[eada] jieros son utstyrde derpå sin syster på bästa vis och spände sjelf renarna för Jalensie Hapt, som nu med hustru och tjenare återvände till sitt eget land.

---

xxxiii. För att hämnas det af Sivunaei Jese begångna mordet på Naraei-gubben hade nu en utvald kämpe ifrån dennes ätt kommit för att döda den gamle Hähonie Hapt.

Så beskaffade sånger stå hos Samojederne i stort anseende. Med²⁵⁹ en nästan religiös andakt lyssna åhörarne till hvarje ord, som flyter från sångarens läppar. Liksom Schamanen, sitter äfven sångaren på en pall eller ett skrin i midten af rummet, medan åhörarne intaga sina säten rundt omkring honom. I Tomska Gouvernementet har jag anmärkt, att sångaren genom sina åtbörder vill ådagalägga ett slags deltagande för sina hjeltar. Hans kropp skälfver, rösten är darrande, med sin venstra hand betäcker han städse det tårfulla ögat, medan den högra omsluter ett pilskäft, hvars spets better emot golvet. Åhörarna sitta merendels stumma, men då en kämpe antingen faller eller på en vingsnabb örn svingar sig upp till molnen, instämma de i ett *hee*, motsvarande vårt *hurra!*

Ett vida mindre anseende åtnjuta jernförelsevis de lyriska sångerna.²⁶⁰ Också fortgår de ej ifrån slägte till slägte, utan föda och förgå med stunden. Man anser det ej löna mödan att bevara dem i minnet, emedan hvar och en tilltror sig förmågan att kunna uttrycka sitt hjertas fröjd och smärta. Att dikta en visa, anses bland Samojederne för en ringa sak; men att sjunga och väl exequera visan, detta är en sällsynt och högt skattad talang. Rösten och melodien utgöra enligt Samojedens begrepp det förnämsta i en lyrisk sång; på innehållet gör man ej större anspråk, än att det på ett enkelt och lättfattigt sätt uttrycker vanliga känslor och föreställningar. Se här några profbitar på de nordliga Samojedernes^{xxxiv} lyrik.

---

xxxiv. I Tomska Gouvernementet har det ej lyckats mig att uppteckna någon lyrisk improvisation, ty här innehafva Samojederne redan den bildningsgrad, då sångens genius ej alltid och allraminåt på befallning framträder.

259 The following account is one of the earliest and few descriptions of Nenets or Selkup song performances. According to later descriptions, both shamans and singers of epic poetry used a so-called *repetitor* (Tundra Ne. *teltanggoda*) as an aid in the sessions to repeat or clarify the line performed by the singer. The role of the audience is greater in the shamanistic sessions, where it also took part in singing or creating the soundscape. See also p. 813–815. (KL)

260 Here Castrén means personal songs, which are short, lyric or rather employing abundant metaphors and composed by people for personal purposes. They can also be performed but not if the object of the song is present. Пышкапёва 2001; Niemi – Lapsui 2004; Niemi 2002. (KL)

1. *Hustruns klagan öfver mannens död.*

Då jag blef gift, bittert begret jag skilsmessan ifrån min moder; men sedan jag lefvat någon tid tillsammans med min älskade make, så förgick den sorgliga hugkomsten af modren. Förr trodde jag, att det ej gifves något annat smärtande afsked, än då man skiljes vid sin moder; men nu är jag af en annan tanke. Död är min make och honom sörjer jag mera, än jag fordom sörjde min moder. Mannen efterlemnade fyra söner; när skall jag väl glömma deras och min egen sorg? Mitt lif är nu sådant, att jag med tårar söker skingra ena hälften af min sorg, och den andra med sånger. Aldrig stiger min man ur grafven, aldrig återser jag honom mera.

2. *Qvinnans hämd.*

Ofruktsam är jag och derföre älskas jag ej af min man. Alla mina svägerskor hafva barn och de åtnjuta äfven sina männers kärlek. För deras slädar spänna männen sina bästa renar, men min man utväljer för mig de allrasämsta. Hvarje gång vi färdas tillsammans, måste jag nästan leda min ren vid grimman och sjelf gå till fots. De andra bröderna hjälpa på branta ställen sina hustrur, att de ej måtte stjelpa, men mig hjälper ingen. Af harm jagade jag en gång mina renar hejdlöst utför berget, körde öfver svågrarna och krossade deras slädar. För att framdeles undvika en slik näpst, har min man derefter börjat akta och vårda mig bättre.

3. *Mannens hämd.*

Min vän togo de af daga. De bundo honom, lade honom på slädan och förde honom bort. De förde honom öfver floden och hängde honom mellan tvenne granar. ”Du har,” sade mördaren, ”lefvat i förtroligt umgänge med min hustru och derföre skall du dö”.

4. *Bröllopsqväde.*

Hör mig frände! Min dotter har jag nu gifvit åt din son, för att ej mera få henne tillbaka. Se renens hufvud stekes i röken^{xxxv} och derföre är det ej lofligt att numera göra ändring. För all vår lifstid hafva vi trädt i frändskap. Jag beder, förfaren ej strängt med min dotter. Jag har lärt henne att lefva väl med sin man och lyda honom. Min hustru har äfven varnat henne att lefva i sämja. Och så fara vi nu hem, men du min dotter! blicka ej bakom oss och gråt ej. Jag har bortgifvit dig åt denne man, för att du må lefva och dö i hans boning. Och nu kyssa vi, fader och moder, vår dotter och säga henne farväl.

Så väl de sydliga, som i synnerhet de nordliga Samoje-derne älska jemte sång äfven sagoberättelser²⁶¹; men det är anmärkningsvärdt, att de flesta bland deras sagor äro i större eller mindre mån utifrån lånade. Åtminstone har jag i Tomska Gouvernementet ej funnit en enda af verkligt inhemsk upprinnelse. Deremot synes en och annan bland de norra Samojedernes sagor ega en alldeles egendomlig character, men utrymmet förbjuder oss att här meddela några prof på denna slags litteratur.

Hvad fordna bruk, plägseder och institutioner beträffar, så hafva de i Tomska Gouvernementet redan till det mesta råkat i förgätenhet och skola framdeles, i fråga om de nordliga Samoje-derne taga i betraktande. Deremot vilja vi här med afseende å Samojedernes forntid nämna ett ord om vissa i Tomska Gouvernementet talrikt förekommande ålderdoms-lemningar, hvilka äro bekanta under namn af *Tschud-grafvar* (Sam[ojediska] Laed). De Tomska Samoje-derne äga om dem följande tradition: ”Fordomtima hade våra fäder den sed att begrafva sina döda ofvan jord. Den aflidne lades i en

xxxv. Betecknar att renen är slagad och bröllopet firadt.

261 The Nenets narrative tradition is popular and has a wide range of motifs. Its thematics extend from myth-like tales to more everyday ones. Toivo Lehtisalo has published the most extensive collection of Nenets prose. Elena Puškarëva has classified the tales. Lehtisalo 1947; Пушкарëва 2003. (KL)

- 262 Tschud-/grafvar
- 263 Burials in kurgans or grave mounds were common in large parts of Eurasia, including Southern Siberia, from the Chalcolithic Period to the Iron Age (ca. 3300 BCE–400 CE). There are both individual and collective burials, and therefore the size and structure of the mounds vary, but the largest ones are from the Late Bronze Age Tagar Culture in the Enisej Basin. For more details, see commentary to *Om kurganer...*, Cast-rén 2017: 89–105. Grjasnow 1970: 51–52, 64–65, 95–96, 104–106, 158–160, 235–238; Anthony 2007: 307–311, 448–450. (TS)
- 264 Tschud-/grafvarne

kišta, hvarvid man äfven nedsatte ett och annat af den hädangångnes egendom, såsom kläder, båge och pilar, yxa, knif, sked, kittel, m. m. Allt detta blef sedan öfvertäckt med en jordhög, emedan man skydde att hysa den döda nära för ögonen och dessutom ville hafva honom skyddad för vildjur”. Så lyder den allmänna traditionen om Tschudgrafvarna i Tomska Gouvernementet; men på somliga orter har jag äfven hört tilläggas, att Tschuderna begrafvit alla medlemmar af samma familj i en enda hög. Då enligt berättelsen kištorna ej blifvit lagda bredvid, utan ofvanpå hvarandra, så hade följakteligen kumlen efterhand vuxit till en ofantlig höjd. Ännu i denna dag skulle somliga Tschudgrafvar²⁶² vara rätt ansenliga, ehuru de naturligtvis under tidernas lopp hunnit i betydlig mån sänka sig.²⁶³ Bland de i Tschudgrafvarne²⁶⁴ gjorda fynd har jag endast hört omtalas koppar-pilar och mennisko-ben, hvardera af en utomordentlig storlek. Då så väl pilarna, som i synnerhet de oerhörda mennisko-benen och på vissa orter äfven de större kumlen, uttryckeligen tillskrifvas en främmande folkstam, så finner man tvenne skiljaktiga traditioner angående Tschud-grafvarne vara i omlopp. Den ena antager, att Samojedernes egna förfäder varit det folk, som Ryssarne benämnda Tschud; den andra tyder dunkelt på försvunna folkslag. Den förra har bestämdt sin historiska grund, ty seden att begravva de döda ofvan jord är ännu i dag gängse hos de nordliga Samojederne, hvilka likväl mig vetterligt aldrig med jord öfvertäcka lik-kistan. För att utreda sanningen af den andra traditionen, som vid somliga Tschudgrafvar fäster minnet af en främmande folkstam, så erfordras dertill ingen ting mindre än en noggrann undersökning af grafvarnes innehåll. En sådan undersökning har af mig ej kunnat verkställas i anseende dertill, att min resa i Tomska Gouvernementet försiggått under årets kallaaste månader. Såsom en möjlighet vågar jag likväl med stöd af traditionen antaga, att somliga Tschudgrafvar kanske äro lemningar af Finska folkslag. Det är afgjordt, att Oštjaker, Lappar, Finnar och andra deras stamförvandter äfven begrafvit sina döda

i jord-kummel (Finn. *Aarnin haudat*). Att dessa folkslag före Samojedernes invandring varit hemmastädade i landet, låter väl ej med fullkomlig klarhet bevisa sig; men saken är dock ganska trovärdig, emedan de Ugriska Finnarne ännu utgöra Samojedernes närmaste grannar emot norr, samt i följe af sin forvandtskap med Samojederne måste, i likhet med de sistnämnda, anses hafva ifrån söder invandrat. I förbigående må äfven nämnas, att inom detta gebiet åtskilliga ortsnamn af Finsk upprinnelse låta uppvisa sig, men detta ämne önskar jag härnäst upptaga i ett vidsträcktare sammanhang.

Efter dessa anmärkningar, hvilka hufvudsakligen hänföra sig till den Samojediska forntiden, går jag att i yttersta korthet redogöra för de Tomska Samojedernes nuvarande yttre läge och lefnadsart. I detta afseende har man att noga skilja emellan de vid sjelfva Ob och de vid bifloderna bosatta Samojeder. De förstnämnda hafva redan allmänneligen iklädt sig den Ryska bondens lefnadsart och afvika ifrån honom endast genom sitt råare skick, sitt fattigare läge, samt genom sin lättja, håglöshet och bristande omtanke för att intellectuellt och ekonomisk förkofran. De bo i stugor, hvilka äro uppförda och inredda på samma sätt som de Ryska, men till sina dimensioner trängre och för resten kalla, osnygga, i saknad af nödiga husgeråds-articlar och på allt sätt bofälliga, med anledning hvaraf de af Ryssarna benämnas *jurt*. Den viktigaaste näringsgren både hos Ryssar och [Samojeder]²⁶⁵ utgöres af fiskafänget, som fortfar hela året om, och bedrifves alldeles på samma sätt som vid Irtisch och nedra Ob. Här hafva likväl infödingarne ej en uteslutande rätt till floden, utan fiskevattnet är fördeladt emellan Ryssar, Samojeder och Tatarer. Jagten är vid Ob föga lönande och anlitas blott af de fattigaaste Samojeder, hvilka för sådant ändamål begifva sig till aflägsna skogar (тайга). Liksom Ryssarne äflas äfven Samojederne med boskapsskötsel, men framgången af denna näringsgren hämmas i hög grad genom missgynnsamma yttre förhållanden, i synnerhet den årligt härjande pesten. Åkerbruket är en för

de Tomska Samoiederne fullkomligt främmande sak, ehuru klimatet ej lägger några hinder i vägen för dess idkande, åtminstone icke ofvanom Narym, der jemväl många Ryssar äro åkerbrukare. Att träda i tjänst hos Ryska bönder och köpmän är blott en tillflykt i nöden och aktas så väl af Östjaker, som Samoieder lika med den svåraste fångenskap. En vigtig näringsgren är hos de Tomska Samoiederne formansyrket. Dessutom träffas bland detta folk skickliga smeder, timmermän, snickare och andra handverkare. – Redan af dessa anmärkningar inser man, att de Obska Östjakerne befinna sig i aldeles samma läge, som de Irtischska Östjakerne, om hvilka jag tillförene utförligare ordat.

Hvad vidare beträffar de Samoieder, som bo vid Tym, Ket, Parabel och andra i Ob utfallande bifloder, så äga de i hvarje hänseende en utomordentligt öfverensstämmelse med Surgutska Afdelningens Östjaker. Obestriddt har i Tomska Gouvernementet den Ryska culturen hos infödingarna slagit djupare rot, än i nyssnämnda district af det Tobolska; men om man endast afser det egendomliga hos hvardera folket, så kan om de Tomska Skogs-Samoiederne föga sägas, som ej redan är sagdt om de Surgutska Östjakerne. I följe af sin öfvervägande hyfsning hafva väl de Tomska Samoiederne äfven på aflägsnare orter börjat bygga och bo i likhet med Ryssar, men jurterna fortfara ännu att utgöra ett slags provisoriska boningar, hvilka begagnas under jagt och fiskafänge. Vid Tym och öfra Ket hafva Ryska stugor ännu icke ens hunnit komma i bruk, utan innevånarnes fasta boningar bestå merendels i jurt af torf, och de rörliga i näfver-jurt, att ej tala om de af stock och bräder uppförda, hvilka tjena till lägerställen för jägare. – Till sin construction och öfriga beskaffenhet äro Samoiederne och Östjakernas jurt föga skiljaktiga. Den snart sagdt enda olikhet hänför sig till näfverjurtornas form, som redan förut blifvit af mig anmärkt.

Den nationella klädedrägten är hos de Tomska Samoiederne lika sällsynt och äfven lika beskaffad, som hos de Obska Östjakerne. Den yttre beklädnaden

består i en kort, fram till öppen och utvändigt luden renskinnspels, som hos männen är slät, men hos kvinnorna något veckad bakom ryggen. Skoplaggen äro äfven gjorda af renskinn och försedda med långa dels af vadmal, dels af mjuk renhud förfärdigade skaft, som tjena till att ersätta benkläder. Skjortan hör ej till den nationella beklädnaden. Männernas hufvudbonad är hög och spetsig^{xxxvi}, kvinnornas platt och afrundad; den förra gjord af mjuka renskinn, den sednare af ekorr- eller hermelin-skin. Vildrenarnes årliga förminskning och en stigande civilisation hafva förmått så väl Samoieder som Östjaker att utbyta de ludna renskinnspaggen emot den Ryska klädedräkten, hvilken här i synnerhet utmärker sig genom ett öfverplagg af vadmal, liknande till formen den Samoiediskt-Östjakiska renskinnspelsen. Den kallas af Ryssarne *sipun*^{xxxvii}, af Samoiederne *kundsch* eller *kundje* och bäres både hos Samoieder och Östjaker af hvardera könet, med den angifna generiska åtskillnaden bak på ryggen.

Liksom i klädedragt och boningar, röjer sig det Ryska inflytandet äfven i Skogs-Samoiedens öfriga ekonomie. Det förtjenar i synnerhet omnämnas, att vid floderna Ket, Parabel, Tschaja och Tschulym en och annan innevånare, med bibehållande af draghunden, redan begynt föda hästar, men kor finnas blott vid Tschulym och får vid ingen af de omnämnda bifloderna. Bruket af salt och bröd, som hos Skogs-Samoiederne efter råd och förmögenhet är mera eller mindre allmänt, måste äfven tillskrifvas den Ryska civilisationens inflytande. Bröd äter emedlertid Skogs-Samoiederne i allmänhet icke oftare, än då han är i saknad af kött. Såsom

---

xxxvi. Den spetsiga formen åtnjuter hos Samoiederne ett högt anseende, af hvilken anledning äfven Gudarne afbildas med en spetsig hjessa.

xxxvii. Detta plagg nyttjas äfven af de Finska stammarne vid Volga, men torde in i Ryssland vara föga brukligt. Uti Finland förekommer det åter under namn af *mekko*.

- 266 Sarsaparilla or chinaroot (*Smilax china* or *Radix chinæ*) was used especially against gout, syphilis and some skin diseases but also for increasing the excretion of sweat and urine. On the history of the medicinal use of sarsaparilla, see Borschberg 2006. Sal ammoniac or ammonium chloride NH_4Cl has been used mostly as an expectorant. Brockhaus Enzyklopädie 1: 459 [Ammoniumverbindungen]. (TS)
- 267 Саламата or солومات, а катма (талкан) flour porridge, eaten commonly in Eastern Europe and Siberia. Большая российская энциклопедия 29: 228 [Саламат]. (TS)

bekant förtära de nordliga Samojederne gerna rått kött, men de sydliga hålla sådant för synd och pläga derför koka eller steka köttet af elgar, renar, harar, ekorrar samt dessutom soltorka fåglar^{xxxviii}. Fisken ätes både rå^{xxxix} 266, kokt, stekt, torkad och saltad. Utom de nyssnämnda äga Skogs-Samojederne få anrättningar, och äfven dessa synas vara lånade af Ryssar och tatarer. Bland dem må företrädesvis omnämnas tvenne öfver hela nordliga Ryssland under namn af *burduk* och *salamát*²⁶⁷ kända anrättningar. Den förra består i tunn vattvälling, den sednare utgöres af en compact och kräselig gröt, som efter omständigheterna kokas i smör, fiskflott, lakleffer o. s. v.

Efter att hafva nämnt några ord om Skogs-Samojedernes boningar, klädedrägt och födoämnen, vilja vi ännu i korthet vidröra deras alldagliga värf och förrättningar. Det är höst och Samojederne sitta församlade i sina små byar, sysselsatta en och hvar med förberedelser till den stundande jagten. Männerna smida och snickra, qvinnorna sy och baka. Knapt har vinterns välde stadgat sig, då hela byn börjar rusta sig till uppbrott. Hvarje

---

xxxviii. De Tomska Samojederne äta ej vargar, räfvar, soblar och filfrasar. Af gammal, helig vördnad för björnen förtär man mera ogerna äfven "oltfadrens" (*ildschakka*, dim. af *ildscha*, se ofv.) kött. Det gifves till och med en sådan fördom bland folket, att en jägare, som ätit björnkött, sjelf blir uppräthen af björnar. Den som ej är jägare, riskerar härvid mindre, men samvetsgrannt iakttagert man likväl det påbud, att fisk och björnkött ej ätas vid samma mål, emedan en blandning af dessa näringsämnen skall hafva till påföljd, att all fisk försvinner ur floden.

xxxix. Det är känt att alla Sibiriens infödingar begagna rå fisk, samt till en del äfven rått kött såsom läkemedel vid skorbutiska sjukdomar. För öfrigt inskränka sig de Tomska Samojedernes medicinska kunskaper till användandet af fnöskkuren, bruket af *sassa parilla*, som här kallas det *dyra gräset* (дорогая трава), *salmiak*, och några enkla decocter. Högre än all medicin aktas Schamanernas omedelbara bistånd.

268 For a picture of a *samostrelec*, see Louheranta 2019: 215.

familj bereder för sig några så kallade *nart* d. ä. små släddar, som dragas af hundar. Dessa *nart* fyllas med mjöl, bröd, skorpor, gryn, fisk och andra lifsförnödenheter, kläder, yxor, knifvar, jagtredskap^{xl 268}, ett näfver-tält m. m. Äfven små barnungar blifva i *narten* inbäddade. Sedan allt är packadt och inlagdt, förespänner man efter råd och lägenhet två, tre eller flera hundar för hvarje *nart*. Hästar kunna ej nu begagnas; de kvarlemnas i byn utan all annan vård än att man förser dem med ett för par månaders tid erforderligt höförråd, som uppläggas i ett öppet skjul, tjenande till stall^{xli}. Nu är man i full ordning och familjerna draga till skog och ödemark, hvar åt sitt olika håll^{xlii}. Husfadren ställer sig i spetsen för tåget, banar väg med skidor och ser sig om efter villebråd. Honom i spåren följa familjens öfriga medlemmar, hvilka äfven löpa på skidor, styra hundarna och hjälpa dem att draga *narten*. Så fortsättes resan ifrån morgonen till aftonen. Vid mörkrets inbrott stadnar den lilla karavanen, näfvertältet uppslås, kitteln upphänges på elden och skogens trötta vandrare sitta nu i behaglig ro kring den värmande brasan. Vid dagens gryning är

---

xl. De Tomska Samojedernes vanligaſte jagtredskap äro: a) bössa, b) handbåge, c) ekorr-fälla (Sam. *lada*), d) räf-giller (Sam. *tjapkos*), e) ett slags svärd med långt trädskaft (Sam. *teaga*), som ersätter spjutet, f) en båge (Russ. *Samosträlets*), som gillras ut på marken och är försedd med en tagelsträng, vid hvars minsta vidrörande pilen far af och ovilkorligen träffar sitt mål. Denna båge är ett farligt redskap, som föranledt många sorgliga tilldragelser och så när kostat äfven mig lifvet.

xli. Understundom kvarlemnas i byn en väktare, och vid Tschulym stadna både qvinnor och barn alltid hemma, medan männerna draga ut på sina jagtfärder.

xlii. Af ålder äger hvarje familj sitt särskildta jagtställe och fiskevatten. Vid familjernas tillväxt bestämmer *Starschinan* (åldermannen) eller den här vanligen så kallade *Knjasets* (dim. af *Knjas*, furste), i förening med menigheten ett visst distrikt, inom hvars gränсор hvarje nykommen familj äger en obeſtridlig rätt att fiska och jaga.

karavanen åter i rörelse. Efter en i flere dagar sålunda fortsatt färd har man anländt till sitt jagt-ställe. Här finnes merendels af gammalt en jurt af stock eller bräder, men i nödfall håller man äfven till godo med näfver-tältet. I nejden af denna boning begynner nu Samojeden att ströfva på jagt och irra kring skogarne. Hvarje dag är han i rörelse från morgonen till aftonen; mången gång tillbringar han sjelfva natten i en snödrifva. Han skjuter, utlägger och efterser sina giller, uppsporrar villebråd^{xliii} m. m. Äfven qvinnor och barn deltaga i jagten, men de röra sig ej långt ifrån hemmet och äflas mest med ekorr-fånge. De späda ste barnen öfverlemnas under föräldrarnes frånvaro åt sitt öde; men sådana som tillföre visat tecken till okynne, fastbindas i jurten vid en rep-ända. När om aftonen familjens medlemmar återvända från skogen och sitta församlade kring den ångande grytan, har vanligtvis en och hvar ett litet äfventyr att förtälja; och hvad som brister i verkligheten, ersättes med en berättelse från sagans verd. Så förrinner dag efter dag, vecka efter vecka, under möda och bråk, uppoffring och försakelse; men då Julen är för dörren, draga skogens män till sina byar för att njuta af högtidens fröjder. Deras jul-arbete är föga mera, än ett tidsfördrif. De fiska, och göra resor till häst, afyttra sina varor vid någon krog

---

xliii. De vanligaste slagen af villebråd äro i Tomska Gou-vernemetet: ekorre, hermelin (R. колонокъ), hare (R. ушканъ), räf, elg, ren, varg, filfras, björn, zobel, utter, bäfver. Bland dessa djur träffas zobeln blott på venstra sidan af Ob, och elgen är sällsynt i de nordliga delarna af landet. Räfvar och zoblar förekomma här öfverallt i ringa antal, bäfvern är nästan försvunnen. Vildrenen uppehåller sig i dessa nejder hufvudsakligen blott om vintern, men om ej mycken snö under hösten nedfaller, säges djuret infinna sig här i ringa mängd. Den onekligen största och säkra ste vinning skänker åt jägaren ekorr-fånget, som äfven bedrifves i en så stor styl, att en enda familj gillrar ända till 500 fällor, hvilka utläggas i flera smärre ringar. Hvarje fälla förses med ett fiskbete, men Samojederne beskärma sig deröfver att filfrasen ofta uppäter betet och förderfvar fällorna.

och förse sig med nya lifsförnödenheter. I slutet af Januari eller början af Februari företager man sig en ny skogsresa och dröjer nu borta allt intill mensförstiden. Hemkommen använder Samojuden den korta våren, för att göra sig redo till det förestående fiskafänget. Så snart isen försvunnit ifrån sjö och flod, lemnas byn åter öde och invånarne ro med sina små båtar^{xliv} ifrån strand till strand, ifrån ett fiskevatten till ett annat. Vid hvarje lägerställe uppslås näfvertältet, som utgör Samojudens *vade mecum*. Likasom Ostjakerne fiska äfven de Tomska Samojuderne med nät, mjerda, not, krok, pator m. m. Fiskafänget fortfar oafbrutet till början af September, vid hvilken tid höbergningen, tjäderfångsten²⁶⁹ samt insamlingen af lingon och cedernötter infalla. Sedan dessa arbeten äro förrättade, fortsättes fiskafänget ännu allt intill isläggningen, då hvarje familj åter förfogar sig till hembyn med besparnda förråder af torkad fisk (pors).

Till det anförda vore väl ännu mycket väsendtligt att tillägga, men andra för ögonblicket viktigare åligganden tillåta mig ej att denna gång meddela en mera detaillerad redogörelse.

---

xliv. Både Ostjaker och Samojuder äga flera slag af båtar, men de vanligaste och mest egendomliga bestå blott af en urholkad trädstam och äro så lätta, att de utan all svårighet af en enda person kunna dragas öfver torra landet. I Tomska Gouvernementet göras båtarna helst af asp, emedan detta trädslag lättast låter töja ut sig; men i det Tobolska begagnas äfven cedern, som likväl anses mera tjenlig till skidor och medar. Bågar göras af lärkträd; skedar, fat och andra husgerådssaker af björk. I sammanhang härmed må anmärkas, att bland Samojuderne hvarje man är snickare till husbehof; – ja de Tomska Samojuderne förfärdiga äfven till afsalu åt Ryssar fat, tråg, skedar, båtar, slädar, skidor, korgar, rifvor m. m. Att smida är äfven en ganska allmän färdighet så väl bland Ostjaker och Samojuder, som i synnerhet bland Tunguser. Alla dessa folk besitta äfven konsten att förfärdiga blåsbälgar och andra till yrket hörande redskap. I sömarbeten, af hvad slag de äfven vara må, äro kvinnorna lika förfarna, som männen i de öfriga handtverken.

- 270 The ms cr of the fragment KK Coll. 539.26.22 (Varia 1.22) p. 309–310 is a single sheet measuring 22 x 35 cm.
- 271 *den tid* || tiden
- 272 *pligtig* || skyldig
- 273 *kasta* || lemna
- 274 *kort [...]* *linguistisk* || lingui[s-tisk]
- 275 *folkslag jag* || 1. länder jag || 2. länder och de fol[kslag]
- 276 *ändamålet* || 1. ~ || 2. hufvud~
- 277 *den [...]* *munarter* || det Samo-jediska språket
- 278 *Ostjakerne* || 1. ~ || 2. och de ~
- 279 *så äfven* || 1. så skall man böra icke || 2. än det will jag äfven inrycka dem uti min af kort öfversigt || 3. så ~~kan~~ vill jag ej underlåta att
- 280 *Till* || För
- 281 *afdelningar: 1°* || 1. ~ nedan[före] || 3. sträckningar: 1°) || 4. ~ Områd[et]
- 282 *Innan* || Taga wi först i betraktande nedra Irtisch-området, så ~~bestod~~ ~~dess~~ äro dess

Appendix 18.1

❖ 309 ❖ I²⁷⁰ beråd att lemna det Tob[olska] Guvernem[entet] som jag jag under tvenne förnyade resor till Sibirien i tvenne särskildta riktningar genomskurit, synes omsider nu den²⁷¹ tid vara förhanden, då jag är pligtig²⁷² att kasta²⁷³ en kort²⁷⁴ ethnographisk och linguistisk återblick på de folkslag²⁷⁵ jag under mina färder besökt. Det mig försatta vetensk[apliga] ändamålet²⁷⁶ har varit en utredning af den²⁷⁷ Samojediska folkstammen och dess särsk[ildta] munarter, men då jag härwid ej kunnat undgå en mångfalldig beröring med ett annat bland Sibiriens hufvudfolk: *Ostjakerne*²⁷⁸, så²⁷⁹ vill jag äfven i förbigående egna en blick åt de[m]. Till²⁸⁰ vinnande af mera redighet framställningen indelar jag i topographiskt häns. mitt fält uti tvenne afdelningar²⁸¹: 1°) Flodsträckningen vid nedra Irtisch ifrån Djem[jansk] till Sam[arowa] 2) Obs nedra område ifrån Sam[arowa] till Ishafvet 3) Öfra Obs område ifr[ån] Sam[arowa] till Tomska Gränsen. Att denna indelning äfven med afs[eende] å folk-förbindelserna, skall i det följande wisa sig.

❖ 310 ❖ Innan²⁸² wi skrida till en

Appendix 18.2

- ❖ 151 ❖ eller²⁸³ för att eröfra gods och skatter, eller ock för att utöfva hämd. Likaså i den Samojediska sången, men det bör märkas, att de Finska sångerna äro wida renare, skärare och alltid äga en, om jag så får säga, mera ädel och sedlig grund, än Samojedernas episka sånger. När de tre Kalewa-hjeltarne: Wäinämöinen, Ilmarinen och Lemminkäinen draga ut för bortröfwa Sampo – det mäktiga redskapet för lycka och wälgång, så träder den egna fördelen härwid i bakgrunden, och genom hela sången framlyser hjeltarne[s] ädla håg att lyckliggöra sitt²⁸⁴ folk, sin stam, sina anförwandter. Deremot är det alltid omsorgen om eget wäl²⁸⁵ driffjädern till de samojediska hjeltarnes ut till härnad²⁸⁶. I de flesta fall är ungmöns hjerta den²⁸⁷ skatt som lockar den kämpelystna vikingen ut på stridens fält. Fråga wi nu den Samojediska Skallden, hur han låter den så djupt föraktade qvinnan ❖ blifwa målet för ädel bragd, så svarar han oss utan betänkanke med dessa ord: ”Ända ifrån fädernas tid har den sed blifwit hos oss wördad, att man alldrig tagit sig hustru ur sin egen, utan en annan, främmande, obefryndad stam. Nu lefde²⁸⁸ våra stammar fordomtima wanligen i ett fiendtligt förhållande till hvarandra, hvarföre det mången gång stod²⁸⁹ hårdt att i godo tillwinna sig en hustru. Detta kunde åtminstone icke ske utan en brudpenning, som till följe af det hos oss brukliga månggifftet och den häraf föranledda bristen på ogifta²⁹⁰ qvinnor war utomordentligt stor. För att afskudda sig denna pålaga har den starke hos oss i alla

- 283 This is a fragment of eight mscr pages, KK Coll. 539.26.19 (Varia 1.19) p. 151–158 (4 sheets) of ca. 17 x 22 cm. The fragment is included in a further developed form in the travel report above (p. 788–790), and in Castrén 1855: 167–169.
- 284 *sitt* || ett helt
- 285 *wäl driffjädern* || 1. wäl, som jagar || 2. wäl, som drifver de
- 286 *härnad* || härnadståg
- 287 *den [...] fält* || målet för deras färd
- 288 *lefde våra* || 1. stodo || 2. lefde de || 3. lefde så
- 289 *stod hårdt* || 1. war svårt || 2. stod svårt
- 290 *ogifta* || ung[a]

- 291 *tagit* || köpt
 292 *armens* || svärdet
 293 *säges åter* || 1. åter säges || 2. ~ uttryckligen
 294 *att [...] fejd* || på wikinga färd
 295 *det* || ~ äfven här
 296 *Ja [...] hjelten.* || Ja wi kunna wara derom fullkomligt forwissade, att
 297 *runo-cykler* || sång-cykler
 298 *Andra* || Smärre
 299 *Dessa [...] utsträckas* || 1. Annars har jungfr[un] || 2. Annars har J Grimm på ett tillfredsställande sätt ådagalagt, att ~~de~~ till och med de Skandinaviska och Forntyska sångerna ega många beröringspunkter med de Finska och följaktligen äfven med de män befryndade Samojediska, hvilka åter torde stå i nära samband med Tatarernes Tatariska och andra Sibiriska folkslags fornsånger. Grimm har utsträckt sina jemförelser
 300 *är trochæisk* struck out in the mscr, but Castrén did not replace it with anything else.
 301 *sångerna* || forns[ångerna]
 302 See p. 790, note 254 where the existence of a certain metre in Nenets poetry is explained.
 303 In his footnote, Castrén refers to Jacob Grimm's (1785–1863) article on the *Kalevala*, which was the subject of considerable attention in Finland in its time. It was translated into Swedish and published in *Fosterländskt album*. Grimm 1845. (KL)

153 tider tagit²⁹¹ sig hustru med armens²⁹² rätt.xlv I Kalewala säges²⁹³ åter jungfruns *skönhet* warit den ende driffjäder, som lockade våra hjeltar att²⁹⁴ draga i fejd för Pohjas dotter. Lösepenningen wille ingen afskudda sig. Emellertid är det²⁹⁵ en märkbar öfverensstämmelse, att äfven jungfrun i den Finska sången tillhör en fiendtlig stam och ej kan winnas utan en dryg lösepenning (Sampo). Ja²⁹⁶ Kullervo, Kalervos son röfvar sig en brud alldeles på s[am]ma sätt som den Samoj[ediske] hjelten. Utan tvifvel hafva alla de runo-cykler²⁹⁷, som besjunga Wäinämöiens, Ilmarinens och Lemminkäinens frieri-försök i Pohjola ursprungligen egt samma grund och character, som Samojedernes sånger nu ega. Andra²⁹⁸ smärre öfverensstämmelser röja de Finska och Samojediska sångerna allt igenom.xlvi Dessa²⁹⁹ jemförelser kunna utsträckas ända till den yttre versformen som både i Finska och Skandinaviska fornsången är³⁰⁰ trochæisk[.] I de Samojediska sångerna³⁰¹ finnes ej något bestämdt versmått, och huru wore detta möjligt, då endast diktens innehåll är känt af sångaren, men nästan allt det öfriga utgör en improvisation för tillfället?³⁰² Den Samojediska versens öfverwägande benägenhet för trocheer kan emellertid icke dragas i något tvifvelsmål. – Sålunda synas sjelfwa sångerna antyda en gemenskap emellan de Germaniska och de obestämdt så kallade Finskt-Tatariska

xlv. Sådant är i det närmašte förhållandet ännu i denna dag.

xlvi. Dessa öfverensst[ämmelser] kunna utsträckas ända till den yttre formen.

folkslagen.^{xlvi} 303 Naturligtvis är dock, såsom redan till en del blifvit antydt, andan i alla de förberörda folkens fornsånger wäsendtligen olika.³⁰⁴ Man har sagt, att magien i den Finska sången utgör ett öfverwägande element och bestämmer dess character. Detta kan med wida större skäl sägas om den Samojediska hjeltedikten. 156 Will man sammanhålla på³⁰⁵ en gång den Finska och den Skandinaviskt-Germaniska, så kan man säga, att i Samojedernas dikt *magien* verkar allt, i Finnarnes åter *sången*³⁰⁶, i de öfrigas *svärdet*. Jag nämnde i det föregående, att den Samojediske hjelten lefwer hellst för sig och sina *enskidta* intressen, då deremot den Finske, i synnerhet gamle *vise*³⁰⁷ Väinämöinen, äfven omsorgsfullt wårdar sig om³⁰⁸ *stammens*, sina anförwandters sällhet. Den Skandinaviska wikingen lefwer ej mera för sig och de sina; han har trädt ut i statslifvet, der de privata intressen mindre³⁰⁹ gälla. Derföre 157 strider han blott för att strida och hans förnämsta winning är dervid äran. Hvad särskildt beträffar characteren af den Samojediska hjeltensången, hvarom här egentl[igen] fråga är, så torde denna bäst inses genom en, om äfven kort och ofullständig relation af innehållet i ett par af Samojedernas mest omtyckta hjeltensånger, antecknade den förra i Tomska, de sednare i Archang[elska] Gouvernementet.

xlvi. I sin bekanta afhandling om det Finska epos har Grimm anført några i Tyskan och Finskan beslägtade ord. Utsträckes jemförelsen öfver hela den Indogermaniska språkstammen å ena sidan och den Finskt-Tatariska å den andra, så kan ett helt vocabularium af beslägtade ord med lätthet tillwägbringas.

304 The idea of a national spirit, *Volksgeist*, reflected by language and culture, e.g., folk poetry, can be traced back to the German philosopher Johann Gottfried von Herder (1744–1803). It was discussed by several scholars in the 1830s and 1840s and it formed the most essential basis for Castrén's thinking in general. The idea of the crucial significance of song and word in Finnish-Karelian poetry is still one of the most important points of view in interpreting the so-called *Kalevala* type poetry, but otherwise the approaches have changed radically. The power of the word is dealt with in various ways in time and space, but also as understandings manifested in different types of oral tradition and influencing the ways of performing poetry. Interpretations of poetry as a reflection of a national spirit are no longer topical. Nisbet 1999; Häkkinen, K., 2006; Tiitta 1994: 239–241; Apo 2006; Tarkka 2005; Hautala 1960. (TS – KL)

305 på [...] gång || den
 306 sången || ~ och ordet
 307 vise || trygge
 308 om [...] sina || om andras sällhet; den Skandinaviske wikingen ~~offrar deremot~~ offrar eget och andras väl för sin ära
 309 mindre || ej mera

- 310 *hjelte* || ~, han war
 311 *yttrar* || menar
 312 *sjunker* || far
 313 *Färdas* || Han
 314 *men* [...] *ko[mmer]* || och åter-
 vänder sedan
 315 Sic.
 316 *mö för* || 1. hustru för || 2. mö åt
 317 *hustru.* || ~ Son[en]

1.

✠ 158

Wid flodens mynning föddes en hjelte³¹⁰. Lig-
 gande ännu i waggan yttrar³¹¹ han: ”det wore tid
 att gifta sig.” Han stiger ur waggan och sätter sig
 på jern-golfvet, men golfvet brister och hjelten
 sjunker³¹² ned under jorden. Färdas³¹³ sju dagar
 under jorden, men³¹⁴ på sjunde dagen ko³¹⁵ till
 sin faders stuga och yttrar till honom. ✠ ”Du har
 rest all werlden omkring, har Du icke funnit en
 mö³¹⁶ för mig?” Fadren säger sig ej hafva funnit
 och råder sonen att sjelf söka sig hustru.³¹⁷

Appendix 18.3

- 329 En³¹⁸ hjälte födes – sätter sig på en stol i ett rum med jerngolf – faller g[enom] golfvet int[ill] jorden, stiger upp, frågar af sin far efter brud. Fadren ber honom sjelf <--->se se sig om – väpnar sig, tar på sig 3 <----->, svärd vid sidan, båge på arm – Beder sina Gudar, de nedsänka hufvuden och svartna i ansigtet till tecken af missnöje. Beder andra g[ån]gen så l[än]ge kitteln koka <--> Gud[arna] upplyfta hufvudet och le. Sätter sig på en örn, örnen höjer sig upp till molnen och far till söder (åhörarne hurra) – Flyger 7 dag[ar] och 7 nätter, ser en stad, örnen sätter sig på ett träd –
- 330 det var kungens träd. Sju andra hjeltar anlända med båtar och 60,000 beväpnade. I staden är gästabud, alla är välplägade – Hjälten sitter i träden och ler – Förfogar sig i gästestugan – Ingen blir honom varse. Bakom spisen ligger³¹⁹ <wed> – Hjelten kryper derunder – ligger³²⁰ der 7 nätter och dagar – Gästab[udet] fortfar. Kungen har 7 söner – stiger upp, och upptäcker hjelten – <-----> för sönerne – 2 af dem bortkasta³²¹ <weden> vilja upplyfta hjelten <för hv[ar]>dera handen – mäka ej – 2 andra bröder försökte mäka ej – 2 åter mäka ej[.] Den yngsta sonen lyftade upp och hjelten och förde hon[om] till bordet – Fadren ber yngsta sonen gästa hjelten och hemta³²² systern att sitta vid honom. Såsom <sydt> af en uppflygande andskock, så ljud suset af flickans perlbeprydda klädnad, då hon uppstod. Ställda vid systern kallade honom svåger – Nytt gästabud. Hjelten bortför sin brud vid handen. Förvandla sig till soblar, gå upp i kung-trädet, återtaga sin förra skepnad – Sitta fem dagar och nätter i trädet[.] En af hjeltarne i
- 331

318 This is a field note of the song published on p. 791–793 or as a parallel poem to it. The mscr belongs originally to the travel diary KK Coll. 539.31.2 p. 329–334. The diary is published beginning from p. 1126 of this volume.

- 319 *ligger* || stå[r]
 320 *ligger* || Gästar
 321 *bortkasta* || ej
 322 *hemta* || ställa

- 323 *anhåller* || från
 324 *Går* || Fly[r]
 325 *vägra* || <---->
 326 *Slår hufvudet* || Nu falla de två
 hono[m]

☞ 332

båten tager sin båge och sönderskjuter locket af ett jernbebetäckt berg. (hurra) I blotta skjortan rasar kungens äldsta son till båtarna, afslår med ett tag båten. Blir dödad i en <---->. 2 andra bröder springa till i skjortärmar, förl[ora] sina hufvun, åter 2 andra, hufvut af – Flickan gråter i trädet – Hjelten stiger från trädet, anhåller³²³ yngsta brodern och skickar honom hem – Spännar sin båge. Pilen ☞ for af, dödade en hjelte och 1000 män (hurra.), återkom till hjelten – sköt 7 g[ån]g[e]r, dödade 7 hjeltar och 7000 män, – Hurra, hurra, hurra. Går³²⁴ tillbaka i trädet – Bruden är borta – Sätter sig på örnen – ser spår på snön, följer på spåren. Flyger en månad, kom till en stad till bruden – Örnen krossade med sina wingar stadens kopparbetäckta tak och dödar 3 hjeltar – Fyra hjeltar återstå – fordra af dem sin brud – hotar att annars förstöra hela staden – Hjeltarna vägra³²⁵ – Sagans hjelte drager sitt svärd och afhugger hufvd på en (hurra) – Fordrar åter – vägras – afhugger hufvudet på en an. (Hurra!). Fordrar ☞ åter – De 2 åte[r]st[ående] skjuta med pilar, de flyga ej 7 båglängder till hjelten – Slår³²⁶ hufvudet af den 6te Börjar ihjälslå an[nat] smått folk – 7de hjelten skjut[er] honom i bröstet – Pilen krossas – Hjelten g[enom]sköt med pil den 7de – Han uppstiger rasar på hjelten, faller omkull framför hans fötter – Hjelten afhugger hufvudet på den 7de – Han hoppar omkring och förbrytas till st[yc]k[en] – ser sig om bruden – Hon är borta – Flyger åter till en stad. Här funnos 25 hjeltar – Örnen söndrar stadens^{xlvi} koppartak och dödar 3 hjeltar – Begär sin brud af Komb[äs'] K[an]. Denne lofvar sin

☞ 333

xlvi. *Kombäs' kan* var herre af staden.

◆ 334

enda syſter – Hjelten ihjälslår K[ombäs'] K[an].
 (Hurra) Slår ◆ ihjäl den ena efter den andra –
 Den qvarbl[ifvande] svågern kommer honom
 tillhjälp – De döda alla med und[antag] af yngſta
 brodren – Han återger³²⁷ bruden och ſin yngſta
 ſyſter – Bruden hade lupit bort af egen vilja.
 Hjelten ber hennes bror dömma henne – Han öf-
 verlåter åt fäſtmannen, ſom ihjelſticken henne[.]
 Tager den nya bruden, flyger hem med henne
 och svågern – Ger åt honom ſin ſyſter –

Hjeltens namn:

Pad<u>rgej^{xlix} Go<b>en Los

Kob, m[enni]ska (hud)

Los, namn –

---

xlix. Желтый мѣдь.

- 328 The mscr KK Coll. 539.30.2 (Varia 5.2) p. 57–109 is a notebook measuring ca. 14 x 21 cm. A clean copy of the same report is preserved in SKSA A721. Castrén sent this report on 12/24 January 1847. It has been published in Swedish in *Morgonbladet* 25–29/1847 (1, 8, 12, 15, 19 Apr. 1847; Castrén 1847g) and partly in Castrén 1855: 209–235. It has also appeared in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences in St Petersburg and in *Das Ausland* in Stuttgart (Castrén 1848d; 1848j: 209–231). The version published here follows the mscr in KK Coll. 539.30.2, but the changes made in the version SKSA A721 have been shown. See also from p. 1126 on and 1549 with drafts of some parts of the text. See also Castrén 1848h and the volume of letters in this series.
- 329 Someone else than Castrén himself has added the year in the mscr.
- 330 Enisejsk is on the River Enisej at N58°27'18" E92°10'16". (TS)
- 331 The northernmost parts of Siberia belong to the Arctic tundra zone, but most of the tundra in Siberia is of subarctic character. Семенов – Белов 2015: 234–237. (TS)
- 332 på || wid
- 333 мопос, pack ice
- 334 vägen || wattnet
- 335 skarp || SKSA A721 (1846): en ~
- 336 ensliga || strödda
- 337 The clean copy of the mscr from here to the end of the paragraph (*torosser*) was written by someone else than Castrén himself.

57

19 Rese-Anteckningar af Dr M. A. Castrén³²⁸

Den 18/30 Maj 1846³²⁹ tog jag afsked af den guldrika staden Jenisejsk³³⁰, steg i en liten öppen båt och styrde deri tillika med min reskamrat Jenisej-floden utföre till det Turuchanska tundralandet.³³¹ Wid denna tid war sjelfwa floden redan fullkomligt isfri, men på³³² dess stränder lågo ännu colossala ismassor (torosser³³³), hvilka än reste sig upp i form af spetsiga torn, än åter bildade en brant vägg emot det squalpande wägen³³⁴. Luften war fuktig och kall, himmelen merendels mulen[,] skarp³³⁵ nordostwind blåste med ihärdig enwished och medförde tid efter annan skurar af regn, snö och hagel. Träden stodo nakna och på de grå ängarna såg man blott här och der ensliga³³⁶ grupper af gula ranuncler, blå violer, bleklagda sippor och stellarier. På land och flod var allt³³⁷ stilla och tyßt, liksom i en sluten graf. Hvem längtar ej att åtminstone på sjelfwa Pingstmorgonen få lyssna till klockornas ljud och se en landtlig skara med andaktsfulla blickar draga till Herrans hus? Men här i hjertat af Sibirien är man redan glad att få se en Ostjak-julle³³⁸ skjuta fram ur sitt gömställe mellan buskarna i en bortskymd wik, och att lyssna till gökens galande, tranornas nattliga skri, wägens plaskande emot den isbelagda stranden och det i många brytningar återljudande brakket af kullstörtade torosser.

Det säges att Jenisej i sitt öfra lopp skall framte de mest pittoreska nejder. Äfwen nedanom Jenisejsk anträffas ställen af sällsynt skönhet, att endast nämna det mångbepripade bergspasset vid mynningen af medlersta³³⁹ Tunguska³⁴⁰; men öfverhufvud lider dock naturen af wildhetens wanliga monotonie. Det är samma skog, samma åsar, samma klippor, samma stränder, samma fjärder och samma ismassor, som öfverallt möta betraktarens öga. Så länge resan ännu fortsättes inom det Jenisejska gulderlandet¹ ³⁴¹ kan man åtminstone³⁴² glädja sig öfwer en och annan wäl-mående by; men längre fram glesna äfwen byarna och bestå till³⁴³ det mesta af små, smutsiga, förfallna kojor, i hvilka den resande ej utan ekel och wederwilja inträder. För öfrigt lider man i denna nejd af en owanlig kyla och frusenhet³⁴⁴. Jag wet ej, om denna kyla³⁴⁵ utgår ur wattnet, luften eller människornas hjertan men wisst är, att man ännu i medlet af Junii städse känner ett behof att svepa pelsen bättre omkring sig och ej så [o]gera³⁴⁶ kryper i en Östjak-tält emellan stationerna, för att värma sina leder wid en fladdrande brasa.

Det obehag, en resa under sådana förhållanden nödwändigt framkallar, mildrades i någon mon genom³⁴⁷ umgänget med den wissierligen svaga, men likwäl högst brokiga befolkning, som dels med, dels emot sin egen wilja lägrat sig wid

1. Såsom bekant är, finnas Sibiriens rika ste guldwerk i Jeniseiska kretsen emellan öfra och mellersta Tunguska, wid de Uderejska och Pitska flodsystemerna. Antalet af vaskerier inom detta område säges uppgå ända till 120, hvilka fortlöpa i samma riktning med Jenisej och äro belägna på ungefär lika stort afstånd ifrån nämnda flod.

338 When using the name Ostyak on the Enisej, Castrén means the Ket. Castrén 1857b: 92–93 as well as the final report to the Academy of Sciences (see p. 954–963) show that he was aware of the linguistic difference between the Ket and what he called the Altaic peoples. The Ket are a people living on the Enisej and its surroundings and their language does not have surviving relatives after the extinction of Kott, Arin etc. In the early 1990s, there were ca. 500 remaining speakers of Ket. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Ket; Endangered Languages of Indigenous Peoples of Siberia, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/ket.shtml>. (TS)

339 *medlersta* || NRF II: Podkamennaja

340 The River Podkamennaja or Srednij (Stony/Middle) Tunguska runs into the Enisej from the right (east) at N61°35'26" E90°7'48". (TS)

341 Change in the footnote:
med Jenisei || och äro belä[gna]

Gold production in Siberia tripled after the 1812 law that permitted gold prospecting for all Russian subjects. There were ca. 200 gold producers in Siberia in 1837, especially along the rivers Enisej and Verxnjaja Tunguska (today, Angara). The gold finds in the Minusinsk taiga, including the rivers Birjusa and Uderej were especially rich. Сапоговская – Мухин 2008: 851;

Лешков – Сапоговская 2009:
602.

The River Bol'šoj Pit runs into the Enisej from the right (east) at N59°1'30" E91°42'0", but the River Uderej discharges into the River Kamenka, which runs into the Angara. (TS)

- 342 *åtminstone* || ännu
 343 *till det mesta* || endast
 344 *frusenhet* || kylenh[et]
 345 *kyla* || kylighet
 346 *[o]germa* || ~ emella[n] – SKSA A721 (1846): ogerna
 347 *genom* || af den
 348 Anciferovo is situated at N58°52'24" E91°51'44". (TS)
 349 *för* || till
 350 Nazimovo at N59°30'50" E90°55'59". (TS)
 351 21 May/1 June 1846.
 352 *här [...] likväl* || funnos här
 353 Evenki. The Evenki language is one of the Tungusic languages, which are spoken in China, Mongolia and Southern Siberia and were considered endangered in the 1990s. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Evenki. For linguistic details, see the volume of Evenki in this series. (TS)

Jenisej-flodens stränder. Då jag i staden Jenisejsk ena dagen befann mig i sällskap med Sibiriska, Petersburgska, Moskowska och Malorossianska Rysar, med werldsomswärmande Tyskar, med Tatarer, Judar och Kirgiser satt jag den andra i byn Antsyferowa³⁴⁸ och språkade med upplysta Polackar, hvilka här hade sitt högqvarter. Tredje dagen efter afresan hamnade jag i ett Ostjakiskt näfvertält och tillbragte, efter att hafva muntrat tältets af naturen työflättna innewånare med brännwin, the och tobak, flere angenäma stunder i förtroligt samtal med det fromma och enfalldiga folket. Den derpå följande morgonen wäcktes jag i båten af ett högljudt kanondunder. Jag uppslog mina ögon och såg förwånad åt alla håll, men warseblef endast twenne små byar, en på hwardera sidan om floden. Roddarne upplyste, att den ena af dem tillhörde "guldsökare", hvilka egde sina waskerier wid Pit-floden, men för³⁴⁹ communicationens befrämjande hade inrättat åtskilliga contoïr wid Jenisej gentemot Nasimowa-by³⁵⁰. Orsaken till kanondundet förklarade åter på ett tillfredsställande sätt den Ryska Kalendern, deri namnen *Konstantin* och *Helena* woro med kursiv stil utmärkta.³⁵¹ Utomdess anmärkte en af roddarne, att "Guldsökare-byn" kallades Jermakowa, af skäl att att "Jermak", såsom orden föllo sig, "warit Sibiriens första guldsökare". En annan guldsökare-by, benämnd Lopatinskoje Selo hade nyss först blifvit passerad.

61

62

Twenne dagar efter nyss omtalta händelse landade jag en wacker Junii morgon wid mynningen af Sym. På detta ställe såg man hwarken Guldsökare-contoïr eller ens Ryska bondstugor, men här³⁵² funnos likväl ett slags boningar, hvilka oakadt sin torftighet påkalla den resandes synnerliga uppmärksamhet. En Tungusisk³⁵³ och en Ostjakisk Furste hade i spetsen för hwar sin

stam seglat Symfloden utföre och slagit sina läger wid dess utlopp, der de efter gammal bruk årligen församla sig^{li} 354, för att betala sin skatt åt kronan och afyttra sitt pelsverk åt Jenisejska köpmän. Marknaden hade ännu icke hunnit taga sin början, men boningarna d. v. s. näfwertälten woro redan uppförda och på wanligt sätt inredda. De stodo fördelade i tvenne gruppe[r]³⁵⁵, den ena naturligtwis tillhörig Tunguser och den andra Ostjaker. De nämnda grupperna hade blifwit ställda på ett betydligt afstånd ifrån hvarandra, förmodligen i följd af den missämja, som allt ännu fortfar att råda emellan dessa till språk, seder och religion åtskillda stammar. ¶ 63 ¶ Wid de Ostjakiska tälten rörde sig om hvarandra män, qvinnor, hundar och barn, men wid de Tungusiska wisade sig endast manliga ansigten. Härtill sades orsaken vara den, att Tunguserne äga små renhjordar, till hvilkas bewakning de måste qwarlemna sina hundar och hustrur; Ostjaken deremot är en lös och ledig karl, som på sin höjd besitter hustru och barn, några hundar, en båt och ett näfwertält – allt sådana saker, som han utan svårighet kan taga med sig på marknaden. Utom de nämnda föremålen såg man wid stranden Jenisejska lodjor, barker och båtar i en ansenlig mängd. Infödingarnes farkoster lägo kullstjelpa på backen och woro³⁵⁶ förfärdigade dels af ett enda urhålkadt träd, dels af sammansydda³⁵⁷ näfwerstycken – de förra tillhöriga Ostjaker, de sednare af Tungusisk fabrik. Omkring tälten warseblefs, utom kläder och matwaror, ett stort förråd på korgar, skrin och husgerådssaker, hvilka

li. Dylika samlings- eller marknads-ställen (суглан-
 нья мѣста) äro sanctionerade äfwen wid utloppet af
 floderna *Dubtsches* och *Podkamennaja Tunguska*, i by-
 arna *Imbazk*, staden *Turuchansk m. m.*

- 354 *församla sig* || SKSA A721
 (1846): 1. församlade sig || 2. ~
 Change in the footnote:
m. m. || och andra mindre
 kända
- 355 Mscr: gruppen
- 356 *woro förfärdigade* || bestodo
- 357 *sammansydda* || sammanfläta-
 de

- 358 *hvarpå* || s[om]
 359 *högeligen* || mest
 360 Castrén also described other events during his journeys, where his spectacles became an object of wonderment or even rage (in Raznavolok 1842 and Perm' 1845). See p. 356, 1011.
 361 *Tungusernas gula physiognomier* || de gula Tungus physiognomierna
 362 *bak* || p[å]
 363 Mscr: hwilken
 364 For pictures, see Fedorova 2017: 18–19, 30–55; Lehtinen, I., 2017: 124–130.

64 till stor del woro förfärdigade af näfwer och utsmyckade med många konstiga zirater. Bågar, pilar, yxar och knifvar belastade yttre sidan af tältväggen. Wid sjelfwa ingången till Tungustälten stod wanligen ett barthuggande svärd eller den så kallade *paljma*, hvarpå³⁵⁸ en del af skaftet war nedstött i jorden.

Medan jag tog i betraktande dessa mångfalliga och för mitt öga sällsamma föremål, omringade mig efterhand en talrik skara Tunguser. De sågo mig an med nyfikna blickar, smålogo sig emellan och tycktes högeligen³⁵⁹ förundra sig öfwer mina glasögon.³⁶⁰ Jag för min del betraktade med icke mindre förwåning Tungusernas³⁶¹ gula physiognomier med sina tatuerade, bågformiga prydnader, på de utstående kindbenen, deras långa med perlor besmyckade stångpiskor bak³⁶² på hjessan och hela den egendomliga kostymen. Det mest utmärkande i den Tungusiska klädedrägten är en snäft tillskuren, af sämsk eller ludet renskinn förfärdigad frack. Denna beklädnad är wanligen rikt utsmyckad med glasperlor, klädesrimсор, tagelstrån m. m. och så trång, att den med möda kan tillknytas, ty äfwen Tungus-modet fordrar, att bröstet bör wara öppet, för att den perlbepryddade bröstbetäcknaden måtte få tillfälle att skina i sin fulla glans. Ofwanpå hjessan buro de Symska Tunguserna små, runda Tatar-mössor, hvilka glimmade af idel perlor. Deras korta knäbyxor woro gjorda af fin sämsk; så äfwen skorna, hvilka dessutom pryddes af perlbroderier. Öfwer ena axeln buro Tunguserne ett perlgehång, hwilke[t]³⁶³ uppbar en liten pung för elddon, som äfwen war stickad af brokiga glasperlor.³⁶⁴

I denna lätta och på sitt vis smakfulla kostym rörde sig Tunguserne med en wighet och ett behag, som på det skarpa ste stack af emot Ostjakernes

tunga manér, att ej tala om klädedrägten, som hos de sistnämnda bestod i en slarfwig på inre luden, på den yttre fodrad ren- eller harskinnspeles samt i några andra lika slarfwiga prydnader. Ett påtagligt företräde hos Östjakerne härrörde af deras finare anletsdrag, hvilka röjde ett mera Tatariskt än Mongoliskt tycke 66 och dessutom hade fördelen att ej wara wanställda genom tatuering. Att sluta af blotta physiognomien är Tungusen något listig och beräkande, Östjaken deremot mera enkel, from och godhertad. Dessa charactersdrag röja sig äfwen i sjelfwa beteendet, men wi återkomma snart till detta ämne och gå nu att emottaga de tvenne Furstarne, som wisa sig ute på fältet.

Det förstås af sig sjelft, att Tungus-Fursten war klädd i en utmärkt lysande drägt efter sitt folks maner, men hans³⁶⁵ Östjakiska broder bar på sig en päls, hwar på ryggsidan war nästan alldeles bortbränd. Den förre trädde mig till möte med mycken wärdighet, aftog mössan och räckte mig sina fingerspetsar till wälkomsthellsning; den sednare hellsade mig blott med ett enkelt och ärligt handslag. Här på togo mig de begge Furstarne i sitt huldrika hägn, de ställde sig en på hvardera sidan om mig och beledsagade mig på detta wis till Tungus-Furstens tält. En talrik skara Östjaker och 67 Tunguser åtföljde oss under wägen, men i tältet inbjöd Fursten, utom oss resande, endast sin Östjakiske embetsbroder, några Starschiner och sina närmaße anförwandter. Den Furstliga boningen bestod af ett wanligt näfwertält³⁶⁶ med marken till golf och några stenar till eldstad. Fursten lät utbreda ett par renhudar på golfwet och³⁶⁷ de närwande satte sig på dem rundt omkring den kyttnande elden. Här war jag nu i tillfälle att anställa närmare betraktelser öfwer Tungusernas egenomliga lynne och character. Allt deras tal

- 365 *hans* || den
 366 *näfwertält* || SKSA A721 (1846): renhudstält
 367 *och* || SKSA A721 (1846): 1. för || 2. ~

- 368 *bland* [...] *sällsynt* || *sällsynt*
 369 *ingen enda* || SKSA A721 (1846):
ingen
 370 Sable (*Martes zibellina*) was
 perhaps the most important
 and most famous of all Sibe-
 rian mammals that have been
 hunted for their fur. Over
 11,000 sables were killed in Si-
 beria in 1912, but because of
 the drastic decrease of their
 population, they were official-
 ly protected from 1913 to 1916.
 By the 1930s, the overhunting
 of sable had led practically to
 its extinction, but the popu-
 lation has revived since then.
 Brofeldt 1916; Щипанов 2015.
 (TS)
 371 Mscr: att
 372 *deras seder* || 1. s[eder] || 2. ~ och

utmärkte sig genom en bland³⁶⁸ infödingar säll-
 synt klokhet och belefwenhet; men råkade jag till-
 fälligtwis göra en fråga om zobel-fångsten, så drog
 man straxt öronen åt sig och det ropades ifrån alla
 håll: "Batjuschka, Batjuschka, Vasche Lahorodje!"
 och alla försäkrade med en mun, att ingen³⁶⁹ enda
 zobel blifwit sedd allt sedan fädernas tid ehuru det
 är en känd sak, att de Symska Tunguserne idka ett
 ganska rikt zobelfänge.³⁷⁰

Med tillhjälp [af]³⁷¹ den Sibiriska talisma-
 nen – brännwinet lyckades det mig att i någon
 mon beweka Tungusernas misstrognas hjertan, i
 följe hvaraf somliga med mycken öppenhet
 började omtala sina sällsamma skogsäfventyr. En
 af de närvarande blottade till och med sin kropp
 och wisade derpå ärren af tretton sår, erhållna i en
 strid med skogens herre, björnen. Ansatt af den
 väldige hade mannen warit ohjelpigen förlorad,
 om ej hundarna kommit sin husbonde till hjälp och
 gifwit björnen sysselsättning på jemt så lång tid,
 som jägaren behöfde för att bringa sitt lif i säker-
 het. På sådana berättelser woro Tunguserne myck-
 et frikostiga; men i allt sådant, som rörde deras³⁷²
 seder, bruk och hedniska Gudalära, iaktogo de fort-
 farande en djup förbehållsamhet. Deremot anställ-
 de man på sistone en ringdans, som beledsagades
 af en ganska wacker och melodisk sång. De dan-
 sande, som bestodo af raska ynglingar, fasthöllo
 hwarandra under armarna och bildade en så tätt
 slutet krets, att de enskilda individerna nästan
 försvunno för åskådarens blickar. Likaså blef un-
 der dansen, som utfördes på fria fältet, den enskild-
 ta ansträngningen omärkbar, och det tycktes såsom
 skulle en osynlig, mechanisk kraft hafva gifvit den
 massiva gruppen sin styft taktmessiga rörelse.

Ännu ett annat prof på sin skicklighet i rid-
 derliga bragder ådagalade Tunguserne genom

följande lek. Twenne personer fasthöllo i hwardera ändan ett rep, som de med all kraft svängde omkring i luften, härwid noga aktande, att repet under svängningen ej fick widröra marken. Emellertid hoppade en tredje person barfotad öfwer repet och upptog derunder från marken både och pilar,³⁷³ spände bågen och afsköt pilarna, utan att repet en enda gång widrörde hans bara ben. – Djerfwa Tunguser sågos på samma sätt blottställa sina ben för egget af *palmá*, som en på marken utsträckt person svänger omkring sig efter yttersta förmåga. Emellertid utföras de svåraste, eller åtminstone de mest beundrade konststycken wid magiska förrättningar af Schamanen, men relationen derom önskar jag bespara till ett annat tillfälle.

70 Ifrån Tungusernes tält beledsagar oss nu Ostjak-Fursten till de sina. Här möter oss genast en fläkt af den glada, öppna, oskuldsfulla hjertlighet, som företrädeswis har sitt hem i låga tjäll, under slitna plagg. Det lönar redan mödan att se, med hvilken oförställd wälwilja dessa åldriga gubbar under ödmjuka bugningen och med blottade hjesor hellsa³⁷⁴ oss wälkommen till sina fattiga tält. Qvinnor och yngre personer gifwa sitt deltagande tillkänna, derigenom att de [med] mycken ifwer fastbinda hundarna, rena fältet, feja tälten och verkställa sin toilette. Härwid består hufwudsaken i hårets kammande, flätande³⁷⁵ och benande. Uti hwardagslag låta Ostjakerne sitt hår hänga i wild förwiring öfver skuldror, panna³⁷⁶ och kinder³⁷⁷; men wid högtidliga tillfällen plägar håret uppkammas och undangömmas af männerna i en stångpiske och af qvinnorna i twenne flätor, hvilka nedhänga en på hwardera kinden. Dessutom³⁷⁸ wisa sig männerna nu uti sina bästa harskinns-pel-sar, men Ewas döttrar bära på sig endast 71 ett brokigt, fotsidt linne med en liten krage, som är

- 373 *pilar*, || pilar samt
 374 *hellsa* || bjuda
 375 *flätande och benande* || SKSA A721 (1846): benande och flätande
 376 *panna* || ansigte
 377 *kinder* || SKSA A 721 (1846): tinning
 378 *Dessutom* || 1. Denna ger || 2. Det förstås att Ostjak

- 379 *räfwar* || SKSA A721 (1846): ekorrar
 380 *bäfrar* || SKSA A721 (1846): räfvar
 381 *lärdomar* || råd || SKSA A721 (1846): råd och lärdom
 382 *brännwins-/flaska*
 383 *till och med* || icke en gång

tillknäpt öfver bröstet. Fursten gör sig inga bekymmer med toiletten, men anför likwäl till ursäkt för sin ryggfria pels, att han ingen bättre äger, ty under sistförflutna winter har han endast fångat 150 räfwar³⁷⁹, 4 zoblar, några bäfrar³⁸⁰, wargar och wildrenar. I sanning en ringa fångst, och tager man härvid i betrakta[n]de, att mjölpudet i Jeniseiska kretsen betalas med 5. Rub[e]l B[an]co, så må ett och annat hål i pelsen gerna ursäktas. Med Ostjak-Fursten är dessutom förhållandet sådant, att hans resliga wäxt, hans sköna ansigte och framför allt hans ädla, anspråkslösa hjerta öfwerskyla smärre brister i beklädnaden. Må wi derföre med ögat tillykt för tingens wanskliga natur träda i Furstens tält och knyta en förtroligare bekantskap med den Furstliga familjen. Wårt öga träffar här Furste-fadren – en bräcklig gråhårsman, som sitter bakom härden och efter utseendet håller på att gifva wisa lärdomar³⁸¹ åt de två lefnadsglada piltarne, hvilka påtagligen äro Furstens söner. Furstinna sitter i ett afsides hörn af tältet och börjar wid vår ankomst pyssla om ett litet barn, för att derigenom dölja sin förlägenhet. Äfven hon, fastän Furstinna, bär på sig ingen annan klädnad än linnenet, och eger inga andra prydnader än sitt hjertas fromma oskuld. Jag intog det mig anwisade sätet höger om eldstaden bredwid Fursten, hvilken i största tysthet skötte om en brännwins[-]flaska³⁸², som jag anførtrott i hans omvårdnad.

 72

När winet efterhand hade löst den inneburna Ostjakiska phlegman, började Fursten omtala sina öden och lidanden under nästförflutna wintern. Den stackars mannen hade sträfwat efter sin yttersta förmåga, men med föga framgång. Långt ifrån att ligga stilla i torftältet, hade han dragit ut till skogs redan på första snön. Irrande kring skog och mark sade han sig till³⁸³ och med blott i

73 yttersta nödfall hafwa uppslagit näfvertältet och wanligen tillbragt sjelfva natten på öppna drifvor³⁸⁴. Man föreställe sig den redlige³⁸⁵ mannens förtwiflan, när han efter³⁸⁶ dagens mödor lägrar sig wid elden, som hustrun tillredt under wäntan på willebråd, och han ej har att räcka den ömma wännen så mycket som en ripa att läggas i grytan. Det klena mjöl-förrådet och den under sommaren besparda, torra fisken hade i förtid tagit slut, och man war ofta³⁸⁷ nödsakad att förtära köttet af wargar och andra rofdjur³⁸⁸. Det är wisst att äfwen sådana öden erfordra sitt hjeltomod.

Sedan Fursten slutat sina jeremiader öfwer det närwarande, började hans gamle fader utbreda sig öfwer den förflutna tiden,³⁸⁹ då räfwar hoppade i hvarje buske och zoblar fångades i hvarje stubbe. Gubbens skildringar röjde på det tydligaste, att hans egen ungdomstid redan hunnit blifwa för honom en sagolik dröm, ty för att ej tala om hans underbara zobelfänge, hvilket nästan liknade det stora fiskafänget³⁹⁰, berättade Gubben om Gudarnes wandring på jorden, Schamanernes flygt i luften, andarnes uppenbarelsen⁷⁴ och trollens strid, såsom skulle han sjelf warit ett ögonwittne till slika tilldragelser. Hwad han ordade om sina fäders religiösa insigter, innehöll mycket af intresse, som här blefwe alltför widlöftigt att omtala. Jag will med stöd af Gubbens berättelser endast anmärka, att de Jenisejska Östjakerne, ehuru Christina, ännu dyrka tre mäktiga Gudamakter: 1. Himmelens Gud, som de benämna *Es*, 2. En underjordisk qvinlig Gudomlighet, som benämnes *Imlja*, 3°) Jordens Gud – *Björnen*. Om björnen hyser Östjaken den föreställning, att han icke är ett djur som alla de andra, utan djurfällen hos honom blott utgör en förklädnad, hvarunder han döljer en mensklig skepnad samt en Gudomlig kraft och wishet.

- 384 *drifvor* || SKSA A721 (1846):
drifvan
385 *redlige* || arma f
386 *efter* || ur
387 *ofta* || nö[dsakad]
388 *rofdjur* || ~, hvilka
389 *tiden*, || ~ öfwer sin ungdomstid
390 *fiska-/fänget*

- 391 *bågskjutning* || olympisk
 392 *församlat sig* || SKSA A721
 (1846): samlats
 393 *så* || SKSA A721 (1846): 1. som ||
 2. ~
 394 ring-/dans

75 Samma föreställning är i sjelfwa werket rådande äfwen hos Tunguser, Samojeder och alla Finska stammar; men den Jenisejske Ostjaken gör björnen ännu dessutom till en wäktare för hela den lägre andewerlden. Denna makt delar björnen med Imlja, hvilka begge synas wara underordnade himmelens Gud.

Efter denna korta utflykt till forntiden återwända wi till det närwarande och gå att åskåda en bågskjutning³⁹¹, hvartill de unga Furste-sönerna i wänlighet inbjuda oss. Här stå redan på fältet, uppställda i led, byns unga män och pröfwa med senfull arm styrkan af sina bågsträngar. Bakom ynglingarna står en rad af blomstrande tärnor, hvilka församlat³⁹² sig för att åskåda leken. Det är äfwen troligt, att mången yngling, som med jernpilen träffat istorossen derborta, skjutit en annan mera vek i de unga tärnornas hjertan. Det sistnämnda målet synes i sjelfva werket wara det enda sannskylldiga, ty med jernpilen är men just icke angelägen att träffa ett gifwet mål, utan de afskjutas endast för att utwisa de unga svennernas armkraft. Derföre se wi dem ofta riktas upp i toma rymden, der de jaga den ena den andra, likt flygande falkar. Med tjušta blickar beskåda tärnorna hvarje wäl afskjuten pil och hellsa med ett uthållet *hee!* den lyckliga skytten. Huru ljuft detta bifallsrop ljuder i ynglingens öron, derom wittna tillräckligt hans rodnande kinder.

Jag hade trott mig efter lekens slut få åskåda en olympisk seger-belöning, men denna uteblef så³⁹³ när som på twenne pilar, hvilka utan all förtjenst skänktes åt mig af Furstens söner. Kanske låg dock någon ting olympiskt till grund för den ringdans³⁹⁴, hvori man på sistone svängde sig omkring på det fria fältet. Dansen utfördes på Tungusiskt wis, endast med den åtskillnad, att här både

svenner och jungfrur deltog i dansen. De bildade likwäl hvar sin särskildta halfbåge, ty den nordiska kyskhetskänslan förbjöd dem, att räcka hvarandra armen, och man såg derföre under hela dansen ett litet tomrum emellan hwardera³⁹⁵ halfbågen.

77 Under wistelsen wid marknads³⁹⁶platsen förflyto twenne dagar, hvarefter resan fortgick med få afbrott ända till Turuchansk. Stränderna af Jenisej woro allt framgent befolkade med Ryssar och Östjaker, bland hvilka de förra ägde hus och hem, men de sednare endast en båt och ett näfvertält. Allt utwisade att man nedanom Sym redan³⁹⁷ befann sig utom gränsorna för det wälsignade guldlandet. Ty för att ej tala om Östjakernas nödställda belägenhet, woro sjelfva Ryssarne så utblottade, att många ibland dem nödgades dölja sin nakenhet med brokigt sammanflickade Östjaks-larfwor. Nästan i hvarje by såg man någon boning, som blifwit lemnad förgängelsen till rof och bland bebodda³⁹⁸ hus bestodo de flesta af ömkliga kojor. De ägde merendels helt små med kattguld³⁹⁹ betäckta fönster-gluggar, skorstensrör af träd och låga, platta tak, hvilka prunkade med hvarje handa cryptogam-wexter och utgjorde byns enda blomstergårdar. Inwändigt herbergerade dessa kojor wanligen blott swaga och sjukliga personer, ty de arbetsföra bedrefvo ⁷⁸ nu som bäst sitt fiskafänge utmed stränderna af Jenisej.^{lii} 400 De

lii. I norra delen af Jenisejska kretsen utgör fiskafänget den hufvudsakliga näringsgrenen. Åkerbruket idkas ej med allwar norr om staden Jenisejsk. Inom hela den Antsyferowska vološten, som sträcker ifrån mynningen af Kem i söder ända till *Inserowska* vinterlägret i norr och utgör i längd wid pass 600 verst, upptagas blott 1000 desjatiner wid pass af åkerjord. Rågen sås alldeles icke norr om *Nasimowa* och *Worógowa* är den sista by, hvarest man utsår korn. Potates-odlingen fortgår ända

- 395 *hwardera* || de
 396 marknads-/platsen
 397 *redan* [...] *sig* || *lefde*
 398 *bebodda* || de
 399 *Bulletin*: Marienglas. Marienglas is actually a specific gypsum mineral, selenite, which can be more or less transparent. ‘Cat gold’ is a name for a much broader array of different glittering minerals, although often only meaning pyrite or mica, and has often been used allegorically. It cannot be said whether Cast-rén’s contemporaries immediately understood cat gold as meaning a specific mineral or not. Brockhaus Enzyklopädie 7: 343 [Gips] 401–402 [Glimmer]. (EB – TS)
 400 Change in the footnote:
rofwor || ~ och
 Vorogovo is situated at N61°1’40” E89°37’8” and Verxneimbatsk at N63°8’59” E87°58’51”. (TS)

- 401 *efter* || med
- 402 The original mscr of the section beginning from here is KK Coll. 539.26.19 p. 169–176. It consists of four sheets of ca. 18 x 22 cm. It is published in its entirety on p. 845–847.
- 403 In the Russian tradition, the combination of bread and salt has been and still is considered as providing good luck. Therefore bread and salt are also given as a present for example at housewarming parties. Wikipedia: Хлеб-соль, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Хлеб-соль>. (TS)

siſtnämnda woro lägrade än i ett näfvertält, än i en risikoja, än wid ſjelfwa ſtranden under bar himmel. Medan de uppehöllö sig i fiskeläget, tycktes deras lefnadssätt föga ſkilja ſig ifrån infödingarnes. Åtminstone såg jag dem efter⁴⁰¹ hvarje notwarp sönderskära några lefvande fiskar och förtära dem på ſtället utan salt, bröd och andra kryddor, alldeles på måsens sätt. Det⁴⁰² heter wäl, att fisken sålunda förtärd ſkall skydda emot den här mycket gängse ſkorbuten, men jag förmodar likwäl, att det icke är för ☞ sin hellsas bewarande, utan af helt andra orsaker, som den Sibiriska Ryssen förſakar ſitt heliga *chleb-solj*.⁴⁰³ Den enda sannskyldiga orsaken är nöden, ty hela den Jenisejska norden, som genom ſitt rika pelswerk tillförene ansågs utgöra Sibiriens rätta guldland, har genom anläggningen af waskerierna och den här af föränledda ſtegringen på priſet af alla lifsförnödenheter, nedsjunkit i det djupaste elände. Det Turuchanska landet, som både genom ſin aflägsenhet och ſin fattigdom på producter ej kan taga någon wäsendtlig ſkade-ersättning på vaskerierna, lider naturligtwis meſt genom deras tillwaro. För att rädda deſs bebyggare från fullkomlig hungersnöd, har kronan nödgats taga dem på rota och under hela wintern förſe dem med föda, som wäl utdelas i egenſkap af lån, men föga torde komma att återbetalas.

till Imbazk; rofwor, rätikor och kål froda ſig ännu i Turuchansk. Såsom ett wigtigt hinder för åkerbrukets bedrifwande anför man utom klimatets ſtränghet landets ſterila beſkaffenhet på högra ſidan af floden och ſträndernas låga, för öfwerswämningar blottſtällda läge å den venſtra. Dessutom säges den venſtra ſidan wara uppfyllt dels af ſanka kärr, dels af ofruktbara moar, hvilka twinga landsmännen att ofta beſå ſin åker på ett afſtånd af 40 till 60 verſt ifrån flodſtranden.

Dessa riksens fattighjon utgöra annars en egen mikrokosmos, som den resande ej utan ett wisst intresse åskådar. Han träffar här Ryssar⁴⁰⁴, Polackar, Tatarer, Estländare, Permier, Ostjaker, Samojeder, Tunguser m. m. I religiöst hänseende indelas ortens innewånare allmänneligen uti tvenne classer, af hvilka den ena innefattar rätt-trogna Greker, den⁴⁰⁵ andra åter alla Duchobortser, Skobtser, Raskolniker⁴⁰⁶, Katoliker, Protestanter, Judar, Muhamedaner och samtliga bekännare af den Samojediska, Ostjakiska och Tungusiska religionen. De rättrogna äro till största delen af det slags menniskor, hvilka i Sibirien betcknas med namnet: *olyckliga*⁴⁰⁷ och tillförene gjort sig kända såsom tjufvar, lurendrejare, förrymmare m. m. Man träffar bland detta folk en och annan, som föreger sig hafva warit herre på ett eget botten; men största delen af deporterade i Turuchanska kretsen lärer dock bestå af lifegna.⁴⁰⁸ Utan afseende på deras fordna stånd och vilkor äro de nu i det närmaste hvarannan lika, ty olyckan har den egenskapen att jemna yttre förhållanden. I andelig motto är deras inflytande likväl mycket olika, i ty att den hos somliga förödmjucar, hos andra åter förhärdar hjertat. Grofwa brottslingar röja wanligen köld⁴⁰⁹, liknöjdhet och förhärdelse, klaga ofta öfver orättwisa domar och i stället för att wisa ett ångerfullt och botfärdigt sinne iaktaga⁴¹⁰ de ett trotsigt och hånfullt beteende. De som icke förhärdat sig i brottets skola, yppa wanligen wekare⁴¹¹ känslor och längta städse att återse Rysslands kära sol. Religiösa förbrytare bära naturligtwis sitt kors med tålmod; de betrakta sig såsom trons heliga martyrer och wänta belöningen för sina lidanden i det tillkommande. Bland dem wäcka i synnerhet Ducho[bo]rtserne den resandes sympathier. Dertill bidrager i någon

81

- 404 *Ryssar* || Moskowiter
 405 *den* || men ~
 406 The *Duxobory* are a faction of the Old Believers or *Starovery*. *Raskol'niks* is a general title for them used by outsiders. The *skopcy* are a religious group whose members' most important hallmark has been castration. The *skopcy* were exiled to Siberia in the 18th century. Vlasov 1999: 71; Большая российская энциклопедия 30: 361 [Скопчество]. See also p. 1157–1158. (TS)
 407 *olyckliga* || 1. ~ och nästan blo[tt] || 2. ~ och bestå
 408 In addition to voluntary immigration from the west to Siberia, criminals were exiled there since the early 17th century. Mass deportations did not begin until the 1760s, when they were connected to the industrialization of the region. Ca. 62,500 people were deported during the 1840s, but the numbers were at their largest in the 1870s when over 17, 000 people were sent to Siberia. The most important centres of deportation were situated in West Siberia. At the end of the century, 4.8 % of all deported people lived in the Zabajkal'skij region. Зуляр – Снытко 2014: 201–209. (TS)
 409 *köld* || trots
 410 *iaktaga* || förråda de wan
 411 *wekare* || af otå

- 412 *han* added in pencil, unclear if by Castrén or somebody else.
- 413 A Russian born in Siberia. Sometimes *Sibirjaks* are characterized also with special anthropological features distinguishing them from Russians of the European side of the empire. Жигунова – Фурсова 2009: 102. (TS)
- 414 passagerare-/fot
- 415 *will* || *bl*
- 416 *rotfrukter* || ~ och
- 417 *krukor* || blomkrukor

- ❖ 82 mon ❖ redan det vackra utseende, som på ett fördelaktigt sätt utmärker Duchobortserne framför större delen af ortens öfriga bebyggare. Deras vackra anletsdrag wanställas icke heller af de fåror och skrynklor, som wanligen utgöra brottslingens Kains-märke. Duchobortsen wisar städse en ren och öppen panna, han fäster gerna sin svärmande blick wid himmelens blå och man ser honom ofta i tysthet förrätta sin andakt i naturens rymliga tempel – det enda han äger och såsom tempel erkänner. I sitt yttre beteende är Duchobortsen stilla anspråkslös och tillbakadragen. Å ena sidan gör han⁴¹² ej wäsen af sin förnäma Ryska extraction, såsom fallet plägar wara med de öfriga deporterade, och i den andra nedlåter han sig ej heller till den infödde Sibirjakens⁴¹³ krumsmidiga bugningar och ekelfagra tal. Duchobortsen bär korteligen en Rysk bondes enkla maner och synes äfven i öfrigt hafva blifvit sitt stånd trogen. Han är öfver all måtta arbetsam, gästfri utan beräkning, tjenstwillig och hörsam i allt, som ej angår hans religiösa ❖ öfvertygelse. Genom sin drift och omtänksamhet förmår han i sjelfva det Turuchanska landet skapa sig en huslig trefnad, som man förjäfves söker hos de öfriga Coloniäterne, hvilka i hopp om snar befrielse från sin deportations-ort uppehålla sig här på passagerare[-]fot⁴¹⁴. De sistnämnda äga utom ett nödortfigt bo föga eller intet, som till lifvets njutning och beqvämlighet hörer. Hos Duchobortserna finner man deremot många ting, som den resande i denna nejd icke ens kan göra sig räkning uppå. Jag will⁴¹⁵ endast nämna deras trädgårdstäppor med sina herrliga rotfrukter⁴¹⁶, sina blommande wallmon, astrar, geronier m. m. Ömtäligare planter drifvas i krukor⁴¹⁷, och jag har mången gång med wemod betraktat den ömhet, hvarmed en stackars deporterad jungfru wårdar

sig om sina⁴¹⁸ små blomster⁴¹⁹, hvilka liksom hon sjelf twina bort och blekna, sedan de blifvit förflyttade under nordens kalla himmel.

- 84 I den ödemark, hvarest wi nu befinna oss råkar⁴²⁰ den resande i ganska stor förlägenhet om en fridfull, för litterära sysselsättningar egnad bönning. Oaktadt sin idoghet bebo till och med Duchobortserna endast låga hyddor, ty de ärliga landtmanna-näringarna gifva i Turuchanska landet en winning, som icke⁴²¹ en gång förslår till lifvets nödwändigaste behof, ännu mindre till uppbyggande af ordentliga hus. Här finnas wäl två eller tre handlande⁴²² bönder, hvilka äga en öfverflödig stuga, uppfylld med speglar⁴²³, helgonbilder och en lysande the-service⁴²⁴ men det här förefallit mig, såsom skulle dessa velmosher wara mera angelägna att wisa sina dyrbarheter, än att skänka ett her⁸⁵ berge åt den resande. Såsom den förnäms- ta bland detta slags notabiliteter må jag omnämna en Malorossiansk qvinna i Öfra-Imbazk, hvilka sjelf gaf⁴²⁵ mig den uppriktiga försäkran, att hon icke är synnerligen svag för gäster. Med denna dame är förhållandet dessutom sådant, att hon älskar upplifva sina söderländska känslor med nordiskt vin, hvilket ingifver henne mera taperhet, än för den resandes wälbefinnande godt är.

Uti detta huswillhets tillstånd känner den resande en osäglig glädje, då han omsider wid mynningen af Nedra-Tunguska⁴²⁶ varsnar tinnarna af ett Gudi helgadt kloster.⁴²⁷ Naturligtwis hoppas han här få lägga ned sin wandringsstaf och hvila sig efter mödorna. Ty wärr blir han äfven denna gång sviken uti sina förhoppningar, ty i det ramlande ruckel, som föreställer kloster-bygnaden, finner knapt *prior* 86 ett skygd för sin grå hjessa. Och nu återstår för den resande ingen annan tillflyktsort än den wanfrejdade staden Turuchansk,

- 418 *sina* || dessa
 419 *blomster* || blommor
 420 *råkar* || sväfwär
 421 *icke* || knapt
 422 *handlande bönder* || velmoscher d. ä. ~
 423 A mirror symbolizes the visible world. In the Mongolian shamanistic tradition, it is meant to frighten evil forces and spirits, to reflect everything including the most secret thoughts, and to turn away the projectiles of an evil force. Tucci – Heissig 1970: 137; Heissig 1980: 19. (TS)
 424 *the-service men* || the-service. För att få tillfälle att åt den resande framwisa sina dyrbarheter och tilläfv⁸⁷ i hopp att genom honom winna en långväga rykte är en slik velmosch alltid glad att
 425 *gaf* || f[örsäkrade]
 426 The River Nižnjaja Tunguska runs into the Enisej from the right (east) at N65°47'0" E87°57'20". (TS)
 427 The monastery was founded in 1657. The village around it was called Monastyrskoe. It was situated at N65°47'23" E87°58'0" where also the town of Turuxansk was moved in 1917. Акишин 2009: 321; Резун – Хромых 2009. (TS)

- 428 *nyssnämnda* || denna
 429 И. С. Пестовъ, *Записки объ Енисейской губернии восточной Сибири*, 1831 года. Москва 1833.
 430 *ifrågawarande* || nedanstående
 431 Castrén cites Johann Eberhard Fischer (1697–1771), a German historian who took part in the so-called Great Siberian Expedition of 1733–1743 in 1740–1741. His *Sibirische Geschichte* was published in 1768. Gmelin 1999: 40, 312–313.

The town of Turuxansk (originally Novaja Mangazeja) was founded at the mouth of the River Turuxan in 1672 after the town of Mangazeja at the Taz had been abandoned. In 1917 it was moved further to the village of Monastyrskoe on the opposite bank of the Enisej. Резун – Хромых 2009. (TS)

som blott är belägen vid pass trettio verst från klostret. För att skingra den ängslan, som närheten af nyssnämnda⁴²⁸ stad ingifver, vilja wi under vägen genomägna en legend, hvarigenom det förberörda klostret wunnit sin ryktbarhet.

I sina anteckningar öfver Jeniseiska Gouvernementet börjar Peštow⁴²⁹ ifrågawarande⁴³⁰ legend med den otvivelaktigt falska uppgift, att staden Turuchansk eller den förr så kallade staden Mangaseja omkring år 1600 stod 400 verst nordligare wid Jenisej-stranden, eller på det ställe, hvaräst för det närvarande byn Chantaika är belägen.^{liii} 431 Staden befann sig wid denna tid, säger Peštow, i ett blomstrande läge och war befolkad med ett talrikt borgerskap. Hos en af stadens rikaste köpmän tjenade såsom handelsdräng legendens hjelte: ✦ *Wasilij* med tillnamnet *Mangaseiskij*. Emedan han war en from, trogen och rättskaffens tjenare, hade husbonden anförtrott all sin egendom i hans vård. Men då Wasilij en natt biwistade den tidiga ottesången i Herrans hus, hände honom den olycka, att tjuftar gjorde inbrott i magazinerne och bortförde en stor del af egendomen. Köpmannen misstänkte Wasilij för delaktighet i brottet och öfverlemnade honom i makthavande Vojevodens händer för att tvingas till bekännelse. Ynglingen ställdes på pinbänken, men då han ej lät förmå sig till ett falskt vittnesmål emot sig sjelf, gaf honom den förbittrade köpmannen ett så starkt slag i hufvudet, att Wasilij i ögonblicket afled. Man förklarade honom för en förhärdad syndare och hans döda kropp kastades utan all ceremonie ut på fria fältet till ett rof för hundarne.

---

liii. Enligt Fischer anlades Mangaseja år 1601 wid Tasfloden på ett afstånd af vid pass 600 verst ifrån Turuchansk.

Mera⁴³² än ett halft sekel efter denna händelse timade i det heliga Trefaldighets klostret wid Turuchansk följande under. Klosters föreståndare och grundläggare, benämnd *Tichon*, förnam under sina nattliga böner en Gudomlig röst,

88 som 88 bjöd honom att gå till det redan ödelemnade Mangaseja och bringa de jordiska kvarlevorna af den orättwißt dödade Wasilij i helgedomens sköte. Fader Tichon, lydig i all Herrans bud, gaf sig genaßt å färde och tillryggalade i egenskap af wandrande pilgrim den långa och alldeles obanade vägen till Mangaseja. Ankommen till stället warseblef han midt⁴³³ i den kallaste vinter ett grönskande⁴³⁴ blomsterfält, hwarpå en, såsom det tycktes honom, nyligen insomnad yngling låg försänkt i ljufva drömmar. Gubben knäböjde wid ynglingens sida, sände en andaktsfull bön till höjden, tog så den döda Wasilij i sina armar och begaf sig genaßt på återwäg. Med den kära bördan wandrade han i⁴³⁵ stränga vinterkölden genom drifvor af snö, men såg rundt omkring sig endast gröngräs och doftande blommor. Utan att njuta någon föda eller hvila, gick han till fots mera än 1000 verst och kände likwäl ingen hunger, ingen trötthet. Legendan uppgifver, att hela färden war fulländad inom loppet af några få dagar, hvilket allt tillfylllest ådagalägger, att Wasilij war en helig och 89 rättfärdig Guds man. Också dyrkas han ännu i dag af ortens innewånare såsom ett helgon, ehuru han icke är formligen kanoniserad.

Utan att inlåta oss i några kritiska undersökningar öfver authentien af denna wackra legend, wilja⁴³⁶ wi nu göra vårt första inträde i staden Turuchansk. Härwid kommer det oss wäl till⁴³⁷ pass, att aftonen är ljus och klar, ty i⁴³⁸ saknad af en noggrann local-kännedom löper wandraren fara att på en mulen och regnig dag bryta sitt ben på de

- 432 *Mera än* || Wid pass
 433 *midt* || ett
 434 *grönskande* || blomstra[nde]
 435 *i* || genom
 436 *wilja [...]* nu || gå wi nu
 437 *till* || wid
 438 *i [...]* local-kännedom || i okun-
 nighet om alla de

- 439 *Joukahainen* || unge ~
 440 *likwäl* || ~ såsom nykomlingar
 441 *om* || öfver

murkna och slippriga bräder, som skola ersätta tro-
 toirerna, eller åtminstone drabbas af samma olycka,
 hvarmed gubben Wäinämöinen i vårt Finska epos
 bestraffar Joukahainen⁴³⁹, då han qwäder den
 unge mannen ”ned i kärrets dy till midjan”. Nu
 deremot kunna wi med iakttagande af nödig försig-
 tighet till och med skänka några ögonblicks upp-
 märksamhet åt de lutande gaflarna, hvilka wetta åt
 90 gatan; de platta, torfbetäckta taken; de mossbe-
 lupna väggarna med sina till torkning upphängda
 fiskhufvuden; de med papper, kattguld och lak-
 skinn tilltäppta fönstergluggarna m. m. Då hvar-
 ken plank eller portar åtskilja gårdstomtarna ifrån
 gatan, så störas wi esomoftast uti våra antiquaris-
 ka betraktelser af en skara stora och till utseendet
 fruktansvärda draghundar, hvilka med ett förfär-
 ligt tjut rusa emot oss wid hvarje hus. I afsigt att
 befria oss ifrån deras misshandling wisar sig me-
 rendels en rytande kämpe, klädd i raggig ren-
 skinnsfäll, med Kosak-märket i mössan. Men hvem
 skall hjälpa oss förbi den gräsbetande rådsförsam-
 ling, som tillspärrat gatan derborta? Se här trippar
 en Dame i röd klädning, röda skor och en slöja a lå
 Jenisejsk; – det är klart, att hon haftar till vår und-
 sättning och befrielse. Wandra wi nu vår bana
 fram i samma riktning, så nå vi innan kort stadens
 betesrika, hornbetyngda forum. Här öppna sig för
 oss nya utsigter, nya föremål för betraktelsen.
 91 Utom strandgatan eller ”façaden” warse blifwa
 wi nu äfven en kärrgata eller den så kallade
 ”kokuj”. Begge gatorna äro af fullkomligt samma
 architectyr och utseende, blott deri olika hvarand-
 ra, att de rika och förnäma tagit façaden i besitt-
 ning, då deremot kärrgatan, åtminstone för det
 närwarande, bebos af idel bakstuguhjon. Ehuru
 stadens herrlighet nu ligger utbredd för våra blick-
 ar, sväfwä wi likwäl⁴⁴⁰ uti mycken owisshet om⁴⁴¹

en mängd föremål, som möta vårt öga; ty det är för nykomlingen en ganska svår sak att i Turuchansk skilja kyrkan ifrån ett salt-magazin och högvakten ifrån en krog. Wi wilja så mycket mindre uppehålla⁴⁴² oss wid de enskilda föremålen, som de flesta bland dem nödwändigt skulle inleda oss i alltför allwarsamma betraktelser öfver tingens vansklighet, att endast nämna de gamla kyrkruinerna, de nedramlande handelsmagazinerna, den lutande timwisaren 92 med Middendorffs⁴⁴³ tafla uppå o. s. v. De onekligen glada ste föremålen för vår blick utgöras af några wid stranden upprestta Samojed-tält, men wi hinna ej taga dem i närmarre skärskådande, ty här träder oss till möte en "Herodes af Bethlehem" – en man i bonjour, gröna glasögon och röda skor. Redan af den förnäma utstyrseln kan man sluta, att han är stadens högsta styresman, men hwem skulle tro, att samma man tillförene warit Student i Charkow, att han äfven försökt sin lycka på scenen och genomgått andra sällsamma⁴⁴⁴ öden, tills han omsider hamnat såsom tjänstförrättande Länsman i Turuchansk! Med mycken artighet inbjuder oss den fornda Studenten i sin boning, hvarest wi finna hela den Turuchanska societeten församlad. Denna societet består utom husvärden af en läspande Kosak-Fändrik, af en själasörjare, som njutit sin uppfostran i Jakuzk, och en hellsowårdare, hvilken 93 försäkrar sig hafva sett twenne solar lysa liktidigt på den Turuchanska himmelen – en observation, för hvilken han hoppas erhålla kallelse till medlem af något lärdt gille, hotande att i annat fall lemna alla vetenskapliga⁴⁴⁵ forskningar på båten. Efter all werldens sed sitter sällskapet vid en flaska – jag vill ej säga: hvad slags win, och rökar en tobak, som är tillredd af gröna blad och björkspånor. Medan herrarna sitta och språka wid glaset, skulle

442 *uppehålla oss* || 1. inlåta oss i sys || 2. dröja

443 Alexander Theodor von Middendorff (1815–1894) who led the expedition to Siberia in 1843–1845. Also Castrén's expedition was principally considered as a part of Middendorff's expedition, although Castrén was not subordinated to him in any way. Сухова – Таммиксаар 2005. (TS)

444 *sällsamma* || otroliga

445 *vetenskapliga* || lärda

- 446 *Emellertid [...] wi* || 1. Här || 2. ~ här
- 447 *icke [...] uppköper* || SKSA A721 (1846): icke köper
- 448 *der* || derwid
- 449 *egentligen blott* || SKSA A721 (1846): blott
- 450 *finner man* || finnes
- 451 *hela den* || SKSA A721 (1846): den
- 452 Changes in the footnote:
Jenisej || Turuch[an]
sedan || derpå
Turuchan har || Turuchan på
 The River Xudosej runs into the River Taz from the right at N65°36'8" E82°23'16" and the River Pokal'-ky into the Xudosej from the right 43 km from its mouth. The only river today that is called Voločanka runs into the River Xeta on the Tajmyr Peninsula, but it is not the one that Castrén meant. (TS)

man hålla dem för de bästa wänner i werlden, men onda tungor förtälja icke desto mindre, att de besagde qvadrumvirerne skola bilda tvenne emot hvarandra fruktansvärdt fiendtliga partier. Emellertid⁴⁴⁶ wilja wi lemna deras bedrifter utan all widare uppmärksamhet.

94 Min ankomst till Turuchansk inträffade wid tiden för årsmarknades firande. 94 Ehuru i och för sig obetydlig, är denna marknad likwäl i vigt för stadens innewånare; ty den som icke⁴⁴⁷ der⁴⁴⁸ nu uppköper sitt socker af Jeniseiska köpmän för 2 Rub[el] 50 kop[ek] marken, nödgas om vintern för samma quantitet betala 6 Rubel åt sina wänner. Sin förnämsta betydelse äger marknaden emellertid derigenom, att ortens infödingar wid detta tillfälle erlägga sina krono-utskylder. Furstten för hvarje stam eller slägt har wäl redan förut verkställt uppbörden, så att egentligen⁴⁴⁹ blott hans närvaro vore wid marknaden behöflig, men man bör weta, att en Furstlig person icke engång bland de Ostjaker och Samojeder kan offentligen uppträda, utan att beledsagas af en talrik skara Drabanter. I sjelfwa werket finner⁴⁵⁰ man wid hela⁴⁵¹ den Turuchanska marknaden ingen ting märkwärdigare, än jußt dessa processioner af Jenisejska Ostjaker, Bajichinska,^{liv} Tasowska^{lv} 452

95 liv. De Bajichinska Samojederne uppehålla sig så wäl wid Turuchan, som i synnerhet 95 wid floderna öfra och nedra Bajicha.

lv. Med Tasowska Samojeder förstå wi här icke Jura-kerne, utan blott de två slägter eller stammar, hvilka under namn af *Limbel-gum* och *Kaasel-gum* hänfö-
 ras till den Tysko-Karakonska upravan. Endast de förstnämnda besöka den Turuchanska marknaden och begagna härwid den medlersta af de tre communications-wägar, hvilka om sommaren leda ifrån Tas till Jenisej. De gå uppför floden *Kudasej* och dess biflod

och Karasinska Samoieder^{lvi} 453, hvilka i sällsamma kostymer draga kring gatorna med hvar sin Josua⁴⁵⁴ till banerförare. Ingen bland 95 dessa skaror underlåta att behedra⁴⁵⁵ oss med en uppvaktning och underrätta sig om Hans Kejserliga Majeståts hellso-tillstånd. Man vill äfven weta om fjolårets skatt kommit Hans Majestät riktigt till handa och huru H. M. varit der med tillfredsställd. De bland Furstarne, som blifvit för- 96 lända med röda kaftaner och medaljer, buga sig underdånigst för gåfvorna och lofva att äfven framdeles troget uppfylla sina tjenste-åligganden. ”Men skulle Tsar-Guden icke wara nöjd med mig,” yttrade en Ostjak-Furste, så hellsa Du och bed Tsaren icke afsätta mig, utan endast gifva sitt missnöje mig tillkänna, så skall jag godwilligt afträda mitt embete åt en wärdigare”. Detta tal war i sjelfva werket icke Furstens allwar, ty han trodde sig stå i särdeles stor nåd hos Majeståtet, af skäl att han årligen afsände till Tsar-Guden en svart räf i egenskap af gästvänskaps-skänk ”(гостинница).” Samma Furste gjorde mig många

Pokatka till landtryggen, draga sina båtar deröfver till Bajicha-sjö och styra sedan utför öfra Bajicha till Turuchan. Den norra communications-vägen ifrån Mangaseja uppför Wolotschanka till Ratilicha och Turuchan har ej blifvit begagnad alltsedan stadens flyttning. Deremot händer det stundom, att Samoiederne bana sig wäg ifrån Tas till Jenisej öfver Nalymje-osero.

96 lvi. Dessa benämnas wanligtwis Ostjaker och tillhöra jemte de Bajichinska och de Tysko-Karakonska Samoiederne den södra Samoied-grenen. De uppehålla sig i trakten af Kureika och böra noga skiljas ifrån en annan Karasinsk stam, hvilken tillika med [de] Chantaiska Samoiederne och de så kallade *Podgorodnyje* sluter sig till den nord-östra grenen. Jurakerne åter höra till nord-vestra grenen.

453 Changes in the footnote:
Ostjaker || Ostjakerna
äter || h[öra]

The River Kurejka runs into the Enisej from the right (east) at N66°29'11" E87°14'6".

The Enisej Ostyaks are Kets. The Taz, Bajxa and Karasino Samoyeds are Selkups, in Castrén's time known as Ostyak-Samoyeds. They are considered to be a hybrid of the Nenets and the earlier population of Northern Siberia between the rivers Ob' and Enisej. Their language belongs to the Southern Samoyed group, and there are ca. 1,000 speakers of it today. The other Karasino tribe, the Xantajka and *Podgorodnye* Samoyeds, mentioned in the footnote are the Tundra Enets, whose language has nearly become extinct. Endangered Languages of Indigenous Peoples of Siberia, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/selkup.shtml>, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/enets.shtml>; Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html; personal communication, Jarmo Alatalo, 13 Sept. 2016. (TS)

454 Joshua was Moses's successor in the Jewish Torah and the Christian Old Testament. Bible, Book of Joshua, <http://www.biblestudytools.com/joshua/>. (TS)

455 *behedra* || gör

- 456 *de [...]* svaromålen || svaren
 457 *den [...]* karlen || SKSA A721
 (1846): den bättre
 458 *dermed* || med den höflighets
 betygelse
 459 *tömde ett glas* || tog mig en sup
 460 Selkups. (TS)
 461 Change in the footnote:
sommarens || vårens
 The River Turuxan runs
 into the Enisej from the left
 (south-west) at N65°55'45"
 E87°41'40", the River Eloguj
 from the left (south-west)
 at N63°13'21" E87°44'4" and
 the River Dubčes from the
 left (west) at N60°55'54"
 E89°40'34". (TS)

❖ 97 besynnerliga frågor angående mitt embete, och då han af ❖ de⁴⁵⁶ obestämda svaromålen kunde sluta, att jag ej war den tredje, knapt nog den femte mannen näst Kejsaren, så började han hålla sig sjelf för den⁴⁵⁷ bättre karlen och fordrade, att jag skulle kyssa honom på handen, men lät slutligen nöja sig dermed⁴⁵⁸, att jag hans Furstliga person till ära tömde⁴⁵⁹ ett glas.

Med undantag af några Tungus-familjer, äro alla de infödingar, hwilka under sommaren besöka Turuchansk och andra vid Jenisej befintliga marknadsstäder, till sitt egentliga näringsfång fiskare, ehuru de äfven såsom binäringar bedrifva jagt och renskötsel. De utgöras till en del af *Ostjaker*, till en del af *Samojeder*, men inbegripas wänligen alla under den förra benämningen.⁴⁶⁰ Begge stammarne uppehålla sig till det mesta venster om ❖ 98 Jenisej, emedan ❖ denna sida genom sina lugna och farbara floder bättre egnar sig för fiskafänge, än den högra, der floderna äro strida, grunda och ofarbara.^{lvii} ⁴⁶¹ Deremot är den högra sidan i följe af sin bergiga natur rikare på zoblar, räfvar, wilda renar m. m., och derföre hafva Tunguserna, hwilka bedrifva jagten såsom sin hufvudsak, tagit förnämligaßt denna sida i besittning. De

---

lvii. Höger om Jenisej anträffas Ostjak-Samojeder blott wid Kureika, nedra Tunguska och några smärre floder. På venstra sidan deremot lefva de kring-spridda vid floderna Turuchan, Bajicha, Jelogui, Sym, Dubtsches, Tas och dess många bifloder. Med undantag af de Tasowska och Bajichinska bedrifva nästan alla de öfriga Ostjak- och Samojed-stammar sitt fiskafänge längs venstra stranden af Jenisej ifrån sommarens början allt inpå Augusti, då de förfoga sig uppför de nämnda bifloderna till sina jagtställen.

99 Samojed-stammar^{lviii} 462, hvilka walt renskötseln till sin födkrok, nomadiserar jemte några Tungus- och Jakut-slågter på de mossbelupna tundrorna wid hafsbandet. Bland de⁴⁶³ anförda tre folkslagen befinna sig, hvad det ekonomiska tillståndet beträffar, renägande⁴⁶⁴ Samojeder i de bästa omständigheter. Närmaste rummet intager det Tungusiska jägarfolket, och wärst deran äro onekligen de så kallade Oštjakerne. Deras fattigdom härrör sannolikt af den nära beröring, hvari de lefwat med Coloniſterne, hvilka naturligtwis icke underlåtit att draga vaxel på infödingarnas enfall och godhertenhet. Nämnda beröring har emellertid haft det goda med sig, att Oštjakerne härigenom hunnit ett steg längre i odling, än så wäl Tunguserne, som i synnerhet det Samojediska tundra-folket. Liksom alla fiskare öfverhufvud, äro äfven de Jenisejska Oštjak-Samojederne i högsta grad osnygga, tröga och lättjefulla, men de utmärka sig likwäl B framför ortens öfriga infödingar genom mildare seder och hysa deri ett bestämdt företräde, att de åtminstone muntligen bekänna sig till den Christna religionen. Om de nordliga Samojederne vet man, att de ännu lefwa i den djupaſte råhet och okunnighet. En lärd Munk har wäl meddelat mig ett manuscript, deri han till stöd för sin förmodan om Samojedernes härkomst från de Israeliter åberopar deras kunskap om de heliga bud[-]orden⁴⁶⁵; men att denna kunskap ej slagit någon djupare rot, derpå är redan följande händelse ett tillräckligt bewis. En nomadiserande Samojed har⁴⁶⁶ för någon tid sedan blifwit häktad

99 lviii. Hit höra: 1) *Jurakerne* 2.) *De Jenisejska Samojeder*, som inbegripas under benämningarna Chantaiskije, Karasinskije och Podgorodnije, 30.) *Awamska* och *Chatanga-Samojederne*.

462 With present-day names 1) Nenets, 2) Enets and 3) Nganasans and Dolgans. Nganasan is a Samoyed language, spoken by ca. 500 people. Dolgan is a dialect of Yakut, a Turkic language, spoken by ca. 5,600 people in the 1990s. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html; Endangered Languages of Indigenous Peoples of Siberia, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/nganasan.shtml>. (TS)

463 *de* || *dess*

464 *renägande Samojeder* || 1. *Samoj[ederne]* || 2. *de renägande Samojederne*

465 *bud-/orden*

466 *har* || *hade*

- 467 *eget* || ett
 468 See also p. 1165.
 469 *Ostjak-Samojederne* || Ostjakerne
 470 *mordhistoria* || SKSA A721 (1846): mordhändelse
 471 *framkallad* || föränledd
 472 *yrseln* || SKSA A721 (1846): febern

och förd till Turuchansk, för det han dödat och enligt berättelsen uppätit (?) sin hustru. När domaren wid anställd undersökning tillsporde Samoje- den om orsaken till det begångna brottet, ge[n]- mälte denne med kallblodighet: "Hustrun min hade jag köpt och ärligen betalt, och med min egendom kan jag förfara efter eget⁴⁶⁷ godtfinnande."⁴⁶⁸ Nästan dylika ohyggligheter berättas äf- ven om Tunguserne; men hwad 101 *Ostjak-Samojederne*⁴⁶⁹ beträffar, så wet man om dem intet vidare, än att de i sin fattigdom föra en stilla och christelig wandel. Mig wetterligt har bland dem på sednare tider tilldragit sig blott en enda mord- historia⁴⁷⁰, och äfven denna synas wara framkall- ad⁴⁷¹ af sjelfva den Christna religionen. Såsom händelsen blifvit för mig berättad, skulle en Ba- jichinsk Samojed hafva insjuknat i en häftig feber och under yrseln⁴⁷² yttrat fantasier, som bragt an- förwandterna på den tanken, att patienten wore besatt med Djefvulen. Medan man öfwerlade om medlen att utdrifva den onda anden, dog den sju- ka till sin egen lycka; men in[n]an kort föll en af den aflidnes söner i samma sjukdom och förhöll sig derwid alldeles på samma wis såsom fadren. Slägten församlade sig till en ny rådplägning, hvarwid de wisaste yttrade den mening, att Djef- vulen öfverflyttat ifrån far till son och tvifvelsutän skulle fortfara att till sista man förgöra slägten, dereft han ej i tid blefve allvarligen näpst och tuk- tad. 102 *Men* att komma åt den lede owännen war ingen lätt sak, emedan han troddes hafva tagit sitt säte i det allra innersta af patienten. För att emel- lertid verkställa sitt uppsåt, förfärdigade man stö- rar af det sega aspträdet, täljde störarna wäl hwassa och angrep med dessa wapen den olyckli- ge patienten, hvilken med otaliga styng genom- borrades. Det förstås att han genaft afled, men

historien förmäler att också den onde sedermera icke låtit höra af sig.⁴⁷³

Litterära sysselsättningar med infödingarna qwarhöllo mig i Turuchansk ifrån början af Junii ända till slutet⁴⁷⁴ af Julii [1846] – en årstid som annorstädes werlden plägar föra med sig allsköns glädje och wälsignelse, men i Turuchansk är den qualmiga hettans, den odrägliga myggens, de alldagliga åskornas och regnskurarnas tid. Med den 20 Julii/2 Aug[usti]⁴⁷⁵, som enligt Ryska tideräkningen är sjelfva Eliæ-dag, ingår enligt allmogens meteorologiska observationer ett nytt tidskifte.

☞ 103 Den wanliga myggen ☞ börjar småningom aftaga och efterträdes af en mindre⁴⁷⁶, ännu mera beswärlig art af samma slags ohyra; skarpa nordanwindar afkyla luften; himmelen antager en förtörnad uppsyn och låter sin wrede nedrasa öfver jorden i häftiga skurar. En solskensdag hör wid denna tid redan till undantagen och utgör⁴⁷⁷ wanligen ett förebud till åska och owäder. Gräset gular, träden fälla sina löf, änder och gäss begynna småningom sitt återtag. De bland infödingarne, hvilka under sommaren bedrifvit fiskafänge wid Jenisej, draga sig till skogsbygden eller tundrorna, och alla handelsskutor hafta att uppsöka en säker hamn undan de fruktade stormarna.

På denna sena årstid inträffade äfven min afresa ifrån Turuchansk till den 567 verst nedanföre belägna byn Dudinka⁴⁷⁸. Ehuru verkställd i en större, däckad båt war likwäl denna resa förknippad med mödor och faror af alla slag. De nordliga windarne föranledde nästan hwarje dag ☞ ett lägre eller kortare uppehåll wid någon öde strand, der fartyget ofta war i fara att krossas emot klippor och sandbankar. Esomoftast sönderslogs rodet, och wid ett tillfälle förlorades till och med ankarret – att ej tala om smärre skador, hvilka dagligen

473 According to Castrén's travel diary (see p. 1190) this happened in 1839.

474 *slutet af Julii* || den 20 Julii/2 Aug[usti]

475 In the Gregorian or New Style date Castrén is mistaken by one day. 20 July Old Style was equivalent to 1 August New Style in the 19th century. (TS)

476 *mindre* || änn[u]

477 *utgör* || är

478 Dudinka is situated at the mouth of the river of the same name at N69°23'50" E86°10'58". (TS)

- 479 *föranledda* || wällade
 480 *endast* || m[edföra]
 481 *Sättet [...] hundar* || Detta sätt att färdas [It cannot be said if the alteration is in Cast-rén's hand or by the editor of NRF.] || SKSA A721 (1846): Detta sätt att färdas
 482 *en* || ett
 483 *som [...] ifrån* || som med ängsliga nödrop flytta från d[en]

inträffade. Dessa af owädet föranledda⁴⁷⁹ widrigheter ökades af en städse rådande fuktighet, som icke allenast förderfwade provianten och särskildta rese-persedlar, utan äfven öfvade ett menligt inflytande på hellso-tillståndet ombord. Det kan wäl synas, såsom skulle en resa af några hundra verst utmed strömmen äfven i värsta fall endast⁴⁸⁰ medföra en pina af några få dagar; men så är dock ej förhållandet. Nedanom Turuchansk hejdar Jenisej sitt snabba lopp, och då flodens kraft numera icke forthjelper den resande, nödgas han i dessa folkfattiga bygder skaffa sig fram med hundar. Dessa spännas allt efter omständigheterna till ett

☞ 105 antal af 4–8 kreatur framför en större båt. ☞ Man fastbinder dem wid en lina, som med sin andra ända är fästad wid masten eller fören af fartyget. En fotgångare drifwer dem utefter stranden och nödgas derwid använda sin hela förmåga, för att styra de extrawaganta lastdragarne. Sättet⁴⁸¹ att färdas i båt dragen af hundar är så utomordentligen långsamt, att man i bästa fall kanske gör en dagsresa af 20 verst, men i missgynnande wäder bråkar ifrån morgonen till aftonen på en fjärd af fem eller tio verst. Härwid hinner den resande naturligtwis skänka en⁴⁸² tillräcklig uppmärksamhet åt videbuskarna venster och granarna höger om floden, åt de oförgängliga ismassor, som wårfloden här och der quarlemnad wid stränderna, åt de tallösa skaror af swanar, wildgäss och änder, som⁴⁸³ i känsla af den kommande wreden med ängsliga nödrop fly bort ifrån tundran. Roar det tilläfventyrs att göra en promenade på mosstufvorna

☞ 106 wid stranden, så upptäckas öfverallt spår af ☞ räfvar, wilda renar, wargar och björnar. Af menniskor äro spåren något sällsynta, men om wäderleken ej är alltför missgynnande, kan man likwäl hoppas, att efter en eller twenne dagsresor nå ett

så kallad vinterläger⁴⁸⁴ (зимовье), som wanligen bebos af någon deporterad Rysse, men för det närvarande står öde, emedan Colonisterne⁴⁸⁵ på denna [årstid] idka fiskafänge wid sina sommar-stationer (лѣтовья), hvilka här på orten bestå dels af tält, dels af usla rökstugor. Äfven träffar man emellan Turuchansk och Kureika ett och annat⁴⁸⁶ näfvertält, som bebos antingen af en fattig Tungus-familj eller af Imbatzka Oštjaker, eller Öfra-Karasinska⁴⁸⁷ Samoieder. Dessutom uppehålla sig i det Schorachinska vinterlägret⁴⁸⁸, 40 verst nedanom Turuchansk några förryskade Jakut-familjer, hvilka enligt sin egen uppgift för

107 100 år tillbaka inflyttat från Lena-floden. Wid pass 365 verst nedanom Turuchansk finnes ett vinterläger, som benämnes *Pláchina*⁴⁸⁹ och består af tre ömkliga kojor. I granskapet af denna by hade Fursten för de Tasowska Jurakerne och en stor del af den Furstliga slägten uppslagit sina sommar-tält, för att enligt gammal sed bedrifva sitt fiskafänge i⁴⁹⁰ Jenisej. I afsigt att sysselsätta mig någon tid med nämnda folkstam, lät jag för mig och min reskamrat utrymma en af de förbemälda kojorna, hvilken föga öfverträffade en wanlig Oštjak-jurt. Dagens⁴⁹¹ [ljus] erhöles i denna studerkammare genom en quarters hög pappersglugg så sparsamt, att man ofta midt på dagen nödgades arbeta wid eldsljus. Härwid war det en icke ringa olägenhet, att ljuslågan oupphörligt fladdrade för vinden, som blåste in genom de bräckliga wäggarne. Ännu menligare för arbetet war den förskräckliga rök, hwarmed rummet uppfylldes wid eldningen, som

108 på innewarande årstid d. ä. i början af Augusti omöjlig kunde underlätas. Meäst stördes likwäl studierna i nämnda rum genom de ewiga regnskurrarna. Ehuru jag låtit reparera det genomskinliga taket, inströmmade likwäl wattnet wid hwarje

- 484 *vinterläger* [...] *wanligen* || *vinterboning* (зимовье), hvilket wanligtvis
- 485 *Colonisterne på* || 1. en || 2. <-> || 3. *Colonisterne wid*
- 486 *annat* || 1. <annall> || 2. *jurt* || 3. <nalt>
- 487 *Öfra-Karasinska* || 1. *Bajichinsk[a]* || 2. *Karasinska* || 3. *Nedra-Ka[rasinska]*
- 488 *vinterlägret* [...] *några* || *vinterlägret några*
- 489 The Island of Plaxinskij is situated at N67°49'13" E86°31'6". (TS)
- 490 *i* || *wid*
- 491 *Dagens* [ljus] || SKSA A721 (1846): *Dagen*

- 492 *upphöra* || in[packa]
 493 The River Xantajka runs into
 the Enisej from the right (east)
 at N68°6'46" E86°30'12". (TS)
 494 Igarka at N67°27'10" E86°31'53".
 (TS)
 495 *af* || SKSA A721 (1846): med
 496 *å, som här* || bäck, som wid
 sjelfva
 497 *blomster* || SKSA A721 (1846):
 blommor

häftigare regnwäder med sådan häftighet, att man nödgades upphöra⁴⁹² med allt arbete, inpacka sina papper och skydda sin egen person på samma sätt, som under bar himmel. Till råga på alla dessa förtretligheter kom slutligen bekymret om de ting, som till lifvets nödtorft och uppehälle fordras.

Efter tre weckors vistelse i Plachina flyttade jag till det 40. verst nedanföre belägna Chantaiska vinterlägret⁴⁹³ och fortsatte här mina studier ännu i åtta dagar, eller intill dess Jurakerne gjorde uppbrott ifrån Jenisej. I Chantaika blir den resande gladt öfverraskad af en kammare med ordentlig ugn och stora, ehuru något bristfälliga glasfönster. I stället för den svarta och wedervärdiga fiskoljan (*warka*), hvarmed han i saknad af egen matsäck måste nöja sig i Plachina, Igarskoje⁴⁹⁴ m. m., framräcker Chantaika-mor en oljekruka af⁴⁹⁵ den hvita ste mjölk. Utom ett godt herberge äger Chantaika fördelen af en skön natur, i synnerhet wid den lilla å⁴⁹⁶, som här utfaller i Jenisej. Den resande skall ej ångra sin möda, om han på den ojemna stranden banar sig fram några verst uppför ån. Må han ej glömma att här taga sitt afsked af lunder och ängar, och gröngräs och blomster⁴⁹⁷. Sin nästa promenade gör han kanske på tundrorna wid Dudinka, och hvad han der kan finna utöfwer sankar kärar, mosstufvor och widebuskar, det har jag under tre månaders vistelse på ort och ställe ännu ej mått upptäcka.

Appendix 19.1

169 Det⁴⁹⁸ heter⁴⁹⁹ wäl, att fisken sålunda förtärd, skall skydda emot skorbutiska sjukdomar, men jag förmodar likwäl att den⁵⁰⁰ Sibiriska Ryssen för sin hellsas skull hvarken⁵⁰¹ skulle försaka salt, bröd eller brännwin, om dessa articlar endast wore honom bättre tillgängliga. Det⁵⁰² sanna förhållandet är emellertid sådant, att hela den Jeniseiska norden, som genom⁵⁰³ sitt rika pelswerk tillförene ansågs utgöra Sibiriens guldland, efter anläggningen af guldvaskerierna och den härigenom föranledda stegringen af priset på alla lifsförnödenheter nedsjunkit i det allra djupa ste elände. Det Turuchanska landet, som genom⁵⁰⁴ sin aflägsenhet och fattigdom⁵⁰⁵ på producter ej

170 kan taga någon väsendtlig skade-er¹⁶⁹sättning på waskerierna, lider naturligtwis mest⁵⁰⁶ genom dessas tillwaro. För att rädda dess bebyggare ifrån total hungersnöd⁵⁰⁷, har kronan nödgats taga dem på rota och under hela wintern försörja dem med bröd, hvilket wäl utdelas i egenskap af lån, men föga torde kunna återbetalas.

Dessa riksens fattighjon utgöra annars en egen⁵⁰⁸ mikrokosmos, som den resande ej utan ett wisst intresse åskådar. Han finner⁵⁰⁹ här Moskowiter, Polackar, Malorossianer, Liffländare, Judar, Zigenare, Tatarer, Jakuter, Permjakar, Ostjaker, Samojeder, Tunguser o. s. v. I religiöst hänseende indelas ortens⁵¹⁰ bebyggare allmänneligen uti tvenne classer, af hvilka den ena

171 innefattar⁵¹¹ blott rättrogna Greker, den⁵¹² andra åter alla Duchobortser, Raskolniker, Katoliker, Protestanter, Judar, Muhamedaner och samtliga individer af den Samojediska, Tungusiska, Ostjakiska trosbekännelsen. De rättrogna äro till

- 498 The mscr fragment KK Coll. 539.26.19 p. 169–176 consists of four sheets of ca. 18 x 22 cm. Cf. p. 828–830.
- 499 *heter* || säges
- 500 *den* [...] *Ryssen* || *Ryssen*
- 501 *hvarken* || ej
- 502 *Det* [...] *förhållandet* || Nu är förhå[llandet]
- 503 *genom* [...] *tillförene* || tillförene genom sitt rika pelswerk
- 504 *genom* [...] *taga* || ej kan tag[a]
- 505 *fattigdom* || bristen
- 506 *mest* || allra m[est]
- 507 *hungersnöd* || ~ och död
- 508 *egen* || 1. ege[n] || 2. särsk[ild] || 3. ~ art || 4. ~ slags
- 509 *finner här* || träffar här folk af många skilda tungomål, såsom
- 510 *ortens bebyggare* || de
- 511 *innefattar blott* || blott innefattar
- 512 *den* || men

- 513 *menniskor, hvilka* || folk, som
 514 *nästan [...] af* || består af idel
 515 *förrymmare* || tullförnillare, ~, menedare, hexor och mångler-skor
 516 *herre [...] botten* || 1. en liten herre || 2. ant[ingen] || 3. sjelf || 4. herre i werlden || 5. ~ eller åtminstone en förnäm stor herres kammartjenare lakej dräng || 6. eller till och med en beklädt ett litet statens tjenare || 7. arbetare i statens tjenst || 7. sjelf herre på eg[et] – The sequence of the changes is unclear.
 517 *De [...] bekomma sig* || Med undantag af Duchobortserna träffas i Turuch[anska] området här högst få indivi[der] deporterade, som väcka den resandes deltagande; de öfriga äro alla till största delen förhårdade syndare, hvilka låtit olyckan föga bekomma sig och
 518 *alla [...] näringar* || 1. sina || 2. alla slags ofliga handtwerk och näringsfång
 519 *Alltid [...] lättare* || Wisslerligen är wäl en mensklig känsla lättare alltid
 520 *ishårda* || isiga
 521 *men [...] resandes* || men någon ting rätt wackert och bewekande intagande har jag hos bland det wanliga slaget af deporterade endast funnit hos en äldre qvinsperson ifrån Stor-Novgorod, men de förmå dock ej väcka den resandes
 522 *draga [...] deltagande* || väcka ett särdeles deltagande hos den resande
 523 *deltagande* || 1. känslor || 2. medlidande
 524 *vissa* || en wiss
 525 *Den [...] qvinnan* || 1. Hon || 2. Den stackars <raskan>

största delen af det slags menniskor,⁵¹³ hvilka i Sibirien betecknas med namnet: *olyckliga* och nästan⁵¹⁴ endast består af tjufvar, lurendrejare och förrymmare⁵¹⁵, myntpreglare o. s. v. Man träffar bland detta folk en och annan indiuid, som föreger sig hafva varit herre⁵¹⁶ på eget botten men största delen af deporterade i Turuchanska gebietet lärer dock bestå af lifegna, hvilka synas vara sitt öde wäl värda. ☞ De⁵¹⁷ äro öfverhufvud taget förhårdade syndare, hvilka, i stället för att låta olyckan bekomma sig, tvertom anse sig nu ega ett privilegium att bedrifva alla⁵¹⁸ slags olaga fång och näringar. Alltid⁵¹⁹ är wäl en mensklig känsla lättare framlockad ur deras, än de infödda Sibirjakernes ishårda⁵²⁰ hjertan; men⁵²¹ bland det wanliga slaget af deporterade träffas dock sällan ☞ någon indiuid som i n[å]g[o]n högre mon förmår draga⁵²² till sig den resandes deltagande⁵²³. Jag erinrar blott en äldre qvinsperson, som genom berättelsen om sin deportation väckte hos mig vissa⁵²⁴ medlidsamma känslor. Den⁵²⁵ stackars qvinnan hade under Franska campagnien⁵²⁶ förälskat sig i en ung soldat, som å⁵²⁷ sin sida varit henne af själ och hjerta tillgifven.⁵²⁸ Den Ryske soldatens kärlek är, som bekant, sällan af det ridderliga slag, som will offra sig för ära,⁵²⁹ fosterland eller någon högre idé, utan⁵³⁰ tvertom af en⁵³¹ så egennyttig beskaffenhet, att⁵³² den för sitt sjelfbestånd låter allt det öfriga fara. Inseende att en Fransk kula kunde göra ett⁵³³ spratt i den påbegynta kärleks-handeln beslöt soldaten⁵³⁴ att⁵³⁵ rädda sin kärlek på bekostrnad af tjensten. Han rymde ur ☞ ledet och öfvertalte älskarinnan att⁵³⁶ blifva sig följaktig, under försäkran, att han nog skulle etc. Redan dessförinnan hade han öfvertalt älskarinnan att öfvergifva⁵³⁷ sin rättmätiga herre, under

försäkran⁵³⁸ att han skulle⁵³⁹ finna en säker fristad för deras ömsesidiga⁵⁴⁰ kärlek. I⁵⁴¹ besittning af fågelns frihet⁵⁴² ilade nu de begge älskande sin⁵⁴³ dunkla framtid till möte. Deras väg gick genom 175 $\blacklozenge$ öde⁵⁴⁴ skogar och war förenad med svårigheter, hvilka⁵⁴⁵ tidigt kommo älskarinnan att minnas⁵⁴⁶ sin fördna och rättmätiga herre, hos hvilken hon tillföre i ostörd⁵⁴⁷ ro hade fått⁵⁴⁸ njuta af detta lifvets goda. Innan kort kom äfven lagens hand och lade sig tung öfver den unga kärleken. Äktenskapet upplöstes och de älskande blefvo dömda att deporteras till "hvar sin aflägsna vrå i Sibiriens öknar." Här hafva de nu lefvat i mera⁵⁴⁹ än trettio år, utan hvarken se, eller höra af hvarandra. Emellertid har älskarinnan låtit⁵⁵⁰ fjettra sig med starkare band vid en an[nan] make och lefver nu på sitt vis förnöjd en annan⁵⁵¹ make. Sin "ungdoms dårskap" fortfar⁵⁵² hon dock alltid att begråta och längtar 176 $\blacklozenge$ att "ännu en gång få återse Novgorods klara sol."

Ett särskildt slag af deporterade utgöra de under namn af Duchobortser allmänt kända religiösa svärmare. Oaktadt sina möjliga religiösa frivillelser dem jag här förbigår hysa likväl anhängarne af denna utbredda religions-sekt många egenskaper, hvilka åtminstone hos en yttlig betraktare väcka de varmaste sympathier. Härtill bidrager till någon mon redan det ädla, wackra utseendet, som på ett öfvermåttan fördelaktigt sätt utmärker Duchobortserna framför ortens öfriga⁵⁵⁴ bebyggare.⁵⁵⁵

- 526 The Franco-Russian war of 1812. (TS)
- 527 *å sin sida* || i och för sin kar
- 528 *tillgifven*. || 1. ~ Soldaten || 2. ~ Emedan soldaten insåg
- 529 *ära*, || ~ sanning,
- 530 *utan tvertom* || twertom
- 531 *en så egennyttig* || den egennyttiga
- 532 *att [...] fara* || 1. som will bestå || 2. att den för sitt sjelfbestånd uppoffrar allt annat
- 533 *ett spratt [...] kärlekshandeln* || 1. en ända på kärleken || 2. ett spratt i hans kärlek
- 534 *soldaten* || den unga ~
- 535 *att [...] tjensten*. || 1. befria sig ifrån denna och sätta sig utom all fara, derigenom att han rymde från tjensten || 2. befria sig ifrån denna och sätta sig utom all fara, derigenom att han rymde æ från ledet och förmådde älskaren || 3. sätta sig utom all fara derigenom att han rymde från ledet[.] Dess
- 536 *att* || till
- 537 *öfvergifva* || göra sig redo till fly[kten]
- 538 *försäkran* || föregifvande
- 539 *skulle finna* || egde
- 540 *ömsesidiga* || gen[sidiga]
- 541 *I [...] skogar* || 1. Så sväfvade färdades nu de älskande två på kärlekens lätta wingar genom skog och ödemark, med i besittning af fågelns frihet och fågelns fröjder. || 2. Så sväfvade nu de älskande två, efter den erotiska terminologien "på kärlekens lätta wingar" sin fram dunkla framtid till möte. Deras väg gick genom skog och ödemark
- 542 *frihet* || ~ och fågelns fröjder
- 543 *sin* || till

- 544 *öde skogar* || genom skogar och ödemark, der de
- 545 *hvilka tidigt* || som snart
- 546 *minnas* || tänka på
- 547 *ostörd ro* || rikt mått
- 548 *fått njuta* || njutit
- 549 *mera än* || närm[are]
- 550 *låt it [...] förnöjd* || 1. tröstat sig öfver förlusten öfver af sin första make och ~~kar~~ lefver nu förnöjd || 2. älskare och lefver nu förnöjd med starkare fjettrad sin
- 551 *annan* || ~, laglig
- 552 *fortfar [...] längtar* || 1. kan hon dock icke förlåta sig || 2. bittrat begråter hon sitt brottet emot "sin fordna herre som bevisat henne mycket godhet och slutligen längtar hon
- 553 *städse* || ~ af allt sitt hjerta
- 554 *öfriga* || alla ~
- 555 *bebyggare.* || ~ Tvertemot allmänna meningens tilltror jag Duchobortserne ~~jenväl till och med~~ äfven en vida högre fjällsadel, än hela det öfriga vänskapets deras ~~samtliga~~ samtliga deras
- 556 This fragment does not directly belong to the travel report above but it describes the same part of the journey. The mscr KK Coll. 539.26.19 p. 177-178 consists of one sheet of ca. 18 x 22 cm.
- 557 *högre* || hela
- 558 *Tscherno-ostroff.* || ~ Om anledning till Jurakernes nordliga inwändning emot ~~norr~~ ~~norden~~ norr <--> förtäljes följ[ande] trad[ition] be
- 559 *uppjagade* || uttro<--->
- 560 *Samojederne* || ~ hafva
- 561 *tvingat* || haf[va]
- 562 *egentl.* || endast
- 563 *Chantaiska* || Den ~ uppravan

Appendix 19.2

❖ 177 ❖ öfra⁵⁵⁶ flodet af Wach samt högre⁵⁵⁷ upp wid Jenisej, der de uttryckl[igen] sägas hafva bott i nejden af det nu så k[al]l[a]de Tscherno-ostroff.⁵⁵⁸ Wid Jenisej blefvo Jurakerna uppjagade⁵⁵⁹ af den Ryska befolkningen, och wid Tas sägas de Ostjaiska Samojederne⁵⁶⁰ wid sin inwändning ifrån Tomska Gouvernementet hafva med härsmakt tvingat⁵⁶¹ dem att draga sig högre upp i landet.

Med *Samojeder* förstår man i Turuchanska gebietet egentl[igen]⁵⁶² de stammar, som nomadiserat öster om Jenisej. De sönderfalla i officiellt häns[eende] uti följ[ande] fem så kallade uppraver:

- ❖ 178 ❖ 1. *Chantaiska*⁵⁶³, Sam[ojediska] *Mandu*.
2. *Podgorodnaja*⁵⁶⁴ Jur[akiska]⁵⁶⁵ *Wai Sam. Bai*.
3. *Karasinska*, Sam.⁵⁶⁶ Mungandji.
4. *Awamska*, Sam. Tau.
5. *Badejewska*⁵⁶⁷

20 **Tolstoj Nos den 25 Nov[ember]
(7 Dec[ember]) 1846.**⁵⁶⁸

Den 16⁵⁶⁹ November [g. st.] infunno sig i Dudinka några Dolgāner för att efter aftal beledsaga mig med sina renar till Tolstoj Nos⁵⁷⁰. En af Dolganerne bekände sig till Christna läran och öfverraskade mig på det högsta derigenom, att han vid afresan kastade sig på knä framför Guds moders bild och uppläste en lång bön för min välgång. Sedan denna lithania var ändad, inpackade man mig i en så kallad *balok*, d. ä. en med renhudar öfvertäckt släde, liknande till sin yttre form ett aflångt skrin. Kl[ockan] 10 om morgonen skedde afresan från Dudinka och då jag efter en färd af 60 verst kröp ur skrinet genom dess trånga sidolucka, gol tuppen sin sista nattväckt i Samylowa. Detta vinterläger bestod, liksom de flesta andra nedanom Dudinka, af blott ett enda litet hus, hvilket sades tillhöra en Jeniseisk köpman, men för det närvarande beboddes af en sjuttioårig qvinna och en mansperson, som vid mitt inträde i stugan föll mig till fota och i de mest ödmjuka ordalag bad mig förlåta, att han ehuru Rysse till börden, var född bakom tundran. Då detta fel i mina ögon endast var en förtjenst, undfägnade jag mannen med en sup och lät honom sedan berätta för mig allt hvad han visste om sederna och lefnadssättet i sin födelseort *Chatanga*⁵⁷¹. Midt under hans berättelser fylldes rummet af Karasinska Samoieder, hvilka genom Dolganerne hade blifvit underrättade om min resa och redan en tid bortåt afbidat min ankomst till vinterlägret, i afsigt att för mig få yppa sina sorger, såsom den tillstädesvarande Fursten yttrade sig. Efter att hafva

- 564 *Podgorodnaja* || Den ~
565 *Jur.* || Sam.
566 Above this, Castrén has written: *Jur.*
567 *Badejewska* || 1. Badäjewska || 2. ~
¶ Med undantag af stammarne
568 The travel report from Dudinka to Tolstoj Nos was probably sent from Nazimovo on 22 February/6 March 1847. No mscr exists. The report was published in *Morgonbladet* 33/1847 (3 May 1847), in Castrén 1855: 236–241, and in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences of St Petersburg. Castrén 1847h; Castrén 1848j: 231–236.
569 16 || NRF: 16 (28).
570 Tolstoj Nos is situated in Karaul at N70°7′0″ E83°11′0″. (TS)
571 Xatanga is on the river of the same name at N71°58′41″ E102°27′52″. (TS)

- 572 Seljakino at N69°42'36"
E84°5'31". (TS)
- 573 In his travel diary KK Coll.
539.31.2 Castrén combines this
encounter with the journey
back from Tolstyj Nos to Du-
dinka. See p. 1215–1216.

utbedt sig min tillåtelse att sitta ned på golvet och istoppa sina pipor, började Samojederne beskärma sig öfver en Magazinsförvaltare i Tolstoj Nos, som hade hotat afsända till guldvaskerierna alla Jeniseiska Samojeder, för att genom arbete aftjena sina mångåriga mjölskulder till kronan. Öfvertygade att träldomen och det tunga arbetet i vaskerierna skulle tillskynda dem döden, hade förbemäldte Samojeder enligt sin egen försäkran beslutit att hellre ”mörda hvarandra inbördes, för att åtminstone få hvila i sina fäders jord”. Detta grymma beslut sade sig de vilda männen hafva för afsigt att genast utföra, så framt de af mig erhöilo full visshet derom, att kosakens hotelser grundade sig på öfverhetliga bud och befallningar. Tvertemot verkliga förhållandet kunde jag väl icke fullkomligt bestrida sanningen af Magazinsförvaltarens uppgifter, men genom goda ord och brännvin lyckades det mig ändock att lugna Samojedernes sinnen, så att de icke allena st slogo ur hågen den påtänkta slagtningen, utan till och med förerade åt mig några fjällrackor, såsom ett bevis på sin tillfredsställelse med höga öfverheten.

Glad att så lyckligen hafva kommit ifrån den Samojediska mordaffären fortsatte jag min resa på morgonen, utan att hafva njutit någon hvila under hela den föregående natten. Obehaget att såsom ett lik forslas fram i den trånga, dunkla kistan förmådde mig att nu taga min plats i en formansslåde; men denna oförvägenhet fick jag inom kort umgälla med förfrusna fötter, fingrar och skilda delar af ansigtet. Då denna olycka i nästföljande vinterläger upptäcktes, ansåg jag för tjenligt att återvända till mitt fängelse och låg der innesluten hela den återstående delen af dagen. Genomfrusen anlände jag sent på aftonen till Seljakina⁵⁷² vinterläger, som bestod af tre usla kojor. I en af dem logerade ett ungt fruntimmer, som väckte min uppmärksamhet genom sin fina, ehuru något utslitna klädsel och sitt förnäma beteende.⁵⁷³ Knappt hade jag sport husvärden om hennes stånd och vilkor,

förrän hon kastade sig på knä framför mina fötter och anhöll om nådig bönhörelse. Härpå följde en vidlöftig, med suckar och tårar beledsagad syndabekännelse, som utgjorde en sorglig vederläggning af Sara Widebäcks äktenskaps-philosophie.⁵⁷⁴ Denna philosophie hade väl i förstone upphöjt vår unga synderska ifrån en fattig slafvinna till en förnäm dam, men sedermera störtat henne i ett så djupt elände, att hon nu nödgades på sina knän bönfälla om en skärf för att värja sitt unga lif emot hafvets frostiga vindar. Jag offrade åt den olyckliga, hvad jag förmådde och lofvade göra mitt bästa, för att åstadkomma en lindring i hennes beklagansvärda öde.

Ifrån *Seljakina* afreste jag ännu samma afton och hamnade emot morgonen i vinterlägret *Kasatskoj*. Efter att hafva bestyrt om thé, frukost och en brasa, lät jag på den drypande väggen uppspika några renhudar, i tanke att genom några timmars hvila vederqvicka mina genom frossa, hunger och nattvak uttröttade lemmar. Men knappt hade jag igenlykt mina ögon, förrän tvenne högljudda Samojejer inträdde i rummet och störde min ro genom ett sällsamt köpslageri. Hvardera Samojejen egde en son och en dotter, alla i det närmaſte giftvuxna, utom en af flickorna, som ej längesedan fyllt sina fem år. Nu önskade fäderna genom ett vänskapligt utbyte af sina döttrar förse sönerna med hustrur; men då fadren till den fullväxta flickan naturligtvis gjorde anspråk på en mellangift af den minderåriga flickans fader, så uppstod med anledning häraf en långvarig och hårdnackad strid emellan de begge parterna. Efter mycket prutande och köpslagande träffade man omsider den öfverenskommelse, att fadren till det femåriga barnet skulle med tio renar ersätta den äldre flickans mogna meriter.

Sedan denna byteshandel blifvit afslutad, afreste jag ifrån *Kasatskoj* och fann åter i nästföljande vinterläger stugan uppfylld med Jeniseiska Samojejer. ”Hvad betyder denna Samojediska folkvandring”?

574 Castrén refers to the literary character Sara Videbeck in the Swedish writer Carl Jonas Love Almqvist’s (1793–1866) novella *Det går an*, published in two parts in 1838 and 1839. Sara Videbeck, the main character, demands from her lover that they should not marry each other but live together out of wedlock and without sharing their property. Almqvist was therefore stigmatized in public opinion for promoting of promiscuity, and during the most intense debate another Swedish writer, August Blanche (1811–1868), wrote a parody of the same theme, *Sara Widebeck, En tafla ur lifvet*, in 1840. Wizelius 1942; Bohman 1942: 357. (TS)

- 575 Around Lake Pjasino, situated at N69°48' E87°43'. At present, the industrial city of Noril'sk is at the southern end of the lake. (TS)
- 576 The River Pura, running into the River Pjasina from the left at N72°58'0" E86°45'32".
Tawgy means the Nganasans, the same people that Castrén previously called with their other name 'Avam'. The River Tajmura runs into the River Niznjaja Tunguska at N63°45'40" E98°3'57". (TS)
- 577 Luzino at N68°54'20" E85°50'11". (TS)
- 578 Tundra Enets groups. Cf. p. 837.

sporde jag mannen med den rödtskimrande Furstliga uniformen, och han genmälte: "Vi hafva hela sommaren legat ute på tundrorna, fiskat, fångat vilda renar, räfvar, fjällrackor m. m. Nu sedan vintern inträdt, uthärda vi ej den skarpa kölden i hafsbandet, utan jagas bort till skogen, som åtminstone skänker oss ett skydd emot stormen. Våra sommartält", fortfor den Furstliga mannen, "upplå vi på de *Pjasinska* tundrorna⁵⁷⁵ vid floden *Fura*^{lix 576}, men vintertiden uppehålla vi oss i nejden af *Lusina*-vinterläger⁵⁷⁷, der vi äfven erlægga vår skatt. För öfrigt dela vi oss i tre slägter eller så kallade *Ordy*: den *Chantaiska* (Samatu), den *Karasinska* (*Mungandji* eller *Mogadji*) och den under staden lydande eller *Podgorodnaja* (Bai^{lx})⁵⁷⁸. Bland dessa slägter besöka blott de Karasinska Samojederne i en talrikare mängd tundrorna vid Pjasina.

---

lix. Utom Jeniseiska Samojeder uppehåller sig vid samma flod, som utfaller i Pjasina, en slägt af *Tawgy*stammen. Tvenne andra Tawgy-slägter äro bosatta vid sjelfva *Pjasina* och vid *Taimura* vistat ej mindre än fem slägter af samma stam.

lx. Såsom sjelfva dessa benämningar tillkännagifva, hafva de Jeniseiska Samojederne fordom utsträckt sig vida sydligare än i närvarande tid. Ännu för några decennier tillbaka öfvervinttrade de vid Chantaika och erlade sin skatt i detta vinterläger. Om Karasinska Samojeder vet man med säkerhet, att de tillföre nomadiserat kring Karasina vinterläger, och hvad Bai-slägten beträffar, så har den kvarlemnad tydliga spår af sin vistelse i nejden af Turuchansk uti flod- och bya-namnen: *Bajicha*. Anmärkningsvärd är för öfrigt den historiska uppgift, att slägten *Mugadji* (enl. Fischer: *Mokase*) under Sibiriska eröfringstiden blifvit träffad vid Tasfloden. Detta factum i förening med Bai-släktens tidigare vistelse vid Bajicha gifver anledning till den förmodan, att Tawgy-stammen, hvartill äfven de Jeniseiska Samojederne böra hänföras, i fornda tider egt en mera verklig utsträckning, såsom förhållandet äfven varit med Jurakerne och de vid Jenisej förekommande grenar af den södra Samojed-stammen.

Hela Bai-slågten och en stor del af de Chantaiska Samojederne utgöras af fiskare, hvilka både vinter och sommar uppehålla sig vid Jenisej”. Efter denna relation började Fursten presentera mig för de rika och mest betydande män, som voro tillstädes i stugan, samt anhöll slutligen om en sup för sig och sina vänner. Jag lät ur släden framtaga ett brännvinskrus, men i den bißtra kölden hade brännvinet förbytt sig till is. Man lade kruset i ugnen, men denna var redan så afkyld, att brännvinet icke upptinade. Mitt förslag att man borde nedsänka kärlet i kallt vatten förkastades af fruktan för en möjlig beblandning; men deremot hittade en af Samojederne på det i hans tanke klokare råd att rulla den iskalla lerflaskan på sin bara, blanka, isterskinande mage. Denna åtgärd hade verkligen till påföljd, att brännvinet lät uttappa sig, hvarpå samtliga Samojederne utbrusto i fröjderop och bådo mig omtala för mina hemmavarande vänner att den Samojediska ugnen ändock vida öfverträffar den Ryska – ett uppdrag, som jag härigenom anser mig hafva uppfyllt.

Efter att hafva förplägat Samojederne med brännvin, fortsatte jag åter min resa och nådde ännu samma⁵⁷⁹ dag det ryktbara vinterlägret *Tolstoj Nos*, som lär vara beläget emellan 71 och 72 graders nordlig bredd. Nämnade vinterläger består af fyra hus, det ena uslare än det andra, och alla för det närvarande nästan helt och hållet insvepta i drifvor. Boningsrummen äro så illa försedda, att vattnet än dryper långsmed väggarne, än åter förbyter sig till en slags rimfrost. En isande vind blåser in genom väggspringorna och de murkna golftiljorna. Vid eldningen, som verkställes om natten, är man i fara att qväfvas af rök och den kalla ånga, som inströmmar genom den vidöppna dörren. De annars så kyliga isfönstren lända mig ej här till någon olägenhet, ty då det i alla fall är omöjligt att arbeta vid dagsljus, har jag låtit från inre sidan fastkila alla fönstergluggar med trädluckor. Så lefver jag nu i min trånga stuga, omgifven af ett evinnerligt

580 In Castrén's diary of 1846 (KK Coll. 539.31.2 p. 282–289) there is a draft version of a travel report from Tolstoj Nos to the south. See p. 1215–1217.

mörker och förnöter enligt Fornfinsk sed större delen af min dag vid den värmande ugnshärden.

Med anledning af det nu rådande mörkret bör jag tillägga, att solen redan försvann i medlet af November och sedan denna tid gifvit sig tillkänna blott genom en svag rodnad vid horisonten. Deremot har man vid sjelfva middagstiden sett månen skrida fram öfver fästet, med blekt och dystert anlete. Tundrorna hafva under dagens lopp merendels varit omhöljda af ett gråaktigt töcken, men vid aftonens inbrott har jag anmärkt, att dimmorna pläga försvinna, hvarefter månen, stjernorna och det fladdrande norrskenet sprida en glans, som med underbar tjuvningskraft gjuter sig öfver de vidsträckta snöfälten. Det är i sjelfva verket natten, som skänker ljus åt de arma nordanländerna, ty det så kallade dagsljuset är åtminstone vid Tolstoj Nos af en så mystisk beskaffenhet, att jag vid dess betraktelse alltid ihågkommer profetian om de yttersta dagarna.

Härmed avslutar jag denna relation, som för sitt magra innehåll torde finna en ursäkt deri, att den är skriven i Tolstoj Nos, nära vid Ishafvets stränder.⁵⁸⁰

21 Jenisejsk d. 22 Mars/3 April 1847.⁵⁸¹

***Rapport till Kejsarl[iga]
Wetenskaps Akademien
i Petersburg***

Tolstoj Nos utgjorde wändpunkten för min resa åt norr utmed Jenisej-flodens stränder. Nedanom denna ort hade jag ingen ting öfrigt att uträtta, emedan man derstädes wintertiden icke anträffar infödingar, utan endast några glest strödda Colonister. Wid sjelfva *Tolstoj Nos* bestå infödingarne eller de här så kallade Asiaterne blott af en enda Jurak-slägt, som kallar sig *Lambaj* och hos Ryssarne bär namnet af *Strand-Juraker*.^{lxi} 582 Denna slägt har enligt sägen inwandrat till Jenisej ifrån Obdorska sidan, der den utan twifvel lefwat i nära beröring med de Tasowska Ostjakerne. Härtill slutar jag af språket, som hos Strand-Jurakerne i de allra minsta detaljer öfverensstämmer med den Tasowska dialekten, men i någon ringa mon afwiker ifrån den Obdorska. Redan förut nära inwigt i den Tasowska dialektens mysterier hade jag

lxi. Den Ryska, äfwen i vetenskapen häfdwunna benämningen har sin grund deri, att omförmälda Juraker under loppet af sommaren idka fiskafänge wid *stränderna* af Jenisej. Om hösten irra de enligt Samojedernes allmänna sed kring tundrorna och utlägga giller för fjällrackor, räfwar, wilda renar m. m.; men winter-tiden uppehålla de sig wid *Cheta* och *Soljena* i skygd af den svaga lärkskog, som frodar sig wid nämnda floder.

581 The ms cr in SKSA A721 is a draft in Castrén's hand of eight pages, the size of which is ca. 21.5 x 26.5 cm. It was published in *Morgonbladet* 47/1847 (July 1, 1847) and in Castrén 1855: 269–275. Castrén sent it to Sjögren on 22 March/3 April 1847 and it appeared in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences in St Petersburg. Castrén 1847f; Castrén 1848f: 263–268.

582 Change in the footnote
uppehålla de sig || ~ enligt
Samojedernes allmänna sed

- 583 *ethnographiska* || <---->
 584 *warmare, gladare* || *warmare*
 och m[era]

följakteligen i lingvistiskt hänseende föga att förtjena i Tolstoj Nos, men för mitt ethnographiska⁵⁸³ ändamål war denna Thule-färd ¶ ganska fruktbar, emedan jag hos Strand-Jurakerne erhöi utförliga upplysningar om de Samojed-stammar, som nomadisera wid mynningen af *Tas* och tillhöra så wäl Jenisejska, som Tobolska Gouvernementet.

¶ [179] Ifrån Tolstoj Nos återwände jag ännu i slutet af Nowember till mitt höggvarter i Dudinka. Här hade under min frånwaro ett talrikt antal Awamska Samojeder församlat sig både i egna och kronans angelägenheter. Detta war en för mig högst gynsam omständighet, emedan jag derigenom befriades ifrån nödwändigheten att fullborda den länge påtänkta resan till *Pjasina*. Med tillhjälp af nämnda Samojeder granskade jag mina i Dudinka gjorda anteckningar och öfwertygade mig härwid, att hos de åtta wid *Pjasina* och ännu längre österut wid *Taimura* nomadiserande Samojedsläpger ingen wäsentlig olikhet i lingvistiskt hänseende röjer sig. I följe häraf ansåg jag mig kunna med godt samwete slå *Pjasina*-resan ur hågen och ändteligen skruda till undersökningar af de Jenisejska Samojedernes språk och ethnographiska förhållanden. I sådan afsigt afreste jag i början af December ifrån Dudinka till *Lusina* och medtog ifrån sistnämnda winterläger några tjenliga tolkar till *Chantaika*.

Jag hade hoppats att i *Chantaika* finna en *warmare*⁵⁸⁴, *gladare* och mera hellsosam boning, än det usla winterlägret i *Lusina* hade att erbjuda; men i denna förhoppning blef jag ty wärr sviken på det mest nedslående sätt. Den under sommaren ¶ [180] så lju¶sa och trefliga stugan i *Chantaika* war nu oaktadt sin bastanta ugn och sina fyra isfönster nästan lika kall och mörk, som ett Samojediskt

näfvertält⁵⁸⁵. Fuktigheten i stugan war så stark, att wattnet rann utför wäggarne, ehuru renhudar uppspikades⁵⁸⁶ på rummets yttre sida. På den inre lät⁵⁸⁷ jag omkring mitt sofställe utbreda några bastmattor, hvilka fastfröso så starkt⁵⁸⁸ wid wäggen, att de sedermera endast styckewis kunde lösslitas. Ett ungefär lika beklagansvärdt öde drabbade några af oförsigtighet på wäggen upphängda klädesplagg. Det är naturligt, att en så stark fuktighet skulle åstadkomma både os och en annars osund athmosfer i rummet; men mest led jag likwäl af den förfärliga⁵⁸⁹ rök, som wid⁵⁹⁰ eldningen uppfyllde rummet och under sjelfva nyårsnatten jagade mig ifrån bädden ut i skogen.

I ett så beskaffadt logis satt jag i runda tre weckors tid wid en talgdank, som brann oafbrutet ifrån morgonen till aftonen, och sysslade med den Jenisejska Samojediskans twenne dialekt-brytningar, den ena tillhörig de Chantaiska och Karasinska, den andra de staden underlydande Samojederne eller Baj-släkten. Begge dessa munarter sluta sig nära till Tawgy-språket eller den Awamska Samojediskan, och afvika sig emellan blott i några owäsentliga omständigheter. Naturligtwis erinrar hwardera dialekten tidt och ofta om Jurakernes och de Turuchanska Samojedernes granskap. Dessutom synes Baj-språket hafva låntagit ett och annat ifrån den Jenisejska Ostjakiskan.

I och med undersökningen af de Jenisejska Samojed-dialekterna war mitt uppdrag i den Turuchanska polar-regionen fulländadt, och nu bar det åter af till den ryktbara staden Turuchansk. Hvilken ljuf klang äger icke ordet Turuchansk, sedan man lefwat ett⁵⁹¹ halft år på tundran och i twenne månader warit beröfwad solens ljus! I Turuchansk skiner solen alla dagar, här kan man till och med

- 585 näfver-/tält
 586 uppspikades || blef[vo]
 587 lät || hade
 588 starkt || hårdt
 589 förfärliga || star[ka]
 590 wid || under
 591 ett [...] år || sex månader

 [181]

- 592 *och* || *under*
 593 *förfrös* || *hände*
 594 *stationerna, som* || *stationerna.*
 Dessa

på sin kammare fröjda sig af dagsljuset, emedan Turuchansk åtminstone äger fyra hus med glasfönster. Af längtan och otålighet att snart hinna till den solbelysta staden hade jag beslutit att twertemot min wana fortsätta resan både natt och dag; men redan den första natten mötte mig ett äfventyr, som helt och hållet rubbade min reseplan. Samojeden, min skjutskarl, hade under nattens mörker icke warseblifvit, hurusom Jenisej widt och bredt war öfwersvämmad af watten, som uppspirat genom den här och der sönderbrustna isen. Han åkte således in i flödwattnet, renarne förmådde ej draga slädan i land, och wi suto bokstafligen fastfrusna på elfwen – utan råd, utan hjälp, i fara att uti den skarpa kölden förfrysa våra lemmar. Ur denna nöd räddade oss en lycklig tillfällighet. Man hade af respect för några akademiska bref-paquetter affärdat till mig en

❖ [182]

post ❖ ifrån Turuchansk, postkarlen råkade möta oss midt under det farliga äfventyret, och han icke allenaast förhjelpte oss i land, utan lotsade oss äfwen till ett Samojediskt näfwertält, der jag sedermera tillbragte hela natten och⁵⁹² wärmdde min frusna blod med the och de erhållna brefwens innehåll. I nyssnämnda affär förfrös⁵⁹³ en Samojed sina fötter, och en annan, som blifvit utskickad på rekognoscering, borttappades till mitt stora bekymmer.

Öfwerhufwud war resan ifrån Chantaika till Turuchansk förenad med äfventyr och obehagligheter af alla slag. Dessa fördröjde min resa, så jag sällan kunde tillryggalägga mera än 20–30 verst under dygnet. Än braßt en rem, än söndrades en släde, vägen förlorades, renarne tröttnade och man war ofta nödsakad att till fots bana sig vägen till stationerna⁵⁹⁴, som utgjordes af förfallna winterläger, i hwilka den resande knappt finner nödig

wärme, ännu mindre någon förfriskning.^{lxii} 595
 Man föreställe sig min glädje, då jag efter sådana wederwärdigheter omsider emot medlet af Januarii gjorde mitt intåg i Turuchansk, sittande i en liten⁵⁹⁶ släde, som var förespänd med sexton hundar.

❖ [6] ❖ I⁵⁹⁷ Turuchansk dröjde jag endast tre dagar och har sedermera under en ständigt fortfarande opasslighet småningom bråkat mig fram till staden Jenisejsk. Min sysselsättning under resan har varit undersökningen af den Jenisejska Östjakiskans twenne dialecter: den *Imbatska* och den *Symska*. Under detta studium har jag tillfylllest öfvertygat mig om sanningen af de Författares vittsord, som hålla den Jenisejska Östjakiskan för ett ifrån de Finskt-Samojediska språken mycket afvikande tungomål. Wisserrligen träffar man många beröringspunkter så väl emellan Samojediskan, som i synnerhet den Ugriska och Jenisejska Östjakiskan; men det oakadt kan jag ej betrakta sistnämnda språk annorlunda än såsom ett fragment af en egendomlig, med de Finskt-Samojediska språken på afstånd beslägtad familj. Den Jenisejska Östjakiskan är en art Chinesiska, som ej äger⁵⁹⁸ någon fullständig flexion; den älskar att ställa rotstafvelsen i slutet och låter flexionen i nödfall försiggå i början eller midten af ordet, t. ex. *dagafuot*, *kagafuot*, *dagafuot*,⁵⁹⁹ jag, du, han väntar (roten: *fuot* Finn. *ootan*). Ehuru enkel i sin formbyggnad är Jenisejska Östjakiskan likwäl

---

lxii. I Turuchanska kretsen har eländet under innewarande år nått en oerhörd höjd, af skäl att kronan med mindre frikostig hand än tillföre utströr allmosor åt landets innewanare. Emellertid har mjölpriset stegrad sig till den grad, att man i sjelfva Jenisejsk för det närwarande betalar 7 Rub. 50 kop. pudet.

- 595 Change in the footnote:
oerhörd || *förut* ~
- 596 *liten släde* || *släde*
- 597 *I* || *Efter*
- 598 *äger* || *tillåter*
- 599 In Castrén 1855 there is a footnote by Sjögren: "Månne 1:sta och 3:dje personen äro alldeles lika? Sannolikt är här ett misstag begånget." In Castrén 1848f: 266: "Sollten die erste und dritte Person ganz identisch sein? Wahrscheinlich waltet hier irgend ein Versehen ob. S.[jögren]."

- 600 Aleksandr Petrovič Stepanov (1781–1837), the first Governor of Enisejsk Government 1822–1831, Active State Councillor, poet and writer, published several descriptions of his administrative area and collected historical and archaeological material as well as Siberian languages. Энциклопедический словарь ХХХІ: 594–595 [Степановъ, (Александр Петрович)]. Ethnographic description of the peoples in western Siberia with samples of their languages Степановъ 1835 II: 32–117. (TS)
- 601 *måhända* || 1. troligen || 2. kanske
- 602 *Jenisej* || floden *Dubtsches*
- 603 enligt [...] *traditioner* || af äldre pa
- 604 eg. || d. ä.
- 605 The River Kan discharges into the Enisej from the right (east) at N56°31'6" E93°47'3". (TS)
- 606 Ulug-Xem is a Khakas name for the Enisej, not its tributary. (TS)
- 607 *Af* [...] *innehåll* || Sådana
- 608 uppkomsten [...] element || det Ugriska element

genom sina outtömliga bokstafsörvandlingar det mest kaprisiösa språk, jag någonsin studerat.

*Stepanow*⁶⁰⁰ omtalar en tradition, enligt hvilken Östjakerne inwandrat till Jenisej ifrån Tasfloden, kanske till och med ifrån Irtysh. Denna tradition grundar sig måhända⁶⁰¹ derpå, att Tawsowska Samoieder af släkten *Limbel-gup* ned-satt sig wid Jenisej⁶⁰² och efterhand sammansmält med de Jenisejska Östjakerne. Twenne andra släkter bland de Symska Östjakerne påstås hafwa uppstått genom en dylik beblandning. Om man med stöd af gängse traditioner följer den Östjakiska colonisationen i spåren, så finnas bland de Symska Östjakerne tre och de Imbatska endast två veritabla Östjak-släkter.^{lxiii} Äfwen dessa reduceras enligt⁶⁰³ trowärdiga, ehuru mindre utspridda traditioner till tvenne, af hvilka den ena benämnes: *Kanas-ket* Pl[uralis] *Kan-djeäng*, folk af *Kan*, och *Ulj-get* Pl. *Ulj-djeäng*, folk af *Ulj*, eg[entligen]⁶⁰⁴ watten-folk. Man inser lätt, att med benämningarna *Kan* och *Ulj* åsyftas de twenne floder *Kan*⁶⁰⁵ och *Ulu-Kem*⁶⁰⁶, som Jenisej i sitt öfra lopp upptager. Liksom sjelfva benämningarna, angifwer äfwen traditionen, att Östjakerne utwandrat ifrån Jenisej-flodens källor. Man talar till och med om en hög, oöfwerstiglig ås (Altaj), som skulle hafwa brustit, hvarefter Östjakerne genom den bildade fåran banat sig wägen till Sibirien.

Af⁶⁰⁷ sådant innehåll äro de traditioner, jag erhållit; men de förklara ej uppkomsten⁶⁰⁸ af det Ugriska element, som förefinnes i den Jenisejska Östjakiskan. Lättaft förklaras saken, om man an-

---

lxiii. Enligt Preß-tabellerna uppgår hela den Östjakiska stammen wid Jenisej till 904 själar, qvinnor och barn inberäknade.

❖ [8] tager, att Ugriska colonier utwandrat ifrån ❖ Obska systemet⁶⁰⁹ och sammansmält med de Jenisejska Ostjakerne. Till denna förmodan⁶¹⁰ berättigar en tradition, enligt hvilken släkten *Chaibang*⁶¹¹ tillförene skulle hafva bott wid en ”stor flod” (Ob eller Wach) på ”Surgutska sidan”. Wäl motsäger sig traditionen derigenom, att nämnda släkt upp gifwes wara af Samojedisk härkomst⁶¹² och uttryckligen benämnes *Limbel-gup*^{lxiv}; men denna motsägelse grundar sig kanske på någon⁶¹³ förwexling af *Chaibang* med den ifrån *Tas* utgångna *Imljak*-släkten.

Huru äfwen härmed må förhålla sig, så har den skarpt framstickande, till en del ursprungliga, till en ännu större del genom juxtaposition uppkomna frändskap med den Ugriska Ostjakiskan twingat mig att taga en närmare kännedom af den Jenisejska, än afsigten i förstone warit. Hittintills sysselsatt med att samla har jag ännu ej hunnit ordna och systematisera mina anteckningar; men detta skall blifva mitt första göromål efter ankomsten till Minusinsk⁶¹⁴, dit jag i dessa dagar ärnar begifva mig, efter att hafva tillbragt ett helt år i den Jenisejska kretsen.

---

lxiv. Såsom bekant är, tillhör *Limbel-gup* det Tasowska flodsystemet.

- 609 *systemet* || sidan
 610 *förmodan* || tradition
 611 *Chaibang* || ~ Ket
 612 *härkomst* [...] *Limbel-gup* || härkomst
 613 *någon* || en
 614 The town of Minusinsk is situated on a *protoka* (branch) of the Enisej that separates from the main river south of the town and joins it again downstream. The location of Minusinsk is N53°42'31" E91°41'6". The valley surrounding Minusinsk has been of a crucial importance in archaeological research of Southern Siberia since the 18th century, and also several Finnish scholars visited it after Castrén. Белокобыльский 1986 *passim*. (TS)

615 Mscr KK MC 29.3 p. 223–238 (Varia 4.3) seems to have originally consisted of loose sheets, measuring 21.5 x 36 cm. The text has been published as Castrén 1857c. Cf. p. 1412–1414 (*Anmärkning om Jenisej*).

The Enisej is the river with the most water in the whole of Russia. Its length is 3,487 km from the confluence of the rivers Bij-Xem (Bol'šoj Enisej) and Ka-Xem (Malyj Enisej) or 4,102 km when measured from the sources of the Malyj Enisej. It discharges into the Kara Sea. The whole Enisej Basin comprises an area of 2,580,000 km². The breadth of the Enisej varies from some hundreds of metres to 5 km, and its maximum depth is ca. 60 m. Коротаев – Кузьминых 2007. For a list of the tributaries to the Enisej, see Государственный водный реестр (<http://www.textual.ru>) with search “Енисей”. (TS)

616 *Huk* || C

617 The Samoyed groups mentioned here are all Selkups. (TS)

618 *tillryggalägger* [...] || Parallel version in the margin: Under sitt lopp ifrån Turuchansk till Ishafvet tillryggal[äg]ger Jenis[ej] [footnote: Jenis. k[al][a]s af Ostj[akerne]] ~~om när~~ en sträckning af vid pass 200 verst och framter derunder en m[ån]gfaldt etc.

619 *till* [...] *utlopp* || till Tolstoj Nos

620 *vidpass* || 1. närmare || 2. omkring

621 *flod-/bottnet*

622 *skall hon* || 1. säges floden || 2. säges Jenisej || 3. säges hon

623 *sommar-/watten*

624 *upptaga* || endast ~

625 The River Angara runs into the Enisej from the right (east) at N58°6'0" E93°0'0". It was previously also known as the Verxnjaja Tunguska along its middle course, before they were discovered to be the same river. At present, V. Tunguska is the name of another river in the Omsk region. Гаврилов 1970. (TS)

❖ 223 ❖ 22

Jenisej.⁶¹⁵

Floden Jenisej, som af Östjakerne benämnes *Huk*⁶¹⁶ l. *Kuk*, af Tunguserne: *Joandesi*, af Natsko-Pumpok[olska] Samojeder⁶¹⁷: *Njoandesi*, af de Turuchanska Samojederne: *Kold*, af de Tasowska *Njakal-Kold* tillryggalägger⁶¹⁸ ifrån Jenisejsk till⁶¹⁹ sitt utlopp vidpass⁶²⁰ 2000 verst. Under detta vidsträckta lopp företer hon en mångfaldt vexlande character. I början af sin bana är hon ganska strid, men eger dock inga wattenfall, inga farliga klippor eller skär, ehuru flodbottnet⁶²¹ säges wara ganska ojemt och stenigt. Här nästan öfverallt jembred skall hon⁶²² vid lågt sommarwatten⁶²³ upptaga⁶²⁴ 1–2 verst, men om wären öfverswämmar hon en dubbelt och mer än dubbelt så stor yta. Ända ifrån utloppet af Angara eller öfra Tunguska⁶²⁵ allt intill mynningen⁶²⁶ af Sym fortlöper Jenisej i samma riktning, utan att derwid bilda några betydliga holmar eller grenar.^{lxv} Af flodens stränder är den venstra mycket lågländt, lerhaltig, uppfylld mer kärr och ängsslätter, samt ❖ bewuxen⁶²⁷ med en

❖ 224

lxv. På resan ifrån Jenisejsk till Ust-Sym anmärkte jag endast 12 större och smärre holmar, bland hvilka de tvenne största sades äga en längd af 8 verst, men öfriga allena af 1–3 verst.

ymnig löfskog. Denna sida benämnes af Ryssarne omkring Jenisejsk *polskaja* (af поле, fält, ängsslätt), men lägre ned *navolotschnaja* (af наволокъ, låg udde) och närmare⁶²⁸ utloppet *Juratskaja* d. ä. den af Juraker bebodda sidan. Den högra sidan är allestädes känd under namnet:⁶²⁹ *kamenaja* d. ä. den bergiga eller steniga sidan. Denna sida är af en mycket steril beskaffenhet och frambringar mest⁶³⁰ barrträd⁶³¹, sås[om] gran⁶³², tall⁶³³, ceder⁶³⁴, lärkträd⁶³⁵, den så k[al]l[a]de *pichtá* (abies[⁶³⁶])⁶³⁶. Långsmed nämnda⁶³⁷ sida beledsagas Jenisej⁶³⁸ af bergssträckning⁶³⁹, som än fortlöper wid sjelfva flodbädden, än⁶⁴⁰ aflägsnar sig 2–6 verst ifrån stranden, än åter helt och håller försvinner ur ögnasigte, såsom vid staden Jenisejsk, nedanom byn Antsyferowa o. s. v. Denna höjd är ej af någon särdeles betydenhet; den liknar blott en ås och kallas⁶⁴¹ vanligtvis äfven af Ryssarne *chrebet*⁶⁴², men⁶⁴³ innehåller likväl en stenbunden mark och på sina ställen äfven klippfasta hållar. Å ömse sidor begränsas Jenisej wid högt vatten af en brant strand eller så kallad *jar*⁶⁴⁴, men då vårvattnet afsätter sig, äro begge⁶⁴⁵ stränderna merendels långsluttande och uppfyllda⁶⁴⁶ dels med knappersten[.] dels⁶⁴⁷ med stora stenhölster eller på⁶⁴⁸ Ryska så kallade *korgí*.⁶⁴⁹ Sandstränder förekomma i en talrikare mängd först under flodens nedersta lopp. Så väl den högra som den venstra stranden är befolkad. Hwardera⁶⁵⁰ stranden är befolkad med Ryssar och Ostjaker, men företrädesvis intaga likväl inom ifrågawarande

225

- 626 *mynningen* || utloppet
 627 *bewuxen* || 1. be[wuxen] || 2. öfverallt
 628 *närmare* || omkring
 629 *namnet:* || namnet af
 630 *mest* || endast
 631 *mest barrträd [...] lärkträd* || 1. mest gran, tall samt flere andra slags barrträd. || 2. mest gran, tall och andra med || 3. mest gran, tall samt flere andra slags barrträd || 4. mest barrträd, gran, tall, ceder, lärkträd || 5. mest barrträd, sås. gran, tall, ceder, lärkträd
 632 Siberian spruce (*Picea abies obovata*). Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/norway-spruce>. (TS)
 633 Scots pine (*Pinus silvestris*). Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/scots-pine>. (TS)
 634 With *ceder* Castrén means Siberian cembra (*Pinus cembra sibirica/P. sibirica*) growing throughout the taiga zone. Семенов – Белов 2015: 239–245. (TS)
 635 Siberian larch (*Larix sibirica*), growing both in European Russia and Siberia, and in both the taiga and the forest steppe zone. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/fi/puut/siperianlehtikuusi>; Семенов – Белов 2015: 239–241, 246–248. (TS)
 636 Siberian fir (*Abies sibirica*), growing at altitudes higher than 600 m above sea level in the taiga zone. Семенов – Белов 2015: 241. (TS)
 637 *nämnda sida* || sin högra strand
 638 *Jenisej* || flods<tr[an]d>en
 639 bergs-/sträckning
 640 *än* || ~ åter
 641 *kallas vanligtvis* || kallas
 642 Ridge.
 643 *men [...] hållar* || ehuru den är ganska stenbunden och på sina ställen innehåller klippfasta ~~wäggar~~ hållar
 644 Ravine.
 645 *begge [...] långsluttande* || stränderna å ömse sidor sluttande
 646 *uppfyllda[...]s med* || 1. uppfyllda med || 2. betäckta med

- 647 *dels* || ~ äfven
 648 *på [...]* kallade || så k[allade]
 649 *korgí. [...]* Hwardera || *korgí.* Hwardera
 650 *Hwardera* || 1. ~ || 2. Så[som]
 651 *venstra* || högra
 652 Castrén wrote here a mark for a footnote, but the footnote itself does not exist.
 653 *myinningen* || P[odkamennaja]
 654 Castrén is mistaken here. The Enisej actually turns towards the east ca. 10 km after the River Sym but it resumes its original north-west direction already 10 km later. (TS)
 655 The River Dubčes discharges into the Enisej at N60°55'53" E89°40'12". (TS)
 656 *Togówa* || 1. ~ || 2. ~ vidgar sig Jenisej
 657 *Wid* || H
 658 *Zotino* at N60°53'44" E89°41'30". (TS)
 659 *hon sig väl* || sig floden åter
 660 *emellan [...]* *Osinowa* || 1. öfverträder kort derpå alla gränsor. Emellan byarna *Worogowa* och *Osinowa* widgar hon sig till || 2. öfverträder kort derpå alla gränsor. Emellan byarna *Worogowa* och *Osinowa* utbreder sig || 3. kort derpå emellan byarna *Worogowa* och *Osinowa* utbreder sig || 4. kort derpå emellan byarna *Worogowa* och *Osinowa*
 661 *åter ny* || wi[da]
 662 This number is quite correct. (TS)
 663 *ganska* || oändligt
 664 *sina* || den
 665 *reser* || wisar
 666 *som [...]* *Kachelowa* || 1. som säges fl || 2. den hör Kach[elowa]
 667 The River Xaxalevka, discharging into the Enisej from the left (north-west) at N61°21'17" E89°34'0". (TS)
 668 *löpa* || fortlöpa
 669 *på [...]* *upptäcker* || ej warsnar
 670 *trånga bergspass* || fåra
 671 *wackra* || ins[jölika]
 672 *Detta bergspass* || 1. Det nämnda || 2. Detta bergspass || 3. Det nämnda bergspasset, som af Ryssarne kallas <m>oku, är å ömse sidor omgifven

område begge folkslagen den venstra⁶⁵¹ stranden, då deremot Tunguserne förnämligast uppehålla sig höger om floden.⁶⁵²

Wid utloppet af Sym gör Jenisej en betydlig böjning åt öster och bibehåller denna riktning ända till mynningen⁶⁵³ af Podkamennaja Tunguska.⁶⁵⁴ Under detta stadium vidgar sig floden några verst nedanom utloppet af Dubtsches⁶⁵⁵ eller vid sjelfva mynningen af Togówa⁶⁵⁶ till en ansenlig fjärd – den första nedanom Jenisejsk. Wid⁶⁵⁷ *Sotina* by⁶⁵⁸ samlar hon⁶⁵⁹ sig väl inom strängre gränsor, men emellan⁶⁶⁰ byarna *Worogowa* och *Osinowa* öppnar sig åter⁶⁶¹ ny, wida större fjärd, hvilken på somliga ställen uppgifves äga en bredd af 10 verst⁶⁶². Fjärden erbjuder en ganska⁶⁶³ pittoresk anblick genom sina⁶⁶⁴ oräkneliga holmar, uddar och vikar. Bergen fortlöpa såsom vanligt på flodens högra sida, men snart reser⁶⁶⁵ sig äfven å den venstra en ansenlig bergssträckning, som⁶⁶⁶ till Jenisej beledsagar den lilla ån *Kachelowa*⁶⁶⁷, med anl[edning] hvaraf äfven sjelfva berget benämnes *Kachelowa Gora*. Bergssträckningarna å ömse sidor om Jenisej löpa⁶⁶⁸ i en bågförmig riktning och draga sig så nära tillsammans, att ögat på⁶⁶⁹ afstånd ej upptäcker den trånga⁶⁷⁰ bergspass, som leder ifrån den wackra⁶⁷¹, insjölika fjärden. Detta⁶⁷² bergspass omgifves å ömse sidor af colossal klippväggar, emellan hvilka watten störtar sig fram i brusande hvirflar, utan att likwäl bilda någon egentlig chatacraft. Straxt⁶⁷³ nedanom nämnda bergspass upptager Jenis[ej] det mäktiga tillflödet af

Podk[amennaja] Tung[uska], antager⁶⁷⁴ dervid en [nordvästlig] riktning och fortgår⁶⁷⁵ sedan i obetydliga böjningar ända till utloppet⁶⁷⁶ af Jelogui. Under detta stadium begynner flodens strömkraft redan ✦ förminskas⁶⁷⁷ och hon tillryggalägger nu sin bana i djupa fjärdar, hvilka äro 2–4 verst breda och skiljas från hvarandra genom sina framskjutande uddar och näs. Stränderna äro å omse sidor höga, sandiga, stundom nakna, men vanligen öfverwuxna med barrträd. Den bergssträckning, som tillförene blifvit sedd på⁶⁷⁸ venstra sidan slutar sig i en udde wid Sumarokowa-by⁶⁷⁹, hwarefter⁶⁸⁰ denna sida återtager sin lågländta, lerhaltiga, kärraktiga character. Allt⁶⁸¹ fortfarande ser man å omse sidor äfven stenuppfyllda⁶⁸² stränder, och wid Komsina-by⁶⁸³ finnes en udde, som i följe af sin steniga beskaffenhet benämnes Kamenoj Mys. Wid samma by anmärkte jag en holme, som⁶⁸⁴ sades vara 8 verst lång. En annan af 10 verst är belägen wid Borodina; men för öfrigt äro holmarna äfven inom denna station både ganska⁶⁸⁵ få och obetydliga. Nedanom Sumarokowa by widtaga de så kallade vinterlägren, hvilka allt intill Turuchansk med få undantag äro belägna på den högra elfs-sidan.⁶⁸⁶

Efter utloppet af Jelogui gör⁶⁸⁷ Jenisej en böjning åt [nordoäst]⁶⁸⁸ och⁶⁸⁹ fortlöper sedermera i denna⁶⁹⁰ riktning⁶⁹¹ med flera smärre böjningar allt⁶⁹² till hafvet. I⁶⁹³ början af detta vidsträckta lopp ✦ bibehåller Jenisej fortfarande⁶⁹⁴ sin förra character. Hon⁶⁹⁵ är⁶⁹⁶ endast mera rak i

- 673 *Straxt nedanom [...]* || 1. Kort derpå upptager Jenisej infall. || 2. D[etta] || 3. Bergspasset upptager blott en längd af N<e> || 4. Straxt nedanom detta || 5. Straxt nedanom det nämnda bergspasset
- 674 *antager [...] riktning* || gör dervid en böjning åt
- 675 *fortgår sedan* || fortlöper derpå
- 676 *utloppet* || 1. utlopp[et] || 2. mynn[ingen] || 3. sin
- 677 *förminskas [...] fjärdar* || 1. förminskas, och hon tillryggalägger sina <---> <bana> i en oräknelig mängd fjärdar || 2. förminskas och hon tillryggalägger nu sin bana under characteren af fjärdar
- 678 *på [...] sidan* || 1. ~ || 2. venster om floden
- 679 Sumarokovo is situated at N61°39'30" E89°45'9". (TS)
- 680 *by, hwarefter* || by. Derpå är den venstra
- 681 *Allt fortfarande [...]* || 1. Dock finnas så wäl äfven å högra som venstra || 2. Li stenuppfyllda || steniga
- 682 *Komsa* at N61°52'0" E89°18'32". (TS)
- 683 *som [...] lång* || af 8 verst
- 684 *ganska få* || få
- 685 *[...] elfs-sidan.* || ~ Jelogui utfaller i Jenisej med nio särskildta mynningar
- 687 *gör* || antager
- 688 Castrén forgot the direction, Castrén 1857c: 278 added: NO (?).
- 689 *och* || uti
- 690 *denna* || samma
- 691 *riktning med* || riktning, men i
- 692 *allt* || ända
- 693 *I [...] lopp* || Ända till utloppet af nedra Tunguska förändrar Jenisej icke icke
- 694 *fortfarande character* || ungefär samma character såsom under nästföreg. stadium
- 695 *Hon* || 1. Jen[isej] || 2. Kanske är || 3. Floden
- 696 *är endast* || är

- 697 *som* || s<-->
- 698 [...] *storlek*. || 1. ~ Vegetationen undergår ingen annan betydlig förändring || 2. ~ Vegetationen börjar aftaga och träden antaga redan ett dwer[g]artadt utseende.
- 699 *venstra* || högra
- 700 *varseblir man* || ser man låga
- 701 *med undantag [...]* || esomoftast långt utstickan[de]
- 702 (*наволокъ*). || 1. ~ , medan uppå den högra brandta d uddar (мысь) här och der här och der wisa upp<--> || 2. men på den högra resa sig vanl. esomoftast brandta uddar (мысь).
- 703 [*man*] || den resande – Castrén has forgotten to write the word to replace *den resande*; *man*, added in Castrén 1857c: 278.
- 704 *ännu* || <-->
- 705 *inemot [...]* af || 1. till utlopp[et] || 2. till mynningen af
- 706 *Efter att [...]* || 1. Genom tillflödet före før af sistnämnda flod || 2. Wid utloppet || 3. Efter att hafva upptagit nyssnämnda [flod] vidgar sig Jenisej till en ganska vidsträckt fjärd, men kort derefter snart ut<g>ör såges uppgifves flodens bredd endast knapt till tvenne verst. || 4. Efter att hafva upptagit nyssnämnda flod widgar sig Jenisej till en ganska betydligt [sic] fjärd, men nedanom Turuchansk kort derpå smalnar hon åter och fortlöper sedan ~~än 2, än 3~~ <--> <--> med en omvexlande bredd af 2–7 verst ända till mynningen af Dudinka.
- 707 *kort derpå* || åter
- 708 *tillryggälagger [...]* verst. || 1. fortlöper sedan med den omvexlande bredden af 2 <--> –6 verst bredd, intill || 2. fortlöper sedan en bet. sträckning med den omvexlande bredden af 2 <--> –6 verst bredd, intill || 3. tillryggälagger sedan flera hundra verst med en omvexlande bredd af 2–4 samt 5–6 verst intill Lusina-b[y] vinterläger, der floden såges vara 7 verst bred.

sitt lopp och fjärdarna afvexla ej så ofta som⁶⁹⁷ under föreg[ående] stationen. Holmarna tillwexa så väl i antal som storlek.⁶⁹⁸ På venstra⁶⁹⁹ sidan om floden varseblir⁷⁰⁰ man med⁷⁰¹ undantag af åsen wid Dolgo-oströff endast låga landtungor (наволокъ).⁷⁰² Ungefär 12 v. ofvanom Mirojedinska vinterlägret öfverraskas [man]⁷⁰³ af en brant klippvägg, som nästan utan afbrott fortlöper längsmed den högra stranden ännu⁷⁰⁴ 10 verst nedanom nyssn[ämnd] by, eller inemot⁷⁰⁵ mynningen af nedra Tunguska.

✠ 229 ✠ Efter⁷⁰⁶ att hafva upptagit nyssnämnda flod vidgar sig Jenisej till en ganska betydlig fjärd men smalnar kort⁷⁰⁷ derpå och tillryggälagger⁷⁰⁸ sedan flera hundra verst med en omvexlande bredd af 2–4 samt 5–6 verst. Wid⁷⁰⁹ Lusina vinterläger når⁷¹⁰ hon en bredd af 7 verst, wid Samylowa uppgifves⁷¹¹ bredden till 8 och wid öfra Kreštowa till⁷¹² 10 verst bred. Nedanom Kreštowa delar sig Jenis[ej]⁷¹³ i flere grenar, hvilka sammanräknade upptaga⁷¹⁴ wid⁷¹⁵ Seljakina 20 och wid Tolstoj Nos 35 verst. Ju⁷¹⁶ mera floden breder⁷¹⁷ sig på ytan, desto lugnare blir den⁷¹⁸ i sitt lopp, och nedanom Turuchansk är dess⁷¹⁹ strömkraft öfverhufvud ganska obetydlig. Inom detta stadium märker man⁷²⁰ en⁷²¹ mängd holmar utmed den högra flodstranden ifrån Jermakowa till Karasina och allt framgent till Igarskoje, men i⁷²² största antal anträffas de likväl nedanom Kreštowa.⁷²³ Den högra sidan⁷²⁴ af floden bibehåller sin⁷²⁵ upphöjda char[acter] ✠ ännu⁷²⁶ 200 v[er]st nedanom Tolst[oj]

✠ 230 ✠

Nos, hvarefter åsen efterhand sänker sig. På den venstra omvexla nedanom Anguticha både höga och låga stränder.⁷²⁷ Vegetationen aftager nästan vid hvarje steg. Furan hinner ej längre än till Turuchansk, aspen⁷²⁸, hæggen⁷²⁹ och пихта upphöra vid Kureika; cedern träffas ej⁷³⁰ nedanom Plachina; granen och dwergbjörken⁷³¹ förekomma sparsamt vid Dudin[k]; lärkträdet upphör i trakten [af] Öfra Krestowa, wid⁷³² floderna Cheta⁷³³ och Solennaja vid Tolstoj Nos frodas⁷³⁴ blott låga videbuskar. Oaktadt⁷³⁵ naturens⁷³⁶ njugga gåfvor hafva⁷³⁷ likväl Ryska colonister nedsatt längs flodens lopp ännu 350 [verst] nedanom T[olstoj] Nos och skola etc. i fordna tid[er] hafva sträckt sig ännu vida nordligare. Deras vinter-läger äro [till] större [delen] belägna vid⁷³⁸ den högra flodsidan, ehuru äfven många anträffas⁷³⁹ på den venstra, i synnerhet emellan st[aden] Turuch[ansk] och byn Chantaika.

231

För⁷⁴⁰ att nu äfven nämna om Jen[i-sej] flodens skatter, så hvimlar hon af en oändlig mängd särskildta⁷⁴¹ och till en del ganska läckra fiskarter, sås[om] *ossetra*, *sterläd*, *kofterka*⁷⁴², *muksun*, *njelma*, *tschir*⁷⁴³, *taimen*⁷⁴⁴, *peljedka*⁷⁴⁵[,] *omyt*⁷⁴⁶, *sik*⁷⁴⁷, *harjus*⁷⁴⁸, *sill*⁷⁴⁹, *peskar*⁷⁵⁰, *jelets*⁷⁵¹, att⁷⁵² ej tala om gädda, abborre, lake, girs och särskildta⁷⁵³ insjö-fiskar, såsom *karas*, *jelets*, *ljen*⁷⁵⁴, *kunsja*⁷⁵⁵, *tschebak* m. m.⁷⁵⁶ Samtliga dessa fiskarter indelas af ortens inwånare uti⁷⁵⁷ tvenne slag: 1. *rödfisk*, hvarmed man förstår de tre störarterna: *ossetra*, *sterläd* och *kofterka*, 2°) *hvit-fisk*, hvilken⁷⁵⁸ benäm[nin]g innefattar alla de

- 709 *Wid Lusina* || 1. Nedanom Dudinka || 2. Nedanföre
- 710 *när [...] verst* || 1. säges floden vara sju || 2. vidgar sig floden till sju || 3. när hon ändteligen
- 711 *uppgifves* || 1. till || 2. säges
- 712 *till 10* || 10
- 713 *Jenis.* || floden
- 714 *upptaga* || än
- 715 *wid* || nedanom
- 716 *Ju mera [...]* || 1. Floden är i sitt nedra lopp || 2. I hela sitt nedra lopp är Jenisej öfverhufvud ganska lugn i sitt lopp
- 717 *breder sig* || 1. s || 2. vidgar sig
- 718 *den* || hon
- 719 *dess* || flodens
- 720 *man* || <-->
- 721 *en mängd* || ett betydligt f<--> antal
- 722 *i [...] anträffas* || 1. i största mängd förekomma de || 2. största mängd af holmar förekomma
- 723 *Krestowa.* || ~ , hvarest floden liknar en s[<jö>]
- 724 *sidan af floden* || flodstranden
- 725 *sin* || 1. af || 2. <-->
- 726 *ännu [...] stränder.* || 1. ända till flodens utlopp, men på den venstra omvexla både höga och låga stränder. || 2. ända till flodens utlopp, men på den venstra omvexla nedanom Anguticha-vinterläger både höga och låga stränder.
- 727 *[...] stränder.* || 1. ~ Ofvanom Turuchansk anmärkte jag bl <--> alltsedan ofvan<--> || 2. Emellan Sumarokowa || 3. Ryssarnes vinterläger äro belägna å ömse sidor om elfven, ofvan
- 728 *Aspen (Populus tremulus).* Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/aspn>. (TS)
- 729 *Bird cherry (Prunus padus borealis).* Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/bird-cherry>. (TS)
- 730 *ej nedanom* || ännu vid
- 731 *Dwarf birch (Betula nana).* Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/puut/dwarf-birch>. (TS)

- 732 *wid [...] Tolstoj Nos* || 1. i trakten af Tolstoj Nos || 2. och i trakten af Tolstoj Nos
- 733 Castrén means the Bol'saja Xeta, running into the Enisej at N69°33'0" E84°15'0". (TS)
- 734 *frodas [...] låga* || vexe endast svaga
- 735 *Oaktadt naturens [...] Chantaika*. || 1. Innewånare vid nedersta loppet af Jenisej bestå af Ryssar, Samoje och skilda grenar af den ut vidsträcktta Samojed-stammen. || 2. Innewånare är || 3. Ryska || 4. Innewånare är || 5. De Ryska vinterlägren fortgår ~~ännu~~ 350 verst nedanom Tolstoj Nos och skola i fornda tider ~~hafva~~ sträckt ännu wida nordligare. Ifrån Turuch[ansk] ända till Chantaika äro ~~de~~ vinterlägren till större delen belägna på venstra flodsidan men ~~ned~~ lägre ned anträffas nästan utan undantag på den högra sidan. Den nordligaste kyrkan är belägen wid Tolstoj Nos, der likväl || 6. Innew[ån]arne i de nämnda vinterlägren både ofvan och nedanom Turuchansk utgöras af bönder, Turuchanskanska [sic] borgare och en stor mängd deporterade. || 7. Innew[ån]arne i de nämnda vinterlägren både ofvan och nedanom Turuchansk utgöras af bönder, deporterade och Turuchanska borgare. ~~De lifnära~~ ~~Då åkerbruk~~ De lifnära sig i hela Turuchanska samt den ~~större~~ norra delen af Jenis[ejska] området ~~genom~~ hufvudsakligen genom fiskafänge, som olika [på] orter bedrifves på olika så efter fiskens som flodens eg<en> beskaffenhet. || 8. Innewånare i de
- 736 *naturens* || ve[getationens]
- 737 *hafva [...] nedsatt* || bo likväl Ryska colonister ännu etc.
- 738 *vid* || på
- 739 *anträffas* || 1. ~ || äfven ~
- 740 *För [...] fiskarter, sås.* || Såsom bekennt är, hvimlar Jenisej-floden af en oändlig mängd fiskarter, såsom
- 741 Mscr: skärskildta
- 742 The roe of a young sturgeon was called *kosterki*, according to Pallas 1831: 92–93: "*Ovula nigrescentia, raro casu (in Jaicensibus) alba, in seniori pisce, parciora et sapidiora tumque Imperiali mensae destinata; juniores asperrimi, macilentii, viles, pro diversa varietate, imo specie quibusdam habiti, Kosterki appellatur; [...]*." Castrén, however, seems to have understood that *kosterka* would be a separate species, in which he is mistaken. (TS)
- 743 *Чуп* or *щокуп*, broad whitefish (*Coregonus nasus*), living in Siberian rivers. Северная энциклопедия 2004: 1066. (TS)

- 744 *Таймень*, taimen or Siberian salmon (*Hucho taimen*), a salmon-related fish in Siberia and eastern parts of European Russia. Северная энциклопедия 2004: 932. (TS)
- 745 *Пелядь*, peled or northern whitefish (*Coregonus peled*). Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/peled>. (TS)
- 746 *Омуль*, omul (*Coregonus migratorius*), living in other northern rivers of East Russia and Siberia except the Ob'. Решетников 2014a. (TS)
- 747 *sik* || om[yl]
Common or European whitefish (*Coregonus lavaretus*) with a wide distribution in Northern Eurasia. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/whitefish>. (TS)
- 748 *harjus*, [...] *peskar* || *harjus*, *peskar*
Grayling (*Thymallus thymallus*), a salmon-related fish with a wide distribution in Eurasia. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/grayling>. (TS)
- 749 Herring (*Clupea* sp.). (TS)
- 750 *Пескаръ*, gudgeon (*Gobio gobio*). Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/gudgeon>; Решетников 2014c. (TS)
- 751 *jelets* || *ljen*
- Елец*, common dace or Eurasian dace (*Leuciscus leuciscus*). Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/dace>. (TS)
- 752 *att ej* [...] || *kunsja*
- 753 *särskildta* || s[åda]na
- 754 *Линь*, tench (*Tinca tinca*), living in European lakes and rivers and also in the Ob' and Enisej as well as Lake Bajkal in Siberia. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/tench>; Решетников 2010b. (TS)
- 755 *Кунджа*, whitespotted char (*Salvelinus leucomaenis*), a trout-related fish, living in the Bering, Okhotsk and Japan Seas. Решетников 2010a. (TS)
- 756 Also Латкинъ 1894a: 640 lists the same fish species as Castrén as the most important ones. According to him, maritime species were found in the river as far as the mouth of the River Xantajka, and some species as far as the Osinovo rapids. He criticizes the fishermen because of their irrationality and inability to produce even the simplest processed products such as caviar. (TS)
- 757 *uti* [...] *slag*: || *uti*
- 758 *hvilken* [...] *innefattar* || 1. ~ || 2. under *hvilken* benämng man förstår

- 759 *Den röda [...]* *Jenisej*. || 1. Den röda fisken säges vartiden *styra* komma i största mängd ifrån *Baikal* utför *Angara* och *styra Jenisej* utåt *hafvet* utför *Jenisej* ned åt *hafvet*, derifrån den ~~m~~ om hösten återwänder till sitt winterläger antingen i *Angara* eller någon || 2. Den röda fisken säges under vintern b
- 760 *påstås* || 1. är bekant || 2. är troligt
- 761 *att endast [...]* *hinner ej* || 1. att sterländen *ej* *hinner* || 2. att endast ossetran *hinner* fullborda *dna* *vidstr.* *färd*, ty åtminstone *hinner* || 3. att endast ossetran *hinner* fullborda *dna* *vidstr.* *färd*, ty åtminstone *Sterländen* säges
- 762 *trakten* || om
- 763 *Krestowa* || C
- 764 *icke ses nedanom* || återwänder ifrån
- 765 *simovje* || зимовье
- 766 *Sturgeon migrates 500–2,500 km to the sea to spawn and the migration may last over a year.* Северная энциклопедия 2004: 703. (TS)
- 767 *Mscr: årstiden*
- 768 *De följas [...]* || 1. *Hwad* åter den så kallade hvita fisken beträffar, || 2. Så väl ~~den röda~~ *störarne* som äfven många fiskarter tillryggalägga sin vandring i stora skaror, (Russ.) *juro*) och || 3. H<--->
- 769 *юпа*
- 770 *behöfver* || 1. dra || 2. två
- 771 2 || 1
- 772 *enda stör* || f[isk]
- 773 *[...] sig.* || ~ Detsamma gäller äfven om sillen och flera hvita fisk-arter. Men *hwad* deras
- 774 *rikta [...]* *hufvud* || håller *hufvudet*
- 775 *dna fisk* || hon
- 776 *rastar, så* || rastar i
- 777 *den [...]* *ekonomie* || *störens ek[onomie]*
- 778 *följer* || iaktager
- 779 *resor [...]* *floden* || *flod-resor*
- 780 *uppstiger* || *wisar sig*

☞ 232

öfriga fisk-slagen. ☞ Den⁷⁵⁹ röda fisken säges om våren komma i största mängd ifrån *Baikal* och *styra* utför *Angara* till *Jenisej*. Hon synes hafva för afsigt att under sommaren göra en excursion till *hafvet*, men det påstås⁷⁶⁰, att⁷⁶¹ endast ossetran *hinner* fullborda *d[en]na* *vidstr[äckta]* *färd*, ty åtminstone *sterländen* *hinner* *ej* längre än till *trakten*⁷⁶² af *Krestowa*⁷⁶³ winterläger, och att *kofterka-fisken* *icke*⁷⁶⁴ ses nedanom *Sagubskoje simovje*⁷⁶⁵, belägen 80 verst nedanom *Tolstoj Nos.*⁷⁶⁶ Alla dessa fiskarter återwända om hösten till sina vinterstationer, ty de älska att under denna kalla årstid⁷⁶⁷ ligga stilla i djupa gropar. En del stadnar i *Jenis[ej]*, en annan del går uppför *Angara* till *Baikal* – den förra säges om sommaren vara fetare och mera mörk, än den som öfvervintrar i *Jenis[ej]*. De⁷⁶⁸ följas wanligen åt i stora skaror (R. juró⁷⁶⁹) och det säges, att en skara ofta behöfver⁷⁷⁰ 2⁷⁷¹ a 3 dagars tid för att passera ett ställe, hvarefter åter på flere dagar ingen enda⁷⁷² *stör* *wisar sig*.⁷⁷³ *Wid* sin *färd* utför *floden* framskrider *stören* ganska långsamt och på sådant sätt, att hon alltid rikta⁷⁷⁴ sitt *hufvud* emot *strömmen*. Dessutom ligger ☞ *d[en]na*⁷⁷⁵ *fisk* ofta stilla och rastar,⁷⁷⁶ så snart hon anträffar djupa och mjuka gropar i *flodbottnet*. Så be[s]kaffad är den⁷⁷⁷ röda fiskens *ekonomie*.

☞ 233

Hwad den så kallade hvita fisken beträffar, så följer⁷⁷⁸ hon en i många afseenden motsatt lefnadsart. Hon älskar företrädeswis *hafvet* och gör sommar-tiden endast korta resor⁷⁷⁹ uppför *floden*. Tidigaft om våren uppstiger⁷⁸⁰ *tshir-fisken*,

hvilken begynner⁷⁸¹ sin färd under sjelfva islossningen och⁷⁸² hinner till Turuchansk kring⁷⁸³ Petri och Pauli-dag⁷⁸⁴. Samtidigt med *tschir* börjar äfven *siken* sin wandring och fortsätter densamma under större delen af sommaren. Derpå⁷⁸⁵ visar sig njelma-fisken, som fångas wid⁷⁸⁶ Turuchansk ifrån början af Augusti uti 2–3⁷⁸⁷ veckors tid. Nu⁷⁸⁸ följer de talrika fiskarter, som af Ryssarne benämnas *muksunar*, *taimener*, *omyler*⁷⁸⁹ o. s. v., hvilka inträffa i Turuch[ansk] omkring medlet⁷⁹⁰ samt sedn[are] hälften af Aug[usti]. Allra sist uppstiger sill-fisken⁷⁹¹, hvilken under⁷⁹² hela hösten ej hinner längre än till Podkamennaja Tunguska.⁷⁹³ Samma⁷⁹⁴ är fallet är fallet med *tschir*, *muksun* och till och med den så k[al]l[a]de njelma-fisken.

234

Bland de öfriga fiskarterna träffas⁷⁹⁵ *njelma* ännu wid *Schadrina*, inom Jenis[ejska] kretsen, men bl[and]⁷⁹⁶ de öfriga från hafvet uppgående fisk-arter blifva enda⁷⁹⁷ sik, *tugun*⁷⁹⁸ fångade ofvanom Podk[amennaja] Tunguska. Å⁷⁹⁹ andra sidan fångas fisk⁸⁰⁰ i vida större mängd ofvanom Podk[amennaja] Tunguska, än nedanför densamma. Samtliga de hvita fisk-arterna draga sig till hafvet efterhand under hela hösten, allt inpå Dec[ember] månad.

Fänget⁸⁰¹ af de nyssomförmälda⁸⁰² fiskarterna bedrifves⁸⁰³ på olika orter med⁸⁰⁴ olika redskap. Emellan Jenisejsk⁸⁰⁵ och *Schadrina* fångas den så k[al]l[a]de röda fisken enda⁸⁰⁶ med *krok*, samt den hvita med små nät och strandnot. Stora⁸⁰⁶ nötter och nätbragder kunna⁸⁰⁷ här ej

- 781 *begynner sin färd* || 1. wid Tolstoj Nos går uppför floden || 2. inträffar wid Tolstoj Nos
- 782 *och hinner* || och af sådan anledning <-->
- 783 *kring [...]* *Pauli-dag* || 1. omkring || 2. i början af Julii
- 784 29 June Old Style.
- 785 *Derpå [...]* *njelma-fisken* || 1. *Njelma-fisken* hi[nner] || 2. Efter dessa fiskarter följer kommer
- 786 *wid* || omkring
- 787 2–3 || tva
- 788 *Nu [...]* *fiskarter* || Derpå komma i m
- 789 *omyler* o. s. v., || *omyler*,
- 790 *medlet [...]* *af Aug.* || medlet af Aug.
- 791 *sill-fisken* || sillen
- 792 *under [...]* || 1. redan || 2. också ej fångas wid Turuch. omkring
- 793 *Tunguska.* || *Tunguska*, der hon begynner sitt återtåg.
- 794 *Samma* || 1. *Njelma* || 2. *Sammar*
- 795 *träffas* || fångas
- 796 *bl. de öfriga* || de flesta
- 797 *endast* || 1. de sällan |2. s<ä>lla[n]
- 798 A whitefish sp. (*Coregonus tugun*) in Siberian rivers. (TS)
- 799 *Å [...]* *fångas* || Å andra sidan är den röda fisken dessto mindre gifvande mer
- 800 Castrén 1857c: 281: den röda fisken
- 801 *Fänget* || Fångsten
- 802 *nyssomförmälda* || skilda
- 803 *bedrifves* || 1. är || 2. fången
- 804 *med [...]* *redskap* || mycket olika
- 805 *Jenisejsk* || Turuchansk
- 806 *Stora [...]* *nätbragder* || Stora nätbragder
- 807 *kunna här* || kunna

- 808 *dess botten* || flod-/bottnet
 809 *brukas vid* || begagnas för
 810 *njelma* || ~ fisken
 811 *I byn [...]* || Om I byn Jartsówa är om-
 kring några v. ofvan utloppet af Sym
 beg fångas den röda fisken så väl icke
 allenast med <=> krok, såsom utan
 äfven med <--> fångar man den röda
 fisken med det så kallade *póplavny*,
 hvilket redskap utkastas ifrån tven-
 ne båtar, hvarefter fiskarne ro utför
 floden med nätet emell med nätet ut-
 för floden utföre som är en slags not,
 men <=> och utkastas
 812 Jarcevo at N60°14'47" E90°13'42". (TS)
 813 *utloppet* || Sym
 814 *100-150 [...]* *poplavny* || 1. *poplavny* –
 ett redskap, som liknar det Finska
 kullet och || 2. ett redskap || [the fol-
 lowing on mscr p. 237:] 3. ett redskap,
 som be af Ryssarne || 4. ett redskap
 (*poplavny*), hvarmed man som so
 som består af 100–150 famnar långt
 nät, hvilket ut <---> både <---> || 5. ett
 redskap *poplavny*, som har erh
 815 From Ru. поплавать, 'swim'. (TS)
 816 *För öfrigt [...]* || Såsom sjelfva namnet
 817 *hvarwid* || <-->
 818 *redskapet* || nätet
 819 *Detta [...]* || Wid Worogowa
 820 *Norr om* || Nedanom
 821 *skötas* || be
 822 *med* || af
 823 Castrén left an empty space here and
 did not complete his text. In Castrén
 1857c: 282 there are four dots (...) here.
 824 *med hka* || 1. hvars || 2. som || 3. h[vil]ka
 825 *höste-tids* || under hösten
 826 *idkar* || 1. begagn[ar] || 2. utläggas
 827 *och* || för
 828 Mscr: *Jenis.*, corrected in Castrén
 1857c: 282.
 829 *nedan* || ofvan
 830 *fiskens* || den <-->
 831 *visade* || infunno
 832 *nedanom Turuchansk* || i Turuch.
 833 *handels-/skutor*
 834 *hvilka* || 1. h<--> || 2. <---->

✠ 235

begagnas, emedan floden är alltför strid,
 dess⁸⁰⁸ botten ojemt och stränderna för
 notdrägt otjenliga. Wid Schadrina-by bru-
 kas⁸⁰⁹ vid fänget af njelma⁸¹⁰ 100–150
 famn[ar] långa notredskap. I⁸¹¹ byn
*Jartsówa*⁸¹², åtta verst ofvan utloppet⁸¹³ af
 Sym, fångas den röda fisken med ✠ 100–
 150⁸¹⁴ famnar långt nät, som af Ryssarne
 benämns *poplavny*⁸¹⁵ – ett redskap, som
 både utkastas och upptages ute på floden.
 För⁸¹⁶ öfrigt verkställes, såsom redan
 namnet tillkännagifver, verkställes fänget
 med *poplavny* sålunda, att man ror nätet
 utför elfven, hvarwid⁸¹⁷ naturligtvis tven-
 ne båtar äro af nöden – en för hvardera
 ändan af redskapet⁸¹⁸. Detta⁸¹⁹ slags fänge
 idkas ej nedanom Podk[amennaja]
 Tunguska, utan rödfisk fångas med krok,
 och andra fiskarter med stora nötter.
 Norr⁸²⁰ om Turuchansk förekommer ett
 redskap (*räshí*), som liknar det så
 k[al]l[a]de *poplavny*, men äger fördelen
 att kunna skötas⁸²¹ med⁸²² en enda båt. I
 ena ändan af nätet [...] ⁸²³

De nyssförmälda fiskbragderna be-
 gagnas blott om sommaren, med undantag
 af de wanliga näten, med⁸²⁴ h[vil]ka man
 höste-tids⁸²⁵ äfwen idkar⁸²⁶ höstfiske un-
 der isen och⁸²⁷ uppfångar så väl hvit som
 röd fisk. Öfverhufvud bedrifves fiskafäng-
 et wid *Jenis*[ej] med wida mindre ifver än
 wid [Ob]⁸²⁸. Anledning härtill är utom flo-
 dens strida lopp nedan⁸²⁹ Podk[amennaja]
 Tunguska, fiskens⁸³⁰ dåliga afsättning i
 Turuch[anska] gebietet. Under hela sista
 sommar visade⁸³¹ sig nedanom⁸³² Turu-
 chansk i trakten af Dud[inka] och Tolstoj

236

Nos endast tre handels[-]skutor⁸³³, hvilka⁸³⁴ redan i Julii återwände till Jenisejsk. All⁸³⁵ den fisk, som efter denna tid uppfångas, äger⁸³⁶ ej någon afsättning, utan begagnas till föda för hundar. Hvad⁸³⁷ åter betr[äffar] den åt köpmännen försålda fisk, så⁸³⁸ lemnar den en ringa <fisk>, alldenstund köpmännen här⁸³⁹ med un[dan]tag af den röda fisken endast uppköpa⁸⁴⁰ muksun och njelma och för dessa fiskarter bet[ala] 20–30 kop[ek] st[ycke]. Sålunda är det förklarligt, att allmogen midt i det rikaste öfverflöd saknas bröd för dagen och åtnjuter sitt underhåll af kronan.

Efter⁸⁴¹ att i föregående hafva⁸⁴² kortl[igen] vidrört sjelfva⁸⁴³ hufvudfloden, vill⁸⁴⁴ jag⁸⁴⁵ nu äfven egna några⁸⁴⁶ raders uppmärksamhet åt de talrika bifloder, hvilka⁸⁴⁷ infalla i Jenis[ej]. De inom⁸⁴⁸ det ifråg[avarande] geb[ietet] ifr[ån] Jenis[ej] till Ishafvet⁸⁴⁹. De äro:⁸⁵⁰

A) På högra sidan:⁸⁵¹

1. Pit Oštj[akiska] Fit.
2. Kij⁸⁵²
3. Kis Oštj[akiska] Tis⁸⁵³
4. Podkam[ennaja] Tung[uska] Oštj[akiska] Chot.
5. Bachtá.⁸⁵⁴
6. Fatjanicha⁸⁵⁵
7. Suchaja Tunguska⁸⁵⁶
8. Nishnaja Tunguska Ošt[jakiska] Bongnól
9. Kureika Oštj[jakiska] Kuleiga.
10. Dudinka⁸⁵⁷

835 All [...] hundar. || 1. All den fisk || 2. Större delen af fisk, som || 3. Det förstås, att || 4. All den fisk som efter denna tid uppfångades || 5. All den fisk man efter denna tid uppfångade, bl[ef] upptorkad och beg[ag]nad till föda för hundar || 6. All blef || Castrén 1857c: 282: All den fisk, som efter denna tid uppfångas, äger ej någon afsättning, utan begagnas af inneväranne dels för eget behof, dels till föda för hundar.

836 äger || war

837 The text from here to the end of the paragraph was omitted in Castrén 1857c: 282.

838 så [...] den || 1. så är äfven || 2. så lemnar äfven den

839 här [...] endast || här endast

840 uppköpa [...] st. || betala 20–40 kop[ek] för de tvenne fiskarter muksun och njelma, för hv[il]ka utgör

841 Efter [...] || 1. Sedan jag nu meddelat några facta || 2. Det

842 hafva kortl. || hafva

843 sjelfva hufvudfloden || några de wigtigaste facta angående Jenisej

844 vill || wilja

845 jag nu || jag

846 några raders || 1. någon || 2. liten || 3. ringa

847 hvilka || so[m]

848 inom || <--->

849 Ishafvet || s

850 äro: || ~ högra sidan

851 Castrén omitted several smaller tributaries here. All the tributaries of the Enisej are listed in Государственный водный реестр, <http://textual.ru/gvr/index.php?card=212155>. (TS)

852 The River Kija running into the Enisej at N59°8'47" E91°29'19". (TS)

853 The River Tis discharges into the Enisej at N59°32'47" E90°54'37". (TS)

854 The River Baxta runs into the Enisej at N62°28'13" E88°58'0". (TS)

855 The River Fatjanixa discharges into the Enisej at N64°7'37" E87°33'0". (TS)

- 856 The River Suxaja Tunguska runs into the Enisej at N65°11'1" E87°55'27". (TS)
 857 The River Dudinka runs into the Enisej at N69°23'32" E86°10'47". (TS)
 858 The River Kem' discharges into the Enisej at N58°31'4" E92°5'44". (TS)
 859 The River (Bol'saja) Kas runs into the Enisej at N59°57'45" E90°35'47". (TS)
 860 *uppfyllda* || och ~
 861 *full* || ~ (<-->
 862 *poroger och* || 1. poroger. Wid Podkammaj
 863 *Icke [...]* || På
 864 *anläggningen* || g[uldvaskerierna]
 865 *en* || <-->
 866 *soml. år* || understundom
 867 *hvilka* || men <-->
 868 *öfvervintra* || 1. unders || 2. <-----> bedrifva under winter || 3. jaga
 869 *bergsbygden* || ~ och
 870 *de sägas* || sägas
 871 *ett antal* || ett stort antal

B.) På *venstra Sidan.*

1. Kem⁸⁵⁸
2. Kas⁸⁵⁹
3. Sym
4. Dubtsches
5. Jelogui
6. Turuchan
7. Cheta
8. Solena

Hwad först betr[äffar] de floder, h[vil]ka ifrån högra sidan infalla i Jenisej, så taga de sin upprinnelse i bergsbygden och genomlöpa idel bergiga nejder. De äro af sådan anled[ni]ng strida, steniga, uppfyllda⁸⁶⁰ med vatten full⁸⁶¹ eller så kall[a]de poroger⁸⁶² och i högsta grad otjenliga för segelfart. Icke⁸⁶³ desto mindre har anläggningen⁸⁶⁴ af guldvaserierna framkallat en⁸⁶⁵ liflig rörelse på floderna Pit och Tis. Podk[amennaja] Tunguska besökes soml[iga]⁸⁶⁶ år af de Sumarokska Ostj[akerne], hvilka⁸⁶⁷ somliga år gå uppför floden för att öfvervintra⁸⁶⁸ på bergsbygden⁸⁶⁹. Äfven Tunguser uppehölo sig fordom vid s[am]ma flod, men de sägas⁸⁷⁰ på sednare tider mangr[annt] hafva dragit sig till Jelogui. Dessutom pläga Ostj[akerna] hestetiden bedrifva fiskafänge medelst ljustning så väl i de tvenne nyssn[ämnda] floder som äfven i Kis, Bacht, Suchaja Tung[uska] och Fatjan[icha] h[vil]ka tre floder taga sin upprinnelse ur s[am]ma sjö, äro sommartiden alldeles obesökta. Wid Nishnaja Tunguska uppehåller sig ett⁸⁷¹ antal Tu[n]guser och ifrån Turuch[ansk]

238

afgå årligen⁸⁷² uppför denna flod åtta större fartyg med kronmjöl⁸⁷³ till infödingarne. Kosackerne, hvilka⁸⁷⁴ ombesörja transporten, uppehålla⁸⁷⁵ sig wid⁸⁷⁶ Tung[uska] ända till våren uti små enkom för detta ändamål uppförda stugor. För öfrigt finnas icke ens wid denna flod några Ryska kolonister. Äfven⁸⁷⁷ wid ☞ Kureika finnas blott ett kronomagazin för Karasinska och Imb[atska] Oštj[aker] samt Tunguser h[vil]ka uppehålla sig wid den stora sjön Munduschka, hv[ari]från en flod af s[am]ma namn utf[aller] i Kureika. Denna⁸⁷⁸ flod Kureika är farbar blott 100 verst ofvanom⁸⁷⁹ utloppet, hvarefter⁸⁸⁰ färden förhindras af ett stort wattenfall.⁸⁸¹ Dudinka är⁸⁸² en stor, men alldeles öde flod.⁸⁸³ Wid mynningen af Dudinka träffas ett af de största vinterläger nedanom Turuch[ansk], men sjelfva fl[oden] är alldeles öde och obebodd.

De från venstra sidan till Jenisej infallande floder upprinna ur widsträckta kärr och tillryggalägga sin långsamma bana genom lågländta nejder. De äro i lopp mycket krokiga, upptaga merendels en stor yta, men äro i samma mon grunda och svåra att befara. I⁸⁸⁴ somliga bland dem, såsom Sym och Kas, försvåras segelfarten af de så kallade *lomy*, hvilka äro ett slags trädbroar, bildade af de⁸⁸⁵ under islossningen ned rifna träden. Genom sitt lugna⁸⁸⁶ watten och jemna botten egna sig emellertid den venstra sidans floder bättre för fiskafänge, än den högra. Derröre äro⁸⁸⁷ nästan alla bland de från venter infallande floder både⁸⁸⁸ sommar och

- 872 årligen || hvarje år
 873 krono-/mjöl
 874 hvilka || som
 875 uppehålla || <---->
 876 wid || ända
 877 Äfven wid [...] || Deremot har man wid
 878 Denna [...] Kureika || Denna flod
 879 ofvanom || 1. ofvan || 2. och || 3 <-->
 880 hvarefter || till ett stort
 881 [...] wattenfall. || ~ De infödingar, h[vil]ka betjena sig af Krono-mag[a]-z[in] vid I.
 882 är [...] men || är
 883 flod. || 1. flod; en || 2. flod; men wid dess mynning
 884 I somliga || 1. <Sist[nämnda]> || 2. Somliga
 885 de || 1. dri[f] || 2. den
 886 lugna [...] botten || lugna watten
 887 äro || ~ med undantag af Cheta och Solna
 888 både sommar || talrikt

- 889 *Sym* || Tym
 890 *Jelogui* [...] *mynningar* || *Jelogui*
 891 *Äfven* [...] || H<--> att och <-----> ej
 892 It remains slightly unclear whether Castrén here means the River Verxnjaja Baixa or the upper course of the River Nižnjaja Baixa, which he called Baixa in his travel diaries. The River Verxnjaja Baixa flows into the River Turuxan from the right (south-west) at N65°51'10" E86°13'1". (TS)
 893 vinter-/tiden
 894 *omständligare* || <-->
 895 *bifloder* || små
 896 *åsidosättas för* [...] || *åsidosättas*, af skäl att

[vinter] talrikt besökta af infödingar. Wid *Sym*⁸⁸⁹ och Kas och Dubtsches uppehålla sig endast *Symska Oštj[aker]*. *Jelogui*⁸⁹⁰, som utfaller i Jenisej med nio mynnigar är besökt af både *Imbatska Oštj[aker]*, *Samoj[eder]* och *Tunguser*. Wid *Turuchan* och dess bifloder uppehålla sig *Turuchanska Oštj[ak]-Samoj[eder]* samt *Imb[atiska] Oštj[aker]*. *Äfven*⁸⁹¹ finnes wid öfra *Baicha*⁸⁹² ett krono-magazin och ett Ryskt vinterl[äger]. De två angränsande floderna *Cheta* och *Solena* besökas vintertiden⁸⁹³ endast af *Juraker* ifrån *Tolstoj Nos*.

En omständligare⁸⁹⁴ beskrifning af de bifloder⁸⁹⁵ måste här *åsidosättas*⁸⁹⁶ för bristande utrymme.

Appendix 22.1

179 Slutligen⁸⁹⁷ torde det wara mitt åliggande att äfven nämna några ord om sjelfva⁸⁹⁸ floden hvarpå jag tillryggalagt resan ifrån Jenisejsk ända till T[olstoj] N[os] – floden *Jenisej*, som af [ ] benämnes [ ], af etc.

Under sitt vidsträckta lopp etc.

180 till en widsträckt fjärd, men något nedanförre samlar⁸⁹⁹ hon sig åter inom trängre gränser⁹⁰⁰ – och omvexlar derpå ifrån 1–2 ända till 6–7 verst. I⁹⁰¹ trakten af Chantai-ka träffar man ännu ställen af mindre än 2 versts bredd, men lägre ned⁹⁰² widgar sig floden ifrån 3–4 ända till 20 verst, hvilken bredd hon uppgifves äga wid Tolstoj Nos. Den så mycket omvexlande bredden sammanhänger med beskaffenheten af flodens stränder. Den högra sidan⁹⁰³ erbjuder efter wanligheten anblicken af mer eller mindre

181 upphöjda åsar⁹⁰⁴, den venstra⁹⁰⁵ framter deremot mera lågländta stränder, hvilka här på orten benämnas dels *laidi*⁹⁰⁶, dels *peski*^{lxvi}[.] Likväl⁹⁰⁷ wisa⁹⁰⁸ sig äfven på högra stranden låglända ställen och⁹⁰⁹ på den venstra träffas mångenstädes höga åsar⁹¹⁰, såsom vid *Anguticha*⁹¹¹, *Konoschel*, *Jermakowa*⁹¹² ifrån *Karasina* 182 ända

lxvi. Skilln[aden] emellan *laidi* och *peski*

897 The mscr of this fragment KK Coll. 539.26.19 p. 179–183 consists of three sheets of ca. 18 x 22 cm.

898 *sjelfva* || den

899 *samlar* [...] *gränser* || antager hon åter sin wanliga bredd af <->

900 *gränser* [...] *derpå* || *gränser* – Derpå omvexlar

901 *I* || 1. Något || 2. Nedanom

902 *ned widgar* || 1. är || 2. ned omvexlar å

903 *sidan* [...] *upphöjd* || stranden är efter wanligheten mera wida upphöjd öfver den <->

904 *åsar* || *barrbewuxna* ~

905 *venstra* [...] *mera* || 1. venstra är deremot lågländt och || 2. venstra framter deremot mer i rik

906 *laidi*, *dels* || 1. *laidi*. Dock || 2. *laidi*. Em[ellertid] || 3. *laidi*, om de äro mycket lerhaltiga

907 *Likväl* || Emellertid

908 *wisa sig* || 1. f || 2. är || 3. träff[as]

909 *och på* || och höga åsar

910 *åsar* [...] *vid* || 1. åsar. Det är mig obekant om || 2. åsar. Om åsarna på, som te sig på den venstra stranden äga ett inbördes, eller || 3. åsar. Så bem || 4. åsar. Nedanom Turuchansk skönjer man på

911 Angutixa is situated at N66°7'38" E87°15'56". (TS)

912 *Jermakowa* [...] *Plachina* || 1. *Jermakowa*, *Karasina*, Schuschko och häriifrån framåt || 2. ifrån *Karasina* allt till *Plachi-*

- 913 *stationer* || ställen
 914 *Hvarest floden* || Der <-->
 915 *plägar* || widgar
 916 *blir [...]* trög || blifva trögare
 917 *Det [...]* *venstra sida* || 1. Hela || 2. Det är känt, att Jenisej || 3. Nedanom Turuchansk bildar Jenis[ej] ett rikt antal holmar, ~~men det förtjenar kanske anmär[kas]~~ och att dessa till större delen ~~träffas på~~ äro belägna på den venstra flodstranden. ~~Undantagswis träffas dock ett~~ bland h[vil]ka de flesta äro belägna på flodens venstra sida. Emedan jordmon på lägländta stränd[er] || 3. Låg || 4. Det faller af sig sjelf holmar, hvilka nedanom Turuchansk anträffas i stor myckenhet
 918 *hellst* || företrädesvis
 919 *Igarskoje, [...]* framåt || 1. *Igarskoje*. Kändt är, att Jenisej är <--> ~~nedanfö[r]~~ nedanom Turuchansk är ~~utomordentli[gt]~~ mycket öfverallt öfverallt är ganska rik på holmar <-----> ~~den egen<-->~~ talrikast före[komma] emot || 2. *Igarskoje*. Kändt är, att Jenisej nedanom Turuchansk öfverallt är ganska rik på holmar, men att dessa <--> fram först ifrån *Laptukowa* nästan oafbrutet fortgå till hafvet || 3. *Igarskoje*. Kändt är, att Jenisej nedanom Turuchansk öfverallt är ganska rik på holmar, men först ifrån *Laptukowa* framåt for[tgå]
 920 *Med [...]* *Turuch.* || 1. Om vegetationen || 2. Flodens stränder blifva || 3. Vegetationen är i trakten af Turu[chansk]
 921 *likwäl* || ändock
 922 *ända till* || vid

framom Plachina, wid *Djenisowa*, *Lusina* och flere andra stationer⁹¹³. *Hvarest*⁹¹⁴ floden å ömse sidor beledsagas af åsar, är hon wanligtvis smal och strid, men om någondera stranden är lägländt, plägar⁹¹⁵ floden widga sig och blir⁹¹⁶ mera trög i sitt lopp.

Det⁹¹⁷ faller af sig sjelf holmar, ~~hellst~~⁹¹⁸ bilda sig i lägländta trakter, der jorden ☼¹⁸³ är af en lösare beskaffenhet. De anträffas derföre till största delen på flodens venstra sida, men äfven på den högra har jag utom många ensk[ildta] holmar anmärkt en liten skärgård, som fortlöper emellan stat[ionerna] *Jermakowa* och *Igarskoje*,⁹¹⁹ och ifrån *Laptukowa* framåt fortgå de i en nästan oafbruten kedja allt intill hafvet. ☼¹⁸⁴ Med⁹²⁰ afseende å vegetationen vill jag anmärka, att furan ej får längre än till Turuch[ansk], att aspen, hæggen, abies picea upphöra i trakten af *Kureika*, att granen redan wid *Lusina* blir ganska sällsynt, men likwäl⁹²¹ här och der wisar sig ända⁹²² till *Laptukowa*, hvarefter man endast warseblir lärkträd, widebuskar och dvergbjörkar.

23 [Reseberättelse I–II]

❖ 1 ❖

I.⁹²³

Inbäddad i en sandig steppdal och rundt omkring omgifwen af nakna kullar ligger *Minusinsk* wid en gren af Jenisej, som i sig upptager den lilla floden *Minusa*.^{lxvii} Staden är ännu hwad den war under Stepanows tid: en *ville champêtre*, och dess förnämsta prydnad utgöres kanske af de rika blomster, som prunka på torg, gator, ja till och med på många tak. Nästan helt och hållet i saknad af offentliga byggnader består staden till ❖ 2 ❖ större delen af små, eländiga hus, som äro uppbyggda i half-tatarisk styl: med höga tak och låga väggar. Dessa kojor herbergera utom en obetydlig embetsmanna-personal och några få köpmän endast fattiga borgare, hvilka både till sitt yrke och sin bildning äro idel bönder. Sin största märkvärdighet äger *Minusinsk*⁹²⁴ måhända derigenom, att man här på en klar och wacker dag kan med blotta ögonen urskilja de Sajanska bergens snöbetäckta toppar.

---

lxvii. Om uppkomsten af namnet *Minusa* förtälja Tatarerne, att tvenne bröder af det "gamla folket" (Tschud) hade råkat i strid med hvarandra angående några lägenheter wid floden och derunder hvardera utropat: "min usa, min usa!" Detta uttryck trodde man i Tschudspråket beteckna: "min andel", och det wore då identiskt med det Finska: "minun osa."

923 The mscr SKSA A721 consists of two notebooks, which were made by folding sheets of paper measuring 21.5 x 26 cm in two to make pages of 13 x 21.5 cm. The first notebook contains 56 pages and the other one 45 pages. A third notebook that should belong to the travel report has not been preserved. Castrén sent at least the second part to Sjögren on 1/13 December 1847. Parts I–II were published in *Morgonbladet* 86–93/1848 (9, 13, 16, 20, 23, 27, 30 Nov., 4 Dec.) and Castrén 1855: 291–332, and in German in the *Bulletin of the Academy of Sciences in St Petersburg*. Castrén 1848k; 1848n.

924 *Minusinsk måhända* || *måhända Minusinsk*

- 925 The River Abakan flows into the Enisej from the left (south-west) at N53°43'53" E91°30'23". (TS)
- 926 The generic term 'Tatars' means several Turkic and also Mongolic tribes and peoples of Siberia. Here, the Sagaj Tatars, present-day Khakasses who still call themselves *tadar*. Ramstedt 1917: 2036–2037; Чертыков 2009. (TS)
- 927 *Ulus*, meaning approximately village. Here, the village of Ust'-Abakanskoe, i.e. the present-day city of Abakan at N53°43'17" E91°27'45". (TS)
- 928 *denna* || ~ lilla
- 929 *i det lilla* || inom
- 930 *annan dag Pingst* || Castrén 1857c: d. 12 (24) Maj 1847
- 931 The Sagajsk steppe is situated between the rivers Askiz and Ujbat and the Kačinsk steppe north of the Ujbat towards and past the River Erba. The largest steppe area, between the rivers Abakan, Tabat and Enisej, is called the Koibal or Abakan steppe. The River Askiz (Ru.)/Asxys (Khak.) joins the River Abakan from the left (west) at N53°7'34" E90°32'53" and the River Ujbat flows into the Abakan from the left (west) at N59°31'0" E91°10'54". The River Tabat runs into the Abakan from the right (south-east) at N53°5'25" E90°32'46". The River Erba runs into the Enisej at N54°22'58" E91°7'14". The village of Sagajskoe, however, is situated east of the Enisej at N53°38'32" E92°47'46". Латкинъ 1894b: 642; Краснов 1932: 459. (TS)
- 932 Meaning the Khakas Koibals, not to be confused with the

Några verst nedanom staden gjuter sig i Jenisej ifrån dess venstra sida en betydlig biflod, benämnd *Abakan*⁹²⁵. Å ömse sidor om denna flod nomadisera talrika Tatar-slågter⁹²⁶, och wid sjelfwa dess mynning står en uluss⁹²⁷, der man midt ibland

❖ 3 åtskilliga näfwertält warseblifver ❖ ett anständigt hus, som är den Katschinska Tatar-chefens cancellie (дума). Den som älskar en skön natur, torde med mig gerna utbyta staden Minusinsk emot denna⁹²⁸ uluss, hellst han här i⁹²⁹ det lilla cancelliet äfwen kan finna en tyst, fridfull, för vetenskapliga studier egnad boning. I denna uluss tillbragte jag under nästförflutna vår runda tre weckors tid och sysselsatte mig derunder med undersökningar öfver Tatarernes språk, seder, religiösa föreställningar m. m., som hörde till mitt wetenskapliga rese-ändamål. Derjemte sökte jag här under inflytande af wår solens strålar uppfriska mina af sjukdom och ansträngning medtagna krafter.

Något wederqwickt till hellsan afreste jag ifrån nämnda uluss annan⁹³⁰ dag Pingst på en wäg, som ledde längs venstra stranden af Abakan utöfver

❖ 4 de Katschinska och Sagaiska⁹³¹ Tatar-stepperna. Wid sjelfwa afresan warseblef jag på motsatta sidan af Abakan en talrik samling af Tatarer, hvilka rörde sig af och an omkring en eldbrasa, upptänd wid slutningen af en hög kulle. Dessa Tatarer woro, såsom min skjutskarl upplyste, af den ryktbara Kojbal-stammen⁹³² och hade församlat⁹³³ sig på kullen, i afsigt att fira en fest till minne af en afliden anförwandt. Härom underrättad afbröt jag genaßt min resa, lät ro mig öfver elfven och begaf mig i sällskap med några Tatarer till den Kojbalska begravnings-festen. Under wägen lät jag mina följeslagare göra en kort framställning af så wäl Kojbalernes som öfriga Tatarers begravnings-sätt. De berättade, att wid ryktet om ett timadt dödsfall Tatarer i talrik mängd infinna sig för att åt den aflidne gräfwa en

❖ 5 graf. Hwarje Tatar anser för ❖ sin heligašte pligt att

med denna tjenst behedra den hädangångna, hwars⁹³⁴ egna anförwandter likwäl alldrig kunna deltaga i detta arbete. De nuwarande Tatarerne begrafva sina döda alltid på upphöjda ställen och äro mycket angelägna derom, att på de allmänna begravningsplatserna samtliga grafkummlen⁹³⁵ fortlöpa i en och samma linie, samt att hvarje graf äger en östlig och västlig riktning. Hvad storleken beträffar, så äro de ny-tatariska grafvarne endast 2–4 arschin långa och sällan⁹³⁶ mera än en arschin djupa. För äldre personer timras in i sjelfva grafven en slags kiåta af träd, men Schamaner⁹³⁷ nedläggas wanligen i bar jord, och barn omlindas endast med näfwer.^{lxviii} ⁹³⁸ Den aflidne svepes hellst i silke eller annat finare tyg och påklädes sina bästa⁹³⁹ kläder. Enligt det nu gängse bruket måste den döda i sin graf intaga en liggande ställning, med ansigtet uppåtvändt och ögonen riktade åt öster. För hvarje lik gräfves med få undantag⁹⁴⁰ en skilld graf. Wid likets fötter nedlägges en sadel, hvarjemte ett förråd af brännvin, ost, kött, smör m. m. åtföljer såsom wägkost. Grafven fylles, såsom vanligt, med jord och förses med ett kummel af 1–2 fots höjd, som ofwantill täckes med sten och äger samma aflånga form, såsom sjelfva grafven.⁹⁴¹

Sedan den aflidne på anfördt wis blifvit nedlagd i jorden, tillstålla de närwarande, hvilka till större delen bestå af den aflidnes anförwandter, vid sjelfva grafven ett gästabad, hvarvid hvarken sparas airán⁹⁴² eller annan förplägning. Detta gästabad firas wanligen tre dagar efter den hädangångnas död. På den tjugonde dagen församla sig anförwandterna för andra gången omkring grafven, för

lxviii. Flera Tatariska, Samojediska och Finska folkslag upphänga sina döda, i synnerhet barn, i kronan af lum-miga träd. Till detta ändamål tjenar företrädesvis lärkträdet, som jemväl af de nämnda folkslagen äras med offer och allehanda vördnads-betygelser.

Kamas-Koibal Samoyeds. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Kamas; Функ 2009. (TS)

- 933 *församlat [...] kullen* || församlat sig
- 934 *hwars [...] kunna* || 1. men hans när[maste] || 2. hwars egna anförwandter kunna dock ej
- 935 *grafkummlen* || grafkummel
- 936 *sällan* || <rar>
- 937 *Schamaner [...] omlindas* || barn nedläggas wanligen i bar jord, omlindad[e]
- 938 Change in the footnote:
offer [...] vördnads-betygelser || en helig vördnad
- 939 *bästa* || 1. finast[e] || 2. raraste
- 940 *undantag* || ~ (se nedan)
- 941 It was still a common practice in the 19th century to furnish Tatar graves with different utensils for the dead. Валеев – Томилов 1996: 111–112. (TS)
- 942 Nowadays *ayran* means a beverage mixed of yogurt, water and salt, but below it can be seen that in Southern Siberia in the 1840s it was spirits made by distilling fermented cow's milk. Castrén also describes several times in his travel diaries people who had become intoxicated from drinking *ayran*, which means that its alcoholic content was significant. *Kumys* is equivalent to *ayran* but made of horse milk. Большая российская энциклопедия 16: 336–337 [Кумыс]; Харитонов & al. 2009: 58. (TS)

- 943 *likwäl* || redan
 944 *benen* || sina ben
 945 *airan deri* || deri airan
 946 *helt [...] en* || en
 947 *söndersliten* || i slarfvor

att genom ett dylikt gästbud begå den aflidnes minne. Samma ceremonie upprepas åter den fyrtionde dagen, och wid detta tillfälle dödas äfven den aflidnes älsklings-häst, som på sin husbondes dödsdag erhållit sin frihet, men nu uppfångas ur någon bland ulussens tabuner. Hästen förtäres wid grafven och dess hufvud upphänges i spetsen af en stör, som är uppreßt i ändan af grafkumlet. Härpå firas ännu en minnesfest hundra dagar efter den aflidnes hädanfärd, och det war jußt en sådan fest Kojbalerna begingo wid den graf, dit jag nu styrde mina steg.

- 8 Här funnos församlade wid pass fyrtio gäster, bland hvilka en och hvar hade medfört till festen airan, kokt och stekt kött, ost, mjölk, smör och andra matvaror. Dessa håfvor woro likwäl⁹⁴³ wid min ankomst redan till större delen förtärda, och många bland gästerna lågo redan berusade på fältet. De som ännu stodo på benen⁹⁴⁴, rökte i all trygghet sina pipor och skakade med bedröfvad uppsyn sina toma airan-flaskor. Wid en af grafvarna – den sista i raden – suto höger om kumlet några qvinnor, hvilka ömsom åto, drucko, rökte, greto och sjöngo sorgesånger. En af dem war påtagligen den aflidnes enka, ty i minnet af sina fordna pligter utbredd hon feta ißer-skifwor på den hädangångne makens grafkummel och göt airan⁹⁴⁵ deri ur stora skålar. Midt emot henne satt på den venstra sidan om grafven 9 helt⁹⁴⁶ allena en ålderstigen qvinna med magra händer, skumma ögon, insjunkna kinder och darrande lemmar. Den gamla höll i handen en staf och war insvept i en grof, kolsvart, söndersliten⁹⁴⁷ mantel. Detta war den aflidnes moder, en sjuttioårig moder, som hade myllat ned i jorden sin ålderdoms stöd, sin enda trettioåriga son. Ej under således, att hon nu satt ensam wid grafven, och hvarken åt eller drack med de öfriga. Hon gret, klagade, slog sin staf emot kumlet och sporde den aflidne, hvi han haft hjerta att lemna sin gamla moder så wärnlös i lifvet. Tidt och ofta utsträckte hon sina magra armar,

famnade den toma luften och utbrast i ett wildt tju-
 10 tande. En gång dignade hon till och med sanslös ned
 på marken, och jag gladde mig redan i hoppet att
 den arma fått andas ut sin sista sorg, då hon åter
 uppsteg, kastade sig med armarna öfwer kumlet,
 uppref grafstenarna och tycktes wilja med wåld
 upprista ur jordens sköte den älskade sonen. Så ra-
 sade den öfwergifna modren i wild förtwiflan, tills
 ändteligen en ung Tatar af förbarmande lyftade
 henne upp i sin kärra och förde henne bort ifrån den
 sorgliga platsen. Men ännu en lång tid derefter hör-
 des steppen genljuda af den bedröfvade modrens
 klagoljud.⁹⁴⁸

Sedan begrafningsgästerna efterhand börjat
 skingra sig, tog äfven jag mitt afträde från festen
 och återwände till mitt equipage. Detta bestod i en
 11 Tatarisk kärra, som war så illa inrättad, att jag
 derur ej kunde se åt någondera sidan om vägen,
 utan endast rakt fram i en och samma riktning.⁹⁴⁹
 Så sedd framtedde steppen på en lång sträcka icke
 den ringaste ojemnhet på sin grönskande yta. Här
 reste sig ingen tufwa, ingen buske, ingen sten upp
 ifrån mulden; knappt ett grässtrå hade nog djerfhet
 att öfwerflygla sin närmaße granne. Steppen i och
 för sig liknade en jemn, omsorgsfullt wårdad gårds-
 plan, men på dess jemna yta kunde man dock urskil-
 ja några lätt i ögonen fallande föremål. Här stod en
 grupp af gamla grafkummel, hvilka på alla sidor
 woro omgifna af höga stenwårdar. Der skimrade
 åter i solskenet en Tatar-by eller så kallad uluss,
 12 som bestod af några näfvertält. Rundt omkring
 tälten betade talrika hjordar af wilda och tama häs-
 tar, af kor, får och getter. Hwarje djurslag rörde sig i
 skillda grupper och hästarna woro dessutom förde-
 lade i skillda tabuner.^{lxi} Herdar och herdinnor redo

---

lxi. En tabun består af 30–70 ston, hvilka beledsagas af
 en enda hingst.

948 See also p. 1239–1240, 1273.

949 Most probably it was a *tarantas*, a four-wheeled carriage commonly used in Siberia in the 19th century. To quote J.O.I. Rancken's description of a tarantas: "Tarantás är en Tatarisk vagn af mycket enkel, men för härvarande förhål- landen högst ändamålsenlig construction. Emellan begge hjulparen löpa långa (till antalet vanligen 3 eller 4) trädlinjaler (droguer) hvarpå en vanlig kärrkorg (med eller utan kur) är ställd så att dess främre sida faller ofvan det främre hjulpa- ret, och den bakre hvilat uppå midten af droguerne eller nå- got längre fram Härigenom får åkdonet en behaglig svigt- ning, likaså god som någon- sin genom de mest konstmäs- siga ressorter." Rancken 1884: 21. See also Wikipedia: Тарантас, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Тарантас>. (TS)

- 950 äro || ~ alla
 951 nöt-/kreatur
 952 siden-/skjorta
 953 get-/skinnspäls

omkring på steppen, upprätthållande ordning en och hwar inom sitt district.

- Allt detta kunde jag utan möda se ur min djupa wagnskorg, och så ofta jag derur steg ned på steppen, visade sig både höger och venster om vägen talrika höjder och kullar. Dessa woro lika nakna och skoglösa såsom sjelfwa steppen, men på den venstra,
- ❖¹³ lågländta ❖ stranden af Abakan och på de talrika holmar, floden bildar under sitt lopp, rešte sig här och der en skogsdunge af poppel, björk, vide, lärkträd m. m. Åkerfält syntes ingenstädes, ty i följe af jordmonens sterila beskaffenhet hafva Ryska coloniister icke nedsatt sig wid Abakan, och de Katschinska Tatarerne äro⁹⁵⁰ nästan utan undantag herdar. De utgöra för öfrigt bland antalet af alla Minusinska Tatarer den allra rikašte stam. ”Hos dem”, yttrade en fattig Kojbal, ”finnes *airán* och *kumýs* hela året om, och liksom myror rör sig boskapen omkring deras tält.” Sanningen af detta yttrande fick jag besanna redan den första dagen ❖ af min resa, då händelsen förde mig till en Tatar, som till och med enligt sin egen uppgift war egare af 6000 hästar, 2000 nöt-kreatur⁹⁵¹, 1000 getter och får, samt dessutom af några hundra tusen rubel i contanter.

- Ehuru millionär skillde sig den ifrågawarande Tataren i sitt lefnadssätt alldeles icke ifrån sina stamförwandter, ja hans sadel war till och med mindre blank och prydlig, än hos Tatarer wanligt är. Såsom Christen åt han icke hästkött och drack ej kumys, men airan utgjorde hans älsklingsdryck och hans enda botemedel emot alla sjukdomar. Wid min ankomst påtog mannen en siden-skjorta⁹⁵² och en sammets-kaftan med zobelskinnsbräm, men sedan
- ❖¹⁵ wi ❖ blifvit närmare bekanta, utbyttes den rara kaftanen emot en gammal getskinnspäls⁹⁵³. Tältet, hvari Tataren logerade, war af det förnämre slaget, som utmärker sig genom ett rundt underlag och ett kupolformigt tak. De Minusinska Tatarerne äga äfven konformiga tält, alldeles lika med Fjäll-Lappar-

nes och Samojedernes, men dessa begagnas endast af fattiga familjer och äro förmodligen ett arf af landets fordna innewånare. I hvardera slaget af tält är inredningen alldeles densamma. Golfwet består af bar jord, skorstenen af ett hål i taket, eldstaden af några stenar, lagda i en ring midt i tältet. Dörren är alltid rigtad åt öster, och gentemot denna finnes i hwarje tält en diwan af mjuka vojloks-mattor⁹⁵⁴,
 16 som utgör 17 wårdens och wårdinnans läger. Wid sitt inträde 18 i tältet warseblir man på högra sidan qvinnornas, och på den venstra männernas departement. Hyllor äro anbragta rundt omkring tältet och uppfyllda på männernas sida med kistor, på qvinnornas med kittlar, pannor thekök och andra husgerådssaker.

Men för att återkomma till Tatar-millionären, så böra wi ej lemna oanmärkt, att han⁹⁵⁵ warit utmärkt lycklig i walet af hustru, hvilken både war ung, skön, sin man undergifwen och en mästarinna i konsten att tillreda airan. Då jag sporde Tataren, hvar han funnit detta ideal af alla fullkomligheter, genmälte han med ett Tatariskt ordspråk: ”ser du ett
 17 godt willebråd, så skjuter du det; möter dig en wacker flicka, så tager du henne.” Detta ordspråk härstammar ögonskenligen från de tider, då Tatarerne både wid jagt och frieri iaktogo ungefär samma lag, ej rådfrågande någon annan auctoritet än styrkan af sin arm. Denna lag hålles ännu i helgd af fattiga Tatarer, men öfverhufvud anses dock ett så beskaffadt frieri nu för tiden lika med stöld, och man kan wäl förstå att Tatar-millionären icke så ordagrannnt hade följt det ordspråk, han med synbar
 18 sjelfförförjelse åberopade. Twertom sade han sig hafva friat till sin unga maka i runda två års tid och tre gånger om året besökt hennes⁹⁵⁶ närmaſte anförwandter, förande med sig airan, smör, kött, ost, sköna hästar, fina tyger, med ett ord: den gängse
 18 brudgåfwan^{957,958} 19 Denna gåfwa utgör⁹⁵⁹ enligt nu rådande begrepp en wigtig paragraf i den

954 *Vojlok* is thick, felt-like woolen cloth used especially in the mountain and steppe areas of Central Asia and South-Eastern Europe. Сергеевков – Жуковская 2006. (TS)

955 *han* || *den*

956 *hennes* || *älskarinnans*

957 *brudgåfvan* || *brudskatten*

958 There are also descriptions in Castrén's diaries of the practice among other Siberian peoples of payment for the bride to her parents. See p. 747, 1040–1042, 1131, 1241, 1355–1356, 1469. (TS)

959 *utgör* || *är*

- 960 *anhöriga* || anf[örwandter]
 961 *börjat* || af
 962 *får* || gumsar
 963 *sattes* || fästades

Tatariska äktenskaps-balken, men kommer ej i fråga, då qvinnan är enka, samt då hon antingen lupit ifrån sin man, eller af honom blifvit förskjuten. Wid Tatarernes giftermål iaktages äfwen den lag, att mannen ej får äkta en qvinna ur sin egen släkt, wore förwandtskapen än aldrig så aflägsen. Deremot äro i skillda slägter äktenskap tillättna emellan de allra närmaсте anhöriga⁹⁶⁰. Så hade äfwen vår nuwaran- de wärd äktat sin egen systerdotter, följande härwid icke sitt Grekiskt-Christna, utan sitt Tatariska sam- vete. Öfwerträdelsen af Moses' lag hade i närwaran- de fall haft till påföljd, att en nyligen utkorad stam-
 ¶ 19 chef börjat⁹⁶¹ fordra af vår Tatar ¶ hundra goda oxar i syndabot. Påtagligen hade just denna fordran förmått Tataren att ställa sig i spetsen för en intrig, hvarigenom den nya chefen skulle störtas ifrån sitt embete. I hopp att hos mig finna råd och hjälp i sitt förehafwande lät Tataren ifrån när och fjerran sam- mankalla alla Furstar och andra inflytelserika perso- ner. Detta verkställdes mig ovetande under nattens lopp, medan jag sof i min djupa ste sömn. Wid mitt uppvaknande om morgonen kunde jag tydligt för- märka, att ett gästbud war i annalkande. Man slag- tade får⁹⁶², kokade ägg, stekte bröd, tillredde ostar och hällde mjölk i rymliga kärl. En ofantlig jerngry- ta fylldes med surnad mjölk och lyftades på elden. Grytan täcktes med ett lock af träd, som bestod af
 ¶ 20 tvenne afdelningar och wid sidan ¶ war försedt med ett hål. Genom detta hål leddes i grytan ett båg- formigt trädrör, hwars andra ända sattes⁹⁶³ i en jernkanna, hvilken åter låg i en med varmt watten uppfylld så. Alla hål och springor både i locket af grytan, i röret och jernkruset blefvo tätt fastsmetade med lera. Och så snart mjölken i grytan råkat i kok- ning, rann den nektarljufwa airanen genom trädrö- ret in i jernkruset.^{lxx} Allt hvad som i grytan

lxx. *Airan* tillredes af komjök, och alldeles på samma sätt tillreder man *kumys* af stömjök.

qvarblef af den sura mjölken, blef sedermera förwandladt till ost.

Midt under dessa gästabuds tillredelser församlade sig de utkorade till⁹⁶⁴ ett antal af nära tjugo personer. Så snart de inträdt i tältet, satte de sig ned

21 rundt omkring eldstaden, suto så med korslagda armar och ben, rökande sina pipor under den hemlighetsfullaste tystnad. En ovan åskådare skulle säkert hafwa fasat för Tatarernes⁹⁶⁵ blickar, hvilka voro lika mörka såsom färgen på deras hy, hår och kläder. Jag för min del hyste ingen fruktan, utan afbidade endast med otålighet att få erfara, hvad desse rådsherrar ändteligen skulle företaga sig. Under denna wäntan hann solen redan så högt öfver horisonten, att dess strålar banade sig wäg genom rökålet in i tältet och kastade en ljusstrimma öfver Tatarernes mulna anleten. Kort derpå lyftades äfven airan-grytan ifrån elden, vinet tappades på bouteljer och värden framtog ur sitt skrin⁹⁶⁶ en något

22 gammalmodig, men ganska rymlig silfverbägare. Härvid yppade sig ändteligen några betydelsefulla rörelser i den stela rådsförsamlingen. Man knackade tobaks-askan ur sina pipor, hoštade, rörde om elden och enhvar sökte på ett eller annat vis gifva sin närwaro tillkänna. Silfverbägaren började omsider⁹⁶⁷ göra sin rund omkring laget, den ena flaskan tömdes efter den andra, feta färlår, wäldiga ostar och stenhårda ägg följde winet i spåren. Nu kunde man äfven förmärka att det fanns ljud i dessa stilla män, men såsom till större delen furstliga personer iaktogo de likwäl en anständig wärdighet i sitt uppförande och njöto airan blott så mycket, som deras natur wäl kunde tåla wid.

Sedan måltiden, som alltid utgör den första akten i Tatarens företag, blifvit med all ordentlighet intagen, församlade sig de närwarande till en preliminär rådplägning utanför tältet, lemnande mig att sitta framför ett med ost, ägg och andra anrättningar rågadt bord. Efter någon tids förlopp

- 964 *till* || <saro>
 965 *Tatarernes* || deras
 966 *skrin* || kis[ta]
 967 *omsider* || ändteligen

- 968 *äfven många* || åtskilliga
 969 half-/qwädet
 970 Ca. 34° C.
 971 *här och der* || bew[uxen]
 972 *Пикульник*, hempnettle (*Galeopsis* sp.). (TS)
 973 *äfven airanberusade* || airanberusade
 974 *upphanns [...] kort* || upphanns jag

infunno sig i tältet några bland de sammansvurna, hvilka anförde klagomål öfver åtskilliga oförrätter, tillfogade af stamchefen så väl dem sjelfwa, som äfven⁹⁶⁸ många andra bland menigheten. På dessa oförrätter ärnade Tatarerne grunda sin ansökan att få stamchefen afsatt. Man önskade hafva mig till sin sakdrifware, och de deputerade läto mig i enrum förstå, att min möda ingalunda skulle blifva obelönad. Om jag ej missförstod ett half[-]qwädet⁹⁶⁹ ord,
 ✠²⁴ så ärnade man gifva mig ett par hästar ✠ i advokats arfvode. Å sin sida hade äfven stamchefen, det olyckliga föremålet för dessa stämplingar, några dagar förut anhållit om mitt biträde i samma mål och i wedergällning erbjudit mig en Kasansk reswagn. Så skulle jag nu för godt pris hafva kunnat komma mig både till hästar och equipage, men såsom mindre hemmaständ i den Ryska lagfarenheten afsade jag mig det twåsidiga målet samt fortsatte min resa med lejda hästar och lånad wagn.

Middagen war redan för handen, då jag tog afsked af Tatar-Aristokraterna och åter gaf mig ut på steppen. Solen brände het såsom i röt månaden och thermomethern visade +27° [R]⁹⁷⁰, fastän stora
 ✠²⁵ snömassor ✠ ännu lågo kvar i de Sajanska bergen. Athmosferen war svept i ett qualmigt töcken, som utan tvifvel stod i sammanhang med drifvorna i bergen, ehuru Tatarerne försäkrade, att den tunga luften endast härrörde af gökens galande. Steppen, ehuru jemn för ögat, war här⁹⁷¹ och der bewuxen med en art *iris* (пикульникъ)⁹⁷², som genom sina tjocka stammar förorsakade en obehaglig skakning under färden på det wäglösa fältet. Såsom wanligt wisade sig på steppen talrika tält, betande boskaps-hjordar, herdar och herdinnor. Ofta warseblef jag äfven⁹⁷³ airanberusade Tatarer, hvilka svettades under bördan af sina fårskinnspelsar, samt unga jung-
 ✠²⁶ frur, som suto ✠ och sömmade i gröngräset.

Sysselsatt med dessa betraktelser upphanns⁹⁷⁴ jag innan kort af fyra Tatar-Furstar, hvilka redo på

975 rännde || redo
 976 förstod || wäjde
 977 i || un[der]

blixtsnabba springare. De fyra männerna rännde⁹⁷⁵ framom mig utan att yttra ett ord; min skjutskarl följde dem i spåren, och då skakningen nu kändes vida mindre besvärande, så kunde jag häraf tydli- gen skönja, att Furstarne kommit för att wisa mig vägen, sedan de förmodligen ifrån tältet varseblif- vit, att min skjutskarl ej förstod⁹⁷⁶ att wäja undan för iris-stjelkarna. Under Furstarnes ridt war jag i tillfälle att besanna den af mig ofta gjorda anmärk- ning, att Tataren är wida bättre hemma-stadd på hästryggen, än på sina egna ben. Tung och ragglan- de ²⁷ i sin gång sitter han i sadeln så behagligt, så- som woro denna <i>ställning den enda för honom naturliga. Nykter och full, sofvande och vakande, är Tataren alltid säker i stigbögeln, eller åtminstone utom all fara. Sådant härrör till en del af wana, till en del af det ömma wänskapsförhållande, som råder emellan ryttaren och hans häst. Nästan hvarje för- mögen Tatar äger en älsklingshäst, som är honom kärare än hans hustru och hans Gud, och som han i stället för att exercera och tyrannisera dagligen smeker och wårdar liksom sitt öga. Å sin sida drager äfven hästen all möjlig omsorg om sin husbonde, i synnerhet under hans svaghetsstunder. Så har jag ²⁸ hört Tatarerne med en mun försäkra, att en god ridhäst alldrig viker ifrån sin ryttarens sida, om det undantagsvis inträffar, att ryttaren i⁹⁷⁷ sömnen eller ruset dimper ur sadeln och blir liggande på fältet. Mången Tatar är till och med öfvertygad derom, att ridhästen äger ett medvetande om sin ryttares tan- kar, planer och företag, samt att den delar hans glädje, sorg och bekymmer. I gamla hjeltesånger ser man hästen ofta framträda för att wärna och hjälpa sin ryttare i farans stund och om ryttaren stupar, så åtföljer honom hästen lika troget i döden, såsom i lifvet. Sålunda är hos Tatarerne hästen icke ett last- djur, utan sin ryttares bästa wän och ledsagare i alla mödor.

- 978 Grigorij Ivanovič Spasskij (1784–1864) was a Russian historian and explorer and editor of the magazine *Сибирскій вѣстникъ* who investigated the antiquities of Southern Siberia in the first decades of the 19th century. He was a corresponding member of the Imperial Academy of Sciences. Белокобыльскій 1986: 45–54. (TS)
- 979 Mentioned in Спасскій 1818–1819: 12, but he does not describe them in any way. (TS)
- 980 *sitt särskildta* || särskildt
- 981 *alla* || samtliga

- 29 De fyra ryttarne, som föranledt ofwanstående anmärkningar, beledsagade mig vid pass 10 verst till den lilla floden *Uibat*. I stället för att öfverfara denna flod och fortsätta min resa på den allmänna farvägen, gjorde jag här en afvikning åt höger och begaf mig att uppsöka gamla inskrifter, hvilka enligt en anvisning af *Spasski*⁹⁷⁸ borde finnas på några grafstenar, belägna wid pass 15 verst ofvanom utloppet af *Uibat*.⁹⁷⁹ Jag reste ifrån uluss till uluss och gjorde efterfrågningar både hos gamla och unga, men ingen kunde lemna mig den ringaste upplysning om de nämnda inskrifterna. Under denna bokstafs jakt började solen sjunka ned bakom bergen och jag fann mig föranlåten att söka nattherberge i en uluss, som
- 30 beboddes af tre rika bröder samt en mängd fattiga familjer. De tre bröderna woro gifta och bodde derföre i hvar sitt tält, ty det är en bland Tatarerne allmän sed, att hvarje gift familj måste äga sitt särskildta bo. Så snart en af sönerne gifter sig, så träder han i samma stund ur fadrens tält. Icke en gång gifta bröder kunna bo inom samma väggar, och i månggiftets tider ägde till och med hvarje hustru sitt⁹⁸⁰ särskildta tält. Detta oaktadt lefva dock familjens medlemmar wanligtvis i sämja och endragt, låta egendomen förblifva odelad, äta wid samma bord och fortfara att utgöra blott ett enda hushåll. Familjens angelägenheter wärdas naturligtvis af fadren, men efter hans död träder den äldsta sonen alltid i
- 31 sin faders stad och ställe. Så hade äfven i närvarande uluss den förstfödde bland de tre bröderna blifvit beklädd med fadersmakten, och ehuru endast 22 år gammal wördades han likwäl såsom en Patriarch af hela familjen, i synnerhet af dess qvinliga personal. I hans närvaro wägade icke en gång de tvenne brödernas hustrur träda fram ett steg ur köksdepartementet, och vid den minsta wink af honom lupo *alla*⁹⁸¹ qvinnor ur tältet. Ett frimodigare beteende iaktog endast wärdinnan, ett sextonårigt barn, som låg bakom förhänget i divanen, gjorde

barnsliga grimacer och kastade på mig skalkaktiga blickar. Liggande utsträckt wid eldstaden gaf jag akt på denna sällsamma mimik långt in på qvällen⁹⁸²,
 32 tills den sista vedklubben utbrunnit och den⁹⁸³ unga wildinnan inslumrat wid sidan af sin allaredan snarkande make.

Kort derefter höllo äfven mina ögon på att sluta sig, då ljudet af dånande trumslag oförmodadt nådde mina öron. I detsamma öppnades tältdörren⁹⁸⁴ och en röst hördes yttra, att det fanns i ulussen ett döende barn, som man med tillhjälp af en Schaman wille återkalla till lifvet. Min yttrade önskan att få bivišta⁹⁸⁵ den magiska förrättningen blef ej bifallen, men af budbäraren erhöill jag den upplysning, att Schamanen, klädd i sin wanliga trollkostym^{lxxi}, hoppade af och an omkring barnets
 33 wagga, under det han rörde på sin trumma och anropade sina tjensteandar. Ofta hördes han träda ut ur tältet och ränna omkring på steppen, der han i nattens mörker trummade, hvisslade, skrek och tjöt liksom en wansinnig. Uppskrämda af detta olåt började äfven hundarna skälla, boskapen råma, och de vilda tabunerna lupu med sådan häftighet på steppen, att marken dånade liksom en åska under deras hofslag. Denna ohyggliga serenad tog sin början efter mörkrets inbrott och fortfor allt intill midnatten.^{lxxii 986}

Tidigt på morgonen gaf jag mig åter ut på steppen i afsigt att fortsätta efterspaningen af de
 34 omförmälda inskrifterna. Under denna färd upptäckte jag ändteligen på en grafsten några inskurna

---

lxxi. Till denna kostym hör en spetsig mössa, som be- täcker ögonen och en stor del af ansigtet, samt en yfvig, fotsid mantel med hängande klädes- eller kattunsflikar, hvilka föreställa Schamanernes tjensteandar, de så kallade *Aina*.

lxxii. En magisk förrättning af detta slag utföres hos Tatarerne alldrig i dagsljuset.

982 qvällen || natten
 983 den unga || unga
 984 tält-/dörren
 985 bivišta || delt[aga]
 986 See also p. 1385–1388.

987 warseblef|| an[märkte]

988 boskaps-/hjordar

figurer, dock ej de hos Spasski förekommande. Dessa kunde omöjligen igenfinnas, förmodligen af det skäl att kumlen blifvit uppgräfdade och stenarna derwid myllrats ned under jorden. För att åter framdraga dem i ljuset, dertill erfordras både mera tid och större kostnader, än jag i och för detta ändamål trodde mig kunna uppföra. Jag drog mig således tillbaka till den allmänna farvägen och fortsatte min resa öfver Uibat.

Sedan denna lilla flod blifvit öfverwadad, anmärkte jag att steppen småningom började höja sig något öfver ytan af Abakan. Innan kort befann jag ☞ 35 mig på ett litet berg: ☞ *Yy-tag* och hade härifrån en widsträckt utsigt öfver en ny stepp. Bland de talrika föremål, som här tedde sig för mitt öga, förtjenar i synnerhet anmärkas en uluss, hvilken i betydlig mon skilde sig ifrån alla de ulusser, jag hitintills varit i tillfälle att se. I stället för de wanliga näfvertälten warseblef⁹⁸⁷ jag här tält af vojlok och några små, på Ryskt vis uppförda stugor. Dessutom funnos här talrika inhägnader för boskapen, små wisthus, stora förräder af bergadt hö o. s. v. Förwånad öfver all denna lyx inledde jag med min skjutskarl ett samtal i ämnet och erhöi af honom den upplysning, att ifrågawarande uluss var ett Tatariskt vinterläger. I sammanhang härmed omtalade formannen, att de Katschinska Tatarerne wanligen ombyta ☞ 36 sina bostäder tre gånger ☞ under årets lopp: om våren, sommaren och hösten. De som äga rika boskapshjordar⁹⁸⁸, nödgas flytta sitt bo till och med flera gånger under sommaren, men fattiga familjer uppehålla sig hela sommaren på samma ställe. Många sakna äfwen särskildta wårstationer, hvilka för öfrigt äro alldeles lika beskaffade med sommarstationerna. Både sommar- och wårstationerna äro belägna på sådana ställen, som äga fördelen af goda mullbeten, men sitt vinterläger uppreser Tatarerna alltid i en skogbewäxt nejd wid en flod eller sjö. Winterstationen är Tatarens egentliga hem; här

bebor han en stuga eller åtminstone ett tält af vojlok; här äger han sina ängar och stundom⁹⁸⁹ sin åker; 37 här timrar han äfven, såsom redan nämnt är, icke blott wisthus, utan äfven hägnader för sin boskap. I dessa hägnader föder han ej sin boskap hela vintern, utan endast i oväder och då tillfälligtvis en alltför djup snö nedfaller på steppen. De vilda hästarna drifvas aldrig i hägnader, utan här födas blott tama hästar, kor, får och getter. Af fruktan för odjur plägar hornboskapen alltid om natten hållas instängd i hägnaderna.

Wid min ankomst till det ifrån bergstoppen synliga winterlägret war aftonen⁹⁹⁰ så långt framskriden, att herdarna redan höllo på att drifva boskapen i hvar sin kytt. En aldrig Tatar skänkte mig herberge för natten, men på någon hvila war det ej 38 tänka, ty hvarest flere hundrade⁹⁹¹ kor, får och getter äro församlade, der består i ymnighet af den slags musik, hvarom Wäinämöinen säger, att den ”sönderspränger alla örats hinnor och bortjagar sömnen för en hel wecka.”⁹⁹² Lyckligtvis war husets wärd af sångare[-]slägt⁹⁹³, och han underhöll mig nästan hela natten med gamla hjeltesagor. Dessa böra rätteligen afsjungas under accompagnement af en tvåsträngad harpa, men emedan sångaren wid ett så beskaffadt föredrag aldrig hinner avsluta ett hjelteqwäde under loppet af en natt^{lxxiii}, så lät jag den gamle mannen enligt sin egen önskan blott i korthet meddela mig innehållet af några bland sina bästa sånger.⁹⁹⁴

39 De Tatariska hjeltesångerna skilldra i djerfva drag en utmärkt kämpes bedrifter, låta honom besegra både menniskor och Gudar, samt sluta vanligen dermed, att den oöfverwinnerliga hjelten tillkämpar sig en maka, wid hvars sida han sedan lefver i ostörd ro intill sin höga ålderdom. Wid

---

lxxiii. Sångaren öppnar, liksom Schamanen, blott under natten sin språklåda.

- 989 *stundom* || ~ äfven
 990 *aftonen* || ~ redan
 991 *hundrade* || tusende
 992 Kalevala XXII: 171–173. Castrén 2019: 287.
 993 sångare-/slägt
 994 Tatar tales collected by Castrén were published in Castrén 1857b: 193–271; 1857a: 181–257.

- 995 *högst* || många
 996 *alla* || hvarje
 997 *gärdsel-/stör*
 998 *sorg och saknad* || saknad och smärta
 999 *öfver* || <---->
 1000 *mången* || mera än en
 1001 *wisheitens* || sin andes

jemförelsen af Tatarernes hjertesånger med de Finska och de Samojediska träffar man högst⁹⁹⁵ anmärkningsvärda öfverensstämmelser så wäl i det hela, som i många enskildta partier. Först och främst är det colossala i föreställningen ett för dem alla utmärkande drag, ty hvad man i de Finska sångerna läser om naturens rikedom på silfver och guld, om himmelshöga träd, om djur som med sin volym uppfylla hela länder och haf, om hjeltar och män, wid hvilkas blotta rop hafvet svallar, jorden skälfver och

40 bergrenna, allt detta och mycket mera igenfinnes nästan ordagrannt i Tatarernes och i något gröfre form äfven uti Samojedernes hjelteqväden. – Ett starkt syskontycke röjer sig vidare i det innerliga lif, som dessa folkslags dikter förmå ingjuta i alla⁹⁹⁶ naturföremål, tilldelande hvarje fisk och fågel, hvarje buske, sten och gärdsel[-]stör⁹⁹⁷ ett hjerta, som känner både glädje, sorg⁹⁹⁸ och saknad. – Många beröringspunkter erbjuda jemväl de tre folkstammarnes skaldestycken, hvad det magiska föreställningssättet beträffar. I detta afseende wilja wi anmärka att äfven hos Tatarerne *magiens* d.ä. *wisheitens* makt aktas högre än svärdets. Man färdas ofta öfver⁹⁹⁹ flere länder för att söka wisa råd, och mången¹⁰⁰⁰ öofver-

41 vinnerlig hjelte besegras af en svag qvinna blott genom *wisheitens*¹⁰⁰¹ kraft. Härwid kunna vi ännu tillägga den anmärkning, att äfven enligt Tatarernes föreställning *sången* är *wisheitens* högsta uttryck. Det gifves intet wäsen i naturen, som förmår motstå sångens makt. Jag har hört Tatarerne med andaktsfulla känslor förtälja, huru de sju *Kudaj* sitta på en molnspets och lyssna på sköna, af harpans toner beledsagade sånger. Sjelfva Aina sägas höja sig ifrån jorden ända upp till bröstet för att höra på harpans och sångens toner, hvilka äfven betaga luftens fåglar, wattnets fiskar och markens djur, ja till och med klippor och berg. Hvem erinras icke här om Wäinämöinens sång, då han för första gången rörde strängarna på sin nya gäddbens harpa!

1002 *innesluten* || förborg[ad]
 1003 *bakom* [...] *tält* || i ett tält

- 42 De Tatariska hjeltesagorna synas i historiskt hänseende kunna lemna många wigtiga upplysningar^{lxxiv}, men sitt största värde äga de likwäl genom den skatt af mythologisk wishet, som i dem ligger innesluten¹⁰⁰². De upplysa ibland annat, att Tatarerne af ålder tillbedt sin högsta Gud under namn af *Kudaj*, äfven *Djiite Kudaj* (sju Kudaj), *Toogas Kudaj* (nio Kudaj) och *Toogos Tjejän* (nio Tjejän)[.] Man hyser om Kudaj den föreställning, att han bor ofvan molnen och i en saga framställes han sittande bakom¹⁰⁰³ förhänget i ett tält, sysselsatt att i en stor bok
- 43 införa födda och döda. Kudaj har mycket att skaffa med jorden, hvars styrelse han anförtrott åt tappra hjelte-kaner. Öfver dem har han tillsatt en så kallad *Ulu Kan* (stor kan)^{lxxv}, hvilken tolkar Kudajs wilja på jorden ur en skrifven bok. I en saga berättas om en sådan *Ulu kan*, att han föddes då ljustet föddes, att sjukdom och död ej hade någon makt öfver honom, och att hans ålder vexplade såsom månans tider. Sagan nämner många andra hjeltar, hvilka af Kudaj blifvit begåfvade med en odödlig natur, men traditionen förmäler att sådana hjeltar med tiden börjat trotsa sjelfva Kudaj, och till straff för sitt öfvermod blifvit förvandlade till stenar. Alla de stenbilder, dem man i stor mängd möter på de Sajanska stepperna, sägas i sinom tid hafva varit berömda hjeltar och
- 44 hjeltinnor. Kudaj representerar i Tatarernes mythologie den goda principen, hvaremot alla onda, mot Kudaj fiendtliga wäsen benämnas *Ainá*. Dessa föra sitt regemente under jorden och beherrsкас af ett öfverhufvud, som bär namnet: *Irle-Kan*. Liksom hjeltarna njuta beskydd af Kudaj, så tros åter

lxxiv. Här må blott i förbigående omnämnas, att i nästan hvarje Tatarisk hjeltesång människorna d.ä. Tatarerne ursprungligen sägas hafva bott ”i ett hörn af jorden, wid ett hvitt haf, under ett högt berg.”

lxxv. Så kalla Tatarerne den Chinesiska kejsaren, hvar emot den Ryska benämnas: *Ak kan* (hvit kan).

- 1004 *andar* || andewäsen
 1005 *af* || för
 1006 *ormen och björnen* || björnen
 1007 *åtskilliga* || många
 1008 *dock slutligen* || slutligen
 1009 *morgon-/svalkan*

Schamanerna stå i godt förstånd med *Irle-Kan* och äga i sin sold ett antal *Aina*, hvilka äro tillstädes och bispringa Schamanerna wid deras besvärjelser. Till sitt egentliga wäsen äro *Aina* osynliga andar¹⁰⁰⁴, men de ikläda sig ofta skepnaden af menniskor, ormar, hundar, räfvar, fåglar m. m. Wärdigheten af *Aina* åtnjuta äfven, såsom nämndt är, alla i Schman-koštymen faštsyddade klädesrimсор, alla dertill hörande klockor, bjellror och öfriga jernstycken.

- ☞ 45 Ett föremål för dyrkan utgjorde ☞ fordomtima äfven höga klippor, hvilka till ett tecken af¹⁰⁰⁵ sin helighet blifvit försedda med wissa antingen målade eller inskurna figurer, samt dessutom grafvårdar och de förromnämnda stenbilderna.^{lxxvi} Bland antalet af träd åtnjuter, såsom redan nämndes, lärkrädet samma heliga wördnad hos Tatarerna, som hos Finnarna rönnen. Gemensam för dessa och många andra folkstammar är dyrkan af *ormen*¹⁰⁰⁶ och *björnen*. Äfven åtskilliga¹⁰⁰⁷ fåglar hållas af Tatarerne för heliga, men högst i anseende står swanen. Sin wördnad för detta djur ådagalägga Tatarerne genom följande allmänt brukliga sed. Så snart en Tatar skjutit en swan, går han dermed till sin granne, undfagnar honom med *airan* och skänker honom swanen, hvarpå grannen är förpligtad att åt gifvaren afstå sin bästa häst. Den nya egaren af swanen för-
- ☞ 46 fogar ☞ sig åter till sin närmašte granne och gör ett lika fördelaktigt byte. Så cirkulerar swanen ifrån tält till tält, men klart är att den dock¹⁰⁰⁸ slutligen måste stadna på hand hos någon, som till sin sorg nödgas för en rutten fågel bortgifva sin bästa häst.

Utan att intränga i de Tatariska religions mysterierna wilja wi nu åter gifva oss ut på steppen och i morgonsvalkan¹⁰⁰⁹ fortsätta wår resa. Tatarerne

---

lxxvi. Det berättas, att många Tatarslägter ännu i dag skola församla sig för att fira sina fester wid foten af en "skrifven klippa" eller omkring en stenbild. Om dyrkan af elden, wattnet och solen skall nedanföre ordas.

hafva spännt i rede för vår tarantas fyra otamda hästar, hvilka i flygande streck skena fram uppå fältet. Twenne ryttare sitta i sadeln och anstränga sina yttersta krafter för att hejda de vilda pegaserne; men huru de rycka och slita om grimskäften^{lxxvii}, så bär det af allt¹⁰¹⁰ med samma snabba, hejdlösa,

❖ 47 swindlande fart. Wäl är steppen jemn ❖ och slät, men huru lätt kan dock ej ett hjul eller en axel krossas under detta wilda galopp? Blott en hastig slingring af vägen kan föranleda en kullerbytta, som efter all beräkning måste slutas med jemmer. Och skulle en kurgan möta oss på vägen, så är det troligt att en annan graf ej behöfver redas för våra jordiska qvarlefvor. Wid dessa tankar igenlykte jag mina ögon, höll mig wäl fast i tarantasen och afbidade med ångest utgången af detta äfventyr. Liksom besatta rännde hästarna hela hållet i samma skenande¹⁰¹¹ lopp, utan att lyssna hvarken till sina ryttares förmaningar eller min kosaks krigiska eder och wälsignelser. Sjelfmant gjorde de omsider halt, och då jag nu uppslog ögonen befann jag mig wid floden Askys, som utgör gränsen emellan de Katschinska och Sagaiska Stepperna.¹⁰¹²

❖ 48 ❖ Wid utloppet af nyssnämnda flod stodo några ramlande hus, bland hvilka ett utgjorde cancelliet för den Sagaiska domstyrelsen.¹⁰¹³ Sådana cancellier eller rådhus finnas i den Minusinska kretsen trenne: det Katschinska, Kojbalska och Sagaiska. Hwarje rådhus har till föreståndare en Stamchef, som upprätthåller ordning och skick, afdömer och bestraffar smärre förbrytelser, samt motsvarar Golowan i en Rysk vološt. Stamchefen äger till sitt biträde tvenne embetsmän, som kallas Sasädatlar, och en skrifvare eller secretair, hvilken är förpligtad att alltid uppehålla sig vid cancelliet. Till den Tatariska

---

lxxvii. Betsel höra hos Tatarerne till antalet af lyx-artiklar.

1010 *allt med* || med

1011 *skenande lopp* || galopp

1012 Castrén is mistaken here. The Kačinsk steppe is not situated south of the River Askiz but north of the River Ujbat. See above. (TS)

1013 Already during Castrén's journey, its administrative centre was in the village of Askiz at N53°7'47" E90°32'18", where the *duma* was officially moved in 1853. Мамышева 2009: 187. (TS)

- 1014 äga || hafva
 1015 och dessutom || och
 1016 sjelfwa wälja || utw[älja]
 1017 It is unclear what Castrén meant with these numbers. They are marked like an upper index at the upper corner of the word *Under*.
 1018 förnämsta [...] de || förnämsta
 1019 Today, the village of Bel'tirskoe is situated at the Abakan at N53°1'12" E90°23'56". Founded in 1822, the steppe *dumas* were a system for local administration for the nomadic Non-Russian peoples of Siberia. Мамышева 2009: 185. (TS)
 1020 wid floderne || wid
 1021 There are the rivers Belyj Ijus (Khak. Ах-ÿÿс) and Čerňyj Ijus (Khak. Хапа-ÿÿс), both running together into the River Čulym at N54°56'56" E89°50'2". The Čulym is a tributary of the Ob'. (TS)
 1022 inflyttat || inwandrat
 1023 At present in the southern part of the Kemerovo region. (TS)
 1024 The River Kača discharges into the Enisej in the centre of Krasnojarsk at N56°0'55" E92°53'58". Krasnojarsk was the administrative centre of the Governorate of Enisejsk since 1822. It had ca. 7,000 inhabitants in 1840. Губернии Российской империи: 110; Статистическія таблицы: 12. (TS)
 1025 qwarlefvor || lemni[ngar]
 1026 *Under* [...] eröfning || Redan under <--- --->

embetsmänna-personalen höra dessutom: 1. *Furstarna*, hvilka motsvara de Ryska *Starschiny* och haf⁴⁹wa sig ombetrodt att uppbära skatten samt äga¹⁰¹⁴ närmašte tillsyn öfver ordningen i hvarje uluss; 2. en *skattmeštare*; 3. en *vaccinatör*, och 4. ett obeštämtdt antal *skrifvare* i ulusserna. Alla dessa embetsmän böra vara infödda Tatarer med undantag af skrifvarne och vaccinatören, hvilka wanligwis äro Ryssar och¹⁰¹⁵ dessutom de enda, som tjena för lön. Samtliga embetsmännen utväljas af menigheten och på obeštämtd tid. Endašt Stamchefens embe- te är ärftligt, men kan äfven förverkas, och i denna händelse äga Tatarerne rättighet att sjelfwa¹⁰¹⁶ wälja sig ett nytt öfverhufvud.

33.¹⁰¹⁷ Under hvarje dom lyda ett antal byalag, hvilka bildas af åtskilliga till en del befryndade, till en del alldeles främmande slägter. De förnämsta¹⁰¹⁸ bland de slägter, som höra till den Sagajska domen, äro *Sagaj* och *Beltir*¹⁰¹⁹. Desse hålla sig för landets⁵⁰ *aborigines* och säga sig ⁵⁰ fordomtima hafva bott wid¹⁰²⁰ floderne *Abakan* och *Ijus*¹⁰²¹. Alla de öfriga slägterna: *Tom*, *Sor*, *Kej*, *Kisil-Kaja*, *Karga*, *Kobi* och *Tajas* hafva i sednašte tider inflyttat¹⁰²² från Kusnetska kretsen¹⁰²³ af Tomska Gouvernementet. Samtliga de Sagajska Tatarerne påstå sig vara obemängda Turkar – en uppgift som dock af flere skäl kan dragas i tvifvelsmål.

De till Katschinska domen hörande Tatarer bodde tillföre wid Katscha-floden¹⁰²⁴ omkring Krasnojarsk, hvarest ännu svaga qwarlefvor¹⁰²⁵ af denna stam igenfinnas. Under¹⁰²⁶ Sibir[i]ens eröfning gjorde de Katschinska Tatarerne gemensam sak med kosakerne, hjälpte dem att utdrifva sina⁵¹ stamförwandter Kirgiserne^{lxxviii} och blef⁵¹wo derpå herrar öfver den nu så kallade Katschinska steppen. Omförmäldte Tatarer hade redan under sin wištelse vid Katscha upptagit och med sig

lxxviii. Desse kallas i ett Tsarbrief *Kajtaschinska* Tatarer.

assimilerat *Arinerne*^{lxxix 1027} – en med de Jenisejska Östjakerne beslägtad folkstam, som ännu kallar sig *Ara*, men i officiella handlingar bär namnet: *Tateschewskij uluss*. Efter sin bosättning i Minusinska

lxxix. Före sin inflyttning till Minusinska landet plögade Arinerne sommartiden slå sitt läger på en holme i Jenisej, benämnd *Tateschewskij ostrow*, men om vintern bodde de tillsammans med *Katschinska Tatarer* omkring berget *Kumtigej* wid *Katscha-floden*. Deras stam säges fordom hafva varit ganska talrik, men sedermera blifvit snart sagdt förintad genom en olycklig strid med landets eröfrare. Om denna strid förvaras ännu följande tradition. En ung Arin hade på fältet warseblifvit en orm och sönderskurit den i tvenne delar. Ännu icke dödad begaf sig ormen till sin höfding med klagomål öfver Arinen. Förtörnad sammankallade ormhöfdingen alla sina underlydande små ormar och drog ut för att hämnas den tillfogade oförrätten. Det war sommar och Arinerne bodde såsom wanligt ute på sin holme. När ormarna hade uppnått den gentemot holmen belägna stranden af Jenisej, började de ropa efter båt. En gammal Arin hörde ropet och då han ej kunde tro annat, än att de ropande woro menniskor, skyndade han till dem med en båt. Men huru stor blef ej hans förwåning, när han kommen öfver elfven såg hela stranden glimma af idel ormar! De woro mycket uppretade och argsinta, i synnerhet de små ormarna. Alla wille de föra ordet, men ormhöfdingen nedtystade dem, packade dem i båten, så många som deri rymdes, och twang gubben att ro dem till holmen i flere särskildta laddningar. Sedan alla de små ormarna woro öfverförda, steg äfven ormhöfdingen sjelf i båten och lät ro sig till holmen. Under färden sade han åt gubben: ”när du kommer hem, så glöm ej att strö aska omkring ditt tält och att ombinda det med ett brokigt, af svart och hvitt hästtagel sammanflätadt snöre.” Dessa ord lade gubben på sitt hjerta, och när han kom hem gjorde han såsom ormhöfdingen hade befallt honom. Derpå gick han till hvila, men då han följande morgon uppwaknade, war hela ulussen förstörd och alla dess innewånare dödade. Blott gubbens familj hade blifvit skonad, och ifrån denna härstamma alla nu lefvande Ariner.

1027 Changes in the footnote:

ro dem || ~ öfve[r]

äfven ormhöfdingen sjelf ||
äfven ormhöfdingen

åt gubben || ~ dessa ord

att ombinda || ombinda

Dessa [...] hjerta || Mera sade han ej, men gubben behöll dessa ord i sitt minne

gick [...] hvila || lade han sig att sofva

Arins spoke the Arin language, a Enisejan language that became extinct in the late 18th century. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Arin. (TS)

See also p. 1249, 1256, 1261–1262.

- 1028 *skola* || hafva
 1029 *lydt under* || blifvit räknade till
 1030 *nu förtiden* || uti när[v]arande]
 1031 The present-day Tofalar, presumed to have spoken Mator until the 18th century. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#tofa; Endangered Languages of Indigenous Peoples of Siberia, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/tofa.shtml>. (TS)
 1032 I [...] *Tubalar* || Tubalar war <--->

- 52 landet har den Katschinska stammen blifvit ytterligare förökad genom tillkomsten af några Kirgis-familjer och andra heterogena slägter, såsom: *Tin*, *Djašte*, *Djaren*, *Djiltag*, *Sukarlar* och *Tubalar* eller *Tubintser*. Nämnda slägter föregifva sig hafva varit landets urinwänare, och bland dem skola¹⁰²⁸ allt intill sednaste tider *Tin*, *Djaren* och *Djiltag* lydt¹⁰²⁹ under den Kojbaliska domen. Hwad dessa slägters härkomst beträffar, så föregifva sig *Tin* och *Djašte* (Ostjak?) stå i förwandtskap med Ariner och de Kojbal-slägter, hvilka bewisligen härstamma från Ostjaker. Alla de öfriga äro twifvelsutän af Samojedisk upprinnelse. Med afseende å de så kallade *Tubalar* kan likwäl den anmärkning göras, att ifrågawarande namn nu¹⁰³⁰ förtiden icke betecknar en wiss slägt, utan tilldelas alla de wid Tuba-floden fordoms-tima nomadiserande folkstammar, hvilka woro dels af Samojedisk, dels af Ostjakisk härkomst.¹⁰³¹ Gifver man åt nämnda ord en så widsträckt betydelse, så blir det i sanning swårt att utreda, huruwida de Katschinska Tubintserne härstamma antingen ifrån Ostjaker eller Samoieder. I¹⁰³² sjelfva verket är dock *Tubalar* enligt sitt wanliga och ursprungliga begrepp en allmän benämning för Samoiederne, i hvilkas språk äfwen ordet *tuba* eller wanligen *tebe* anträffas såsom ett appellativum, betecknande 1°) en *mansperson*, 2°) en *Samojed*. Tager man härjemte äfwen i betraktande, att Matorerne, hvilka inom Chinesiska området ännu i dag kalla sig *Tubalar*, af ålder innehaft Tuba-flodgebietet, så torde det utan all fara för misstag kunna antagas, att den Katschinska Tubintser-slägten är en Matorisk utgrening. Till detta antagande finner man sig äfwen föranledd af den omständighet, att de 400 Matorer^{lxxx}, hvilka fordom nomadiserade på högra sidan om Jenisej, i

---

lxxx. Bland dem hafva enligt traditionen 200 öfvergått till China och lefva der ännu i dag under namnet *Mattar*.

närvarande tid sammansmält till endast åtta skattbetalande själar.¹⁰³³

Hwad nu till slut angår de mycket omtvistade Kojbalerna, så hålla de sig näst det gamla, i mythernas dunkel omhöljda Tschud-folket för landets¹⁰³⁴ äldsta innewånare. De bestå af följande slægter: stora och lilla *Bajgado* (Baj), *Kang*, *Taradjak*, *Tjoda*, *Mador*, *Köl*, *Ingara*, *Bögödj*, *Yrgen*, *Artji*, *Köjäk* och *Kajdeng*. I anseende till sin¹⁰³⁵ härkomst sönderfalla dessa slægter, hvilka för det närvarande redan äro fullkomligen tatariserade, uti: 1. Samoieder och 2. Jenisejska Östjaker. Af Östjakisk upprinnelse äro endast stora och lilla *Bajgado* samt *Kajdeng*-slægten; alla de öfriga höra till antalet af Samoieder. Med mycken tillförsigt och under sken af stor¹⁰³⁶ sak-känedom utgifver Stepanow samtliga dessa Kojbal-slægter för genuina Tatarer; men icke¹⁰³⁷ dess mindre intygar hvarje Kojbal, att hans förfäder varit af en helt annan stam och talat ett eget språk. Det finnes ännu wid lif några ålderstegna Kojbaler¹⁰³⁸, hvilka erinra sig ett och annat ord af sitt gamla språk, och just på dessa ord har jag så väl wid detta som flere andra tillfällen grundat mina påståenden om Kojbalernes härkomst.

 56

1033 Mator was a Samoyed language that became extinct soon after Castrén's visit to the region. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Mator. (TS)

1034 *landets* || det

1035 *sin* || de[ras]

1036 *stor sak-känedom* || sak-känedom

1037 *icke [...] mindre* || det oaktadt

1038 *Kojbaler* || Tatarer

- 1039 See also Castrén 1848e.
 1040 Uty at N53°4'36" E90°46'55".
 (TS)
 1041 göra || 1. bek || 2. gi
 1042 Peter Simon Pallas (1741–1811),
 a German naturalist who travelled
 across Russia in 1768–1774,
 sent by the Academy of Sciences.
 He visited the Koibals in September
 1772. Pallas 1776: 373–378. (TS)

❖ 1 ❖

II.¹⁰³⁹

Wid Sagajska domen använde jag en weckas dagar till uppgräfning af gamla grafkummel, sådana man här anträffar i största ymnighet. Sedan detta arbete war slutadt, lät jag sätta mig öfwer floden Abakan och började en ny series af resor på den Kojbalska steppen. Denna stepp utbreder sig längs högra stranden af Abakan emellan Jenisej och den i Abakan infallande Tabat-floden. En fattig och undertryckt stam hafwa Kojbalerna på sin fruktbara stepp nödgats inhysa ett talrikt antal Katschinska och Sagajska Tatarer. Alldagligen befolkas äfven denna stepp af Ryska colonister, hvilka redan anlagt stora byar ❖ wid åtskilliga bland de små floder, som genomflyta steppen. Ledda af deras föredöme hafva äfwen fattiga Kojbal-familjer timrat sig små stugor wid den lilla bäcken *Ut*, hvaraf sedermera sjelfva Kojbal-byn erhållit sin benämning.¹⁰⁴⁰

❖ 2

I denna by framlefde jag nära tre weckors tid och plögade ett dagligt umgänge med Kojbalerne, hvilka bemötte mig med en utmärkt wälwilja. De räknade sig till en synnerlig heder, att jag bemödade mig om deras språk och sporde dem om framfarna tider. En gammal Kojbal hade gjort den anmärkning, att alla resande, som komma ifrån sjelfwa residenset, göra¹⁰⁴¹ sig mycken möda i och för Kojbalerne, med anledning hwaraf Gubben yttrade: "Det torde så förhålla sig, att hvita Kanen skattar oss högre än alla öfriga Tatarer". Bland det nyssnämnda slaget af resande erinra sig många ålderstigna personer ännu Pallas'¹⁰⁴² expedition, hvilken för öfrigt bildar en sorglig epok i Kojbalernes annaler. "Den har icke medfört oss annat än sorg", utlät sig en fattig man, "ty straxt derpå inträngde colonisterne och pesten förstörde våra boskapshjordar." Wid min förklaring att Pallas och hans följeslagare ej hade någon del i dessa olyckor tillade Kojbalen: "monne de då för ro skull lefde hela weckor i djupa skogar undan folkets

❖ 3

åsyn?” Hwad särskildt den härjande pesten beträffar, så woro äfven somliga Kojbaler af den mening, att Pallas framkallat den, icke medelst¹⁰⁴³ trollkonster, utan genom gräfning i de gamla kumlen. Denna förmodan understöddes äfven af många Ryska colonister, men det oaktadt lät man mig i all ro sköta min dödgräfware-befattning, hwarom eljest många stridiga meningar förspordes bland Kojbalerne. Mycket gängse war i synnerhet det rykte, såsom skulle jag förstå att på de gamla Tschudskallarne tillreda en decoct, hvilken wore werksammare än både *sassa parilla* och alla werldens läkemedel.

◆ 4

Under min wistelse i Ut anställde jag tidt och ofta smärre ströftåg till kringliggande ulusser. Öfwerallt rådde fattigdom¹⁰⁴⁴ och elände, men de arma menniskorna tycktes mig dock wara wida bättre än deras rykte. Man beskyller Kojbalerne för allt slags okynne och i synnerhet för tjufaktighet; men i det allmänna rättslöshets tillstånd, som råder på stepperna, är nyssnämnda svaghet hos det nödställda folket snart sagdt oundviklig. Härwid kan jag ej underlåta att omtala en händelse, som torde lända till någon upplysning i detta ämne. En fattig Kojbal hade i arf efter sin fader emottagit en gumse, hvilken han sökte bewara med sådan omsorg, att han om nätterna sof ute på fältet och derunder höll om sin arm ändan af ett rep, hvars andra ända han fastbundit vid gumsens hals. Sålunda trodde sig Kojbalen i säker besittning om sin gumse, men se der lurar i buskarna allt sedan skymningen en deporterad skälm, som fått öga på det wackra djuret. Så snart natten svept sitt mörker öfwer jorden, kryper den illparige skälmen fram ur sitt gömsle, förfogar sig till den redan snarkande Kojbalen, afskär repet och löper i haßt sin kos med gumsen. Man föreställe sig den arma Kojbalens häpnad och förskräckelse, då han wid sitt uppwaknande om morgonen gnider sina ögon, ser sig omkring och ser hela sin arfwedel förlorad, hela sin timliga wälfärd förspilld. Emellertid har han nu lärt sig konsten

◆ 5

◆ 6

1045 smögo || ~ äfwen
 1046 insläppta || ~ och

att för godt pris förwärfwa sig främmande gods, och hwem undrar wäl deröfwer, om äfwen han i sin ordning skulle begagna skumrasket till sin förmon!

Irrande omkring på Kojbal-steppen hamnade jag sent en söndags-afton uti en eländig uluss, der mörkret och ett annalkande regnwäder twingade mig att tillbringa natten i ett af tälten. Ehuru det bästa i ulussen war äfwen detta tält i högsta grad
 ❖ 7 osnyggt och så slarfwigt, ❖ att vinden och regnet hade fri passage genom näfverflisorna. Wid min ankomst lågo tältets innewånare kringströdda på golvet och woro med undantag af wärdinnan alla airanberusade. Rundt omkring eldbrasan wältrade sig i stoftet några nakna barnungar, hvilka gråtande af hunger utsträckte sina armar och tungor mot en gryta, som hängde öfwer elden. Förmodligen i hopp om att få deltaga i det blifvande skiftet smögo¹⁰⁴⁵ sig hundarna af och an omkring eldstaden, wiftande beställsamt på sina svansar. Uppskrämda af owädet stoppade äfwen kalfwar och får esomoftast sina nosar in genom tältdörren och tillkännagafwo i en högst sorglig tonart sin önskan att blifwa insläppta¹⁰⁴⁶.
 ❖ 8 Ehuru man påtagligen ❖ hade för afsigt att befria mig ifrån detta sällskap, woro de bönfallande likwäl så enträgna, att wärdinnan äfwen till deras disposition nödgades afstå ett hörn af tältet.

Efterhand nedtogs grytan ifrån elden och tältets wärdinna framsatte nu ett kött-tråg för de airanbetyngda, sedan hon förrut på ett mindre ömtåligt sätt hade bragt dem till sansning. Förrän måltiden begyntes, anmärkte jag att wärdinnan kastade ett köttstycke i elden, och på min tillfrågan, hwad detta hade att betyda, svarade hon: "äfwen elden är en Gud." Detsamma yrkade hon om wattnet och omtalade härwid, att Tatarerne äfwen plögade kasta förstlingen af wissa rätter uti en flod eller
 ❖ 9 sjö. ❖ Slutligen anmärkte hon, att man af all slags sofwelmat borde offra första portionen åt östern eller den uppgående solen, ehuru denna ceremonie

mera sällan iaktogs. Alla dessa offer sade hon vara wärdinnan förbehållna och trodde, att de wärdinnor som röja försumlighet i uppfyllandet af nämnda pligt, blottställa sig för faran att komma till Irle-Kans rike och lida samma straff med dem, hvilka arbetat wid solens nedgång, framräckt wattenblandad mjölk åt sina gäster ofta o. s. v.

Medan jag war införlifvad i nyss anförda samtal med wärdinnan, infann¹⁰⁴⁷ sig i tältet en trasig Kobjal, som genaßt wid sitt inträde lät weta, att han hette *Sabakin* (af *sabaka*, hund) och äfwen gjorde skäl för namnet. Derpå började han omtala sina bragder, ordade¹⁰⁴⁸ med fräckhet om sitt fylleri och sina slagsmål, wisade sina blessurer och war så stolt öfwer dem, som trots någon krigare. Mannen förteg ej heller sina stölder och yttrade i synnerhet en stor glädje öfwer det onda han stiftat genom sina processer. Pekande på trenne i tältet närwarande qvinnor yttrade han med sjelf-förnöjelse: ”alla dessa warelser hafwa i tiden warit mina hustrur, men jag har kört dem på dörren den ena efter den andra”.^{lxxxix 1049} Efter något besinnande hördes han sakta frammumla dessa ord: ”den axelbreda hade jag ändock kunnat behålla”. Derpå gick¹⁰⁵⁰ han och satte sig wid den axelbreda qvinnan, lät gifva sig en tvåsträngad harpa och sjöng en sång, hwars innehåll i få ord war följande:

”*Tjenar Kus* hette en Tatar, som ägde många tält, mycket folk och mycken boskap. Han war redan något till åren, då han tog sig en hustru, hvilken war både ung och fager. *Tjenar Kus* älskade henne med ömhet, men det tycktes honom, såsom rönt han ingen genkärlek hos sin maka, och han beslöt derföre att sätta hennes sinne på prof. Han låtsade en dag fara ut på steppen för att efterse sin boskap, men sedan¹⁰⁵¹ han ridit ett stycke från hemmet, damp han

---

lxxxix. Att männerna bortjaga sina hustrur är en hos Tatarerne lika wanlig sak, som att hustrurna sjelfmant löpa ifrån sina män.

- 1047 *infann* || inträdde
 1048 *ordade* [...] *om* || ordade om
 1049 Change in the footnote:
       männerna || hust[urna]
 1050 *gick* || tog
 1051 *sedan* || efter

1052 Označennaja, today, Sajano-
gorsk at N53°5'15" E91°23'59".
(TS)

med afsigt ned ifrån sadeln och blef liggande på fältet, liksom skulle han varit död. Då 12 herdarna sågo sin husbonde ligga orörlig på marken, lupo de hän till tältet och omtalade för de hemmawarande hwad som timat hade. Wid underrättelsen härom satte sig hustrun genast upp i sadeln, red till den fallne och började gråta wid hans sida. Tjenar Kus trodde ej på sin hustrus tårar, utan förblef qvarliggande på fältet. Förtviflad framdrog hustrun sin dolk ur slidan och yttrade: "Om du ej uppstiger Tjenar Kus! så will jag icke längre lefwa på jorden. Alldrig skall folket säga, att den som varit Tjenar Kus' maka, lupit omkring såsom enka för att söka sig en annan man. Nej wid dig skiljer jag mig icke, min herre och gemål!" 13 Då Tjenar Kus ännu icke uppsteg, så stack hon sin dolk i barmen och nedföll död wid hans sida. Nu gjorde det Tjenar Kus ondt i hjertat, att han hade misstänkt sin hustru för ett kallt sinnelag, och han begret sedan hela sitt långa lif den trogna makan".

Med denna sång wilja wi taga afsked af de föraktade Kojbalerne och i hast förflytta oss öfwer deras stepp till *Osnatschennaja*¹⁰⁵², som inom Ryska området är den öfversta by wid Jenisej. Man räknar härifrån endast 40–50 verst till de Sajanska taskylerna, men denna väg säges om sommaren wara ofarbar, emedan floden är alltför brusande och dess stränder samt hela den kringliggande nejden berguppfyllda. Sålunda ur stånd att komma högre uppför elfwen 14 war jag nödsakad att twertemot min föresatts fara utför strömmen. Min flodfärd utgjorde blott widpass 100 verst och tillryggalades under loppet af några timmar. Huru gerna hade jag ej önskat förlänga dessa timmar till lika många dagar, men så strid är floden i sitt lopp, att den resande knappt hinner se en skynt af de leende holmar, hvilka liksom blomstergårdar höja sig upp ifrån böljan, och de branta klippor, som störta sig brådstupa i floden, kastande dunkla skuggor öfwer den glatta wattenytan. Det war en tid, då folk af skillda tungor församlade sig att här fira sina

- 15 wårfeſter och antände rika offer wid foten af de collossala klipporna. Denna tid är redan¹⁰⁵³ i det närmaſte förſvunnen, men ännu skådas nämnda klippor af hvarje man med häpnad och beundran. Om de¹⁰⁵⁴ redan i och för ſig är wårdnadsbjudande, ſå wäcka de ännu mera den förbifarandes deltagande genom de talrika figurer, ſom äro tecknade i deras wäggar. Lätt igenkänner man i deſſa figurer ſpåren af ſkillda nationer, hvilka åtminſtone under ſitt eget namn numera ej finnas i landet. En af deſſa nationer utgöra owedersäglichen Kirgiſerne, och för deras handarbete hålla wi alla de tecken, ſom äro i klippwäggen inhuggna. Nämnda tecken äro till ſtörre delen bilder, föreſtällande mångfalldiga¹⁰⁵⁵ djur och natur-föremål ſamt ſärskildta ſlag af redſkap. I ſtörſta mängd förekomma menniſkor, hvilka liksom
- 16 alla öfriga föremål äro afbildade i en ganska liten ſkala. Menſkliga figurer framſtälla ſig i klippwäggen än enſkildt, än parwiſ; än i ſtörre grupper; de ſynas både gå och ſtå, rida, förfölja med ſpänd både ett undanflyende willebråd o. s. v. Bland fyrfotade djur igenkänner man utom häſten kor, får, wilda och tama getter, elgar, renar, harar, räfwar, wargar, björnar, kameler o. s. v. Här och der förekomma äfven ormar, ſärskildta ſlag af fåglar och träd m. m. Bland redſkap har jag endaſt warseblifwit både och pil, ſvärd och piſke.¹⁰⁵⁶ Inhuggna¹⁰⁵⁷ tecken och figurer, hvilka äga likhet med bokſtäfwer¹⁰⁵⁸, äro i klippwäggarna mycket ſällſynta. Sådana warseblifvas oftare i grafſtenar^{lxxxii} ¹⁰⁵⁹, dels kringſtrödda på ſtenen, dels fortlöpande i ett naturligt ſammanhang. I många bland deſſa figurer igenkänna Tatarerna gamla bomärken, och det är möjligt att ifrågawarande
- 17

lxxxii. Juſt af denna omſtändighet berättigas man att anſe de inhuggna tecknen för Kirgiſiska, ty att ſjelfwa graſtumlen äro af Kirgiſiſk härkomſt, för denna mening finnas många wigtiga ſkäl, ehuru de här i få ord ej kunna göras gällande.

- 1053 *redan* || 1. nu || 2. wäl
- 1054 *de* || *reda*[n]
- 1055 *mångfalldiga* [...] *natur-föremål* || djur, na[tur-föremål]
- 1056 Both animals and humans appear in Siberian petroglyphs of several different periods, and without more precise information it is impossible to date the figures Castrén describes here. Есин 2010. (TS)
- 1057 *Inhuggna* || Tecken
- 1058 Castrén means the ancient Turkic inscriptions from the 7th–9th centuries CE. They were documented by several scholars from the early 18th century onwards, including Castrén and the three expeditions of the Finnish Antiquarian Society led by J.R. Aspelin (1842–1915) in 1887–1889. The texts were identified as Turkic and translated by the Danish linguist Vilhelm Thomsen (1842–1927) in the 1890s. Appelgren-Kivalo 1931; Белокобыльский 1986: 13–21, 46–52, 69, 79–90; Salminen, Timo, 2003: 71–90, 98–100. (TS)
- 1059 Changes in the footnote:
härkomst || *me wigtiga* || *giltiga*
 See commentary on *Om kurganer...*, Castrén 2017: 89–105. (TS)

- 1060 Abakanskoe, originally the Abakansk Cossack fort, on the eastern bank of the Enisej at N54°15'40" E91°28'21". Submerged under the Krasnojarsk Artificial Lake in 1966. Быхоня 2009; Appelgren-Kivalo 1931: Karte des Minussinsker Kreises. (TS)
- 1061 Today's Tuvans. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#tuvan. (TS)
- 1062 A Samoyed-speaking group of people whose language became extinct in the late 20th century. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Kamas. (TS)
- 1063 Castrén means here the people speaking the Turkic Karagas (Tofa) language. The Samoyed-(Mator-)Karagas had become extinct by the time of his visit in the region after the Mator Karagas had changed their language. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Tofa, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Mator. (TS)
- 1064 *bilder* || 1. tecken || 2. bilder || 3. före
- 1065 *sjelfva inskrifterna* || inskrifterna
- 1066 The River Tuba discharges at present into the Krasnojarsk Artificial Lake on the Enisej from the right (east) at N53°55'59" E91°33'32". (TS)

stenskrift ingen annan betydelse äger. Utan att här närmare angifva de särskildta ställen, hwarest Kirgisiska inskrifter förekomma, will jag endast nämna, att alla inhuggna figurer af hvad slag de äfven äro, fortgå ifrån *Osnatschennaja* ända till trakten af *Abakansk*¹⁰⁶⁰ och anträffas så wäl wid sjelfva Jenisej, som i synnerhet wenster om densamma uti klippor och kurganstenar.^{lxxxiii} Ett stycke nedanom Abakansk widtaga i de Jenisejska klipporna figurer, målade med röd färg. Dessa äro få till antalet, af en mera plump tillverkning, och föreställa utom hästar, getter och särskildta figurer, människor som rida på renar. Då nyssnämnda sätt att färdas ännu är gängse hos Sojoter¹⁰⁶¹, Kamasint[s]er¹⁰⁶², Karagasser¹⁰⁶³ och deras stamförwandter, hvilka jemväl uppehållit sig just på de orter, hwarest nämnda bilder¹⁰⁶⁴ äro målade, så kan öfwer deras ursprung intet twifwelsmål äga rum. Af mera twifwelaktig beskaffenhet äro några inskrifter, tecknade med svart färg i en klippa ej långt ifrån byn Abakansk. Dessa utgöra sannolikt en verklig bokstafsskrift, men beklagligtwis återstå af dem numera endast obetydliga fragmenter. Det mesta är medtaget af tiden och på twenne ställen har äfven Gouvernören Stepanow låtit lösbyta klippstycken, dem han i och med sjelfva¹⁰⁶⁵ inskrifterna bortfört. Att framställa de förmodanden, som hos mig uppstått med anledning af de få öfrigblefna fragmenterna, besparar jag till ett annat tillfälle.

 19

Härmed lemna wi nu de Jenisejska stränderna, dragande oss österut på den wäg, som ifrån Minusinsk leder uppför Tuba-floden¹⁰⁶⁶. Här möta oss nejder och landskap, mycket olika dem vi tillföre sett inom Abakanska flodområdet. De jemna, skoglösa stepperna äro åtminstone på den högra sidan om Tuba ganska sällsynta och af ringa omfång. Landet är

---

lxxxiii. Innom samma område befinnas äfven de flesta grafkummel, och det war äfven här Kirgiserna fordom uppehölo sig.

genomskuret af höjder, hvilka åtskiljas från hvarandra genom trängre eller widsträcktare dalar. Så wäl på bergen som i dalarne möter ögat små, angenäma skogslunder, bestående af björk, poppel, asp, vide, ett och annat lärkträd m. m. Wackra, betesrika ängar, hvilka inom Abakanska flod-området mera sällan före

- 20 rete sig, fortgå 20 wid Tuba nästan utan afbrott. Gräswäxten är här mycket yppig, i synnerhet på bergen, hvilka öfwerallt i det Minusinska landet äro mera bördiga än slätterna. Den wanligtwis under sommarmånaderna rådande torkan förorsakar, att wextligheten i alla lågländta nejder och framför allt på stepperna förtwinar, bleknar och bortsinar, då deremot i bergsbygden både gräset och träden äga ett friskare utseende. Dertill äro de Minusinska slätterna ännu mycket ömtåliga för frostnätter, hvilka redan i augusti månad pläga infinna sig. Af denna dubbla anledning plöja colonisterna hellst sin åker på bergen, hvilka äro så utomordentligt bördiga, att ett och samma åkerfält besås i mera än tjugo år och gifver 21 en ymnig skörd, utan att man genom några yttre medel befrämjar dess fruktbarhet. Ej mindre bördiga äro de oräkneliga holmar, hvilka bildas både af Tuba, Jenisej och Abakan, men till åkerbruk äro de föga ägnade, så wida de ofta öfverswämmas och under loppet af några år helt och hållet bortföras af wårfloden.

- Det sköna och fruktbara land, som genomskäres af Tuba-floden, innehades fordom af wilda jägare-stammar, hvilka med sina renhjordar irrade omkring i skogarna. Att Kirgis[-]folket¹⁰⁶⁷ i högst ringa mängd utbredt sig höger om Jenisej, bewisas icke blott af historien och traditionen, utan äfven af själva grafkumlen, hvilka här äro ganska fåtaliga. 22 Det är äfven naturligt att Kirgiserna, såsom ett herdafolk, hellre togo i besittning venstra sidan af Jenisej, på hvars nakna stepper de lättare kunde handhafva wården om sina talrika boskapshjordar, än i de Tubinska skogarna. De folkslag, af hvilka nämnda skogar genomströfvades, woro enligt hvad i det

- 1068 The River Salba runs into the Bol'saja Šuš', a tributary of the River Tuba, at N53°58'35" E92°19'43". (TS)
- 1069 *Tuba* || sjelfva ~
- 1070 The rivers Amyl (from the left) and Kazyr or Bolo (from the right) merge to form the River Tuba at N53°46'58" E92°52'39". (TS)
- 1071 The River Kizir runs into the River Kazyr from the right (north-east) at N53°50'58" E93°6'12". (TS)
- 1072 The River Sizim or Mizin does not run into the River Tuba but into the River Malyj Enisej (Kaa-Xem) 144 km from its mouth to Enisej. (TS)
- 1073 Present-day Karatuzskoe at N53°36'12" E92°52'13". Cossacks guarded the border against China since the early 18th century, when Russian rule was extended to the region. Similarly, Cossacks were used to guard other borders of Russia. The *vorpost* (outpost) was a type of Cossack settlement. Сагнаева – Фраенева 2008; Ганин 2008. (TS)
- 1074 The brook known as the Karatuz runs into the River Amyl from the left (south) at N53°37'34" E92°52'32". (TS)
- 1075 rid-/wäg
- 1076 Castrén has also dated his letter to Sjögren from *Schadatska förposten* 5 July (Old Style) and stated that he has eventually decided to travel to the Chinese side of the border to meet the Soyots. Castrén did not have the needed documents to cross the border there but he was not willing to leave the question of the origin of the Soyots

föregående redan blifvit anmärkt, till en del Samoje-der och till en del Ostjaker. Af hvardera folkstammen hafva i sednare tider talrika colonier öfvergått dels till China, dels till de Katschinska och Kojbalska step-erna. De som qvarstadnat i landet, hafva antagit både sed och språk först af Tatarerne och sedan af Ryssarne. I egenskap af Tatarer fortleva ännu, utom de åtta omförmälda Matorer, tvenne små Ost-jak-slägter, af hvilka den ena (lilla Bajgado) uppe-håller sig wid *Salba*¹⁰⁶⁸ och den andra (Kajdeng) wid sjelfva *Tuba*. I öfrigt utgöres hela befolkningen wid Tuba-floden af infödda, deporterade och assimilerade Ryssar. I anseende till landets fruktbarhet är coloni-sationen ganska stark wid Tuba¹⁰⁶⁹, men dess mäkti-ga tillflöden *Amyl*¹⁰⁷⁰, *Kisir*¹⁰⁷¹, *Sisim*¹⁰⁷² äro ännu snart sagdt obebodda. Den öfversta colonie inom hela detta flodsystem utgöres af Schadatska ko-sak-förposten¹⁰⁷³, som är belägen wid den lilla, i Amyl utfallande floden Karatus¹⁰⁷⁴. Några verst of- vanom nämnda förpost upphör äfven landswägen, och endast en smal ridwäg¹⁰⁷⁵ leder den resande upp- för Amyl in i de Sajanska bergen.

24 På denna wäg anträdde jag den 5 Julii [g. st.]¹⁰⁷⁶ en resa till Sojoterna i sällskap med guldsökare, pres- ter, embetsmän och kosaker, hvilka i hvar sitt sär- skildta wärf förfogade sig till de Amylska guldvaske- rierna. Ehuru mycket olika till stånd och vilkor, bildade likwäl de resande för tillfället en republik, der man knappt kunde urskilja herre från tjenare, prest ifrån klockare, Rysse från Tatar. Presten hade aflagt sin kåpa, embetsmannen sin frack, guldsökaren sin palteau, och alla voro¹⁰⁷⁷ klädda i den wanliga skogs-uniformen, som här på orten består i en kirgi- sisk kappa af kamelhår, en hufva af häst-tagel, som till skygd för myggen bäres om hufvudet, en rund Tatar-mössa med wida skärmar o. s. v. Samtliga kosa- ker och åtskilliga guldsökare voro dessutom försedda med bössor och pistoler, hvilka tid efter annan aflos- sades till nödig påminnelse för vargar och björnar.

- 25 Under sin färd framskred sällskapet i en lång procession, ty vägen war så smal, att twenne personer ej kunde rida i bredd utan följande den ena den andra i hälarne. Ryttarne iaktogo den högtidligaste tystnad och tycktes alla wara mycket upptagna af omsorgen för sin wälfärd. Också war denna omsorg för ingen del öfwerflödig, ty i de Sajanska bergen möter den resande nästan wid hvarje steg faror och äfwentyr. Man färdas här på en wäg, som midt i sommaren är så blöt, att hästen måste wada i gytjtjan ända ned till buken. Det är wäl om djurets fötter under denna gytjtja möta en fastare¹⁰⁷⁸ grund, ty då är ryttaren utom all fara och endast utsatt för obehaget att öfverhöljas med den af hästfötterna uppkastade dyn. Ofta händer det likwäl att djuret med någon
- 26 af sina framfötter blir fastsittande i leran och med all ansträngning ej kan hjälpa sig upp igen. En mindre liflig ridhäst gör härvid icke ens något försök att uppstå, utan kastar sig genast på sida, och wid sådana tillfällen har jag mera än en gång warit i fara att bryta mitt ben i stigbögeln. Är deremot hästen af en mera otålig natur, så söker den med all makt arbeta sig upp ur dyn, gör med sina lediga bakfötter skutt på skutt, slänger sig åt hvardera sidan, och om ryttaren ej är [på] sin wakt, så kan han härwid lätt massacera sina armar och ben¹⁰⁷⁹ emot ett närstående träd, ja till och med få sig ett hål i hufvudet af öfverhängande¹⁰⁸⁰ grenar och qvistar. Ur sådana trångsmål kan dock en omtänksam ryttare alltid hjälpa sig, men det gifwes¹⁰⁸¹ äfven på den Amylska wägen många ställen, der man¹⁰⁸² måste stiga upp och nedför branta klippor och berg. Här beror ryttarens wälfärd helt och hållet af hästen, ty om den är mindre fast i sina hofwar, så kan¹⁰⁸³ en kullerbytta ej undvikas. Må det likwäl märkas, att sådana kullerbyttor äro ganska sällsynta, ty lifvet är äfwen kärt för hästen och den använder en snart sagdt otrolig klokhet för att afböja den hotande faran. Gäller det att stiga nedför ett brant berg, så har jag ofta anmärkt att hästen,

unsolved. See also Castrén's letter to F.J. Rabbe, 22 March/3 April 1848 in the volume of letters in this series. See also p. 1258–1260, 1316, 1342–1366 and Castrén 1848n: 218–224; 1848b: 316–317. (TS)

- 1077 *vorö klädda i* || hade påtagit sig
 1078 *fastare* || jemnare
 1079 *ben [...]* träd || ben
 1080 *öfverhängande [...]* qvistar || en öfverhängande torr trädgren gren och
 1081 *gifwes äfven* || gifwes
 1082 *man* || den resande
 1083 *kan* || bär

- 1084 *betydligt* || en ~
 1085 *wid* || emo[t]
 1086 *men* || och

om den ej litar på sina hofvar, lägger sig ned på sin buk och med framfötterna drager sig och sin ryttare sakteligen utför berget. Om det wid sådana tillfällen är klokast att låta hästen styra sig sjelf, så gifvas deremot många lika stora faror, dem ryttaren endast genom sin egen omtanke kan undwika. Bland de

❖ 28 oräkneliga äfventyr, i hvilka min ❖ owana wid ridfärder och bristande omhugsan inledde mig under den Chinesiska färden, will jag här omtala ett af de mest wådliga. Under färden genom en tät skog mötte oss ett af stormen afbrutet träd, som låg nedstjelpt öfver vägen, men så högt ifrån marken, att min förridare endast behöfde luta sig något ned i sadeln, för att komma fram under trädet. Ledd af hans föredöme gjorde äfven jag en bugning och den så djup, att mitt bröst kom att hvila emot sadelknappen. Olyckligtwis råkade min häst wara betydligt¹⁰⁸⁴ högre än förridarens, och emedan jag ej tagit denna omständighet i betraktande, hände sig att min rygg kom att häfta wid¹⁰⁸⁵ trädet, hvarwid naturligtwis bröstet klämdes emot sadelknappen. Jag kom wisserligen lyckligt igenom, men lifvet berodde dock här på mindre än en

❖ 29 tum, och i alla fall ❖ aflopp min bröstklämma ej utan menlig påföljd.

Ehuru ängslig, äfwentyrlig och mödosam äger en sådan skogsresa derjemte äfwen sina ljusare sidor. Låt oss t. ex. se, huru vårt kavalleri betar sig, då det wid mörkrets inbrott finner sig nödsakadt att slå läger i en öde skog. Sedan hästarna äro afsadlade, eldbrasan antänd, grytor och thepannor upphängda, utbredas på marken så många sadeltäcken som sällskapet äger och rundtomkring dem nedläggas sjelfwa sadlarna i egenskap af stolar. På det dukade bordet framför nu enhwar sina förråder, bland hvilka naturligtwis prestens och guldsökarens äro de bästa, men¹⁰⁸⁶ litteratörens de sämsta. Sedan sätta sig skogens män gränsle på sadlarne och nu uppstår ett gästabus i äkta skogsmaner. Ost, brännwin och piroger, the, bouillon och madera, fisk, kött, champagne och

☞ 30 caviar, allt förtäres om hvartannat och med ☞ lika god smak, ty det mål som nu intages, utgör både frukost, middag och qvällsward. Sedan hungern är stillad, sitta de gamla qwar wid bordet och dricka, ej såsom nutidens män, utan såsom det dracks i de gamla kämparnas tider. Och wid det de dricka, ljusna efterhand deras fårade pannor och deras kinder skina rosenröda wid skenet af den högt upp i luften fladdrande brasan. Emellertid hafva några svärmande ynglingar dragit sig afsides ifrån det bullersamma dryckesbordet och qvåda i all enslighet wemodsfulla sånger. Manade af ynglingarnes föredöme uppståmna äfven de gamla en chorus och glädjen stiger nu ända upp till skyarna. Ännu några glas och wi se den ena efter den andra sjunka ned emot ett träd, en tufva eller stubbe. Så ligga nu skogens män kringströdda på

☞ 31 den fuktiga marken, och så ☞ stark är winets makt att ingen äger den ringaste känning af det sqvalande störtregn¹⁰⁸⁷, som natten om besköljer hans lemmar.

Ett så beskaffadt äfventyr tilldrog sig, om jag ej missminner mig, tvenne dagar efter vår afresa ifrån den Schadatska kosak-förposten. På den tredje fortsattes resan i regn och rusk genom en bygd, som företrädeswis kallades den svarta skogen. Öfwerhufvud indela Sibiriens infödingar all skog uti svart och hvit, hvilken indelning ofta äfven tillämpas på jorden, wattnet, fåglarna i luften, fiskarna i hafvet och snart sagdt alla föremål i naturen. Med dessa benämningar afses icke blott föremålets färg och utseende, utan äfven deras inre beskaffenhet, och af sådan anledning indelas till och med Gudar och menniskor i svarta och hvita. Tillämpad på skogen tillkännagif-

☞ 32 ver benämningen *svart* ☞ alla slags barrträd, då der[e]mot med *hwit* skog betecknas så väl björken som andra löfträd. Ordet *swart* klingar wäl nog stråft såsom ett epithet för den gröna skogen, men icke dessto mindre gjorde den skog, hvarest vi nu befundo oss, fullt skäl för sitt namn, ehuru den bestod af ett trädslag, som torde benämnas den hvita eller

- 1088 *dunkel* || dunkelhet
 1089 *stigar* || spång
 1090 Bulletin: "Einige von den Herren, die einen etwas grössern Umfang hatten ..."
 1091 *knän* || ben
 1092 *stiga upp* || uppstiga
 1093 Castrén calls his horse *rosinante* after Rocinante in Miguel de Cervantes Saavedra's (1547–1616) novel *Don Quijote*. He also refers to Don Quijote elsewhere in his travel notes and letters in 1847. See p. 1224–1225. On 5/17 March 1846, he had asked Rabbe to send *Don Quijote* to him. See also Castrén's letters to A.J. Sjögren, on 22 Feb./6 March and 5/17 Aug. 1847 in the volume of letters in this series. (TS)
 1094 *mina [...] förut* || jag förut
 1095 *hufvud-/stupa*

silfvergranen (R[yska] пихта). Det är likväl möjligt att skogens dunkel¹⁰⁸⁸ för det närvarande till en del äfven härrörde af de tjocka dimmor, hvilka liksom rökmoln höjde sig upp ifrån bergen och förmörkade hela atmosfären. Detta dunkel ökades ytterligare derigenom, att i den svarta skogen ej fanns någon uthuggen väg, utan endast några smala, i kors och tvärs löpande stigar¹⁰⁸⁹, hvilka beskuggades af lum-miga träd. Emellan dessa träd war passagen så trång, att karawanen med största möda slog sig derigenom.

- ☞ 33 Några bland ☞ de andliga herrarne, hvilka i colossala dimensioner ej sällan taga öfwerwigt af lekmän, nödgades till och med för det trånga utrymmets skull lemna sina hästar och påstande fortsätta resan till fots.¹⁰⁹⁰ Uttröttad af den beswärliga ridten gjorde äfwen jag ett försök att för omwexlings skull anställa en fotvandring, men fann härwid mina knän¹⁰⁹¹ så illa medfarna, att jag knappt kunde röra mig ur stället. Det war således nödwändigt att åter stiga¹⁰⁹² upp i sadeln, men denna uppstigning för sig gick så långsamt, att karavanen under tiden hann komma mig ur sigte. Nu fogade äfwen missödet att den lilla stig, hvarpå jag framred, i en handvändning förswann liksom genom ett trolleri. Häröfwer blef min rosinante¹⁰⁹³ så bestört, att den utan all besinning började ränna ☞ in i den djupa skogen. Det bar af i skenande streck, och om mina¹⁰⁹⁴ knän ofta förut fått pröfva styrkan af de Sajanska granarna så war jag nu i fara att krossa alla leder och lemmar. Mon om att åtminstone rädda mina ögon betäckte jag dem med min högra hand och sökte, så widt möjligt, hejda hästen med den venstra. Troligen skulle dock mina bemödanden hafva förblifvit fruktlösa, om ej händelsen fört i min väg en göl, hvarwid hästen så tvert afstادنade att jag hufvudstupa¹⁰⁹⁵ nedföll i gyttjan. Knappt uppstigen i sadeln hörde jag min häst utbrista i ett gällt gnäggande, och nu bar det åter af i en annan direction, men med allt samma fart och under en oafbruten bařtonade. Det räckte lyckligtwis ej

☞ 35 länge, förrän hästen åter ☞ hejdade sitt lopp, och då jag nu omsider fick tid att se mig omkring, så warseblef jag tätt framför mig en del af karavanen och på ett litet afstånd twenne guldwaskerier.

Det behöfwer knappt nämnas, att alla de andliga och många werldsliga herrar qvarstadnade i waskerierna för att vårda sina sår. Då de mina wid en anställd besigtning ej befunnos wara af någon alltför farlig beskaffenhet, så lät jag endaß torka mina kläder under natten och fortsatte följande dagen min resa i sällskap med några kosaker och guldsökare. Wår wäg gick nu till en början öfver berget *Tschókur*, som tillwunnit sig en widsträckt ryktbarhet genom fruktansvärda bråddjup. Efter att utan synnerliga

☞ 36 olyckshändelser hafwa passerat dessa bråddjup, ☞ uppnådde¹⁰⁹⁶ wi mot aftonen Amyl-floden och fortsatte nu wår resa uppför dess stränder. Här satte hwarken granarna eller bergen något hinder i wägen för wår resa, men guldsökarne höllo dock detta wägastycke för det allraswåraße, emedan man här måste arbeta sig fram öfver ett ojemt stenhölster¹⁰⁹⁷ och oupphörligt swäfvade i fara att ifrån de hvassa klippkanterna nedstörta i floden. Ehuru steril stranden war, tyckte jag mig dock på något ställe warseblifwa spår af en gammal wäg, hvilken förmodligen warit banad af Matorerne. Ty enligt hwad traditionen förmäler, uppehöll sig fordomtima wid Amyl talrika Mator-familjer, hvilka än jagade i bergsbygden, än åter bedrefwo fiskafänge i floden. Nu har detta slägte allaredan försvunnit, och den resande möter

☞ 37 ☞ wid¹⁰⁹⁸ Amyl för det närwarande endaß några ömkliga balaganer, af¹⁰⁹⁹ hö eller näfwer, hvilka höstetiden bebos af Ryska fiskare, men om sommaren stå öde och om wåren till större delen bortsopas af flodwattnet. Undantagswis fann jag dock tre af de nämnda balaganerna upptagna af kosaker, hvilka blifwit posterade wid Amyl för att hafwa ett wak-samt öga öfver de talrika förrymmare, hvilka nästan alldagligen aflägsna sig ifrån guldwaskerierna.

1096 uppnådde || kommo

1097 sten-/hölster

1098 wid || me

1099 af || hvilka

- 1100 *styrde [...] med* || kastade sig en af mina följeslagare med raskt m[od]
 1101 *starka* || häft[iga]

Komna öfwer berget Tschókur hamnade wi innan kort uti en af de omförmäldta kosak-balagerna. Här tillställdes, såsom wanligt, en serenad om aftonen, men wid dagens gryning sadlades åter hästarne och karavanen satte sig i rörelse. Af de många korstecken, som mina rättrogna reskamrater gjorde

❖ 38 wid afresan, kunde jag ❖ med lätthet sluta att de wäntade sig en svår dag, kanske i följe af det sqvalande regnet, kanske äfven för den svåra wägens skull och troligen mest af den anledning, att karavanen under dagens lopp måste bana sig twenne gånger öfwer floden Amyl, som ansågs wara mycket farlig både för sitt strida lopp och djupa watten. Sißnämda fruktan hade till den grad betagit några guldsökare, att de wid första öfwerfartsstället alldeles icke wågade sig i wattnet, utan beslöto att hellre göra en liten omwäg och låta ro sig öfwer floden med en båt. Emellertid styrde¹¹⁰⁰ en af mina följeslagare sin häst med raskt mod ned i floden, jag följde honom i spåren och landade lyckligt på motsatta stranden.

❖ 39 Genom denna be❖drift blef jag skilld ifrån guldsökare-karavanen och fortsatte nu min resa i sällskap med twenne kosaker, hvilka ifrån sjelfva begynnelsen blifwit bestämde till mina drabanter. De twenne kosakerna woro raska och modiga män, hvilka rusade fram öfwer skrofliga klippor med en sådan lätthet, såsom hade de ridit på en öppen landsväg. Wisseligen bar det ofta öfwerända så wäl för dem såsom för mig, men wid dessa kullerbyttor ledo dock hästarne större skada än deras ryttare. Och de skråmor, som föllo på min lott, fördrog [jag] med wida större lugn, än den kalla nordanwinden och det starka¹¹⁰¹ regnet. Det war i sjelfwa werket den hårda wäderleken, som äfven förmådde kosakerna att skynda på, ty de woro högst angelägna att åtminstone för natten få sig tak

❖ 40 öfwer hufvudet. Häri lyckades de ❖ äfven enligt sin önskan, ty ännu före mörkrets inbrott anlände wi till Nikolajewsk, som är ett af de förnämsta guldvaskerierna i Amylska systemet.

Det hade varit min afsigt att utan uppehåll fortsätta min resa ifrån Nikolajewsk, men här mötte mig den obehaglighet att guldsökarne wägrade gifwa mig skjuts, under förewändning att de med lärda resande ej hade något att skaffa. Sålunda ur stånd att komma från stället nödgades jag qwarstadna i guldvaskeriet under¹¹⁰² wäntan på den af mig öfwergifna karavanen, hvari befunno sig några inflytelserika personer och bland deras¹¹⁰³ antal sjelfwa den Minusinska kretschefen. Genom hans¹¹⁰⁴ bemedling lyckades det mig omsider att efter tre dagars wäntan erhålla ett nö⁴¹digt antal hästar och en Tatarisk wägwisare, som enligt egen försäkran tillbragt större delen af sitt lif hos Sojoterne. Jag anförtrodde mig helt och hållet åt denne mannens ledning och styrde min kosa Amyl-floden uppföre genom wäglösa, oländiga och obebodda nejder. Efter en dagsresa anlände jag till mynningen af floden *Irtsuk*¹¹⁰⁵, belägen endast tre dagsresor ifrån den *Swarta sjön* (Kara köl), hwadan Amyl tager sitt ursprung¹¹⁰⁶. Lemnande denna flod åt höger fortsatte jag nu min resa uppför¹¹⁰⁷ stranden af *Irtsuk*, som beredde åt mig och min lilla karavan ett svårt dagswerke. Här fanns ej tecken till wäg, marken war uppfylld med bottenlösa källsprång och så starkt skogbewäxt, att man än måste bryta¹¹⁰⁸ sig fram med yxa, än åter wada⁴² uppför den strida och steninga flodfäran. Många wådliga äfwentyr tillstötte oss under loppet af denna dag, men wid aftonens inbrott befunno sig likwäl alla helbregda på spetsen af de Sajanska bergen eller den så kallade *Ural*.¹¹⁰⁹

Kasta wi härifrån en blick omkring oss, så se wi på¹¹¹⁰ alla håll en wild skogsbygd, genomskuren af talrika floder, hvilka åtföljas af betydliga bergsgrenar¹¹¹¹, löpande ut ifrån den Sajanska kedjan. Sjelfwa denna kedja delar sig wid Svarta sjön i twenne grenar¹¹¹² eller *Uraler*. Den ena och såsom det tyckes större grenen fortlöper i öster och väster, men den andra gör wid Svarta sjön en böjning åt norr och

- 1102 *under* || och
 1103 *deras antal* || dem
 1104 *hans* || den
 1105 The River Urten-Suk, flowing into the River Amyl from the right 228 km from its mouth, at N53°1'11" E94°21'40". (TS)
 1106 Lake Kara Köl where the River Amyl begins is at N52°49'14" E94°7'14". (TS)
 1107 *uppför* || längs
 1108 *bryta* || bana
 1109 The mountains on the Russian-Chinese border, at present the internal Russian border of the Tuva Republic. Its highest points are over 1,700 m above sea level. Castrén reached it at ca. N52°56' E94°25'. (TS)
 1110 *på* || en
 1111 bergs-/grenar
 1112 *grenar* [...] *Uraler* || grenar, bildande tvenne *Uraler*

- 1113 Bulletin: Kóder...
- 1114 *eller* || och
- 1115 The mountain tops called Kader, Korom, Kobur, Kyrka and Toros Taskyl belong to a highland area in the Saján Mountains. Лисовский 1894. (TS)
- 1116 In *Morgonbladet* "Forts. härnäst" from the mscr, but there is no continuation. However, see Castrén 1848b: 317–320; 1848a; 1848g and the diary notes beginning from p. 1367.
- 1117 The mscr in SKSA A721 is a notebook of 56 pages of ca. 15 x 22.5 cm. It has the pencil-written title: *Till Assess[or] Rabbe*. This is followed by the title *Rese-anteckningar*. This travel report does not belong together with the ones numbered I and II. Castrén sent it to Sjögren from Irkutsk on 12/24 August 1848. The report was published in *Morgonbladet* 99/1848 and 5, 7, 8/1849 (28 Dec. 1848, 18, 25, 29 Jan. 1849) and Castrén 1855: 387–409. It appeared in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences in St Petersburg. Castrén 1848i; 1848–1849. Cf. from p. 1482 on.
- 1118 It is uncertain if this number is in Castrén's own hand.
- 1119 The governorate centre on the River Angara west of Lake Bajkal at N52°16'24" E104°17'3". The Cossack fort of Irkutsk was founded in 1661 and it was awarded the privileges of a town in 1686. The Governorate of Irkutsk was founded in 1764. In Castrén's time Irkutsk had ca. 14,000 inhabitants and it was also an industrial centre. Статистическія таблицы: 14; Губернии

43 wänder sig derpå äfwen åt öster. Det är på denna gren, wi 43 nu ega vår ståndpunkt, och tätt inwid vår sida reser sig den skyhöga, snöomhöljda bergstoppen *Káder-taskyl*¹¹¹³. På något afstånd warseblifwa wi flere andra lika höga och med stora snömassor betäckta bergstoppar eller¹¹¹⁴ taskyler, såsom *Korom-*, *Kyrky*, *Kodur-*, *Ala-taskyl* m. m.¹¹¹⁵ Om nästan alla bland dessa taskyler kan vår Tatariska följeslagare förtälja någon forntida sägen, men här wilja wi endast anföra hans berättelse om Toros-taskyl, hvilken utan tvifvel äger en historisk grund.

44 "Toros hette en Sojotisk man, som lefde för 200 år tillbaka och betalte skatt åt den Chinesiske Kejsaren. I afsigt att undandraga sig denna skatt beslöt 44 Toros att flykta till 44 Sibirien med sin hela slägt utgörande 35 personer. Häröfwer uppretade gåfwo sig Sojoterne att förfölja sin[a] undanflyende landsmän. Då Toros märkte att fienden stod honom bak hälarne, uppsteg han på den efter honom benämnda Toros-taskyl och banade sig i största hast en wäg uppför berget, som ännu skall wara synlig och af Tatarerne benämnas Toros' wäg. Kommen på den branta klippspets, radade Toros några stockar wid klippans rand, fastband dem med starka remmar och uppstaplade mot stockarna en hög af stora stenar. Så snart de förföljande hunnit under klippan, afskar Toros alla de remmar, som uppehöll stockarna och 45 stenhögen. Wid det nu timade stenregnet 45 omkommo fienderna till sista man, men Toros och hans slägt fortsatte lyckosamt sin wäg till Amyl, der de sedan lefde i sänja och frid med Matorerne."

Medan jag lyssnade på Tatarens berättelser, hade oss ovetande ett digert åskmoln samlat sig öfver våra hjessor. Plötsligt skrällde i luften ett slag, så starkt att det colossala berget tycktes svigta under våra fötter. Förskräckta rusade alla på sina hästar, och nu bar det af i fullt strek utför Ural in på det Chinesiska området.

(Fortsättning härnäst)¹¹¹⁶

❖ 1 ❖ **24** *Rese-anteckningar.*¹¹¹⁷III¹¹¹⁸

Solen höll jußt på att kaſta ſina ſiſta aftonſtrålar öfver de guldfärgade kyrktornen i Irkutsk¹¹¹⁹, då jag den 1. Mars [g. ſt.] ilade ut ifrån ſtaden med ett¹¹²⁰ ſpann af tre ſnabba poſthäſtar¹¹²¹. Wid min ankomſt till Bajkalska tullen twingade mig wakten att göra en half timmas uppehåll, hvarunder ſkymningen redan inbröt, och då jag omsider nådde Angara, kunde ögat icke urſkilja annat än de dunkla konturerna af flodens berguppfyllda ſtränder. Ur ſtånd att göra några reſe-iakttagelser¹¹²² under färden på den frejdade Angara-ſtrömmen, lyſsnade jag till tidsfördrif på min formans ❖ muntra ſånger och monologer. Det dröjde ej länge förrän jag anlände till närmaſte ſtation och ännu långt före midnatten hade jag tillryggalaggt de 60 verſt, ſom utgöra afſtåndet ifrån Irkutsk till Bajkal.¹¹²³

Ehuru det på de wanliga poſtstationerna ſäl- lan kan blifva fråga om någon nattro, ansåg jag likwäl för rådligt att afbida morgonen i en ſtation-ſtuga, förrän jag begaf mig ut på det Bajkalska ”hafvet”.^{lxxxiv} ¹¹²⁴ En f.d. Polſk Öfwerſte hade den artigheten att underhålla mig en ſtor del af natten¹¹²⁵ med ſannfärdiga¹¹²⁶ berättelser om ſina

lxxxiv. I dagligt tal förekommer Bajkal meſt under benämningen af haf, Ruſs. море, Bur[ätiska] *talai*. Ordet Bajkal är af Mongoliſk härkomſt och betyder vi vocis den *rika floden*.

Российской империи: 112; Дулов & al. 2008.

Reinhold Ferdinand Sahlberg had travelled in the same region in 1842 until he left Irkutsk for the west in January 1843. Sahlberg 2007: 346–433 (TS)

1120 *ett* [...] *tre* || *tre*

1121 *post-/hästar*

1122 *rese-iakttagelser* [...] *färden* || *rese-iakttagelser*

1123 The Angara runs from Lake Bajkal to the Enisej. Its mouth in the Bajkal is at N51°52'22" E104°49'15". (TS)

1124 In Castrén 1848i: 302 there is a further note here by the translator (Anton Schiefner?):

“Ist diese Herleitung richtig, so liegen die beiden Mongolischen Wörter *باجان* *bajan* „reich“, und *باجال* [correctly *باجال*] *ghool*, „Fluss“ der Etymologie zu Grunde Bei Sanang Setsen, *Geschichte der Ostmongolen* u. s. w. S. 86 u. sonst heisst der See *باجال مورو* *baighal muren* (Strom).”

The History of the Eastern Mongols by Sanang Setsen (Secen Sagang) written in 1662 and published with a German translation by I.J. Schmidt in St Petersburg in 1829. Ssanang 1829: 299. (TS – JJ)

1125 *natten* || *den*

1126 *sannfärdiga berättelser* || *berättelser*

- 1127 getskinns-/tröja
 1128 *betäckte* || ~ ännu
 1129 The largest indigenous ethnic group of the Lake Bajkal region both in Castrén's time and today. The Buryats speak a Mongolian language. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Buryat (TS)
 1130 The Evenki, speaking a Turkic language. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Evenki. (TS)
 1131 The town of Kjaxta (Ru.)/Hjaag-ta (Bur.)/Hiagt (Mong.) is situated at the present-day Russian-Mongolian border at N50°21'19" E106°27'0". Until 1858, the town of Trojckosavsk and the border station of Kjaxta were the only places where trade between China and Russia was allowed. It faced the Chinese trading site of Majmačin on the opposite side of the border. Страницев 2009. R.F. Sahlberg visited Kjaxta in December 1842. Sahlberg 2007: 416–422. (TS)
 1132 Verxneudinsk, originally called Udinsk, present-day Ulan-Udè, where the River Udè (Burj.)/Uda (Ru.) flows into the River Selenga at N51°49'29" E107°34'58". It was founded in 1666 as a Cossack fortress and before long became a leading centre of Russian-Chinese trade. Паликова 2009. (TS)

3 dueller och öfriga bedrifter – en artighet för hwilken han dock småningom började fordra af mig en wedergällning i re³da peningar. Att öfwersten verkligen war i behof af en allmosa, derom wittnade mera än tillräckligt hans utslitna getskinns[-]tröja¹¹²⁷, men på mig gjorde likwäl denna anhållan ett så obehagligt intryck, att jag innan kort lät förespänna hästarna och ännu före solens uppgång fortsatte min resa.

Skymningen och en tjock dimma betäckte¹¹²⁸ både hafvet och Angara-floden. Morgonen war i början lugn, men wid solens uppgång hof sig en häftig östanwind, som jagade hvirflande snömoln utmed det smala hafwet. Förjäfwes skärpte jag min blick för att mäta höjden af de berg, hvilka sades fortlöpa å ömse sidor om hafwet; jag kunde i det häftiga yrwädet med möda skönja den branta klippvägg, wid hvars sida wägen framskred. Min⁴ skjutskarl förtäljde emellertid att bergen både norr och söder om Bajkal på en klar och wacker dag äro lätta att öfverskåda från hvarje punkt af hafwet, men att ögat åt öster ej träffar något mål. Om strändernas beskaffenhet yttrade han för öfrigt, att de rundt omkring hela Bajkal bestodo af skrofliga, klippuppfyllda berg. Med anledning häraf sade han det för Ryska Coloni⁵ster ej hafwa warit möjligt att få ett stadigt fotfäste wid hafwets stränder, hvilka derföre nästan öfwerallt woro lemnade till pris åt Buräter¹¹²⁹ och wilda Tungus-slågter¹¹³⁰. Så otillgängliga äro i sjelfva werket de Bajkalska stränderna att man allt intill denna dag ej förmått bana en sommar-wäg ifrån Irkutsk till Kjachta¹¹³¹ och Werchneudinsk¹¹³², i följe hwaraf både posten och alla resande, som ej wåga anförtro sig åt det stor⁵miga hafwet, som sommaren nödgas bana sig fram hela sju stationer med ridhästar. Wintertiden kan man deremot icke önska sig någon bättre wäg än den som ifrån Irkutsk leder öfver Bajkal till Werchneudinsk. De oupphörliga stormarna bortsopa nästan all snö från

hafvet och på den glatta isen framskrider färden med beundransvärd snabbhet. Ehuru owädret gjorde något uppehåll i min resa, hade jag likväl under loppet af fyra timmar sett mig förflyttad ifrån den ena stranden af hafwet¹¹³³ till den andra, och hela min Bajkalska resa, belöpande sig till 130 verst, medtog knappt tio timmars tid.

I och med detsamma jag lemnat de Bajkalska omgifningarna bakom ryggen, antog landet ett wida gladare utseende. Bergen hade wäl ännu icke förswunnit, men de förekommo mig nu mindre dystra och skrofliga än wid stränderna af Bajkal. Dessutom utbredde sig öfwerallt större och smärre slätter, och på dem sågos talrika byar, hvilka genom sin välmåga buro wittne om landets fruktbarhet. Wid den allmänna farvägen bestodo inwånarne af idel Ryssar, men på sidorna sades den Burätiska befolkningen wara wida öfwerwägande. Tunguser och Sojoter funnos alldeles icke i denna nejd.

Om äldre, förswunna folkslag ägde man ännu¹¹³⁴ här inga muntliga berättelser, men ur skriftliga urkunder inhemtas att den Mongoliska befolkningen, ehuru redan i urminnes tider bosatt på orten, likväl icke warit det¹¹³⁵ Bajkalska landets äldsta inwånare. Det uppgifwes att den första Mongoliska colonie, som under anförande af Burtutschino¹¹³⁶ anlände till den ”stora floden Bajkal”, i dess närhet träffade ett folk, som benämnes *Bite*¹¹³⁷. Min källa lemnar ingen vidare upplysning om det nyssnämnda folket, men många både lärda och olärda Buräter har jag hört yttra den förmodan att ifrågawarande *Bite* torde warit Kirgiser d. ä. en Turkisk *štam*.^{lxxxv} ¹¹³⁸ Namnet¹¹³⁹ *Bite* har wäl redan förswunnit ur folkets minne, men att Kirgiserne före Mongolernes ankomst warit boende i landet, är

lxxxv. Såsom bekant är, har man welat tillämpa detta namn, som äfven läses *Bida*, på Mongolerna, se *Klaproth*, *Asia polyglotta pagg.* 258 etc.

- 1133 *hafwet* || Ba[jkal]
 1134 *ännu här* || här på orten
 1135 *det [...]* *landets* || landets
 1136 *Bulletin*: Burte tšchino

Borte-Čino (“ash-grey wolf”) together with his wife Xo-Maral (‘light chestnut doe’) were the mythical ancestors of the Mongols, first mentioned in a chronicle from 13th century. Неклюдов 1987a; Елисеева 2001–2016: Борте-Чино (<http://mifolog.ru/mythology/item/foosoo/eo000857/index.shtml>). (TS)

- 1137 Castrén originally placed the next footnote here.
 1138 Castrén refers in his footnote to Klaproth 1823.

In Castrén 1848i: 304, the translator added his note here: “Hiemit vergleiche man Sanang Setsen a. a. O. und dazu die Anmerkungen von J. J. Schmidt, wie auch des Letztern „Forschungen u. s. w.“ S. 33 folg. u. S. 70.” He refers to Isaac Jacob Schmidt (1779–1847), a scholar specialized in the Mongolian and Tibetan languages. *Deutsche biographische Enzyklopädie* 9: 43 [Schmidt, Isaak Jakob] (TS)

- 1139 Cf. the mscr fragment KK Coll 539.26.19, see p. 941–943.

- 1140 *stenkummel* || jordkum[mel]
 1141 Khirigsuur, cf. p. 1499.
 1142 *stammar* || folkslag
 1143 It is unclear which river Castrén meant. There are several rivers called Xasuj-Jaxa in Russia, but they all belong to the catchment area of the Ob'. (TS)
 1144 The River Purja runs to an artificial lake at N55°58'34" E103°9'38" and from there onward to the River Angara. (TS)
 1145 The River Aga runs into the River Onon at N51°31'51" E115°50'8". The Onon belongs to the catchment of the River Amur. (TS)
 1146 The River Karenga runs into the river Vitim at N54°27'41" E116°31'1". They belong to the catchment of the River Lena. (TS)
 1147 Castrén meant the River Janga, a tributary of the River Kan in the catchment of the Enisej. (TS)
 1148 The River Garga to the Barguzin, see p. 1487.
 1149 Selenginsk is situated northwest of Verxneudinsk (Ulan-Udè) at N52°0'0" E106°51'55". (TS)
 1150 -25° C.
 1151 *blottställda* || utsatta
 1152 *nämnda* || sådan[a]
 1153 -35-50° C.
 1154 *några [...]* *dröjsmål* || dröjs[mål]
 1155 *wid* || uti
 1156 The village of Gusinoe ozero is at the south-western end of a lake of the same name at N51°7'1" E106°16'6". (TS)
 1157 Below, Castrén applies throughout the concepts of the Christian church to a Tibetan Buddhist temple and the Tibetan Buddhist system of philosophy.

Despite the predominant position of the Buddhist religion

åtminstone vid Selenga en allmänt gängse tradition. De talrika stenkummel¹¹⁴⁰ eller kurganer, hvilka förekomma på den Selenginska steppen, tillskrivas uttryckligen Kirgiserne och benämnas äfven på sina ställen, i synnerhet väster om Selenga *Krigit-ür* d. ä. Kirgisbon eller boningar.¹¹⁴¹ Låt äfwen wara att ifrågawarande minnesmärken i sjelfwa werket icke

❖ 8 äro af Kirgisisk upp❖rinnelse, så qwarstå dock till stöd för traditionen många ifrån Turkiskan lånade Ortsnamn, t.ex *Kuda*, *Kudaj*, *Kudarej* (af stammen *Kudaj*, *Gud*), *Tura*, en benämning på många berg och floder, som bewisligen är af Turkisk härkomst o. s. v.

Utrymmet tillåter mig ej att här omtala alla de mundtliga och skriftliga berättelser, hvilka blifvit mig meddelade af Buräterne till upplysande af de folkrörelser, som i forntiden ägt rum uti den Bajkalska neyden. I förbigående will jag endast anmärka, att man hos Buräterne ej finner några egendommiga traditioner om Tschuderne, utan alla deras berättelser om detta ryktbara fornfolk äro lånade af landets Ryska befolkning. Öfwerhufvud är det i nejderna af Bajkal ganska svårt att uppvisa spår af några andra folkslag, än Turkar, Mongoler och Tunguser. En mängd Ortsnamn tyckes likwäl ❖ antyda, att äfwen Finska och Samojediska stammar¹¹⁴² i en aflägsen forntid warit här hemma stadda. Dessa Ortsnamn äga wäl icke alltid någon betydelse, men deras ljudbyggnad och i synnerhet den omständighet, att samma namn tillika förekomma inom de af Finska och Samojediska folkslag bebodda områden, berättiga mig till att förmoda dem wara af ett Finskt-Samojediskt ursprung. Sådana Ortsnamn äro bland andra: *Uda* (Sam[ojediska] hand, arm), *Ut*, *Konda*, *Bachta* l. *Bochta*, *Chasui*¹¹⁴³ (Sam. torr), *Narym* (Ostj[akiska] kärr), *Purja*¹¹⁴⁴, *Aga*¹¹⁴⁵, *Selenga*, *Karenga*¹¹⁴⁶, *Janga*¹¹⁴⁷, *Karga*¹¹⁴⁸ o. s. v.

Efter denna korta utflykt återkommer jag till min resa, som ifrån stränderna af Bajkal utan

- uppehåll fortgick till Werchneudinsk och derifrån uppför floden Selenga till den lilla staden Selinginsk.¹¹⁴⁹ I nejden af sistnämnda stad öfverraskades jag d. 4 Mars helt oförmodadt af bar mark och dammande landsvägar. Boskapen betade på steeperna och herdarna redo af och an för att upprätthålla ordning i sin fyrfota här, som bestod af hästar, kor, får, getter och kameler. Mycket liknade sig till vår, men gräset war ännu grått, fönsterrutorna frusna och thermometeren förkunnade -20° R¹¹⁵⁰. Såsom man här af kan sluta, hade jußt icke den öfverdrifna värmen varit drifvornas bane, utan bristen på snö sades härröra af steepernas egen saltartade natur å ena sidan och deras skoglösa, för stormvindar blottställda¹¹⁵¹ beskaffenhet å den andra. Af nämnda¹¹⁵² orsaker finnes till och med i midvintern alls ingen snö i Kjachta och på många andra orter bakom Bajkal, der kölden ofta uppgår till $30-40^{\circ}$ R¹¹⁵³. Landtmannen sätter ett högt värde på en sådan local, emedan han här kan walla sina hjordar hela året om på steeperna och följakteligen har föga omak med höbergningen; men för hvar och en annan wore twifvelsutän en snöbetäckt mark wida kärare än de askgrå steeperna med sina stormande windar och sin yrande flygsand. Åtminstone kände jag mig rätt illa till mods, då nödvändigheten tvingade mig att ifrån Selinginsk fortsätta resan med sommar-equipage, och jag ansåg det för en verklig lycka att efter en resa af 30 verst få anledning till några¹¹⁵⁴ dagars dröjsmål wid¹¹⁵⁵ den Gusino-oserska¹¹⁵⁶ Burät-kyrkan¹¹⁵⁷. Då denna kyrka eller datsan¹¹⁵⁸ står under uppsigt af sjelfva den Burätiska Erkebiskopen (Bandida Chamba)¹¹⁵⁹, tor[de] det ej wara öfwerflödigt, att wi egna den samma några ögonblicks uppmärksamhet.¹¹⁶⁰
- Den Gusino-oserska datsanen¹¹⁶¹ äger ett ganska fördelaktigt läge, der den reser sig wid stranden af en widsträckt insjö (Gusinoje osero) på en stepp, som begränsas af wackra höjder. Kyrkan

among the Buryats and its efforts to efface the older shamanistic myths, the traditions could survive by adopting external forms from Buddhism and blending with it. The Tibetan Buddhist system of beliefs, therefore, owes a great deal to the earlier shamanistic traditions of Mongolia. Hoffmann 1967 passim; Heissig 1980: 3, 6–23, 43; Tucci – Heissig 1970: 338–347; Жуковская 1987. (TS)

1158 The *datsan* is a Tibetan Buddhist monastery and educational institution. See Галданова & al. 1983: 34–45 on the *datsan* as a building p. 45–64. (TS)

1159 In Castrén 1848i: 305 there is the translator's footnote:

“Dieser Name ist aus einem Sanskritwort und aus einem Tibetischen entstanden, nämlich *Candida* aus *Pandita* und *Chamba* aus མཁན་པོ་ *mkhanpo*, was dem Sanskritworte *Upādhyāja* entspricht. Auch *Datsang* ist Tibetischen Ursprungs (ལྷ་ཚང་ [correctly ལྷ་ཚང་], was die Mongolisch-Tibetischen Wörterbücher durch *مرکز جمع* ‘Versammlungsort’ wiedergeben.)”

The Xambo-Lama is the director of a datsan, an older monk and teacher, and the Pandito Xambo is, as Castrén states, the head of all the datsans. At the time of Castrén's visit, the Pandito Xambo was Šojbon Ešizamsuev, and his residence was in fact at the Gusinoe ozero (Tamčin) datsan. Wikipedia: Xambo-лама, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Xambo-лама>. (TS – JJ)

- 1160 See also p. 1489–1493.
- 1161 The datsan on Lake Gusi-
noe was founded in the 1740s
or 1750s and it was the centre
of Buryat Buddhism until the
1930s. Галданова & al. 1983: 21.
(TS)
- 1162 *hvilket* || som
- 1163 *hvälfver* || höf
- 1164 *mera* || ganska
- 1165 *Burxan* is a Mongolic name for
a Buddha. Неклюдов 1987b.
(TS)
- 1166 In Castrén 1848i: 306 *Maidar*
(*Maitreja*). The *Maitreja* is a
future Buddha coming to the
earth to teach the real *dharmā*.
Tcheuky Sènguè 2002: 95–96;
Мялль 1988a. (TS)
- 1167 Meaning Shakyamuni (Castrén
1848i: 306: Çâkjamuni) or the
historical Buddha, Siddhârtha
Gautama. Tcheuky Sènguè
2002: 81; Мялль 1988b. (TS)

består af en ansenlig trädbyggnad, som i likhet med våra korskyrkor är försedd med tvenne flyglar. Både framför och bakom kyrkan finnes en liten utbyggnad, af hvilka den främre bildar förstugan och den baktill belägna sakristian. Ännu framför förstugan ser man ett tak, som hvilkar på en mängd pelare och är försedd med talrika prydnader i Asiatisk smak. Det sammanhänger med sjelfwa kyrktaket, hvilket¹¹⁶² liksom i wågor hvälfver¹¹⁶³ sig öfwer kyrkans skillda afdelningar. Takets höjd är ganska betydlig, då deremot wäggarna äro mera¹¹⁶⁴ låga. Öfwerst på taket höjer sig ett betydligt antal större och smärre bleckbeslagna torn, hvilka i solskenet omstråla 13 datsanen med en Guda-glans. Taksparrarna löpa widt ut ifrån wäggen och hvila på en rad af colonner, hvilka ej sträcka sig ända ned till marken, utan stöda sig emot en med grundwalen jemnhög brädgång, som ifrån yttre sidan omgifver hela kyrkan. Enligt hvad den oss beledsagande Laman upp-
gifver, pläga Presterne läsa böner på denna gång, under det de i en långsam procession skrida omkring kyrkan.

Tätt inwid datsanen stå i en liten grupp ej mindre än 16 smärre kapell (suma), somliga med fyra, andra med åtta wäggar, alla försedda med små, spetsiga torn, och liksom datsanen omgifna med trädstaketer. I dessa kapell firas Gudstjenst wid wissa särskildta högtidligheter. Kapellen innehålla böcker, målade och gjutna helgonbilder eller burchaner¹¹⁶⁵, gjorda offer, särskildta till den Buddhaiska Gudstjensten hörande redskap o. s. v. I ett af kapellen wisade man mig en med trädhäst förespänd wagn, som sades wara bestämd till emottagande af den Messias eller Maidar¹¹⁶⁶, som efter Schigimuni¹¹⁶⁷ komma skall.

Efter att med en flyktig blick hafva öfverskådat de talrika kyrkbyggnaderna, wilja wi nu med Chamba-Lamas tillåtelse göra ett besök i sjelfwa templet. Må wi ej fasa för de tvenne lejonerna, som

med widöppna gap bewaka ingången och synas vara färdiga att rusa till anfall; – ”de äro”, försäkrar oss vår Lama, ”gjorda af lera och tillfoga oss ingen skada”. Komna in i kyrkans första afdelning: förstugan se wi wäggarna uppfyllda med svärd, panzar, lejona-hudar, björn- warg- och filfras-skin, hvilka

15 blifwit upphängda till offer åt burchaner^{ne}. Midt i rummet står¹¹⁶⁸ en låda, hvilken är så inrättad att den kan wridas omkring, hvarunder ett plinglande ljud låter höra sig ur några wid lådan befintliga små klockor. Denna låda kallas af Buräterne *kurda*¹¹⁶⁹ och säges wara uppfylld med *mani*¹¹⁷⁰ samt andra böner, skrifna och omskrifna tusende sinom tusende gånger. Hwar och en, som inträder i kyrkan, wrider omkring kurdan och läser derunder sitt *mani*, genom hvilken handling själen enligt Presterne försäkras skall blifwa renad ifrån synd.

Ifrån förstugan leder oss en smal gång genom hela den egentliga kyrkan. Å ömse sidor om gången se wi åtskilliga bänkrader, hvilka löpa utmed långsidan af kyrkan. Främst i hwardera raden stå några med rödt kläde öfverdragna stolar, hvilka äro bestämde för Chamba-Lama, Schiretü och andra

16 högre uppsatta Prester, då deremot bänkarne under¹¹⁷¹ Gudstjensten upptagas af det lägre Presterskapet.^{lxxxvi} Kyrkan är inwändigt uppfylld med pelare; ifrån taket nedhänger en tallös mängd hvita och gula sidenrimsor; på wäggarne ser man talrika målningar, föreställande särskildta burchaner; wid¹¹⁷² de twenne första bänkraderna ligga på bänkar och golf pukor, trummor, pipor, flöjter, metallskifvor¹¹⁷³ och andra skrällande instrumenter.¹¹⁷⁴ Midt på ljusa dagen herrskar i kyrkan en half skymning, ty fönstren äro både små och det inträngande ljuset betages dessutom af pelare, sidenrimsor m. m.¹¹⁷⁵

lxxxvi. För åhörarne finnas inga säten, utan de intaga en stående ställning wid dörren antingen innan- eller utanför kyrkan.

1168 står || befinner

1169 Prayer wheel, Bur. *kürdün* (*kürden* > *kurden/hurden*, ‘rotate’). (JJ)

1170 In Castrén 1848i: 306–307, the translator has his footnote here: “Darüber vergleiche man den vierten Band dieses *Bulletin*’s S. 330 folg. Es ist die bekannte Formel *Om mani padme hûm* gemeint.” He refers to *Bibliothèque bouddhique ou Index du Gandjour de Nartang, composé sous la direction du Baron Schilling de Canstadt*, read at the Academy in November 1847.

Mani means ‘jewel’, an abbreviation of the mantra ‘om mani padme hum’. It can mean either this mantra, a stone on which the same text is engraved or a prayer wheel with the same mantra. (JJ)

1171 under [...] *upptagas* || *uppta*[gas]

1172 wid || framför

1173 *metallskifvor* || 1. ~, <----> || 2. ~, koraller

1174 On the most common musical instruments used in a Tibetan Buddhist ceremony and the different ways of playing them in different contexts, Tucci – Heissig 1970: 135–136; Keilhauer – Keilhauer 1985: 192; on Tibetan Buddhist symbolism, Hoffmann 1967: 54–65. (TS)

1175 Various objects with a symbolic function in the temple, Tucci – Heissig 1970: 140 (Fig. 6). (TS)

- 1176 The music and way of playing depend on the kind of liturgy being performed and the kind of deities for which its meant: for peaceful deities it is played softly and ‘in rageful manifestations’ more violently. Tucci – Heissig 1970: 135–136; Keilhauer – Keilhauer 1985: 192. (TS)
- 1177 There are different liturgies depending on the different parts of the *tantra* cycle. Tucci – Heissig 1970: 137–139. (TS)
- 1178 *naturligtvis icke* || ej
- 1179 Höger || Wenster
- 1180 Maitreja
- 1181 Aryapalo. Tcheuky Sènguè 2002: 342. (TS)
- 1182 Translator’s footnote in Cast-rén 1848i: 308:
 “Was es mit dem *Lama-Tschodba* für eine Bewandniss habe, ist nicht leicht zu entscheiden, da der Name nicht ganz genau wiedergegeben zu sein scheint. *Arjabala* ist nach dem Wörterverzeichniss *Lishigurkhang*, Blatt 206 aus *Arjâvalokita*, der unter dem Namen *Avalokiteçvara* bekannter ist, corrupirt. *Naidan* ist das Tibetische གནས་བརྟན་ *gnas-brtan*, im Sanskrit *Sthavira*; s. Burnouf, *Introduction à l’histoire du Bouddhisme*, S. 289. Die Sechzehnzahl bezieht sich auf die grossen Lehrer, die nach, die nach dem Dahinscheiden *Kâçjapa*’s, des Nachfolgers *Çâkjamuni*’s im Lehramte, als Verkünder der Lehre nach den verschiedensten Gegenden ziehen.”

Wid vårt inträde i kyrkan sitta nära 40 Prester på de två främsta bänkarna å ömse sidor om gången. De sitta der med korslagda armar och ben, 17 klädda i ljusröda och gula talarer. De äro lika orörliga såsom sjelfva burchanerne, hvilkas lof de förkunna i en sång, som för ingen del kan kallas vacker, men dock röjer en djupt religiös känsla. Enligt sin melodie är denna sång icke egnad att på fridens wingar höja mennisko-anden upp öfver jordens dunstkrets; men att fylla syndarens hjerta med ångest och bäfvan, att hos det svaga mennisko-barnet injaga fruktan för härarnes Gud¹¹⁷⁶, dertill synes Lama-messan vara werksammare än till och med en protestantisk lagpredikan.¹¹⁷⁷ Wi tala naturligtvis¹¹⁷⁸ icke om våra egna känslor, men der står wid dörren en fattig Burät, som tyckes skälfva i alla sina lemmar och leder, under det han hör på sången. Plötsligt dåna trumpeterna, det blåses i alla pipor och basuner, metall-skifvorna slås tillsammans 18 och 19 det skraller till, liksom wore den yttersta domen förhanden. Nu dignar den arma Buräten ned på sitt anlete, och allt utwisar att han icke drifver en conventionell lek med sina förtviflansfulla åtbörder, utan känner sitt hjerta djupt skakadt af Zebaoths mäktiga stämman.

Fördriåta wi oss nu att genom den öppna ingången skrida till det allra heliga ste eller sakristian, så måste wi känna vårt öga mäktigt bländadt af den himmelska glans, som strålar oss till möte. Här äro icke allenast väggarna uppfyllda med målade burchaner, utan i fonden af sacristian står ett altare belastadt med bilder af den blankaste messing och somliga till och med förgyllda. Midt på altaret sitter Presternas höga beskyddare (Laman Tschodbo) och njuter af de rökoffer, som upptändas till hans ära. Höger¹¹⁷⁹ om honom se wi en mindre bild, föreställande *Maiden*¹¹⁸⁰ och wid hans sida wisar man oss 19 ett helt palats, hvori burchanen Arjabola¹¹⁸¹ säges sitta innesluten. På venstra sidan om altaret stå

likaledes gjutna bilder af de sexton Naideng, af Schigimuni och andra stora burchaner.¹¹⁸² Framför denna Guda-*stat* ses en spegel, och en mängd blanka messings-koppar, uppfyllda med heligt watten, med säd och andra offer. På altarduken finnas dessutom många särskildta slag af offer, hvilka till större delen äro tillredda af smör och andra ätbara ingredienser.¹¹⁸³ Framför burchanerna brinna talrika lampor och helig rökelse uppstiger ur offer[-]charen^{1184, 1185}

För att lemna en omständligare beskrifning af Lama-templet, dertill wore en exposition af sjelfwa den Buddhaiska religions-läran¹¹⁸⁶ oundgängligen nödvändig.¹¹⁸⁷ Men af fruktan att härigenom ledas på afvägar wilja wi nu taga vårt afträde ifrån templet och följa vår ledsagare till Chamba-Lama, hvars boning är belägen utanför det widsträckta trädskäketet,²⁰ som skiljer samtliga kyrkbygnaderna ifrån Presternas boningar. Dessa boningar bestå till större delen af låga, eländiga kojor, uppbyggda i Burätisk styl. Ett lysande undantag gör likwäl Chamba-Lamas bostad, som äger en bättre architectyr och består af twenne små etager. Chamba-Lama residrar sjelf på nedra bottnet och hans kabinet utgör en kyrka i miniatyr. Här finnes ett altare, uppfyllt med samma slags föremål, som wi redan anmärkt¹¹⁸⁸ uti sacristian. Framför altaret brinna äfwen här talrika lampor och tid efter annan uppändes rökelse för burchanerna af de tillstädeswärande lägre Presterna.

Såsom sig bör, intager Chamba-Lama den öfwersta platsen i rummet. Swept i en röd mantel sitter han på en med rödt siden öfverdragen länstol¹¹⁸⁹ och blickar omkring sig så stolt som en Gud.

²¹ På ett²¹ wördnadsfullt¹¹⁹⁰ afstånd ifrån honom stå åtskilliga lägre Prestmän och lyssna med uppmärksamhet öra till sin ärade förmans andraganden. Chamba-Lama är föga mäktig det Ryska språket och måste derföre låta alla sina tankar öfversättas för mig af

The footnote refers to *Introduction à l'histoire du Bouddhisme Indien* (1844) by the French Orientalist Eugène Burnouf (1801–1852). Burnouf was a pioneer of Iranistics. Brockhaus Enzyklopädie 3: 511 [Burnouf, Eugène]. (TS – JJ)

1183 There are different types of sacrifices depending of the content of the cult performed, but edible ingredients are common in them. Tucci – Heissig 1970: 141. (TS)

1184 offer-/charen

1185 Castrén bought some Buddhist items and sold them later to the Ethnographic Museum of the Alexander University in Helsinki. Lehtinen, I., 2017: 105, 134–139. (TS)

1186 religions-/läran

1187 Here Castrén reveals that he is informed about the principles of building a Tibetan Buddhist temple according to the *mandala* picture of the world. Keilhauer – Keilhauer 1985: 180–185. (TS)

1188 anmärkt || sett

1189 län-/stol

1190 wördnadsfullt || wördnadswärdt

- 1191 *sina Prester* || de närvarande
 1192 This sentence was omitted in Castrén 1848i, obviously because of censorship.
 1193 *i [...] antagit* || antagit
 1194 *i [...] wandel* || sedlighet
 1195 The Gančžur is a collection of 12 writings attributed to Siddhārtha Gautama himself (Buddha Shakyamuni) and the Dančžur contains 18 writings by other authors of Mahayana Buddhism. Лепехов 2009a; 2009b; Галданова & al. 1983: 82. (TS)
 1196 *hvad* || allt
 1197 *kommer att* || skall
 1198 *meddelade mig Chamban* || lät Chamban meddela
 1199 The Dalai Lama was the religious and political leader of the Tibetans. The 11th Dalai Lama Khedup Gyatso (Mkhas-grubrgya-mtsho) reigned in Castrén's time (1838 until 1856). Despite losing political power and living in exile since 1959, the Dalai Lama still has considerable influence in Tibet today. Tcheuky Sènguè 2002: 172; Maher 2005: 133; Norman 2005; Encyclopædia Britannica Micropædia 3: 854 [Dalai Lama]. (TS)

en bland sina¹¹⁹¹ Prester. Samtalet gäller den Buddhaiska religionens företrädare framför alla andra religionsläror. Detta företrädare grundar Chamba-Lama på Buddhaismens höga ålder, rika litteratur och den stränga sedlighet, som råder hos denna läras anhängare. Med mycken ifver och wältalighet söker han ådagalägga, att åtminstone de Sabaikalska Buräterne på närvarande tid äro högst illa betjenta med Christendomen, alldenstund de icke förstå det Ryska språket och ej äga någon möjlighet att komma till insigt af den Christna lärans föreskrifter. Också¹¹⁹² anser han det wara genom erfarenheten noggsamt bekräftadt, att de Buräter, hvilka i¹¹⁹³ sednare tider antagit den Christna läran, försjunkit i den djupa ste osedlighet. Deremot yrkar han om sina egna trosförwandter, att de med yttersta noggrannhet iaktaga sin kyrkas föreskrifter och känna en djup fasa för synden. Hwad särskildt clerici beträffar, så yttrar Chamba-Lama den öfvertygelse, att de Buddhaiska Presterne både i kunskaper och i¹¹⁹⁴ sin religiösa wandel wida öfverträffa de christna. "Då af en christen Prest", utlåter sig Chamban, "enda fördras en ytlig kännedom af några evangelier och epistlar, några psalmer och böner, så måste deremot en Mongolisk Lama känna Gandshur, Dandshur¹¹⁹⁵ och många andra böcker, hvilka tillsamman utgöra flere hundrade tomer. Dessa böcker läras hos oss på Tibetanska språket, och hvad¹¹⁹⁶ som ur den föredrages wid gudstjensten, allt detta måste våra Prester känna utwändigt, emedan ingen bok får begagnas wid Gudstjenstens förrättande. Alldeles oundgänglig är för en Buddhaisk Prest äfven en insigt i astronomien, medicinen, calliographien, boktryckeri-konsten, offer-tillredningen o. s. v. Derjemte måste hvar och en, som låter inwiga sig till det andliga ståndet, göra ett edeligt löfte inför Presterne att natt och dag hafva Gud i tankarne, att läsa mani, att fasta, bedja och uppfylla budorden, hvilka för de högre Presterne äro 253 till antalet."

Så utbredde sig Chamba-Lama långt in på aftonen öfver förträffligheten af sin Schigimunianska religionslära, men han berörde härwid endast dess yttre föreskrifter och undvek med yttersta försigtighet allt som angick sjelfva dogmerna. Samma försigtighet iaktog han äfven i alla medicinska och astronomiska frågor. Deremot ordade han med mycken frimodighet i historiska ämnen, anförde många underbara berättelser och Dshingis-Chan, förtäljde om den Chinesiska Kejsarens sten, som skall hafva förespått att hvita Chanen kommer¹¹⁹⁷ att eröfra det Chinesiska riket ända till Peking o. s. v. Wid en tillfälligtvis väckt fråga om Tibet lät Chamba-Lama uppsöka ett gammalt manuscript af en Burätisk Pilgrim, som omkring år 1770 gjort wallfart till Dalaj Lama. Ur detta document meddelade¹¹⁹⁸ mig Chamban följande korta upplysningar:

”I Tibet finnas tvenne andliga öfverhufwuden: *Dalaj Lama*¹¹⁹⁹ och *Bogdo Bantschin*¹²⁰⁰, den förre boende i landskapet *Dujba*, den sednare i *Sanba*. Fordom innehade Dalaj Lama den högsta både andliga och werldsliga makt öfver hela Tibet, men sedan detta rike år 1713 råkat under Chinas herrawälde, har Dalaj Lama förlorat nästan hela sitt werldsliga inflytande och är till och med i kyrkliga ärender underordnad Bogdo-Bantschin.^{lxxxvii} ¹²⁰¹ Det oaktadt njuter han ännu det största anseende i Tibetanska Riket, emedan han är

lxxxvii. Denna uppgift strider emot allt hvad jag inhemtat ur andra källor, hvilka angifva att Dalaj Lama är både kyrkans och statens högsta öfverhufvud, ehuru han i politiskt hänseende står under ledning af tvenne Chinesiska Generaler.

1200 The Pañchen Lama (or *Pañ'cen bla ma*, abbreviated from Pañdita Chan-po Lama), the second-highest leader of the Gelug Tibetan Buddhism after the Dalai Lama. In Castrén's time (1781 until 1854), it was the seventh Pañchen Lama, named with different spellings Lobzang Tenpai Nyima or Blo-bzang-bstan-pa'i-nyima. *Encyclopædia Britannica Micropædia* 9: 109 [Pañchen Lama]. (TS)

1201 Change in the footnote:

inhemtat ur andra källor || ur andra källor inhemtat

Translator's footnote in Castrén 1848i: 310:

“Die Namen der beiden Tibetischen Landschaften sind durch die *Burjätische* Aussprache ein wenig entstellt. Die erstere heisst དབུས *dbus* und wird jetzt *Ui* ausgesprochen, die Letztere གཙང *gtsang*; *Bantschin* aus dem Tibetischen བཤེན་པོ་ཆེན་པོ་ *pan-tshhen*, das seiner Seits wieder eine Zusammenziehung aus བཤེན་པོ་ཆེན་པོ་ „grosser *Pandita*“ ist.” (TS - JJ)

- 1202 Potala Palace in Lhasa in Tibet, founded in the 7th century CE. Unesco World Heritage Centre: Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa, <http://whc.unesco.org/en/list/707>. (TS – JJ)
- 1203 The temple of Jokhang in Lhasa, also from the 7th century. Unesco World Heritage Centre: Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa, <http://whc.unesco.org/en/list/707>. (TS – JJ)
- 1204 *högtiden* || Guds[tjensten]
- 1205 *finnes* || står
- 1206 The Congol' or Baldan-Brajbun-Lin datsan in Muroči near Kjaxta. Жемыева 2009. (TS)
- 1207 *Širee*, meaning 'table, chair, throne', an important temple, can refer to different temples. (JJ)
- 1208 The monastery of Ganden (dga'ldan), 40 km north.east of Lhasa, founded in 1409. See also the next endnote. Dowman 1988: 103. (TS)
- 1209 Translator's footnote in Cast-rén 1848i: 311:
 "Die vorstehenden Namen der Tibetischen Tempel sind durch die *Burjätische* Aussprache ein wenig unkenntlich geworden. Der *Dshou*-Tempel heisst mit seinem ganzen Namen ལྷ་སའི་ཚོས་ཁང་ *lhasai-tshhos-khang* und befindet sich auf dem *Potäl*berge; *Baldan Braibuun* muss འབྲས་ལྷུང་ས་ *abras-spungs* mit dem Epithet དཔལ་ལྷན་ *dpal-lidan* „glückselig“ sein; *Khegan* wird aus དགའ་ལྷན་ *dga-lidan* corrum-pirt sein; endlich kann *Sampo* schwerlich etwas anderes sein, als der Tempel སམ་ཡེས་ *samjes*,

❖ 26

kyrkans förnämsta helgon. Dalaj Lama bebor ett palats, som består af 999 kamrar och är uppbyggd[t] af rå sten ifrån berget Budalan¹²⁰². På en half wersts afstånd ifrån palatset reser sig den ryktbara kyrkan *Dshou*¹²⁰³, hvarifrån Budhaiska läran utbredt sig öfwer hela Tibet. I denna kyrka församla sig wid nyåret präster ifrån andra kyrkor och förrätta andaktsöfningar under loppet af 21 dygn. Antalet af de församlade Prästerna uppgår än till 18,000, än till 14–16,000. Alla dessa Präster åtnjuta, så länge högtiden¹²⁰⁴ warar, sitt underhåll ifrån Dalaj Lamas skattkammare, ty kyrkan *Dshou* står under hans uppsigt. På tio dagsresors afstånd ifrån *Dshou* finnes¹²⁰⁵ en annan betydlig kyrka, hvari 3000 präster äro ständigt tienstgörande. Öfwer denna kyrka har Bogdo-Bantschin högsta tillsynen. Utom dessa finnas ännu många andra mycket stora och praktfulla kyrkor. En af dem bär namnet *Baldan Braibulin*¹²⁰⁶ och äger 7000 tienstgörande Präster. I en annan, benämnd *Sire*¹²⁰⁷ uppgår Prästernes antal till 5000. En tredje med namnet *Khegan*¹²⁰⁸ räknar 3500 Präster. Slutligen finnes ännu en ansenlig kyrka, som är äldre än alla de nyssomnämnda. Här finnas 2500 Präster och kyrkan bär namnet *Sampo*" – – –¹²⁰⁹

❖ 27 ❖ Öfwerraskad att här finna ett ord, som i de Finska runorna är af den allra wigtigaste betydelse, lät jag afbryta läsningen af manuscriptet och sporde Prästerna, om de ej kunde lemna mig någon förklaring öfwer ordets ursprung och ethymologie. Härtill genmälte man att *Sampo*, såsom ordet af

Mongolerna uttalas, i Tibetiskan ljuder *Sangfu* och i detta språk betecknar en ”hemlig källa” (till all lyck-salighet), af *sangwa*, hemlig, F[inska] *sala* och *fu*, källa, upphof[,] F. *pää*. Denna förklaring tjenade att ännu mera öka min öfverraskning, ty äfven i Kalewala skillras¹²¹⁰ Sampo såsom en för lycka och wälgång outtömlig källa. ”Der är såning, der är plöjning, der är all slags wext och gröda, der en oförgänglig lycka”, qwäder Wäinämöinen i Kalewala om 28 det Finska Sampo.¹²¹¹ Tager man härwid ännu i betraktande, att den Finska mythens Pohjola, enligt hvad andra redan ådagalagt, till sin localitet sammanfaller med staden Cholmogor, så ligger den hypothes nära förhanden att äfven¹²¹² Kalewala-sångens Sampo är¹²¹³ en kyrka, nemligen det i Islands sagor frejdade Jumala-templet. Så anslående denna hypothes äfven förekommer mig, kan jag dock ej här widare utbreda mig deröfver, emedan den i alla fall ej kan göras gällande utan widlöftiga historiska undersökningar.¹²¹⁴

Också är det redan tid att wi taga afsked af Chamba-Lama samt det lärda Prešt-collegiet wid Gusinoje osero. Härifrån leder vår wäg öfver en liten stepp till en wida frejddad Burät wid namn Njendak Banpylow.¹²¹⁵ Ur en af 29 Njendak författad sjelfbiografie finner man, att han i sjunde led härstammar ifrån en ryktbar Mongolisk härförare wid namn Baras Bagatur Taidsha Tsakyr, att han är em-betsman af 12te classen, öfverhufvudet (Taischa) för alla de till Selenginska domen hörande Buräter, korrespondent af Kasanska universitetet, att han med egna medel uppbyggt en lysande datsan, att han för sina många förtjenster om fosterlandet i allmänhet och Buräterne i synnerhet blifwit hugnad med en guld[-]medalj¹²¹⁶ och andra nådebewis, hvarå blotta förteckningen upptager fyra ark. Alla dessa upplysningar erhåller man endast ur pappret, ty i sitt wäsende är Njendak sjelfwa den Burätiska fromheten.

30 Han yfves ej öfver sina sju anor och sjutton titlar, 30

der als der älteste angesehen wird; s. Georgi, *Alphab. Tibet.* S. 240 folg. Klaproth im *Nouv. Journ. Asiatiq. Tom. IV.* S. 282 u. 292. Das *po* in *Sampo* ist wohl, wie oben bei Bezeichnung der Landschaften *ba*, nur der zur Unzeit hinzugefügte Tibetische Artikel. Somit ist auch die Herleitung von གསང་བ་ *gsang-ba* „geheim“ nicht richtig, und nebenbei ist die Aehnlichkeit dieses Wortes mit dem finnischen *sala*, wie des Wortes ལུ་ *phu* mit *pää* eine höchst zufällige.”

Georgi, *Alphab. Tibet.* cited above is *Alphabetum Tibetanum* by the Italian theologian and linguist Augustinus Antonius Georgi (Agostino Antonio Giorgi, 1711–1797), published in 1762. Fagioli Vercellone 2001: 302 (on the Internet: [http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-antonio-giorgi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-antonio-giorgi_(Dizionario-Biografico)/)). (TS – JJ)

1210 *skillras* || är

1211 Kalewala: XX: 223–225: Siin’ on kyntö, siinä kylwö / Siinä kaswo kaikenlainen, / Siinäpä ikuinen onni. Castrén 2019: 272. (TS)

1212 *äfven Kalewala-sångens* || Kalewala-sångens

1213 *är [...] det* || är det

1214 Cf. Castrén’s description of Xolmogor on p. 412–413.

1215 Translator’s footnote in Castrén 1848i: 312:

“Der Name *Njendak* muss Tibetischer Herkunft sein; es sind aber mehrere Möglichkeiten da; am wahrscheinlichsten scheint mir eine Verunstaltung von

སྐྱོན་གྲགས *snjan-grags* „Ruhm, Berühmtheit.“ Sollte *Njendak's* Vorfahr im siebenten Gliede vielleicht der zu Anfang des 10ten Jahrhunderts häufig von *Sanang Setsen* genannte *Barsa Bolod* sein?“ (TS – JJ)

- 1216 guld-/medalj
 1217 *sitt hus* || sin boskap
 1218 *tabuner* || Buräter
 1219 Burät-/stuga
 1220 *wacker* || särskildt
 1221 *sedan* || derpå
 1222 träd-/boningar

gör ej wäsen af sina långa meriter, utan håller det för angelägnare att vårda sitt¹²¹⁷ hus och hafva ett waksamt öga öfver sina tabuner¹²¹⁸. Liksom hvarje annan Burät går han klädd i en fårskinnspäls, som blott wid högtidliga tillfällen bär ett öfverdrag af siden. Hans boning består än af ett tält, än af en vanlig Burät[-]stuga¹²¹⁹; men till emottagande af förnämra gäster har han uppfört en wacker¹²²⁰ bygnad tätt inwid sin egen låga hydda. Fromt tillgifven sina fäders tro och seder har *Njendak* med all ifver egnat sig åt den Mongoliska litteraturen och försett sig med en utmärkt samling af Mongolernes religiösa skrifter, hvilka stå hvarje litteraturens wän till fritt begagnande.

- ☞ 31 På dessa litterära skatter ruade jag ☞ mig i nära fjorton dagars tid och gaf mig sedan¹²²¹ åter ut på de monotona steeperna. Jag hade endast några få stationers wäg till *Kjachta*, men äfwen de förekommo mig nog långa i anledning af den folktomhet, som herrskade i nejden. Endast här och der syntes några Burätiska ulusser, hvilka jemwäl woro af den beskaffenhet att ögat föga fägnade sig öfver deras anblick. Buräterne bodde ännu i sina winterläger och jag anmärkte, att de förmögnare hade till winter-bostad uppbyggt små Ryska stugor, då deremot de fattiga till större delen uppehölo sig i vojloks-tält, hvilka woro af samma utseende och construction
- ☞ 32 som de Tatariska.^{lxxxviii} Utomdess bemärkte jag ☞ hos mindre bemedlade personer en slags trädboningar¹²²², som utgjorde ett mellanting af tält och stuga. Dessa boningar woro åttkantiga jurt med låga väggar och ett högt tak. Liksom i tälten hvilade

lxxxviii. Det förtjenar anmärkas att vojlokstältet hos Tatarerne utgör den vanliga vinter-boningen och till sommaren utbytes emot ett tält af näfver. Buräterne bo deremot företrädeswis om sommaren i vojlokstältet, men pläga då till åstadkommande af luftdrag höja vojloksbäckningen några tum upp ifrån marken.

taket äfven här på ett stockwerk, som underhölls af fyra stolpar. Någon ugn fanns ej, utan elden brann i midten af rummet och röken banade sig ut genom ett hål i taket, som äfven tjenade till fönster. Å ömse sidor om eldstaden lågo¹²²³ några bräder, föreställande golf. Gentemot dörren stod en bänk eller divan, och framför denna sågs här och der en mer eller mindre utvald samling af Burchaner. På den venstra sidan om ingången stodo wanligen bänkar, kiistor eller skrin, men på den högra warseblef jag merendels hyllor, uppfyllda med koppar, kittlar, näfverrifvor¹²²⁴ m. m.

☞ 33 ☞ Liksom vojlokstälten begagnas äfven nyssnämnda boningar mest om sommaren. Wintertiden tjena de till kök och bebos äfven i nödfall af fattiga familjer. Såsom nödfalls-boningar begagnas dessutom tält af bark, trädrötter, hö o. s. v. För boskapen bygges stundom ett eländigt tält, men vanligtvis blott en obetäckt inhägnad. Smärre wißthus äro ej ovanliga. De timras vanligen¹²²⁵ af bräder, uppföras¹²²⁶ på hjul och äro så lätta, att ett par oxar draga dem efter sig wid inträffande nomad-färder. Somliga bland dessa rullande hus utgöra små kapell samt äro uppfyllda med burchaner, heliga böcker o. s. v.

Ehuru Buräten i närwarande tid redan förstår att uppföra boningar af särskildta slag, fortfar dock vojlokstältet allt ännu att utgöra hans mest älskade boning. ☞ 34 ☞ Här inreder han sig med wida mera smak och elegans än både i winterstugan och sommarjurtten. Hos en rik Burät är tältet långsmed hela den venstra sidan om ingången uppfylldt med dyrbara, ofvanpå hvarandra uppradade kiistor, hvilka sägas innehålla zoblar, fina tyger, helgedags-kläder¹²²⁷ o. s. v. På den högra sidan om ingången¹²²⁸ är antalet af brokiga kiistor wida mindre, men här ser man åter den del af wäggen, som witter åt dörren, uppfylld med glänsande thekök, kastruller, caffe-pannor och andra köksredskap, hvilka stå uppradade på hyllan blott till fägnad för ögat. Midt emot dörren

- 1223 lågo || hade man
 1224 näfver-/rifvor
 1225 vanligen af bräder || af träd
 1226 uppföras || ~ ofta
 1227 helgedags-kläder || dyrbara ~
 1228 ingången || dörren

1229 silfver-/fästen
 1230 guld-/smycken
 1231 siden-/toffs

står divanen, uppbäddad af mjuka vojloksmattor och ofvantill betäckt med rödt kläde eller något fint tyg. Framför divanen paraderar den Buddhaiska Gudaſtaten med dertill hörande pukor och basuner. Å ömse sidor om divanen har jag ſtundom varse-

❖ 35 blifvit ❖ silfverprydda sadlar, gamla bössor med silfverbeslagna kolfvar, svärd med silfver[-]fästen¹²²⁹, silfver-kannor, zirligt utsmyckade bågar och pilar, panzar-skjortor o. s. v. I somliga tält har jag till min förundran anmärkt, att de ſtolpar, hvilka underhålla taket och dagligen nedrökas under eldningen, varit färgade med indigo och ofvantill utsmyckade med fint silfver-arbete.

Det är tydligt att de Buräter, hvilka egna en så utmärkt omsorg åt sina boningar, för ingen del försumma sin toilette. I hvardagslag kan get- eller får-skinnspälsen wara lagom för både fattig och rik; men gäller det att wisa sig i parade, hvar finner man wäl en nattrock af svartare soblar och finare siden än hos den råa Buräten? I damernas toilette måste

❖ 36 man framför allt skänka ❖ sin beundran åt de brokigt skimrande ſtenar, perlor, silfver- och guld[-]smycken¹²³⁰, hvilka icke allenaſt pryda armar och hals, utan i talrik massa nedhänga öfverallt, der en örsnibb, en hårlock, en duk, en bandſtump låna ett fäſte åt slika dyrbarheter. Genom denna yttre herrlighet framskiner af silke eller någon annan finare chinesisk materie en mycket wid, ända till hälarne nedhängande klädning, som framtill faſtknäppes, men ej tillsnöres om lifvet. Ofvanpå denna klädning ser man Burätiska damer, i synnerhet då de sitta till häſt, bära ett tätt åtsittande lifſtycke utan ärmor[.] Både män och qwinnor bära på hufvudet en spetsig sidenmössa med zobelskinns-bräm och en röd ſidentoffs¹²³¹ öfwerſt i spetsen. På fingrarna ❖ glimma guld- och silfver-ringar; ifrån gördeln nedhänga långa knifvar med glänsande slidor; den chinesiska messingspipan utgör ett non plus ultra af prydlighet.

Så omgifver sig äfven hos Buräterne den rike med glans och ståt, medan den fattige nödgas bära lifvets ok med möda och sorg, under suckar och tårar. En fattig Burät bebor wanligen ett nedrökt, genomskinligt vojlokstält, som skänker honom ett alltför otillräckligt skydd emot vinterns stormar. Och i detta tält består den lösa egendomen uti några svarta trädskrin, några grytor, byttor och näfver-rifvor, några sönderslitna vojloksmattor o. s. v. Sällan är Buräten så fattig att han ej äger några kor och får, ty i saknad af dessa husdjur kan han hvarken föda

☞ 38 ☞ eller kläda ☞ sig, utan måste underkasta sig det afskydda trældomsoket. Äfven ridhästen anses¹²³² höra till de nödwändiga husdjuren, men den kan likväl umbäras, och i detta fall gör Buräten sina resor antingen till fots¹²³³, eller sätter sig än på en ox, än på en långbent kamel. Hwad klädedrägten beträffar, så utgör fårskinnspälsen den fattiga Burätens allt i allom. Schlafrockar af Chinesiska tyger widröra aldrig hans leder, utan samma tunga fårskinnspäls får göra tjänst både vinter och sommar, i hetta och köld, i regn och solsken. Är hettan alltför brännande, så ser man Buräten liksom Tataren afkläda sig fårskinnspälsen och gifva sin nakna kropp till spis åt mygg, flugor, brömsar och getingar.

☞ 39 ☞ Anmärkningsvärdt är att i födo-ämnena och mat-tillredning föga eller ingen olikhet kan skönjas hos rika och fattiga Buräter. Deras förnämsta föda består uti Mongoliskt the, som uppkokas med mjölk, uppblandas med smör och förtäres utan vidare tillbehör. Denna anrättning har äfven wunnit burskap hos härwarande Ryssar och föregifwes utom sin närande kraft hafva egenskapen att hela sjuka lungor. Näst thet intager hos Buräterne mjölken det förnämsta rummet. Härtill komma ost, smör och sommartiden airanen eller mjölkbrännwinet. Ehuru många Buräter äro åkerbrukare, begagna de likväl

☞ 40 ☞ ganska sällan bröd i hvardags[-]☞lag¹²³⁴. Icke en gång köttet hör till de hvardagliga födo-ämnena, och

1232 *anses* || <h[öra]>1233 *fots, eller* || fots <--->1234 *hvardags-/lag*

- 1235 husmans-/kost
 1236 lands-/bygden
 1237 är || utgör
 1238 klädes-/priser
 1239 *fortfarande blifva* || blifva

fisk ser man hos Buräterne nästan alldrig. Det är med ett ord thet, hwarmed Buräten egentligen lifnärer sig under årets alla dagar, och denna föda är lika allmän hos både fattiga och rika.

Samma the utgjorde den husmans[-]kost¹²³⁵, hwarmed äfven jag undfägnades i hwarje uluss, intill dess jag nådde den allmänna landsvägen. Här mötte mig ej mera några ulusser, utan endašt oodlade och obebodda bygder, nakna štepper, furubewuxna moar, sandiga åsar och en i alla afseenden torftig natur. Det war en wäg, enkom banad för poštiljoner och det slags resande, hvilka färdas ifrån štad till ❖ 41 štad utan att någonsin ❖ upplåta sitt equipage i afsigt att offra en blick åt den fattiga landsbygden¹²³⁶. Lyckligtwis var denna wäg icke lång till verštalet, ty efter att hafva tillryggalagt ett par stationer, anlände jag till den ryktbara handelsplatsen Kjachta wid Chinesiska gränsen.

Kjachta är egentligen namnet på en liten flod, som utfaller i Selenga, men med samma namn betecknas i dagligt tal jemväl den Ryska štaden *Trojtskosawsk* med sina förštäder *Torgowaja Sloboda* och *Ušt-Kjachta* samt den Chinesiska köpingen *Majmatschin*. Alla dessa localiteter äro i och för sig ganska obetydliga, men för den Ryska handeln äga ❖ 42 de en utomordentligt štor betydelse. Längs ❖ hela den Sibiriska gränsen är¹²³⁷ Kjachta i närwarande tid den enda ort, hvarest Ryssland och China träda i handels-relationer med hvarandra. Här åter drifwes en colossal handel, ty allt sitt chinesiske the erhåller Ryssland ifrån Kjachta och afsätter på samma ort till China kläde och pelswerk för vid pass femtio millioner [Rubel] B[an]co årligen. Chinesarne klaga wisserligen öfver de Ryska köpmännens höga klädes[-]priser¹²³⁸ och hota att rigta hela sin handels-rörelse på England; men det synes dock såsom skulle för Mongoliet och Chinas nordliga provinser relationerna med Ryssland fortfarande¹²³⁹ blifva de fördelaktigaste[.]

43 Lemnande detta ämne till Statistikers bedömande wilja wi nu ifrån vårt högqvarter i Trojtskowsk göra en utflygt till den Chinesiska köpstaden. Efter en resa af fyra verst befinna wi oss utanför tullporten till den egentliga handelsplatsen eller Torgowaja sloboda. Bommen är nedfälld och åtskilliga Ryska tullnärer infinna¹²⁴⁰ sig med mycken beställsamhet för att inhändiga våra säkerhetskort och revidera vårt equipage. Sedan desse herrar på ett eller annat wis blifvit tillfredsställda, uppflyftas bommen och vår droshka flyger inom några ögonblick genom Torgowaja sloboda till den chinesiska stadsporten. Här står ingen wakt, här frågar man ej efter pass och contraband, men kusken gör icke dessto mindre halt utanför¹²⁴¹ porten, emedan det är en antagen sed att man promenerar till fots på gatorna i Majmatschin.

44 Porten som leder in i den himmelska staden är, såsom man lätt kan förstå, mycket trång; men hwad som brister i bredden, det ersättes fullkomligt genom portens höjd. Försedd med ett högt hwallf förhöjes nämnda port ännu¹²⁴² genom ett torn, som reser sig midt öfver hwallfvet. Å ömse sidor om tornet stå colossala helgonbilder, hvilka jemväl skänka porten ett förhöjdt utseende. Staden, som är bygd i form af qvadrat, äger inalles åtta sådana ingångsportar, tvenne på hvar sin sida. Dessutom äro några qvarter af staden åtskillda från hvarandra genom samma slags portar, hwilka alltid om aftonen tillslutas och om morgonen åter upplåtas¹²⁴³. Ifrågawa⁴⁵rande portar i förening med det trädplank¹²⁴⁴, som från alla fyra sidor omgifver staden, gifva densamma utseendet af en fästning eller ett fängelse.

Innanför staden fäster sig vår blick med wälbehag wid dess¹²⁴⁵ raka och renliga, ehuru nästan för trånga gator. Å ömse sidor om gatan fortlöper en rad af bygnader, bildande mot gatsidan en tätt slutten wägg, som endast afbrytes af portgångarne.

- 1240 *infinna* [...] *beställsamhet* || *infinna sig*
 1241 *utanför porten* || *wid stadsporten*
 1242 *ännu genom* || *genom*
 1243 *upplåtas* || *tillslutas*
 1244 *träd-/plank*
 1245 *dess raka* || *raka*

- 1246 *Nästan alla* || Alla
 1247 *widgår* || be[träffar]
 1248 *folktoma* || toma på dagdrifvare
 1249 konst-/färdighet
 1250 wal-/språk

Nästan¹²⁴⁶ alla bygnader wid gatan bestå af uthus och magaziner, hvilka öfverhufvudtaget äga en höjd af knappt två sashen. Utvändigt beslagna med lera och wanligen försedda med jerngaller i stället för fönster måste de ovilkorligen göra ett högst ofördelaktigt intryck ¶ på ett Europeiskt öga. Det wisar sig wid första ögonkastet att Chinesaren icke söker sin trefnad på gatorna, och hvad den lilla köpingen Majmatschin widgår¹²⁴⁷, så träffar man dess gator merendels alldeles folktoma¹²⁴⁸. Men att det icke dessto mindre herrskar rörelse i staden, kan man sluta af den talrika mängd hästar och kameler, som stå fastbundna dels utanför staden, dels på gatorna wid sidan af nästan hvarje portgång.

Hwad som på gatorna i Majmatschin mest fagnar den nyfikne wandraren, äro de praktfulla portikerna med sina höga, öfverhängande hvalf. Dessa hvalf underhållas af wackra pelare och prydas ¶ 47 ofvantill ¶ af en mängd svartmålade lerbilder, hvilka troligen föreställa Chinesiska helgon. Dessutom ser man under hvalfven ett helt gallerie af målade och i träd inskurna bilder, hvilka på det fördelaktigaste wittna om Chinesarnes konstfärdighet¹²⁴⁹. Slutligen äger hvarje porthvalf en eller flera med kalligrafisk skicklighet tecknade inskrifter, bland hvilka somliga innehålla husägarens namn, andra åter ett af honom antaget walspråk¹²⁵⁰, t. ex.

”Lugn och endragt”

”Den renaste rättrådigheten.”

”Rättrådigheten är den bästa källa till rikedom”

”Den genom ärfda dygder sig upprätthållande.”

¶ 48 ”Den genom lyckliga företag sig ¶ alltid förkofrande.”

”Den af lyckan städse gynnade.”

Genom porten träder man in på en gård, som att sluta af förhållandet¹²⁵¹ i Majmatschin framter det mest lysande i en Chinesisk stad. Gården är hos Chinesarne icke ett förvarings[-]ställe¹²⁵² för släddar, wagnar, såar och andra husgerådssaker, utan en promenad-plats eller fastmera en salong. Den står till en del under bar himmel och betäcket till en del af ett högt hvalf, som påtagligen skänker en rik och angenäm skugga i solhettan. Gården är från alla tre sidor tätt omsluten af bygnader, utgörande till en del boningsrum, till en del magaziner. Framför byggnaderna står 49 runt omkring gården en rad af pelare, målade med dyrbara färger. Wäggarna till husen äro på gårdssidan ofta lakerade och prydas dessutom af målningar, inskrifter, inskränningar m. m.

I det inre af gemaken herskar en om möjligt ännu större snygghet och elegans än på den yttre sidan. Wäggarna äro öfverdragna med fina tapeter och utsmyckade med wackra målningar. Hela den främre delen af hvarje boningsrum upptages af en bred divan, som wanligen är betäckt med dyrbara mattor. Rundt omkring rummet stå betsade bord,¹²⁵³ stolar, kommoder och andra möbel, hvilka till en del 50 äro af Rysk tillverkning. Inngen ugn är synlig, ty eldningen verkställes under golfwet. Fönstren bestående dels af glas, dels af papper, äro mycket små och rummen följakteligen mörka. Nästan hvarje rum äger en särskildt ingång från gårdssidan och köks[-]departementet¹²⁵⁴ är alltid afskildt ifrån boningsrummen.

Om Chinesarnes husliga lif erhåller man i Majmatschin en högst ofullkomlig föreställning, så wida många af stadens inwånare lefwa på resande och alla på ungarls fot.^{lxxxix} Med förbigående af

---

lxxxix. Det skall finnas en lag i China, som stadgar att ingen qvinna får röra sig utom landets gränсор, icke en gång i Mongoliet, som är ett Chinesiskt lydland.

1251 *förhållandet i Majmatschin* ||
förhållandet

1252 förvarings-/ställe

1253 *bord*, || bord och

1254 köks-/departementet

- ☞⁵¹ detta ämne kan jag dock ej underlåta att nämna ett ord om den utomordentliga gästfrihet, hvarmed Chinesarne i Majmatschin bemöta hvarje besökande främ- ling. Det är i synnerhet under nyårs-högtidligheterna, som denna gästfrihet framstrålar i sin fulla glans; men äfwen på hvarje annan tid blir man i Majmatschin med wälwilja emottagen och undfägnad med the, to- bak, win, chinesisiska frukter och confecter m. m. Midt under sina trängaste göromål är Chinesaren ledig att emottaga och undfägna objudna gäster, hvilka blott af nyfikenhet besöka honom. Ehuru stolt öfver sin nation- alitet hyser han för mycken takt för att låta sitt för- menta företräde påskina ☞ i²⁵⁵ närwaro af sina ut- ländska gäster. Å sin sida fordrar han med rätta samma artiga bemötande af gästerna, och de talrika resande, som föra klagomål öfver de i Majmatschin wistande Chinesares grofhet, torde genom sitt eget uppförande hafva gifvit Chinesarne anledning till missnöje. För min del har jag i Majmatschin rönt en artighet, hwari man med fog ej kan klandra annat än öfverdriften.

Anm[ärkning]. Att ofvanstående anteckningar, som äro skrifna under en swår frossfeber, sluta ungefär der de börja, är ett fel eller kanske hellre en förtjenst, som

- ☞⁵³ icke bör tillskrifvas mig utan min ☞ läkare, hvilken ansett det wara nödigt att tills vidare förbjuda mig all tanke-ansträngande sysselsättning.

Irkutsk den 10/22 Augusti 1848

M. A. Castren.

Appendix 24.1

159 *Bite*¹²⁵⁶ har wäl i¹²⁵⁷ det närmaſte förſvunnit ur folkets minne, men att Kirgis[erne] för[e] Mongolernes ankomſt warit boende i landet, är en wid öfra Selenga allmänt¹²⁵⁸ gängse trad[ition]. Alla¹²⁵⁹ de jordkummel eller kurganer, som anträffas på den Selenginska ſteppen tillſkrifvas uttryckeligen Kirgiserna och benämnas äfven på¹²⁶⁰ många ſtällen, i s[yunner]het veſter om Selenga Kirgisi-*uſur*¹²⁶¹ d. ä. Kirgis-bon eller boningar. Det¹²⁶² är urſpr[ungligen] bevisligt, att åtminstone¹²⁶³ icke alla här befintliga kurg[aner] är[o] af Turk[isk] upprinnelse, men att Turk[arne] af¹²⁶⁴ ålder warit boende i landet, dertill kan man till och med sluta af åtsk[illiga]¹²⁶⁵ ortsnamn, hvilka¹²⁶⁶ äga en Turkisk rot, t. ex. *Kudaj*, *Gud*, *Kudarej* (af s[am]ma ſtam),¹²⁶⁷ *Tura*, *ſtuga* o s v

Min källa uppgifver vidare att i 11 led efter *Bartotschino* af *Torgoloshin Bajin* föddes tvenne söner: den äldre *Dobo Sochor* och den yngre: *Dobo Mirgin*, bland *b)*¹²⁶⁸ hvilka den förre blef ſtamdader för Kalmukerne och den ſednare för Mongolerne. Om Buräternes härkomſt nämnes ej ordet, men trad[itionen] angifver uttryckeligen, att kalmuker och Buräter härſtamma ifrån s[am]ma fader. Dessa ſtammars gemens[am] urſprung bevisas äfven af öfverensſtämmelsen i ſpråket, och ſjelfva benämningen Burät är wäl endast en dialect-förändring af Oirat, såsom Kalmukerne äfven benämnas. Hvad som göra

1256 The mscr of this fragment is KK Coll. 539.26.19 (Varia 1.19) p. 159–162, measuring ca. 18 x 21 cm and p. 163–164, measuring ca. 17 x 26 cm. The pages have been numbered in the wrong order in the library.

1257 *i [...]* minne || i folkets min[ne]

1258 *allmänt* || m

1259 *Alla de* || Alla här befi[ntliga]

1260 *på [...]* om || veſter om

1261 *Khirigsuur*, cf. on p. 1499.

1262 *Det* || <Om>

1263 *åtminstone* || <--->

1264 *af* || <st.>

1265 *åtsk. ortsnamn* || 1. många ortsnamn || 2. fl[era]

1266 *hvilka* || ~ dels

1267 *stam*), || ~ dels förekomma inom de andra af Turkar bebodda områden, t. ex. Tu[ra]

1268 *b) [...]* *Mongolerne*. || b) hvilka den äldre ſednare blef stamdader för Mongolerna

- 1269 Čingis Xaan (Genghis Khan) (ca. 1165–1227), the first Khan of the Mongols. Bawden 2010. (TS)
- 1270 *voro* [...] *vid* || 1. bodde || 2. voro boende bakom || 3. voro boende i när[heten]
- 1271 *Häri från* [...] *dragit* || 1. Häri från sägas Kirgiserne för <--> vid pass 500 år tillbaka hafva dragit || 2. Häri från sägas åt[skilliga]
- 1272 *till* || mot
- 1273 Toghon Temür, Togon-temür or Togontömör (1320–1370), Emperor of China in 1333–1368 and the last Khagan of the Mongols. Encyclopædia Britannica Micropædia 11: 821 [Togon-temür]. (TS)
- 1274 *åt vester* || 1. vidare ti[ll] || 2. åt vester till sina närw[arande] boningss[tällen]
- 1275 *alla* [...] *berättelser* || 1. den || 2. alla de traditioner och historiska || 3. alla de muntliga och skriftliga meddelanden
- 1276 *af* [...] *upplysande* || till <-->
- 1277 *så* [...] *förhållanden*. || deras forntid. Också har jag i <=> ännu ej hunnit till alla deras pröfva ~~halten~~ af deras halt och inre consequens; men så mycket
- 1278 *man* [...] *Tschuderne* || 1. då hos landets Ryska befolkning förekomma talrika ~~traditioner~~ berättelser om de frejdade Tschudernes || 2. man hos Buräterne om detta fornfolk ~~ej weta~~ ej äga
- 1279 *Turkar* || B[uräter]
- 1280 *stammar* || ~ måhända
- 1281 *Dessa* [...] *betydelse* || 1. Många bland dessa orsnamn äga väl mig weterligt ingen betydelse <=> men <dels> || 2. Få bland dessa äga väl en || 3. Många bland dessa orsnamn äga väl mig weterligt ingen bet[ydelse],

Buräternes identitet med Kalmukerne nästan otvifvelaktig, är den uppgift i min urkund att Oiraterne eller Kalmukerne under Dschingis Chans¹²⁶⁹ tid voro¹²⁷⁰ boende vid Bajkal. Häri från¹²⁷¹ sägas somliga *aimaker* af Burät-Kalmukerne hafva dragit sig till¹²⁷² Mongoliet och vidare västerut under de oordningar och inbördes krig, som föreföllo sedan Togon Temür¹²⁷³, den 15de Chanen efter Dschingis Ch[an]. I år 1368 förlorat herraväldet öfver China. Om *Kirgiserne* angifver traditionen, att de äfven för 4–500 år mangrannt öfvergifvit landet och först dragit sig till Mong[oliet] samt derifr[ån] åt¹²⁷⁴ väster till de Saj[anska] stepp[erna].

Utrymmet tillåter mig ej att här utlägga alla¹²⁷⁵ de muntliga och skriftliga berättelser, hvilka blifvit mig meddelade af¹²⁷⁶ Buräterna till upplysande af så¹²⁷⁷ väl deras som andra befryndade stammars forntida förhållanden. I förbigående will jag endast anmärka, att man¹²⁷⁸ hos Buräterne ej finner några egendomliga traditioner om de frejdade Tschuderne, utan alla deras berättelser om detta ryktbara fornfolk synas vara lånade af landets Ryska befolkning. Öfverhufvud kan man i den Sabajk[alska] nejden svårligen uppvisa spår af några andra folkstammar än Turkar¹²⁷⁹ och Mong[oler]. Endast några få orsnamn synas dunkelt antyda att äfven Finska och Samojediska stammar¹²⁸⁰ i aflägsen forntid warit här hemmastadda. Dessa¹²⁸¹ orsnamn äga icke alltid n[å]g[o]n betydelse¹²⁸² men sjelfva¹²⁸³ deras ljudbyggnad och den omst[ändighet] att de tillika förek[omma] inom de af Finnar och Samojeder bebodda områden berättiga¹²⁸⁴ mig åtminstone till att förmoda dem wara af ett Finskt-Samojediskt ursprung. Sådana locala benämningar äro t. ex.¹²⁸⁵

 164

- ❖ 161 ❖ c) *Konda*, en benämning på särskildta små floder i Njertsch[inska] och Werchneud[inska] kretsen, samt på en af Obs bifloder, som bebos af Östjaker och Voguler.

Uda, en biflod till Selenga i Werchneudinska Kretsen och¹²⁸⁶ till Angara i den Nish[n]eud[inska]. Af samma ursprung äro måhända *Ur*¹²⁸⁷, en biflod till Jenisej. I Samojej[ediskan] äger *Uda*, *ur*^{1288?} bet[tydelsen] af hand arm.

Bachtā Bochta, *Bochto*, en biflod till i Njertsch[inska] kretsen och till Jenisej till dess nedra lopp.

Chasuj, en biflod till Selenga. Detta ord äger i Samojej[ediskan] betydelsen: *torr*.

Narym en biflod till Uruljunguj i Njertsch[inska] kretsen.¹²⁸⁹ Betecknar i Östjakiskan *kärr*¹²⁹⁰ och antr[äffa]s i Tomska Gouv[ernementet] såsom benämning på¹²⁹¹

- ❖ 162 ❖ *Purja*

Aga, en biflod till *Onon*. Ordet synes vara af samma ursprung sås[om] i Samojej[ediskan] *jaga*, *jaha*, flod, i Finskan *joki*, Lapp[skan] *joga*.

Selenga, *Karenga*, *Janga*, *Karga*¹²⁹² o. s. v. för-råda¹²⁹³ både genom sin ljudbyggnad och sin ändelse (*ga*, *nga*) ett¹²⁹⁴ Finskt-Sam[ojediskt] ursprung.

men dels jag || 4. Några bland dessa ortsnamn äga till och med en bet[tydelse] i de Finska och Samojej[ediska] språken, andra åter

- 1282 *betydelse* || ~ i Finsk[a]
 1283 *sjelfva deras* || deras
 1284 *berättiga* || gi[fva]
 1285 *t. ex.* || ~ bland – The sentence is incomplete.
 1286 *och* || som
 1287 *Ut, en biflod* || 1. i Minus[inska] kretsen och i Mongoliet || 2. de talrika floder <num-> || 3. biflodden || 4. <en->
 1288 It is unclear whether Castrén struck this word out.
 1289 The River Naryn or Bolšoj Naryn, running into the River Uruljunguj on the uppermost course of the latter. The Uruljunguj is a tributary of the River Argun' running into the Amur. (TS)
 1290 *kärr* || <-->
 1291 The sentence is incomplete.
 1292 *Karga* || ~, Purja
 1293 *förråda [...]* ändelse || 1. äga en ändelse som || 2. röja
 1294 *ett* || som
 1295 *Mongolerna [...]* *innewånare* || 1. redan före Mong[olerna] || 2. nejd st || 3. nejderna af Bajkal
 1296 *De Mong. [...]* *uppgifva* || 1. Det uppgifves || 2. Man finner hos || 3. De Mong. historiska skrift<---> || 4. De Mong. historiska den uppg[ift] || 5. De Mong. historiska [skrifterna] uppgifvit
 1297 *Širee-tü*, the one on the throne, a high-ranking lama or other regent. (JJ)
 1298 *lemnar [...]* *nyssomförmäldta* || 1. uppgifver ej || 2. förtäljer intet vidare om d[et] || 3. lemnar ingen vidare upplysning om det omförmäldta

- 1299 *många* [...] *ytra* || 1. de traditio[ner] || 2. på högre <-> se
- 1300 *en* [...] *stam* || 1. folk || 3. ett Turk[iskt]
- 1301 The sentence is incomplete.
- 1302 *rörande* || om
- 1303 *uppför* [...] *lilla* || till den lil[la]
- 1304 *sistn.* || denna
- 1305 *hästar* || ko[r]
- 1306 *Några Upplysningar* || *Upplysningar*
- 1307 *Finnar* || KK Coll. 539.29.14: *Finnarne*
The final version of this report was sent by Castrén to the Ecclesiastical Expedition of the Imperial Senate in Finland and it is preserved as a clean copy by his own hand in KA Senate Archives, Ecclesiastical Expedition KD 22/5 1849, consisting of six pages on three sheets of folio size (35.4 x 22.2 cm). The draft in KK Coll. 539.29.14 p. 609–619 (Varia 4.14) consists of five loose sheets measuring ca. 21.5 x 35 cm. This edition follows the final version but its differences from the draft version have been shown and the pagination is given according to the draft version. See also Castrén 1848l.
Senator Lars Gabriel von Haartman (1789–1859) had given Castrén the task of collecting information on the conditions of Finnish prisoners in Siberian mines, and Castrén’s report was discussed in the Senate of the Grand Duchy of Finland on 21 May 1849. Juntunen 1983: 88–89. The text was originally published as Castrén 1870c. (TS)
- 1308 Both criminal and political prisoners as well as prisoners of war were sent to Siberia since the 17th century. The mining industry, in particular, would not have been possible without prisoner labour.

❖ 160 ❖ Om andra äldre, försvunna folkslag funnos här på orten inga muntliga berättelser, men ur skriftliga urkunder vinner man den upplysning att Mongolerna¹²⁹⁵ icke varit den Bajkalska bygdens urälsta innewånare. De¹²⁹⁶ Mong[oliska] historiska [skrifterna] uppgifva, att på den tid då i Tibet regerade en Furste wid namn Dalaj-Sobin-Aru-Altan Schiretu¹²⁹⁷ en af hans Embetsmän Longnam ägde tre söner, hvilka begåfvo sig till främmande länder och den yngsta, benämnd *Burtutschino* till den ”stora floden Baikal,” i hvars närhet han träffade ett folk, som benämnes *Bité*. Min källa, som är en gammal handskrift och förmodl[igen] ett utdrag ur Sinen Sitsen Chan Taidshi lemna¹²⁹⁸ ingen vidare upplysning om det nyssomfördäta folket, men många¹²⁹⁹ både lärda och olärda Buräter har jag hört yttra den förmodan, att ifrågawarande *Bite* varit Kirgiser d. ä. en¹³⁰⁰ Turkisk *stam*. Namnet¹³⁰¹

❖ 162 ❖
CONT. Men i st[ället] för att uppehålla mig wid dessa benämningar

Efter dessa flyktiga anmärkningar rörande¹³⁰² den Sabajkalska nejdens äldre innewånare återkommer [jag] till min resa, som ifrån stränderna af Bajkal utan uppehåll fortgick till *Werchneudinsk* och härifrån uppför¹³⁰³ *Selenga* till den lilla staden *Selenginsk*. I nejden af sistn[ämnda]¹³⁰⁴ stad öfverraskades jag d. 4. Mars helt oförmodadt af bar mark och dammande landswägar. Boskapen betade på steeperna och herdarna redo af och an för att upprätt-hålla ordning i sin fyrfota här, som bestod af hästar¹³⁰⁵, kor, får, getter och kameler. Mycket liknande sig till vår etc.

❖ 609 ❖ **25** *Några Upplýsningar*¹³⁰⁶ *om de till Sibirien deporterade Finnar*¹³⁰⁷

Alla de till Sibirien deporterade Finnar¹³⁰⁸ inbegripas under en¹³⁰⁹ af de allmänna rubrikerna: 1° *Arbetsfångar* (катаржные¹³¹⁰) och 2° *Colonister* (Поселенцы). Till förra classen höra endast sådana gröfre förbrytare, som enligt Finsk lag dömas till döden¹³¹¹. Classen af Colonister innefattar enligt ordets i lag stadgade betydelse alla slags mindre¹³¹² brottslingar,¹³¹³ såsom tjuftar, lurendrejare, lösdrivvare, politiska förbrytare, religions-svärmare och så vidare. Både de förra och de sednare äro¹³¹⁴ förlustige alla sina medborgerliga rättigheter, men då arbetsfångarne äro bundna wid en viss ort och ett visst¹³¹⁵ yrke, äga deremot Colonisterna rättighet att obehindradt röra sig inom Sibi-riens område och sysselsätta sig med hvarje fri¹³¹⁶ näringsgren. Hvarje arbetsfånge erhåller af Kronan¹³¹⁷ ett bestämdt, efter hans krafter och skicklighet afpassade arbete, samt¹³¹⁸ åtnjuter för detta sitt arbete ett offentligt underhåll. Colonisten dere-
❖ 610 ❖ mot er¹³¹⁹ håller¹³¹⁹ af Kronan¹³²⁰ intet underhåll, men har å andra sidan också inga skyldigheter¹³²¹ att uppfylla – ja han är till och med befriad ifrån skatten och rekryteringen, samt står i detta afseende friare¹³²² än Kronobonden¹³²³.

Finska¹³²⁴ arbetsfångarne i Sibirien äro ganska få till antalet och lefva spridd öfver hela landet¹³²⁵ vid särskildta grufvor, fabriker, arbets-
hus, bränvinsbrännerier¹³²⁶ och andra allmänna

After being released, the former prisoners were obliged to remain as settlers in Siberia. The first Finnish prisoners were sent to Siberia during the Great Northern War of 1700–1721 and the last ones in 1888. There were several Finnish colonies of former prisoners in the Governorates of Tobol'sk, Omsk and Enisejsk in the 19th century. During Castrén's journey, the most important one of these was Ryžkovo in the Governorate of Tobol'sk but it was destroyed by fire in the spring of 1848. Juntunen 1983; Granö, J.G., 1905: 6, 9 etc.; Kaila 1916: 1393, 1400–1402; Granö, P., 1926. (TS)

1309 *en* || någon

1310 *катаржные* || KK Coll. 539.29.14: катаржные

1311 *döden [...]* *Colonister* || KK Coll. 539.29.14: 1. döden, den andra classen || 2. ~

The Swedish Law of the Realm of 1734 was in use in the Grand Duchy of Finland also after incorporation into Russia in 1809. There were several dozen crimes that should be punishable by death, but Emperor Nicholas I declared in 1826 that in all other cases except crimes against the state and the murder of a member of the Imperial family the punishment should be commuted to forced labour in Siberian mines and factories; a Russian law of that had come into effect in 1822. The death penalty did not formally cease to exist for these crimes either, for which it was not applied in practice. From 1826 to 1888, at total of 3,321 Finns were sent to Siberia. Of them, 899 were sentenced individuals, whose death penalty

- had been commuted to forced labour in Siberia. Ca. 1,200 had been sentenced to prison and had voluntarily applied for converting their penalty to exile in Siberia. Juntunen 1983: 36–37, 48–55; Blomstedt 1986; Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 laki, <http://agricola.utu.fi/julkaisut/julkaisusarja/kktk/lait/1734/>. (TS)
- 1312 *mindre brottslingar* || KK Coll. 539.29.14: 1. smärre förbrytare || 2. ~
- 1313 *brottslingar, [...] vidare.* || KK Coll. 539.29.14: brottslingar, politiska förbrytare, religions-svärmare o. s. v.
- 1314 *äro* || KK Coll. 539.29.14: 1. hafva || 2. ~
- 1315 *visst* || KK Coll. 539.29.14: wisst
- 1316 *fri* || KK Coll. 539.29.14: 1. lofli[g] || 2. ~
- 1317 *Kronan* || KK Coll. 539.29.14: kronan
- 1318 *samt* || KK Coll. 539.29.14: 1. och || 2. ~
- 1319 *erhåller* || KK Coll. 539.29.14: 1. nju[ter] || 2. ~
- 1320 *Kronan* || KK Coll. 539.29.14: kronan
- 1321 *skyldigheter* || KK Coll. 539.29.14: skyldigheter
- 1322 *friare* || KK Coll. 539.29.14: 1. till och med ~ || 2. ~
- 1323 *Kronobonden* || KK Coll. 539.29.14: kronobonden
- 1324 *Finska arbetsfångarne* || KK Coll. 539.29.14: 1. Antalet af || 2. De Finska arbetsfångarne
- 1325 *landet* || KK Coll. 539.29.14: 1. Sibirien || 2. ~
- 1326 *bränvinsbrännerier* || KK Coll. 539.29.14: brännvins-brännerier
- 1327 The Finnish Senate made two applications, in 1849 on the basis of Castrén's report and in 1863, to concentrate the Finnish

inrättningar.¹³²⁷ Det är egentligen icke brottets beskaffenhet, utan de särskildta inrättningarnes behof af arbetare¹³²⁸ och i synnerhet handverkare, som bestämmer orten, dit arbetsfångarne blifva¹³²⁹ deporterade. Emellertid gifves det äfven en Kejsrerlig Förordning¹³³⁰, som anbefaller att de allra gröfsta förbrytare skola befordras till de bakom Bajkal-sjön belägna grufvor; och såsom alla de till Sibirien deporterade Finnar höra till antalet af sådana¹³³¹ förbrytare, så utgör ifrågavarande¹³³² landsort¹³³³ deras förnämsta tillhåll.

Det nyss omnämnda landet bakom Bajkal innefattar Sibliens sydöstligaste del¹³³⁴ och lyder i administrativt hänseende under Irkutska Gouvernementet. Den Ryska Kronan¹³³⁵ äger¹³³⁶ här ganska betydliga bergverk¹³³⁷ för guld, silfver, jern och bly.¹³³⁸ Man indelar nämnda bergverk¹³³⁹ uti fem stora district, bland hvilka de mest aflägsna torde wara belägna på ett afstånd af något mera än 1000. verst ifrån hvarandra. Af Finska förbrytare finnes innom hvarje district ett större eller mindre antal; men talrikaft uppehålla sig Finnarne för det närvarande i Njertschinska Central-werket¹³⁴⁰, som är beläget på ett afstånd af 7,340 $\frac{1}{4}$ verst ifrån Petersburg och 1,324. verst ifrån Gouvernements-staden Irkutsk.

Det gifwes i nämnda bergverk¹³⁴¹ många särskildta slag af arbetsfångar, såsom handverkare, grufarbetare, guldvaskare¹³⁴², fabriks-arbetare o. s. v. De¹³⁴³ fleste af fångarne gå lösa och äro befriade ifrån all slags bevakning¹³⁴⁴, men det finnes äfven sådane¹³⁴⁵, som i följe af någon på stället föröfvad förbrytelse tvingas¹³⁴⁶ att arbeta i jern och äro ställda under en militärisk uppsigt.¹³⁴⁷ Vanliga¹³⁴⁸ arbetare äro enligt lag förpligtade att arbeta 10–12 timmar i dygnet. Arbetet fortgår dag och natt, söndag och hvardag, några få högtidsdagar oberäknade. Wid hvarje inrättning är arbetsfolket

fördeladt i tvenne flockar, af hvilka den ena hålles i arbete om dagen och den andra om natten.

612 Utom de sednast anförda slagen af arbetsfångar finnes i bergwerken ännu sådana, som i accord erhålla ett bestämdt arbete för en dag, en vecka¹³⁴⁹, en månad och till¹³⁵⁰ och med för en ännu längre tid. Så¹³⁵¹ beskaffade arbetare äro ej bundna vid¹³⁵² sitt arbete ett bestämdt antal timmar; det står dem till och med fritt att ställa för sig en annan arbetare; man fordrar af dem intet vidare¹³⁵³, än att arbetet inom den bestämda terminen behörigen fullbordas¹³⁵⁴. Till detta lyckliga slag af arbetare hör företrädeswis alla de¹³⁵⁵, som bedrifva något handtverk¹³⁵⁶. Desse äro äfven i många andra afseenden bättre lottade än de öfriga arbetarne. De kunna bland annat på allehanda sidovägar¹³⁵⁷ bereda sig betydliga¹³⁵⁸ biförtjenster, och af sjelfva kronan erhålla¹³⁵⁹ de ett rundligare underhåll än alla öfriga arbetare. Ty då en vanlig¹³⁶⁰ arbetsfånge månatligen erhåller 2. pud mjöl samt dessutom för hela året 24. Rubel¹³⁶¹ Banco Assig nationer i contant betalning, så består kronan åt hvarje handtverkare¹³⁶² utom den monatliga provianten 15. kopek¹³⁶³ samma mynt på hvarje arbetsdag.

613 Bland Finska arbetsfångar äro¹³⁶⁴ de fleste handtverkare¹³⁶⁵ och åtnjuta deras bättre¹³⁶⁶ för måner. Icke de sto¹³⁶⁷ mindre lefva de, med ganska få undantag, uti allra största armod och elände. Såsom den förnämsta orsaken härtill uppgifva Finnarne sjelfve, att de af wissa religiösa betänkligheter ej kunna förmå sig att äkta qvinnor¹³⁶⁸ af den grekiska trosbekännelsen – de enda som i¹³⁶⁹ nejden finnas; men för en ogift man¹³⁷⁰ skall det här på orten vara snart¹³⁷¹ sagdt omöjligt att komma sig upp till välstånd¹³⁷², emedan¹³⁷³ en sådan person nödgas hyra sig in hos en annan, med familj försedd förbrytare, som ingalunda¹³⁷⁴

prisoners in one place, above all at Nerčinsk, and to send a Lutheran clergyman there for them. The principle was accepted by the Russian authorities, but it was never realized in practice. Juntunen 1983: 89–93. (TS)

- 1328 *arbetare* || KK Coll. 539.29.14: ~ och i synnerhet handtverkare
- 1329 *blifva* || KK Coll. 539.29.14: 1. skola || 2. ~
- 1330 *Förordning* || KK Coll. 539.29.14: 1. ukas || 2. förordning
- 1331 *sådana förbrytare* || KK Coll. 539.29.14: 1. dem || 2. ~
- 1332 *ifrågavarande* || KK Coll. 539.29.14: ifrågawarande
- 1333 *landsort* || KK Coll. 539.29.14: 1. landsända || 2. ~
- 1334 *del* || KK Coll. 539.29.14: 1. gräns || 2. ~
- 1335 *Kronan* || KK Coll. 539.29.14: kronan
- 1336 *äger [...] betydliga* || 1. äger här en ganska betydlig || 2. har här
- 1337 *bergverk* || KK Coll. 539.29.14: bergwerk
- 1338 Since the early 18th century, the most important centres of the Siberian mining industry were in the Nerčinsk region and in the southern parts of Western Siberia, with silver and gold as their main products. Зуляр – Снытко 2014: 172–173. (TS)
- 1339 *bergverk* || KK Coll. 539.29.14: bergwerk
- 1340 *Central-verket* || KK Coll. 539.29.14: Central-werket

The town of Nerčinsk is on the River Nerča at N51°58'34" E116°35'11", but the mines (Nerčinskij zavod), founded in 1704, are near the Chinese border at N51°18'33" E119°36'54". Kaila 1914; Бардакова & al. 2009; Морозов 2009. (TS)

- 1341 *bergverk* || KK Coll. 539.29.14: bergwerk
- 1342 *guldvaskare* || KK Coll. 539.29.14: guldwaskare
- 1343 *De [...] fångarne* || KK Coll. 539.29.14: 1. De flesta arbetare || 2. De flesta bland fångarne
- 1344 *bevakning* || KK Coll. 539.29.14: bewakning
- 1345 *sådane* || KK Coll. 539.29.14: sådana
- 1346 *tvingas* || KK Coll. 539.29.14: tvingas
- 1347 Officially, when a new prisoner was brought to the mines, he was required to work the whole of his trial period in chains. According to a new regulation issued in 1845, this period was eight years for prisoners sentenced to forced labour for life. If they served the trial period without problems, they were released from chains for the rest of their sentence. The lifetime sentence was 20 years of forced labour, after which the former prisoners could settle freely in the area, but still under control of the authorities. Juntunen 1983: 81–82. (TS)
- 1348 *Vanliga [...] äro* || KK Coll. 539.29.14: 1. Alla äro de || 2. Vanliga [...] äro
- 1349 *vecka* || KK Coll. 539.29.14: vecka
- 1350 *till* || KK Coll. 539.29.14: 1. än[nu] || 2. ~
- 1351 *Så [...] timmar* || KK Coll. 539.29.14: 1. Dessa arbetare ~~är det~~ äro ej bundna wid sitt arbete ett bestämt visst antal timmar; det är dem icke en gång förmenadt || 2. ~
- 1352 *vid* || KK Coll. 539.29.14: wid
- 1353 *vidare* || KK Coll. 539.29.14: vidare
- 1354 *fullbordas* || KK Coll. 539.29.14: 1. utföres || 2. ~
- 1355 *de [...] lottade* || KK Coll. 539.29.14: 1. 1. handtverkare, hvilka derjemte åtnjuta många andra förmoner, || 2. handtverkare, hvilka äfven i många andra afseenden äro || 2. ~
- 1356 *handtverk* || KK Coll. 539.29.14: handtwerk
- 1357 *sidovägar* || KK Coll. 539.29.14: sidowägar
- 1358 *betydliga* || KK Coll. 539.29.14: 1. en || 2. ~
- 1359 *erhålla de* || KK Coll. 539.29.14: erhålla
- 1360 *vanlig* || KK Coll. 539.29.14: vanlig
- 1361 *Rubel [...] betalning* || KK Coll. 539.29.14: Rub. B[anco] i constant-betalning
- 1362 *handtverkare* || KK Coll. 539.29.14: handtwerkare
- 1363 *kopek [...] mynt* || KK Coll. 539.29.14: kop B[an]co
- 1364 *äro* || KK Coll. 539.29.14: 1. höra || 2. ~
- 1365 *handtverkare* || KK Coll. 539.29.14: handtwerkare
- 1366 *bättre* || KK Coll. 539.29.14: 1. högre || 2. ~
- 1367 *desto* || KK Coll. 539.29.14: dessto
- 1368 *qvinnor* || KK Coll. 539.29.14: 1. Grekis[ka] || 2. ~
- 1369 *i nejden* || KK Coll. 539.29.14: 1. på orten || 2. ~
- 1370 *man* || KK Coll. 539.29.14: 1. person || 2. ~
- 1371 *snart [...] omöjligt* || KK Coll. 539.29.14: 1. ganska svårt || 2. ~
- 1372 *välstånd* || KK Coll. 539.29.14: wälstånd

- 1373 *emedan* || KK Coll. 539.29.14: 1. af d[en] || 2. ~
- 1374 *ingalunda* || KK Coll. 539.29.14: 1. enligt den här gängse bruk ~ || 2. ~
- 1375 *underlåter [...] wäg* || KK Coll. 539.29.14: 1. 1. underlåter att tille[gna] || 2. att på alla upptänkliga vägar || 2. ~
- 1376 *wäg* || KK Coll. 539.29.14: wäg
- 1377 *dryckenskapslasten* || KK Coll. 539.29.14: dryckeslasten
- 1378 *viktig [...] viktigare* || KK Coll. 539.29.14: wigtig ~ wigtigare
- 1379 *vissa* || KK Coll. 539.29.14: wissa
- 1380 *arbetsfångarnes* || KK Coll. 539.29.14: 1. fångarnes || 2. ~
- 1381 *känsla* || KK Coll. 539.29.14: 1. ~ nedlagd || 2. ~
- 1382 *han* || KK Coll. 539.29.14: hon
- 1383 *taga wård* || KK Coll. 539.29.14: 1. 1. wårda sig || 2. att || 3. ~
- 1384 *wård* || KK Coll. 539.29.14: wård
- 1385 *till [...] brottslingar* || KK Coll. 539.29.14: 1. de gröfsta förbrytare || 2. ~
- 1386 *brottets* || KK Coll. 539.29.14: 1. sina || 2. ~
- 1387 *Ledd [...] erfarenhet* || KK Coll. 539.29.14: 1. Af sådan anledning || 2. ~
- 1388 *Regeringen [...] förstå* || KK Coll. 539.29.14: 1. regeringen med all makt arbetat derpå || 2. regeringen sökt med all makt || 3. regeringen förstått
- 1389 *Undantagsvis* || KK Coll. 539.29.14: Undantagswis
- 1390 *finska* || KK Coll. 539.29.14: Finska
- 1391 *motvilja* || KK Coll. 539.29.14: motwilja
- 1392 *irrläriga hustrur* || KK Coll. 539.29.14: 1. heterodoxa messalianser || 2. ~
A note in pencil for the German translator in the margin of KK Senate arch., Eccl. Exp. KD 22/5 1849 reads: *hustrur af annan religion*
- 1393 *varit* || KK Coll. 539.29.14: warit
- 1394 *de [...] förbrytarena* || KK Coll. 539.29.14: 1. Finnarne || 2. de || 3. våra Finska förbrytare || 4. ~
- 1395 *förbrytarne* || KK Coll. 539.29.14: förbrytarena
- 1396 *blifva* || KK Coll. 539.29.14: 1. i hvarje hänseende ~ || 2. ~
- 1397 *skulle* || KK Coll. 539.29.14: 1. ~ äfven || 2. ~
- 1398 *religionswård* || KK Coll. 539.29.14: religions-wård
- 1399 *vinnande* || KK Coll. 539.29.14: 1. samm[a] || 2. winnande
- 1400 Pastoral care was the only aspect of the prisoners' conditions in Siberia that Finnish authorities had any right to improve, and therefore also Castrén paid special attention to it. Juntunen 1983: 89–90. (TS)
- 1401 *Äfven* || KK Coll. 539.29.14: 1. I || 2. ~
- 1402 *hitintills* || KK Coll. 539.29.14: hitintills
- 1403 *Wisserligen* || KK Coll. 539.29.14: 1. Det || 2. ~
- 1404 *anbefaldt* || KK Coll. 539.29.14: anbefalldt
- 1405 *en* || KK Coll. 539.29.14: 1. eft[er] || 2. ~
- 1406 *likväl* || KK Coll. 539.29.14: likwål
- 1407 *fångar* || KK Coll. 539.29.14: 1. ar[betsfångar] || 2. ~

- 1408 *sjutton* || KK Coll. 539.29.14: 17
 1409 *varit* || KK Coll. 539.29.14: varit
 1410 *se sin själasörjare* || KK Coll. 539.29.14: 1. er[hålla] || 2. Her || 3. bega || 4. erhålla religion || 5. se || 6. meddela sig med en själas[örjare] || 7. ~ || 8. och ännu har ingen enda prestman besökt || 9. ~
 1411 *på [...] Finska* || KK Coll. 539.29.14: 1. med de Fin[sk]a || 2. ~
 1412 *svenska och finska* || KK Coll. 539.29.14: Svenska och Finska
 1413 The mother tongue of the Lutheran priest in Irkutsk was most likely German. Castrén's report had the result that literature in Finnish and Swedish was sent to the pastor in Irkutsk, at that time Konstantin Butzke, to be used with the Finnish- and Swedish-speaking prisoners. Juntunen 1983: 83–85. (TS)
 1414 *beklagansvärd* || KK Coll. 539.29.14: beklagansvärd
 1415 *mera än* || KK Coll. 539.29.14: 1. framför || 2. ~
 1416 *vård*. || KK Coll. 539.29.14: 1. vård. Utstött ifrån samhället, afskydd af menskligheten skulle den botfärdige brottslingen åtminstone behöfva den tröst, att || 2. vård
 1417 *Colonisterne* || KK Coll. 539.29.14: 1. De Finska ~ || 2. ~
 1418 *närvarande* || KK Coll. 539.29.14: närvarande
 1419 *slaget*. || KK Coll. 539.29.14: 1. ~ Derjemte haf skola äfven många deporterade ifrån Ehtland och i synnerhet deras barn hafva ~~an-tagit det~~ under wistelse i Sibirien antagit ~~det Finska språket~~ Finnarnes språk, som i den Finska colonien är det allmännast rådande. || 2. ~
 1420 *Hvad [...] tillhörde* || KK Coll. 539.29.14: 1. Det andra slaget af

underlåter¹³⁷⁵ att på loflig och oloflig väg¹³⁷⁶ tillegna sig hyresgästens lilla egendom. Kanske är äfven den hos Finska arbetsfångar allmänt rådande dryckenskapslasten¹³⁷⁷ en lika viktig¹³⁷⁸, om ej ännu viktigare orsak till deras fattigdom. Det vis¹³⁷⁹ är, att uti dessa förenade omständigheter ligger roten till de Finska arbetsfångarnes¹³⁸⁰ djupa elände.

Det är en känd sak, att familje-bandet är ett mäktigt medel till att befrämja individens både sedliga och ekonomiska förbättring. Instinctmässigt ligger hos människan den känsla¹³⁸¹, att
 ✦ 614 han¹³⁸² är förpligtad ✦ taga¹³⁸³ vård¹³⁸⁴ och hägn om sin egen afvel. Denna känsla är till och med mäktig hos banditen, och man ser i Njertschinsk dagliga bevis derpå, att till¹³⁸⁵ och med de mest förhårdade brottslingar i och för uppfyllandet af sina föräldra-pligter afskudda sig brottets¹³⁸⁶ ok och underkastat sig ett ordnad lefnadssätt. Ledd¹³⁸⁷ af en sådan erfarenhet har äfven Ryska Regeringen¹³⁸⁸ med all makt sökt förmå de Njertschinska arbetsfångarne att inträda i äkten-skapliga förhållanden. Undantagsvis¹³⁸⁹ hafva dock de finska¹³⁹⁰ fångarne i detta afseende blifvit lemnade utan all uppmärksamhet, förmodligen af den anledning, att deras motvilja¹³⁹¹ för irrläri-ga¹³⁹² hustrur varit¹³⁹³ styrelsen obekant. Emeller-tid kan med fullkomlig säkerhet antagas, att de¹³⁹⁴ Finska förbrytarne¹³⁹⁵ i Njertschinsk, så framt de kunde inrätta ett familje-lif efter sitt sinne, skulle blifva¹³⁹⁶ mest utmärkta inwånare.

Utan tvifvel skulle¹³⁹⁷ en ändamålsenlig reli-gionsvård¹³⁹⁸ äfven i sin mon medverka till vin-nande¹³⁹⁹ af samma ändamål.¹⁴⁰⁰ Äfven¹⁴⁰¹ i detta afseende hafva de Finska fångarne hitintills¹⁴⁰² varit helt och hållet bortglömda. Wissertligen¹⁴⁰³ är det den lutherske presten i Irkutsk anbe-
 ✦ 615 faldt¹⁴⁰⁴ att en¹⁴⁰⁵ gång hvarje år besöka de

Njertschinska grufvorna, men jag har likväl¹⁴⁰⁶ träffat Finska fångar¹⁴⁰⁷, hvilka under loppet af sjutton¹⁴⁰⁸ år icke en enda gång varit¹⁴⁰⁹ i tillfälle att se¹⁴¹⁰ sin själasörjare, och bland alla de präster, som hitintills besökt Njertschinsk, skall ingen enda hafva förmått meddela sig på¹⁴¹¹ de svenska¹⁴¹² och finska språken.¹⁴¹³ Denna omständighet är så mycket mera beklagansvärd¹⁴¹⁴, som det i synnerhet tyckes vara brottslingen, hvilken mera¹⁴¹⁵ än alla andra dödliga är i behof af religionens vård.¹⁴¹⁶

Efter att i det föregående hafva nämnt några ord om de Finska arbetsfångarne, vill jag ännu tillägga några anmärkningar om Coloniästerne¹⁴¹⁷, ehuru deras närvarande¹⁴¹⁸ belägenhet är af mig föga känd.

Af Finska Coloniäster finnas i Sibirien tvenne slag: 1° *Deporterade* och 2° *Kronobönder*. Det är egentligen Ingermanland och i synnerhet staden Petersburg, som förser Sibirien med Coloniäster af det förra slaget.¹⁴¹⁹ Hwad¹⁴²⁰ åter det andra slaget af Finska Coloniäster beträffar, så härleda de sig ifrån trakten af Narva¹⁴²¹. Desse Coloniäster tillhörde fordom den till Sibirien landsförviste Baron Ungern von Sternberg¹⁴²², men de hafva år¹⁴²³ 1802 frivilligt nedsatt sig i Sibirien och der grundlagt en liten colonie under namn af *Ryschkova*¹⁴²⁴. Vid¹⁴²⁵ sin inflyttning till Sibirien utgjorde de första Coloniästerne endast 126 personer, men sedermera har deras antal betydligt ökat genom tillkomsten af deporterade. Få¹⁴²⁶ af dessa deporterade äro likväl Finnar; de flesta bland dem härleda sig ifrån Ehstland och Liffland. Hela¹⁴²⁷ antalet af Coloniäster i Ryschkova¹⁴²⁸ uppgafs år 1840. till 700. personer, och bland dem utgjordes¹⁴²⁹ de flesta dels¹⁴³⁰ af genuina Finnar, dels af Ehstländare¹⁴³¹, hvilka sistnämnda äfven till största delen voro¹⁴³² det Finska språket mäktiga.

Finska Coloniäster härleder sig ifrån trakten af Narwa och tillhörde || 2. Hwad ~ tillhörde

1421 *Narwa* || KK Coll. 539.29.14: Narwa

1422 Baron Otto Reinhold Ludwig von Ungern-Sternberg (1744–1811), estate owner on Dagö (Hiiumaa), who was imprisoned and exiled to Siberia in 1804, being accused of killing the captain of his ship two years previously. He worked as office clerk in Tobol'sk until his death. Stackelberg s.a. [1931]: 456. (TS)

1423 *år 1802* || KK Coll. 539.29.14: 1. sedan || 2. omkring || 3. ~

1424 *Ryschkova* || KK Coll. 539.29.14: Ryschkowa

Ryžkovo is situated at N56°0'0" E71°0'. For a description of it and its development, see Granö, J. G., 1905: 6–22. (TS)

1425 *Vid* || KK Coll. 539.29.14: 1. Anta[let] || 2. Wid

1426 *Få* || KK Coll. 539.29.14: 1. Äfven || 2. ~

1427 *Hela [...] mäktiga.* || KK Coll. 539.29.14: 1. Emellertid skola Finskan vara förstadd icke blott af Finnarne, utan äfven af de flesta Ester och i synnerhet af deras barn. Hela antalet af Coloniäster i Ryschkowa uppgafs år 1840 till 700 personer, bland hvilka de flesta woro Finska språket mäktiga. || 2. ~

1428 *Ryschkova* || KK Coll. 539.29.14: Ryschkowa

1429 *utgjordes* || KK Coll. 539.29.14: 1. woro || 2. ~

1430 *dels [...] dels* || KK Coll. 539.29.14: 1. antingen ~ eller || 2. ~

1431 *Ehstländare, hvilka* || KK Coll. 539.29.14: Estländare, hwilka

1432 *voro* || KK Coll. 539.29.14: woro

- 1433 *i [...] Tobolska* || KK Coll. 539.29.14: 1. i Tobolska || 2. ~
- 1434 *eller* || KK Coll. 539.29.14: 1. ~ wid pass || 2. ~
- 1435 *Colonien består* || KK Coll. 539.29.14: 1. Colonien || 2. Denna || 3. <---> || 4. Colonien skall vara belägen på || 5. ~
- 1436 *vara* || KK Coll. 539.29.14: vara
- 1437 *Regeringen* || KK Coll. 539.29.14: regeringen
- 1438 *den [...] delen* || KK Coll. 539.29.14: 1. öfra loppet || 2. ~
- 1439 *vara* || KK Coll. 539.29.14: 1. såsom || 2. ~
- 1440 *den nya colonien* || Rysch[kowa]
- 1441 Meaning Verxne-Suëtuk, the Finnish colony founded in 1857. Granö, P., 1906: 293; Juntunen 1983: 98–101. (TS)
- 1442 *Vid* || KK Coll. 539.29.14: Wid
- 1443 *afresa* || KK Coll. 539.29.14: 1. åter[resa] || 2. ~
- 1444 *jag* || KK Coll. 539.29.14: 1. ~ redan || 2. ~
- 1445 *Ryschkowa-colonister* || KK Coll. 539.29.14: Ryschkowa-Colonister
- 1446 *men [...] ännu* || KK Coll. 539.29.14: 1. men de kände ännu || 2. ~
- 1447 *huruvida* || KK Coll. 539.29.14: huruvida
- 1448 *colonien i Ryschkowa* || KK Coll. 539.29.14: 1. Ryschk[owa] || 2. ~
- 1449 *skall* || KK Coll. 539.29.14: 1. kommer att || 2. ~
- 1450 *massan af de* || KK Coll. 539.29.14: 1. de || 2. ~
- 1451 *framdeles [...] bosatt.* || KK Coll. 539.29.14: 1. 1. för det närvarande är bosatt || 2. i framtiden || 3. ~
- 1452 *närvarande* || KK Coll. 539.29.14: närvarande
- 1453 *regeringen* || KK Coll. 539.29.14: Regeringen
- 1454 *tider* || KK Coll. 539.29.14: 1. åren || 2. ~

617 Den nyssnämnda colonien Ryschkowa är belägen i¹⁴³³ västra Sibirien inom Tobolska Gouvernementet, 400. verst söder om staden Tobolsk, eller¹⁴³⁴ 3,950.¼ verst ifrån Petersburg. Colonien¹⁴³⁵ består af tre närliggande byar, hvilka skola vara¹⁴³⁶ uppbyggda på ett af naturen mindre gynnadt ställe. Denna omständighet har hos Regeringen¹⁴³⁷ väckt tanken att få Coloniästerne i Ryschkowa öfverflyttade till Östra Sibirien, der den¹⁴³⁸ öfra delen af Jenisejska flodområdet anses vara¹⁴³⁹ ett förlofvadt land för landtmannen. Enligt det uppgjorda projektet skulle den¹⁴⁴⁰ nya colonien anläggas i Minusinska kretsen af Jenisejska Gouvernementet wid pass 5000 v[erst] ifrån Petersburg.¹⁴⁴¹ Vid¹⁴⁴² min afresa¹⁴⁴³ ifrån denna ort mötte jag¹⁴⁴⁴ en skara Ryschkowa-colonister¹⁴⁴⁵, som redan tågade till Minusinsk; men¹⁴⁴⁶ det är mig obekant, huruvida¹⁴⁴⁷ ännu andra Coloniäster följt dem i spåren. Likaså kan jag icke med bestämdhet uppgifva, om colonien¹⁴⁴⁸ i Ryschkowa skall¹⁴⁴⁹ helt och hållet upplösas, och hvar massan¹⁴⁵⁰ af de Finska Coloniästerne framdeles¹⁴⁵¹ kommer att blifva 618 bosatt. För det närvarande¹⁴⁵² torde de ännu uppehålla sig i Ryschkowa.

För de Finska Coloniästerne i Ryschkowa har Ryska regeringen¹⁴⁵³ på de sednare tider¹⁴⁵⁴ bekostat en¹⁴⁵⁵ Luthersk Präst, som stått under uppsigt af det Moskowska Domkapitlet. För¹⁴⁵⁶ en kort tid tillbaka blef denna tjänst ledig, och det är mig obekant, om den sedan¹⁴⁵⁷ hunnit besättas. Det¹⁴⁵⁸ vissa är att denna plats förr¹⁴⁵⁹ eller sednare blir besatt, då deremot den nya colonien i Minusinska området torde af¹⁴⁶⁰ Ryska Regeringen komma att i religiöst hänseende tills vidare lemnas utan all uppmärksamhet.

Skulle Styrelsen¹⁴⁶¹ finna sig för godt att förse en eller annan af dessa tre localiteter med

Prester ifrån Finland, så torde följande upplysningar dervid ej befinnas öfverflödiga:

- 1) En¹⁴⁶² Prestman i Njertsch[inska] området behöfver för sitt nödortfuga uppehälle ett underhåll af minst 800. Rubel Silfver och dessutom för¹⁴⁶³ resor inom districtet skjuts för tvenne¹⁴⁶⁴ hästar.
- 2) Presten i Minusinska kretsen kan¹⁴⁶⁵ med afseende å vissa¹⁴⁶⁶ honom tillfallande sportler och andra förmåner försörja¹⁴⁶⁷ sig med sex¹⁴⁶⁸ å sju hundra Rubel Silfver.
- ❖ 619 3) Till underhåll för Presten i Ryschkowa ❖ är¹⁴⁶⁹ ett anslag af fyra¹⁴⁷⁰ eller fem hundra Rubel Silfver erforderligt.

M. A. Castrén

- 1455 *en* || KK Coll. 539.29.14: 1. ~ särskild || 2. ~
- 1456 *För [...] tjenst* || KK Coll. 539.29.14: 1. Nu är tjensten || 2. ~
- 1457 *sedan* || KK Coll. 539.29.14: 1. redan || 2. ~
- 1458 *Det vissa* || KK Coll. 539.29.14: Den vissa
- 1459 *förr* || KK Coll. 539.29.14: 1. eft[er] || 2. ~
- 1460 *af [...] Regeringen* || KK Coll. 539.29.14: 1. tills vidare || 2. ~
- 1461 *Styrelsen [...] att* || KK Coll. 539.29.14: 1. det blifva i fråga om att || 2. styrelsen ~
- 1462 *En [...] uppehälle* || KK Coll. 539.29.14: 1. Att En Prestman i Njertsch[inska] området för sitt nödortfuga uppehälle behöfver || 2. ~
- 1463 *för* || KK Coll. 539.29.14: 1. till || 2. ~
- 1464 *tvenne* || KK Coll. 539.29.14: två
- 1465 *kan* || KK Coll. 539.29.14: 1. bör || 2. ~
- 1466 *vissa* || KK Coll. 539.29.14: 1. sina || 2. wissa
- 1467 *försörja* || KK Coll. 539.29.14: 1. åtnöja || 2. ~
- 1468 *sex [...] Rubel* || KK Coll. 539.29.14: 6–700 Rub.
- 1469 *är [...] Rub.* || KK Coll. 539.29.14: 1. är enligt nuvarande förhållanden samma proportioner ett underhåll af 500 Rub. || 2. ~
- 1470 *fyra [...] Rubel* || KK Coll. 539.29.14: 4–500 Rub.

1471 The mscr has not been preserved. The report was published in *Suomi* 1850 p. 81–92 and in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences of St Petersburg. The German report is dated 8 Feb. 1849. Castrén 1849; 1850a.

26 Rapport till Kejs[erliga] Vetenskaps-Akademien i S:t Petersburg,¹⁴⁷¹
af
M. A. Castrén.

Nyss återkommen ifrån en fyraårig resa, verkställd till Sibirien på bekostnad af Kejsrerliga Vetenskaps-Akademien, anser jag för min första pligt att meddela Akademien en kort öfversigt af resans förlopp och tillika redogöra för dess viktigaste resultat. Det torde ej vara opassande, om jag härvid i förbigående äfven vidrör en annan föregående resa, som väl ej blifvit verkställd af mig i Akademiens tjenst, men likväl står i det näraste sammanhang med den nu fulländade. Några tidigare undersöknings-resor, dem jag verkställt dels på egen, dels på främmande bekostnad, kunna vid detta tillfälle lemnas ovidrörda. Blott i förbigående må omnämnas, att jag 1838 om sommaren gjorde en resa till Finska Lappmarken i afsigt att utreda det släktskaps-förhållande, som äger rum emellan de Finska och Lappska språken.

I sistnämnda ändamål företog jag mig åter 1841 i sällskap med D[octo]r Lönnrot en ny forsknings-resa, som denna gång utsträcktes icke blott till den Finska, utan äfven till en del af de Norska och Ryska Lappmarkerna. Under denna resa erhöi jag af H[er]r Statsrådet Sjögrén ett anbud om deltagande i en expedition, som vid nämnda tid af Kejsrerliga Vetenskaps-Akademien förbereddes till Sibirien. Såsom det hufvudsakligaste ändamålet för min verksamhet i Akademiens tjenst uppgaf Hr Statsrådet en i lingvistiskt och ethnografiskt hänseende möjligast noggrann undersökning af de inom Sibirien boende Samojediska folkstammarna.

Vigten af en sådan undersökning hade man äfven i Finland insett, och det var redan tidigare både min och D:r Lönnrots afsigt att besöka de närmast boende Europeiska Samojederna, ehuru bristande understöd och andra missgynnande omständigheter gjorde denna plan om intet. Med så mycket större glädje emottog jag Hr Sjögréns ofvannämnda anbud, omfattande ett fält för forskningar, vida utsträckt öfver de förhoppningar, hvarmed jag tillföre hade vågat smickra mig. Akademien hade väl icke anslagit något understöd för undersökningen af de Europeiska Samojedernas språk och ethnografiska förhållanden; men då desse omöjligen kunde lemnas utan all uppmärksamhet, blef det bestämdt att jag i och för detta ändamål skulle af Finska statsmedel erhålla ett särskildt understöd.

Sedan nyssnämnda understöd år 1842 om hösten kommit mig tillhanda, anträdde jag oförtöfvadt min resa ifrån Archangelsk och styrde kosan upp till Mesen. Härifrån fortgick min resa allt i nordlig riktning inom de *Kaninska* Samojedernas tundra-gebit. Kommen till Kanin-Nos styrde jag min kosa österut till de *Timanska* Samojederna och fortsatte färden utmed *Ishafvets* stränder ända till *Petschora*-flodens mynning. Härifrån hade jag varit sinnad att fortsätta resan öfver den *Bolshesemelska* tundran till *Kolva*, men nu instundade redan våren och invånarne på orten försäkrade med en mun, att den af mig uppkaštade reseplanen ej kunde utföras, emedan slädföret snart aftog och Samojederna höllo på att öfvergifva tundran. Jag vände derföre min kosa söderut och reste uppför *Petschora* till *Ustzylmsk* och *Ishemsk*, der jag hela våren sysselsatte mig med *Syrjänska* språket. Knappt hade floderna blifvit isfria och vattenkommunikationen öppnats, förrän jag åter skred till fortsättningen af min Samojediska resa. I en liten fiskare-båt, som ifrån *Ishma* afgick till *Uusa*, styrde jag uppför *Petschora*-floden till byn *Kolva*, som är belägen på den *Bolshesemelska* tundran och bebodd dels af *Syrjäner*, dels af *Samojeder*. Hela sommaren 1843 tillbragte jag i denna

by, sysselsatt med Samojediska studier. Den 4 (16) September steg jag åter ombord på en lodja och seglade i sällskap med några Syrjenska bönder uppför floden Uusa till dess källor, der vi nedsatte oss i en liten fiskarekoja för att afbida vinterföre. En rund månad aflopp under denna i alla afseenden odrägliga väntan. Först i slutet af Oktober kunde jag anträda fortsättningen af min resa, och ej förr än i November anlände jag till den lilla köpingen Obdorsk inom Sibiriens område. Här skulle min resa i Akademiens tjänst vidtaga, och det var beslutadt att jag ifrån Obdorsk skulle fortsätta min resa längs Ishafvets stränder till Jenisej-flodens utlopp; men beklagligtvis hade min helsa genom resans mödor blifvit så försvagad, att jag nödgades slå ur hågen en så äfventyrlig färd och i Januari 1844 begifva mig till Beresow för att söka läkare-hjelp. Här rådde mig en insigtsfull medikus att för någon tid aflägsna mig ifrån de kulna tundrorna och tills vidare afhålla mig ifrån alla vetenskapliga sysselsättningar. I följe af detta råd lemnade jag Sibirien 1844 om våren samt återvände till Finland öfver Tobolsk, Werchoturje, Solikamsk, Weliko-Ustjug och Petrosawodsk.

Hemkommen underkastade jag mig en medicinsk behandling, som hade den lyckliga påföljd, att mina läkare redan efter ett halft års förlopp gáfvo mig tillåtelse att för andra gången anträda en resa till Sibirien. Jag begaf mig derföre i början af år 1845 till Petersburg, emottog mina instruktioner af Akademien och fortsatte med vinterföre min resa till Kasan. Här tillbragte jag menförstiden med studium af Tscheremissiskan, afreste åter i början af Maj och anlände i slutet af samma månad till Tobolska guvernementet, der mina undersökningar i Akademiens tjänst skulle begynna. Egentligen var det väl den Samojediska stammen, som enligt instruktionen skulle utgöra föremålet för mina studier; men då Samojeder och Östjaker i somliga delar af Sibirien förväxlas med hvarandra, ansåg jag det för ett noggrannt åtskiljande af dessa folkstammar vara nödvändigt att äfven egna en

sidoblick på Ostjakernas språk och ethnografiska förhållanden. I sådan afsigt uppehöll jag mig hela sommaren 1845 vid Ob och Irtisch inom Ostjakernas område. Emot hösten drog jag mig högre upp för Ob till den Narymska kretsen af Tomska guvernementet och företog till undersökning en här boende Samojed-stam, som förut med orätt ansetts vara af Ostjakisk härkomst. Under denna sysselsättning förgick hela hösten och vintern. Om våren 1846 flyttade jag fältet för min verksamhet till Jenisejska flod-området och fortsatte i förstone mina undersökningar öfver nyssnämnda Samojed-stam, hvaraf talrika grenar anträffades på flera särskilda orter, isynnerhet inom Turuchanska området. Sedan dessa undersökningar blifvit bragta till ända, förfogade jag mig om sommaren 1846 till de Samojeder, som uppehålla sig vid nedra loppet af Jenisej och tillhöra tvenne stora stammar: den Vest-Samojediska eller Jurakiska och den Ost-Samojediska eller Tawgystammen. Då den förra bland dessa stammar redan tillförene blifvit af mig med sorgfällighet undersökt, kunde jag nu nästan uteslutande egna min tid och mina bemödanden på den östra stammen. Den uppehöll mig emellertid ifrån slutet af Juli 1846 intill början af Januarii 1847, hvilken tid jag tillbragte inom polar-regionen uti vinterlägren vid Plachina, Chantajka, Dudinka, Tolstoj Nos o. s. v. Härpå vände jag mig åter söderut till de Jenisejska Ostjakerna och sysselsatte mig med dem hela återstoden af vintern. Om våren 1847 anlände jag till Minusinska kretsen och egnade mig här åt undersökningen af särskilda numera tatariserade Ostjak- och Samojed-stammar. Derjemte sysselsatte jag mig äfven med archeologiska undersökningar, upprödjade kurganer, aftecknade inskrifter, samlade alla slags antiqvaria m. m. Under sommaren gjorde jag en utflygt öfver de Sajanska bergen till Mongoliet och fann äfven här tatariserade stammar af så väl Ostjaker, som isynnerhet af Samojeder. Om hösten förflyttade jag mig ifrån de Minusinska stepperna till det Kanska flodlandet, der Tatarer, Kotter och Samojeder

(Kamasintser) togo i anspråk min verksamhet nästan hela återstoden af året. Om vintern 1848 uppehöll jag mig först hos Karagasserna i Nishneudinsk, besökte sedan de Tunkinska Samojederna och hamnade mot våren i den Sabajkalska nejden. Här upphörde alla spår af Samojederna redan på den Selenginska steppen, och enligt instruktionen hade jag varit berättigad att nu sluta min resa; men den stora vikt, som lande bakom Bajkal både i archeologiskt och ethnographiskt hänseende äger, förmådde mig att ännu fortsätta resan ända till Njertschinsk, derifrån jag förliden sommar ändteligen anträdde min genom många under vägen inträffade sjukdomsfall fördröjda återresa.

Efter att nu i yttersta korthet hafva antydt riktningen af min i nära åtta års tid fortsatta resa, vill jag i lika korthet söka redogöra för dess frukter, ehuru de beklagligtvis ännu bestå i en massa af oordnade materialier. Förutsatt att inga yttre omständigheter lägga hinder i vägen för utarbetningen af dessa materialier, hoppas jag efterhand kunna till Akademiens bepröfvande öfverlemna särskilda skrifter, isynnerhet af ethnografiskt och lingvistiskt innehåll. I enlighet med min instruktion har jag jemväl sysselsatt mig med historie, mythologie, archeologie, statistik, topografie och hoppas äfven i dessa ämnen kunna lemna några för vetenskapen mer och mindre viktiga bidrag. Sånger, sagor och muntliga traditioner har jag öfverallt efterletat och omsorgsfullt upptecknat. Likaså har det varit mitt bemödande att samla äldre historiska dokumenter, ehuru jag ännu icke kan yttra något afgörande om deras värde. Samma anmärkning gäller äfven om mina samlingar af antiquaria, manuskript, alla slags ethnografiska föremål o. s. v.

Såsom det före vetenskapen viktigaste material anser jag mina lingvistiska anteckningar öfver Samojediskan. Detta språk sönderfaller, såsom jag i mina speciella relationer angifvit, uti tre hufvud-dialekter: 1:o den *Nordvästra* eller *Jurak-Samojediskan*, 2:o den *Nordöstra* eller *Tawgy-Samojediskan*, 3:o den *Södra* eller *Ostjak-Samojediskan*. Hvarje af dessa dialekter

innefattar åter ett större eller mindre antal varieteter. Så kan man till Jurak-Samojediskan räkna följande fem dialekt-brytningar: 1:o den *Kaninska* och *Timanska*, 2:o den *Ishemska*, 3:o den *Karassinska*, 4:o *Bai*-dialekten, 5:o den *Kamasinska*. Slutligen innefattar Östjak-Samojediskan tvenne varieteter: den *Tomska* och den *Turuchanska*, hvilka åter sönderfalla i en mängd smärre brytningar (se mina special-relationer). Öfver alla dessa dialekter och deras mångfaldiga varieteter besitter jag rikhaltiga, ehuru ännu oordnade anteckningar. Det är min afsigt att i framtiden för hvarje af de tre hufvud-dialekterna utgifva en särskild grammatik, ett mera eller mindre rikhaltigt vocabularium samt dessutom en kortare chrestomathie åtminstone för Jurak-Samojediskan. Kanske blir det nödvändigt att äfven för Kamasinskan, som är en ifrån Östjak-Samojediskan betydligt afvikande dialekt-varietet, utgifva en skild formlära med dertill hörande vocabularium. Hvad åter de öfriga dialekt-varieteterna beträffar, så erfordra de ingen särskild behandling, utan kunna upptagas i de arbeten som behandla hufvud-dialekterna.

Bland de språkstammar, hvilka utom den Samojediska, tagit i anspråk min verksamhet under resan, ställer jag i främsta rummet den Finska. Häröfver har jag redan under sjelfva resan utgifvit några smärre arbeten, såsom en Syrjänsk och en Tscheremissisk språklära samt en afhandling som accentens inflytande i Lappskan, att ej tala om min dissertation "de affinitate declinationum in lingua Finnica, Esthonica & Lapponica," som utkom redan 1839 efter min första resa till Lappland. I det Lappska språket äger jag ännu en mängd oordnade anteckningar, hvilka hänföra sig till vokal-systemet, olikheten emellan dialekterna o. s. v. Dock består med afseende å den Finska stammen mitt rikaste material uti anteckningar öfver den Ugriska Östjakiskan. Detta språk sönderfaller äfven i tre hufvud-dialekter, af hvilka en förekommer vid *Irtisch*, en annan vid öfra och en tredje vid *nedra Ob*. Mina anteckningar öfver Östjakiskan inskränka sig till den

två förstnämnda dialekterna och några bland deras varieteter. Öfver den tredje hufvud-dialekten har jag ej varit i tillfälle att utsträcka mina undersökningar, och jag har icke ens ansett det för nödigt, då Hr Reguly, såsom bekant är, uppehållit sig en längre tid hos de Obdorska Ostjakerna och vinnlagt sig om deras språk. Mina anteckningar öfver den Ugriska Ostjakiskan äro redan till en del utarbetade och bestå i en etymologie samt en ordförteckning.

Under namn af *Ostjaker* förekommer äfven vid stränderna af Jenisej en folkstam af några hundrade själar, som i språkligt hänseende ej står i något närmare släktskapsförhållande till de Ugriska Ostjakerna, ej heller till de af mig så kallade Ostjak-Samojederna och ännu mindre till andra kända folkstammar i Sibiri-en. Till följe af min instruktion har jag äfven sysselsatt mig med deras språk, så vidt tiden och mina krafter det medgifvit. Likaså har jag egnat min uppmärksamhet åt Kottiskan, som är en med Jenisejska Ostjakiskan beslägtad dialekt, men för det närvarande endast talas af några få personer^{xc}. Ehuru icke fullkomligt tillfredsställd med mina anteckningar öfver ifrågavarande språkstam, anser jag dem icke desto mindre vara tillräckliga för utarbetandet af en formlära och ett vocabularium, omfattande begge de nämnda dialekterna.

Undersökningen af Samojedernas och de Jenisejska Ostjakernas härkomst ledde mig vidare in på de *Turkiska* och *Mongoliska* språkgebiten. Det finnes hos äldre författare uppgifvet, att vid öfra loppet af Jenisej och dess bifloder Abakan, Tuba, Kan, Mana m. m. skulle uppehålla sig strödda Ostjak- och Samojed-stammar under namn af Kojbaler, Matorer, Ariner, Assaner, Kamassintser, Karagasser, Sojoter o. s. v. Då dessa uppgifter i en sednare tid blifvit af Stepanow med allt möjligt eftertryck bestridda, förelades det mig af Akademien

---

xc. I sednaste tid hafva *Kotterna*, så väl de genuina som de redan förryskade förenat sig till en liten colonie vid floden Agul, der de synas vilja upplifva sitt gamla språk.

att söka utreda det sanna förhållandet och ändteligen lösa den tviſtiga frågan. Det visade ſig vid mina undersökningar, att de äldre uppgifterna, ehuru i många afseenden obeſtämmda, ofullſtändiga och missledande, i hufvudsaken likväl voro grundade. Men för att bana mig till detta resultat, nödgades jag taga kännedom af de Turkiska och Mongoliska språken, emedan de omtviſtade folken med få undantag tillegnat ſig dessa tungomål, men med bibehållande af vissa ifrån de Oſtjakiska och Samojediska språken lånade idiotismer och dialekt-egenheter. Mina ſtudier öfver de Turkiska och Mongoliska språken omfatta många ſärskilda dialekter, tillhörande de folkſtammar, hvilka till sitt ursprung äro Oſtjaker och Samojeder. Till kvantiteten äro mina anteckningar öfver de Turkiska eller Tatariska dialekterna så vidſträckta, att jag i framtiden hoppas kunna utgifva en Tatarisk grammatik med thy åtföljande text och ordförteckning. Ungefär af samma omfång äro äfven mina samlingar öfver de Mongoliska eller Burätiska dialekterna.

I fråga om mina philologiska samlingar må ſlutligen omnämnas, att jag äfven i *Tungusiskan* äger materialier till en formlära och ett vocabularium, utarbetade enligt den Njertschinska dialekten. Viſserligen är denna dialekt i någon mån burätiserad, men i betraktande af den fullkomliga okunnighet, hvori man intill denna dag befinner ſig med afseende å de i Sibirien nomadiserande Tungusers språk, torde likväl mitt ifrågavarande arbete icke sakna allt intresse.

Liksom i philologiskt hänföra ſig äfven i *ethnografiskt* hänseende mina rikaste samlingar till Samojederna. Jag har beledsagat denna folkſtam i dess hela utſträckning ifrån Altajbergen i söder till Ishafvet i norr, ifrån Jenisej-floden i öſter till Hvita hafvet i veſter, och det är min afsigt att öfver nämnda ſtam utgifva en fullſtändig, ethnografisk beſkrifning. Jag lemnar emellertid oafgjordt, om denna beſkrifning utkommer på en gång, eller efterhand i ſmärre afdelningar. Detta arbete kan jag dock troligen icke

företaga mig, förrän mina lingvistiska anteckningar blifvit något så när ordnade.

En annan ethnografisk beskrifning har jag varit sinnad att utgifva öfver de Jenisejska Östjakerna och deras stamförvandter Kotterna. I detta arbete torde äfven komma att ingå ett och annat om Ariner, Assaner, Kojbaler, Sojoter och andra tatariserade grenar af samma stam. Deremot ärnar jag öfver de Ugriska Östjakerna utgifva en särskild, till sitt omfång något inskränktare beskrifning.

Bland Sibiriens öfriga folkslag hafva i synnerhet de Minusinska Tatarerna väckt mitt intresse, så väl hvad seder och lefnadssätt, som isynnerhet hvad deras religiösa föreställningar beträffar. Jag har varit betänkt på att äfven öfver dem utgifva ett ethnografiskt arbete, hvilket synes mig vara så mycket nödvändigare, som de Minusinska Tatarerna i betydlig mån skilja sig ifrån sina öfriga stamförvandter i Sibirien. Om Buräter och Tunguser har jag äfven samlat ethnografiska fakta, men de äro af en mera rhapsodisk beskaffenhet och kunna endast tjena till bidrag för andra fullständigare arbeten.

Sånger och *sagor* har jag företrädesvis samlat hos Samojederna och de Minusinska Tatarerna. De äro upptecknade till en del i original, till en del i öfversättning. Originalerna har jag ärnat bifoga såsom text till de påtänkta grammatikorna; men derjemte är det min föresats att i öfversättning utgifva en större samling af Samojediska, Tatariska och Burätiska sånger och sagor.

I *archeologiskt* hänseende har jag företrädesvis egnat min uppmärksamhet åt de i Minusinska kretsen talrikt förekommande grafkummel och inskrifter. Likartade undersökningar har jag i inskränktare styl äfven anställt i den Sabajkalska nejden. Ehuru obefogad att på förhand orda något i min egen sak, tilltror jag mig dock att med temmelig säkerhet kunna bestämma uppkomsten af en stor del bland ifrågavarande ålderslemningar och dymedelst sprida ett ljus öfver den södra Sibiriens forntid.

Med förbigående af mitt mythologiska, historiska, statistiska och topografiska material, som jag ännu ej hunnit behörigen granska och genomgå, vill jag ännu erinra derom, att jag städse bemödat mig att förse Akademiens ethnografiska kabinet med fynd och antiqviteter af alla slag, med skilda nationers kostymer, deras verktyg och redskap m. m. Af detta slags föremål finnes hos mig ännu ett litet förråd, som jag är villig att vid anfordran afstå till Akademien. Några Mongoliska manuskript, dem jag öfverkommit på Burät-stepperna, stå jemväl till Akademiens disposition, så framt de i Bibliothecket saknas.

Härmed har jag nu korteligen redogjort för min verksamhet under de resor, för hvilka jag i en mängd af år åtnjutit offentligt understöd. Skulle frukterna af denna verksamhet måhända synas alltför obetydliga, så beder jag den stränge granskaren icke förgäta, att jag haft ett tungt och oländigt fält att bearbeta, samt att jag, frukterna oafsedt, uppå detta fält offrat mitt lifs bästa bemödanden.

Jag öfver natten.

D. 11 Aug.

Quik jag till följ 5 u. vid venstra
stranden af Jemisey och såg öfver-
allt Kojbalar sippelade med alla
bergen hö. + sin ångdräkt voro
män och kvinnor mkt svara att af-
skilja fr. hvar, ty öfver kvinnorna
baro på ängen korta skjortor, med
gordlar kring midjan, liksom vanl.
pantalonger. Orkså såg man kvinnor
na röka tobak i kopp med männen.
En omk hufvudet bunden duk och
hufvudorna utgjorde vanl. dock
ej alltid, ~~hela~~ ~~stak~~. kännetecknet
för kvinnorna.

Under min fotvandring såg jag
öfver en Ryk Zauenka, som

Matthias Alexander Castrén

JOURNEY TO RUSSIA AND SIBERIA
FEBRUARY 1845–MARCH 1849

TRAVEL DIARIES AND FIELD NOTEBOOKS

*Edited, editorial comments and
commentary by Timo Salminen*

- 1 The mscr belongs to Gunnar Castrén's family collection in the Archives of the Society of Swedish Literature in Finland (SLSA 1185). It is a book with hard covers and pages of ca. 11.5 x 17.5 cm. The first 117 pages are unnumbered. M.A. Castrén's pagination begins from p. 118, numbered by him as No. 114. I extend Castrén's pagination to the beginning of the diary, giving the first pages a technical numbering starting with -3. There are 344 written pages from the beginning of the book and 14 pages upside down from the end as well as one loose sheet with writing (see p. 1125).
- 2 Castrén seems to have written the beginning of the diary ready for publication, but further on the text assumes the character of field notes. Some parts of the book were published as travel reports. They are shown in the commentary notes. This diary can be read alongside J.R. Bergstadi's travel diary, published in Rancken 1884. (TS)
- 3 *sommaren* || och
4 *genom* || af
5 *ensam* || tog
- 6 There was indeed a Russian military campaign in the Khanate of Khiva in 1839, but the actual reason for postponing the expedition was that answers to the preliminary questions sent by the Academy of Sciences to the Governor-General of West Siberia had not arrived yet and there was no agreement between A.J. Sjögren and K.E. von Baer on how to realize the plan. Branch 1968: 337–340. (TS)
- 7 *rese-/understöd*
8 *sommaren* || 1. ~ på egen bekostnad ||
2. ~ på bekostnad af Finska Litteratur-Sällskapet 1839 om sommaren

27 Dagbok 27.2.1845–25.9.1845

❖ [-3] ❖

Dagbok

18 27/2 45 – 18 25/9 45.¹

❖ [-1] ❖

1845.

*Helsingfors d 27. Februarii 1845.*²

— Wid min återkomst ifrån en resa till Lappland sommaren³ 1838 erhöj jag genom⁴ Collegii-Rådet Sjögren af Petersburgska Wetenskaps-Akademien ett anbud att deltaga uti en tilltänkt "linguistisk och ethnographisk" expedition till Sibirien. Med glädje mottog jag detta anbud, emedan jag långt tillföre redan hade beslutit egna mig åt ett comparativt studium af alla med Finskan närmare eller fjärrare håll beslägtade språk. Den Sibirska expeditionen blef emellertid lemnad till framtiden, emedan oroligheterna i Chiwa föranledde en militär-expedition, som ensam⁵ tog alla kronans tillgångar i anspråk.⁶ Då äfven mitt hopp att ifrån Alexanders-Universitetet i Finland erhålla ett rese[-]understöd⁷ slog felt, gjorde jag 1839 om sommaren⁸ en kort resa till Ryska Karelen, samt sommaren derpå till⁹ norra Österbotten¹⁰. År 1841 erbjöd mig wännen Lönnrot att emot ganska förmånliga wilkor blifva honom följaktig under en resa genom Lappland.

❖ [o] Resan förestogs samma år om hösten, men knapt hade vi hunnit inom Lappska gränsen, förrän jag från Wetenskaps-Akademien i Petersburg erhöi ett förnyade anbud att deltaga i den nu omsider bestämda expeditionen till Sibirien. Tillfälliga omständigheterna fördröjde emellertid äfven denna gång expeditionens afgång, men nu erhöi jag af Finska Statsmedel ett understöd af 1000 Rub[el] Silfver, som satte mig i stånd att på egen hand fortsätta min¹¹ med Lönnrot påbegynta resa.

Nu har omsider den dag randats, då jag i egenskap af ledare för den Sibirska expeditionen och utrustad med understöd både ifrån Ryssland och Finland skall anträda min resa i Akademiens tjänst¹². Jag har väntat på denna dag, ”såsom flickan väntar fästman, som ett bördigt år man väntar”, men jag kan qvada med Pohja-dottern:

”Nu är ren min bortgång nära
och mitt hopp är nu besannadt,
Dock ej vandrar jag med glädje
Eller skiljer mig med jubel
Bort ifrån det gyllne hemmet”.¹³

❖ 1 ❖ Djupt känner ett Finskt hjerta saknaden af hemmets <luft> och denna saknad skingras icke hos mig af illusoriska¹⁴ ungdoms-fantasier. Jag vet hvad Sibiriens tundror hafva att bjuda på. Der blomma ej rosor, der sjunga ej lärkar, der klappar intet hjerta af kärlek och fröjd. Blott döden firar der sin skördefest, och (jag känner det i mitt hjerta) ett under måste¹⁵ ske, om jag skall undgå den allmänna förstörelsen och¹⁶ en gång få hvila mina ben i hemmets mjuka jord.

9 till [...] Österbotten || en resa genom hela Finland

10 Castrén must have made this journey in the summer of 1840, but no diary of it has been preserved. No other texts or notes can either be unambiguously connected to it.

11 min [...] resa || mina resor

12 tjänst || ~ till S[ibirien]

13 Kalevala 1841: 174–175; Castrén 2019: 195. Kalewala XV: 122–123, 126–128. “Nyt on lähtöni lähemmä, / Toiwoni toeksi saanut, [– –] En lähekkänä ilolla, / Enkä riemulla eriä, / Tästä kullasta koista, [...]”

14 illusoriska || <vissa ~>

15 måste || skall

16 och [...] hvila || och få hvila

- 17 afskeds-/stunden
 18 *tomt är mitt* || tomt mitt
 19 *msko-hjerta* || hjerta
 20 *i* || med blotta
 21 *till min* || mig till
 22 *Det [...] werlden* || De flesta människor i werlden äro
 23 *komma till rätta* || finna sin lust
 24 *tillhör* || åter ~
 25 *ytterlighet af mskor* || ytterlighet
 26 *sedan* || då
 27 *dem [...] jag* || jag älskar dem
 28 *tagit i anspråk* || kostat mig
 29 *min [...] varit* || det har varit min föresatts

Borgå d. 1. Mars.

Hvad vänskapen smakar ljuf i afskeds[-]stunden¹⁷. Wid en resa till Sibirien gör det hjertat så oändligen godt att se sig omhuldad och led-sagad af trofasta och deltagande wänner. Under tre dygn har jag i deras krets njutit skillsmes-sans smärta. Här är wänner Elias [Lönnrot] ännu med mig, öm och deltagande som wan-ligt. Men i dag brister den sista länken; huru skall det vara i morgon?

Fredrikshamn den 3 Mars.

Tom är min dagbok och tomt¹⁸ är mitt hjerta. Hvad annat än tomhet kan också råda i ett m[enni]sko-hjerta¹⁹, som för en tom ide nödgats offra opp all den rikedom af fröjder, ett älskande fosterland har att erbjuda. Det är väl sant, att jag har warit oförmögen att i fullt mått njuta af dess fröjder; men jag [är] i detta afse-ende icke alldeles olik gibibuken. Likasom han är äfven jag nöjd i²⁰ medvetandet, att det goda står till²¹ min disposition. Också har jag varit lycklig nog att komma i ego af mera, än hvad som kanske belöper sig på hvarje annans lott. Det²² gifves i werlden storätare-folk, som komma²³ till rätta i allt hvad Gud ger, men finna ej sin lust i någon ting. Den som ville njuta allt, kan ej njuta något. Jag tillhör²⁴ en annan ytterlighet²⁵ af m[enni]skor. Jag väljer, men stöter det mesta ifrån mig. Hvad som sedan²⁶ återstår, sitter segt vid mitt hjerta. Jag eger få vän-ner, men dem²⁷ älskar jag varmt, innerligt, med hela min själ. Derföre har ock min skills-messa ifrån hemmet varit smärtsam, hjertgri-pande. Den har tagit²⁸ i anspråk all den man-namod jag eger; min²⁹ föresatts har varit att

ej³⁰ svigta, men den mensklige svagheten har dock tagit ut sin rätt. Mycken³¹ oro och strid har herrskat i mitt sinne. Nu har³² jag lugn, fastän detta lugn liknar³³ grafvens.

Wiborg den 5. Mars.

Det var härifrån, som den Danske Philologen³⁴ för ett par decennier tillbaka med tårfulla ögon blickade tillbaka på det för honom främmande Finland, der han blifvit med godhet och gästvänlighet omfattad. Huru mycket mera skäl till sorg och saknad skulle icke jag ega, då samma Finland råkar³⁵ vara sjelfva min fosterbygd, men hos mig hafva tårarna redan förrunnit och känslorna begynt lugna sig. Den enda känsla, som nu åter tycks³⁶ vilja arbeta sig upp ur askan af mitt förbrunna, genom tusen strider³⁷ tärda³⁸ hjerta, är det djupa behofwet att *fylla mitt mått*. Ehvad min själ i svaga stunder äfven månde tänka och känna, lika behof är dock det djupa – det kan³⁹ gälla såsom ett motto för hela mitt lifs diktan och traktan. För⁴⁰ ära och glans har jag ingen känsla mera; jag till och med föraktar all ära, som icke⁴¹ är förenad med människors vänskap, kärlek och tillgifvenhet för min person. Att arbeta för odödligheten (icke namnets, utan själens odödlighet), är åter en alltför dunkel, abstrakt och föga mäktig driffjäder. Att verka⁴² för vetenskap⁴³ och fosterland, dertill är jag icke behöflig. Men såsom ett förnuftigt väsen bör ju människan ändock söka att efter förmåga tillfyllerstgöra sin förnuftiga bestämmelse och rätt handhafva det lilla pund, som kan vara honom förlånadt. Intet⁴⁴ annat än detta kan bestämma mina handlingar. Om dessa sedan bära någon frukt i verlden, och om de märkas

- 30 ej svigta || vara stark
 31 Mycken [...] herrskat || 1. Många tårar har jag gjutit, många strider har || 2. Strid oro o[ch] || 3. Strid || 4. Mycken strid och or[o] || 5. St[rid] har [...] lugn || är det lugnt
 32 har [...] lugn || är det lugnt
 33 liknar || ej är olikt
 34 Rasmus Rask, who travelled via Finland to Russia and on to India in 1818. Stipa 1990: 295–298. (TS)
 35 råkar [...] sjelfva || är
 36 tycks [...] arbeta || will <-->
 37 strider || sönderslitande ~
 38 tärda || 1. utmattade || 2. förkrossade
 39 kan gälla || är
 40 För [...] glans || Ifrån ärelystnadens
 41 icke är förenad || ej har sin grund
 42 verka || 1. åter ~ || 2. arbeta
 43 vetenskap och fosterland || vetenskapen och fosterlandet
 44 Intet [...] detta || Icke någon timlig sällhet, icke det dunkla hoppet om möjlig redovisn[ing]

- 45 *verksamhet* || h<-->
 46 *förekomma* [...] i || tryckas några år
 i
 47 *sanning* || belöning
 48 *är* || och ~
 49 *det* [...] *werlden*. || hvad betyder en
 <mask> mer eller mindre i verden.
 50 *Suomi-land*; [...] *dagar* || ~. Farväl i
 Gud
 51 The dates are given according to
 the Gregorian calendar here.
 52 *den store* || Tsar
 53 St Petersburg was founded by Tsar
 Peter I (1672–1725) in 1703. (TS)
 54 *I dag* || För
 55 Cf. also Castrén’s description of the
 same feast in the town of Kola in
 1842, p. 366–369.
 56 *gungar* [...] o. s. v. || gungar o. s. v.
 57 *ett folk-lif* || folket
 58 *eleganta spann* || hundradetal ele-
 ganta vagnar med rika
 59 *sköna* || rik[a]
 60 *åkande* || ~ sjelfva
 61 *Så* [...] *trofeer* || Allt hvad fåfängen
 förmår åstadkomma, war framsatt
 till allmänt åskådande.
 62 *oräkneliga* || otaliga
 63 Also Bergstadi had the same im-
 pression. Rancken 1884: 1–2.
 64 *bestod af* || woro
 65 *hvarje vagn* || enhvar
 66 *med* [...] *kinderna* || med temligen
 likgiltiga blickar
 67 *Dessa* || De till
 68 *Jungfru-Stiften* (*Smolna kloster*) ||
 Jungfru-Stiften
 The Smol’nyj monastery for
 women was founded in 1744 and
 changed into a boarding school for
 girls of the nobility in 1764. It was
 closed in 1917. Vasilevskaya – Vasi-
 levskaya 1994: 183–188. (TS)
 69 *begravnings-/tåg*
 70 St Isaac’s Cathedral (architect Au-
 guste de Montferrand) had been
 under construction since 1818 and it

med mitt namn, allt sådant hör till de för mig
 likgiltiga tingen. Tanken derpå kan icke till-
 fredsställa mig, ty påtagligt är, att sjelfva den
 starkaste individs verksamhet⁴⁵ är så ringa i
 verldshistorien som droppen i hafvet. Hvad bå-
 tar det mig för öfrigt i döden, om äfven mitt
 namn skulle förekomma⁴⁶ någon tid efter min
 hädanfärd i Tyska bok-kataloger. Man må se
 saken, huru som hellst; resultatet blir, att hvar-
 je menisktligt sträfvande har sin sanning⁴⁷ uti
 sig sjelft, är⁴⁸ ett ändamål för sig. Och der⁴⁸ före
 bör medvetandet att hafva fyllt ditt mått
 vara den enda och sanna belöning för men-
 niskans sträfvanden. En helt annan sak är det,
 att menniskan såsom wetenskapsman icke ut-
 gör hela menniskan. Ett varmt hjertas alla be-
 hof kan wetenskapen aldrig tillfredsställa.
 Hjertat will njuta af lifvets fröjder, men dessa
 finnas ej i vetenskapen, allraminßt i den veten-
 skap, som läres på Sibiriens tundror. En till-
 fredsställelse för hjertat hade endast fosterjor-
 den kunnat erbjuda mig. Men häremot
 protesterade förnuftet; jag följde dess kallelse;
 jag tog Herakles’ wäg, utan att ega Herakles’
 kraft. Kanske har jag missförstått min kallelse;
 men det⁴⁹ är en småsak. Jag faller kanske i för-
 tid, men hvad betyder en mask mer eller mind-
 re i werlden!

Rajajoki den 6 Mars

7 För sista gången farväl mitt älskade, saknade
 ljufva fosterland, du som skänkt mig lifvets
 första gnißt, tändt kärlekens låga i mitt hjerta
 och väckt hos mig en hågen till allt ädelt och
 godt, farväl du fattiga, arma, missaktade Suo-
 mi-land;⁵⁰ Gud skydde dina dagar! Farväl!

*Petersburg den 7. Mars.*⁵¹

Efter att per *fus* och *nefus* hafva banat mig en väg genom tullbommarne emellan Rajajoki och Petersburg hamnade jag i går för första gången i mitt lif uti den stora Kejsare-staden. Min ankomst till Petersburg skedde så sent på aftonen, att jag ej fick erfara det så kallade första intrycket af staden. Så mycket kunde man likväl i sjelfva mörkret urskilja, att den Wiborgska sidan af staden är en svag sida – en sida, som icke förtjenar någon gasupplysning. Wanlottad är äfven den P[eter]burgska sidan, ehuru den först grundades af den⁵² store Peter.⁵³ Straxt wid mitt inträde till den egentliga staden kom jag till mitt logis. I⁵⁴ dag åkte jag ut på visiter, men blef ingenstädes emottagen. Förfogade mig derpå till Nevska perspectivet för att åskåda Karneval-festen.⁵⁵ Härvid förekom ingen ting, hvad jag icke redan mångfalliga gånger sett i Ryska småstäder. Man åker, man går, man ser på en misslyckad Pajazzo, ränner på en isbana, gungar, svänger om jernwagnar o. s. v.⁵⁶ Något tecken till ett⁵⁷ folk-lif kunde jag ej varseblifva. Allt gick ut på att wisa Kejsare-stadens stela ståt. Nevska perspectivet hvimlade af eleganta⁵⁸ spann, och sköna⁵⁹ livreer. De åkande⁶⁰ suto inbäddade i Sibiriska soblar och Amerikanska janotter. Så⁶¹ utrustade med rikedomens glänsande trofeer rullade liksom wågor på hafvet, oräkneliga⁶² wagnar på Nevska perspectivet.⁶³ Bland talet af dem utmärkte sig i synnerhet en rad, som upptog hela perspectiv[e]t. Den bestod⁶⁴ af Kejsarliga wagnar, förespända hvarje⁶⁵ vagn med sex sköna hästar och tungt belastade med kuskar och betjenter i röda livreer. Genom de halföppna wagnsdörrarna warsnade man sex

was still unfinished when Castrén visited St Petersburg. The building was completed in 1858. Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/zd/isaak_sobor.html. (TS)

71 A.J. Sjögren noted in his diary on the same day: “7.3.1845 fick jag ett längre besök af Zandt, som hämtade till mig Castrén med dess adjunct Bergstadi och en Pastor Platan, som skall till Sitka. – Sedan med anledning af deras ankomst med Gustaf buden till middag till Zandt. Dervid 1 sup, 3 glas vin, en kopp kaffe och om aftonen 2 koppar the. – Hem ½ till 11.” KK Coll. 209.76 Eph. 7 March 1845.

Gustaf Fredrik Zandt (1801–1881) was the vicar of Swedish Lutheran Parish in St Petersburg. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=13213>. Gabriel Plathan (1809–1887) was to become the vicar of the Lutheran parish in the colony of Sitka in Alaska where he worked from 1845 to 1852. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15766>. Gustaf seemingly means Mrs Sofie Sjögren’s (1805–1880) brother, a mine director in Helsinki, later Head of the Department of Mines of the Grand Duchy of Finland Gustaf Fredrik Laurell (1802–1885). Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=13136>. Cf. KK Coll. 209.75 Eph. 4 Aug. 1838; Sjögren 1955: 250. (TS)

72 *folkträngseln* || både ~

73 Bergstadi attended an opera performance and seems to have enjoyed it immensely. Rancken 1884: 2.

74 The Imperial Winter Palace at Dvorcovaja naberežnaja 38 (architect

Bartolomeo Rastrelli, 1762). Прогулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/zimniy.html>. (TS)

- 75 *Amiralitets* || ~ huset
The Admiralty buildings on the Second Admiralty Island, Admiraltejskij proezd 1 (architects Ivan Korobov 1738, Andrejan Zaxarov, 1823). Прогулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/admiral.html>. (TS)
- 76 The General Staff building (architect Carlo Rossi) was built on Dvorcovaja ploščad in 1819–1829. Vasilevskaya – Vasilevskaya 1994: 17–18. (TS)
- 77 Monument to Alexander I’s victory over Napoleon in 1812 (A. de Montferrand, 1834), situated in Winter Palace Square. Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/pam/aleksandr_stolp.html. (TS)
- 78 The Stroganov Palace at Nevskij prospekt 17 (Bartolomeo Rastrelli, 1754). Прогулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/nevskiy17.html>. (TS)
- 79 There are two Jusupov palaces in St Petersburg, one at Sadovaja 50/A (Domenico Quarenghi, 1793) and the other on the River Mojka (Jean-Baptiste Vallin de la Mothe, 1770, A.A. Mixajlov, 1838). Прогулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/sadovaya50.html>, <http://walkspb.ru/zd/moyka94.html>. (TS)
- 80 The Demidov Palace, Bol’shaja Morskaja 43 (1740s, A. de Montferrand, 1838). Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/zd/bol_morskaya43.html. (TS)
- 81 *boningar* || hus
- 82 Nicholas I.
- 83 *hyrkuskars* || hyrkuskarnes
- 84 A.J. Sjögren related on 10 March: “F[ör]m[iddagen] följde jag Cast-rén på uppvaktningar hos Fuss, Schmidt, Gräfe, Frähn och Köpen, hvarefter han åt hos oss både

jungfruliga anleten med⁶⁶ en gulblek pensions-färg på kinderna. Dessa⁶⁷ Damer sades tillhöra Mariæ- och Catharinæ-Jungfru-Stiften (Smolna kloster)⁶⁸ och ega tillåtelse att tvenne gånger hvarje år sålunda visa sig på öppen gata. Processionen ehuru ståtlig och skimrande erinrade dock på ett sorgligt wis om ett begravnings[-]tåg⁶⁹. Den for till Isaksplatsen, dit äfven jag mekaniskt åtföljde folkströmmen på trottoirerna. Framkommen glömde jag snart wid anblicken af Isaks kyrkan⁷⁰ och Peters bildstad den nordiska karnevalens kalla prosa.⁷¹

☞ 10

d. 8 Mars:

I dag gick jag åter ut för att bese karnevalen, men fann både perspektivet och Isaksplatsen mindre talrikt besökta än igår. Alla equipager och fotgångare skyndade nu till Italienska operan kl[ockan] 1 på dagen. Jag åtföljde tåget ända till billet-contoiret, men här hindrade mig folkträngseln⁷² och måhända äfven en menskelig svaghet för mina 4 Rub[el] Silfver att bereda mig en så dyrköpt njutning.⁷³ Härifrån wandrade jag åter till Isaksplatsen, besåg winter-palatset⁷⁴, Amiralitets⁷⁵ och Generalstabens hus⁷⁶, Alexanders-colonnen⁷⁷, lät äfven wisa mig Maximilians palats, Stroganoffs⁷⁸, Jusupoffs⁷⁹, Dimidoffs⁸⁰ och flere andra förnäma ädlingars boningar⁸¹. Under denna wandring såg jag äfven Kejsaren⁸² flyga fram i en liten Kasansk släde, förespänd med en grå springare. Kejsarens equipage var näst de sämre hyrkuskars⁸³ det enklaste och anspråkslösa⁸⁴, jag såg under hela karnevalen.

☞ 11

d. 11 Mars

Lik en Jerusalems skomakare⁸⁵ har jag i flere dagar irrat omkring Petersburgs gator, utan att känna mig dess mera hemma i staden uti den kolossala Kejsare-staden.⁸⁶ Jag har icke varit i stånd att få mig en klar bild af Peter[s]burg; allt förefaller mig⁸⁷ chaotiskt och främmande. Här råder en tryckande stielhet och enformighet; alla byggnader äro så lika hvarandra, såsom hade de blifvit gjorda efter samma mått och mönster. En enda af dessa byggnader förflyttad till ett annat ställe, skulle utgöra dess⁸⁸ skönaste prydnad, men i Petersburg går hela effecten för-
 12 lorad, emedan det⁸⁹ förträffligaste alltid har bredwid sig ett annat lika förträffligt. Om⁹⁰ här funnes någon omvexling i styl, byggnader från olika tider, historiska minnesmärken, så skulle troligen ingen stad i verlden kunna täfla med Petersburg; men det evinnerligen sig lika – må det vara huru förträffligt som hellst, skönt är det dock alldrig. Dessutom saknas här, om man äfven partivis betraktar staden, föga originellt; allt wittnar om rikedom, intet om snille.

13 Samma stielhet, som råder i byggnadssättet⁹¹, återfinnes äfven i andra⁹² förhållanden. Allt det nationella har dragit sig tillbaka till förstäderna⁹³ och lustorgen⁹⁴; in i staden wisa sig blott främmande colonister,⁹⁵ skilda från hvarandra till nation, seder, religion, ja äfven till sin politiska öfvertygelser.⁹⁶ De⁹⁷ äro lyckökare, som blott ledas af sina privata intressen och alldrig kunna elektriseras af någon allmän ide. Ingen företeelse är⁹⁸ så wigtig, att den kunde gjuta lif uti denna heterogena massa och wäcka hos den någon allmän rörelse. Det Petersburgska lifvet saknar derföre all färg, all karakter. Man får snart nog deraf.⁹⁹

frukost och middag. [– –] Emot aftonen sökte jag med Castrén förgäfvades Baer och Pletnof och war sedan med honom hos Boehtlingk.” KK Coll. 209.76 Eph. 10 March 1845.

Paul Heinrich von Fuss/Pavel Nikolaevič Fuss (1798–1855) was a mathematician and secretary of the Academy of Sciences. Фусс, Павел Николаевич, Wikipedia: https://ru.wikipedia.org/wiki/Фусс_Павел_Николаевич.

Schmidt most probably means the Dutch-born Orientalist Isaac Jacob Schmidt (1779–1847), specialized in Mongolian and Tibetan languages. Deutsche biographische Enzyklopädie 9: 43.

Gräfe was the classical philologist and archaeologist, academician Christian Friedrich Graefe (1780–1851). Wes 1992: 121–125.

Christian Martin Joachim Frähn (1782–1851) was a German-born orientalist and numismatic. Deutsche biographische Enzyklopädie 3: 430 [Frähn, Christian Martin Joachim].

Karl Ernst von Baer (1792–1876) was a Baltic-German biologist and academician at the Academy of Sciences. Tammiksaar 2009.

Peter von Köppen (1793–1864) was a German-born statistician and ethnographer working at the Imperial Academy of Sciences in St Petersburg. He was highly interested in circumstances in Finland and had travelled in the Grand Duchy at least in 1835 and 1844, on the latter occasion with Castrén. Castrén had helped him also to collect statistical material about Finland for his work *Finnland in ethnographischer Beziehung*, published in 1846. Ригер 2009; Haltsonen 1968.

Pletnof most probably refers to the poet, literary critic and rector

- of the University of St Petersburg Petr Aleksandrovič Pletnêv (1791–1865). Коровин 2014.
- Otto von Böhlingk (1815–1904) was an Indologist and scholar of Sanskrit, later Academician at the Imperial Academy of Sciences. He also had some contacts to Finland and spent several summers in Finland in the 1860s. Deutsche Biographische Enzyklopädie 1: 780 [Böhlingk, Otto von]; Karttunen 2013: 45. (TS)
- 85 The ‘Cobbler of Jerusalem’ or the ‘Wandering Jew’ is a mythical figure in the medieval European tradition. He had been cursed to wander all over the world until the second coming of Jesus after mocking him on the cross. Forsgård 1998: 181–188; Hanski 2006: 10–11, 192. (TS)
- 86 Castrén and Bergstadi seem to have spent their time at least to some extent separately from each other. Rancken 1884: 2.
- 87 *mig* || ~ här
- 88 *dess skönaste* || den allra herrligaste
- 89 *det [...] alltid* || det förträffligaste
- 90 *Om här finnes* || Skulle här finnas
- 91 *byggnadssättet* || det yttre
- 92 *andra* || lifwets inre
- 93 *förstäderna och lustorgen* || förstäderna
- 94 On 9/21 March, Bergstadi wrote in his diary: ”Denna benägenhet att preja och bedraga är för en nykomling det vedervärdigaste, [...] Snart vänjer man dock sig vid detta, [...] Castrén tyckes rätt vara i sitt element då han får pruta, käbbla och munhuggas med Ryssarne. Han tyckes hafva lärt känna sitt folk.” Rancken 1884: 7.
- 95 *colonister*, || 1. ~ ock af alla nationer || 2. colonister. Staden saknar sålunda all färg, all character. Stadens Innewånare utgöra en massa af lyckökare, med olika seder, religion och politiska öfvertygelse. De ka De kunna följ och
- 96 Bergstadi’s description has quite similar tones. Rancken 1884: 3–4.
- 97 *De [...] ide*. || 1. De äro mästadels lyckökare, som i stället för att uppoffra sig för Ryssland, vore färdiga att offra Ryssland för sig. Ledda af sina enskildta intressen || 2. Det är klart, att sällskapsla
- 98 *är* || kan wara
- 99 In this respect Bergstadi initially had a more positive attitude towards city life. Rancken 1884: 4–6.
- Sjögren wrote in his diary: “Castrén till frukost. Redan i går hade jag med honom blifvit buden till middag till Köppen. Då wi vid ankomsten dit ännu icke funno honom hem, så gjorde jag med honom ett korrt [sic] besök hos Brosset, som sistone bad oss till middag i Söndag.” KK Coll. 209.76 Eph. 11 March 1845.
- It means that they visited the French Orientalist, Academician Marie-Félicité Brosset (1802–1880), a specialist in the Georgian and Armenian languages. Already because of shared interests in the Caucasus he had active contacts with Sjögren. Marouis 1956.
- There are brief notes by Sjögren also on the two subsequent days: “[12 March] Om aftonen med Gustaf hos Castrén och sedan hos Zandt.” [13 March] ”Besök af Castrén. Hos Fuss och Köppen angående hans resa.”
- 100 *af* || om
- 101 *idkeliga* || 1. od || 2. utomordentliga
- 102 The Old Michael Palace at Inženernaja 2–4 (Carlo Rossi, 1825). Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/zd/mihail_dv.html. (TS)
- 103 *Den [...] palats* || Stående midt ibland små, men wackra byggnader ~~dominerar~~ är detta palats wida
- 104 Emperor Paul’s Palace, later St Michael’s Castle at Sadovaja 2 (Vincenzo Brenna, 1801). Прогулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/mihailovskiy.html> (TS)

- 105 *hvilka* || som
- 106 Sjögren described the day in his diary: “Jag för med Castrén till Ministern i afsigt att få presentera honom och för egen del betacka mig för befordran till Statsråd, [– –] Efter anmälan erhöj jag det svaret, att jag skulle komma en annan dag; han wille nu afhöra dokladen! [– –] Med Sofie och Gustaf buden till Frähns till middagen jemte Castrén. Utom oss äfven Boehthingk med son.” KK Coll. 209.76 Eph. 14 March 1845.
- Bergstadi wrote about the evening: “I går skulle vi på aftonen gå till Sirén, men i dess ställe stannade vi hemma, drucko Toddy, sjöngo Bellmanniana och hade utomordentligt trefligt. Ej så våra pannor, som derigenom blefvo störda i sin nattliga hvila ända tills kl. 2 på morgonen. Hoffrén och Åkerblom ökade vår vanliga qvarto. Sedan vi denna morgon med en ypperlig glödgare, den Plathan tillredde, stärkt våra krafter, gingo vi ut att bese Gostinnoj Dwor.” Rancken 1884: 3.
- According to Rancken 1884: 6–7 they lived at Holmsten’s hotel or guesthouse. Bergstadi was very displeased with the prices and quality of food and drink there.
- Bergstadi wrote at least the most of Russian names in Cyrillic script, and the transliterations appearing in the quotations are by Rancken. See Rancken 1884: 75 footnote.
- Karl Vilhelm Sirén (1795–1866) was the vicar or the Finnish Lutheran Parish in St Petersburg. *Ylioppilasmatrikkeli* 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=12978>.
- They sang songs written by the Swedish poet, composer and musician Carl Michael Bellman (1740–1795). Byström 1942. (TS)
- 107 The Hermitage at Dvorcovaja naberežnaja 34 was built for the Imperial art collections and completed in 1787 (Georg Friedrich Felten). The New Hermitage was under construction when Castrén was in St Petersburg. It was completed in 1852. Прогулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/dvortsovaya34.html>, <http://walkspb.ru/zd/millionnaya35.html>. (TS)
- 108 The Imperial Academy of Arts at Universitetskaja naberežnaja 17 (J.-B. Vallin de la Mothe 1787). Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/zd/univer_nab17.html. (TS)
- 109 Castrén most probably means the *Kunstkamera* at Universitetskaja naberežnaja 3 (Georg Johann Mattarnovi & al., 1734). The *Kunstkamera* was actually a cabinet of curiosities, and it is known as an ethnographic and anthropological museum also today. Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/zd/univer_nab3.html; Castrén 2017b. (TS)
- 110 *tillika* [...] *i audiensrummet* || stod i audi[ensrummet]
- 111 The Minister of Education at the time (1834–1849) was Count Sergej Semënovič Uvarov (1786–1855), who is known as the original author of the official, conservative Russian nationalist ideology (Orthodoxy, Autocracy, Nationality), which he outlined in a memorandum in 1833. According to him, it would lead Russia to develop into a nation of West European type but without revolutions. On the other hand, Uvarov also had a lively interest in classical antiquity and especially worked to develop technical and scientific education in Russia. He was also the President of the Academy of Sciences in 1818–1855. His son Aleksej

- Sergeevič Uvarov (1825–1884) is known as the Chairman of the Moscow Archaeological Society and one of the founders of Russian archaeology. Whittaker 2004; Прякин 2005: 70–74. (TS)
- 112 *som* || ~ äfv[en]
- 113 The Imperial Public Library at Nevskij prospekt 37, present-day Russian National Library. Пропулки по Петербургу, <http://walkspb.ru/zd/nevskiy37.html>. (TS)
- 114 *flata* [...] *vi* || förargligt funno *vi* det
- 115 *till rätta* || *ins* keine
- 116 The Ioanno-Bogoslovskij Monastery in Makarovka, Mordovia, is probably meant here. Святая Русь 1: 766. See also the quotation from Sjögren's diary below. (TS)
- 117 Stepan Xrap or St Stephen the Permian (1340–1396), who composed the so-called *abur* alphabet for the Komi Permian and Komi Zyryan languages in the late 14th century. It was in use until the 17th century. История Коми 2004: 211–212. (TS)
- 118 Castrén and Sjögren saw the collection of Jan Peter van Suchtelen (1751–1836). He and his son Paul (1788–1833) were officers in the Russian army in the Russo-Swedish War of Finland 1808–1809 and J.P. van Suchtelen served as Russian ambassador in Stockholm in 1810–1836. His collection also contains also a considerable body of material related to Finland. See quotation from Sjögren's diary below. National Library of Russia: Dutch Manuscript Material in the NLR, http://expositions.nlr.ru/eng/ex_manus/netherlands/suhtelen.php; Kauppi – Klinge 2006. (TS)
- 119 Mscr: der
- 120 *historiskt* || verkligt
- 121 Charles XII (1682–1718), King of Sweden 1697–1718. Nenonen – Teerijoki 1998: 200–201. (TS)

d. 14. Mars.

Åter hafva några dagar förflutit under språng och fläng. Jag har sett något mera af Petersburg och derunder erfarit, att Nevska perspectivet en smula missledt mitt omdöme af¹⁰⁰ staden. Fortfarande misshagar mig dess ytterliga regelrätthet och i synnerhet denna idkeliga¹⁰¹ likeformighet, som erinrar, att Petersburg är ett verk af en enda tidsålder och snart sagdt en enda vilja, samt dertill af en despotisk vilja, som i stela drag öfverallt intryckt sin befallande physiognomie. Dock finnas här äfven många saker, hvilka man med glädje och förtjusning åskådar. Bland bygnader har i synnerhet Michaelspalatset¹⁰² behagat mig. Den¹⁰³ utmärker sig framför andra palats genom en smakfullare architectur, en så att säga: lättare styl, men är tillika så colossal, att den fritt beherrsakar hela den närliggande platsen. Man blir glad till sinnes, när man ifrån Pauls mörka, klosterliga palats¹⁰⁴ kastar ögat på Michaels ljusare boning och kan derwid ej underlåta att erinra sig fadrens och sonens olika lynnen, hvilka¹⁰⁵ här på ett karakteristiskt wis uppenbara sig. – Utom Michaels palats har jag äfven upptäckt några privata hus, som i högsta motto behagat mig. Men den öfvertygelsen står ännu fast hos mig, att om Petersburg är en verkligt skön stad, så är det om sommaren.¹⁰⁶

d. 15 Mars.

Jag har allaredan besökt eremitaget¹⁰⁷, konst-akademin¹⁰⁸ och konst-kabinetet¹⁰⁹. Då jag i dag tillika¹¹⁰ med Sjögren i audiensrummet väntade att få tillträde till Ministern för Undervisningen¹¹¹, blef jag tillfälligtvis bekant med en ung litteratör, som¹¹² ville uppakta Ministern med sitt nya ste arbete. Denna man var Bibliothekarie och inbjöd oss på det stora Kejsersliga Bibliotheket¹¹³ för att der påse ett gammalt manuscript med okända karakterer. Så gerna vi antogo inbjudningen, likaså flata¹¹⁴ blefvo vi, att denna gång ej kunna komma till¹¹⁵ rätta med vårt ABC. Och likväl upplyste en i margo tecknad anmärkning, att språket, hvar på boken blifvit affattad, sannolikt är någon Finsk (kanske Tscheremissisk) dialect. Författaren till ifrågawarande skrift har varit Munk och föreståndare för klostret Bogoslovskij ej långt från Makarieff¹¹⁶. Anmärkaren förmodar, att äfven han han (författaren) tillhört något Finskt folkslag. Det wissa är, att Munken uttänkt ett nytt alphabeth för det språk, han begagnade, likasom äfven den helige Stephan uppfann nya karakterer för Permskan.¹¹⁷ – Under min wandring i Bibliotheks-rummen stötte jag tillfälligtvis på en samling af Svenska manuscripter.¹¹⁸ Den war för ingen [del]¹¹⁹ obetydlig och många här befintliga handlingar tycktes ega ett historiskt¹²⁰ värde. Jag anmärkte bland annat tre folioband af Svenska handlingar, hvari förekommo många bref af Carl XII¹²¹ till Polen, Bonnewals¹²² bref, Nystädska freds-<puncter>¹²³ m. m. Äfven fann jag här Gyllenkrooks¹²⁴ beskrifning om Carl XII:s uppbrott ifrån Sachsen¹²⁵, belägringen af och slaget vid Pultava¹²⁶ o. s. v.¹²⁷

- 122 Claude Alexandre de Bonneval (1675–1747), a French officer, later general and pasha in the service of the Ottoman Empire. Converted to Islam and adopted the name Humbaracı Ahmet Paşa. Gorceix 1954. (TS)
- 123 The Treaty of Uusikaupunki (Nystad) in 1721, which ended the Great Northern War and in which Sweden had to cede to Russia large areas in both Livonia and Finland. Nenonen – Teerijoki 1998: 554–555. (TS)
- 124 Major, later Lieutenant General, Axel Gyllenkrok (ca. 1664–1730) who took part in the Great Northern War in Livonia and Poland with King Charles XII. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=2621>; Nenonen – Teerijoki 1998: 504–505. (TS)
- 125 The war was waged in Saxonia in 1705–1706 and resulted in the abdication of August II, King of Poland, in the Treaty of Altranstädt. Nenonen – Teerijoki 1998: 504; Halila 1964: 724. (TS)
- 126 King Charles attempted to attack Russia via Ukraine but the Swedish army was beaten after it had sieged the town of Poltava in summer 1709. King Charles fled to Turkey. Nenonen – Teerijoki 1998: 504; Halila 1964: 724. (TS)
- 127 Sjögren wrote: “Middagstiden ånyo med Castrén hos Ministern, som nu emottog oss och det med mycken artighet. Vi stötte der tillsammans med Gottwald, som bad mig följa till stora Bibliotheket för att bese ett MS, som man ej wisste uti hvilket språk det vore. Enligt en Rysk påskrift skall det wara af Makarij Beltowadskij och Permisk, Ostjakisk eller Tscheremissisk. Troligast kanske det sistnämnda att dömma efter det Makarjefska klostrets

läge, hvarifrån det ursprungligen skall förskrifva sig. Äfven skriften är emedlertid alldeles obekant och boken således en så mycket större märkvärdighet. Tillika besåg jag der med Castrén en liten samling af Svenska handskrifter ifrån Grefve Suchtelens bibliothek ditkomna.”

- 128 *finnas* || äro de
 129 *i [...] kretsen* || 1. inom den wetenskapliga werlden || 2. inom den wetenskapliga kretsen
 130 *omöjligt [...] försiktighet.* || 1. omöjligt. Man bör framför allt taga sig || 2. omöjligt. Här gäller bibelens ord: ”varan spaka som dufvor och slugg som ormar” på alla l
 131 *så måste* || händer det
 132 *hvad* || det
 133 *för [...] veta* || framför allt weta att
 134 *beröm* || för ~
 135 *dagens frågor* || något
 136 *intresse* || ut
 137 Sjögren: ”Till middagen med Castrén hos Brosset, hvarest jag också tillbragte aftonen.” KK Coll. 209.76 Eph. 16 March 1845.
 138 ”*Tag [...] Ert* || ”Tag er wäl i akt, Ert
 139 On 28 July 1844, the literary newspaper *Das Ausland* wrote that there are attempts to develop a Finnish nationality as opposed to the Russian and Swedish ones and the Russian government promotes these attempts by supporting all kinds of research of Finnish culture, ‘as many people claim’, to break down the Swedish national identity of the higher and middle classes. The work of Lönnrot and Castrén was mentioned as an example of these Finnish-national studies. According to Finnish refugees in Sweden, Russia had recently lost some of the loyalty of Finland, gained since 1809, and the moral ties linking Finland to Sweden

den 16. Mars.

18

Under min korta vistelse i Petersburg har jag redan gjort bekantskap med de flesta bland Akademiens medlemmar samt dessutom en stor mängd af stadens öfriga litteratörer. Bland de förra finnas¹²⁸ många Pedanter, och bland de sednare många dilletanter. Wisst träffas här en och annan redlig wetenskaps-idkare samt till sin personlighet intagande man; men äfven i¹²⁹ den litterära kretsen råder en qvaf och tryckande atmosfer. Ett fritt meddelande är omöjligt¹³⁰ – wid hvarje samtal iaktages den yttersta försigtighet. Tredje man får aldrig omnämnas, hvarken i god eller ond mening. Ty emedan hvarje corporation är delad i partier, så¹³¹ måste naturligtvis allt hvad¹³², som behagar en, misshaga en annan, och ett förfluet ord blir här icke ostraffadt (*Expertus novi*). I fråga om dagens tilldragelser må man för¹³³ sitt lufs skull veta iaktaga det episka lugnet, och alldrig förråda sin egen mening, hurudan den ock må vara. För tadel blir man brännmärkt, beröm¹³⁴ blir man misstänkt. Wisar man det allra ringaste intresse för dagens¹³⁵ frågor, då är saken ovilkorligt sjuk. Man bör med ett ord låtsas frånwaro af intresse¹³⁶ och öfvertygelse, för att få andas Petersburgs milda luft. Jag för min del är glad att såsom en frivillig få resa härifrån till Sibirien; annars skulle jag komma dit som en deporterad.¹³⁷

19

Samma dag

”Tag¹³⁸ Er wäl i akt (”Nehmen Sie sich im Acht”), Ert namn förekommer i en Tysk Tidning (Ausland). Ni står med Lönnrot i spetsen för ett Finskt partie, som arbetar emot den Ryska politiken!”¹³⁹ Med dessa ord hellsades jag af en person, tillhörig Ministeren. Jag frågade min rådgifvare i största förtroende, om det vore möjligt att få utgifva en i m[anu]-scr[ipt] färdig Tscheremissisk Grammatica¹⁴⁰. Detta lofvades; jag bugade mig af tacksamhet och tänkte: hvilka gyllene privilegier har ej menniskan i det Ryska Riket?”

20

P[eters]burg d. 17 Mars.

Ändteligen har Gud beskärt mig med en fridag, och jag vill begagna den för att kasta en lugn blick tillbaka på den tid, då våra förfäder ännu sutto såsom herrar på den plats, hvarest sedermera den Ryska örnen bygt sitt infama näste¹⁴¹, neml[igen] det nuwarande Ingermanland.

Utan att ega några tillförlitliga historiska vittnesbörd om Finnarnes fordna bostäd, kan man dock med temmelig säkerhet antaga, att de redan tidigt woro delade i tvenne stammar: 1° den norra eller *Karelska*, 2do den södra eller *Tavašländska*. I följe af särskildta dels kända dels okända orsaker sönderföll hvardera stammen under tidernas lopp i många¹⁴² från hvarandra till språk och seder något afvikande grenar. Såsom sådana smärre utgreningar af den Tavašländska stammen har man antagit:

1. *Wesser*¹⁴³ 2. *Watjalaiset* l. *Wadjalaiset* (*Voter*), 3. *Ester* och *Liver*, 4. *Tavašter*. Bland dem voro enligt Sjögrén Voterna Ingermanlands första invånare. De kallas af Ryssarne

21

after a thousand-year connection have not been broken. *Das Ausland* 210/1844: 837 (Finland).

It is noteworthy that *Das Ausland* published a brief item about Finnish nationality already on 9 April. *Das Ausland* 100/1844: 400 (Finnische Nationalität). Furthermore, it continued on 16 August 1845 by claiming that the Finns are willing to evoke national feelings among the Finnic tribes of northern Russia. This article was also in Swedish by Snellman in *Saima* on 16 Oct. 1845. *Das Ausland* 228/1845: 909 (Die finnische Literatur); *Saima* 42/1845 (Sträfvandena för Finska Litteraturen sedda med Tyska publicistiska ögon). (TS)

140 *Grammatica* || Grammatik

Castrén's *Cheremis* (Mari) grammar was published in 1845 (*Elementa grammatices tscheremissae*). See the volume on the Mari language in this series. See also Castrén's letter to Elias Lönnrot, 29 Apr./11 May 1845 in the volume of letters in this series. (TS)

141 St Petersburg. (TS)

142 *många* [...] *afvikande* || flere särsk[ildta]143 *Wesser* || ~ vid Bjelosero

- 144 *låta förmoda* || göra det
 145 *ega* || ros
 146 Kattila (Fi.)/Kotly (Ru.) is situated at N59°36'13" E28°45'10". (TS)
 147 Schlüsselburg (Šlissel'burg)/Orešek/Pähkinälinna (in different periods of time known also as Noteburg and Petrokrepost'). (TS)
 148 The district of Carskoe Selo. Рихтеръ 1903: 816. (TS)

Tschuder, hvilken benämning äfven tilldelas Wesserna wid Bjelosero. Sjelfva den inhemska benämningen *Vadjalaiset* (af вода) synes blott vara en öfversättning af ordet *Wesser* (stammen: *vesi, vesj*).ⁱ Både öfverensstämmelsen i namnet och till en del äfven de locala förhållanden låta¹⁴⁴ förmoda, att *Voter* och *Wesser* ursprungligen utgjort en enda sammanhängande folkstam. Detsamma tror sig Sjögrén äfven finna bekräftadt genom språket. *Votiskan* är en med *Finskan* nära beslägtad dialect; den innehåller många egenheter lånade ur *Karelskan*, men skall derjemte äfven *ega*¹⁴⁵ mycken släktskap med *Tschudiskan*. Den *Votiska* folkstammen har nu sammansmält till ett ringa tal, af hvilka hvaraf de fleste äro boende i Kattila socken¹⁴⁶ af *Narwa-Härad*. Deras fordna land (*Ingermanland*) bebos för det närvarande af *Finnar*, som tillhöra en annan stam, neml[igen] den *Karelska*. De äro:

- ❖ 23 ❖ 1. *Ingrikot*, *Ingret*, *Ижоры*, *Ижорци*
 2. *Savakot*
 3. *Äyrämöiset*.

Alla dessa grenar bo om hvarandra uti kretsarne *St Petersburg*, *Schlüsselburg*¹⁴⁷, *Sophia*¹⁴⁸, *Oranienbaum*, *Jamburg* och *Narwa*. Bland dem äro *Savakot* och *Äyrämöiset* rena *Finnar* samt till religionen *Lutheraner*. Äfven med afseende

i. Denna benämning afser folkets bostäd vid Bjelosero. Att taga sig ett namn af något närbeläget wattendrag, är hos de *Finska* stammarna ganska vanligt. Så betyder *Mordva* ett folk vid wattenet, *Chondy-chuj*, *Ostjaker*, *Isvajas* *Isma-flodens* bebyggare (*Syrjäner*) m. m. Ursprungligen synas *Finnarne* i likhet med många andra obildade folkslag hafva kallat sig *menniskor*, t. ex. *Mort* hos *Syrj[änerne]*.

å språket och sederna komma de hvarandra ganska nära. Hvad deras benämning angår, härledes ordet *Savakko* ur *Savo*, hvartill den Ryska di[mi]nutiv-ändelsen *ko* (kko) sedan blifvit fogad. Härigenom uppstod ordet *Savokko*, som enligt det Ryska språkets lynne blef *Sawakko*. Äyrämöiset härleder Sjögren ur Äyräpää, som är en socken i Wiborgs län. Denna härledning af ordet står i sammanhang med följande hypothes. Då Ryssland vid fredslutet år 1323 till Sverige afträdde 24 ✦ Äyräpää-, Savolax- och Jääskis districter, skulle Savakot och Äyrämöiset hafva utvandrat till¹⁴⁹ nuvarande Ingermanland och blifvit stamfäder åt¹⁵⁰ de tvenne folk-grenar, som under¹⁵¹ samma namn ännu fortleva i P[eters]burgska Guvernementet och sedermera genom colonister från andra orter betydligt tilltagit. Enligt denna hypothes äro Savakot och Äyrämöiset till sitt ursprung Karelare, hvilket äfven genom deras språk fullkomligen bekräftas.¹⁵²

Af enahanda ursprung äro jemväl Ingrikot, hvarföre de äfven af Woterne benämnas Karjalaiset. Uppenbart utgör sjelfva språket en dialect af Karelskan, ehuru den efterhand blifvit uppblandad med främmande idiotismer. Till¹⁵³ förklarande af namnet¹⁵⁴ *Ingrikot* åberopar Sjögren det faktum, att Olof Skötkonung¹⁵⁵ förmälde sin dotter Ingegerd med Furst Jaroslaw¹⁵⁶, samt att dottern 25 ✦ wid detta tillfälle i¹⁵⁷ förläning förbehöll sig *Aldeigioburg*¹⁵⁸ med¹⁵⁹ det närliggande Jarladömet¹⁶⁰, det närvarande Ingermanland. Denna hypothes är högst sannolik, emedan namnet *Ingerin maa* endast kan härledas ur det Svenska Ingrid eller Ingegerd.

Ingrier (Ижоры) nämnas icke i äldre Ryska krönikor. Bland Finska stammar förekomma tidigast omnämnda *Jemer* och *Voter*. De

- 149 *till* || ifrån
 150 *åt* || fö[r]
 151 *under* || seda[n]
 152 This interpretation has remained valid. Sihvo, P., 1991: 180. (TS)
 153 *Till förklarande* || Beträff[ande]
 154 *namnet* || benämn[ingen]
 155 Olof Skötkonung (d. ca. 1022) was king of Svealand in Sweden until ca. 1022. Nenonen – Teerijoki 1998: 367. (TS)
 156 Jaroslav I Vladimirovič (974–1058), Prince of Rostov and Novgorod, from 1019 Prince of Kiev. Nenonen – Teerijoki 1998: 867. (TS)
 157 *i* || såsom
 158 Aldeigjuborg or Staraja Ladoga on the River Volxov at N59°59'50" E32°17'51". (TS)
 159 *med* || wid
 160 *Jarladömet* [...] *Ingermanland*. || Jarladömet. Så mycket är åtminstone säkert

- 161 år || redan
- 162 Vseslav Brjačislavič (d. 1101), Prince of Polock (in the present-day Belarus) in 1044–1101, known also as a sorcerer or seer. Назаренко 2006. (TS)
- 163 *emot* || och
- 164 *utanför* || vid
- 165 Mentioned in the First Novgorod Chronicle both in its older and newer versions, Новгородський перший літопис, <http://litopys.org.ua/novglet/novgo1.htm>. (TS)
- 166 *Jemerna [...] dem* || 1. *Jemerna* omnämns första gången uttryckligen år 1079, då Jaroslaw, Wladimirs son företog ett tåg emot dem. || 2. *Jemerna* nämns med detta namn första gången år 1079, då Jaroslaw, Wladimirs son, företog ett tåg emot dem till
- 167 Gleb Svjatoslavič (ca. 1052–1078) was Prince of Tmutarakan and Novgorod ca. 1067–1078. Tmutarakan is on the Taman Peninsula on the Black Sea and was subordinate to Kievan Rus'. Котляр 2014. (TS)
- 168 Castrén is mistaken as far as the events of the late 1070s are concerned. The Novgorodians expelled Gleb Sviatoslavič in 1078, who fled to Zavoloč'e and was killed there by the Chuds in the same year. No attack against the Yems took place. Котляр 2014.

There is one earlier mention, though, both in the Russian Primary Chronicle or so-called Nestor's Chronicle and the First Novgorod Chronicle, referring to 1042 when Vladimir Jaroslavič attacked and conquered them. Лаврентіївський літопис, <http://litopys.org.ua/lavrlet/lavro7.htm>; The Russian Primary Chronicle: 138; Новгородський перший літопис, <http://litopys.org.ua/novglet/novgo1.htm>. It is related by Sjögren 1832: 264, but for

sednare omtalas år¹⁶¹ 1069, då de förenade sig med Fursten Vseslaw af Polotzk¹⁶² emot¹⁶³ Novgorod och ledo ett förfärligt nederlag utanför¹⁶⁴ stadens murar.¹⁶⁵ Jemerna¹⁶⁶ nämns med detta namn första gången år 1079, då Glieb Svätoslavitsch¹⁶⁷ anföll dem i Savolotschje, d. ä. nordost om Ladoga.¹⁶⁸ 26 Sedan herrskar om Jemerna en allmän tyfnad allt intill år 1142, då de gjorde ett fientligt anfall i¹⁶⁹ Novgorodiska området vid Ladoga, samt dervid blefvo slagna af landets förenade innevånare och förlorade 400 män.¹⁷⁰ Hvarifrån Jemerne kommo, upplyser ej krönikan. Man finner dock af ofvanförda yttrande, att de ej¹⁷¹ bodde wid Ladoga. Förmodligen hade de nu dragit¹⁷² sig inåt Finska området samt der råkat i contact med Karelare, hvilka inträngde ifrån norr långsmed vestra sidan af Ladoga ända till Finska viken och sålunda söndersprängde den Tavašländska stammen.¹⁷³

Karelare omnämns första gången år 1143, då de säges hafva företagit sig ett tåg emot Jemerne.¹⁷⁴ Sjögren förmodar med skäl, att Jemerne's tåg det nästföregående året gällt de nu redan vid Ladoga sjö bosatta Karelare, hvilka¹⁷⁵ för att hämnas sin lidna oförrätt 27 i förening med sina nabor: Ryssarne angrepo Jemerne i deras eget land. Dessa Karelare voro enligt *Sjögren* (hvarur närvarande framställning är lånad) Ingrernas stamfäder. Namnet Ingrer var i sednare¹⁷⁶ hälften af 12 århundradet allmänt bekant i Sverige. I början af XIII århundradet förekommer¹⁷⁷ namnet Ingaria äfven hos *Henrik Letten*.¹⁷⁸ I en Påflig bulla af år 1230 nämns Ingrer tillika med Karelare, Lappar, Woter (*Sjögren*, p. 66.). Derefter förekomma Ingrerna¹⁷⁹ ofta omnämnda, och¹⁸⁰ i en Påflig bulla, utfärdad [1255]¹⁸¹ af Alexander

den IV skiljes Ingermanland uttryckligen från Karelen och Watland (Sjögr[én] 68).¹⁸²

I Ryska krönikorna framträder¹⁸³ ordet Ижера¹⁸⁴ (*Ingera*, *Igera*, *Ishera*) för första gången år 1240 eller 1241. Ishera är namnet¹⁸⁵ på floden, och invånare kallas Ижеряне, ✦ ✦ hvilka uttryckligen skiljas från Ešther, Karelare och Voter.¹⁸⁶ - - - - -

✦ 28

✦ 29 ✦

d. 19. Mars.¹⁸⁷

Tidigt på morgonen åkte jag ut i dag till den Petersburgska sidan af staden. Kölden var stark och på floden blåste en vind så skarp, som på Samojediens tundror. Genomfrusen kom jag till Botaniska trädgården¹⁸⁸, der jag helt¹⁸⁹ oförmodadt befann mig i en blomster-verld, som hade kunnat pryda ett orangerie i söderns varmaste länder. Här funnos blomster af olika klimat, hvilka drefvos fram i¹⁹⁰ olika värme-grad. Man gick genom grönskande alleer, der rosor, röda och hvita, omsväfvade den gående. Här och der fanns wid sidan af de långa al[l]eerna en inbjudande häck¹⁹¹, der man kunde hvila sig och njuta wid¹⁹² åsynen af doftande blomster.

✦ 30 Allt detta på en kall vinter-dag. ✦ Ifrån Botaniska trädgården åkte jag, efter ett besök hos Akademiens Vice-President Furst Dondukoff Korsakoff¹⁹³, till Vetenskaps-Akademien, besåg här de zoologiska¹⁹⁴ och ethnographiska, mynt-medalje- och mineral-samlingarna, samt fördes slutligen till ett kabinett, der jag plöts[l]igt¹⁹⁵ fann mig förflyttad till Egyptens forntid. Tak och väggar woro prydda med idel Egyptiska målningar och gravyrer, bilder och hieroglyfer. På golfvet lågo talrika mumier¹⁹⁶ sådana de för årtusenden tillbaka blifvit nedlagda i sina grafvar. Ingen ting erinrande om det närvarande

some unknown reason Castrén neglects it. Concerning the events of 1079, Sjögren 1832a: 266 cites the First and Second Novgorod Chronicle. Sjögren 1832a: 282 and Sjögren 1832b: 591 place the *Em'* in the District of Tixvin and considers them to be a different people than the *Em'* mentioned in 1042, which may be why Castrén excluded them. (TS)

169 *i [...] området*] || emot Novgorod
170 Новгородський перший літопис, <http://litopys.org.ua/novglet/novgo2.htm>. (TS)

171 *ej* || nu mera ~172 *dragit* || trängt

173 The pogost of Emca on the river of the same name, a tributary of the Dvina, east of Lake Onega has been proposed as a possible are of origin of the *Em'* or *Jam'* tribe It has also been suggested that *Em'/Jam'* could mean Western Finns in general. Uino 1997: 193; Едовин 2007. (TS)

174 Новгородський перший літопис, <http://litopys.org.ua/novglet/novgo2.htm>. Uino 1997: 192–193 has noted that the term *Korela* is in the plural, thus meaning people, as also Castrén translates it here. (TS)

175 *hvilka* || samt att dessa176 *sednare hälften* || medle[t]177 *förekommer* || omn[ämnas]

178 Heinrici Chronicon XXV.6 (p. 278/279). (TS)

179 *Ingrerna* || Karelarne180 *och* || men <--->

181 Mscr: 1225

182 Castrén cites Sjögren 1833, in which the original documents are referred to. Castrén apparently based his conclusions solely on Sjögren. (TS)

183 *framträder* || finn[es]

184 Castrén originally wrote Ижора and replaced the *o* with an *e*.

185 *namnet* || benämning

- 186 Новгородський перший літопис, <http://litopys.org.ua/novglet/novg24.htm> (TS)
- 187 Castrén did not make any entry for 6/18 March, but Sjögren wrote in his diary: "F[ör]m[iddagen] med Gustaf och Castrén i Ethnografiskt Museum och sedan med den sistnämnde i Committéen, för att höra åt, om han kunde utfå sina penningar. Derom sade man sig ännu icke hafva fått någon föreskrift. [- -] Om aftonen besök af Akademikerna Graefe med 2 döttrar, Boethlingk med fru, Professor Preiss, Sirén med fru och dotter, Castrén med Bergstadi, fru Vater, Bernhardi och Pastor Zandt." KK Coll. 209.76 Eph. 18 March 1845.
- Bergstadi stated on 9/21 March: "I det föregående glömde jag uppteckna att vi den 6 (18) om aftonen voro hos Statsrådet Sjögren. Der voro: Gräffe, Bötling, Prüss, Bernhardy, Zandt, Sirén, Castrén och jag. Rancken 1884: 6.
- Gräffe again means C.F. Graefe. Peter Preuss (Petr Ivanovič Prejs, 1810–1846) was a Russian Slavic scholar. Шиловъ 1905. (TS)
- 188 The Botanical Gardens are situated on Aptekarskij Island and developed gradually during the 18th century. They were named the Imperial Botanical Gardens in 1823. Прогулки по Петербургу, http://walkspb.ru/sad/botanicheskiy_sad.html. (TS)
- 189 *helt oförmodadt* || (mirabile dictu!)
- 190 *i [...] värme-grad* || i värme-grad
- 191 *häck* || l<---->
- 192 *wid* || af
- 193 Prince Mixail Aleksandrovič Dondukov-Korsakov (1794–1869), Vice President of the Academy of Sciences in 1842–1852. Шумков 2007: 263.
- In his letter to F.J. Rabbe on 10/22 March 1845, Castrén stated that both Count Uvarov and Prince Dondukov-Korsakov had met him in a friendly tone. See the volume of letters in this series.
- According to Sjögren, they visited Prince Dondukov-Korsakov on the next day, 20 March. It is probable that Castrén did not write his description immediately and remembered the date incorrectly. (TS)
- 194 *zoologiska* || ~, mineral[ogiska]
- 195 *plöts[ligt]* || helt ~
- 196 *mumier* || ~ i sina kistor, så väl bewarade
- 197 *med undantag* || utom
- 198 Прогулки по Петербургу, Marble Palace at Millionnaja 5 (Antonio Rinaldi, 1785). <http://walkspb.ru/zd/mramorniy.html>. (TS)
- 199 Also Bergstadi had been invited, but he did not get to know about the invitation until the next day. He described his day and Castrén's relation as follows: "I går var jag med Sillman hos Alexander Lange. Aftonen passerade vi hos Hoffrén. Derpå gingo vi till Klée, åto der qvällsvård och drucko Champagne jemte den allmänt beprisade Captain *Starck*. Först kl. 5 om morgonen kommo vi hem. Plathan var illa knäckt. I dag fick jag veta att jag till i går var bjuden till Akademikern Gräffe, och det var en stor förlust att jag först efteråt fick underrättelse derom, ty hade jag varit der, så skulle jag fått vara honom följaktig till Akademiens konstsamling, Eremitaget och Marmorpalatset. Gubben hade varit mycket böes öfver att jag uteblef. Castrén hade mycket att förtälja om de rariteter han der fick skåda, isynnerhet om de Egyptiska kamrarne." Rancken 1884: 6.
- It can be speculated whether Castrén had intentionally left Bergstadi unaware about the invitation or whether he had not got to know

about it himself until the previous day, when Bergstadi was spending time with his friends, but there is no evidence in either direction.

Sjögren attempted to get information about the necessary documents: “Hos F[uss] för att efterfråga, huru långt det lidit med Castrén’ska affären. Han hade icke ens ännu skrivit om Dokumenter för honom, ej anseende saken för så pressante! Om aftonen var jag med Castrén hos Akad[emiker] Gräfe, dit buden af honom i går.” KK Coll. 209.76 Eph. 19 March 1845. (TS)

200 *närliggande* || *krin*[gliggande]

201 *fart* || *ilande* brådska

202 *släpar* || *sam*

203 *nästan* || *jem*[god]

204 *hufvud* || ~ – det är sannt

205 Castrén quotes here a line from Horace’s (Quintus Horatius Flaccus, 65 BCE–8 CE) epistle *The Art of Poetry*: ‘Parturient montes, nascetur ridiculus mus!’ (Epistles II.3.139). It derives originally from one of the Greek author Aesop’s (ca. 650–520 BCE) fables. Aesopica, <http://mythfolklore.net/aesopica/perry/520.htm>; Horatius 1900: 174. (TS)

206 There is no description by Castrén of their last three days in St Petersburg, but both Sjögren and Bergstadi made notes during them.

On 20 March, Sjögren noted (cf. Castrén’s note on 19 March with commentary): “Tidigt om f[ör]m[id-dagen] var jag faren med Castrén till Fursten. Han emottog oss på sitt vanliga sätt med mycken artighet och underhöll sig, oaktadt han var i begrepp att fara ut, en stund med honom, i det han gjorde honom hvarjehanda frågor öfver hans förra resor, Samojederna och Ostjakernas lefnadssätt med mera. Dervid var dock det yttrandet karakteristiskt nog,

att det wore onödigt att ifrån Beresof söka framtränga genom den öde sträckan directe till Turuchansk i stället för att resa dit beqvämare den stora vägen öfver Jeniseisk. Emedlertid tycktes han blifva sinnad att återkalla, hvad han sagt, då vi anmärkte, att på samma sträcka lemningsar af en gammal stad Mangaseja befinna sig med en egen stam vid floden Tas, om hvars ursprung och klassificering man är i ovisshet. [– –] Om aftonen var jag med Gustaf till förströelse faren till Castrén och till Sirén, [– –].”

He continued on 21 March: “Jag hade i går budit Castrén med sitt resesällskap (Candidaten Bergstadi och den till Sitka resande Pastor Platan), äfvensom Sirén och Zandt till middag. Tillfälligtvis kom äfven förut enkefru Norrmann på besök och måste derföre bedjas på kvarstanna.” KK Coll. 209.76 Eph. 20, 21 March 1845.

Bergstadi wrote on 10/22 March about the night of 21 March: “Den gåriga aftonen tillbragte vi ganska angenämt hos landsmannen Jernström i sällskap med Ekman d. y. och Lange. Derpå gingo vi till Fürst.”

Karl Johan Knut Jernström/Järnström (1809–1861) was a Finnish-born officer (Captain) in the Russian army. *Ylioppilasmatrikkeli* 1640–1852, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=14911>. “Ekman Jr” was most probably Magnus Georg Ekman (1815–1876) who was a non-commissioned officer in the Russian army. He was referred to as Jr because of his elder brother Johan Julius Ekman (1810–1867), working at the office of the Minister-Secretary

of State for Finland in St Petersburg. Ylioppilasmatrikkeli, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=15051>, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=14348>. Alexander Lange was Bergstadi's childhood friend. Rancken 1884: 6.

Sjögren on 22 March: "Castrén's nödvändigaste Documenter – Akademiens Memorial och Podoroshnan – skickades ändtligen till mig ifrån Kansliet och jag var på vägen att i sällskap med Gustaf föra dem till honom [- -] när vi mötte Castrén på gatan och dertill följde vi honom sedan hem och gjorde derjemte en lång promenad. Under det vi woro hos honom, skickade hans värdinna att bedja mig komma upp till sig. Hon yttrade dervid sin önskan att få bibehålla C[astrén] ännu kvar åtminstone till morgon afton om ej till måndagsmorgon och bad mig med Gustaf i morgon komma till dem att deltaga i afskedsmiddagen. [- -] Om aftonen sökte jag förgäfvos Köppen och var sedan faren till Castrén, med hvilken jag drack thé hos Siréns." KK Coll. 209.76 Eph. 22 March 1845.

On Sunday, 11/23 March, Bergstadi related their activities on Saturday night: "Gårdagsaftonen voro vi hos Soldan jemte Aqvilander och Neovius. Bellmaniana och andra sånger, intressanta och underhållande samtal gjorde aftonen treflig och angenäm. Castréns porträtt måladt i olja var annars väl lyckadt, men munpartierna voro ej enligt originalet. Lönnrot var sig förvånande lik. Det skall lithografieras." Rancken 1884: 8.

Soldan probably means Karl Erik Soldan (1811–1870), later Dr.

31 med¹⁹⁷ undantag af mina förare, som väckte mig ur mina betraktelser genom en erinran att gå. Jag förfogade mig till Eremitaget och Marmorpalatset¹⁹⁸, samt betraktade ännu en gång allt det herrliga, som här finnes hopadt både ifrån antiken och den moderna tiden.¹⁹⁹

d. 20 Mars.

32 Huru liten förfaller ej människan, sedd ifrån tornet af Isaks-kyrkan, då den närliggande²⁰⁰ platsen hvimlas af hundradetal bytingar, hvilka ledda, en hvar af sina småbestyr, ha stå med fart²⁰¹ öfver torget. Att döma af deras brådska, tyckes hvar och en af dem hafva något af särdeles vigtt att fullborda, men monne väl den minsta grand, som myran släpar²⁰² i stacken, kan deri hafva så litet att betyda, såsom de der mennisko-barnens vigtigaste tankar i historien. Jag betraktade äfven härom dagen en artig samling af apor i ett museum. När jag successivt hade genomgått dem alla och härvid anmärkt den ringa olikhet som i yttre motto skiljer detta djur i dess högsta potens ifrån människan, höll jag det för möjligt, att den bästa apa äfven i andelig mon kunde vara nästan²⁰³ jemgod med den sämsta människa, t. ex. bland de Samoieder. Men denne apans broder, hvad tycker han sig icke vara för en hög och förnäm herre på jorden. Hvad mig sjelf beträffar, är jag en narr, liksom alla de andra. Stora planer hvälfver jag i mitt hufvud²⁰⁴; men då jag tillika beräknar måttet af min förmåga, så blir det sannolika resultatet af min[a] wackra tankar något, som kan uttryckas genom den gamla frasen:

Parturient²⁰⁵ montes, nascetur etc.²⁰⁶

❖ 33 ❖

*Resan ifrån St Petersburg
till Kasan.*

Kasan den 10 Aprill.

Efter²⁰⁷ att hafva ombesörjt mina wigtigaste angelägenheter i P[eters]burg, anträdde jag d. 12/24 Mars fortsättningen af min Sibiriska resa. Nyssnämnda dag råkade vara en af Ryssarne så kallad *черный день*, dies infaustus, korteligen en *Måndag*, som är en af de dagar i weckan, på²⁰⁸ hvilka man i Ryssland icke gerna företager sig en resa. Under denna förewändning sökte mina wänner²⁰⁹ på det enträgnaste förmå mig att²¹⁰ ännu qvarstadna en dag i Petersburg; men "tjensten går framför allt", säger ett Svenskt ordspråk, och mig gör det ett verkligt nöje att alldeles i salig Kants²¹¹ ❖ anda offra mina njutningar på pligtens altare. Undfägnad²¹² med en god frukoστ och ömma människors välsignelser satte jag mig alltså på den bestämda dagen uti en slåde, som utom mig äfven herbergerade min reskamrat B[ergstadi] och Sitkafararen Pastor Plathan. Med tre snabba hästar, en god kusk och en lätt slåde hopades jag uti en snabb och munter färd finna en afledning för wissa känslor, de der uti ögonblick, sådana som det närvarande, ogerna²¹³ låta blanda bort sig; men²¹⁴ straxt utanför Moskowska tullen bragte den fatala Måndagen öfver mig ett odrägligt yrväder²¹⁵. I en väl försedd Rysk slåde lider man lekamligen ej²¹⁶ särdeles af ett vanligt oväder; men det händer under vissa omständigheter, att människan af ett mindre ondt plågas mera, än under andra af ett vida större. Så skulle väl ovädret ❖ bakom den Moskowska tullen haft föga att betyda, om resan exempelwis hade gällt ett besök hos någon

❖ 35

Med. and from 1846 Doctor at the Saimaa canal building works. Ylioppilasmatrikkeli, <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/henkilo.php?id=14845>. Aqvilander and Neovius cannot be identified.

The portraits of Castrén and Elias Lönnrot were made by Gustav Daniel Budkowski (1813–1884). The one of Castrén belongs to the Ostrobothnian Nation (i.e. student corporation) of the University of Helsinki and the one of Lönnrot (drawing) to the Finnish Literature Society. Salminen, Tapani, 2002; Majamaa 1997. See the back of this book.

Sjögren on 23 March: "Besök af Prof. Geitlin med Castrén, ensam följde den sistnämnde till middagen hos Siréns, medan Gustaf blef hem att hålla Geitlin sällskap. Om aftonen kommo också de till Siréns" KK Coll. 209.76 Eph. 23 March 1845.

Gabriel Geitlin (1804–1871) was Professor of Oriental languages at the Alexander University of Helsinki in 1835–1849, later Professor of Exegetics. (TS)

- 207 From here on, cf. the published version in this volume from p. 705 on.
 208 på hvilka || då
 209 wänner || ~ i Pburg
 210 att [...] qvarstadna || 1. qvar[stadna] || 2. att qvarstadna ännu
 211 The German philosopher Immanuel Kant (1724–1804), founder of critical philosophy. Nenonen – Teerijoki 1998: 892. (TS)
 212 Undfägnad [...] uti || Alltså satte jag mig på den bestämda dagen, uti
 213 ogerna [...] bort || ej vilja nedtysta
 214 men [...] bragte || men den fatala Måndagen br[agte]
 215 yrväder || oväder
 216 ej särdeles || <---> ej m

- 217 *wän* [...] *beredskap* || wän, med en
präktig middag i perspectiv
218 *sjelfva* || nu
219 *nu* || hos
220 *samma* || en
221 *en sorglig* || både den sorgligaste
222 *borde* [...] *menniskans* || för hvar
man borde utgöra hans
223 *nödgas* [...] *Samojeden* || lärer väl
utom Samojeden enhvar
224 *Sibirsk* || Samojedisk
225 *nu* [...] *mig* || 1. omgifver <-> Peters-
burg || 2. idkeligen förföljde mig
226 *bortsmälta* || uppsmälta
227 *tufvar* || tundror
228 *de* [...] *tundrorna* || tundran
229 *folktom* || för yrvädrets skull tom
på resande
230 *för* || <----> för <---->
231 *snömoln* || snömolnar
232 *inneburna* || egna
233 *fägring* || skönhet
234 *med* [...] *fredar* || 1. endast har att
freda || 2. med möd[a]
235 *man* || 1. ~ || 2. ögat
236 *här* || ~ äfven
237 *ståtliga furar* || 1. herrliga || 2. ståtli-
ga, Finska

❖ 36

wän²¹⁷, som tilläfventyrs haft för mig en middag i beredskap; men då sjelfva²¹⁸ Sibirien utgjorde målet för min resa och jag i P[eter]sburg hade tagit det sista afsked af mina Finska wänner, väckte nu²¹⁹ den lilla disharmonien i naturen hos mig på samma²²⁰ gång en²²¹ sorglig saknad af hemmet och en bitter hogkomst af Sibiriens tundror. Det föreföll mig, såsom vore min färd ifrån hemmet till tundran på wisst sätt ett motstycke till Eliæ himla-färd. Ty likasom hemmet borde²²² utgöra människans jordiska himmel, så nödgas²²³ väl enhvar utom Samojeden rättvisligen erkänna, att ofvan jord ej finnas någon ting vederstyggligare än en Sibirsk²²⁴ tundra. Att hos mig upplifva minnet af tundran såsom målet för min resa och mitt treåriga hem, dertill bidrog utom ovädret äfven den odrägligt flacka natur, som nu²²⁵ omgaf mig. Jag färdades oafbrutet på omätliga slätter, ödsliga, en❖formiga liksom tundran och utblottade på all skog. Esomoftast framskymtade genom den bortsmälta²²⁶ snön bara, mörkbruna tufvar²²⁷, alldeles likasom på de²²⁸ käruppfyllda tundrorna. Vägen var folktom²²⁹, allt lefvande hade för²³⁰ yrvädrets skull vikit sin kos, byar och boningar bortskymdes af snömoln²³¹. Samma natur och samma uthållande oväder förföljde mig genom hela Petersburgska och Novgorodska Guvernementerna. Med afseende å naturen skiljer sig väl Waldaj-regionen genom sina sandiga kullar i någon mon ifrån det öfriga landet; men dessa kullar äro likväl icke större, än att de ganska väl kunna jemföras med de likartade upphöjningarne på tundran. Med Novgorodska Guvernementet upphör Waldaj, och i det Tverska vidtager åter slättlandet, men rikare, skönare och mera omvexlande än tillföre. Utom naturens

37 inneburna²³², konstlösa skönhet ser man såväl i det Tverska, som i de Moskowska och Wladimirska Guvernementerna många herregods, som prydas af sköna trädgårdar, parker, alleer. Men hvem njuter af naturens fågring²³³ i slutet af Mars, då man med²³⁴ all möda fredar sitt anlete emot det af hästfötterna ifrån landtvägen uppkastrade, orena snöslagget! – I Wladimirska Guvernementet öfverraskades jag dock på ett angenämt sätt af en upphöjdare natur. Jag menar icke de der långsträckta, skoglösa, tundralika höjderna, ifrån hvilka man på en gång öfverser ett helt chaos af nakna snöfält – sådana finnas äfven inom detta Guvernement –; men tillika möter man²³⁵ här²³⁶ brantare höjder, bevuxna med ståtliga²³⁷ furar, dem [ett]²³⁸ Finskt öga alltid med fröjd åskådar²³⁹. Inom Nishnegorodska²⁴⁰ Guvernementet upphör den nya, präktiga chossen, och den vanliga postvägen blef²⁴¹ nu här så eländig, att jag nödgades fortsätta min färd långsefter Wolga. Dess stränder bestodo²⁴² af sandiga, skoglösa, mycket höga kullar, hvilka hindra²⁴³ de mig att taga i ögnasigte det närliggande landet. Hvad²⁴³ jag deraf för öfrigt kunde²⁴⁴ se, bestod²⁴⁵ af enformiga slätter. I Kasanska Guvernementet gick min färd fortfarande långsefter Volga, men här woro dess stränder icke mera

38 nakna sandbackor såsom i Nischnej, utan²⁴⁶ för ögat tedde sig²⁴⁷ å ena, högra sidan en bergig nejd, (горная²⁴⁸), rikt bevuxen med ekar och almar, samt å den (andra), venstra (луговая)²⁴⁹ stora slätter, som sades bestå af ängar och åkerfält.

[Med]²⁵⁰ afseende å min resa till Sibirien har Ryssland warit för mig ett²⁵¹ så kalladt *malum necessarium*, som jag önskat slippa ju förr, dess bättre. Min hitintills gjorda resa²⁵²

238 ett [...] öga || en Finne. – Castrén forgot to correct the article *en* in the mscr while changing *Finne* > *öga*.

239 åskådar || 1. ~ || 2. åser || 3. betraktar

240 Nishnegorodska || Novgorodska

241 blef nu här || 1. var så || 2. var nu || 3. blef så || 4. blef nu åter

242 bestodo af || bestodo här af höga,

243 Hvad jag deraf || Så mycket der[af]

244 deraf [...] kunde || deraf kunde

245 bestod af enformiga || 1. var allt flackt, ödsligt <---> || 2. bestod af ödsliga

246 utan || 1. ~ i ena högra sidan bevuxna med ekar, almar skogar af ek och alm, samt <--- > || 2. här på den ena, högra sidan af floden tedde sig för ögat en bergig nejd, rikt bevuxen med ekar och almar, och å den venstra stora slätter, som sades bestå af ängar och åkerfält. Till följe af sin olika natur kallas af Ryssarne den högra sidan af floden Gornaja (den bergiga bergs-sidan) och den venstra sidan Lugovaja (ängs-sidan). Den På den bergiga sidan af Wolga bo Tschuwascherne, och på än || 3. här på den ena, högra sidan af floden tedde sig för ögat en bergig nejd, rikt bevuxen med ekar och almar, och å den venstra stora slätter, som sades bestå af ängar och åkerfält. Till följe af sin olika natur kallas af Ryssarne den högra sidan af floden, som bebos af Tschuwascher Gornaja (den bergiga bergs-sidan) och den venstra af Tscheremisser bebodda sidan Lugovaja (ängs-sidan).

247 sig || ~ nu

248 горная || ~ берегъ

249 (луговая) || ~ sidan

250 Mscr: Men

251 ett så kalladt || ett

252 resa [...] verst. || resa utgör vid pass 2000 verst ifrån Helsingfors.

- 253 *hofvo [...] för* || församlades för att
 254 *Staden* || Twers
 255 *Ivan* || <- ---->
 256 *han ej måtte* || sätta honom ur stånd att
 257 *werldens* || den
 258 *släde och hästar* || hästar o[ch]
 259 *en* || de
 260 *de [...] staden* || 1. jag || 2. de till staden
 261 *i* || för
 262 *hyrkusk* || 1. skjutsbonde || 2. forbon[de]
 263 *hela dygnet* || ett dygn
 264 *eländigt* || dåligt
 265 Also Bergstadi stated that they were 'inne på ett skräpigt värds-hus'. From there they continued to Jurtino, 33 versts from Nižnij Novgorod, on the next day. Soon after their departure from Nižnij their sleigh broke down, and Bergstadi complained that they had eventually to pay three roubles for the way to Jurtino. Thereafter he has not noted anything in his diary before arrival to Kazan' on 28 March/9 April. There he mentioned shortly: "I Kusmo-Demjansk och Tscheboksari sågo vi de första Tscheremisser och Tschuwasser; längre fram träffade vi Tatarer. Så befinna vi oss då verkligen redan i en ny verld, Europa är de facto här slut och Asien vidtager...
 Kl. ½ till 12 ankommo vi hit. Vårt första göra var att uppsöka Avellan för att hafva någon som kunde tjena oss till Cicerone. Gubben ha suttit oss i afton." Rancken 1884: 14.
 Koz'modemjansk is situated at N56°20'39" E46°34'6" and Čeboksary at N56°8'23" E47°14'53", both on the Volga. On Avellan, see p. 717. (TS)

ifrån Helsingfors till Kasan utgör vid pass 2000 verst. Härunder har jag naturligtvis varit i tillfälle att se mycket, men jag har egentligen ingen ting besett. *Novgorod velikij*, det gamla Gardarikets lysande hufvudstad for jag förbi, utan att ens lägga märke på den plats, der de fria männen *hofvo*²⁵³ sina röster för allmänt wäl. Staden²⁵⁴ Twers sköna läge betraktade jag wid en kopp kaffe genom vinskammar-fönstret uppå post-stationen. I Moskwa besökte jag ändteligen *Kreml*, såg det gamla Tsar-palatset, rustkammare och den märkwärldiga kyrka *Ivan*²⁵⁵ Blashennoj, som *Ivan Vasiljevitsch* lät uppbygga till minne af Kasans förstöring, hwarefter det behagade Fursten att låta utsticka ögonen på byggmästaren, för att han²⁵⁶ ej måtte kunna uppföra en annan, lika skön byggnad. Bland fästningens öfriga märkwärldigheter warseblef jag äfven *werldens*²⁵⁷ största klocka och hörde en bonde wid dess betraktande yttra: *эго рлыно*. Efter att hafva tagit allt den märkwärldigaste, förfogade jag mig ur fästningen genom den ryktbara port, som Napoleon sprängde i luften. Härwid nödgades jag blotta hufvudet – ett bruk, som af hvarje man bör iaktagas, emedan ofwanom porten står en Helgona-bild, som kommit helbregda ur den Moskowska Smällen. I Wladimir låg jag öfwer natten och undwek derigenom en olycka, som drab⁴⁰ bade flera andra resande, i det de med *släde*²⁵⁸ och hästar blefvo bokstafligen igenyrda på en²⁵⁹ af de staden omgifvande höjderna och der nödgades tillbringa sin natt på äkta Samojediskt wis. Halflewande återwände de²⁶⁰ följande morgonen till staden, beskärmande sig ej mindre öfwer herberget, än sina i²⁶¹ lösen betalade 50 Rubel. "Богъ тебѣ обдумалъ", yttrade min *hyrkusk*²⁶², då han erfor,

40

41

att äfven jag ärnat samma afton fortsätta min resa ifrån Vladimir. Till Nischnij Novgorod anlände jag med en svår katharr, som kvarhöll mig hela²⁶³ dygnet på ett eländigt²⁶⁴ wårds-hus.²⁶⁵ I Kasan har jag ändtligen nedslagit mina bopålar för några veckor, men är ännu icke rätt hemma-stadd i dess mysterier. Orsaken

42 här till är den, att Ryssarna nu hafva sin страстная недѣля, (veckan före²⁶⁶ Påsk, då hela werlden är försänkt i andakt och bön följakteligen²⁶⁷ otillgänglig för oskära²⁶⁸ blickar[]). Liksom det öfriga folket tillbringar äfven jag ett instängdt kammar-lif och grubblar, icke öfver religiösa föremål²⁶⁹, utan öfver det Kasanska landets äldre inwånare. Såsom bekant, har det Kasanska landet eller medlersta delen af Volga flod-området varit en tummelplats²⁷⁰ för särskildta nationer, af hvilka somliga redan försvunnit, andra deremot kvarblifvit, men likväl, såsom det tyckes, upphört att spela någon role i historien. De urälsta innewånare i denna nejd woro *Bulgarerne* – ett folk, som ej lemnat efter sig andra minnen, än grafwårdar och ruiner af förstörda städer, fastän de efter allt utseende varit i besittning af en aktningsswärd kultur och varit²⁷¹ af den allra största betydelse i Rysslands äldre historia. De första²⁷² upplysningar om Bulgarerna meddelas oss af Arabiska²⁷³ och Byzantinska skriftställare. Hos²⁷⁴ dem omtalas Bulgarerne såsom ett handlande folk, och²⁷⁵ till sin religion Muhamedanismen²⁷⁶ tillgifvet. Hufvudstaden²⁷⁷ för deras rike war *Bolgari*²⁷⁸, hvaraf ruiner²⁷⁹ ännu skola vara synliga ej långt ifrån staden Spask wid Wolga, 90 verst söder om Kasan. Bulgarerne²⁸⁰ hänföras af Byzantinska författare till samma folk-klass med Hunnerne, hvilka enligt all sannolikhet woro ett och samma folk med

43

- 266 före || såsom
 267 följakteligen || så
 268 oskära || spejarens
 269 föremål || ämnen
 270 tummel-/plats
 271 varit [...] historia || 1. <---> öfvat ett i Rysslands äldre historia || 2. varit af största betydelse
 272 första || älsta
 273 Arabiska och Byzantinska || Byzantinska och Arabiska
 274 Hos [...] såsom || De skola varit och || 1. ~ || 2. som
 276 Muhamedanismen tillgifvet || Muhamedaner
 277 Hufvudstaden || Der[as]
 278 Bolgari || Bulghar
 279 ruiner [...] vara || ännu ruiner äro
 280 Bulgarerne || De

- 281 *räkna Bulgarerne* || föras Bulgarerne jemväl
 282 *stammen* || familjen
 283 *blef [...] öfversvämmadt* || fortfor landet ännu en tid bortåt att öfversvämmas
 284 *inkräkta* || göra sig till herrar
 285 *en* || stor
 286 *Slaviska* || Ry[ska]
 287 *Köppen* || Erdmann
 288 *161,000* || 230,000
 289 *hvilka* || 1. st[örsta] || 2. som
 290 The district of Tetjuši was situated south of Kazan' on the opposite side of the Volga. (TS)
 291 *hvardera folket* || Mongoler och
 292 *folkslag* || 1. f[olkslag] || 2. de
 293 *familjer* || 1. familjerna || 2. ~ Rask grundar denna hypotes på sin omfattande kännedom af flera till dessa familjer hörande språk; men äfven ur en inskränktare synkrets vore man frestad antaga åtminstone ett släktskaps-förhållande emellan ett sådant släktskaps-förhållande.

44

Finnarne. Äfven nyare historici räkna²⁸¹ Bulgarerne till den Finska stammen²⁸², "emedan", såsom F. H. Müller yttrar sig, "ännu talrika grenar af denna stam förefinnas i samma nejd, der Bulgarerna fordom spelat sin role." – Bulgarernes wälde sjönk och på dess spillror reste sig det Mongoliskt-Tatariska med Kasan till hufvudstad. När sedermera äfven tiden för det Kasanska Chanatet var kommen och allt land ända till Ural underlades den Ryska spiran, blef²⁸³ det Kasanska området ännu öfversvämmadt af Baschkirer, Kirgiser, Kalmucker, hvilka i förening med Finska stammar sökte inkräkta²⁸⁴ det fruktbara landet.

45

Efter de mångfalliga, men till en²⁸⁵ del okända folkrörelser, som föregått inom den Kasanska delen af Wolga-flodlandet, finnes här ännu bebyggare af tre folkstammar, hvilka tid efter annan varit herrar af landet, neml[igen] den Finska, den Tatariska och den Slaviska²⁸⁶. För det närvarande utgöra Ryssarne den största och Tatarerne den minsta delen af landets befolkning. Köppen²⁸⁷ uppgifver antalet af Tatarer i det Kasanska Guvern[ementet] till 161,000²⁸⁸ (m[an]k[ön]), hvilka²⁸⁹ till största delen äro bosatta i kretsarne Kasan och Tetjus²⁹⁰. Man anser Tatarerna utgöra en blandning af Turkar och Mongoler – tvenne folkstammar, som vanligen blifvit hänförda till helt olika mennisko-racer. Af en motsatt mening är likväl Rask, som yrkar på en bestämd förwandtskap emellan hvardera²⁹¹ folket samt derjemte antager ett widsträckt släktskapsband emellan alla folkslag²⁹², som räknas till de Mongoliska, Turkiska, Finska, Samojediska, Tungusiska och Nordamerikanska familjer²⁹³. Denna mening synes i våra dagar börja att vinna allt större och större trowärdighet,

46 åtminstone har jag uti Ryssland lärt känna män af profession, som sett släktskapen emellan Turkar och Mongoler utom all fråga. För öfrigt har man redan länge hört både Filologer och Fysiologer å ena sidan antaga en förwandtskap emellan Finnar och Mongoler, samt å den andra emellan Finnar och Turkar. Allt synes bevisa, att Blumenbach²⁹⁴ oriktigt hänför Turkar och Mongoler till olika mennisko-racer. Antingen måste äfven Turkarne och Tatarerne hänföras till den Mongoliska racen, eller gifves det ingen bestämd åtskillnad emellan de Mongoliska och Kaukasiska racerna.

Utom Ryssar och Tatarer anträffas i det Kasanska Guvernementet²⁹⁵ Tschuvascher, Tscheremissar, Mordwiner och Wotjaker, hvilka samtliga folkslag tillhöra den Finska stammen. Om Tschuwaschernas ursprung finnas likväl skilda meningar. Några anse dem för den ursprungligt Finsk folkstam, hvilken²⁹⁶ genom närheten och umgänget med Tatarer blifwit så tatariserad, att den nu mera knappt kan hänföras till den Finska familjen. Andra deremot förmoda, att Tschuwascherne till sjelfva sitt ursprung äro Turkar, hvilka låntagit ett och annat af de angränsande Finska stammarna. Ännu andra hålla dem för en gren af de fordna Bulgarerne. Denna hypotes, som tillhör den berömda Orientalisten Frähn i Petersburg, är²⁹⁷ af ett stort intresse. Då omständigheterna ej²⁹⁸ tillåta mig en²⁹⁹ pröfning af ämnet, betraktar jag Tschuwascherne tills vidare blott såsom en tatariserad gren af Tscheremisserna. Till³⁰⁰ en sådan mening finner jag all³⁰¹ anledning uti³⁰² språket, de³⁰³ folkens bostäder, samt äfven uti den märkliga omständighet, att Tschuwascherne af Nestor ej äro³⁰⁴ särskildt omnämnda. I anseende till sina

- 294 Johann Friedrich Blumenbach (1752–1840), a German physician, naturalist and anthropologist who is famous for his division of mankind into five races, which he published in his work *De generis humani varietate nativa* in 1776 and 1798. Hartmann 2005. (TS)
- 295 *Guvernementet* || 1. ~ äfven || 2. ~ ännu
- 296 *hvilken* || som
- 297 *är [...]* intresse. || 1. är || 2. wore wärd att närmare behjertas. || 3. ~ och den förtjenar borde pröfvas och nogare behjertas.
- 298 *ej tillåta* || förbjuda
- 299 *en [...]* ämnet || 1. en undersökning || 2. en sådan pröfning || 3. en pröfning af denna intressanta hypotes
- 300 *Till [...]* finner || 1. Härtill gi[fves] || 2. Till en sådan mening gifves
- 301 *all* || my[cken]
- 302 *uti* || så wäl
- 303 *de [...]* folkens || hvardera folkets
- 304 *äro* || blifvit

- 305 *floden* || ~, utsträckande sig hvarde-
ra genom Guvernementerne Kasan
306 *Den [...] grenen* || Tschuwas[cher]na
307 *genom* || öfv[er]
308 *uppgifves* || 1. ~ || 2. ~ af Köppen
309 Above this, Castrén wrote *inemet*
400,000. There is a slight possibili-
ty that the changed numbers are by
someone else than Castrén.
310 *271,758* || 1. 250,000 || 2. 272[,000]
311 *något* || 20[0,000]
312 *67,651* || 54,000
313 *Rysslands Furstar* || 1. Rys || 2. den
Ryska makten
314 *envist och ihärdigt* || i det längsta
315 *det [...] uppkomst* || den Ryska öf-
vermakten
316 *gamla* || hedni[ska]
317 Castrén added a question mark in
the margin here.
318 *11,377* || 12,000
Castrén added a question mark
here, but he struck it out after cor-
recting the number.

48 bostäder äro Tschuwascher och Tschere-
miser endast afskilda från hvarandra genom Wol-
ga. Tschuvascherne bo hufvudsakligen på den
högra, Tscheremisserna åter på den venstra si-
dan af floden³⁰⁵. Här och der finnas äfven
Tschuvascher bosatta vid den venstra Wol-
ga-stranden och Tscheremissers å den högra.
Den³⁰⁶ Tschuvaschiska grenen utsträcker sig
genom³⁰⁷ Guvernementerna Kasan, Simbirsk
och Saratow, att ej tala om de Tschuvaschiska
colonierna i Astrachan. Tscheremisserna lefva
åter kringspridda uti Kasan, Wjatka, Perm,
Simbirsk. Tschuwascherne skola näst Finnarne
utgöra den talrikaaste gren af Tschudiska
folk-familjen. Antalet af dem uppgifves³⁰⁸ till
370,000³⁰⁹, bland hvilka 271,758³¹⁰ äro bosatta
inom Kasanska Guvernementet. Af Tschere-
miser, hvilkas hela antal uppgår till något³¹¹
öfver 200,000, finnas inom samma Guverne-
ment endast 67,651³¹² själar. Sißtämnda folk-
stäm spelar i Ryska historien en icke obetydlig
role, ty under det Kasanska Chanatets tider
stridde Tscheremisserne med wild förtviflan
emot Rysslands³¹³ Furstar, och äfven efter
Chanatets fall motstodo de envißt³¹⁴ och ihär-
digt det³¹⁵ Ryska wäldets uppkomst. Både
Tschuwascher och Tscheremissers äro till större
delen döpta Greker, men widhänga icke dessto
mindre sin gamla³¹⁶, hedniska religions-kult,
som hos hvardera folket skall vara mycket öf-
verensstämmande. Om så väl Tschuwascher-
nes, so Tscheremissernes religion, seder och
lefnadssätt har Madame Fuchs meddelat intres-
santa, i form af bref affattade upplysningar.

Mordviner, utgörande den sydligaste
gren af de Finska folkstammarna vid Volga, be-
räknas in summa till 92,000 själar³¹⁷, af
hvilka allenaßt 11,377³¹⁸ finnas inom Kasanska

Guvernementet. De öfriga lefva³¹⁹ i Guvernementerna Simbirsk, Saratow, Pensa, Tambow och Nischegorod. Samtliga Mordviner äro döpta och hafva enl[igt] Pallas räddat föga ur sin forntid. De sönderfalla inom sig uti tvenne grenar: 1°) den *vestliga*, boende vid Oka, som kallar sig *Ersad*, 2°) den *östliga* wid Sura och Mokscha, benämnd *Mokscha*. Skillnaden emellan begge grenarne består wäsentligen deri, att Ersanerna bättre skyddat sig emot Tatariskt inflytande, än Mokschanerna. Öfwerhufvud hafva³²⁰ likwäl de³²¹ till Wolga-stammen hörande³²² tre folkslag: Tschuwascher, Tscheremisser och Mordviner, hvilka inom sig äro befryndade³²³, blifvit i mer eller mindre mon tatariserade, och just derigenom skilja³²⁴ sig dessa nationer ifrån alla andra till den Finska folkstammen³²⁵ hörande grenar.³²⁶ Rask förmodar, att det tatariska elementet hos Wolga-Finnarne icke härflyter³²⁷ af en yttre beröring, utan har sin grund i de³²⁸ Finska och Tatariska folkens allmänna förwandtskap; men i sådant fall borde wäl nämnda förwandtskap bestämdare röja sig äfven hos andra³²⁹ grenar af den Finska stammen. Hvad är för öfrigt naturligare, än att de östliga och i synnerhet de Kasanska Finnarne låtit Tatarismen på sig inverka, då de fordom warit Tatarernas undersåtar!

Till den Finska befolkningen wid Wolga sluter sig i norr den Permska stammen, hvars sydligaste gren utgöres af Wotjakerne. Deras nordliga stamförwandter äro Permier och Syrjäner – tvenne grenar³³⁰, hvilka med rätta borde betraktas såsom en enda, emedan de både till språk och seder äro från hvarandra oskiljaktiga. Med dem öfverensstämma³³¹ de nordliga Wotjakerne; de sydliga närma sig i

- 319 *lefva* || 1. äro bosa[tta] || 2. äro spridda
 320 *hafva* || skola
 321 *de [...]* folkslag || alla de ifrågawarande tre folkslagen
 322 *hörande* || class
 323 *befryndade, blifvit* || i mer eller mindre mon befryndade, hafva lanta
 324 *skilja [...]* nationer || 1. skiljer denna stam ifrån || 2. skilja sig dessa folkslag
 325 *folkstammen* || stammen
 326 *grenar.* || ~ Mordvinerna
 327 *härflyter* || är en följd
 328 *de [...]* fall || den inre begge folkslagens inre förwandtskap; men så framstickande
 329 *andra [...]* Finska || de öfriga Fin[ska]
 330 *grenar* || folkslag
 331 *öfverensstämma* || ~ till språk, seder och lefnadsätt

51

52

- 332 *Tscheremisserne* || till ~
 333 *troshkännelserne* || religionen
 334 *sin [...]* *hvilken* || 1. sina hedniska bruk, hvilka || 2. sin hedniska Gudalära, hvilka || 3. sina hedniska bruk, hvilka
 335 *den [...]* *Tscheremisserna* || Tschuwacherna och Tscheremisserna
 336 *hela antal* || antal
 337 Castrén added a question mark in the margin.
 338 Franz von Erdmann (1793–1862), German-born Orientalist and Professor of Oriental languages at the University of Kazan' in 1818–1845. Castrén visited him for the first time on 29 March/10 April in the morning. Rancken 1884: 15. (TS)
 339 *Glasovska* || uti
 340 5,399 || 5,400
 341 *Enligt [...]* *bostäder* || 1. Enligt egna berättelser utsträckte sig Wotjakernes bostäder wida sydligare || 2. Enligt Wotjakernes egna berättelser utsträckte sig deras bostäder
 342 *nödgades de wika* || 1. blefvo bortdrifna || 2. wek
 343 *Wotjakerne* || ~ både till språk, seder, religion och bostäder
 344 *af* || utaf
 345 *efter [...]* *vittnesbörd* || 1. efter utseende || 2. efter alla häfdetecknares vittnesbörd
 346 *folk* || stammar

53

någon mon Tscheremisserne³³². Ehuru till större delen döpta i den Grekiska troshkännelser³³³, skola äfven Wotjakerne ännu wara tillgifna sin³³⁴ hedniska religion, hvilken enligt Madame Fuchs, som äfven utgifvit en kort beskrifning öfver denna folkstam, är föga afvikande ifrån den³³⁵ Tschuwachiska och Tscheremissiska. Wotjakernes hela antal³³⁶ uppgifves till 100,000³³⁷, hvilka äro boende inom Guvernementerna Perm, Wjatka och Kasan. Deras hufvudsäte är enligt Erdmann³³⁸ Glasovska³³⁹ kretsen af Wjatska Guvernementet. Inom det Kasanska beräknas antalet af Wotjaker allena till 5,399³⁴⁰ själar. Enligt³⁴¹ Wotjakernes egna berättelser sträckte sig deras bostäder i fordna tider wida sydligare, men wid Tatarernas inbrott nödgades³⁴² de wika sig för öfvermakten och draga sig till mera nordliga nejder, för att genom sin allmänt erkända arbetsflit äfven rödja Perms och Wjatkas skogar.

54

Såsom nyss anmärktes, bilda Wotjakerne³⁴³ en öfvergångs-länk emellan Volga-stammen och den Permska. Begge dessa stammar hafva i äldre tider spelat en utomordenligt vigtig role i det östliga Rysslands historia. Denna del af landet bestod fordom af³⁴⁴ tvenne efter³⁴⁵ häfdetecknares vittnesbörd icke obetydliga Handelsmakter; neml[igen] den *Permska* eller *Bjarmelandska* i norr och den redan nämnda *Bulgariska* i söder. Den förra utgjordes af idel Finska folk³⁴⁶, hörande så väl till den Permska, som den Karelska stammen. Den sednare innefattade utom Bulgarer, hvilkas härkomst ännu icke är fullkomligt utredd, samtliga de Finska stammarne vid Volga. Om man nu å ena sidan också nödgas medgifwa, att ingendera af dessa makter bildat ett inom sig slutet helt, ett samhälle med gemensamma lagar och

institutioner, utan lefvat splittrade i smärre stammar med hvar sin särskildta chef eller Stam-furste till öfwerhufvud, så är å andra sidan afgjordt, att just dessa stammar grundlagt det östliga eller Cisuralska Rysslands första cultur. Det gäller om den Finska stammen öf-

55 ver-hufvud, att den utsått odlingens frö öfver hela³⁴⁷ norden. Ehvad stammens politiska bestämmelse äfven må varit, dess stora³⁴⁸ wigt och betydelse i kulturhistoriskt [hänseende]³⁴⁹ skall icke ens den obilliga hädforskning kunna jäfva. Om derföre någon rättwisa finnes på jorden, så måste den Finska folk-familjen³⁵⁰ i hela sin³⁵¹ utsträckning få³⁵² en plats i häfder-na sig tillerkänd. *Stor-Permien* och *Stor-Bulgar-ien* skall man åtminstone minnas, så länge Ryssland eger en historia, ty det östliga Rysslands äldre historia är deras, fastän denna, såsom sagdt, väsentligen är en kultur-historia. De första stegen till kultur äro åkerbruk och *handel*. Att de Finska stammarne inom Ryssland varit och ännu äro dess flitigaste åkerbrukare, är en känd sak. Hvad åter Bjarmalands

56 och Bulgariens handel ☞ beträffar, så vittna om dess betydenhet enstämmigt flere länders häfdateknare. Ingen ting är sannolikare, än att i äldre tider en handelsväg gick ifrån Hvita till Kaspiska hafvet genom Permiers, Bulgarers och Chasarers områden, samt att denna väg sedermera fortsattes åt norr ända till Norrige, samt³⁵³ åt söder till Indien. De³⁵⁴ widsträckta floder, af hvilka det östra Ryssland är genomskuret, gjorde en sådan handels-communication möjlig³⁵⁵. Wid samma floders bördiga stränder kunde äfven åkerbruket med framgång bedrifvas. Skogen är blott för vilden, för nomaden. Skogsmannen är och förblir främmande för culturen. Derföre träffa wi äfven de

- 347 *hela norden* || nordens drivvor
 348 *stora* || kulturhistoriska
 349 Castrén forgot to include this word.
 350 *folk-familjen* || stammen
 351 *sin* || dess
 352 *få* || ~ sig
 353 *samt* || och
 354 *De* || Det är
 355 *möjlig* || 1. lätt ~ || 2. gunstig

- 356 *haf* || sjöar
 357 *bodde fordom* || 1. ~ || 2. hafva
 358 *antingen* || af
 359 *benämna* || Kom[y]
 360 (*Finn.*), || ~ *tschattse* (Lapp.)
 361 *Wasser* || watten
 362 *förändrad*. || ~ Vocal-förvandligarna oafsedt *har* är i Syrjänskan och Wotjakiskan
 363 *bortkastad* || 1. ~; <---> || 2. ~; i Syrjänskan och Wotjakiskan deremot *har*

☞ 57

Finska stammarne wid en mera framskriden odling bosatta vid floder, haf³⁵⁶ och sjöar. Såsom redan nämndt är, har Wolga sedan urminnes tider warit medelpunkten för Tschuvascher, Tscheremisser och Mordviner; ☞ den Permska stammen har tillhört Kamas och Dvina's flodområden; den Ugriska stammen, bestående af Voguler och Ostjaker, är concentrerad wid Ob-floden; Karelarne bodde³⁵⁷ fordom vid Dvina och Hvita hafvet, Wesserne vid Onega och Bjelosero m. m. Häraf förklaras vidare den anmärkningsvärda, men hitintills mig vetterligt ej anmärkta omständighet, att åtskilliga Finska folkstammar bära sitt namn antingen³⁵⁸ efter ett bestämdt vattendrag, eller helt obestämdt låta ordet watten ingå i benämningen. Så kalla sig Ostjakerne *Chondy-chuj* eller *Aschuj*, d. ä. folk af Konda eller Ob; Permierna benämna³⁵⁹ sig *Komy* af Kama-floden; *Mordwa* betyder vi vocis: folk vid wattnet; *Syrjäner*, *Mokschaner*, *Petscherer* m. m. äro idel benämningar, tagna af vattendrag. Af ordet *watten* låta äfven namnen ☞ *Voter*, *Wotjaker* och *Wesser* lämpligast härleda sig. Detta ord betyder i särskildta Finska språk: *wa* (Syrj.), *wu* (Wotjak), *vit* (Tscher.), *vesi*, eg. *wete* (Finn.),³⁶⁰ *wäd* (Mord.), *tschattse* (Lapp.) o. s. v. Samma ordstam förekommer och i flere Indo-Germanska språk, t. ex. *Wasser*³⁶¹, *vatten*, *вода* o. s. v. I de Finska språken har, såsom anförda exempel utvisa, den ursprungligen tvåstafviga stammen blifvit på olika sätt förändrad.³⁶² För att ej tala om de wanskliga vocal-ombyten och i Tscheremissiskan och Mordvinskan endast slutvocalen bortkastad³⁶³. Dessutom har i Syrjänskan och Wotjakiskan äfven *t* blifvit förvandlad till en aspiration, hvilket är en i alla Finska språk mycket wanlig sak. Att äfwen i

☞ 58

59 sistnämnda språk *t* ursprungligen tillhört stammen, bevisas icke allenaft genom jämförelsen med Lappska³⁶⁴, Finska och andra språk, utan ock genom den allmänna egenskap i de Finska språken, att med undantag af pronomina och particlar ett ursprungligt³⁶⁵ stamord ej³⁶⁶ är enstafvigt, så framt deri icke³⁶⁷ förekommer en lång vocal eller en diphthong. Följaktligen måste man för den närvarande stammen *vu* i Wotjakiska supponera en ursprungligare form: *wut*, *wuti*³⁶⁸. Och när Wotjakerne kalla sig sjelfva *Wut* (*Ut*) eller *Wutmort*, så betyder denna benämning, lika som Mordwa, helt enkelt *folk vid watten*. Samma betydelse har sannolikt äfven namnet *Woter*, ehuru de sjelfva kalla sig *Watjalaiset*, äfvensom *Wesser*, af *wesi*.

60 En annan omständighet är likaså vigtig i fråga om de Finska folkslagens benämningar. Liksom Samoieder och många andra vilda folkslag hafva äfven³⁶⁹ den Finska stammarna ursprungligen betecknat sig med den allmänna benämningen af *menniskor*. För³⁷⁰ det närvarande ega³⁷¹ de wisserligen ett specifikt namn, men hos³⁷² några bland dem kan benämningen³⁷³ *menniska* ännu icke tilldelas andra, än blott infödingar. Så betyder i Syrjänska ordet *mort* på en gång *menniska* och en *infödd Syrjän*, men individer af olika stam benämnas *jös* eller *jös mort*, och i pluralis *voityr* eller *voityrjas*, främlingar, i motsatts mot *mortjas*³⁷⁴, *menniskor* eller Syrjäner. Likaså kallar³⁷⁵ Tscheremissen sig sjelf *Mara*³⁷⁶, *menniska*, men utländningen benämnes *edem* af det Tatariska *adam*³⁷⁷. Olonesarnes benämning *Lyyti* af *люды*, *folk*, är förmodligen en öfversättning af något inhemskt³⁷⁸, härmed liktydigt ord. Jag återkommer till de nyss ifrågakordna orden

- 364 *Lappska* || andra språk
 365 *ursprungligt* || stam[ord]
 366 *ej* || aldrig
 367 *icke* || ej
 368 *wuti* || ~, hvaraf sedermera man ganska naturligt härleder <fo- - ---->
 369 *äfven* || de[n]
 370 *För* || Ehuru
 371 *ega de wisserligen* || ega wisserligen de flesta Finska stammar
 372 *hos [...] kan* || ännu kan
 373 *benämningen* || 1. ordet || 2. namnet
 374 *mortjas* || Syrjän
 375 *kallar* || ~ sig
 376 *Mara* || *Maara*
 377 *adam* || ~, m<-> som
 378 *inhemskt [...] liktydigt* || dermed liktydigt

- 379 *mara* || *maara*
 380 *mart* || *maart*
 381 *Mara* || *Maara*
 382 *öfvergår* || 1. uttala || 2. ~ lätt och blir
 383 *Marja* || *Maarja*
 384 *som* || 1. och b || 2. samt
 385 *kan* || för[wandlas]
 386 *Merja* || *Meerja*
 387 *det gamla* || 1. det nuvarande || 2. <de tu dem>
 Castrén added a question mark in the margin here.
 388 *samma* || lika
 389 *kan* || är <->
 390 *Tscheremisser* || Syrjäner
 391 *Finsk* || gren af den
 392 *folk på landet* || landt-folk
 393 *wid* || af
 394 *haft [...]* *wattendrag* || bott wid Wolga
 395 *genealogie* || 1. ur[sprung] || 2. st[amförwandtskap] || 3. ursprung och stamförwandtsk[ap]
 396 *tillräckliga* || nödiga <s---->
 397 *men om* || 1. men hvad h[är]af || 2. men häraf är <-->
 398 The date is according to New Style (Gregorian), because Castrén later dated also his diary entry in Perm' on 5 May. See also Castrén's letter to Rabbe on 29 April/11 May 1845 in the volume of letters in this series.
 399 This and the following paragraph mainly follow Castrén's letter to Rabbe, 29 Apr./11 May, 1845. See the volume of letters in this series.
 400 Bergstadi did not written daily either, but in spite of that he sent quite a long description of the month. Some quotations are worthwhile here.
 On 4/16 Apr.: "Det ställe, der vi här bo, är ett stort värdshus, det bästa i staden, tillhörig en viss Hedler. Den 12 inflyttade vi uti ett mindre rum, för hvilket vi betala 75 Rubel i månaden jemte åtföljande

62

63

mort (*mord*, *murt*) och *mara*³⁷⁹. De äro ursprungligt ett och samma ord samt beslägtade med det Persiska *märd*, eom äfven betyder menniska. Här har uti Tscheremissiskan åter *t* i slutet bortfallit (*mart*³⁸⁰) och stammen derpå antagit ett schevatiskt *a* till följe af de Finska språkens allmänna sträfvan efter tvåstafviga rötter. Det sålunda uppkomna *Mara*³⁸¹ öfvergår³⁸² efter det Ryska uttalet nästan ovilkorligt till *Marja*³⁸³, som³⁸⁴ till åtskillnad ifrån nomen propr[ium] *Märja* lätt kan³⁸⁵ förwandlas till *Merja*³⁸⁶. Detta namn bär hos Nestor ett Finskt folk, som skall hafva bott väster om Tscheremisserne i trakten af det gamla³⁸⁷ Rostoff. Då nu detta ur historien allaredan försvunna folk eger samma³⁸⁸ namn med sina grannar Tscheremisserna, så kan³⁸⁹ med 63 skäl antaga, att berörda folk antingen varit Tscheremisser³⁹⁰ eller med dem nära beslägtad stam. En annan jemväl försvunnen Finsk³⁹¹ folkstam, benämnd *Muroma*, bodde söder om *Merja* eller väster om de närvarande Mordwinerna, i den nejd, hvar-est staden *Murom* nu är belägen. Ordet *Muroma* är sammansatt af *mur*, hvars släktskap med *mort*, *murt* är omiskännelig och *ma*, jord, land. I ordagrann öfversättning betyder såleder *Muroma* folk³⁹² på landet, i motsatts mot *Mordwa*, folk wid³⁹³ watten 63 drag, den andra (*Muroma*) åter varit derifrån afstängd. Ingen ting kan wara sannolikare än detta, men för att till full klarhet bringa *Merja*- och *Muroma*-folkens genealogie³⁹⁵, borde man noggrannt undersöka alla ortsnamn af icke-Rysk härkomst, som tilläfventyrs ännu förefinnas inom gränserna

för hvardera folkets fordna hemwißt. En sådan undersökning hade jag redan påbegynt, men nödgades i brist på tillräckliga³⁹⁶ lexicaliska hjälpmedel afbryta densamma. Så mycket finner man med lätthet, att i de fordna Merja och Muroma-länderna finnes ett stort antal ortsnamn, lånade ur den Finska språkstammen, men³⁹⁷ om några bland dem uteslutande tillhöra Mordviner och Tscheremisser, är en sak, som jag 64 nu icke förmår utreda.

65

*Kasan d. 5. Maj.*³⁹⁸

En³⁹⁹ hel månad har jag lefvat i Kasan, men om denna månad är ej mycket att minnas.⁴⁰⁰ Medan himmelens tårar fallit digra öfver jorden och Kasans gator varit öfverdragna med en Sodomitisk smörja, har jag troligen suttit på min kammare och dragits med hvarjehanda vedermodor, dem icke att förtiga, som åtfölja⁴⁰¹ födelsen af en ny bok⁴⁰². Men det⁴⁰³ oakadt har jag likväl haft mina tidsfördrif. Så bör det ej [förtigas]⁴⁰⁴, att jag varit i nåder upptagen hos⁴⁰⁵ Fru Fuchs (att icke tala om hennes man bihanget) och med mycken munterhet betraktat på fogelsfjädrarna i den vittra Madamens nattmössa, att jag⁴⁰⁶ plägat ett förtroligt umgänge med den <-----> Orientalisten Erdmann, som i⁴⁰⁷ dessa dagar erhållit concilium abeundi ifrån 66 det Kasanska Riket, att jag hos Latinaren Vater⁴⁰⁸ hört den thesen både på Latin och Grekiska försvaras: "Horatius castus, Sapho non meretrix", att jag af tandwerk ej kunnat biviða Madame Ka<--->lottis concert, att jag trots all tandverk och all werldens dy hvarje dag uppehållit mig en stund wid den Tatariska fästnings-vallen och njutit af den sköna utsigten åt⁴⁰⁹ Wolga. Mitt litterära umgänge

middag och uppässning. Det är på de Ryska värdshusen vanligt att man måste requirera och följaktligen skildt betala för allt det minsta. [...] Detta har också till följd att de resande vanligen sjelf äro försedde med allt hvad de möjligen kunna medföra. [...] [S]å gjorde vi också längre fram. Ifrån Nischegorod hit-åt lågo vi blott hos bönder, hvilket naturligtvis blef högst billigt.

Dessa dagar hafva ej haft mycket att erbjuda. Till det mesta hafva vi sutit hemma [...]"

On 11/23 Apr.: "Vårt vanliga göra är att efter kl. 12 på dagen och 6 om aftonen vandra omkring fästningen på vallen utanför muren och på gatan Woskresenskaja, den förnämsta i staden, som nu redan är något folklik. Der svänga sig Kasans lejon och vi lejon göra så med. [...] Castrén har haft svårt att få sig någon Tscheremiss, ty de lefva ej i städerna utan, likasom Tschuwascherne, på landet. Flere hugade spekulanter hafva infunnit sig, men de hafva varit dels Tatarer dels Ryssar som lärt sig några ord Tscheremissiska. Slutligen fick Alcenius tag uti en infödd Tscheremissgosse, hvilken är skrifvare vid Palata. Han är mycket qvick och pfiffig. Arbetet fortgår således raskt."

On 29 Apr./11May: "Castrén har varit plågad af allehanda krämpor, hæmorrhoider, rheumatism, tandvärk och dålig mage. [...] Emedan gatorna blifvit alltmera torra, hafva vi kunnat göra allt längre utflygter. [...] I flera omgångar hafva vi besökt Sennaja för att få oss en Tarantas. Slutligen bestämde sig Castrén för en, som kostar 100 Rubel. I morgon skall det bära af, [...] Rancken 1884: 17–21.

401 *åtfölja* || ~ på

- 402 Mari grammar, published in 1845. See the volume on the Mari language in this series. In his letter to Sjögren, 26 Apr./8 May 1845, Castrén mentions also his unstable health as an important factor keeping him inside. See the volume of letters in this series.
- 403 *det [...] ej* || å andra sidan bör det ej heller förtigas
- 404 Verb is missing in mscr.
- 405 *hos Fru* || af Mada[me]
- 406 *jag* || ~ äfven
- 407 *i [...] erhållit* || fått sig ett
- 408 Bergstadi in his diary on 4/16 Apr.: “Castrén bivistade en disputation hos Professor Vater, der mycken lärdom utvecklades. [...] Söndagen d. 13 var Castrén hos W[erkliga] St[ats]Rådet Fuchs.” Rancken 1884: 17.
- 409 *åt* || af
- 410 *Dessutom* || Derjem[te]
- 411 *jag* || man
- 412 *ett ord* || någon ting
- 413 *vore detta* || 1. borde man || 2. borde jag tala om
- 414 *Bland* || Ty
- 415 *infödda Österländningar* || infödingar
- 416 The same person as Aleksandr Kazembek, see following note.
- 417 Mirza Muxammed Ali (Aleksandr Kazimovič) Kazem-Bek (1802–1870), an Azerbaijani-Iranian Orientalist, historian and philologist in Kazan’. Арапов 2008. (TS)
- 418 *en* || den

✠ 67

har jag hufvudsakligen plägat med Tschermisser och Tatarer. Dessutom⁴¹⁰ har jag tillbragt några glada stunder med tvenne Finska vänner, neml[igen] Mag[ister] Alcenius och Ryska språkläraren Avellan, hvilka en längre tid uppehållit sig i Kasan för att lära sig det Ryska tungomålet. Min reskamrat Pastor Plathan, ✠ som insjuknade på resan ifrån P[eters]burg till Moskva, nödgades jag kvarlemna hos den Finska student-colonien i sistnämnda stad. Någon tid derefter sammanträffade vi åter i Kasan och lefde ännu några glada dagar tillsammans. Derpå for Pastorn all werldens väg, hvilken war ungefär densamma, som jag om några dagar ärnar beträda, d. ä. till Sibirien.

✠ 68

Skulle jag⁴¹¹ vilja säga ett⁴¹² ord om Kasan på fullt allvar, så vore⁴¹³ detta om universitetet. Bland⁴¹⁴ alla werldens universiteter gifves det sannolikt intet enda, hvarest den Orientaliska litteraturen skulle med större ifver handhavas, än wid det Kasanska. Här finnas lärare uti Arabiskan, Armenianskan, Persiskan, Sanscrit, Mongoliskan, Turkiskan, Chinesiskan, ✠ Mandschuriskan. Bland antalet af Professorer och andra lärare äro somliga infödda⁴¹⁵ Österländningar t. ex. Chadshi-Mir-Abutalib Mir-Mominoff, Mirsa Abd-Ussatar Kasembek⁴¹⁶, Muchammed-Ali Machmudoff, Alexander Kasembek⁴¹⁷. Stora summor äro anslagna till bildande af Philologer genom resor i Orienten. För det närvarande vojagera tvenne unga litteratörer ifrån detta universitet uti Arabien och Persien. En tredje är utskickad på tio år till China för att lära sig de Mongoliska, Chinesiska och Tibetanska språken. Man må ej tro, att allt detta göres för en⁴¹⁸ så kallad tolk-lärdom. Kasanska Universitetet räknar bland sina Orientalister män af Europeiska

- 69 ryktbarhet, och jag är fullkomligt öfvertygad⁴¹⁹ derom, att här⁴²⁰ ännu i framtiden de allra viktigaste problemer med afseende å Orienten skola komma att lösas.⁴²¹ Den förberörda missionen till China afser, såsom man redan finner af sjelfva ändamålet för densamma, att problem af det allra högsta vetenskapliga intresse. Speciellt rör denna mission oss⁴²² Finnarnar vida närmare, än de våra lärda medgifva⁴²³, om också hela Europa vore derom ense. Saken är nemligen den, att man på goda grunder antagit en förvandtskap mellan den Finska och Turk-Tatariska stammen. Twertemot⁴²⁴ Claproth och andra äldre så väl natur- som språkforskare hafva nyare författare och bland dem i synnerhet *Erdmann* i Kasan sökt bevisa, att Mongolerna till sjelfva sitt ursprung äro Turkar, således äfven med Finnarne beslägtade. Till samma resultat ledes man⁴²⁵ ock⁴²⁶ genom den Samojediska folk-familjen, som å ena sidan är beslägtad med den Finska, och å den andra sannolikt äfven med Mongoliska. Den Chinesiska missionen skall nu säga oss, om vi kunna hysa⁴²⁷ någon förhoppning om⁴²⁸ audiens i det himmelska riket. Wi äro derifrån tills vidare uteslutna icke blott genom den stora muren, utan äfven genom en väg, nästan lika mödosam som den i Kalewala besjungna Pohjola-wägen⁴²⁹. Innan wi kunna tänka på att klättra öfver muren till China, om wi annars någonsin kunna tänka derpå, så måste vi åtminstone hafwa utrett, i hvilket förhållande Finskan står till Mongoliskan. Detta kan ske genom särskildta medel, t. ex. 1°) att genom Samojediska söka förmedla en slägtskap emellan Finskan och Mongoliskan, 2do) att anställa ett comparativt studium af de Mongoliska, Finska och Turk-Tatariska språken. För en
- 70
- 71

- 419 öfvertygad derom || öfvertygad
 420 här ännu || här skola
 421 The Department of Oriental Languages was moved from Kazan' to St Petersburg in 1854. Ahlqvist 1986: 124. (TS)
 422 oss || äfven ~
 423 medgifva || skulle ~
 424 Twertemot || 1. Nu || 2. Twertom
 425 man || jag
 426 ock [...] Mongoliska || genom Samoiederne, som å ena sidan äro beslägtade med Finnarne, och å den andra sannolikt äfven med Samoiederne
 427 hysa || ega
 428 om audiens || att blifva intagna
 429 Kalewala: XVII: 90–192.

- 430 *höra till* || *ligga i*
 431 *öfver* || *af*
 432 Hans Conon von der Gabelentz (1807–1874), a self-taught German linguist who had published a grammar of the Iz'va dialect of Komi in 1841 and a Mordvinian grammar in 1845. He did his most important work in the research of Malaysian and other Asian languages. Brockhaus Enzyklopädie 6: 709 [Gabelentz]; Leskien 1878. (TS)
 433 *öfver* [...] *stam* || i samma riktning
 434 *sedan* [...] *tid* || redan länge
 435 *Grammatik* || Finsk-Tatarisk ~
 436 *är* || kan vara
 437 *män* || ~ med
 438 *ifrågavarande forskning* || studier af anförd art
 439 *lärer* || saknas

72

ännu mera omfattande kännedom af vårt förhållande till Orienten wore det äfven af vigt att med hvarandra sammanhålla de Finska, Tungusiska och Mandschuriska språken. Huru som hellst dessa forskningar komma att utfalla, så måste de i hvarje fall gå fram, ty höra⁴³⁰ till tidens kraft och historien kan ej längre umbära deras resultat. Derföre se vi redan i Tyskland män af utmärkt <dugli>ghet egna sig åt dylika forskningar. Såsom bekant är, har F. H. Müller utgifvit tvenne delar af en historiskt-geographisk beskrifning öfver⁴³¹ samtliga de till Finska stammen hörande folkslag. I philologiskt hänseende eger man af Gabe[le]ntz⁴³² förtjens[t]fulla Grammatikor öfver Mordvinskan och Syrjänskan samt dessutom smärre afhandlingar öfver⁴³³ andra språk tillhörande samma stam. Siåtnämnde författare yttrar i företalet till sin Mordvinska Grammatik, att han sedan⁴³⁴ en längre tid äfven är selsatt med förarbeten till en comparativ Grammatik⁴³⁵ öfver den Finskt-Tatariska språkstammen, hvilken han näst de Indo-Germaniska och Semitiska stammarna med allt skäl anser för den wigtiga⁴³⁶. Att utlänningen börjat skänka äfven vår folkstam sin uppmärksamhet är⁴³⁶ godt och hugneligt, om det ändock måste vara så, att vi icke ens på vår egen grund kunna gå ett steg framåt, utan att Tysken leder oss vid näsan. Bättre wore det likväl för saken och vår egen ära, om våra egna män⁴³⁷ ville med allvar slå sig på ifrågavarande⁴³⁸ forskningar. I Kasan finnes tillfälle att bedrifva många hithörande studier, och att återkomma till Kasan, dertill lärer⁴³⁹ tillfälle ej heller saknas.

73

74

*Resan från Kasan till Perm.**Perm d. 5 Maj 1845 [g. st.].*⁴⁴⁰

Den 1. Maj (g. st.) sutto några Finska vänner och⁴⁴¹ språkade tillsamman vid ett glas *Donskoje* i N. 12 af Heidlerska restaurationen i Kasan. Twenne bland dem voro stadda på en tre-årig resa till Sibirien; de två öfriga skulle efter en tvåårig vistelse i Ryssland innan⁴⁴² kort återse fädernejorden. En främmande åskådare skulle tvifvelsutan hos de begge paren rätt väl kunnat urskilja de olika känslor, som så olika förhållanden nödvändigt måste framkalla. Men då glädje och sorg, hopp och saknad på sådant sätt sammanträffa, kunna de i längden ej trifvas väl tillsamman, utan upplösa sig då⁴⁴³ gerne i det slags sinnesstämning, som kallas humor och i sig innehåller hvardera motsattsen. Det Finska lynnet eger allt sedan vår oltfader Wäinämöinen och hans ärade⁴⁴⁴ vän Lemminkäinenens tider en så afgjord fallenhet för det humoristiska. Hos somliga naturer⁴⁴⁵ är denna egenskap så genomgripande, att man⁴⁴⁶ alldrig hör dem yttra den enkla tanke utan⁴⁴⁷ en <----> humoristisk anstrykning. Och⁴⁴⁸ om de af förhållanderna⁴⁴⁹ stundom tvingas att tala efter det vanliga mennisko-sättet, råka de ovilkorligen ur concepterna, äro tafatta och hållas för dumma, men äro icke dessto mindre snillen i sin *genre*. Ett sådant lynne befann sig äfven bland de fyra af sluppen sammanförda wännerna. Mannen var i Kasan allmänt känd under namn af den gamla Svensken (Staroj Schwed), förmodligen af den anledning, att han i en stadsdel, benämnd Mokraja, vid något tillfälle skall varit nödsakad att med eftertryck försvara det Svenska namnets ära. Den gamle

75

- 440 Old Style, cf. Kazan', 5 May above.
 441 och || til[lsamman]
 442 innan [...] återse || nu snart återvända till
 443 Mscr: då struck out in pencil
 444 ärade || goda
 445 naturer || karakterer
 446 man [...] hör || de alldrig kunna
 447 utan || ~ att gifva den
 448 Och || 1. Om || 2. När
 449 Sic.

- 450 *nu [...]* förmedlare || således en betrakt[are]
 451 *alltid i* || i
 452 *stadigt* || visst
 453 *begreps det* || begrep man
 454 *uthärda* || tåla
 455 *muntrande* || ~ för en arm Sibiria-farare
 456 *att* || d[et]
 457 *till [...]* wid kaffe-koppen || till ända wid kaffe-koppen
 458 *etc.* || 1. ~ || 2. eller af
 459 *deröfver.* || ~ Ty hvad det beträffar, att i sådana knut-sällskaper de ömkligaste scandalösaste historier upptänkas uppspinnas
 460 *fenomen* || 1. cotterier || 2. samfund och lärda
 461 *vara [...]* samfund || tillhöra något cotterie
 462 *en [...]* personer || den och den saken, om den och den person m. m.

76

Svensken var nu⁴⁵⁰ såsom en förmedlare af motsatta sensationer, en alldeles oundgänglig person i vår lilla krets. Främmande för allt narraktigt jäktande efter qvickheter, talade han skämt på fullt allwar och lade alltid⁴⁵¹ i sina ord ett stadigt⁴⁵², reelt innehåll. När han t. ex. utbredd sig öfver Finsk skinka, Finsk ost och Finsk wänskap, begreps⁴⁵³ det utan möda, att allt detta var någon ting ganska godt och bastant, men att man ändock efter sin undfångna del rätt wäl kunde uthärda⁴⁵⁴ en liten fasta på saken. Ingen ting kunde likwäl wara mera muntrande⁴⁵⁵, än att⁴⁵⁶ höra den gamla Svensken afslöja det Finska kotteri-lifvets mysterier, eller huru som befryndade själar i det lofvända ändamål att få tiden till⁴⁵⁷ ända, sluta sig till h[varan]dra och sedan wid kaffe-koppen, tddy-glaset, ölstånkan etc.⁴⁵⁸ med vigtig min resonera öfver all werlden i allmänhet och hvarje enskildt i synnerhet. Den gamla Svensken utlade detta med all möjlig episk lugn och hållning, liksom sjelfva saken ej heller förtjenar, att någon förar⁷⁷ sig deröfver.⁴⁵⁹ Twertom måste man glädja sig öfver tillvaron af slika fenomen⁴⁶⁰, så menade åtminstone den gamla Svensken, ty då man besinnar den verkliga fattigdom på goda Tidningar i landet, så skulle i sanning mycket enfalldigt utan att vara⁴⁶¹ upptagna i ett lärdt samfund, aldrig veta, hvad de skola tro om en⁴⁶² hel hop med saker och personer. I sådan anda lät den gamla Svensken sin humor flöda, oss allom till tröst och uppbyggelse. Esomoftast blef han likwäl afbruten af en om sina drickspeningar högst angelägen person, som förkunnade, att hästarne längesedan stodo förespända. Redan lutade också den sista berättelsen mot sitt slut och allas ögon woro riktade på den sista tåren i glaset, då för

- 78 första gången på en hel månad någon⁴⁶³ främmande röst i korridorren hördes fråga efter N° 12. Alla reste sig upp, allas blickar⁴⁶⁴ riktades mot dörren och in trädde en resande man i Rysk militär-uniform. Denne man var ingen annan, än Lieutenant Erikson, hvilken jemte⁴⁶⁵ hustru och svärmor befann sig på en resa till Ochotsk. Man tänke sig⁴⁶⁶ Eriksons öfverraskning, då han i följe af någon fallsk uppgift kommer till wårdshuset att träffa⁴⁶⁷ en Engelman, som skulle⁴⁶⁸ önska sig rese-sällskap till Sibirien, och oförmodadt⁴⁶⁹ befann sig i en krets af landsmän. Nu börjades⁴⁷⁰ naturligtwis ett nytt glam, nya historier, uppdukades,⁴⁷¹ Eriksons rese-äfventyr afhördes⁴⁷²; men då likwäl allt i werlden har en ända, måste⁴⁷³ vi tvenne Sibiria-farare slutligen gifva vika för vår nya landsman i några timmars besittning⁴⁷⁴ åt våra Kasanska wänner och afreste, efter 79 att hafva gifvit⁴⁷⁵ Erikson det löfte att afvänta⁴⁷⁶ honom någonstädes under resan.

Den 1. Maj alltså reste⁴⁷⁷ jag ifrån Kasan. Såsom hvar man vet äro de Ryska vägarna ännu wid denna årstid⁴⁷⁸ högst⁴⁷⁹ ojemna och nästan⁴⁸⁰ ofarbara. Följakteligen måste min bräckliga lekamen, som redan i Kasan blifvit utmattad genom sjukdom och ett stillasittande Studerkammar-lif, lida omenskligt af den idkliga skakningen i ett obeqwämt equipage. Guvernören i Kasan hade wäl gifvit mig en rekommendation, hvarigenom jag utan särdeles omständigheter kunnat⁴⁸¹ nedsätta mig uti någon by och afbida bättre wägalag, men då man har ett ändamål för sin resa, äro sådana uppehåll 80 alltid⁴⁸² ledsamma på vägen. Dessutom hade ock den gamla Svenskens humor så besmittat mitt sinne, att jag blott tänkte på den wackra⁴⁸³ visan: "lid o dödlige, det är

- 463 någon || en
 464 blickar || ögon
 465 jemte || med
 466 sig || var
 467 träffa || uppsöka
 468 skulle önska || önskade
 469 oförmodadt || helt ~
 470 börjades naturligtwis || börjades
 471 uppdukades, || ~ af den nya ankomsten
 472 afhördes || 1. ~ med o || 2. ~ med lust och glädje
 473 måste [...] vika || lemnade vi tvenne Sibiria-farare
 474 besittning || ode
 475 gifvit [...] löfte || öfverenskommit med Erikson
 476 afvänta || afbida
 477 reste || afr[este]
 478 årstid || tid
 479 högst ojemna || 1. ännu knapt farbara || 2. högst ojemna och <---->
 480 nästan ofarbara || svåra att <befara>
 481 kunnat || hade
 482 alltid [...] vägen || på vägen alltid ledsamma
 483 wackra || gamla

- 484 *nu* || *min*
 485 *ögonen* || *mina ögon*
 486 *förskaffa* || *taga*
 487 *nejden* || *den nej*
 488 *Detta [...] synnerlig* || 1. Härtill behöfdes i det hela taget ingen stor ||
 2. Detta [...] särdeles
 489 *genom* || *öfver*
 490 *steg* || *for*
 491 *sedan* || *så*
 492 *blifva* || *äro*
 493 *tröttsamma* || *tröttande för ögat*
 494 *marken* || *de*
 495 *en [...] apathisk* || *samma slags apathiska*
 496 Bergstadi seems to have had more positive feelings during the journey. Rancken 1884: 21–22.
 497 *i* || *med*
 498 *kullar* || *byar*

81

din lott!” och med ett orubbligt lugn uthärdade den (högst ointressanta och alldeles) opoetiska landsväga-torturen. Detta var nu⁴⁸⁴ en plåga. En annan uppkom genom en häftig och kylande motwind, som dref emot ansigtet hvirflande moln af fin flygsand. Så svårt det än war, sökte jag likwäl hålla ögonen⁴⁸⁵ öppna och förskaffa⁴⁸⁶ mig en öfversigt af nejden⁴⁸⁷, som jag bereste. Detta⁴⁸⁸ kostade i och för sig ingen synnerlig ansträngning, ty naturen var sig temligen lika öfverallt. Man for genom⁴⁸⁹ en widsträckt slätt öfver ängar och åkerfält, steg⁴⁹⁰ på en kulle, sandig och skoglös, kom åter på ett fältt, sedan⁴⁹¹ på en kulle och så hela dagen igenom. Sådana nejder blifva⁴⁹² i längden obeskrifligt tröttsamma⁴⁹³, i synnerhet då marken⁴⁹⁴ ännu ej upplifvas af vårens grönska. De smitta (ovilkorligen) sinnet med sin egen gråa färg, och försätta betraktaren i en⁴⁹⁵ odräglig apathisk sinnesstämning.⁴⁹⁶ Dock hände det mig understundom, då jag såg ridande Tatarer på blixtsnabba springare ränna utöfwer de vidsträckta stepperna, att jag wäcktes ur min dwala och önskade, att fältet wore än större. Likaså när jag ifrån en högt belägen kulle i⁴⁹⁷ ett ögnakaft öfverskådade en mängd Tatariska byar med sina spetsiga, skyhöga kyrktorn, der icke en ljudande malm, utan en lefvande stämman förkunnar, att ”Gud är stor” och kallar Allahs barn till andakt och bön, wille jag hafva bort alla de kullar⁴⁹⁸, som skymde utsigten öfver andra byar. Ett angenämt nöje beredde mig sjelfva genomfarten i de Tatariska byarna. Att se frodiga Tatarer yfvas i sina vida chalater och blygsamma Tatarskor hölja sina fagra anleten med hvita slöjor, sådant war åter af ovana en smula pikant, och jag hann ej heller ledsna dervid, emedan den Tatariska

82

befolkningen snart upphörde. Efter en resa af något mera än 100 verst lemnade jag det Kasanska Guvernementet, och i Wjatka ser man ej mera Tatarer, utan till en början Tscheremisiska, Ryska och Votjakiska fysiognomier. Längre fram i Malmyschska samt i synnerhet inom den Glasowska kretsen blifva Votjakerne det rådande folket. Dessa utgöra, såsom bekant är, en gren af den Permska stammen, och äro för reften ett stilla, godt och idogt folk. Under hela 83 resan genom Wotjakernes område vistades jag med min andliga varelse i Finland. Att⁴⁹⁹ framkalla hvarjehanda fosterländska illusioner, dertill war först och främst naturen utmärkt gynnande, ty här såg jag floder⁵⁰⁰, skogar, kärr, moar, höjder och dalar af nästan samma beskaffenhet, såsom i Finland. Widare war det ock i grunden samma folk, som bebode hvardera landet. Jag vill ej orda om den philologiska ofverensstämmelsen emellan hvardera folket, ännu mindre om den physiognomiska och craniologiska, utan blott om den anthropologiska, den allmänt menskliga. Denna öfverensstämmelse röjer sig öfverhufvud i ett stilla,⁵⁰¹ sedligt och ärbart lefverne, vida 84 skildt ifrån allt, hvad man i Ryssland, särdeles i det närbelägna Kasanska Guvernementet är van att se och erfara. Således märkte⁵⁰² jag i byarna inga dagdrifvare, inga nyfikna åskådare, inga skrälände fyllhundar, inga tiggare och specularanter;⁵⁰³ en och hvar tycktes vara stadd i sina laga värf och förrättningar. På stationerna blef jag⁵⁰⁴ ej här, liksom annorstädes, öfverlupen af näsvisa och larmande⁵⁰⁵ hyrkuskar, utan allt gick för sig i största stillhet. Ingenstädes blef jag uppdragen, allt utom skjutslegan betaltes efter godtycke och knot yttrades alldrig. Utan att på förhand betinga sig arfwode

- 499 Att [...] gynnande || Här war först och främst naturen utmärkt på ett ovanligt vis egnad att
 500 floder || höjder
 501 stilla, || stilla och
 502 märkte jag || såg man
 503 specularanter; || ~ utan
 504 jag || man
 505 larmande || bullersamm[a]

- 506 *känsla* || tac[ksamhet]
 507 *kulna* || ~ och
 508 *ser öfverallt* || 1. ser redan || 2. ser
 509 *formation* || ~, större och smärre
 bäckar bryta sig fram emellan höj-
 derna
 510 *I följe* || I och för sin
 511 *benämningen* || <----->
 512 *Det [...] fordom* || 1. Fordom sträck-
 te sig den Permska befolkningen ||
 2. Fordom sträckte sig detta land
 <-----> allt ifrån
 513 *är [...] befolkningen* || äro Permierne
 514 *områden* || orter
 515 *Perm.* || ~ Om
 516 *eger [...] läge* || 1. är ganska wäl be-
 lägen || 2. njuter

✠ 85

för gifna uppdrag, uppfyllde Wotjakerne med den största tjenstaktighet alla mina önskingar, och den allra ringaste wedergällning emotogs med en oskrymtad känsla⁵⁰⁶ af tacksamhet. Sådan fann ✠ jag Wotjaken – from, enkel och oskuldsfull, liksom vår Finska bonde. Måhända hade jag dock sett alltsamman i en annan dager, om ej jußt inom det Wjatska Guvernementet vårens hulda genius hade för första gången på detta år hellsat mig med sina milda vinder, sina ljufva dofter, sina lätta fjärlar och sitt herrliga solsken. I två dagar fick jag njuta allt detta i ymnigt mått, men under loppet af den tredje nådde jag det Permska Guvernementet, och här mötte mig en grå himmel, kulna⁵⁰⁷ vindar, snödrifvor och ett annat mennisko-slägte. Så mycket är dock wisst, att sjelfva naturen i Perm är wida mera storartad, än uti Wjatka. Den Uralska terrassen tager sin början, man ser⁵⁰⁸ öfverallt colossala höjder af ✠ skroflig och ojemn formation⁵⁰⁹. I⁵¹⁰ följe af landets upphöjda karakter har man äfven härledt benämningen⁵¹¹ *Perm*, *Permia*, *Bjarmia* af det Finska *Waaramaa*, d. ä. ett bergigt land. Naturligare är dock i philologiskt hänseende ordets härledning af *Perämaa* – en benämn[in]g, som förmodligen Savolotschanerne i tiden gåfvo landet, så wida det var beläget bakom deras område. Det⁵¹² Permska landet sträckte sig fordom söder ända till Kama-floden, men nu är⁵¹³ den Permska befolkningen af Ryssarne utträngd till mera nordligare trakter, wida utom de områden⁵¹⁴, hvilka jag nu genomreste. Sedan jag lemnat Glasovska kretsen i Wjatka, färdades jag en dag genom Ochanska kretsen af Permska området och kom så den 6. Maj till Guvernements-staden Perm.⁵¹⁵ ✠ Denna stad eger⁵¹⁶ ett angenämt läge wid venstra stranden

✠ 86

✠ 87

af Kama, men den bästa stadsdelen ligger ännu i ruiner efter en⁵¹⁷ stor brand, som för några år sedan öfvergick staden; och⁵¹⁸ hvad förstäderna beträffar, erbjuda⁵¹⁹ de en ömklig anblick af låga och jemmerfulla kojor. Om stadens innewånare kan ej sägas annat, än hvad som ländertill deras berömmelse. De hafwa i allt blifvit sin nationalitet trogna, men hysa äfven derföre en wiss superstitiös fruktan för utlänningen. När jag i går gjorde ett slag kring stadens gator,⁵²⁰ stadnade människorna af förvåning att begapa⁵²¹ mina glasögon och hela min utländska varelse. Härwid war jag i tillfälle att höra hvarjehanda frågor⁵²² och anmärkningar, beträffande min person, såsom: кто такой? Чертъ его знаетъ. Такого то прежде у насъ [не] бывало. I tvenne grupper talades till⁸⁸ och med om cholera och mordbrännare. En käring hade äfven⁵²³ den näsvisheten att emot⁵²⁴ min näsa säga åt sin granne: плюнь! För öfrigt har jag i denna stad ingen ting erfarit⁵²⁵, som kunde förtjena att omtalas. Här finnas likasom i andra städer större och mindre hus, bredare och smalare gator, kyrkor, torg och krogor, scholor, cancellier⁵²⁶, qvarnar, kasernar och tusen andra saker. Men hvad här icke finnes, är ett anständigt wärdshus, och derföre säger jag staden farväl, fastän Ericson ännu ej upphunnit mig.

- 517 *en stor* || den stora
 518 *och [...] förstäderna* || 1. förstäderna
 || 2. hvad åter förstäderna
 519 *erbjuda* || utgöras
 520 *gator*, || ~ och med glasögon på näsan
 521 *begapa* || se på
 522 *frågor och anmärkningar* || anmärkningar
 523 *äfven* || till och med
 524 *emot* || framför
 525 *erfarit* || sett eller ~
 526 *cancellier, [...] kasernar* || cancellier, kasernar

- 527 *hästarne* || mina hästar
 528 *porten* || porth[uset]
 529 *Studenter [...]* *sina* || Studenter för
 lika
 530 *wår-/wädret*

❖ 89 ❖

Tjumen den 13/25 Maj 1845.

❖ 90

❖ 91

I Perm väntade jag tvenne dagar på Erikson och ledsnade slutligen att vänta. När hästarne⁵²⁷ redan woro förespända och allt inpackadt, stånade en Kasansk Tarantas utanför porten⁵²⁸ till porthuset, och se! jußt denna war den väntade. Den innehöll utom Lieutenant Erikson hans unga Fru och gamla svärmor, den af alla Studenter⁵²⁹ i H[elsing]fors för sina lika billiga, som rundliga portioner wälkända Fru Kristén. En melancholisk känsla genomfor mitt innersta, när jag såg den goda Frun, hvilken i så många år moderligen sørjt för Student-corp-sens lekamliga förkofran, sitta blek och hopkrumpen i hörnet af en skakande tarantas. Jag beklagade den goda Frun, som för allt sitt väl-förhållande ej rönste ett bättre öde, än att ❖ på gamla dagar blifva wäderdrifwen till Sibiriens ödsligaste öknar; jag beklagade de arma Studenterna, hvilka nu vår Herre må skydda för hunger och dyr tid, då de ej mera hafva Fru Kristens mennisko-älskande hjerta att lita sig till i bedröfvlsens stunder. Öfwer detta sorgliga ämne kunde en skald författa en hel elegie, men jag tror mig hafva uppfyllt all rättfärdighet, då jag beledsagat den åldriga Frun på hennes, såsom det tyckes, siesta wandring öfwer de Uralska bergen. Oaktadt det sorgliga i min befattning, har dock kanhända ingen med gladare känslor än jag, öfwerstigit Urals höjder. Mig gladde det angenäma wårwädret⁵³⁰, den Uralska na❖turen, den odlade nejden, lifligheten på vägarna m. m. Det Permska Guvernementet öfverhufvud förhåller sig till det Wjatska, som en brusande ström till en lugn insjö, och den som ifrån Wjatska sidan kommer till Perm, känner sig wara väckt ur en

behaglig hvila till ett nytt, friskare lif. Sjelfva den Jekaterinenburgska delen⁵³¹ af Ural eger wisseligen partier, der⁵³² man kan slumra lika så sött, som på Wjatkas hedar, men lyckligtvis är dock mennisko-anden så vida skilld ifrån stenen, att hon efter en gifven impuls ej genast återfaller till jorden, utan bibehåller sin svängkraft åtminstone så länge, som vägen räcker ifrån ☞ den ena kullen af Ural till den andra. På de Uralska stepperna togs dessutom, såsom jag redan anmärkte, uppmärksamheten i anspråk af många andra saker. Emedan den heliga Nicolai festen instundade⁵³³, war vägen full af åkande, ridande och gående, hvilka i heldagsdrägt och med heldagsmin tågade till en närbelägen kyrka eller ett kloster. På Wjatka-vägen deremot märkte⁵³⁴ jag högst få resande, och äfven dessa voro till större delen arma Mercurii tjenare, hvilka likasom jag sjelf bråkat sönder sin lekamen på upplysningens rackar-kärria. Märk äfwen i Jekaterinenburgska trakten dessa folkrika byar, dessa bruk med sina vidsträckta envionger, dessa sköna landt☞gods, dessa ståtliga stenkyrkor, hvad har det arma Wjatka mot allt detta att uppvisa? Ligg emellertid nära mitt hjerta, du fattiga land, medan min ande flyger här, öfver Urals höjder.

Jag har på tre ställen öfverfarit Ural; vid Obdorsk, vid Werchoturje och vid Jekaterinenburg. Wid Obdorsk stod den gamla jätten med sin⁵³⁵ kala hjessa hölj⁵³⁶ i moln, vid Werchoturje såg jag hans utbredda armar, vid Jekaterinenb[urg]⁵³⁷ syntes blotta finger-knotorna. Wid Obdorsk wandrade renar, vid Werchoturje sprungo elgar, wid Jekaterinenb[urg] betade boskapshjordar⁵³⁸. Wid Obdorsk war allt skog, wid Jekaterinenb[urg] bestod⁵³⁹ det mesta af

- 531 *delen* || si[dan]
 532 *der* || vid vilkas åskådande
 533 *instundade* || war i antågande
 534 *märkte [...]* *delen* || såg ~~man~~ jag sällan någon annan n andra resan nå något annat folk, än
 535 *sin [...]* *hjessa* || sitt kala hufvud
 536 *hölj* i *moln* || 1. insvept i moln || 2. upprest i höjden
 537 *Jekaterinenb.* || Obdorsk
 538 boskaps-/hjordar
 539 *bestod* || såg man

- 540 *funnos* || 1. ~ || 2. anträffades || 3. ser man
 541 *hvarken [...] finna* || ej kan finna
 542 *likt* || 1. ~ || 2. ~ såsom sten
 543 With the Cyrillic initial.
 544 *derest* || så framåt
 545 *Tobolsk* || Tjumen

94 odlade fält. Wid [Ob]dorsk lärde jag känna Ostjaker och Samoieder, vid Werchoturje Woguler, vid Jekaterinenb[urg] Baschkirer. Wid Obdorsk funnos tält, vid Werchoturje hyddor, vid Jekaterinenb[urg] höga hus. Dessutom funnos⁵⁴⁰ i Jekaterinenburg och dess omgifning tusen saker, hvartill man hvarken⁵⁴¹ i Obdorsk eller Werchoturje kan finna någon ting likt⁵⁴² eller olikt; men jag hann ej så noga bese allt, ty Erikson gaf sig icke tid att dröja, och jag var angelägen om att åtfölja sällskapet åt i det längsta. Dock skilde sig våra vägar redan 26 verst öster om Jekaterinenburg. Erikson tog den södra vägen öfver Ischim till Irkutsk, jag åter styrde min kosa mera norrut till Tobolsk.

95 Nu är jag i Tjumen och hellsar Asias jord välkommen i samma stad, dem jag för något mera än ett år tillbaka bjöd Sibirien och hela den gamla werlden ett evigt farväl. Jag reste då till Finland öfver Turinsk, Werchoturje, Solikamsk, Kaj, Beliko-Ustjug⁵⁴³, Kargopol, Pudosch, Petrosavodsk, Olonets och Sordawala. När jag nu öfver Petersburg, Moskwa, Kasan, Perm, Jekaterinenburg återwänder till Tjumen, har jag under loppet af detta år beskrifvit en cirkel, som med alla sina större och smärre declinationer lærer omfatta vid pass 10,000 verst. Jag undrar jußt om ej detta skulle räknas mig till godo, derest⁵⁴⁴ jag ville söka min fortkomst vid postverket.

96 Tobolsk⁵⁴⁵ den 16/28 Maj.

Under resan ifrån Tjumen eller redan ifrån Jekaterinenburg till Tobolsk, erbjöd naturen för min nyfikenhet ingen ting, hvad jag ej redan tusende gånger sett och till leda beskrifvit – ändelösa

slätter, dels odlade till åker och äng, dels be-
vuxna med en tät löfskog⁵⁴⁶. Denna natur fort-
for att vara den rådande ända till Tobolsk.
Emellan Tjumen och Tobolsk ser man äfven⁵⁴⁷
ofta⁵⁴⁸ en stark barrskog – moar och kärr blifva
tätare –⁵⁴⁹ vildheten tilltager. En qväfwande
tyngd hvilar öfver land och folk[,] man kan ej
komma sig till någon gladare känsla i denna
nejd. Den infödda Sibirjaken står hos Ryssen i
godt rykte för sina enkla⁵⁵⁰ seder, sin välvilja
och gästfrihet, hvilket ock till någon del kan
ega sin riktighet. Men att hos folket⁵⁵¹ förnim-
ma någon glädje-yttring, såsom sång⁵⁵², dans,
allmänna eller fa⁵⁵³milje-fester, sådant hör till
de allra ovanligaste sällsamheter. Den som är
wan att se, huru lifvets ström i Ryssland brusar
öfver alla bräddar, känner sig rätt illa till mods
uti den Sibirska stillheten. Det är icke en still-
het, som har sin grund i själens inre, fridfulla,
harmlösa väsen, utan den eger till moder köld,
likgiltighet och förhärdelse. Hvad annat än för-
härdelse låter också tänka sig i ett land, der
största delen af befolkningen består af bofvar
eller deras afföda, i en provins, hvaröfwer hela
Rysslands förbannelse hvilar. Allmänneligen
behöfwer menniskan, för att ej förfalla till
Jude, Zigenare eller något dylikt, ett fosterland,
som hon kan älska, och hvari hon sjelf åtnju-
ter⁵⁵³ människors aktning. Men huru skall den
arma Sibirjaken ⁵⁵⁴wåga älska ett land, som
hela werlden afskyr, och hvad aktning kan han
fordra af andra, då han icke ens kan hysa akt-
ning för sig sjelf. Sibirien måste nödvändigt
deltaga uti någon⁵⁵⁴ stor patriotisk handling,
för att folkets sedliga medvetande må
upprättas.

97

98

- 546 löf-/skog
547 äfven || jemväl
548 ofta [...] barrskog || 1. mycken barr-
skog || 2. ofta en mer eller m[indre]
549 Castrén probably originally wrote
a comma here originally here re-
placed it with a dash, but it is also
possible that the order was the op-
posite. The same concerns the next
dash.
550 enkla || ~ goda
551 folket || 1. detta folk || 2. det Sibirska
folket
552 sång || dans
553 åtnjuter [...] aktning || med wälvilja
omfattas
554 någon || en

- 555 *upplysningar* || uppgifter
 556 *meddelanden [...] ställe* || meddelanden af sakkunniga personer på ort och ställe
 557 *instructionen* || 1. Akademiens instruction || 2. ~ egentligen
 558 *väsentligen [...] hänseende* || i lingvistiskt och ethnographiskt hänseende bör af mig

❖ 99 ❖

Tobolsk den 19/31 Maj.

❖ 100 ❖

❖ 101 ❖

Jag sitter sedan några dagar i Tobolsk och begrundar, i hvilken riktning min kosa hädanefter bör ställas. Det är den i början gifna riktningen, hvarpå mången gång sakens hela framgång beror. Nu låter väl min väg på förhand ej med säkerhet bestämma sig, emedan Sibirien i ethnographiskt och lingvistiskt hänseende är föga mera, än en i dimmor höljd ocean; men någon ting måste man dock hafva öfverlagt och beslutadt, för att våga sig ut på villande hafvet. Petersburgska Wetenskaps-Akademien har wisserrigen lättat mina bekymmer, derigenom att den utpekadt för mig de hamnar, jag under resan har att söka; men att uppgöra nödiga sjökort har Akademien anförtrott åt min egen omtanke. Min instruction säger härom, att upplysningar⁵⁵⁵ och meddelanden⁵⁵⁶, ❖ erhållna på ort och ställe af sakkunniga personer böra framför allt bestämma mina rese-tourer och leda valet af hufvud-stationer. Ännu i saknad af de flesta hithörande upplysningar har jag blott i största allmänhet kunnat bestämma resans framtida riktning. Jag har för en klarare åskådning af saken indelat det blifvande fältet för min verksamhet uti trenne delar: den norra eller Samojediska, den medlersta eller Ostjakiska, den södra eller Mongoliskt-Tatariska. Det är enligt instructionen⁵⁵⁷ den norra eller Samojediska delen af Sibirien, som väsentligen⁵⁵⁸ af mig bör i lingvistiskt och ethnographiskt hänseende undersökas och beskrifvas. Men såsom man vet, eller åtminstone tror sig veta, hafva åtskilliga Samojed-stammar under sin wandring ifrån Altaj till Ishafvet qvarstadnat i medlersta och södra Sibirien inom Ostjakernas och

Mongolernas eller Tatarernes områden. Bland dem skola somliga, enligt Stepanow: de flesta redan hafva sammansmultit med landets öffrig invånare; andra deremot sägas ännu qwarlefvä med bibehållande af sitt språk och sin nationalitet, fastän de till följe af sitt ringa antal ej behörigen åtskiljas ifrån hufvud-folket. Sålunda påstår⁵⁵⁹ man med säkerhet, att i trakten af Narym och Tomsk vid öfra Ob ännu finnas smärre Samojed-stammar, ehuru⁵⁶⁰ de [af] landets Ryska innewånare hållas för Oštjaker. Likaså har mången lärd man varit af den mening, att Koibaler, Kar[a]gasser, Kamasintser, Sojoter och andra i södra Sibirien boende folk-

102 slag ej tillhöra den Mongoliskt-Tatariska⁵⁶¹, utan den Samojediska folk-familjen. Enligt Akademiens instruktion tillhör det äfven mig, att om alla de för Samojeder misstänkta folkstammar i Sibirien säga, hvad de i sjelfva verket äro. Detta kan rimligtwis icke ske, utan att jag dessförinnan förvärfvar mig en kännedom af de Oštjakiska, Mongoliska och Tatariska språken. Ty om jag också icke skulle hinna inlåta mig uti någon noggrann⁵⁶² undersökning af de språk, hvilka⁵⁶³ ej äro af Samojediska upprinnelse, ehuru⁵⁶⁴ de blifvit såsom sådana betraktade (t. ex. Koibaliskan, Karagassiskan, Sojotiskan), är likväl en allmän kännedom af nyssnämnda språk samt i synnerhet af Oštjakiskan oundgängligen nödvändig till att ådagalägga⁵⁶⁵ den närmare beskaffenheten af de genom Oštjakiskt, Mongoliskt och Tatariskt inflytande i mer eller mindre mon förderfvade Samojed-språk.

103   Det är nu Oštjakiskan, som till en början kommer att bestämma riktningen af min resa. Hade jag ej detta hinder att öfwerwinna, så kunde jag omedelbart företaga en i många

- 559 påstår || yrkar
 560 ehuru || fast
 561 *Mongoliskt-Tatariska* || 1. Samojediska || 2. Mongoliska eller Tatariska
 562 *noggrann* || närmare
 563 *hvilka* || som
 564 *ehuru* || om äfven <->
 565 *ådagalägga* || utreda

- 566 *intressant* || viktig och ~
 567 *ifrån* || ända ~
 568 See Castrén's description of the journey of 1841–1844 above in this volume.
 569 *på [...] ort* || således här <->
 570 *och* || 1. ~ ifrån || 2. ~ således
 571 *hvilka* || so[m]
 572 *Skulle [...] [wara]* || ~~Men om~~ äfven denna förutsättning wore
 573 Mscr: wore
 574 *en [...] hufvud-ändamål* || den farhåga, att hufvudändamålet med min resa
 575 *slika* || filologiska
 576 *är* || vore
 577 *resande [...] besättning.* || 1. resande alltid eger sin egen skuta och ~~wid~~ hos hvarje ny folk[-]stam ombyter besättning || 2. resande eger egen båt och besättning, så att han kan upphålla sig, der honom för godt synes
 578 *skuta* || båt
 579 *besättning.* || ~ Men
 580 *kan [...] man* || 1. kunna endast Furstar || 2. kan ej hvar man

hänseenden intressant⁵⁶⁶ resa till Samojederne – intressant äfven derigenom, att den skulle sammanhänga med min föregående rese-tour. Jag har nemligen tillförene ifrån⁵⁶⁷ Mesen beledsagat den Samojediska befolkningen genom de Kaninska, Timanska och Bolschemelska tundrorna öfver Ural ända till Obdorsk.⁵⁶⁸ Rätteligen borde jag på⁵⁶⁹ sistnämnda ort åter vidtaga mina undersökningar och⁵⁷⁰ styra min kosa ifrån Obdorsk till Nadymska wiken, derifrån till Tas och vidare till Jenisej-floden.

☞ 104 ☞ Men under denna resa möta mig folkstammar, hvilka⁵⁷¹ af somliga författare räknas till Ostjaker, af andra till Samojeder. Förutsatt att de hvarken äro Samojeder eller Ostjaker, utan utgöra, hvilket är det sannolikaste, en blandning af hvardera folket, så vore min resa utan en dessförinnan förvärfvad kännedom af Ostjakiskan i det närmaste förfelad. Skulle⁵⁷² äfwen denna förutsättning [wara]⁵⁷³ ogrundad, så hyser jag i alla fall en⁵⁷⁴ på goda skäl grundad farhåga, att resans hufvud-ändamål på denna väg ej kan ernås. Det heter uti min rese-instruction: "Akademien önskar, att språkstudier skola blifva hufvud-föremålet för min ansträngda verksamhet." Men för att slika⁵⁷⁵ studier un☞der en sommar-tiden verkställd resa hellst med någon slags fördel skola kunna bedrivas, är⁵⁷⁶ det alldeles nödvändigt, att den resande⁵⁷⁷ kommenderar sin egen skuta⁵⁷⁸ och kan dröja, der han will, samt så ofta som möjligt, ombyta besättning.⁵⁷⁹ Så stora tillgångar, som härtill skulle erfordras, kan⁵⁸⁰ icke hvar man disponera. Jag för min del wore nödsakad att sälla mig till hopa med Ryssar, hvilka i handels-affärer besöka Ishafvets kuster. Oberäknadt att handel och wetenskap ännu alldrig

☞ 105

- 106 räckt hvarandra broderlig hand, kunna i närvarande fall mina och köpmännens intressen alldeles icke bestå jemte hvarandra. ☞ Ty då köpmannens resa hufvudsakligen är beräknad på fisk-handel med Ostjakerne, ligger han i god ro och saltar sin fisk vid något⁵⁸¹ Ostjak[-]läger⁵⁸², medan jag borde ligga i ett Samojed-tält. Sedan gå de Obska skutorna enda till Nadym, hvar-est Ostjaker ännu äro bosatta; men huru min⁵⁸³ resa härifrån skall kunna vidare fortsättas till Tas, eller⁵⁸⁴ om den ens med mina tillgångar kan fortsättas, vet jag icke. Det⁵⁸⁵ wet jag blott, att sommaren på⁵⁸⁶ dessa orter är en⁵⁸⁷ högst olämplig årstid för resor i lingvistiskt hänseende⁵⁸⁸. Philologen bör så inrätta sig, att han väljer vissa ändamålsenliga hufvudstationer, der han uppehåller⁵⁸⁹ sig en längre tid och sedan åter hastar förbi obebodda, folktoma trakter, hvarest⁵⁹⁰ för hans ändamål intet är att förtjena. ☞ Wintertiden kan man efter behag stå stilla eller resa, ty då finnes, för att tala i Samojedisk anda, ”folk öfverallt och wäg öfverallt”. Men om sommaren⁵⁹¹ äro Samojederne kring-spridda och all communication på tundrorna afbruten, så att man på hela månader ej kan komma ur en fläck. Denna erfarenhet har jag mera än en gång fått besanna och sednast under en resa ifrån Kolwa till Obdorsk 1843⁵⁹² om hösten. Jag reste då i sällskap med Syrjänska bönder på en så kallad kajuk Uusa floden uppföre och nådde efter dagars färd foten af Ural. Här nödgades jag nu ligga⁵⁹³ stilla på en öde tundra under wäntan på renar och winterföre i
- 108 nära fem veckors tid⁵⁹⁴ och lifnära ☞ mig med kött af störtade renar. På hela resan emellan Kolva och Obdorsk dröjde jag vid pass 9 veckor och träffade icke en enda Samojed under vägen.⁵⁹⁵ Två månader sednare hade jag⁵⁹⁶

- 581 något || sitt i någon
 582 Ostjak-/läger
 583 min resa || resan
 584 eller || oc[h]
 585 Det [...] sommaren || Hvad jag öfwerhufvud vet, är att sommaren på [...] orter || öfwerhufvud
 587 en [...] olämplig || den olämpligaste
 588 hänseende || ~, så framt man
 589 uppehåller || kan
 590 hvarest || der
 591 sommaren || sommartiden
 592 1843 || om
 593 ligga [...] tid || 1. <me> || 2. stilla p || 3. i nära 5 veckors tid
 594 tid || ~, hvarunder jag ofta fick nödgades
 595 According to Castrén's description of the journey, there was actually also a Samoyed travelling with them to Obdorsk. He probably meant that they did not encounter any local Samoyeds on the way.
 596 jag [...] resa || denna resa kunnat

- 597 *samma* || denna
 598 *på* || denna
 599 *Ännu [...] förmår* || Härtill kommer ännu en omständighet, som förmår
 600 *Ishafs-* || 1. ~ || 2. sjö-
 601 *Samojed-stammen* || Samojederna
 602 *Detta kan förmodligen* || Förmodligen måste jag i
 603 *Samojederne skola* || Samojederna skulle
 604 *i* || i trakten af
 605 Probably meaning Kondinskoe at N59°38'29" E67°24'33". (TS)
 606 *hufvudsakligen [...] Ostjakiskan.* || göra Ostjakiskan till mitt ~~hufvud-~~
~~egentliga~~ hufvud-studium.
 607 *der* || här
 608 *äro [...] språket* || i anseende till språket äro
 609 *ett* || 1. ~ obearbet[adt] || 2. ~ ouppodladt
 610 *med [...] dialecter* || jemföra så många dialecter som möjligt

kunnat verkställa *samma*⁵⁹⁷ resa på⁵⁹⁸ 9 dygn och finna vägen full med nomader. Att ungefär *samma* förhållande skulle komma ega rum i närvarande fall, har jag allt skäl att förmoda.

Ännu⁵⁹⁹ en viktig omständighet förmår mig att slå den äfventyrliga *Ishafs-*⁶⁰⁰färden ur hägen. Under min vistelse i Beresow förliedet år hörde jag omtalas, att vid floden Kasym skulle finnas 8 nomadiserande Samojed-stammar, hvilka till sitt språk sades skilja sig i betydlig mon ifrån de ~~☞~~ till Obdorska vološten hörande Samojeder. En så viktig uppgift kan naturligtvis icke af mig lemnas utan all uppmärksamhet, utan mitt bemödande måste blifwa, att före afresan till Jenisej söka förskaffa mig någon närmare kännedom om denna hitintills förbisedda gren af Samojed-stammen⁶⁰¹. Detta⁶⁰² kan förmodligen icke ske förrän i nästa höst, då de Kasymska Samojederne⁶⁰³ skola inträffa i⁶⁰⁴ Kondinsk⁶⁰⁵ och Surgut.

I betraktande af samtliga dessa omständigheter har jag beslutit att under denna sommar endast röra mig på floderna Irtisch och Ob och derunder ~~☞~~ hufvudsakligen⁶⁰⁶ sysselsätta mig med studium af Ostjakiskan. Till hufvud-station synes nejden af Samarowa vara bäst egnad, emedan Ostjaker af skilda district der⁶⁰⁷ stöta tillsamman och enligt härvarande Ryssars utsago äro⁶⁰⁸ i anseende till språket mycket afvikande från hvarandra. Wäl ligger en närmare utredning af de särskildta Ostjak-dialecter utom fältet för min verksamhet, men det är redan för den allmänna öfversigten af ett⁶⁰⁹ språk i synnerhet ett rätt och alldeles obearbetadt språk af högsta wigt, att kunna med⁶¹⁰ hvarannan jemföra flere dialecter. Dessutom ~~☞~~ hoppas jag på en möjlighet,

att uppå denna ort redan under sommaren kunna⁶¹¹ erhålla nödiga upplysningar om de Kasymska Samojederna. I sådan händelse kunde jag redan med första⁶¹² vinter-föret fortsätta min resa åt något annat håll. Så väl enligt Akademiens instruction, som min egen önskan borde jag nu sträfva att komma först till Tas och sedan till Jenisej-floden, för att efter inhämtad fullständig⁶¹³ kännedom af den allmänna, nordliga⁶¹⁴ dialekten af Samojed[-]språket⁶¹⁵ öfvergå till dess sydliga utgreningar. Detta är en plan, som jag ännu med fasthet vidhänger, men tillika förutser jag, att den i utförandet skall möta betydliga svårigheter.

112 Först och främst är jag ännu owiss, om man ifrån Surgutska sidan ens kan komma till Tas, och för det andra skulle enligt denna plan de i trakten af [Ob]⁶¹⁶ boende Samojeder för denna gång blifva af mig obesökta. I och för deras skull wore jag sedan nödsakad att ifrån Jenisej göra en resa af flere hundrade, om ej tusen verst till Ob-floden. För att slippa denna omväg kunde⁶¹⁷ jag äfven på det sätt inrätta min resa, att jag hela nästa vinter skulle uppehålla hos de sårskildta kring Ob-floden koncentrerade grenar af Samojed-stammen. Ifrån de Ketska Samojederne kunde jag sedan mot våren fortsätta⁶¹⁸ min resa efter Ket till Jenisej, styra denna flod utföre och komma tillbaka uppför Tas. Men allt detta måste⁶¹⁹ bero af omständigheter och förhållanden, hvilka ännu ej låta bestämma sig.

114 Den 6 Junii⁶²⁰ reste jag tillika med min kamrat på en smal och ojemn skogväg ifrån Tobolsk till Bronnikowa – den första station på Beresowska vägen. Här tog landtvägen slut och wi instufvade oss nu med pick och pack uti en liten båt, för att anträda flodresan utför

- 611 kunna || <-->
 612 första vinter-föret || först vinter-före
 613 fullständig kännedom || kännedom
 614 nordliga[...] Samojed-språket || nordliga och minst förderfvade dialecten
 615 Samojed-/språket
 616 The name of the river is missing in the mscr.
 617 kunde jag || wore det
 618 fortsätta [...] Ket || efter Ket-floden fortsätta min resa
 619 måste || kommer att
 620 New Style, cf. Castrén 1855: 39.

621 *Med [...] Ryssland* || Ända ifrån barndomen har jag varit fastn[ad] med de fl[era] bl[and] Finlands nordl[iga] floder. Sedermera I mog-nare år har jag färdats ofta färdats <-----> på floderna <---> i L. och N. R.

These sentences can be found as a parallel version at the lower end of the page.

622 Castrén lists rivers of Northern Finland here. See his description of the journey to Lapland in 1838 and also the beginning of the journey of 1841–1844 in this volume. (TS)

623 *samt* || och

624 The rivers along which Castrén travelled in 1842–1844. See his travel reports and notes of these years in this series.

625 *med [...] mig* || redan en tid bortåt med ett snart sagdt barnsligt lifligt intresse hade fånglat mig

626 *Jag [...] skönhet* || [parallel versions at the upper and lower ends of the page:] 1. Såsom detta intr[esse] var alldeles främmande för resans wetensk[apliga] änd[amål], så kunde jag ej underlåta att öfv hände det understundom att jag öfverlemna mig || 2. ware sig att detta intresse härrörde af we resans wetenskapl. änd., eller andra outredda orsaker, fann jag ett obeskrifligt nöje i en stilla etc.

627 *behagliga* || wissa angenäma

628 *flodens* || jungfruns

629 *skönhet* || behag

630 Mscr: en dansen

631 *älskare* || ~ Ob

632 *skrofliga* || nedrasande

633 *flere elfvar* || elfvarna

634 *tjenstfull [...] harmonie* || i den skönaste harmonie

635 *I* || Uti

636 *omwäxlande* || 1. om[wäxlande] || 2. mycket

115

Irtisch. Efter en i månader fortsatt resa till lands utbyter man med nöje släden och taranthesen emot den uslaste öksstock. Hwad särskildt mig beträffar, hyser jag af gammalt en wiss förkärlek till flod-färder. Floderna äro den landtwäg, som jag tidigast beträddt och äfven sedermera fortfarit att ofta beträda. Med⁶²¹ Kemi, Torneå, Muonio, Ijå, Uleå, Ivalo, Ki¹¹⁵tinen, Sombio, Luuro, Utsjoki⁶²² samt⁶²³ många bland Finlands och Lapplands floder har jag länge sedan varit förtrogen. Sedermera har jag lärt känna Dvina, Petschora, Ischma, Uusa⁶²⁴ med flere floder i det nordliga Ryssland. Att nu äfven få göra bekantskap med en af Sibiriens hufvud-strömmar, war en tanke, som med⁶²⁵ lifligt intresse fånglade mig. Jag⁶²⁶ kallar detta intresse barnsligt, emedan det sammanhänge med behagliga⁶²⁷ minnen ifrån barndomen och för öfrigt war alldeles [främmande] för resans egentliga wetenskapliga ändamål. Måhända till men för resans allwar¹¹⁶ligare wärf öfverlät jag mig stundom åt en stilla betraktelse af den Chinesiska flodens⁶²⁸ tjugusande skönhet⁶²⁹. Lik en tärna i dansen⁶³⁰ rör hon sig i tusen behagfulla böjningar, skygg att möta sin älskare⁶³¹, som ifrån sidan genskjuter till hennes möte. Irtisch är obestridligt en af de wackra ste floder i Norden. Hon upprör och skakar icke känslan genom brusande watten-fall, branta klippor och skrofliga⁶³² berg, såsom många bland Finlands och Lapplands floder; ej heller är hon så trög i sitt lopp, som flere⁶³³ elfvar i det norra Ryssland, på hvilka känslan hinner dom¹¹⁷na och somna under tyngden af ett ewigt enahanda. Allt är hos henne tjenstfull⁶³⁴ att bilda en tafla af den skönaste harmonie. I⁶³⁵ sitt lopp är hon strid, men jemn; hon äger en oändlig rikedom på grenar, holmar, uddar, wikar; hennes stränder äro

omväxlande⁶³⁶, än höga och branta, än åter lågländta⁶³⁷ ängsslätter, som prydas af den rikaste⁶³⁸ vegetation. Ingen ting kan likväl vara angenämare för ögat, än de midt⁶³⁹ i floden kringstridda grupperna af blommande träd, hvilka tyckas⁶⁴⁰ ega endast böljan till fäste för sina stammar. ❖ När⁶⁴¹ man uti en liten Ostjak-båt ilar fram på flodens strida bölja, förekomma dessa trädgrupper såsom simmande lustgårdar. De sakna icke heller sina inwånare. Himmels och luftens fåglar sjunga⁶⁴² i⁶⁴³ sol-nedgången melancholiska⁶⁴⁴ qwäden – jag säger melancholiska, ty ett drag af wemod hvilat äfven öfver den Chinesiska jungfuns sköna änne⁶⁴⁵. Hon sörjer, likasom björken i Kalewala⁶⁴⁶, att⁶⁴⁷ hon saknar⁶⁴⁸ en⁶⁴⁹ hugnande wård och ännu⁶⁵⁰ ej är, hvad hon i den wises hand kunde blifva. En wild natur är alltid⁶⁵¹ wemodsfull att åskåda; – till och med under wårens skönaste fågning liknar hon på⁶⁵² sin höjd en brud i sorgdrägt. ❖ Wid Irtisch är dock den första wildheten redan kufvad. Åtminstone förekommer den icke⁶⁵³ mig så tryckande, såsom jag⁶⁵⁴ ofta funnit den annorstädes i Norden. Detta kan⁶⁵⁵ till en del äfven härflyta af den omständighet, att Irtisch i historiskt hänseende är både wigtigare och bättre känd, än de flesta andra bland Nordens floder. Med någon kännedom⁶⁵⁶ af Sibiriens öden, i synnerhet under dess eröfrings-period⁶⁵⁷, stöter man vid⁶⁵⁸ Irtisch oupphörligen på historiskt-märkwardiga⁶⁵⁹ localiteter. Dessutom gifves här mycket, hvarom häfderna ingen ting tala, men mannen i styret förtäljer milslånga historier, hvilka

❖ 118

❖ 119

❖ 121

meist ❖ hvälfva sig kring Tschudiska Bogatirer, Ostjakiska och Tatariska Furstar, Jermak och Kutschum-Chan. Till resans intresse bidrager äfven i sin mon den täta beröringen⁶⁶⁰, hvari

- 637 *lågländta* || ~ och prydda med
 638 *rikaste* || skönaste
 639 *midt [...] träd* || 1. blommande ~~trädd~~ träden, som under wårfloden stå || 2. små grupperna af blommande träd, ~~midt i floden~~, hvilka höja || 3. spridda
 640 *tyckas* || höja endast
 641 *När [...] inwånare* || 1. De äro ett slags simmande ~~trädgårdar~~ lustgårdar, fastän blott wattnets och himmelens förlusta sig under ~~den~~ de lumliga trädens skuggrika grenar. || 2. De äro ett slags simmande lustgårdar, der foglar sjunga i sol-n[edgången] och de sakna || 3. ❖ När uti en lätt Ostjak-båt ilar fram på flodens strida bölja, förekomma dessa ~~grupper~~ trädgrupper såsom simmande lustgårdar. De sakna ej heller sina inwånare h || 4. När man uti en lätt Ostjak-båt ilar fram på flodens strida bölja, förekomma dessa grupper såsom simmande lustgårdar, och den som icke wet, att de uppkommit i följe af wårfloden,
 642 *sjunga* || 1. ~ || 2. söka i dem
 643 *i sol-nedgången* || wid
 644 *melancholiska* || ljufliga
 645 *änne* || panna
 646 Kalewala: XXIX: 53–112. Castrén 2019: 365.
 647 *att* || derigenom ~
 648 *saknar* || SKSA A721 (6 July 1845): saknat
 649 *en [...] wård* || nödig omwårdnad
 650 *ännu ej* || ej
 651 *alltid wemodsfull* || 1. oändligt svår || 2. alltid sorglig
 652 *på sin höjd* || 1. endast || 2. blott
 653 *icke mig* || mig icke
 654 *jag [...] annorstädes* || wid åtskillig[a]
 655 *kan* || kunde
 656 *kännedom af* || 1. ~ || 2. insigt uti
 657 *eröfrings-period* || eröfrings-tid
 658 *vid [...] oupphörligen* || här oupphörligt

- 659 *historiskt-märkwärldiga* || kända
 660 *beröringen [...] nationer* || beröring-
 en med folk af skilda na[tioner]
 661 *jag [...] anträffat* || man ~ anträffar
 662 *en [...] skall* || som fordom lærer
 663 *vid* || på
 664 *jag* || ~ af flere skäl
 665 *om* || ifr[ån]
 666 *Djemjansk* || ~, börjandes med Alym

man vid Irt[isch] befinner sig med individer af skilda nationer, såsom Ryssar, Tatarer, Ostjaker, att ej tala om de deporterade, bland hvilka jag⁶⁶¹ här utom Ryssar anträffat Polackar, Tyskar, Fransoser, Kalmucker, Kirgiser o. s. v. Det enda, hvaröfwer [man] kunde wara befogad att föra någon klagan, är den besvärliga mygg-ohyran under sommar-månaderna; men ges det då något land i werlden, som ej eger sitt *malum necessarium*?

- ✠ 122 För att återkomma till resan och ✠ dess ändamål, styrde jag ifrån Bronnikowa kosan till de Tatariska Jurtorna wid Karbin. Efter ett litet uppehåll härstädes fortsatte jag resan oafbrutet till *Djemjansk*, en⁶⁶² volost, hvilken enl[igt] Fischer fordom skall hetat *Njemjansk* efter en Ostjakisk Furste wid namn *Njemjan*. Af Ostjakerna kallas byn *Num jâm*, d. ä. *den öfre jamen eller stationen* (верхняя яма) i förhållande till *Samar jâm* (Samarowa), som i äldre tider utgjorde den närmaste, lägre ned vid⁶⁶³ floden belägna stationen. Jag hade hoppats att i Djemjansk träffa Woguler och här i förbigående kunna sysselsätta mig en smula med deras språk, ✠ wäsentligen till controllerande af en i Tobolsk mig öfverlemnad Wogulisk kateches, hvaraf äfven Reguly skall hafva erhållit ett utdrag; men denna förhoppning slog felt och jag nödgades derföre lemna Djemjansk snarare, än jag⁶⁶⁴ hade önskat. Derpå reste jag med ens till Djenschtschikowa (Ostj. *Tot-têm*) och ärnade åter här nedslå mina bopålar i afsigt att studeras Ostjakiskan. Tillfälle dertill hade wäl gifvits redan på andra sidan om⁶⁶⁵ Djemjansk⁶⁶⁶, och så hela vägen utefter; men jag befarade att de sydligt boende Ostjakernes språk vore redan i hög grad ✠ afficieradt af både Ryskt och Tatariskt inflytande samt derigenom olämpligt att
- ✠ 123
- ✠ 124

tjena såsom en grundläggning för mina Ostjaiska studier. Å andra sidan wille jag denna gång ej heller styra kosan till de nordligaste – de Obdorska Ostjakerne, emedan detta ej⁶⁶⁷ lät wäl förena sig med min resa, och⁶⁶⁸ emedan jag redan tillförene under mina i Obdorsk gjorda studier i Samojediskan äfwen tagit någon kännedom af de⁶⁶⁹ Obdorska Ostjakernes munart. Härvid kom äfwen i betraktande, att den Irtischka dialekten af Ostjaiskan är kanske den allra mest utbredda, och⁶⁷⁰, att sluta af folkets cultur, den mest utvecklade, samt sålunda i hvarje hänseende tjenlig att läggas till grund wid en grammatikalisk behandling af språket. Slutligen wisste jag af gammal erfarenhet, att jag i Obdorsk skulle komma att lida brist på tjenliga⁶⁷¹, uti Ryska språket kunniga tolkar. Sistnämnda olägenhet hör eljest till antalet af dem, hvilka jag allestädes i Ryssland haft att bekämpa, der jag färdats bland vilda och halfwilda folkslag.⁶⁷² Misstroagna i allt hysa de i synnerhet ett stort misstroende till hvarje mission af philologisk art, förmenande att man efter inhemtad kännedom af deras språk will derå af-
 125 fatta böcker och sedan tvinga det nya släktet att läsa dem. Denna farhåga förekom äfwen i Djentschikowa, hvarest⁶⁷³ af sådan anledning ingen Ostjak lät i godo förmå sig att yppa för mig sin språk-skatt. Skadan war⁶⁷⁴ ock i det hela taget ganska måttlig.⁶⁷⁵ Emedan hufvud-befolkningen i Djentschikowa bestod af Ryssar, war det fara wärdt, att ett⁶⁷⁶ större antal Russicismmer här insmugit sig i språket, än i sådana byar, der befolkningen var mindre uppblandad. Jag⁶⁷⁷ lemnade således Djentschikowa] och nådde efter en färd af 44 verst de Tsingalinska jurterna (Ostj. Wâdz'em-it Ostj. Wâds'-itpa, d. ä. byn⁶⁷⁸ under berget), i

- 667 *ej* || 1°) *ej*
 668 *och* [...] *jag* || 2do) *och jag*
 669 *de* [...] *Ostjakernes* || 1. Ostja[kernes] || 2. der[varande]
 670 *och, att* || 1. att den || 2. och
 671 *tjenliga* [...] *tolkar* || tjenliga tolkar
 672 *folkslag.* || ~ Utom deras ringa kännedom i Ryskan
 673 *hvarest* [...] *ingen* || der ej någon
 674 *war ock* || war
 675 *måttlig. Emedan* || måttlig, ty emedan
 676 *ett* [...] *insmugit* || 1. härigenom ett större antal Russicismmer spr[idit] || 2. ett större antal Russicismmer insmugit
 677 *Jag* [...] *således* || Jag fortsatte således min resa oafbrutet
 678 *byn* || de un[der]

- 679 Äfven [...] motstånd || Äfven här gjorde innewånarne ett hårdnackadt mo[tstånd]
- 680 här || detta slägte
- 681 blifvit försökt || frestat
- 682 beslöt man || beslöts
- 683 få || tillåtas
- 684 jag än fordrade || ock fordras
- 685 af [...] kan || kan
- 686 dröjt || ~ här
- 687 ett [...] Samarowa || här ett par dagar
- 688 på [...] transportera || nedskrifva

- ☞ 127 hvilka ☞ befolkningen utgjordes af idel Ostjaker. Äfven⁶⁷⁹ i denna by gjorde man emot mig ett så envißt och hårdnackadt motstånd, som här⁶⁸⁰ sannolikt icke blifvit⁶⁸¹ försökt allt sedan Jermaks tider. Budkaflar skickades i hemlighet vidt omkring och Ostjaker ifrån tvenne volofter församlades i Tsingalinsk till rådpläging. Härvid beslöt⁶⁸² man, att ingen skulle få⁶⁸³ lemna mig något biträde, i hvilken sak jag⁶⁸⁴ än fordrade. Men min afsigt war ej heller att denna gång gifva wika. Efter wunnen upplysning om den gjorda conspirationen förfogade jag mig i egen person till folk-församlingen
- ☞ 128 och bragte saken innan kort ☞ derhän, att ett par bräckliga Ostjak-Gubbar måste beqwäma sig till mina språkmestare. Derefter lefde jag fortfarande i god sämja med de Tsingalinska Ostjakerne, fick ostörd sköta mina studier och bemöttes med all den humanitet, man af⁶⁸⁵ ett half-barbariskt folk kan fordra. I Tsingalinsk dröjde jag runda tre weckor, och skulle kanhända ännu dröjt⁶⁸⁶ en wecka dertill, derest icke en wida beryktad Ostjak-marknad i Siljarskoj hade påskyndat min afresa. Jag är nu stadd på resa till nämnda marknad, men finner mig föranlåten att qvarstadna ett⁶⁸⁷ par dagar i
- ☞ 129 Samarowa, för att ☞ afbida postens ankomst. Willrådig, huru jag bäst skall använda tiden under denna wäntan har jag beslutit att på⁶⁸⁸ pappret transportera ett och annat, som förekommit mig anmärkningsvärdt under resan på Irtisch, men ännu till större delen förvaras i det svekfulla minnet. Om sjelfwa floden har jag dock föga att säga, hvad som ej redan är känt genom särskildta rese-beskrifningar och i s[ynner]het af Stuckenberg's Hydrographie öfver Ryssland. Allt som ur dem ej kan inhemtas, består uti specialiteter, hvilkas undersökning ej

låt it förena sig med ändamålet med min resa. Således will jag endast⁶⁸⁹ göra ett par anmärkingar i⁶⁹⁰ de ämnen, $\clubsuit$ hvarest Stuckenberg's i öfrigt noggranna beskrifning synes vara något haltande.

1. Stuckenberg uppgifver den största djupleken af Irtisch till 16. arschin i trakten af Tobolsk och yttrar i sammanhang härmed, att öfversvämningar ingenstädes⁶⁹¹ ega rum i betydlig mon, emedan floden vid sitt högsta watten ej träder mera än en famn öfver sitt wanliga läge (II. B. 379 S). Hwad kan wäl här menas med wattnets wanliga läge (gewöhnliche[r] Stand)? Enligt de upplysningar jag i ämnet erhållit, stiger wattnet uti Irtisch oafbrutet ifrån⁶⁹² islossningen ända till slutet af Junii månad. Derefter sänker det sig småningom hela sommaren igenom, utan att derunder någonsin $\clubsuit$ hålla stånd⁶⁹³. Hos⁶⁹⁴ Stuckenberg ser jag uppgifwas, att alla Sibiriens floder ega

tvenne perioder för sitt stigande: 1. i April och Maj, då snön smälter på slättlandet, 2. i Junii och Julii, då snö-wattnet afrinner ifrån bergen. Härom⁶⁹⁵ weta Ostjakerne vid nedra Irtisch ingen ting, utan wattnets stigande såges⁶⁹⁶

fortgå $\clubsuit$ jemt och successivt ifrån islossningen ända inemot Petri och Pauli dag.⁶⁹⁷ Omkring den 1. September (g. st.) skall det under regniga år inträffa, att wattnet uti Irtisch plöts[li]gt ökes med en half eller hel arschin, men snart åter förminskas och efter winterns ankomst⁶⁹⁸ når sitt minimum. Således är floden ifrån vårens början allt intill sena hösten stadd i ett oupphörligt stigande och fallande. Det är dock icke att tala om wattnet[s] wanliga "stånd"⁶⁹⁹ under sommar-månaderna. Men med afseende derpå, att wattnet, om icke står alldeles stilla, åtminstone i minsta mon förändrar sitt läge

- 689 *endast* || blott
 690 *i* || med
 691 *ingenstädes* || aldrig
 692 *ifr.* || intill
 693 *stånd* || ~ ; ännu mindre, såsom jag äfven ser hos Stuckenberg uppgifvas, i Junii och Julii månader åter stiga
 694 *Hos [...] uppgifvas* || Det heter hos Stuckenberg
 695 *Härom [...] ting* || Kan man uti förewarande ämne lita på allmogens uppgifter, så ~~sker~~ eger wårfloden inga sådan[a] perioder, utan wattnets stigande
 696 *såges fortgå* || såges så wäl i Ob sås[om] som i Irtisch fortgå
 697 *dag.* || ~ Stuckenberg's uppgift
 698 *ankomst* || annalk[ande]
 699 "stånd" || lag

- 700 *under [...]* skall || skall under wan[liga]
 701 *i [...]* Augusti || i Augusti
 702 *Wid sistnämnda* || På denna
 703 6–8 || ~ saschen
 704 *Under* || Wid
 705 *watten-höjden* || watten-höjnin[gen]
 706 *flere* || oändliga
 707 *och* || <till>
 708 *slingringar* || böjnin[gar]
 709 *strömmen* || floden
 710 *wår-floden* || flod[en]
 711 watten-/höjden
 712 *öfver* || utöfver
 713 *Innewarande* || <S---->
 714 *stod* || stått

- ☞ 133 ifrån den 15 Augusti till den 1 September, plägar allmogen bestämma wårflodens stigande i förhållande till watten-höjden wid sistnämnda tid. Man uppgifver då, att wårfloden under⁷⁰⁰ wanliga år skall stå 3–4 famnar högre än sommar-wattnet i⁷⁰¹ sednare hälften af Augusti. Wid⁷⁰² sistnämnda tid sades flod-wattnet i nedersta Irtisch på grunda ställen uppgå till 4–5 saschen, på ställen af vanlig djuplek till 6–8⁷⁰³ och på de allra djupa ste ställen till 16–18 saschen. Under⁷⁰⁴ min resa på Irtisch, som skedde under den högsta flodtiden, lät jag någon gång anställa lodningar ☞ och fann watten-höjden⁷⁰⁵ i flere⁷⁰⁶ modificationer omwexla emellan 7½ och⁷⁰⁷ 12–15 saschen. Det bekräftade sig härvid, hvad äfven Ostjakerne öfverallt omtalade, att bottnet af Irtisch är i högsta grad gropigt och ojemt – en följd af den lösa grunden, som lätt upprifves af den strida, i tusende slingringar⁷⁰⁸ hvirflande strömmen⁷⁰⁹. – Af det anförda will det synas, såsom skulle hos Stuckenberg wår-floden⁷¹⁰ wara allt för lågt uppgifven och den vid Tobolsk funna watten[-]höjden⁷¹¹ ej kunna gälla såsom någon allmän bestämning. Hvad åter det beträffar, att öfversvämningar wid Irtisch ”ingen[☞]städes ega rum i betydligare mon”, så synes äfven detta yttrande förtjena sin lilla kommentar. I förhållande till sin närmaste granne Ob öfversvämningar Irtisch jemförelsewis wida mindre landsträckor, men jemförd med många andra bland sina likar sväller hon i betydlig mon öfver⁷¹² sina bräddar. Innewarande⁷¹³ wår, då wattnet wisserligen stod⁷¹⁴ högre än wanligt, uppgafs vid Bronnikowa och Filatowa flodens bredd, utgörande nu wid pass en verst, till dubbelt emot dess wanliga extension i Augusti månad. Wid Samarowa kunde jag med möda ur-

136 skilja skogen på motsatta sidan af floden, och folket försäkrade, att man⁷¹⁵ på en sträcka [af] 20 verst ❖ ej skulle träffa en enda landningsplats, ehuru här och der en liten skogsholme tycktes höja sig något öfver watten-ytan. I⁷¹⁶ flere byar såg jag badstugor, magasinier och andra uthus ligga under wattnet, sjelfva böningshusen stodo ofta tätt invid vatten-randen. Ängarne lågo flere saschen under wattnet. En stor del af min Irtisch-färd tillryggalade jag på öfverswämmade ängar och kärr samt på flodgrenar, som uppkommit genom öfversvämmningen. Öfverhufvud bildas⁷¹⁷ på Irtisch genom wårwattnet en alldeles ny farwäg⁷¹⁸, begagnelig icke blott af små Ostjak-båtar⁷¹⁹ och Tobolska kajuker, utan af de allra största ❖ Tomska skutor, hvilka⁷²⁰ wår-tiden gå upp till Tjumen med theladdningar. Att man på denna wäg kan utför floden tillryggalägga ett håll af 70 verst på mindre än 6 timmar, kunde i grund af Stuckenbergs uppgifter synas otroligt; men är icke dessto mindre behörigen konstateradt. Just med anledning af öfversvämmningen kunna de egentliga fiskerierna vid Irtisch ej taga sin början, förrän långt in på sommaren. Ännu i början af Julii ligga alla lågsluttande stränder under wattnet. Endast berg och bråda stränder höja sig öfver watten-ytan, men de egna sig naturligtwis icke för ❖ fiskafänge⁷²¹ medelst not, som både⁷²² wid Ob och Irtisch utgör det förnämsta fisk-redskapet. Samma öfversvämmningar äro icke blott wid Ob, utan äfven här och der wid Irtisch hinderliga för åkerbruket, så wida ofta just de fruktbara ställen ligga under wattnet⁷²³. I⁷²⁴ Samarowa och några andra Ryska byar klagades till och med öfver brist på ko-foder. Med anledning af allt detta tyckes äfven öfversvämmningen af Irtisch wara sin

715 *man* || wid p[ass]
 716 *I* || På
 717 *bildas på Irtisch* || bildas
 718 *farwäg* || strätwäg
 719 *Ostjak-båtar* || Ostjak-skutor
 720 *hvilka [...]* *upp* || som vid flodwattnet färdas
 721 *fiskafänge [...]* *not* || notdrägt
 722 *både [...]* *utgör* || wid Ob och Irtisch är
 723 *wattnet* || watten-y[tan]
 724 *I* || Wid

- 725 2. || 3.
 726 *fullbordar* || fortlöpe[r]
 727 *i oändligt* || under en oändlig
 728 *genom* || sku[rit]
 729 *med* || p[olui]
 730 Changes to the footnote:
     upprinnelse. || ~ Hit höra bland
     andra: *Nurma*, fält, *Repola* (Ostj.
     rep, яръ) *Iso*, stor, *Konda* af kanta,
     häl, *Kara* l. *Xara*, af ~~*kara*, grund, el-~~
     ~~ter~~ *harju*, ås, *Saloma* af *sala maa*,
     hemligt ställe, € ~~*Seljanowskij*~~ af
     Pimskaja af *pimiä*, mörk, *Wilij*, [ ]
     Kem, *Keke*, en biflod till *Ket*, *Pitka*,
     en gren af Ob i Nar[ymska] Kretsen,
     Sim, *Ишимская*, en station på
     Krasn[ojarska] vägen[,] *Kowa*, en
     biflod till Angara, *Mana*, [ ] *Oja*
     (Step. sid. 16 T. II).
 731 *flodhälft*) äfven *прямуца* || flod-
     hälft)
 732 *fullständiga upplysningar* || 1. en || 2.
     fullständiga uppgifter
 733 *angaf [...]* *allmänhet* || kunde blott i
     allmänhet angifva
 734 *allaredan [...]* *banor*. || redan alldeles
     uttorkat, så att icke ens traditions-
     wis känner alla flodens fordna ba-
     nor, utan
 735 *förlora* || försvinna

139 <wissa> wärd. Skulle den ock i och för sig eller i för hållande till Obska öfversvämningen synas obetydlig, så är åtminstone det en icke alldeles obetydlig omständighet, att landets ekonomie här af är i någon mon beroende.

2.⁷²⁵ Såsom bekant är, och äfven Stucken-berg anmärkt, fullbordar⁷²⁶ Irtisch sin bana i⁷²⁷ oändligt många bugter och böjningar. Men ej mindre anmärkningsvärd är den alldeles förbisedda omständighet, att floden på flere ställen genom⁷²⁸ den lösa jordmon skurit sig en ny ginare fåra, som af härwarande Ryssar benämnas med⁷²⁹ ett troligen ifrån Finskan lånadt ord⁷³⁰: *polui* (F. *oja-puoli*, flodhälft)⁷³¹ äfven *прямуца*. På somliga ställen har hufvud-strömmen dragit sig inom den nya grenen, och den gamla, *Staritsa* kallad, plägar under sommarens lopp utsina, ehuru vår-tiden begge grenarna äro farbara. Först mot slutet af min Irtisch-färd upp⁷³² märksam worden på denna företeelse, kunde jag ej mera erhålla fullständiga⁷³² upplysningar öfver *Staritsi* wid nedra Irtisch. Man angaf⁷³³ blott i allmänhet, att sådana skulle förekomma i trakten af Djemjansk, wid Subotina, vid de Savodinska jurterna, *Repola* m. m. Tillika anmärktes, att många *Staritsi*

140 allaredan⁷³⁴ så uttorkat, att man numera enda⁷³⁴ gissningswis och i stöd af traditionen kan uppgifva flodens fordna banor. – I sammanhang härmed förtjena att anmärkas de så kallade *курьи*, hvar på stränderna af Irtisch ega en sällsynt rikedom. De äro armar eller utgreningar af floden, som skära sig långt in på slättlandet och der förlora⁷³⁵ sig utan något

ii. Detta är icke ett enstaka faktum af detta slag; twertom träffar man i Sibirien likasom i Östra Ryssland, esomoftast ortsnamn af Finsk upprinnelse.

aflopp. Till⁷³⁶ sitt ursprung äro dessa ingen ting vidare⁷³⁷, än vanliga grenar, (протоки) som genom tilländningar blifvit i ena ändan tillslutna.

3. I anseende till sina stränder har Irtisch det gemensamt med några andra bland Rysslands och Sibiriens floder, att den högra sidan är brant och bergig, den venstra deremot mera låg och jemn. I anledning häraf kallas äfven wid Irtisch

143 den högra stranden *горная* (Ost[jakiska] *Unt-peekek*), den venstra *луговая* (Ostj. *Uigit-peekek*). Hos Ostjakerne heter äfven den högra, bergiga, mindre fruktbara sidan af elfven *aadem beelek*, d. ä. den dåliga sidan. Denna sida är dock ej öfverallt lika dålig och ofruktbar, utan egnar sig på många ställen rätt väl till åkerbruk och ängs-skötsel. Så snart bergen aflägsna sig ett stycke ifrån flodbädden, hyser den högra sidan samma goda egenskaper, såsom den venstra. Således ser man äfven⁷³⁸ här mycken löfskog, såsom björk, asp, hägg, poppel och särskildta wide-arter. Annars wexer på denna sida

144 mera barrskog, bestående i gran, tall, ceder, lärkträd⁷³⁹. Siåtnämnda trädslag förekomma äfven på venstra sidan, der den hyser moar och en sterillare mark. Men jag ärnar här icke inlåta mig i några geologiska och natur[-]historiska⁷⁴⁰ betraktelser⁷⁴¹ af floden, utan will blott afteckna de gröfsta konturer⁷⁴² af dess stränder. Såsom nyss nämndes, är den högra sidan bergig, den venstra lågländt. Den lågländta sidan af floden erbjuder tre till utseendet olika slag af stränder. 1.⁷⁴³ Lågländta ängar och kärr,

2.⁷⁴⁴ höga, tvärbranta stränder, som af Ryssarne kallas *яры* (Sing. *яръ*), af Ostjakerne *rep*;
145 3. Långt i floden utstickande sandbankar, af Ryssarne *пески* benämnda. Stränderna af de anförda tre slagen anträffas jemte berg

736 *Till [...] dessa* || Dessa äro till sitt ursprung

737 *widare* || wanli[ga]

738 *äfven här* || 1. på || 2. äfven på denna sida || 3. äfven på den högra sidan

739 *lärkträd* || ~ m. m.

740 *natur-/historiska*

741 *betraktelser af floden* || betraktelser

742 *konturer [...] stränder* || 1. con[turer] || 2. konturerna af flod-stranden

743 1. || 2.

744 2. [...] *tvärbranta* || 1. Twärbranta

- 745 *flod-sidan* || 1. flod || 2. elfs-sidan
 746 *kommer* || träder
 747 *elfven* || floden
 748 *hållet [...]* *osynliga* || hållet ur sigte
 749 *dessa berg* || bergen
 750 *genom sin höjd* || i detta afseende
 751 *Samarow[a]*. || ~ De flesta bland nämnda uddar tillhöra sammangående bergs berg; – endast
 752 *hvardera* || <--->
 753 *Med* || I
 754 *ofta* || wanligen
 755 *högra* || den ~
 756 *motsvaras ofta* || 1. wanligen || 2. oftast
 757 *på* || å den

äfvén på den högra flod-sidan⁷⁴⁵. Ju längre man kommer⁷⁴⁶ utför elfven⁷⁴⁷, dessto mindre framträder den bergiga naturen, och dessto lågländtare blifva stränderna öfverhufvud så wäl på den högra, som den venstra sidan. Sedan man lemnat Repola, försvinna bergen helt och hållet⁷⁴⁸ ur sigte och blifva osynliga allt intill Samarowa. För öfrigt äro dessa⁷⁴⁹ berg wid nedra Irtisch ej af någon owanlig storlek. Meßt anmärkningsvärdiga äro genom⁷⁵⁰ sin höjd några bergsuddar, belägna vid 1) *Natsinsk*, 2) *Koschelewa*, 3) *Katilowa*, 4) *Wos'kin*, 5–6) *Tsingalinsk*, 7) *Repola* och 8) *Samarow[a]*.⁷⁵¹ Wid *Tsingalinsk* finnas till och med tvenne höga uddar, en på *hvardera*⁷⁵² sidan om floden. Dessa och den *Woschkinska* udden tillhöra isolerade bergsknutar, alla de öfriga sammanhänga med större systemer.

146

Med⁷⁵³ afseende å det inbördes förhållande, hvari de begge stränderna stå till hvarandra, torde följande anmärkningar ej wara alldeles ogrundade:

a) Då ett berg, såsom fallet ofta⁷⁵⁴ är, rasar på högra⁷⁵⁵ sidan af floden, bildar sig å den venstra vanligen en sandbank (песокъ), stundom en *jar*. Här af följer, att ett berg på högra sidan motsvaras⁷⁵⁶ ofta af en sandbank å den venstra.

147

b) En tvärbrant strand, eller en så kallad *jar* å högra sidan motsvaras nästan alltid af en dylik å den venstra.

c) Der ett berg anträffas på⁷⁵⁷ venstra flodsidan, står äfvén å motsatta sidan ett berg. Likväl har jag endast warseblifvit tvenne berg venster om floden – den ena belägen invid de *Tsingalinska* jurterna och af *Ostjakerne* benämnd *Wâds'-Unt* eller *Wâds'-ochta* (d. ä. fästnings-berget), den andra, kallad *Tjukes-Unt*, 10

148 verst ofvanföre. Såsom redan anmärktes, äro dessa berg endast isolerade knutar, de fortlöpa några verst i en och sam^{ma} riktning och sluta sig sedan med branta uddar. Berget Tjukés-unt åtföljer sjelfva flodstranden⁷⁵⁸, *Wâds'-unt* bildar deremot en vinkel med floden, som på detta ställe gör en böjning ifrån SV till NO. Det berättas, att der floden nu löper emellan tvenne⁷⁵⁹ berg, i fordna tider funnits⁷⁶⁰ en sjö, och att flodens ursprungliga lopp varit väster om *Wâds'-Unt*, hvilket berg sålunda ursprungligen hade stått på högra sidan af floden. Denna tradition är⁷⁶¹ ganska sannolik och bekräftas ytterligare derigenom, att den förmodade gamla flodfåran utgår af ett lågland, som under wårfloden nästan helt och hållet öfversvämmas. Sam^{ma} slags lågland (copъ) förekom[m]er äfven väster om *Tjukés-Unt* och ger anledning till samma förmodan⁷⁶² om en timad förändring i flodens lopp.

4. Det är anmärkt, att fiskerierna wid Irtisch taga sin början så snart de lågsluttande sandstränderna begynt höja sig öfver watten-ytan. Då nedsätter sig å dem wanligen⁷⁶³ ett Ryskt notlag eller en så kallad artelj, som består af 10 personer och blott sysselsätter sig med notdrägt. Arteljen är försedd med tvenne notbragder, utgörande⁷⁶⁴ i längd efter ställets besk[affenhet] 250 till 300 saschen och ännu derutöfver. Hvardera noten skötes af fem⁷⁶⁵ personer, hvilka omvexla med fiskafänget.

150 Dessa fiskerier, som ^{wid} Irtisch äro de hufvudsakligaste, fortfara ifrån slutet af Julii till 1.⁷⁶⁶ Oktober gamla st[ülen] Man fångar i ymighet *ossetra*, *sterläd*, *njelma* och dessutom otaliga andra, mindre betydande fiskarter, såsom gädda, abborre, lake⁷⁶⁷, girs, karass, jas⁷⁶⁸, tschebak m. m. Muksun är [en]⁷⁶⁹ fiskart, som

758 flod-/stranden
 759 *tvenne berg* || 1. de begge || 2. de tvenne bergen
 760 *funnits* || fanns
 761 *är* || ~ i och för sig
 762 *förmodan* || försiggången <--->
 763 *wanligen* || wanligtvis
 764 *utgörande* || och
 765 Mscr: fems
 766 1. || de[n]
 767 *lake* || g[irs]
 768 *jas* || 1. ~ || 2. sirok
 769 Mscr: ej

- 770 grenen. [...] Njelma-fisken || 1. grenen. Njelma förekommer stiger förekommer lika ymnigt i hvardera grenen. Fiskens så väl || 2. grenen. Äfven den
- 771 *sirok* || ~ <--- ---->
According to Castrén 1855: 50, footnote 8, *vimba* (*Vimba vimba*); thus Ru. *рыбец, сырть*. (TS)
- 772 *ymnigare* || *sirok*
- 773 är fångsten || fångas
- 774 rikare || wida ~
- 775 grenen || floden
- 776 begynner || börjar
- 777 sig || <---->
- 778 dock || fler[e]

ej stiger uppför Irtisch, utan håller sig till den Obska grenen.⁷⁷⁰ Den så k[al]l[a]de *sirok*⁷⁷¹ fångas ymnigare⁷⁷² i Ob, än Irtisch. Deremot är⁷⁷³ fångsten af ossetra och sterled rikare⁷⁷⁴ uti Irtisch, än vid öfra Ob. Njelma-fisken stiger lika ymnigt uppför hvardera grenen⁷⁷⁵. Fiskens stigande säges taga sin början wid den tid, då ♣ wattnet begynner⁷⁷⁶ sänka sig, och fortfar allt intill sena hösten. Följande våren förfogar sig⁷⁷⁷ fisken åter utför floden kort före och under sjelfva islossnings-tiden. Då pläga äfven Östjakerne gillra nät under isen för ossetra och sterled, ehuru de annars föga befatta sig med deras fänge (se nedan).

Efter dessa flyktiga anmärkningar, hänförande sig till floden will jag äfven nämna några ord om dess äldsta kända innewånare Östjakerne. Kringskurna af både Ryssar och Tatarer hafva de så när som på språket förlorat nästan allt det egendomliga och nationella. Det Tatariska inflytandet är jemförelsewis mindre; – det Ryska deremot ♣ röjer sig i religion, seder och bruk, i folkets hela känslö- och föreställnings-sätt. Att man det oaktadt lätt ifrån hvarandra urskiljer det Ryska och Östjakiska, härrör allenaft af den olika kultur-grad, som hvardera folket innehar. På samma sätt som Ryssen, så timrar äfven Östjaken sin stuga eller jurt, men han gör den wanligtvis trängre och på allt wis sämre samt lefver deri omgifven af smuts och all slags ohyra. Wid Irtisch hafva Östjakerne efter Ryssars föredöme begynt äflas med boskaps-skötsel; men i Tsingalinsk räkna de man dock⁷⁷⁸ flere hästar än kor. De sydligaste Östjaker wid Irtisch odla äfven åker; de nordliga hafva i detta afseende ej rättat sig efter Ryssarne, hos hvilka åkerbruket går ända upp ♣ till *Repola*. Hyrkuskeriet, som för det

närwarande utgör Ostjakernes förnämsta⁷⁷⁹ närings-gren under winter[-]månaderna⁷⁸⁰, är åter ett lån af Ryssarne. En af de näringar⁷⁸¹, som Ostjakerne kände redan före Ryssarnes ankomst (och hvilken ännu gäller såsom den förnämsta,) är fiskafänget. Detta bewisas dels deraf, att Ostjakerne hafva egna namn på särskildta fiskredskap, såsom: [- -]⁷⁸² dels och i synnerhet af det kända faktum, att de⁷⁸³ redan wid eröfringstiden egde fasta bostäd, ja till och [med] några⁷⁸⁴ befästade ställen⁷⁸⁵ wid Irtisch-floden. Hwad annat än fiskafänget⁷⁸⁶ kunde wäl drifwa dem ifrån tundran till floden, ifrån ett nomadiserande till ett bosatt lefnads-sätt. Sina⁷⁸⁷ nät tillredde Ostjakerne förut af brännässla. Nu har hampan vunnit större ans[eende], emedan nässlan ej så wäl står emot <---->. Men äfven i denna gren hafva Ryssarne skridit wida framför Ostjakerne. Fastän den sistnämnde i grund af *jus prius occupantis* fått nästan allt land och watten vid nedra Irtisch sig tillerkändt, och Ryssarne här till större delen lefwa blott såsom förpaktare, inskränka sig likwäl Ostjakerne sjelfva att bedrifwa sitt fänge uti smärre sjöar, wikar, bäckar, grenar, och bortarendera åt Ryssarne sina bästa fångst-ställen,⁷⁸⁸ de förut omnämnda *пески*. Såsom skäl härtill uppgifver man den allmänna fattigdomen, hvilken ej tillåter Ostjakerne att förse sig med stora notredskap⁷⁸⁹, som fiskandet i floden skulle erfordra. Den sannskyldiga orsaken är i sjelfva verket endast lättja, huglöshet och brist på endrägt. Ingen ting wore lättare, än att ett helt byalag skulle förena sig om gemensamma redskap och sjelfva begagna sandbanken i stället för att åt någon äfventyraryre bortskänka sin bästa födkrok för en lumpen summa af några 50 Rubel, som delas af byala-

- 779 förnämsta || nä[rings-gren]
 780 winter-/månaderna
 781 näringar || närings-grenar
 782 Castrén left an empty space here for the names. See p. 741 for the list of names.
 783 de [...] eröfringstiden || 1. Ostjakerne || 2. de wi[d] || 3. de under || 4. de wid tiden
 784 några || wissa
 785 ställen || ort[er]
 786 fiska-/fänget
 787 Sina [...] förut || Sin fiskredskap nät hafva Ostjakerne i forna
 788 fångst-ställen [...] omnämnda || fångst-ställen eller de så kallade
 789 not-/redskap

- 790 närings-/gren
 791 *nedbrunnit* || ~, antända *wanligt*wis
 dels af åskan, som här kring Petri
 och Pauli dag alla år esomoftast lå-
 ter höra af sig, dels i följe af
 792 *Det är* || Man har
 793 *dessa menniskor* || detta slägte
 794 *man* || jag
 795 *mest* || blott
 796 *rått* || <lyriskt>
 797 *närmare [...]* några || omständligare
 widröra wissa
 798 *yttre och inre* || enskildta

❖ 156

get. – Jagten, som jemte fiskafänget fordom utgjorde Ostjakernes förnämsta närings[-]gren⁷⁹⁰ är numera af föga betydenhet. Allt wildt af värde har försvunnit dels till följe af oförnuftigt fänge, dels och enligt Ostjakernes föregifvande af den anledning, att skogarne i sednare tider öfverallt nedbrunnit⁷⁹¹. ❖ Af soblar, räfvor och fjällrackor, som fordom utgjorde ortens rikedom, skall nu mera föga wara öfrigt. Oftare träffas björnar, elgar och wildren[ar]; men äfven dessa djur fångas ej med något allwar, åtminstone icke af Ostjakerne. Det⁷⁹² är öfverhufvud svårt att säga, hvad dessa⁷⁹³ menniskor skulle göra med allwar och ifver, om man⁷⁹⁴ undantager deras ätande, sofvande och drickande, uti hvilka tre stycken de endast öfverträffas af de genom sin lägre kultur-grad dertill på sätt och wis privilegierade Samojederne. Ostjaken lefver mest⁷⁹⁵ för dagen och benämner äfven derföre i sitt språk

❖ 157

dag och lefnads-förråd med samma ord: *chât*. ❖ Har han genom en lyckosam fångst förvärfwat sig något utöfver dagens behof, så ligger han den följande dagen helt stilla, eller ock förfogar han sig till närmaße krog. Så är Ostjakens lif ännu ett rätt⁷⁹⁶[,] lättjefullt och bekymmerslöst lefverne, men det kan ej länge så blifva. Redan Theokritus qväder, att armoden är konsternas lärarinna, och Ostjakernes oekonomiska läge är för det närwarande sådant, att de emot sin vilja tvingas till ett framåtskridande i kultur.

❖ 158

Sinnad att ännu något närmare⁷⁹⁷ beröra några omständigheter i Ostjakernes yttre⁷⁹⁸ och inre lif, will jag nu göra mitt första inträde i en Ostjakisk jurt. Vägen dit leder uppför en svår trappa och en dörr så låg, att jag ❖ utan en enkom erhållen warning ej kan undvika att

slå pannan emot öfra dörrposten. Förvirrad af slaget glömmmer jag kanske att med⁷⁹⁹ korstecknet hedra Helgonbilderna, som stå uppradade i främsta hörnet af jurten. I⁸⁰⁰ följe af denna försummelse och mitt äfwen annars i Ostjakens ögon något owanliga beteende uppstår⁸⁰¹ en förskräckelse, som ögonblickligt jagar stugans halfnakna barbarer bakom ugnen eller ut på gården. Så mycket mera ostörd får jag anställa mina betraktelser i⁸⁰² jurten. Det första, som i⁸⁰³ jurten här träffar mitt⁸⁰⁴ öga, är en egen misstänksam gråfärg, som betäcker ♣ bänkar och bord, väggar och golf. Samma färg utgör jemväl den enda målning på alla kärl och husgeråd, såsom fat, koppar, knifwar, den med snö[-]watten⁸⁰⁵ fyllda drickskannan, näfver-rifvorna m. m. Golfwet i vår lilla stuga är lutande, väggarne bågnade och fyllda med springor, som hvimla af sinom tusende bland det slags yrfän⁸⁰⁶, om hvilka Luther wille weta, huru de skulle se ut i himmelriket. Rummet är rundt omkring försedt med bänkar. Stolar finnas icke, ej⁸⁰⁷ heller sängar, utan bänkraden slutar i hvardera ändan med en bred laf, tjenande till sofställe. Ugnen är bygd på wanligt Ryskt wis⁸⁰⁸ och försedd med ett ordentligt rör. ♣ Den⁸⁰⁹ är likwäl icke fastbygd⁸¹⁰ wid väggen, utan dermed förenad genom en annan mycket liten⁸¹¹ ugn, som under dagens lopp begagnas wid mattillredning. Denna⁸¹² ugn är ofvantill⁸¹³ försedd med ett hål, hvari man alltid⁸¹⁴ ser en gryta, fylld antingen med fisksoppa, köttsoppa, mjölkwälling eller annan sofvel. Vår jurt eger fyra fönster, anbragta⁸¹⁵ wid tvenne väggar och alla befintliga i det hörn, hwarest Helgonbilderna äro uppställda. ♣ Hvarje fönster består af 6 rutor, men endast ett par äro hela, med undantag af dem, som blifvit

- 799 *med* || göra
 800 *I följe* || Öfwerraskade
 801 *uppstår* || 1. ~ <----> || 2. ~ nu
 802 *i jurten* || <här>inne
 803 *i jurten* || här
 804 *mitt öga* || ögat
 805 *snö-watten* || drickswatten
       snö-/watten
 806 <yrfän> || 1. kräk || 2. Guds kreatur
 807 *ej [...]* sängar || sängar ej
 808 *wis [...]* väggen || wis, men ej fastbygd wid väggen
 809 *Den* || Men
 810 *fastbygd* || ~, u[tan]
 811 *liten* || låg
 812 *Denna* || Detta
 813 *ofvantill* || för[sedd]
 814 *alltid* || ser
 815 *anbragta [...]* uppställda || 1. anbragta wid tvenne väggar uti det hörn, hwarest s || 2. alla anbragta wid det hörn, hwarest Gudabilderna äro uppställ[da]

- 816 *wärden* || 1. de || 2. hus[folket]
 817 *seden* || uti
 818 *Denna sträfvän* || Detta sträfvande
 819 *prisar* || om
 820 *betryck* || förtryck
 821 *misstänkliga* || tvifv[elaktiga]
 822 *den [...] ödmjukheten* || 1. den hyck-
 lade || 2. den lumpna <-> || 3. instå ||
 4. den lump[na]
 823 *ärlig* || 1. ~ || 2. redlig

☞ 162

gjorda af perta, näfver, blåsa, papper eller andra mörka materialier. Den här af förorsakade dunkelheten i jurten hindrar mig att i det minutiösa fullfölja mina betraktelser. Dessutom hafva också jurtens innehafware af skjutsaren derute redan fått weta, att jag ej åter upp någon, och värden⁸¹⁶ kommer nu för att wälkomna sin högwälborna gäst. Detta sker här på wanligt sätt, utan knäfall och handkysningar, såsom seden⁸¹⁷ är i Obdorsk. Intressant är likwäl den blick, ☞ hvar med Östjaken i förstone betraktar mig. Det är blicken af en jägare, som hoppas winna ett byte, men tillika fruktar att sjelf falla ett rof för djuret. Man ser i denna blick svaghetens försök att wärna sig sjelf och, om möjligt, fånga sin motståndare. Denna⁸¹⁸ sträfvän röjer sig för öfrigt uti Östjakens hela beteende. Allt är deruti list och svek, lotsad ödmjukhet och undergifvenhet. Han talar widt och bredt om "Богъ och Великий Государь", prisar⁸¹⁹ Herrans och Tsarens utkorade, beskärmar sig öfver sin egen fattigdom, och klagar öfwer det betryck⁸²⁰, han lider af Colonisterne. Men så snart talet gäller några i Östjakens tycke misstänkliga⁸²¹ ämnen, ställer han sig dum, tafatt och gunådlig, ☞ låtsar ingen ting weta och erinrar esomoftast om sina Östjakiska privilegier. En wiss grad af inbundenhet hör i sjelfva werket till Östjakens karakter, men allt det öfriga: den lilla listen, den⁸²² ytterliga ödmjukheten och gudnådigheten utgöra en för tillfället antagen mask, som snart bortfaller. Och nu framträder Östjaken såsom en enkel, flärdlös, ärlig⁸²³ naturens son, men något stel, trumpen, kärf och hårdnackad. Med dessa kantigheter i lynne förenar han ett

☞ 163

☞ 164

likaså kantigt yttre: twenne utstående ☞ kindbogar, djupt wälfda ögonhål, breda skuldror,

kort och knubbig växt, en stående, svart peruk m. m. Allt detta gör Oštjaken i yttre motto högst tung⁸²⁴, owig och omanerlig⁸²⁵. Likwäl påstår man, att ingen kan öfwerträffa den arma Oštjaken i wälwilja, hjälpsamhet och andra ett godt hjertas⁸²⁶ dygder. Och hvad den nyss omnämnda sträfheten⁸²⁷, tyngden och kantigheten beträffar, så eger denna sida äfven sin mildring uti en hela den Finska stammen tillhörande⁸²⁸ godmodig humor, som Ryssen

❖ 165

kallar ❖ *воспора* och säger wara ett företräde, hvilket Oštjaker och Samojejer ega framför honom sjelf.

Men jag glömmmer, att wi fortfarande befinna oss i jurten och ännu icke gjort wärdinnans bekantskap. Hon har allaredan hemtat sig ifrån sin⁸²⁹ förskräckelse och sitter nu trygg bakom den skyddande väfstolen. Helt⁸³⁰ säkert skall hon, ehuru Oštjakiska, icke missstycka, om wi nalkas henne med ett litet beröm öfver den sköna⁸³¹ wäfnaden. Den förtjenar⁸³²

❖ 166

i sjelfva ❖ werket all aktning icke blott för sin bastantheit, utan äfven för beskaffenhet af sina ingredienser. Dessa bestå hvarken af hampa eller lin, utan af en vida allmänare växt, som [är] kallad af Oštjakerne: *puude<m>*, d. ä. brännässla. Denna⁸³³ växt förstår en⁸³⁴ Oštj[akisk] wärdinna att bereda till skjortor, hvilka i styrka skola öfwerträffa wanliga Ryska slitskjortor och föga eftergifwa dem i finhet, hvithet och snygghet. Wår⁸³⁵ wärdinnas eget linne är gjord af samma ämne och utgör ett *non plus ultra* af elegans. Ärmarna, bröstet, en del af rygg-stycket och alla fällar prydas⁸³⁶ af de allra smakfullaste broderier. Hvem skulle tro, att

❖ 167

hela ❖ den brokighet, som skimrar i dessa broderier, är hennes eget werk? Sjelf har hon spunnit garnet, sjelf färgat det, sjelf beredt af

- 824 *tung* || *klu[mp]*
 825 *omanerlig* || ~, eller ett
 826 Mscr: ett godt hjertats
 827 *sträfheten* || tyngden
 828 *tillhörande* || genomgående
 829 *sin förskräckelse* || 1. sin första || 2. den
 830 *Helt [...]* *wäfnaden*. || Taga wi hennes väf i betraktande.
 831 *sköna* || bastanta
 832 *förtjenar* || är ock <--->
 833 *Denna* || Dera[s]
 834 *en [...]* *wärdinna* || hon
 835 *Wår wärdinnas* || Hennes
 836 *pryd* || äro

- 837 *utom [...] linnets* || dess utom
 838 *elegant* || skön
 839 *qwinnan* || sjelfva husmodern
 840 *blifwit anställd* || anställdes
 841 *Ostjak-hustru* || hustru

❖ 168

wext-rötter de röda och gröna färgerna, samt slutligen sjelf wid lediga stunder stickat de Asia-tiskt praktfulla broderierna. Glasperlorna på kragen och i uppslagen äro köpta, men hon har sjelf ordnat dem i en behaglig symmetrie. Wår wärdinna kan utom⁸³⁷ det sköna linnets äfwen wisa oss en elegant⁸³⁸ hel[g]dags-koštym, som hon sjelf förfärdigat. Den består uti en fin, fram-till öppen klädes-jacka, hvars ❖ fällar rundt-omkring glimma af perlor och tennsmycken. Ofwanpå sina helgdags-handskar och skor har hon äfwen insydda perlor, och på hennes rad-band synes föga annat, än den glimmande perla-ståten. Allt detta bewisar, att wår wärdinna hvarken saknar flit, skicklighet eller fin smak. Skada blott, att hon ej wårdar sig mera om snygghet och renlighet i sitt hvardagslif. Här-till äro utan twifvel männerna wällande. De be-lašta den arma qwinnan med alla slags grofwa arbeten, hvilka förhärda hennes sinne och borttaga tiden för husmoderliga göromål. Hos Ostjakerne aktas och behandlas qwinnan⁸³⁹ ännu såsom den uslaste trälinna. Sjelf har jag mera än en gång hos Ostjakerne blifwit wäckt

❖ 169

ur sömnen genom ångest-rop, ❖ frampressade ur ett qvinno-hjerta i följe af en barbarisk be-handling. Att i de Tsingalinska jurterna för ett år tillbaka blifwit⁸⁴⁰ anställd besigtning och ransakning öfver en af sin man bokstafligen ihjälpskad Ostjak-hustru⁸⁴¹, är ett i denna fråga mycket upplysande faktum. Ingen ting är likwäl skändligare och qwinnans wärde mera förnärmande, än den lumpna handel, som Ostjakerne drifwa med sina döttrar. En flicka är ett rart ting, medan hon ännu sitter i sina för-äldrars hem. Hon njuter all möjlig fostran och omvårdnad; månne för att blifwa en god menniska, en förträfflig wärdinna? Af

170

sådan orsak ingalunda. Menskligheten till ära må medgifvas, att föräldra-kärleken⁸⁴² härwid omedwetet öfvar sitt inflytande. Men sanningenligt bör icke⁸⁴³ heller det förtigas, att Oštjaken wid sina döttrars uppfostran afser samma fördel, såsom då han föder räfwar. Wäl gödda betala de sig väl med tiden. En god wara stadnar alldrig på hand, och döttrarna⁸⁴⁴ föryttras⁸⁴⁵ åt den mestbjudande till huštrur. Se här det wid Irtischⁱⁱⁱ gängse priset på en ordinarie huštru:

1. 2–300 Rubel i peningar.
2. En häst, en ox och en ko.
3. 7–10 olika klädesplagg.
4. Ett pud mjöl, en veder brännvin och något humla för anredande af bröllopsfesten.

171

Allt hvad dottern ifrån hemmet erhåller uti utstyrsel, består i några klädesplagg, hvar till stundom kan tilläggas en häst och en ko. Då naturligtwis icke hvar man är i stånd att betala den erforderliga brudpenningen (Tat[ariska] *kalym*, Oštj. *Tanj*), händer det icke sällan, att en unger sven, sedan han stulit sig till en flickas hjerta, äfwen stjäl henne sjelf uti sin lilla skuta och på vikinga-wis bortför henne till sitt hem, och⁸⁴⁶ innan kort till närmašte kyrka, hvarest de⁸⁴⁷ älskande förenas genom band, dem⁸⁴⁸ menniskor ej mera åtskilja. Detta är bland Irtischska Oštjaker ett ganska wanligt sätt att undandraga sig brudskatten⁸⁴⁹. Äfwen vår närwarande wärdinna erkänner med rodnad på kind, att hon blifvit sålunda tagen, eller att hon fastmera sjelf af kärlek flytt ifrån far och mor (отъ любви убѣжала

172

iii. Wid Ob skall taxan wara något högre.

- 842 föräldra-kärleken || <--- --->
 843 icke || ej
 844 döttrarna || för[säljas]
 845 föryttras || försäljas
 846 och || eller fastmer
 847 de || Presten
 848 dem || hvilka
 849 brudskatten || ~, och vår

- 850 *сѣ* || *отъ*
 851 *ytterligare* || *widare*
 852 *styrka* || *seder och br[uk]*
 853 *wid Irtisch* || på I[rtisch]
 854 *alla [...]* *hvarandra* || 1. *yxor och andra verktyg* || 2. <stenar> åt hvarandra
 855 *nu [...]* *menniskor* || *menniskorna*
 856 *sköna* || *smyck[en]*
 857 *blifvit* || i äldre
 858 *berättelser* || ~ i det minutiösa

173

сѣ⁸⁵⁰ отца и матери). Wi skola icke ställa hennes blygsamhet på ytterligare⁸⁵¹ prof, utan förfoga oss härmed till oltfadren i ugnshörnet. Rik på ålder och rik på erfarenhet kan han säga oss ett ord om fordom. Han wet förtälja, att på den tid, då hwarken Ostjak, Rysse eller Tatar fanns wid Irtisch, Tschuderna rådde öfver landet. Ett under i allt, i styrka⁸⁵² och kraft, i seder och bruk, i lefnad och lynne, utwalde de till sina bostäder högsta uddar och bergsspetsar wid⁸⁵³ Irtisch. Det war deras sed att icke bo flere tillsamman, utan enhvar på sitt särskildta ställe. Här uppstaplade de höga jordwallar till 173 förskansningar åt sig och omgåfwo höjderna med grafvar, bland hvilka många ännu skola wara synliga. Sådana arbeten woro för Tschuderna ett lekwerk, ty deras styrka war så omätlig, att de slungade alla⁸⁵⁴ slags verktyg åt hvarandra ifrån den ena sidan af floden till den andra. Främmande för Christendom, för all lag och borgerlig ordning, woro de likwäl bewandrade i många kunskaper, dem nu⁸⁵⁵ tidens menniskor icke ega. Mede[l]st dem hade Tschuderna kommit i besittning af alla werldens skatter och lefde ett lif utan arbete och bekymmer. Allt hvad de gjorde, gjorde de på lek och enda st för sitt nöjes skull. Wäl förfarna i smidje-konst, bildade de af guld, koppar och jern sköna⁸⁵⁶ smycken och konstwerk, af hvilka många stycken ofta blifvit⁸⁵⁷ fundna wid deras fordna bostäder. Alla sina skatter och 174 dyrbarheter nedgrofvo Tschuderna under jorden, då de bländade af Christendomens ljus och kufvade af Jermaks segrande wapen nödgades öfvergifva sina bostäder och bortflykta till okända nejder. Detta och mycket annat kan gubben förtälja om nordens Giganter, men wi wilja icke längre fullfölja hans berättelser⁸⁵⁸,

emedan de flesta bland dem röra sig kring kända facta ifrån Sibiriska eröfringstiden och uppenbart endast angå de hedniska Ostjakerne samt Tatarerne. Så äro många⁸⁵⁹ wid Irtisch förekommande Tschud-fästen till och med enligt historiska witrnesbörd gamla Ostjak- och Tatar-förskansningar.⁸⁶⁰ Twå af dem äro omnämnda i gamla Ryska hydrographien under namn af *Rjamsan* (градъ РЯМЗАНИ) och *Uki* (градъ УКИ),⁸⁶¹ den förra, af⁸⁶² Tatarerna kallad *Arimsan* (R. АРИМЗЯНСКАЯ) och är belä-

175 gen 8 verst nedanom Bronnikowa[,] den⁸⁶³ sednare 80 (enligt Hydr[ographien] 20) verst nedanom *Arimsan*⁸⁶⁴. Utom den känner tradition lika många Tschud-fästen vid Irtisch, såsom der finnas höga uddar (se ofvanf[öre]). Naturligtwis bildade wid dem sjelfva höjden den egentliga förskansningen, men likasom språket skiljer emellan en vanlig höjd *unt* och ett fäste *wâs'* l *wâds'* (Syrj[änska] *vodzj*, F[inska] *wasta* d. ä. något *framför* eller *emot* satt), så bevisar⁸⁶⁵ äfven traditionen i⁸⁶⁶ för-
176 ening [med] de ännu förhande[n] warande jordvallar och grafvar, att härvid ett och annat äfven varit af mennisko-hand tillgjordt. ✎

Wår åldrige granne wid ugnen skulle wäl kunna tyda för oss mången runa om forntids tro och forntids wishet; men han fruktar skenbarligen att härutinnan⁸⁶⁷ yppa sina tankar. Detta tyckes bewisa, att han i⁸⁶⁸ hemlighet är sina fäders *Gudar tillgifven*⁸⁶⁹. Också har jag hört Ryska colonister försäkra, att Ostjakerne wid Irtisch ännu offra och bedja på gammalt wis, samt att de till och med förwara⁸⁷⁰ sina gamla Guda bilder⁸⁷¹ i djupa skogen. Hwad jag med säkerhet wet, är att de,⁸⁷² likasom flere andra Finska folkslag, med helig wördnad anse björnen, ”det sköna djuret, nagel-gubben, pels[-]

859 *många* || de

860 Footnote, completely struck out:

W[âs'] Fäste heter i Ostj. *wâs'* l. *wads'*, hvilket ord eger sin stam [i] Syrj[änskan], der *wodzj* betyder både det n[å-]g[ot], som *framför* och eller är *framför* eller *emot*. ifr[ån] det F[inska] *wasta*.

861 *Уки*, den || УКИ). Wid

862 af Tatarerna kallad || som af Tatarerna kl[s] [= kallas]

863 den [...] 20) || 1. bo af ålder Tatarer, den sednare (Uki l. Ugi) 80 verst 80 verst (ej 21 (enl[igt] Hydrogr[aphien]) 2 || 2. ~ || 3. Utom dem känner nämner tra[ditionen]

864 *Arimsan* || Tatar

865 *bevisar* || finner man af

866 i [...] äfven || samt de redan omnämnda jordvallarna och grafvarna, att något äfven härvid

867 *härutinnan* || i detta afseende

868 *i hemlighet* || 1. ännu ~ || 2. ~ ännu

869 *tillgifven* [...] *colonister* || tillgifven, och äfven colonisterne

870 *förwara* || 1. förw[ara] || 2. ännu ~

871 *bilder* [...] *skogen* || 1. ~, som hållas fördolda långt in i skogen || 2. ~ i jur[ten]

872 *de, likasom* || Ostjakerne i likh[et]

- 873 pels-/fadren
 874 *särskildta* || fler[e]
 875 *närvarande* [...] *ro* || närvarande
 876 *skola* [...] *Ostjakerna* || skola Ostjakerna
 877 *ceremonier* || omstän[digheter]
 878 *Ostjakernes* [...] *religions-kult* || allt detta
 879 *särskild* || till
 880 *ej* [...] *mera* || ej dermed
 881 *Surgut* [...] *öfverswämmd* ||

☞ 178 ☞ Surgut d. [ ] Aug. 1845.
 Då jag lemnade de Tsingalinska jurterna wid Irtisch, war mening- en att utan uppehåll fortsätta resan till Siljarskij – en liten Rysk by wid öfra Ob, der enligt berättelsen Petri och Pauli högtid skulle komma att firas med en af Samojejer och Ostjaker talrikt besökt marknad. An- länd till Samarova ~~erfor fann jag till min bedröfvelse, att jag icke bl fann jag till min bedröfvelse, att jag icke allenast misräknat mig på hela marknadsglädjen, utan äfven på hoppet att~~ erhöll jag upplysningar, som förstörde mitt hopp att wid den fräjdade ~~marknaden~~ folk-samlingen träffa några infödingar. Dessa hade vår herre bestraffat med en syndafloed och fördrifvit fjerran ifrån den glada tummel-platsen i Siljarskij till ödebelägna skogar, ej der ej bröd och brännvin, utan magra harar utgjorde deras ~~m~~ nöd-
 ☞ 179 torftiga midsommar-spis. ☞ Sjelf-
 va ~~det ställe~~ den plats, der ~~fordom~~ marknaden wanligen firades, låg nu öf[verswämmd]

- 882 The sequence beginning here was sent in a letter to Sjögren from Narym on 1/13 Dec. 1845 and published in Swedish in *Morgonbladet* and (with minor modifications) in NRF II and in German in the *Bulletin* of the Academy of Sciences, Castrén 1846c; 1847d; 1855: 65–89. See also the volume of Castrén's letters in

fadren⁸⁷³”, såsom han med särskildta⁸⁷⁴ epitheter behedras. I min kappsäck hvilar för det närvarande⁸⁷⁵ i god ro en björn, gjuten i koppar, som i sinom tid varit en stor och undergörande Gud bland de Ostjaker. Ännu i denna dag skola⁸⁷⁶ till och med de Irtisch[s]ka Ostjakerna hafva för sed att behedra hvarje fälld björn ☞ med en fest, hvarwid förekommer sång, dans, öl-drickning med flere ceremonier⁸⁷⁷, som äfven varit gängse hos Finnar och Lappar. Men om Ostjakernes⁸⁷⁸ fornda religions-kult hoppas jag snart kunna meddela fullständigare uppgifter uti en särskild⁸⁷⁹ beskrifning öfver de Obdorska Ostjakerne. Nu hinner jag ej⁸⁸⁰ med mera, emedan posten redan är kommen och tiden inne till uppbrott.

☞ 177

❖ 180 ❖

Surgut⁸⁸¹ den [1] Septemb[er]⁸⁸²

Då jag lemnade de Tsingalinska jurterna wid Irtisch, war meningen att utan något uppehåll fortsätta resan ända⁸⁸³ till Siljarskij – en liten Rysk by wid öfra Ob, der enligt berättelse Petri⁸⁸⁴ och Pauli dag skulle komma att firas med en af Oštjaker och Samoieder talrikt besökt marknad. Anländ till Samarowa⁸⁸⁵ erhöj jag wissa bekymrande underrättelser om den frejdade marknaden. Man berättade, att wår Herre bestraffat infödingarne med en allmän syndafloed och fördrifvit dem ifrån⁸⁸⁶ sina bostäder wid⁸⁸⁷ Ob och dess bifloder fjerran till ödebelägna skogar, der de mindre tänkte på den Siljarska marknads-fröjden⁸⁸⁸, än ❖ på något medel⁸⁸⁹ att rädda sig för⁸⁹⁰ hungersdöden. Widare omtalade man såsom ett hinder för marknadens firande⁸⁹¹, att sjelfva den till marknadsstad utsedda byn låg öfwersvämmad af wårfloden. Slutligen sades både jagten och fiskafänget hafwa⁸⁹² under wåren warit så missgynnande, att ingen egde någon wara, som han⁸⁹³ kunde wid marknaden föryttra. Man förmodade i följe häraf, att innewarande årets marknad knapt⁸⁹⁴ kunde komma att ega rum. Enstämmigt försäkrades, att bland Samoieder, dem jag egentligen sökte, icke⁸⁹⁵ en enda skulle wid⁸⁹⁶ marknaden infinna sig.⁸⁹⁷ Deremot gaf man mig anwising på ett Samoiediskt legohjon i byn Toropkowa eller Skripunowa⁸⁹⁸, ❖ belägen⁸⁹⁹ ett stycke ifrån den allmänna farwägen emellan Samarowa och Siljarskoj. I följe af denna upplysning beslöt jag att åtminstone i förbifarten besöka Toropkowa, men möjligtwis ändock fortsätta den påtänkta resan⁹⁰⁰ till Siljarskij. Flod[-]wägen⁹⁰¹ ifrån Samarowa till

❖ 181

❖ 182

this series and Castrén 1847c. Both Castrén 1855 and 1847c also contain the text on the relationship between the Samoyed and Finnish languages, excluded from Castrén 1846c but published separately in *Suomi*, Castrén 1846a. It also shows that Castrén sent that part of his text to Finland before December 1845, for otherwise it would not have been possible to print it in 1845.

Because there is no certainty as to which differences between the mscr (SLSA 1185) and Castrén 1846c are in Castrén's own hand and which were made by the editor of *Morgonbladet*, they are all shown here. The date has been added according to Castrén 1847d: 225.

See also Castrén's letters to Sjögren from Surgut, 12/24 Aug. and 28 Aug./9 Sept. 1845 and to Lönnrot, 13/25 Aug. 1845, J.R. Tengström, 10/22 Sept. 1845 and Rabbe, 10/22 Sept. 1845 in the volume of letters in this series.

- 883 ända till || till
 884 Petri || kring ~
 885 Samarowa || Siljarsk[ij]
 886 ifrån || fjerran
 887 wid || till in
 888 marknads-fröjden || marknads-glädjen
 889 medel || Castrén 1846c: utväg
 890 för || ifrån
 891 firande || Castrén 1846c: ~ den bedröfliga händelse
 892 hafwa [...] wåren || under wåren hafwa
 893 han [...] föryttra || kunde wid marknaden föryttras
 894 knapt [...] rum || 1. skulle helt och hållet uteblifva || 2. skulle blifva föga eller in[te] || 3. skulle blifva föga besökt
 895 icke en || Castrén 1846c: ingen
 896 wid [...] sig || wara wid marknaden närwarande

- 897 Bergstadi formulated the same observation (in Skripunova on 4/16 July) as follows: "I Samarovo läto vi baka bröd, emedan det, hvarmed Pisarkan [i Cingalinsk] försett oss, var högst uselt och dåligt. Genom natten foro vi hit. Vi ville blott i förbigående höra åt om här funnes några Samojeder, och så, innan vi nedsatte oss här, förut göra en tour till marknaden i Siljarsk för att inhemta nödiga underrättelser. Men då vi förnummo att det egenteligen var blott en supklubb, som här församlades vid nejdens krog för att värdigt fira Petri och Pauli dag, så beslöto vi att qvarstanna." Rancken 1884: 41-42.
- 898 Skripunova is situated at N61°19'34" E69°45'12". (TS)
- 899 *belägen* || som ligger
- 900 *resan* || Castrén 1846c: marknadsresan
- 901 *Flod-/vägen*
- 902 *wid* || endast
- 903 According to both Castrén 1846c and 1847d: 225; mscr: <10>
- 904 Castrén was in Toropkova in the middle of July, New Style. See his letter to Sjögren, 4/16 July 1845 in the volume of letters in this series.
- 905 Mscr: Samarowa
- 906 *fastän* || Castrén 1846c: ehuru
- 907 *förnekade* || bestred
- 908 *med* || <----->
- 909 *antagit [...] skjorta* || Castrén 1846c.: påklädt sig en Rysk skjorta och antagit ett Ryskt namn
- 910 *dock* || ~ fortfarande || Castrén 1846c.: det oaktadt
- 911 *trodde sig härstamma* || Castrén 1846c: härstammade
- 912 *Så [...] tillfällighet* || Sedan jag sålunda i *hastigheten* och <=> slumpvis
- 913 *Så hade [...] måste* || Castrén 1846c: Då en lycklig tillfällighet nu fört mig en Samojed i händerna, måste
- 914 *jag nu genom* || jag genom
- 915 *man* || jag

Toropkowa utgjorde wid⁹⁰² pass [70]⁹⁰³ verst och tillryggalades under loppet af en stormfull natt.⁹⁰⁴ Wid min ankomst till [Toropkowa]⁹⁰⁵ bestred man i förstone tillwaron af den angifna Samojeden; men wid en af wederbörlig Starost anställd hus-visitation upptäcktes werkligen en svartluggig dverg, fastän⁹⁰⁶ man fortfarande förnekade⁹⁰⁷ hans Samojediska natur, hvilken troddes vara aflagd med⁹⁰⁸ detsamma, personen antagit⁹⁰⁹ ett Ryskt namn och påklädt sig en Rysk skjorta. För mig gällde han dock⁹¹⁰ såsom en Samojed, icke blott för den svarta perukens skull, utan emedan han både trodde⁹¹¹ sig härstamma ifrån Samojediska föräldrar och höll det Samojediska språket för sitt modersmål. Så⁹¹² hade⁹¹³ jag⁹¹⁴ nu genom en tillfällighet kommit öfwer ett Samojed-individuum uti en nejd, der man⁹¹⁵ ej kunde ega den ringaste anledning att⁹¹⁶ hoppas att göra ett slikt fynd. Nu måste mitt bemödande naturligtwis blifva att undersöka, om icke⁹¹⁷ tilläffventyrs ännu andra individer af denna⁹¹⁸ art skulle befinna sig i närheten, alldeles på samma sätt som Botanikern efter upptäckten af en rar wext börjar se sig om efter andra⁹¹⁹ likartade. I själva werket lyckades det mig⁹²⁰ att medelst⁹²¹ Starostens tillhjälp uppleta⁹²² det ena exemplaret efter det andra ända till sex särskildta individer. I förstone⁹²³ tog jag för afgjordt, att desse⁹²⁴ Samojeder woro äfventyrare, som⁹²⁵ efter gjord bankrutt på tundran beslutit att försöka sin lycka hos Ryssarne. Men huru stor blef icke min förwåning, då jag erfor, att de sedan urminnes⁹²⁶ tider warit bosatta wid Ob-floden och⁹²⁷ utgjorde en egen afsöndrad⁹²⁸ stam⁹²⁹ benämnd *Jevschí*⁹³⁰! Denna stam⁹³¹ skall fordom warit temligen

talrik; men har⁹³² nu sammansmält till inalles 8 familjer, hvilka nomadisera wid *Chantsche-Jaha*, *Niištjej* med flere små floder, som⁹³³ i nejden af Toropk[owa] ifrån södra sidan utfalla i Ob.

- ◆ 185 ◆ Lifwad af denna upptäckt lemnade jag nu de enskildta individerna å sido och började⁹³⁴ anställa en jagt öfver hela stammen⁹³⁵. Ehuru⁹³⁶ man med vanlig Sib[irsk] förbehållsamhet sökte dölja rätta förhåll[andet], blef det likwäl efterhand uppdagadt, att ännu tvenne andra n[å]g[ot]⁹³⁷ större ätter⁹³⁸ bibehållit sig wid *Ljamin Sor* och öfra⁹³⁹ loppet af *Nasym*, utfallande⁹⁴⁰ hvardera ifrån norr i den Obska grenen. Alla⁹⁴¹ dessa tre⁹⁴² ätter sades till⁹⁴³ språk, seder, religion och lefnads-sätt öfverensstämma⁹⁴⁴ med sina nordliga grannar – de Kasymska Samojejerne. För Historici och ethnographer måste dessa⁹⁴⁵ fynd⁹⁴⁶, om jag så får kalla dem⁹⁴⁷, vara af intresse, emedan härigenom ◆ den lucka i någon mon fylles, som hitintills till mehn för lärda forskningar åtskillt de norra wid Ishafvet nomadiserande Sam[ojejerne] ifrån de södra – de Altaiska. Ifrågawordne Stam[mar]⁹⁴⁸ bilda, nogare⁹⁴⁹ bestämdt, en öfvergångslänk emellan de⁹⁵⁰ Tyska Samojejerne i söder och de nyss⁹⁵¹ omförmälda Kasymska i norr, till hvilka sistnämnda de äfven sjelfva räkna sig, så wida de erlægga⁹⁵² sin skatt i⁹⁵³ det gamla fästet Juilskij gorodok wid Kasym-floden. Äfven för philologen äro dessa ätter⁹⁵⁴ af betydelse⁹⁵⁵, emedan de ega en munart, som i⁹⁵⁶ hög grad tjena⁹⁵⁷ till ◆ förmedla släktskapen emellan Samojediskan och de⁹⁵⁸ Finska språken. Men jag återkommer strax till detta ämne och går nu att redogöra för fortgången⁹⁵⁹ af min resa.

- 916 *att hoppas* || att förmoda tillwaro <ett> af Samojejder
- 917 *icke* || ej
- 918 *denna* || samma
- 919 *andra likartade* || 1. flera dylika || 2. flera dylikartade || Castrén 1846c: flera likartade
- 920 *mig* || ~ genast
- 921 *medelst* || Castrén 1846c: genom
- 922 *uppleta* || Castrén 1846c: i byn ~
- 923 *förstone* || Castrén 1846c: början
- 924 *desse Samojejder* || Castrén 1846c: dessa
- 925 *som* || Castrén 1846c: hvilka
- 926 *urminnes* || Castrén 1846c: uråldriga
- 927 *och* || Castrén 1846c: samt
- 928 *afsöndrad [...] skall* || Castrén 1846c: afsöndrad slägt! Denna slägt, *Jewschi* benämnd, skall
- 929 *stam* || ätt, vid
- 930 *Jevschí* || Jevs'[i]
- 931 *stam* || ätt
- 932 *har nu sammansmält* || Castrén 1846c: har i följe af sin nära grannskap med Ostjaker och Ryssar småningom sammansmält
- 933 *som* || hvilka
- 934 *började* || med allwar
- 935 *stammen* || ätten || Castrén 1846c: slägter
- 936 *Ehuru [...] förhåll.* || Ehuru man med en här wanlig af wissa enskildta intressen sökte på allt wis förwilla och bortblanda
- 937 *ngt* || wida
- 938 *ätter* || Castrén 1846c: slägter
- 939 *öfra [...] Nasym* || 1. flod || 2. *Nasym* flod || 3. källorna
- 940 *utfallande hvardera* || Castrén 1846c: tvenne floder, som från norra sidan utfalla
- 941 *Alla* || Samtliga
- 942 *tre ätter* || Castrén 1846c: slägter
- 943 *till språk* || öfver[ensstämma]
- 944 *öfverensstämma* || Castrén 1846c: alldeles ~
- 945 *dessa fynd* || denna upptäckt
- 946 *dessa [...] åtskillt* || Castrén 1846c: tillvaron af dessa slägter vara af

- intresse, emedan de tjena att i någon mån fylla den lucka som hitintills åtskildt
- 947 *dem* || den
- 948 *stammar* || ätter || Castrén 1846c: Samo-jeder, till hvilka äfven kunna räknas de *Aganska*,
- 949 *nogare* || Castrén 1846c: närmare
- 950 *de [...] Kasymska* || Castrén 1846c: de Tymska eller samtliga de Narymska Samo-jederne i söder och de Kasymska
- 951 *nyss omförmälda* || nyssnämnda
- 952 *erlägga [...] Kasym-floden*. || Castrén 1846c: betala sin skatt vid Kasymfloden i det gamla, numera förfallna fästet *Juilskij gorodok*.
- 953 *i [...] Kasym-floden* || 1. i || 2. wid || 3. upp || 4. wid Kasym-floden uti den så kallade Юйльскій городокъ
- 954 *ätter af betydelse* || Castrén 1846c: släp-ter af vigt
- 955 *betydelse, emedan* || wigt och
- 956 *i [...] tjena* || tjenar
- 957 *tjena [...] släp-skapen* || Castrén 1846c: tjenar att förmedla förvandtskapen
- 958 *de Finska* || Castrén 1846c: Finska
- 959 *fortgången [...] resa* || Castrén 1846c: resans fortgång
- 960 *marknaden i Siljarskoj* || Castrén 1846c: den Siljarska marknaden
- 961 *slå [...] Toropkow[a]* || Castrén 1846c: slå ur hågen den länge påtänkta marknadsresan.
- 962 *marknads-resan ur hågen* || 1. hela ~ || 2. ur hågen den
- 963 *i sin mon* || Castrén 1846c: äfven
- 964 *som [...] utbröt* || Castrén 1846c: som jemväl innan kort utbröt
- 965 *utbröt* || utbrast
- 966 *och [...] sönderslogo* || Castrén 1846c: och en skur af hagel eller rättare isku-lor, hvilka voro nära två tum i diameter och naturligtvis sönderslogo
- 967 *sorg* || 1. harm || 2. jemmer
- 968 *dess [...] ej* || innewånarne, hvilka icke
- 969 *Medan [...] trygg* || Jag för mig min del satt ganska trygg
- 970 *deröfver* || Castrén 1846c: öfver denna olyckliga tilldragelse
- 971 *min* || mitt
- 972 marknads-/resande
- 973 *ty [...] hufvudet* || 1. ty jag egde dock, något, hvad dessa saknade || 2. och hvad i slika fall framf || 3. hvad desse saknade
- 974 *i [...] fall* || Castrén 1846c: åtminstone
- 975 Bergstadi gave again a lengthy description of their hosts: "Skripunova bebos af en enda slägt Toropkoff i sju familjer. Flere af dem lefva fattigt, men tvenne bröder lefva som Furstar, åtminstone till det yttre. Ryssen älskar yttre glans och vällefnad, och har han en styfver utöfver det nödvändiga så använder han det till prål och grannlåt. Dessa begge bröder hafva tvåvåningshus, som ingalunda behöfva skämmas för sig. [...] Vi stå hos Johan Jakovlev. Han är en dryg, bål herre, hos hvilken stoltheten och snålheten mäktigt strida mot hvarandra. Han vill å ena sidan visa sin frikostighet, i förhoppning måhända att få någon tacksägelse för sin emot Kejsarens män visade beredvillighet, men å andra sidan blir det honom i längden tungt att hålla oss gratis; och för stolt är han att emottaga penningar. Hvad står således att göra? Jo! att fortfarande visa humanitet och tjenstaktighet, men allt emellan på fint vis gifva tillkänna, att man gerna så snart som möjligt kunde draga till fanders. Gud bevara Eders Nåd! Gifve Gud hälsa och välmåga! voro hans fraser deremellan. Gumman var en fet välmående matrona, hvilken ansett för sin lefnads mål att göda sin lekamen, var annars slug och fintlig såsom mannen. Hon ville för oss utveckla höjden af sin kökliga konstnärlighet, och försedde vårt bord med de utsöktaste läckerheter. Skada blott att det fett, hvaraf hennes rätter flödade, ej rätt väl ville bekomma våra svaga magor! Äfven hon är dock uti en qvarn, ty hon vet ej hvad hon har att vänta. Väl frågar hon om vi pläga skriva till Petersburg om huru vi blifva bemötta; väl myser hon vid vårt svar att

vi så göra; men ändock vill en viss oro och ängslan ej lemna henne. Likaså kan man af vissa antydningar i hennes tal och åtskilliga fint uttänkta tillställningar ana till en djerf afsigt hos henne, att genom oss få tvenne af sina blomstrande döttrar försörjda; men vore äfven en sådan händelse höjden af lycka, hon kan dock ej rätta lita uppå om tvenne välborna Herrar ifrån sjelfva Kejsarestaden ville gifta sig med bondedöttrar. Den vänlighet och nedlåtenhet, hvarmed vi i motsatts till de Ryske embetsmännens grofva och hårda uppförande bemöta dem, fattar hon som ett bevis på framgången af sina planer. Men nu tränger hon temmeligen djerft oss in på lifvet, är väl utomordentligen artig och förekommande, men hennes tal om vänskap o. s. v. gå nästan för långt. [...] Medan vi äta och äfven ofta annars sitter gumman och håller långa tal om huru alla Embetsmän stå i kvarter hos dem, huru de älska henne och hennes anrättningar, huru hon älskar oss och anser oss såsom sina egne, huru hon alltid skall ihågkomma oss och tala om oss för alla sina vänner och höja oss till skyarne för vår godhet och 'gemenhet'. 'De tider då vi äta, dricka thé eller kaffe, skola vi alltid ihågkomma Eder.' Så pladdrade gumman ifrån morgon till qväll. Allt hade varit godt och väl, hade hon blott ej velat hysa för stora planer, hade hon ej blifvit för när gången. Ryssen hålles och måste hållas strängt, annars blir han gränslöst näsvis och oförskämd."

He continued on 13/25 July: "Den 17 afreste vi ifrån Skripunova. En orolig spänning öfver huru allt skulle lyktas! Vi hade länge funderat huru man skulle ställa till med betalningen. Såsom vi förutsett, ville de ingenting emottaga; derföre gaf Castrén åt de 3 döttrarne 15 Rubel i handpenningar. Nu steg glädjen upp i taket, på allas ansigten strålade glädje och fröjd. Detta grannlaga sätt att komma ifrån saken hade de väl

ej förut kunna beräkna, hvarföre de nu blefvo så mycket mera gladt öfverraskade. Åsynen af det älskade guldet lät dem glömma alla fordna planer och beräkningar. De hade i bakhåll en mängd läckra godbitar för resan, hvilka nu i en hast kröpo fram. Då vi begåfvo oss till stranden, yttrade Gumman i sitt hjer-tas hänförelse: 'Nu blifva våra stränder tomma och ödsliga', och härvid trängde en tår ur hennes öga." Rancken 1884: 42–44.

Bergstadi mentioned Jakov's wife even later after having told that he and Castrén mostly worked standing on their feet and spent a great deal of their leisure time walking outdoors: "Jakovs värdinna, hvilken, såsom nämndt, blifvit välsignad med rikligt ister både fram och bak, fann det högst generande att stå, hvarföre hon alltid satt, och detta var, [...] för henne ej allenast en utomordentlig lättnad, utan äfven en den högsta njutning." Rancken 1884: 51.

- 976 i || wi[d]
 977 Castrén dated his letter to Rabbe 25 July/6 Aug. 1845 in Čebakovo.
 978 [öfra] || Mscr: nedra || Castrén 1846c: öfra
 979 ännu wid *Tschebakowa* || 1. ända hitintil[ls] || 2. ända hittils
 980 väsendtlig || f[örändring]
 981 *qvarstagnade* [...] par || uppehöll jag mig på detta ställe i par
 982 Also this time, Bergstadi described their life: "Hit ankomne befunno vi oss i början väl. Ostjakgubben är en rättfram, sträf Gubbe, och har ett redligt hjerta, och vi måste tycka om honom i detta afseende. Men emedan han vid vår ankomst måste afstå sina rum och nöja sig med att snart sagdt bo under bar himmel, att han i början af den bästa fisketiden genom vår dervaro var

tvungen att sitta hemma, blef det för honom tryckande. Sträf, rå och saknande Ryssens hala yta, lät han sitt missnöje, sin obelåtenhet vid alla tillfällen ohejdadt utbryta. Utomdess hafva vi haft andra olägenheter. Väderleken, som ända hitintills varit kvalmig och het, förändrades genom en skarp nordanvind med ens till Novemberkall; och man tvangs att inne i rummen sitta klädd i pels. Vinden intränger genom de illa försedda vägarne, och det inverkar högst menligt på helsan. – [...] Allt detta har drifvit på Castréns hæmorrhoider, förorsakat tandvärk, hufvudvärk och annat otyg, samt till den grad angripit hans lungor, att, att ett längre qvardröjande på stället kunde medföra ohjelpiga saker.” Rancken 1884: 44.

983 *Derpå* || Castrén 1846c: Derefter

984 *på* || Castrén 1846c: ned ~

985 A page is again missing from Bergstadi's diary. His description continues: “ – – son var rest till Samarowa och vi väntade att få brefven med honom, hvilket ock var fallet. Men denne, om möjligt ännu bålare och högfärdigare än fadren, dröjde med att hemta brefven till oss. Derföre skickade Castrén en karl, men denne bragte det svar att man väntade oss på thé. En oförskömmhet utan like! Andra gången fick han det svar, att sonen sjelf skulle komma sedan han först uträttat några bestyr. Nu blef C. eld och lågor; aldrig har jag sett honom så vred och uppbragt. Han går till Jakovs och slungar öfver dem hårda, dundrande ord, som alldeles krossa dem till jorden. –” Rancken 1884: 45.

After this Bergstadi wrote in his diary the next time on 10/22 September.

986 *dialecten* || Castrén 1846c: munarten

987 *I* || Här

988 *I* [...] *Ostjak-by* || Vid nyssnämnda jurt

☞ 188

Efter att i Toropkowa hafva erhållit ytterligare bekräftelse derpå att marknaden⁹⁶⁰ i Siljarskoj skulle, om icke helt och hållet utelämnas, åtminstone högst fåtaligt besökas, beslöt jag slutligen att slå⁹⁶¹ marknads-resan⁹⁶² ur hågen, hellst ändamålet dermed bättre kunde ernås i sjelfva Toropkow[a]. Till detta beslut bidrog i⁹⁶³ sin mon ett hotande owäder, som⁹⁶⁴ ock samma dag ännu utbröt⁹⁶⁵ i en förfärlig åska och⁹⁶⁶ digra, nära två tums tjocka iskulor, hvilka sönder-slogo nästan alla fönster i byn – till stor sorg⁹⁶⁷ för dess⁹⁶⁸ innewånare, de der ej egde nya rutor att insätta i stället för de af haglen sönder-slagna. Medan⁹⁶⁹ min wärdinna skrek, gret och larmade deröfver⁹⁷⁰, satt jag ganska trygg i min⁹⁷¹ fönsterlösa kammare, och afundades ingen marknads[-]resande⁹⁷²; ty⁹⁷³ jag egde i⁹⁷⁴ alla fall tak öfver hufvudet, hvilket wid slika tillfällen är ganska hellsosamt.⁹⁷⁵ Emellertid dröjde jag till en början icke länge i Toropkowa, utan gjorde en excursion till de närbelägna Ostjak-jurtorna i⁹⁷⁶ Tschebakowa.⁹⁷⁷ Egentliga ändamålet med denna resa var att utreda förhållandet emellan Ostjakiskan vid Irtisch och ☞ [öfra]⁹⁷⁸ Ob. Det wisade sig härwid, att språket ännu⁹⁷⁹ wid Tschebakowa ej undergått någon väsentlig⁹⁸⁰ förändring. Emellertid qvarstodnade⁹⁸¹ jag här i ett par weckors tid för att komplettera mina wid Irtisch påbegynta studier i Ostjakiskan.⁹⁸² Derpå⁹⁸³ återwände jag till Toropkowa och slog mig nu uteslutande på⁹⁸⁴ Samojediskan.⁹⁸⁵ Efter att hafva förwärfwat mig en nödortftig kännedom af den här rådande dialecten⁹⁸⁶, fortsatte jag resan till Siljarskij och derifrån ännu 10 verst framåt till de Balynska jurterna, der jag redan befann mig inom den

☞ 189

190 Surgutska Afdelningen af Tobolska Guvernementet. I⁹⁸⁷ nyssnämnda⁹⁸⁸ Ostjak-by träffade⁹⁸⁹ jag åter tvenne Samoieder af stam[men]⁹⁹⁰ Nitschú från Ljamin Sor⁹⁹¹ och gjorde med deras tillhjälp⁹⁹² åter en förnyad kurs i Samoiediskan, ehuru denna af tillfälliga orsaker blef kortare, än jag hade önskat. I⁹⁹³ grund af mina så⁹⁹⁴ väl nu som tillföre gjorda studier i Samoiediskan, will jag ändtligen meddela några prof ur detta språk till bevisande af dess förwandtskap med det eller⁹⁹⁵ rättare: de Finska språken. Denna förwandtskap kan⁹⁹⁶ både på grammatikalisk och lexikalisk väg ådagaläggas, 191 men⁹⁹⁷ här måste det grammatikaliska förwandtskapen lemnas å sido, emedan uti ett på en gång så okänt och så egendomligt språk, såsom Samoiediskan, ingen ting kan göras begripligt utan widlöftiga utläggningar⁹⁹⁸ och förklaringar. Jag önskar därför endast fästa uppmärksamheten wid en mängd beslägtade ord, som förekomma i hvardera språkstammen. Se här följande: (se Bih[anget])

- 989 träffade || fann
 990 stammen || ätten || Castrén 1846c: släkten
 991 Sor [...] tillhjälp || Sor. Med deras tillhjälp gjorde jag
 992 tillhjälp åter || Castrén 1846c: tillhjälp
 993 The text from here to *Genom denna digression [...]* was omitted in Castrén 1846c but is included in Castrén 1855: 67–77. It is mainly the same article that was published as Castrén 1846a. The text is published here as it is in the travel diary without showing the possible differences between the different versions. It must be noted, though, that the wordlist here contains several words omitted from the published versions and on the other hand does not contain some individual words included in them. For linguistic comments to the wordlist, the reader is referred to the volume of Castrén's Nenets materials in this series.
 994 så [...] tillföre || nu och förr
 995 eller || Finska
 996 kan [...] och || kunde så väl grammatikalisk som
 997 men [...] förklaringar || 1. men här måste de grammatikaliska ~~undersökningarna~~ öfverensstämmelserna lemnas å sido, emedan blott i sitt allmänna grammatikaliska sam || 2. men här kan naturligtvis intet afseende fästas wid de grammatikaliska öfverensstämmelserna, emedan de skulle ~~inleda~~ ~~m~~ erfordra widlyftiga expositioner och || 3. men här måste allt det grammatikaliska såsom ledande till en alltför widlöftiga expositioner, lemnas å sido || 4. men här måste allt det grammatikaliska lemnas å sido, emedan det skulle inleda mig uti alltför widlöftiga expositioner
 998 utläggningar och förklaringar || expositioner. Deremot will

- 999 Castrén wrote the letter *c* above *ts*.
- 1000 *katson* || *kasson*
- 1001 Changes to the footnote:
de [...] *ett* || 1. hvarje begynn-<---> ord || 2. hvarje vocal, som begynner ordet, aspireras med *ett*
- 1002 Changes to the footnote:
Förvexlingen || Vocal
hinta || *hadde* (L)
- 1003 Changes to the footnote:
tilläggas || *gälla*
s || ~, *m*, *n*
- 1004 Change to the footnote:
gäller || ~ i ännu högre grad
- 1005 *gran* || ~, *tall*
- 1006 Changes to the footnote:
Understundom || Jfr
puijeä || ~ och

- ✠ 234 ✠ *Adi* (Kas[ymska] *ats*⁹⁹⁹), synlig, F[inska] *katson*¹⁰⁰⁰, jag ser, Syrj[änska] *adzja*, Tsch[e-]r[emissiska] *andz'em*.
Aewa, hufvud. F. *aiwo* Lapp[ska] *oiwe*.
Ameam^{iv} ¹⁰⁰¹, dia, eg. jag diar, (Stammen: *ame*) F. *imen* (St. *ime*)^v ¹⁰⁰²
Ano, båt, F. *wene*, Lapp. *wanas*^{vi} ¹⁰⁰³
Ar, stor F. *suuri* (se N. 3 och 4)
Atjem, wänta F. *ootan*^{vii} ¹⁰⁰⁴
Hada (Kas. Kata), nagel, F. *kynsi*^{viii}
Hadi (Kas. Kát), gran¹⁰⁰⁵, F. *kuusi*^{ix}
✠ 235 ✠ *Hadm*, dö. F. *kaadun*, falla. Oštj[akiska] *Hádêm*.
Haijel (Hajel), tår. F. *kyynel*^x ¹⁰⁰⁶

iv. Det bör anmärkas, att i Samojediskan de få ord, som börjar med vocal, antaga framför vocalen ett *ng*, i följe hvaraf *ameam* med rätta uttalas såsom *ngameam*, *ano* såsom *ngano* o. s. v.

v. Förvexlingen af vocalerna *a* och *i* är inom den Finska språkstammen mycket wanlig, t. ex. *Lisä* (Fi), *Lasse* (Lapp), tillökning, *hinta* (Fin), *hadde* (Lapp), pris.

vi. I de Finska språken tilläggas *j* och *w* ofta såsom blotta i egenskap af aspirationer i början af ord. Detsamma är understundom fallet med *h*, *k*, *s*. Äfven *n* förekommer ofta i ordens början såsom ett euphoniskt tillägg.

vii. Hwad som är sagdt om *a* och *i*, gäller om *a* och *o*, samt *a* och *u*, *a* och *y*.

viii. I Samojediskan plägar *n* dels tilläggas dels bortfalla framför *s*, *d*, *t*, *j*.

ix. I Finskan förbytes *t* framför *i* till *s*.

x. Understundom omvexla i Finskan och Sam[o-jediskan] *j* och *n* t. ex. *puijeä* F *nenä*, *jakê*, F. *noki*, *jik*, F. *niska*, Num F. *jumala* (Juma). Detta måste väl så förklaras, att i endera språket ett *n* framför *j* bortfallit (se N [viii]).

Haijem, blifva¹⁰⁰⁷ efter F. *heitän*. Oštj. F. jä¹⁰⁰⁸

Haleä (Kas. *kaleä*), fisk F. *kala*

Halla (kas.), galen F. *hullu*.

Hanam bära F. *kannan*.

Hangam, begära. F. *anon*.

Hapngam (kas) l. *sapngam*, hugga F. *hakkaan*

Haptam, släcka F. *sammutan*

❖ 238 ❖ *Harci* (Kas. *Kars'e*), bakdel F. *perse*

Haroam, vilja, önska, F. *haluan*.

Ho (Kas. *Koihku*), björk. F. *koiwu*.

Hora, renoxe F. *härkä*, Oštj. *har*.

Hybeä (St. *hy, ky*), hvem, F. *kuka* (St. *ku*).

Häebeä, synd. F. *häpiä*, skam.

❖ 237 ❖ *Îl*, ala.

❖ 235 ❖ *Ja*, jord F. *maa*.^{xi}

jabi, han dricker F. *juopi*

Jaha, flod. F. *joki* Lapp. *jokka*

Jakê, sot F. *noki*.^{xii 1009}

Jaleä, dag F. *walo*, ljus.

Jeäs, Kas. *Jeäns'*, snara F. *ansa*.^{xiii}

Ji, förstånd F. *mieli*

Ji', Kas. *wit* watten F. *wesi*.^{xiv}

❖ 236 ❖ *Jibeä*, sjuk F. *kipeä*.^{xv 1010}

Jiedai (jedaej, jideä). Kas. *Jeti*, ny. F. *uusi*.

Jien, bågsträng. F. *jännet*, *jänsi*

Jiend, Kas. *Weänt*, strid ström, F. *wirta*.^{xvi 1011}

Jier, Kas. *Jier* l. *Jiel*, midt F. *wäli*

Jij, Kas. *wij*, måg F. *wäwy*

---

xi. Jfr. *ji* F. *mieli*

xii. Se N° [x].

xiii. Se N. [viii, x].

xiv. Se N. [ix].

xv. Förvexlingen af *j, g, k* eger rum nästan i alla Finska språk.

xvi. Siſtnämnda anmärkning gäller om *j* och *u*.

1007 *blifva* || *lemna*

1008 Castrén finally struck out this line completely.

1009 Castrén did not write the footnote number in the mscr, and it is added here according to Castrén 1846a: 178.

1010 Change to the footnote:
j, g, || j (g) och

1011 Change to the footnote:
Siſtnämnda || Samma

- 1012 Change to the footnote:
 Se N 6 och 15 || Se N 6 Jfr *laek*
 F. *laiska*
- 1013 *into* || <--->
- 1014 *lat* || *laisk*[a]
- 1015 *jfr.* || <---->

Jik, nacke F. *niska*^{xvii} 1012

Jileäm, lefva F. *elän*

Jind, anda F. *into*¹⁰¹³

Jinje, rem F. *hihna*

Juba, warm F. *kuuma*.

☞ 237 ☞ *Lata*, bräde, golf F. *lauta*, *lattia*

Laek, *lat*¹⁰¹⁴ F. *laiska*^{xviii}

Lahanam (St. *laha*), tala F. *lausun*

Lak (Kas), nära F. *liki*.

Lekaptam (St. *leka*), skära F. *leikkaan*.

Lî (*leä*), ben F. *luu*.

Madm Kas. *Mangam*, säga, jfr.¹⁰¹⁵ F. *maini*,
mainet, *mainitsen* (säga, nämna)

Manj, jag F. *minä*.

Maljem, Kas. *Marjengam*, bryta, krossa, F. *mu-*
rennan

Marci, skuldra, F. *hartio*.

☞ 239 ☞ *Mir'*, värde, mått F. *määrä*

Mejeä (meje) sonahu^{stru} F. *minjä*^{xix}

Mingam, gå F. *menen*.

Muet (Kas) lake F. *maet*.

Muid, lefver F. *maksa*.^{xx}

Myud, längsefter F. *myöti*.

Naem, öppna F. *awaan*.^{xxi}

xvii. Se N [xviii].

xviii. I orden *jik* (F. *niska*) och *laek* har först slutvocalen gått förlorad, hvarefter ena cons[onant] äfven blifvit bortkastad, emedan i Samoj., likasom Finskan, två consonanter i allmänhet icke kunna förek[omma] i samma stafvelse.

xix. Se N [x].

xx. I Samojediskan har efter slutvocalens försvinnande *k* blifvit bortkastad. Jfr. N. [xviii].

xxi. Se N. [vi].

Nie, qwinna F. *neiti*, flicka. Oštj. *nêng*, *ne*,
qvinna Syrj[änska] *nyy*, flicka.

Niebeä (*nieweä*), Kas. *niemeä*, moder F.
emä.^{xxii}

Nim, namn F. *nimi*.

Niseä, fader F. *isä*^{xxiii}.

Nienec', Kas. *niäs'*, man F. *mies*.

Nja', mun Kas. *Njang*. Jfr. Lapp. *njalbme*, mun,

240 Oštj. *nádêm*, tunga.

Njalam, svälja F. *nielen*

Njamam, fatta, gripa F. *ammun*^{xxiv}

Njampa (Kas), panna F. *naama*, ansigte.

Nji, gördel. Syrj. *ji* F. *wyö*.^{xxv} 1016

Njo, dörr F. *owi* Oštj. *ou*, *au*^{xxvi}

Padî ^{xxvii} 1017, kind F. *poski* Oštj. *poxtêm*.
(*pugodem*[])

Pae, sten F. *paasi*, klippa.

Paebi Kas. *paemeä*, mörk F. *pimiä*.

Paebtam, vrida F. *wäännän* (eg. *wääntän*)

Pangalngam, fläta. F. *palmikoin* L. *parkaltam*

241 *Param*, brinna. Effect. *Paratam*, bränna. F.
palan, Eff. *poltan*.

Parngam, göra, arbeta F. *pyrin* Lapp. *pargam*.

---

xxii. Se N. [vi].

xxiii. Se N. [vi].

xxiv. Se N. [vi].

xxv. Sistämnända anmärkning gäller om *j* och *u*.

xxvi. Se N. [vi].

xxvii. Emedan Finskan egt och Oštj[akiskan]
ännu eger ett aspireradt *t*. I Samoj[ediskan] har
g (h. k) bortfallit och första stafvelse blifvit s[am-
man]dragen.

1016 Change to the footnote:

Sistämnända || *Samma*

1017 Castrén struck this footnote out,
changing it:

bortfallit || *blifv[it]*

- 1018 *Kas.* || fogel[bo]
 1019 *Piliku* || Pidi
 1020 *Kas.* || gamr
 1021 *syän* || syd[än]
 1022 Change to the footnote:
     i [...] är || äro

Peä, träd. F. *puu*.^{xxviii}
Peäleä, hälft Lapp. *peäle*, Tschr. *pele*, Ost. *Pelek*,
 F. *puoli*
Peäsam, piska F. *pieksän* Syrj. *pesa*
Pideä, Kas.¹⁰¹⁸ *pic'e*, fogelbo F. *pesä*
Pihi, gård. F. *piha*.
*Piliku*¹⁰¹⁹, något svart. F. *pilkka*.
Pingam, frukta F. *pelkään*.
Puengam, lägga F. *panen*.
Puhulî, Kas.¹⁰²⁰ *Punsirî* (St. punsi) F. *wanha*.
 ✠ 242 ✠ *Puijeä*, näsa F. *nenä*.
Pulî, knä F. *polwi*.
Pu'um, blåsa F. *puhun*.
 Obs. *Puirngam*, söka F. *pyydän*.
Saeu Kas. *haem*, öga F. *silmä*. Lapp. 'Calb-
 me.^{xxix}
Sanje, svans F. *hântä*.
Sarje, regn F. *sadet*, *saret*
Sawa, god F. *hywä*.
Ser, *sel* (hel), ljus, hvit. F. *heliä*
Seäi, hjerta F. *syän*¹⁰²¹.
Sierau (Sieram), påkläda F. *suorin*
Sitjem, föda F. *siitän*.
 ✠ 243 ✠ *Tä*, Kas. Tang, sommar F. *suwi*.^{xxx 1022}
Tadm, hemta F. *tuon*.
Tae, näfver F. *tuohi*.
Taliem, stjåla F. *piillän*.^{xxxi}
Tallam, låsa igen F. *sulje*.

---

xxviii. Jfr. *lî l. leä*, F. *luu*.

xxix. *Saeu* har genom en i Samoj[ediskan] wanlig bokstafs[-]förvandling uppkommit ur *saem*, detta ur *saelm*.

xxx. Förvexlingen af *t* och *s* samt *w* och *g* i de Finska språken är en känd sak.

xxxi. I <----> den Finska språkstammen omvexla ofta i ordens början *tenues* k, p, t.

Taram, behöfva Jfr F. tarwe', tarwitsen.
Tarkka, trång F. tarkka, noga.
Taeudam, förfölja F. tawotan.
Tëän (tön), sena F. suoni Syrj. sön Oštj. ton.
*Tiebko*¹⁰²³, sticka. F. tikku.
Tiu, det inre. Oštj. tibe F. sisä.
Tjaha, Loc[ativus]¹⁰²⁴ *tjahana* bakom F. taka.
     Locat. *takana*
Tjungam (tjum), F. tulen
Tjar, spjut. F. tuura.
Tjamde', groda F. sammakko.
Tjibeä. Kas. *tjem* tand F. hammas.
Tjinjem. lukta F. tunnen.
 244 *Tjanjo*, liten. F. pieni.
To, insjö Syrj. ty.
Tu, eld F. tuli, Tsch *tol*
Tumdan, (*lumdan*), känna F. tunnen.
Täem, torcka F. *pyhin*.
Wa', Kas. *Wat*, gärde F. *aita* Oštj. *oitj*
Wadan (*wadam*), föra F. wedän.
Waewo, dålig, eländig F. waiwanen
Wau, bädd F. wuodet.
Wiä (Kas), rem F. wyö.

<-->. Med afseende å orthographien bör anmärkas, att Samojediskan äger många egenomliga ljud, hvilka har ej blifvit betecknade. Några få ljud så i Samoj[ediskan] såsom och några andra bl[and] de besl[ägtade] språken hafva dock blifvit genom provisoriska tecken utmärkta, 245 hvilka¹⁰²⁵ derföre behöfva en särskild förklaring. Bokstafven *c* är begagnad i¹⁰²⁶ stället *ts*, det Ryska ц, *c'* i stället för *tsch* (ч i Ryskan), *s'* för *sch* (ш), *z* för det weka *s* (Ryskans з), *d'* för ett aspireradt *d*,

Bland vocalerna betecknar *ê* ett djunkelt *e*,

1023 Castrén wrote the letter *p* above *b*.

1024 *loc* || Dat[ivus]

1025 *hvilka* || neml[igen]

1026 *i stället* || för ljud att

- 1027 *blott [...] afsigt* || med afsigt
 1028 *att [...] måtte* || att en hvar så väl bland Philologer, som icke Philologer måtte genom dem
 1029 *fortid* || äldsta
 1030 *obemärkt [...] tillbakasatt* || alldeles obemärkt och tillbakasatt
 1031 *stamträd* || stora ~
 1032 *hka* || dem
 1033 *derifrån [...] för* || afskåra ifrån och
 1034 *i* || på
 1035 *uti ifrågarawarande* || 1. om || 2. häruti || 3. äfven i detta
 1036 *insedt* || utredt
 1037 *folk* || stammar
 1038 *härinwid [...] äfven* || det tillika
 1039 *de [...] bergen* || Uralska bergskedjan
 1040 *tillerkännande* || och tillerkänt
 1041 *en [...] werldshistorien.* || betydelsen att såsom en för<stört> kedja, ställd wid skiljemuren af Europa och Asien, hafva i sin mon bidragit till att skydda Europas gryende cultur emot de Asiatiska invasionerna. Men då sedan denna cultur hunnit betydligen tillväxa, och så att den war utom all fara, trädde äfven de Finska folken ned ifrån bergsbygden, öfvergäfvö sin negativa role och började sjelfva taga del i den Europeiska cultur-processen. ~~Sådant Detta ungefär~~ Detta ungefärligen synes mig resultatet wara af ett sekels långa forskningar öfver den med skillda namn betecknade Finska, Ugriska, Tschudiska, Ug-riska eller Uralska folkstammen. Man märke noga, hvad detta resultat innebär: stammens enhet i ethnographiskt och historiskt hänseende eller en insigt deri, att de särskildta grenarne woro med hvarandra befryndade och hade, att de egt fordom egt gemensamma bostäder och ett för den tiden gemensamt ändamål
 1042 *I [...] yttrar* || Så säger äfven

191 De i ofvanstående förteckning anförda orden äro blott¹⁰²⁷ att anses såsom exempel, med afsigt så valda bland mängden, att¹⁰²⁸ en hvar med tillhjälp af den i noter belagda lilla handledning måtte kunna öfwertyga sig om släktskapen af de Finska och Samojediska språken. Och är denna en gång afgjord, hvilket 192 ljus uppgår icke redan härigenom öfver Finnarnes fortid¹⁰²⁹! Hela den Finska folkstammen har intill sednaſte tider stått obemärkt¹⁰³⁰ och orättwiſt tillbakasatt uti werldshistorien. I okunnighet om stammens äldre öden och politiska bestämmelse har man betraktat dess spridda grenar nästan såsom utwexter eller onyttiga telningar på mensklighetens stamträd¹⁰³¹[.] telningar, h[vil]ka¹⁰³² historiographen utan betänkannde derifrån¹⁰³³ afskurit för att offras åt glömskan och förgängelsen. Att i¹⁰³⁴ vår tid wissa upphöjare tänkesätt uti¹⁰³⁵ ifrågarawarande ämne begynt göra sig gällande, för detta har forskningen hufwudsakligast att tacka P[eter]b[urgska] W[eten]s[kaps] Akademien. Akademien [har] allt ifrån sin första instiftelse tid efter annan affärdat [expeditioner] till utredande af Rysslands historiska, statistiska och natur-förhållanden, har efterhand det sammanhang blifvit insedt¹⁰³⁶, som eger rum emellan de inom Ryssland boende folk¹⁰³⁷ af Finsk upprinnelse. Och då härinwid¹⁰³⁸ tillika 193 äfven wisat sig, att de till nämnda folkstäm hörande grenar sedan äldre tider tillbaka warit hufwudsakligen concentrerade wid de¹⁰³⁹ Uralska bergen, har man omsider begynt samman hålla hela stammen under namn af den *Uralska*, tillerkännande¹⁰⁴⁰ densamma 194 en¹⁰⁴¹ icke ringa betydelse i werldshistorien. I¹⁰⁴² siſtn[ämnda] hänseende yttrar sig tecknaren af den Finska stammens häfder F. H.

Müller: "att flera genom sina krigsbragder och genom sin merkantila werksamhet werldsberömda folkslag tillhör denna stam" och tillägger i sammanhang härmed: "Jußt de¹⁰⁴³ Finska folken hafva gifvit största impulsen till de folk-rörelser, hvilka man i Europa plägar inbegripa under namn af den stora folk-wandringen" (Müller, *Der Ugrische Volkstam* 1. Th. s. 3)¹⁰⁴⁴. Så wäl det ena, som det andra af dessa påståenden är fullkomligen grundadt, ej mindre än den af Förf[attarna] ofta uttalade mening, att hela¹⁰⁴⁵ Norden har att tacka de Finska folken för sin första cultur. Genom den¹⁰⁴⁶ sålunda wunne insigt om stammens *enhet* och dess *werldshistoriska betydelse* har forskningen wisseligen ernått ett stort och wigtigt resultat, men den¹⁰⁴⁷ kan ännu icke stadna wid detta resultat. Hwem inser ej, att en folkstam, ställd på Urals ödsliga klippor, om den ock inom sig wore¹⁰⁴⁸ alldrig så concentrerad, likwäl står afskild¹⁰⁴⁹ ifrån hela den öfriga menskligheten. Historien känner ingen annan folkstam, som skulle hafva¹⁰⁵⁰ utgått ifrån Uralska¹⁰⁵¹ bergskedjan, och¹⁰⁵² att åter låta den Finska stammen gälla såsom en särskild folkgrupp, är alldeles oförenligt med de resultater, som i¹⁰⁵³ fråga om folkslagens förwandtskap på sednare tider genom den comparativa språkvetenskapen framträdt¹⁰⁵⁴ i dagen. Forskningen¹⁰⁵⁵ kan omöjligen¹⁰⁵⁶ gifva sig tillfreds, innan¹⁰⁵⁷ ett samband är funnet, som förenar den Finska stammen med någon större eller mindre del af den öfriga werlden¹⁰⁵⁸. Att ett sådant samband werkligen gifves, och det i wida högre grad, än till och med den djerfvaste hypothes hitintills wågat antaga, derom är jag fullkomligen öfvertygad. Det wissa är åtminstone, att Finnarne genom sin slägtskap med

- 1043 *de [...]* impulsen || 1. ifrån de || 2. de Finska folken hafva gifvit hufvud || 3. ifrån de Finska folken hafva de största impulsen blifvit
- 1044 Castrén quotes Müller 1837: 3. (TS)
- 1045 *hela [...]* folken || 1. Finnarn[e] || 2. de Finska folken grund[at]
- 1046 *den* || denna
- 1047 *den* || kan
- 1048 *wore* || är
- 1049 *afskild [...]* *den* || utom den
- 1050 *hafva [...]* bergskedjan || tillhöra den Uralska k[edjan]
- 1051 *Uralska bergskedjan* || den Uralska kedjan
- 1052 *och [...]* med *de* || 1. men då den å andra sidan icke heller någon annan folkgrupp, hvilken st || 2. men då den å andra sidan icke heller någon annan så ~~enstak~~ så isolerad folkgrupp såsom den Finska, i de
- 1053 *i [...]* om || med afseende å
- 1054 *framträdt* || trädt
- 1055 *Forskningen [...]* *werlden*. || Weten-skapens oivkorliga fordran är ett samband den Finska stammens samband med ett samband emellan den Finska stammen med andra folkstammar
- 1056 *omöjligen* || icke
- 1057 *innan [...]* som || 1. innan ett || 2. innan det || 3. innan ett samband emellan || 4. innan ett samband är fulllel[igen] || 5. innan ett samband emellan
- 1058 *werlden* || menskligheten

- 1059 *denna stam* || 1. ford[na] || 2. ~ for-
dom
- 1060 *det [...]* sig || man utan svårighet fin-
na
- 1061 *att [...]* ifrån || 1. att denn[a] || 2. att
[den] med få undantag || 3. att [den]
med få afbrott
- 1062 *viken [...]* fortlöper || viken fortlöper
- 1063 *den* || f[oten]
- 1064 *Den [...]* Abakan || 1. Ostjaker träffas
ännu i trakten af Tomsk, hvar och
fast <--> || 2. enl[igt] Clapr[oth] || 3.
Ostjakerna anträffas ännu i
- 1065 *sträcker* || 1. uppgår || 2. går
- 1066 *Abakan* || Tomsk
Castrén means the River Aba-
kan.
- 1067 *fortgår* || 1. ~ || 2. fortsätter || 3. fortlö-
per
- 1068 *bifloder* || ~ i oafbruten kedja
- 1069 *af ålder* || redan
- 1070 *kringskurna och osammanhängan-
de* || spridda, osammanhängande
och kringkurna
- 1071 *härvid [...]* förbises || 1. wid || 2. lik-
väl || 3. man wid allt detta || 4. man
icke förgäta
- 1072 *stammen* || denna stam
- 1073 *till* || att
- 1074 *rättare: Turkarne* || *Turkarne*
- 1075 Klaproth 1823: 210: "Nach der gros-
sen Überschwemmung haben sie
von den hohen, jetzt mit ewigem
Schnee bedeckten, Gebirgen *Tan-
nu* un dem *grossen Altai* herabge-
stiegen [...]" (TS).

197

Samojederne utgått ifrån Altaj, derom kan man icke hysa något twifvelsmål, då så många grenar af denna¹⁰⁵⁹ stam blifvit träffade wid nyssnämnda bergskedja. Såsom med dem beslögade måste natur¹⁰⁶⁰ ligtwis äfven Finnarne äga samma urhem. Will man med uppmärksamt öga följa den Finska stammens egen utsträckning, så skall det¹⁰⁶⁰ i sjelfva verket wisa sig, att¹⁰⁶¹ [den] ifrån stränderna af Bottniska viken¹⁰⁶² med få afbrott fortlöper inemot den¹⁰⁶³ Altaiska bergsfoten. Den¹⁰⁶⁴ östligaste Finska grenen – den Ostjakiska sträcker¹⁰⁶⁵ sig i söder ända till trakten af Abakan¹⁰⁶⁶ och fortgår¹⁰⁶⁷ härifrån längsmed Ob och dess bifloder¹⁰⁶⁸ till närheten af Ural, der Wogulerna widtaga. Omedelbart efter dem följa Permjerne, hvilka åter fortsättes af Wotjaker och Syrjäner, de sistnämnda boende inom Guvernementerna Archangel och Wologda, hvarest till och med enligt historiska wittnesbörd Jemer och Karelare, d. ä. de egentligen så kallade Finnarne af ålder¹⁰⁶⁹ warit hemmastadda. Ehwad man nu och ¹⁰⁷⁰ må hafva att orda om den Finska stammens kringkurna¹⁰⁷⁰ och osammanhängande tillstånd, så bör härvid¹⁰⁷¹ likväl icke förbises det för historien wigtiga sammanhang, som stammen¹⁰⁷² erbjuder derigenom, att den så till¹⁰⁷³ sägandes hållit öppen den väg, hvarpå den beträddt sin folkvandring.

198

Till de redan anförda skälen för Finnarnes utgång ifrån *Altaj* kommer ytterligare deras förwandtskap med *Tatarerne* eller rättare:¹⁰⁷⁴ *Turkarne*, hvilka ännu i dag utgöra ett af hufvud-folken wid Altai och enligt Claproths påstående hört till dess urinnewånare.¹⁰⁷⁵ Släktskapen emellan Turkar och Finnar har, så widt jag wet, Rask allraförst sökt göra gällande medelst några ur språket hemtade argumenter.

199 Sedermera äro äfwen af Prof. Geitlin¹⁰⁷⁶ i Helsingfors anförda några i grammatikaliskt hänseende högst wigtiga öfverensstämmelser emellan de begge språken. Dessa bewis hade¹⁰⁷⁷ jag ärnat här föröka med nya, men nödgas af fruktan att¹⁰⁷⁸ råka i en ändlös widlöftighet spara dem till ett annat tillfälle. Af s[am]ma anl[edning] förbigår jag äfwen¹⁰⁷⁹ de skäl, som förefinnas till antagande af en förwandtskap 1°) emellan Tatarer och Mongoler 2) emellan Mongoler, Mantschurer och Tunguser, hvilka samtliga folkslag tillhöra Altaj-kedjan¹⁰⁸⁰. Det är nog att Finnarnes släktskap med¹⁰⁸¹ Samojederne blifwit antydd, ty det¹⁰⁸² följer af sig sjelft, att Finnarne då träda i beröring med samtliga de Altaiska folkslagen och i deras historia finna stödet och utgångspunkten för sin.¹⁰⁸³

200 Genom denna digression är jag¹⁰⁸⁴ kommen så vidt¹⁰⁸⁵ ifrån resan och dess egentliga¹⁰⁸⁶ syfte, att en återblick på den tillryggalagda vägen nu blir oundgängligen nödvändig. Jag hade i början af Julii månad gifwit mig ut ifrån Samarowa och under en månads lopp i olika riktningar korsat de Obska fjärdarna emellan Samarowa och Siljarskij. Min resa skedde på en tid, då hela det närliggande landet war af wårfloden öfversvämmadt och för ögat ej tedde sig någon annan omvexling på den widsträckta, af inga stränder begränsade watten-ytan, än på¹⁰⁸⁷ sin höjd obetydliga¹⁰⁸⁸ skogsholmar och till hälften neddränkta byar, wanligen¹⁰⁸⁹ endast små grupper af några ur wågen uppdykande trädtoppar. Jemmer och elände rådde i landet. Många Ostjak-familjer hade i följe af den owanligt höga öfverswämningen warit nödsakade att öfvergifva sina bostäderna och¹⁰⁹⁰ flykta till öde skogar der

- 1076 Geitlin published a study on the relationship between the Finnic and Turkic languages in 1841. Väisänen 2000/2008. (TS)
- 1077 *hade [...] widlöftighet* || wille jag här föröka medelst anförande af några beslätade ord ur hvardera språket: (se bih.) Det skulle leda till en ändlös widlöftighet att anföras de
- 1078 *att* || för
- 1079 *äfwen* || det
- 1080 *Altaj-kedjan* || den
- 1081 *med Samojederne* || både med Samojeder och Tatarer
- 1082 *det* || de
- 1083 This is approximately the same overall interpretation that Castrén presented in his popular lecture *Hvar låg det Finska folkets vagga?* in Helsinki in 1849. Castrén 2017: 110–124.
- 1084 *jag* || ~ redan
- 1085 *vidt* || långt
- 1086 *egentliga syfte* || syfte
- 1087 *på [...] obetydliga* || Castrén 1846c: obetydliga
- 1088 *obetydliga* || 1. några || 2. några små
- 1089 *wanligen* || <---->
- 1090 *och [...] skogar* || så wäl wid Ob som i synnerhet wid dess bifloder. De hade flyktat till öde skogar

1091 *endast* || Castrén 1846c: ~ några
 1092 *nödtorftiga* || enda
 1093 *floden* || wattnet
 1094 *råa* || tunga
 1095 *Dessa [...] dystert utseende.* || 1. Just dessa dimmor, hvilka mitt bröst omöjligen kunde fördraga uthärda, förmådde mig att öfvergifwa det wedervärdiga *Baly*, der ~~luften dessutom~~ den råa athmosferen äfven war förpestad af ~~en den olidigaste~~ en olidelig stank, uppkommen af ruttnade fisktarmar, som stektes i solhettan. Under resan ifrån Samarowa till ~~Silja~~ *Baly* hade jag under loppet af en månad knappt en enda gång sett någon torr fläck, som ens skulle hafva utgjort en Rysk verst i någon längd. Men sedan jag lemnat *Baly*, woro stränderna i ömse sidor om floden allestädes synliga för ögat af alltid flodens begge stränder synliga för ögat synliga. Äfw På Likwäl war det Likwäl war landet äfven här ganska lågt och hade påtagligen legat under wattnet, ty marken war allestädes betäckt med klibbig gyttja (няша), som floden lemnat efter sig. Ur denna gyttja uppspirade hvarjehanda starrwexter, skogen. Skogen åter bestod af en art wide både wide som hps härvarande Ryssar kalla: ra Bland träd såg man på de lågländta stränderna föga annat än en art widen, på Ryska талникъ benämnda. Wid några få ställen ~~mark~~ warseblef jag äfven en upphöjdare mark upphöjdare stränder, som ej blifvit af wårfloden öfversvämmade. Dessa bestodo wanligen af sandmoar, || 2. Dessa dimmor lägga sig tungt på swaga bröst och mig på mitt werkade de började de så ofördelaktigt, att jag efter några dagars i det kärromgifna B wistelse i det kärromgifna *Baly* nödgades

1096 *började* || werkade

*endast*¹⁰⁹¹ magra harar utgjorde deras nödtorftiga¹⁰⁹² lifsbergning. De som egde hästar och kor, hade all möda att hålla dem wid lifvet. Fiskerierna hade under wåren allestädes slagit illa ut, och med sommar- eller not-fisket kunde man ej begynna, emedan floden¹⁰⁹³ ännu i slutet af Julii betäckte alla för notdrägt tjenliga stränder. Wid samma tid lågo äfven ängarna ännu under wattnet, och härmed war hoppet om höförråd till wintern nästan förloradt. Ty nu instundade redan hösten med sina nattfroster och kalla nordanwindar, hvilka naturligtwis skulle hindra wextligheten, om de äfven bidrogo att rengöra luften ifrån råa¹⁰⁹⁴ och qualmiga dimmor, som efter wattnets första afsättning begynte uppstiga ur det sumpiga, dybetäckta landet. Dessa¹⁰⁹⁵ dimmor lägga sig tungt på swaga bröst och på mitt började¹⁰⁹⁶ de werka så ofördelaktigt, att jag efter några dagars wistelse i *Baly* nödgades öfvergifwa detta wedervärdiga näste, der luften jemwäl war förpestad af en olidelig stank, uppkommen af ruttnade fisktarmar, som stektes i solhettan. Sedan jag lemnat *Baly*, började *Ob* i någon mon förändra sitt utseende. Hitintills hade jag under hela resan icke sett en torr fläck, som ens¹⁰⁹⁷ skulle hafva utgjort en Rysk verst i längd; men ifrån *Baly* framåt woro flodens begge stränder alltid synliga för ögat. De woro likwäl ganska låga och hade påtagligen legat under wattnet, ty marken war allestädes betäckt med en klibbig gyttja (пяша), som floden lemnat efter sig. Ur denna gyttja uppspirade ett det allra tätaste starrgräs. Skogen på de låga stränderna bestod till det mesta af en art widen, som¹⁰⁹⁸ Ryssarne benämnda талникъ. På några få ställen warseblef jag äfwen upphöjdare stränder, dem wårfloden icke öfversvämmat. Dessa bestodo af sandhedar och woro

☞ 202

☞ 203

☞ 204

bevuxna med barrskog, ljunbuskar, lingon- och mjolon-ris samt särskildta mossarter. Några egentliga höjder har jag wid Ob hitintills icke¹⁰⁹⁹ varseblifvit. Äfven sandbankar (пески) woro emellan Siljarskij och Surgut mycket sällsynta.¹¹⁰⁰ Allmänneligen bestodo stränderna af de på¹¹⁰¹ Ryska så kallade яры, d. ä. branta, leriga, mest öfverallt jemnhöga, nedrasande bankar med lutande träd och ett i allo dystert utseende. Öfverallt beherrskades naturen af den colossala ste wildhet. Innewånarnes antal är oändligt ringa i förhållande till landets¹¹⁰² stora widd, och äfven dessa befatta sig ej med jordens odling. Jagt och fiskafänge¹¹⁰³ utgöra deras hufvud-näringar, men härwid blir jorden lemnad åt sitt öde och wildheten icke besegrad. Ingen ting är wanligare¹¹⁰⁴, än att se menniskoboningar rundt omkring omgifvas af sankar kärr och ogen[om]trängliga skogar. Häraf kan man sluta till förhållandet i de öfriga, alldeles obodda delarna af landet. Det är omvexlingen af kärr, obergade ängar och torra, merendels förbrända hedar, hvarmed den resande får förnöja sitt öga. Wid hvarje träd, som blommor och frodas, står ett annat som hastar förgängelsen till möte. Det unga gräset hämmar i sin utveckling af det gamla, som ännu i Julii betäcker ängarna med sin askfärg. Af lefwande synes sällan något annat, än tranor, wildgäss och änder¹¹⁰⁵. Högst sällan anträffas en menniskoboning. Under resan ifrån Siljarskij till Surgut funnos på en sträcka af nära 200 verst endast tre obetydliga Ryska byar: *Kuschnikowa* (Kuninskaja), *Tundrinskaja* (Majorskaja)¹¹⁰⁶ och *Pimoginskaja*. Några¹¹⁰⁷ Ostjakiska sommar-jurt träffade jag emellan Siljarskij och Kuschnikowa, men längre fram woro i min wäg inga synliga. Landets hufwudbefolkning bestod¹¹⁰⁸ wäl af

- 1097 *ens* [...] *utgjort* || 1. i lä[ngd] || 2. skulle i längd *ens* hafva *utgjort*
- 1098 *som* [...] *талникъ* || 1. af || 2. på Ryska *талникъ* benämnda
- 1099 *icke varseblifvit* || ej anmärkt
- 1100 Also here Castrén changed the word order, which, however, does not seem logical: Äfven sandbankar [...] mycket sällsynta woro emellan Siljarskij och Surgut.
- 1101 *på* || s[å]
- 1102 *landets* || den
- 1103 *fiska-/fänge*
- 1104 *wanligare* || på
- 1105 *änder* || ~, som uppfylla luften med skärande läten. Ingen
- 1106 Tundrino at N61°13'30" E72°3'10". (TS)
- 1107 *Några* || ~ små
- 1108 *bestod* || utgöres || Castrén 1846c: består

- 1109 *woro* || äro || Castrén 1846c: äro
 1110 *hela* [...] *små* || 1. wid de små || 2. hela wintern igenom wid de många
 1111 The River Bol'šoj Balyk flows into the Ob' from the left (south) at N61°3'30" E72°37'9". (TS)
 1112 *till* || för
 1113 *Ostjaker* || de
 1114 *Ob, der* || Ob. I anseende
 1115 fisk-/rättighet
 1116 *I* || Men
 1117 *hufwudfloden* || sjelfwa
 1118 *Hwarje* [...] *timrat* || 1. Sitt egentliga hem $\emptyset$ och sina ~~bostäder~~ verkliga bostäder hafva de wid ~~föret om-~~nämnda winter-stationerna. Hwar och en äger sedan äldre tider tillbaka ~~sina~~ sitt särskildta fiske[-]watten. Derwid uppslår man antingen ett tält af näfver, eller bygger || 2. Hwar och en eger sedan äldre tider tillbaka sitt häfdwunna fiskewatten; ~~somliga~~ . Somliga hafwa jemwäl wid sitt fiske-läger ~~särski~~ byggt sig en särskild sommar- || 3. Hwar och en eger sedan äldre tider tillbaka sitt särskildta, genom häfd wanna fiske-watten. Derwid hafva somliga uppbyggt små sommar-jurt, andra deremot bo i ~~wanliga~~ näfwer-tält, af samma ~~slag~~ beskaffenhet, som de Samojediska. ~~Bland jurter~~ Sina jurtt uppföra Ostjakerna, såsom bekant är, dels af jord, dels af träd.
 1119 *Denna* [...] *är* || Nämnda stugor äro
 1120 *Ytterst* [...] *sakna* || 1. Ofta saknar man uti || 2. Ytterst små ~
 1121 *den* || de mån[ga]
 1122 *flätade* || rör[mattor]
 1123 *fiskblåsa* || Castrén 1846c: blåsa
 1124 *ugnen* || 1. ~ i ena hörnet || 2. ~ i ett hörn
 1125 *en spis* [...] *ugnshörnet* || en härd, jemnhög med golfvet, och ett af nyssnämnda materie tillsmetadt, trattformigt rör i taket. För att skydda väggen emot eldens åwerkan, har man ~~bemort~~ afståndet

Ostjaker, men högst få bland dem woro¹¹⁰⁹ bostatta wid sjelfva Ob. De flesta till nedra afdelningen af Surgut hörande Ostjaker bo hela¹¹¹⁰ wintern igenom wid de små bifloder, som inom nämnda område utfalla i Ob, neml[igen] *Salyk, Pym, Balyk*¹¹¹¹, *Jugan* o. s. v. Blott till¹¹¹² sommar-månaderna flytta Ostjaker¹¹¹³ ifrån somliga bland dessa floder för fiskafångets skull till stränderna af Ob¹¹¹⁴, der de ega en snart sagdt uteslutande fisk[-]rättighet¹¹¹⁵. I¹¹¹⁶ anseende till sina små fiskbragder kunna de likväl icke taga hufwudfloden¹¹¹⁷ i besittning, utan bedrifwa sitt fiske wanligtvis uti någon mindre gren af elfven. ☞ Hwarje¹¹¹⁸ sådan fiskare eger sedan äldre tider tillbaka sitt särskildta, genom häfd wanna fiske-watten, hwarvid han antingen för sommaren uppför ett näfver-tält, eller redan tillförene timrat sig en stuga (jurt). Denna¹¹¹⁹ stuga är icke af någon särdeles elegant beskaffenhet. Ytterst¹¹²⁰ liten i alla sina dimensioner sakna den¹¹²¹ ganska ofta ugn, fönster, bänkar och bord, korteligen allt utom väggar och ett med flätade¹¹²² rörmattor betäckt golf. Der fönster finnas, äro de gjorda af fiskblåsa¹¹²³, och den ☞ sällsynta ugnen¹¹²⁴ är hopfogad af hö eller rör och lera. Detta är icke en ugn i vanlig mening, utan en¹¹²⁵ spis, som består af en med golfvet knapt jemnhög härd och ett¹¹²⁶ trattformigt rör i taket tillsmetadt af nyssnämnda murbruk. Med samma slags materie har man äfven¹¹²⁷ rappat hela ugnshörnet för att skydda det mot eldens åwerkan.¹¹²⁸ Utom denna spis har¹¹²⁹ jag wid åtskilliga¹¹³⁰ sommar-jurt¹¹³¹ anmärkt en särskild ugn, äfven sammanfogad af rör och lera, men ställd på backen under bar himmel. Det är egentligen denna ugn, som begagnas wid mat[-]tillredning och hvilken derföre ofvantill¹¹³² är försedd med hål för grytan.

Bland uthus har jag wid Ostjakernas sommar-läger¹¹³³ endast varseblifvit¹¹³⁴ små fisk-bodar.

- 210 I det föregående omnämndes, att de¹¹³⁵ flesta till nedra-Surgutska afdelningen hörande Ostjaker winter-tiden mest uppehålla sig wid Obs bifloder: *Salym, Pym, Balyk* och *Jugan*, till hvilka ännu¹¹³⁶ kan föras Torm-Jógan¹¹³⁷, som straxt ofvanom Surgut utfaller i Ob. Det gifves wäl Ostjaker, som tillbringa¹¹³⁸ både vinter och sommar wid sina egna småfloder, och sådana äro i synnerhet de Pymiska och Aganska¹¹³⁹; men bland antalet af dem, hvilka komma för att fiska¹¹⁴⁰ i Ob under sommar-månaderna, finnes ingen enda, som wid höstens ankomst icke skulle återwända¹¹⁴¹ till sina winter-stationer. Anledningen till denna flyttning säges¹¹⁴² wara det större förråd¹¹⁴³ på willebråd, som finnes och i synnerhet tillföre funnits i de djupa skogarna högre upp i landet. Då likwäl jagten med hwarje år försämras¹¹⁴⁴, måste man förmoda, att Ostjakerne efterhand¹¹⁴⁵ skola finna sig nödsakade att nedslå fasta bo-städer¹¹⁴⁶ wid Ob, som genom sitt förmånliga fiske och goda ängslägenheter kan gifva¹¹⁴⁷ rum åt en ansenlig befolkning. Fördelen¹¹⁴⁸ af en sådan colonisation torde Ostjakerne i sjelfva verket redan hafva insett, men kärleken till gamla seder, en wiss skygghet för Ryska folket, lättja och framför allt en panisk fruktan för all civilisation härrör¹¹⁴⁹ af den djupt inrotade tro, att all utifrån wunnen upplysning skall förstöra hans nationalitet och göra honom till Rysse. Hos Samoiederne äro uttrycken¹¹⁵⁰: att ”blifwa Rysse” och ”blifwa Christen” alldeles liktydiga. Ostjakerne äro wäl till största delen redan döpta, men de wilja intet vidare weta af Christendom, fruktande likasom Samoiederne, att man
- 211

emellan härden och röret med den det mellanliggande ugnshörnet med samma Ostjakiska murbruk besmört hela det hörn, hvari ugnen är anbragt

- 1126 ett [...] tillsmetadt || ett af nyssnämnda tillsmetadt trattformigt rör
- 1127 äfven rappat || besmört
- 1128 Also according to Sirelius 1907–1909: 101–103, a similar oven was widespread among different Siberian peoples. He assumed, however, that the Khanty had adopted it from outside. (TS)
- 1129 har || finnas
- 1130 åtskilliga || hvarje
- 1131 sommar-jurt || Castrén 1846c: sommarjurtor
- 1132 ofvantill är || är ofvantill || Castrén 1846c: framtill är
- 1133 sommar-läger || Castrén 1846c: sommarstugor
- 1134 varseblifvit || anmärkt
- 1135 de flesta || Castrén 1846c: de
- 1136 ännu || ~ lämpligen
- 1137 Torm-Jógan || Agan
- 1138 tillbringa [...] sommar || båda vinter och sommar uppehålla sig
- 1139 Aganska || ~ Ostjakerne || Castrén 1846c: Trom-joganska || Castrén 1855: 81: Torm-joganska
- 1140 fiska || i
- 1141 återwända || <uppri>
- 1142 säges wara || är påtagligen
- 1143 förråd på willebråd || förråd
- 1144 försämras || Castrén 1846c: försämrats
- 1145 efterhand || med tiden
- 1146 bostäder || Castrén 1846c: bopålar
- 1147 gifva rum || inrymma
- 1148 Fordelen [...] colonisation || Detta
- 1149 härrör || Castrén 1846c: hindrar dem ifrån att välja det bättre. Ostjakens fruktan för bildning och civilisation härrör
- 1150 uttrycken || Castrén 1846c: uttryckligen

- 1151 *pravoslavnoj* || C[hristen] || Castrén 1846c.: christen
 1152 *oförståndiga Prester* || man
 1153 *för Ostjaker* || inrä[ttade]
 1154 *wisst* || det wissa || Castrén 1846c: det vissa
 1155 *af fruktan* || i afsigt
 1156 *hemwist* || hemlig
 1157 *egentlig [...] uppmärksamhet* || 1. någon slags communication. Det torde ej icke vara öfverflödigt att ännu kasta en flyktig blick på med en flyktig blick betrakta de små bifloder till Ob, hvilka inom den Surgutska afdelningen legat i min || 2. Det torde icke vara öfverflödigt att i och för deras ethnographiska egna wigt || Castrén 1846c: någon egentlig ~
 1158 *ej* || 1. ~ || 2. icke
 1159 *uppmannas* || manar
 1160 *genom [...] gifna* || af min, genom H' Statsrådet Köppen gifna
 1161 *tillförlitliga* || några
 1162 *södra* || norra
 1163 *ofvanom* || norr om
 1164 *jag* || Ost[jakerna]
 1165 *kan [...] upplysningar* || kunna naturligtwis inga upplysningar winnas

212 icke kan wara en sann pravoslavnoj¹¹⁵¹, utan att tillika wara Rysse. Jag lemnar derhän, om ej det sätt, hvarpå oförståndiga¹¹⁵² Prester i de på sednaste tider här och der för¹¹⁵³ Ostjaker inrättade scholor gått tillwäga wid underwisningen, kunnat gifva anledning till grundade farhågor i detta afseende; wisst¹¹⁵⁴ är åtminstone, att de Obska Ostjakerna, af¹¹⁵⁵ fruktan att förlora sin nationalitet, ej wilja träda ur sina skogar och vildmarker, dit en främmande cultur omöjligen förmår intränga. Ty de floder, som leda till deras hemwist¹¹⁵⁶, egna sig ej för egentlig¹¹⁵⁷ communication, fastän Ostjakerne med sina små båtar befara dem. Det torde ej¹¹⁵⁸ vara öfverflödigt att i och för den ethnographiska betydelse, dessa floder ega, skänka dem en ringa uppmärksamhet. Jag uppmannas¹¹⁵⁹ äfven härtill genom¹¹⁶⁰ den af H[er]r Statsrådet v[on] Köppen mig gifna instruction att meddela tillförlitliga¹¹⁶¹ upplysningar om den mycket omtvistade floden *Ljamin Sor*. Då denna flod, ehuru mindre känd, dock i intet hänseende är wigtigare, än de ofriga små floderna i nedra-Surgutska afdelningen, anser jag för lämpligt att i ett sammanhang vidröra samtliga dessa Obs bifloder.

214 1. *Salym*, Ostj[akiska] *Sodom*, rinner i sitt öfra lopp ej långt ifrån Irtisch-floden och utfaller ifrån södra¹¹⁶² sidan i den Salymiska grenen af Ob, 20–30 verst ofvanom¹¹⁶³ Siljarskij. Enligt de bristfälliga och hvarannan ofta motsägende upplysningar, jag¹¹⁶⁴ rörande denna flod af Ostjakerne erhållit, skall den i likhet med nästan alla Sibiriens större och smärre floder om våren öfversvamma betydliga landsträckor, men under sommaren så uttorka, att Ostjakerna blott med små båtar kunna befara densamma. Om flodens längd kan¹¹⁶⁵ man

naturligtvis icke erhålla några tillförlitliga upplysningar, emedan knapt¹¹⁶⁶ någon ens bland Östjakerna berest floden ifrån dess källor¹¹⁶⁷ ända¹¹⁶⁸ till utloppet. Dess ungefärliga bredd i nedra loppet uppgifves¹¹⁶⁹ till wid pass 20–25 saschen. Det närliggande landet sades bestå dels af låga kärr, dels af högländta, sterila moar (урманы), hvilka sistnämnda äro¹¹⁷⁰ mest bevoxna med tall, gran, ceder och lärkträd. Berg finnas icke och ängar äro sällsynta. Flodens enda bebyggare äro Östjakerne, bland hvilka de nordliga höra till den Tarchanska¹¹⁷¹ vološten wid Irtisch, då deremot¹¹⁷² de sydliga

215

bilda en egen, afsöndrad vološt under namn af den Salymiska. Så wäl de Tarchanska¹¹⁷³, som de egentligen så kallade Salymiska Östjakerna lifnära sig medelst fiska-fänge¹¹⁷⁴ och jagt af soblar, räfvar, wildren, elg, ekorre och annat wildt. För att ej tala om åkerbruket, är äfven boskapsskötseln här i det närmaaste okänd. Kor finnas här alldeles icke, högst få ega får, de tama renarna äro allaredan försvunna. Somliga hålla sig häst, andra¹¹⁷⁵ deremot begagna hundar till dragare.

2. Dernäst följer i ordning *Ljamin Sor* – en flod, hvarom de mest fantastiska föreställningar varit gängse, tills ändteligen Hr. v. Köppen wisat det rätta förhållandet och ådagalagt, att *Ljamin* hvarken är ett haf eller en ändlös sjö på Barabinzer-steppen utan¹¹⁷⁶ en helt liten flod, som ifrån norra sidan utrinne¹¹⁷⁷ i Ob. Floden förekommer allmänneligen under namn af *Ljamin Sor*, men dess ursprungliga¹¹⁷⁸, Samoje-diska benämning är helt enkelt *Lám* eller¹¹⁷⁹ *Lámi-joha*, *Láemi-jaha* (Lami-flod). Med *Sor*¹¹⁸⁰ förstå de Sibirska Ryssarne ett lågland, som wårtiden öfversvämmas af flodwattnet – hvilken¹¹⁸¹ benämning sannolikt afser den dy

216

- 1166 *knapt* || 1. ingen || 2. icke
 1167 *källor* || utlop[p]
 1168 *ända till* || allt in
 1169 *uppgifves* || uppgafs
 1170 *äro* || sades
 1171 *Tarchanska* || Tartaska
 1172 *deremot* || de
 1173 *Tarchanska* || Tartaska
 1174 *fiska-fänge* || fiske
 1175 *andra* || n[ågra]
 1176 *utan* || <-- -->
 1177 *utrinne* || Castrén 1846c: utfaller
 1178 *ursprungliga* || Samoj[ediska]
 1179 *eller* || 1. j[oha] || 2. La
 1180 *Sor* || ~ (соръ)
 1181 *hvilken benämning* || en benämning, hvilken

- 1182 *har [...] den* || 1. kan jag öfver dess betydelse ej vinna den || 2. deröfwer
- 1183 *af [...] upplysningar* || uppgift
- 1184 *ej [...] ifrån* || wid
- 1185 *ymnighet* || Castrén 1846c: myckenhet
- 1186 *den ostliga* || ostlig
- 1187 Castrén may have struck out the accent on the *e*.
- 1188 The latter information was the more correct of these: the sources of the River Ljamin are on the steppe considerably to the south of Lake Numto, where the River Nadym begins. According to the present hydrographical interpretation, the Ljamin two source rivers, the Pervaja or Svjataja Ljamin (Ru.)/Emingleming (Mans.) and the Vtoraja or Borovaja Ljamin (Ru.)/Exmingleming (Mans.), but it also has as an important tributary the River Tretjaja or Jazevaja Ljamin (Ru.)/Mevtingleming (Mans.). (TS)
- 1189 *tillryggalägger* || ko[mmer]
- 1190 *morasser* || Castrén 1846c: moras
- 1191 *floden* || hon

och orenlighet (соръ), som floden lemnar efter sig. Då nu jemväl Lj[amin] Sor öfversvämmar stora landsträckor, ja! wid sitt nedersta lopp stundom nedsköljer ett fält af sina 15 werst, har man genom sjelfva benämningen welat angifva denna högst märkwärdiga egenskap. Med afseende å ordet Ljamin (Lam) har¹¹⁸² jag öfver dess betydelse [ej] kunnat erhålla den af mig uti instructionen äskade förklaring. Om Lams eller Ljamins källor eger jag tvenne hvarannan motsägande uppgifter. I Beresow trodde man sig weta, att ifrån den stora sjön *Torm-Lor* skulle upprinna ☞ tre floder: *Nadym*, som eger ett nordligt lopp och utfaller i Ishafvet, *Kasym*, som flyter åt vester och förenar sig med stora Ob, samt ännu en tredje flod, som skulle rinna söderut och utfalla i öfra Ob, men af min sagesman ej kunde namngifvas. Wore uppgiften grundad, så skulle denna tredje flod omöjliggen kunna wara någon annan, än Ljamin, hvilken äfven enligt H^r v. Köppens af¹¹⁸³ Beresovska Isprav[niken] erhållna upplysningar tager sin upprinnelse ej¹¹⁸⁴ långt ifrån Nadym's källor. Enligt en annan sednare erhållen uppgift begynner Ljamin sitt lopp betydligt söder om *Torm-Lor* och upprinner ur några till kärr wordna sjöar, sådana det norra Sibirien eger i stor ymnighet¹¹⁸⁵. Widare har jag hört förtäljas, att Ljamin uppkommer genom föreningen af tre källfloder, bland hvilka den¹¹⁸⁶ östliga af Samojederne kallas *Kèja*¹¹⁸⁷, den västliga *Tatjar*, och den medlersta *Lam*.¹¹⁸⁸ Efter föreningen af dessa tre ☞ floder tillryggalägger¹¹⁸⁹ Ljamin i brusande lopp sin långa och bugtiga bana genom ett öde, obebodt, med morasser¹¹⁹⁰ uppfyllt land. På högra sidan beledsagas floden¹¹⁹¹ af en högländt, med ymnig barrskog bewuxen hed (урманъ); flodens wensra sida är deremot

☞ 217

☞ 218

mycket låg och består mest af sumpiga kärr. Den nyssnämnda höjden, som af Samojederne kallas *Laemi-peadara* (den Ljaminska höjden, skogen), åtföljer i början den västliga källfloden¹¹⁹² eller Tatjar-grenen. Denna¹¹⁹³ höjd skall ej wara af någon särdeles betydhet, men likwäl större, än att den af wårfloden skulle kunna öfwersvämmas. För öfrigt gör Ljamin längs hela sitt lopp widsträckta öfwersvämningar, men sammansmälter som hösten till en bredd af 20–30 saschen. Ljamin utfaller i Ob 12 verst ofwanom Kuschni~~sk~~kowa¹¹⁹⁴, d. ä. 130 verst norr¹¹⁹⁵ om Surgut. Samtliga innewånare wid Ljamin äro Samojeder af ätten *Nitschu'* och lydande under den Kondinska vološten (se ofvan). Den vanliga uppgiften, att äfven Ostjaker finnas wid Ljamin, är ett misstag, som härrör deraf, att ett par wid Kus'nikowa bosatta Ostjak-familjer wanligen¹¹⁹⁶ idkat sitt sommar-fiske wid denna flod. Antalet af Ljaminska Samojeder uppgår enligt deras egen uppgift till¹¹⁹⁷ wid [pass] 20 familjer och lika många skattbetalande själar. De lefva i armod och elände, ega blott några få (1–5) renar, bo¹¹⁹⁸ hela året om i ömkliga näfvertält och¹¹⁹⁹ lifnära sig hufvudsakligen både vinter och sommar genom fiskande. Wildfänget¹²⁰⁰ är dåligt, emedan skogarna till en stor del nedbrunnit – en klagan som höres öfver hela den Sibiriska nordnen. ~~☞~~ Till sin religion, sina seder och sitt¹²⁰¹ husliga lif öfwerensstämma de Ljaminska Samojederne med andra i Tobolska Guvernementet wiståndet Samojeder.

3. Tio verst ofwanom Ljamin gjuter sig i Ob äfven ifrån den nordliga sidan floden *Pym* (Ostj[akiska] *Pyng*), hvilken skall wara något mindre än Ljamin, men likasom denna: strid, grund och mycket bugtig. Dess stränder äro

- 1192 *källfloden eller Tatjar-grenen* || källfloden Tatjar
 1193 *Denna* || Den nyssn[ämnda]
 1194 *Kuschnikowa* || Castrén 1846c: byn ~
 1195 *norr om* || Castrén 1846c: nedanom
 1196 *wanligen* || under de sednare åren
 1197 *till wid [pass]* || Castrén 1846c: till
 1198 *bo [...] om* || bo || Castrén 1846c: och bor ~
 1199 *och* || Castrén 1846c: samt
 1200 *Wildfänget* || Skogsfänget
 1201 *sitt [...] lif* || lefnadssätt

- 1202 *wårfloden* || Castrén 1846c: ~ äfven
 1203 *utloppet* || sitt u[tlopp]
 1204 *myningen af Pym* || Pym
 1205 *hvarvid då* || Castrén 1846c: hvarvid
 1206 *ломы (brott)* || Castrén 1846c: så
 1207 *lätteligen [...] drifwed* || genom drifwed lätteligen kunnat
 1208 *tillstängas [...] gång* || 1. tillstängas, hvarefter || 2. tillstängas. Den en gång på sådant sätt
 1209 *utvidgat sig* || tillta[git]
 1210 *har bildat* || Castrén 1846c: bildat
 1211 *och [...] froda* || 1. och denna || 2. och slutligen hafva till och med <wäxa> skog || 3. och slutligen begynnt växa ofvan floden || 4. och slutligen tagit skog
 1212 *froda sig* || Castrén 1846c: frodas
 1213 *den [...] bryggan* || 1. de [...] bryggor || 2. ~ Ty denna har härigenom icke förändrat sitt sin fåra, utan löper nu bokstafligen under jorden
 1214 *ofvan* || Castrén 1846c: öfver
 1215 *beskaffade* || 1. ~ || 2. kallade
 1216 *utloppet* || flodens utlopp
 1217 *men [...] sednare* || den sednare något
 1218 *Icke* || Li[kaså]
 1219 *ännu [...] lika* || flera så
 1220 *Pym* || floden
 1221 *ofarbar* || ~ under sommaren[n]
 1222 *floden* || densamma
 1223 *sina [...] egenskaper* || egenskaper
 1224 *klent* || dåligt
 1225 *Äfwen [...] skall* || Castrén 1846c: Jagten skall ock
 1226 *floden* || sjelfva hufwudfloden

låga och blifva af wårfloden¹²⁰² öfverswämmande. I utloppet¹²⁰³ förenas wid owanligt höga öfverswämningar myningen af Pym¹²⁰⁴ med Ljamin, hvarvid¹²⁰⁵ då en slätt af 25 verst öfversköljes af watten. En särskild uppmärksamhet förtjena wid Pym de så kallade *ломы* d. ä. tillandningar ofvanpå flodwatten. De kallas *ломы*¹²⁰⁶ (brott), emedan de skola uppkommit sålunda, att wårfloden *lösbrutit* (*ломать*) sina stränder, och då dessa nedrasat i floden, har dess fåra blifvit så smal, att denna lätteligen¹²⁰⁷ kunnat genom drifwed tillstängas¹²⁰⁸. Den på sådant sätt en gång begynta tillandningen har sedermera år för år utvidgat¹²⁰⁹ sig, en jordskorpa har¹²¹⁰ bildat sig deröfver och¹²¹¹ slutligen hafva till och med träd begynt froda¹²¹² sig på den¹²¹³ ofvan¹²¹⁴ floden sålunda bildade bryggan. Man omnämnde tvenne så beskaffade¹²¹⁵ *lomy* på Pimfloden: den ena tio verst ofvanom utloppet¹²¹⁶, den andra tre dagsresor uppför floden. Den förra sades wara två werst lång, men¹²¹⁷ om längden af den sednare²²¹ egde man vid Ob ingen säker kunskap. Icke¹²¹⁸ heller kunde man uppgifva, om ännu¹²¹⁹ flera lika beskaffade *lomy* skulle finnas högre uppför floden. Dessa *lomy* i förning med flodens strida lopp och låga watten göra Pym¹²²⁰ snart sagdt ofarbar¹²²¹, ehuru likwäl Ostjakerne med sina små båtar understundom befara floden¹²²². Äfwen för sina¹²²³ öfriga egenskaper står Pym-floden i ett ganska klent¹²²⁴ rykte, i synnerhet för sitt dåliga fiske. Äfwen¹²²⁵ jagten skall wara föga lönande, sedan en för 20 år sedan timad brand förstört alla skogar. Då samma brand äfwen ödelagt Ostjakerne hus och hem, hafwa dessa lemnat floden¹²²⁶ öde och nästan mangrannt dragit sig till²²³ dess små tillflöden, hvilka numera skola

wara bättre egnade för både jagt¹²²⁷ och fiske. Utom nyssnämnda, hos Surgutska Ostjaker nästan enda näringsgrenar, sysselsätta sig de Pymska¹²²⁸ äfven med renvård. Då¹²²⁹ deras hjordar likväl äro högst obetydliga, tvingas¹²³⁰ de ej att föra ett nomadiserande lefnadssätt, utan uppehålla sig hela vintern igenom på samma ställe, boende likasom andra Ostjaker¹²³¹ i wanliga antingen af torf eller stockar uppförda jurt.¹²³² Utom renar ega de¹²³³ ingen annan bo[s]kap, hvarken kor, får eller hästar. De¹²³⁴ Pymska Ostjakerna kallas af sina grannar, de Ljaminska Samojederna: *Paritscheä*^{xxxii}

224

¹²³⁵ – en benämning, som sedermera¹²³⁶ öfvergått på staden Surgut (*Paritscheä* karuat), emedan de Pymska [Ostjakerna]¹²³⁷ här afbörla sin skatt, då deremot Samojedernes afgår¹²³⁸ till Beresow.

4. *Balyk* (Ostj[akiska] *Pad'ak*¹²³⁹) är en obetydlig flod, som emellan¹²⁴⁰ Salym och Jugan ifrån södra sidan utfaller i den så kallade *lilla* eller *Juganska* Ob. Den eger för öfrigt alldeles samma egenskaper, som de angränsande floderna¹²⁴¹. Innewånarne, hvilka samtligen bestå af Ostjaker, äro till antalet få och hänföras¹²⁴² i administrativt¹²⁴³ hänseende till de Juganska (Юганская подгородня). De uppehålla sig hela sommaren¹²⁴⁴ wid den lilla eller Juganska Ob. Om hösten återvända de flesta, såsom wanligt, till sina winter-bostäder, hvilka äro

225

xxxii. Den egentliga benämningen för Ostjak är i Samojediskan *Habi* (Kabi), som vi vocis betyder träl. *Paritscheä* (svart) är rätteligen blott ett epithet, som de Kondinska Samojederna synas tillägga Ostjakerne öfverhufvud i anledning af deras förkärlek för blå kläder.

- 1227 *jagt* || fisk[e]
 1228 *Pymska* || ~ Ostjakerne
 1229 *Då* || Castrén 1846c: Emedan
 1230 *tvingas* [...] *föra* || 1. äro de ej nödsakade att drifva || 2. <föra> de sig icke
 1231 *boende* [...] *Ostjaker* || boende
 1232 *jurt.* || ~ Men stugor || Castrén 1846c: jurtor.
 1233 *de* || ingen
 1234 *De* [...] *grannar* || De kallas af sina grannar
 1235 Changes to the footnote:
     Den [...] *Habi* || Egentligen betyder kallas Ostjakiskan *Habi*.
 1236 *sedermera* || äfven
 1237 Mscr: Samojederna
 1238 *afgår* || sjelfva for
 1239 Castrén underlined *d* twice and wrote above it = *đ* = *dl*.
 1240 *emellan* || <-->
 1241 *floderna* || ~, d. ä. en smal fåra, hvilken om våren sväller vida öfver sina bräddar, än höga och sterila, än lågländta och sumpiga stränder m. m.
 1242 *hänföras* || uppehålla
 1243 *administrativt* || offici[elt]
 1244 *sommaren* || sommar-tiden

- 1245 *största* [...] *wigtigaste* || 1. *största* || 2. *största* och i ethnographiskt hänseende den *wigtigaste*
- 1246 *som* [...] *Ob*. || 1. ~ utfaller ~. || 2. inom Surgutska Afdelningen.
- 1247 *grenen* || ~ af *Ob*
- 1248 The source of the River Jugan is in the Vasjugan bogs. (TS)
- 1249 *endast är* || Castrén 1846c: är endast
- 1250 *afbrutna* [...] *så* || Castrén 1846c: afskilda genom uddar och somliga så
- 1251 *wid* [...] *möda* || med *möda*
- 1252 *nämnda* || ifrågawarande
- 1253 *färden på sjön* || färden
- 1254 *utan* || då
- 1255 *anledning* || Castrén 1846c: orsak
- 1256 *bebos af* || äro befolkade med
- 1257 *Ostjaker*, || ~, bland hvilka de Juganska äro befolk
- 1258 *äro fördelade i fyra* || 1. ~ || 2. fördelas ~ || Castrén 1846c: fördelas i flera
- 1259 *vid* [...] *själar* || Castrén 1846c: till 1,240 individer
- 1260 *Såsom* [...] *sommarmånaderna* || 1. De Ju[ganska] || 2. Såsom nämndt är, uppehålla sig de Juganska Ostjakerne sommartiden wid || 3. Såsom nämndt är, draga sig de Juganska Ostjakerna sommartiden till
- 1261 sommar-/månaderna
- 1262 *hvarest* || der
- 1263 *lefnadssätt* || öfriga ~

belägna dels wid Balyk, dels wid dess små bifloder.

- 227 5. Näst Wach är *Jugan* (Ostj[akiska] *Jágon*) den största¹²⁴⁵ och i alla hänseenden den wigtigaste bland alla bifloder, som¹²⁴⁶ inom Surgutska afdelningen utfalla i *Ob*. Den eger sitt aflopp i Juganska grenen¹²⁴⁷ och säges taga sin upprinnelse ur en sjö på Barabinzer-steppen, benämnd af de Surgutska Ostjakerne: *Jíg-wajateuh* d. ä. björnsjön.¹²⁴⁸ Ögnawittnen hafwa förtäljt mig, att denna sjö endast¹²⁴⁹ är halfannan verst bred, men af en dessto större längd. Den säges bestå af sju fjärdar, hvilka äro afbrutna¹²⁵⁰ genom uddar och så widsträckta, att ögat wid¹²⁵¹ den ena udden med möda urskiljer den andra. Ostjakerna skola för nämnda¹²⁵² sjö hysa en widskeplig fruktan, förmenande att det förfärliga mammuth-djuret eger der sin wistelse och 228 gör färden¹²⁵³ på sjön osäker icke blott sommartiden, utan¹²⁵⁴ äfven under sjelfva vintern, då wak ofta bildas och isen utan någon känd anledning¹²⁵⁵ oförmodadt bryter sig. I nejden af ifrågawarande sjö upprinna äfven floderna Wasjugan och Djemjanka, hvilka utfalla den förra i *Ob* och den sednare uti *Irtisch*. Samtliga dessa floder bebos¹²⁵⁶ af Ostjaker,¹²⁵⁷ hvilka under sina widsträckta jagtfärder råka i ständig beröring med hvarandra. De wid Jugan boende Ostj[akerne] äro¹²⁵⁸ fördelade i fyra voloster och beräknas inalles till wid¹²⁵⁹ pass 5000 själar. Såsom¹²⁶⁰ nämndt är, uppehåller sig en stor del bland dem under sommarmånaderna¹²⁶¹ wid *Ob*, hvarest¹²⁶² de rikare bedrifva eget fiske, men de mindre förmögna leja sig till arbetare åt *Tobolska* och *Surgutska* köpmän, hvilka för sommaren pläga betinga sig fiskewatten af Ostjakerne. I de Juganska Ostjaker- 229 nes lefnadssätt¹²⁶³ röjer alldeles ingen olikhet

med andra i Surgutska afdelningen boende Ostjak-slågter. Somliga¹²⁶⁴ ega tämda renar, men bland öfriga¹²⁶⁵ hemdjur utgör hunden deras enda egendom. De Jug[anska] Ostj[akerne] bo i wanliga jurt¹²⁶⁶, äro samteligen döpta och ega wid¹²⁶⁷ flodens utlopp sin egen kyrka, kring hvilken några Ryska bönder coloniserat sig. Likasom¹²⁶⁸ i ethnographiskt, så är Jugan¹²⁶⁹ äfven uti hydrographis[k]t afseende endast i det kvantitativa olik de ofvanför¹²⁷⁰ beskrifna floderna. Dess längd utgör 5–600 verst och den ungefärliga bredden uppgifves till 50 samt wid utloppet¹²⁷¹ till 100 saschen. Wärtiden är floden

230 ganska djup och öfverallt farbar, men sommartiden¹²⁷² kunna större båtar icke ens passera sjelfva mynningen, som skall wara uppfylld af reflar och sandbankar. Bland antalet af Jugans bifloder är den så kallade: lilla Jugan (Ostj. Ai Jógan) den vigtigaste.

6. *Tri-Jugan* (Ostj[akiska] *Torm-Jógan*) är¹²⁷³ en mindre flod, som efter ett lopp af wid pass 300 verst ifrån norra sidan utfaller i den¹²⁷⁴ *Saninska grenen* (Sanina protoka) af Ob omkring 20 verst norr¹²⁷⁵ om Surgut. Den¹²⁷⁶ upptager ifrån sin västra sida tillflöde¹²⁷⁷ *Agan*, som¹²⁷⁸ på alla mig tillgängliga chartor är angifven¹²⁷⁹ såsom hufvud-flod, ehuru både

231 Ryssar och Ostjaker hålla¹²⁸⁰ *Torm-Jogan* för den betydligare grenen och uttryckeligen med detta namn beteckna floden wid sitt¹²⁸¹ utlopp. I hydrographis[k]t hänseende eger¹²⁸² denna flod samma allmänna egenskaper, såsom dess grannar, men hvad det ethnographiska beträffar, har jag hört förtäljas, att Kasymska Samoje-der sommar-tiden skola uppehålla sig wid *Agans*¹²⁸³ källor. Den största och bofasta delen af befolkningen¹²⁸⁴ så väl wid *Agan* såsom *Torm-Jogan* utgöres af Ostjaker, hvilka både

- 1264 *Somliga* || ~ bland dem
 1265 *öfriga* || andra
 1266 *jurt* || Castrén 1846c: jurtor
 1267 *wid [...]* kyrka || sin egen kyrka
 1268 *Likasom [...]* afseende || 1. Hvad sjelfva flodens hydrographiska beskaffenhet angår, är den endast genom || 2. Likasom i h[ydrographiskt] || 3. Likasom i ethnographiskt, så är äfven uti hydrographist [sic] afseende Jugan blott
 1269 *Jugan* || Juganfloden
 1270 *ofvanför beskrifna* || 1. ofvan || 2. nyss[nämnda]
 1271 *utloppet* || m[y]nningen]
 1272 *sommartiden [...]* mynningen || under sommaren uttorkas hon i sitt öfra lopp, och vid sjelfva mynningen
 1273 *är* || ut[faller]
 1274 *den [...]* grenen || *Sanina protoka*
 1275 *norr om* || Castrén 1846c: ofvanom
 1276 *Den [...]* ifrån || Floden är till
 1277 *tillflöde* || bifl[od]
 1278 *som* || hvilken
 1279 *angifven* || upptagen
 1280 *hålla* || anse
 1281 *sitt utlopp* || utloppet
 1282 *eger* || 1. är || 2. hyser
 1283 *Agans* || dess
 1284 *befolkningen [...]* *Torm-Jogan* || Castrén 1846c: befolkningen

- 1285 *uppehålla* || 1. up[pehålla] || 2. bebo
 1286 *samt* || och
 1287 *själar* || Ostjak[er]
 1288 Sequence published as Castrén 1846c and 1847d ends here.
 1289 I.e. precisely the letter of 1/13 Dec. 1845. See the volume of letters in this series.
 At the same time, Castrén was also searching for a new companion for his journey, because J.R. Bergstadi had decided to return first to Kazan' and from there to Finland. See esp. Castrén's letters to J.R. Tengström and Rabbe, 6/18 Nov. 1845 in the volume of letters. (TS)
 1290 The text from here to mscr p. 339 was published in modified form in *Suomi*, see Castrén 1847i: 1–32 and in German in Castrén 1847j: 289–316. The version in *Suomi* differs considerably from this draft, and the article is published *in toto* among Castrén's travel reports of 1845–1849 beginning from p. 751.
 1291 *wildar* || folkslag
 1292 *beträdde landet* || 1. härjande beträdde Asiens wilda stepper || 2. ~ woro på sitt och || 3. beträdde deras stepper
 1293 *dess innewånadre* || dem
 1294 *till [...] focis* || 1. till ett fortwifladt kamp || 2. till ett förtwifladt sjelfförswar || 3. till motstånd och
 1295 *förfarna* || wäl ~
 1296 *lågo [...] fejd* || 1. lefde tillförene i fejd så wäl med hvarandra <--> || 2. lågo enl[igt] trad[ititionen] Ostjaker och Voguler i fejd
 1297 *sina [...] grannar* || Samoiederne i norr och Tatarerne i söder
 1298 *Men utom* || Utom
 1299 *föreföllo [...] tilldragelser* || förekommo ofta krigiska uppträden
 1300 Khanty society was structured into tribes (families, Ru. *pod*, Khanty

sommar och winter uppehålla¹²⁸⁵ sig wid sina egna floder och lefva af jagt, fiske samt¹²⁸⁶ renskötsel. Hela antalet af de wid Tromjogan och Agan bosatta ☞ Ostjaker uppgifves till wid pass 400 själar¹²⁸⁷, af hvilka endast 96 tillhöra den Aganska voloſten.¹²⁸⁸

☞ 232

☞ 246 ☞ Obs. Hit hör ett bref ifrån Narym till *Sjögrén*.¹²⁸⁹

☞ 248 ☞

Narym d. 1/13 December 1845.

Både¹²⁹⁰ sagan och historien stämma deri öfverens, att Sibiriens wildar¹²⁹¹ långt före den tid, då Jermaks skaror beträdde¹²⁹² landet och twingade dess¹²⁹³ innewånare till¹²⁹⁴ en kamp pro aris et focis, woro på sitt vis wäl förfarna¹²⁹⁵ i stridens lekar. Just på det fält, der Jermak wann sina fleſta segrar, lågo¹²⁹⁶ Ostjaker och Woguler i ständig fejd så wäl med hvarandra, som med sina¹²⁹⁷ Samojediska och Tatariska grannar. Men¹²⁹⁸ utom dessa strider, som kämpades emellan skilda nationer, föreföllo¹²⁹⁹ idkeligen krigiska tilldragelser emellan enskilda stammar eller slægter af samma nation.¹³⁰⁰ Nöden, roflyſtnaden¹³⁰¹, hämdbegäret satte den ena slægten¹³⁰² i harnesk mot den andra och föranledde blodiga uppträden. Så lefde landets innewånare i ett oupphörligt krigstillstånd. Faran ☞ stod alltid lurande bak porten; inga tractater skyddade emot en möjlig öfverraskning. Denna osäkerhet förmådde enskilda familjer af samma slägt att sluta sig närmare till hvarandra och¹³⁰³ för sig utvälja ett öfverhufvud, en stamfurste¹³⁰⁴. Bland¹³⁰⁵ Ostjakerne hade till och med de fleſta, om ej alla slægter¹³⁰⁶ försett sig med *fästen* till mötande af fiendtliga anfall. Huru dessa nu så kallade Tschud-fästen

☞ 249

warit¹³⁰⁷ beskaffade, torde ej¹³⁰⁸ mera kunna utredas. Traditionen wet om dem intet vidare, än att de warit¹³⁰⁹ belägna på branta¹³¹⁰ uddar och andra otillgängliga ställen. Der sådana fästen rest¹³¹¹ sig, anträffar man i¹³¹² våra dagar endast jord-högar, brutna pilar, rostade spjut, pansar-skjortor och andra krigiska qvarlefvor.

250 ¶ Ett af nämnda¹³¹³ Ostjak-fästen stod under Sibiriska eröfringstiden på det ställe, der sedermera staden Surgut uppreste sina tinnar. Här lefde wid denna tid en Ostjak-Furste, benämnd *Pardak*, hvilken¹³¹⁴ af Ostjakerne ännu prisas såsom en mäktig¹³¹⁵ och tapper man. Fastän Jermak redan hade¹³¹⁶ krossat Kutschum-Chans wälde, hade besegrat¹³¹⁷ alla Ostjak-stammar wid Irtisch och öfverwunnit Wogulerna, vågade likwäl *Pardak*¹³¹⁸ en strid emot fienden. Ostjakerne kämpade med båge och pilar, kosakerne hade medfört kanoner. I en strid med så olika wapen måste naturligtwis *Pardak* snart gifva sig besegrad. Fästet intogs, men *Pardaks* minne är ännu widt frejdadt i landet. Hans efterkommande omtala med sorg förlusten af sin Furstliga heder, men det Furstliga namnet hafva de allt intill denna dag bibehållit.^{xxxiii} 1319 ¶ Sedan det *Pardakowska* fästet war intaget, uppbygde segerwinnaren på samma ställe en östrog och anlade en stad, som efter en närbelägen gren af Ob erhöll namnet *Surgut*. Denna stad blef innan kort en af kosak-dynastiens mäktigaste wärn och hufvudpunkten¹³²⁰ för ytterligare operationer. Härfån uttågade tid efter annan roflystna¹³²¹ kosak-skaror, som underkufwade och skattlade alla Ostjak- och Samojed-stammar ifrån¹³²²

xxxiii. Efter samma Furste bär den lilla, staden Surgut förbirinnande bäcken *Pardakowka* sitt namn.

pam) until the 19th century, but since then they lost their original significance. There were, however, also larger conglomerates of tribes, and this 'dual fraternal' division survived longer than the tribal system. Gemyev & al. 2005: 134–136. (TS)

- 1301 roflystnaden || ~ och
 1302 slägten || stammen
 1303 och || ~ ibland
 1304 stam-/furste
 1305 Bland [...] flesta || 1. Några, om ej || 2. De flesta, om ej alla || 3. Ostjakerne hade till och med de flesta || 4. Ostjakerne hade till och med flere
 1306 slägter || stammar
 1307 warit || <-->
 1308 ej mera || nu mera knappt
 1309 warit || 1. ~ || 2. woro
 1310 branta [...] ställen || höga uddar och annars otillgängliga ställen
 1311 rest sig || 1. sägas warit uppförda || 2. fordom warit uppförda
 1312 i [...] dagar || numera
 1313 nämnda || dessa
 1314 hvilken || och
 1315 mäktig || modig
 1316 hade || kro[ssat]
 1317 besegrat || underkufvat
 1318 *Pardak* || 1. Irtisch || 2. Jermak
 1319 Change to the footnote:
     Furste || *Pardak*
 1320 hufvud-/punkten
 1321 roflystna kosak-skaror || skaror af roflystna <----> kos[aker]
 1322 ifrån [...] söder || wid Tas, öfra Ob, Ket, med ett ord: i halfva westra Sibirien

- 1323 Change to the footnote:
Surgut || Staden
- 1324 *se der* || de ser
- 1325 *en gång* || fordom
- 1326 *landsbygden [...] elände* || 1. landet staden nedsjunkit i armod och elände || 2. landet ock sjelfva staden och dess inwå[nare]
- 1327 *elände.* || ~ Dessutom har Surgut mera än en gång fått widkännas härjande wädeldar, bland hvilka den sednaste timade år 1840 ~~år~~ och förvandlade ~~staden till~~ hela staden till en grushög. Redan före denna händelse, som beröfwat kosak-staden dess sista krafter,
- 1328 Change to the footnote:
den [...] största || större
- 1329 *tröstar [...] titeln* || har nu endast titeln
- 1330 *mynningen* || <Sar>
- 1331 Bergstadi offered a more pleasant view of the town. He also related an example of their menu there: "Se vår snygga goda Strjapka har redan ställt på bordet den ångande Samovaren! Sätt dig min vän! Jag vill servera. Här får jag bjuda dig ett glas, veritabelt fint blomthé, directe inkommet ifrån Kiachta! Lägg i socker efter behag! Hvad är det för krus? Spar ej på sockret! Vi sjelfva försötma oss med 15 ~~fl~~ månadtligen. Behagar dig en hvete-smörgås med det bästa Tjuchon-skoje maslo (Finskt smör)? Tag äfven för dig af dessa ypperliga vofflor, dessa svällande piroguer med hjortronsylt och af Gummans bästa anrättning, denna pösande gräddkaka! – I morgon skola vi servera dig kaffe med Fru Siréns lilla, nätta thekanna. Till middag få vi gélée på Njelma, russinsoppa, en ypperlig morotspirogue och allt det krims-krams, som vi hade till thébröd.

Ishafvet i norr ända till Ket-floden i söder. Det är wisst, att under eröfrings-tiden få orter i Sibirien spelat en så vigtig och betydande role, såsom staden Surgut. Så mycket mera nedslående är den anblick, som staden nu erbjuder. Några jemmerfulla kojor, kringströdda utan all ordning bland förbrända ruiner^{xxxiv} 1323, se¹³²⁴ der kvarlevorna af den en¹³²⁵ gång så mäktiga staden.

252   Likasom dess fordna rikedom grundade sig på infödingarnes välmakt, så har i och med den öfverhandtagande fattigdomen i landsbygden¹³²⁶ äfven staden nedsjunkit i armod och elände.¹³²⁷ Ur stånd att contribuera de wanliga utskylderna har den djerfva kosak-staden^{xxxv} 1328 till och med förlorat sina privilegier och tröstar¹³²⁹ sig nu med blotta titeln af stad. Den är belägen wid öfra Ob, vid pass 300 verst ofvanom mynningen¹³³⁰ af Irtisch.¹³³¹

253 Här tillbragte jag under nästförlutne sommar hela Augusti månad¹³³² samt¹³³³ en del af September, sysselsatt med studium af det Ostjakiska språket¹³³⁴. Ifrån Surgut ärnade jag bana¹³³⁵ mig vägen öfver Wach¹³³⁶ och Tas till Jenisei-floden, men då denna resa åtminstone på dåwarande årstid ansågs ogörlig, fann jag mig föranlåten att fortsätta färden uppför Ob. Mitt närmaste mål blef¹³³⁷ nu staden Narym, dit man från Surgut räknar närmare¹³³⁸ 800 verst, då resan verkställes med båt. Denna nejd är märkwärdigt nog, ännu en ödemark¹³³⁹,

xxxiv. Surgut har mera än en gång fått widkännas härjande wädeldar, bland hvilka den sista timade år 1840 och förvandlade hela staden till en grushög.

xxxv. Ännu i dag utgöra kosakerne den vida största delen af stadens innewånare.

nästan öfvergifven af Ryssar, glest befolkad med Östjaker, utan post-stationer, utan herbergen. Af sådan anledning nödgades¹³⁴⁰ jag redan i Surgut förse mig med alla¹³⁴¹ för resan nödvändiga artiklar. Till antalet af dem hörde i första rummet en ordentlig farkost, ty på de Östjakiska trågarne är färden både mödosam och äfwentyrlig. ❖ Af¹³⁴² stort behof war för mig derjemte en infödd Östjak, både såsom tolk och förespråkare hos landets barn, hvilka jag borde söka att komma i så nära beröring, som möjligt.¹³⁴³ I dessa och andra afseenden wäl utrustad anträdde jag resan¹³⁴⁴ den 12/24 September med godt mod och glad tillförsigt. Mitt enda bekymmer war den sena årstiden, som enligt all sannolikhet skulle medföra både regn och snö, köld och blida, dimmor och nattfroster. Ett ehuru otillräckligt skygd emot detta onda beredde oss¹³⁴⁵, d. v. s. mig och Bergstadi den i Surgut ombesörjda lilla farkost, hvilken war försedd med en i alla Obska båtarna vanlig kajuta. Denna kajuta war så beskaffad, att man endast krypande¹³⁴⁶ kunde träda i och ur den, endast liggande få plats deri och blott genom ett hål i taket erhålla en skymt af dagens ljus. Här ❖ inredde wi med Bergstadi vår matsal, vårt sofgemak, vår skrif- och studerkammare. En kista begagnades till bord, stolar woro ej af nöden, emedan middagen intogs på Romerskt wis; theköket¹³⁴⁷ war vår kamin.¹³⁴⁸ Jag vill ej påstå, att vår kammare war öfvermåttan lysande och praktfull, men¹³⁴⁹ likväl försäkrade magazins-förwaltaren i Surgut, en genomlärd man och god Christen, att en så¹³⁵⁰ förträfflig boning ej egdes af Diogenes, hvilken han¹³⁵¹ sade wara ”en af werldens största Philosopher och en mycket bättre Christen än Plato sjelf.” Emellertid blef kajutan under dagens

Strjapkan har moderligt sörjt för oss. Värdsfolket hafva vi ej varit så nöjda med. De äro osnygga och smått tjufske. Rummen äro illa försedda, så att man lider af drag från upp och netan', och under kulna dagar måste med pels värja sig för kölden.” Rancken 1884: 52–53.

1332 They arrived on 1/13 Aug. Bergstadi wrote: “Då vi ankommo till Surgut den 13/1 Augusti, var en stor prasdnik i staden, och vi uppvaktades af Sasädateln, Kasnatschejn, Kosackchefen och Presterne samt fältskärn, som påstods vara Tysk, men som af detta språk ej förstod ett enda ord. Detta förnyades hvarje Söndag. Läkaren ensam besökte oss ej. Vid vår ankomst var han bortrest och sedermera låg han i fem veckors tid beständigt full utan att kunna röra sig ifrån sängen.”

According to Bergstadi the rich Mr. *Tupaljoff* had the reputation of being especially helpful towards the other inhabitants of the town. On the other hand, most of the Ostyaks deeply in debt to him, and therefore he could hire them for practically nothing to pull a seine or for other jobs. “Detta allt oakadt måste han dock anses för en mäktiga honett man i dessa nejder. Emot oss var hans familj mycket förekommande. Han sjelf var under hela tiden ej hemma, men sökte på allt sätt gå våra önskningar till mötes. Så fingo vi af dem den ena tolken gratis, allt som oftast en vildgås, en och annan Muxun, Sterled och Njeljma, samt sist för resan en god båt och åtskilligt godt för vägkost. –

Sasädateln var en fyllhund, men höll sig dock ständigt på benen. Med talandet ville det ej rätt gå, emedan tungan var bunden genom

bränvinets ljufliga safter, hvarföre fältskären var ständigt till hands för att uttrycka hvad Gubben själf ej kunde framföra. Han undvek oss så mycket som möjligt, och afreste kort före oss utan att taga afsked. [...] Ispravniken [ifrån Beresoff] ankom också verkligen, men då han erhöill kunskap om att vi voro i staden, qvarstodnade han i sin båt, föregifvande sig vara sjuk (man glunkade om att det var buteljsjukdom) [...] Under det Ispr. låg för ankar vid reddan, uppvaktades han af vederbörande och presten berättade för oss efteråt, att han primäl (emottog, gaf audience), d. v. s. gaf bränvin och finskt smör. En fin pik åt oss, hos hvilka han aldrig erhöill annat än högst en kopp thé. –

Samme prest var en stor filou och sladdrare; söp mera betydligt af den här så omtyckta starka varan, men sade sig ej röka tobak, emedan han sade, det står skrifvet: 'Allt som utgår af munnen är synd.' Föröfrigt var han mot oss mycket honett; skickade esomoftast en och annan hjerp af egen fångst. –

Kosacken var en slipad man, söp ej bränvin, hvilket hos en Sibirisk Tschinovnik allmäneligen påstås vara ett tecken till att han har hin onde under skölden. Han var i uppenbar delo med Sasädateln och Kasnatschejn och ville på allt upptänkligt vis förmå oss att genom klagomål skada dem. Då detta ej lyckades sökte han såsom varande t. f. Sasädatel under dennes frånvaro sätta alla möjliga hinder för vår afresa. Då Castrén märkte

detta blef han mäta förtörnad, och Kosacken tvangs som ett spakt lam foga sig efter våra önsknigar. –

Kasnatschejn var en gammal hedersgubbe, religieus och samvetsgrann. Likasom vi ej gingo hos de andra, så underlätto vi äfven att besöka honom, hvilket dock sluteligen ångrade oss, då vi vid vår afskedsvisit sågo att hans gumma var en godhertad, fryntlig och välmenande oldmoder." Rancken 1884: 54–56.

On 10/22 Sept. he continued: "Ända hittills hafva vi oafbrutet sysselsatt oss här. Först studerade vi Ostjakiska med hvar sin tolk, och derpå begynte Castrén författa sin Grammatik, och jag öfversätta den på Latin. Stilla har tiden framskridit, vi hafva knappt gjort annat än arbetat och deremellan promenerat vid de vanliga tiderna. [...] Motion är för en studérkarl en alldeles oundgänglig sak, och i synnerhet är den det här, der den råa osunda lufset (? luften) ellers annars otjenlig mat lätteligen kunna annars i grund förderfva äfven en starkare hälsa. [...] Så stiga vi vanligen upp kl. 6 a 7, dricka friskt vatten i massa, promenera smått i kammaren för att morgna oss, s[a]mt brygga derunder kaffe. Sedan detta blifvit inkamineradt sätter man sig ned att arbeta (hvilket dock vanligen sker på stående fot till lättnad för bröstet och hæmorrhoiderne, hvilka det Sibiriska klimatet uppdrifvit äfven hos mig) ända till kl. 12. Härunder gör man då och då ett slag i rummet för att hvila ögonen, fortfar med

- vattenblusningen och äter stundom ett eller två smörgåsar, ifall man ej redan gjort det vid kaffet. Promenaden räcker vanligen närmare till 2, hvarefter vi genast intaga vår middag. Sedan kastar man sig på sängen till 15 a 20 minuter och arbetar så till kl. 6. Under arbetet såväl före som efter middagen samtala vi, likasom till följe af en tyst öfverenskommelse, aldrig; detta sker under promenaderne, mddagen samt om aftonen, antingen någon halftimme under det man dricker thée eller ock ungefär likaså länge närmast före sängdags. Men låtom oss återvända, der vi afbröto! Eftermiddags promenaden räcker vanligen ifrån 6 till 7. Hemkomne dricka vi thé, samtala som sagdt, antingen derunder eller sednare, men arbete för öfrigt till kl. 10, då man kryper till kojs. [...] Utom motion, kaffe, thé, middag, arbete och sömn har simning varit en af våra förnämsta njutningar. [...] Den 20 Augusti slutade Castrén, men jag har högst gerna ännu länge fortsatt dermed om det ej såsom vanligt fallit sig högst obehagligt att simma ensam i synnerhet på ett vildfremmande ställe.” Rancken 1884: 48.
- 1333 *samt* || och
 1334 *språket* || språkets dialecter
 1335 *bana mig vägen* || fortsätta resan
 1336 *Wach* || T[as]
 1337 *blef* || war
 1338 *närmare 800* || 7–800
 1339 *ödemark* || wild ~
 1340 *nödgedes jag* || måste den resande
 1341 *alla* || f[ör]
- 1342 *Af [...] derjemte* || 1. Derjemte behöfde jag || 2. Af stort behof war äfven för mig
 1343 The man they hired was called Pëtr Jorgankin. Bergstadi described both him and his duties in their service in Rancken 1884: 57–58. He stated, among other observations: “[...] men snart blef han dock synbarligen nöjd, emedan han torde funnit, att han såsom herrbetjent var vida bättre lottad än mängden af hans bröder. Så fick han alltid resten af vår middag till desert, och hvad ännu mera var, om aftnarne dricka fint blomthé och det med socker, en alldeles ovanlig raritet för honom. [...] Lätt var i alla afseenden hans tjänst, och derföre sofde han ofta så lång dagen var, utom de tider han gjorde sina väldiga mål. Detta hade vi i det hela ingenting emot, men värre var hvad han ej kunde rå före, att hans starka natur under sömnen i abdomen försakade eruptioner, som med de mest förpestade svafvel-baryt-dunster förpestade vår lilla verld.”
 1344 *resan [...] tillförsigt* || den 12/24 September med godt mod och glad tillförsigt min långa och besvärliga resa
 1345 *oss* || 1. d || 2. af mig
 1346 *krypande* || krypade
 1347 *the-/köket*
 1348 Also Bergstadi described their living conditions in a similar way. Rancken 1884: 58.
 1349 *men* || oc[h]
 1350 *så förträfflig* || bättre
 1351 *han [...] wara* || warit

- 1352 *merendels* [...] *och* || så branta och så
 1353 *vid* [...] *får* || med möda får wid dem
 1354 *lätt* [...] *sig* || ej sällan är
 1355 sand-/slätter
 1356 *och* [...] *kort* || der wandraren innan kort får
 1357 Bergstadi: ”På längden började hæ-morrhoiderna att taga allt mer och mer öfverhand; hufvud, nacke, rygg och alla leder värkte alldeles förtvifladt. Då gick man, så ofta färden gick längs en sandbank, der båten kunde framhalas med släptåg, så oändligt gerna på stranden för att sträcka de styfnade lederna, och inandas den friska luften, hvilken man insög i fulla drag, likasom en hungrande efter flera dagars fasta begärligt slår sig ned öfver den mat han kan öfverkomma.” Rancken 1884: 59.
 1358 Castrén has an incomplete footnote here: *Märkas bör kanske, att längre in i landet*
 1359 *Förgäfwes* || D[e]
 1360 *här efterleta* || leta efter
 1361 *De* [...] *innewånare* || 1. De enda spår af menniskor || 2. De enda mennisko-spår
 1362 *den* [...] *stranden* || 1. stranden || 2. Obs ödsliga st[rand]
 1363 läger-/ställen
 1364 *en mennisko-boning* || 1. en m[ennisko-boning] || 2. mensk[lig]
 1365 *dtta afstånd* || d[en]na väg
 1366 *sommarjurt* [...] *hufvudfloden* || 1. sommar-jurt. För näfverjurt || 2. sommar-jurt, hvilka ej heller woro belägna wid hufvudfloden
 1367 *wanligt* || ~ uppförda
 1368 *Sådana* || T
 1369 *grenar* [...] *protoki* || grenar (protoki), b)
 1370 *sägas* [...] *utgjort* || bildat

256

257

258

lopp ej oftare begagnad, än då regn och owäder gjorde det omöjligt att sitta på däck eller ströfwa kring stränderna. För sistnämnda nöje war beklagligtwis nejden föga egnad. Ehuru icke synnerligen höga, äro likwäl de Obska stränderna merendels¹³⁵² så branta och leriga, att man vid¹³⁵³ dem med möda får ett fotfäste och lätt¹³⁵⁴ utsätter sig i fara att nedstörta i floden. Höste-tiden anträffas wisslerligen här och der widsträckta sandslätter¹³⁵⁵, men äfwen de hafva wanligen en grund af blöt lera, och¹³⁵⁶ wandraren får äfwen på dem innan kort sitt lystmäte.¹³⁵⁷ Landet närmaßt intill stranden består antingen af sankar kärr, eller obergade ängar,¹³⁵⁸ som äro bewuxna med ett ogenomträngeligt starrgräs, eller wanligast af en tät wideskog. Förgäfwes¹³⁵⁹ bemödar man sig att här¹³⁶⁰ efterleta en gångstig. De¹³⁶¹ snart sagdt enda spår af innewånare, som understundom röja sig wid den¹³⁶² ödsliga stranden, äro slocknade eldstäder, öfvergifna lägerställen¹³⁶³, brutna åror, tältstänger m. m. Ytterst sällan anträffas en mennisko-boning¹³⁶⁴. Ifrån Surgut räknades till första Ryska by, benämnd Lochosowa, 90 verst och på hela d[e]tta¹³⁶⁵ afstånd frunnos endaßt uppå tvenne ställen några Ostjakiska sommarjurt¹³⁶⁶, belägna ej wid hufvudfloden, utan såsom wanligt¹³⁶⁷ wid dess grenar. Sådana¹³⁶⁸ finnas wid Ob i största ymighet. Man indelar dem i tvenne slag: a) wanliga grenar¹³⁶⁹ eller de på Ryska så kallade protoki, b) *Staritsi* d. ä. flodgrenar, hvilka under sommaren merendels uttorka, men tillförene sägas¹³⁷⁰ hafva utgjort sjelfwa hufvudfåran. I hydrographiskt hänseende förtjenar äfwen anmärkas, att djupleken af Ob på närwarande årstid uppgafs ifrån tre ända till åtta saschen, ehuru floden nu war på sitt

torraſte. Om tillwaron af reflar och ſandbankar öfvertygades jag redan under förſta dagsreſan, då båten wid mörkrets inbrott ſtyrdes¹³⁷¹ på ett blindſkär, derifrån ingen återgång mera war möjlig, förrän med dagsljuset. Följande afton återkom ſamma äfventyr, men denna gång blefvo likwäl icke ſandbankarne vårt nattherberge, utan Oſtjakernas rådhghet förhjelpte oss ſent på qwällen till den nyſſ omnämnda Ryska byn Lochosowa, hvilken¹³⁷² beſtod blott af några få huſ. Natten till²⁵⁹ bragtes i byn. Wid mitt uppwaknande följande dagen ſåg jag till min förwåning de ännu i går herrligt grönskande fälten öfverdragna med en hwiſt slöja, den nyſſ klara och ſolbelyſta himmeln betäckt med winterns grå¹³⁷³ mantel, ſåg menniskorna ſkinnbeklädda och hela naturen ſtum, ſörjande, öfvergifven. Icke¹³⁷⁴ deſto mindre förfogade wi oss redan tidigt på morgonen ned i kajutan¹³⁷⁵, tillſlöto wäl¹³⁷⁶ deſſ dörrar och afreſte. I kajutan omgifven af ett ogenomträngligt mörker öfverfölls¹³⁷⁷ jag af en art¹³⁷⁸ ”ſpökräddſla”. Det föreföll mig, ſåſom raſade ett owäder derute och ſjelfmant återkallades i minnet de dagar¹³⁷⁹, då jag för två¹³⁸⁰ år tillbaka wid foten¹³⁸¹ af Ural pröfwade den Nordiſka höſtens alla wedermödor. ²⁶¹ Att ſamma ſlags widrigheter nu ſkulle återkomma, war en farhåga, ſom angrep¹³⁸² och i den mörka kajutan mäktigt oroadde mitt ſinne.¹³⁸³ Jag tyckte mig faſtfrusen wid en öde ſtrand, öfvergifwen af menniſkor, plågad af hunger¹³⁸⁴ och köld, tård af ſjukdom och öfverhopad med all¹³⁸⁵ de[n] ſmälek, ſom rimligen kan drabba den reſande i de¹³⁸⁶ värſta wildmarker. Lyckligtwiſ befriades jag ſnart¹³⁸⁷ ifrån deſſa ängſliga och öfverflödiga bekymmer. Ty då jag wid¹³⁸⁸ de Juwaſchkinska jurterna trädde¹³⁸⁹ ur¹³⁹⁰ vårt

- 1371 *styrdes* || stötte
 1372 *hvilken [...] blott* || beſtående blott
 1373 *grå* || gråa
 1374 *Icke [...] mindre* || Emellertid
 1375 *kajutan* || vår kajuta
 1376 *wäl [...] dörrar* || dörrarna
 1377 *öfverfölls* || plågades
 1378 *en art* || en ſå kallad
 1379 *dagar* || 1. ~ || 2. hårda ~
 1380 *två* || ungefär ~
 1381 *foten* || floden
 1382 *angrep* || ²⁶⁰ 1. emot mitt || 2. emot allt bättre wetande ~ || 3. emot allt bättre wetande bemäktigade || 4. mäktigt angrep mig || 5. angrep mitt ſinne || 6. i den mör[ka]
 1383 *sinne. [...] Lyckligtwiſ* || ſinne. Lyckligtwiſ
 1384 *hunger och köld* || 1. hunger och || 2. hunger, köld m. m. || 3. hunger, köld och annan ſmälek
 1385 *all de[n]* || all upptänkelig
 1386 *de [...] wildmarker* || 1. wildmarken || 2. den värſta wildmarken
 1387 *snart [...] bekymmer.* || 1. genom || 2. wid ankomsten till de Juwaſchkinska jurterna || 3. ſnart ur min iråkaſde ſorgſna ſinnes män || 4. ſnart ur min iråkaſde ſpökräddſla
 1388 *wid de* || wid ankomsten till de
 1389 *trädde* || åter ~
 1390 *ur [...] tillſtängda* || 1. ur det wäl ti[llſtängda] || 2. ur mitt || 3. ur det

- 1391 *marken* || gräset
 1392 *wackra* || raka
 1393 *så [...]* *bättre* || sålunda
 1394 *kasta* || få ~
 1395 *mycket* || ~, <->
 1396 *tillredd af* || 1. sammanfogad af || 2. uppförd af || 3. tillredd af samman-synnda
 1397 *dem Ostij hopsy* || 1. hvilka hopsy || 2. ~ || 3. hvilka hopsy
 1398 *golfmattor* || ~ och
 1399 *bildas* || uppföras
 1400 *widestammar [...]* *näfverväggarna* || 1. widestammat, hvilka || 2. widestammar till att stöda och upprätthålla de utbredda nä || 3. widestammar till väggar ut
 1401 *jurtens yttre sida* || 1. hvilka komma att || 2. från den yttre sidan
 1402 *jemwäl* || merendels äfven
 1403 *öfverdragas* || betäckas
 1404 *äfven [...]* *sidan* || på yttre sidan jemväl
 1405 *ombindas och* || ombindas med <->
 1406 *I [...]* *röken* || Slutligen göres ett rök-hål
 1407 *framför [...]* *man* || wid ingången fästes en lös
 1408 *bräde [...]* *näfver* || näfver eller bräde
 1409 *blott* || 1. ~ || 2. endast
 1410 *ett hörn* || ett af de öfra hörnen
 1411 *fästas* || 1. är fästad || 2. blir fästad
 1412 *är* || 1. ~ nu || 2. ~ i det närmaste
 1413 *Ostjakisk sommar-jurt* || Ostjak-boning
 1414 *mål* || bord

262

tillstängda winter-ide, lyste solen åter skön och klar på det molnfria fästet, *marken*¹³⁹¹ war åter grön, och tjušta sjöngo foglarna i träden natu-rens lof. Jag förfogade mig till närmašte tält. Dit ledde en 262 smal gång, som å ömse sidor war omgifven af *wackra*¹³⁹², spensliga widen. Gången war jemn och rak samt frantedde i fonden en snygg och inbjudande jurt. Uppskrämda af min ankomst lupo jurtens innewå-nare sina färde och lemnade mig så¹³⁹³ mycket bättre tillfälle att ostörd kasta¹³⁹⁴ en blick på den Ostjakiska boningen. Den egde en vanlig, fyrkantig form, dess väggar woro mycket¹³⁹⁵ låga, men taket var högt och spetsigt. Hela bo-ningen war tillredd¹³⁹⁶ af näfver-skifvor, dem¹³⁹⁷ Ostj[akerne] hopsy i form af breda golfmattor¹³⁹⁸, så att de kunna sammanrullas samt med lätthet transporteras från ställe till ställe. Af dem bildas¹³⁹⁹ både väggar och tak 263 genom följande enkla 263 mekanik. Man nedslår i jorden några widestammar¹⁴⁰⁰, hvilka tjenade till att upprätthålla näfverväggarna jurtens¹⁴⁰¹ yttre sida. Emot detta underlag upp-resas några taksparrar, hvilka jemwäl¹⁴⁰² bestå af wide. Dessa öfverdragas¹⁴⁰³ med näfver, som äfven¹⁴⁰⁴ på yttre sidan betäckes med sparrar. Alla stylvor och sparrar ombindas¹⁴⁰⁵ och befästas med mjuka videgrenar. I¹⁴⁰⁶ taket lemnas ett draghål för röken och 264 framför¹⁴⁰⁷ ingången hänger man en dörr af bräde¹⁴⁰⁸ eller näfver, som blott¹⁴⁰⁹ med ett¹⁴¹⁰ hörn fästas¹⁴¹¹ wid jurten. Detta är¹⁴¹² <-----> allt, som er-fordras till en wäl beställd Ostjakisk¹⁴¹³ som-mar-jurt. Fönster och golf, bänkar och bord träffas alldrig i detta slags boningar. Må vi blott ej förgäta eldstaden, ty den utgör sjelfva huf-vud-villkoret för Ostjakens trefnad. Lifwets högsta njutningar: ett godt mål¹⁴¹⁴ och en

behaglig hvila äro¹⁴¹⁵ hos Ostjaken fästade wid detta enkla¹⁴¹⁶ tillbehör, som består¹⁴¹⁷ af en med stenar omgifven grop i midten af jurten. Till en angenäm hvila hör naturligtwis äfven en mjuk¹⁴¹⁸ bädd. Denna reder¹⁴¹⁹ sig Ostjaken af rörmattor, renhudar, skinnpälisar och andra klädespersedlar¹⁴²⁰. Det roar oss icke att un-
 265 dersöka innehållet af Ostjakernes wällings-grytor¹⁴²¹ och näfver[-]rifvor¹⁴²², ty wi weta af gammalt, att de innehålla fisk-soppor, grötar, piroger af häggbar o. m. d.¹⁴²³ Omkring de flesta Ostjak-jurt anträffas¹⁴²⁴ små bodar eller magasiner, timrade af stockar och, liksom i Lappland, uppställda på höga stolpar. Sådana anstalter funnos¹⁴²⁵ dock ej wid närwarande jurt, utan husets förnödenheter hvilade på en bår, upprest på fyra stolpar och wanligen begagnad till torkning¹⁴²⁶ af småfisk. Måhända skulle i den närliggande skogen ännu några
 266 upptäckter¹⁴²⁷ kunna göras, men $\clubsuit$ wi¹⁴²⁸ måste påskynda vår resa, emedan tunga¹⁴²⁹ moln höja sig från vestan bådande regn och owäder. I Sibirien bedrager man sig sällan, om man tyder himmelens tecken till det värsta. Så skedde äfven nu, att owädret rasade med sin fulla styrka, då wi under natten landade wid en liten Ostjak-by. Drifwen af en hemlighetsfull sympathie med naturens vilda lek trädde jag för ett ögonblick ur kajutan. Jorden war om-
 267 gifwen af ett tillfälligt $\clubsuit$ mörker, tunga windar susade¹⁴³⁰ i luften och skarpa regnskurur smattrade i träden. Det war en af de nätter, om hvilka Asiens wildar förtälja, att de aflidnas andar ej få ro i sina grafwar, utan irra wilda och fruktansvärda kring jorden. Allt hvad som lever och andas ofwan jord, ligger stilla och bäfwar; blott skuggorna drifwa nu sitt nattliga spel. Schamanernas blodtörstiga andar sväfwa

- 1415 äro || <->
 1416 enkla || lilla
 1417 består || endast ~
 1418 mjuk || god
 1419 reder || tillreder
 1420 klädes-/persedlar
 1421 wällings-grytor och || wällings-grytor, n[äfver-rifvor]
 1422 näfver-/rifvor
 1423 o. m. d. || och
 1424 anträffas || ~ äfven
 1425 funnos || träffades
 1426 torkning || fisk
 1427 upptäckter [...] göras || upptäckas
 1428 wi [...] värsta || 1. hotande moln höja sig åter från vestan och tvinga mana oss att påskynda resan vår resa. Höstetiden bedrager man sig om man tyder himmelens tecken till det värsta || 2. hotande moln höja sig åter från vestan och tvinga mana oss att påskynda resan vår resa. Ett Finskt ordspråk säger, att "höstens wäder är det || 3. hotande moln höja sig åter från vestan och tvinga mana oss att påskynda resan vår resa. Ett Finskt ordspråk säger att "östans wädet "Östens wäder är det värsta" (idän ilmat ilkeimmät). Ungefär samma ordspråk har jag hört Samoieder och Syrjäner tillämpa på den hos oss så högt beprisade vestanwinden. Wisst är åtmin Det fördröj-
 [des]
 1429 tunga || hotande
 1430 susade || hvilade

- 1431 *menniskornas* || <o[ch]>
 1432 *genom brott* || 1. genom synd || 2. genom ett || 3. och ett || 4. genom foro || 5. genom men
 1433 *som* || hvilka nu
 1434 *anblick* || full
 1435 *Stående* || Om
 1436 *tält-dörrarna* || tält-mynningar
 1437 *ej [...]* *angenämaste* || war egnad till att uppväcka mindre angenäma
 1438 *känslor* || [intr[yck]
 1439 *återkommen [...]* *hjerta* || 1. återkommen i kajutan, kände mig betydlig lättare till sinnes || 2. andades wida lättare, då jag återkom i kajutan
 1440 *hjerta* || <---->
 1441 *jemn* || 1. <tro> || 2. lugn
 1442 *widsträckt, lika* || widsträckt och lika
 1443 *låga* || leriga
 1444 *sand-/slätter*

❖ 268

kring människornas¹⁴³¹ läger och hota med döden alla dem, hvilka genom¹⁴³² brott och laster förverkat sitt lifs skyddsandar. I en sådan natt har händelsen fört oss till närheten af trenne tält, som¹⁴³³ erbjuda en fasansfull anblick¹⁴³⁴. Omhöljda ❖ af det nattliga mörkret äro sjelfva tälten osynliga för ögat. Man warseblir endast den öppna ingången som upplyses af eldskenet innanföre. Stående¹⁴³⁵ midt för de tre tält-dörrarna¹⁴³⁶ tycker man sig se tre brinnande gap, hvilka ur sitt inre utspy tjocka rökmoln och sprakande gniåtor. Små, halfnakna, phantastiska gestalter framskymta genom röken och lågorna. Tid efter annan höras ur gapen wilda, oförstådda läten, som snart öfverröstas af regnet och stormwinden. Det wore en fåfång möda att söka i all sin fasa skilldra denna scen med sitt mörker, sina lågor och spökgestalter, sina höst-windar och regnskurar. Wisst är åtminstone, att den ej¹⁴³⁷ war egnad till att uppväcka de angenämaste ❖ känslor¹⁴³⁸, och att jag återkommen¹⁴³⁹ i kajutan andades med ett wida lättare hjerta¹⁴⁴⁰.

❖ 269

Under natten lade sig owädet och följande morgon nådde wi de Magijonska jurterna, belägna wid utloppet af en liten flod *Magijon*, som ifrån högra sidan utfaller i Ob. Wid afresan från dessa jurt tog jag mitt säte ofvanpå däck och betraktade i stillhet flodens lopp och den wilda nejd, jag bereste. Ingen ting nytt och ovanligt nådde mitt öga. Den ena fjärden war fullkomligen lik den andra, lika jemn¹⁴⁴¹ i sitt lopp, lika widsträckt¹⁴⁴², lika ödslig och öfwergifwen. Öfverallt företedde sig samma låga¹⁴⁴³, leriga, nedrasande stränder med ewigt samma widen. För resten endast kärr och lerhaltiga sand❖slätter¹⁴⁴⁴. Sedd med Europeiska ögon är Ob en dyster, wild och enformig flod, som

❖ 270

hos betraktaren ej förmår¹⁴⁴⁵ wäcka andra känslor, än sorgens¹⁴⁴⁶ och saknadens. Men fråga den infödda Ryssen, med hvilka ögon han betraktar åter¹⁴⁴⁷ floden, och det korta men innehållsrika svaret lyder: ”Ob är vår moder”. Eller ställ samma fråga till den¹⁴⁴⁸ åldrige Ostjaken, som sitter i styret¹⁴⁴⁹ och twifwelsutan ännu aktar sina fäders tro och seder. Är mannen uppriktig, så skall han svara med ungefär dessa ord: ”Ob är den Gud, som wi wörda främst bland alla våra Gudar, som wi anropa med de warmašte böner och nalkas med de rikašte offer.” För landets innewånare är Ob allt det godas gifwarinna och förutan henne hade sannolikt ingen mensklig warelse någonsin beträdd denna jord. ☞ 271 ☞ Må derföre äfwen wi med kärleksfulla och försonande blickar betrakta¹⁴⁵⁰ henne och hoppas att den tid ej skall wara alltför aflägsen, då den resande wid Obs¹⁴⁵¹ stränder skådar¹⁴⁵² andra taflor, än de nuwarande.

Ungefär¹⁴⁵³ i denna riktning irrade mina tankar, då ett högljudt hundskall tillkännagaf, att wi nått de Lechlesowska jurterna. I hopp om en bättre wälkomsthellsning på stället¹⁴⁵⁴ steg jag i land och besökte alla jurt, men träffade utom några fastbundna hundar ingen lefwande warelse. Man förmodade att Ostjakerne warseblifvit¹⁴⁵⁵ mig på däck och af räddsla gömt sig i skogen. ☞ 272 ☞ Wi¹⁴⁵⁶ fortsatte derföre vår resa oförtowadt till den Jermakska Ostjak-byn, passerade samma dag de Wontpugolska och Wartuiska jurterna samt nådde om natten mynningen af *Wach*. Denna flod tager ovillkorligen den resandes uppmärksamhet i anspråk, emedan hon utgör en af Obs mäktigaste tillflöden. Tagande sin början långt in i Jeniseiska Guvernementet tillryggalägger hon

- 1445 *förmår wäcka* || wäcker
 1446 *sorgens och saknadens* || sorg och saknad af ett bättre
 1447 *åter floden* || 1. Ob || 2. floden
 1448 *den [...]* *Ostjaken* || Ostjaken
 1449 *styret [...]* *fäders* || 1. styret, är || 2. styret och förmodli[gen] || 3. styret och utan twifwel ämnnu i hemlighet i sina fäders || 4. styret och förmodligen
 1450 *betrakta henne* || omfatta floden
 1451 *Obs* || hennes
 1452 *skådar* || 1. åskådar || 2. får se
 1453 *Ungefär [...]* *tankar* || Försänkt i sådana betraktelser
 1454 *wälkomsthellsning på stället* || wälkomsthellsning
 1455 *warseblifvit* || af
 1456 *Wi [...]* *Wach*. || Resan fortsattes ~~till~~ derföre oförtöfvadt till den Jermakska Ostjak-byn, och samma deg passerades passerade wi ännu de Wontpugolska och Wartuiska och Wachpugolska jurterna, ~~hvilka~~ bland hvilka de sistnämnda woro belägna wid mynningen af *Wach*. Sistnämnda jurt bära sitt namn efter *Wach*-floden, wid hwars mynning de äro belägna.

- 1457 *som [...] verst* || af närmare tusen verst
- 1458 *omkring* || ända till
- 1459 *sitt [...] lopp* || detta lopp
- 1460 *Största* || Större
- 1461 *dess* || *Wachs*
- 1462 *Stränderna* || Såsom wanligt, är den högra flodstranden mera upphöjd och steril, än den venstra. Man omnämner på venstra sidan blott en enda hög udde, benämnd *Lapki* (Ostj. Lafkaei). Dess stränder äro merendels låga, i synnerhet på venstra flodsidan, och i följe. Dess stränder
- 1463 Changes to the footnote:
Såsom || ~ wanligt
här || wid Wach
upphöjdare || mera
- 1464 *wår* || ~ från Surgut
- 1465 *Ryska [...] Wach* || Wid pass 100 verst norr om Labun eller i trakten af Kul-jogan skall floden
- 1466 *gå upp* || uppgå
- 1467 *myningen* || Kul[-jogan]
- 1468 *i [...] lopp* || högre upp
- 1469 *små [...] följe* || wanliga Ostjak-båtar. Detta
- 1470 *communications-leden* || communicationen
- 1471 *upphört att begagnas* || 1. upp[hört] || 2. blifvit tillsluten || 3. råkat i glömska
- 1472 *befolkning* || bebyggare

☞ 273

en bana som¹⁴⁵⁷ utgör minst 700, men enligt innewånarnes uppgift omkring¹⁴⁵⁸ 1000 verst. Under sitt¹⁴⁵⁹ widsträckta lopp upptager hon många bifloder, bland hvilka de wigtigaste äro ☞ *Kul-jogan*, *Sabun*, *Lawasin-jogan* och *Kalech-jogan*, utfallande i Wach med undantag af Lawasin-jogan, alla ifrån den högra sidan. Floden fortlöper i en oändlig mängd större och smärre böjningar. Största¹⁴⁶⁰ delen af dess¹⁴⁶¹ område består af ödsliga kärruppfyllda, obodda nejder. Stränderna¹⁴⁶² äro merendels låga och i följe deraf blottställda för öfverswämningar.^{xxxvi} ¹⁴⁶³ ☞ I sitt nedra lopp är floden öfverallt farbar. Båtar lastade med 2000 pud afgå hvarje wår¹⁴⁶⁴ uppför Wach till de wid Sabun-flodens utlopp i byn Larjatskij uppbygda krono-magasiner.^{xxxvii} Ryska¹⁴⁶⁵ handels-båtar skola understundom gå¹⁴⁶⁶ upp ända till mynningen¹⁴⁶⁷ af Kul-jogan; men i¹⁴⁶⁸ sitt öfversta lopp skall Wach endast kunna befaras med små¹⁴⁶⁹ Ostjak-båtar, i följe hvaraf äfven den gamla communications-leden¹⁴⁷⁰ emellan Ob och Jelogui allaredan ☞ upphört¹⁴⁷¹ att begagnas. Med afseende å flodens befolkning¹⁴⁷² kan jag ännu ej med

☞ 275

xxxvi. Såsom wid andra Sib[iriska] floder skall äfven här den högra stranden wara upphöjdare och mera steril än den venstra. Man omnämner på wenstra sidan blott en enda hög udde, benämnd *Lapki* (Ostj. Lafkaei), hvilken är belägen vid flodens nedra lopp, ej långt från mynningen af *Kalech-jogan*.

xxxvii. I samma by finnas och en kyrka, uppbyggd för wid pass 70 år tillbaka, samt en nyligen anlagd barnsskola. Byns innewånare bestå med undantag af krono- och kyrko-betjeningen blott af några få Ryska Coloniister.

säkerhet uppgifva annat, än ett samtliga dess bebyggare inom Tobolska Guvernementet äro Ostjaker. Sannolikt widtager wid Kul-jogan en Samojedisk befolkning, men om denna äfven fortgår öfversta¹⁴⁷³ loppet af Wach, är mig tills vidare obekant. De Wachska Ostjakerne inom Tobolska Guvernementet äro till språk, seder och lefnadssätt nära öfwerensstämmande med de¹⁴⁷⁴ Obska ofwanom Surgut. De bo i jurt af stock, näfver eller torf, lifnära sig medelst jagt och fiskafänge, äro i saknad af hästar och kor men ega smärre renhjor. Sommartiden uppehålla 276 [de] sig wid sjelfva Wach, men deras winter-bostäder äro¹⁴⁷⁵ wanligtvis belägna på ett större eller mindre afstånd ifrån hufvudfloden.¹⁴⁷⁶

Ifrån mynningen af Wach gick¹⁴⁷⁷ färden fortfarande genom ödsliga och obebodda nejder. Blott här och der anträffades några Ostjakiska sommar-jurt, uppförda merendels af näfver, understundom¹⁴⁷⁸ hopsplagna af obilad stock. Äfven de sistnämnda woro i saknad af golf, fönster, ugn och de wanligaste husgeråds-saker. Eldstaden war placerad i midten af rummet och hela inredningen densamma, såsom i näfverjurtorna. Antalet af jurt uppgick wanligen till 3–6 på hvarje ställe. Wid inträffad öfwerbefolkning delar¹⁴⁷⁹ sig byarna i smärre jurtelag, för att hafva 277 bättre utrymme för jagt och fiskafänge¹⁴⁸⁰, hvilke näringsgrenar nästan uteslutande sysselsätta Ostjakerne i¹⁴⁸¹ hela den Surgutska afdelningen. Bland de jurt, som mötte oss wid afresan ifrån Wach eller de wid nämnda flods mynning belägna Wachpugolska jurt, förtjena att omnämnas de *Kalym-ska*, hvilka woro kringströdda¹⁴⁸² på fyra särskildta ställen, de *Kaltagorska* (af Samoje[ediska] ordet *Kolda*, Ob) samt de *Mygalengska*. Wid

- 1473 öfversta [...] Wach || 1. uppför O[b] || 2. öfra Ob
 1474 de [...] Surgut || 1. Obska, som bo omkring af Wach || 2. Obska, som bo i trakten af Wach || 3. Obska, som bo i Wachsk || 4. Obska, som bo i Wach-flodens
 1475 äro || ~, liksom de Obska Ostjakerne,
 1476 hufvudfloden. || ~ I och för de
 1477 gick [...] genom || fortgick resan genom
 1478 understundom || ~ äfven
 1479 delar || delade
 1480 fiskafänge || fiskerier
 1481 i [...] Surgutska || 1. w[id] || 2. i S[urgutska]
 1482 kringströdda || förd[elade]

- 1483 *groft* || Ryskt
 1484 *egde* || buro
 1485 *annat* || något
 1486 *eller* || under
 1487 *ekorr-svansar* || ekorr-skinn
 1488 *märkte* [...] *dessutom* || warsnade & man *dessutom* <--- -->
 1489 *krage*, || krage och
 1490 *funnos* || har man
 1491 *köpare*. || ~ Men ej blott i klädedrägten röjde sig

☞ 278

några bland nyss uppräknade jurt anmärkte jag, att Östjakerne Söndagen till ära twagit sig rena, kammat sin svarta peruk och klädt sig i en lysande högtids-skrud. Den här wanliga öfwerkläden bestod både hos män och qvinnor i en paltå, liknande den Finska ☞ meckan, men kortare än denna. Hwardags-paltån war gjord af groft¹⁴⁸³ wadmal, men den, som bars wid högtider och andra sällsynta tillfällen, hade man förfärdigat af kläde eller något annat finare tyg, som merendels war blått eller grönt till färgen. Kragen och uppslagen *egde*¹⁴⁸⁴ ofta en annan färg och till ståtens förökande hade somliga äfven kantat sin heldagsdrägt med rödt eller annat¹⁴⁸⁵ skimrande kläde, eller ock med en skinnbräm. Paltån war åtminstone i hwardagslag alltid omgjordad med en bred skinngördel, hvarwid hängde en stor knif med tennbeslaget skaft. Männerna buro höga, spetsiga mössor med wida, öfver öronen nedhängande skyggen. Qvinnornas hufvudbonad bestod här, liksom annorstädes, i en ☞ shavle, som räckte ända ned till hälarna. Halsen war wanligtvis bar, eller¹⁴⁸⁶ på sin höjd betäckt med en boa af *ekorr-svansar*¹⁴⁸⁷. Handskarna woro sammansyddas dels af brokig-färgade renskinn, dels af randiga klädesflikar. Hos det fåfängliga könet märkte¹⁴⁸⁸ jag ännu dessutom perlband kring halsen samt en myckenhet perlbradier, dels fastsydda wid *krage*,¹⁴⁸⁹ uppslag m. m., dels löshängande wid gördeln. Wid samma gördel, wid de långa hårflätorna och den yfviga shavlen *funnos*¹⁴⁹⁰ efter wanligheten fästade jern-bläck och messings-skifvor, egnade att genom sitt skrammel ådraga coquetten de unga svennernes uppmärksamhet, eller rättare sagdt: för att locka köpare.¹⁴⁹¹

☞ 279

280 Med den antagna heldagsdrägten tycktes Östjakerne äfven hafva påtagit sig¹⁴⁹² ett gladare ansigte och ett frimodigare beteende än wanligt. Ders wälwilja och gästwänskap öfverskred all föreställning. Förrän wi ännu hunnit landa¹⁴⁹³, stodo Östjakerne wäntande¹⁴⁹⁴ wid stranden, drogo båten i land, gjorde broar på den leriga marken eller buro oss på sina armar till närmaste¹⁴⁹⁵ jurt. Af fruktan att misshaga wågade man alldrig bjuda oss några förfriskningar, men wid afresan öfwerhopades wi med Östjakiska¹⁴⁹⁶ läckerheter af alla slag, såsom färsk¹⁴⁹⁷ och torkad fisk, bär och bär-piroger m. m. Om dessa gåfwor icke¹⁴⁹⁸ äro alltför efterlängtade, mottager man dem likwäl gerne, för att ej sära det goda, oskuldsfulla hjertat, hvarur de härflyta. Ty¹⁴⁹⁹ att gåf[v]orna frambäras utan anspråk och beräkning, läser man klart i den bedjande blicken och de ödmjuka åtbörderna.

Kort efter afresan från de Mygalengska jurtorna öfverraskades vi [af]¹⁵⁰⁰ natt, mörker, regn och storm. Roddarne ansträngde sina yttersta krafter för att bringa oss helbregda till närmaste jurt och sjelfva få ett tak öfver hufvudet, men stormen war så wåldsamt, att man snart nödgades gifwa wika för dess öfwerkraft och lägga sig wid en öde strand. Då morgonen åter randades och nattens skuggor weko för det gryende ljuset, lade sig äfven stormen och resan fortsattes. Wi¹⁵⁰¹ nådde snart de Kiselowska jurtorna, passerade derpå¹⁵⁰² efter¹⁵⁰³ tvenne små Östjak byar: den Laringska och Kitschengska samt upphunno samma dag den¹⁵⁰⁴ nedra byn *Lumpokolsk*, efter att på fyra dygn ej hafwa anträffat en enda Rysk bebyggare eller sett en ordentlig boning. Äfven Lumpokolsk war en liten, eländig by, som bestod af en

- 1492 *sig ett* || ett
 1493 *landa* || 1. till stranden || 2. i land
 1494 *wäntande* || redan ~
 1495 *närmaste jurt* || 1. jurtor || 2. jurtorna
 1496 *Ostjakiska [...] alla* || gåfwor af margfalldig
 1497 *färsk* || torr
 1498 *icke* || också ~
 1499 *Ty [...] åtbörderna* || Ty man ser af den bedjande blicken och det ödmjuka åtbör[det]
 1500 *Mscr: att*
 1501 *Wi [...] snart* || Snart nådde wi
 1502 *derpå* || ~ ännu
 1503 *efter* || ~ ännu
 1504 *den nedra* || Ryska

- 1505 *förryskade* || russi[fi]c[erade]
 1506 *låg* || war ställd
 1507 *Nedra [...]* *Prest* || Liksom öfra Lumpokolsk, egde tillförene äfven den nedra
 1508 *för [...]* *Lumpokolsk* || 1. men för det närwarande betjenas nedra Lumpokolsk med *å* religionswård ifrån || 2. för det närwarande tycktes blott kråkorna föra sin Gudstjenst i Herrans hus, och människorna sade
 1509 *ekonomie* || ekonomiska belägenhet
 1510 *redan* || till och med
 1511 *Såsom [...]* *uppgafs* || Orsaken sades wara
 1512 *welat* || k[unnat]
 1513 *för [...]* *året* || för svårighet att förse en större ladugård med foder emedan fiskerierna medtogo tiden för höbergningen
 1514 Footnote:
fodra || Mscr: fordra
 1515 *ej* || ~ förr
 1516 *odlingen* || hunnit
 1517 *fälten* || förrän ~
 1518 *sommar-jurt* || jurtt

☞ 283

nedramlande kyrka, tre förfallna Ryska hus och tre på Ryskt wis inredda Östjak-jurt. Byns innewånare woro tre skattbetalande Ryssar och fyra Östjaker. Jag anmärkte här, liksom på många andra ställen både wid Ob och Irtisch, att Östjakerne, ehuru till alla delar förryskade¹⁵⁰⁵, icke allenaft hade bygt sina stugor ett stycke ifrån de Ryska, utan till och med egde en skild ☞ begravningsplats, hwilken war belägen i en skön lund, då deremot den Ryska låg¹⁵⁰⁶ wid en ödslig strand, der wårfloden uppref grafvarne och kringströdde grinande hufvudskallar. Nedra¹⁵⁰⁷ Lumpokolsk egde tillförene sin egen Prest, för¹⁵⁰⁸ det närwarande tycktes blott kråkorna föra sin Gudstjenst i Herrans hus; människorna deremot sade sig njuta religions wård i öfra Lumpokolsk. Innewånarnes ekonomie¹⁵⁰⁹, såsom redan¹⁵¹⁰ det yttre utwisade, i största förfall. Såsom¹⁵¹¹ orsak härtill uppgafs den, att fiskerierna på de sedanaste åren slagit illa ut och jagten försämrats. Boskapsskötseln hade man ej welat¹⁵¹² uppdrifva, dels af fruktan för den härjande pesten, dels ☞ för¹⁵¹³ svårigheten att förse en större ladugård med foder för top månader under året.^{xxxviii} ¹⁵¹⁴ Dessa klagomål förekomma öfverallt wid Ob, och de skola ej¹⁵¹⁵ upphöra, förrän odlingen¹⁵¹⁶ framträngt längre in i landet, fälten¹⁵¹⁷ blifwit rödjade och de giftnärande kärren uttorkade.

☞ 284

Ifrån nedra Lumpokolsk räknas 70 verst till den öfra Lumpokolska byn. Denna wäg tillryggalades på en dag, hvarunder blott några Östjakiska sommar-jurt¹⁵¹⁸ anträffades, såsom

---

xxxviii. Emedan wårfloden öfversvämmar alla mulbeten, nödgas man på många ställen [fodra] boskapen ända in på Juli månad.

- 285 de Pankowska, Tobalkinska, Waspugolska, Nachradinska, Magijonska. Winter-jurt woro i wår¹⁵¹⁹ wäg ingenstädes synliga. Dessa utgöra Oštjakens fasta bostäder, hans egentliga hem. Men då de Obska stränderna årligen öfverswämmas af wårfloden, nödgas Oštjaken, för att skydda sitt hus och sin lilla egendom, söka för dem en plats på högländta, för öfverswämning skyddade, ifrån hufvudfloden mer eller mindre afsides belägna ställen. Emedan likwäl fiskafänget äfven under wintern fortfar att utgöra en wigtig näringsgren, är winter-jurten merendels uppbyggd wid någon mindre biflod eller en gren af sjelfwa Ob, der den ofta¹⁵²⁰ omgifves af en wild, romantisk skog. Den nödwändigaste fruktan för öfverswämningar har på ganska många ställen äfven afhållit Ryssarne ifrån flodstranden. Så är t. ex. *Obdorsk* belägen wid *Polui*, *Beresow* wid *Soswa*, *Surgut* wid bäcken *Bardakowska* o. s. v. Nedra Lumpokolsk låg på en höjd wid sjelfwa flodstranden, men den öfra byn är åter belägen vid en gren af Ob. Emedan denna gren under hösten uttorkar, nödgades wi åtfölja hufvudfloden och lemna byn obesökt, hellst den mörka och regnige natten ej tillät en fotvandring. Byn sades ega en kyrka, fyra Ryska hus, men ingen jurt. Liksom wid *Jugan*, *Wach* och flera andra ställen har äfven [i]¹⁵²¹ Lumpokolsk en schola nyligen blifwit öppnad till uppfostrande af Oštjak-barn. Härmed sammanhänger en händelse, som 287 tilldrog sig wid ankomsten¹⁵²² till de Magijonska jurterna. Nyss insomnad i båten stordes jag plöts[li]gt af ett högljudt, förwirradt skri, som i nattens mörker nådde mina¹⁵²³ öron. Öfwerraskad af oljudet skickade jag tolken att göra sig underrättad om anledningen¹⁵²⁴ till detta owäsen. Innan denne hann

- 1519 wår || min
 1520 ofta || merendels
 1521 Mscr: en
 1522 ankomsten || min ankomst
 1523 mina öron || min öra
 1524 anledningen || uppträdet

- 1525 *larmande Ostjaker* || 1. Ostjaker, <-> || 2. ropet || 3. <oljud> || 4. Os[tjaker]
- 1526 *uppslogos* || öpp[nades]
- 1527 *akt och mening* || afsigt
- 1528 *själa-sörjare hvilken* || 1. själa-sörjare. Denne hade anbefallt || 2. själa-sörjare emedan
- 1529 *församlingens medlemmar* || Ostj[akerne]
- 1530 *öfverlemna [...] omvårdnad* || 1. an[förtro] || 2. i hans vård ö[fverlemna]
- 1531 *scholas* || behörigen ~
- 1532 *dess [...] befordrades* || 1. ~~detta~~ allt skedde till deras fromma, ø men Ostj[akerne] || 2. allt ~~sådant~~ detta blifvit gjordt för deras egen wälfärd
- 1533 *I [...] examinera* || Jag wille veta
- 1534 *som* || hvar-
- 1535 *blott kärleken* || kärleken
- 1536 *1° [...] stöd* || 1. 1°) Behöfde man sina barn || 2. 1°) Behöfde föräldrarna ~~barnen~~ sina barn till arbete alla dagar 2do
- 1537 *komme* || skulle
- 1538 *beröfwa* || beröfwade
- 1539 *icke* || ej
- 1540 *Sistnämnda [...] liderlighet* || 1. Af egen erfarenhet wet jag, att sistnämnda anmärkning är ~~grundad~~ ~~be~~ och || 2. Sistnämnda anmärkning[nin[g]]
- 1541 *och [...] slagit* || 1. är || 2. och för resten

återwända, fylldes båten med larmande¹⁵²⁵ Ostjaker, dörrarna till kajutan uppslogos¹⁵²⁶, och en röst tillkännagaf på bruten Ryska, att Ostjakerne från närliggande byar församlat sig i akt¹⁵²⁷ och mening att hos mig söka rättwisa. Härwid togo alla till ordet, den ena öfverröstade den andra, somliga framförde sin talan på Ostjakiska, andra på Ryska och allt förvandlade sig till ett oredigt surr. Med tillhjälp af min tolk fick jag ändtligen utredt, att Ostjakerne will hos mig anföra klagomål öfver sin själa-sörjare¹⁵²⁸ hvilken anbefallt församlingens¹⁵²⁹ medlemmar att öfverlemna¹⁵³⁰ sina barn i hans omvårdnad, för att scholas¹⁵³¹ och upptuktas. Häremot sade sig Ostjakerne hafwa pro[te]sterat med all makt, men presten skulle icke dessto mindre hafwa tvungit dem att ifrån Magijonska volosten öfverlemna tvenne barn till underwisnings-anstalten. Jag sökte öfvertyga det arma folket, att dess¹⁵³² egen wälfärd härigenom befordrades, men Ostjakerne wille ej höra slikt tal, utan försäkrade att både de och deras fäder troliga tjenat Tsaren utan att hvarken kunna läsa eller skrifwa. I¹⁵³³ förmodan att den ytterliga förbättring, som¹⁵³⁴ schol-anläggningen framkallat hos det oförargeliga Ostjak-släktet, måste ega en djupare grund än blott¹⁵³⁵ kärleken till det gamla goda, lät jag min tolk examinera en bland folkets äldste och erhöil af honom följande besked: 1°)¹⁵³⁶ Frukta-
de man, att en boksynt och skrifkunnig man omöjligen skulle qvarstadna i fädernas råa yrke, och att följakteligen scholan komme¹⁵³⁷ att beröfwa¹⁵³⁸ föräldrarna deras ålderdoms tröst och stöd, 2°) Wisste man, att de Ostjaker, som tillförene njutit uppfostran, icke¹⁵³⁹ blifvit sitt folks apo[st]lar, utan fiender. Sistnämnda¹⁵⁴⁰ klagomål och¹⁵⁴¹ ej sällan slagit sig på

 288

 289

liderlighet och allt¹⁵⁴² okynne. Dessa olägenheter äro lättare att inse än afhjelpa. För min del tror jag, att mycket wore wunnet, om pres-ter och schol[-]lärare¹⁵⁴³ wille bemöda sig ingifva¹⁵⁴⁴ lärjungen aktning för hans egen¹⁵⁴⁵ stam och ej twertom, såsom fallet nu¹⁵⁴⁶ är, fördömma¹⁵⁴⁷ och såsom lutter djefvulskap stämpla allt hos¹⁵⁴⁸ nationen egendomligt – en wisa, som infödingen äfven annars alltför ofta får höra af den Ryska allmogen.

Emot¹⁵⁴⁹ förbemälda prestman anfördes ännu åtskilliga andra klagomål. I synnerhet beskärnade man sig deröfwer, att han sammankallat Östjakerne till höbergning och ställt deras magor på knapp diet, föregifvande twertemot verkliga förhållandet, att faste-tiden wore förhanden. Denna oförrätt emot folkets national-<svaghet>¹⁵⁵⁰ wäckte nästan en lika stor förbittring, som sjelfva schol-inrättningen. Man bad, bönföll och plågade mig till den grad, att jag¹⁵⁵¹ nödgades gifva befallning till uppbrott¹⁵⁵², ehuru nat¹⁵⁵³ten war mörk och regnig. Samma¹⁵⁵³ regniga wäderlek fortfor sedan hela det påföljande¹⁵⁵⁴ dygnet, hvarunder kajutan tog läck och alla kläder samt matförråder nedblöttes.¹⁵⁵⁵ Nu hade ett tak warit välkommet, men beklag[lig]twis funnos i vår wäg endast näfver-jurt, bland¹⁵⁵⁶ h[vil]ka jag antecknat de *Okkosengska*, *Mugtengska*, *Jarganska* (af *Jargan*, Samojed), *Wartuiska*, *Tschigaskinska*, *Kalymiska* och *Panimska*¹⁵⁵⁷. Efter¹⁵⁵⁸ nära två dygns resa träffades ändteligen i Östjak-byn *Pirtschina* bland¹⁵⁵⁹ jurter af näfver en så beskafad boning, att man der kunde rašta en natt och i någon mon bota de af regnet gjorda skador. Följande¹⁵⁶⁰ dag woro wi åter i rörelse, fastän¹⁵⁶¹ regnet, stormen och den tilltagande källden gjorde resan i högsta grad oangenäm¹⁵⁶².

- 1542 *allt* || ~ slags
 1543 *schol-/lärare*
 1544 *ingifva* || att wäcka och
 1545 *egen stam* || 1. eget i || 2. egen nation
 1546 *nu* || ~ ofta
 1547 *fördömma [...] egendomligt* || 1. tädla och fördöma allt örysk hos nationen egendomligt. || 2. tädla, för[döma]
 1548 *hos* || för
 1549 *Emot [...] uppbrott* || Emot förbemälda prestman anfördes äfven ännu många andra klagomål, men då det ej stod i min makt att tillfredsställa de klagande, gaf jag befallning till afresa.
 1550 *national-<svaghet>* || nationella wälbefinnande
 1551 *jag* || ~ oaktadt
 1552 *uppbrott* || afresa
 1553 *Samma regniga* || 1. Samma regnaktiga || 2. Denna
 1554 *påföljande* || nästföljande
 1555 *nedblöttes* || ~ Efter dygnets förlopp
 1556 *bland* || såsom
 1557 *Panimska* || *Panym[ska]*
 1558 *Efter [...] dygns* || Efter att i nära två dygn
 1559 *bland [...] skador* || en mennisko-boning, der det war möjligt att i någon mon godtgöra de lidna skadorna
 1560 *Följande [...] wi* || 1. Om morgonen satte wi oss || 2. Om morgonen woro wi
 1561 *fastän* || ehuru
 1562 *oangenäm* || ~ och beswärlig

- 1563 *sommar* || höst
 1564 *stridde* || kämpade
 1565 *strid* || tid
 1566 *ej [...]* *annorstädes* || 1. ej såsom dagarna annorstädes || 2. ej såsom dagarna i Noe tid || 3. värre än Noe dagar
 1567 *ett [...]* *töcken* || 1. dimma och töcken || 2. ett nattligt mörker och
 1568 *håg* || lust
 1569 *excursioner [...]* *fria* || excursioner
 1570 *jag [...]* *mindre* || icke dessto mindre war jag nödsakad
 1571 *efterleta [...]* *olikheter* || undersöka, om ej tilläfventyrs någon olikhet re
 1572 *tillhöra* || före[komma]
 1573 *skiljaktighet* || olik[heter]
 1574 *uppnåddes* || ern[åddes]

Den tid war nu kommen, då sommar¹⁵⁶³ och winter stridde¹⁵⁶⁴ med hvarandra om herrawäldet. ¶ Denna strid¹⁵⁶⁵ plägar här afgöras på några dagar; men dessa dagar äro ej¹⁵⁶⁶ såsom dagar annorstädes. Regnet sqwalar utan återvändo liksom i Noe tider, ishafvets windar tjuta i kapp med wargen på de ödsliga stepperna, luften är svept i ett¹⁵⁶⁷ nattligt töcken, på den uppblötta marken brusa leriga regnbäckar. Man har i slikt wäder ingen håg¹⁵⁶⁸ för excursioner¹⁵⁶⁹ i det fria, men jag¹⁵⁷⁰ war nödsakad icke dessto mindre att tid efter annan omaka till mer eller mindre afsides belägna jurt för att efterleta¹⁵⁷¹ möjligen förekommande olikheter i Ostjakernes språk, seder och lefnadssättet. Med afseende å språket anmärkte jag i sjelfva werket en liten brytning i den sydligaste delen ¶ af Surgutska gebietet. Så förbyttes här det aspirerade *t* (*tl*) i ordens början till *j*, t. ex. *jåbet* för *tabet*, *sju*, *jåjem* för *tåjem*, *yxa*; *o* öfvergick ofta till *a*, t. ex. *såram* för *sórom*, *torr*; weka consonanter utbyttes emot hårda, t. ex. *atem* för *adem* m. m. I boningssättet röjde sig blott den olikhet, att den fyrkantiga jurt-formen började vika för den runda, hvilken i Tomska Guvernementet är den wanliga och företrädesvis lærer tillhöra¹⁵⁷² den Samojediska befolkningen. För ¶ öfrigt anmärkte jag här ingen annan ¶ skiljaktighet¹⁵⁷³, än att hyfsningen påtagligen tilltog, ju närmare man nalkades den Tomska gränsen. Denna uppnåddes¹⁵⁷⁴ efter något mera än en dagsresa från *Pirtschina*, sedan wi passerat de *Paninska*, *Limtjingska*, *Rogorska* och *Muraska* jurtelagen. De första jurtorna inom det Tomska Guvernementet woro de *Kagleakska*, tillhörande Timska vološten af *Togorska afdeln[ingen]* belägna wid pass 20 verst ifrån Surgutska gränsen.

- 297 ☞ ☞ Då inom det nya Gouvernement, som wi nu beträda¹⁵⁷⁵, twifvelsutan nya språk och nya folk skola komma¹⁵⁷⁶ oss till möte, torde det ej wara olämpligt att här kasta en återblick på den folkstäm, som hitintills tagit vår uppmärksamhet i anspråk – den *Ostjakiska*. Concentrerad wid det¹⁵⁷⁷ mäktiga flodsystem, som bildas af Ob och Irtisch, är bland infödingar nämnda folkstäm den talrika i Tobolska Gouvernementet. Den uppgår ända till 18,657 själar, män och qvinnor sammanräknade. Antalet af Woguler, boende inom samma Gouvernement belöper¹⁵⁷⁸ sig endast 4,325 själar och den¹⁵⁷⁹ Samojediska befolkningen utgör ett ungefär lika antal, neml[igen] 3,977 själar. Ostjakerne äro till största delen bosatta i den Beresowska kretsen¹⁵⁸⁰ ☞ (округъ) och dess tre afdelningar (отдѣления): den *Obdorska*, *Kondinska* och *Surgutska*. Nästan¹⁵⁸¹ alla den Beresowska kretsens Ostjaker tillhöra Ob-floden och utsträcka sig ifrån den Tomska gränsen i söder¹⁵⁸² allt intill Obska¹⁵⁸³ wiken i norr. Dessutom¹⁵⁸⁴ träffas af de Beresovska Ostjakerne en ringa utgrening wid Nadym-fl[oden] som s[amman]hängar med de Poluiska Ostj[akerne] vid Obdorsk. De till Irtischska flodsystemet hörande Ostjaker äro samt och synnerligen inskrifna under den Djenschschikowska Afdelningen af Tobolska Gouvernementet. De upphöra likwäl icke inom denna afdelning, utan anträffas ännu sydligare wid floden Alym och dess mynning, beonde här tillsammans med Tatarer och jemte dem upptagna i tabellerna under namn af *skattbetalande* (ясачные). Något ofvanom Alym¹⁵⁸⁵ gjuter sig uti Irtisch floden *Demjanka*, som tager sin upprinnelse på Barabintzer-steppen, ej långt från källorna till Wasjugan – en flod, som

- 1575 *beträda* || beträdd
 1576 *komma* [...] *möte* || möta oss
 1577 *det* [...] *folkstäm* || 1. Ob och Irtisch är denna bland de infödda || 2. det omätliga flodsystem, som bildas af Ob och Irtisch, är bland de infödda || 3. det mäktiga flodsystem, som bildas af Ob och Irtisch, är bland antalet af de infödda
 1578 *belöper* || uppgifves
 1579 *den* [...] *ett* || 1. Samojederne uppgifves <-> || 2. Samojederne utgöra || 3. den Samojediska befolkningen utgör af
 1580 *kretsen* [...] *tre* || kretsen och anträffas i dess alla
 1581 *Nästan alla* || Samtliga
 1582 *söder* || norr
 1583 *Obska* [...] *norr* || den Obska wiken i söder
 1584 *Dessutom* [...] *Nadym-fl[oden]* || 1. Af de norr || 2. Dessutom finnes ännu wid Nadym en ringa utgrening af de Obska Ostjakerne, || 3. Dessutom finnes af de Obska Beresovska Ostjakerne en ringa utgrening wid Nadym som lyder under den Obdorska afdelningen af Beresowska kretsen
 1585 *Alym* || N[adym]

- 1586 *Nyssnämnda* || Dessa
 1587 *hela Ostjak-stammen* || Ostjakerne
 1588 *steppens [...]* *Irtisch* || den vestra el-
 ler Irtis[chka]
 1589 *Ostijj* || stammen
 1590 *kan upptaga* || träffas
 1591 *Ob, är* || Ob-floden, är der
 1592 *dess flesta* || nästan alla dess
 1593 *dels [...]* *kuster* || 1. till större delen
 på de skoglösa tundrorna wid Is-
 hafvet || 2. dels i det
 1594 *wid Ishafvet* || närmast kusten
 1595 *Till [...]* *Wogulerne* || I förhållande
 till Vogulerna
 1596 *omgiffwas* || ha
 1597 *Samojeder* || Samojederne

utfaller i öfra Ob. Nyssnämnda¹⁵⁸⁶ floder kun-
 na anses bilda den sydliga gränsen för hela¹⁵⁸⁷
 Ostjak-stammen. Sjelfva Barabinzer-steppen
 är norr om denna gräns bebodd af idel Ostjaker
 söder om dens[amma] bo Tatarer. På step-
 pens¹⁵⁸⁸ vestra sida wid Irtisch afbrytes Ostj[a-
 kerne]¹⁵⁸⁹ blott här och der af Ryska Colonis-
 ter, och på den östra eller Obska sidan kan¹⁵⁹⁰
 upptaga Samojed-colonierna emellan Wasju-
 gan och Tym, wid Ljamin Sor och Tschebakowa
 en så oändligt ringa del af det omätliga fältet,
 att de ej inverka på den allmänna öfversigten
 af Ostjak-stammens utsträckning. Beträffande
 åter nedra loppet af Ob¹⁵⁹¹, är Ostjakerne i
 besittning af sjelfva floden och dess¹⁵⁹² flesta
 grenar. Samojederne deremot nomadisera
 dels¹⁵⁹³ på de widsträckta <kärren> emellan
 Ob och Tas dels och i s[yinner]het det skoglösa
 landet wid¹⁵⁹⁴ Ishafvet. Till¹⁵⁹⁵ så wäl de ned-
 re-Obska, som de Irtischka Ostjakerne stöta i
 vester Wogulerne, boende wid Ljapin, Sosva,
 Konda.

 300

I söder begränsas de Irt[ischska] Ostja-
 kerne såsom nämndt är, af Tatarerne. Ostjaker-
 ne wid öfra Ob omgiffwas¹⁵⁹⁶ från norr, öster
 och söder af Samojeder¹⁵⁹⁷.

Ur en lingvistisk och ethnographiskt
 synpunkt sönderfaller det land, hvars gränser i
 det föregående korteligen blifvit utpekade, uti
 tre mindre områden, neml[igen] det Irtischska,
 det öfra-Obska och det nedra-Obska. Det Ir-
 tischska flodlandet motsvarar, såsom redan an-
 märktes, den så kallade Dentschikowska
 af delningen af Tobolska Gouvernementet,
 till öfra-Obska området hör den Surgutska Af-
 delningen. Obs nedra flodområde innefattar de
 Kondinska och Obdorska Afdelningarne. Hvert
 och ett af dessa områden eger både i linguis-

 301

tiskt och ethnographiskt hänseende en någorlunda bestämd character, hvilken här i korthet må blifva antydd.

Hwad först det linguistiska beträffar, så möta oss inom de trenne områden lika många Ostjakiska hufvud-dialecter, hvilka af landets innewånare benämnas: den *Irtischska*, den *Obdorska* och den *Surgutska*. Förstnämnda munart omfattar hela det Irtischska flodlandet och fortsätter ännu uppför Ob intill floden Salyim inom Surgutska Afdelningen. Wid nyssnämnda flod förekommer en dialect-brytning, som bildar öfvergången ifrån Irtischska till den Surgutska hufvud-dialecten. Denna tager sin egentliga början wid Pym-floden, fortgår¹⁵⁹⁸ derifrån längsmed Ob och dess bifloder ända till Tomska gränsen, och förekommer ännu i¹⁵⁹⁹ Togorska Afdelningen af den Tomska Gouvernementet wid floden Wasjugan. Inom detta¹⁶⁰⁰ vidsträckta område har man att märka åtskilliga smärre dialect-brytningar, såsom

302 1°) den *nedra* eller den så kallade *Juganska*, 2do) den medlersta eller *Wachska*, 3°) den öfra, och 4°) den *Wasjuganska*. I¹⁶⁰¹ Obs nedra område plägar man ock göra skillnad emellan de *Kondinska* och *Obdorska* dialecterna^{xxxix}, men

303 den förstnämnda lärer ej ega någon rätt¹⁶⁰² egendomlig character, utan synes utgöra en förmedlande länk emellan de öfriga tre hufvud-dialecterna. Fasthållande oss wid dem böra wi i fråga om hvar¹⁶⁰³ och en utmärkande kännetecken erinra, att den olikhet, som i allmänhet röjer sig emellan skillda dialecter af ett och samma språk, wäsentligen beror på främmande språks inflytande. Härmed

---

xxxix. För öfrigt finnas här wid *Ljapin* och *Soswa* Woguliska dialect-brytningar.

- 1598 *fortgår* || och ~
 1599 *i Togorska* || inom Tomska
 1600 *detta* || besagda
 1601 *I* || Inom
 1602 *rätt* || fast
 1603 *hvar och en* || deras

- 1604 *samma* || ett och ~
 1605 *utwänd lärd* || 1. utanlexa || 2. utantill lärd
 1606 *hafva [...]* *knappt* || 1. så röja sig äfven i språken, att de icke en gång förmått tillegna sig det lånade, ännu mindre || 2. ~ inflytandet, icke en gång
 1607 *tillegna* || till rätt
 1608 *egendomliga* || o[rd]
 1609 *försvunnit* || 1. blifvit af Ryskan || 2. dels ~, dels
 1610 *Äfven* || Hela
 1611 *många stycken* || nämnda dialect
 1612 *på [...]* *prägel* || intryckt sin prägel på den Irtischska dialecten
 1613 *anda* || ~ och det i många fall till och med synes wara att afgöras och det

förnekas ingalunda möjligheten af dialecternas egen utveckling, föranledd genom folkets framskridande i cultur; men hvad är det, som bringar enskilda grenar af samma¹⁶⁰⁴ folk till en högre odling, än deras stam-förwandter, om icke just beröringen med främmande, mera bildade folkslag? – Likväl har det inflytande, som de Finska eller Tschudiska språken ✦ i Ryssland warit underkastade, föga ländt till deras utveckling och fullkommande. Ty likasom den Ryska bildningen hos de resp[ective] folken alldrig blifvit annat än en utwänd¹⁶⁰⁵ lärd lexa, hafva¹⁶⁰⁶ äfven språken, långt ifrån att utveckla och fullkomna sig genom det Ryska inflytandet, knappt förmått tillegna¹⁶⁰⁷ sig det lånade. I fråga om Ostjakiskan gäller sistnämnda anmärkning, företrädeswis den Irtischska dialecten. Man anträffar der en oändlig mängd Ryska ord och uttryck, som hvarken äro behöfliga för språket, eller förenliga med dess anda och wäsen. Många egendomliga¹⁶⁰⁸ ljud, ändelser och ordformer hafva ✦ försvunnit¹⁶⁰⁹, och gifvit wika för andra ur Ryskan lånade. Äfven¹⁶¹⁰ den syntactiska byggnaden fogar sig i många¹⁶¹¹ stycken efter det Ryska språkmönstret. Men icke blott Ryskan, utan äfven Tatariskan har på¹⁶¹² den Irtischska dialecten intryckt en omisskännelig prägel. Man stöter sig likväl mindre derwid, emedan både Ostjakiskan och Tatariskan i grunden genomträngas af samma anda¹⁶¹³. I de två öfriga hufvud-dialecter af Ostjakiskan röjer sig jemväl samma dubbla inflytande af både Ryskan och Tatariskan, men i wida mindre grad. Dessutom har den Obdorska dialecten emottagit ett och annat både ur Samojediskan och Syrjänskan. Den afviker i syn- ✦ nerhet härigenom ifrån Surgutska dialecten, hvilken onekligen bibehållit sig renaft, ehuru

den kanske är råare och i grammatikaliskt hänseende mindre stadgad, än den Irtischska.

Nu någon ord om folkets bildning – dess religion, seder och lefnadssätt. Äfven i detta afseende röjer sig hos de Irtischska Östjakerne både Tatariskt och i synnerhet Ryskt inflytande. Dessa äro (allmänt) till religionen christna och iakttaga troget den Grekiska kyrkans yttre bruk.¹⁶¹⁴ Om sjelfva läran hafva de (föga eller) ingen kunskap,¹⁶¹⁵ men de tro likväl obetingadt på dess sanning och hafva redan till det mesta förgätit sin hedniska religions-cult. Endast några äldre personer säges ännu i hemlighet frambara offer åt sina gamla Gudar. ☞ Äfven de Surgutska Östjakerne hänga¹⁶¹⁶ korstecknet om halsen och (spika¹⁶¹⁷) Guda-

307 bildnen på väggen (af sin jurtt,) men något vidare till Christendomen hörande lærer hos dem knappt kunna upptäckas. I synnerhet skola de wid Pym¹⁶¹⁸, Jugan, Trijugan och andra Obs bifloder boende Östjaker wara hedendomen i hög grad tillgifna. Wid nedra Ob befinna sig de Kondinska Östjakerne på samma bildningsgrad öfverhufvud med de Surgutska, men bland de till Obdorska Afdelningen hörande Östjaker äro alla nedanom Obdorsk ännu

308 odöpta. I sedligt hänseende prisas ☞ hela den Östjakiska stammen för sin stränga redlighet, sin utomordentliga hjälpsamhet och mennisko[-]kärlek¹⁶¹⁹. De Irtischska Östjakerne hafva med en stigande civilisation begynnt afläggas dessa dygder, och äfven i¹⁶²⁰ de öfriga delar af landet träffar man kring städer och större byar nästan mera falskhet, bedrägeri och låg vinningslystnad hos Östjakerne, än hos sjelfva de främmande Coloniisterne. Fylleriet är en allmän last bland Östjakerne och näst lättjan det förnämsta hindret för folkets wälstånd.

- 1614 bruk. Om || bruk, men om
 1615 kunskap, men de || kännedom. De
 1616 hänga korstecknet || bära korset
 1617 spika || uppspika
 1618 Pym || Agan
 1619 mennisko-/kärlek
 1620 i [...] kring || 1. i andra delar af landet kring || 2. annorstädes röjer sig i nejden af städer och större byar || 3. i de öfriga delar af landet märker

- 1621 *ofta* || merendels
 1622 *I [...] närmaste jurt.* || I Surgutska kretsen omtalas till och med fall, då fäder bortstött och utkas
 1623 *en [...] mörda* || en Ostjak, hvilken såsom barn hade af stjuffader blifvit dömd till döden
 1624 *utsatt* || öfverlemnad
 1625 *kom [...] träd* || 1. kom ett träd simm[ande] 2. mär[kte]
 1626 *om det rätta* || 1. af || 2. ~ || 3. om rätt och orätt
 1627 *tre* || de
 1628 *ett* || det
 1629 *Ostji. kring Obd* || de Ob[dorska]
 1630 *Såsom [...] hyfsning* || I fråga om civilisationen intaga

☞ 309

Äktenskapliga förbindelser aktas öfverhufvud heliga, fastän de knyts af föräldra-makten och afgöras genom köp. Qvinno[-]☞handeln är ännu allmänt gängse bland Ostjaker; dock synas redan de Irtischska hålla på att emancipera sig ifrån denna råa sed. Barnen vårdas ömt och kärleksfullt, men sina stjufbarn skall fadren ofta¹⁶²¹ behandla med hårdhet och orättwisa. I¹⁶²² staden Surgut lärde jag känna en¹⁶²³ ung Ostjak, som stjuffadren ärnat mörda men på modrens bewekande böner utsatt¹⁶²⁴ wid en öde strand af Jugan. I tre dagar hade gossen sutit hungrande och gråtande wid flodstrande[n], men på den fjerde kom¹⁶²⁵ ett simmande träd till hans fötter. Gossen steg på trädet, höll sig wäl fast i dess grenar och räddade sig derpå till närmaste jurt. Öfverhufvud bestämmes Ostjakens sedliga handling af mera af instincten, än medvetandet om¹⁶²⁶ det rätta. Det är ly[c]kligt, att denna instinct leder m[enni]skan desto säkrare ju vildare hon är. Wille man jemföra brottmåslängderna öfver tre¹⁶²⁷ ifrågaw[arande] district, så skulle de ofelbart lemna ett¹⁶²⁸ sådant resultat, att Ostj[akerne]¹⁶²⁹ kring Obd[orsk], som lefva i den djupa ste wildhet, äro de sedliga ste, men de Irt[ischska] deremot, hvilka i hyfsning öfverträffa alla sina bröder, äro dem i sedligt häns[eende] underlägsna. ☞ Såsom¹⁶³⁰ nyss nämndes, intaga i fråga om hyfsning och onekligen de Irtischska Ostjakerne det främsta rummet. De ega ordentliga, på Rysk[t] wis inredda hus, idka boskapsskötsel samt till och med på wissa ställen åkerbruk, äflas med handel och andra det civiliserade lifvets näringar. Jagten betraktas blott såsom binäring, och äfven fiskafänget utgör en alltför otillräcklig födkrok. Deremot lifnära sig de Surgutska Ostjakerne nästan uteslutande

☞ 310

medelst jagt och fiskafänge. Deras lefnadssätt är ännu till en del nomadiskt, så vida de hvarje höst och vår ombyta sina $\clubsuit$ bostäder samt¹⁶³¹ winter-tiden företaga¹⁶³² sig widsträckta jagtfärder. De bo, såsom redan¹⁶³³ i det föreg[ående] blifvit omnämndt, i eländiga¹⁶³⁴ jurt, bestående antingen¹⁶³⁵ af stock, torf eller näfver.^{xl} ¹⁶³⁶ Ungefär $\clubsuit$ på samma sätt lefva och bo äfven de Kondinska Oštjakerne. Bland de Obdorska äro många ännu fullkomliga nomader, hvilka följakteligen lefva i tält och drifva vidt omkring med sina renhjorlar.

Hwad slutligen Oštjakernes samhällsskick beträffar, will jag wid detta tillfälle endast anmärka, att de äro fördelade i en mängd af smärre district (voloster, Oštj. mir mori) samt¹⁶³⁷ ega egna¹⁶³⁸ öfverhufvuden, egna egen domsrätt i smärre brottmål, fäder<nas>lagar och författningar. Hos de Obdorska Oštjakerne lefva¹⁶³⁹ ännu¹⁶⁴⁰ dessa af fäderna ärfda och inom hvarje stam eller slägt fortplantade lagar enl[igt] sitt fornda samhällsskick traditionellt i sin fulla kraft och styrka. Oštjakerne wid Irtisch hafva allaredan förgätit dem¹⁶⁴¹ och foga sig nu efter den Ryska

---

xl. Alla dessa jurtslag äro i saknad af både golf och fönster. Det förra ersättes genom hö, rörsmattor och renhudar, för det sednare tjenar winter-tiden ett hål i taket eller väggen, som tilltäppes med ett isstycke, med blåsa, lak-skinn o. s. v. Bland trädjurt ega somliga en spis i hörnet, andra deremot blott en eldstad i midten. De förra begagnas om vintern, de sednare om sommaren. Torfjurtorna bebos endast winter[-]tiden och äro försedda med en spis i hörnet. Näfver-jurtorna utgöra de Surgutska Oštjakernes vanligaste boningar. Att de ega en eldstad i midten af rummet, är tillförene anmärkt.

- 1631 *samt* || och
 1632 *företaga sig* || 1. ~ || 2. irra kring skogarna
 1633 *redan [...]* *omnämndt* || ofvanföre nämndt är
 1634 *eländiga jurt* || jurt
 1635 *antingen [...]* *torf* || dels af träd, dels af torf
 1636 Changes to the footnote:
sednare || ~ genom
som tilltäppes || ~ vintertiden ~ blåsa, || ~ papper,
utgöra || 1. ~ || 2. <---->
boningar. [...] *anmärkt.* || 1. boningar, de ega och hafva, såsom nämndt är, en || 2. boningar. Att de ega || 3. boningar. De äro i sakn[ad]
 1637 *samt* || med
 1638 *egna [...]* *brottmål* || 1. egen domsrätt. Denna domsrätt sträcker sig till alla smärre brottmål. || 2. egna öfverhufvuden, egna lag
 1639 *lefva* || fortlefva
 1640 *ännu [...]* *lagar* || dess af fäderna ärfda
 Castrén seems to have also struck out the final version without replacing it with anything else.
 1641 *dem [...]* *bibehållande af* || sina egna lagar, men åtnjuta likväl

1642 *dock* || naturligtvis

1643 *wissa* || 1. ~ allmänna || 2. sina

It is unclear in the mscr what Castrén actually struck out and what he meant to be the final version.

1644 *Ostjak-districten inom* || de Ostjak-district, som finnes

☞ 313 rättsordningen, ☞ *dock*¹⁶⁴² med bibehållande af egen domsrätt i smärre brottmål och *wissa*¹⁶⁴³ privilegier, såsom en lindrig beskattning, befrielse från krigstjänst m. m. De Surgutska Ostjakerne befinna sig i detta liksom många af seenden, midt emellan de Irtischska och de Obdorska. Sinnad att framdeles återkomma till detta ämne, vill jag här endaß uppräknat samtliga Ostjak-districten¹⁶⁴⁴ inom de fyra afdelningarne af Tobolska Gouvernementet samt dertill bifoga en i Tobolsk mig meddelad uppgift öfver innewånarnes antal inom hvarje district eller volost.

314

1. *Djenschtschikowska Afdelningen*

1.	<i>Turtaska vološten</i> (Oštj[akiska] Turtas-mir), wid floden Turtas och det angränsande landet wid Irtisch	117 ^{xli}
2.	<i>Nasymaska v.</i> (Nasym-m[ir]), wid floden Nasym och dess ¹⁶⁴⁵ utlopp i Irtisch	302
3.	Öfra-Djemjanska v. (Num-m[ir]) wid floden Djemjanka och dess utlopp	286.
4.	<i>Mindre Narymska</i> ^{xlii} ¹⁶⁴⁶ v. (Tjapar-m[ir]) wid Irtisch	443.
5.	<i>Tarchanska v.</i> ^{xliii} ¹⁶⁴⁷ (Wods'- itpa-m.) wid Irtisch	701.
6.	<i>Mindre-Kondinska v.</i> (Chunda-mir) wid utloppet af Konda och denna flod uppföre ända till Njachratschinska vološten, der Wogulerna vidtaga	828.
7.	<i>Temljaschtschewska v.</i> (Teerek-m. ell. Uut-char-m.) wid föreningen af Ob och Irtisch, samt wid Nasym-floden	305.
		<hr/> 2,982

xli. Män och qvinnor sammanräknade.

xlii. Den Narymska och Tarchanska distrieten ut-
göra numera blott en enda vološt.

xliii. Den Narymska och Tarchanska distrieten ut-
göra numera blott en enda vološt.

1645 *dess utlopp* || nejden omkring ~

1646 Change to the footnote:

utgöra blott || 1. hafva för det || 2.
betraktas numera blott såsom

1647 Change to the footnote, see the
previous endnote.

1648 Changes to the footnote:

Nedanstående förteckning || 1. Volosterna inom den Surg[utska] || 2. Den officiella indelningen af districten inom den Surg[utska] afdeln[ingen] afviker i så motto ifrån || 3. Volosterna
den officiella || denna
Deras antal || Antal
desamma. || ~ Så inbegripa den Wachska, Lumpokolska och Saltikowska districter ~~voloster~~, hvardera

1649 *omkring* || wid1650 *Trijuganska* || Den ~1651 *Aganska* || Den ~1652 *Wachska* || Lumpo[kolska]1653 *de* || Rysk[a]

❖ 315 ❖

II. Surgutska Afdelningen^{xlvii} 1648

1.	<i>Seljarowska v[ološten]</i> (Ås-m[ir]) wid Ob i nejden af Ryska byn Seljarowsk I <i>Siljarsk</i>	134
2.	<i>Sabymiska v.</i> (Sódom-mir) wid nedra loppet af Sabym och den Sabymiska grenen af Ob	326.
3.	<i>Pymska v.</i> (Pyng-m.) wid Pym-floden	166.
4.	<i>Podgorodnaja-v.</i> (As-Torm-Jogan-m[ir]) omkring ¹⁶⁴⁹ staden Surgut wid Ob	362.
5.	<i>Stora Juganska v.</i> (Entl-Jógan-m[ir]) wid stora Jugan och den Juganska grenen af Ob	592.
6.	<i>Lilla-juganska v.</i> (Ai-Jógan-m[ir]), wid lilla Jugan	286.
7.	<i>Trijuganska</i> ¹⁶⁵⁰ (Torm-jogan m[ir]) wid Trijugan och dess utlopp	297.
8.	<i>Aganska</i> ¹⁶⁵¹ v (Agan-m[ir]) wid Agan-floden	96.
❖ 316 ❖ 9.	<i>Wachska</i> ¹⁶⁵² v. (Wach-m[ir]) wid floden Wach och dess utlopp	706
10.	<i>Lumpokolska v</i> (Lung-pugoll-m[ir]) wid Ob i nejden af ~~de~~ ¹⁶⁵³ Lumpokolska byarna	808.
11.	<i>Saltikowska v.</i> (Saltik-m[ir]?) vid Ob ofvanom Lumpokolsk	359.
12.	<i>Pirtschinska v.</i> (Pirtji-m[ir])	<u>360.</u>
		4,492.

xliv. Nedanstående förteckning öfver de Surg[utska] och Obd[orska] afd[elningarne] hörande voloster grundar sig på den officiella indelningen af Ostjak-districten. Deras antal är i sjelfva verket wida större, d. ä. enligt inwånarnes egen fördelning af desamma.

❖ 317 ❖

III. Kondinska Afdeln[ingen]

1.	<i>Kodskie Gorodki</i> , söder om Beresow wid nedra Ob	2628.
2.	<i>Podgorodnaja</i> , omkring staden Beresow	328
3.	<i>Soswinska v[olosten]</i> wid Soswa	968
4.	<i>Ljapinskaja v.</i> , wid floden Ljapin	1,585
5.	<i>Kasymska v.</i> , wid Kasym-fl[oden]	1,274
		<u>6853</u>

❖ 318 ❖

IV. Obdorska Afdelningen¹⁶⁵⁴

1.	<i>Kunowatska v[olosten]</i> , i trakten [af] Ryska byn Kunowat wid Ob och Synja	1630
2.	Obdorska v., wid nedersta loppet af Ob och ¹⁶⁵⁵ dess bifloder samt vid Nadym	2700 ¹⁶⁵⁶
		<u>4.330</u>

Hela antalet af Oštjaker inom Tobolska Gouvernementet 18,657

❖ 321 ❖

Härmed lemna wi det Tobolska Gouvernementet och fortsätta resan¹⁶⁵⁷ in på det Tomska¹⁶⁵⁸. De första jurt, som här¹⁶⁵⁹ möta oss, äro de *Kagleaks[k]a*, belägna wid pass 20 werst ifrån den Surgutska gränsen. Träda wi inom dessa jurt och kasta en blick på de omgifvande föremålen, så se wi här föga något, som¹⁶⁶⁰ wi ej redan tillförene anmärkt hos Oštjakerne i det Tob[olska] Gouvernementet. Jurtorna¹⁶⁶¹ ega en rundad form, men deras inredning och öfriga beskaffenhet är alldeles likasom i Surg[utska] afdelningen. Öfwerensstämmande äro äfven

1654 *Afdelningen* || *volosten*
 1655 *och* || *samt*
 1656 2700 || 1630
 1657 *resan* || *vår resa*
 1658 *Tomska* || *~ gebietet*
 1659 *här [...]* *oss* || 1. *~* || 2. *möta oss inom det nya gebietet*
 1660 *som* || *hvad*
 1661 *Jurtorna [...]* *form* || *Jurtornas form är rund*

- 1662 *klädedrägten [...] samt* || klädedrägten, sederna och
- 1663 *Klaproth* || Cl[aproth]
- 1664 *men* || <ut>[loppet]
- 1665 Bergstadi put it in his diary as follows: “Vid Tobolska Gouvernementets gräns, omkr. 40 verst nedan om Tymfloden upphöra de Jugriske Ostjakerne, och de med Ostjaknamn stämplade Samojederne vidtaga. Dessa äro efter allt utseende pfiffigare än Jugrierne. –” Rancken 1884: 63.
- In Ahola – Lukin 2016: 69 it is assumed that *Ostyak* was a term connected to a certain economic system rather than a specific ethnicity or language. This assumption finds some confirmation also in Cast-rén’s observation that the Ostyaks he encountered in the Governorate of Tomsk spoke a language that he classified as Samoyedic. (TS)
- 1666 *norra* || nordvestra
- 1667 *språkets* || ord[förråd]
- 1668 *landets [...] söder* || 1. alla infödingar i allt ifrån Surgutska gränsen i norr ända till trakten af i söder wid Ob och dess bifloder *Tym*, *Tscheshabka Ket*, *Parabel*, *Tsch<a>ja*, och det Tomska området af *Tschylym*, || 2. alla infödingar wid
- 1669 *antaga* || i norr
- 1670 *flod, af* || flod uppri[nner]
- 1671 *helt [...] löpande* || ej långt ifrån den till Jenisej utfallande
- 1672 *betydlig* || stor och farbar
- 1673 *landet* || det k
- 1674 *floden* || Tym

☞ 322

klädedrägten¹⁶⁶² och sederna samt hela lefnadssättet. Måhända skulle physiologen i hvardera folkets utseende kunna upptäcka några specifika olikheter, men för en wanlig betraktares öga ligga de ☞ undandolda. Rådfråga wi lärda mäns auctoritet, så upplyser oss Klaproth¹⁶⁶³, att innewånarne wid Narym, öfra Tym och Ket äro Samojed, men¹⁶⁶⁴ wid utloppet säges de uttryckeligen vara Ostjaker.¹⁶⁶⁵ Så benämnas de äfven af Ryssarne och widkännas sjelfve detta namn, kallande sig likwäl på sitt eget språk *Tschumel-gup* (’Sös’kum, *Sy-se-gum*, *Tschuje-gum*). Allt detta oakadt tvekar Philologen icke det ringaste att hänföra dem till antalet af Samojed. Deras språk innehåller wäl många ifrån den norra¹⁶⁶⁶ dialekten afvikande egenheter, men antingen man afser språkets¹⁶⁶⁷ lagar eller ordförråd, så är släktskapen med Samojediskan obe☞stridlig. Till den Samojediska folkstammen höra i Tomska Guvernementet med undantag af Ostjakerne wid Wasjugan landets¹⁶⁶⁸ infödingar allt ifrån Narymska gränsen i norr ända till *Tschulym*-floden i söder. Såsom en naturlig gräns kan man antaga¹⁶⁶⁹ i norr floden *Tym*, ty till dess mynning räknas blott sju verst ifrån de Kagleaks[k]a jurterna. Siåsnämnda flod¹⁶⁷⁰, af Ostjakerne *Kasel-kij* benämnd, upprinner på den Jeniseiska kärren helt¹⁶⁷¹ nära till den i motsatt riktning löpande Sym-flodens ☞ källor.^{xlv} Tym är en ganska betydlig¹⁶⁷² flod. Dess bredd uppgifves i nedra loppet till vid pass 50 saschen. Stränderna äro låga och landet¹⁶⁷³ käruppfyllt. Längs hela sitt lopp är floden¹⁶⁷⁴

☞ 324

xlv. Såsom bekant är, tjenade i fordna tider äfven floderna Tym och Sym till en communicationsled emellan Ob och Jenisei.

befolkad med Samoieder¹⁶⁷⁵, hvilka bo i wanliga jurt¹⁶⁷⁶, lifnärande sig med jagt och fiskafänge. I saknad af hästar, kor och renar skola de befinna sig i yttersta fattigdom. De äro samtliga döpta och ega sin kyrka vid Ob 20 verst ofvanom¹⁶⁷⁷ utloppet af Tym-floden¹⁶⁷⁸ i en liten by, som efter [floden]¹⁶⁷⁹ benämnes *Tym-sk*. Detta var den första Ryska by, som alltsedan afresan ifrån nedra-Lumpokolsk ✦ anträffades wid stora Ob. Efter en här uthvilad natt¹⁶⁸⁰ fortsatte wi resan¹⁶⁸¹ framåt och nådde innan¹⁶⁸² kort ett Ryskt fiske-läge, bestående af minst tjugo jurt.¹⁶⁸³ Dessa woro utan all ordning kringströdda på ett widsträckt sandfält inwid flodstranden. Bland deras antal funnos ej tvenne, som hade warit den ena den andra lik. Somliga woro runda, andra fyrkantiga, andra åter pyramid- eller chon-formiga, men de flesta hade ingen regelbunden¹⁶⁸⁴ form. De woro såsom wanligt sammanfogade af näfver, men så illa uppförda, att höstens stormar icke allenast hade plattat och nedböjt dem, utan till och med lösdrifvit stycken af deras wäggar. ✦ Till storleken woro [de] så beskaffade, att man fyrfota¹⁶⁸⁵ måste bana sig wägen genom dörren och in uti den nödgades¹⁶⁸⁶ iaktaga en sittande eller liggande ställning. Näfver[-]jurtorna¹⁶⁸⁷ tillhörde dels Samoieder dels Wasjuganska Ostjaker, hvilka den yttersta nöden twungit att träda i en förhatlig sold hos fiske-lägets¹⁶⁸⁸ innehafware, som sades wara en köpman i Narym. Högt öfwer dessa jurt reste sig i¹⁶⁸⁹ form af pyramid en colossal boning¹⁶⁹⁰, sammanfogad af hö och wideqviSTAR samt¹⁶⁹¹ öfwertäckt med mull. Här residerade höfdingen öfwer de tjugo tälten – en man, som juST nu med långsamma steg mäter det wid✦sträckta fältet, bärande en knölpåk i handen. Att han är Rysse,

- 1675 *Samoieder* || Ostjaker
 1676 *jurt* [...] *sig* || jurt och lifnära sig
 1677 *ofvanom* || ofvanf[öre]
 1678 *Tym-floden i* || Tym-floden. By[n]
 1679 Mscr: kyrkan
 1680 Bergstadi: "Vårt sista nattläger hade vi uti byn Tymskaja, dit vi ankommo den 4 dennes [n. st.] om aftonen. Följande morgon fingo vi uppvaktning af byns Prest, hvilken var högeligen flat deröfver, att vi föregående dag hade sett honom splitterfull följa till stranden tvenne andra prester, de der besökte honom. Han fann sig särdeles smickrad deröfver att vi bjödo honom kaffe, en sällsynt raritet här på orten." Rancken 1884: 63.
 1681 *resan* || 1. följ[ande] || 2. åter || 3. wår resa || 4. oafbrutet
 1682 *innan kort* || efter
 1683 *jurt*. || ~ Wi wilja egna åt dem ett ögonblicks uppmärksamhet.
 1684 *regelbunden* || bestämd
 1685 *fyrfota* [...] *dörren* || endast krypande kunde inträda
 1686 *nödgades* || alltid ~
 1687 *Näfver-/jurtorna*
 1688 *fiske-lägets* || någon
 1689 *i* [...] *colossal* || midt på det öppna fältet en hög
 1690 *boning* || jurt
 1691 *samt* || och

- 1692 *hvilka [...] uppförda* || med väggar
 1693 *åter* || en
 1694 *sitta [...] skjortärmar* || <svettas> i
 varma fårskinns-pelsar
 1695 *ett [...] helgonbilder* || en helgonbild
 1696 *bättre* || 1. warmare, skönare || 2.
 warmare och
 1697 *i [...] föredraga* || föredraga
 1698 *sofwa* || här
 1699 *stads-/gemak*
 1700 *Detta [...] luft* || Hwad mig beträffar,
 saknade jag här frisk luft i synner-
 h[et]
 1701 *den [...] kraf* || om menniskan
 1702 *hastar han* || skyndar han sig att
 1703 *beskydd* || ~ och förfogar sig ut på
 fria-fältet i det fria
 1704 *vilja [...] det* || låt oss ännu kasta en
 flyktig blick deröfver på den

kunna wi sluta af det yfviga skägget och den blå uniformen. Wid sidan af hans hotelle står en lång rad magaziner, hvilka¹⁶⁹² jemväl voro uppförda af hö och samman-flätade widen. På ett litet afstånd ifrån dem ser man åter¹⁶⁹³ en boning, hvaraf endast taket höjer sig öfver jordytan. Trappsteg leda ned i den underjordiska boningen, låtom oss träda derin på ett ögonblick. – Wälkommen, mycket wälkommen! helsar oss med en mun ett talrikt gille af lustiga bröder, förmodligen handelsdrängar, som sitta¹⁶⁹⁴ i brokiga skjortärmar kring ett rykande thekök. ☞ Wården träder oss till möte med en ödmjuk bugning, leder oss i högbänk och tillreder en brasa, ej för wärmens, utan upplysningens skull. Med dess tillhjälp se wi, att hålan eger alla de beståndsdelar, som höra till en wäl beställd mennisko-boning. Här finnas alltså fyra väggar, fastän de bestå af rena mullen och äro belagda med ett tjockt lager af mögel; här finnes ett tak, som utvändigt är belagdt med torf; en spis, som är sammanfogad af hö och lera; en bänk, en dörr, ett¹⁶⁹⁵ antal helgonbilder m. m. Wår wård, fastän Rysse och stadsbo, försäkrar, att menniskan för sin trefnad ej behöfver en bättre¹⁶⁹⁶ boning än denna, och säger sig i¹⁶⁹⁷ wida mon föredraga att ☞ sofwa¹⁶⁹⁸ här med mättad mage, än ligga hungrande i ett stadsgemak¹⁶⁹⁹. Detta¹⁷⁰⁰ må ega sin sanning, men den¹⁷⁰¹ som utom bukens kraf äfven känner behof af ljus och frisk luft, så hastar¹⁷⁰² han med mig att antwarda jurten i sina helgons beskydd¹⁷⁰³.

Innan wi lemna fiskaläget, vilja¹⁷⁰⁴ wi med en flyktig blick öfverskåda det widsträckta fältet. Wi se här ett hwimmel af menniskor, tillhörande tre skillda nationer. Skåda Ryssen, der han yfves i sin warma fårskinns-pels och

☞ 328

☞ 329

- ☞ 330 spelar herre på täppan, ☞ medan Ostjaken och Samojuden i betryckta tjenares skepnad trippa fram med nedböjd nacke¹⁷⁰⁵ och krokiga knän. Äfven bland Ryssar warseblifva wi herrar och tjenare, men icke ens under trälldomens ok förnekar sig Ryssens glada lynne. I ungdomligt öfvermod ilar han lik en wådelld öfver fältet, hoppar, wäsnas¹⁷⁰⁶ och förför sig på allt som träffade honom på wägen. För¹⁷⁰⁷ hvarje mötande kamrat eger han alltid ett skälmsstycke i beredskap. Den trumpna infödingen går han såsom¹⁷⁰⁸ en bröms städse på lifvet, ger hon[om] knuffar och sidohugg, röfvar hans
- ☞ 331 mössa och narrar den ☞ tungfotade gubb-människan att följa sig i tusende krumsprång ända till fältets ända. Här tages vår uppmärksamhet i anspråk af en grupp skröppliga qvinnor, träsiga barn och lurfviga hundar. Qvinnorna hafva dragit till denna aflägsna del af fältet med de smulor, som fallit från den rika mannens bord, bestående i all slags småfisk, som här rensas och upphänges till rökning. Barnungarna skrika likt hungrande korpar kring¹⁷⁰⁹ bytet och hundarna instämna med¹⁷¹⁰ full hals i den oharmoniska concerten. På en annan punkt af fältet deltaga de sistnämnda såsom sekundanter i en strid, der Samojud-ungarna¹⁷¹¹ pröfva styrka af hvarandras peruker. ☞ Striden¹⁷¹² är i det hela taget en lek, men detta tyckas secundanterna ej begripa. Äldre¹⁷¹³ personer äro¹⁷¹⁴ införlifvade i brottningar och andra manligare lekar. Somliga förlusta sig¹⁷¹⁵ bakom tält-knutarna med durak¹⁷¹⁶ och fem kort. Sånger ljuda rundt omkring fältet, och harmonicans toner äro här lika ☞ hemmastadda, som på gatorna i Moskwá, P[eters]burg och Kasan.
- ☞ 333

Wid afresan ifrån fiskaläget war skymningen redan förhanden och ett¹⁷¹⁷ owäder i

- 1705 *nacke* || od
 1706 *wäsnas* || sjunger och <----kas>
 1707 *För [...]* *alltid* || Möter han en Ostj[a-kisk] kamrat på fältet, wips han har
 1708 *såsom* || lik[som]
 1709 *kring* || <---->
 1710 *med* || i
 1711 *Samojud-ungarna* || Samojuder[ne]
 1712 *Striden [...]* *kort* || 1. Striden är i det || 2. Äldre personer se wi ingenstädes hår i hop med hvarandra; men || 3. Striden är i det hela taget en lek, men detta tyckas sekundanterna icke begripa. Äldre personer se wi ingenstädes hår i hop med hvarandra; de förlusta sig mest bakom tältknutarna med durak och femkort. || 4. Äfwen äldre personer se wi öfv här och der hår i hop med hvarandra
 1713 *Äldre* || Äfven
 1714 *äro införlifvade* || se wi
 1715 *sig* || ~ äfven
 1716 *durak* || f[emkort]
 1717 *ett owäder* || s[tormen]

- 1718 *regnet* || <-->
 1719 *den [...] andra* || 1. ~ || 2. oupphörligt
 1720 *stötte* || styrde
 1721 <löpa> || flyta
 1722 *flöt* || 1. ~ || 2. lopp
 1723 *den [...] dagen* || utan uppehåll
 1724 *Askinska* || Kanask[inska]
 1725 *redan tillförene* || i det föregående
 1726 Changes to the footnote:
     Hvad Stuckenberg || Ethymologi-
     en af ordet *Was* är mig obekant
     saknar all grund. || eger ingen
     grund. Tilläfventyrs är *Wasjogan*
     betyder [...] Gud || betyder Gud
     lärer Wasjogan || 1. skall Wa[sju-
     gan] || 2. Was[jugan]
     blir || är

☞ 334

antågande. Efter intaget the och slutad qvällsward låg jag länge waken i den mörka kajutan och lyssnade på stormens sus, på de brusande wågorna och regnet¹⁷¹⁸, som sqwala-
 de ned öfver däck. Derwid märkte jag, att bå-
 ten den¹⁷¹⁹ ena gången efter den andra stöt-
 te¹⁷²⁰ på grund. Oaktadt flera förnyade
 tillsägelser åt styrmannen att hålla längre ut
 från stranden, spordes dock ingen förbättring
 i vår färd. Man tager i slika fall sin till-
 flykt till strängare åtgärder, och dessa hade till
 påföljd, att båten började <löpa>¹⁷²¹ obehind-
 radt; men om den flöt¹⁷²² upp eller ned för flo-
 den kunde ingen i kajutan afgöra, och pilten i
 bakstammen yttrade på härom gjord förfrå-
 gan, att han nog wore karl att styra ut ifrån
 grund, men ej kunde rå för wind och wåg, all-
 raminst med orklösa qvinnor till roddare. Efter
 hållen rådplägning i kajutan beslöto wi att läg-
 ga i land och afbida owädrets öfvergång, hellst
 en af rodderskorna hade medtagit ett dibarn,
 som under en sådan natt ej kunde umbära sin
 moders wård. ☞ Sedan owädret rasat ut, fort-
 sattes resan den¹⁷²³ följande dagen i kallt och
 dimmigt wäder förbi de *Askinska*¹⁷²⁴, *Ka-
 raschinska*, *Iskinska* och *Kas'chenska* [jurtor-
 na]. Emot aftonen uppnåddes mynningen af
 den redan¹⁷²⁵ tillförene omnämnda floden
Wasjogan, Östj[akiska] *Elle-jogan*, stor flod,
 Samoj[ediska] *War-ki* (eg. *warg*, stor, och *ki*,
 flod).^{xlvi} ¹⁷²⁶ Såsom sjelfva namnet antyder, är

☞ 335

xlvi. Hvad Stuckenberg anför så wäl om bety-
 delsen af *Was* (stor), såsom *Torm* (liten) saknar all
 grund. Ordet *Torm* betyder i Östjakiskan *Gud* och
Wasjogan är sannolikt blott en Rysk förvridning
 af *Waijogan*, såsom Östj[akerne] benämna vid-
 sträckta *Tscheshabka*-grenen (se ned[an]). Annars
 lärer *Wasjogan* af Östjakerne på soml[iga] orter

Wasjugan en flod af mera än wanlig betydhet. Den tager sin upprinnelse ur de widsträckta¹⁷²⁷ Barabinzer-kärren, i trakten af *Mammutter* eller *Björn-sjön*^{xlvi}, och ❖ ej långt ifrån källorna af *Tui* och *Djemjanka*, h[*vil*]ka¹⁷²⁸ floder utfallande i Irtisch, samt *Jugan*, som eger sitt aflopp i Ob. Wasjugan säges wara mera än 600 verst lång, i sitt lopp mycket bugtig, lugn och öfwerallt farbar. Bland dess bifloder nämnas¹⁷²⁹: *K<w>enelka*, *Purelka*, *Njurelka* (Ostj. *Jargan-jogan* d. ä. Samojed-floden), *Halát* eller *Salat*, *Tscheshabka* (Sam.¹⁷³⁰ *Tschádschap-kí*, Ostj. *Wai-jógan*, d. ä. elg-floden) m. m. Såsom ofvanföre är omnämnd, bebos hela¹⁷³¹ detta flod-område af Ostjaker, med undantag af *Tscheshabka-grenen*¹⁷³², som innehafves af Samoieder. ❖ Wasjugans innewånare befinna ungefär på samma bildnings-grund med de Surgutska Ostjakerne. De bo i jurt med öppen spis, lifnära sig med¹⁷³³ jagt och fiskafänge¹⁷³⁴, leja sig för sommaren till arbete hos Ryska köpmän m. m. Wid pass 200 verst ofwanom flodens utlopp finnas en sedan äldre tider tillbaka uppbyggd kyrka, men ingen Prešt, ej heller någon Rysk colonie, utan blott några få Ostjak-jurt.

Ifrån mynningen af Wasjugan räknas endast 60 verst till Narym. Denna wäg är talrikt befolkad med både Ryssar och Ostjaker, men deras boningar ligga ej wid all❖männa farwägen,¹⁷³⁵ utan efter wanligheten wid smärre

---

kallas *Watj-j[ugan]* d. ä. den smala jugan, i hvilken händ[else] ethymologien af det Ryska ordet blir ännu redigare.

xlvi. Detta är förmodligen samma sjö, som hos Stuckenb[erg] heter den *Wasjuganska*, ehuru den af sistnämnda förf[attare] är placerad på orätt ställe.

- 1727 *widsträckta Barabinzer-kärren* || ryktbara Barabinzer-kärren, hvilka både åt Ob och Irtisch skänka många tillflöden och <-->
 1728 *hka [...]* *utfallande* || som utfalla
 1729 *nämnas* || <må> ~
 1730 *Sam.* || Ostj.
 1731 *hela* || detta
 1732 *Tscheshabka-grenen* || *Tscheshabka*
 1733 *med* || mede[*lst*]
 1734 *fiska-/fänge*
 1735 *farwägen*, || ~ och de woro på närwarande årstid

- 1736 *utan* || ~ blott
 1737 *benämmt* || brännmärkt
 1738 *utanför* || wid
 1739 *uppnåddes* || ernådde[s]
 1740 *Octob.* || ~ efter en resa, <---->
 1741 Castrén 1847i: 1–32 and 1847j: 289–316 end here.

Bergstadi: “Samma dag om aftonen fingo vi uppvaktning af stadens Starschina, Petr Aleksejevitj Rodjukof. I dag på morgonen ankom till oss Sasadateln och Sjukhus-Smotriteln uti Uniform. Sednare gjorde vi en visit hos Aleksej Semenovitj Rodjukof, fader till Starschinan. Derefter fingo vi besök af Ivan Semenovitj Rodjukof.

Emedan Smotriteln bjudit oss uppå badstu, är det tid att sluta för denna gång.” Rancken 1884: 63.

After this, Bergstadi did not write until 5/17 Dec. but, despite this his entries are the only diary documentation we have of the period between October 1845 and March 1846. There is, however Castrén’s letter to Sjögren from Makovskoe, 3/15 April 1846, published as a travel report in the *Bulletin*, see Castrén 1847j: 316–320 and the volume of letters in this series. It is, therefore, worthwhile to quote or relate the main points of Bergstadi’s text here. First, he described their life in Narym:

“Uti Narym förlefde [vi] 68 dagar. Den hufvudsakligaste företeelse under hela denna långa tid var, att vi den 10 October flyttade till ett bättre kvarter hos Ivan Patritj, Rodjukoffs bokhållare. För öfrigt genomlefde vi inga stormande skiften, om man såsom sådant ej vill anse Aleksejs lömskhet emot oss. Denne man var nemligen af helt annan ull än Túpaljoff uti Surgut. På denna aflägsna ort hade han samma inflytande som denne uti Surgut, men hans

grenar och bifloder. Med undantag af Ryska byn *Iljina* anträffades här blott några provisoriskt uppförda jurter, bebodda ej af hela familjer, såsom i Surg[utskaj] afdelningen, utan¹⁷³⁶ af enskildta fiskare, hvilka blott för en kortare tid nedsatt sig wid flodbädden. Nejdén fortfor sålunda att vara wild och ouppodlad, liksom tillföre. Ingen ting røjde närheten af en åldrig stad, och det tycktes ingalunda vara utan ✿ skäl, som man benämmt¹⁷³⁷ sjelfva <hamnen> utanför¹⁷³⁸ Narym med namnet *Kamschatka*. Denna uppnåddes¹⁷³⁹ ändteligen d. 25 Septemb[er]/[7] Očtob[er]¹⁷⁴⁰ i hög tid, ty ett par dagar derefter låg hamnen frusen.¹⁷⁴¹

✿ 339

❖ 341 ❖

*Ortsnamn af Finsk upprinnelse**I Tobolska Gouvernementet.**Nurma*, af¹⁷⁴² *Nurmi*, fält.*Kara*, Sam[ojediska] *Xara* (flod) af harju, ås, jfr.*Karatsea*, en Sam[ojedisk] slägt*Saloma*, af salo och maa.*Pim*, af pimiä?*Ischim*, af iso maa*Iso*, stor (i Beres[owa])

❖ 342 ❖

*I Tomska Governem[entet]¹⁷⁴³**Ket*, af Sam. *kî* = *joki**(Keke*, af *käki*?)*Pitkä*, en protok af Ob i trakten af Narym.

❖ 343 ❖

*I Jenisejska Governem[entet]*1. *Kem* = Jenisej.2. *Kem*, en biflod till Jenisej*Kemtschug*, en biflod till Tschulym.*Sym*, jfr. Fin. *Simo*.*Meso* F. *mesa*, utfaller i Tas.*Jaga*¹⁷⁴⁴, S. *jaha*, F. *joki* en by och flod på Minus[inska] vägen

❖ 344 ❖

*I Minusinska kretsen**Oja*, flod*Ijus*, *Ija* m. m. jfr. Finn. *ii* (*Iijoki*, *waara*, *järwi*).

❖ B2 ❖

Surgut och *Nar[ym]* äro ungefär tvenne lika storheter, begge*Krasnojarsk* och *Tomsk* äro tvenne bland Sib[i-riens]s notabiliteter

character var sämre än dennes. Ut i allt ville han visa sin viktighet, och att han verkligen ägde en särdeles magt syntes deraf, att han kallades Narymska Gouvernören. Ut i staden hade han snart sagt en oinskränkt magt, hvilken ännu ökades derigenom, att hans son blifvit utvald till Starschina. [...] Med denne mäktige man råkade vi snart i delo, ty han bedrog oss vid ett uppköp af mjöl, hvarföre vi framdeles köpte allt hos Tataren Mamét. Detta lærer bragt Aleksej uti eld och lågor, ty sedan denna tid led o vi stor smäleik af stadens innevånare. Så retade de på oss hundar då vi vandrade på gatorne och drefvo i allt ett fullkomligt pöbelspel med oss. Alla Tschinovnikar drogo sin hand ifrån oss, ty så befallte Aleksej, hos hvilken de hvarje söndag gjorde sin uppvaktning. Det enda undantag gjorde Smatriteln, hvilken fortfarande bjöd oss på badstuga, samt trakterade oss med rofvor, potäter, snus, bläck och pennor. Skada blott att Gubben söp för mycket, hvilket ådrog honom längre fram en sjukdom, som hindrade oss att stå i fortfarande kommunikation med honom. Han kunde ej tåla Aleksej och var därför af alla djupt föraktad. – Sasädateln blef snart genom Aleksejs åtgärd afsatt, och i hans ställe kom en Polack, hvilken ej en enda gång besökte oss. Läkarn var en Lukas, hvilken man hellst ville vara qvitt. Den enda, hos hvilken vi hela tiden gingo, var Mamet, den der onekligen var den mest flärdlösa och redliga karl uti hela staden. Af honom köpte vi allt som behöfdes: socker, thée, kaffe, mjöl o. s. v. Sednare besökte vi äfven Ivan Semenovitj, hvilken hela tiden hållit sig i godt förstånd med oss. Han ägde ett godt bibliotek, hvilket vi högst

gera begagnade, och här las jag för första gången Bulgarins arbeten. Af honom bekommo vi äfven fisk, samt till läns Sibirskij Västnik och en Vojlok för resan.” Rancken 1884: 64–65.

Faddej Venediktovič Bulgarin or Jan Tadeusz Bulharyn (1789–1859) was a Polish-born Russian journalist and writer, known as a conservative and promoter of the idea of ‘Orthodoxy, Monarchy and Nationality’ advocated by S. S. Uvarov. Федута 2006; Terras 1991: 191. *Сибирскій вѣстникъ* was a journal published in St Petersburg by Grigorij Ivanovič Spasskij (1784–1864) in 1818–1824, and under the title of *Азіатскій вѣстникъ* in 1825–1827. It also contained articles on the history and prehistory of Siberia. АНИСИМОВ 2009. See also Castrén 2017a: 95.

Bergstadi continued: “Länge stodo vi i spändt förhållande till Aleksej, hvilket gjorde oss detsamma, ty vårt arbete var ändock vår enda fröjd, och deri hade vi kunnat blifva störda i fall vi varit nödsakade att fortfarande emottaga och besvara visiter. Den enda förtret var, att till all olycka mina pantalonger, hvilka redan uti Surgut spruckit vid knäet och nu uti Narym reparerats, vid en Namnsdagsfest hos Ivan Rodjukof åter sprucko. Detta bemärktes väl endast af gamla Sasädateln men inom några minuter efter vår bortgång var det allom bekant, såsom jag sednare erfor. Att schikanera en annan är Ryssens högsta fröjd. Denna lust hade till följd, att Starschinan följande dag fordrade mitt pass, hvilket sedan afresan ifrån Tobolsk ovidrördt legat uti min kappsäck.

Ändtligen fick Aleksej på Sävernaja ptjela läsa en kort relation om vår resa. Hvad alla dokumenter ifrån högsta ort ej verkat, det verkade

några rader på Ptjela. Sedan gjorde han många försök att närma sig, gjorde till och med en uppvaktning med läkaren och gamla Sasädateln. Dock vi gingo ej en enda gång mera till honom. – [...]

Vår värd Ivan Patritj var en grobian. Uppretad af Rodjukof pungslog han oss för rum, ljus och matlagning 99 Rubel. Maten köpte vi sjelf, och hans värda gemål, Alexandra Feodorovna visste att häri se sig till godo. [...] Socker och théaskarne måste idkeligen fyllas ånyo, och då hon brände kaffe, behöll hon $\frac{3}{4}$ för egen räkning. [...] Gumman var för öfrigt en stor pfiffica, hvilket just också bevisas deraf, att hon kunde stjäla så mäterligt. [...] Litet haffsig var hon, hvarföre vi gerna sågo, att hennes fosterdotter Marfa tillredde maten under de många dagar då Mutter var på kalas eller annars supit sig full.” Rancken 1884: 65–67.

Сѣверная пчела was a political and literary newspaper in St Petersburg, founded by F.V. Bulgarin and published in 1825–1864. It emphasized especially loyalty to the throne. Большая российская энциклопедия 29: 629 [Северная пчела].

The governor of the Governorate of Tomsk also visited Narym while Castrén and Bergstadi were there. Rancken 1884: 67.

On 1/13 Dec. Castrén and Bergstadi left Narym (see Castrén’s letter to Rabbe, 1/13 Dec. 1845, in the volume of letters in this series and Castrén 1847c), arriving in Togur on 4/16 Dec. The town is situated where the River Ket’ joins the Ob’ at N58°21’34” E82°50’11”. “[...] vi togo in hos Wachtern Evlantij Ivanovitj Nestorof, hvilken vi genom Maméts föranstaltande träffat uti staden [Narym]. Ehuru han ännu kvarblef der efter oss, blefvo vi

dock hyggligt emottagna af hans hustru. – [...] Wachtern höll Obivatelskaja kvartira, och det uppläts naturligtvis åt oss. Det utgjordes af en sal med 3 stora fenster i gafveln [...]

Vårt rum var stort och vackert, men dess stora fel var det, att vara kallt. Isynnerhet var golfdraget alldeles odrägligt då vinden blåste ifrån brinken. Då måste man med storstofilor skydda sig emot kölden, ty åtminstone om morgonen stelnade fotbladen och smalbenen till is. Ehuru mycket vi än sökte skydda oss emot köldens menliga inverkan kunde vi dock ej hindra, att fötterna ledo af ett starkt rheumatiskt sendrag. För att helst litet upphäfvä verkan deraf, började jag att gymnasticera. Sådant var också nödvändigt för mina öfverhandtagande hæmorrhoider och den dåliga matsmältning, hvaraf jag långa tider varit plågad. Castrén hade ett universalmedel emot allt detta onda, nemligen spatserturer. Sedan vistelsen i Surgut har jag upphört att på dem vara hans beständige följeslagare. Blott sällan vandrade jag med honom i Togur. Vanligtvis tågade jag genom byen ned till Ob och så förbi vårt kvarter C. till möte längs den lilla skogsväg, der han alltid spatserade. I byn ville han ej gå, ty han kunde ej tåla beständiga åkandet, hojtandet och skrikandet. – [...]

Vårt lif försiggick stilla och lugnt. Den enda omvexling deri gjorde Julen med sina prasadnikar. Dock var äfven detta buller mera inre än yttre, ty hufvudsakligast kände vi till följe af den feta maten häftiga revolutioner i magdepartementet. [...] Maten var i allmänhet god. Synnerligen måste man prisa soppan som ett non plus ultra. Snygghet och ordentlighet voro i allmänhet egenskaper, hvilka prydde vår värdinna. Dessutom måste

man beundra hennes fasthet och beständighet i karakteren, hennes flit och omtänksamhet. [...] Wachtern sjelf var mycket litet hemma, hvarmed vi voro synnerligen belätne, ty hans väsende var i allmänhet mindre behagligt. Hustrun deremot var en i allo älsklig qvinna, den der mycket väl sörjde för oss. Snatteri såg man ej i det huset, hvilket också ej väl kunde ske, då vi togo allt utaf dem sjelfva.” Rancken 1884: 67–70.

According to Bergstadi, Castrén was working on the Samoyedic dialects. “Bland tolkar var den onekligen intressantaste Semjon Karbin från Ketska skogsbygden. Af honom finga vi många intressanta upplysningar. Under de så kallade squalertimmarne berättade han oss med en vildes hela naivetet om Embetsmännens beteende emot Infödingarne, &c. lärorika saker. Åt denne man förärade jag ett par förbrukade byxonier jemte ruinerna af min röda sammets-schlafrock. –” Rancken 1884: 72.

Castrén and Bergstadi were still in Togur at least on 11/23 Jan. 1846. They continued from there to Molčanova near Tomsk (N57°34'55" E83°46'37") where they arrived on 16/28 Jan. after a journey of two days. The Governor had not sent a letter about their arrival and therefore they had to search for accommodation for a while, before they got two rooms on the upper floor of the tavern. Rancken 1884: 72; Castrén to Rabbe, 11/23 Jan. 1846 (see the volume of letters).

“Vårt kvarter är ej att skryta med. Castréns rum går någorlunda an, men mitt är ett fullkomligt kråkbo. På åratat har det ej blifvit bebodt af

någon menniska, utan endast begagnadt till förvaringsrum af potä-
ter, rofvor, kål och qvas. Med ett ord
det har begagnats till källare. Och en
källare är det, ty kölden och draget
deri äro så omenskliga, att jag aldrig
funnit dess like. Intet enda fönster
är helt och väggarne likasom golfvet
äro på otaliga ställen genomskin-
liga.” Rancken 1884: 73–74; see also
Castrén’s letter to Rabbe, 5/17 March
1846, in the volume of letters in this
series. The letter has originally been
published as Castrén 1846d.

“Medan vi varit här, hafva alla Na-
rymare rest till Irbit, men endast Ma-
mét besökte oss. Detsamma gjorde Lä-
karen, hvilken i enskilda angelägen-
heter gjorde en resa till Tomsk. Dess-
utom hade vi besök af en Polack och
en Tysk, hvardera i tjänst hos Pochljäf-
skij, Ångbåtsredaren i Tomsk. [...]

Till vår umgängeskrets härstä-
des hör Presten, en enkel och flärdlös
man, samt Povärennij, hvilken genom
ett anständigt väsende fördelaktigt ut-
märker sig framför sina gelikar. Dock
hafva vi mest lefvat för oss sjelfva. –

Maten hafva vi här, likasom uti
Narym, sjelfve uppköpt, hvarvid
dock den skilnad egt rum, att upp-
köparene här föga eller intet stulit.
Vårt hufvudsakliga mål är middagen.
Till den hör vanligen fisk med potä-
ter, köttsoffa och mannagryns-gröt.
Endast undantagsvis äta vi vattsop-
pa. Morgon och qväll nöja vi oss med
smörgås.” Rancken 1884: 76–77.

Castrén and Bergstadi left Molčā-
nova on 27 Feb./11 March via Nikola-
evsk (on the River Šegarka running
into the Ob’ at N57°21’0” E83°58’0”),
Kornouxovo (28 Feb./12 March), Ti-
gildjaevo and Eušta (1/13 March) for
Tomsk where they arrived on 2/14
March. Rancken 1884: 77–80; see
also Castrén’s letters to Rabbe 11/23

Jan. 1846 and 5/17 March 1846 in the
volume of letters in this series and
Castrén 1847b.

“Men intressantast var mötet
med vår gamla bekanta f. d. Sasäda-
teln uti Narym. Gubben lefde som
förr inskränkt, tog sig dagligen sina
vanliga klunkar[,] befann sig följak-
teligen väl [...]

Castrén afsände till Petersburg
en hel samling af Ostjakiska jagtred-
skap, för hvilka han hade tusende
bestyr och besvärligheter. Föröfrigt
hade han att göra med Guvernören,
hvilken äfven bjöd honom på mid-
dag, samt vid afresan trakterade oss
med franska bullor och finskt smör.”
Rancken 1884: 80–81.

They left Tomsk on 6/18 March
and arrived in Ačinsk on Satur-
day, 9/21 March. The latter date also
proves that Bergstadi gave the dates
according to the Gregorian calendar.

“Om Söndagen skulle vi afresa och
skickade derföre redan tidigt på mor-
gonen en karl till Postkontoret för att
fordra hästar, men emedan Posterna
ifrån Tomsk och Krasnojarsk hvarde-
ra voro i farvattnet, kunde inga hä-
star för denna dag erhållas. C. gick
derpå till Semskej Sudd [земский
суд], förevisade sina papper och er-
höll genast löfte om Semska hästar.
Knappt hemkommen fann han dessa
redan på gården. Men nu hade för
en stund sedan en Gensdarm-Officer
ankommit till staden. Denne gjorde
också anspråk på hästarne, men då
C. häftigt pockade på sina rättigheter,
gaf denne med och hästarne spändes
redan för vår släda. Men medan det-
ta föregick, kommer i flygande fläng
en Sikter ifrån Sudden och säger, att
desse hästar tillkomme Officeren och
att vi genast skulle erhålla andra. Det-
ta tilldrog sig kl. 10 före middagen.
Vi vänta och vänta, men inga hästar

synas till. Kl. 12 går C. ånyo till Sudden och nu lofvas åter hästar med det första. Man hade skickat efter dem till en närbelägen by och af sådan orsak hade de dröjt så länge. Tiden förflyter dock utan att några hästar ankomma. Då går C. åter kl. 3 till ort och ställe och hotar att anföra klagomål direkte till Petersburg. Detta verkar, och kl. 4 erhålla vi ändteligen hästar. Orsaken till hela trakasseriet var helt enkelt den, att Officeren hade skickat sin betjent till Sudden med en 5 Rubels sedel. Han kände sitt folk. –” After stopping in a nearby village to interview Kačinsk Tatars, Castrén and Bergstadi arrived in Krasnojarsk on the next day, 11/23 March.

“Derefter begåfvo vi ned till Polisen, hvarifrån en kosack beordrades att föra oss till kronoqvarteret. Detta var särdeles lysande och grannt, men värdsfolket visade genast hvad vi hade att vänta, ty omedelbart efter vår ankomst tillstängdes alla dörrar till deras egna rum och vi stodo alldeles öfvergifna i de präktiga gemaken. Sedan vi genomläst den rika skörden ifrån Posten, begåfvo vi oss ut för att helst med några munsbitar stilla hungern i våra fastande magor. Snart var en god middag inkaminerad och vi återvände till kvarteret. Men här mötte oss den sorgliga upptäckt, att värdsfolket öppnat spjellen för att med köld utjaga de ovälkomna gästerna. Under sådana förhållanden var ingen trefnad att påräkna, hvarföre vi åter begåfvo oss till samma ställe, der vi ätit middag, och ackorderade oss mat, kvarter och uppspassning för silfverrubel per lurjus i dygnet. Detta kunde synas dyrt, men var det ingalunda för härvarande förhållanden.” Rancken 1884: 83–86.

“I K. gjorde vi ett intressant besök. Det var hos ett gammalt par, föräldrar

till en Fru Jakobovitsch, hvilken C. under sin förra resa träffat uti Ischma, och hvilken han aldrig kunnat nog prisa för dess ovanliga bildning, för dess älskvärdhet, för dess ljufva och barnsliga väsende. Redan första dagen efterfrågade vi uti Gostinnoi dvor om de kunde lemna oss några upplysningar angående de gamle. En beskedlig borgare gaf oss ock genast alla nödiga underrättelser om dem. Efter erhållandet af dessa ämnade vi endera dagen begifva oss till dem, men innan vi hunnit utföra denna plan, fingo vi redan besök af Gubben, en ärevördig gråhårsman. Nu hände nemligen så besynnerligt, att just samma [dag?] då vi ankommo till staden, ett bref ankom ifrån deras dotter, hvilken underrättade dem derom, att C. under sin resa skulle besöka Krasnojarsk. Sådant hade hon inhemtat ur de allmänna Tidningarne. Tillika erhöll Gubben den underrättelse, att Resande Herrar uti Gostinnoj förfrågat sig angående honom. Han kunde ej tvifla att det var mannen qvestionis, och derföre begaf han sig genast till Polisen för att efterfråga vårt kvarter. Gubben kom och glädjen öfver mötet var på hvardera sidor stor. Vi gingo samma dag till de gamle och tillbragte hos dem en högst treflig afton. För dem var det ett stort nöje att af C. efterfråga de minsta omständigheter angående deras måg och dotter, och C. kunde gifva dem godt besked, ty han hade i två månaders tid lefvat dageligen i deras sällskap. Likaså var det åter för C. roligt att erhålla underrättelse om deras sednare öden. – Dessa gamla voro deporterade ifrån Moskovska Guvernementet, der de varit slafvar hos en Adelsman. Här

hade de förvärfvat sig allmän aktning genom sitt vackra och hedrande uppförande. [...]

C. gjorde sin uppvaktning hos Guvernören, och var af honom bjuden på middag. Jag deremot gick ut blott för att spatsera och jemte C. uppköpa för resan nödvändiga saker, såsom: socker, kaffe, thé, sviskon, russin, gryn, mjöl o. s. v.” Rancken 1884: 88–89.

Mrs Jakobovič was the wife of the local police chief of İzma. Castrén lived in their house while doing research in the village in April 1843. See Castrén’s letter to Sjögren, 3/15 Apr. 1846 in the volume of letters.

On 16/28 March, the travellers continued from Krasnojarsk. “Emedan vägen till första stantsien var alldeles bar, måste släden fastbindas öfver underredet till en vanlig Tarantass. Härigenom kommo vi att sitta på en ovanlig hög ståndpunkt, hvilken var temmeligen halsbrytande på en gropig väg och dertill under en kolmörk natt. Utan några obehagliga äfventyr kommo vi dock midnattstiden till den första stantsien, der vi hvilade oss till morgonen. Derifrån framåt var föret klingande godt. [...] Den [19/]31 Mars ankommo vi till Jenisejsk, der oss anvisades kvarter hos Handlanden Sorokin. Denne var en infödd Kirgis, ehuru numera alldeles förryskad. Han var kyrkovärd [...] Vårt första besök gällde Okruschnij Natjalnik, hvilken gaf oss audiens med en ministers hela värdighet. Sedan han dock genomsett våra papper, bevisade han oss den största artighet. Hos honom lärde vi känna en Tysk Läkare, Schultz, ifrån Kurland. [...] En annan Tysk, Zschwicker, som var Bergsofficer, lärde vi äfven känna. Denne var en utomordentligen god och älskvärd man, men hade det felet

att smått kröka på armen. [...] Vidare voro vi hos Ispravniken och en Rysk bergsofficer vid namn Karpinskij. Denne var en utomordentligen bildad man och till sitt väsende en af de bästa Ryssar. –

Uti Jenisejsk förlefde vi hela tiden i ett ständigt hvimmel. Middag och qväll tillbragte vi alltid hos någon af de besagde Herrar.” Rancken 1884: 89–91.

After this, Castrén and Bergstadi travelled separately in the surroundings of Enisejsk: Castrén left for Makovskij and Bergstadi for Anciferovo on 24 March/5 April. Bergstadi collected material on the Ket language, with *Michaila Leäbenkoff* as his informant. Makovskoe is situated 90 versts west of Enisejsk at N58°11’12” E90°52’43”. Rancken 1884: 91, 98; Castrén’s letters to Lönnrot, 20 March/1 Apr. 1846 and Sjögren, 3/15 Apr. 1846 (see the volume of letters in this series).

“Under denna bedröfvansens tid [Bergstadi’s hosts in Anciferovo were ill] erhöill jag af C. den 1 Maj ett paquet med Tidningar [...] Af Saima medföljde den fatala N:ro 4, deri jag fick mig på pelsen. Uti ett medföljande långt bref [uttalade C.] sitt missnöje öfver den kompromettering, som offentligen vederfarits mig och lofvade högtidligen gifva mig upprättelse inför Allmänheten. Hela brevet andades en vänskaplighet och värme, som C. aldrig förut visat mig. Den lilla skymfen hade under andra förhållanden känts måhända tung nog, men Castréns grannlagenhet gjorde, att jag nu ej ens kom mig att reflektera deröfver. Uti brevet klagade C. öfver sin dåliga helsa, och det i ordalag, som gáfvo anledning att befara det värsta. Läkare-eleven, som hitkommit för Maria Nikolajewnas

skuld, återreste till staden samma afton. Jag gjorde honom sällskap. [...] Uti Ust-Kem åtskiljdes vi. Han for till staden och jag till Jelanska Volosten, belägen vid vägen till Mákowskij. [...] Mot aftonen ankom jag till Jelansk, [...] Jag var villrådlig, antingen jag borde sjelf fortsätta resan till Makovskij eller ditsända en ridande express, för att inhemta närmare underrättelser om Castréns helsotillstånd. Men snart blef jag befriad af denna tvehågsenhet, ty då jag håll på att bereda mig till hvila, kommer Castrén intågande. Han var blek och förstörd efter den utmattande färden. Följande dagen var han dock bättre och mente, att han småningom kunde stå sig här på egen hand. Emedan också jag för min del var angelägen om att fortsätta mina studier uti Anzyferova, blef det beramad, att jag ännu samma dag skulle anträda återresan. [...]

Några dagar efter min återkomst erhöj jag den [25 Apr./] 7 Maj) åter en försändning ifrån Castrén. Han underrättade mig om, att hans sjukdom haft en krisis, hvilken lyktats sålunda, att hufvud, ögon, öron och tänder nu vore angrepna af en häftig fluss." Rancken 1884: 100–102.

"Jelansk" means Jalan at N58°21'14" E91°50'40".

Parts of Castrén's letter to Fabian Collan of 1/13 Nov. 1845 (see the volume of letters in this series) were published in *Saima* 4/1846, with a postscript most probably by J.V. Snellman: "För ett bevis på detta sistnämnda förhållande [= general indifference towards linguistic studies] räknar C. med skäl de svårigheter, han haft vid att vinna ett biträde för sina arbeten. Hans nuvarande följeslagare Herr Bergstadi är äfven sinnad att i vår eller sommar återvända från Sibirien och begifva sig till Kasan, hvarest B.

hoppas, i kretsen af dervarande Finnar, kunna öfvervinna den hemsjuka, som nu lärer plåga honom. Detta är högligen att beklaga, ehuru väl men gerna medger, att det fordras härdadt mot att bära de mödor och försakelser, hvilka irrfärder sådane som Castréns göra nödvändiga. Säkert skulle dock C. icke länge blifva utan en deltagare i sina mödor, om blott de förkunskaper vore allmännare, hvilka erfordras för ett verksammare deltagande i hans arbeten. Men äfven nu bör man hoppas, att mången ung landsman skall eftersträfva äran och det goda medvetandet af, att hafva delat sträfvanden, för vetenskapen och fäderneslandet så betydelsefulla som Castréns." *Saima* 4/1846: Resor för Finsk Språkforskning.

A comment by Castrén was published in *Saima* No. 27/1846: Från Dr. Castrén. It is an extract of Castrén's letter to Fabian Collan, 8/20 May 1846. See the volume of letters in this series.

Bergstadi left Anciferovo for Enisejsk on 10/22 May and arrived there on the next day, in order to continue with Castrén to the north. By then, Castrén had been in Enisejsk for a few days (see the letter cited above). "Uti Polisen fick jag uppgift på Castréns qvarter. Han bebodde ett vackert hôtel hos Borgaren Tjernsushoff. Kort efter min ankomst fingo vi besök af herr Sabludski, en deporterad Polack, hvilken talade Tyska såsom en mästare. Med honom gingo vi ut. att spatsera och besågo derunder en mängd båtar, hvilke voro utbudna till salu. – Följande morgon gingo vi ut för att besöka Okrushnij, men emedan denne ej var hemma, beslöto vi att par curiositée göra en visit hos den mäktige

Guldsökaren Solovjoff, af hvilken C. ofta blifvit inbjuden. Här funno vi stadens hela haute volée församlad. Till en början blefvo vi trakterade med en frukost, hvarvid Champagnen flödade i strömmar. Vidare blefvo vi kvarbjudne till middagen, hvilken var enkel och anspråkslös men läcker och delicat. [...]

De följande dagarne sutto vi mest hemma eller gjorde blott korta besök hos några af stadens Herrar, såsom: Ispravniken, Postmästaren, Skolinspektorn och en yngre broder till Karpinski. Deremot hade vi dageliga besök af ofvannämnda Sabludski och en annan deporterad Polack vid namn Hildebrandt, hvilken var Skrifvare vid Bjelska Volosten. Denne är en vacker och ståtelig ung man, den der för rabulistiska idéer blifvit hitsänd 1838 från Universitetet i Dorpat, der han studerade.” Rancken 1884: 105–108.

The *Hildebrandt* they met was Carl Hildebrand (b. 1815) who had studied economics at the University of Dorpat/Tartu in 1837–1838. In Siberia he became “Tischvorsteher in der 1. Abtheilung der Oberverwaltung des östlichen Sibiriens”, but later he could return to Poland and lived as an estate owner there. Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat No. 3759.

“Då C. uppvaktade Guvernören i Krasnojarsk, hade denne tillkännagifvit, att C. uti Jenisejsk skulle erhålla en kosack. Detta mundtliga löfte hade C. omnämnt till Okrushnij och denne hade visat sig mycket beredvillig att uppfylla detsamma. Men nu lärer han hafva väntat, att C. något mera skulle krusa och kurtisera, och då C., såsom dokumenterad Akademisk Resande, ej just hade lust att på minsta vis gifva efter af sin

❖ B3 ❖ Madschar = Baschkat. (<-----> s[amman]hänga m[e]d dem)

Ugren = unger (se Finl, Estn.)

– Slägtskapen emellan Tschu[derne] och Tat[arerna] bevisar ej sl[ägtskap] emellan Finnar och Tat[arer] (Crit[ique] af Rask).

– *Hun* och *Suomi*.

– Emedan Hun-chan förekomma i den Mong[oliska] Tat[ar-]historien, är det intet tvifvel, att Hunnerna d[eri]fr[ån] utgått.

– *Kymyn* – *Kung* – *Kun*, m[enni]ska Mong[oliska] *Kup*, *Narym*

– 77 språk i werlden

– Sofva på ugn med fruktan att falla. Jag skulle kunna säga dig, huru det är att sofva på ugn.

– Föga uträkning att stjåla hustrur, ty presten tar i slikt fall tiondet af brudskatten

– Wäderlek får ej förespås

– När jag kom till Krasnoj[arsk], war det mitt första [uppgift] att uppsöka [ ]. <Han> stillade upproret i Ischma¹⁷⁴⁵.

– M[enni]skan blir det mera kräsmage, ju längre han lefver (*Tscher*) den Ketska <----->

– En svart ko med svart tunga – Negrer (läkares indication)

– Tunguser, Tatarer, Samojeder etc. De deport[erade] och Sibirjaker (мы россияне не <-->).

– I Tomsk köpte en nagaika – vägen säker? (Tomsk) Jag lemna d[e]tta sorgl[iga] folk för att betr[äda] den stad, Дѣлай, что хочеть!

100 vadar brännvin på en dag

Kuai, själ, Ob.

B4

Företal¹⁷⁴⁶

Irt[ischska] dial[ecten] mest bildad, mest ord – mindre gramm[atikaliska] egenheter, *d*, *t* försv[unnit] bland bokst[äfverna]

Det språk, hvars grammatik <---> här bl[ifvit] i korthet behandlad, tillhör¹⁷⁴⁷ den Finska språk-st[ammen] och utgör jemte Vogul[iskan]¹⁷⁴⁸ en särskild klass, som blifvit benämnd den *Ugriska*. Till <--- den> har wanl[igen] äfven bl[ifvit] räknad Ungerskan, men

Ostj[akiskan] och Vog[uliskan] äro deremot att betr[akta] sås. dial[ecten] af h[varan]dra. Bland de öfriga klasserna¹⁷⁴⁹ af den Finska språk-st[ammen] <kommer¹⁷⁵⁰ --- Tschere-miss[iskan]> samt den Permska.

Gens Ostjarorum är bosatt hvar? dess dialecter <---> försök det första

Vocalerna De dunkla ljuden <afgå> till *bl*. Sjögrens ex[empel] har¹⁷⁵¹ jag ej velat följa, emedan jag saknat för ringa kännedom af språket.

Winnen, wann, gewonnen.¹⁷⁵²

värdighet, blef Okrushnij dag ifrån dag alltmera fårdig och förnäm, samt gjorde den ena invändningen efter den andra emot Castréns lag-enliga fordringar. Isynnerhet blef han krånglig i fråga om Kosacken, och gaf efter många räfaktiga omsvep ändteligen det bestämda svar, att ingen sådan kunde Castréns räkning utkommenderas. Sedan denna dag voro de skilda vänner. –

Under vistelsen i staden uppköpte C. allt för resan nödvändig och för 60 Rubel en stark resbåt. Ehuru det ej anstår Embetsmän i Sibirien att resa uti öppen båt, riskerade vi dock vår ära uti detta afseende mot nöjet att obehindradt kunna beskåda floden och dess stränder. För sakerne hade vi tillräckligt bastmattor och för oss sjelfva ett stort och ypperligt Kirgisiskt filttäcke, ett varmt och ogenomträngligt skydd emot nattkylan och regnet. –” Rancken 1884: 110. (TS)

1742 *af* || f<-->

1743 Sic.

1744 *Jaga* || *Minus[iniska] kretsen* ¶ ~

1745 Here, Castrén appears to mean the Ižma peasant revolt of 1833–1838 against road-building duties and other heavy natural taxes. История Ижмы, <http://www.old.izhma.ru/history/>. (TS)

1746 This is a draft for the foreword to the Khanty grammar. Cf. Castrén 2018b: 41–45.

1747 *tillhör* || utgör

1748 *Vogul* || ~ och Ungerskan

1749 *klasserna* || språk--

1750 <*kommer*> || närma sig

1751 *har* || M

1752 The following page of the mscr book (p. 5–6 from the end) has been torn out so that only a narrow strip with some individual letters has been preserved.

- 1753 Castrén's travels in 1845–1849. The list must have been composed after the return to Helsinki. Cf. the numbers in KK Coll. 539.31.2 (see p. 1126), where the total distance from Helsinki to Turuxansk is 436 versts shorter than here.
- 1754 Ačinsk is situated at N56°15'10" E90°29'29". In Castrén's time it was a district town of slightly over 2,000 inhabitants. Статистическія таблицы: 12. (TS)
- 1755 In Ust'-Abakanskoe (present-day Abakan) at N53°43'17" E91°27'45".
- 1756 In the village of Ust'-Es', at the mouth of the River Es', N52°56'54" E90°15'4". Aspelin 1901: 29. (TS)
- 1757 On the River Abakan. Мамышева 2009: 187. (TS)
- 1758 Šušenskoe is on the Enisej at N53°20'0" E91°56'0". (TS)
- 1759 Tes' is on the River Tuba at N53°52'6" E92°11'12". (TS)

7	Ifrån H[elsing]fors till Tobolsk ¹⁷⁵³	3,415
	Ifrån Tobolsk till Surgut	862
	Ifr. Surg[ut] till Narym (med omvägar)	800
	Ifr. Narym till Tomsk	470.
	Ifr. Tomsk till Krasnojarsk	552
	Ifr. Krasnojarsk till Jeniseisk	330.
	Ifr. Jeniseisk till Makowskij	90
	Ifr. Makowsk[ij] till Jeniseisk	90
	Ifrån Jenisejsk till Turuchansk	1084
	Ifr. Turuchansk till Dudinka	567
	Ifrån Dudinka till Tolštoj Nos	250
	Ifr. Tolštoj Nos till Jenisejsk	1,911
	Ifrån Jenisejsk till Atschinsk ¹⁷⁵⁴	340
	Ifrån Atschinsk öfver stepperna till Minusinsk	600 (minimum)
	Till Katsch[inska] domen ¹⁷⁵⁵	25
	Till Minusinsk	25
	Till Katsch[inska] domen	25
	Till Sagaiska domen	100
	Till gamla Sagaiska domen ¹⁷⁵⁶	25
	Transport	11,231
B8	Till nya Sagaiska domen	25
	Till Koibalska domen ¹⁷⁵⁷	10
	Till Ut	10
	Resor på Kojbal-steppen	120.
	Ifrån Ut till Osnatschennaja	40 v.
	Ifrån Osnats[chennaja] till Schuscha ¹⁷⁵⁸ med omvägar	60
	Till Minusinsk med omvägar	70
	Till Tes ¹⁷⁵⁹	40
	Till Karatus	84.
	Till Nikolajewska guldvaskeriet	150.
	Till China	100?
	Till Karatus	250
	Till Tes med omvägar	120
	Till Minusinsk	40
B9	Till Uibat med omvägar	100
	Till Katschinska domen	40

Resor på Kojbalsteppen	50
Ifrån Lugavskoj ¹⁷⁶⁰ till Schuscha ¹⁷⁶¹	35 ¹⁷⁶²
Till ¹⁷⁶³ Minusinsk	60
Från Minusinsk till Krasnojarsk efter floden med omvägar, vid pass	500
Ifrån Krasnojarsk till Rybinsk	126
Ifrån Rybinsk till öfra Andsha	100
Ifrån Andsha till Tyrbys'	50.
Till Mergenjowa	20
Till öfra Andsha	70.
Till Tyrbys'	50
Till Korastelja ¹⁷⁶⁴	45?
Till Agulik ¹⁷⁶⁵	35
	14,461
❖ B10 ❖ Till Korastelja	35
Till Kansk ¹⁷⁶⁶	70
Till Ustjansk ¹⁷⁶⁷	40
Till Tasejewsk ¹⁷⁶⁸	120
Till Ustjansk	120
Till Ingasch ¹⁷⁶⁹	60
Till NishneUdinsk	259.
Till Irkutsk	490.
Till Tunkinsk ¹⁷⁷⁰	190
Till Irkutsk	190
Resor bakom Bajkal	4308 ³ / ₄
d. ä. ifrån Irkutsk till Njertsch[inska] Central-Verket och d[eri]från tillbaka till Irkutsk på särskilda omvägar	
	sa
förra resan ¹⁷⁷¹	20,443
	11,231
	31,674

- 1760 Lugavskoe is situated at the Enisej at N53°31'18" E91°47'35". (TS)
- 1761 Schuscha || Minusinsk
- 1762 35 || 27
- 1763 Till Minusinsk || Ifrån Minusinsk till
- 1764 Korostelevo is situated at N55°40'18" E95°36'7". (TS)
- 1765 Agul is on the river of the same name at N55°30'9" E95°53'33". (TS)
- 1766 Kansk is situated on the River Kan at N56°12'36" E95°43'3". (TS)
- 1767 Ustjansk is situated at N56°31'22" E96°1'23". (TS)
- 1768 Taseevo is situated at N57°12'52" E94°53'35". (TS)
- 1769 Nižnij Ingaš is situated at N56°12'3" E96°30'42". (TS)
- 1770 Tunka is situated at N51°44'25" E102°32'48". The centre of the duma was situated in the *ulus* of Torskoe. Мамышева 2009: 187. (TS)
- 1771 In 1841–1844.

- 1772 Governorate centre, present-day capital of Bashkortostan, on the River Belaja, N54°43'31" E55°56'30". In his letter to Rabbe, Dec. 2/14, 1848, Castrén states that he is going to travel from Omsk, where the River Om joins the Irtyš, N54°59'0" E73°22'0", to Moscow via Petropavlovsk, Zlatoust, Ufa and Kazan'. Zlatoust is located north-east of Novosibirsk at N55°15'37" E84°8'44". See also Castrén's letter to Sjögren, 21 Dec. 1848/1 Jan. 1849, both published in the volume of letters in this series. (TS)
- 1773 *Tre* || 1. *Twå* || 2. 3
- 1774 A list of hunting arrows purchased by Castrén, subsequently lost. See Castrén's letter to Sjögren, 5/17 March 1846 in the volume of letters.
- 1775 *Twå björnpilar* || 1 Sobel-pil
- 1776 *Fogel-pil* || And[-pil]
- 1777 These items have not been found. Lehtinen, I., 2017: 104–105.

✠ B11 ✠	Ifr[ån] Irkutsk till P[eters]burg öfver Ufa ¹⁷⁷²	6116
	Till H[elsing]fors	<u>415</u>
		6,531
		<u>+ 20,443</u>
		26,974
	Andra resan	26,974
	Första resan	<u>11,231</u>
		38,205

- ✠ B14 ✠
- № 1. *Tre*¹⁷⁷³ *wanl[iga]* wildjur-pilar i s[yinner]-het ren-pilar¹⁷⁷⁴
- № 2 *Twå*¹⁷⁷⁵ *björnpilar* (fara djupt in och hafva hvassa hullingar)
- № 3. 1 *Fogel-pil*¹⁷⁷⁶
- № 4 En pil för Samosträlets, i s[yinner]het för uttrar,
- № 5 En D[it]o, med ett snöre, som fästes wid bågsträngen, så att uttern måste draga bågen efter sig.
- № 6. *Twå wanl[iga]* djur (i s[yinner]het ren-pilar) i Tomska Guvern[ementet]¹⁷⁷⁷

Appendix 27.1

---

*Parabel*¹⁷⁷⁸

Oštj[akerna] hafva hästar och kor på 70 veršt från mynningen – Högre upp med hundar, kor finnas icke – Ryska stugor med ugn öfverallt. Wid sina winter[-]fängen¹⁷⁷⁹ hafva de små jurt af träd med spis (чубалъ). Fiska¹⁷⁸⁰ om sommaren på olika st[ällen] och bo i näfver-jurt. På parabel och dess bifloder höga berg, en bergs-sträckn[in]g.

Obs. Här se wi, hvad förr eller sednare inträffar wid öfra Ob (Jugan), neml[igen] att de Obska¹⁷⁸¹ Oštj[akerna] coloniserat sig wid Ob, men ännu hafva sina vinterfängen vid Parabel, der¹⁷⁸² de jemväl ega em stuga med tshuval¹⁷⁸³. Hvarje eger sitt särsk[ildta] ställe¹⁷⁸⁴, med utsatt rå (bestående i ett qvistadt träd). Dessutom wid Ob hvarje by sitt fiskewatten¹⁷⁸⁵ (gemensamt). Wid Parabel fångas sobel, räf, ekorre, ren, björn, elg.

Obs. Wid Ob – familjer –

'Cai, en flod, wid Togor, från Barab[inzka] kärren

---

d 7. Bref till Rabbe, Tengström¹⁷⁸⁶, Collan¹⁷⁸⁷, Lönnrot

- 1778 A loose sheet in the diary SLSA 1185.
 1779 winter-/fängen
 1780 *Fiska* || Fara
 1781 *Obska* || Parabelska
 1782 *der* || med
 1783 For a picture of a *čuval*, see Гемыев & al. 2005: 102. (TS)
 1784 From here until the end of the next sentence as well as the beginning of the list of families on the Ob' on another loose sheet.
 1785 fiske-/watten
 1786 Most probably to Johan Robert Tengström.
 1787 Fabian Collan (1817–1851), teacher of history in the secondary school of Kuopio, later Lecturer in Philosophy at the University of Helsinki, active participant in the pro-Finnish movement. Luukkanen 2000. (TS)

- 1788 The mscr KK Coll. 539.31.2 (Varia 6.2), p. 95–336, was probably bound from notebooks, the size of which is ca. 11 x 18 cm. In the library, the diary was titled *Reseanteckningar 1847*, although it consists almost exclusively of notes from 1846. No travel diary by Castrén from the autumn of 1845 to the spring of 1846 has been preserved.
- 1789 The number of the notebook. It is not sure whether this numbering is by Castrén's own hand or of a later date.
- 1790 Versts travelled by Castrén as far as Turuxansk. Cf. the distances at the end of the previous travel diary (p. 1122 in this volume), where the total is 436 versts more than here. The most notable difference is 408 versts between Helsinki and Tobol'sk.
- 1791 вода [...] ярахъ || весной на ярахъ вода

28

[Reseanteckningar]

❖ 95 ❖

*Jenisej*¹⁷⁸⁸

№ 1789

3007

862

740

474

552

338

5973

200

1084

7257¹⁷⁹⁰

❖ 96 ❖

1831. strök isen på Jenisei den 28 Apr[il]

❖ 97 ❖

[–] 18/30 Maj [1846] afreste från Jeniseisk.

– Regn, åska och storm.

– Nejden war lågländt, stränderna å ömse sidor af floden ovanligt låga. Man såg så väl branta stränder, som långsluttande, de förra leriga de sednare uppfyllda med liten knappersten. Det sades, att wid sommarwattenet stranden öfverallt wore låg (вода весной на ярахъ¹⁷⁹¹). Floodens grund öfverallt stenig.

– Пески äro sällsynta.

— Flodens¹⁷⁹² bredd wid wattnets sommarstånd uppgafs till 1 och 1 ½ verst; nu var den 2–3 verst bred.

— Bland trädslag: *talnik* merendels närmast stranden och på sterila ställen barrskog; *gran*, tall, *furu*, *пихта*, barkträd, ceder, björk, asp, hägg, rönn etc.

❖ 98 ❖ — Fiskafänget är wid Jenis[ei] ej särdeles gynnande. Här finnes ej tjenliga notställen, inga *пески*, stora stenar i flodbottnet¹⁷⁹³; flodens stridhet är äfven hinderlig för notdräkten. Dessutom uppehåller sig fisken gerna i *ямы* och sådana finnas ej. Derföre fiskas här mest med krok (långref¹⁷⁹⁴), mindre¹⁷⁹⁵ med not och nät. Jenisei är¹⁷⁹⁶ fattig på grenar (*протоки*), ej heller finnas holmar, och detta är en orsak till fiskafängets¹⁷⁹⁷ dålighet. — med små nötter.¹⁷⁹⁸

— Boskapsskötseln är ringa, ty *pesten*¹⁷⁹⁹ är så härjande, att man i stora¹⁸⁰⁰ byar skulle¹⁸⁰¹ knappast [finna] en enda ko. Korna störta med den snabbhet, att en person, som om morgonen med fröjd betraktat sin rika hjord, om aftonen ej äger en enda vid lifvet.

❖ 99 ❖ [—] Åkerbruket är mycket lönande och jorden så fet, att den ej behöfver gödas. Men wid sjelfva floden sår man endast hafra och trädgårds-saker, och de egentliga råg- samt kornfälten äro ofta¹⁸⁰² belägna 40–60 verst ifrån byarna. Orsaken¹⁸⁰³ [är] den, att stränderna dels öfversvämmas dels¹⁸⁰⁴ bestå af kärr och dels tjock barrskog.

— Man svedjar så wäl åker- som ängsfält.

— Wattnet stiger i Jenisei ända till sl[utet] af Maj l. början af Junii, sänker sig derpå, och stiger andra g[ån]gen kring Petri och Pauli dag, då snön i bergsbygden bortsmälter.

- 1792 *Flodens* || Bland
 1793 flod-/bottnet
 1794 lång-/ref
 1795 *mindre* || af
 1796 *är* || war
 1797 fiska-/fängets
 1798 It is unclear where these three words actually belong.
 1799 *pesten* || bos[kapen]
 1800 *stora* || flera ~
 1801 *skulle* [...] [*finna*] || ofta ej finner || Mscr: skulle knappast finner
 1802 *ofta* [...] *verst* || belägna wid
 1803 *Orsaken* || 1. Man || 2. <---->
 1804 *dels* || samt

- 1805 Ust'-Kem' is on the Enisej at N58°32'22" E92°3'37". NB. Cast-rén wrote *Усть* in Cyrillic and *Kem* in Latin script. (TS)
- 1806 Enisejsk.
- 1807 The River Kem' discharges into the Enisej at N58°31'4" E92°5'44". (TS)
- 1808 synes [...] bergssträckning || widtager ð en
- 1809 Pages are missing here.
- 1810 Inzyrevo at the mouth of the River Inzyrevka, at N62°9'29" E89°5'52". (TS)
- 1811 каменная || полская

- ❖ 100 ❖ [–] *Усть-Кем*¹⁸⁰⁵ – en liten by med kyrka 12 verst från staden¹⁸⁰⁶.
[–] *Kem*¹⁸⁰⁷ är en liten flod befolkad med blott Ryssar.
– Slättlandet fortgår till trakten af *Bashenowa*, på andra sidan om denna synes¹⁸⁰⁸ på högra stranden en betydlig bergssträckning, (камень), hvarå äfven klippor скалы wisa sig.
– I trakten af Jeniseisk ser man byar å ömse sidor af floden; men längre fram finner man dem blott å venstra allt intill¹⁸⁰⁹
- ❖ 101 ❖ [–] Antsiferovska vološten eger 1599 revis[ion] m[an]k[ön]:
[–] Vološten börjas wid Ust-Kem och sträcker sig till Inserowo¹⁸¹⁰, зимовье, innef[attar] i längd 600 verst.
– Åkerbruket går Jeniseisk blott till wid Nasimova.
– I Antsif[erovska]-vološten besås knappt 1000 desjat[iner] jord.
– Med *polui* förstår man flodgrenar, som bildas om våren af öfversvämningen.
– Högra sidan af Jeniseisk heter каменная¹⁸¹¹, venstra: полская.
– På venstra sidan af floden finnas wid stranden wackra ängsfält och betesmarker – талникъ osv.
- ❖ 102 ❖ [–] Wid stränderna stodo öfverallt ismassor, hvilka sades blifva beståndande intill Petrow-день
– Att fiska med not ute på floden bär sig ej, emedan stora stenar ligga i bottnet. Patande wore här lämpligt.
– Njelma och muksun sades ej stiga ofvanom Podkamennaja Tunguska, men väl ossetr och sterläd.

– Bergen på högra stranden äro m[yc]k[e]t steniga och innehålla på sina st[ällen] klippor.

– Emellan Jenisej och Antisy¹⁸¹² anmärkte jag blott tre holmar – men blott:

– En egentlig gren (протока) och äfven denna endast tre verst lång. Den k[al]l[a]s¹⁸¹³ заостровка och holmen samt byn Подмечово¹⁸¹⁴, en by, som tillförene säges hafva tillhört Pomeštsnikar. Belägen 15 verst ifrån staden Jeniseisk.

– Stantsi funnos ej emellan Antsif[erova] och Jeniseisk.

❖ 103 ❖ 1. Maj¹⁸¹⁵ blommade anemone nemorosa¹⁸¹⁶

– 18. M[aj] såg jag viola tricolor¹⁸¹⁷, anchusa officinalis¹⁸¹⁸, stellularier,

❖ 104 ❖ 19 Maj [g. st.] i Antsifer[ova]

20 [Maj g. st.] Ifr[ån] Antsiferowa

*Ostj[akiska]*¹⁸¹⁹

Jenisej = *Xuk* (Ha-huk)
Подк Тунг = *Xol*. (Hä-Hol)
Kas = Xooses.

Sym = Sym

Pit = Fit

Dögedjeng, *Dö-ge*t = Juraki¹⁸²⁰

Fomba = Funjus

Fombang Pl[uralis]

Xanas-Ket, Ostjak[iska]

Tymdjeng = <J>ogotfel, en slägt af Ostj[aker] (Tymde-ge<t>)

Diskat, -<f[og]> en an[nan]

❖ 105 ❖ *Šal-fog*

*Ugat-f[og]*¹⁸²¹ = *Tjipkanop-fog*

(*Tjipkan*, <ojar>¹⁸²² Tung[usiska])

Imlják-fog

1812 Castrén most probably means Anciferovo.

1813 In the ms cr from here to the end of the paragraph as an addition on the next page.

1814 Podtësovo is situated at N58°36'1" E92°5'25". (TS)

1815 This should probably be *Juni*, cf. day of departure from Enisejsk.

1816 Wood anemone. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kukkakasvit/wood-anemone>. (TS)

1817 Wild pansy. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kukkakasvit/wild-pansy>. (TS)

1818 Alkanet. Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kukkakasvit/alkanet>. (TS)

1819 Here, the Kets of the River Enisej and its surroundings without no surviving linguistic relatives after extinction of the Kott, Arin etc. Unesco Red Book, http://www.helsinki.fi/~tasalmin/nasia_report.html#Ket; Endangered Languages of Indigenous Peoples of Siberia, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/languages/ket.shtml>. (TS)

1820 The Nenets.

1821 *Ugat-f.* || Tji[pkanop-fog]

1822 <ojar> || zobel

- 1823 The River Pit discharges into the Enisej at N59°1'24" E91°41'49". (TS)
- 1824 Both villages were situated between Anciferovo and Ust'-Pit. (TS)
- 1825 Ust'-Pit at N58°59'1" E91°45'31". (TS)

— Fiska med nät och ljuster i Pit¹⁸²³.
 — Jaga i aflägsna skogar och föra tält med sig.
 — Förde Guldsökares varor för 7 ½ Rub[el] pudat – (1 ½ – 2 ½ Rub.) på Pit.

— Ošt[jaker] De Symiska Oštj[akerna] bo vid Sym, Kas, (Podk[amennaja] Tunguska) och Pit, Dubc'es

— alldeles s[amma] kläder och stöflor (pimy) såsom hos Oštj[akerna]

❖ 106 ❖ Kas, 4 dagsresor till källorna på ett kärr.
 Sym fr[ån] widstr[äckt] kärr

— Oštj[akerne] bära hårflätor och klippa ej sitt hår.

Ifrån Antsif[erova] framåt upphör камень; stränderna äro låga å ömse sidor af floden; m[yc]k[e]t vilda och skogbevuxna. Löf- och barrträd frodas tillf[älligtvis] på h[var]dera sidan.

Toroskova, 8 v[erst]

Пятница, 9 v[erst]¹⁸²⁴ med kyrka, gemensam för Antsiferowa och andra byar ända till Nasimovo.

Усть-Питская (på högra sidan)¹⁸²⁵

Gurina, station --

❖ 107 ❖

[–] Oštjak[er] smida sjelfva alla sina verktyg.

– Bära skjortor.

– Hos qvinnor ser man jemte vanl[iga] parki¹⁸²⁶ äfven harskinnspelesar öfverdragna¹⁸²⁷ med <m[ån]gbrokigt> kläde.

– Håret svart l mörkt, ögonen id[em], kinderna breda – Soml[iga] äro alld[eles] ljuslätta

– Ej så svarta och vilda som Samoj[ederne] – n[å]g[o]t humaniserade så, <att> sitt yttre som inre väsen, bära skjortor, byxor, <----> och parki.

– En stark¹⁸²⁸, kraftfull man begråter sin bror, liks[om] ett litet barn – Af hans 22 stamförwandter finnes ingen enda vid lifvet, önskar sig döden.

*Kalym*¹⁸²⁹ – 100–300¹⁸³⁰ Rub[el]

På Kamen finnas zoblar.

❖ 108 ❖ *Baraban*¹⁸³¹

5 kvarter i längd, 3 i bredd

½ qw hög

– På inre sidan jernstickor¹⁸³², jernskifvor, som skramla

– Trumpinnen flat, af renhorn l. träd, belagd med björntass på ena sidan.

– Sången har s[am]ma melodie som annorstädes

– Jern-svanor och roгаръ äro fästade vid de tunna jernstickorna

– Ett jernkors i midten af trumman.

1826 *Parka* or *anorak*, a coat with a hood. Wikipedia, <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Parka>. (TS)

1827 *öfverdragna* || beklädda

1828 *stark* || fet

1829 Bride tax.

1830 100–300 || 140

1831 Drum, here obviously a shaman's drum.

1832 *jernstickor* || <remmar>

- 1833 *Ofvanpå* || Utvändigt
 1834 *Fören* || Spets[ig]
 1835 Ostjatskaja is situated at
 N59°11'19" E91°19'16". (TS)
 1836 Kolmogorovo is situated at
 N59°15'37" E91°19'0". (TS)
 1837 Ponomarëva is situated at
 N59°20'28" E91°11'44". (TS)

❖ 109

Ostj[akerne] förfärdiga stora båtar, dragande [ ] pud, gjorda likasom lådor, med platta botten och vertikala väggar. De äro m[yc[k[e]t lätta ❖ och begagnas med fördel på de grunda floderna. Ofvanpå¹⁸³³ äro de betäckta med näfver. De dickas med mossan. Fören¹⁸³⁴ lång och spetsig, aktern trubbig.

Kopporna hafva anställt en stor ödeläggelse bland Ostj[aker].

❖ 110 ❖ *Pit*, 23 verst fr[ån] Antsif[erova] = 91 fr[ån] Jenis[eisk].

---

ifr[ån] Gurina till Savinova – 3
 > till Ostjatskaja¹⁸³⁵ – 2
 Kolmogorowa¹⁸³⁶ – 9
 Ponomarjowa¹⁸³⁷ – 14

1. En liten protok (1 verst vid Savinowo) på venstra sidan.
2. Emellan Kolmogor och Ponomarjewa en protok af 8 verst på högra sidan.

– Njelma finnas i ringa m[än]gd ofvanom Nasimovo, muksun ej –

– Den högra stranden bergig, stenig, skogsbevuxet – den venstra lägre – mera löfträd.

❖ 111 ❖

Den 20 Maj/2 Junii.¹⁸³⁸

[–] Wid Ponomarjewa lefva Tunguser blott 25 veršt ifrån flodstranden på högra sidan – nomadiserande med renar –

– Hafva detta år fångat zoblar i mängd.

– Släpa med renar foror åt Guldsökare –

– Begagnas af dem såsom vägvisare wid guldjagt.

– På¹⁸³⁹ högra sidan stryker åsen dels¹⁸⁴⁰ invid, dels ett st[ycke] ifrån stranden – ej synnerligt hög, ojemn, skogbevuxen.

– Midt emot Ponomarjewa finnes guldsökares kontor; kallas Lopatinskoje selo. Likaså midt emot Nasimowo byn Jermakowoje emedan Jermak war en guldsökare <1>

❖ 112 ❖

– En ihärdig kall nordanwind. Skogen på.

– Emellan Ponomarjewa och Nasimowo en protok af tre veršt.

– Skogen mörknar allt mer och mera löfträden aftaga.

– D 2 Junii 9° [R]¹⁸⁴¹, i wattnet 7°¹⁸⁴² – Pälsen outhärlig.

– Stränderna isfria med anl[edning] af en запоръ, som bildat sig wid¹⁸⁴³

– Nedanom Antsif[erova] sås obetydligt och wid Nasimova upphör allt ? åkerbruk

– Venstra sidan lerig, kärruppfylld, tundrartad; äfven боры.

I Nasim[ova] sås litet, åkrarna 8 veršt från byn –

1838 The date according to the Gregorian calendar should be 1 June here if the date according to the Julian calendar is correct.

Bergstadi: "Den [20 Maj/] 1 Juni e. m. foro vi af ifrån Anzyferova och anlände efter 7 versts färd till byn Toroskova, der vi gjorde ett kort besök hos mina vordna Ostjakiska tolkar, hvilka med den största glädje emottogo oss uti sina torftiga näfvertält. Derifrån begåfvo vi oss till andra jurtor, hvilka stodo 14 verst lägre ned vid floden Pitts utlopp. Der drucko vi vårt thée och trakterade Ostjakerna med bränvin, hvarföre dessa trakterade oss med bäge, pilar och hvar sin lilla näfverkorg, sirad med de allra granaste albarksmålningar. Derpå reste vi oafbrutet genom natten och ankommo kl. 12 följande dagen till byn Nasimova (107 verst nedanom Anzyferova)." Rancken 1884: 111.

1839 På högra || Högra

1840 dels invid || ej långt

1841 Ca. 11° C.

1842 Ca. 9° C.

1843 Castrén left the place-name unwritten and the sentence is thus incomplete.

- 1844 vild-/renar
 1845 Siberian weasel (*Mustela sibirica*), a marten species found in Eastern and Southern Asia. Щипанов 2009. (TS)
 1846 Siberian chipmunk (*Eutamias/Tamias sibiricus*) is the only chipmunk species found in Eurasia. Щипанов 2006. (TS)
 1847 Castrén probably means the River Kija discharging into the Enisej from the right (north-east) between Šišmarevo and Ostjatskaja, N59°8'51" E91°29'32". (TS)
 1848 At least today, there is no river called Kis. The River Tis runs into the Enisej from the right (east) slightly under Nazimovo at N59°32'55" E90°54'26", which makes it probable that the river Castrén means here is indeed the Tis. Cf. p. 873. (TS)
 1849 Sergeev is situated at N59°39'52" E90°50'26". (TS)
 1850 Beloe Island is situated at present-day Novonazimovo at N59°33'36" E90°51'11". (TS)
 1851 Elovj Island is situated at N59°36'48" E90°50'7". (TS)
 1852 *Flodbrädden* || Stran[den]
 1853 *och* || i s[yinner]het
 1854 *det* || allva[ret]

☞ 113 ☞ *Zobel*n finnes på hvardera sidan, mera på den högra

Räfvar litet på h[var]dera sidan

Elgar alldeles ej, vild[-]renar¹⁸⁴⁴ föga, emedan snön är djup.

Ekorrar, *hermelin* (колонокъ¹⁸⁴⁵ och бурун-дукъ¹⁸⁴⁶ säljas för 1. kop[ek])

[—] Ekorren finnes mer eller mindre talrikt i s[am]ma mon, som orten är rik på чишки (nötter af ceder, gran, tall, пихта).

— Ekorren upphåller sig i större mängd på högra sidan, emedan denna innehåller mera barrskog, den venstra är kärruppfylld och rikare på löfskog

☞ 114 ☞ *Kij*¹⁸⁴⁷ wid Savinowo, dess mynning 8 verst nordligare.

Kis (ej Tis)¹⁸⁴⁸ litet nedanom Nasimowo 200 verst lång.

— Emellan Nasimova och Sergejew¹⁸⁴⁹ finnas tvenne protoker, den ena öfra 1 ½ v[er]st, den sednare nedra 8 v[er]st lång. Holmen, bildad af den förra k[al]l[a]s Бълоє¹⁸⁵⁰, af den sednare *Еловое*¹⁸⁵¹.

— Flodbrädden¹⁸⁵² (яры) äro vanl[igen] leriga, här och der sandiga. De långsluttande stränderna äro fulla af liten knappersten.

☞ 115 ☞ Jenisei är en stor och majestätisk flod; dess vidsträckta fjärdar erbjuda en imponant anblick, som förhöjes af flodens bergiga char[acter] ☞ och¹⁸⁵³ dunkla allvarsamma skogarna på flodens högra sida, medan åter löfskogarna på den vänstra lik en gläddig maka skingra det¹⁸⁵⁴ dystera allvaret på den högra.

Det oaktadt lider natur af en vild enformighet. Nejden¹⁸⁵⁵ är öfverfull på föremål, men dessa äro fullt enahanda och deras åskådande väcker hos den resande en tomhet etc.

Gökens galande, gässens skri, kajor och änder – Tranor.

– Wid *Sergejewa* tilltaga bergen i höjd.

Marken grå, träden utan löf.

❖ 116 ❖ [–] Emellan *Sergejewa* och *Schadrina*¹⁸⁵⁶ (cykswatka) två¹⁸⁵⁷ större holmar af 2 verst i längd och 1 mindre – alla på venstra sidan –

– Tranorna höllo¹⁸⁵⁸ wid sol-nedg[ån]gen dyst-ra serenader

– Åsen tilltar i höjd –

[–] Emellan *Sergejewa* och *Schadrina* susade skummande bäckar, som störtade sig utför berget.

– Dessutom såg man öfverallt på höjderna fåror af uttorkade bäckar.

– Wid *Schadrina* en *Казовская* protok holme af 7 verst på venstra¹⁸⁵⁹ sidan.¹⁸⁶⁰

Ifrån *Schadrina* till *Kas*¹⁸⁶¹ 5. verst –

Fl[oden] *Kas* utfaller i *Казовская протока* (7 verst lång).

– De *Kasowska Ostj[akerne]* lefva om sommaren vid *Jermakowo*¹⁸⁶² såsom¹⁸⁶³ formän; soml[iga] stadna der äfven om vintern och jaga på¹⁸⁶⁴ den högra sidan, andra ❖ nomadisera vid *Kas*.

❖ 117

– Förr funnos wid *Kas* m[yc]k[e]t betydligt *Ostj[aker]*; nu hafva de minskats, så att siesta vinter endast två familjer voro här bosatta.

1855 *Nejden* är || Ehuru
1856 *Nižnešadrino* is situated at N59°55'0" E90°39'0". (TS)

1857 två || bl en

1858 *höllo* || på aftonen

1859 *venstra* || högra

1860 The *protok* (branch) of the river begins immediately north of *Nižnešadrino*. (TS)

1861 The River *Kas* runs into the *Enisej* from the left (west) at N59°57'43" E90°35'47". (TS)

1862 The *Ermakovo* that *Castrén* means here was situated slightly south of *Vorogovo*, cf. its distance from *Jarcevo* as given below. (TS)

1863 *såsom* || och

1864 *på* || der

- 1865 *куря* || om vintern
 1866 Common rudd (*Scardinius erythrophthalmus*). Luontoportti, <http://www.luontoportti.com/suomi/en/kalat/rudd>. (TS)
 1867 <*jels*>. || ~ ¶ – Somliga fånga omkr[ing] Petrow день i Jeniss[ei].
 1868 Mscr: Schard.
 1869 bergs-/kullar
 1870 oerhörda kärr || kärr
 1871 efter Iwanow-день || om hösten
 1872 Midsummer Day, June 24/July 6. (TS)
 1873 fångas || pläg[as]
 1874 saschen || verst
 1875 utloppet – || ~ ¶ om våren öfv[er]

– För öfrigt äro Ostj[akerne] ej fästade wid n[å]g[o]n best[äm]d flod, utan nomadisera vid Kas, Sym, Pit, Подкам[енная] Тунг[уска] (– stundom och till Ket) –

– De Kaska Ostj[akerne] fånga mest i sjöar och *куря*¹⁸⁶⁵, i s[ynner]het om vintern. Sjöar finnas i m[än]gd. Fisk: gädda, abborre, *copora*¹⁸⁶⁶, girs (ej lake, sterläd, ossetra), <*jels*>.¹⁸⁶⁷

❖ 118 ❖ [–] [Schadrina]¹⁸⁶⁸ ett vackert st[älle] – protok – höga bergskullar¹⁸⁶⁹ –,

[–] Men oerhörda¹⁸⁷⁰ kärr 1 v[er]st] från byn – Ej jord till åkerbruk.

– Wid Schadrina fångas njelma efter¹⁸⁷¹ Iwanow-день¹⁸⁷². Högre upp fångas¹⁸⁷³ den ej – .

– Kas är m[yc]k[e]t grund, ofta mindre än 1 arschin, båtarna dragas derå; om sommaren är dess bredd 10 saschen¹⁸⁷⁴ vid utloppet.

[–] är så grund, att den kan öfvervadas vid själva utloppet –¹⁸⁷⁵

❖ 119 ❖ Den venstra sidan af Jenisej är full med sjöar.

Wid Schadrina börjas fångsten af njelma med stora (150) famn. långa nätter efter Iwanow-день – 5 pers[oner] om en not –

Sterläd och Ossetra har dessförinnan stigit upp för floden och fångas i förbif[ar]ten med nät –

Ossetra och sterl[äd] gå ifrån Öfra Tung[uska] om våren utför elfven och återwänder wid Ильинъ-день. Fångas h[var]dera tiden med nät, äfven om hösten, emedan höbergningen ej ger tid till notdrägt.

Muksun är sällsynt

Njelma stiger från hafvet.

❖ 120 ❖

<-> Junii¹⁸⁷⁶

Серебрянниково – 14 verst

Ярцово¹⁸⁷⁷ – 31

På dessa st[ällen] fiskas ej med stora nätter (af brißt på tje[n]l[iga] notställen) d. ä. njelma fångas alls ej.

Med nät (150 famnar långa) fångas sterläd och mindre ossetra –

Begge fångas och med krok om hösten, då de stiga uppför elfven, men ej om våren (vig högt watten)

[–] Поплавны är ett slags nät för blott ossetr. – ett slags nät, hvarmed¹⁸⁷⁸ man far utför floden i två båtar – motsvarande Finn[arne]s kullet. Dermed fångas om ❖ höst och vår.

❖ 121

[–] Med not fångar man endast småfisk: *harjus*, *сигы*¹⁸⁷⁹, *тузуны*, abborre, gädda, lake, елецъ, чебаки, girs, *пескаръ*,

– Jagten är föga lönande

Пасъ – räfgiller¹⁸⁸⁰.

Плашка, har-, ekorr fånge (göres i skogen).

Омнjet, *Омёт*, nät, hvarmed soblar fångas.

– Elgar finnas, wildren föga.

– Potäter, rofvor, murrot, lök ännu i Jartsowa.

– Ifrån Jartsowa färdas man till Jermakowo (100 v[erst]) för att köpa foror.

❖ 122

– Hästar hållas 10 och derut ❖ öfver; kor 10 och derunder.

– Wid Jartsowa finnes en liten holme.

– Jenisej är wid Jartsowa 2 verst bred om våren, 1 verst br[ed] om sommaren.¹⁸⁸¹

1876 The date is covered by an ink stain. According to Bergstadi, 22 May/3 June. Rancken 1884: 111.

1877 Jarcevo is situated at N60°14'51" E90°13'27". (TS)

1878 *hvarmed man far* || 1. som || 2. hvarmed man fiskar så wäl

1879 *Coregonus* sp.

1880 *räfgiller* || ~ = lada

1881 Castrén marked a place for an additional remark under this line, but no addition can be found.

- 1882 *Nishnaja* || *Ostjaker* wid *Sym* ¶ ~
 1883 *Kamen* || Podk[amennaja] Tun-
 guska
 1884 *Tungg.* || Ostj[akerne]
 1885 *Tym* || *Sym*
 1886 *under* || em
 1887 *fångar* || förföljer

[—] *Nishnaja*¹⁸⁸² *djerevnja* och *Пампушово* – två byar stodo ford[om] vid utloppet af *Sym*, några verst om *Jartsovo*, den förra på venstra, den sednare på högra sidan om *Jenisej*. De beboddes af *Jenis[eiska]* borgare, men hafva l[än]ge sedan varit öde. Inga hus äro synliga.

– Wid *Jartsowo* sås hampa.

– Under hela resan fortfarande nordlig wind och kall wäderlek –

❖ 123 ❖ *Ostjaker* och *Tunguser*

– Ostj[akerne] bo i näfver-tält, Tung[userna] i rentält, båda af s[am]ma form.

– De *Symska* ostj[akerne] äro utan renar, Tung[userne] ega ett ringa antal.

– De *Symska* Ostj[akerne] fiska och jaga på *Sym*, *Kas*, *Dubc'es* och om vintern till *Kamen*¹⁸⁸³ –

– Tung[userna] gå blott till *Dubc'es*.

– Tung[userna] hafva näfver-båtar af 6 sachsens längd, ½ bredd, ½ arsch[in] hög.

– Tung[userna]¹⁸⁸⁴ nomadisera på källorna af *[Sym]*¹⁸⁸⁵, Ostj[akerne] lefva lägre ned.

– Tung[userna] hafva aldrig *землянки* men Ostj[aker] uppbygga dem när som hellst under¹⁸⁸⁶ vintern –

– Ostj[akerne] wid *Sym* hafva ej nötter utan nät, krok, mest med sapor (pata) i kurja –

❖ 124 ❖ – Hos Tung[userna] är fiskafänget en bisak, de fånga med krok, nät (som de köpa af *Ryssar* och Ostj[aker])

– Omnet (*Omnjet*) et nät hvarmed man fångar¹⁸⁸⁷ *zobeln*, omringar honom och betäcker nätet nedtill med snö. *Sobeln* förföljes med skidor och fångas när hon lägger sig –

- De Symska Oštj[akerne] och Tung[userne] fånga ej råfvar, Tung[userne] ej heller soblar –
- Ekorrar fångas med bågar skjutande –
- Hvarken Oštj[aker] eller Samojeder hafva sina bešt[äm]da jagst[ällen]¹⁸⁸⁸.
- Tung[userna] beg[a]gna blott bössa båge och <почелма>¹⁸⁸⁹ – ej andra skjutredskap –
- 125 — Oštj[akerne] hade kommit till marknaden med huštrur, barn och hundar – de ämnade ✨ qvarstadna; Tung[userna] hade qvarlemnat sina qvinnor och barn wid renhjorden –
- På *Kis*, Ošt[jakiska] *Tis*, lefva Oštj[aker] sås[om] formän
- Tung[userna] tatuera sig i ansigtet med färg af en вагулникъ (orokomkora) –
- På Sym finnas fyra stammar
1. *Kerno*¹⁸⁹⁰ (Милискинъ)
  2. *Kimál* (Лихатевъ)
  3. *Tanínma* (Silgitjina)
  4. *Tjambá* (Хивѣгинъ) betalar skatt åt Oštj[akisk] Starshina
- Gifta sig ej ur s[am]ma slägt.

Oštj[aker]¹⁸⁹¹

- 126 1. *Ulal-fogatjel* 6 v[id] lif (Uljanow) –
2. *Diskat-fog* (Lebenkoff) På *Pit*.
3. *Haibang-jeng-fog* (Савиновъ) på *Dubчесъ*, betala ✨ skatt åt Symsk[a] Starsch[inan]
4. *Imljak-fog* 2 vid lif (Имляковъ)
5. *Kokser-fog* (Kokserow) bl[ott] 2 wid lif
6. *Foskan* l Uuser-fog. (Userow). 2 vid lif.
7. *Tjepkanop-f.* = Ugat-fog. 3 wid lif
8. *Tumdjeng-fog.* (5 familjer)
- Taga huštrur från skillda ätter.

1888 jagt-/st.

1889 <почелма> || ~ spa

1890 *Kerno* || Milis[kin]

1891 A special volume by a different editor will be published later in this series for the linguistic Ket material collected by Castrén.

- Oštj[akerne] göra båtar af asp, utaf ett träd – liknande en art skida –
- Oštj[akerne] bo om vintern blott några dagar på s[am]ma st[älle].
- Om sommaren längre tid, då man träffar på ett godt <-->
- All fisk torkas.
- Hos Tung[userne] torkas renblod i blåsor –

❖ 127 ❖ *Lomy* finnas i mängd på *Sym* – Uppkomma först af holmar, bildade g[enom] lom.

- Högra stranden боровая, venstra tundraartad –
- Grund, på sin[a] st[ällen] smal, på andra bred, m[yc]ket grund och olämplig för resor –
  - Oštjak-qvinnorna bära skjortor hvita och brokiga med krage
  - De Symiska Oštj[akerne] och Tungus[erne] äro utfattiga, kunna knapt betala sin skatt –
  - I землянка bo numera ej de Symiska Oštj[akerne] utan vanka för fängets skull af och an.

Olikheten emellan Oštj[aker] och Tung[user] i klädedr[äkt], tält, båtar. Oštj[aker] döpta och mera humanis[erade] Tung[user] rikare och förnämre.

❖ 128 ❖ – Dörren i Oštj[akerne]s näfver-tält är *dels*¹⁸⁹² af näfver, *dels* af холатъ

- Tungus[erna] gifva i kal[ym] i <gr.> 20 renar, men bruden återhemtar 10.
- Oštj[akerne] begrafva sina döda i jord, Tung[user] om sommaren i jord, om vintern ofvanpå
- Tung[userna] och Oštj[akerne] bära flikar oklipt, öfre flätor med en stångpiske bakpå hjesan –

– Ostj[akerne]¹⁸⁹³ äro till uts[eende] mera ljuslätta och humaniserade än Tung[user], som äro m[yc]k[e]t mörka

– Ostj[akerne] äro mera godmodiga och ej så listiga, såsom Tung[user]

129 – Ostj[aker] och Tunguser hafva s[am]ma slags Schaman-väsende –

– Ostj[akerne] qvarstadna till en del wid Ust-Sym och fånga ossetra, sterläd i Jenis[ei] ända till Ильин-день¹⁸⁹⁴ –

– Härflätorna hos Tung[user] ombundna med perl band och prydda med perlflätor, försedda med stångpiske

– Dans och bågskjutning.

– Kam (<---gon>) svärtas med en material, som består till hälften af kål, och hälften af kåda. Brännes in med jern

– Ostj[aker] och Tung[user] bära chalater

– Tungus-Furstens list.

– Årorna hafva blad i h[var]dera ändan. Tung[user] sitta midt i båten och handtera den lätta åran i ömse sidor –

130

D 4. Junii [n. st.]

Afreste från Jartsówa.

– Häftig storm – nordlig wind – Stodo stilla för motvind h[e]la dag vid Jurtorna –

Tung[usiska] ord¹⁸⁹⁵

Djuu, jurt.

Awan-ki, Tungus.

<Halasi> <båt>¹⁸⁹⁶

Njunga, Furste.

[ŋ]aal¹⁸⁹⁷, hand.

Dillə, hufvud.

Ongokto, näsa.

Is'a, öga.

1893 *Ostjj. äro* || Ostj[akerne]s uts[eende]

1894 20 July/1 Aug. (TS)

1895 See p. 818–827 for a description of his encounter with the Kets and the Evenkis. He wrote down both the wordlist and the following description of a dance during that event. See also the volume of linguistic Evenki material to be published later in this series.

1896 The words are covered by a stain of dirt.

1897 Mscr: ŋaal.

1898 The word is partly covered by a stain of dirt

<i>Haajah</i> , panna.		' <i>Sulaki</i> , räf –
' <i>Seen'e</i> , öra.		' <i>Sobdon</i> , sobel
<i>Amnga</i> , mun.		<i>Uluki</i> , ekorre.
<i>likta</i> , tand.		<i>Tjipkan</i> , зѣръ
' <i>Cooli</i> , tunga.		So<---->ngo ¹⁸⁹⁸ ,
<i>Hadjón</i> , läpp.		hermelin
<i>Nimngan-kí</i> , hals.		<i>Tj<a>mbun</i> , varg
<i>Tingan</i> , bröst.		<i>Jantaki</i> , filfras
<i>Hikan</i> , id[em]		<i>Momura</i> , and.
' <i>Sogdondro</i> , rygg.		<i>Horoki</i> , tjäder
<i>Hukíta</i> , mage.		<i>Hinuki</i> , hjerp
<i>Hangan</i> , knä.		<i>Helaki</i> , ripa.
<i>Bókan</i> , lår.		<i>Gag</i> , svan.
<i>Mukóta</i> , stuss.		<i>Gus'</i> , örn.
<i>Tjitji</i> , kuk.		<i>Njungnjaki</i> , gås.
<i>Patji</i> , fitta.		<i>Brian</i> , <----->
<i>Giramdra</i> , ben.		<i>Ninakin</i> , hund.
<i>Unjakan</i> , finger,	✠ 132 ✠	<i>Böja</i> , raska.
pekfinger.		<i>Adí</i> , man.
<i>Anjki</i> , tum		<i>Así</i> , huštru,
<i>Njúritta</i> , hår		qvinna.
✠ 131 ✠ <i>Birä</i> , flod.		<i>Huttá</i> , son, дѣвка.
<i>Jenisej</i> , Jenis[ei]		<i>As'átkan</i> , дочь.
<i>Djandr</i> , Oštjak.		<i>Buga</i> , Gud.
<i>Gugda</i> , kulle –		<i>Maalkan</i> , чутсъ.
<i>Uragan</i> , яръ.		<i>Dundra</i> , земля
<i>Moh</i> , träd.		<i>Tukala</i> , sand.
' <i>Caalban</i> , björk.		<i>Muu</i> , vatten.
<i>Asikta</i> , елъ.		<i>Togo</i> , eld.
<i>Djagda</i> , сосна.		' <i>Sigun</i> , sol.
<i>Hula</i> , осина.		<i>Tugs'u</i> , himmel.
<i>ŋaangtэ</i> , пихта.		<i>Oosikta</i> , stjern
<i>Irákta</i> , lärkträd.		<i>Beega</i> , månad.
<i>Taktekan</i> , кедръ.		<i>Innangi</i> , dag.
' <i>Seekta</i> , талникъ.		<i>Dolboni</i> , natt –
<i>Murin</i> , häst.		<i>Purta</i> , knif.
<i>Bojún</i> , vildren.		<i>Ivanki</i> , yxa.
<i>Oron</i> , tam ren		<i>Djäur</i> , båt.
<i>Bib<ö>j</i> , björn		<i>Tolgoki</i> , nart.

<i>Uliwun</i> , åre.	40 Digindjar
<i>Bår</i> (i), båge.	100 Njamadji
<i>Kotó</i> , пальма.	<i>Aja</i> , god.
<i>Pis'al</i> , bössa.	<i>Aru</i> , ond
<i>Oldro</i> , fisk.	<i>Hagdinga</i> , stor.
<i>Jəka</i> , abborre.	<i>Huli</i> , liten
<i>Gútkan</i> , gädga	' <i>Saar</i> , tobak.
<i>Panúja</i> , sterläd.	<i>Irag's'a</i> ¹⁹⁰⁰ , <hund> ¹⁹⁰¹
<i>Tanu</i> , ossetra	<i>Tikikta</i> , hud på kropp
<i>Pejúc'an</i> , чаванъ ¹⁸⁹⁹	' <i>Suun</i> , парка.
1. Umokón.	<i>Aavun</i> , mössa.
2. Djuuri	<i>Unta</i> , сапоги
3. Ilan	<i>Hís'a</i> , sten.
4. Digin	<i>Gantjá</i> , pipa.
5. Tunngä.	<i>Oroktu</i> , gräs –
❖ 133 ❖ 6. Njiu'un	<i>Amutj</i> , sjö
7. Nadán	<L> <i>akaka</i> , holme –
8. Djarkun	<i>Usí</i> , берёвка.
9. Ijagīn	<i>Talchana</i> ¹⁹⁰² , mjöl.
10. Djaan	<i>Uldra</i> , kött
11. Umokóndji, Hallaka	' <i>Ság'se</i> , blod.
12. Djurdji hal.	<i>Ukun mi</i> , mjölk
13. Ilandji hal.	<i>Umakta</i> , ägg.
20. <i>Djurdjar</i>	' <i>Sangar</i> , håll.
30 Ilandjar	<i>Huttakan</i> , säck

❖ 134 ❖ Dans
 Njoole, njoole etc.
 Kaanake, kaanake
 <Je>

En ringdans – hålla h[var]d[e]ra armen¹⁹⁰³,
 höja h[var]d[e]ra – en wiss harmonie

Jech ur

Noldi jekor

1899 *чаванъ* || елець
 1900 Castrén wrote the letter э above
 the first *a*: Irəgs'a.
 1901 <hund> || <----->
 1902 Castrén wrote the letter э above
 the third *a*: Talchanə.
 1903 *armen* || handen

- 1904 *Nb* || ~ ¶ Tung[user] vill hafva
 1905 The words *söker han... med i dansen* are at the upper edge of the page. The words *Nb: Tung vill hafva alla* were marked with **x** to be added somewhere and seem to belong here.
 1906 *Ofvanom* || Wid
 1907 *stryker [...]* versts || 1. är Jenisej en böjn[in]g åt vester, men åsen stryker || 2. stryker åsen rakt fram och på ett betydligt
 1908 Nikulino is situated at N60°24'23" E90°4'41". (TS)
 1909 (*något*) || vid
 1910 Tankovo at N60°41'49" E89°58'27". (TS)

Nb¹⁹⁰⁴

Jechur jechur jechur ja
 Njaldi jeko njaldi jeko,
 njaldi jeko njaldi ja

Uti Oštj[akernes] och Tung[userna]s dans utvecklar sig ett visst behag och melodien utmärkt behaglig –

– wig och lätt små rörelser

– Tungusen är en sprätt i sin frack Oštj[aken] tungrodd.

– Båtar flata i bottnet, de Oštj[akiska] spetsiga (gjorda af asp)

[–] Tungusen sprättar med glasperlor, gehäng och
 – En Tung[us] štretar emot och vill ej dansa, men då jag fattar h[ono]m i armen söker han med all makt draga mig med i dansen¹⁹⁰⁵

☞ 135 ☞ – Ofvanom¹⁹⁰⁶ Symflodens utlopp stryker¹⁹⁰⁷ åsen på 10 versts afstånd efter floden. Efter 40 v[eršt] återtar floden sin riktning och löper längsefter åsen[,] 6 veršt ofvanom Mikulin¹⁹⁰⁸, kommer åsen åter till floden, löper derpå 2 v[eršt] efter floden, aflägsnar sig åter 10 v[eršt] ifr[ån] stranden, löper så 37 veršt, kommer till stranden (*något*)¹⁹⁰⁹ 3 veršt ofvanom Tonkova¹⁹¹⁰, aflägsnar sig åter 4 v[eršt] nedanom Tonkova, och går så 24 veršt litet (2 veršt) på sidan, förenar sig med floden och fortgår så ända till Tunguska l[än]g[s]med floden

Nb. Åsen går rakt, men floden böjer sig –

☞ 136 ☞ Obs

ifrån Antsiferowa till Ponomarjewa synes ej åsen

Tranor om aftonen

5 Junii [n. st.].

[–] I *Mikulina*¹⁹¹¹ fångas njelma med stora nöter –

- Köra foror åt guldsökare –
- Odlas potäter, rofvor etc –
- Wid *Mikulina* en liten, liten holme

Wid *Tonkowa* fångas ej njelma – en liten, dålig by. Här bor dock en förmögen handlande –

Byarna *Symsk*, *Kask*, *Pitsk* etc, som på den *Posnikowska* chartan blifvit upptagna finnas ej, utan äro så kallade *uprawi*, som bestå af nomadiserande infödingar –

☞ 137

Kyrkor: I *Ystkem*, *Pjatnitsa*¹⁹¹², *Nasimovo*, *Jartso-wa*, *Worogówo*¹⁹¹³.

Nedanom *Tonkowa* stora ismassor öfwerallt wid stränderna –

Åsen stryker 1–2 verst ifr[ån] stranden.

– Stränderna wid *Jenis[ei]* äga en *яръ* (brant strand), men wattnet står d[er]wid endast under öfversvämnings-tiden; när fl[oden] sänker sig ser man öfverallt längsluttande, med små klapperstenar fyllda stränder –

– Ju lägre ned utför floden, dess mera barrskog, dess mindre löfträd.

– Wid *Tonkowa*: gran, tall, björk, lärkträd, *пихта*, *кедръ*, asp, talnik, etc.

☞ 138 ☞ Fisk: ossetr, sterläd, njelma, muksun, omyl, de två sistn[ämnda] i ringa m[än]gd (*sill*, ej), gädda, taimen, abbore (*чебакъ*, ej), елечъ, haḡjus, язъ, тигуны, <сиги>, girs etc.¹⁹¹⁴

- 1911 *Mikulina* || ~ och *Tonkowa*
 1912 *Pjatnica* is situated at N58°53'39" E91°41'44". (TS)
 1913 *Vorogovo* is situated at N61°2'0" E89°37'7". (TS)
 1914 etc. || ~, карасъ, лень

- 1915 *i* || *wid*
 1916 Osinovo is situated at ca. N61°23' E89°45', but the river Osinovka runs into the Enisej from the right at N61°59'48" E89°14'44". (TS)
 1917 13 || 10 – Castrén also wrote 4 above 3.
 1918 *Wågen* || *Det*
 1919 *Fiskarna fara* || *Äfven simm[a]*
 1920 *med* || *wid*

Wid Tonkowa: *ej sill, ej чебакъ* (i¹⁹¹⁵ hela Jenisej).

Karas och *ленъ* i sjöar; *ej* i Jenisei –

– På närvarande årstid war Jenisej på sina st[äl-
 len] 3–4 verst bred max –

– Kall vind – pälsen outhärlig

– 10 verst ofvanom Sotina, (emellan Sot[ina]
 och Tonkowa vid bäcken Tugowóe widgar sig
 Jenisei till en ansenlig fjärd, som med m[ån]ga
 uddar fortgår ända till Осиново¹⁹¹⁶. Fjärden
 börjar 13¹⁹¹⁷ verst ofvanom mynningen af *Dub-
 c'es*. Smalnar vid *Sotina*.

139

(*Wågen*¹⁹¹⁸ svallar emot de wid stranden upp-
 stäplade ismassorna, tranorna skrika, för ögat
 synes rundt omkring en mörk oregelb[unden]
 skog; ismassor nedramla och gifva ett doft ljud,
 som liknar ett i fjerran afskjutet kanonskott).

– *Поплавны*, 120–150 saschen utkastas ur två
 båtar, som simma utför floden med nätet emel-
 lan sig. Nu far äfven fisken utför floden, men
 den simmar med hufvudet emot wattenet och
 m[yc]k[e]t långsamt, slår i wattenet på mjuka
 ställen, i gropar och andra lugna platser. *Fiskar-
 na*¹⁹¹⁹ fara snabbare utför floden, och upphin-
 na och fånga fisken (ossetra och sterläd). Nätet
 samlas i båten ute på floden.

140

– Stora stenar midt i floden, hvilka i och för
 flodens strida lopp förderfva noten, i föl-
 je hvaraf man mestadels är tvungen att fiska
 nära till stranden så väl med¹⁹²⁰ not som ock
поплавны –

– Ossetra och sterläd, h[vil]ka s[amman]fattas under den g[emen]samma ben[ämnin]gen красная рыба, återvända om hösten hvar till¹⁹²¹ sin flod.

[–] Obs. De följa häri s[am]ma ekonomie som m[enni]skorna (de nomadiserande) – och deras station¹⁹²² är under vintern Подк[аменная] Тунг[уска]

– Hela vintern bo de i gropar, göra sina små excursioner om dagarna men återvända om natten till samma sin grop –

❖ 141 ❖ [–] Ofvanom Sotina 3 holmar, den 4de litet nedanom midt emot sjelfva byn

– Wid stranden fiskare – äta rå <sprittade> fisk –

– Кто плавётъ

– Torosser ramla den ena efter den andra med förfärligt brak¹⁹²³ ned i floden –

– Sotina en liten ömklig by.

– Tre verst nedanom Sotina¹⁹²⁴ utfaller i Jenis[ei] Dub'ces; wid dess mynning stodo 6 Ostjak jur

Ostjaker

[–] Wid mynningen af Dubc'es stodo 6 tält; fånga красная рыба i Jenisej intill Ильинь-день, då de fara uppför sin egen flod (Dubc'es), som är fiskrik (taimen, gädda, abborre etc men ❖ 142 ej красн[ая] рыба[]).

– Om vintern irra de kring skogarna на польской сторонѣ, ända till Sym –

– Kalla sig Haibang-Ket –

1921 hvar [...] flod || till den flod som

1922 station || <h>

1923 brak || dân

1924 Sotina || Dubc'es

- 1925 *wid två* || på ett
 1926 *björk-/lund*
 1927 *поплавны* || Ej ~

- Hafva blott små båtar, gjorda af ett träd –
- Steka bröd *wid*¹⁹²⁵ två uppställda stickar –
- Öfra delen af skjortan har annan färg, än den nedra – hos kvinnorna –
- *Dubc'es* Oštj[akiska] *Uma-ses* <---> = Sym –
- Tung[user] finnas ej vid *Dubc'es* –
- 7 душъ vid *Dubc'es* – förr 40.
- Godt, stilla, godmodigt folk, det till char[actere]n Finnar likaste –
- Jurtorna stodo på ett utmärkt wackert ställe på en höjd, med en björklund¹⁹²⁶ i närheten –

- ❖ 143 ❖ [–] *Worogowa* – 20 gårdar – stenkyrka –
- Floden 2 ½ v[erst] bred om sommaren
  - Njelma fångas med 150 famns nötter
  - *поплавны*¹⁹²⁷ – brukas ossetr och
  - sterl[äd] fångas *перемѣтами* och *самоловцами*
  - I *Vorogowa* sås ännu korn och hafra, potater etc.
  - *Zobeln* på högra sidan, *räfven* på venstra.
  - Ifrån *Worog[owa]* far man till *Nasimovo* för att köra foror
  - n[å]gra fattiga Oštj[aker] *woro synl[iga]* i *Vorogówa*, stodo med sitt tält i byns närhet båda sommar och vinter – Tillhöra ant[alet] af de *Dubc'eska*

1928 Worog. || Osi[nova]

1929 Step. || Schweitz

D 6. Junii/25 Maj

– Stark s[yd]o[stlig] wind.
 – Emellan Vorogowa och Osinowa vidgar sig floden och framtar å ömse sidor långt utstickande uddar. Åsen stryker ett st[ycke] på sida – Den är m[yc]ket låg.

– 77 holmar, belägna på vänstra sidan.
 – Sandstränder på högra sidan, leriga å den venstra. Lera äfven på högra stranden.

❖ 144 ❖ [–] Floden wacker g[enom] sina långt framstickande, skogbevuxna uddar, sina bugtiga stränder, sina talrika holmar –

– Floden säges v[ara] på soml[iga] st[ällen] 10 v[erst] bred och ännu derutöfver.

– Några få holmar äfven på högra sidan –

– Den ryktbara banditen, som mördat 11 personer hade gömt sig här i skären –

– På venstra sidan om floden visar sig här en bergssträckning, k[al]l[a]d Кachelова гора wid Kachelova-fl[oden] –

– Emellan Worog[owa]¹⁹²⁸ och Osinova blef kompassen så yr i hufvudet, att magnetnålen i det närmaste visade åt Ö[st] och V[e]st.

[–] *Кachelова* är en liten flod, som utfaller i Jenisej n[å]gra verst ofvanom *Osinowa*. Berget åtföljer floden –

– Vid *Osinova* på högra sidan om floden, en liten eländig skogsby –

– Här finnes en Ostjak-jurt –

– Wid Osinova smalnar ock floden och bergen draga sig tills[amman] från h[var]dera sidan samt hafva i fonden en ❖ dyster, allvarsam, ut-

❖ 145

sigt – Step[anow]¹⁹²⁹ säger sig ej hafva set[t]

- 1930 *Sib.* || Sch[weitz]
 1931 m[yc]k[e]t || ~ annat
 1932 *beundra* || sett
 1933 шеки
 1934 *längre* || oafbrute[n]
 1935 *och* || men
 1936 *kasta* || göra
 1937 *räcka* || sträck[a]
 1938 *nejden* [...] sig || 1. uts[igten] ||
 2. ~ || 3. nejden blir öppen
 1939 *granbevuxna* || holm[ar]
 1940 Present-day, Podkamenna-
 ja Tunguska at N61°35'54"
 E90°7'46". (TS)
 1941 *muksun*, || *muksun* och

n[å]g[o]t dylikt i Schweitz. Detta är väl möjligt, ty i Sib[irien]¹⁹³⁰ gifves äfven m[ån]gt och m[yc]k[e]t¹⁹³¹, som ej ses i Sch[weitz], men om den lärde Gouv[ernören] hade velat omaka sig till L[a]ppland, så hade han der beundra[t]¹⁹³² dylika saker i ymnighet, i s[yinner]het vid Utsjoki –

– Bergen bewuxna med en granskog draga sig till och bilda en port (шоки¹⁹³³) –

– klipporna (каменъ) på v[enstra] sidan brant, skroflig, längre¹⁹³⁴ och högre granar i skrefvorna, på högra sluttande, slättare, lägre mera afbruten, och¹⁹³⁵ trädbevuxen –

– De höga klipporna och täta granarna kasta¹⁹³⁶ dunkla skuggor

– Hviskande st[e]nar under wattnet – äfven öfver wattnet höja sig m[ån]ga skrofliga klippor, holmar, granbevuxna. Strömmen vill kasta båten på denna БЫКЪ, кор<-----> klip-porna räcka¹⁹³⁷ ej l[än]ge; passet fortsattes emellertid ett st[ycke] omgifvet af höga åsar; men snart widgar sig floden, nejden¹⁹³⁸ öppnar sig och höjderna aflägsna sig. Nejden är fortfarande pittoresk g[enom] sina granbevuxna¹⁹³⁹ uddar och holmar, sina vikar och vidsträckta fjärdar, = sjöartad –

*Ust-Tunguska*¹⁹⁴⁰ –

en by af 10 gårdar wid mynningen af Tung[uska] –

– Innew[ånare] fånga красн[ая] рыба, njelma (med stora nötter), *muksun*,¹⁹⁴¹ *taimen* och *omul* (med not på s[am]ma tid som njelma). De tre sista fiskart[er] fångas i ringa mängd.

Forsla ej foror men sälja sin fisk åt guldsökare –

Så blott potäter, rofvor och andra rotsaker –

– Подк[аменная] Тунг[уска] är en nästan obebodd flod – grund om sommaren –

❖ 147 ❖ [–] Zobeln finnes ej wid Podk[amennaja] Tunguska

– Wid Tung[uska] finnas хребты å ömse sidor – 60 verst ifrån mynningen шоки (portar), som fortgår 2–3 verst i längd. Sådana finnas äfven lägre uppför elfven

– Oštj[akerne] bo ej wid Tung[uska], utan om sommaren vid Jenis[ej] och om vintern irra de i skogarna –

– Äfven Tung[user] finnas ej vid floden. De hafva¹⁹⁴² dragit sig till Turuch[ansk]-nejden, så att floden nu är öde. Förrut lefde här både Oštj[aker] och Tung[user] och Magasins-förwaltare¹⁹⁴³ rešte uppför floden för att der emot taga skatt – Nu wid Jenis[ej].

– Wid Tung[uska] finnas farliga пороги, vågorna¹⁹⁴⁴ så höga, att båten måste lättas –

❖ 148 ❖ 7 Junii [n. st.]¹⁹⁴⁵

[–] I¹⁹⁴⁶ nejden af Podk[amennaja] Tung[uska] är v[enstra] stranden åter låg men den högra brant,¹⁹⁴⁷ hög och pittoresk. Den består af sand^{xlviii} och är granbevuxen.

– Omkr[ing] 15 v[er]st från Tunguska framkommer åter den ås, som blifvit synlig vid Kachelowa, den stryker rakt fram men Jenis[ej]¹⁹⁴⁸ gör vid Tung[uska] en böjning åt öster. Åsen på venstra

xlvi. Sanden bryter sig i ljusa och mörkare färger.

1942 hafva [...] Turuch-nejden || nomadiserat i ringa m[än]gd här i nejden

1943 Magasins-/förwaltare

1944 vågorna || der

1945 On the Kets at Podkamennaja Tunguska, see also p. 1159–1161.

1946 I || Wid

1947 brant, [...] pittoresk || 1. brant och || 2. brant, hög och sandig och

1948 Jenis. || Tung[uska]

- 1949 *sommaren att* || *sommaren*, men
 1950 *upr.* || *vol[osten]*
 1951 *R.* || (= Ig-Bas)
 1952 Mscr: *Tung.-vol[osten]* – Cf. Castrén's correction above.

sidan upphör gent emot Sumarokowo. Äfven den är sandig och granbevuxen s[a]mt m[yc]k[e]t pittoresk. Der d[en]na ås begynner, aflägsnar sig den motsatta å högra sidan, men blir åter synlig wid Sumarokowo –

– Wid stränderna ligga fiskare, utgångna ifrån de Ryska byarna –

– Nejden af Tunguska m[yc]k[e]t bergig –

Sumarokowa.

– en liten eländig by af 9 gårdar på venstra sidan – fattig <by> – Här funnos en m[än]gd Tungusiska Oštj[aker] i sold hos Ryssar – De leja sig för sommaren¹⁹⁴⁹ att fiska, men om vintern lefva de по волю i skogar – (på högra sidan)

– I Sumarokv sås potäter, men trifvas ej wäl (blifva små och usliga)

Ifr[ån] Sumarok[owa] widtaga зимовя

– I Tung[uska] upr[aven]¹⁹⁵⁰ omkr[ing] 30 själar oštj[aker] och Tung[user] inberäknade, vistas mest vid Jenis[ej] (ända till Imbatsk)

1. Symdjang (Syömdang) f[og] = Munejop f[og]
2. Kêngtahan = Толстый Kêngta'an (ahan) = Kêngtá
3. Hudídjang

Huutji

} (= Ig-Bas) R[yska]¹⁹⁵¹ Samsonoff

Obs. De till Tung[uska]-[upraven]¹⁹⁵² hörande Oštj[akerne] hafva bosatt sig på *Jelogui* (*Eluk* Oštj[akiska])

Kol' = Подк[аменная] Тунг[уска]

– *Kaká* R [yska] Antip

Ifrån Tung[uska] och Sumarokova far man ej till Nasimovo.

— Sterläd och ossetra gå юра<ми> (юрó) på högra sidan. En *juro* (= куча) går i 2–3 dagar, derpå synes ingen fisk på fl[era] dag[ar] och fiskarne vänta natt och dag på en ann[an] *juro*. Dess emellan 150 150 fås ingen fisk. På venstra sidan fås föga fisk och mest med krok (переметами) vid stranden. Med самоловцы fångas om sommaren – Om hösten fångas кр[асная] рыба med not – (ej med поплавны – af brist på lämpliga st[ällen])

— Oštj[akerne] fiska i Jenisej om sommaren самоловцами –

D. 8 Junii [n. st.]

— kall nordlig vind. Stodo stilla, sökte Oštj[aker] men kunde ej komma på holmen för storm och motvind

✓✓ I Tunguska wiſtas Oštj[aker] blott om vintern[,] ej om sommaren, emedan de ej få mjöl till låns af kronan; men om hösten¹⁹⁵³, då de fångat n[å]gra ekorrar, få de mjöl ifrån magas[inen] och begifva sig d[er]med till skogen.

*Schaman-väsende*¹⁹⁵⁴

[–] klädedrägten: af jern från topp till tå, korn i mössan, klocka fast bak på ryggen –

[–] Schamanen blir påklädd af bolwanen.

– Hoppa omkr[in]g i tältet och sjunger, åskådarne hjälpa att sjunga.

– sätter sig, bolwanen för ut Schamanen (ur det mörka jerntältet)

1953 *hösten* || sommaren

1954 On shamanism, see commentaries on p. 354, 428–432, 511–512, 788, 797.

1955 *Schamanen* || Bolwanen
 1956 *skinnsäck* || säck

- ☞ 151 ☞ – Schamanen¹⁹⁵⁵ kokar i förstone en gryta <smör>gröt åt bolv[anen] och ställer 5-7 fat framför honom –
- Man frågar af Scham[anen] om helsa, fångst.
  - Den frågande offerar åt bolwanen p[enin]g[a]r (5 Rbl), ekorrar (30-50) – förskottswis
  - Om bolwanen talat sanning, får han efteråt ännu offer, men om han beljugit i fråga om helsa, så återtages offret, i andra fall ej –
  - Det är bolvanen som ljuger och talar sanning, ej Schamanen –
  - Bolvanen har flera, ända till 150-200 själar.
  - En bolwan ombytes ej, men efter Schamanens död bortflyger han –
  - Bolv[anen] ses blott af Schamanen –
  - Tillsäges åt trollk[arlen], huru han skall påklädas, hv[il]ket djur Scham[anen] bör gå att fånga till beklädnad –
  - Andra än Scham[aner] ega ej bolvaner –
  - De äro prydda med perlor etc. – invändigt af jern och koppar –
  - Bolv[anen] säga, huru m[ån]ga år man lefver, huru m[ån]ga renar man fångar. Söker upp för-lorade pilar etc.
  - Bolvanen förvaras i en ganska liten, täckt jernsläde om sommar och vinter, kostymen och trummen i en skinnsäck¹⁹⁵⁶
- ☞ 152 ☞ [–] Hos Tung[user] ligger Scham[anen] på mar-ken, sjunger, folket sjunger efter och dansar omkr[in]g honom –
- Bolvan[en] har ett par jern-hufvuden, fötter, staf af jern etc – såsom han sjelf befallt –

Iste-ginds', jern-bolvan –
Kinds', БОЛВАНЪ

Der äro m[ån]ga andar i en bolvan, och *björnen* är deras husbonde, samt *Imlja*, deras värdinna –
 Björnen vaktar bolvan-hjorden så väl i jurten, som på vandringar,¹⁹⁵⁷ går främst, *Imlja* följer bakefter –

Imlja, bor under jorden, kommer i en mörk, enkom dertill gjord jurt – Hemtar en förfärlig köld med sig – är allas lärarinna –
 – Trollkarlen g[enom]sticker sig med hett, glödande jern, låter skjuta sig, flyger ofv[an] Jenisej (i fordna dagar), låta sticka sig g[enom] kroppen med spetsade¹⁹⁵⁸ träd, gå g[enom] låsta dörrar, brinna ej på elden –

☞ 153

– Låta åskan gå, andarna hoppa,¹⁹⁵⁹ med jern fötter, gå bort med ☞ Schamanen genom rökhålet –

– Björnen rigter, *Imlja* talar i det mörka tältet –

– Äfven Östj[akiska] qvinnor trolla –

Sutto stilla en half dag på en öde strand och hörde Östj[akerne]s berättelser

---

[–] Emellan Tung[uska] och Sumar[okowa] finnas ej holmar och protoker.

– 7 v[erst] nedanom Sum[arokowa] fanns en liten holme.

– En hög ås på högra stranden af s[am]ma sandiga, granbewuxna, pittoreska besk[af]f[en]-h[e]t, sås[om] föreg[ående] dagen –

– Widsträckta fjärdar, 4–5 v[erst] breda på <--- st[ällen]> –

1957 *vandringar*, || vandringar och

1958 *spetsade* || flere hvassa

1959 *hoppa*, || ~ dans[a]

- 1960 <hafva> || 1. sträcker || 2. äro
 1961 låga men || låga å den
 1962 7.5° C.

- Fjärdarna sluta sig vid långt framst[ickande] uddar, hvarpå en ny fjärd vidtager
 – Fjärdarna <hafva>¹⁹⁶⁰ afrundade stränder och likna en sjö –
 – En holme af 8 verst på högra stranden – nära Komsino –
 – En каменный мысъ vid komsina
 – Uddar } och sjölika fjärdar.
 [–] Яры }

Komsina, 6 gårdar, ej stort potäter, men rofvor, kolrötter – кр[асная] рыба mest på högra sidan i midten

På 2 dygn 2 håll – h[var]dera af 33 verst

❖ 154 ❖

9 Junii [n. st.]

ifrån *Komsina* till *Изапева* (Лебедева) 33 v[erst]
 Fjärdar – den ena bredare än den andra – Uddar[.] Höga sandbräddar (яры) å högra sidan, låga¹⁹⁶¹ men *sandiga*[.] leriga å den vänstra –
 Barrskog öfverallt, på v[enstra] sidan blandad med löfskog – Träd: gran, tall, lärktr[äd], ceder, пихта, björk, asp, hägg, vide, etc.
 – Tät talnik på v[enstra] sidan, barrskog å den högra.
 – Kall nordlig wind. Therm[ometern] 6° R¹⁹⁶² –
 – V[enstra] stranden låg, lerig, videbewuxen – om sommaren vid sträckta *нески* på v[enstra] sidan – dels leriga, dels steniga

– 3 Oštj[akiska] jurt från Inbatsk. Lefva här vinter och sommar – fattiga, halfnakna –

– En täckt båt är deras magazin – stå vid en liten bäck – i nejden af Ryska byar –

Insarewa (= Lebedjewa) – 2 gårdar på v[enstra] sida

[–] Uddar och fjerdar = Leriga, sandbeströdda stränder – V[enstra] str[anden] *granbevuxen* –

– En holme (af 1 veršt) vid Духоборци.

– Hundar draga en båt uppför floden –

– Floden¹⁹⁶³ 3. om somm. 2 veršt bred –

*Mirnaja*¹⁹⁶⁴, 3¹⁹⁶⁵ gårdar – Ej поплавны, utan not (150 famn[ar]) och nät, krok – Här fångas sill i Septemb[er] med små nötter –. Sillen slipper ej längre än till Tunguska – emedan floden vid Камень är strid.

Potäter, rofvor, kål, reticka (ej kolrötter) sås i *Mirnaja*

☞ 155 Ifrån *Mirnaja* fortgå зимовья меšt ☞ på högra stranden, ty den venstra är låg och öfversvämmas af vårfloden –

– Äfven på v[enstra] sidan finnas låga stränder mešt sterila, steniga, äfven klibbiga och sandbeströdda s[a]mt bevuxna med talnik –

[–] *Духоборци*¹⁹⁶⁶ erkänna ej n[å]g[o]n synlig kyrka, emedan för Frälsarens tid ingen slik fanns till och det i skriften heter: ”der 2 eller 3 äro församlade, der är jag ibland er”

– Äro fiendtliga mot allt Prestaväs[ende], ty frågar Dux[obortsen] ”hvad gör Presten?” – Han beder för oss andra; men en annan¹⁹⁶⁷ mans förböner kan ej hjälpa n[å]g[o]n till himmelriket –

1963 *Floden* || O<->

1964 *Mirnoe* is situated at N62°17'49" E89°0'53". (TS)

1965 3 || 2

1966 See p. 846–847.

1967 *annan* || tredje

- 1968 *anden* [...] *kan* || *anden* endast
kan
1969 *yttre* || *sacra*[menter]
1970 *fasta* || *pos*

– Göra ej korstecken, emedan handen är gjord för att arbeta, men *anden*¹⁹⁶⁸ (ej handen) kan pläga umgänge med Gud

– Erkänna inga *yttre*¹⁹⁶⁹ sacramenter, de hålla före att Gud på ett hemligt sätt alltid är närvarande för den inre m[enni]skan; men i *yttre* motto försiggå ej n[å]gra *sacr*[ament]er –

– Bikta sig dagel[igen] för Gud, men aldrig för Presten –

– Hysa inga Helgon-bilder, hållande dem för Afgudar –

– Prester äro ej *учители*, utan *мучители*[.] *грабители*, som sälja syndernas förlåtelse och för p[enin]g[a]r tillåta hvarje syndig <l>gering – En Prest *преподобного*,

– Icke ens bland sig hafva Duxob[ortser] Prester – men wid bröllop hålles bord, likaså wid begrafn[in]g, döpelse äger ej rum, ty ”vattnet är gifvet till kroppslig, Gud[s] ord till andelig spis” – ”I vattnet simma mörs och grodor, monne de också äro döpta?” – Döpseln är oförnuf-tig, emedan barn intet begripa af hela historien.

☞ 156 ☞ [–] Hata allt beläte-wäsende; ”ty åren hvarmed jag rör, hjälper mig mera än den stumma Gu-den” –

[–] *Духоборци* = *духомъ боримся*

[–] Hafva ej *fasta*¹⁹⁷⁰, ej högtider –

– De erkänna en Gud in triplo d ä en treenig Gud.

10 Junii (n. st.)

- kall ruskigt wäder – nordlig vind –
- Is fanns ej nedanom Tunguska –
- Hästar och kor störta –

*Ba^hhtinskaja*¹⁹⁷¹, en by af 6 gårdar wid utloppet af *Bachta*, en ansenl[ig] flod, bergig, full af poroger och grunda ställen. Obebodd om¹⁹⁷² sommaren, om vintern besökta af några fattiga Oštj[aker] och Tunguser –¹⁹⁷³

- I Bacht[inskaja] sås potäter
- På h[var]d[e]ra stranden på torra tiden öfverallt песок, tjenliga till notdrägt –
- Wid Jenisej finnas många höga¹⁹⁷⁴ uddar af det slag, som Finn[arne] kalla *Ohta* [el]l[er] Kiwalon otta

157 Frågor

1. Namn.
2. Slægter.
3. Floder och deras namn.
4. Lefnadssätt; jagt och jagtfärder samt¹⁹⁷⁵ fis-
ka fånge, vid guldverk?
5. Religion: Gud, trolldom *Andar*
5. Kalym – Giftermål (fr[ån] h[vil]ken stam)
6. Begrafning ofvan jord?
7. Jagtredskap och båtar.
8. Björn.
9. Tält-землянки (?) finnas¹⁹⁷⁶
10. Klädedrägt.
11. Lomy på Sym.
12. Hafva ej Oštj[aker] best[äm]da jagtställen¹⁹⁷⁷
13. Läkemedel¹⁹⁷⁸

1971 The village of Baxta is situated at N62°27'45" E89°0'7". (TS)

1972 om || af

1973 Bergstadi: "Den 10 drucko vi middagstiden thée hos ett gammalt par i byn Bochtinskaja. De äro mycket rika och äga bland annan grannlåt de dyrbaraste Gudabilder och bordsservicer af gedieget silfver." Rancken 1884: 114.

1974 *höga uddar* || höjder

1975 *samt* || och

1976 Castrén added the word *finnas* later with different ink.

1977 Castrén added the lines 12 and 13 later.

1978 The line was struck out in the mscr.

- 1979 Novosëlovo at N62°36'50"
E88°38'42". (TS)
1980 Ca. 11° and ca. 9° C.
1981 gräsbetäckta || gräsbewuxna
1982 wattnet || en bäck
1983 banar [...] äfven || <framstör-
tar>, äfven
1984 kala || lj
1985 Not in chronological order, see
7 June on p. 1151–1153.
1986 en || h[afva]

❧ 159 ❧ *Jenisej*

N° 2

M. A. Castrén

❧ 160 ❧

10 Junii [n. st.]

Ifrån *Bachta* till *Новосе[ло]вское*¹⁹⁷⁹ – 26 v[eršt]
– Lugnt wäder kl[ockan] 12., men 9° R wattnet
7¹⁹⁸⁰

– Låga och höga stränder omväxla, mešt höga
(nb på högra sidan) –

– De höga stränderna äro sandiga, lerhaltiga,
dels bara, dels gräsbetäckta¹⁹⁸¹, mossbelagda,
eller äfven wuxna med barrskog, sås[om] gran,
tall, lärkträd, ceder, pichta.

– På sådana stränder växer i s[yinner]het i
skrefvorna, der wattnet¹⁹⁸² om våren banar¹⁹⁸³
sig wäg samt äfven annars, n[å]g[o]t löfskog,
såsom asp, björk m. m.

– De höga backorna äro genomskurna af små
skrefvor, som likna wådor, äro trädbewuxna och
bilda en angenäm brytning emot den kala¹⁹⁸⁴
sanden –

– På sina ställen snö i skogar –

❧ 161 ❧ *Ostjak-Knäs* af Podk[amennaja] Tung[uska]¹⁹⁸⁵

upravan till möte –

– 8 Tunguser och 13 Ostj[aker] i d[en]na vološt

– *Syum-djeng*, en¹⁹⁸⁶ af de Tung[usiska] ätter-
na – hafva kommit fr[ån] Sym

– *Huiti-jang*, en an[nan] ätt

– *Kengtán* (*tján, tanj*) –

– Ett räf-fänge (R клепца), brukas af Oštj[aker]
(= Sam *Lada*)¹⁹⁸⁷. Oštj[akiska] Köntei-jochs

– Ekorre fångas med båge och bössa –

✓ *Bachta*, Oštj *Bachtó*.

Nishnaja Tunguska, Oštj[akiska] Bongnogol

Omkring Pásow-день¹⁹⁸⁸ gå Oštj[akerne] upp-
för Tunguska med sitt vinter-förråd på båtar.
Draga båten på land, irra vintern i skogar och
återvända efter 7 månader till sin båt, seglande
så till Jenisei –

❖ 162 ❖ [–] Oštj[akerne] bära sin parka med håret inåt
både sommar och vinter –

[–] Deras parka bestå dels af renskinn, dels af
hare – De sistnämnda äro vanl[igtvis] öfver-
dragna med nankin¹⁹⁸⁹ af m[ån]gbrokig färg –

– Om vintern bära de dubbla parki, det ena
inre¹⁹⁹⁰ med håret inåt, det yttre med håret utåt.

– Då Oštj[akerne] få mjöl till låns af kronan,
så gå de långt afsides på Tunguska, i annat fall
qvarstadna till vintern i närheten af magaziner
och Ryska byar för att få sig uppehälle

– På Tunguska finnas höga berg (камень) på
fem ställen, en¹⁹⁹¹ af 10 versts längd på begge
sidor – andra af mindre längd –

❖ 163 ❖ – öfra loppet af Podk[amennaja] Tung[uska] ❖
är m[yc]kt[e] högländt, ej stridt – men djupt och
farbart –

[–] Oštj[akerne] gå 1 ½ månad till ett bredt
st[älle] förmodl[igen] en sjö, utgörande efter
Tung[userna]s uppgift ett haf, hvori mammuth
lefva –

1987 A portable hunting device
mainly used for hunting er-
mine, sable etc. The animal it-
self releases the arrow with a
spatula-like head and presses
it against the frame. Бахлыков
1996: 81; Kolehmainen 1990:
49–55. (TS)

1988 Castrén most probably means
Спасов-день, Ascension Day
(Day of the Saviour) or *Медо-
вый спас* on 1/13 Aug. (TS)

1989 Nankin(g) was a special type of
strong cotton cloth named af-
ter the city of Nanjing in Chi-
na. Simola 1914. (TS)

1990 *inre* || *ena*

1991 *en* || *soml[iga]*

- 1992 *venstra* || högra
 1993 *venstra* || högra
 1994 Sic.
 1995 *högra* || *venstra*
 1996 *på* || af
 1997 10 || 6
 1998 Borodino/Dolgo-ostrov is situated at N62°55'6" E88°11'0". (TS)
 1999 *tilltager* || bättre
 2000 Iskup is situated at N63°0'49" E88°8'0". (TS)

- Мельма (Mjeljma) fr[ån] *venstra*¹⁹⁹² sidan. Omkr[ing] 200 v[erst] 6 dagsresor fr[ån] mynningen
 – *Kuma*, ofvanom '*Sunja* på *venstra*¹⁹⁹³ sidan –
 – *Tongses*, 4 dagsresor
 – *Ningída*, ofvanom Njeljma¹⁹⁹⁴, } Från högra sidan
 – '*Sunja*, l[ån]gt borta

Novoselovskoje, en by af 6 gårdar –

Obs *Mirnaja*, *Bachtinskaja* och *Novoselovskoje* på *högra*¹⁹⁹⁵ sidan – Чулково och Borodino på d *v[enstra]*

Польская стар = Новолочная –

Wida fjärdar, *låga*, med barrträd och talnik bevuxna stränder på¹⁹⁹⁶ högra sidan

– Wid byn *Tschulkowa* = *Surgutskaja*, liten holme

D 11. Junii [n. st.]

Borodino l. *Dolgo-ostroff*, en by af 6 gårdar – Wid byn finnes en 10¹⁹⁹⁷ verst lång holme: *Dolgoi ostroff* –¹⁹⁹⁸

Красная рыба fångas ej med поплавы, utan перемѣтами – I allm[änhet] blir fångsten af röd fisk sämre, ju lägre man kommer, men fångtet af *njelma*, *muksun*, *sill* och annan hafsfisk tilltager¹⁹⁹⁹ –

*Iskupskaja*²⁰⁰⁰, en by af 15 gårdar på *högra* sidan, 9 v[erst] nedanom Borodino. Byn är befolkad med Duxobortser. Wid byn finnes en *holme*.

❖ 165 ❖ – från Tschulkova framåt war den venstra stranden mycket låg, kärr- och tundra-artad, rik på svart, tufvig jord. Öfverallt växte låga widebuskar –

– Den högra stranden framter ömsom höga, ömsom låga partier, de sednare bewuxna låg med talnik, de förra med granskog –

– Ängar, som legat om wåren under wattnet, frambringa derpå ett tjockt med hundflokör uppblandadt starrgräs. Detta uppbrännes följande wår, hvarpå ängen frambringar bättre gräs. Sådana ängar, som föregående året bergats²⁰⁰¹, blifva ej antända, om de icke legat under wattnet, ty de frambringa af sig sjelf goda och tjenliga växter –

– Efter en liten windstill blåste åter en kall nordanwind –

❖ 166 ❖ – Den venstra sidan польская k[al]l[a]s här наволочно²⁰⁰²,

– På högra sidan wisa sig åter sandiga höjder, men lägre än tillföre –

Werchneimbatsk, en by af 14 gårdar med stenkyrka på högra stranden – wid mynningen af den lilla bäcken Imbak – på en hög jar.

I Werchneimbatsk frodas potäterna förträffligt –²⁰⁰³

❖ 167 ❖ *Jelogui*

[–] *Jelogui* äger 9 mynningar – den förnämsta vid Nishne-Imbatsk

– En flod af 800 (?) verst

– En mynning 5 verst²⁰⁰⁴ ofvanom Öfra Imbatsk

– Högra stranden högre, den venstra m[yc]k[e]t låg –

2001 *bergats* || blifvit

2002 Sic.

2003 Castrén and Bergstadi stayed there until 3/15 June: “Här var en stor samling Ostjaker, hvilka vi de föregående dagarna anträffat endast uti smärre grupper omkring stationerna, der de mest arbetade hos Rysarne. Tillika funnos här några Tunguser. [...] Vår värdinna är en riker och rasker gumma, som vet att hålla i tygel ej blott sitt husfolk utan äfven sin vida yngre man, hvilken hon tagit till äkta, för att ega en hjälpsida i hushållet. Hennes manlighet kan utom annat inses deraf, att hon beständigt röker tobak och derunder kan taga sig klunkar ’som en ann.’” Rancken 1884: 114.

2004 5 [...] *Imbatsk* || wid Imb[at]sk

- 2005 Kangotovo is situated at N63°26'45" E87°17'43". (TS)
 2006 *andra* || ~ (egetl[iga])
 2007 The end of the word disappears into the soiled and worn edge of the page.
 2008 *hafva* || från
 2009 *vintern* || ~ mest

– Jelogui har 5 mynningar – 2 af dem äro belägna vid Werchneimbatsk, 13 verst ifrån h[varan]dra – Den öfra kallas Jelogui, den lägre Polukomsa –

– Den förnämsta mynningen wid pass 10 verst ofvanom Kangatovsk²⁰⁰⁵.

– Vid Jelogui är den venstra stranden högre (хребтовая), än den högra (польская) – tvert emot vanl[iga] förh[ållanden] – åsarna äro sandiga, bevuxna med ceder, lärkträd, пихта, сосна etc. Den venstra bevuxen med talnik –

En annan mynning 13 verst lägre – k[al]lad Polukomsa – djupare mera farbar än den första –

✓✓ Jelogui har 2 eg[entliga] mynningar – den ena wid Werchne-Imbatsk den andra²⁰⁰⁶ wid Nishneimbatsk samt dess[utom] en m[än]gd smärre рѣчки, som långa protoker. D[en]na gren k[al]l[a]s Surgut<---->²⁰⁰⁷

❖ 168 ❖ [–] Wid Jelogui bo Ostjaker, Samojeder och Tunguser; de sistnämnda hafva²⁰⁰⁸ för 3 år tillbaka från Podk[amennaja] Tunguska hitflyttat och afbördade ännu sin skatt åt den Sumarokovskaja Ostjak-knäsen – De äro 14 skattbeta-lande, hafva alla renar – Dessutom nomadisera wid Jelogui Symska Tunguser –

– De öfra-Imbatska Ostj[akerne] wistas dels wid Jenisei, dels wid Jelogui; om vintern²⁰⁰⁹ jagande i skogarna, der ekorren finnas –

– En Tung[usisk] lek består deri, att två personer slänga omkring ett rep, hvaröfver en person hoppar samt derunder från marken upptager båge och pil samt afskjuter pilen utan att tåget widrör benen –

– Handskafvel, målskjutning äro wanliga tidsfördrif –

❖ 169 ❖ — En Samojed hade tillfälligtvis bland sina öden och äfventyr omtalat, att han en gång plågad²⁰¹⁰ af hunger hade uppätit sin hustru — Till²⁰¹¹ följe af denna bekännelse framkallad inför²⁰¹² rätta hade man bett honom anförä ett försvar för en så grym gerning. ”Hustrun war *min*; — följakteligen kunde jag göra med henne, hvad jag²⁰¹³ för godt fann” —

— En annan samojed hade nyligen²⁰¹⁴ i lika enfalld berättat, att han mördat sin broder — Såsom orsak härtill skulle han uppgifvit, att brodern hyst²⁰¹⁵ svartsjuka misstankar till²⁰¹⁶ honom

❖ 170 ❖ *Oštjaker*

Is = Jes, Imback

Ësses-djeng, Imbatska Oštj[aker] k[al]la sig så —

Ljak²⁰¹⁷, Surg[utska] Oštj[aker]

Dî-deng, Juraki —

Hêngb(a), Tungus. P[luralis] Hengbán —

Kuk, Jenisej —

Eluk, Jelogui —

Doxsj, Tas —

Kanas-Ket, Oštjak —

— Inga renar — fiska om sommaren vid Jenisej och dess små *viski*, hafva stora nötter (100–150 famn[ar]), nät, krokar.

— Om²⁰¹⁸ vintern jaga de å ömse sidor af floden.

— Bo sommar och vinter i näfver-jurt —

❖ 171 ❖ I Werchne-Imbatska vol[ošten] finnas 70 skattbetalande Oštj[aker] De woro förrut talrika, men hälften har för 3 år tillbaka dött i nerf-feber —

2010 *plågad* || uppätit
 2011 *Till följe* || Framkallad
 2012 *inför* || af
 2013 *jag* || mig
 2014 *nyligen* || 1. <han> || 2. ~ <---->
 2015 *hyst* || mis[stagit]
 2016 *till* || på
 2017 *Ljak* || *Lag*
 2018 — *Om vintern* || Om sommaren

- 2019 Castrén added this note later.
 2020 *vid* || på
 2021 *Kengta* || Koan[enget]
 2022 *litet* || wid
 2023 <*blalnej*> || bäcken – Cf. *Ilnej*
 below.
 2024 *bäcken* || floden
 2025 *på* || vid
 2026 *wintra* || för
 2027 *uppför* || fr[ån]

Familjer

1. *Bogdei-get*
  - a) 2. *Kengtán*
  - b) 3. *Koanenget*. Obs.²⁰¹⁹ Urspr[ungligen] bl[ott]
Koanenget och Oljget –
  - b) 4. *Ulj-get*
  5. *Tin-get*.
  6. *Bulengándjet*
  7. *Koratjang*
-
1. *Bogd get* har sitt st[älle] vid²⁰²⁰ mynningen af Bahtó
  2. *Kengta*²⁰²¹ *litet*²⁰²² lägre ned vid Jenisej, vid *Karbanowa*, Oštj[akiska] *Kés*
  - b) 3. *Koanenget* wid mynningen af *Jelogui* eller (wid <*blalnej*>²⁰²³, en kurja af *Jelogui*)
  - a) 4. *Ulj-get*, vid mynningen af *Jelogui* (ofvanom *Koanenget*)
  5. *Litet* lägre ned på Jenisej vid mynningen af bäcken²⁰²⁴ *Tälji R[yska] Kangatow*
  - ❧ 172 ❧ 6. *Buleng* ännu lägre ned på²⁰²⁵ Jenisej vid mynningen af bäcken *Kyegu, R[yska] Puza* (Piga)

[–] Somliga bland dem gå några dagar uppför små floderna på en tid, andra alldeles icke –

– De Jeloguiska gå om hösten två veckor med båtar uppför *Jelogui* för att *wintra*²⁰²⁶ och återvända om våren samt församla sig wid *Sosnowoi-jar* 100 verst uppför²⁰²⁷, der de bedrifva Schamanen etc. Imbatska Ryssar komma dem här till möte för att handla –

– Wid *Sosnowoj jar* blir *Jelogui* m[yc]k[e]t smal, så att Oštj[aker] med stora båtar ej kunna gå längre upp, utan qvarlemna här sina båtar, dragande sig sjelfva till skogarna på jagt –

❖ 173 ❖

D 3/15 Junii

– Afreste från Werchneimbatsk – N[ord]v[est-
lig] vind och regn blandadt med snö –

– På högra stranden låga jary – sterila, bevuxna
med barrskog – På v[enstra] buskar²⁰²⁸ –

– Leriga, lågländta, här och der sandiga jary,
bevuxna med löfträd, bland hv[i]lka reser sig
en vanl[ig] torkad ceder, ett lärkträd, gran²⁰²⁹,
tall, пихта o. s. v.

[–] *Alinsk*, liten by på högra sidan – Potäter sås
ej –

– Floden 4 verst bred –

[–] Höga granbevuxna jary – m[yc]k[e]t lerhal-
tiga – Äfven löfträd – i s[yinner]h[e]t björkar –

– Här och der låga stränder bevuxna dels med
barrträd, dels med talnik –

– Träden blifva små, krympliga, dverglika –

[–] *Kangatowskaja*, en by af 5 gårdar på högra
sidan af floden.

❖ 174

– Här fångas красная рыба om ❖ våren en-
dašt перемѣтами. Поплавны brukas ej –
Not²⁰³⁰ kan om våren ej dragas af brist på strän-
der – Om hösten fångas d[er]med бѣлая
рыба – njelma, muksun, omul, sill, sik, *tschir*

Obs. *Siken* och *tschir* stiga tidigašt uppför floden;
de fångas redan²⁰³¹ före Petri och Pauli dag med
not –

– Potäter ej, men rofva, reticka etc.

– Notwarpen dragas på venstra sidan, den hög-
ra är stenig, på²⁰³² den venstra finnas пески –

2028 buskar || löf[träd]

2029 gran || fur[a]

2030 Not || Med

2031 redan före || kring

2032 på || den

2033 jary || stränder
 2034 12.5° C.
 2035 protok || by
 2036 gå || 1. <--> || 2. går

4/16 Junii

– Sandiga och leriga jary²⁰³³ på högra sidan; på den venstra synas uppgående пески –

– Den varmaste dag – 10° R²⁰³⁴

– Emellan *Peskina* och Nishne-Imbatsk en protok²⁰³⁵ af 20 verst – hvari Jelogui utfaller

– It[em] Byn Духоборцы

❖ 175 ❖ [–] Uddar kallas på högra sidan мысь, h[vil]ka äro höga, på v[enstra] наволокъ, d. ä. låga –

– Uddar och fjärdar –

– Stenhölster och sandbackar på högra sidan –

Obs. Emellan öfra och nedra Imbatsk blir äfven den högra stranden alltmera lågländt och buskbewäxt, men bibehåller fortfarande sin steniga character –

Nishne-Imbatsk

På högra stranden – 4 gårdar – fl[oden] 5 v[erst] bred – Potäter odlas i ringa mängd – gå²⁰³⁶ ej –

Jeloguis mynningar

1. *Ķuuih* vid VerchneImb[atsk]
2. *Ķaatih* Polkomsa
3. *Aljh*
5. Ilnej
4. *Ulih* <d.> g.
6. *Ulostuit-ku* (Ulostuid-gu)
7. Kiugu
8. Tongold-gu
9. ***Kumih***, den största vid Nishne Imbatsk

❖ 176 ❖ *VerhneImb[atska] Oštjaker*

64 personer – bo om vintern å ömse sidor af Jenisej, gå uppför Jelogui med båtar –

de k[al]l[a] de Tasowska Sam[o]jederne] *Lag*

*Tigel-kalen*²⁰³⁷ *deng*, Nishn[e-]Imb[atska] Oštj[aker] –

Familjer

1. (*Sjulep*²⁰³⁸) *Kêlip*: R[yska] Muksunoff –
  2. *Koanengen*(g), R. Bischketoff
  3. *Lawaseng* – R. Пескинъ –
- * Dessa bo wid N[ishnij] Imbatsk –

– Bo till Julen i semljankor och förfoga sig derpå omkr[ing] Крещение till skogs. Komma om våren på skara tillbaka till Jenisej – Jaga om vintern på hvardera sidan mest på den venstra –

– Renar har blott en enda och i ringa antal

❖ 177 ❖

D 5/17 Junii.

– Ännu wisa sig stundom höga яры –

– Wid Фатянъ – en liten by af 4 gårdar på hög-
ra str[anden] en prot[ok] af 5 verst –

– Några²⁰³⁹ (7) v[erst] nedanom byn utfaller fl[oden] *Фатьяниха* (Fatjanicha), som tager sin upprinnelse ifrån bergsbygden wid s[am]ma st[älle] som *Vachta* och *Сухая Тунгуска* – F[atjanicha] är en betydlig flod och fiskrik (taimen, njelma och красная рыба) – Tung[userna] uppehålla sig vid d[en]na flod och Oštj[akerne] gå vinter-tiden ända till dess källor – M[yc]k[e]t stenig och full af poroger – Фатянской камень omtalas såsom betydlig men är långt afsides fr[ån] Jenisej – I mynningen är²⁰⁴⁰ Fatj[anicha] smal –

2037 *Tigel-kalen* || Tyn

2038 Castrén wrote the letter 9
above *ju*.

2039 *Några* || Wid

2040 är *Fatj* || af *Fatj* är

- 2041 Ca. 16° C.
 2042 Present-day Vereščagino (Jamskoe) at N64°14'25" E87°34'26". (TS)
 2043 The River Pakulixa, running into the Enisej from the left (south-west) at N64°22'48" E87°32'57". (TS)
 2044 *en ås* || g.
 2045 <*en* ----> || <---->
 2046 25 år || någon tid
 2047 *Lanjbin* || 1. Сороки || 2. *Ланьбин*.

13° [R]²⁰⁴¹ värme v[id] solen –

Floden är på sina ställen bl[ott] 1 ½, på andra st[ällen] 5. v[erst] bred –

❖ 178 ❖ *Jamskaja* på högra stranden – 4 gårdar²⁰⁴²

✓✓ Nb. Här finnes (10 v[erst] nedanom Jamsk[aja]) Пакульская протока. I denna gren faller floden Пакулька²⁰⁴³, som tager sin upprinnelse i Пакульское озеро. På floden Pakylka gingo köpmän i forna dagar upp til sjön Pak[ulka], drogo så båten öfver en²⁰⁴⁴ ås (4 verst) till <en ---->²⁰⁴⁵ Pakulka och seglade utför d[en]na flod till Tas, derifrån till Beresow (h[vil]ka vägar?) – För 25 år²⁰⁴⁶ tillbaka anlades äfven magaziner wid sjön Pak[ulka], men nejden är nu öde och magazinerna s[a]mt mjölet hafva borttruttat – Sjön Pak[ulka] kallas *Nalimje* (Налимьё.). Sjön är 10 verst bred och 40 v. lång –

Obs – Floden är oriktigt tecknad på chartan

❖ 179 ❖ Sjön är bl[ott] 4 dagsresor ifrån Nishneimb[atsk]. Floden löper i nordv[ästlig] riktning – är m[ys]ket krokig.

Pakulska

Jamska Ostjaker (4 skattbet[alande])

– Ifrån

Familj:

Koanengeng

(Lanjbin) (?) ---

R[yska] Lanjbin²⁰⁴⁷

— Dessa Ostj[aker] gå om vintern än till Tasovsky chrebet på v[enstra] s[idan], än till Kamenj å högra –

Baklanowa, en by af 4 gårdar, war förut belägen på ön Черно-островъ ^{—2048}

— Här finnes åter en protoka, på venstra sidan 20 verst lång – ön som deraf bildas, k[al]l[a]s Черно-островъ

— Tvenne andra protoker på s[am]ma station

— Gent²⁰⁴⁹ emot Bakl[anowa] äfven en Ostjak-familj ? ✓ R[yska] Бибековъ. D[en]na fam[ilj] bor vid prot[oken] Черно-островская

— Tre ell[er] 2 hundar, spända i rede för en liten båt drogo den emot strömmen med såd[an] fart, att våg svallar emot stranden –

— Myggen är om våren stor och minskas allt mera emot hösten

❖ 180 ❖ — Obs Ostj[akerne] vid Jenis[ei] bo allmänt på flodens venstra sida, hållande der sina båtar, undangömda vid någon smärre flod, куря, protok etc

— Betydligt snö på²⁰⁵⁰ stränderna –

—

2048 Baklanixa on the right bank of the river at N64°26'40" E87°32'42". (TS)

2049 Gent emot || Wi[d]

2050 på stränderna || vid backarna

- 2051 Bajxa, situated at N64°59'24" E87°52'0". (TS)
- 2052 The River Nižnjaja Bajxa, running from the right (south) into the River Turuxan at N65°44'4" E87°3'20".
- 2053 *flyter* || gå[r]
- 2054 Known at present as Suxaja Tunguska, situated at N65°10'20" E87°55'46". (TS)
- 2055 *by* || gård
- 2056 *två* || en
- 2057 *poroger* || chrebtj
- 2058 *grund. [...] skidor* || 1. grund, men kan dock befaras af smärre (100 pud dragande) båtar || 2. grund. Ostj. g. med båtar uppför d[en]na flod

D. 6/18 Junii –

Baichinsk, en by af 4 gårdar.²⁰⁵¹ Här och annorstädes finnas m[ån]ga öde gårdar –
– Wid Baichina en protok af 5 verst –
– Nedanom en annan af 11 verst –

✓✓ Ostj[akerne] hafva sina egend[omliga] förnamn, sås[om] *Etnen, Dogon, 'Sutj*,
Det gifves äfven qvinno-namn –

– Fl[oden] Baicha²⁰⁵² flyter²⁰⁵³ så nära byn Baichinsk, att man på en dag kan nå den med skidor –

❖ 181 ❖ – Tunguserna hafva en plattare näsa, smalare ögon, bredare kindknotor, mörkare hy, än de Jeniseiska Ostj[akerne] De likna mera Samoieder, ostj[aker] mera Finnar –
– Högra stranden allt lägre och lägre, m[yc]k[e]t steril, barrbevuxen.

*Новозалмъсская*²⁰⁵⁴, en by²⁰⁵⁵ af 4 bebodda gårdar s[a]mt två²⁰⁵⁶ öde – i en vild skog på högra stranden –

– Wid d[en]na by (1 v[erst] lägre ned) utfaller i Jenisej Сухая Тунгуска, tager jemte Bachta och Fat[janicha] sin början ur en och s[am]ma chrebet – På d[en]na flod finnas tre *poroger*²⁰⁵⁷. Floden är, såsom namnet angifver, grund.²⁰⁵⁸ Ostj[akerne] g[å] med skidor ända till källorna – Tunguserna fiska i d[en]na flod бѣлая рыба (ej красная)

✓✓ – Äfven hos Ostj[akerne] styra hustrurna narren och hundarna, medan männen jaga –

☞ 182 ☞ Сухая Тунг[уска] löper ut från s[am]ma хребетъ såsom Бахта – På stränderna finnas föga granit, men mest kalksten²⁰⁵⁹ – På sina ställen dels хребетъ, dels камень å ömse sidor (= шоки) dels sandiga stränder och ängsslätter – Floden är wid sjelfva mynningen så låg, att den kan öfverwadas – Endast Tunguserna befara floden med sina näfverbåtar – Floden är gropig (ямистая) och i den finnes²⁰⁶⁰ m[yc]k[e]n fisk – Wid d[en]-na flod finnas m[ån]ga fiskrika sjöar, och en m[yc]k[e]t stor sjö, hvori äfven finnes красная рыба – Tunguserna lefva wid dessa sjöar.

✓✓ Tung[userna] göra sig nät af крапива, brännässla – Остj[akerne] likaså, men mindre –

☞ 183 ☞ *Kostina*²⁰⁶¹, består af 3 bebodda gårdar och 2^{ne} öde –

– Gentemot en protok, 10 verst lång –

(If från trakten N[ishnij] Imb[atsk] – Kanga-tovsk – fortlöper Jenisej i ständigt²⁰⁶² samma nordliga riktning, mera jembred och²⁰⁶³ mindre uddig än tillförene – Deremot finnas här ett större antal holmar och protoker – Stränderna etc.) –

– *Mälischkaja*, en by af 5 lefvande och 2 döda gårdar –²⁰⁶⁴

– Pälsen hela dagen öfverflödig –

– En jemn klippvägg stryker längsmed floden i en rät linie 12 verst²⁰⁶⁵. Ofvanom och 10 v[erst] nedanom *Mirojedinsk*²⁰⁶⁶ – klippväggen är mycket skroflig – En tjock grane växer wid dess bräddar wackert st[älle].

☞ 184 ☞ – Af den smältande snön bilda sig små²⁰⁶⁷ bäckar, hvilka i kaskader nedstörta utför den branta klippväggen –

2059 kalksten || flintsten

2060 finnes || bor

2061 Kostino is situated at N65°19'17" E87°58'35". (TS)

2062 ständigt samma || en

2063 och [...] tillförene || än tillförene och utan

2064 Mel'ničnaja at N65°29'20" E88°1'11". (TS)

2065 verst || ~ å ömse sidor

2066 Miroedixa at N65°38'5" E88°4'19". (TS)

2067 små || stört[ande]

- 2068 *twå* || tre
 2069 Bergstadi: “Här bodde en Njemka (eg. Esthländska), hvilken redan Ispravniken uti Jenisejsk berömt för dess skicklighet uti matlagning. Vi beställde af henne smör och en kalf. –” Rancken 1884: 114–115.
 2070 The word is covered by an ink stain.
 2071 Monastyrskoe, since 1917 Turuxansk. (TS)
 2072 *Сѣверный* || К[амень]
 2073 *Nischnaja* || Сухая
 2074 *Nishnaja* || С[ухая]
 2075 The actual description of the journey continues in the next notebook (Jenisej 3). See p. 1190.
 2076 *Oljget* || <Kêlip>
 2077 *Koanenget* || Koanengeng
 2078 *Oljget* || F Divgo.

Obs. Камень blott på högra sidan –
 – Klippväggen är wid Mirojedinsk n[å]g[ot] afbruten

Mirojedinsk, en by af 3 bebodda och två²⁰⁶⁸ öde gårdar –²⁰⁶⁹

– 10 v[eršt] nedanom Mirojedinsk upphör камень och stranden <blir>²⁰⁷⁰ låg såsom tillförene

Obs. Oštjakerne fiska på наволочная d. ä. den i ans[eende] till Ryssarnes boštäder motsatta stranden –

– Nishnaja Tung[uska] utfaller wid byn Monastir²⁰⁷¹, som står på flodens högra strand

– Här visade sig *nord-stenen* (Сѣверный камень) med sina ewiga is- och snö massor, som betäcka dess krona Сѣверный²⁰⁷² кам[ень] är 3 dagsresor från Monastir –

*Nischnaja*²⁰⁷³ *Tunguska*

är en rund veršt bred wid utloppet – m[yc]k[e]t strid –

– Nishnaja²⁰⁷⁴ Tunguska kallas af Tunguserna: Katanga²⁰⁷⁵

Nishneimb[atska] Oštj[aker] 58 själar

1 Oljget²⁰⁷⁶ Wid Bakul

2 Koanenget²⁰⁷⁷

3 Lawaseng

4 Oljget²⁰⁷⁸

5 Këngtaan

6.

Urspr[ungligen] funnos bl[ott] *Koanengeng* och *Oljget*.

❖ 186 ❖ *Baichinska Samoieder*²⁰⁷⁹

utgöra²⁰⁸⁰ 51 душа

Lefva vid Верхная och Нижная Baicha samt vid Turuchan.

Familjer.

Kusámin, (vid Nishn[aja] Baicha) – Ostj[akiska]
Limbel-gup

<i>Tetjérin</i> , – (vid Верхн[ая] Байха)	} Ostj. <i>Kaasel-g.</i>
<i>Bebrúkow</i> , – wid <i>Laitiga</i>	
<i>Kógonof</i> ²⁰⁸¹ , (vid Верхн[ая] Байха)	
<i>Mandakoff</i> (vid Верхн[ая] Байха)	

*Kalla*²⁰⁸² sig sjelfva (d. ä. Ostjaker[ ]) 'Söö, *le-gup*.

Taska Ostj[aker] – Taaset-gup

Jurak – Jurák

Samojed – Samojed.

Tungus – Pömbak.

❖ 187 ❖ Rysse – *Rus*.

Imbatska Ostj[aker] – Kóanek

Jenisej – Kuldə.

Tas – Taas.

Kudasei – *Kudas'*

✓✓ Obs. B[aichinska] Ostj[akerne] spela på fiol af egen not

– Hafwa blott några få (2–10) renar. Ströfva sommarn om vid floderna Baicha och Turuchan, jaga och fiska om vintern.

– När om sommaren myggen oroar, står man stilla på s[am]ma st[älle]; men då mygg ej finnas, drager man af till ett annat ställe.

2079 Selkups. See p. 837.

2080 *utgöra* || <-->

2081 Castrén wrote the letter *a* above the second syllable: *Kó-ganof*.

2082 *Kalla sig sjelfva* || De hafva glömt sina egna familje-namn

- 2083 (ej [...] *omul*) || (ej *sill*)
 2084 *Parkowa* || Нижн[ая] Baicha
 Castrén means the River Farkovo, running into the River Turuchan from the right 75 km from the mouth of the latter. (TS)
 2085 *hdera* || Ba[icha]
 2086 är [...] *svår* || kan om sommaren endast
 2087 ett [...] *sednare* || 1. tidig[are] || 2. ett par dagsresor tidigare
 2088 The River Farkovo, see above.
 2089 *ngt* || b

- [–] Fisk: язь, сорога, щука, abbores, njelma och (Turuchan) äfven красная рыба om sommaren på Turuch[an] och Nishn[aja] Baicha (ej på Верхн[ая] Б[аиха]) – om vintern finnes ej кр[асная] рыба. *Taimen*, *sik* (ej²⁰⁸³ *sill* och ej *omul*) *tugun* finnas ock om sommarn.
- 188 [–] omkr[ing] Turuch[ansk] finnes räff, sobel, песецъ, filfras, varg, björn, ekorre, hermelin, колонокъ (litet), elg (ej), vildren, utter,
 – De Baich[inska] Oštj[akerne] kommo enl[igt] trad[itionen] från *Tas*.
 – De Baich[inska] Oštj[akerne] lefva om vintern i землянкахъ ('Culmaat-maa), om sommaren i näfver-tält (tört-maat[])
 – På Верхн[ая] Baicha finnes ett magasin och blott ett Ryskt hus – På Parkowa²⁰⁸⁴ finnes ock ett hus, som nu är tomt
 – Nishnaja Baicha upprinner ur en sjö: *Paigán paaral-tu*, på chrebet (Oštj[akiska] *taang*)
 – Obs. Baicha – Oštj. *Paigán*.
 – Stränderna låga, merendels bewuxna med талникъ, vid källorna barrskog.
- 189 [–] äfven finnas här höga *jary* på h[var]dera sidan (så wäl på Baicha som Turuchan).
 Wid h[var]dera²⁰⁸⁵ Baicha och Turuchan finnas äfven steniga ställen –
 Öfra Baicha är m[yc]k[e]t grund och strid, äger poróger är²⁰⁸⁶ om sommaren *svår* att befaras med Oštjak-båtar.
 – Nishnaja Baicha är större, ej så strid.
 – Nishnaja Baicha infaller ett²⁰⁸⁷ par dagsresor *sednare* än Верхн[ая] B[aicha] uti Turuchan.
 – *Parkova*²⁰⁸⁸, en liten flod n[å]g[o]t²⁰⁸⁹ ofvanom Nishn[aja] Baicha

— Här finnas i nejden widsträckta, skoglösa tundror; äfven skogar af ceder, lärkträd, сосна, ель etc.

— I Turuch[an] och Верхн[ая] Baicha finnes en stor mängd små sjöar, men vid Nedra Baicha icke.

❖ 190 ❖ *Laitīga*, R[yska] *Ladwiga*, fr[ån] högra sidan, en liten flod, som infaller i Öfra Baicha²⁰⁹⁰.

I Nedra Baicha infaller

Sagas-Nuusil-kî 1. den nedersta, ifrån Jeniseiska²⁰⁹¹ sidan (höger[])²⁰⁹²

Nuusil-ki 2. ifrån Taska²⁰⁹³ sidan (venstra[])²⁰⁹⁴

Yc'e-kîds' 3. ifrån Taska²⁰⁹⁵ (venster[])²⁰⁹⁶

Merk-kî 4. ifr. Taska²⁰⁹⁷ (venster[])²⁰⁹⁸

Kéndigə ifr. Jenisej²⁰⁹⁹ (höger)

Piigol-kî ifr. Tas²¹⁰⁰ (venster[])²¹⁰¹

Seäkal-kî 7. ifr. venster Tas²¹⁰²

Muges'endil-kî, 8 den öfversta ifrån Tas venster

Baicha har till lopp ifrån söder till norr, liks[om] Jenisei – är m[yc]k[e]t krokig – så att man en hel dag kringränner en volok Öfra²¹⁰³ *Baicha* är deremot mera rak.

❖ 191 ❖ *Turuchan*, en m[yc]k[e]t torr flod, kan med större fartyg befaras blott n[å]g[ot] ofvanom *Máko-wicha*, derifrån krono-mjölet transporteras om vintern till Tas med renar. (På öfra Baicha kan man alldeles ej fara med andra, än Östjak-båtar). Stränderna äro å ömse sidor höga, branta och barrbewuxna²¹⁰⁴ moar. Äfven steniga ställen. Klippor och klippväggar finnas ej. Floden gör ej öfversvämningar. Bifloder:

2090 Running into River Verxnjaja Baixa 46 km from the mouth of the latter. (TS)

2091 *Jeniseiska* || venstra

2092 The River Sakol'nosel'-Ky, running into the River N. Baixa 32 km from the mouth of the latter. (TS)

2093 *Taska* || högra

2094 Probably means the present-day River Nazyl'ka, running into the River N. Baixa 57 km from the mouth of the latter. (TS)

2095 *Taska* || högra

2096 The River Učiket, 157 km from the mouth of the N. Baixa. (TS)

2097 *Taska* || höger

2098 The River Merxe-Ky, joining the River N. Baixa 245 km from the mouth of the latter. (TS)

2099 *Jenisej* || venster

2100 *Tas* || höger

2101 The River Pikol'-Ky 318 km from the mouth of the River N. Baixa.

2102 The River Sjakyl'ga 353 km from the mouth of the River N. Baixa.

2103 Öfra || Nedra

2104 *barrbewuxna moar* || barrbewuxna

- 2105 *höger* || venstra
 2106 *höger* || venster
 2107 *höger* || (venster)
 2108 *venster* || (höger)
 The River Vymskaja, running into the River Turuxan 191 km from the mouth of the latter. (TS)
 2109 *venster* || (höger)
 2110 (*höger*) || venster
 2111 The River Makovskaja, running into the River Turuxan from the left 263 km from the mouth of the latter. (TS)
 2112 *höger* || venster
 The Bol'saja Bludnaja, discharging into the River Turuxan 330 km from the mouth of the latter. (TS)
 2113 *höger* || venster
 2114 *höger* || (venster)
 The River Russkaja, running into the River Turuxan 345 km from the mouth of the latter. (TS)
 2115 Castrén originally wrote the letter *o* in the second syllable but put it in parentheses and wrote the letter *a* above it.
 2116 *stor* || liten
 2117 *högre* || <--->
 2118 The River Xudosej runs into the River Taz from the right at N65°36'8" E82°23'16". (TS)
 2119 The River Pokal'-Ky discharges into the River Xudosej from the right 43 km from the mouth of the latter. (TS)
 2120 The Pokotyl'-Ky, running into the Verxnjaja Baixa from the left 120 km from the mouth of the latter. (TS)

1. Nishnaja Baicha, den nedersta fr[ån] höger²¹⁰⁵ sid[a].
2. Farkówa, från höger²¹⁰⁶.
3. Werchn[aja] Baicha, fr. höger²¹⁰⁷
4. *ВЫМСКА*, fr. venster²¹⁰⁸
5. *Kerówa*, fr. venster²¹⁰⁹
6. *Чулкова*, fr. (höger[])]²¹¹⁰
7. *Mákowicha*, fr. höger (venster[])]²¹¹¹
8. *Bludna*, fr. höger²¹¹²
9. Wolotschanka, fr. höger²¹¹³
- ❖ 192 ❖ 10. *Руская*, fr. höger²¹¹⁴

I Werchnaja Baicha

Ladwiga, nederst, ifrån venstra sidan wid uppfarten

*Pokatelg*²¹¹⁵, ifrån höger (vid uppf[ör]) (g af *kí*, flod).

Turuchan utgår ur en stor²¹¹⁶ sjö, på tundra.

Verchn[aja Baicha] börjar ur en *taiga*.

❖ 193 ❖ *Tas*.

Tymska-Karakonska vološten består af 2 upr[aven] – den *Tymska* högre²¹¹⁷ och den Karak[onska] lägre. Wid resan från Tas till Jenisei färdas man först uppför *Kudaseja*²¹¹⁸ (blott en dag), man kommer så till *Pókatka* (Ostj[akiska] *pookatil-kí*, волоная рѣка)²¹¹⁹, färdas på *Pókatka* 3 dagar, som kommer så till mynningen af en liten biflod, som kallas Malinkaja *Pókatka*, färdas derå en dag, drager här båten öfver *chrebet* (en dag), kommer till en liten sjö (Baikantu) – derifrån en liten flod *Pókatka* benämnd²¹²⁰, som utfaller ❖ i öfra *Baicha*.

❖ 194

— De Taska Juraki²¹²¹ äro:

1. *Aasida*, döpta, högre på Tas. *Aas'ita*,²¹²² nedanom och vid Часовня hafva få renar, lefva mešt vid *Tas* och draga not i Tas. se nedan.

2. *Naúsida*²¹²³, odöpta, lägre ned på Tas. lefva wid *ycмbe*. Fiska äfven vid Tas, liks[om] *Us'ida*. Somliga äga talrika renhjordar, andra alldeles inga, de²¹²⁴ sedn[are] gå om vintern till fots eller färdas²¹²⁵ med hundar på jagt.

Obs. De *Kuljóganska* hafva alldeles s[am]ma språk med de Taska. De Kuljoganska komma till Karelka och d[eri]fr[ån] till Tas.

❖ 195 ❖ De Tas[ka] Oštj[akerne] bo om sommaren i näfver jurt, om vintern i trädjurt med jord öfvertäckt — uppförda dels vid sjelfva Tas, dels vid bifloder — Om vintern lemna de ofta sin jurt och gå med en person (qvinna), som styr hundar l. renar och nart, långt in i skogen, stundom på 14 dag[ar]. De släpa ej näfvertält med sig. Fånga renar, räfvar, ekorre, sobol i ringa mängd, fjällracka, björn, varg, filfras, utter²¹²⁶, hermelin m. m. Fånga hela vintern.

Fisk: Liksom i Jenisei

❖ 196 ❖ [—] största delen af de Taska Oštj[akerne] hör till ant af *Limbel-gum* (gås), i anl[edning] h[är]-af de af de jenis[eiska] Oštj[akerne] k[al]l[a]s <Lag> (gås). *Kaasel-g[um]* woro väl urspr[ungligen] de Tymska Oštj[akerne], ty Tymfl[oden] k[al]l[a]s ännu *Kaasel-kî*.

— Wid Taska kyrkan bor utom Prešten, Djetschih och Wachtern blott en Oštj[akisk] Furste.

— Tro att mammut lefver och går under jorden — frukta —

2121 *Juraki* || Os[tjakerne]

2122 Castrén added this sentence later above the line.

2123 Castrén added s' above the s.

2124 *de [...]* gå || gå s

2125 *färdas* || med

2126 *utter [...]* m. m. || utter m. m.

- 2127 *färdas* || 1. fr[ån] || 2. Ku[ljogan]
 2128 Lake Nalim'e is situated at
 N65°3'8" E87°12'10". (TS)
 2129 *Ostjj.* || ~ wi[d]
 2130 Castrén wrote the letter *o*
 above the first *a*: Korelka.
 2131 Castrén most likely means the
 River Korlik running into the
 River Vax from the right 613
 km from the mouth of the lat-
 ter. (TS)
 2132 *åtskilliga* || s[omliga]

197

— De Taska veta sig bešt[äm]dt hafva kommit från Tomsk.

— Tymska Karak[onska] vol[ošten] 325 душъ.

— Communication ifrån Wach på Kuljógan öfver хребетъ till *Pokolg* (Pokotka) och Tas. Om vintern 197 *färdas*²¹²⁷ man från Kuljogan till *Kárelka*

Floder:

'Sirta

Kudaseja

— Communication öfver Nalimje ozero (Njyy-njel-tu)²¹²⁸ till *Pokolg* (Покатка) och Tas.

— Tasowska Oštj[aker]²¹²⁹

- 1.) Wid källorna af *Sabun*, 3 familjer: *Pinin*, *Ķaasel-gum*.
2. *Karelka*²¹³⁰ (som faller i Wach)²¹³¹, m[yc]k[e]t åtskilliga²¹³² familjer *Katkaleva*, *Kunin*, *Aasin* etc. *Kaasel-kum*.
3. *Kul-jagan*, *Tymska* och *Karak[onska]*

198

Obs. *Ķaasel-k[um]* = *Tymska*
Limbek-k[um] = *Karakonska*

Wid Tas bo de så k[al]l[a]de Oštj[akiska] <---or>. *Tymsko-Karak[onska] vol[ošten]* ända till Часовня, der Jurakerna vidtaga.

Semljankor af träd, taket med jord betäckt, väggarna obetäckta

— Renar finnas i högst ringa antal (2–10), fiska somm[ar] och vinter i små floder

— Tas gör förskräckliga öfversvämningar. Högra stranden hög, venstra låg.

Ceder, lärkträd, gran, tall etc.

199 Nb. *As'ta* – s[ätte]t af Juraki tillreda²¹³³ nötter i midten af hampa, vid sidorna från wide. Widet kokas, fördelas i små skifvor och bindes såsom nät. Barknätet vid stranden, hampnätet ute på floden. – Barknätet håller blott en sommar.

As'ita lefva hela sommaren vid Tas, om vintern på tundran, der de fånga wildt, i s[yinner]het wildren, räf, fjällracka, ekorre etc. (sobol ej). De fiska om vintern i sjöar med nät.

✓✓ Obs. De Taska Oštj[akerne] fiska om vintern i små floder med pator och mjerdor, gjorda af lärkträd – Om sommaren fiska de mest med nät och *kotets* (maarnds'), i. e. de tillstänga en liten flod ifrån strand till strand. Wid stränderna göras vanl[igtvis] pator, i midten en rundel (kotets), lemna der blott ett handbredt hål, h[vari]g[enon] fisken ingår. När fisken fångas, blir hålet till täppt och fisken upptages med²¹³⁴ en hof. – Baichinska fiska²¹³⁵ på s[am]ma vis. – Om vintern fångas²¹³⁶ blott med mjerda. Not äro wid Tas sällsynta, krokas brukas ej. Om våren tillstängas floderna vid²¹³⁷ högt watten med kotets.

– Ett wigtigt fånge är om sommaren and-fångsten, då de лѣн<ѣ>ѣтся, äfven som gäss, om hösten tjädrar

201 [–] änderna skjutas med båge, tjädrar med пасть och snara. Änder fångas ej med snara.

Клепци²¹³⁸ begagnas för räfwar, fjällrackor, wargar, filfrasar, renar.

Ekorrar skjutas med *tomar*²¹³⁹. Harar med пасть, 'sang och клепци.

2133 *tillreda* || göra

2134 Struck out before this in the upper part of the page:

Karásinska Ostjaker
utgöras af 2^{ne} slägter

1. Kaaasel-kum

2. Limbel-kum

– inalles 23 skattbetalande

– bo fiska dels wid Jenisej
dels wid *Kureika* – äga små renhjordar.

2135 *fiska* || och

2136 *fångas* || med

2137 *vid* || me[d]

2138 White-eye bream (*Abramis sapa*). Решетников 2005a. (TS)

2139 The *tomar* is a blunt arrowhead for hunting fur-bearing animals. Гемуев & al. 2005: 83. (TS)

- 2140 An iron trap for bear-hunting.
Бахлыков 1996: 82. (TS)
- 2141 *heller* || ~, *ej че*
- 2142 Flour porridge. See p. 804. (TS)
- 2143 *Af* || Torr
- 2144 *Warg* || ~ och
- 2145 *teäga* || 1. ~ om vintern || 2. ~ om sommaren med
- 2146 *землянка* || näfver[jurt]
- 2147 *rör* || går
- 2148 A light sleigh drawn by dogs or reindeer (for a photograph, see p. 40 in this volume). Sirelius 1914, with pictures of both a dog and reindeer *nart*. (TS)
- 2149 *näfver-полокъ* || näfver-sk[ydd]
Полок = shelf, here a type of shelter.

Hermeliner fångas med *lada* (черканъ) Soml[i-ga] hafva äfven *kapkán*²¹⁴⁰ och giftkakor.

Samosträlets finnes ej, *omjet* ej heller²¹⁴¹

Sobol fångas både och bössa, samt snara, som gillras vid hålet i ruttna träd, der soboln uppehåller sig.

Wildren fångas dels med bössa och både, dels med snara, som gillras i dess spår och fastbindes i ett träd.

❖ 202 ❖ — All om sommaren bespard fisk blir torkad, äfven ossetra.

— Under sommaren samlas fiskflott, inlägges i Injaur, ätes såsom soppa med torr fisk till tilltugg i st[ället] för bröd.

— Burduk och salamát²¹⁴² finnas ej.

— Feta änder och tjädrar torkas till vintern.

— Af²¹⁴³ torr fisk kokar man stundom soppa, af torr fågel ej.

— Warg²¹⁴⁴ räf och filfras ätes ej, somliga äta björn.

— Obs. Björn fångas med *teäga*²¹⁴⁵ och bössa —

✓✓ As'ita och Naus'. fånga mest красная рыба, som dels torkas, dels nedsättas i små sjöar s[a]mt om hösten med not uppfångas och fryses.

❖ 203 ❖ Oštjaker lefver hela vintern i *землянка*²¹⁴⁶, *rör*²¹⁴⁷ sig och jagar derom kring några dagar, har med sig en *nart*²¹⁴⁸ och huštru eller n[å]-g[o]t barn, som drager narten (utan hundar); med lifsförråd, gräfver en grop i snön och sofver vid en eldbrasa med en *näfver-полокъ*²¹⁴⁹ till skydd. Denna medtages blott då Ošt[jakerne].

aflägsnar sig långt från землянка²¹⁵⁰. När Ostjaken går ut på 3 dag[ar], tar han icke ens släde med sig, utan n[å]g[o]t mat i barmen och bössa s[a]mt båge. Ekorrar, soblar, räfvvar skjutas med båge, för att [icke] förderfva skinnet. Renar, vargar, tjädrar, renar med bössa. Är skyndsamhet af nöden, begagnas båge. Är djuret på längre afstånd, skjuter man med bössa.

❖ 204 ❖ — Räfvingar uppsökas²¹⁵¹ om sommaren och födas.

— Enhvar har sitt särsk[ildta] ställe, men jaga ostraffadt äfven på annans mark. Räfvingar få naturligtvis ej fångas på annans gebiet, men skytte och fiskande är tillåtet.

Obs. Om våren bryta familjerna upp med hustrur och barn ifrån землянка och förfoga sig²¹⁵², men tagande med sig hundar, renar och bohag, till aflägsna tundror eller skogar på vildrensjagt. Denna jagt fortfar 2–3 månader på skara, man återvänder hem med vinterföre.

— Äfven om hösten fångas vildren, men man dröjer då blott n[å]gra veckor i skogen, lefver der utan tält etc.

❖ 205 ❖ — De Narymska och Taska träffas ofta på sina jagtfärder.

— De Taska weta wisst förtälja, att de kommit från Narymska sidan De berättar att i Narymska sidan finnas två floder: *Orelka*²¹⁵³ och *Okunowka*²¹⁵⁴, h[vari]från de skulle inwandrat.

Tas har två källfloder, den ena från Jeloguiska sidan, den andra från Wach. Båda utgå ur sjöar, belägna på хребетъ, De kallas *Kolta-parel-tu*

2150 землянка || he

2151 uppsökas || 1. födas || 2. samlas

2152 sig || ~ på skarsnö

2153 Probably the River Orlovka, running into the River Ket' at N58°38'27" E86°4'0". (TS)

2154 Probably the River Okunevka, discharging into the River Ket' at N58°12'50" E90°41'5". (TS)

- 2155 See also p. 1186–1187 and 1200 for a list of tributaries of the River Taz along its lower course.
- 2156 *nära* [...] *sidan* || ifrån Taska kyrkan nedanom
- 2157 The River Časel'ka runs into the River Taz from the left at N64°56'34" E81°23'28", but there is no other tributary from either the right or the left nearby, and the River Pečal'-Ky discharges into the Taz 138 km upstream (693 km from the mouth of the Taz). Cf. below where Castrén notes that the Peč'elg and Grigorka are the same river. (TS)
- 2158 *ofvanom* || nedanom
Cf. p. 1187, where Castrén corrected ofvanom > nedanom. The church was situated below the mouth of the River Xudosej at Njaryj Mač, present-day Krasnosel'kup at N65°42'14" E82°28'2". Donner, Joakim – Janhunen 2014: 9 (map). (TS)
- 2159 There are the River Malaja Širta running into the River Taz from the right 873 km from the mouth of the latter and the Bol'saja Širta from the right 876 km from the mouth of the Taz. (TS)
- 2160 The River Pjikal'-Ky, running into the River Taz from the right 486 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2161 *litet ofvan* || nedanom
- 2162 2 || en
- 2163 *här* || och
- 2164 *sten* – || ~ хре[бегъ]
- 2165 Castrén added above: byar.
- 2166 *Här* || 1. ~ || 2. Fordom bodde
- 2167 *wid* || och
- 2168 *två* || ett

Floder:²¹⁵⁵

1. *Grigorka*^{xlix}, nära²¹⁵⁶ Часелька på mots[atta] sidan²¹⁵⁷
2. *Wolotschanka* (wid Часовня) – fordom färdades man ifrån Turuchan till ☞ Wolotschanka, dragande båten öfver kärr, ty här finnes ej хребетъ – Liten flod, folktom –
3. *Kudasej* (ofvanom²¹⁵⁸ kyrkan)

☞ 206

'Sirta, är mest obebodd.²¹⁵⁹

*Pääkelg*²¹⁶⁰, litet²¹⁶¹ ofvan kyrkan; 2²¹⁶² familjer, ifrån högra sidan –

Tas är en lugn flod – utan poroger – lågländt, med sandiga stränder (lämpliga för notdrägt) här²¹⁶³ och der leriga samt sandiga яры. Höga uddar, ingen sten –²¹⁶⁴ Tundriga slätter å ömse sidor, kärr i ymnighet – Öfv[er]h[ufvu]d lågländt och utsatt för öfversvämningar. Ängslägenheter finnas och 4 kor vid kyrkan – Inga hästar –

☞ 207 ☞

[–] Ryska зимовья²¹⁶⁵ funnos förut öfverallt wid Tas ända till källorna, hade kor, får, hästar, ordent[liga] stugor.

– Här²¹⁶⁶ synas ännu deras ängsrödningar m. m.
– Juraker bodde förrut öfverallt wid Tas, wid Kuljógan, Korelka, wid²¹⁶⁷ *Nalimje ozero* etc. Oštj[akerne] kommo och undanträngde dem – Skarpa strider föreföllo emellan Juraker och Oštj[aker], som fortforo tills Ryssarne kommo och gjorde slut på stridigheterna.

– Nära invid det st[älle] der kyrkan nu står hade Juraker två²¹⁶⁸ afgudabilder af träd med ett gärde omkring.

xlix. Wid Grigorka finnas 5 familjer, både Limbel- och Käasel-gup.

– Floderna på högra sidan om Tas äro små och obebodda, på den venstra stora och folkrika

❖ 208 ❖

✓✓ Wid källorna af Wach finnas blott nomadiserande Tunguser.

– Tunguserna nomadisera om sommaren wid Tas och stjåla renar²¹⁶⁹ (jfr. Ketska Tunguser, som äfven farit af med Oštj[akerne]s renar).

– De Taska Oštj[akerne] hålla sina små renhjordar omkring sin jurt och землянка. Äro så tama, att de löpa på tundran och sjelfmant återvända; dock plägar man äfven hafva en vakt eller нагонщикъ för dem.

[–] För handarbeten stå kulj[oganska] Oštj[aker] i stort rop.

– Tasowska Oštj[akerne] smida sjelfva, snickra

– Täckta båtar finnas ej, utan <набоиници>, ветни etc.

– Lemna sina semljankor omkr[ing]²¹⁷⁰ крепление och gå i skogen. Taga barnen med sig, äga intet tält, utan blott тиски, som uppsättes i yrwäder.

❖ 209 ❖ Obs. De Tasowska Oštj[akerne] färdas sällan²¹⁷¹ med hundar, föra sina barn med renar, någonsång ock med hundar –

Det händer stundom, att Oštj[akerne] under sina skogsresor öfverfalla af menföre och nödgas tillbringa våren i skogarna. De söka då upp flod, göra en båt och komma så till Tas.

– Wid sjelfva Tas finnes ringa folk, man bor wid små floder, der Oštj[akerne] bättre förstå att fiska g[enom] dämmande af små grenar – Juraki bo wid sjelfva Tas.

2169 renar || deras

2170 omkr. || w[id]

2171 sällan || ej

- 2172 *komma* || 1. wid Tas || 2. hafva
 2173 *Wach* || Tas
 2174 The River Koryl'ky or Karal'ka runs into a branch of the River Taz at N63°44'51" E82°44'30". (TS)
 2175 The River Tol'ka runs into the River Taz from the left at N64°2'52" E81°56'46". (TS)
 2176 The River Tol'ka is actually 30 km upstream from the River Pečal'-Ky. (TS)
 2177 The River Pokol'ka discharges into the River Taz from the left at N63°43'21" E83°34'40". It is 37 km from the River Bol'saja Širta is 37 km. (TS)

— Alla semljankor af träd med чуваль och vanl[ig] trattformig rör –

✓✓ — Soblar finnas wd Tas, men blott *tundra*-sobeln, som är gråaktig och af ringa värde. *Bergs-sobeln* står i wida större aktning.

❖ 210 ❖ — Bära oklipt hår med härflätor alfärgade skinn parkor under sommaren skor af sämsk,

Wid Часовня blott ett hus, hwari Wachtern bor med en Turuch[ansk] borgare. Ett litet *kapel* – ingen Prešt

Lärkskog

kotel-porg, naken

Taril-porg

Kirnja, brokig

Communicationen emellan Tas och Jenisej på Turuchan och Volotschanka medelst *Ratlixa*, som infaller i volotschanka. D[en]na comm[unication] har l[än]gesedan upphört.

❖ 211 ❖ — Tung[userna] komma²¹⁷² ifr[ån] Nishnaja Tunguska om sommaren till Tas – bränna skogar, stjäla renar och bedrifva annat ondt.

Korelka faller i Wach²¹⁷³

Karalka i Tas.²¹⁷⁴

Obs. Floderna på högra sidan ifrån *Rata* till *Tolg*²¹⁷⁵ äro belägna ofvanom *Kudasej* på mots[atta] sidan. *Tolg* och *Grigorka* äro belägna ungefär gentemot h[varan]dra.²¹⁷⁶

Obs. Grigorka Oštj[akiska] *Pec'elg. Чурма* ('Siir-ta (Oštj.), en dagsresa nedanom *Pokolg*²¹⁷⁷, på mots[atta] sidan.

Pääkelg, mellan Siirta och Kudasej – 3 familjer
Limb[el] gum.

212 *Kudasej*, wid Tasowska kyrkan, några²¹⁷⁸ verst
nedanom²¹⁷⁹ denna.

1. Волшяя 'Sirta; en dagresa ned[an]om Pokolg
på mots[atta] sidan. 2 skatt[betalande] (= fam-
mil[jer]) af Kaasel-k[um]²¹⁸⁰
2. Малая Чирта, nedanf[öre] (obebodd)
3. *Pec'elg*, 2 dagsresor nedanom Karalg.²¹⁸¹
10 skattb[etalande] Kåas[el]-g[um] och Lim-
b[el]-g[um]
4. *Pääkelg*, en dags[resa] nedanom 'Caaselg.²¹⁸²
En familj Limb[el]-g[um]
5. *Kue'cel-kî*, (på d[en]na färdas man till Na-
limje-озеро), litet²¹⁸³ nedanom kôngat-kî – .
Kyrbyn <här>
6. *Kuutas' R. Kudasej. Limb[el] och Kas[el] g[um]*
10 skattbet[alande]

213 ifrån Nalimje-озеро kommer man på en liten
flod till sjelfva källorna²¹⁸⁴ af Tas.

Wid 'Caaselg börjas protokerna.

– Högra sidan af Tas är jarig, sand- och sten-
uppfylld.

– Wid kyrkan säges Tas vara 40–50 v[er]st] bred
med prot[oker], vid часовня 100 v[er]st] bred

För renar göres om sommaren *en slags jur*²¹⁸⁵
af träd med näfvertält utan dörrar. Här brännes
ruten träd och mossa för att jaga ut myggen –

214 Man matar sina renar äfven med torr fisk.

Handskar²¹⁸⁶ och римы göras af renbenling med
håret utåt. I handskar insys stundom harskin, i
skog стельки.

2178 några || of[vanom]

2179 This must be *ofvanom*. Castrén
has thus made a mistaken cor-
rection here. Cf. p. 1184. (TS)

2180 Selkup kin groups (families).

2181 The distance between them is
111 km. (TS)

2182 Distance 69 km. (TS)

2183 *litet* || ½ <->

2184 *källorna* || m[y]nningen]

2185 Castrén added above the line:
ett skjylf.

2186 *Handskar* || ~ af r

- 2187 Castrén added above this word:
flätad
- 2188 Most probably Ermakovo at N66°36'9" E86°12'58" is meant here. (TS)
- 2189 Karasino is on the right bank of the Enisej at N66°53'12" E86°42'36". (TS)
- 2190 Igarka at N67°27'10" E86°31'53". (TS)
- 2191 *Åsar* || Stör

– Hundar brukas sällan till hörsel, – mest re-
nar –

– Kotets göres midt på floden – å ömse sidor
om den går till stranden i st[ället] för nät en
ung (R. зелникъ), gjord²¹⁸⁷ af lärkträdsskifvor
rötter.

Sånger finnas ej.

☞ 215 ☞ Juraker gå i början af Decemb[er] till Obdorsk
och återvända i Febr[uari]

– De äro 99 man starka, qvin[nor], barn och
gubbar oberäknade.

☞ 217 ☞ *Jenisej*

wid Turuchansk 4–5 verst bred –

Wid nedanf[öre] 1–2 verst.

På smala st[ällen] är Jenis[ej] 1–2 verst.

På de bredaste – 6–7

På vanl[iga] – 3–4.

Wid Lusina 7 v. bred.

Jenisej är på breda st[ällen] mycket lugn, på
smala n[å]g[ot]t stridare.

– Ifrån Jermakovo²¹⁸⁸ till Karasina²¹⁸⁹ och d[er-
i]fr[ån] vidare till Igarskoje²¹⁹⁰ gå idel holmar på
högra sidan, bl[and] h[vil]ka fl[ere] äro bevuxna
med barrskog.

☞ 218 ☞ – a) Högra stranden stenig, sluttande, bevuxen
med barr- och löfträd om h[varan]dra. *Åsar*²¹⁹¹
öfverallt

– b) Venstra sidan låg sandig, lerblandad, vide-
bevuxen

- 2192 *stränder* – || ~ undantagsvis
 2193 *grenar* || <sund>
 2194 Karaul is situated at N70°4'0"
 E83°12'25". (TS)

a) På högra sidan finnas äfven lågländta stränder –²¹⁹² Пески finnas på h[var]dera stranden, mera på den venstra.

b) På v[enstra] s[idan] lerhaltiga пески – här och der knappersten – underst branta яры, bewuxna med granskog. – Ås

– Der ås finnas äro begge stränderna starkt granbevuxna.

ЛѢТОВЯ och ЗИМОВЯ.

❖ 219 ❖ Obs. Åsen på venstra sidan

– *Laida, korga.*

Flodens *bredd*

Ås.

skog.

Höga uddar.

Wid Selakina en hög stenig udde.

– Holmar och grenar²¹⁹³ fram ifr[ån] Laptukowa 50 v[erst] fr[ån] Dud[inka] – mest på v[enstra] sidan.

– (Wid Karaul²¹⁹⁴ är Jenis[ei]. bl[ott] 2– verst.

– Svag lärkskog ända till Laptukowa vid smärre bäckar.

– Wid Werschinsk finnes ännu <сѣликъ> och ännu längre fram vid små bäckar.

- 2195 *en* || *den*
 2196 *timade* || *skedde*
 2197 Bergstadi has given a brief account of their life in Turuxansk where they arrived on 7/19 June: “Genast gingo vi in till t. f. Sasädateln, hvilken erbjöd oss kvarter hos sig. Emedan in-tet annat till en början stod oss till buds, antogo vi det artiga anbudet, dock under det beslut, att så snart som möjligt flytta till ett annat ställe. Vi vilja ej falla honom besvärliga, dels derföre, att Okrushnij är med det första att vänta till staden, dels af den orsak, att han snart skulle gifta sig. I hvardera fallet var det lika nödvändigt, att vi i god tid retirerade. [...] Med Posten ankom också en kosack, hvilken medförde ett memorial ifrån Okrushnij af det innehåll, att han, till följe af en ifrån Gouvernören uti Krasnojarsk till honom utgången särskild befallning, har åran att till Herr Doktor Castrén affärda brefföraren N. N. för att, så länge han kan vara behöflig, användas till allehanda uppdrag och förrättningar. –” Rancken 1884: 115.

In his letter to Rabbe on 13/25 July Castrén mentions that he had met the District Chief in Turuxansk, and they had more or less settled their disagreement. See the volume of letters in this series.

Bergstadi's preserved diary notes end soon after this description. He has torn out the rest of the pages of his diary except for notes about Siberian rivers. Rancken 1884: 117.

- 2198 *Eliæ* || *d[en]*
 2199 *om* || *wid*

✠ 223 ✠ *Jenisej*

N. 3.

- ✠ 225 ✠ Obs. Berättelsen om en²¹⁹⁵ Baich[insk] Oštj[ak], som troddes vara besatt af Djefwulen och blef spetsad samt uppbrännt af sina kamrater. Schamanens utslag lydde, att karlen skulle upphängas i en asp och derpå brännas; men då ingen asp fanns tillhands, söndrade man en asp-båt, och gjorde deraf hvassa stänger, med hvilka den olycklige genomborrades af en rasad folkvärm. Detta *timade*²¹⁹⁶ anno 1839.

✠ 226 ✠

D. 19 *Julii* g. st.²¹⁹⁷

Natten emot *Eliæ*²¹⁹⁸ dag afreste wi fr[ån] Turuchansk – Luften war kall[,] vinden nordlig och lommen bådade owäder; men *Eliæ*-dagen hedrade sig –

– Wi landade om²¹⁹⁹ morgonen vid *Schoróchina*²²⁰⁰ = *Jakuti*, 40 v[erst] från Turuchansk –

– Byn består af 6²²⁰¹ gårdar 8 Jakuter. Innewårnarne äro Ryssificerade, men hafva inwandrat från Jakutska sidan på nedra Tunguska och en flod, som faller i Lena, der blott en ås åtskiljer de två floderna. De simmade på barker, öfvervinttrade på vägen, hemtade sig hästar och annat²²⁰² husgeråd – D[en]na invandring skall hafva ägt rum för 100 år sedan – somliga äldre personer kunna ännu *Jakutiska* – och förtälja, att de nu lefva i 4de led. De bygde sig genašt hus –

227 Njelma från 6te Augusti.

Muksun från 15 Aug (успѣние).

Чиръ från Prokop[ii] день²²⁰³ (8 Julii)

Sill fr. Spasow день²²⁰⁴

*Schoricha*²²⁰⁵, en liten flod wid *Schorochina*, strid, full af poroger, m[yc]k[e]t krokig, en weckas längd, farbar blott med Ostj[ak]-båtar – Tar sin upprinnelse ur *Вундуйское*²²⁰⁶ озеро, nedanom камень – 25 verst lång, omk[ring] 5 v[erst] bred – fiskrik, men utan красная рыба. Tunguser och Karásinska samt Imbatska²²⁰⁷ och Baichinska 228 Ostj[akerne] lefva omkring sjön om²²⁰⁸ sommaren – Wid sjelfva floden Schoricha finnas inga inwånare – i²²⁰⁹ byn *Schor[o]-china* finnas 6²²¹⁰ gårdar, 10²²¹¹ kor, 2 hästar, ej får

– Bland antalet af innewånare finnas utom Jakuter äfven 2 familjer *Dychobortsi* –

– Soboln fångas ej bet[ydligt] nedanom nedra Tunguska; räfvar finnas, men ekorrfanget är det förnämsta –

– Af fisket är notfisket det förnämsta – Krasnaja рыба fångas blott перемѣтами.

– *Jenisej* är nedanom²²¹² Turuchansk 4–5 v[erst] bred, men smalar st[ällvis] till 1–2 verst –

229 Högra stranden är m[yc]k[e]t stenig, sluttande, här bevuxen med 229 barrskog och löfträd om hvartannat – venstra sidan är sandig, – videbevuxen[.] På högra stranden finnas här och der smärre sandåsar, den venstra är låg öfullt –

2200 *Schorochina* || (Argútina) = ~
Šoroxina is situated at ca. N66°6'3" E87°52'27". On the location of the Rivers Bol'saja and Malaja Šorixa, see below. (TS)

2201 6 || 7 – It is slightly unclear whether Castrén has replaced 7 with 6 or the other way round. Cf. below.

2202 *annat* || andra

2203 Sic.

2204 1/13 Aug. See p. 1161 in this volume. (TS)

2205 The River Bol'saja Šorixa flow into the Enisej from the right (north-east) at N66°6'2" E87°53'46" and the River Malaja Šorixa at N66°4'56" E87°57'45". The Bol'saja Šorixa that is also referred to only as the Šorixa. (TS)

2206 The first letter is a Latin B, not a Cyrillic V (B). The source of both rivers is in a bog instead of a certain lake, as assumed by Castrén. (TS)

2207 *Imbatska* || ~ Ostj[aker]

2208 *om* || både

2209 *i byn* || men (Jakuterne i *Schorochina* gå

2210 6 || 7 – It is slightly unclear whether Castrén replaced 6 with 7 or the other way round. Cf. above.

2211 10 || <ej>

2212 *nedanom* || emellan

- 2213 Angutixa is situated at N66°7'29" E87°15'20". (TS)
- 2214 Gorošixa at N66°23'35" E87°30'15". (TS)
- 2215 på || 3 h[us]
- 2216 dragas || måste ~
- 2217 The village of Kurejka is situated at N66°28'3" E87°10'22". (TS)
- 2218 på || wi[d]
- 2219 The River Kurejka discharges into the Enisej from the right (north-east) at N66°29'16" E87°14'0". (TS)
- 2220 upprinnelse [...] sjön || 1. ~ liksom *Schoricha* (Imb[atska] || 2. liksom *Schoricha* (Sam[ojediska] *Sórika*) ifrån sjön *Munduska* (Munduis'koje)
- 2221 There is a Lake Djupkun on the upper course of the river, but the river actually begins already north-east of the lake. (TS)
- 2222 om || Wid
- 2223 *Mundus'ka* [...] båtar || *Mundus'ka*, dit de från porogen färdas med sina små båtar
Lake Mundujskoe is situated at N66°37'36" E88°29'40". (TS)
- 2224 The River Mundujskoe runs into the River Kurejka at N66°41'14" E88°11'33". (TS)

– *Anguticha*²²¹³

består af 2 gårdar på venstra sidan – en familj *Duchoborets*.

– Belägen på en hög och wacker jar.

I trakten af d[en]na by finnes *Лебегие озеро* (*Tjingdu*), svansjön som säges vara tre dagsresor lång och 1. dagsresa bred. Karasinska Samoj[eder] och Imbatska Ostj[aker] vintra öfver vid d[en]na sjö.

*Goroštinskoje*²²¹⁴

på²²¹⁵ högra sidan – består af 3 hus –

– Jenisej är nedanom Turuchansk m[yc]k[e]t lugn, så att båtar dragas²²¹⁶ af hundar utför floden –

❖ 230 ❖

D. 2 Aug[usti]/21 Julii

*Kureiskoje*²²¹⁷, en зимовье med 3 gårdar, häst och n[å]gra kor – på²²¹⁸ venstra sidan gent emot mynningen af floden

*Kureika*²²¹⁹, tager sin upprinnelse²²²⁰ ifrån sjön²²²¹, är blott farbar vid pass 100 v[er]st till ett stort wattenfall med *schoki* å ömse sidor – 2 verst lång – om²²²² sommaren är floden obodd, men vinter-tiden bo här Imb[atska] Ostjaker, Karasinska Samojeder och Tunguser. Mer eg[entligen] omkring sjön *Mundus'ka*²²²³ – ❖
De färdas på små båtar till mynningen af en liten fl[od] *Mundus'ka*²²²⁴, som tager sin uppr[innelse] fr[ån] sjön af s[am]ma namn och fr[ån] södra sidan infaller i Kureika – Ifrån mynningen af *Mundus'ka* går man med renar eller till fots

❖ 231

2225 Denezkino at N66°37'0"
E86°43'23". (TS)
2226 högra || venstra

till sjön *Mundus'ka*. Wid *Ust-Mundus'ka* finnes en зимовье och krono-magazin. Ofvanom denna den omn[ämnda] porogen –

– Högre upp på *Kureika* (Imb[atska] Oštj[akiska] *Kuleiga*) irra Tunguser och fånga vildren – sobel i ringa m[än]gd – På *Kureika* finnas höga berg, som k[al]l[a]s Бѣлый кам[ень] emedan – snön ej smälter –

– Sjön *Mundus'ka* är ej längre än att man på en dag kan resa från början till slut –

❖ 232 ❖ På stränderna af Jenisej allestädes jurt, tillhörande Imbatska Oštj[aker] och Karas[inska] Samoj[eder], som lefva i elände –

De Imb[atska] Oštj[akerne] gå ej längre än till *Kureika* och *Jermakowo*, återv[ända] mest om hösten till tr[akten] af Imbatsk.

– Äfven högra stranden mest lågländt – Öfverallt пески, mera på venstra sidan –

– Man fångade ännu красн[ая] рыба med перемѣты – Notdrägten hade ej börjats Äfven Oštj[akerne] hade stora nötter –

❖ 233 ❖ *Djeneschkina*²²²⁵

på högra²²²⁶ sidan – 2 hus. Stark storm om natten –

Nb. Flera bland de Imb[atska] Oštj[akerne] hafva s[amman]smält med de Karasinska

– Sju tält <на> бѣлое (<ен> песокъ), 13 verst ifrån *Djeneschkina* – Karasinska och Imbatska om hv[aran]dra –

- 2227 *ända till* || wid
 2228 *Konoschel* || *Kureiskoje*
 2229 *ett st.* || ett godt st.

Större delen af de Karas[inska] Ostj[akerne] lefva om vintern vid Kureika kring sjön *Munduska*, jaga om vintern i berget – Somliga bo äfven wid Jenisej och föra skjuts om vintern. De fånga äfven красная рыба med перемѣты; med not sill etc. Afyttra sin fisk åt Jenis[ejska] köpmän

– Om vintern gå de efter Jul ifrån sina semljankor wid *Munduska* till Kureikska sidan *ända*²²²⁷ till berget –

Jermakowo d. 3 Augusti [n. st.]

En by på v[enstra] sidan – 4 hus, bebodda af *Duchobortser* –

– Venstra stranden är wanligtvis låg och består mest af lerhaltiga пески, här och der finnes äfven knappersten – understundom höga, branta jary, bewuxna med granskog, sås[om] wid *Jermachowa*.

– Emellan *Jermakowo* och *Karasina* är den venstra stranden m[yc]k[e]t rak, jemn och hög, jarig, granbevuxen, betäckt med knappersten; den högra är uppfylld med holmar – löfskog –
 (– Ifrån *Karasina* framåt vexer på holmarna barrskog –)

Obs. Ifrån *Karasina* till *Igarskoje* gå idel holmar på högra sidan, bevuxna med barrskog –

Obs. Långsmed venstra stranden af *Jelogui* löper en ås, som? blir synlig på venstra stranden af Jenisej wid byn Dolgo-ostroff. Sedermera synes ingen ås förrän wid *Anguticha* nedanom Turuchansk. Derpå försvinner åsen och blir synlig först wid nästa station *Konoschel*²²²⁸, sedan wid *Jermakowa*, der den följer ett²²²⁹ st[ycke]

långsmed stranden och sedan försvinner, samt åter visar²²³⁰ sig vid *Karasina*,²²³¹ och stryker h[äri]fr[ån] fram långsmed stranden.

– Regn och kall nordlig vind – Wållar uppehåll – Fruktar att förlora ankaret –

❖ 236 ❖ *Karasina*

Зимовье på högra sidan – 3 hus.

– De flesta зимовья stå toma under sommar, ty innewånarne sitta och fiska på n[å]g[o]n песокъ och bo wid d[en]na tid i så k[al]l[a]de *сапай*.

Susch[k]owa

– på venstra sidan – 2 hus –

Ås fortfarande och steniga stränder på venstra sidan – på den högra holmar –

*Gorelowa*²²³²

På venstra sidan – 2 hus –

Igarskoje

2 hus på venstra sidan.²²³³

❖ 237 – Красная рыба fångas перемётками – not-❖ fiske förek[ommer] äfven, samt dessutom рѣжи – ett fånge, som likna поплавы, men har fördelen att kunna idkas af 2 pers[oner] med en båt. Dermed fångas i s[ynner]het муксуны, sällan njelma.

– Kor och hästar finnas ej wid Igarskoje –

2230 visar || fram

2231 *Karasina*, || ~ sedan wid *Schus'-kówa* och *Pagarelowo* [above both *a*'s, Castrén added the letter *o*: *Pogorelowo*], *Igarskoje* etc.

2232 *Pogorel'skoe* at N67°17'7" E86°32'1". (TS)

2233 At present, *Igarka* is situated on the right bank of the river (see coordinates on p. 1188), and it is unclear whether Castrén might also have meant right while writing left. (TS)

- 2234 Castrén wrote an *a* above the letter *o*: kargá.
 2235 *stenhögar* || småsten
 2236 Nosovaja at N67°37'37"
 E86°12'50". (TS)
 2237 Sic.
 2238 *Schamanen* || Tungusen

– Soboln har aldeles försvunnit, räfvar, ekor-rar, fjällrackor, hermeliner, wildren, björnar, etc. finnas –

– Uti Igarskoje undfägnades jag med *varka*, som Oštj[aker] och Samoieder anreda af flott och finskuren ossetra –

– En låg blöt, med njascha upp fylld strand kallas laida.

*Korgá*²²³⁴ = efter *stenhögar*²²³⁵ hölster

❖ 238 ❖ [–] Stränderna äro starkt granbewuxna – äfven den venstra –

– Ifrån hvarje flodbädd stiga tjocka dimmor –

– Den 5 Aug[usti n. st.] sågs en björn, d 6 en ren –

– Stodo stilla wid Igarskoje en natt för storm och oväder.

– Nedanom Igarskoje blir åsen på v[enstra] sidan osynlig.

– Jenisej smalnar stundom till 1–2 verst, men vidgar sig åter till 5–6 v. Dess medelbredd säges v[ara] 3–4 v[erst]

❖ 239 ❖ *D. 7 Aug[usti n. st.]*

*Nosowo*²²³⁶, en gård, den andra tom – på v[enstra] sidan – Lågo här stilla ett helt dygn förlorade rodret och höllo på att krossas emot stranden –

Tungusisk Schamanism

Schamanen anropar *Agei* k[al]l[a]de andar – trummar – sjunger och accompangeras²²³⁷ af de närvarande, som sitta i ring omkr[ing] honom – Schamanen²²³⁸ hoppar omkring på

golfvet[,] han är fastbunden med ett rep öfver bröstet, hvars andra ända bindes upp wid tält-stängerna – Detta²²³⁹ sker för att hindra honom att falla illa, då han faller i dwala – Medan Schamanen²²⁴⁰ ligger i dvala, far hans själ widt omkr[in]g, och det händer under denna färd, att själen, då den kommer till dåliga ställen såsom gropar, i mörka hål etc. går förlorad och Scham[anen] dör –

240 Agei församla sig i stor mängd, och komma med så våldsamt fart, som en wäder-il.

– Wid²²⁴¹ besvärjelser dödas ofta 4–5 renar –

– Tung[userna] göra bolvaner med spetsiga hufvuden – *hargi* kallade –

– Wid besvärjelser anropas²²⁴² äfven af träd gjorda *björnar, wargar, uttrar, lommar, svanar* och andra djur.

– Scham[anen] bär en tung jernkostym med afbildade björnar, lommar, svanar etc.

– I hvarje stam finnes en Schaman – De gå i lära och plågas förfärligt af *Agei s[a]mt* äta vid den tiden *еловая пихта*

– *Agei* flyger med wingar och har *m[yc]k[e]t* mjuka fjädrar –

241 *Hatonga*, Tung[usisk] ben[ämnin]g på N[ishnaja] Tunguska

Digin, Samojed.

Djanda, Ostjak –

Gobdje, Rysk bonde.

Luutsel, Rysse.

Njerju, kosak –

Janda tji, Jenisej

2239 *Detta* || Han

2240 *Schamanen* || Tun[gusen]

2241 *Wid* || Scham[anerne]

2242 *anropas* || h

- 2243 The island of Plaxinskij is situated at N67°49'13" E86°31'6". (TS)
- 2244 It is unclear whether the second letter is $\bar{e}$ or whether Cast-rén replaced an original e with an i .
- 2245 *Lúse* || Luts
- 2246 *Карасинска* || Хантайские
- 2247 *wid* || T
- 2248 *bo* || bodde
- 2249 *hafva* || ~ efterh[and]

D. 8 Aug[usti]

Till *Plachina*²²⁴³ en by af 3 gård på v[enstra] sidan.

☞ 242 ☞ Juraker

<i>~Aasieda</i> , 55 = <i>~Aasi'</i> , <i>~Asieda</i> ,	} Tasowska Bo wid Tas omkring Mangaseja.
безъ богъ	
<i>Marjîkî</i> , 23	
<i>Tjor</i> , 15	
93	

*~Aēwasélda*²²⁴⁴, морские – *~aewaseda*, hufvudlösa

Haasauwa, Jurak.

Waj, Samojed, низовский

Jenas'e'e, Jenisei.

{ *Taasm*, Taas,
Tasu l. *Tasu jam*, id[em]

Pur, Jur. *Pyr*.

*Lúse*²²⁴⁵, Rysse.

wai, wid Jenisej. Bet[yder] ett utst[ickande] renhorn, emedan d[en]na stam i sin sauk eger en slik prydnad.

Mandu', Avamska Samoieder

Tau, *Tau'us*, Karasinska *Taugí*

Mungandji, Карасинска²²⁴⁶

☞ 243 ☞ – Jurakerna afraka håret på främre delen af hufvudet.

– Äro svaga i benen

– Pipor af mammoth-knotor l. renhorn –

– De wid²²⁴⁷ Jenisej boende Juraker bo²²⁴⁸ ifr[ån] tidens begynnelse wid Jenis[ej] och hafva²²⁴⁹ börjat nomadisera till Tas.

– Jurakerne ega blott 4–10–20 renar; de rikaſte 500. Somliga äga alls inga.

– Fiska om sommaren vid Tas och Jenis[ej]

– De fattiga fiska äfven om vintern uti sjöar – de rika jaga.

– *Habi*, Oſtjak.

– *Aasieda* bo äfven om vintern trakten af Jenisej, gå ſtundom på en kort tid till Tas.

☞ 244 ☞ [–] Wid Jenisei finnas Juraker af alla de *tre* ätter, som bo wid Tas. 19 pers[oner] (m[an]k[ön]) wid Jenisej.

– De Tasowska Jurak[erne] vid Jenisej fiska med not (100 famn[ar] långa) och перемѣты, om vintern med nät.

– I släkten *~Aasi* äro alla döpta, i *Marjikî* en enda, i *Tjor* ingen.

– Dessa Juraker nomadisera winter tiden å ömse sidor om Tas, på tundrorna, men gå ej till hafvet. De uppehålla sig wid sjöar och fiska under isen med nät.

☞ 245 ☞ De begrafva sina döda om sommaren i, om vintern ofvan jord, lägga liksom ☞ Tung[userna] wid kiſtan kläder kittel, släde, spjut, båge, pilar, knif, pipa, hvilket allt söndras en smula, så att det blir obrukbart, sås[om] hos Tung[userna].

– Twå tält af släkten *peäse*'lefde²²⁵⁰ wid Plachina. *Peä se*', träd-ansigte.

[–] *Занопѣ*²²⁵¹ brukas ej af de Tasowska Jurak[erne].

– Man spår²²⁵² med²²⁵³ *jiltje se* <det>.

– Alla wid Tas boende Juraker betala sin skatt i *Plachina* (förrut wid Mangaseja). för 55 + 21²²⁵⁴ + 15 själar

2250 *lefde* || funnos

2251 The door latch.

2252 *spår* || förespår

2253 *med* || gen[t]

2254 21 || <23>

2255 These are the tributaries to the River Taz. See p. 1184 and 1186–1187 for a list of the rivers running into the River Taz along its middle course.

The River Russkaja/Lucaxaja runs into the Taz from the right 190 km from the mouth of the latter. (TS)

2256 The River Limbja-Jaxa, flows in the Vane-Parod branch of the Taz at N67°12'38" E80°3'28". (TS)

2257 The River Juredej-jaxa discharges Njamboj-To branch of the Taz 61 km from the mouth of the latter. The Njamboj-To runs into the Taz 90 km from the mouth of the latter. (TS)

2258 The Sjambuta-jaxa running into the Taz 51 km from the mouth of the latter. (TS)

2259 The River Xarvuta-Jaxa runs into a nameless branch that discharges into the Taz 68 km from the mouth of the latter. (TS)

2260 Castrén wrote the letter *k* above the *g*.

2261 *måste* || bl[ir]

Luutsajaha 1. nedanf[ör] Mangas[eja].²²⁵⁵

Luutsajaha 2.

Mänomjaha, hammarfloden.

*Limbejaha*²²⁵⁶,

Mesó

☞ 246 ☞ *Meso'* upptager *Nadujaha*, *Muuduj* ifrån södra sidan.

Ifrån venstra sidan: nedanom Tas:

*Jurjéi*²²⁵⁷

Tédengo-jaha 1. Tidej, кедровая

Hähä, Болванъ

Seambuta, талниковая²²⁵⁸

Nuuna-jaha, стоящая р[ека]

Wäsaku-j[aha]

Haarwota, lärkträd-fl[od]²²⁵⁹

☞ 247 ☞ *Mangasej Jur[akiska]* *Tasu haarad*.

Tas Jur. Taasem.

Beresowska stammar, som bo vid Tas, nedanom Mangaseja

1. *Tasung-Garjutji*, lefva vid sjelfva Tas.

3 *Peåseä*, wid Tas och på tundran

4 *Wära'*, wid Tas

2 *Siunjej*, wid Tas

*Nienjang*²²⁶⁰, wid Tas.

Haabedju', wid Tas.

Jar, wid hafvet.

☞ 248 ☞ [–] Jurakerna spä i handen öfver hellsa, lif och död

– Spår man öfver ett barn, så måste²²⁶¹ dess far eller äldre bror wara tillstädes.

– Qvinnor få ej vara närvarande vid synerier.

~A är en ond Gud, som lefver under jorden och sänder d[eri]från allt ondt öfver m[enni]skor, såsom sjukdomar och död. Det är ~A som förgör renhjordar etc. – Han bor i mörkret. *Num* är ljusets Gud, som ger hellsa, rikedom, underhåller renarna och gör allt godt.

Num skapade werlden, ~A är dödens fader.²²⁶²

❖ 249 ❖ – Schamanerna falla i dvala och sägas derwid *Numna*²²⁶³ *jaadarnga*, wandra hos Gud, ej ~*Auna*²²⁶⁴ *jaadarna*.

– Trumman är hos Samoj[ederne] enkel, utan lommar och andra prydnader.

– Schaman-kostymen består af jern, 1) en skifva på bröstet 2) en på ryggen 3) ett *concavt*²²⁶⁵ stycke öfver hvardera armen på öfra sidan (intet på det andra) 4) ett stycke öfver hvardera benet (på öfra sidan) med renhofvar. (Kring lären finnas ingen ting).

❖ 250 ❖ *Håhe*, gjord dels af träd eller jern, beklädd och prydd.

Seadaej, naken, af träd,

– Obs. Röktobaken blandas tillhopa med björkspånor.

De Jenis[eiska] Jurakerne draga sig om²²⁶⁶ hösten på tundrorna. De rikare gå ända till Tas; men de som ej hafva renar, bosätta sig vanl[igtvis] vid en sjö, benämnd *Pintje-to* (gäddsjön), som säges vara 40 v[er]st lång, 2 ? v. bred, en dagsresa från Jenisej.

– I nejden finnas ock andra sjöar, der Jurakerne uppehålla sig.

2262 For a commentary of Nenets religious beliefs, see Castrén's report of the 1845–1849 journey in this series.

2263 *Numna* || j[aa]darnga]

2264 ~*Auna* || ~Aunaan

2265 *concavt* [...] öfver || 1. rundt <-----> på || 2. <b>

2266 *om* || till

2267 *upptill* || utvändigt

2268 2 || en

2269 Lake Xantajskoe, a 80-km-long lake at N68°17' E90°31'. (TS)

☞ 251 ☞ Den 12/24 Aug[usti] afreste från Plachina – medan regnet sqvalade in genom taket – Båten war temligen läckfri upptill²²⁶⁷ –

– Wid Plachina är floden m[yc]k[e]t smal; vidgar sig derefter och bildar ²²⁶⁸ holmar emellan Plachina och *Xantajka* –

– Ryssarne bära allmänt Samojed-[.] Tungus- och Oštjak-plagg till och med i sjelfva Turuchansk –

– Stora ismassor wid stränderna

– Samojedernas bugningar –

Fl[oden] *Hantaika* tager sin upprinnelse ur en stor sjö wid *Kamen*²²⁶⁹, bebodd af Tunguser, som betala skatt i *Kureika*.

☞ 252 ☞ – Byn Chantaika på flodens venstra sida – 2 hus och en förfallen kyrka

---

D. 1. Sept[ember] (n. st.)

– afreste från Chantaika i ett skönt och wackert solskenswäder –

Obs. Emellan Chantaika och Lusina bodde fordom Samojeder, i sednare tider hafva de dragit sig mera norrut –

Obs. Wid Chantaika säges floden vara knappt 2 verst bred –

– Blöta, låga stränder – dålig skog –

❖ 253 ❖ – Skaror af skrikande vildgäss

– *Djenisowa* – 20 v[erst] fr[ån] Chantaika, på venstra sidan. Blott ett enda hus med två stugor – En holme 3 verst bred straxt nedanföre –

– Här widtager åsen på venstra sidan – den är skoglös – stranden stenig

[–] Obs. Furan (сосна) går ej nedanom Turuchansk –

– *Puxma* träffas ännu i trakten af *Kureika*,

– *Cedern* går till *Plachina*

– *Asp* och *hagg* till trakten af *Kureika*.

❖ 254 ❖ På andra sidan om *Djenisowa* försvinner *chrebet*, – en låg, gräsbevuxen *jar* är synlig för ögat. Blott små videbuskar synas på venstra sidan – på den högra växer lärkträd, ельникъ bland med талникъ. Floden är än 2 än 4 v[erst] bred

– *Fokina*, 50 [verst] ifr[ån] Chantaika, på högra sidan – 2 hus – Wid utloppet af fl[oden] *Fokina*²²⁷⁰, af betydlig²²⁷¹ storlek – genomskär *Медвѣжій камень*, som säges vara belägen 70 verst ifrån *Jenisej*. Fl[oden] besöks blott vintertiden af *Samojeder* och *Tunguser*

❖ 255 ❖ Wid *Fokina* bor en *Samojed*-familj, h[vil]ka om sommaren draga not vid²²⁷² *Jenisej*, men om vintern hålla sig till sjöar, bland h[vil]-ka den största är bel[ägen] 20 verst från *Fokina* by och k[al]l[a]s *большее озеро*.

Obs. På de 2 sedn[are] åren hafva *Samojederne* ej fiskat wid *Fok[ina]* af skäl, att deras fader aflidit²²⁷³ för 2 år tillbaka, under h[vil]ken tid det ej är lofligt att fiska l. jaga inom sitt gamla område –

2270 The River *Fokina* flows into the *Jenisej* at N68°39'10" E86°18'33". (TS)

2271 betydlig || ringa

2272 vid || om

2273 aflidit [...] tid || aflidit, efter h[vil]ken tid

- 2274 29 Aug./10 Sept.
 2275 som || är
 2276 All three are Enets. See p. 837,
 839. (TS)
 2277 på || wid
 2278 *nomadisera* || vistas om somma-
 ren

[D.] 2. [September n. st.] Gässen återv[änder]
 omkr[ing] Iwanov-dag²²⁷⁴ – Änderna dröja
 längre och ett stort antal fryser ihjäl

- ☞ 256 ☞ – Begge stränderna äro starkt mossbevuxna, i
 s[ynner]het med brun takmossa. På högra si-
 dan, som²²⁷⁵ består af en lägre ås, synes öfver-
 allt mossa, så väl brun, som renmossa –
 – En deporterad har på 10 år ej kunnat wärja
 sig wid den Turuchanska sidan

Nedanom Lusina är Jenisej 7 verst bred.

D 3 Sept[ember] lågo stilla för motwind –

- ☞ 257 ☞ *Береговые Юраки*

Lambaj R[yska] ИКИНЪ (Ikin)
Jablo ~ae, gåsfot.

34 skattb[etalande] Juraker wid Jenisej

- ☞ 258 ☞ *Samojeder*²²⁷⁶

1. *Chantaiska*, vid Lusina, nedanom Chantaika
2. *Podgorodnaja*, omkr. Dudina
3. *Karasinska*

Hafva renar, bo mest sommar och vinter
 på²²⁷⁷ tundran; de fattiga fiska wid *Jenisej* om
 sommaren.

Chantaiska och *Karas[inska]* Sam[ojeder] noma-
 disera²²⁷⁸ på högra sidan om *Jenisej*, *Podgorod-
 naja* på venstra. De sistn[ämnda] äro fattiga på
 renar och gå ej långt från *Jenisej* on vintern.

Podgorodnije kalla sig *Bai*.

a) *Chantaïska* ————— *Samatu*

Solda, 4 skattb[etalande]

Mandu' = *Samatu*

☞ 259 ☞ *Karasinska* k[al]la sig *Mungandji*

*Awamska*²²⁷⁹ k[al]l[a]s af andra Samoj[eder]

Tau[,] kalla sig sjelfva *Nja'*²²⁸⁰

Chantaïska Samoj[ederne] äro odöpta.

Podgorodn[aja] alla döpta

Fiskandet bedrifves om sommaren med not och перемѣты, [i] *Jenis*[ej] om vintern med nät²²⁸¹ under isen i små sjöar. Om vintern fångas fjällrackor med пастъ. Vildren skjutas med båge, drifvas fram med renar; *mahalki* uppställas.

☞ 260 ☞ *Awamska Sam[ojeder]*

[—] Män och qvinnor bära flätor å ömse kinder²²⁸².

— Trumman är wanlig, enkel, utan alla prydnader.

— På pelsen, gjord af ровдуга²²⁸³, finnas jernst[ycken]²²⁸⁴ — lommar, svanar, gäss, flata jernstycken, afbildade händer (på händerna), fötter (på fötterna) —²²⁸⁵

Bröst och rygg af jern, liksom hos Tung[userna]

Hafva soml[iga] 2 hustrur.

— Begr[afva] sina döda om vintern ofvan jord, om sommaren i grafven

☞ 261 ☞ [—] Göra ed wid björnnosen och tassén

2279 *Awamska* || Fo

2280 *Nganasans*. See p. 839. (TS)

2281 *nät* || not

2282 *kinder* || sidor

2283 *Ровдуга* or *замша*, 'suede'.

2284 *jernst.* || ~ af

2285 *fötterna*) || ~ Parka af

- 2286 Castrén added this line next to the title *Fyra ätter* without numbering this or changing the title.
- 2287 *Samoj.* || 1. Fa<-> || 2. ~ s<-->
- 2288 *namn,* || ~ ej heller kan en g
- 2289 *uppgjer* || så[ger]
- 2290 *besöker* || s<-->
- 2291 The Nganasans usually hold memorial meetings at the grave for three years after the death of the buried person. Гемуев & al. 2005: 606–607. (TS)
- 2292 *Baganida* || Bal[achnida]
The River Boganida, running into the River Xeta from the left (north-east) at N70°53'54" E95°20'32". (TS)
- 2293 The Tajmyr Peninsula is the northernmost point of Asia on the northern coast of Siberia between the Gulf of Enisej and the Gulf of Xatanga. Its area is ca. 400,000 km². Северная энциклопедия 2004: 932. (TS)
- 2294 The River Bolšaja Balaxnja, running into the Gulf of Xatanga at N72°46'28" E105°4'47". (TS)
- 2295 The River Xatanga discharges into the Gulf of Xatanga at N72°36'8" E104°28'54". (TS)
- 2296 The village of Xatanga is situated on the river of the same name at N71°59'0" E102°28'33". (TS)

Fyra ätter:

1. ~Oamdjä: vid floden *Feäседа*
2. ~Amtusuojä' ~*Amtusua* = vid *Feäседа*
3. ~Inandjä', wid Тaimыга
4. (Beäguo') *Beäguá'* vid *Feäседа*
Badäjewska: *Tysje*²²⁸⁶

Samoj[ederne]²²⁸⁷ anse det för skam att nämna sitt eget namn,²²⁸⁸ i synnerhet uti äldre personers närvaro, utan den äldre uppgjer²²⁸⁹ den yngres namn, om n[å]g[o]n frågar derefter

Ett år efter den aflidnes död besöker²²⁹⁰ man en gång hans graf och offrar dervid en ren. Wid hans död offras m[ån]ga renar af den rike: renarna lemnas liggande oflådda, orörda vid grafven.²²⁹¹

☞ 262 ☞ De Awamska Samoj[ederne] k[al]la sig sjelfva *bröder (nja')* men Tunguser och Dolganer sina *yngre bröder (Aja')*

Samoj[ederne] bygde fordom förskansningar kring sina tält till skygd emot Jurak[erne], som anföllo dem med pilar.

[–] Badäiska Samoj[eder] uppehålla sig om vintern kring sitt magazin vid *Baganida*²²⁹², men emot våren draga de sig till *Balachnida* och soml[iga] sägas gå ända till hafvet

☞ 263 ☞ [–] Badäiska Samoj[eder] hafva sitt magazin wid *Boganida*, lefva här till Mars, förfoga sig till *Taimura*²²⁹³ – lefva der om sommaren – och till *Balachnja*²²⁹⁴, som utf[alla] i hafvet öster om *Chata[n]ga*²²⁹⁵. De äro 19 skattbetalande – beta-la sina utskylder i *Chatanga*²²⁹⁶.

– Samoj[ederne] ega små²²⁹⁷ renhjordar, fiska sommar och vinter i floder och sjöar, jaga om vintern.

– Hafva ej nötter, fiska med nät och pator.

– Hafva ej bössor, skjuta med bågar – wildren med nät – fjällrackor med клепци –

– Inga fastboende –

– gå ända till hafvet om sommaren.

– odöpta, äro merabildade ände <Awamska>²²⁹⁸

❖ 264 ❖ [–] Obs. Tunguserna äro jägare hafva bössor – små renhjordar, fiska (ej nötter)

– Jakuterne bo till en del i hus, hafva somliga stora renhjordar – fiska med nötter.

– Dolganerne äro till större delen nomadiserande – hafva små²²⁹⁹ renhjordar – fiska och lefva i det närmaste sås[om] Tung[userne] – hafva ej bössor.

– Tunguser finnas i Awama²³⁰⁰ 32 skattb[etalande]. Dessa hafva små renhjordar, jaga, fiska, lefva om vintern i trakten af *Awama*, om sommaren på tundran, äfven wid Есайское озеро.

❖ 265 ❖ *Awama* faller i *Dudibta*²³⁰¹, denna i *Pjasina*²³⁰².

– Wid *Awama* en Rysk stuga.

– Wid *Dudipta*

Wid *Awama* finnes ej Jakuter, men 8 Dolganer

Jakuter bo wid²³⁰³ floderna *Cheta* och *Chatanga*.

Tunguser bo²³⁰⁴ wid flere st[ällen]: *Awama*, *Baganida* etc.

Dolganer wid *Chatanga*

2297 små || få

2298 Most of the word is covered by an ink stain.

2299 små || <-->

2300 The River *Avam*, running into the River *Dudypta* from the right 135 km from the mouth of the latter. (TS)

2301 The River *Dudypta*, discharging into the River *Pjasina* from the right at N70°51'40" E89°54'10". (TS)

2302 The River *Pjasina* runs into the Kara Sea at N73°53'12" E87°4'21". (TS)

2303 wid || p[å]

2304 bo || s

- 2305 *Ifrån* || Nari[lska]
 2306 Noril'sk at N69°20'15" E88°13'5".
 (TS)
 2307 Castrén seems to mean the lakes
 Lama, Glubokoe and Sobač'e/Yt-
 Kjuel' around N69°19' E90°45'.
 The River Noril'skaja flows from
 Lake Lama into Lake Pjasino.
 (TS)
 2308 *en* || nära
 2309 35 || 26
 2310 *våren* || hösten

❖ 266 ❖ Tunguser

[–] 29 skattbet[alande] lefva vid *Narilskoje* ozepe, hvilka äro 3 till antalet – alla af 100 versts längd. De lefva här sommar och vinter jemte två Dolgan-slägter –

– Alla hafva renar, fånga vildren i skogarna och bergen, fånga fisk med *nät* –

– Ifrån²³⁰⁵ Narilska²³⁰⁶ till Pjasenin längs floden 100 verst längsmed floden, som ifrån Narilska sjön faller Pjasina.

– De 3. Narilska sjöarna²³⁰⁷ äro bel[ägna] bl[ott] 10 verst den ena fr[ån] den andra och förenade genom små floder. Tung[userna] vid Narilska sjön äro odöpta

– De hafva invandrat från *Kureika* för icke lång tid tillbaka – de nu lefvandes fäder voro de första ankomlingarna

❖ 267 ❖ Tungus[erna] bo sommar och vinter vid sjön; Dolganerne deremot förfoga sig för sommaren nedanom Tolstoj Nos till hafsbandet, d[eri]-fr[ån] de om hösten återvända.

En af de tre sjöarna k[al]l[a]s *Mataschkina* gentemot *Chantaika* – är den största

Wid *Dawidowo* sjö en²³⁰⁸ af de Narilska sjöarna uppehålla sig 2 slägter:

Долгано-Тунгускаго рода – 35²³⁰⁹

Жиганско-Тунгускаго р. – 26 –

resa om våren²³¹⁰ till hafstundrorna – samla mammuth-ben, fånga wildren –

Om vintern lefva de vid *Davidova* sjö – 3 dags-resor från *Dudina*.

– bo om vintern i trädjurt täckta med mossa med öppen spis –

K[al]la sig *Dongót* = *Dolganer*.

❖ 268 ❖ Жиганы = *Adjan*

Sig emellan dela de sig i tre slægter:

Dolgán, wid²³¹¹ *Chatanga*.

Dongót (*Dolgoro-Tungusk*) – 35

Adjan (ЖИГАНЫ) – 26

– *Galkingaa*, *Sakatin*, *Bijkaa* woro tre bröder, som först kommo²³¹² ifr[ån] *Jakutska sidan*²³¹³ och de wid *Davidowa härst[amma]* fr[ån] *Galkingaa* –

– De fiska om vintern i²³¹⁴ *Davidowa*, hafva små renhjordar. Soml[iga] äro döpta, andra och större delen odöpta.

❖ 269 ❖ Infödingarna öster om *Jenisej fånga* om sommaren wildren på hafstundrorna. Likaså äfven *Ryssarne*.

De fördela sig i två familjer, af h[vil]ka²³¹⁵ den ena fiskar, den andra jagar –

[–] *Samojederne* idka ej fiskafänge, men väl *Tunguser* och *Jakuter* –

– *Fiskafänget*²³¹⁶ bedrifves med nät, not, krok etc –

– Salt finnes ej – hv[ar]före fisken om sommaren torkas. Sill förvarar man i gropar, der jordens kyla hindrar den att alldeles förwara – Sil-

❖ 270 ❖ len kan ej torkas, emedan den är en höstfisk ❖ då det²³¹⁷ dagl[iga] regnet gör torkning omöjlig. Rökning vet man ej af

– *Dudinka*²³¹⁸ har tvenne utlopp – den nedra (mindre) *nedanom*²³¹⁹ *Samylova vinterläger* –

2311 *wid* || kr[ing]

2312 *kommo* || ne

2313 *sidan* || ~ till *Davidovo*

2314 *i* || wi[d]

2315 *hka* || k

2316 *Fiskafänget* || ~, som

2317 *det* [...] gör || 1. fuktig[heten] || 2. regnet dageligen fö

2318 The River *Dudinka* runs into the *Enisej* from the right (south-east) at N69°23'34" E86°10'55" and the River *Suxaja Dudinka* 62 km downstream from this point. (TS)

2319 *nedanom* || wid

- 2320 *Karas.* || ~, k[al]l[a]s af Jurak[er-
ne] *Baj.*
2321 *Baj* || Pod[gorodnji]
2322 *En* || Den
2323 *muksun* || g[ädda]
2324 *vid* || <-->

☞ 271 ☞ 1. *Mungandji* = Karas[inska]²³²⁰

2. *Samatu* = Chantaiska

Obs. Kallas af Jurakerne Mandu –

3. *Baj*²³²¹ = Podgorodnji

– Lefwa på tundrorna emellan Jenisej och Pjasi-
na – om sommaren

– De fattigare fiska om sommaren wid Jenisej.

– De som lefva på tundrorna, fånga vildren –

☞ 272 ☞ Podgorodnye och Karas[inska] äro nu en
orda. De förra ☞ bodde förut (nyligen i trakten)
af Turuchansk. De jaga om sommaren i skogs-
bygden – somliga höger[,] andra venster om Je-
nisej – fånga fjällrackor –

– De Chantaiska och Karas[inska] bo till en
del om sommaren vid pass 50 verst nedanom
Krestówa inferior wid floden *Pokolka* – som
tager sin uppr[innelse] ur en sjö och utfaller i
Jenisej omkr[ing] 60 v[erst] ofvanom *Krestówa*

– En²³²² hög chrebet åtföljer Jenis[ej] 200
v[erst] nedanom Tolstoj nos till en hög klip-
pa (Kamen), derifrån åsen plattar sig och ej
innehåller sten –

☞ 273 ☞ *Ермыловская* 1. bebodt hus och ett annat öde.

– Fiskafänge bedrifves under isen med nät. –
sik, чиръ, sterläd, muksun²³²³, omyl, gädda

Jenisej 7 verst bred

Елникъ (gran) och береза (björk) finnes vid Du-
dinka, men vid²³²⁴ Jermilovska blott lärkträd
och vide.

(*Laptukowa*) Samylowa – Jenisej 8 v[erst] bred,
ingen skog. Ett hus, som bebos af en Jenis[ejsk]
köpman

Затундренский

Samojeder

Förskräcklig köld

Krestowa – en liten stuga – Jenis[ej] 10 v[erst] bred. Härifrån fortlöper Jenis[ej] i grenar. Här upphör all skog.²³²⁵

Kall stuga

ЗАМЫЛОВЪ

Ifr[ån] *Dudinka* till *Laptukowa* – 60 v[erst]Krestowa – 60²³²⁶ v.²³²⁷Seljukina – 26²³²⁸Kasatskoj²³²⁹ – <26>

☞²⁷⁴ ☞ – Obs. Wilda renar jagas om sommaren i vatt-
net – med tillhjälp af såk[al]l[a]de mahalki – De
klubbas i vattnet –

[–] Om vintern drifvas med tama renar på lika
sätt i en grop – Om sommaren af fotgångare –

– På tundrorna fångar de²³³⁰ Karas[inska] Samo-
j[ederne] fisk i små floder och sjöar med nät.

– Rugg-gäss fångas äfven på tundran –

[Obs.²³³¹ Samoj[eder]²³³² inf[ann] sig hos mig
för att få veta, om de i och för sina skulder sk[ul-
le] skickas till Guldvaske[rierna]. I detta fall wil-
le de häldre döda sig; midt för min näsa för att
1°) få dö i sina fäders land 2) att jag <sst.> bringa
underr[ättelse] derom till öfverheten. Jag²³³³
tröstade dem med brännvin och afreste]²³³⁴

☞²⁷⁵ ☞ – Ifrån Krest[owa] fortlöper Jenis[ej] i grenar,
än två, än tre (ex Seljukina)

Seljukina – 2 stugor – hög strand

Kasatskoj 1. stuga

2325 Krestova was situated at ca.
N69°36'45" E84°25'4". (TS)

2326 60 || 50

2327 Distance from the above-men-
tioned point.

2328 26 || 25

Cape Seljakin is situated at
N69°42'32" E84°5'49". (TS)

2329 Kazancevo is at N69°50'18"
E83°46'15". (TS)

2330 de [...] Samoj. || man

2331 Square brackets by Castrén's
hand.

2332 Samoj. [...] sig || ☞ Under detta
☞²⁷⁷ samtal inträdde i rummet wid
pass 20 Samoj[eder] h[vil]ka af
förmannen bl[ifvit] underr[ät-
tade] om min ankomst –

2333 Jag [...] afreste] || Parallel ver-
sion on mscr. p. 275 & 277: Jag
rådde dem att ej förhasta sig i
en så allvarsam sak, gaf dem en
sup en – och afreste.

2334 See travel report of 25 Nov./7
Dec. 1846, published as Castrén
1847h and p. 849–850 above.

- 2335 *simovja* || stugor
 2336 Distances (in versts) travelled by Castrén from Dudinka to Karaul.
 2337 Castrén wrote *våren* above *vinter*.
 2338 *sommaren* || vintern
 2339 It is unclear where the fragment from here to *genmälte Ryssen* belongs. Castrén struck it out.
 2340 *stugan* || pörtet
 2341 *mannen* || 1. ~ ifr[ån] tundran || 2. ~ <----->
 2342 *Samoj.* || Ostj[akerne]

Obs. Ifr[ån] Dudinka framåt stå alla *simovja*²³³⁵ på högra sidan –

– Jenisej fortlöper mera än 20 verst bred i m[ån]ga *protoki*.

– 60

– 60

– 40

– 50

210²³³⁶

❖ 276 ❖ [–] Samoj[ederne] gå icke ända till hafwet och bedrifva ej hafsänge, Ej heller Ryssarne

– Bland de Chant[aiska] Samojederne fiskar hälften wid Jenisej, så och m[ån]ga Podgorodnije – men de *Karas[inska]* icke –

– Chant[aiska] Samoj[ederne] hade förr sitt magasin i Chant[aika], Karas[inska] i Karasina

– Mahalki – om *vinter*²³³⁷ gåsfjädrar, om sommaren²³³⁸ snöripor – De ställas på höga platsen – Om sommaren göras de 10 verst, om vintern en verst långa – ❖ Bredden är 3 verst[.]

❖ 277

– De göras om sommaren längre *emedan Samoj[ederne] då lefva* på s[am]ma *ställe* – Obs En mahalka duger i fl[ere] år –

hvila²³³⁹ i *stugan*²³⁴⁰, började jag examinera mannen²³⁴¹ och sporde honom, huru man lever bakom tundran. ”Ack, bästa herre”, *genmälte Ryssen*,

– Stället der de Jenis[eiska] Samoj[ederne]²³⁴² fånga vildren k[al]l[a]s *поколку*. Här synes ännu en låg *chrebet* wid Jenisej.

278 — Hvar och en har sitt särskildta sommar-ställe] men ej för vintern –
 – Sommar tiden fångas²³⁴³ fjällrackor i gropar, som äro ärftliga liksom hela²³⁴⁴ platsen –
 – Chant[aiska]²³⁴⁵ Samoj[ederne] äro renfattiga; de Karas[inska] rika

Wid Tolstoj Nos är Jenisej 35. v[erst] bred.

– 250 v[erst] nedanom Tolstoj Nos fortlöpa ännu höga stränder ända till ett ställe] som kallas Kopra, der krono-fartyg, som velat gå till Archangelsk, bl[ifvit] sönderslagna –²³⁴⁶ Ännu lägre ned är камень märkbar.

279 [–] Tolstoj Nos är belägen wid Maloj²³⁴⁷ Jenisej – Nedanom²³⁴⁸ Tolstoj Nos fånga Ryssar samt äfven några Chantaiska Samojeder бълуги. Skälar finnas²³⁴⁹ äfven i Tolstoj Nos, men fångas icke, ehuru de stundom fastna i nätet.

– I Tolstoj Nos bedrifva blott tvenne Ryssar renskötse].²³⁵⁰

– Wid Ust-Pjäsina²³⁵¹ fångas hvita björnar.²³⁵²

– Wid Jenisej idkas ej detta fänge, blott nedanom Krestowa

– Wid Tolstoj Nos är²³⁵³ ebb och flod föga märkbar och vattnet är ej saltigt.

280 – Simovja funnos fordom — ännu nedanom Krestowa. Nu är de öde.

– Cheta k[al]l[a]s två floder (Малая Хета och Большая Хета), – Lilla Cheta utfaller i Jenisej ofvanom Krestowa²³⁵⁴; Stora Heta litet nedanom Krestowa, –²³⁵⁵

Soljäna nedanom Stora Cheta.²³⁵⁶

(Obs. *Stroganina*)

- 2343 fångas || hafva
 2344 hela || pl[atzen]
 2345 Chant. || Awa[mska]
 2346 sönderslagna – || ~ Derpå äro stränderna lågländta.
 2347 Maloj || Nedra
 2348 Nedanom || Om
 2349 finnas || fångas
 2350 renskötse]. || ~ ¶ – Ifr[ån] Tolstoj Nos b
 2351 Ust-Pjäsina || ~ och
 At the mouth of the River Pjasina. See above.
 2352 björnar. || björnar, äfven
 2353 är [...] och || verkar ebb och flod obetydligt, den
 2354 The River Malaja Xeta discharges into the Enisej from the left (south-east) at N69°35'8" E84°29'7". (TS)
 2355 The River Bol'saja Xeta flows into the Enisej from the left (south) at N69°33'0" E84°15'0". (TS)
 2356 Castrén probably means the River Solenaja/Xakdybira/Delingdè, running into the River Bol'saja Xeta 273 km from the mouth of the latter. (TS)

- 2357 *etc.* || ~ ¶ Tolstoj Nos
 2358 Castrén is illogical here, because Krestova was situated upstream from Tolstoj Nos. (TS)
 2359 *ny* || gammal
 2360 *пpуход*, 'parish'
 2361 *öster* || öfver
 2362 The River Anabar (Ru.)/Anabar (Yak.), running into Laptev Sea east of the Tajmyr Peninsula at N73°12'30" E113°33'25". (TS)
 2363 *åtskilliga* || fl[ere]

[—] Björn, zobel, hare, ekorre, каланокъ finnes ej vid Tolstoj Nos.

— Endast räff, fjällracka, hermelin, warg, varglo etc.²³⁵⁷

✠ 281 ✠ Ryssarnes зимовья sträcka sig ännu 350 v[erst] nedanom Tolstoj Nos till Krestowa.²³⁵⁸

I Tolstoj Nos finnas 4 usla stugor och en ny²³⁵⁹, liten kyrka – ehuru hela trakten hör till den Dudinska prichoden²³⁶⁰.

— Samoj[ederne] gå ej öster²³⁶¹ Chatanga.

— Wid Anabara²³⁶² bo åtskilliga²³⁶³ Ryssar – <---> Jakuter.

— Wid Chatanga bedrifves ej hafsänge –

— 80 verst nedanom Krestowa fångas hvita björnar –

— Wid Krestowa står en ständig is, men ej nedanföre –

282 Ifrån²³⁶⁴ Tolst[oj] Nos

Med mächtig kappsäck, nedblötta papper och skral hellsa anträdde²³⁶⁵ jag d. [ ] Now[ember] min återfärd från Tolstoj Nos. Wid d[en]na resa beledsagades jag [af] några Ryssar, h[vil]ka i sina egna angel[ägenheter] förfogade sig till Dudinka. – Såsom mindre wana wid renfärder förwillade [de] sig redan på första [natten] och jagade sedermera i mörkret den ena den andra på de Jeniseiska <protokerne>. Efterhand²³⁶⁶ samkades likväl alla under natten i vinter[ä]gret Seljakina. Enl[igt] förrut erhållna ordres hade man här rengjort²³⁶⁷ en af byns tre stugor men då det ej står i någon mänsklig förmåga²³⁶⁸ att afvärja frost och köld, så war stugan kall²³⁶⁹ som ett tält och dessutom så fuktig, att wattnet²³⁷⁰ rann utmed väggar och golf. Jag tog i besittning en af sido-väggarna, lät betäcka den med renhudar och inrättade mig med²³⁷¹ all den commodité, som här var möjlig. Sysselsatt²³⁷² med the drickning warseblef jag²³⁷³ i stugan ung flicka klädd i en förnäm²³⁷⁴, ehuru något utblekt kattuns-klädning, med wäl uppkammadt i²³⁷⁵ dubbla flätor nedhängande hår, men utan skor, utan duk och utan förkläde. H[enne]s utseende, ehuru föga <---->, war <----->²³⁷⁶. Hon stod orörlig wid ugnen och höll²³⁷⁷ på med strump-stickning – ett arbete, som i förening med den owanliga kostymen tillräckligt och wittnade om n[å]g[o]n bildning [ ] gaf, att flickan war en Ryssinna. Då det war tydligt, att hon troligen²³⁷⁸ hade ett andragande att göra, sporde jag wärden om hennes stånd och willkor. Liks[om] enl[igt] skedd öfverenskommelse kastade sig härvid flickan²³⁷⁹ s[a]mt tvenne hennes²³⁸⁰ förespråkarinnor på knä för mina fötter och bådo för nådig bönhörelse. Härpå följde nu en widlöftig med suckar och

283

284

- 2364 Cf. from p. 849 on.
 2365 *anträdde* [...] Nos. || afreste jag från Tolstoj Nos, i sällskap med en karavan, som bestå af sju slädar 20 renar och sju slädar.
 2366 *Efterhand* || Unders[tundom]
 2367 *rengjort* [...] *stugor* || eldat oss en af tre stugorna
 2368 *förmåga* || makt
 2369 *kall* || så ~
 2370 *wattnet* [...] *golf* || både väggar och golf
 2371 *med* [...] *möjlig* || på bästa möjliga vis för att kunna intaga mitt mitt the och mid turfliga [= torftiga] qvälsvard
 2372 Cf. Castrén 1847h and p. 850–851 here, where Castrén relates the following event as connected with his journey northwards from Dudinka to Tolstoj Nos, not back to the south as given here.
 2373 *jag* || en
 2374 *förnäm* || egh
 2375 *i* [...] *skor* || i lockar och flätadt hår, men utan ock
 2376 This sentence is an addition at the lower part of the page, and the words disappear into the soiled and worn edge of the paper.
 2377 *höll* [...] *strump-stickning* || stickade en strumpa
 2378 *troligen* [...] *wilkor* || 1. ville blifva bemärkt och tilltalad sporde jag stugans innewånare i gemen, ant[ingen] de woro infödda eller deporterade || 2. sporde gjorde jag en fråga om hennes stånd och willkor, hvad den sporde || 3. förmodligen hade hon
 2379 *flickan smt* || både flickan och
 2380 *hennes* [...] *knä* || 1. andra qvinnor || 2. ~ || 3. hennes förespråkarinnor på mina

- 2381 *philosophie* || ~ och i korthet innehöll, att vår hjeltinna tillförene såg för
- 2382 *förnäm dame* || dame
- 2383 *gråtande* || med
- 2384 *unga [...] kunde* || olyckliga en skärf
- 2385 Castrén means the woman who had joined a deserted officer during the Franco-Russian war of 1812. See p. 846–847.
- 2386 *Wid [...] tundran.* || I Seljakina bidade jag på månens uppgång ända till midta natten och forts[atte] derpå under natten min resa
- 2387 Mscr: Seljakiska
- 2388 *Kort* || Omsider
- 2389 *sällskapet [...] kosa.* || det talrika sällskapet gaf sig åter på resan.
- 2390 Castrén did not write the quotation, but it can be found in Romeo and Juliet, Act 2, Scene 2: “O, swear not by the moon, th’ inconstant moon,/That monthly changes in her circle orb,/Lest that thy love prove likewise variable.” No Fear Shakespeare, http://nfs.sparknotes.com/romeojuliet/page_86.html. (TS)
- 2391 *nu* || och ~
- 2392 *mållöst* || w
- 2393 *wäntan på dagsljus* || dagsljus
- 2394 *fann* || nådde
- 2395 *till [...] svigtande* || så uttröttade
- 2396 *5 [...] för att* || man ännu behöfde 5 timmars tid, för att
- 2397 *för* || till
- 2398 *Den [...] på mig* || 1. ☞ Emellertid började ~~hade~~ öfvade jag i ~~den~~ dels till följe af skakningen på den tufviga tundran, ~~dels äfven~~ och den instängda luften i ~~min ki[sta]~~ släden på mig ~~den~~ ~~en~~ släden || 2. Emellertid öfvade på mig den inst. luftkistan,

☞ 285 tårar gjord relation, som ifrån början till slut utgjorde en wederläggning af Sara Widebäcks *philosophie*²³⁸¹[.] Det war denna *philosophie* ☞ som först upphöjt vår Nadjeshda ifrån en trälina till en förnäm²³⁸² dame och sedermera störtat henne i så djupt elände, att hon nu stod med bara fötter på det kalla golfvet och gråtande²³⁸³ på sina knän bönföll om en skärf för att mätta sin mage och dölja sin nakenhet. Jag offrade åt den unga²³⁸⁴ synderskan hvad jag kunde och lofvade att framdeles göra mitt bästa för att lindra h[en]s beklagningsvärda öde –

D[en]na händelse erinrar mig för öfrigt om en annan deporterad qvinna i Tur[uchanska] kretsen, hvars öde ännu anslagit mig – – – – –²³⁸⁵

☞ 286 ☞ *Wid*²³⁸⁶ min ankomst till [Seljakina]²³⁸⁷ var hela den västra himmeln insvept i dimma, och man vågade sig derföre icke genast ut på den vilsamma tundran. Kort²³⁸⁸ efter midnatten visade månen omsider den väntade månen sitt fagra anlete och sällskapet²³⁸⁹ trodde med till hjälp af dess sken finna rätta kosa. Men månen är, såsom Schakespeare qväder: ”²³⁹⁰

Wi förlorade snart det ljusa månskenet, nu²³⁹¹ följde man endast windens anwisp[in]g, men råkade snart på wargasträt och irrade sedan mållöst²³⁹² på den ödsliga tundran under väntan²³⁹³ på dagsljus. Med dess tillhjälp fann²³⁹⁴ man ändtl[igen] Jenisej efter 9 timmars irrfärd, men nu woro renarna till²³⁹⁵ större delen redan så svigtande och fotfallna att 5²³⁹⁶ timmars tid erfordrades för²³⁹⁷ att till<-> ett vägst[räcka] af 15 v[er]st till närmaste vinterläger. ☞ Den²³⁹⁸ skarpa kölden, skakningen [på] moss-tufvorna samt den inst[ängda] luften i släden ☞ 289 hade under ☞ dagens lopp öfvat på mig ett så

obehagligt infl[ytande], att jag wid ankomsten till bemälda vinter-läger nödgades intaga sjuk-sängen; men det onda war lyckligtvis²³⁹⁹ af en så öfvergående art, att resan ännu samma afton kunde fortsättas Naturligtwis skulle jag hellre hafva rastat på stället, men här fanns ej bete för renarne och wädrret war så fördelaktigt, att mitt resesällskap på intet vis kunde förmås att qvarstadna. Wi fortsatte således resan genom natten och ernådde redan följande²⁴⁰⁰ dagen mitt hö[g]qvarter: Dudinka²⁴⁰¹

❖ 291 ❖ *Lusina*

[—] All hwit fisk, sås[om] muksun, omyl, sik, taimen, njelma gå till hafvet efter Filipow-постъ till день В[в]едения²⁴⁰². Derefter fångas föga i Jenisej, men *košterka* finnes i ringa mängd hela vintern. Dessutom lake[,] gädda o[ch] abbore.

— Tschir-fiskens²⁴⁰³ återvändande till hafvet känner man ej, ty hon fångas ej annars än händelsewis wid strandnot.

— På venstra sidan²⁴⁰⁴ af Jenisej större höjder wid²⁴⁰⁵ *Lusina*, som står på v[enstra] sidan, gentemot *Se[er]ljákina*, o. s. v.

❖ 292

— De Jenis[eiska] Samoj[ederne] bo icke en gång om sommarna på <sitt> ställe, hafva d[er]-före inga ärftliga räf- och fjällracks gropar, utan fånga der de finna en grop.

— De begagna små nötter i sina pokolki. Endast höst fisk.

— Wid wildrensjagt förena sig 7, 10 och ännu fl[ere] Samojeder om fänget. Ty då fänget idkas af fotgångare, äro m[ån]ga jägare af nöden. En fångst af 100 vildrenar för ett sådant bolag anses för ringa

skärpadt i förening med den skarpa kölden en så || 3. Efter ytt[erligare] || 4. Efter en <---> i 5 timmars tid || 5. För att <--> || 6. En d genom fros || 7. Den isande skarpa kölden i föreningen med , skaknignen moss-tufvorna i förening med samt den inst[ängda] luften i släden hade under fär[den] nästföreg[ående] station öfvat på mig

2399 *lyckligtvis* || dock

2400 *följande dagen* || 1. följande || 2. efter ett dygn

2401 *Dudinka* || ~ vinterlä[ger]

Cf. Castrén's sketch for a letter on p. 1220.

Castrén was in Dudinka by 10/22 Nov. See his letter to Rabbe in the volume of letters in this series. (TS)

2402 From the Feast of the Apostle Philip to The Presentation of Mary in the temple, 14–21 Nov. Old Style (26 Nov.–2 Dec. New Style in Castrén's time). (TS)

2403 *Tschir-fiskens återvändande* || Tschir-fisken fångas

2404 *sidan* || ~ finnas

2405 *wid* || ännu ~

- 2406 *Pokolka-sjö* || ~ (Sam *Naadade* – tredje *Indjia*)
 2407 *Samojj.* || man
 2408 *utfaller i Fura* || löper parall[ellt] med *Fura* och utfaller i *Pjasina-sjö*
 2409 *midten* || ~ ¶ – Ifrån
     Castrén most likely means the River *Bystraja/Jantododa* discharging into the River *Pura* from the left 146 km from the mouth of the latter. The length of the *Pura* is 348 km. (TS)
 2410 *Pjasina* || *Jeni[sej]*
 2411 *wid källorna* || i myn[ningen]
 2412 *Karasinska Samojeder* || Ostjak-familjer na

☞ 293 ☞ – Fiskafänget bedrifves ej om våren i *Pokolka-sjö*²⁴⁰⁶ *Berajem*, h[var]efter *Samoj[ederne]*²⁴⁰⁷ draga sig [till] floden (*Sam[ojediska]* *Fura*), som faller i *Pjasina* (ej i *Jenisej*). Wid *Fura*-floden bo *Karas[inska]* och *Podgorodn[aja]* wid källorna, *Chantaiskije* i midten och *Beägua-st[ammen]* bland de *Awamska* wid mynningen.

– Ur *Naadade-sjö*, som säges wara omkr[ing] 70 verst lång utgår ☞ en annan flod *Быстрая* (*Sam[ojediska]* *Beedutsjä*), som utfaller²⁴⁰⁸ i *Fura* wid midten²⁴⁰⁹

– I *Berajem* fiska om våren *Beägua*, i *Naadade* de *Chantaiska*.

– Om sommaren fara de med renar (ej med båt) till *Beägua* till mynningen af *Fura* omkr[ing] mynningen; de *Chantaiska* wid ☞ *Fura* omkr[ing] sjelfva utloppet af *Beedutsjä*).

☞ 295 ☞ – *Karasinska Samojeder* fiska om våren i fl[oden] *Egáabu*, som utf[aller] i *Pjasina*²⁴¹⁰; om sommaren wid²⁴¹¹ källorna af *Fura*.

– *Beägua* och de *Chant[aiska]* *Sam[ojederne]* drifva g[emen]samt fänge.

☞ 296 ☞ *Karasinsko.*

20 v[eršt] ifrån *Karas[ino]* på högra sidan finnes en sjö ”*Karasinskoje osero*”, 10 v[eršt] lång, men afbruten g[enom] smala sund, dock så att alla ega en slags g[emen]skap med h[varan]dra.

Äfven här uppehålla sig vintertiden några *Karasinska*²⁴¹² *Samojeder* och *Imbatska Ostjaker* –

– Wid *Kureika* hägg, asp, al, etc.

☞ 298 ☞ det²⁴¹³ <lider> dock ej alltför

men jag har att skaffa här med ett ohjelpigt slägte
 men ändock ges för mig utom <----> till sidan
 ingen förlossning

Med allt hvad m[enni]skan lider och sliter i
 d[en]na Lappm[ar]k

☞ 299 ☞ 1 Ostj[akerne]s lif om sommaren
 Båten deras magazin vid en flod

2 Ryssarnes lefnads-sätt
 Den Sib[iriska] Ryssen och den deporterade
 Hatet dem emellan
 Duchobortsi – deras flit och huslighet
 Trädgårdsskötsel

3 Monastir

4 Gumman i Mirojebinsk

4 5 Turuchansk

Ny series –

a 5. Enlewering

6 Monastir

7 Turuchansk –

8. Hiſtorien om den Baichinska Samoj[eden],
 som spetsades

9. Huru inf[ödingarne] akta sig om en Embets-
 man – Darrande faſthålla de honom i armar,
 nacke, och rock skörten

2413 On mscr p. 298 there are four fragments, the context of which remains unclear. Cast-rén struck out the first three completely.

- 2414 It is uncertain if this note is in Castrén's handwriting.
For the letter to F.J. Rabbe, 11/23 Jan. 1847, see the volume of Castrén's letters in this series.
- 2415 This and the next fragment seem to belong to a disappeared letter from Dudinka to either Rabbe or Collan. Cf. Castrén's description of the journey from Tolstj Nos to Dudinka p. 1215. For a longer draft of the same letter, see p. 1223–1224.
- 2416 *jag [...] mig att* || 1. jag skynda mig a[tt] || 2. ehuru trött och sönderbråkad ~~sätta mig~~ vid företaga mig att så väl i officiell som privat
- 2417 *Det är mig* || Du bör så må
- 2418 *inlåta [...] rese-angelägenheter.* || en[igt] Din begäran inlåta mig i theologiska ~~diskurs[er]~~ och andra diskurser
- 2419 *en [...] kategorie* || 1. ~ || 2. ett af de kinkigaste lägen, jag ~~som~~ hvare en syndare någonsin kan bä || 3. ett af de kinkigaste lägen jag under mina <h->
- 2420 *emot* || ut
- 2421 *Natten* || Eg
- 2422 *på [...] stjernor* || på den hvarken måne, stjer[nor]
- 2423 *norrskén.* || ~ E
- 2424 See Castrén 1847h and p. 851 of this volume.
- 2425 *detta* || vinter[lägrét]
- 2426 *fick [...] uppvaktningar* || upp-vaktades
- 2427 *Samojediska* || ~ och
- 2428 *war [...] mjölpriset* || 1. är att beskärma sig öfver det höga mjölpriset, || 2. war att tigga om brännvin || 3. war såsom en Dolgan Furste med wemod yttrade sig, "att yppa sina bekymmer och begära en lindring i sitt öde." || 4. war såsom en Dolgan Furste med wemod yttrade sig, "behofwet att få uttala sina

☞ 301 ☞ Cf. Rabbe 11/1 47²⁴¹⁴

Med²⁴¹⁵ 12 hunder för min släde gjorde jag för en timme sedan mitt inträde i Turuchansk. Emdan pošten kanske redan i morgon afgår, måste jag²⁴¹⁶ ehuru trött och sönderbråkad företaga mig att genaßt att expediera vid pass tio numror till Wet[enskaps-]Akad[emien] Det²⁴¹⁷ är mig alltså omöjligt att denna gång denna gång inlåta²⁴¹⁸ mig i theol[ogiska] diskurser, eller ens redogöra för mina rese-angelägenheter. Blott en omst[ändi]gh[et] synes mig vara af den vigt, att jag omöjligen kan förbigå dens[amma].

☞ 303 ☞ wid emottagandet af Din sednašte post befann jag i en²⁴¹⁹ högst kinkig och beklagansvärd kategorie. Jag hade i förtröstan på friska renar och min goda pels begifvit mig emot²⁴²⁰ natten ut ifrån ett vinterläger, som var af cynisk och fuktig beskaff[enhet], att jag deri wille taga mitt nattherberge. Natten²⁴²¹ war kall och dimmig; på²⁴²² fästet syntes hvarken måne, stjernor eller norrsken.²⁴²³

☞ 305 ☞ Efter²⁴²⁴ min återkomst till detta²⁴²⁵ vinterläger fick²⁴²⁶ jag hvarje dag emottaga uppvaktningar af Samojediska²⁴²⁷[,] Dolganska och Tungusiska höfwidsmän. Ändamålet med dessa besök war²⁴²⁸ såsom en Dolgan Furste med wemod yttrade sig, "behofwet att få uttala sina bekymmer, ☞ föränledda af det stegrade mjölpriset". Andra åter tiggade om brännwin och stundom blef man anlitad att wara skiljedomare uti ringre mål. Så beträdde en dag uti mitt rum tvenne Samojeder, hvilka²⁴²⁹ råkat i delo med hvarandra i fråga om en äktenskaps-handel. Begge²⁴³⁰ <af dem> hade en son och en dotter,

307 alla giftwuxna utom den ena Samojedens dotter, som ännu icke fyllt²⁴³¹ 5 år. Nu hade fäderna utan²⁴³² att se hvarandra[☞] dras barn stiftat emellan dem en äktenskaps-förening, hvarwid fadren till den femåriga dottern wisligen fördolt hennes ålder. När sveket ändteligen upp<ve>ktes, fordrade²⁴³³ den förorättade parten <20> renar i ersättning. Genom min bemedling ned<--->de han likwäl sina anspråk till antalet <af> tio renar, hvarefter²⁴³⁴ bytet lagligen för sig gick.

308 Efter afresan ifrån Dudinka mötte jag åter i Lusina en talrik samling²⁴³⁵ af Jenis[ejska] Samoj[eder]. I högsta grad misstroagna hade de intill närwar[ande] våret envisats att för²⁴³⁶ mig underhålla sjelfva de upplysningar, som rörde deras lefnadssätt²⁴³⁷, wistelse-orter o. m. d. Nu inträffade likw[äl] en händ[else] som förmådde dem att upplåta sitt hjerta i de allra djupaste hemligheter. Härtill war ☞ en tillstädeswarande Magazinsförwaltare eller så k[al]l[a]d Wachter en oskyldig orsak. Mannen framträdde²⁴³⁸ för mig i ett öfverlastadt tillstånd och anföll mig ifrån första ögonblicket med p<--->elser²⁴³⁹ och skymford af deltagande för hans wackra²⁴⁴⁰, hyggliga och gästfria hustru, tillslöt jag mina öron för den rusiges tal, men härigenom tillwäxte efterhand hans djerfhet till den grad, att han jagade på dörren alla²⁴⁴¹ dem, af h[il]ka jag ville erhålla n[å]g[o]n upplysning. Nu²⁴⁴² kunde jag ej underlåta att låta min kosack²⁴⁴³ utdrifva Magazinsförwaltaren ur sin egen boning, ehuru det gjorde mig ondt om familjen, som åtföljde huswården och måste tigga sig ett tak för natten. Men då Samoj[ederne] sågo denna raska handling, täflade de sig emellan att få redogöra för alla sina förhållanden[.] De berättade, att alla²⁴⁴⁴ de tre slägterna: [ ] om sommaren ☞ uppehålla sig - - -

309

bekymmer”. Det arma folket har, sedan mjölpriset g[enom] guldvaskeriernas anläggning blifwit stegradt ifrån 5 och 10 kop[ek] ända till 6 Rub[el] 47 kop[ek] pudet insjunkit i ett sådant [elände], att enligt nyssn[ämnda] infödingars gemensamma witsord, menniskorna || 5. war såsom en Dolgan Furste med wemod yttrade sig, ”behofwet att få uttala sina bekymmer”. Det arma folket har, sedan mjölpriset g[enom] guldvaskeriernas anläggning blifwit stegradt ifrån 5 och 10 kop[ek] ända till 6 Rub[el] 47 kop[ek] pudet insjunkit i ett sådant alla Furstars elände, att || 6. war såsom en Dolgan Furste med wemod yttrade sig, ”behofwet att få uttala sina bekymmer. Dessa bekymmer hafva sin grund i det g[enom] guldvaskeriernas anl[äggning] stigande mjölpr[iset] ifrån 5–10 kop. ända till 6 Rub 47 kop. stegrade mjölpriset för ett pud mjöl

2429 *hvilka* || som

2430 *Begge [...] hade* || Hvardera hade

2431 *fyllt* || hade ~

2432 *utan [...] äktenskaps-förening* || stiftat äktenskaps-förening mellan sina, men fäderna

2433 *fordrade [...] ersättning* || fordrade fadren till den fullväxta dottern tjugo renar i mellan<----->

2434 *hvarefter* || 1. <---> || 2. hvarpå

2435 *samling* || Samojedi[sk]

2436 *för mig underhålla* || 1. icke meddela mig || 2. ~ allt, som

2437 *lefnadssätt* || 1. <bort> || 2. ~, religion

2438 *framträdde* || 1. up[rvaktade] || 2. visa[de]

2439 *p<--->elser* || hotelser

2440 *wackra [...] hustru* || hustru, som undfägnade mig på bästa vis

2441 *alla dem* || allt folk

2442 *Nu [...] kosack* || 1. Detta war bewekte mig omsider att låta

- min kosack || 2. Nu ansåg jag tiden vara inne
- 2443 A cossack had been set by the local governor to be at Castrén's disposal (see p. 1190). The order in its entirety is preserved as KK Coll. 539.26.10. (TS)
- 2444 *alla* [...] *slägterna* || så wäl de Kar[asinska] som Chant[aiska] och <-->
- 2445 *erhållit* || upph
- 2446 *utvalde* [...] *till* || 1. fortsatte jag följ[ande] dagen min resa till || 2. widtog <--> jag en || 3. utvalde jag en tolk
- 2447 Some unidentifiable prices in roubles and kopecks counted by Castrén.
- 2448 *nordv. eller* || nordv., den
- 2449 *intager* || str[äcker]
- 2450 *wid* [...] *vistande* || Jenis[ejska] samt alla
- 2451 *rättel.* || i norr
- 2452 A fragment of a letter to Rabbe. Cf. the shorter draft of the letter on p. 1220 as well as the travel description on p. 858.
- 2453 *Din* || Ditt
- 2454 *taga* || vil[le]
- 2455 *och* [...] *ropa* || 1. <sig> till || 2. och renarne gjorde halt. Kosak || 3. och renarne gjorde halt. I dets[amma] || 4. och renarne gjorde halt af ett plaskande ljud, || 5. och renarne gjorde halt. I detsamma kom kosak-halunken springande till min *balok* och berättade

— Efter att hafva erhållit²⁴⁴⁵ dessa och dylika upplysningar af Furstarne och de äldsta bland folket, utvalde²⁴⁴⁶ jag bland de närw[arande] en ändamålsenlig tolk och fortsatte derpå resan till Chantaika.

— Rummets beskaffenhet

Redogörelse för de Jenis[ejska] Samoj[ederne]

❖ 307 ❖ 2-
-80
1-50
50
4-80

6-50
1-50
<8-00> ²⁴⁴⁷

❖ 309 ❖

D. 12 Januarii

Afresan från Chantaika.

— På vägen fr[ån] Plachina frös jag fast i flodwatten och befriades af postkarlen – Tillbragte Nyårs natten i ett näfvertält –

— Följ[ande] dagen tröttnade renarne och jag gick till fots <8> verst till Igarka, hvilade här öfver natten och afreste med <os> i ❖ hufvudet.

❖ 310

- 311 För att nu i få ord[ning]ställa resultat[er] af mina hittintills gjorda unders[ökningar] öfver Samoj[ediska] st[ammens] utstr[äc]k[ni]ng, delar jag densamma i tre hufvudgrenar: ❖ den nordv[ästliga]²⁴⁴⁸ eller Jurak[iska], den nordöstra l. Taugi, och den södra l. Ost[jakiska]. Den östra gr[eenen], som är den utan jemf[örelse] talrika ste utbreder sig från Hvita Hafvets stränder ända till Jen[isej] och in[n]efattar alla de Kan[inska] Tun[drans], de Bolsch[esemelska] Samoj[ederne] i Arch[angelska] Guv[ernementet], de Obdorska ❖ och Kas[ymska] l. Kond[inska] i Tobol[ska] och de Tas[ovska] samt Jenis[ejska] i Guv[ernementet] Jenis[ejsk]. Den östra grenen intager²⁴⁴⁹ enda st den lilla terrängen ifrån Jenis[ej] till Taim[yr] och utgöres af de wid²⁴⁵⁰ och öster om Jen[isej] vistande Samojeder med undantag af de nedra Karas[inska] och de Turuch[anska], som tillh[öra] den södra grenen. Denna gren börjar rättel[igen]²⁴⁵¹ wid Sattun-floden, som utf[aller] i Tas, och fortg[år] sedan uppför sist[nämnda] flod i ett oafbr[utet] s[amman]hang ända till Tschulym[.]
- 312
- 313 ❖ Wid²⁴⁵² emottagandet af Din²⁴⁵³ sednaste post befann jag mig i en högst kinkig belägenhet. Jag hade i förtröstan på friska renar och en god pels gifvit mig emot natten ut ifrån ett vinterläger som var af en så ömklig besk[a]ff[en]h[et] att jag deri ej taga²⁴⁵⁴ mitt nattherberge – Natten var mycket kall, men det oaktadt syntes på fästet hvarken måne, stjernor eller norrsken. Knappt hade wi tillryggalagt 5 verst <-----> nyss[nämnd] vinterläg[e]r, förrän skjutskarlen uppgaf ett nödrop, och²⁴⁵⁵ renarne gjorde halt. I detsamma hörde wi kosak-halunken ropa ifrån en an[nan] släde, att formannen i nattens

- 2456 *i rörelse* || min
- 2457 *wi [...]* stället. || 1. wi som följakteligen inom kort, || 2. wi följakteligen inom några ögonblick skulle sitta fastfrusna i sörjan || 3. ~ Så skadad, emedan ingen att ingen <---> yxa o. s. v.
- 2458 *gick [...]* fullbordan || 1. gick bokstafl[igen] i werket. Wäl arbetade wi oss fram ett stycke i sörj[an] || 2. gick bokstafl. i werket. Wi ansträngde våra yttersta krafter för att slå oss igenom. I-ett Wi sutto likasom <-----> förtrollade på floden och bidade wäntade började wänta afbida på hjälp ifrån höjden. Medan wi så sutto, kom anlände twenne män <---> åkande md fyra renar || 3. gick bokstafl. i werket. Wi ansträngde våra yttersta krafter för att slå oss igenom. Wi sutto likasom förtrollade på floden och började wänta, att Gud skulle sända oss hjälp ifrån höjden.
- 2459 Kalliolinna was F.J. Rabbe's villa in Kaivopuisto Park in Helsinki, built in 1842–1844 (architect E.B. Lohrmann). Its present address is Kalliolinnantie 12. Rabbe lived there until 1859. Pesonen 1957: 15–21, 32; see also Tommila 1982: 35, 46, 59. (TS)
- 2460 *Man [...]* <postbudet> || 1. Dina bref hade || 2. En post || 3. En <---->
- 2461 *löste* || 1. <---> || 2. hjälpte || 3. <--->
- 2462 *några hjälprenar* || sina renar
- 2463 *företog mig* || 1. tillbragte återstoden af natten || 2. började
- 2464 *jag [...]* lopp || och då jag drog mig till minnes det
- 2465 *Säg [...]* kom || 1. Sålunda <kom> Din post ur || 2. Säg mig då, om || 3. Säg mig då, att
- 2466 *angelägenheter.* || ~ Icke heller kan jag något
- 2467 *må [...]* att || 1. har jag derom intet nytt att förtälja. Wäl råkade

- ☞ 318 jag härom dagen i samtal med en medlem ☞ af den sect, som fader August grundlade med anl[edning] af M [ ], men mannen var så absurd, att <-> || 2. har jag derom intet nytt att förtälja. Wäl råkade jag härom dagen i samtal med en medlem af den sect, som fader August grundlade med anl. af M [ ], men ~~secten är på en gång~~ så denna sect är verkl[igen] så absurd, att derom intet förnuf-tigt låter säga sig. Dertill äro de så k[al]l[a]de Skoptserne så fanatiska, att de med våld göra prose-lyter här i bygden – Denna sect vore i sanning wärd att deporteras, icke till Sibirien, utan in i afgrundens innersta sköte. || 3. så vill jag endast anm[äla], att alla vilda folkslag, med h[vil-]ka jag hitintills kommit i närmare berö-ring, erkänna blott en enda verk-
☞ 319 lig ☞ sann och verklig Gud som de igenkänna öfverallt i skapel-sen, ~~men förnämligast~~ i haf-vet på land och haf, i winden och wåg, men förnämligast i det wida fästet. Också är den nordiska himmelen mera än allt annat egnad i naturen egnad att upplifva den religiösa känslan
2468 i [...] tid || 1. en tillbak[a] || 2. na
2469 få || komma att ~
2470 fjällrackorna || ~ och ekorrar
2471 This fragment seems to belong to a letter that has otherwise disappeared.
2472 annars || med en
2473 Don Quijote in Miguel de Cer-vantes Saavedra's novel. Cf. also p. 914. Tuulio 1961. (TS)
2474 till || 1. <slut> || 2. <->
2475 gamla stamgods || fädernegods
2476 Jean Paul was the pseudonym under which the German writer Johann Paul Friedrich Richter (1763–1825) published his

☞ 314 mörker åkt in i en sörja af snö och flodwatten, att renarne ej mäktade få i²⁴⁵⁶ rörelse ☞ min tunga släde, att wi²⁴⁵⁷ skulle frysa fast på stället. D[en]na profetia gick²⁴⁵⁸ äfven i fullbordan, ty ☞ inom några ögonblick sutto wi liksom fast-trollade i sörjan. I denna bedröfwelsens stund sände oss Gud sin hjälp per postö ifrån Kallio-linnas²⁴⁵⁹ tinnar. Man²⁴⁶⁰ hade ifrån Tu-ruch[ansk] affärdat till mig express med Din kronopacket; postbudet mötte mig här, och lös-te²⁴⁶¹ förtrollningen med sin yxa och några²⁴⁶² hjälprenar. Genomfrusen anl[ände] jag kort derpå till Sam[ojediskt] näfvertält, uppställde här mitt thekök och företog²⁴⁶³ mig att uppbyg-ga <-----> bland hv[i]lka <utom ---> ett sakna-des <----> första <paquet> jag öppnade ☞ inne-höll tvenne almanackor för innew[arande] år; jag²⁴⁶⁴ började draga mig till minnes tidens lopp och fann efter någon besinning, att nyåret just på stunden tog sin början. Säg²⁴⁶⁵ mig då, om Din post ej kom mig i grefvens [tid] tilhanda; fastän somliga bref voro halftårs gamla –

☞ 316 Med min hellsa och öfriga affärer står det till, såsom Du kan finna ur närliggande bref. Öf-verhuf[vu]d felar mig intet annat än benkläder i denna förfärliga ☞ köld är en nog känbar brist.

Emedan jag med morgondagens post måste till Akad[emien] affärda åt[m[in]stone] 10 numror och ännu ej har halfva antalet i ordning, så är det mig platt omöjligt att ingå i några vid-löftiga relationer om mina resor och öfriga an-gelägenheter.²⁴⁶⁶ Hvad den hedn[iska] theol[o-gien] anbelangar, så må²⁴⁶⁷ det wara nog sagdt för d[en]na gång, att

Obs. Turk[isk] Grammatik.

– Bland märkliga tilldragelser i detta land höra:

1. att solen, som i²⁴⁶⁸ två månaders tid, varit sypenderad från tjensten, åter inträdt i sin tjenste-utöfning –

320 2. Att Chines[erne] i nästa år torde få²⁴⁶⁹ ondt om pelsar, emedan vintern i Sib[irien] varit så kall, att fjällrackorna²⁴⁷⁰ ihjälfrusit –

3.

Wid²⁴⁷¹ mitt intr[äde] till Tur[uchansk] förliden natt rann mig i hågen, huru den berömde D[on] Q[vixote] af Lamancha annars²⁴⁷² Lejonriddaren k[al]l[a]ad²⁴⁷³, återwände till²⁴⁷⁴ sitt gamla²⁴⁷⁵ stamgods. Jean Peaul²⁴⁷⁶ yrkar²⁴⁷⁷ i ett bref till Wagner²⁴⁷⁸, att m[enni]skan är så m[yc]k[e]t sjuk, som hon²⁴⁷⁹ sjelf will, och jag är²⁴⁸⁰ ungefär af s[am]ma tanke. Åtm[instone] har jag gjort den anm[ärkni]ng, att sjukd[omen] alldrig får makt öfver mig, der jag såsom sjuk skulle varit ohjelpigen²⁴⁸¹ till spillo gifven. För²⁴⁸² fantasien framst[äller] sig då sjukdomens elände²⁴⁸³ i så fasawäckande gestalt, att wiljan bekämpar hvarje kroppslig anfäktning. Så hoppas jag äfven, att min närv[arande] g[e-nom]²⁴⁸⁴ en ytterst mödosam resa ådragna krämpor skola snart²⁴⁸⁵

322 Efter²⁴⁸⁶ att hafva tagit mitt sista afsked af Samojediens tundror, anl[ände] jag för några dagar sedan till Turuchansk under nästan samma omständigheter, som den berömde riddaren af La Mancha ifrån sin andra resa återwände till hemmet²⁴⁸⁷. Som Du wäl minnes, befann sig²⁴⁸⁸ den Manch[enska] etc. innesluten²⁴⁸⁹ i en kur och framläpades²⁴⁹⁰ i sakta mak af ett par oxar.

novels but at the same time also a fictive character in his works. Bruyn 2006. (TS)

2477 yrkar || <menar>

2478 Johann Ernst Wagner (1769–1812), a German writer. Brockhaus Enzyklopädie 19: 778 [Wagner, Johann Ernst]. (TS)

2479 hon sjelf || hon

2480 är ungefär || h tusende gån[ger]

2481 ohjelpigen till spillo || till spillo

2482 För [...] krämpor || Äfven i när-v[arande] saken är, att o

2483 elände || faror

2484 g. [...] krämpor || krä[mpor]

2485 The continuation is missing.

2486 Efter [...] resa || Nu har jag om-sider <----> tagit en evig farväl af Samoj[ediens] tundr[or] och befinner mig här för <an> <-> i Turuchansk <---gast> i samma belägenhet, som den ande riddaren af L[a] M[ancha] då han efter sin andra resa

2487 hemmet || sitt arfs-st[älle]

2488 sig || han

2489 innesluten || 1. ~ || 2. sönder<---glad>

2490 framläpades || sl[äpades]

2491 This is a fragment of a letter from 1846 that has otherwise disappeared. Another version of it is included in Castrén's travel report from Turuxansk to Tolstij Nos. See p. 817–818.

2492 stundom upplefver || ser, erfar och

2493 i || unde[r]

2494 på || under

2495 man [...] sjelf || 1. den || 2. man mången gång, <---> || 3. man knapt tror sina || 4. jag sannfärdeligen efter || 5. jag på full rent allwar || 6. ~ || 7. man mången gång frågat sig

2496 detta || ~ allt

2497 foster [...] fantasie || 1. för || 2. ~ || 3. foster af genom resor och nattvak

- 2498 *några få* || 1. de sista || 2. två sista weckorna
- 2499 *bland [...]* *Ostjaker* || i sällskap med Ostjaker, Sa[mojeder]
- 2500 *än [...]* *värsta af* || 1. än rönt all upptänklig möjlig godhet och välwilja, än åter nödgats begagna all möjlighet kloket för att försigtighet för att wärja mig för list och bedrägerie. o. s. v. m. m. Allt sedan afresan ifrån Moltschanova by, o. s. v. || 2. Försök att s blott i föreställningen försätta dig bl[and] p den ena dagen i en eländig jurten jurts smutsig <ned>rökt jurt, den andra i Excellens-försal || 3. legat än på || 4. Försök att blott i inbillningen försätta Dig på en stund till i en Tatar-Jurt och derifrån med ett steg förflytta Dig träda in i Excellensers lysande [ ] än åter bland deporterade banditer och stråtröfvare, hvilka utan långa betänkligheter stöta || 5. Allt sedan min afresa ifrån Moltschanowa har lifvet för || 6. än åter || 7. än varit ett föremål – It is uncertain in which order the different versions have been written.
- 2501 *nödgats befara* || befarat
- 2502 *det värsta af* || att få mig knifstyng i hjertat
- 2503 On mscr p. 324–325 is a copy of a letter sent by Castrén to the Governorate Postal Office of Tomsk in 1845 (see the volume of letters in this series). In his letter, Castrén asks to keep all mail addressed to him until he arrives to pick it up. This suggests the likelihood that these notebooks have at least partly been bound together afterwards from miscellaneous papers, and especially the last part of the diary may not have maintained its original order.
- 2504 Notes probably from the summer of 1847.
- 2505 *bommulstyg* || lärft

☞ 323 ☞ ”Icke²⁴⁹¹ är hjerpen brokig, utan brokigt är människans lif” säger ett Finskt ordspråk och jag tillägger: resenärens lif är af allt det brokigaste. Hvad man under resor stundom²⁴⁹² upplefver under loppet af några få dagar, kan i²⁴⁹³ wanliga förhållanden icke erfaras på²⁴⁹⁴ en hel lifslängd. I s[yinner]het är lifvet här i Sibirien så rikt på mångfalld, så fullt af motsattser, att man²⁴⁹⁵ mången gång frågat sig sjelf: ”Är detta²⁴⁹⁶ äfven verklighet, eller blott foster²⁴⁹⁷ af en förvirrad fantasie?” Du skall ej finna en sådan fråga onaturlig, då Du besinnar, att jag nu inom loppet af några²⁴⁹⁸ få weckor än befunnit mig bland²⁴⁹⁹ än vilda Ostjaker och Samojeder, hedniska Tunguser, döpta Tatarer och verkliga Musulmän, Kirgiser, Judar och Zigenare, än åter lefvat i sällskap med ☞ högtförnäma Ryssar, förfinade Tyskar och Fransoser, ruinerade Polackar, än²⁵⁰⁰ sutit i smutsiga jurt och gnagat på öfrigblefna brödsmlor, än åter bespisat mig wid Excellensers bord, än stundom varit ett föremål för m[enni]skors godhet och wälwilja, men den andra nödgats²⁵⁰¹ befara det²⁵⁰² värsta af²⁵⁰³

☞ 327 ☞ Obs.²⁵⁰⁴ Tatariska qvinnor bära om sommaren långa, breda owiga skjortor, vanl[igtvis] ant[ingen] af brokig kattun, eller oftare af blåfärgadt bommulstyg²⁵⁰⁵ wida ärmar –
– Äfven männerna röra sig om sommaren mest i korta, blå skjortor och dylika pantalonger –
– Tat[arerne] rida för *wad*.

Tat[arerne] äta²⁵⁰⁶

1. hvit²⁵⁰⁷ sarana (aķ sep²⁵⁰⁸)
2. gul s[arana] (Saarax sep²⁵⁰⁹)
3. *Kandyk* ('Sengne), kokas med vatten, lägges i <kött>soppa
4. Чеснокъ (Bis), rå
5. *Lök* (Muksun) rå
6. *Badan*, sås[om] dryck²⁵¹⁰
7. Черемша (Köbirgen) – ätes rå
8. Хлѣбѣнка (*Djomdjela*) en art *sarana* rotfrukt
- 328 9. *Кырлык*
10. *Kaskara*,

Obs. De Minus[inska] Tat[arerne] begagna utom *Kandyk* och *sarana* sällan gräsrötter –
– Gå föga på jagt²⁵¹¹

336 *Tschud*
Tschudgraf.²⁵¹²

289 *Ifrån*²⁵¹³ Jenisejsk leder till Atschinsk en liten genväg²⁵¹⁴, som före anläggningen af Krasnojarsk²⁵¹⁵ utgjorde den allmänna postvägen²⁵¹⁶, men nu mera sällan²⁵¹⁷ befaras af andra²⁵¹⁸ än formän, handlande och speculanter. Af både vetenskapliga och oekonomiska skäl walde jag wid resan ifrån Jenisejsk²⁵¹⁹ till Minusinsk²⁵²⁰

2506 See also, e.g., p. 1347, 1358–1359.

2507 *hvit* || *gul*

2508 Castrén wrote 's above s.

2509 Castrén wrote *ex* 's above *Saarax sep*, (Saarex 'sep).

2510 *Bergenia crassifolia*, used as tea in Siberia and Mongolia. Головкин 2005. (TS)

2511 Mscr p. 329–334, see p. 813–815.

2512 Castrén excavated prehistoric graves especially in the Minusinsk Valley in 1847. See below in this volume and also the article *Om kurganer...*, Castrén 2017a: 89–105.

2513 The mscr of this loose fragment is a sheet (KK Coll. 539.26.22 [Varia 1.22], p. 289) of size ca. 18 x 21.5 cm.

2514 *genväg* || *smal* <---> *wäg*

2515 In 1628. (TS)

2516 *postvägen*, *men* || 1. stråtvägen || 2. postvägen, och || 3. postvägen. För

2517 *sällan* || endast ~

2518 *andra* [...] *skäl* || 1. köpmän och speculanter || 2. andra än köpmän, borgare och specula[n]ter, att ej tala om || 3. andra än handlande och speculanter. Många bewekelsegrunder || 4. andra än handlande och speculanter. Många viktiga skäl förmådde mig att taga denna väg.

2519 *Jenisejsk* || Min[usinsk]

2520 *Minusinsk* || Ats[chinsk]

In late winter 1847, Castrén stayed for three weeks in Nazimovo on the Enisej, and he arrived in Enisejsk around 15/27 March. Bergstadi left Castrén because of illness in Nazimovo and continued to Enisejsk and further on to Krasnojarsk. See Castrén's letters to Rabbe, Lönnrot and Sjögren, 22 Feb./6 March, to Collan and Sjögren, 22 March/3 Apr. and to Rabbe, 1 Apr. (old style?) in the volume of letters in this series. (TS)

- 2521 The mscr KK Coll. 539.32 (Varia 7, Reseanteckningar 1847. Minusinska kretsen) is a book, bound from notebooks of ca. 11 x 18 cm. Some pages have been bound in incorrect order. Castrén has not given any title to this diary.
- 2522 *ut* || ~ ifrån Atschinsk och
- 2523 *smärtade det mig* || 1. det grämde mig || 2. jag sörjde
- 2524 bergs-/dalar
- 2525 *leder* || 1. löper || 2. ledde || 3. ~, belysta af
- 2526 Uzur is situated at N55°19'15" E89°50'58". (TS)
- 2527 *grönska* || sommarens ~
- 2528 *wårsolens* || gr
- 2529 *men [...]* *nejden*. || men man ser dem ingenstädes i Finland så tätt omvexlande, som i nejden af Atsch[insk]
- 2530 *på* || träden
- 2531 This fragment is for the most part included in Castrén's letter to Sjögren from Minusinsk, 20 Apr./2 May 1847. See the volume of letters in this series.
- 2532 Bol'šoj Uluj at N56°39'24" E90°34'19". (TS)
- 2533 Malyj Uluj at N56°10'0" E90°25'43". (TS)
- 2534 Ket.

29

[Reseanteckningar,
Minusinsk 1847]

N:o 49²⁵²¹

I

❖ 1 ❖

❖ 3 ❖

Resan från Atsch[insk] till Minusinsk

D. [ ] Mars gaf jag mig ut²⁵²² på den Minus[inska] vägen ifrån den lilla bergomgifna staden Atschinsk. Huru det smärtade²⁵²³ det mig icke att jag ej fått skåda de herrliga bergsdalar²⁵²⁴ genom hvilka vägen leder²⁵²⁵, till Ushur²⁵²⁶ beklädda med grönska²⁵²⁷ och upplifwade af wårsolens²⁵²⁸ strålar. För ett Finskt öga äro m[ån]ga bl[and] dessa dalar gamla bekanta, men²⁵²⁹ ju längre man aflägsnar sig från Atsch[insk], dessto mera främmande förefaller nejden. De små, af kullar begräns[ade] dalarne widja sig och ant[aga] en steppartad gestalt; på²⁵³⁰ de widsträckta fälten ser man endast glesa björkar etc.²⁵³¹

= *Uluj*, 1 en vološt på Atsch[inska] vägen, 80 v[eršt] från Atschinsk²⁵³²
2 en by på Minussa-vägen, 19 veršt från Atsch[insk]²⁵³³

Af Oštj[akiska]²⁵³⁴ *ul*, vatten.

= ofwanom Atschinsk finnas på Tschulym inga Tatarer utan endast Ryssar uti volosterna: Nazarowa²⁵³⁵ och *Balachta*²⁵³⁶ – allt intill *Ushur*.

= Wid öfversta loppet af Tschulym finnas utom Tatarer, blott en Rysk förpost.

= **Жерешъ**, *Seresh*²⁵³⁷, är en²⁵³⁸ flod, som utfaller i Tschulym och tager sin upprinnelse från sjön *Bjeloje*. Wid d[en]na²⁵³⁹ flod, h[var]efter vägen löper, finnas många Ryska byar; wid källorna²⁵⁴⁰ bo Kisilska Tatarer.

❖ 5 ❖ **Jága**²⁵⁴¹, en liten flod, som utfaller i floden Scheresh. Ordet är af Finskt eller Samo[ediskt] ursprung. Ifrån *Jagina*²⁵⁴² till *Ushur* fortlöper längsmed vägen en wacker bergsträckning²⁵⁴³. Landet deromkring är lågt och slatt.

Wid Jaga försvinner. **Scheresh** åt höger till och lemnar för alltid stora vägen – dock finnas derå byar allt framgent.

❖ 4 ❖ På 3dje stationen ifrån Atschinsk nödgades jag taga sommar-eguipage.

I alla byar sökte jag efterleta spår af *Ari-ner*, men förgäfvdes. Den Ryska col[onisationen] är på d[en]na väg m[yc]k[e]t ung, och har på endast assimilerat några Kisilska Tat[ar]er. Dessa veta ock ingen ting förtälja om de försvunna arinerna. I ortsnamn röja sig ej heller spår af nämnda folk, möjligen i *Uluj*.

är²⁵⁴⁴
för
jag
äro
man
de

2535 Nazarovo at N56°0'40" E90°25'0". (TS)

2536 Balaxta at N55°22'50" E91°36'31". (TS)

2537 The River Serež runs into the River Čulym from the left at a point 1,417 km from the mouth of the latter. (TS)

2538 *en flod* || en liten flod

2539 *dna [...], hefter* || 1. f[loden] || 2. dna flod, som tag[er]

2540 *källorna* || 1. ~, som in || 2. ~ be-lägna

2541 The River Bol'saja Jaga discharging into the River Serež from the right 162 km from the mouth of the latter. (TS)

2542 Jaga at N55°29'55" E90°15'32". (TS)

2543 berg-/sträckning

2544 This page has been torn so that only a narrow strip remains. It has no number in the mscr (between p. 4 and 5). The reverse side is empty.

- 2545 'Settled foreigners', people belonging to certain non-Slavic minority peoples of Russia and living settled in villages. The term was applied to ethnic groups listed in the Statute of Foreigners of 1822, in which the non-Russian inhabitants of Russia were divided into settled (*оседлые*) and wandering (*кочевые*) peoples. Большая российская энциклопедия 11: 398 [Иногородцы]. (TS)
- 2546 Государственные подати, state taxes.
- 2547 *en* || som
- 2548 Ясачные люди, paying *ясак*, a tribute (tax) collected in natural products. The system was applied in the Volga region and in Siberia. It came into effect in Siberia in 1822. Дамешек 2009. (TS)
- 2549 *funnos* || <-->
- 2550 Mscr: Хд. Castrén seems to have abbreviated the Swedish word *christendomen* in Cyrillic script.

❖ 6 ❖ *Ushur*

volost – består af 70–80 hus, med stenkyrka. Derwid flyter en liten flod, äfven *Ushur* benämnd, som faller i Scheresh.

– I Ushurska voloſten finnas Осѣдлые Инородци²⁵⁴⁵

– 345 m[an]kön

– 393 gvin kön

Dessa betala государственныя поддаты²⁵⁴⁶, men äro fria från krigstjenst. Sitt modersmål – Tatarskan hafva de förgätit.

4 verſt ifrån *Ushur* åt Kisilſka domen besökte jag byn *Kulun*, en²⁵⁴⁷ by af 14 hus, som bebos af idel personer, som fordom voro ясачные²⁵⁴⁸ och nu betala Государственныя поддаты.

❖ 7

Dessa tillhörde urspr[ungligen] *Katschinska domen*, och härstamma från Kirgiſer i 5te led. Traditionen förmäler neml[igen] att jemte Tatarer funnos²⁵⁴⁹ på Katschinska ſteppen äfven Kirgisier, hvilka sednare inkommo i landet och smälte till en del med de Katschinska Tatarerne

– Af Kirgisisk upprinnelse finnas äfwen ensk[ildta] familjer i byarna:

Slavo-Ijús (wid Ijus)

Тембрия (wid fl[oden] Tjembra)

Устье-Исиккульская (wid Scheresh)

– Dessutom finnas af Kirg[isisk] upprinnelse pers[oner] i *Abakanska*, *Novoselska* och *Balachinska voloſter*.

– Dessutom finnas i d[en]na voloſt åtskilliga Tatarer af den Kis[ilska] domen, som antagit [Christendomen]²⁵⁵⁰ och russicerat sig.

❖ 8 ❖

– Det säges uttr[yckligen], att hvarken Kirgisier eller Tatarer uppfört kurganer, utan att folk, benämndt *Tschud*, som säges hafva urspr[ungligen]

bebodt landet.²⁵⁵¹ Det²⁵⁵² förmäles, att Tschud[erne] egt en utomordentlig kroppsstyrka, hv[il]k[e]t bevisas af de öerhörda stenar, de hopat i sina grafvar. Ben af dem hafva blifvit funna wid *япы*, som bl[ifvit] besköljda af vatten. Lårbenen säges varit af mer än 3 arsch[ins] längd. Tschuderna begrofvo sig i kurganer, och härom hafva Tatarerne följande tradition:

Fordom fanns i Sibirien icke ”hvit skog”²⁵⁵³ (= björk). När Tschud[erne] såg, att den²⁵⁵⁴ hvita skogen började växa, menade folket att en hvit Tsar skulle komma att herrska öfver landet. ”Oss blir hädanefter icke godt att lefva på jorden”, yttrade Tschud[erne] vid d[en]na oförmodade händelse och begrofvo sig i kurganerne.

9

10 Ifrån²⁵⁵⁵ Ushur färdas man längs en väg, å ömse sidor omgifven af vackra²⁵⁵⁶, kegel- och limpformiga kullar.¹ Efter en färd af vid pass 17 verst befinner man sig på en höjd och har derifrån en utsigt till den allra skönaste dal omgifven från alla sidor af höga, vackra kullar. I²⁵⁵⁷ denna dal finnes äfven sjö: *Urach* samt en *ulus* af s[am]ma namn²⁵⁵⁸. Sedan man njutit ett ögonblick af dalens utomordentliga skönhet, fäster ögat wid en oändlig mängd grafhögar, som ligga kring-
11 strödda i den vackra dalen. Min skjutskarl räknade ej mindre än 52 grafhögar på ett litet omfång. Dessa grafhögar ägde²⁵⁵⁹ en fyrkantig, mer eller mindre qvadrat. form. De största innehöllo 6–7 sashen i qvadrat. En var 7 sashen lång, 3½ sasch[en] bred. Hvarje graf var omgifven af en smal stenvägg, som stundom höjde sig närmare en arschin öfver jord, stundom äfven hade nedsjunkit helt och hållet i jorden.²⁵⁶⁰

1. I dalen beta makligt Tatariska hjordar.

2551 See Castrén’s archaeological writings in Castrén 2017a.

2552 *Det* || Trad[itionen]

2553 ”hvit skog” || björk

2554 *den* [...] *skogen* || björken

2555 *Ifrån* || Somliga ¶

Castrén’s archaeological field notes were published for the first time by J.R. Aspelin in 1901, but only with some individual commentaries. Aspelin 1901.

2556 *wackra* || k[egel-]

2557 *I* || Slik

2558 Oraki at N55°19’43” E89°31’2”. (TS)

2559 *ägde* || woro af m[yc]k[e]t olika storlek och ~

2560 The earliest kurgans in the village of Oraki are dated to the Andronovo Culture (1700–1500 BCE), and the latest ones to the Podgornovo Phase of the Tagar Culture (6th–5th c. BCE). There are also some later supplementary burials in older kurgans. The Finnish archaeologist Hjalmar Appelgren(-Kivalo, 1853–1937) excavated one of the Tagar-Podgornovo kurgans in 1887. Вадецкая 1986: 47, 65, 73, 101, 106, 147; Mallory 1997a; 1997b; Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 3–29 (esp. 22–29); Salminen, Timo, 2003: 76; Grjasnow 1970: 235–236, see also 129–131.

The most recent dates for the Siberian cultural phases place the Afanas’evo Culture at 3200–2600 BCE, Okunev 2500–1800 and the Andronovo Culture at 1700–1500 BCE. I express my gratitude to Dr. Jurij Esin (Abakan) for this information. Email from Jurij Esin to Timo Salminen, 24 Jan. 2018. (TS)

- 2561 *Sådana* || 1. De träf[fas] || 2. En sådan
 2562 *ofta* || har

— Sjelfva grafven består af ett jordkummel, som synes hafva insjunkit <utm.> höjer det föga öfver jorden. Den största tumulus höjde sig vid pass $1\frac{1}{2}$ arschin öfver jordytan. På soml[iga] grafvar ser man större och smärre stenar strödda öfver kumlet, men till det mesta jordbevuxna.

❖ 12 ❖

[—] På en graf märkte jag en stor upprättstående sten.

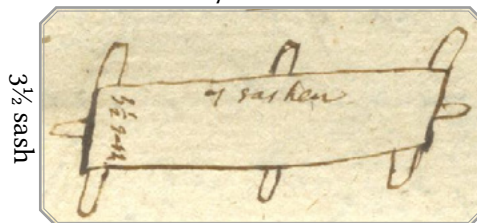
— Grafkumlen äro stundom fördelade i tvenne afdelningar genom samma slags stenvägg, som synes omkring grafven. D[en]na vägg löper tversöfver grafven.

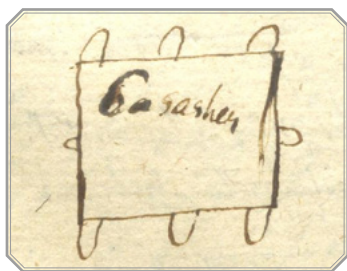
❖ 13 ❖

— Den mest i ögonen fallande äro de stora isoletrade stenar, som omgifva grafven. Dessa stenar, som vanl[igtvis] äro flata schiffer- och mergel-st[enar] äro ställda med smaländar mot grafven. Sådana²⁵⁶¹ stenar stå nästan utan undantag, en i hvarje hörn af kumlet; dessutom äfven ofta²⁵⁶² i midten. De grafvar, hvori jag anm[ärkt] tvenne afdeln[ing]a[r], hade i ändan af h[var]d[e]ra afdeln[ing] en stor hörnsten. ❖ En af hörnstenarna höjde sig 1 saschen och $\frac{1}{2}$ arsch. ofvan jord; dess bredd var $2\frac{1}{2}$ arschin, men tjockleken war wid dessa stenar öfverhufvud så ringa, att jag blott fann en enda, som utgjorde något öfver en arschin, men ofta st blott några tum.

Form

7 sashen

6 sashen

Obs. wäggarna äro formade af плетнякъ (schiffer), hörnstenarne bestå af железнякъ, äfven af плетнякъ.²⁵⁶³

- 14 — De Kisilske Tatarerne förtälja, att en del bland dem Invandrat från Tomska Gouvernementet, ifrån den²⁵⁶⁴ emellan *Tomsk* och *Kusnets[k]* eller ifrån sjelfva *Verchotomsk*²⁵⁶⁵. Dessa lefva nu i 5te led på Kisilska steppen. Andra säga sig hafva ifrån²⁵⁶⁶ urminnes tid på [sina]²⁵⁶⁷ närwar[ande] ställen kommit från Tobolska Gouvernementet under eröfrings-tiden, flyende undan det Ryska väldet. Äfven de från Tomsk ankomna synas hafva flyktat undan Ryssarne.
- 15
- 14 — *Kisi* (Kizi), menniska, Tatar.
1. — *Ulu*^s Aátschig, больше-Атчинской.
  2. — *Kisi*^s Aátschig, мало-Ачинский.
  3. — *Eghelär* (Eghelar, egelar), игинская упр.
    1. *Egelär Tschoone* (*tschoone*, управа).
  4. — *Tyiselär tschoone* (Tyiselär *tschoone*)
  5. *Bugalar-tschoone*, 2^ä пол[овины]
  6. *Kislar-tschoone*²⁵⁶⁸
  7. *Kamnar-tschoone*
  8. *Kalmaxtar-tsch[oone]* (Мало-Арбунской²⁵⁶⁹)
  9. *Ulu-argen-tschóone* (курчикъ)
- 15 10. *Tschuschtar-tsch[oone]* (Schuskoj)

- 2563 For an overview of archaeological remains in the area, see Вадецкая 1986: appendix map between p. 16–17. (TS)
- 2564 *den emellan* || trakten af
- 2565 Situated on the River Tom' at N55°28'17" E85°57'3". (TS)
- 2566 *ifrån [...]* kommit || uppwuxit på
- 2567 Mscr: sitt
- 2568 *Kislar-tschoone* || ~ 1. Камнар[-tschoone]
- 2569 Castrén wrote *ы* above *у*: Арбынской

- 2570 *dels [...] semljankor* || 1. dels || 2. andra i jurtt || 3. dels med hä[rd]
- 2571 Sic.
- 2572 *hemma i stall* || omkring huset
- 2573 Lakes Bol'soe and Maloe are situated at N55°11' E89°19'. (TS)
- 2574 The two lakes called Belë are situated at N54°29' E90°9'. There are several smaller lakes in the surrounding area. (TS)

Bland de Kisilska Tatarerna bo somliga i hus, uppförda dels på Ryskt vis, (d. ä. med ordentlig ugn), dels²⁵⁷⁰ med en ugnshärd (tschuwal) i hörnet, platt tak, dels i semljankor. Sommartiden begagnas näfvertält samt ett slags trädjurt med rundt tak och en härd i midten, utan fönster.

16 obs Fem slags boningar:

- 1 *Spa R. изба*, en Rysk stuga med platt tak.
- 2 *Sol-spa, чувальная изба*, med platt tak, med fönster af glas eller ko-mage, ugnshärd i hörnet.
- 3 *Kâstég, землянка*.
- 4 *Tschaigep*, sommarpirt af träd med kegelformigt tak, ugnshärd²⁵⁷¹ i midten.
- 5 *Какрас-ep (какрас-ep)*, näfvertält.

— De Kisilska Tatarerne idka åkerbruk med undantag af dem, som bo wid *Черный* och *Блый Юсь*, der jordmonens steniga [beskaffenhet] ej tillåter åkerbruk.

— Wid *Черн[ый]* och *Бл[ый]* *Юсь* hålla Tatarerna stora hjordar, ända till 100 kor, 100 får, de rika¹⁶ hafva 150 hästar, andra 50, 25 och mindre. Hästarne delas i *tabuner* (askér), hvilka bestå af 30–50 hästar, bland h[vil]ka blott finnes en hingst, de öfriga ston. Wallacker räknas ej till tabuner; de gå åtskilda, ty de jagas bort af hingstarna.

— Hästarna söka sig föda både vinter och sommar på stepperna; kor, får och kör-hästar födas hemma²⁵⁷² i stall.

— Fiskafänge bedrifvas i *божие озеро*^{li} 2573, i *Блкое озеро*^{lii} 2574, mindre i *Urjup*^{liii}, mera i

li. Tat. *Teger-kolj* (golj).

lii. *Ak-kolj*.

liii. *Urjup*.

hvardera *Ijus*^{liv} i *Черное озеро*^{lv} 2575, i *Oschkolj*^{lvi} (*Oskolj*)²⁵⁷⁶,

- ❖ 18 ❖ Божие озеро Tat. Teger kolj
Бълоє – Ak-kolj
Черное – Kara-kolj

[–] Fiskafänge bedrifves med nät och not samt krok, ej mjerdor.

– Tatarerne fånga zoblar, räfvar, björnar war-gar, ekorrar, filfrar, utter, sällan ren. Man gör långa skogsresor till Българоръе, på *Ijus*, ty på stöpperna trifves med undantag af varg och räf intet²⁵⁷⁷ villebråd.

– De Kisilska Tatar[er]ne hafva redan i 6te 2578 led varit christna.

– Tat[arerne] äta stökött, begagna föga salt.

– De Kisilska Tatar[erne] hafva en så k[al]l[a]d дума; de styras af en родонацалникъ, hafva Knäser och Sasädatlar.

- ❖ 19 ❖ [–] Tatar[er]ne veta förtälja, att Kirgiserna före dem bebott landet, och att de flyktat bort²⁵⁷⁹ men *ej sammanblandat* sig med Tatar[erne]. Inga fiendtligh[eter] vet man omtala.

– Om Ariner och Ostjaker visste man intet, men trodde att under Katsch[inska] domen skulle höra sådant, ochristeligt folk.

Obs. Ára, ulus.

---

liv. Tat. *Ijys*.

lv. *Kara-kolj (golj)*.

lvi. *Oskolj*.

2575 Lake Černoje is situated at N54°39'3" E89°26'11". (TS)

2576 Lake Oškol' is situated at N54°44'8" E89°17'13". (TS)

2577 *intet villebråd* || inget djur

2578 6te || 5te

2579 *bort* || ifrån lan[det]

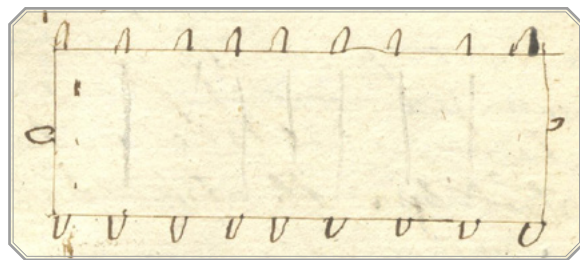
- 2580 genom || och
 2581 5 || 6
 2582 war [...] nedanför || sänkte sig
 betyd[ligt]
 2583 A kurgan of the Tagar Culture.
 See p. 1231.
 2584 *Urach* || ~ Б och <->
 2585 *Божіе* || *Болшое*
 2586 *Малое* || ~ Божіе

❖ 20 ❖

d. 30 Mars/11 April.

Efter att hafva hvilat öfver natten i Tatar-byn *Urach*, fortsatte jag följande dagen åter min resa genom²⁵⁸⁰ en dal å ömse sidor omgifven af berg, större än vanl[igen]. Nejden war utmärkt wacker. Vägen ledde längsmed stranden af *Божіе озеро*. Tschudgrafvar funnos i mängd på d[en]-na väg, äfven wid sjelfva stranden af Gudasjön, som Stepanow omdöpt till den himmelska – ett namn som hon wäl förtjenar. En af de förbemälda Tschudgrafvarne war ej mindre än 16. sashen 2 arsch[in] lång, närmare 5²⁵⁸¹ sashen bred, höjde sig n[å]g[o]t mera än 1 (?) arschin öfver det ❖ närmaste jordlagret, som dock war²⁵⁸² sluttande nedanför. Formen

❖ 21

Obs. 9 hörnstenar på långsidan stående gent emot h[varan]dra, 1 på tversidan²⁵⁸³

— Obs. de flesta grafhögar äro belägna i trakten af sjöarne *Urach*²⁵⁸⁴ och de tvenne Gudasjöarne *Божіе*²⁵⁸⁵ *озеро* (12 verst lång) och *Малое*²⁵⁸⁶ *Озеро* (7 verst lång), i mindre antal wid *Бълое*.

❖ 22 ❖

Ifrån *Urach* räknas blott 20 verst till Kisiliska domen (40 verst från *Ushur*).

Obs. först funnos 12 upraver, men sedermera hafva de tvenne Meletska vid Tschulym bl[ifvit] åtskillda.

Kisilska Tatarer:

2,259 m[an]kön

2,779²⁵⁸⁷ gvink[ön]

De hafva blifvit minskade, emedan m[ån]ga bl[ifvit] bönder.

Man har i kurg[anerne] funnit knifvar²⁵⁸⁸, spjut, betsel af jern, silfver-kolpaker intet af jern²⁵⁸⁹. (Stepanow har farit af med dem alla.)

☞ 23 ☞ [–] Både Katschinska och Kisilska Tat[arer] äfvensom Kirgiser hafva bl[ifvit] осѣдлые крестьяне²⁵⁹⁰.

– Före den Ryska colonisationen var den Kisilska horden utbredd ända till Atschinsk. Ännu lefva Tatarer, h[vil]ka förut bott på de ställen, der nu Ryska byar äro belägna.

– De fattigare Tat[arerne] hafva åtm[instone] чувальные избы eller землянки (1–2 alnar i jorden). De lefva om vintern på s[am]ma ställe, men om sommaren nomadisera de i näfvertält.

☞ 24 ☞ [–] Obs. De Kisilska Tatarerna bodde förut lägre²⁵⁹¹ ned på Tschulym ☞ wid *Kia* och undanträngdes af den Ryska colonisationen. Deras boflyttning bör till en del skett i sednaste tider.

[–] Obs. De allra rika²⁵⁹² Tatarer äga 500 hästar, 150 kor, 100 får. En enda äger tusen²⁵⁹² hästar.

– åkerbruket bedrifves af Tatarerne i ringa mon.

2587 It is somewhat uncertain whether Castrén changed 2679 to 2779 or vice versa.

2588 *knifvar* || en

2589 Sic., cf. the horse bits.

2590 Settled peasants. (TS)

2591 *lägre* || mera

2592 *tusen* || 700

- 2593 *tillika* || äfven
 2594 *Gröfre* || <Har>
 2595 *Upraver* || voloster
 2596 Kostino at ca. N55°1'52"
 E89°29'58". (TS)
 2597 *skatt* || ~ hafva

— Tat[arerne]s samhällsskick

1. En *родоначалник*, som är en golowa för alla 10 upraver.

2. Han har sig till hjälp två sasädatlar.

25 ✦ 3. Hvarje uprava har en *knäs* och han har sig till hjälp en *jassaúl*, h[vil]ka ✦ uppbära skatten. Hvarje knäs äger tillika²⁵⁹³ en police uppsyn. Gröfre²⁵⁹⁴ förbrytelser hänskjutas af knäset till *domen*.

4. I domen finnes äfven *kasnatschej*, tvenne vaccinatörer. Obs. vaccinatörerne äro de enda som erhålla lön.

26 ✦ ✦ *Upraver*²⁵⁹⁵

1. *Камлярская*^{lvii}
2. Шуйская
3. Игинская
4. Кичильская
5. Больше-Ачинская
6. Мало-Ачинская
7. Курчикова
8. Мало-Аргунская
9. Басагарская 1^и и 2^и пол[овины]
10. Басагарская отдѣльная

27 ✦ ✦ [—] Ifrån nya domen går vägen fortfarande g[enom] en bergsbygd till den *gamla* Kisiliska domen (35 veršt). Talrika Tschudgrafvar äro strödda vid vägen.

— 20 veršt ifrån nya domen en *ulus* vid namn *Kostinskaja*²⁵⁹⁶. Innewånarne äro förryskade, men betala skatt²⁵⁹⁷.

— Här träffade jag gu[l]dsökare-prikaschtsik, som frågade mig, по какой части jag reste. Till

---

lvii. Tat[ariska] *Kamnar*, obs. камнарскій толкъ.

svaret: по ученой²⁵⁹⁸ yttrade han: ”у насъ въ Сибири, кажется такой части нѣтъ, я будто прежде не слыхиваль”.²⁵⁹⁹

❖ 28 ❖ [–] Ifrån *Košlinsk* framåt färdades jag i mörkret och såg här och der wid vägen höga lärkträd, men inga björkar, h[vil]ka hitintills hade varit allrådande. Grafkummel funnos i²⁶⁰⁰ ringa mängd wid gamla domen.

– Efter en färd af 15 verst kom jag till den så k[al]l[a]de старая дума²⁶⁰¹.

– Här löper Черной Юсь, som beledsagas af Таскинскія горы.

De *Kisilska* och *Katschinska* Tatarerne lägga i grafven jemte den aflidne: goda²⁶⁰² pelsar, (i sin prydligaste drägt), brännvin, smör, kött, silfverpeningar²⁶⁰³ och en sadel, svepa honom efter omständigheterna i silke eller annat fint tyg.

❖ 29 ❖ De *Katschinska* Tatarerne släppa²⁶⁰⁴ den aflidnes älsklingshäst lös och fri wid begrafningen, uppfånga honom åter och döda vid поминки på grafven, samt²⁶⁰⁵ förtära köttet. De *Kisilska* Tatarerne låta äfven hästen stå sadlad 40 dagar, men döda den ej. Hos *Katsch[inska]* Tat[arer] får ingen rida på ifråg[avarande] häst och man hyser den tro, att den aflidne sjelf rider²⁶⁰⁶ derpå om nätterna.

– De *Kisilska* begrafva sina döda djupt i jorden efter Rysk sed, men de *Katschinska* blott så att kiſtan kan öfvertäckas med jord, hvaröfver man förer ❖ stenar.

❖ 30

– Den döda begrafves med ansigtet åt öster.

– Wid grafven ställes²⁶⁰⁷ hästens hufvud på en stör.

2598 ученой || ~ делѣ

2599 See also Castrén's letter to Rabbe, 5/17 Nov. 1847 in the volume of letters in this series.

2600 i [...] domen || ej på d[en]na väg

2601 According to Castrén (see next page), situated where the River Pečišče runs into the River Čerňnyj Ijus, i.e. N54°56'39" E89°38'20". (TS)

2602 goda || kista

2603 silfverpeningar || ~ vilok

2604 släppa [...] döda || 1. <sade> || 2. lemna den aflidnes älsklingshäst på grafven (vid begrafningen), låta den stå sadlad 40 dagar (hemma), döda den || 3. släppa en

2605 samt || och

2606 rider || färd[as]

2607 ställes || reses

- 2608 *koka* || äta
 2609 3^{dje}, 20de, 40^{de} || 3, 40
 2610 *efter* || und[er]
 2611 See also p. 880–883.
 2612 *etc.* || 1. på so || 2. kläde, hästar m. m.
 2613 For a longer explanation, see on p. 1254–1255.
 2614 *Ifrån* || 1. Wid || 2. Några verst
 2615 *synes ett* || 1. står en || 2. utsträcker sig
 2616 *Учумскиÿ* || Ушунский
 2617 *hfrån fortgår* || sträcker sig
 2618 *Учумское* || Ушумское
 2619 Lake Učum is situated at N55°5'47" E89°43'47". (TS)
 2620 *och* || (<-->
 2621 *med* || och
 2622 Castrén means the Sulek inscriptions at N54°58'9" E89°35'10", dated to the 7th–10th centuries CE. He was the first one to document them. A more detailed documentation was made by the expedition of the Finnish Antiquarian Society in 1887 and published in Appelgren-Kivalo 1931: 5–7 with Abb. 67–93; Вадецкая 1986: 161; Есин 2011; 2010: 20–22; Aspelin 1901: 9. They must not be confused with what are known as Učum inscriptions at present, which are situated north of Lake Učum. (TS)
 2623 *till det mesta* || dels
 2624 *mskor* || antingen djur
 2625 *och [...]* *figurer* || 1. andra figurer och || 2. andra slags figurer

– Slägtingarna beledsaga den döda till grafven, sjunga klagosånger, koka²⁶⁰⁸, äta, dricka wid grafven. Sålunda minnes man den aflidne med ätande och drickande den 3^{dje}, 20de, 40de 2609, 100de dagen derefter efter *ett* år, sedan efter²⁶¹⁰ omst[ändigheterna] en g[ån]g om året.²⁶¹¹

❖ 31 ❖ Giftermålet är en vidlöftig historia. Man friar i flere år genom föräldrar, slägtingar, talmän, och fästmannen sjelf besöker bruden, för skänker: *brännvin*, *kött*, *bysder* (en art ost af sur mjölk), etc.²⁶¹² *Kalym* består af kläde, hästar, kor och andra varor, men ej p[enin]g[a]r.²⁶¹³

❖ 32 ❖ *Utschum-klippen*

Ifrån²⁶¹⁴ den gamla domen *synes*²⁶¹⁵ ett berg vid namn Учумский²⁶¹⁶ хребетъ, som h[äri]-från²⁶¹⁷ fortgår till Учумское²⁶¹⁸ озеро²⁶¹⁹ och²⁶²⁰ löper längsmed en liten flod: Petschischa (Печиша) som vid den gamla domen utfaller i Черный Юсь. Nämnnda хребетъ slutar sig några verst ifrån gamla domen med²⁶²¹ en klippvägg, som kallas писанный утесъ.²⁶²² ❖

❖ 33 ❖ I denna klippa ser man en ofantlig mängd inskärningar, h[vil]ka förlöpa en sträcka af 20 a 30 sashen (af flere tiotal famnar), afbrytas på ojemna ställen och fortsättas åter på jemna. Dessa inskrifter äro påtagligen ett tidsfördrifsarbete. De bestå till²⁶²³ det mesta af inhugna m[yc]k[e]t fina prickar, som föreställa m[enni]skor²⁶²⁴ och djur, särskildta redskap, bomärken och²⁶²⁵ m[ån]ga slags figurer, h[vil]kas betydelse är svår att utreda. I största mängd förekomma m[en]skliga figurer. De äro afbildade i skilda positioner, mest stående, och

34 ridande, äfven gående. På ett st[älle] tyckte jag mig se en man med svärd och på ett annat, med piske i handen. Här förföljer en jägare med spänd båge och en²⁶²⁶ tvågrenig pil wid strängen ett willbråd, der²⁶²⁷ ser man åter helt krigståg af ridande eller gående personer (krigsfolk). Bland djur igenkände jag: hästar, hundar, kor, vargar, harar, elgar, сынъ (en slags ren),²⁶²⁸ björnar, vilda getter, gumsar, vildsvin, tranor²⁶²⁹ (?), ja till och med *lejon* och *kameler*.²⁶³⁰

1. nb. Ett djur liknande en баранъ (gumse) i²⁶³¹ s[yunner]het till hornen, men med stor kropp – <obs> förföljes af en jägare.

2. Ett djur liknande vildgetten med bakåtböjda horn.

35 Stora fyrfotade djur, med förunderligt böjda ryggar²⁶³² – föreställas anfallande²⁶³³ h[varan]dra.

– Ett fyrfota²⁶³⁴ djur, med utomordentligt²⁶³⁵ lång kropp, med²⁶³⁶ lång svans (liknande en ko).

– Obs. Ett utomordentligt stort djur, med fasta muskler, utan svans, utan horn.

– *Lejon*.

Obs. Tvågreniga pilar.²⁶³⁷

– Liksom m[enni]skorna förekomma äfven djuren ant[ingen] enstaka, eller i särsk[ildta] situationer. Så ser man ett lejon med vidöppen mun och utsträckt tunga rusa utför berget och mötas af en björn, som springer berget uppföre. Här ser man tvenne djur rusa till att anfalla h[varan]dra, der stå de redan i strid med h[varan]dra. Ofta förföljas de af ridande jägare.

36

2626 en [...] pil || pilen

2627 der || här

2628 ren), || ~ kameler,

2629 tranor || kam[eler]

2630 Castrén explained his method of copying the inscriptions in his letter to Sjögren on 15/27 June 1847. He coloured the carvings with black India ink and the rest of the stone with a white colour. The inscriptions were then copied on transparent paper. See the volume of letters in this series. J.R. Aspelin and other Finns, copying inscriptions in the 1880s, took a cast of every carving by brushing moist blotting paper on it. Appelgren-Kivalo 1931: VIII. (TS)

2631 i [...] hornen || med bakåtböjda horn

2632 ryggar || horn

2633 anfallande || stada

2634 fyrfota || stor

2635 utomordentligt || förande

2636 med || <-->

2637 The two-branch ('two-horned') arrowheads are difficult to date. They came into use in the first half of the second millennium CE, remaining in use practically into modern times. Худяков 1985: 107 (Тип 7). Neither does a picture of a certain artefact type date the whole petroglyph, which can be made over a longer period of time. (TS)

- 2638 *figuren* || följ[ande]
 2639 *figurer* || tecke[n]
 2640 *stenflisor* || klippstycken

— Att allt detta varit ett tidsfördrifsarbete kan slutas deraf, att många figurer (m[enni]skor etc.) äro påbörjade men ej fulländade.

— Figurerne äro små dimensioner blott någontum, alldrig en arschin i n[å]g[o]n dimension. Man ser m[enni]skor blott af 3 tums höjd.

Obs. På ett st[älle] funnos m[yc]k[e]t väl formade figurer, som ej voro inprickade, utan ritade med wanl[igt] strek. De föreställde ridande jägare och skilda djur i skilda, redan omnämnda situationer. Äfven sträcken äro m[yc]k[e]t fina.

- ☞ 37 ☞ — De figurer, hvilka föreföllo mig att vara bomärken bestodo dels af enkla kors , dels af cirklar , dels af andra figurer, bland h[vil-]ka i s[yn-]ner]het ofta förekomma figuren²⁶³⁸ , omväxlande i många variationer, [till] ex[empel]

Bland andra figurer²⁶³⁹ anmärkte jag äfven ett väl formadt

- ☞ 38 ☞ Dessa tecken stodo isolerade och synas derföre ej kunna anses för bokstäfver. I allmänhet kunde jag ej upptäcka några spår af bokstafsskrift på Utschum-klippen. ☞ Många figurer äro dels af tiden utnötta och igengrödda, dels halfärdiga d[eri]g[enom] att stenflisor²⁶⁴⁰ lösbrytit sig ifrån den mjuka klippväggen. Stenen är röd, kritaktig.

Obs. Wid deschifreringen yttrade en Tatar, som igenkände kamelen, att Kirgiserne ega²⁶⁴¹ kameler.

❖ 41 ❖ — Ifrån²⁶⁴² gamla domen till Копьева²⁶⁴³ – en Rysk by vid Ijus 12 verst.

— Wägen går öfver en stepp, der under sjelfva vintern föga snö finnes och hjordar (äfvén kor) beta hela vintern igenom. Åkrarna äro belägna på *Utschumska* och andra åsar, men ej på steeper, emedan hjordarna beta på dem.

— Wid Копьева synas några Tschud-grafvar.²⁶⁴⁴

— Черный och Бѣлый Юсь förena sig vid byn *Sjutik*, 8 verst ofvanom Копьева.²⁶⁴⁵

— Юсь och Бѣлый Юсь utgör gränsen emellan Minusinska och Atschinska kretsen s[a]mt de Kisilska ❖ och Katschinska stepperna.

❖ 42

— På Черн[ый] och Бѣлый Юсь finnas ej Ryska byar, utom förposter wid Бѣлый Юсь. Deremot träffas²⁶⁴⁶ många Ryska byar vid sjelfva Ijus efter föreningen af Черн[ый] och Бѣл[ый] Юсь

Obs. Ijus är en stenig²⁶⁴⁷ flod, jordmonen sandig.

Ifrån Копьева styrde jag kosan öfver Ijus-bergen till Katschinska²⁶⁴⁸ steppen och nådde efter en färd af 40 verst förposten vid Saltsjön. Bergen bestodo sås[om] vanl[igt] af kullar med mellanliggande steppdalar, hvori man såg uluser och talrika boskapshjordar.

❖ 43

— Här och der syntes²⁶⁴⁹ äfvén ❖ *Мѣдные руды*.

2641 ega || begagna

2642 – Ifrån || D. ¶

2643 Kop'evo is situated at N54°59'41" E89°49'29". (TS)

2644 A cemetery of six graves from the Podgornovo phase of the Tagar Culture is registered at Kop'evo. Вадецкая 1986: 107. (TS)

2645 At N54°56'56" E89°49'54". (TS)

2646 träffas || finn[es]

2647 stenig || sand[ig]

2648 Katschinska || Salt[sjön]

2649 syntes || wi

- 2650 *Tschud-grafvar* || ~ ¶ *D. 1. April* ¶
afreste jag från förposten, som
beboddes af en polk landhushål-
lande kosaker samt en kosak-of-
ficer.
- 2651 Salt factory. Possibly situated
in the region around N54°27'
E90°12'. (TS)
- 2652 *upprifvit* || uppt
- 2653 *Grafven* [...] *pers.* || Trettio
pers[oner]
- 2654 *åt* || med
- 2655 *med* || fyllt ~
- 2656 *spännen* || små
- 2657 *kurganen* || ~ men <-->
- 2658 *marken* || 1. <--> || 2. <-->
- 2659 *vis* || s[ätt]
- 2660 *åtskilliga* || fyra

Tschud-grafvar.²⁶⁵⁰

— En kosak i Sol-Savod²⁶⁵¹ har upprifvit²⁶⁵² en Tschud-graf, anmärkningsvärd d[eri]g[enom], att en stor sten varit uppreßt på midten af grafven. Grafven²⁶⁵³ har varit så stor, att 30 pers[oner] i två dygn arbetat derpå. Den stora stenen har ej kunnat borttagas. Man fann uti kurganen blott ett lik, som låg på sida med ¶ hufvudet åt norr, fötterna åt söder, ryggen wänd åt öster och ansigtet åt²⁶⁵⁴ väster. Framför näsan befanns ett lerkrus, med²⁶⁵⁵ *snuslobak* och wid kruset fogelben, två knifvar och *gafflar*, spännen²⁶⁵⁶ och andra små saker dem man ej kände.

— Man hade gräfvit en fann för att komma till liket. nb. från spetsen af kurganen²⁶⁵⁷ två arschin (?) in i jorden.

— Om knifvarne, gaffl[arne] etc. varit af jern l. koppar, wisste man ej.

¶ 44

¶ 45 ¶

d. 1. April [g. st.]

afreste jag från Salt-sjön till en Ulus, der jag träffade en Tatar-Furste, uppför Бѣлый Юсь. Landet war en stepp, marken²⁶⁵⁸ m[yc]k[e]t sandig och stenbunden, föga skog, björk, lärkträd, талникъ, men ej gran. Åkerbruk kan ej idkas för markens sterila beskaffenhet.

Uluserna woro mera små och äfven i de bästa stugor fanns endast чуваль.

— Männerna gingo klädda i tuluber, öfverdragna merendels med blott kläde eller tyg, ombältrade på Ryskt vis²⁶⁵⁹. Qvinnorna buro åtskilliga²⁶⁶⁰ flätor (vanl[igen] 4) bak på ryggen, med diverse ben-grannlåter ¶ i ändarne.

¶ 46

Kurganer i mängd nästan wid hvarje ulus.

Katschinska Tatarerne bodde fordom wid Katscha omkring Krasnojarsk och lefva i 6te eller 7de led wid Ijus och Abakan. Fordom bodde här²⁶⁶¹ Kirgiser, men dessa hafva ej uppfört kurganerna utan бѣлогласый народъ, som äfven k[al]l[a]s Tschud – Enligt documenter, dem dem jag sjelf läst, hafva de Katschinska Tatarerne gifvit hjälp åt Kosakerne och hjälpt dem att utdrifva Kirgiserne

Tschuderne kallas af Tatarerne *Ak-karach* och det säges att de före Kirgiserne bebott landet samt uppfört kurganerne.

– Äfven förmäler traditionen, att vid Kirgisernas ankomst inga Tschuder mera funnos i landet. Icke heller funnos²⁶⁶² här andra nationer, utan landet war wid d[en]na tid redan öde och tomt.

– Om *Ariner* hör man ej ordet.

Obs. I Ijus fångas med not²⁶⁶³ och ljuster: *harjus*, ленокъ, *lake*, *sik* (ringa), *njelma* (obetyd- l[igt])²⁶⁶⁴, язъ²⁶⁶⁵, gädda.²⁶⁶⁶

48 – Ifrån Tatar-Fursten gick min väg öfver ett sterilt berguppfyllt land till Родоначалникъ (Baschlyk). Min²⁶⁶⁷ [wäg]²⁶⁶⁸ aflägsnade sig nu ifrån Б[ѣлый] *Ijus*, som jag hitintills åtföljt. På vägen funnos en stor²⁶⁶⁹ mängd Tschud[-]grafvar²⁶⁷⁰, som woro mycket gamla, och somliga bland dem runda – mera små, än de jag förr sett, utan **hörnstenar**.

– Liksom ofta förut såg jag äfven här m[ån]ga spetsigt formade hörnstenar²⁶⁷¹, jemte fyrkantiga block.

- 2661 här || de
 2662 funnos || syn[tes]
 2663 not och || not, na
 2664 (obetydl.) || ~ etc.
 2665 язъ || ~ etc.
 2666 gädda. || ~ <-->
 2667 Min || W[ägen]
 2668 Mscr: vägen
 2669 stor || oändlig
 2670 Tschud-/grafvar
 2671 hörnstenar || stenar

- 2672 Castrén marked a double ✓✓ in the margin at the clause.
 2673 *en Tatarisk* || några Tatariska
 2674 *helt* || utan
 2675 *chiffer-/flisor*
 2676 *aflånga* || 1. ~ <-> || 2. ~ lika || 3. ~ <-->
 2677 *göra sig ej* || hafva ej gjort sig
 2678 The River Koksa runs into the Enisej from the left (south-west) at N54°10'54" E91°23'0". (TS)
 2679 *växer* || <b>

49

Obs. Det tyckes som skulle hörnstenarna förest[älla] Gudomligh[eter] eller kanske äro de dit satta för att befästa väggen, som åter tje-
 nar till att befästa kumlet.²⁶⁷²

— På d[en]na wäg war jag äfven i tillfälle att se en²⁶⁷³ Tatarisk begravningsplats.. Här funnos ett antal grafvar helt²⁶⁷⁴ nära intill h[varan]dra, utan någon omhägnad. Grafvarne woro öfvertäckta med en jordhög, hvaröfver man hopat ett lager af smärre och större chiffer[-]flisor²⁶⁷⁵. Grafvarne woro små, aflånga²⁶⁷⁶ – de intogo ej mera än det oundgängligen nödvändiga utrym-
 met. Skulle man kring dessa grafvar anbringa en wägg och uppresa några hörnstenar, så skulle de i intet skilja sig ifrån Tschudgrafvarne. I hvarde-
 ra äro liken lagda i, ej ofvan jord, hvardera
 50
 äro betäckta 1°) med en jordhög 2) med öfver högen hopade stenar. Formen är lik hos h[var]dera, men de moderna Tatarerne göra²⁶⁷⁷ sig ej mödan att befästa kumlet med wäggar och hörnstenar. Äfven är storleken olika.

Obs. Omkring de Tatariska grafvarne såg jag eldstäder nb. efter gästabudet, som hålles både wid begrafningen och efteråt. Wid ändan af grafvarna såg jag äfven underst ett kors eller blott en stör, antingen i ena eller h[var]dera ändan, troligen har jußt wid den hästhufvudet varit uppreßt.

— Dessa grafvar voro bl[ott] 1–2 arsch[in] höga.

51

— Marken war stenig och mycket steril, otjenlig för åkerbruk, som föga idkas af de Katschinska och blott wid floden *Koksa*, som faller i Jenisej²⁶⁷⁸.

— Så wäl på bergen, som stepperna växer²⁶⁷⁹ swag lärskog, björk och talnik af olika slag.

— Obs. Tat[arerne] lågo ännu i sina vinterläger – de flytta bo om våren, då gräset börjar gro.

52 *Родоначалникъ Самсоновъ Кангаровъ*

— en alldeles russificerad man, som yfdes öfver sin höga wärdighet.

— Det finnas Katschinska Tatarer, som äga öfver 100 tabuner och²⁶⁸⁰ minst 70,000 hästar och 3,000 kor.

— Fiskafänge bedrifves i Ijus.

Sjöar

1. *Билъё* (Biljô)²⁶⁸¹ vid²⁶⁸² pass 35 verst lång, 10 verst bred på ett ställe, på högra sidan om *Ijus* – föga fiskrik²⁶⁸³ belägen wid allmänna farvägen från förposten till Rodonatschalniken.

53 *Шира* (Schira)²⁶⁸⁴, 20 verst lång, wid *Sori* – en Rysk by.

3. *It-Kolj*²⁶⁸⁵, på Katsch[inska] steppen, ej långt från Fursten.

it ? sam. 8 verst lång – föga fiskrik

4. *Prixal* (Прихалъ) vid Бѣл[ый] Ijus – omkr[ing] 8 verst lång – fiskrik.

De Katsch[inska] Tatarerne äro rikare på boskap än²⁶⁸⁶ de Kisilska, men idka föga åkerbruk.

2680 *och* || d. ä.

2681 Lake Belë, see above.

2682 *vid pass* || öfv[er]

2683 *fiskrik* || ~ och föga b<->

2684 Lake Šira is situated at N54°30'23" E90°12'17". (TS)

2685 Lake Itkul' is situated at N54°27'38" E90°5'43". (TS)

2686 *än* || <->

- 2687 These are nomadic (non-settled) Tatars. Cf. below.
 2688 *Izer* || *Зыр*
 2689 *Мунгатовскаго* || ~ (Зыр)
 2690 *Tat.* || *Ostj[akiska]*
 2691 The River Idra runs into the River Syda from the left 89 km from the mouth of the latter. (TS)

❖ 54 ❖ — Till Katschinska domen höra följande 10 upraver²⁶⁸⁷:

1. *Абалаковскаго* *Tat[arer]* 2 slægter *Djiltag* 2 *Јағын Djaarennár*
2. *Шалошина* vid *Abak[anskoj]* *Ijus* (*Ак-Кас'ка*) 1^а половина
3. *Шалошина* vid *Ijus* (*Үс-Кас'ка*) 2^а пол[овина] = (*Ijus-K[aska]*) = (*Үс-kaska*)
4. *Яринско-Остинскаго* 1. *Остинскаго* vid *Ijus T. Djašteĭ*
5. (*Абултаевскаго*) *Tat[ariska]*: *Izedär* wid *Uibat Izer*²⁶⁸⁸
*Мунгатовскаго*²⁶⁸⁹
6. *Татаровскаго* wid *Abakan Tat. Byryt*
7. *Татешевскаго* (*Ara* (*aara*))
8. *Тинскаго* vid *Bidja Jela*<---> *Tat. Tin*
9. *Кубановскаго* (*Soĭka*) *Pl[uralis]* *Soĭkalar*
10. *Тубинскаго* (jfr. *Tubintser*) *Tat.*²⁶⁹⁰ *Kirgis Кыргыз Kerges*

❖ 55 ❖ Obs. Den 11te af *Stepanow* omnämnda: *Мангатовскаго* existerar ej mera, utan den räknas nu till *Остдлые*.

— Obs. Upraverna hafva ej n[å]g[o]n gemensam mark, utan lefva kringströdda på skillda ställen.

— Alla *Katsch[inska]* *Tat[arer]*, äfven de *Tubinska* lefva på venstra sidan om *Jenis[ej]* emellan *Hvita Ijus* och *Abakan*, på *hv[ar]dera* sidan om *Abakan*.

— Slægten *Aara* (*Ara*) war fordom 1000 man stark före striden med ormen.

— *Тинские* lefde förr på högre sidan om *Jenisej* och ännu finnas n[å]gra bland dem wid *Идра*²⁶⁹¹ <----> *Baig* togo hustrur från *d[en]na* slägt.

❖ 56 ❖ Rika Tatarer luxuriera med blanka thekök, kaffe-pannor, porcellins-kärl, chalater m. m.

– Katsch[inska] Tat[arer] kallar sig *Chaschtar*, nomadisera emellan *Abakan* och *Бѣлый Юсь*, men de göra anspråk äfven på venstra sidan af Ijus i följe af gifna ukaser.

– Liksom de Kisilska hafva äfven de Katsch[inska] Tat[arerne] blifvit undanträngda af Ryska colonister från Jenisej, hvarest de bott i alla de byar, h[vil]ka nu bebos af Ryssar.

– Obs. Stepanow har af misstag kallat uprava för *ulus*.

❖ 57 ❖ Obs. Язычники Камнарскаго полка bet[yder] ”Schamanismens anhängare”

NB. Ändteligen fick jag den upplysning, att bland Katschintserna fordom lefwat *Ariner*. De sägas warit ett stort och mäktigt folk, men olyckligtvis råkade de i strid med ormen, som uppåt och förgjorde dem alla så när som på en enda familj, benämnd *Аринскій улусъ*, den Aárinska ulussen, som lefwat bland Katschintserna, ❖ utan att man vet, hvart den tagit vägen. Obs. Troligen²⁶⁹² har den blifvit Tatariserad och hör²⁶⁹³ nu till den så kallade Яринско-Остинскій uprava, ehuru medlemmarne²⁶⁹⁴ af upravan ej vidkännas sin Arinska²⁶⁹⁵ härkomst.²⁶⁹⁶

❖ 58

Noga märks, att endast de Tatariska stammarne (Kisiltser, Katschintser mm) hafva bestämda gränser, *ulusserna* äro kringströdda och äga ej n[å]g[o]n g[emen]sam mark, men hvarje hushåll äger sitt bestämda vinter- ❖ och sommarställe.

❖ 59

2692 *Troligen* || Monne den ej kun[
nat]

2693 *hör nu till* || utgör den nu

2694 *medlemmarne* || in[ne]vånarne]

2695 *Arinska* || Os[tjakiska]

2696 See also p. 899, 1256, 1261–1262.

- 2697 *om våren* || 1. om || 2. två gån[ger]
 2698 *mullbeten och watten* || mullbeten, w[atten]
 2699 *Obs.* || Ka[itachinska]
 2700 Son or Sonskoe is situated at N54°23'14" E90°23'30". (TS)
 2701 *Baschlyker* || T
 2702 *både [...]* krigstjenst || förut betalat skatt men nu äro Осѣдлые
 2703 The River Son runs into Lake Šira at N54°28'39" E90°15'48". (TS)
 2704 Kos-Erba, situated (Bol'saja Erba) at N54°15'8" E90°37'18". (TS)
 2705 *efterträdas* || g<-->

— Bland de Katschinska Tatarerne ombyta alla sitt boställe om²⁶⁹⁷ våren, så snart snön försvinner. Här lefva de tills gräset börjar växa och flytta nu till лѣтникъ, der de ströfva omkring intill hösten. Sålunda äger hvarje familj *tre ställen*. Winterstationen är belägen i trakten af goda ängar, der man bergar hö för hela vintern. Om vår och sommaren afser man blott mullbeten och²⁶⁹⁸ watten.

60 Obs.²⁶⁹⁹ *Kaitaschinska* Tatarer, h[vil]ka omnämns i en kejsarl[ig] ukas, sägas varit Kirgisser. Det war detta folk, som Katschintserna hjälpte Ryssarne att utdrifva.

D. 2. April [g. st.]

Ju mera jag aflägsnade mig ifrån Ijus, desto mera aftog skogen både på bergen och stepperna. Grafhögar syntes här och der kringströdda, fyrkantiga, af den andra upplagan.

61 *Son*²⁷⁰⁰ (Сонъ – första station ifrån Baschlyker²⁷⁰¹, bebos af Russificerade Tatarer och infödda Ryssar, hv[il]ka 62 både²⁷⁰² betala skatt och gå i krigstjenst. Byn är belägen wid floden *Son* (Sonn)²⁷⁰³.

Ifrån *Son* till *Kojerba*²⁷⁰⁴ far man idel kullar och stepper, här och der björkar och lärkträd. Jordmonen blir bättre, sandgrunden efterträdas²⁷⁰⁵ af svart matjord. – Glest strödda Tschudgrafvar.

✓✓ Skjutskarlen sade sig hafwa sett en писанный камень långt uppför *Ijus* Бѣлый (бѣлый Юсь) i ett berg som han kallade *Бѣлогорье*. Inskriften sade han wara alldeles oåtkomlig i wäggen 62 af en hög, brant klippa. På klippan äro synliga figurer af skilda djur, såsom hästar, getter etc.

Äfven hade han sett figurer liknande sig till bokstäfver.²⁷⁰⁶

Kojerba, belägen wid en liten bäck: Сухая Ерба²⁷⁰⁷, bebos likasom *Sonn* af государственные крестьяне, rika på hjordar.

Obs. Вуанамн Тесъ (Tjes, Tes) på Katsch[inska] steppen – *Karelina* vid stora vägen²⁷⁰⁸

– *Ystjerba*, en station wid allm[änna] farvägen.²⁷⁰⁹

Härifrån några verst framåt ser man vid farvägen en oräknelig mängd Tschudgrafvar tätt invid h[varan]dra. De hafva den wanliga fyrkantiga formen och är försedda med väldiga hörnstenar.

63

NB. Det är en märkelig sak, att de flesta hörnstenar hafva en upptill spetsad form stundom liknande göthiska torn. Utan tvifvel hafva de utom egenskapen att befästa kumlet, äfven en *helig* betydelse, alldenstund Gudarne på samma sätt afbildas hos de flesta Sibiriens folkslag.

– Wid Abakanska färjstället emellan Ustjerba och Abakansk finnes en писанный камень, hvarom jag erhöll underrättelse först sedan jag passerat stället.

– Ifrån Abakansk går vägen till Saturansk²⁷¹⁰ genom en wild och dyster nejd öfver berget *Turán*, derifrån man äger en widsträckt utsigt öfver höga berg och branta klippor, mellan²⁷¹¹ hvilka skär sig fram i <bištert> lopp.²⁷¹²

64

– Ifrån Затуранская till Городокъ²⁷¹³ färdas man öfver floden *Tubá*²⁷¹⁴.

*Oja*²⁷¹⁵, en flod, som utfaller i Jenis[ej] Сиб[ирскій] Вѣстникъ Ч[астъ]. V. p. 110.²⁷¹⁶

2706 Kos-Erba. Вадецкая 1986: 162. (TS)

2707 The River Erba (called the Suxaja Erba on its upper course) flows into the Enisej at N54°22'57" E91°7'13". (TS)

2708 Castrén probably meant Kareli-no at N55°8'32" E90°40'54". He seems to have assumed both these names to be Finnic. (TS)

2709 Ust'-Erba is situated at N54°26'44" E91°9'44". (TS)

2710 *Saturansk* || *Turansk*
Zaturansk, present-day Krasnoturansk at N54°18'47" E91°33'31". The name 'Turan' was of special interest to Castrén because of its assumed connection with the Altaic peoples. On ideological Turanism, see Kemiläinen 1993: 81–83. (TS)

2711 *mellan* || *som*

2712 There are petroglyphs also on Turan Hill. Вадецкая 1986: 163. (TS)

2713 Gorodok is situated at N53°55'10" E91°47'31". (TS)

2714 The River Tuba is a tributary of the Enisej. In Castrén's time its mouth on the Enisej was at ca. N53°56'1" E91°33'29". (TS)

2715 This is one of the place-names in Siberia Castrén assumed with certainty to be Finnic. The River Oja flows into the Enisej from the right (east) at N53°26'26" E91°55'20". (TS)

2716 Castrén cited a relation of Siberian rivers and other bodies of water sent by P.S. Pallas to the botanist student Stepan Kaškarov who travelled with him in Siberia. It was published in connection with other materials of Kaškarov's journey. Примѣчаніе ... Кашкарову; Спасскій 1819: 85 (149) (TS)

- 2717 12 || flere
- 2718 The River Syr runs into the Čulym from the right 1,562 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2719 The River Inja discharges into the River Katun at N50°27'38" E86°37'52". (TS)
- 2720 The River Es' discharges into the River Taštıp from the left (west) at N52°46'47" E90°15'7". (TS)
- 2721 The River Kindirla/Kandyrla/Kyndyrla discharges into the River Tabat from the left at N53°1'30" E90°39'0". (TS)
- 2722 Sorsk is situated at N54°0'0" E90°15'0". (TS)
- 2723 The River Tabat runs into the River Abakan from the right at N53°5'20" E90°32'46". (TS)
- 2724 The River Teja (Ru)/Töö (Khak) runs into the River Taštıp from the left at N52°56'23" E90°14'47". (TS)
- 2725 Castrén wrote the letter *p* above *b*.
- 2726 Castrén wrote the letter *p* above *f*.
- 2727 *Katjulka* || *Sulba*
Kačulka is situated at N53°45'34" E92°54'24". (TS)

❖ 67 ❖ *Minusinsk*

Till den sagaiska domen höra 12²⁷¹⁷ stammar:

- ✓ 1. *Sagai* ?, vid fl[oden] Syr²⁷¹⁸
- ✓ 2. *Jus-Sagai*, vid fl. *Injä*²⁷¹⁹.
- 3. *Kargá*, vid Askys (Каргинская управа)
- 4. *Tom* Pl[uralis] *Tomnar* (Томская упр[ава]) vid Askys
- 5. *Koobi*, vid *Es*-fl.²⁷²⁰
- 6. *Sor* Pl. *Sorlar* vid *Kinderli*-fl.²⁷²¹ (Sorskaya упр.)²⁷²²
- 7. *Biltir*, vid *Tabáta*-fl.²⁷²³
- 8. *Kísil-Ķaja* Pl. *Ķísil-Kajalar* vid *Töö*-fl.²⁷²⁴
- 9. *Taĳ-Karga* (Taĳ-Kargas) vid *Askys*.
- 10. *Ķejlar* (Ķej), vid *Es*.
- 11. *Tajas* Pl. *Tajaslar* wid fl. *Sos* och *Kinderli*.
- 12.

❖ 68 ❖

Obs. *Kargas* jfr. *Karagas* i Tomska Gouvern[ementet]

Till Kojbalska domen höra 7 ulusser:

- 1. Ulu *bai* хидилар (Pr. Вольше Баикубовская улусъ) vid Abakan.
- 2. *Kisi-Bai* хид. (Мало-Баикубовская улусъ)
- 3. *Tarasekab*²⁷²⁵-хид. (l. *Tarasekaftar*-x.) vid fl[oden] *Ut*. *Matorerna* räknas nu till *Tarasekaftar*-ulus. Några bland dem bo wid *Karatus*.

R[yska]

- 4. *Bokaschajefstar*²⁷²⁶-x. vid fl. *Bej*.
- 5. *Köllär* (Кольской улусъ), vid Abakan.
- 6. *Kandaktar*-x. (Кандакова-улусъ), vid *Katjulka*²⁷²⁷

❖ 69 ❖ *oäkta*

- 7. *Arschelar*-x. l. *Arschel* vid *Abakan* och *Oja*. *Abakan* Tat[ariska] Agban.

R[yska]

Obs. *Bai*, en Samojed-slägt.

— Bland Sagaitserna finnes en stam: *Tjes-Sagai*, som hörer till Tomska Gouvern[ementet] Kusnetska kretsen.

71 *Notanda*

Tatarska schamaner bilda enahanda hieroglyfer på sina trummor, som finnes på stenar och klippor.²⁷²⁸

— I *Askys* finnes en sten-bolvan med m[ens]k-l[ig] gestalt och i dess närhet finnas flata stenar med hieroglyfer. Bolvaner besmörjas med grädda, vin etc.²⁷²⁹

— I en kurgan har man funnit en Gudabild af koppar, afbildad sittande med m[en]sklig gestalt och en kolpak på hufvudet.

— Äfven har man funnit knifvar med hieroglyfer.

— Knifvar och dolkar funna i grafvar²⁷³⁰ och på fältet, äro belagda med röd emalj.

72

— Grafhögar förekomma både i dälдер och på upphöjda²⁷³¹ ställen. Dock har jag alldrig funnit n[å]g[o]n grafhög på berg. Och i större antal träffas de sällan annorst[ädes] än i dalar.

— I en stor²⁷³² grafhög vid katsch[inska] domen, uppgräfd af Окруж[ный] Началн[икъ] i Minusinsk fann man intet lik, utan enda st 1.) ben af får l. gumse, 2.) eldstad 3.) kol och 4.) rutten träd. Midt på högen fanns små sten[ar].

— Grafhögarne äro i midten ofta insjunkna.²⁷³³

2728 This was apparently an ethnic indicator for Castrén. Cf. his ethnic conclusions in the historical and archaeological writings, Castrén 2017a: esp. 74–75, 106–109. (TS)

2729 On human figures on Siberian stone stelae, see Есин 2010; Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 219, 221. (TS)

2730 *grafvar* || ~ äro be[lagda]

2731 *upphöjda* || höjda

2732 *stor* || hög

2733 *insjunkna*. || ~ ¶ R

- 2734 Mscr: en
 2735 af || med
 2736 *holmar*. || ~ (Man ser höjder, klip-
 por, skog, holmar Ho[lmarna]
 2737 *en*. || ~ ¶ <Giffta>
 2738 *den aflidnes* || hus[tru]
 2739 Mscr: sig
 2740 *äga* || 1. wi || 2. ägde
 2741 Castrén added the explanatory
 sentence afterwards.

73

D 16 April [g. st.]

afreste jag ifrån Minusinsk, hvars dam jag i tvenne weckor till lust och leda insupit. Efter en färd af några verst gjorde skjutskarlen halt under [ett]²⁷³⁴ högt berg, som han k[al]l[a]de "Майдашинская гора" af²⁷³⁵ *Майдаши*, en liten by på andra sidan om berget. Ifrån nämnda berg har man en utm[ärkt] wacker utsigt öfver Jenisej som slingrar sig g[enom] en dal, grenar sig och bildar en stor m[än]gd skogsbewuxna holmar.²⁷³⁶

74

— Stöld be[s]traffas så, att tjuften betalar det stulnas dubbla värde ex. *två* hästar för *en*.²⁷³⁷

— *Arf*. Fadrens egendom tillfaller sönerna. Hustru och döttrar ärfva ej, men böra underhållas af sönerna. Finnas ej barn, så anammans egendomen af mannens näraste anhöriga, h[vil]ka äro förbundna att underhålla den²⁷³⁸ aflidnes hustru och döttrar. Dock anses det för en pligt att brodern ger någon del (4de, 6te) af egendomen åt sin syster. Hon lägger sitt bomärke deri (ex. hästar, kor, får, getter) och tager egendomen med sig, då hon blir gift, hvarefter åter mannen lägger [sitt]²⁷³⁹ bomärke i hustruns egendom. Denna egendom äger hon rätt att återtaga efter mannens död och gå dermed till sina anhöriga, så framt hon ej äger barn. Finnas söner, så kvarstadnar modren hos dem; men om enkan äger döttrar, så går hon öfver till mannens släktingar.

75

— Flickan får alltid hemgift – hästar, kor, får, gumsar, getter, kläder, etc.

— Om oäkta barns wård äga²⁷⁴⁰ de Katsch[inska] Tat[arerne] ingen lag af skäl, att sådana casus knappt i mannaminne inträffa.²⁷⁴¹

— De Katsch[inska] Tat[arerne] taga blott en hustru, men om hon ej är till lags, kan hon utan

76

all dom och ransakning skickas till sina föräldrar, som emottaga henne, utan att n[å]g[o]t klagomål ifrån deras sida får anföras. Den förjagade hustruns barn städna hos mannen. Yngre brodern kan gifta sig med den äldre brodrens enka, men kan äfven låta bli – med vilkor att hon och barnen njuta underhåll af svågarna. Will hon efter²⁷⁴² mannens död gå till sina släktingar, så är det henne obetaget, men barnen måste hon kvarlemna hos mannens anhöriga.

77

– Tatarerne fria i 2–4 år, och hvarje år firas tre g[ån]g[e]r en²⁷⁴³ slags förlofning, best[ående] deri, att man ifrån fästmannen får allehanda gåfvor till bruden. Dessa gåfvor k[al]l[a]s *artschi*. Första gången går ej friaren²⁷⁴⁴, utan blott talmannen och hans anhöriga att fria. Erhålla de ett²⁷⁴⁵ jakande svar, så infinner sig der efter hvarje gång äfven brudgummen. Man besöker bruden *höst*, *vinter* och *vår*. Om vintern för man med sig *uschá*, en²⁷⁴⁶ mixtur af mjöl och smör, kött²⁷⁴⁷ (af får, ko, häst), brännvin af Rysk fabrik; om våren: *airan* (Tat[arisk] brännvin), kött af div[erse] slag (ej smör); om hösten: Ryskt brännvin, kött, ej smör.²⁷⁴⁸ Wid sista *artschi* för fästmannen med sig utom mat²⁷⁴⁹ och dryck en af sina bästa hästar. Efter bröllopet ger svärfadren ett antal (10 etc.) hästar åt sin dotter med sadel.²⁷⁵⁰

– Bröllopet firas med ätande och drickande, man springer, brottas, sjunger o. s. v.

– Bröllopet fortfar i 2 dygn – natt och dag.

– Hemkomst firas på s[am]ma sätt – äfven 2 dygn.

Bröllop firas hellst om sommaren eller hösten, då kreaturen äro feta, sällan om våren.

2742 *efter* || gå2743 *en slags* || 1. de så k[al]l[a]de || 2. ar2744 *friaren* || brudgummen2745 *ett jakande* || br[udens]2746 *en mixtur* || 1. smör, bröd || 2. ej2747 *kött* || <-->2748 *smör*. || ~ ¶ – Tat[arerne] flytt[a]2749 *mat* || andra wan[liga]

2750 See also the shorter description on p. 1240.

2751 *annat* || andra ar
 2752 1/13 Oct. (TS)
 2753 *Tatt.* || Man
 2754 *ren* || räf
 2755 *jurt* || tält
 2756 *jurt* || täl[t]

☞ 88 ☞ Det långvariga frieriet äger blott rum, om bruden är flicka. Annat är förhållandet, om qvinnan är enka eller en af sin man öfvergifven. Då betalas hvarken kalym eller annat²⁷⁵¹.

☞ 78 ☞ — Tat[arnerne] flytta 3 g[ån]g[e]r om året: 1°) om våren, då gräset börjar vexe 2°) om sommaren – höbergningstiden 3°) om hösten omkring Pokrow²⁷⁵².

— Tat[arnerne]²⁷⁵³ hafva inga gränsor för sina ägor, – endast för ängsmarker (покосъ), som äro gärdade. För öfr[igt] nomadisera enhvar, hvarest han vill.

— Fiskafänge bedrifves i ringa mon om höst och vår – med not, nät, mjerda, krok (vid Abakan). Om sommaren upptages tiden till det mesta af höbergning. Soml[iga] fiska i ringa mon äfven om sommaren.

— Om hösten gå somliga att jaga *sobel*, *ekorre*, *ren*²⁷⁵⁴, etc. ända till Sagaiska bergen. Om vinter och vår bedrifva de Katsch[inska] ej jagt, men väl de Sagaiska Tat[arnerne].

☞ 79 ☞ **Ariner**

Det förtäljes, att 1000 Ariner bodde på en så k[al]l[a]d *Arinskoj ostroff* – en ö i Jenis[ej] i trakten af Krasnojarsk. Ormar kommo, med en stor orm till öfverhufvud. Han ropade efter båt ifrån holmen. En *Arin* for till stranden. Båten fylldes af ormhöfdingens underhafvande. Ormhöfdingen bad formannen strö aska omkring tältet, och binda omkring dets[amma] ett brokigt snöre. Under natten försvunno folk och jurt²⁷⁵⁵ med undantag af färjkarlens jurt²⁷⁵⁶ och familj. Denna familj hör nu till Katsch[inska] domen under namn af Tateschewskoj Tat[ariska] *Ara*.

❖ 80 ❖ *Kumtigei*

— Katsch[inska] Tat[arerne] bodde fordom wid Katscha²⁷⁵⁷ i *Kumtijej*²⁷⁵⁸, песочная сойка. Här bodde äfven Arinerne.

[—] Äfven ston mjölkas och brännvin tillredes både af sto- och ko-mjolk²⁷⁵⁹.

— En Katschinsk Tatar äger 130 tabuner hästar, 2000 kor, 2000 får.

— Icke alla, som höra till s[am]ma ulus, äro släktingar.

— *Kizir* och *Kazir*, 2 bifloder till Tuba, *Tajat*²⁷⁶⁰, en biflod till Kazir.

— Tubinska ulusen vet ej om sin ankomst från Tuba.

❖ 81 ❖ — I en *ulus* finnas många familjer.

— Jemför eldstäder funna i gamla och nya grafkummel.

— Tat[arerne] förtälja, att deras fordna Bogatirer bl[ifvit]²⁷⁶¹ förvandlade till sten-bolvaner, h[vil]ka nu föräras med Gud-dyrkan.

— Det händer, att hustrun löper från sin man och gifter sig med en an[nan] samt till yttamera <visso> ant[ager] [Christendomen]²⁷⁶² och låter döpa sig.

— På somliga kummel finner man en flat större sten, sällan en upprättstående.

❖ 82 ❖ Obs. *Каазақ*, едрёный

2757 The River Kača runs into the Enisej in Krasnojarsk at N56°0'55" E92°53'57". (TS)

2758 *Kumtijej* || Kumtiwej

2759 *Kumis* of horse milk and *ayran* of cow milk. See p. 881. (TS)

2760 The rivers Verxnie and Nižnie Tajaty flow into the River Kazyr from the left at points located 57 and 51 km from the mouth of the latter respectively. (TS)

2761 bl. *förvandlade* || förvandlade sig

2762 Mscr: Xd.

- 2763 *och* || <-->
 2764 *i midten* || på venstra [sic] sidan
 2765 *anar* || for
 2766 *Tatt.* || Ki[rgisernes]
 2767 *Wid* || B
 2768 *hopa* || göra

— Tatarerne förmoda, att grafven skall vara belägen på västra sidan; och²⁷⁶³ d[en]na förmodan stöda de på följ[ande] argumenter:

— Grafvarna äro gjorda lika med tält (de kirgis[iska]): liks[om] i tältet bör eldstaden i grafven vara belägen midt i kurganen. Emot öster är dörren och der finnes intet. Deremot förvara Tat[arerne] sin egendom på västra sidan och uppehålla sig sjelfva mest på d[en]na. Så och i grafven.

❖ 83 ❖

— Också har vid gräfning af kurganerna eldstäder vanl[igtvis] blifvit funna i²⁷⁶⁴ midten.

— I allm[änhet] bör man noga märka den stora öfverensstämmelsen emellan grafvar och tält.

— Der en stor sten finnes öfver grafven, anar²⁷⁶⁵ man en dyrbarhet vara nedlagd under stenen.

— Tat[arernes]²⁷⁶⁶ nuvarande grafvar stå i **ö[s-ter]** och **v[ester]**. Liket ligger på rygg med hufvudet i väster och fötterna i ö[ster] så att den aflidne kan se en uppgående solen. Wid²⁷⁶⁷ hufvudet ställes en större sten; så och vid fötterna.

❖ 84 ❖

[—] På s[am]ma sätt constr[uerade] äro en m[än]gd uråldriga grafvar vid Katsch[inska] steppen utom n[å]gra få, som hafva en riktn[in]g åt n[orr] och s[öder]. Dessa äro i öfrigt widt kringströdda från h[varan]dra, då deremot de nuvarande Tat[arerne] hopa²⁷⁶⁸ sina grafvar tätt invid h[varan]dra i en rad. Tat[arerne] vidgå ej, att dessa äro deras grafvar. Deras form är rund, n[å]g[ot] aflång.

❖ 85

— Äldre personer veta förtälja att Matorer och Kojbaler fordom ägt ett annat språk, som hos begge varit detsamma, att de utgjort en och s[am]ma släkt, och haft en ❖ knäs, h[var]före

de äfven nu äro förenade under s[am]ma dom, ehuru vidt skiljda från h[varan]dra. –

– För 8 år tillbaka lefde ännu en gammal qvinna som kunde Matoriska.

– Matorerne umgingos fordom med Sojoterne (Tat[ariska] Soján) och togo hustrur hos dem. De gingo fordom alltid om sommaren till тапгы för att samla саpана, en rot som de begagnade i st[ället] för bröd – såsom fallet ännu är med Sojoterne.

❖ 86 ❖ Då Tat[arerne] mötas med Sojoter, tager Soj[oten] sin pipa från gördeln, istoppar den med Turk[isk] tobak, uppslår eld och bjuder först åt Tat[aren]. Detta är hans hellsning. Derpå spørjer²⁷⁶⁹ han:

1. Благополучно ли Государь Вашъ
2. Благопол[учно] ли вы <савии>
3. Какъ скотъ вашъ
4. Рощетъ ли траваеъ

När Tat[aren] frågar Soj[oten] om Chines[iske] Kejsarens hellsa, ser Sojoten, då han svarar, på solen.

❖ 87 ❖ [–] Sojoterna lefva såsom tatarer, hafva tabuner af hästar, hålla kor, får, getter, *jamáner*²⁷⁷⁰, kameler (hos de längre boende).

– De lefva i spetsiga²⁷⁷¹ Samojed-tält af näfver; de aflägsna i Tatar-jurt af näfver och voilok.

– Bland deras slægter omnämnas: *Oirát*, *Mol*.

– De hafva ej knäser, utan en Embetsman *Targá*, klädd i chalat med en örn-fjäder, bak²⁷⁷² på en hög, spetsig mössa.

– Sojoterna begrafva sina lik ofvan jord liksom Samojederna.

2769 spørjer han: || 1. bor<-> || 2. spørjer han om Kejsaren

2770 Goats. Фасмер 1973: 556. (TS)

2771 spetsiga || jurtt och

2772 bak på || men i

- 2773 1) [...] *watten* || Man trollar äfven i vatten
- 2774 Castrén meant the River Aldy-Iškin (Iškin-Baži, Oolač), discharging into the River Xemčik from the left 86 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2775 The River Čexan runs into the River Džebaš from the left 16 km from the mouth of the latter. The Džebaš or Jun'-Džebaš runs into the Abakan from the right 192 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2776 The River Kantegir (Ru.)/Xan-Tigyr (Khak.) discharges into the Enisej from the left at N52°43'56" E91°19'2". (TS)
- 2777 The River Taslja running into the Kantegir from the right 133 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2778 The Xemčik, running into the Enisej from the left at N51°44'7" E92°11'29". (TS)
- 2779 Castrén himself, however, travelled upstream along the rivers Tuba and Amyl, i.e. taking a more eastern route. See p. 910.

❖ 88 ❖ — Lejon wisa sig n[å]g[o]n gång Sajanska skogarna.

— En drunknad kamel har nyligen bl[ifvit] er-tappad i Jenisej.

— Soboln har försvunnit ur de Sajanska bergen, sedan Guldsökarne börjat bränna skogarna af oförsigtighet.

— Sojoterna hafva s[am]ma slags pipor som Samojederne.

❖ 89 ❖ 1)²⁷⁷³ Trollkarlar spå bland annat i watten, som man håller i ett glas och ser i; 2) Man bränner ett fårlår på elden och spår i de strimmor (дорожки), som bildas under brännandet.

Tatarerne lägga nu för tiden den aflidne i kišta. Blott schamaner begrafvas utan kišta och om-svepas med voilok.

— Tschuderna woro stora och starka. De buro på sin rygg ofantliga stenar och begagnade dem till leksaker.

❖ 90 ❖ — På Sojotiska sidan står wid *Is'kim*²⁷⁷⁴ en liten kurgan, hvarpå står upprešt en flat sten af schiffer, med en inscription, uppå sojoterna knäfalla för stenen.

— Till Sojoterna färdas man ifrån Abakanska förposten uppför *Tschechan*²⁷⁷⁵ till хребетъ, hvarpå står en караулъ. Derifrån till floden *Kantigir*²⁷⁷⁶; här tager man af wid en biflod *Toslá*²⁷⁷⁷ och far denna flod uppföre. Här åter öfver en annan хребетъ till fl. *Is'kim*, ❖ som faller i Bom-Kentschug²⁷⁷⁸, denna i Jenisej.²⁷⁷⁹

Wid *Is'kim* finnes знакъ.

— Om någon Tatar skjuter en svan, så går han dermed till sin nästa, undfägnar honom med brännvin och får i wedergällning hans bästa häst. Denna går likaså till sin granne och så fortsättes leken tills svanen ruttnat, då den bortkastas och den sista förlorar sin häst.

— *Aina* är Schamaners hjälpar, dem han ser.²⁷⁸⁰

92 Ariner

En ung Arin hade på²⁷⁸¹ fältet sett en orm, som²⁷⁸² han skurit i 2 delar. Ännu²⁷⁸³ icke död gick ormen till sin höfding med klagomål öfver den lidna oförrätten. Ormhöfdingen församlade alla sina underlydande²⁷⁸⁴ ormar och och begaf sig att hämnas den beg[ån]gna oförrätten. *Arinerna* bodde vid d[en]na tid på en²⁷⁸⁵ holme, benämnd den Tat[eschewskij]. Ormhöfdingen ropade på båt och en Arin Gubbe begaf sig att föra den ropande,²⁷⁸⁶ som han höll för en m[enni]ska, öfver elfven. Kommen till stranden såg gubben hela stranden glänsa af små ormar. Alla wille föra ordet, förargande sig öfver orättvisan; i²⁷⁸⁷ s[yinner]het war den afhuggna ormen m[yc]k[e]t argsint. Ormhöfdingen nedtystade dem och bad Gubben lotsa ormarna öfver elfven²⁷⁸⁸. Först packade sig alla de små ormarna i båten. Andra gången for ormhöfdingen allena[.]

93 Han undervisade Gubben till wedergällning för hans beredvillighet att hemta båt, huru²⁷⁸⁹ han skulle rädda sig och sina närmaße anhöriga, så att han strödde aska omkring tältet och binda ett brokigt (af hvit och svart hästmahn²⁷⁹⁰ flätadt) snöre kring tältet, så att ormarna skulle igenkänna tältet och af askan

2780 *Aina* = the devil in Khakas language. Jurij Esin, email to Timo Salminen, 21 Nov. 2016. (TS)

2781 på [...] sett || råkat på

2782 som han skurit || och skurit den

2783 Ännu [...] gick || Denne gick

2784 underlydande || underhafvande

2785 en holme || hinsidan floden

2786 ropande, || ropande öfv[er]

2787 i shet || Orm

2788 elfven || ~ lofvande honom guld och <----> . Gubben <---->tycke

2789 huru || att

2790 hästmahn || ma[hn]

2791 vid || på

hindras tillfoga honom skada. Genom detta råd räddade Gubben sitt tält, då alla de öfriga om natten förstördes.

— Arinerna bodde förr omkring krasnojarsk tills[amman] med Katsch[inska] Tatarer och blefvo redan der tatariserade. Om sommaren nomadiserade de vid sjelfva Katscha, men om vintern bodde de vid²⁷⁹¹ Jenisej på татешевскій островъ, jfr. татешевскій улусъ

❖ 95 ❖

Minusinska kretsen

№ 2

❖ 97 ❖ *Katsinska domen*

Wid stranden af Abakan helt nära till Katsch[inska] domen ser man på ett upphöjdt ställe kringströdda talrika Tschudgrafvar af det mindre slaget. Man upptäcker wid första ögonkastet en likhet emellan dem och de nuwarande Tatariska Grafvarne; men Tatarerne wilja dock ej widkännas dem, utan tillskrifwa äfven dem dels Tschuder, dels Kirgiser. Dock kunna de ej angifva

❖ 98 n[å]g[o]n annan olikhet emellan [dem] ❖ och de sina, än att grafvarne nu för tiden ställas i en rad, då deremot de gamla äro utan all ordning kringströdda på fältet. Så och wid Katsch[inska] domen. De moderna höja sig äfven vid²⁷⁹² pass en arschin öfver jorden, men de gamla hafva naturligtvis²⁷⁹³ under tidens lopp insjunkit. Nu²⁷⁹⁴ före tiden märker man wid dem ingen egentlig upphöjning, utan blott ett obetydligt stenröse.

❖ 99 Stenarna äro wanligen ganska små ❖ med undantag af tvenne i ö[stra] och v[e]stra ändan uppresta stenar, som merendels äro [af] en ansenligare storlek – dock alltid naturliga stenar, och ej tillhuggna såsom i de stora kurganerna. Östra ändan saknar ganska ofta den²⁷⁹⁵ nämnda stenen. De gamla grafvarnes riktning är liksom de sentida kumlens, ifrån väster till öster, h[vil]ken riktning äfven alltid förek[omma] hos de stora kurganerna.

❖ 100 De²⁷⁹⁶ omförmälda stenrösen äga en oval form, men deras storlek äro utväändigt n[å]g[o]t omvexlande: wanl[igt]vis²⁷⁹⁷ omkring 4 arsch[in] i längd och 3 arsch[in] i bredd. Se här en beskrifn[in]g på 2 bland de wid Katsch[inska] domen af mig uppgräfna rösen.²⁷⁹⁸

2792 *vid pass* || en2793 *naturligtvis* [...] *insjunkit* || 1. påtagligen inskjute || 2. ins[junkit] || 3. troligen2794 *Nu* || Man2795 *den* || en2796 *De* [...] *äro* || Till storleken äro de ifrågawarande kurganerna grafvarna2797 *wanl.* [...] 4 || ifrån 1–1½

2798 An overview of the objects and methods of Castrén's archaeological fieldwork in Siberia can be found in Salminen, Timo, 2016: 286–290.

There are several cemeteries of the Karasuk, Tagar and Taštyk Cultures within the present-day city of Abakan. Бадецкая 1986: 70, 113, 152. (TS)

- 2799 *stötte* || fast
 2800 *en* || h[äst]
 2801 *På [...] djup* || En half arsch[in]
 in i jor[den]
 2802 *hvitaktig* || hvit
 2803 *i förstone* || ans[åg]
 2804 *ngt skelett* || skelettet
 2805 *qvarters* || arschins
 2806 The appearance of the grave
 and the finds in it date the site
 probably to the Taštyk Period
 from the 1st c. BCE to the 5th c.
 CE. Вадецкая 1986: 131–132.
 (TS)
 2807 *en arschin* || någ[ot] o
 2808 *djup* || öfver

№ 1

Rössets *längd* emellan de yttersta ändstenarna utgjorde – 4 arschin 2 tum. Bredden 3 arschin 4 tum

- ☞ 101 Stenarna voro starkt mossbelupna och djupt inskjunkna. Grafven ådrog sig min ☞ uppmärksamhet derig[enom] att dess riktning, att dömma af hörnstenarna n[å]g[ot] afvek ifrån de wanliga – ty hörnsten[arne] stodo här nästan i n[ord]v[äst] och sydo[st]. Äfven Tatarerne stötte²⁷⁹⁹ sig vid grafvens riktn[in]g och förklarade med en mun, att den ej tillhörde deras stam. Wid anställd gräfning tog jag de begge hörnstenarna till ögnamärke och lät gräfva en grop af vid pass en arsch[in] i bredd. Sedan det öfversta lagret af större och smärre stenar, som sträckte sig ett kvarter in i jorden, bl[ifvit] undanröjdt, ☞ mötte ett jordlager, hvare ej upptäcktes annat än n[å]gra förrutnade ben (förmodligen af en²⁸⁰⁰ offrad häst). På²⁸⁰¹ en half arschins djup wisade sig hvitaktig²⁸⁰² jord, som jag i²⁸⁰³ förstone ansåg för материкъ och i följe deraf misströstade af finna n[å]g[ot]²⁸⁰⁴ skelett. Jag lät ändock fortsätta gräfningen, och på 3 qvarters²⁸⁰⁵ djup wisade sig redan ben af skelettet. Derjemte framkommo stycken af illa förrostat *jern*.²⁸⁰⁶ Ingen kista fanns omkring skelettet, ej heller upptäckte[s] ☞ förrutnad träd. Skelettet låg fullkomligt i östlig och västlig riktning – ställdt på rygg, med ansigtet skådande åt öster, den uppåtgående solen. Hörnstenarna wisade följaktligen icke alldeles riktigt. Också var den åt hufvud ställda stenen en²⁸⁰⁷ arschin aflägsnad från liket. Sedan skelettet, som var ganska väl conserveradt, borttogs, befanns grafven vara jemt 1 arsch[in] djup²⁸⁰⁸.
- ☞ 102
- ☞ 103

104 № 2

– Röset liks[om] det föreg[ående]. I h[var]dera långändan en större sten afståndet mellan h[var]dera stenen – 4 arsch[in] 1 tum.

– Rösets bredd jemt 1 sashen.

– Äfven här upptäcktes n[å]gra ben nedanom stenlagret.

– Den hvitaktiga jorden wisade²⁸⁰⁹ sig på ½ arshins djup.

– Liket låg liks[om] i föreg[ående] graf. Skelettet väl conserveradt.

– Intet fynd.

105 Obs. Ett af skälen, h[var]före Tat[arerna] ej vilja vidkännas de omförmälda grafvarne, är deras åldriga, mossbelupna utseende. Dock synes skelettets väl bibehållna natur och det funna *jer-net* ådagalägga, att grafvarna äro ganska sentida. För öfrigt måste man antaga, att Tat[arerna] redan före Kirgisernas ankomst öfverströfvat de Sajanska stepperna, ehuru grafvarna knappt kunna äga en så hög ålder.

– Kanske äro soml[iga] rösen af Samoj[edisk] upprinnelse?²⁸¹⁰

106 Midt ibland de nyss omförmälda grafvarne eller stenrösen upptäckte sig här och der smärre gropar eller insjunkningar af jorden af alldeles rund eller oval form. Här sågs ingen sten midt öfver gropen, men rundt omkring märktes öfverallt småsten, ehuru redan med jord öfvervuxen. Jag företog att²⁸¹¹ uppgräfvä en af dessa fornlemningar. Wid anställd mätning befanns längden wara 5 och bredden 4 arsch. inaför stenringen.

2809 wisade sig || börjades

2810 Castrén added this assumption afterwards.

2811 att || en

- 2812 *som* || hv[ilket]
 2813 *snart* || efter
 2814 *så* || m[yc]k[e]t
 2815 *Icke* || In
 2816 *gjordes* || upp
 2817 Castrén's list of finds in the
 pocket calendar of 1847, see
 p. 1549–1550.
 2818 *äro* || af
 2819 *var* || h
 2820 *Kumlets* || I öfrig[t]

- Jordan war ofvantill så fast, att den endast med yxor kunde löshuggas. Derunder upptäcktes smärre stenar i ringa mängd, men för öfrigt ingen ting. Efter $\frac{1}{2}$ arschins gräfn[in]g framtr[ädde] den hvita jorden. Jag lät fortsätta gräfningen 1 arsch[in] och mötte här ett stengrund, som²⁸¹² jag försökte genombryta, men märkte snart²⁸¹³, att dessa stenar voro jordfasta och utgjorde fortsättningen af en klippa som äfven visade sig vid stranden. Också var sjelfva jorden så²⁸¹⁴ fast, att man tydligen insåg, att här ingen gräfning tillforene ägt rum. Icke²⁸¹⁵ heller gjordes²⁸¹⁶ här några fynd.
- Det är otvifvelaktigt, att dessa gröpper äro qwarlemningar af fordna semljankor.

 109 Stora kurganer²⁸¹⁷

- Wid Katsch[inska] steppdomen finnas äfven ett antal större kurganer. De förekomma i skillda grupper och äro af mycket olika storlek. Många bland dem äro redan widrörda dels af m[enni]sko-hand, dels af djur, som gräfvit djupa hål i kurg[anerne]. Till sin riktning äro²⁸¹⁸ de stora kurg[anerne] n[å]g[o]t afvikande från de små; ty då de sednare gemenl[igen] stå i ö[ster] och v[ester], äro de stora kurg[anerne] ställda i n[ord]v[est] och s[yd]ö[st]. Bland dem företog jag till undersökning en af de mest helbregda,
- 110 hvarest endast i sydöstra hörnet fanns ett hål. Denna kurgan war såsom en stor del andra i midten n[å]g[o]t insjunken; men i h[var]dera ändan var²⁸¹⁹ dess höjd i förhållande till jorden 1 arsh[in] och 2 tum. Kumlets²⁸²⁰ längd utgjorde:

7 sashen – 2 arsh[in] 4 tum.

Bredden: 4 sash[en] 2 arsh[in] 8 tum.

2821 med || på
 2822 fyrkantig || hörn[sten]

111

Grafven var rundt omkring omgifven af en vägg, som var nästan helt och hållet insjunken i jorden och på sina ställen jordbewuxen. På södra (lång) sidan funnos 3 flata i ändan spetsade stenar, ställda med²⁸²¹ tvärsidan emot kumlet, men på andra långsidan fanns blott en enda fyrkantig²⁸²² sten i n[ord]v[estra] hörnet. Kumlets utseende var:

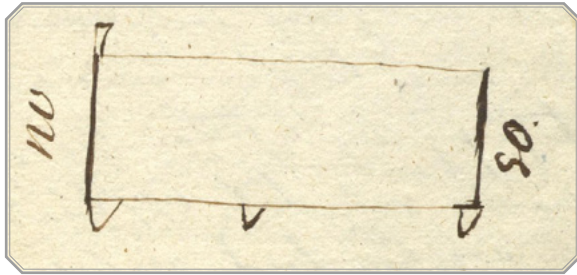
I.

1 arsch[in] 2 tum.

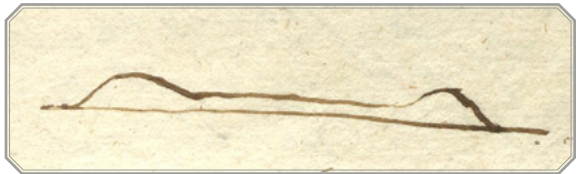
1 arsh[in] 2 tum.

II.

n[ord]v[est]

s[yd]o[st]

- 2823 *af* || som
 2824 *sönderkrossad sten* || en mängd sönderkrossad sten. Gräfningsen fortsattes på en arshins genom en djup
 2825 *roten* || 1. ~ utan att finna n[å]g[ot] || 2. ~ utan att möta
 2826 *Sedan* || Wid
 2827 *mots.* || andra
 2828 *här* || uta[n]
 2829 *hufvud-/skålarna*
 2830 *sida* || ör[at]
 2831 *jorden* || ma

☞ 112 ☞ På långsidan af grafven stodo uppresta n[å]g[ot] snedt emot h[varan]dra tvenne flata stenar, af²⁸²³ hv[i]lka den ena alldeles icke, och den andra högst obetydl[igt] höjde sig öfver jordytan. Afståndet emellan dessa stenar utgjorde: 4 sashen, 1 arsh[in] 6 tum.

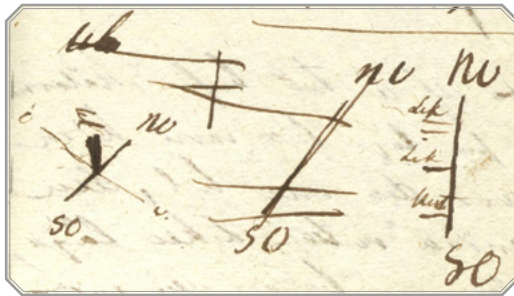
— Då uppgräfningen af hela kurganen hade varit förenad med större omkostnader, än mina tillgångar medgäfvit, tog jag dessa stenar till ögnamärke och lät till en början uppkasta en arschin bred graf emellan de tvenne stenarne.

Sedan det öfversta jordlagret var bortkastadt, mötte här och der ☞ sönderkrossad²⁸²⁴ sten. Wid de begge stolparne lät jag gräfvit ända till roten²⁸²⁵, hvarvid befanns, att den ena stenen [war] 1 arsh[in] 8 tum, den andra 1 arsh[in] 2 tum hög. Sedan²⁸²⁶ gräfningen fortgått 1. arsch[in] i jorden började på den nordv[ästliga] sidan visa sig benst[ycken] och på den mots[at]ta²⁸²⁷ upptäcktes en myckenhet ruttet träd.

☞ 114 ☞ Man kunde i trädet märka spikhål, men ingen spik ☞ kunde upptäckas. Bland stycken af träd framkom ett käkben, tillhörande ett barn, samt n[å]gra andra benst[ycken], bland annat en liten del af cranium. Jag lät på detta ställe utvidga grafven ända till 1½ sash[ens] bredd, men förmådde ej upptäcka n[å]g[ot] vidare. Det ruttna trädet, som förmodl[igen] varit en kista, hvilande på en flat häll. Denna upptogs med m[yc]k[e]n möda; gräfningsen fortsattes på djupet, men här²⁸²⁸ möttes redan fast jord. I den motsatta n[ord]v[ästliga] ändan utvidgades likaså grafven på bredden;

☞ 115 ☞ här fanns intet ☞ träd, men tvenne skelett, som lågo alldeles tätt intill h[varan]dra, så att hufvudskålarna²⁸²⁹ tangerade h[varan]dra. Begge liken lågo på sida²⁸³⁰ med örat emot jorden²⁸³¹. De woro ställda liksom äfven kistan

på tvärsidan af grafven, icke²⁸³² fullkomligt i ö[st] och v[est], men så att de kunde se den uppgående solen.²⁸³³

nv
Lik
Lik
Kista
so

Liken <h[vil]ka> i nordost och sydvest med ögonen åt öster.

- 116 Utom de två fullst[ändiga] skeletten framkommo ännu [i] midten emellan de omförmälda stenarna ett lårben och ett käkben af ett fjärde skelett.²⁸³⁴

Ehuru m[yc]k[e]t jag lät utvidga grafven, kunde på sidorna intet upptäckas. Här mötte²⁸³⁵ också inga små stenar, utan enda st lös jord.

— Af²⁸³⁶ de två hufvudskålarna, som lågo tätt invid h[varan]dra war den ena hel, den andra rutten. Liken lågo, den ena bakom den andras rygg.

- 117 Obs.

Aina säges enda st höja sig öfver jorden jems med bröstet. Denna trad[ition] har uppkommit af grafstenarna, hvars nedra ända sitter fast i jorden.

Dessa stenar dyrkas äfven af Tat[arerne] sås[om]Gudar.

2832 icke || så a[tt]

2833 This grave probably also belonged to the Tagar Culture. It is unusual, however, that there were no finds in either this or other Tagar graves excavated by Castrén, because he did not consider them to have been plundered either. Usually, bronze artefacts are common in Tagar graves, and even gold items have been found. All the graves of the Tagar Culture excavated by Castrén belonged to the earlier phases of the culture; the later graves contained cremated mass burials. Grjasnow 1970: 235–236; Вадецкая 1986: 83–93, 100–101. (TS)

2834 skelett. || 1. ~ Också tyckte jag m<--> || 2. Jag lät

2835 mötte || funnos kam

2836 Af || De

- 2837 *vid* || med
 2838 *ett berg* || som f<-->
 2839 *lopp* || st
 2840 Castrén wrote the letter *u*
 above the *o*.
 2841 *Arap* || Arapko
 2842 *Karí* || ~ ¶ it. *Tolgán*.
 2843 Castrén wrote the letter *z*
 above the *s*.
 2844 *Batjaĵ* || Botjax
 2845 Castrén wrote the letter *u*
 above the *o*.
 2846 *Bas'lan* || ~ ¶ *Kusnja*
 2847 *Samra* || Tjamber
 2848 *Merontja* || Merertja
 2849 'So'ska || Tjos'ka

❖ 118 ❖ Obs.

Ariner och Katschinska Tat[arer] bodde om vintern tillsammans vid²⁸³⁷ *Kumtigei*, ett²⁸³⁸ berg nära intill Katscha. Om sommaren bodde Arinerna allena på Татешевский островъ.

— De Katsch[inska] Tat[arerne] och Arinerna kommo på s[am]ma g[ån]g till Minusinsk.

— Det förtäljes, att Jenisej i sitt öfversta lopp²⁸³⁹ skall hafva genombrutit en stor klippa, hvaraf de begge hälfterna nu stå om ömse sidor om floder. Detta öfverensstämmer med de Jenis[ejska] Oštj[akerne]s berättelse om det klufna berget, h[vari]g[enom] de invandrat.

❖ 119 ❖ Tatariska förnamn

Arinska ulusen

it <i>Mamurka</i>	it <i>Batjaĵ</i> ²⁸⁴⁴ it
it <i>Tamai</i>	it <i>Daĵa</i>
it <i>Tjerepán</i>	it <i>Aps'ai</i>
it <i>Bobang</i> ²⁸⁴⁰	it <i>Boban</i> ²⁸⁴⁵
it <i>Arap</i> ²⁸⁴¹	it <i>Otas'</i>
it <i>Aptjaj</i>	it <i>Tjirka</i>
it <i>Apiljá</i>	<i>Ailán</i>
it <i>Adás'</i>	it <i>Bas'lan</i> ²⁸⁴⁶
it <i>Baraskun</i>	? <i>Samra</i> ²⁸⁴⁷
it <i>Aĵtai</i>	it <i>Karsai</i>
it <i>Tereska</i>	❖ 121 ❖ <i>Tooloĵs'an</i>
it <i>Bagá</i>	<i>Bas.</i>
it <i>Karí</i> ²⁸⁴²	❖ 122 ❖ <i>Merontja</i> ²⁸⁴⁸
❖ 120 ❖ it 'Sagras'	it 'Soltai
it <i>Mursa</i> ²⁸⁴³	it Katjan
it <i>Turas'</i>	Mortka
it <i>Náte</i>	'So'ska ²⁸⁴⁹

	Samsar ²⁸⁵⁰		it Bađyk
	it Suras		it Djibas'
	it Kasaĥ ²⁸⁵¹		it 'Soden 1 'Sodán 2
	Tjooĥor ²⁸⁵²		'Soden
	it Kutja		it Artas'on
	Bagadjaĥ		it Arap ²⁸⁶⁴
	Balteqas'		it Artóna
	? Kazanej ²⁸⁵³		it Aptis'ka ²⁸⁶⁵
	it Aps'an		it Noká
	<i>Porbai</i>		it Kondur
	it <i>Ķurá</i>		it Tjuklein
	it Aptis'ka ²⁸⁵⁴		it Kitjak
	it Tjerepan	125	it Apilja
123	it Pekín ²⁸⁵⁵		it 'Suglai
	it Olaĥ		it Baska
	it Totján		it Tylegá
	it <i>Ķulnaĥ</i> Ķulnaĥ		it Artjamaĥ ²⁸⁶⁶
	it Baras'ka		it Porontja
	? <i>Ķyrz'an</i>		it Buban
	it 'Saras' ²⁸⁵⁶		it Bublai
	it Atjak		it Ķara
	it 'Sar'ska ²⁸⁵⁷		it Taras
	it Böltjäk ²⁸⁵⁸		it Torbas
	it Atjaka		it Tort
	it <i>Ķalás'</i>		it Kutja
	Kagai		it Bagadjaĥ ²⁸⁶⁷
	it Tjorttobaj ²⁸⁵⁹		it Korok (горохъ)
	<L>eberdas		<i>Tuktin</i> ²⁸⁶⁸
	it 'Sotká		<i>Ķijä</i> ²⁸⁶⁹
	<i>Karatjak</i> Ķaradjaĥ		it Sadĭk Садык
	it Baltjan		it Katyk
124	it Topai		it Daka
	it Tiptis ²⁸⁶⁰		it Maral
	it Tabám	126	it Toka
	it Aptis'ka. ²⁸⁶¹		it Botjak
	it Arap ²⁸⁶²		it Natjak
	it Basĥá		it Ķarlas'
	it Казыл.		it Topán
	it Baltadjaĥ ²⁸⁶³		it Kután

- 2850 Samsar || Sapsar
 2851 Castrén wrote the letter z above the s.
 2852 Tjooĥor || Tjoxur
 2853 Kazanej || Kasnej
 2854 Aptis'ka || Aptas'ka
 2855 Pekín || ~ ¶ ? Bras'ka
 2856 'Saras' || 'Sadas'
 2857 'Sar'ska || 'Sados'ka
 2858 Böltjäk || Beltjek
 2859 Tjorttobaj || 1. Tjortopaj || 2. Tjortolaj
 2860 Tiptis || Тіптыс'
 2861 Aptis'ka || Артыс'ka
 2862 Arap || Арапка
 2863 Baltadjaĥ || Baltazak
 2864 Arap || ~ ¶ ? Terseba
 2865 Aptis'ka || Артыс'ka
 2866 Castrén added an e above the second a.
 2867 Bagadjaĥ || Bagazaĥ
 2868 Tuktin || Tuxtan
 2869 Ķijä || Kie

- 2870 *Tipul* || Tjipol
 2871 *Tjyrtäj* || Tjertaj
 2872 *Bagadjak* || Bagazak
 2873 *Torodja* || 1. Torotja || 2. ~ ¶ *Argen*
 2874 Castrén wrote the letter *u*
 above the *e*.
 2875 *Otit* || Otjij
 2876 *Kaban* || ~ ¶ ? *Tjuba*
 2877 *Toloĳtjan* || Totjan
 2878 *Jurtaj* || Jurtej
 2879 Mscr: xna

it Kartej		it Atka
it <i>Tipul</i> ²⁸⁷⁰		it <i>Ailak</i>
it Saɣɣɣs'		it Bigan
it Kaštai		it Apaj
it Andan		it Tas'ai
it Sanbai		it Kaban ²⁸⁷⁶
it Atjak	¶ 128 ¶	<i>Toloĳtjan</i> ²⁸⁷⁷
it Buqa		<i>Jurtaj</i> ²⁸⁷⁸
it Kubei		it Sartaj
it Aptjei		it Boktaj
<i>Tjyrtäj</i> ²⁸⁷¹		it Abijak
it <i>Bagadjak</i> ²⁸⁷²		it Kuštaj
it <i>Porbaj</i>		it Alan
it <i>Torodja</i> ²⁸⁷³		<i>Araktaj</i>
¶ 127 ¶ it Naɣɣɣɣ		it Ailaka
it Tjumgas'		it Kanas'
it Tjyrtái		it Kaptjak
<i>Tjulegas'</i> ²⁸⁷⁴		it Abdin
it Atjak		it Pomin
it Kartja		it <i>Tizej</i>
it Okla		it Baltan
it 'Sagrak		it Kazán
it Balgan		✓ <i>Ķoka</i>
it Taban		✓ <i>Izót</i>
it 'Sanera		✓ <i>Prok</i>
it Boiko		✓ <i>Baĳtan</i>
it Kas'kar	¶ 129 ¶	✓ <i>Apting</i>
✓ <i>Kutjuk Kudjuk</i>		<i>Kakan</i>
✓ <i>Tamai</i>		<i>Samsar</i>
✓ <i>Aran</i>		<i>Tjezol</i>
✓ <i>Otit</i> ²⁸⁷⁵		

- ¶ 130 ¶ De döpta hafva [christ]na²⁸⁷⁹ namn med der-
 jemte äfven ett eget sig emellan. M[ån]ga odöp-
 ta hafva sådana Rysk namn, såsom:
 Kapitan, Koprál, Sobaka, Kupets (Купецъ), Go-
 roch (art)

❖ 131 ❖

Den [ ] April

— Jag bivistade²⁸⁸⁰ ett Tatariskt *liberix* (поминки), hvarvid omkring 40 kojbaler woro församlade kring grafven. Enhvar hade medfört brännwin, stekt och kokt kött, mjölk, ost, smör, bröd och andra matwaror. De församlade sutto omkring en eldbrasa wid grafven, åto,²⁸⁸¹ drucko, rökte, de närmaste anförwandterna sutto tätt invid grafven, och sjöngo klagosånger, lade²⁸⁸² mat på grafven, och hällde den²⁸⁸³ ena koppen efter den andra med brännvin i hufvudändan af grafhögen²⁸⁸⁴. Somliga ❖ qvinnor greto hjertinnerligen, lutade sig mot grafven, slogo med händer och stafvar på stenarna och röjde tecken²⁸⁸⁵ af den mest förtviflade sorg.

❖ 132

— Tatarerne gifta sig ej ur s[am]ma slägt, men ur en annan slägt kan en morbror (t. ex.) äkta sin systerdotter. Brorsdotter²⁸⁸⁶ och systerson, eller brorson och syster-dotter gifta sig, men tvenne²⁸⁸⁷ bröders barn kunna ej äkta h[varan]dra, emedan i s[am]ma slägt äktenskap ej tillåtas. I skilda slägter äro äktenskap tillåtna nära skyldskap.

❖ 133 ❖

— Det är förbjudet att anförvanter (af s[am]ma slägt) gräfva²⁸⁸⁸ graf åt den döda. Derföre sker, då man hör att den n[å]g[o]n aflidit, personer ifrån skilda håll att göra graf. H[äri]g[enom] är förklarligt, huru så stora grafkummel, såsom de i Minus[insk] förekommande kunnat uppresas.

— Äfven Tat[arerne] blanda björkspånor i tobaken.

Siirát, de aflidnes andar, tros efter döden wandra på jorden. Man fruktar för dem, håller i 3 dygn vakt kring tältet; ingen vågar sofva; vid hvarje litet buller råkat man utom sig af förskräck.

Sam[ojediska] *Siirtje*²⁸⁸⁹.

- 2880 *bivistade* || besökte
 2881 *åto*, || somliga *åto*, andra
 2882 *lade* || s[atte]
 2883 *den* || det
 2884 *grafhögen* || s
 2885 *tecken* [...] *sorg* || de mest förtviflade tecken af sin sorg
 2886 *Brorsdotter* || Kusiner
 2887 *tvenne* || kusi[ner]
 2888 *gräfva* || <--->
 2889 See p. 525–526.

2890 *Djojan* || Jo[jan]
 2891 *för* || en

☞ 135 ☞ *Qwinnonamn*

Jabát	Makrong
Djojan ²⁸⁹⁰	Barz'enak
Pokong	Ракыс'
Adaj	'Somgá
Abra	Bogondjak
Kutjak	Kus'kadjak
Kuskadjak	Kögedjak
Tjönäk	<i>Kazadjak</i>
Kögän	<i>Söör</i>
'Syrbäs'	Kutjaldai
Taps'egas'	Kubá
<i>As'én</i>	Sarin
<i>As'endaj</i>	Kutjan (äfven
Aknaj	mans-namn)
Akindak	☞ 137 ☞ Kurodjak
Abatjaj	Tjakan
Namaj	Monderka
Ajus'	Taptjêk
Kölbäk	Kang
Bos'tajak	Abrá
Bogandjak	ĶamaĶ
☞ 136 ☞ Mandajak	PoitaĶ
Акын	Kapáng
Aknaj	Boštai
Ķarabalaj	Aštang
Aštadjak	Aštendaj
Aštang	Takitjang
Naštang	

- ☞ 139 ☞ — Barnfödan betalas med 50 Rub[el] för allt.
 — Barnet uppfostras ej af modren utan af dess anhöriga.
 — Afven för²⁸⁹¹ ett slikt konetyg betalas kalym, ehuru n[å]g[o]t mindre än för en annan – dock alltid en häst.

– Oäkta fall är utomordentligt rara.

– På *trolltrumman* afbildas fåglar, hundar, träd, sol, måne, m[enni]skor, bågar, pilar m. m. liks[om] på klipporna.

– Dessa²⁸⁹² ting aktas lika med gudar. Likaså alla jernstycken, klockor m. m.

– Vid²⁸⁹³ klädningen äro fastsydda på ryggen otaliga flikar, h[vil]ka äfven aktas lika med Gudar.

❖ 140 ❖

D. 1. Maj [g. st.]

Tatar-grafvar

På den upphöjda kullen vid Katsch[inska] domen, der jag tillföre uppgräfvit 2 grafvar, lät jag åter rödja tvenne nya, till yttre²⁸⁹⁴ formen lika med de föregående:

N° 3

– Grafvens längd 5½ arshin

– Bredden 2 arsch[in]

– Grafven insjunken lång med jorden och från alla sidan²⁸⁹⁵ ommurad med större stenar

– Ofvanpå grafven ett röse af små sten[ar].

– I hufvud-ändan af grafven en större, upprättstående sten.

❖ 141 ❖

– Stenröset hade insjunkit ett kvarter in i jorden. Straxt nedanom denna ett humus-lager. Liket låg jemt en aln i jorden – skelettet välbehållet. Inga fynd.²⁸⁹⁶

2892 *Dessa* || Hvarje

2893 *Vid klädningen* || Klädningen består

2894 *yttre formen* || utseendet

2895 Sic.

2896 This kind of appearance makes it likely that this kurgan can be dated to the Turkic period of the 6th–8th centuries CE, although a large stone at the head of the grave is not one of their typical features. *Курган 2005: 14–18, 138–141, 168, 180–181. (TS)*

- 2897 $\frac{1}{2}$ alns || en aln
 2898 Probably of approximately the same date as the previous grave. (TS)
 2899 Om || Men
 2900 <pilar> || skrif[t]
 2901 Castrén's quotation is not quite precise. He seems to mean the singing combat between Väinämöinen and Joukahainen, when they meet on a narrow road and the latter is not willing to give way to the former: "Laulo wanha Väinämöinen, / Järwet läikky, maa järsi, / Wuoret waskiset wapisi, [...]" In Castrén's own Swedish translation: "Sjunger gamle Väinämöinen, / Hafvet svallar, jorden skälfver, / Kopparberget häftigt skakas, [...]". Kalevala XXX: 116–118; Kalevala 1841: 190; Castrén 2019: 374. (TS)

№ 4

En efter utseendet m[yc]k[e]t gammal graf – stenarne ofvanpå mossbelupna och till en del jordbevuxna – stenröset alldeles jemt med marken. En större sten befanns blott i västra (hufvud) ändan.

– Grafvens längd 5 arsh[in]

– Bredd 2 arsh[in]

– Liket låg på $\frac{1}{2}$ alns²⁸⁹⁷ djup i jorden, straxt under röset. Ingen humus.²⁸⁹⁸

❖ 142 ❖ Jag lät gräfvä öfver en arschin i jorden, i hopp att finna ett annat lik, men förgäfves.

– Märkas bör, att äfven de nuwarande Tat[arerne] hafva sina grafvar på höjder, då deremot de gamla kumlen ligga i dälдер. De nuwarande Tat[arerne] hafva sina grafvar alla i en rad och vidkänna d[er]före ej de gamla grafvarna, h[vil]-ka äro utan ordn[in]g kringströdda på fältet.

– I Tatar-sagor sägas Tat[arerne] fordom hafva bott vid ett haf.

❖ 143 ❖ – Sagor få ej berättas om dagen. Om²⁸⁹⁹ en saga ej slutas första natten, så upphör berättaren vid dagsljuset och fortsätter följ[ande] natt sin berättelse (Obs. Efter solens nedgång får intet arb[ete] göras)

– I Tat[ariska] sagor talas om <pilar>²⁹⁰⁰ med skrift.

– Jfr. Kal[ewala] ”hafvet svallar etc. – när hjelten ropar”²⁹⁰¹

Gamla Kojbaliskan k[al]l[a]s *Kištimitile*, Kistim-språket.

Obs. *Аbugадјажевъ-улусъ* k[al]l[a]d[e]s fordom *кистимскій*.

❖ 144 ❖ — Kojbal[erne] berätta, att Tschud[erne] lefvat i landet både före deras och Kirgisernas ankomst.

— Kirgis[erna] äro kringströdda bl[and]²⁹⁰² Katsch[inska,]²⁹⁰³ Kojbalska och Sagaiska Tat[arerne], men mest i Tubinska ulusen af Katsch[inska] domen²⁹⁰⁴

— Tat[arerne] widkännas ej en mängd ortsnamn, som förek[omma] i Minus[inska] kretsen, och Kojbalerna påstå, att dessa namn härstamma ifrån deras gamla språk. De säga sig hafva namngifvit alla ställen och långt före Kirgis[ernas] tid bebott landet.

— *matur*, en flod, som inf[aller] i Abakan.²⁹⁰⁵ D[er]vid bo Maturiska Tatarer.

❖ 144A ❖ Kurganer finnas ej wid Tas'tыр och längre upp för Abakan.

— Wid Abakan idkas ej åkerbruk, emedan jordmonen är sandig, ej²⁹⁰⁶ heller wid *Askys* (sandig jordmon), men väl wid *Beja* (i ringa mon), *Arbat* (lämpliga st[ällen]), *Tjoja* (tjenlig mark) i öfra loppet. *Tas'tыр* (lämpliga ställen) *Sejä* (m[yc]-k[e]t tjenlig mark).

2902 *bl.* || i

2903 *Katsch.* || ~ Kisilska?

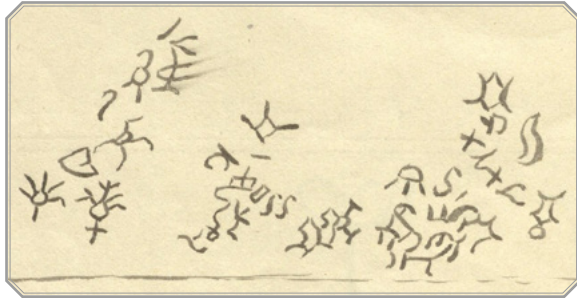
2904 *domen* || toben

2905 The River Matur runs into the River Abakan from the left 252 km from the mouth of the latter. (TS)

2906 *ej [...]* *Askys* || men väl vid floderna *Askys* (ehuru landet är olap [= olämplig?])

2907 KK Coll. 539:20 p. 14. Castrén did not show where these images belong in his diary, nor were they published in Aspelin 1901, but as Castrén was at the River Arbaty at this stage of his journey, they have been placed here in this edition. (TS)

2908 The text in the drawing reads: *Камень писаницъ. Безеликъ (писано), на правой сторонѣ рѣчки Малаго Арбата (около устьѣ рѣчки Карасу), въ 12^x верстахъ отъ Устьѣ Арбата въ Абаканѣ. Августа 24го дня 1847.*

Denna inskrift är tagen ur en klippa på högra sidan om lilla Arbat, vid pass 12 verst ofvanom dess utlopp i Abakan.²⁹⁰⁷

[The same inscriptions drawn by a different hand, Coll. 539.20 p. 21.]²⁹⁰⁸

2909 Castrén wrote a Latin *u* above *u*, but did not strike out the original vowel.

❖ 144B ❖ *Kojbaliska ord*

<i>Kuzé</i> , m[enni]ska.	<i>Tamka vive</i> , табакъ
<i>Tjektá-kuze</i> , gammal	станешъ ли
m[enni]ska	курить?
<i>Djit-kuze</i> , ung	<i>Byrga</i> ²⁹⁰⁹ , tand.
m[enni]ska	шуба
<i>Urut</i> , арканъ	<i>Syibä</i> , ко.
<i>Paila kalim</i> , за дро-	<i>Ulär</i> , får.
вами иду	❖ 145 ❖ <i>Uja</i> , kött.
❖ 145 ❖ <i>Urut kyderä kanmi</i> ,	<i>Tugul</i> , сарана, en
гдѣ у насъ	rotfrukt.
арканью	<i>Pël</i> , fitta, pillu.
<i>Mie pit vive</i> , щи	<i>Kyn</i> , хуй.
станешъ ли	<i>Mainá</i> , медвѣдь.
хлѣбать?	<i>Songa</i> , идетъ.
<i>Uja vive</i> , говѣдину	<i>Ikur imä</i> , молчи
станешъ ли	<i>Kyidimala</i> , почто.
ѣсть.	<i>Tagái</i> , knif.
	<i>Örigá</i> , jurt.
	<i>Nanga</i> , нѣту

❖ 146 ❖ *Kiŕtemskoj* языкъ

(Кольскій улусъ).

<i>Kuzé</i> , menniska	<i>Takse</i> , litet fat.
<i>Ular</i> , får.	<i>Piima</i> , pimy, stöflor
<i>Tyzöi</i> , ко.	❖ 147 ❖ <i>Män</i> , hund.
<i>Inä</i> , häst	<i>Maina</i> , björn.
<i>Barga</i> , шуба.	<i>Böte</i> (boote), get.
<i>Ķopto</i> , flicka.	<i>Op</i> , en.
<i>Böözeä</i> , qvinna	<i>Nagur</i> , tre.
<i>Tagai</i> , knif.	<i>Nanga</i> , нѣтъ
<i>Suga</i> , уха.	<i>Ingä</i> , есть
<i>Aspaĵ</i> , kittel.	<i>Ķanmem</i> , иду, gå
<i>Tojo</i> , fat (stor)	bort.

2910 *markens* || andra

2911 As an equivalent scenario, Castrén is thinking of the rune in the *Kalevala* in which Väinämöinen is playing the *kantele* and singing and all the people, animals, gods and guardian spirits come to listen to him. *Kalewala* XXII: 194–392. Castrén had also cited elsewhere the folklore of different peoples as a sign of ethnic affinity with the Finns. See his travel reports of 1841–1844 in this volume and lecture *Hvar låg det Finska folkets vagga?*, Castrén 2017: 110–124. (TS)

2912 The next page was probably torn out by Castrén himself. There was writing on the page of which only one letter *j* remains.

2913 Majdaši is situated near Minusinsk on the right bank of the Enisej at ca. N53°44' E91°32'. Вадецкая 1986: 165; Белокобыльский 1986: 49–50 (рис. 12, according to G.I. Spasskij); Спасский 1857: Табл. IV:1. (TS)

2914 *flesta* || ~ belägna

❖ 148 ❖ – I de Tat[ariska] sagorna, liksom i Kalew[ala], är allt af guld och silfver.
– När hjelten ropar, svallar hafvet etc.
– Wid en wacker sång samla sig fåglar och markens²⁹¹⁰ djur till åhörare.²⁹¹¹
– Man strider med mag[iska] vapen.
– Alliteration och paralell-verser.
Man reser efter wishet män.²⁹¹²

❖ 149 ❖ Klippan vid *Maidashi*²⁹¹³

N[å]gra verst ofvanom inloppet af Abakan finnes vid Jenisej en klippan med en oändlig mängd figurer, – kringströdda på flera särskildta klippor, men de flesta²⁹¹⁴ på en enda flat håll. Några äro m[yc]k[e]t högt belägna (monne klippstycken ramlat nedanföre?). Figurerna äro inprickade, icke särdeles djupt, men dock djupare än på Utschumska klippan. De föreställa 1° m[enni]skor 2) särskilta djur 3) särskilta föremål.

M[enni]skor ser man här stående, ridande, förföljande willebråd. Än ser man en enst[aka] m[enni]ska, än åter hela flockar. Bland djur förekomma hästar, elger, getter, kor, renar, m. m. M[yc]ket ofta träffas ❖ figurer:

❖ 150

Prickor förekomma utan all ända, men ingen bokstafs-skrift.

Gamla män förtälja, att sådana figurer ännu tillkommit i deras ungdom, att de blifvit nattetid inristade af *Aina*. Hvarje tecken tros innebära en profetia. Alla m[en]skliga figurer skola föreställa för tiden lefvande personer; är figuren tecknad med hufvudet uppåt, ☸ så innebär hieroglyfen ett långt lif, men om hufvudet är nedåt, så betecknar figuren, att den afbildade²⁹¹⁵ pers[onen] snart aflider.

☸ 151

— 25 verst fr[ån] Minus[insk] uppför Jenisej finnes en inscr[iption] på en klippa gent emot byn *Lugatschkoj*^{2916, 2917}

☸ 152 ☸ *Floder, som falla i Abakan.*

a) Venstra sidan.

1. *Uibat* upptager fr[ån]²⁹¹⁸ höger *Niinä* (Russ. *Njinjá*)²⁹¹⁹
2. *Kamys'ta* (*Yk*)²⁹²⁰ faller i Abakan. Upptager *Сыр*²⁹²¹
3. *Askys*, utgör gränsen emellan *Katsch[inska]* och *Sag[aiska]* stepp[erna] ehuru de *Sag[aiska]* *Tat[arerne]* bo äfven²⁹²² emellan *Askys* och *Камыс'ta*.
4. *Ĵes* (Is) faller i Abakan.
5. *Tjoja* id[em] (Töj) *T[atariska]* *Tyj*
6. *Tas'typ*, (*Taštêp*).²⁹²³
7. *Mâtur* (Maader). Här bo *Beltirer* och <N>*obitzer* och *Kêj* (*Kaj*).

2915 *afbildade* || ifråg[avarande]

2916 *Lugavskoe*.

2917 *Tugarina gora*, which Castrén visited on 17/29 June 1847. See p. 1325.

2918 *fr.* || *Nj[injá]*

2919 *Njinjá* || ~, som ~~faller~~ utgör gränsen emellan *Katsch[inska]* och *Sagaiska* stepperna

The River Ninja (Nenja) discharges into the River Ujbat from the right 83 km from the mouth of the latter. (TS)

2920 The River *Kamyšta* (Ru.)/Öök, *Хамыстыѳ* (Khak) runs into the River *Abakan* from the left at N53°17'32" E90°47'54". (TS)

2921 The River *Bolšoj Syr* or the *Bol'sie Syry* discharges into the River *Kamyšta* from the right at N53°18'40" E90°45'7". (TS)

2922 *äfven* || ännu

2923 The River *Taštjyp* runs into a branch of the River *Abakan* from the left 148 km from the mouth of the *Abakan*. (TS)

- 2924 The River Beja (Ru)/Pii (Khak) discharges into the River Abakan from the right at N53°22'44" E90°59'23". (TS)
- 2925 The River Uty discharges into the River Abakan from the right 105 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2926 The River Tabat runs into the River Abakan from the right at N53°5'20" E90°32'46". (TS)
- 2927 The River Sos discharges into the River Abakan from the right at N52°58'14" E90°18'27". (TS)
- 2928 The River Bol'soj Monok (at its upper course called Xozyndel) runs into the River Abakan from the right at N52°53'3" E90°16'38". (TS)
- 2929 The River Bol'sie Arbaty (Ru)/Улуғ Арбаты (Khak) discharges into the River Abakan from the right at N52°44'9" E90°17'46". (TS)
- 2930 The River Baza runs into the River Askiz from the left 19 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2931 The River Siry or Bol'sie Siry discharges into the River Taštyp from the left 47 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2932 Castrén probably means the River Butraxta, running into the Abakan from the right 24 km from the mouth of the latter. (TS)
- 2933 The rivers Bol'saja and Malaja Seja flow into the Taštyp from the right at points 44 and 42 km from the mouth of the latter respectively. (TS)
- 2934 Askys || Tas'tip
- 2935 byar). || ~ Infödda

❖ 153 ❖ b) Från högra sidan

1. *Beja (Bei)*²⁹²⁴, Tat[arer] och Ryssar.
2. *Ut*²⁹²⁵, Tat[arer]
- 3) *Tabát*²⁹²⁶ Tat[arer] och Ryssar[,] utgör gränsen emellan Kojbaler och Sagaitser
- 4) *Kindirlä*, faller i Tabat.
- 6) *Sos*²⁹²⁷ (här bo Tat[arer] och Ryssar).
- 7) *Moónak* (T[atariska] Noonep)²⁹²⁸, Ryssar och Tat[arer]
- 8) *Arbát*²⁹²⁹, Tat[arer] och Kosaker
- 9).

❖ 154 ❖ *Sagaiska Uluser*

1. *Сагайского 1. ПОЛОВИНЫ* } Tat[ariska] } lviii
Sagai^{lviii} } lviii
  2. *Сагайского 2. ПОЛ.*
lefva wid Askys, *Ninjä* (faller i Uibat), *Syr* (i Kamis'ta), *Bazá* (i Askys)²⁹³⁰, *Abakan*, *Ylen* (faller i Uibat), *Uibat*.
  3. *Белтирського* Tat[arer] *Biltir*, lefva vid ***Abakan***, ***Tjoja*** (Tat. *Tyi*, faller i Abakan), ***Siir*** (i Tas'tыр)²⁹³¹, ***Buderaĭ*** (i Tas'tыр)²⁹³², ***Arbat*** (i Abakan), *Noonep* (i Abakan), ***Sos*** (i Abakan), ***Tabát*** (i Abakan)
- ❖ 155 ❖ 4. *Карачерского* (Sor Pl[uralis] *Sorlar*), vid *Kindirlä* (faller i Tabat), *Ķarasux* (i Kinderlä). – Hafva invandrat ifrån Kusnetska sidan.
5. *Казановского* (Tom Pl. *Tomnar*), vid Askys, vid *Kix* (i Askys). Hafva invandrat från Tom-flo den på Kusnetska sidan.
  6. *Кизилского* (*Kísil-Ķaja*) vid *Jees* (i Abakan), *Tas'tip*. Inwandrade från Kusnetska sidan.

lviii. K[al]lade sig äfven fordom *Ys-Sagai*, emedan deras förfäder fordom bodde wid *Ijus*. Blott Sagaitser och Beltirer äro infödda.

156

7. *Kiÿsкаго* (KêjPl. Kêilar) wid *Sejä* (i Tas'tip)²⁹³³, wid *Mator* (i Abakan). – Dessa kallas af Rys-sarne *Matorskije Tatarer*. De säga sig hafva förut ti[h]ört stammen *Mrasi* och ifrån Kusnetska sidan hitflyttat.
8. *Ближне-Каргинскаго* (Tat[ariska] Taĥ-Karga), vid *Askys*²⁹³⁴, *Tjoja*, *Jes*, *Tas'tip*, på *Abakan*, vid *Jenisej* (i byar).²⁹³⁵
9. *Дальне-Каргинскаго*²⁹³⁶ (Suĥ-Kãrga), vid *Jes*, *Tas'tip*. Indwandrade från Tomska sidan – en gren af Mrasser.

De²⁹³⁷ Karginska Tatarerna hafva inwandrat ifrån Kusnetska sidan der de fordom bodde vid floden *Bras*. Deras förfäder voro Tatarer och visste ej af n[å]g[o]t annat språk.

157

10. *Kiwinскаго* (Köbi), vid *Tjojä*, *Abakan*, *Sejä* (Seä), *Tas'typ*. Ifrån Tomska, af Mrasser.
11. *Изушерскаго* (*Tajas'* Pl. *Tajas'tar*) wid *Kinderlä*, *Karasug*, *Tas'typ*, *Buderak*. Ifrån Tomska sidan.

158 *Gudabilder*

– Wid gamla Sagsiska domen står en stenbild, föreställande en gumma (баба) Tat[ariska] *Kurtjak-tas'* (старуха-камень)²⁹³⁸, med ansigte och bröst inhuggna i stenen, men utan händer och fötter. Stenen är hög.²⁹³⁹

– Wid nya domen finnes ock en sten förest[ällande] en qvinna.

– Wid *Ust-Jes* på berget Sara²⁹⁴⁰ stod en *aina* med ansigtet groft afbildadt. Den är nu nedgräfvnen, och derunder har man funnit 7 stenkrus.

a)

2936 *Дальне-Каргинскаго* || Suĥ-Karga

2937 Castrén added these two sentences afterwards on the next mscr page.

2938 Xurtujax tas. These stelae belong to the Okunev Culture (first half of the 2nd millennium BCE). They depict different deities of the culture. See also the next note. Есин 2010: 14; Esin 2009. (TS)

2939 The *Ulug Xurtujax Tas* in the village of Anxakov at N53°0'52" E90°19'4". The statue is dated to the Early Bronze Age Okunev Culture. Usually statues of this kind belonged were part of a sanctuary consisting of a stela and an offering pit. They were erected to face the rising sun. The horizontal lines crossing the front side of the figure symbolize the division into upper, middle and underworld. The stone is still of sacred significance in Khakas culture today. Especially newly married couples and women hoping a child visit it and make offerings to it. Leont'ev – Kapel'ko 2002: 27, 68 (No. 106); Леонтьев & al. 2006: 87, 144 (No. 106); Esin – Gorbatov 2011: 2–3, 5, 15; Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 219; Jurij Esin, two emails to Timo Salminen, 21 Nov. 2016.

Castrén described the same stone once more in this notebook and a third time on a separate sheet of notes. See p. 1291, 1302. (TS)

2940 Probably the mountain northwest of Ust'-Es'. Its highest point at ca. N52°59'5" E90°12'57" is slightly over 600 m high. (TS)

2941 The kurgans in and around Askiz belong to different phases of Karasuk and Tagar Cultures. According to Вадецкая 1986: 114 Castrén meant the cemetery of Sagajsk from the Podgornovo phase of the Tagar Culture. See also Вадецкая 1986: 72, 75, 105. (TS)

2942 tum) || ~ ¶ på sidan 6 sashen ?

2943 än || stund[om]

2944 fördelad || son

159 En stor kurgan

N° 2

På Sagaiska steppen vid utloppet af Askys äro kringströdda större och mindre kurganer i stort antal.²⁹⁴¹ Jag lät Tat[arerna] uppgräfvä en, som var

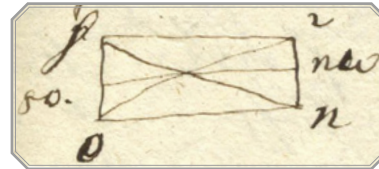
1 arsh[in] – 1 tum (= 15 tum) hög.

3 sash[en] + 4 tum bred

7 sash[en] 2 arsh – 4 tum lång (= 7 s[ashen] 1 arsh[in] 12 tum)²⁹⁴²

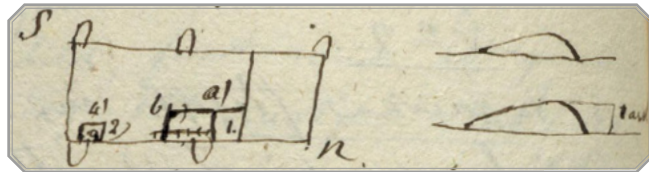
i. e. omk[ring] 7 sash[en] lång.

Grafvens riktning sås[om] vanligt, d. ä. diagonalerna i nord s[yd], ö[st] och v[est].

Grafven var rundt omkring omgifven af en smal schiffer-wägg, som än höjde sig två – fyra tum, än²⁹⁴³ alldeles icke öfver jorden. På hvardera långsidan stodo några schiffer-block:

160

a) graf b) eldstad c) graf

Grafven var genom en smal 2–4 tums vägg fördelad²⁹⁴⁴ i två afdelningar; den ena 5 sashen, den andra 2 sashen 1 arsh[in] 12 tum lång.

1. afd[elningen]

Grafven war öfverallt jordbetäckt, men sedan det öfversta jordlagret bortkastades, framträdde i synnerhet midt på grafven en mängd större och smärre stenar, bestående af idel schiffer. På ett quarters djup uppkastades på tvenne ställen lärben af m[enni]skor. Märkvärdigt nog träffades ett mennisko-ben (?) öfver²⁹⁴⁵ sjelfva eldstaden, ovidrörd af elden.

❖ 161 – Wid norra ändan af den större ❖ afdelningen upptäcktes på $\frac{1}{2}$ arschins djup en fyrkantig stengraf, bildad af flata schiffer block. Grafven war fylld med jord och öfverst betäckt med ett schiffer block. Grafven var 1 arsh[in] i quadrat. På 10 tums djup nedanom locket (eller 18 tum = 1 arsh[in] 2 tum nedanom jordytan) upptäcktes ett illa faret cranium af ett barn. Tätt invid d[en]-na graf fanns en eldstad, hvori jag fann stycken af en söndrad, förbränd stengryta och aska²⁹⁴⁶. På sidan derom uppgräfdes²⁹⁴⁷ åter enskilda stycken af ett större lik samt i bottnet en myckenhet ruttet träd:

– I sydöstra ändan äfven en liten stenkiästa tätt under jordskorpan. Kiästan war 12 tum lång (på tvärsidan) och 10 tum bred (på långsidan). På 8 tums djup lågo i kiästan smärre fragmen❖ter af ett barn-kranium. Rundt omkr[ing] kiästan in tet – hvarken eldstad eller skeletter.

– Midt i kurganen fanns under stenröset ruttet träd och benstycken af lår m. m.²⁹⁴⁸

2945 öfver || på

2946 aska || ~, men

2947 uppgräfdes || fanns

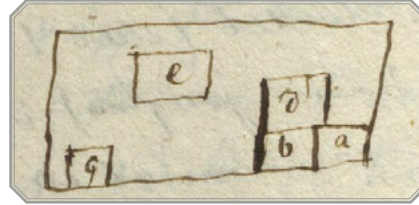
2948 Also this kurgan belongs to the early phase of the Tagar Culture. (TS)

2949 Pottery is commonly found in Tagar graves, but these kurgans are the first ones where Castrén mentions 'stone pots'.

Cf. Grjasnow 1970: 236. (TS)

2950 på || 1. Ki[stan] || 2. Sedan

F I Afd[elningen]

a) stengraf, b) eldstad, c) stengraf, d) ruttet träd och m[yc]k[e]t ben, e) träd och m[enni]sko-ben, st[ycken] af ett stenkrus²⁹⁴⁹.

II. Afdelningen

Uti d[en]na afd[elnin]g upptäcktes en stenkišta:

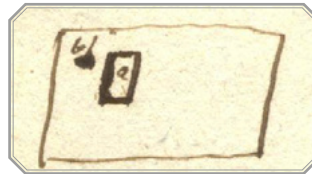
1 sash[en] + 2 tum lång

1 arsh[in] + 12 tum bred

På²⁹⁵⁰ ett kvarters djup uppgräfdes: 1) ben af ett barn-cranium, 2°) en hundkäk. På arshins djup funnos en oändlig mängd m[enni]sko-ben, men intet cranium.

– På yttre södra sidan om stengrafven lågo tvenne cranier med fötterna mot h[varan]dra – begge ställda på öra. Dessa lågo på 10 tums djup.

Form.

a) stengraf

b) en sten wid hufvudet af ena skelettet.

[...]

❖ 293 ❖ arsh[in]²⁹⁵¹ långa och 1 ¼ arsh[in] breda. Dessa voro 3 till antalet, en i midten af kurganen under stenen *b.* och två på sidorna. Under dem upptäcktes stengrafvar med skeletter och lerkrus

Obs. D[en]na kurgan är belägen wid venstra stranden af Askis, 3 v[er]st ofvanom utloppet.

❖ 166 ❖ Jag lät i grafven № 2 upptaga n[å]gra hörnstenar, men fann intet. – Öf[ver]h[ufvu]d inga fynd utom ben och st[ycken] af stenkrus.

– Jag lät gräfva denna kurgan nästan öfverallt ända till fasta jorden, på runda 2 arschins djup ofvan kumlet.

– Allm[än] anm[ärknin]g: der kistan består af jord (sås[om] ofta är fallet midt i grafven), har den stora stenmassan²⁹⁵² (som alltid är störst i grafvens midt, der äfven kumlet gem[en]l[igen] är stort) sönderkrossat cranium, och det ruttna trädet har äfven starkt nedrött skelettet.

❖ 294 ❖ Obs.²⁹⁵³

Wid den 12 (7) ? verst hitom nya Sagaiska domen befintliga stenen församla sig Tatarerna till Petrow-dagen till ett antal af flere 100 personer, förande med sig brännwin, får och diverse lifsförnödenheter. Wid detta tillf[älle] rentvätta de den af fåglar besudlade stenbilden,²⁹⁵⁴ besmörja den med grädda och brännwin och airan,²⁹⁵⁵ offra gumsar till gudens ära och anställa ett stort gästabad.

2951 The missing parts in between cannot be found.

2952 sten-/massan

2953 This text belongs most probably here.

2954 *stenbilden*, || *stenbilden* och *anstä[lla]*

2955 *airan*, || *airan* samt

❖ 167 ❖ № 3

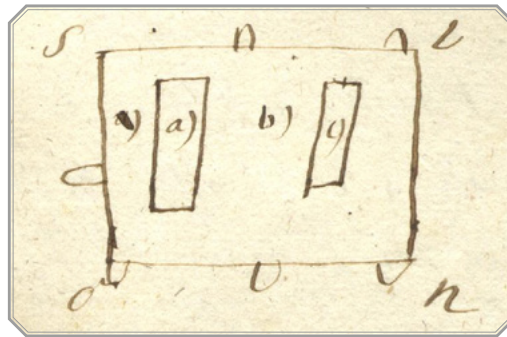
Belägen nära intill nästföreg[ående] kurgan.
Dess dimensioner:

Längd: $3\frac{1}{2}$ sashen

Bredd: 3 saschen

Höjd: 10 tum (vid pass[ing])

Rundt omkring en obet[ydlig] schiffer vägg.
Kurganens²⁹⁵⁶ form:

Öfverst på grafven endaß jord, alls ingen lös sten. På södra sidan upptäcktes på ett quarters djup ett fullständigt skelett med hufvudet åt so (tätt vid väggen) och fötterna åt n[ord]v[äst]. Skelettet låg på sida.

❖ 168

— Nedanom om skelettet låg ❖ en stor och flere smärre schiffer-hällar, och på dem upptäcktes färben samt söndrade st[ycken] af ett stenkru. Sedan stenhällarna bl[ifvit] undanröjdade, visade sig:

a) *en graf*: (= stenkista)

— belägen $\frac{1}{2}$ arsh[in] (2 quarter nedanom jordytan).

— Grafven 1 sash[en] + 1 tum lång

— Grafven 1 arsh[in] + 2 (till 4) tum bred.

– På half arsh[ins] djup wisade sig kål och en koppar-knif.

– På 1. arsh[ins] djup ett lik med ansigtet uppåt, hufvudet på s[yd]v[eßt] och fötterna på n[ord]-ö[stliga] sidan.

– Tätt invid liket upptäckes fårben.

– Wid hufvudet ett stenkrus och en koppar-yxa.

– små koppar-smycken.²⁹⁵⁷

❖ 169 ❖ Obs. Grafven belägen en arschin ifrån väggen, ställd på tväran.

b) En graf utan stenkiåta

Denna²⁹⁵⁸ graf intog hela midten af kumlet och war betäckt med ofantliga hållar, bland h[vil]ka en var 1 sash[en] 12 tum lång, 2 arsh[in] 2 tum bred, 6 tum tjock. Sedan hållarna blifvit undanröjdade, visade sig n[å]g[ot] ruttet träd, stora men söndriga lerkrus och två skeletter, helt friska, två cranier på öra med ansigtet åt n[ord]o[st].

❖ 170 ❖ c) Graf

I n[ordo]stliga ändan – en dryg arshin från väggen, på 2½ quarters djup – försedd med lock, hvarpå lågo benstycken (af m[enni]ska?).

– Under hällen en stenkiåta

2 arsh[in] 8 tum *lång*.

1 arsh[in] 2 tum *bred* wid *hufwudet*.

14 tum bred vid *fötterna*.

– På blott 4 tums djup i grafven visade sig vid fötterna 2 stenkrus, fyllda med jord.

– Midt i kiåtan på s[am]ma djup en koppar knif och ett koppar-smycke, sådant Tat[ariska] qvinnor bruka i sin sadel.

2957 Grave furnishings of this kind were already common in the Karasuk Culture, which preceded the Tagar Culture, but the form of the kurgan dates also this grave to the Tagar Culture. Grjasnow 1970: 130, 236; Вадецкая 1986: 79–83. (TS)

2958 Denna || Midt st

2959 *stenkistan var* || stenarna gingo
 2960 The stone is called *Kys-taš* and
 it is dated to the early medie-
 val period. Jurij Esin, email to
 Timo Salminen, 5 Dec. 2016;
 Спаский 1857: Табл. I: 4–5.
 (TS)

☞ 171

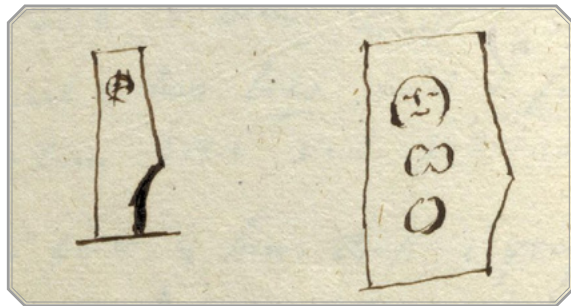
– På 12 tums djup tvenne cranier tätt invid
 h[varan]dra, med ☞ ansigtet uppåt, i den vanli-
 ga riktingen.

Obs. Denna graf ehuru 12 tum hög ägde dock
 samma absol[ut] höjd såsom a), ty *stenkis-
 tan*²⁹⁵⁹ var här lägre, men jordlagret deremot
 högre än i a).

☞ 172 ☞ a)

Gudabilder

Wid nya Sagaiska domen står en fyrkantig, n[å]-
 g[ö]t lutande schiffer-sten, 2 arsh[in] hög, 4–10
 tum bred af följ[ande] utseende

☞ 173

På tre sidor af stenen ser man inprickade m[en]-
 ni]sko-figurer, på den 4de intet. De flesta figurer
 äro otydliga; dock kan man tydligt å en figur
 varseblifva qvinno-bröst, samt dessutom mun,
 ögon, näsa mage etc. ☞ Denna sten säges vara
 af en herreman, vara funnen någonstädes hög-
 re uppför elfven, och af honom hitförd. Den sak-
 nar namn[.]²⁹⁶⁰

II.

Några verst hitom gamla Sagaiska domen står nära intill en kurgan, som är uppgräfvnen, en bolvan kallad af Tatarerne: *Kurtejak*, *сґаґуґа* l. *Yräkäng*, *бабушка*. Stenen är n[å]g[o]t framåt lutande, dess höjd en sashen. Stenen²⁹⁶¹ afbildar i upphöjdt arbete en person med spetsig mössa på hufvudet, ett grofhugget ansigte (näsa, haka, panna i upphöjdt arbete). På bak äro nacke och rygg groft afbildade. Bilden är temligen afrundad, i midten tjock, smal i roten Bildens mun näsa och haka äro ymnigt och helt nyligen besmorda med smör och grädda.²⁹⁶²

— Inga qvinliga kännetecken²⁹⁶³

— Bildens anlete åt *ö[ster]* (n[ord]o[st]) i s[am]ma riktning såsom likens, d. ä. utmed Abakan — ”по вѣґтру” (d. ä. för att ansigtet fredadt för de kalla bergsvindarna.[])

[See drawings Nos. 4 and 5 in the picture published on the first endpaper of this volume.]

På en numera uppgräfvnen kurgan vid Sag[aiska] domen.²⁹⁶⁴

 175 III.

Wid gamla Sagaiska domen ligger²⁹⁶⁵ en kullstjelpst stenbild, föreställande en qvinna, k[al]l[a]d af Tat[arerne] *k̄bis*, flicka. Denna sten har tillförene stått på en numera uppröjdjad kurgan k[al]l[a]d *k̄bis-köza*, flick-kurgan. Stenen²⁹⁶⁶ består af en flat schiffer-skifva, som är jemnad öfverallt och wäl afrundad. Dess

Längd: 2 arsh[in] – 2 tum (1 arsh[in] + 14 tum)
Bredd. 1 arsh[in] + 1 tum, på bredaste st[ället] i midten

2961 *Stenen afbildar* || 1. Man ser på en || 2. Bild[en]

2962 The same *Ulug Xurtujax Tas* stone described by Castrén above and once more on a separate sheet of notes. See p. 1283, 1302.

2963 If this is the same stone that Castrén drew, there is a conflict between this description and the picture in which the statue is drawn with breasts.

2964 The drawings and the text from KK Coll. 539:20 (Turcica 1) p. 11. Two of the drawings have previously been published in Aspelin 1901: Fig. 18, 19 and the third together with the picture of Aalep tas (see p. 1293).

2965 *ligger* || stå[r]

2966 Sic, with a small initial.

- 2967 *Stenen, som* || Stenen smalnar
 2968 *Xys tas*, originally probably standing on a Tagar Culture kurgan. Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 234; Леонтьев & al. 2006: 10, 79, 112 (No. 16); Leont'ev – Kapel'ko 2002: 53 (No. 16). (TS)
 2969 Drawing with text KK Coll. 539.20 p. 10. It has been previously published as Aspelin 1901: Fig. 20.

176

Stenen²⁹⁶⁷, som öfverallt är af ringa tjocklek, smalnar emot kanterna, som äro väl afrundade. Den är både i öfra och nedra ändan jemnt rundad, i saknad af alla kanter[,] 176 stenen föreställer en qvinna, med ett groft hugget ansigte i upphöjdt arbete. Utom ansigtet äro äfven skuldrorna tydligt utmärkta. Qvinligheten tillkännagifves blott g[enom] 5 hårflätor, som sänka sig ned öfver skuldrorna. Håret är ej benadt, utan flätorna gå i vågor öfver hjessan, den ena öfver den andra.²⁹⁶⁸

[See drawing No. 1 in the picture on the first endpaper of this volume.]

Bel[ägen 7 verst v[e]ster] Sagaiska domen (fl[oden] Askys.²⁹⁶⁹

IV.

Ej långt ifrån denna sten befanns en annan k[al]lad *Aalep-Tas*, hjelte-sten, som tillförene stått wid ändan af en kurgan, som nyligen blifvit nedrifven

177 177 D[en]na sten var:

4 arsh[in] + 3 tum lång

1 arsh[in] – 1 tum (= 15 tum) bred.

4 tum tjock

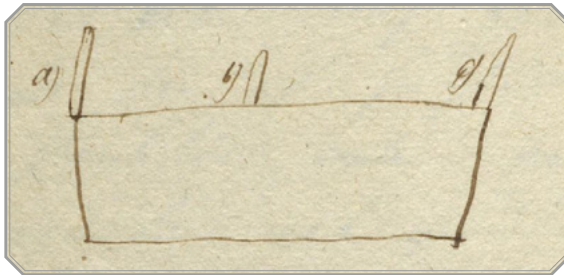
– Äfven denna sten var slät huggen och dess kanter afrundade. På en af kanterna finnes ett m[enni]sko ansigte i upphöjdt arb[ete] men med svaga konturer.

296 enl[igt]²⁹⁷⁰ rapport af Mäschkoff²⁹⁷¹

Aalep-tas

3 ½ arsh[in] hög

Obs. Enl[igt] Mäschkoffs uppgift var kurganen med *Aalep Tas* constr[uerad] på följ[ande] sätt.

a) *Aalep Tas* – 3 ½ arsch[in] hög

b) n[å]g[ot] mindre

c) 4 arsh[in] hög

Efter att hafva gräfvit 1 kvarter fann МѢШКОВЪ på 1 qv[arters] djup flata schiffer-hällar vid pass 2 ½²⁹⁷²

[Drawing No. 3 in the picture on the first endpaper of this volume.]

På en numera uppgräfvnen kurgan vid Sag[aiska] domen.²⁹⁷³

2970 This text belongs most probably here. In the upper corner there is a note in pencil in unknown handwriting, beginning with *På* but otherwise illegible. It may be the text by J.R. Aspelin published in German translation: “Auf dem linken Ufer des Askys [Jes?], 3 Werst oberhalb seiner Mündung, befindet sich ein Kurgan [...], von dessen Steinen einer den Namen *Aalep-tas* führt.” Aspelin 1901: 24. (TS)

2971 “Mäschkoff”, Meškov (Мешков/МѢШКОВЪ), was Castrén’s escort in South Siberia. See p. 1335.

2972 The continuation of this text has not been found. See also p. 1303.

2973 Drawing with text, KK Coll. 539:20 p. 10. It has been previously published as Aspelin 1901: Fig. 21,2, erroneously combining the two pictures of this stone and a third depicting the Ulug Xurtujax Tas.

- 2974 *grafvarnes [...] höjd* || den olika höjden
 2975 Changes to the footnote:
     Ryssar || *Ryssarne*
     skilja || *skild[e]*
     See commentary on the classification of the graves in Castrén 2017: 90–91.
 2976 *låga [...] gamla* || en låg kurgan är ganska gammal
 2977 *de* || *den*
 2978 *höga* || en hög
 2979 *Begge* || *Den* <-->
 2980 *ofta* || fö[r]delade]
 2981 *hörnstenar*, || hörnstenar o. s. v.
 2982 *graf-/stenar*

❖ 178 ❖ *Kurganer:*

Man har wid beskrifningen af kurganerna fäst at en stor wigt wid deras höjd öfver jordytan, och m[ån]ga förf[attare] hafva varit af den mening, att grafvarnes²⁹⁷⁴ olika höjd antyder icke allena så olika åldrar, utan äfven olika folkslags olika begrafnings-sätt.^{lix} 2975 Enligt de af mig anställda undersökningar äger höjden alls ingen ethnographisk wigt. Oftare inträffar wäl, att låga²⁹⁷⁶ kurganer äro ganska gamla, men i constructionen skilja de²⁹⁷⁷ sig alldeles icke från höga²⁹⁷⁸ ❖ majaker. Begge²⁹⁷⁹ äro wanl[igtwis] omgifna af en schiffer-vägg, ofta²⁹⁸⁰ fördelade i afdelningar, dels med, dels utan hörnstenar,²⁹⁸¹ hafva s[am]ma riktning o. s. v. I öfrigt att närmare utreda arten af de låga kurganerna, företog jag till undersökningar, twenne vid gamla Sagsiska domen befintliga kurganer, hvilka alldeles icke höjde sig öfver jordytan och begge voro i saknad af grafstenar²⁹⁸², men omgifna af en låg vägg. Se här en kort rel[ation] om d[e]-r[a]s besk[affenhet].

❖ 179

---

lix. Äfven *Ryssar* och *Tatarer* skilja emellan *кураны* l. *могилы* och *маяки*, såsom man benämner alla höga kummel.

180 № 4

L[än]gd²⁹⁸³: 2 sash[en] + 1 arsh[in] + 4 tum
Bredd: 1 sash[en] + 1½ arsh[in].

Grafven bestod af tvenne afdelningar: den ena: 1 sash[en] + 1 arsh[in] + 4 tum den andra jemt en sash[en].

– De begge afdeln[ing]arna skiljdes från h[var-
an]dra genom en låg schiffer-vägg, och hela grafven omgafs dessutom af den dylik vägg.

– Grafven war redan att dömma af utseende m[yc]ket gammal, stenarna mossbelupna och inskjunkna. Wid gräfningen befanns jorden öfverst wara så fast, att den med möda löshöggs. Under den öfversta jordskorpan befanns marken bestå af knappersten (enl[igt] jordmonens allm[änna] natur). Inga lösa stenar funnos i grafven. I den mindre afdelningen uppgräfdes på 6 tums djup ett fårben och n[å]g[ot] djupare m[yc]k[e]t ruttna m[enni]sko-ben. Intet vidare kunde upptäckas, ehuru jag lät gräfva ända till 1½ arshins djup.

181

– I den större afdeln[ingen] befanns i södra ändan en ofullständig stenkista af schiffer-skifvor. I d[en]na kista anträffade på 14 tums djup nedanom jordytan (6 tum i kistan) m[yc]k[e]t ruttna m[enni]sko-ben och bland dem ett fårkäkben. Fyra²⁹⁸⁴ tum fann jag ett ofullständigt barn-cranium och andra barn-ben. För resten upptäcktes²⁹⁸⁵ i större afd[elningen] endast benskärfvor.²⁹⁸⁶

2983 *Lgd*: || D[en]na kurgan war anmärkningsvärd d[eri]g[enom], att dess långsida befann sig i n[ord]v[est] och s[yd]o[st], då

2984 *Fyra* || 1. D || 2. Två

2985 *upptäcktes* || blot[tades]

2986 Because Castrén does not mention any stone stelae on the kurgan, it may have been of earlier date than most of the other mounds excavated by him, i.e. of the Karasuk Culture ca. 1500–800 BCE. Grjasnow 1970: 128–130; Mallory 1997b. (TS)

- 2987 Changes to the footnote:
mellanväggar || *sido[wäg-
gar]*
upprättstående || *sten*
On the dating of the kurgan,
see previous page.
2988 *jord-/ytan*

182 № 5

Liksom den föreg[ående] jemn med marken –
inga hörnstenar, insjunkna schiffer-väggar utan
mellan-wägg, men med en stor sten som höjde
sig upp ifrån grafven.^{lx} 2987 Grafven utgjorde i
det närmaste en kvadrat; den var:

3 sash[en] + 1 arsh[in] + 2 tum l[ån]g.

3 sas[hen] + 1 arsh[in] bred

– kurganen var starkt jordbewuxen och m[yc]-
k[e]t gammal.

– I södra hörnet upptäcktes en af smärre stenar
formad stenkišta:

1 arsh[in] + 8 tum lång

10 tum bred.

183

På 12 tums djup nedanom jordytan²⁹⁸⁸ wisade
sig fragm[ent] af ett stort m[enni]sko-lårben,
som låg under kiştan. På norra sidan af graf-
ven wisade sig ruttet träd och ruttna benskiſvor.
I midten ett stort stenröse, och mellan stenarna
en m[yc]k[en]het små benstycken af m[enni]skor
och får, äfvensom ruttet träd

– *Humus* wisade sig redan på 8–12 tums djup,
men benst[ycken] uppgräfdes ännu på n[å]g[ot]
mera än en arshins djup.

– Ehuru jag lät gräfva 1 arsh[in] 10 tum, fanns
dock intet vä[s]endtligt i denna graf.

– Grafven hade påtagl[igen] insjunkit.

---

lx. I allm[änhet] gäller den anm[ärknin]g, att der mel-
lanväggar saknas, der finnes åtm[instone] n[å]g[ot]
större upprättstående sten i grafven.

2989 *gamla* || urspr[ungliga]2990 *ofta* || anm[ärkt]2991 *är* || för❖ 184 ❖ *Allm[änna] anmärkningar*

Både Katsch[inska] och Sagaiska Tat[arer] begrafva ofta sina döda på gamla kurganer, i s[ynner]het der bergen äro afsides belägna. (Dessa stammar begrafva annars ej sina lik på lågländta st[ällen]). Derföre är det troligt, att alla de lik som upptäckas på mindre än 1 arsh[in]s djup äro af Tat[arisk] urspr[ung], ty genuina lik träffas alldrig på ett mindre djup.

— Bland de gamla²⁹⁸⁹ liken har jag utom barn blott undantagswis funnit en enda i s[am]ma graf, utan vanligen två bredvid h[varan]dra. Här af kan man sluta, att man och hustru blifvit lagda tätt intill h[varan]dra. Grafven har naturligtvis blifvit öppnad, och h[äri]g[enom] förklaras orsaken, h[var]före ofta det ena liket är wida mera förruttnadt än det andra, samt h[var]före äfven delar af det ena liket ofta saknas. ❖ Kurganerna äro familje grafvar, och jag har ofta²⁹⁹⁰ gjort den anm[ärknin]g, att i grafvarna finnas lika m[ån]ga grafstenar, som der finnas större lik eller likpar: åtminstone är²⁹⁹¹ antalet af stenarna alldrig större än af lik. Dessa stenar äro skyddshelgon, och m[ån]ga bland dem hafva m[en]skl[ig] gestalt; antingen med groft markerade kropps delar (hufvud, axlar[]), eller äfven med ansigts-delar etc.

❖ 185

De döda begrafwos urspr[ungligen] i bredd; men då grafven blef för trång, utvidgades den g[enom] de vanliga mellanväggarna. Dessutom har man äfven begrafvit döda (i s[ynner]het barn) på andra lik, h[vil]ket besannas af trad[itionen] hos de Tomska Samoj[ederne]. Jag förmodar att det stora stenröset, som vanl[igtvis] träffas midt i grafven, uppkommit just d[eri]g[enom] att fl[ere] lik bl[ifvit] hopade öfver

- 2992 The section from here to the words *lungan näsan* is on a separate sheet (KK Coll. 539.26.22, *Varia* 1, p. 285–286) of ca. 18.5 x 22 cm, but seems to belong together with the travel notes from the spring of 1847. Cf. the following diary entry.
- 2993 *föda* || het[tande]
- 2994 *sittande* || 1. sitt[ande] || 2. stillan[de]
- 2995 *snabb* || fort
- 2996 Cf. the humoral pathology of Hippocrates and his followers in Europe, in which diseases were attributed to an imbalance between different body liquids, i.e. blood, mucus, yellow bile and black bile. Cartledge 1998: 314–315. (TS)
- 2997 *en lukt* || dålig

h[varan]dra. Märkas bör, att grafvarnas långsida gemenl[igen] är bel[ägen] n[ord]v[äst] och s[yd]o[st], dock ej utan undantag.

Enl[igt] trad[itionen] och gamla sagor hafva Tat[arene] tillförene begrafvit sina döda i trädtoppar.

❖ 285 ❖ *Het-sjukdom*²⁹⁹²

Feber förorsakas af 1. *gul wätska*, 2. af *blod*, af föda²⁹⁹³, hettande födoämnen sås[om] *salt*, <g---t>, *kött*, *vin*, *russin*, *hettande drycker*, hettande *safter*? 3. af människans uppförande, af strängt arbete efter långvarigt sittande²⁹⁹⁴, af sofvande under middagshettan, af springande, och af snabb²⁹⁹⁵ gång, af lyftande öfver krafter, af grävande å ett hårdt ställe, af spännande å en stark båge, af öfverdrifvet brottande[,] af fallande ifrån hästryggen, af tryckning (om pers[onen] blir tryckt), af slag med påkar eller sten.

– Att *feber* förorsakas af förkylning finnas ej omnämndt.

af *gul wätska*

af *badagan*, brun wätska, förorsakar brist på appetit.

af *röd wätska* eller blod.

af *svart wätska*²⁹⁹⁶

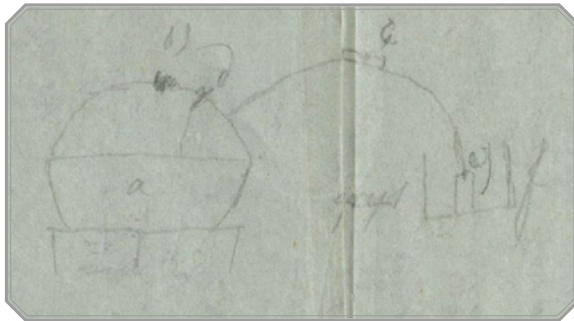
❖ 286 ❖ *Hoſta*

1. Af dålig, oren föda
2. Af en²⁹⁹⁷ lukt, förorsakad af en elak transpiration
3. af smitta

Hoſta i halsen

- lungan
- näsan

❖ 319 ❖ *Anrätt[ningen]*²⁹⁹⁸ Sedan gräddan blifvit aftagen, hålles mjölken i ett större kärl, der det surnar i tre dygn. Sedan <st[örta]s> den sura mjölken i en jerngryta med ett trädlock, som väl tilltäppes med lera. I detta lock finnes ett hål, hvare en ihålig trädbåge, hv[ari]g[enom] vinet rinner ur jerngrytan in annan jernfat.

- a) gryta
- b) ett litet hål, som öppnas, då mjölken kokas alltför häftigt
- c) ett hål, d[er]i g[enom] röret renas
- d) locket består af 2 delar
- e) röret tilltäppes väl öfver i d[en]na anl.
- f) en²⁹⁹⁹ så fylld med vatten

❖ 320 ❖ af den återst[ående] mjölken göres ost.

2998 The text from here until *härstrol. från Kirgiser* is preserved separately from the other field notes as KK Coll. 539.26.22 (Varia 1.22) p. 319–330, consisting of four sheets of 13 x 20.5 cm and two sheets of 12.5 x 21.5 cm. The dates connect these notes here.

2999 *en så* || ett stort fat

3000 The Zzyx Mountains are on the right bank of the River Abakan, opposite the village of Ujbat, at N53°30' E91°13'. To Castrén, they were, of course, on the left side when he was travelling towards the south-west. (TS)

Tubinska familjer.

Nonaktajeff – kirgiser

Inkiz'akoff, – kirg.

Ars'anoff, af kartinska släkten

Tscharkoff, infödda Tubiner

Ajeschin, kirgis.

Atkinin, infödda Tubiner.

Bortjugaroff, inf. Tubiner

Tjabinoff, id.

1. *Tubintserna voro staro<dh>iler*, af s[am]ma stam med kojbaler
2. Andra fam[iljer] härst[amma] från Tomska Samoj[eder]
3. Ännu andra äro kirgiser.

---

d. 13 Maj [g. st.?, 1847]

Steppen jemn – Höjder. *Sašsar* å högra sidan och *Isyk* å den venstra³⁰⁰⁰ – på andra sidan om Abakan –

– öfverfor fl[oden] *Uibat*, – en liten bäck.

– Omkring Karting tält ett gärde – vanl[igtvis] intet – orenlighet –

❖ 321

– Stora stënar så väl kring kurg[anerna], som enstaka stående – än tornlika, än fyrkan❖tiga – *Kurgan[er] Tat[ariska] Oba*.

– Somliga stënar vid kurg[anerne] hafva utseendet af m[enni]skor –

– Ifrån Uibat framåt stiger man oförmärkt på en höjd.

– En tjock solrök – föranledd af fuktigheten säges årligen uppk[omma], då göken galar –

– Obs. *Blir*, Tat. *Buler R[yska] bydemø* – F[inska] *ole*

På vägen ifrån *U[i]bat* till *Kamištá* kommer man att öfverfara *Yy-tag*³⁰⁰¹, hvarwid *Aksar* blifver på högra hand

– När man öfverfarit *Yy-tag* mötes en stor bergssträckning *Sbir*³⁰⁰², hv[a]raf en gren k[al]-l[a]s *Sar*. Äfven på andra sidan om Abakan ser man ansenl[iga] berg, som tillhöra *Beja*-floden

Kamis'ta upptager i sig 3 små floder m[e]d namnet *Sbir*

❖ 322 ❖ Wid afresan från *Kartin* råkade jag vid *Uibat* ut för en syndaflod, som qvarhöll mig på stället större delen af dagen. Mot aftonen hamnade jag i en så k[al]l[a]d *зимникъ*, der jag såg n[å]gra stugor och 3 fähus rundtomkring. Fären förstörde min nattro, ty der 500 får är församlade, der är ett bråkande, som pröfvar de bästa örhinnor.

– Den Tatar[iska] långsamheten – en följd af herdalifvet –

Lättja

Slapphet, till en del förorsakad af *airán*

– Omkring vinterst[ällen] herrskar m[yc]ken osnygghet –

Männerna klädda dels i Ryska skjortor, dels i varma fårskinnspälsar. Qvinnorna, liks[om] de Oštj[akiska], i långa linnen, eller pälsar, med skrynklor i knäveckan –

❖ 323 ❖ – En oändl[ig] m[än]gd hårflåtor, som hänga på h[var]dera kinden.

3001 *Yy-tag* || *Ytak*

Ujtag (Ru)/*Öö tar* is a holy mountain on the River Abakan at N53°20'0" E90°49'22". (TS)

3002 *Sbir* || *Sir*

The mountains beginning from N53°18'27" E90°43'39" to the west. (TS)

- 3003 *klumpig* || oform[lig]
 3004 Obviously the same stone that Castrén described twice in his notebook, *Ulug Xurtujax Tas*. See p. 1283, 1291.
 3005 Castrén had begun to sketch a drawing of the form of the stone but did not complete it. It is not published here.

Sedan man öfverfarit *Yy-tag*, går vägen åter på en jemn stepp, längs den skogbevuxna stranden af Abakan – på v[enstra] sida. på högra handen åtföljes *Sar* – *Sar* upphör på denna sidan om *Askys*. På den motsatta ser man berget *Saroj*, hvars yttersta spets k[al]l[a]s *Tundjuk*.

Till Sagaiska domen anlände jag d. 14 Maj, rödjade här kurganer i tvenne dagar och afreste d. 16 Maj till gamla domen.

En jemn stepp – till höger *Saroj*, till venster *Kizil-kaja*. På steppen en skog af kurganer. Ej långt ifrån en uppröddjad kurgan står en *bolvan*, vid namn: *Yrä käng* (*бaбыука*) stenens höjd rel[at]ivt 1 sash[en] abs 2 $\frac{3}{4}$ arsh[in] Stenen är lutande, ❖ klumpig³⁰⁰³ och oformlig – med spetsig mössa plumpt bildadt uthugget ansigte, utan andra kroppsdelar. Äfven rygg. Mössa på hufvudet – Bilden n[å]g[o]t lutande. Munnen besmord med smör – helt nyligen –³⁰⁰⁴

I midten tjockare, wid roten smalare.³⁰⁰⁵

Ansigtet åt O (NO) – s[am]ma riktning som Abakan (по вѣтры) k[al]l[a]s ock *Kurtejaĥ*, *сa-ryxa* –

Wid roten smal – i midten tjock.

Inga qvinliga märken

– Mun, haka och näsa nedflottade

– Ansigtet ordentl[igt] uthugget ur <-----> ej inprickade (Upphöjdt arb[ete])

Bredvid s[am]ma graf stå en schiffer-sten 1
sash[en] 4 t[um] hög, 1 arsh[in] 6 tum bred

- ❖ 325 ❖ – Wid g[am]la Sag[ajska] domen en sten med
qvinnobild k[al]l[a]d *kas*³⁰⁰⁶ (кѡс), flicka. Den-
na sten har stått midt på en kurgan k[al]l[a]d
kѡs-közä, flick-kurgan. Nu är den bortgrafven –
– Förest[äller] en qvinna med 5 hårflåtor ansig-
tet och skulldrorna äro tydligt utmärkta – Näsa,
panna, haka upphöjda
L[än]gd 2 arsh – 2 tum –
Bredd 1 ars + 1 tum på bredaſte ſt[ället]
– Båda ändorna rundade.
– Smalnar mot kanterna, tjockast i midten
– En flat skifva, slät huggen –
– Hårflåtorna sänka sig ned på skulldrorna –
Håret är ej benadt utan flåtorna gå i vågor öfver
hjessan den ena öfver den andra³⁰⁰⁷

- ❖ 326 ❖ I³⁰⁰⁸ ändan af en ann[an] närbelägen kurgan
ſtod en nu nedgrafven ſten k[al]l[a]d. *Aalep-Tas*
(hjelte-sten)
Stenen 4 arsh[in] + 3 t[um] lång
1 arsh[in] – 1 t[um] bred
4 tum tjock
– Ett ansigte på den smala rundade kanten –
upphöjdt – i grofva konturer³⁰⁰⁹

Isja³⁰¹⁰ utf[aller] i Abakan wid g[am]la domen,
<uppſtiger> par verſt ofvanföre Tjoja

3006 Castrén wrote the letter *bi*
above *a*.

3007 Castrén has described the same
stone in his notebook. See
above.

3008 I || På

3009 See also p. 1293.

3010 The Es'.

3011 Cf. Castrén's departure date from Uty on p. 1316.

3012 Sic.

3013 Probably the River Tašeba, running into the River Abakan immediately downstream from the present-day city of Abakan. (TS)

3014 *runda* || med

3015 *upphöjdt* || spets[igt]

❖ 327 ❖

d. 10 Maj [n. st.]³⁰¹¹

– Protoker utan ända – en skärgård af låga björk- vide, poppelbewuxna holmar – Tillflykt för banditer

– Göken galnade, fåglasång

– kullar – maidasch berget

– Branta klippor af schiffer – björkar under klipporna tätt invid vattenranden –

– Tatar-båtar i m[än]gd, som furo³⁰¹² till Jelle<--->.

– Löfven nyss utspruckna –

– 10 verst från staden är mynningen af Abakan –

---

12 Maj [n. st.]

[–] Steppen jemn som ett golf. Begränsad å ena sidan af Abakan, å den andra af <Tase>ba³⁰¹³ – Wid h[var]d[e]ra floden åtföljes stranden af en bergssträckning –

– Ulus wid ulus – hvarje af 4–10 tält – af näfver och voilok, 1 af h[var]dera. Soml[iga] koniska andra pyramidformiga Inredning –

– Betande tabuner, kor, får, getter

– Herdar –

Steppen öfversvämmad af watten –

❖ 328 ❖

– Tälten äro 2 <st.> a) koniska = Samoj[ediska] och Lappska – Dessa sakna väggar – omkring n[å]gra stänger breder voilok eller näfver

b) runda³⁰¹⁴ med uppräta väggar och ett upphöjdt³⁰¹⁵ tak.

– Gles skog wid stränd[erna] af Abak[an]
 – Steppen öfversvämmad –
 – Vägen leder öfver en stepp, på hvars yta man sällan finner n[å]g[o]n annan upphöjning än åldriga grafkummel. Den torra steppen fuktig här och der af mäandror, som utlöpa från Abakan och efter m[ån]ga <---->liga <foro> på steppen.

På³⁰¹⁶ högra sidan om sig ser man de *Bidjinska* bergen (Tat[ariska] Bidji taglar), h[vil]ka åtfölja³⁰¹⁷ fl[oden] *Uibat*, som faller i *Abakan*. Bland de Bidjinska reser³⁰¹⁸ sig en hög klippa *Azer Tag* wid floden Bidja³⁰¹⁹. Med d[en]na klippa sluta de Bidjinska bergen. Gent emot mynningen af *Uibat*³⁰²⁰ reser³⁰²¹ sig på andra sidan om Abakan en³⁰²² hög klippa *Isik*³⁰²³.

✕ (Både höger och venster ser man ansenliga höjd-sträckningar. Glesa björkar synas här och der wid Abakan.). Uluser öfverallt – Steppen full af kreatur³⁰²⁴

✕ På högra sidan ser man höjdsträckningar af h[vil]ka soml[iga] tillhöra Jenis[ej], andra (de Bidjinska) *Uibat*. De Bidjinska bergen sluta med *Azer-Tag*.

På venstra sidan ser man på andra sidan om Abakan lägre höjder, samt en hög bergsknut – *Isik* Från³⁰²⁵ de Bidjinska bergen följer *Sachsar*³⁰²⁶ (Saksar) wid fl[oden] *Kamis'tá*.³⁰²⁷

3016 På högra sidan [...] || 1. Både höger och venster om sig ser man större och smärre höjder – de på v[enstra] sidan k[al]l[a]s *Bidjinska*, på högra de *Abakan-ska* || 2. Bland || 3. På högra sidan resa sig de *Bidjinska* bergen, ~~se[m]~~ bland h[vil]ka || 4. Venster om sig ser man på andra sidan om Abakan ~~de~~ en annan höjdsträckning.

3017 åtfölja || komma

3018 reser sig || ser man

3019 Probably the River Beže flowing into the River Abakan from the left 413 km from the mouth of the latter. (TS)

3020 *Uibat* || Abakan

3021 reser sig || ser

3022 en hög klippa || bland be

3023 See above.

3024 See the next sequence marked with ✕. Castrén meant it either to replace this one or for these two to be joined.

3025 Från || Ifrån

3026 *Sachsar* || de

3027 *Kamis'tá*. || ~ Detta

3028 Sic.

3029 *famljer* || m[edlemmar]*Jurt*

3-4 fam[nar] i diameter. Gent emot dörren en voiloks-divan. Å ömse sidor hyllor, fullradade å högra sidan med kärl, å venstra med kišta på kišta – i midten eldstad på golfvet –

Obs. Om vintern bo somliga i stugor –

– Om vintern bo m[ån]ga Tat[arer] i tält af voilok, om sommaren i näfvertält –

På högra sidan 1°) Jenis. höjder, 2°) Bidjinska
3) *Sachsar*.

❖ 330 ❖ *Tubintser*

Trad[itionen] förmäler, att en Samoj[ed] bakom Tomsk vid namn *Baján* blef köpt för en kamel af en Krasnoj[arskisk] köpmän³⁰²⁸. Afkoml[ingarna] af d[en]na Bajan hafva med de Katsch[inska] Tat[arerne] inflyttat ifr[ån] Katscha. De kalla sig nu *Kartin*. Alla öfriga fam[i]ljer³⁰²⁹ af den Tub[inska] ulusen äro infödingar och utgöra sås[om] det synes, en bl[a]nd[nin]g af Samoj[eder] och Kirgiser.

NB. *Alla Katsch[inska] Tat[arer]* med undantag af n[å]gra *Tubintser* härst[amma] från Katscha. it! it!

– Wid pass 10 familjer bland de Tubinska Tat[arerne] bära namnet Kirgis och härst[amma] trol[igen] från Kirgiser

❖ 187 ❖ Minusinska³⁰³⁰ kretsen

№ 3

❖ 189 ❖ *Kojbal-šteppen*

Belägen på högra sidan om Abakan, emellan Taba och Jenisej. De utgöra 7 ulusser:

1. Таражаковъ
2. Больше-Баикатовскій
3. Мало-Баикатовскій
4. Кольскій
5. Абугачаевскій, fordom Кичимскій
6. Арши
7. Кандаковъ³⁰³¹

❖ 190 ❖ 1. *Таражаковъ*³⁰³² улусъ, Tat[ariska] *Taradžaĵtar* (Sing[ularis] *Taradžaĵ*) wid *Ut*, *Karatus* och *Abakan*. Denna ulus är en förening af tre³⁰³³ slägter, såsom:

Taradžaĵ, Pl[uralis] ĵtar)

a) <i>Ķang</i> Pl. Kangnar	}	hörde till en štam?
b) <i>Tjoda</i> Pl. Tjodalar		
c) <i>Mador</i> Pl. Madorlar		

Taradžaĵ är en g[emen]sam be[nämn]ing för alla tre slägter: *Ķang*, *Tjoda* och *Mador*.

De talade fordom alla Kištimiska språket.³⁰³⁴

❖ 191 ❖ 2. *Больше-Баикатовскій* Tat[ariska] *Ulug Bai* l. *Baigado* bo wid *Abakan*, vid *Ut* m. m.

3. *Мало-Баикатовскій* Tat. *Kitjig Bai* l. *Baigado*, wid *Salba*, som faller i *Tuba*³⁰³⁵.

3030 Continuing here from KK Coll. 539.32 p. 187.

3031 *Кандаковъ* || ~ ¶ Obs. Malo-Baikatowska och kandakow bo i Tesinska volosten vid Salba, som faller i *Tuba* och hafva jurt. Dessutom finnas några

3032 1. *Таражаковъ* || Matorer vid i Karatus. Deras Furste bor i *Osnatschennaja*

3033 *tre* || flera

3034 Castrén marked this sentence with an asterisk as if it were a footnote, but does not show where it belongs.

3035 The River Salba runs into the River Bolšaja Šuš', a tributary of the River Tuba, at N53°58'35" E92°19'43". (TS)

- 3036 *Ingara* || ~ (Engará)
 3037 *Engará* || *Ingara*
 3038 *Yrgen* || 1. ~ || 2. Örgen
 3039 *Yrgennär* || 1. ~ || 2. Örgennär
 3040 *Bögödji* || Kist
 3041 Castrén wrote Ö above the letter Y.
 3042 *Matoriskan* || ~ ¶ Kojbaliskan tillhörde företrädesvis de två släktena: stora och lilla *Baj*, släkten *Bögödji* och Örgan Örgen (*Yrgen*) o. s. v. ¶ (*K̄ang*, kaidêng, monne Ostjaker?) ¶ Kojbaliskan tillhörde släktena: 1. Stora och lilla *Bai*

4. *Кольскіѳ* Tat. *Köllär* Sing. *Köl*

Två slägter:

1. *Köl* 2. *Ingara*³⁰³⁶Wid *Abakan* bo *Köllär*; wid *Abakan* och *Tuba* bo *Engará*³⁰³⁷.5. *Абугацаевскіѳ* Tat. *Bögödji* bestå af två slägter:

◆ 192 ◆

a) *Yrgen*³⁰³⁸ Pl. *Yrgennär*³⁰³⁹b) *Bögödji*³⁰⁴⁰*Yrgen*³⁰⁴¹ är en kvarleva af *Kištım*, som talade ett skildt språk Monne = *Iir-gup*.*Bögödji* Sam[ojediska] *Manjandji* l. *Mugadji* Bo wid *Abakan* och *Jenisej*.6. *Аршѳ* Tat. *Aartji* Pl. *Aartjilar*. Består af två slägter:A. *Köjäk* Pl. *Köjäktär*B. *Aartji* Pl. [*Aartji*]larBo wid *Abakan* och *Jenisej*.7. *Кандаковскіѳ* Tat. *Kaidêng* PL. *Kaidengnar* (en slägt)

◆ 193 ◆

Bo wid *Katjulka*, som faller i *Tuba*.

Af den gamla kojbaliskan funnos urspr[ungligen] tre dial[ecten]:

1. Kojbaliskan.

2. Den Kolska l. Kištimska dial[ecten]

3. *Matoriskan*.³⁰⁴²

◆ 194 ◆

Obs.

Siirät de dödas andar Samoj[ediska] *Siirtje*

Samoj[ediska] ortsnamn. (Bejä, Ut)

Hjeltars namn i sagor äro Samoj[ediska].

Tältformen är till en del Samojedisk

- Samoj[ediska] ord
- Widkännas sig ej hafva varit Tatarer.

❖ 195 ❖ *Schamanväsende*

- Egen kostym
- Kring tältet sitta folk.
- Schamanen rör sig omkring, elden hvisslar, sjunger råmar, trummar, springer ut på gården, anmanar Aina, söker den under stolar och skrin, ser och talar med den.
- Man trollas blott om natten och fortfar d[er]-med hela natten igenom.
- Åskådarna intages af bäfvan vid Scham[anen]s³⁰⁴³ genomträngande hvisslingar, etc.
- Midt på mössan en³⁰⁴⁴ örnfjäder.
- Ansigtet är betäckt med mössan.
- Schamanen betalas för sin möda med en häst, ko, ett får, kläder, p[enin]gar mm.
- Schamanen anropar alldrig Kudaj, utan *Irle-Kan* och hans följe.³⁰⁴⁵

❖ 196 ❖ I och med försv[innandet] af Kojb[aliskan] har man förlorat det medium, som skulle förenat Samoj[ediskan] med Sojotiska.

❖ 197 ❖ Kojb[alerne] äro blandade med Ryssar och Katsch[inska] Tat[arer] och hafva förlorat all nationalitet. Somliga äro förryskade, andra tatari-serade.

3043 *Schams* || hans

3044 *en* || ett

3045 *följe*. || ~ ¶ Af Kojbalskan funnos 3 dial[ecter] ¶ 1.) Den *Kistimska* – Kolska ¶ 2) Den *Kojbaliska* ¶ 3) Den *Matoriska*

3046 *Surás* || Ba3047 Castrén wrote the letter *e*
above the *a*.❖ 198 ❖ *Kojbaliska namn**Manliga**Ugadjaĥ**Surán**Sulgán**Ķudai* (Gud)*Ķadai**Boĥpái**Axtagás**Mudaraĥ* (✕)*Mырza**Ķaptji**Ķazá**Körbás**Tarán*❖ 199 ❖ *Bajin* (Ba'in)*Piikán**Köbädjek**Ķunaj**Stoika**Soidan**Surás*³⁰⁴⁶*Typtiidjäk**Sodan**Burunáĥ**Samsaár**Teeräk**Solbán**Artjan**Baartji**Sabán*❖ 200 ❖ *Tee'redjään**Argadjang**Botjĥa* (R[yska] бочка)*Minis**Äplä.**Ķaazangdai**Katiján**Bagaldáj**Ygydjäng**Porutjik* (R. поручикъ)*Oogolaĥ**Ķadong**Baitaĥ**Körbä**Tootpék*❖ 201 ❖ *Mynytyjäk**Ķызан**Utupaĥ**Ķurguldaj**Tjeekej**Kaazan* (kittel)*Angnap**Satjaĥ* (✕)*Arga* (rygg)*Našta**Sыran**Suran**Ezergä**Tjarpaĥ**Ķuibaĥ*³⁰⁴⁷*Kydydän*❖ 202 ❖ *Aasên**Borbas**Sodang**Tolgaĥ**Tänitjä*✓ *Baga**Bartjaĥ**Ķoopan**Aptjagás**Motjan*

Mato
Karól
Naadjaga
Padas
Oogarai
 ✓ *Oika*

☞ 203 ☞

✓✓ *Karagai*
Tjukulaĵ
Köbän
Surak
 ✓ *Maitá*
Maimei
Kymysteĵ
Taartjek
Tordaj
Tjabal
Kardjenaĵ
Adaj (hund)
Kooĵ
Matkädjek
Baadjaĵ

☞ 204 ☞

Ailas
Maĵong
Tjelgajaĵ
 (кататся).
 Qvinnonamn
Kooĵpaj.
Kyskädjäk (möss)
Örkä
Tjelganas
 Qvinnonamn
Myköödjak
 Qv[inno]n[amn]

☞ 207 ☞

Qvinnonamn

Tjuruĵ
Teerebai

Tynööng
Algajaĵ Qv[inno]namn
Teerbaj Qv[inno]namn
*Torlong*³⁰⁴⁸
Selbäng
Kitjidjäng
 Qv[inno]namn.

☞ 205 ☞

Baladjaĵ
Artjemaĵ
Soskadjak
Sööräk Qv[inno]namn.
Madjogo
Agaja
Tirtjään
Tjoornaj
Kara (svart, natt)
 Qvinnonamn.
 ✓ *Tepenäs* (Sam[o-
 jediska] Tebo)

☞ 206 ☞

Apanás.
Typtis
Ailaĵa
Pedrän
Askêr
Tjoornaj
Aaraštaj
Pidä
Köten (štuss)
 Qv[inno]namn.
Öön
Kitjan
Bultaĵ

Kara v. s.
Tada

- 3049 *äfven* || blan[d]
 3050 *innehåll* || ~, som var af följ[an-
 de] beskaffenhet
 3051 *den* || sin
 3052 *Dg.* || G[enom]
 3053 *äro* || alltid
 3054 *uppresta* || uppförda

☞ 209 ☞ *Kurganer* (på Kojbal-steppen)

Längs floden af *Beja* ser man stora grupper af kurganer, kringströdda (i s[yinner]het) wid den lågländta venstra stranden af floden. Bland antalet af dem finnes några som äro stenbetäckta och sannolikt af Kojbal[isk] härkomst, hvilket äfven³⁰⁴⁹ bewisas deraf, att Kojbalerna ännu i dag begrafva sina döda wid s[am]ma ställe. Att emellertid äfven de stenbelagda kurganerna äro ganska gamla, bevisa de kolossala kurgan-stenarna, som stå omkring grafvarna. Ännu mera bewisas detta af sjelfva grafvarnes innehåll³⁰⁵⁰.

☞ 210 ☞ De gamla grafvarna skiljas ifrån de sentida:

1. Genom den³⁰⁵¹ större yta, som de upptaga.
2. Genom sin mera fyrkantiga form.
3. Genom kurganstenar, h[vil]ka likväl kunna saknas.
4. D[eri]g[enom]³⁰⁵² att de äro³⁰⁵³ jemnhöga med jorden.

— Bland de wid stengrafvarne uppresta³⁰⁵⁴ kurgan-stenar war en m[yc]k[e]t hög, af en sällsam form, och i s[yinner]het d[eri]g[enom] anmärkningsvärd, att den på <-----> tre sidor war full med inhuggna smärre gröpper. Den ifrån grafven afvända sidan var alldeles slät.

— De flesta grafv[arna] voro redan upprödjade

☞ 211 ☞ *Stengrafven № 63*⁰⁵⁵

Denna graf låg i en fortsättning med en annan reda uppgräfvén, hvarifrån den urspr[ungligen] tycktes varit skilld genom en stenvägg. I sitt närw[arande] skick war grafven omkr[ing] 2 sashen i kvadrat, jemnhög med den omliggande marken och betäckt med ett stort antal större och smärre stenar. Wid grafven funnos 2 kurganstenar; stående gentemot h[varan]dra.³⁰⁵⁶

— Emellan³⁰⁵⁷ stenarna upptäcktes på endast 4 tums djup ett cranium af sentida urspr[ung], ehuru m[yc]k[e]t medtaget.

☞ 212 ☞ [–] Stenröset sträckte sig på ½ arsh[ins] djup, och bland stenarna i *midten af grafven* visade sig m[yc]ken kol

— På 10 tums djup mötte humus

— På 1 arsh[in] + 4 tum wisade sig en myckenhet ruttet träd på sidorna af grafven. (I midten intet utom kål.?)

[–] Inga ben kunde upptäckas i d[en]na graf.

Obs. Det är troligt, att här tillföre funnits en Tschudgraf, h[vil]ken blifvit uppröjd af h[var] efter kojbal[alerne] begrafvit sina döda på s[am]ma st[älle] – Kurganstenarna tala för d[en]na m[en]ing, ty sådana träffas ej wid wanliga Kojbal-grafvar.³⁰⁵⁸

3055 These graves (No. 6–8) can probably be dated to the Turkic period of the 6th–8th centuries CE. The kurgans of that period are mostly round with a diameter of 4–12 m and height from 20 to 60 cm, covered with stones and sometimes containing quadrangular inner constructions of shale slabs. The exact dating of the Turkic burials is difficult, in cases due to absence of grave goods, in the other ones to the long period of use of the artefact types found in the graves. *Курганов 2005: 14–18, 138–141, 168, 180–181.* (TS)

3056 *hdra.* || ~ Under det öfver

In his letter to Sjögren, 5/17 Aug. 1847, Castrén writes that while visiting the Soyots he became certain that the kurgan stones were statues of ancient gods. According to him, the Soyots still knelt before them and the grave mounds. See the volume of letters in this series. (TS)

3057 *Emellan* || A

3058 Castrén added these interpretations afterwards.

- 3059 hörn-/stenar
 3060 *sorgfälligt* || noga
 3061 *nya* || Kojb[aliska]
 3062 *Abakan.* || ~ ¶ *Kurganen № 8*

❖²¹³ ❖ Stengr[af] № 7

5 arsh[in] lång, 2½ arsh[in] bred, jemhög med marken. Inga hörnstenar³⁰⁵⁹. Grafstenarna nästan helt och hållet jordbewuxna. Straxt under jordytan en stor m[yc]k[en]het småsten. Derunder på 6 tums djup flat, stor häll, och under hällen en kista n[å]g[o]t rubbad genom tyngden af det stora locket.

— På 9 tums djup humus.

— 1 arsh[in] + 6 tum upptäcktes midt under den stora hällen ben af 5 får, men intet enda m[enni]skoben kunde upptäckas, ehuru grafven sorgfälligt³⁰⁶⁰ under❖söktes i alla dimensioner. Det är möjligt att de 5 fåren blifvit offrade åt den närbelägna kurgan-stenen med groparna.

❖²¹⁴

Obs I. Fårbenen voro ganska gamla

II. Inga hörnstenar i gr[af] N. 7. n[å]g[o]t oval och lik de nya³⁰⁶¹ grafvarna. alldeles af s[am]ma besk[affenhet] som graf 1-4 vid katsch[inska] domen.

Obs III. Riktningen af begge grafvarna i n[ord]-v[est] och s[yd]o[st] eller въ верхъ och въ низъ efter loppet af Abakan.³⁰⁶²

- ❖²¹⁵ ❖ Bredvid stengr[afvar] 7 och 8 funnos en m[yc]k[en]het helt unga, n[å]gra blott 1 weckas gamla Kojbal-grafvar. Jag ärnade låta uppkaða en och kom jemt till en trädkiða, då Kojbal[erne] gjorde motstånd och åter betäckte grafven. <nb>, sedan de funnit att trädkiðan var helt ny.

216 *Kurganen № 8*

Enstaka wid floden Beja, af s[am]ma slag sås[om] kurg[anerne] 1–5 d. ä. med jord betäckt. Längden: 4 saschen + 9 tum, bredden: 3 sashen + 2 arsh[in]. Höjden war på norra sidan 10 tum men den södra n[å]g[ot] insjunken. Riktningen i n[ord]v[äst] och s[yd]o[st] (въ верхъ och внизъ i förhållande till Abakan[]). Formen:

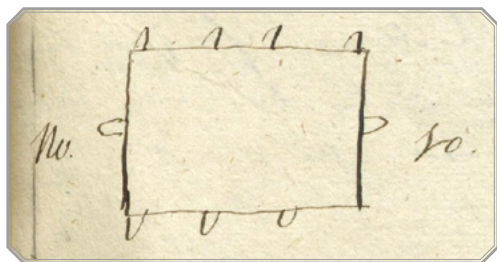
10 tum

217

Grafven war omgifven med en insjunken schiffervägg och försedd med 9 kurganstenar³⁰⁶³ på följ[ande] vis

nv.

so.

Det öfversta jordlagret war 4 tum djupt. Derunder på n[ord]v[ästliga] sidan stora schifferstenar. Derunder m[yc]k[e]t ruttnad m[enni]skoben Humus på 12 tums djup. Mycket ruttet träd. Deribland m[enni]skoben³⁰⁶⁴ och på 1½ arsh[in] ett cranium, som var rubbadt och låg med hjessan emot jorden på grafvens östra sida.

3063 kurgan-/stenar

3064 ben || ~, men intet cranium

- 3065 *med* || b[en]
 3066 *fragmenter* || intet
 3067 *skelett* || cranium
 3068 *midt* || alldeles
 3069 Most probably of the Tagar
 Culture period. (TS)
 3070 *tandverk*, || tandverk och
 3071 Beja is situated at N53°3'5"
 E90°55'16". (TS)

❖ 218

– På s[yd]o[stliga] sidan under jordlagret ett ofantligt schifferblock, som med möda upplyftades. Under hållet ruttet träd med³⁰⁶⁵ ben i hopen, men fragmenter³⁰⁶⁶ af ett cranium. På 1½ arsh[ins] djup den västra sidan träffades ett skelett³⁰⁶⁷ på ett djup af 1. arsh[in] + 11 tum midt³⁰⁶⁸ under det förra skelettet, men med cranium på västra sidan. Cranium låg på sitt öra med ögonen åt o[st]. Utan tvifvel hade vid begrafningen af detta lik det andra blifvit rubbadt. ❖ I midten af grafven träffades ett stort röse, under röset ruttet träd, hästben, fragmenter af två m[enni]sko-ben men intet cranium. på 2 arshins djup ifrån spetsen af kumlet³⁰⁶⁹

❖ 219 ❖ Upplysningar om *Sojoterna*

– En rik Sojot äger:

1. *tabuner* 2. *renar* 3. *kor* 4. *får* 5. *getter*.

Hvarje djurslag har sin egen vaktare herde, men med renarna wistas man mest i skogen och fångar villbråd.

– De bo i tält af näfver och voilok.

❖ 221 ❖

D. 28 Maj/9 Junii

afreste från *Ut* i regn och blåst, med tandverk,³⁰⁷⁰ snufva och hufvudverk – krämpor ådragna vid kurgan-gräfning på en kalt och regning väg.

– Efter 7 versts färd anlände till byn *Beja* (Sam[ojediska] *Be*, rutton)³⁰⁷¹. Floden *Beja* flyter g[enom] byn och omgifves af höjder, på h[vil]-kas spetsar man ser kurganstenar.

– I byn fanns en kyrka.

— Många bland dess innewånare voro осѣдлые, tillhör Katschinska Tatarer.

— omkring byn funnos många tält

— Landet rundt omkring stepp.

— Vid floden vide och poppel, på höjderna n[å]-g[o]t сосна.

222 — Ifrån *Beja* till *Kal*³⁰⁷² – en ödslig, i regnväder högst otreflig stepp. Inga jurt, icke ens kurganer, blott en by af deporterade vid namn *Sobinsk*³⁰⁷³.

— *Kal*, en liten bergsomgifven by wid floden *Kaly* – Här <kunde> jag ej se omkring mig, emedan wärdinnan tog all min tid i anspråk. Hon hade hört om min ankomst, men igenkände mig ej i mitt usla equipage och kunde ej nog ursäktas sig, för det hon ej hastat mig till möte på gården. Hon hade beredt för mig färskt bröd, beströdt med socker, och piroger. Hon undfängade mig med the och fordrade, att jag ovilkorligen skulle göra slut på hennes tre sockerbitar. Denna pretension uttalade hon först sedan jag druckit 3 stakaner på en bit, och följdén war att jag nolens volens måste dricka ännu 3 stakaner dertill.

223 — [–] 9 verst ifrån *kal* byn *Osnatschennaja*³⁰⁷⁴. Här kunde <-----lantor finna> en <-----> klippa, för att störta sig ned i den bißtra floden. Byn består till hälften af bönder, till hälften af Tatarer (i jurt och stugor). Byn är³⁰⁷⁵ den yttersta wid *Jenisej*. Floden är här å ömse sidor omgifven af höga berg och högt öfver dem *resa*³⁰⁷⁶ sig de *Sajanska bergen*. 40–50 verst från *Osnatsch[ennaja]* synes *Brus* med sina fem toppar.

3072 *Kaly*, situated at N53°4'42" E91°17'14". (TS)

3073 South-east of Lake Sabin-Xol' at N53°5'23" E91°10'47". (TS)

3074 *Osnatschennaja* || ~, som

3075 är || ~ belägen

3076 *resa* || war

- 3077 Castrén does not list all tributaries of the Enisej but only a selection of them.
- 3078 *uppför* || *utför*
- 3079 The River Uj discharges into the Enisej 3,027 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3080 The River Sojotka runs into the Enisej 3,038 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3081 The River Džoj, running into the Enisej 3,056 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3082 The River Kantegir/Xanter/Kantejgir/Xan-Ten-Gir discharging into the Enisej 3,061 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3083 Probably the River Bol'saja Medjanka 3,072 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3084 The River Golovan' running into the Enisej 3,082 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3085 The Paškina or Bol'saja Paškina 3,112 km from the mouth of Enisej. (TS)
- 3086 The River Talovka discharges into the Enisej 3,129 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3087 The River Golaja or Malaja Golaja runs into the Enisej 3,149 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3088 Another River Talovka 3,190 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3089 The River Golubaja 3,026 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3090 The River Sizaja 3,023 km from the mouth of the Enisej. Castrén thus listed these two rivers in reverse order. (TS)
- 3091 Castrén wrote an *x* above the letter *g*.
- 3092 The River Soboleva or Sobolinaja 3,037 km from the mouth of the Enisej. (TS)

*Bifloder till Jenisej ofvanom Osnatschennaja.*³⁰⁷⁷

1. *från venstra sidan* (uppför³⁰⁷⁸ floden.

- ✓✓ 1. *Uj. Tat[ariska] Yy* (10 verst ofvanom Osnatschennaja)³⁰⁷⁹
2. *Sojotka*³⁰⁸⁰
- ✓✓ 3. *Djoj*³⁰⁸¹
4. *Kantigir*³⁰⁸²
5. *Татарская (Kara sug)*³⁰⁸³
6. *Голованя Айкан sug*³⁰⁸⁴
7. *Пашкина (Söibä sug)*³⁰⁸⁵
8. *Таловка (Kyzil taldek sug)*³⁰⁸⁶
- ✠ 224 ✠ 9. *Голая (Golaja Tat. Tas-sug)*³⁰⁸⁷
10. *Таловка о. smärre floder*³⁰⁸⁸

2. *Ifr. högra sidan* (uppför floden[])

1. *Галуба (Tat. Djexse)*³⁰⁸⁹
2. *Siza (it[em])*³⁰⁹⁰
3. *Тебеика (Tebeg)*³⁰⁹¹
4. *Soboljewa (Kara gailak sug)*³⁰⁹²
5. *Пойлова (it.)*³⁰⁹³
6. *Сосновка (Kara gailak sug)*³⁰⁹⁴
7. *Abaldyr*³⁰⁹⁵
8. *Березёва*³⁰⁹⁶
9. *Сосновка*³⁰⁹⁷
10. *Керенцугъ (Kelbä sug)*³⁰⁹⁸
11. *Kazer sug (it)*³⁰⁹⁹
12. *Tjepset (Tepset) Djepset*³¹⁰⁰
13. *Us it.*³¹⁰¹

225 *Nedanom Osnatschennaja*

1. På högra sidan

1. 2. S'unera³¹⁰²
3. S'us'
4. Oja (upprinner ur en sjö *Oibaz'e*, ej långt fr[ån] Irgak-taskyl³¹⁰³)
5. Koja³¹⁰⁴
6. Лугатская³¹⁰⁵
7. Tubá

2. Venstra sidan

1. Abakan

Låg öfver natten i Osnatschennaja och fortsatte följande dagen min resa utmed Jenisej i en båt, som [war]³¹⁰⁶ gjord af ett enda poppel träd. Floden war öfverswämmad³¹⁰⁷ af vatten, mycket strid, samt full af smärre susande poroger. Den bildade ett antal holmar, som voro ☞ bewuxna med wide, poppel, björk, fura. Venster om floden en skoglös stepp men på högra sidan sterila moar, bevuxna med en tjock furuskog³¹⁰⁸.

— 9 verst nedanom Osnatschennaja landsteg jag vid Sajanska förposten³¹⁰⁹, som bebos af idel kosaker. Dessa lefva³¹¹⁰ såsom bönder och äro befriade från nästan all tjänstgörning. Deras förnämste åliggande består deri, att vaka³¹¹¹ öfver gränse-friden med China. Det gifves tvenne³¹¹² hufvudläger för gränswäktande-kosaker: (1°) i Sajansk vid Jenis[ej], 2) vid Abakan. Till Sajanska stanitsan höra ☞ följande förposter: 1°) *Schadatskoj* vid Karatus, 2do) Sajanskoj vid Jenisej 3°) *Kebejskoj* (vid Oja).

- 3093 The River Pojlova 3,041 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3094 The River Sosnovka or Džojkskaja Sosnovka 3,057 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3095 Castrén wrote the letter *vi* above the letter *y*.
The River Abdyr 3,090 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3096 The River Malaja Berezeva and the River Bol'shaja Berezeva at points 3,099 and 3,102 km from the mouth of the Enisej respectively. (TS)
- 3097 The River Sosnovka runs into the Enisej 3,162 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3098 Possibly the River Karynsuk discharging into the Enisej 3,144 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3099 The River Kazyr-Suk 3,166 km from the mouth of the Enisej. (TS)
- 3100 The River Tepsel' or Bol'shaja Tepsel' 3,197 km from the mouth of the Enisej. 8TS)
- 3101 *it. || ~ Uz (it)*
The River Us or Usa flows into the Enisej 3,232 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3102 Castrén probably means the River Orlovka 2,990 km from the mouth of Enisej. (TS)
- 3103 The Oja runs into the Enisej 2,948 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3104 The River Koja or Bol'shaja Koja or Kojka discharges into the Enisej 2,946 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3105 The River Lugavka, running into the Enisej 2,931 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3106 Mscr: af
 3107 *öfverswämmand* || för
 3108 *furuskog* || skog af fura
 3109 Sajansk at N53°8'24" E91°28'38".
 (TS)
 3110 *lefva* || äro
 3111 *vaka* || årligen underhålla
 3112 *tvenne* || trenn[e]
 3113 *I* || Ifrån
 3114 10–15 || 10–12
 3115 Očury, at present on the left
 bank of the river at N53°9'53"
 E91°39'12". (TS)
 3116 Kapyrevo at N53°11'29"
 E91°47'46". (TS)
 3117 Castrén then continued along
 the rivers Tuba and Amyl to
 the east and further to the Chi-
 nese side of the border. The di-
 ary notes from the excursion
 continue with entries of 17/29
 June and 5/17 July. See also
 from p. 910 on.

– Till Abak[anska] stanitsan höra: 1°) Tas'-
 тырској, 2°) Arbatskoј.

– I³¹¹³ hvardera förposten finnas inalles n[å]-
 g[o]t öfver 100 kosaker.

– Ifrån Abakan, Jenisej och Karatus afsändas
 årligen 2 g[ån]g[e]r 10–15³¹¹⁴ pers[oner] till
 Sojoterna, h[vil]ka åter afsända sina Furstar till
 ett st[älle], med kors på Ryska sidan och en bol-
 van på den kines[iska].

❖ 228 ❖ [–] Nedanom Sajansk syntes furuskog och ste-
 niga branta яры äfven på den venstra sidan om
 floden. Höger om sig och ser man de Sajanska
 bergen med sina väldiga snöbetäckta knutar.

– *Очуря*, en liten by – fördelad å ömse sidor om
 floden.³¹¹⁵

– På högra sidan om floden ser man branta lod-
 rätta klippor.

– Emot byn *Kaptjerewa*³¹¹⁶ 35 v[erst] nedanom
 Osnatsch[ennaja] vidgar sig floden och bildar en
 skärgård af wackra löfträdbevuxna holmar. Löft-
 råd synas till och med på den högra stranden.

❖ 229 ❖ Floden förlöper i grenar och bildar m[ån]-
 ga ❖ små holmar.³¹¹⁷

3118 *kizuk* || кизукъ3119 *Казыр* || *Katjulka**Sojotiska ord**Kiljegang*, sobel Tat[ariska] *Kis**Ultrúk*, varg Tat. byr.*Tjekpä*, р<ысоч>ака Tat. куну*Bur*, сохатой Tat. *Bulan*.*Sarbai*, бѣлька Tat. *Tiin***Sar**, быкъ **Härkä** Tat. Taasen*Djaare*, ren.*Aderga*, harjus-fisk Tat. *kora**Mujat* ? таименъ Tat. Bil.*Ķairaĳan*, björn Tat. *Aba*.*Bys*, кедръ Tat. *kizuk*³¹¹⁸**Kaade**, сосна.*Tagai*, knif*Suga*, уха❖ 230 ❖ *Tjibikej*, syl Tat. *bys*.*Djaga*, öfra beklädningen*Iu*, jur.*Irik*, snopt gumse.*Soĳte*, vulva.*Ong* tillägges numeralia, t. ex. *bir ong*, *ikong* etc.*Jas*, пруть.

❖ 231 ❖ Obs

Kandakovskij uluss äro Kamasintser, hvilka enl[igt] trad[itionen] kommit till ett antal af 20 personer för att nomadisera till Minus[insk]. Men de funno här ingen mossa, renarna stör-tade och de kunde ej återvända. Lefva nu här i 4de led, vid *Казыр*³¹¹⁹, som faller i Tuba. Några kamasintser hafva gått öfver till Katschinska domen, **Tinska** ulussen. Dessa bo för det nära wid *Idra* i **Sucharjewa**-uluss.

3120 *Köl*, || ~ *Ingara*

3121 *skidor*. || 1. ~ ¶ *Ingara* höra urspr[ungligen] || 2. ~ ¶ *Êngará* utgjor[de] hörde urspr[ungligen] ej till Kolska ulusen utan en särsk[ild] stam, som talade *Bai*-språket.

Till *Bai* (Kojbaler) hörde

1. Ulug och K. *Bai*, Kang, *Tjöda*, *Köjäk*, *Yrgän*, *Bögödj*, *Aartjilär*, *Engará*.
2. *Köl*,³¹²⁰ utgjorde de Kolska ulusser och talade *Kištinskij* языкъ
3. *Mador* utgjorde fordom 400 skattbetalande personer, som lefde ¶ i djupa skogen, saknade boskap, och sedermera till ena hälften blefvo den Ryska, till den andra Chines[iska] sidan, der namnet *Mador* ännu förekommer.
4. *Kandakovskij* uluss är en afkomma af *Kamasintser*, h[vil]ka efter att hafva förlorat sina renar nödgades kvarstadna här i landet.

¶ 232

Obs — *Köl* har kommit ifrån Karagasserna, andra släkter ex. *Mador* ifrån de Sajanska bergen (на бѣлогоряхъ), der de lefde g[enom] *jagt* och *sarana*. De saknade all boskap, färdades om sommaren med båtar, om vintern med skidor.³¹²¹

¶ 233 ¶ [–] Tat[arerne] yttra: ”äfvén elden är Gud” och kasta alltid ett köttstycke i elden då de börja äta. — Likaså kastas i wattnet *talkan* (en anredning af stekt bröd), då d[en]na rätt ätes.

Obs.

Den *Kolska ulussen* (köllar) har sitt namn d[er]-af, att stammen fordom bodde vid *Baazerlu köl* Russ. Карасы озеро, som är belägen 10 v[er]st från byn *Lugavskij*, höger om ¶ *Jenisej* wid källorna af bäcken *Nitschka*, som utfaller i *Jenis[ej]* och till det mesta flyter under jorden.

¶ 234

❖ 235 ❖

D. 10/24³¹²² Junii

afreſte med Fallenberg³¹²³ från Schuscha till Osnatschennaja för att finna der hos Spaski omnämnda grafſtenar med inſcriptioner.³¹²⁴ Resan fortgick utmed vägen på högra³¹²⁵ ſidan om floden. Denna ſidan hade en helt annan char[acter] än den venſtra ell[er] ſteppſidan. Den högra³¹²⁶ war mera ojemn, full med höjder, rikt på fruktbara ängar bewuxen³¹²⁷ med björk, ſtundom svart ſkog. Ifrån höjderna ifrån Otschura hade man angenäma ❖ utsigter åt³¹²⁸ floden, ſom delade ſig i grenar [och] bildade ſkogbewuxna holmar.

❖ 236

— Wid Osnatsch[ennaja] hade wi redan uppgifvit hoppet att finna³¹²⁹ den angifna ſtenen, då den tillfälligtwis upptäcktes bland en m[än]gd Kojbal-grafvar, liggande kullſtelpt och till hälften öfwerwuxen med jord. Stenen war belägen en $\frac{1}{2}$ verſt från flodſtranden tätt inwid vägen, ſom leder till Kal.

❖ 237

— Stenen är en³¹³⁰ mjuk ſandſten, full med prickor, ytan n[å]g[o]t ojemn, och figurerna ❖ ſtundom otydliga. Stenen hade förut varit ſtående, men låg nu kullſtelpt och var till³¹³¹ en del öfverwuxen med jord. Längden 1 ſaſhen, bredden 13 tum. Stenen ſynes hafva legat wid³¹³² pass $\frac{3}{4}$ arshin i jorden.³¹³³

— Tätt wid ſtenen låg ett kummel:

i längd: 2 ſaſh[en] + 1 arsh[in]

i bredd: 1 ſaſh[en] + 1 $\frac{3}{4}$ arsch[in]

i höjd 14 tum.

Jorden i kurganen var m[yc]k[e]t lös. Stenarna derinne äfwenså – Ett fårben och ſtycken af ett lerkrus. Inga tecken af en graf – kurganen hade ſannolikt tillförene blifvit uppgräfd och ſedan igenfylld. Också ❖ funnos tätt d[er]wid andra

❖ 238

3122 Sic.

3123 Colonel Fallenberg, a deported engineers officer. Aspelin 1901: 36. (TS)

3124 Castrén had arrived earlier at Šušenskoe and travelled to the Koybal steppe, from where he returned some days before this diary entry. Šuša (Šušenskoe) must not be confused with Šoša (Šošino). See letter from Castrén to Sjögren, 15/27 June 1847 in the volume of letters in this series. (TS)

3125 *högra* || venstra3126 *högra* || <si>3127 *bewuxen* || m[yc]k[e]n3128 *åt* || öfver3129 *finna* || up[ptäcka]3130 *en* [...] *sandsten* || железникъ3131 *till en del* || nästan3132 *wid* [...] *arshin* || en ar[shin]

3133 Castrén and Fallenberg transported the stone to Šušenskoe. It was published for the first time in Спасскій 1857: 158–159, Табл. VI. See also Aspelin 1901: 36. (TS)

3134 *bl.* || till

3135 In his letter to Sjögren, 15/27 June 1847, Castrén noted that he had by then excavated 10 kurgans of the older type and four of the younger type. This means that does not describe all of them here. He wrote: "I de gamla kurganerna har jag wanligen funnit ett stort antal mera eller mindre förruttnade skeletter af menniskor och djur, särskildta koppar-redskap och söndrade lerkrus. Mennisko-skeletterna träffas liggande antingen på rygg eller sida, i kistor af träd eller sten. I hvarje kista finner man merendels twenne skeletter (af man och hustru), bland hvilka det ena stundom är rubbadt och illa medfaret. De i kistor jordade skeletterna upptäckas wanl[igen] på 1 arschins djup i förhållande till den angränsande marken. [...] Grafkumlen af den yngre upplagan tillhöra de nuwarande Tatarerne. Om beskaffenheten af desfa grafwar och deras förhållande till de gamla hoppas jag i min nästa relation kunna meddela tillfredsställande upplysningar." See the volume of letters in this series.

J.R. Aspelin excavated two kurgans in Označennaja in 1889. They are dated to the Podgornovo phase of the Tagar Culture. Tallgren 1921: 19–23; Salminen, Timo, 2003: 88; Вадецкая 1986: 115. (TS)

3136 Ekaterina Petrovna Kutuzova. Castrén visited her again in the autumn. See Castrén's letter to Rabbe, 5/17 Sept. 1847 in the volume of letters in this series. (TS)

gropar, som fordom trol[igen] bl[ifvit]³¹³⁴ uppräfdä i samma kummel. Just ur dessa gropar hade den jord bl[ifvit] uppkastad, som bildade kumlet.³¹³⁵

— På den ofvanförmälda stenen funnos inskrifter på dess 3 sidor. Ena smalsidan var tom. —

☞ 239 ☞

Den 17/29. Junii

afreste jag ifrån Schuscha, beledsagad med m[ån]ga wälsignelser af Madame Kutusoff³¹³⁶ och hennes familj. Jag styrde i en liten båt Jenisej utföre. Floden gled fram i talrika grenar och bildade oräkneliga holmar. Holmarna woro bevoxna med löfskog och uppfyllda med doftande blomster. Wid stränderna war skogen mera svag. Höjder wisade sig å ömse sidor om floden, och bland dem funnos många täcka kullar³¹³⁷ och hymplar. Mellan holmarna glittrar den blanka spegeln af små sund, som äro mindre strida i sitt lopp än sjelfva floden. Stränderna bestodo mešt af branta, skrofliga klippväggar. ☞ Nejd³¹³⁸ war alldeles förtjusande. Man färdades liksom i en örtagård³¹³⁹, der det knapt en enda fläck, som ej oemotståndligen drog ögat till sig. Wid hvarje steg omvexla nya föremål, alla lika lockande, lika förtjusande. Midt under det blick³¹⁴⁰ drages åt alla håll af³¹⁴¹ den angenäma naturen, fångslas örat af fågelsång och glada wisor, som sjungas i byarna. Ljumma wårvindar fläkta³¹⁴² öfver wattnet angenäma blomdoften — — — Alla³¹⁴³ sinnen äro liks[om] berusade; men floden, afundsjuk öfver sin skönhet för³¹⁴⁴ den resande med sådan snabbhet fram, att han ☞ icke hinner samla sina känslor utan

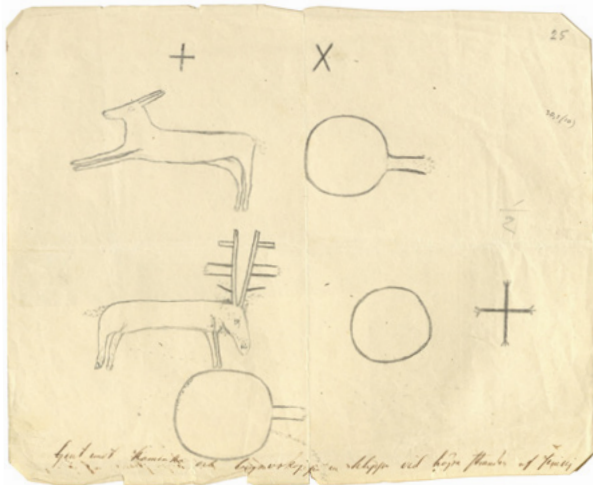
☞ 240

☞ 241

liksom berusad flyger förbi dessa oändl[igt] sköna b[y]gden.

– 27 verst ofvanom Minusinsk gentemot *Kamenka* by reser³¹⁴⁵ sig *Tugarina gora* på högra flodsidan. Här finnas inskrifningar i ringa m[än]gd (se ritn[in]g³¹⁴⁶)

Gent emot *Kamenka* och *lugavskoj* på en klippa vid högra stranden af *Jenisej*.³¹⁴⁷

– Efter att hafva tagit dessa figurer i skärskådande, gungade jag en ljum månskensnatt på de *Jenis[ejska]* böljorna och hamnade emot morgonen i *Lugavskoj*, d[eri]från jag följ[ande] dag for landvägen öfver en enformig och sandig stepp till *Minusinsk*.³¹⁴⁸

242 [–] Den 1. Julii [n. st.] fortsatte jag resan från *Minusinsk* till *vološten Tes*. Vägen war i början mycket rik på höjder, bewuxen med svag skog³¹⁴⁹. På höjderna funnos wackra ängar och åkerfält men inga gärden. Några verst hitom Inja sänker man sig utför en höjd och befinner

- 3137 *kullar* || 1. gräs || 2. sk
 3138 *Nejden* || Jag wet ej, hvad den resande mera skall beundra: ant[ingen]
 3139 örta-/gård
 3140 *blicken drages* || ögat hastar
 3141 *af* || för att
 3142 *fläkta* || drifv[a]
 3143 *Alla* || Under all denna
 3144 *för* || drager
 3145 *reser* || fo
 3146 *ritng* || anl
 3147 The drawing KK Coll. 539:20 p. 25. It has been previously published in *Aspelin* 1901: Fig. 15.
 3148 See also p. 1281.
 3149 *skog* || ~ och wackra ängar

- 3150 *venstra* || s[tranden]
 3151 *venstra* || ~, h[vil]ken är mera
 3152 This kurgan was excavated in 1889 by J.R. Aspelin and A.H. Snellman (Virkkunen). The finds are in Helsinki (KM 2681: 1–229) and they were published by A.M. Tallgren. The kurgan belongs to the last phase of the Tagar Culture (2nd–1st centuries BCE), which has been called the Tes' Phase according to it. Tallgren 1921; Grjasnow 1970: 236–237; Salminen, Timo, 2003: 83–88; Вадецкая 1986: 126–127. (TS)
 3153 Cf. p. 1391.

243

sig på en stepp, som är 15 verst lång och 12 verst bred. På denna stepp finnas tre byar: *Bolschaja Inja*, *Malaja Inja* och *Tes*. *Bolschaja* och *Malaja Inja* äro begge belägna wid *Inja*, som är en liten, 9 verst lång flod som löper mest under jorden och utfaller i *Tuba*. Byn *Tes* står wid bäcken *Tes*, blott 1. verst från *venstra*³¹⁵⁰ stranden af *Tuba*.

— Den högra sidan af *Jenisej* är vida förmånligare för åkerbruk och ängsskötsel än den *venstra*³¹⁵¹. Den bebos d[er]före mest af *Colonister*, den *venstra* deremot af *Tat[arer]*, af skäl att de på steppen bättre kunna vakta sina talrika hjordar.

Obs. Wid *Tes* finnes en jättestor kurgan³¹⁵² och ett st[ycke] d[er]ifrån stå 3 fyrkant[iga] stenar isolerade i rad. □ □ □, — en fjerde *kullfallen*.³¹⁵³

Obs. Wid *Inja* finnas inga stationära *Kojbaler*, utan endast inflyttade arbetare och tiggare.

244 Salba

— en liten flod — faller i *Schuscha*, som upptages af *Tuba*. *Salba* upptager *Djirem* från högra sidan.
 — Wid *Salba* finnes blott en ulus — *Malo-Baigatovskoj*.

Idra

en biflod till *Svida*³¹⁵⁴, som faller i Jenisej.³¹⁵⁵

— Wid *Idra* finnes en Rysk by och der bo äfven bland Ryssar åtskilliga Salbinska Kojbaler såsom arbetare.

— De Salbinska Tat[arerne] äro fattiga på boskap och hafva begynt äflas med åkerbruk. Många bland dem tjena hos Ryssar. Jurtens antal är 9, alla wid Salba.

❖ 245 ❖ [—] De Salbinska Kojbalerne äro landets urinnehållare. Enligt deras mening hafva alla Kojbaler urspr[ungligen] bebott den v[enstra] sidan af Jenisej och sedermera utbredt sig till³¹⁵⁶ Abakan. (?)

— De göra jagtresor uppför³¹⁵⁷ *Sesim*³¹⁵⁸, som faller i *Jenisej*.

— Somliga sysselsätta sig med åkerbruk till husbehof.

— Alla de Salbinska Tat[arerne] äro döpta.

— Kurganer finnas äfven wid Salba, ej i stor m[än]gd.

— Wid Salba finnes föga skog³¹⁵⁹.

Kojbalska ord

Buláng, fot. (Ostj[akiska]³¹⁶⁰ Bul.).

Kiega, hand.

*Hit*³¹⁶¹, människa (*Hit*³¹⁶²) Ost. *Ket*.

Haang, näsa. (Ostj. Olen).

Toon, knif. (Ostj. Doan)

❖ 246 ❖ *Tiitjeĵan*, öga. (Des).

Hoobi, mun. (Ostj. xuu).

Aluúp (Alup), языкъ. (Ostj. *ej*).

Itäng, зубъ, tand. (Ostj. *Iet*).

Tagaj, голова. (*Tjie*)

3154 The original mouth of the River Syda flowing into the Enisej situated at ca. N54°20'47" E91°22'10". At present it runs into the Krasnojarsk Artificial Lake. (TS)

3155 A.M. Tallgren drew a map of the kurgans on the River Idra in 1915. Tallgren 1915: 91. (TS)

3156 *till* || öfver

3157 *uppför* || wid

3158 The River Sisim, running into the Enisej from the right at ca. N55°7'21" E91°50'51". (TS)

3159 *skog* || jor[d]

3160 'Ostyak' means Ket here.

3161 *Hit* || ~ l. *It*

3162 *Hit* || ~ l. *It*

Iidji, kött. (Tat[ariska] Kitj)

Us', häst. (Oštj Kus)

Altjip, hund. (Oštj. *Tjip*)

Ķaldēm, björn

(*Ķoj*, får)

Pun, flicka. (Oštj. *Fun*)

Alit, баба. (Oštj *xim*)

Aspaĳ, kittel.

Ul, вода, watten. (oštj. *ul*)

❖ 247 ❖ *'Sis'*, sten. (Tjies, Oštj.).

Atji, дерево

(*Djaarde*, bräde).

Us' (hus'), jurt. (Oštj. *Xuos*, hus)

Op, fader. (Oštj. *op*).

Aama, мать. (Oštj. *am*.)

Ajeng puip, чужый сынъ.

Puip, сынъ. (Oštj *Fip*).

Pengis', кобыла, sto.

Hama, добрый

Kiräng, gräs, трава.

Bogat, руковица.

❖ 248 ❖ *Pidjaama*, бабушка.

? *Arai bojang*, ёсть.

Ķalpeñ, ковшикъ.

Onĳa, умру.

Kartang, вижу.

Aliek, сѣдись, sitt ned.

Ajeng toon; min knif.

Abar, rygg.

Teäg (*teäg*), рыба, fisk.

Azam, худый, dålig.

Hej, päls.

Aatol, dörr. (?)

❖ 249 ❖ – Wid³¹⁶³ *Bldra* bodde förut och bo ännu några Tat[arer]³¹⁶⁴ som af de Salb[inska] benämns *Tin*. De hafva i en sednare tid gått öfver till de Katsch[inska] Tat[arerne]. De hörde förut till Kojbalerne, lefde i nära samband med de Salbinska eller Malo Baigadowska och togo hustrur af h[varan]dra. Det är sannolikt, att dessa *Tin* äfven voro Ostjaker.

– Märk: Den *Tinska* ulussen har ej kommit från *Kaschta*, utan hör³¹⁶⁵ till landets infödingar.

❖ 250 ❖ Enligt trad[itionen] woro *Bolsche-* och *Malo-Baigadowska* kojb[aler] fordom en slägt och bodde begge³¹⁶⁶ wid *Salba*. Antalet af dem war mycket stort, och då inga skrifvare funnos, kunde Furs-ten³¹⁶⁷ ej föra räkning öfver dem vid saml[ingen] af skatten. Då delade de sig i tvenne slägter, emedan utrymmet vid *Salba* var ringa, drogo sig *Bolsche-Baik[adowska]* till *Abakan*.

—

De Salb[inska] Tat[arerne] äflas m[yc]k[e]t med jagt: 1. om hösten omkr[ing]³¹⁶⁸ 1. Oktober[,] 2. om vintern (efter nyåret)[,] 3. om våren på skaran. Man jägar sobel, ekorre, elg, björn (om våren), filfras, ren (ej varg, räf) etc. Man begagnar ❖ endast bössa, gör läger af trädgrenar eller brädder.

❖ 251 ❖ — På steppen hafva de blott зимникъ och лѣт-никъ (ingen весникъ), nomadisera ej om sommar. Bo om vintern i näfvertält, som täckas med hö. De äro m[yc]k[e]t fattiga på får och kunna d[er]före ej bestå sig tält af voilok.

3163 *Wid* || M

3164 *Tatt.* || Katsch[inska] *Tatt.* af bl. Tins

3165 *hör* || är

3166 *begge* || w[id]

3167 *Fursten* || man

3168 *omkr.* || eft[er]

- 3169 The River Kuma running into the River Šuš' from the left 30 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3170 *finnas* || 1. f[innas] || 2. bo
- 3171 *Katsch.* || ~ och Sag[aiska]
- 3172 *venstra* || hö[gra]

Obs. *Ĵarmár*, *Ĵarinzi* vid <*Blinas'*>, *Ķum* och *Syda* (Klaproth).

Wid *Kum* finnas för det närv[arande] inga innew[ånare]. Den faller i *Schuscha*³¹⁶⁹, som faller i Tuba.

252 Wid *Syda* finnas³¹⁷⁰ för det närv[arande] m[ån]-ga Ryska byar, och i dem lefva såsom arbetare Salbinska Tat[arer], Katsch[innska]³¹⁷¹ Tat[arer] af Tinska och andra uluser samt Sag[aiska] Tat[arer], h[vil]ka sägas hafva inkommit från venstra³¹⁷² sidan af Jenisej.

Obs. Klapprot pag. 228: *Ĵarmar* R. *Ĵarinzi* utgöra för det närv[arande] den *Остинско-Аринский* улусъ.

Ĵastalar Tat[ariska] *Djasteĵ* höra till samma ulus, som juſt derföre k[al]l[a]s *Ostinskoj*.

Bochtalár ?

Kaidinar utgör den Kandak[ovska] ulussen på Kojbal = it[em]

Tubalar = Tubinskoj ulus.

253 *Sarana* äta de Salb[innska] Tat[arerne] både rå och kokad i watten[.] *Sarana* lägges äfven i Soppa.

❖ 254 ❖ *Кандаковскіи улусъ*

Den minsta af alla Kojbal-ulusser³¹⁷³. Kalla sig *Kaideng* – bo till största delen byn³¹⁷⁴ *Katjulka* wid floden *Amyl*. Här finnas enda³¹⁷⁵ 7 jurt – Dessutom finnes en *Kandak[ovska]* jurt wid *Karatus* och ett hus i *Kuragina-by*³¹⁷⁶, samt en jurt i *Kotjerginâ*³¹⁷⁷ (*Ivan Karzonkow*[])

– Alla dessa familjer äro utfattiga och lefva till största delen i³¹⁷⁸ arbetet hos Ryssar. Somliga ega 1–2³¹⁷⁹, somliga alls ingen ❖ häst, några kor och får. De gå ofta på jagt wid *Kazыр, Kizir*, och *Sizim* gå de *Salbinska* (v[enstra] s[idan])
– Deras språk är vanl[igt]³¹⁸⁰ Kojbalska, saknar hväsljuden *z'* och *s'*.

❖ 256 ❖

Den 3/15 Julii

afreste jag från *Tes* och nådde efter en resa af 17 verst byn *Schoscha*³¹⁸¹. Denna väg ledde till en del öfver en³¹⁸² stepp och till en öfver en höjd belägen wid *Schoscha*. Ifrån nämnda höjd hade man en vacker utsigt öfver *Tuba*, som utbredde sig liksom *Jenisej* och *Abakan* i många små grenar³¹⁸³, h[vil]ka bildade wackra skogbewuxna holmar. På den omförmälda höjden syntes m[ån]ga åkrar utan gården, och gräswäxten war m[yc]k[e]t stark. Äfven ❖ växte³¹⁸⁴ derpå en svag björkskog. Steppen deremot var m[yc]-k[e]t torr och gräsfattig utan åkrar. Boskapsgården³¹⁸⁵ syntes på afstånd.

❖ 257

- 3173 *ulusser* || ул[ус]
3174 *byn* [...] *Amyl* || vid mynningen af floden *Amyl*, Ka[tjulka]
3175 *endast* 7 || 9
3176 *Kuragino* is situated on the River *Tuba* at N53°52'57" E92°40'40". (TS)
3177 *Kočergino* is situated at N53°49'4" E92°29'31". (TS)
3178 *i* || af
3179 1–2 || en
3180 *vanl.* || en
3181 *Šošino* at N53°49'10" E92°29'20". (TS)
3182 *en stepp* || steppen
3183 *grenar, hka* || 1. holmar och || 2. grenar och st
3184 *växte* || funnos
3185 *Boskapsgården* || За

- 3186 *betydlig* || by
 3187 *förrut* || wis
 3188 *genom* || såsom

Schoschinsk

wid Tuba – en betydlig³¹⁸⁶ Rysk by, 3 verst hitom Kotjergina. Här bodde en Kandakowsk Tatar. Han påstod, att den slägt (Kaideng) äro landets infödingar och förrut³¹⁸⁷ bodde wid **Казыр** ofvanom Kuragina. Fattigdomen har drifvit dem att söka sin bergning omkring Ryssar. De bo nu till större delen wid **Katjulka**. Weta intet om sitt gamla språk, h[vil]k[e]t förmodligen varit en Ostjak-dialekt. De säga sig alldrig hafva haft boskap, utan lefvat genom³¹⁸⁸ jagt ”i de tider då willebråd ännu tillräckligt i skogarna”.

NB. Jag lät kalla till mig en Tatar och under tiden lopp hans hustru till en annan man.

– Omkring Schoschinsk finnas blöta, sankar kärr. Så äfven öfverallt på den högra sidan om Jenisej.

 259 – Ifrån Schoschinsk fortsatte jag resan öfver idel höjder bewuxna med löfträd och mycket fruktbara. Nejden utmärkt angenäm, men n[å]g[o]t för torr och vattenfattig.

Ifrån Schoschinsk 40 v[er]st till Кара́йское Селе́ние, d[eri]från 7 v[er]st till **Schadatska förposten** l. Karatus – Obs. floden Karatus faller i Amyl.

D. 5 Julii [g. st.]

Anställdes i Karatus ett stort champagne-calas för Окр[ужный] Началникъ och undertecknad.

260 Tillredelser för resan till *taiga* – kosak-församling wid afresan.

Ifrån Schad[atska] förposten räknar man 40 werst till en *inhägnad* (заимка), och d[en]na väg kan befaras med equipage. Nejden är m[ys]-k[e]t wacker och vegetationen yppig – Ögat fågnas i s[yner]h[e]t af de talr[ika] grupper med asp och björk som lika med parker äro kringströdda på fruktbara ängar. Åkrar synas ännu i m[än]gd.

261 – Wi tillbragte natten i inhägnaden, som tillhörde en guldsökare. Här uppstod ett stort bekymmer med inpackning af särsk[ildta] för resan erforderliga effeçter, hv[il]ka³¹⁸⁹ alla insattes i enkom för sådant ändamål brukliga kappsäcken. Sedan allt war färdigpackadt, redo wi 7 werst till en annan guldsökare-*inhägnad*. Vägen ledde öfver en bygd³¹⁹⁰, som war uppfylld med berg, bland³¹⁹¹ h[vil]ka den första k[al]l[a]des *Березева гора*, emedan den var bewuxen med björkskog. Efter att hafva öfwerstigit detta berg, kom vägen åter till Amyl och ledde så längs foten af *красная гора* – ett brant, ramlande pittoreskt berg. Litet nedanom detta berg urptager Amyl floden *Красная рѣчка*.

262 – På³¹⁹² ett litet afstånd ifrån *Beresowa gora* höjer **Осинова гора**, som är bevuxen med en ymnig aspskog. På³¹⁹³ andra sidan flyter *Таловая рѣчка*, hvarefter man färdas öfver *Мафинова гора* och berget³¹⁹⁴ *Быкъ*.

3189 *hvka* || s[om]
 3190 *bygd* || upphöjd b[ygd]
 3191 *bland* || såsom
 3192 *På* || Kort
 3193 *På* || Der
 3194 *berget* || ett <-> б

- 3195 *björk* || *asp*, vide
 3196 *hundflok* || *chærophyller*, hor
 3197 *wånda* || värk
 3198 *upphunnit* || uppf
 3199 *Intill* || <Un[der]>
 3200 *verst* || ~ och <ham>
 3201 *söpo* || dr[ucko]
 3202 *wisste* || m[ärkte]
 3203 *plågades* || pinades
 3204 *granqvistar* || 1. qvi[star] || 2. ~.
 Mer än en gång slog jag mina
 sjuka knän emot ~~granar~~ och
 qvistar.
 träden och sonde
 3205 *med* || efter

— Vegetationen bestod af *björk*³¹⁹⁵, *asp*, *nuxma*
 och *ceder*, *ormbunkar*, *hundflok*³¹⁹⁶ m. m.

— Vägen war ehuru banad, både trång, smutsig
 och svår att befara. Ett fortfarande regn gjorde
 resan högst obehaglig. Dertill kom ännu min
 owana att sitta till häst, som wällade trötthet och
 wånda³¹⁹⁷ i knäwecken etc

❖ 263 ❖ — Under dagens lopp hade wi upphunnit³¹⁹⁸ ett
 guldsökare-sällskap och fortsatte resan tillsam-
 man. Intill³¹⁹⁹ aftonen hade wi med möda till-
 ryggalagt 30 verst³²⁰⁰. Wi lägrade oss till nat-
 ten under bar himmel på wäta gräset.
 Guldsökarne anställde ett stort kalas och
 söpo³²⁰¹ sig fulla, h[vil]ket kom dessa Herrar
 m[yc]k[e]t väl till pass under natten, ty de sof-
 de så godt, att de alldeles icke wisste³²⁰², huru
 de under nattens lopp g[enom]blöttes. Jag dere-
 mot plågades³²⁰³ i min nykterhet af både köld
 och wäta.

❖ 264 ❖

D. 7. Julii [g. st.]

Blef allt inpackadt och påsadt, h[var] efter wi
 gjorde uppbr[ott] och nådde efter 4 v[er]st Amyl,
 som öfverfors med båt, h[vil]ken hölls oss til-
 handa af en kosakpost. Här började den egent-
 l[iga] bergsbygden. Vägen ledde 20 verst öfver
 berg och backar till *Petropawlowska* guldverket.
 Vägen war så blöt, att den numera alldeles
 icke kan befaras, utan man war tvungen färdas
 på obanade stigar, der ögon, ansigte och kläder
 voro i fara sönderrifvas af granqvistar³²⁰⁴.

❖ 265 ❖

Under d[en]na besvärliga färd öfwerfölls
 vi af ett häftigt regn. Jag nedsteg för att lösbinda
 min kappa som hängde bakom sadeln; min häst
 var östyrig och tillät mig med³²⁰⁵ möda att åter
 stiga i sadeln. Emellertid hade sällskapet lemnat

266 mig. Hästen rände i förtviflan efter, men då vägen ej var farbar, drog den till skogs och nu bar det af genom en tätaste skog med sådan fart, att jag ej hann väja för träd och grenar. Jag uthärdade härunder en ordentlig risbadstu och var der till i fara att förvilla mig midt i de Sajanska bergen. Efter ½ timmas ridt nådde jag omsider vägen och mina kamrater, samt befann mig nu wid sjelfva Guldverket *Petropawlo[w]sk*^{lxi}, som är m[yc]k[e]t fattigt och drifves blott med 50 arbetare. Machinen enkel – drifves af ett hjul – fatet – båten –

– I *Petropawlo[w]sk* upphann jag et talrikt följe med Prester, Djakoner och kyrkobetjenter, h[vil]ka foro för att inwiga en tält-kyrka vid Nikolajewska guldvaskeriet. Min ledsagare Мѣшковъ stadnade i *Petrop[awlo]sk* och jag reste i sällskap med Presterna och guldsökarne

267

D. 8 Julii [g. st.]

från *Petropawlovsk*. Vägen gick öfver en med smärre berg uppfylld nejd 10 verst till *Sergejewska guldverket* Under vägen förekommo 2 smärre floder: *Tjux-Tjet*³²⁰⁶ och *Djebidjan*³²⁰⁷ samt ett stort antal i dem infallande bifloder. Vegetationen: *nuxma*, litet *ceder*, ännu mindre *björk*, ormbunkar, hundflokör, brun mossa etc. Marken var n[å]g[ot] stenbunden och m[yc]k[e]t lerig.

– *Sergejewska guldverket* är beläget wid *Djebjidan* – m[yc]k[e]t fattigt, drifves liksom det *Petropawlowska* med 50 arbetare.

---

lxi. Härinvid finnes ett annat guldverk, som k[al]-l[a]s Покровский пр[искъ].

3206 The River Bol'šoj Tjuxtet, running into the River Amyl from the left 92 km from the mouth of the latter. Castrén was at ca. 53°15'35" E93°45' but it is impossible to trace the exact longitude where he reached the Tjuxtet. (TS)

3207 The River Zibizjan running from the left into the Amyl 133 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3208 At N53°13'8" E94°3'25". Its height is ca. 950 m above sea-level. (TS)
- 3209 *utför* || up[pför]
- 3210 *åt* || öf[ver]
- 3211 *Amyl* [...] *här* || Amyl. En kosak-patrull finnes åter vid öfverfarten
- 3212 The River Semirečka runs into the River Amyl from the left 170 km from the mouth of the latter, at N53°13'14" E94°6'27". (TS)
- 3213 *infaller* || finnes
- 3214 The River Bol'šoj Bes' or Bes' discharges into the River Amyl from the left 183 km from the mouth of the latter at N53°10'7" E94°15'38". Castrén did not travel to the Bes' but he crossed the Amyl near the River Semirečka and continued soon into the forests. See below. (TS)
- 3215 *farbar.* || ~ ¶ Under resan öfver Tjokur war
- 3216 *susande.* || susande, och v[aknade]
- 3217 *om* || och
- 3218 *for* || och
- 3219 *z* || k[osaker]
- 3220 *störta* || 1. falla nedför || 2. ~ på

✠ 268 ✠ Ifrån Sergejewska guldverket leder vägen öfver *Tjokur*³²⁰⁸, som är det högsta berg man kommer att befara. Man stiger 8 v[erst] uppför och sänker sig 5 v[erst] utför³²⁰⁹ berget. Ifrån dess spets har man en vidsträckt utsigt åt³²¹⁰ höger, till en del snöbetäckta berg (българоурь). Alla äro bewuxna med svart skog: пихтовникъ och n[å]g[o]t ceder.

Efter att hafva öfverstigit Tjokur når man åter Amyl³²¹¹ och når snart en kosak-patrull, som är jemväl här poſterad för att hafva tillsyn öfver förrymmare. Nejden wid färjst[ället] är m[yc]ket wild och romantisk genom ✠ de jättehöga klippor, som resa sig höger om floden. Litet ofvanom färjstället finnes floden Семиръчка³²¹², som bildas genom en fören[in]g af 7 små tillflöden[.] Ännu 12 v[erst] ofvanom d[en]na flod infaller³²¹³ Bes³²¹⁴, som är en stor biflod och gör Amyl farbar.³²¹⁵

Wid färjstället låg jag öfver natten i en öppen balagan och insöfdes under böljornas sus, regnets smattrande, trädens susande.³²¹⁶ Vaknade genomvåt om³²¹⁷ morgonen.

✠ 270 ✠

D. 9. Julii. [g. st.]

Medan guldsökarne forslade sina varor med båt öfver Amyl, tröttnade jag att vänta, styrde min häst i floden, for³²¹⁸ lyckligt deröfver och fortsatte resan åtföljd af 2³²¹⁹ kosaker. Vägen gick 15 v[erst] längs högra stranden af Amyl, som var m[yc]k[e]t stenig och oländig, samt till och med svår att befara, emedan hästen oupphörligt war i fara att störta³²²⁰, då den steg utför de kala, fläta, hala, nedblötta klipporna.

3221 mössa || mygg[skärm]

3222 mygg-/skärm

— Ett ewinnerligt regn sqvalade ned från höj-
de[r]ne och nedblötte oss inpå bara benen.

271 — Efter 15 v[erst] var jag i tillf[älle] att torka
mina kläder i en liten stuga, uppbygd af n[å]-
g[o]n guldsökare.

— Ifrån d[en]na stuga ledde vägen åter 15 v[erst]
öfver idel granbevuxna nejder till Nikolajevskoj
пр[искъ]

Notanda:

1. Ifrån bergen höjde sig dimmor, h[vil]ka lik-
nade rökmoln och i lugnt wäder ägde uts[e-
endet] af colonner.

2. I bergsbygden rådde en stark [ ] och myggen
besvärade alldeles icke åtminstone på hinsi-
dan skogen.

272 3. *Skogskostymen* – dertill hör en *armjak* (af ka-
melhår), kirgisiskt arbete, ett par stöflor
med så l[ån]ga skaft att de betäcka både
wador och lår, en ändamålsenlig mössa³²²¹,
en myggskärm³²²² och en balagan (om man
så hafva kan)

4. I de Sajanska bergen warseblef jag intet lef-
vande djur, utom ett möss, som sprang öfver
vägen.

- 3223 The River Izinzjul' flows into the River Amyl from the right 210 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3224 *Bland* || 1. Kund[uzuk] || 2. D || 3. ~ alla
- 3225 *täfla* || anses
- 3226 *Ifrån [...] guldverken.* || I Nikolajewska guldverket gjorde jag en utfart till Charitonowska Jurjewska guldverket förbi Jurjewska och och Tarassoffska guldverken till
- 3227 Castrén originally wrote *Izundjul*, correcting it to *Izindjul*. This indicate the considerable likelihood that similar notes also elsewhere in some unclear cases elsewhere are corrections instead of parallel versions.
- 3228 *Kunduzuk* || Kuzundjuk
- 3229 *öfra loppet* || källorna
- 3230 The River Algijak discharges into a tributary of the River Bolšoj Enisej (Bij-xem), the River Sistig-xem (Siste-kem) from the right 92 km from the mouth of the latter. (TS)

❖ 273 ❖

Den 10 Julii. [g. st.]

Nikolajewskoj nr[iuckø]

Obs. Wid Amylska flodsystemet finnas 12 guldvaskerier, bland h[vil]ka de flesta och bästa tillhöra en Jekaterinenburgsk köpman vid namn *Po<ch>osoff*. De rikaste guldvaskerierna äro belägna wid en liten i Amyl infallande flod: Izindjul³²²³. Bland³²²⁴ guldvaskerierna täfla³²²⁵ för det närv[arande] det Nikolajewska och Uspenska om företrädet. Största antalet af vaskerier wid Kunduzuk.

Obs. Man beräknar 1. proc[ent] för 100 d. ä. en solotnik för 100 lass sand

❖ 274 ❖

– Ifrån³²²⁶ Nikolajewska guldverket gjorde jag en utfart till *Jurjewska*, *Preobrashenska* och *Novo-Prijutnoj* guldverken. De äro alla belägna wid floden *Kundusuk*, som löper parallel med *Izindjul*³²²⁷ och utfaller i Amyl. Wid floden *Kunduzuk*³²²⁸ finnes ännu dessutom wid öfra³²²⁹ loppet: *Leontjewska* guldverket och wid nedra loppet *Kosmodjemjanskoj*, *Nowodolsko-Petrowskoj*.

❖ 275

Deras ordning:

- 1. Леонтевскій
- 2. Ново пріютный.
- ✓ 3. Преображенскій
- ✓ 4. Юрьевскій
- 5. Козмо-Демянскій
- 6. Новод[ольско-]Петров[скій]

Wid *Algijak*³²³⁰ finnes guldverket Спаській-Порфиоровскій

❖ 276 ❖

D 11. Julii [g. st.]

väntade jag hästar hela dagen³²³¹

d. 12 Julii [g. st.]

afreste jag ändteligen ifrån guldwaskerierna med en Kojbalisk lots, 2 kosaker och en ställ-dräng. Efter att hafva tillryggalagt några verst på den breda guldsökare vägen togo³²³² wi åt³²³³ sida, öfverstego en ås, kommo så till Amyl och åtföljde än den högra än venstra sidan af denna flod. Landet war m[yc]k[e]t bergigt å ömse sidor om Amyl, men i synnerhet på den högra. I förstone fanns en god spång att rida på, men efter en färd [af]³²³⁴ 15 v[er]st blef vägen m[yc]k[e]t svår, emedan den var stenig³²³⁵, full med källsprång och träden oqvistade ofta lig-gande tvers öfver vägen. Inom de omförmälda 15 v[er]st syntes längs stränderna af Amyl frodiga ängar, hv[il]ka som bäst bergades af guldsökare. Längre fram ❖ aftog gräswäxten och stränderna blefvo allt mer sterila. Skogen³²³⁶ bestod mest af елникъ, n[å]g[o]t³²³⁷ пихта och ceder.

❖ 277

– Amyl war så grund, att den allestädes kunde öfvervadas – m[yc]k[e]t strid, full af poroger, 5–7 sash[en] bred.

– I vår wäg funnos flera smärre bäckar, bland h[vil]ka de förnämsta voro: *Kaidesuk*³²³⁸ och *Irtsuk*³²³⁹. Wi öfverforo Kaidesuk och anlände efter solens nedg[ån]g till³²⁴⁰ mynningen af *Irtsuk*. Här uppgjordes en riseld, balaganen uppslogs och efter intagen qvällsward lät jag wägvisaren redogöra bland³²⁴¹ annat för Amylska³²⁴² flodsystemet.

3231 *dagen* || ~ och erfor d<-->3232 *togo wi* || togos3233 *åt sida* || 1. af || 2. åt hög[er]

3234 Mscr: att

3235 *stenig* || <o--->3236 *Skogen* || Träden3237 *ngt* || stun[dom]

3238 Castrén wrote the letter g above the last k without striking out the k.

With *Kaidesuk* Castrén most probably means the River Prjaja running into the River Amyl from the right 216 km from the mouth of the latter. In any case it must run into the Amyl from the same direction as the River *Irtsuk* (Urten-Suk) if they have the same source. Cf. the list just below this. (TS)

3239 The River Urten-Suk, running into the River Amyl from the right 228 km from the mouth of the latter at N53°1'11" E94°21'40". (TS)

3240 *till* || wid3241 *bland [...] han* || för localen. Han anförde3242 *Amylska* || d[et]

- 3243 *ur* || <wid>
 3244 Lake Kara Köl where the River Amyl begins is situated at N52°49'14" E94°7'14". (TS)
 3245 *Sajanska* || ber[gsbygden/giga]
 3246 The River Kukšin runs into the River Amyl 198 km from the mouth of the latter. (TS)
 3247 The River Berězovaja discharges into the River Amyl 157 km from the mouth of the latter. (TS)
 3248 The River Kandat or Bolšoj Kandat, running into the Amyl 150 km from the mouth of the latter. (TS)
 3249 The River Karažul', discharging into the Amyl 137 km from the mouth of the latter. (TS)
 3250 Here Castrén is mistaken. The River Turta runs into the Amyl from the left instead of the right 119 km from the mouth of the latter. (TS)
 3251 At present, no rivers are registered between the River Turta and the River Kindat. (TS)
 3252 The River Kindat running into the River Amyl 96 km from its mouth. (TS)
 3253 The River Syroj Bogdat discharging into the River Amyl 93 km from the mouth of the latter. (TS)
 3254 The River Krasnaja running into the River Amyl 88 km from the mouth of the latter. (TS)
 3255 The River Sap running into the River Amyl 34 km from the mouth of the latter. (TS)
 3256 The River Kop' or Bolšoj Kop' discharging into the River Amyl 30 km from the mouth of the latter. (TS)

278

"Amyl", sade han, "tager sin upprinnelse ur³²⁴³ *Kara* Köl[,] R[yyska] Черное озеро 8 v[er]st] lång och bred under *Kaader-taskyl*^{lxii,3244} Ifrån samma sjö 279 upprinner äfven floden *Us*. Amyl tillryggalägger hela sitt lopp g[enom] den *Sajanska*³²⁴⁵ bergsbygden och är d[er]före mycket strid, full af wattenfall och blir först farbar wid utloppet af *Semirätschka*[.] Amyl upptager en stor mängd bifl[od] i s[yinner]h[e]t från högra sidan. De äro:

A) *Fr[ån] högra sidan.*

1. *Irtsuk* upprinner fr. *Korom-taskyl*
2. *Kaidesuĥ* – fr. *Korom-t.*
3. *Izindjul* fr. *Kyrky taskyl*
4. *Kunduzuĥ*, fr. *Ala Taskyl*
5. *Kuks'in*³²⁴⁶, fr. *Koodur T.*
6. *Beresowa*³²⁴⁷
7. *Kondat*, en stor flod³²⁴⁸
8. *Kara djul*.³²⁴⁹
9. *Turta* upprinner ur s[am]ma ås som *Kop*³²⁵⁰
10. *Kazir suk*³²⁵¹
11. *Ylyk suk*
- 279 12. *Kyndat*³²⁵²
13. *Bogdat*³²⁵³
14. Красная рѣчка³²⁵⁴
15. Saap (*Sap*)³²⁵⁵
16. *Koop* (*kop*)³²⁵⁶
17. *Kazir* (större än Amyl)

lxii. *Taskyl* är en hög, kal, skoglös bergstopp.

B) Fr[ån] venster

1. *Kılna*, 10 v[erßt] nedanom *Kuks'in* på mots[atta] sidan³²⁵⁷
2. *Bes*, fr. Djillix Taskyl
3. *Berezowa*³²⁵⁸ 10 v[erßt] nedanom³²⁵⁹ den på högra sidan bel[ägna] *Berezowa*³²⁶⁰
4. Semirätschka
5. *Kös'kö djul*³²⁶¹
- 5b) *Potkin*
6. *Djibidjan*
7. *Tjyx-Tjet*
8. *Schadat* fr. Djillix Taskyl³²⁶²
9. 'Seres'tex³²⁶³
- 280 10 *Kondaluk*³²⁶⁴
11. *Ķaratus*
12. *Karatjuga*³²⁶⁵

Bland Jenisejs bifloder kände Kobjaler följande:

a) från höger infallande

1. *Bij-Kem*³²⁶⁶, som upptager den likstora bifloden *Samzara*³²⁶⁷, h[vil]ken åter upptager *Djabas'*
2. *Syrty Kem*, en med *Amyl* jemstor fiskrik flod.
3. *Tus*.
4. Ut
5. *Kamys'ta*
6. Us
7. *Djepsel*
8. *Kazir suk*
9. *Kilbä suk* etc. v[enstra] s[idan]

281 b) fr[ån] venster

1–2. *Iskim*, två floder med samma namn

Jenisej sägas taga sitt urspr[ung] ur en m[yc]k[e]t hög is-*taskyl*, som är betäckt med en evig snö.

3257 The River Kalna running into the River Amyl 186 from the mouth of the latter. (TS)

3258 Castrén added above this: <Söotel> *djul*

3259 *nedanom* || ofv[anom]

3260 If Castrén has placed this river correctly in relation to the River Berězovaja, it should be the Čerekzjul, running into the Amyl 144 km from the mouth of the latter. However, if the order of the rivers in the list is correct, the River Berězova on the left side should be upstream from the River Semirečka, and the only possible river there is the Kliment'ev 172 km from the mouth of the Amyl. (TS)

3261 The rivers *Kös'kö djul*, *Potkin* and *Djibidjan* cannot be identified. One of them may be the River Čěrnaja, discharging into the River Amyl 132 km from the mouth of the latter. (TS)

3262 The River Šadat runs into the Amyl 78 km from the mouth of the latter. (TS)

3263 The River Širyštyk, discharging into the Amyl 71 km from the mouth of the latter. (TS)

3264 The River Kunduluk, running into the Amyl 55 km from the mouth of the latter. (TS)

3265 The River Karatjug running into the Amyl 20 km from the mouth of the latter. (TS)

3266 The River Bol'šoj Enisej/Bij-xem/Bej-xem/Bij-kxem/Kok-xem beginning to N52°19'18" E98°29'32" and running into the Enisej at N51°43'47" E94°27'19". (TS)

3267 The River Xamsyra/Čojganxem/Xamsara running into the River Bol'šoj Enisej (Bij-xem) from the right 241 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3268 *fortsatte vi* || *fortsattes*
 3269 The mountains at the Russian-Chinese border, the present inner-Russian border of the Tuva Republic. Its highest tops are over 1,700 m above sea level. Castrén reached it at ca. N52°56' E94°25'. (TS)
 3270 *En [...] skog* || Skogen og[enometränglig]
 3271 *gren* || ~, som gör en
 3272 *en* || se
 3273 Kader, Korom, Kobur, Kyrka and Toros Taskyl belong to a highland area in the Sayan Mountains. Лисовский 1894. (TS)
 3274 The River Kebež begins at N52°51'35" E93°22'10" and runs into the River Oja at N53°19'33" E92°28'38". (TS)
 3275 *och* || synlig[a]

❖ 282 ❖

D. 13. *Julii* [g. st.]

*fortsatte*³²⁶⁸ *vi* resan wid solens uppgång från mynningen af *Irtsuk*, och för 10 v[er]st upp för denna flod. Togo så af åt höger och åtföljde en liten bäck, som inföll i *Irtsuk*, ända till *Ural*³²⁶⁹.

Wägen war svår och tröttande. *En*³²⁷⁰ *ogen[om]tr[än]glig skog*, kullstjelpta träd, blöt mark. Ofta måste man bana sig fram med yxa. Min häst stupade tre g[ån]g[e]r. Wid middagstiden nådde wi höjden af *Ural*^{lxiii} och hade häri från en majest[ätisk] utsigt öfver den widsträckta bergsbygden. Hufvudsträckningen af de Sajanska bergen löper i öster och v[ester] och deraf se wi framför oss himmelshöga snöbetäckta taskyler. Ur denna kedja lösbryter ❖ sig en annan *gren*³²⁷¹ wid *ķara köl* l. den svarta sjön. Denna *gren* gör *en*³²⁷² böjning åt norr och fortsätter derpå sitt tåg åt *ö[ster]* samt bildar *ansenl[iga]* taskyler. Den *ural*, hvarest wi nu befinna oss tillhör nämnda *gren*. Wid sidan om oss reser sig *Kaader Task[yl]*³²⁷³ och bakom oss se vi:

❖ 283

ķorom taskyl

Kyrky taskyl

Kotur

✓ *Ala taskyl*, den lägsta af alla.

Längre bort åt *ö[ster]* befinna sig utom ögnasigte: *Djillix-Taskyl*, *ķumnuķ-Taskyl* (hvarunder fl[oden] *Buiba* upprinner ur sjön *Baite-köl* 4 v[er]st lång och 2 v[er]st bred), *Irgaķ-Taskyl* (hvarur upprinna *Kebeš*³²⁷⁴ och *Malaja Buiba*, den förra åt v[er]st, den sedn[are] åt *ö[st]*).

❖ 284

Obs. 1. Å ömse sidor om Jenisej stå tvenne till Sajansk och³²⁷⁵ ännu längre bort synliga taskyler,

---

lxiii. *Ural* = en hög ås som fördelar wattendragen.

hv[il]ka benämnas: *Brus* på högra sidan och *Tem* å den venstra. Jenisej fördelar här åsen (jfr. Oštj[akerne]s och Tat[arerne]s trad[ititioner]).

– Under vistelse på lilla *Ural* lät en dånande åska höra sig från bergen och tjenade till att föra³²⁷⁶ intr[esset] af den storartade, berguppfyllda nejden.

Obs. Utom *taskylerna* synes en oändlig m[än]gd åsar och bergssträckningar, som utgrena sig från hufvudgrenen och åtfölja smärre floder³²⁷⁷.

❖ 285 ❖ – På *ural* herrskade en yppig veget[ation]. Gräset växte alnshögt och bestod af *rumices*, *violer*, *mne-mosyner*, *bohvet* och andra af mig okända örter. Inga björkar, men här och der *пихта* och *кедръ*.

– På södra sidan om *Ural* upprinner *Ut*³²⁷⁸ och flyter genom en trång bergsdal, som³²⁷⁹ är utomordentligt fruktbar. Här och der är likväl marken än blöt än steril. Skogen är m[yc]k[e]t gles och består meſt af höga lärkträd. *Stundom*³²⁸⁰ finnes på blöta st[ällen] täta svärträngda widesnår på blöta st[ällen], och på sterila en m[yc]k[e]t tät granskog.

– *Ut* upptager m[än]ga små³²⁸¹ bifloder (t. ex. *Djidjâr*) och vidgar ❖ sig under loppet af några få v[er]st till en ansenl[ig] bredd. Den är m[yc]k[e]t strid, äger m[än]ga poroger, grund.

– Wi lägrade oss till natten på vanl[igt] sätt vid flodstranden. Månkenet – stjernklar himmel – böljornas brus – eldbrasan och gruppen kring elden – Nattens stillhet – Elgar visa sig esomoftast – Hjerpar flaxa i träden – Kosakerna röka sina pipor, sitta besablade och förtälja historier.

– Den 13 Julii [g. st.] tillryggalades vid pass 35 verst

– Till Sojoterna wid *Ut* från *Nikolajewska*³²⁸² guldvaskeriet vid pass 70–80 verst.

3276 *föra* || förhöja

3277 *floder* || åsar

3278 The River Xut/Sol'džur running into the River Bol'šoj Enisej (Bij-xem) from the right 140 km from the mouth of the latter. Castrén crossed the border between Russia and China. (TS)

3279 *som* || 1. ~ här och [der] || 2. ~ stundom

3280 *Stundom* || Här

3281 *små* || stora

3282 *Nikolajewska* || Petropa[włowska]

- 3283 They were at ca. N52°45′
E94°23′. (TS)
- 3284 på || för att
- 3285 under || g[enom]
- 3286 A *darga* or *darugha* was originally an official in charge of administration in a province in the Mongol system under Chinese rule, chief. Wikipedia: Darugha, <http://en.m.wikipedia.org/wiki/Darugha>; Darughachi, <http://en.m.wikipedia.org/wiki/Darughachi>. (TS)
- 3287 *framtog* || <räckte>
- 3288 *till och med* || all[a]

❖ 287 ❖

D. 14 Julii [g. st.]

fortsattes resan genom den omförmälda bergsdalen vid Ut. Marken var här m[yc]k[e]t oländig vid pass 5 verst – stenig och bergig – *Regn.*

– Wid middagstiden slogo vi läger 2 v[er]st hitom Sojoternas uluss³²⁸³ och utskickade Tataren på³²⁸⁴ rekognoscering. Han återvände om aftonen i sällskap med 16 personer – män och qvinnor; alla i Tat[ariska] kostymer och så slarfviga att bara kroppen sken under³²⁸⁵ slarfvorna. Alla voro i yttersta grad orena om ansigte, kropp <--->. Jag war wid deras ankomst sysselsatt wid andfångst och Sojot[erne] rusade genaßt efter änderna, h[vari]g[enom] jag befriades från det widlöftiga hellsnings-ceremoniet. ❖ Sedan man fångat änderna, kom Dargan³²⁸⁶ samt några äldre personer, gåfvo mig hand och yttrade *izän, izän* Man frågade äfven om Tsarens hellsa, om årets beskaffenhet, gräswäxten och boskapens fortkomst. Derpå framtog³²⁸⁷ Dargan sin pipa, räckte den åt mig, jag åt min granne o. s. v. Alla suto på marken kring elden.

❖ 288

Efter de vanl[iga] ceremonierna började man efterse våra waror och mönstrade allt in på bara kroppen. Wi måste lofva att följ[ande] dagen hemta till³²⁸⁸ och med de meßt nödv[ändiga] af våra plagg till salu åt Soj[oterna]. Tobak måste wi skänka åt dem genaßt och undfagna dem med ❖ the och brännvin. Dargan skänkte åt mig ett getskinn och jag åt honom en snusdosa. Mitt folk köpte remmar för tobak.

❖ 289

– Obs. Dargan skrek af alla krafter och öf[ver]-h[ufvu]d woro Soj[oterna] m[yc]k[e]t högljudda. Jag hade all möda att om natten bl[ifva] dem qvitt. En kvarstodnade och jag arbetade med honom halfva natten.

D. 15 Julii [g. st.]

Följande dagen begaf jag mig till Sojoternas tält och mötte på vägen 2 Sojoter som kommo att köpa tobak, ty dessa liks[om] andra Soj[oter] trodde mig en köpman ehuru jag gaf mig ut för guldsökare.

– På vägen warseblef jag tre grafvar betäckta³²⁸⁹ med sten samt ett Gudi helgade lärkträd med upphängda klädesrimsor.

– Tälten woro widt kringspridda 2–3 på hvarje ställe. Rundt omkring dem betade hästar, kor, får och getter. Äfven fun[n]os wid tälten små inhägnader liks[om] hos Tat[arerne]. Ut- och inwändigt³²⁹⁰ woro tälten constr[uerade] på Tat[ariskt] vis. Mycket orena. Alla kärl fulla af orenl[ighet]. Gentemot dörren (som är bel[ägen] åt ö[ster]) står skåpet med gudarna. Eldstaden i midten består af n[å]gra stenar – Golfvet utgöres af bar mark, som är betäckt med getskinn. Wid min ankomst brann på skåpet ett ljus och man sade den 15 Julii vara en stor högtid.

– Gentemot dörren satt en gammal man, som i m[ån]ga år varit Djarga. En klok och skarpsinnig man – examinerade mig flera timmar och gjorde alla slags misstänksamma frågor. Tyckte mig göra bättre att sitta hemma hos hustrun än att traska i blöta kärr. Under samtalet undfägnade mig wärdinnan med en mixtur af the (kirpits),³²⁹¹ barken af lärkträd, badan och mjölk. Då man började slå the eller annan mat i koppar, stänkte wärdinnan n[å]g[ot] på elden och mot dörren. Äfven gaf man mig uppkokt fårmjölk³²⁹².

3289 *betäckta* || med

3290 *Ut- och inwändigt* || Inwändigt

3291 (*kirpits*), || (kirpits) och

3292 *fårmjölk* || 1. ko[mjölk] || 2. ~ utan

- 3293 *modiga* [...] *åtbörder* || 1. <vrediga> || 2. häftiga åtbörder
 3294 See p. 1361 for a description of the shamanist session in more detail.

Jag begärde att få medtaga n[å]g[o]t mjölk, men sådant sades vara förbjudet på närv[arande] högtidsdag. Följ[ande] dagen lofvade man hemta till mig så m[yc]k[e]t mjölk jag önskade.

– Man ville se mina varor, och då jag sade mig ej äga n[å]g[o]t och ej vilja köpslaga, blef Dargan vred, sade mig hafva kommit utan all orsak till deras land och bad mig genaßt draga min kos. Tillika visade han så *modiga*³²⁹³ rörelser och åtbörder, att jag till undvikande af obehagl[igheter] återvände till min balagan.

Under dagens lopp infann sig hos mig en och an[nan] Sojot i öfrigt att drifva handel. Jag gjorde med dem philol[ogiska] studier. Min Tat[arisk] tolk rymde ifrån mig till Mator[erne] och söp hela dagen. Jag skickade kosakerna för att uppsöka h[ono]m. Han återhemtades om natten 292 alldeles full – Följande dagen infunno sig åtskilliga Soj[oter] jämte Darganen. Jag gaf den skänker och lät en Schaman trola bort min tandverk.³²⁹⁴

- 291 Obs. I Sojot-tältet höllo en gosse och en flicka, som voro helt nakna och buro blott en bindel om lifvet, h[varan]dra omlindade med sina armar och sågo med smägtande ögon å h[varan]dra[.]

3295 näfver-/tält

3296 gå || besöka

❖ 297 ❖ *Minusinska kretsen.*

№ 4.

❖ 298 ❖ Obs. Sojoterne lifnära sig under sommaren med nästan endast mjölk: af *ko, får, häst* och get. Renmjölk brukas bl[ott] såsom grädda. Mjölken ätes kokad och man förtär deraf efterhand en och an[nan] kopp under hela dagens lopp. *Kondyk* och *Sarana* begagnas föga sommartiden.

Obs. *Kondyk, sarana, badan* och barken af lärkträd begagnas sås[om] födoämnen.

– Stepp-Sojot[erna] sägas vara m[yc]k[e]t rika på boskap, men bergs-Soj[oterne] äro fattiga.

❖ 299 ❖ *Sojoter (vid Ut)**Ekonomie*

[–] Sojoternas tält äro af samma constr[uction] sås[om] Tatarernes: 1°) stora, i bottnet runda, i spetsen koniska 2) små och koniska

– Om sommaren bo Sojoterna i näfvertält³²⁹⁵, men till vintern uppföra de rika tält af vojlok.

– De flytta bo liksom Tat[arerne] 2–3 g[ån]g[e]r om året. Bo om sommaren i skoglösa, om vintern i skogiga bygder

– De berga ej hö, men lemna under sommaren obetade sådana ställen, der föga eller ingen snö faller om vintern.

– Många Sojoter äflas med åkerbruk, men ingen bland dem som bo i den Utska dalen.

– Sojoterna drifva jagt i de Sajanska bergen och komma ofta inom Ryska området, der de jaga älgar, renar, zoblar, ekorrar, björnar, m. m. Äfven Tat[arerne] gå³²⁹⁶ stundom öfver till

- 3297 *deremot* || emot
 3298 *Sojoterna* || Tata[er]ne]
 3299 *Fiskaren* || <När>
 3300 bommuls-/garn
 3301 *Salt [...]* sjöar. || Salt-sjöar finnas
 i m[än]gd

- ☞ 300 Sojotiska sidan i s[ynner]het för att ☞ bedrifva bäfver-fänge. Sådant är wäl icke tillåtet, men medgifves dock af ställets egare, *deremot*³²⁹⁷, att Tat[arer]ne betala lega för stället.
- Sojoterna³²⁹⁸ wid *Syrty-kem* och *Samzara* skola utom annan boskap wara rika på renar, samt besitta hjordar af 1000 st[ycken]. De Utska och m[ån]ga andra Sojot-slägter äga endašt hästar, kor, får och getter.
- Liks[om] hos Tatarerne är äfven hos Sojot[erna] en rik man egare af fl[era] tabuner med hästar och tusendetal af annan boskap. Många fattiga lefva såsom arbetare och aflönas efter godtycke af husbonden. *Lifegna* finnas ej.
- ☞ 301 — De Utska Sojot[erna] bedrifva fiskafänge dels med tagel-nät, dels med en trädkrok (—L). ☞ *Fiskaren*³²⁹⁹ passar på när fisken kommer på trädets, och drager då kroken åt sig.
- Hampa och lin finnas ej hos Sojoterna men i dess st[älle] silke och bommuls[-]garn³³⁰⁰. Allt groft arbete sys med *sena*.
- Fattiga Sojoter få af rika hela tabuner, kor, får och getter att vårda och begagna med willkor att ej döda n[å]g[o]t djur. Kor, får och getter gifvas blott i ringa antal. Den väsendtliga fördel af detta lån är mjölken — Obs Äfven hästar mjölkas.
- Wid Kamys'ta äro alla Sojoter åkerbrukare.
- Sojot[erna] köpa sina förnödenheter af Mon-goliska köpmän, som årligen resa ända till Kamys'ta
- ☞ 302 — Med gränsboerna drifwa äfven Buräterna handel. Så ock karagasser och Kamazintser, Ryska Kosaker, bönder ☞ och Tatarer.
- *Salt*³³⁰¹ köpes ej, utan tages ur sjöar.
- *Krut* göra de sjelfva, äfvensom *sylitra*. Deras krut är ej stärkt.

— När Sojot[erna] börja äta, dricka, bedja Gud, buga de sig och föra två fingrar (pek-³³⁰² och långfingret) till pannan.

— Tälten äro inredda på Tat[ariskt] vis med en eldstad i midten. Dörren åt öster – Gent emot dörren står ett slags rödmåladt skåp med alla slags brokiga figurer. På skåpet såg jag 9 små fat l. koppar af messing. De voro fyllda en med *gryn*³³⁰³, en an[nan] med *smör*, en med *grädda* och³³⁰⁴ an[nat]. ofta äro de toma.

— Rundt omkr[ing] tältet kiåstor, smutsiga koppar af träd och näfver, jerngrytor, messings-skoppor etc.

❖ 303 ❖ *Sojot-stammar*

Hvarje stam eller *aimak* styres af en så k[al]l[a]d *Darga*, och ein *Djaisan* styr en mängd aimaker. Den Utska Djaisanen styr följande 6 aimaker:

1. *Mat* wid Ut
2. *Ir-git* wid Ut, blandade med Mat
3. *Tjoote* (Tjoote) på³³⁰⁵ steppen höger om och venster om Jenisej
4. *Sengei* Pl[uralis] *Sengeilár* wid *Kamys'ta* (Tat[ariska] *Öök*), samt å ömse sidor om Jenisej
5. *Kára* Pl. *Káralar*, å ömse sidor om Jenisej
- ❖ 304 ❖ 6. *Koodeglar* S[in]g[ularis] *Koodex*, vid *Kamys'ta* och å ömse sidor om Jenisej

Öfwer den vanl[iga] *Djaisáng* finnes ännu en *Sumun-Djaisan'*, som emottager skatten af Djaisanen och för den till Mongol[erna].

— Antalet af (*Djaisandomen*) aimaker wid *Jenis[ej]* l. *Ulu-Kem* är m[yc]k[e]t stort.³³⁰⁶

3302 *pek-* || 1. <---> || 2. <-->

3303 *gryn* || ярица

3304 *och* || o. s. [v.]

3305 *på* || wi[d]

3306 *stort.* || ~ Wid *Jenisej* Uluk-Kem angifvas 17, af h[vil]ka hvarje ett stort fl[era] *aimaker*. Man nämnde ¶ 1. Baikara ¶ 2. Oinar. Sg *Ojn*

- 3307 *Toot* || 1. Tjoot || 2. ~ 1. Tjoot
 3308 *Toot* || 1. Tjoot || 2. ~ 1. Tjoot
 3309 There is a river called Oo or Ata in the Altai, but it runs into the River Lebed' instead of the Enisej, and further to the River Bija and the Ob'. Castrén probably means the River O-xem/Ojna discharging into the Bolšoj Enisej (Bij-xem) from the left 351 km from the mouth of the latter. (TS)
 3310 *Köjek* || 1. <Köjök> || 2. ~ ¶ 4. Aĕ Toodet
 3311 Castrén wrote *fyra* and added *fem* above it without striking out *fyra*.
 3312 *Djaisan* || Dessa
 3313 <paulin>-fjäder || mös[sa]
 3314 Castrén placed this sequence here by marking it with ✕. It is possibly a later addition.

❖ 305 ❖ Wid Syrty Kem och Bej-Kem:

1. Aĕ Toot³³⁰⁷
2. Kara Toot³³⁰⁸ wid fl[oden] oo som faller i Jenisej³³⁰⁹
3. Köjek³³¹⁰
5. *Sojan*

Dessa fyra fem³³¹¹ finnas wid Syrty Kem och Bej-Kem och n[å]gra fl[era] funnos ej vid dessa floder. Wid Kamzara bo äfven *Ak-Tjoot*.

— *Darga* dömmar blott små saker i sin aimak. Större mål hemställer han till *Kyndy* och han till *Djaisanerna*, h[vil]ka ej heller kunna dömma i högmålsbrott, utan hemst[älla] en skrifven anmälan till de Mong[oliska] auctoritetera.

— *Darga* samlar skatten i sin aimak och öfverlemnar den åt *Djaisanerna*.

Obs. *Toopos Kus*, <paulin>

— *Djaisan*³³¹² bär en <paulin>-fjäder³³¹³ (*toopos kus*) i mössan. *Darga* har intet märke.

❖ 306 ❖ Obs.³³¹⁴ Den längsta Embetsman är ***Darga***, en i hvar *aimak*.

2. Dernäst är ***Kyndy***, som äfven äger domsrätt, och till honom appelleras fr[ån] *Darga*. Han bär i mössan ett märke af messing. En *Kyndy* öfver de 6 *Darga*.

3. ***Djaisang***.

4. Sumu *Djaisang*

Wid *Ut* en Sumu *Dj[aisang]*, en *Djais[ang]*, en *Kyndy*, 6 *Darga*

[–] skatten är: 3 soblar ell. 6 räfwär eller 120 ekorrar eller 1 рубль³³¹⁵ för hvarje rik man. I Utska aimaken betala blott 7 skatt. De fattiga betala intet.

– Sojoterna kalla sig *Tuba* Pl. *Tubalar*. De tala alla Tatariska i små brytningar. De afsides boende tala en renare dial[ečt] än de närbelägna.

☞ 307 ☞ [–] *Mati* förtälja att de fordom varit s[am]ma folk med de Minus[inska] Matorerne³³¹⁶, men om sitt fordna språk veta de intet.

– Äfven förtäljdes, att en 90 årig kojbal af kolska ulusen ännu³³¹⁷ för n[å]g[o]n tid sedan talat s[am]ma språk med en *Sojot* af st[ammen] *Tjootte* wid Tus. Häraf följer att äfven *Sojot[erna]* varit Samojuder.

– Till bevis för Matorernes och Mat-stammens identitet tjenar bl[and] annat den uppgift³³¹⁸, att de Ryska Mat[orerne] fordom bodde under *Kyrky Task[y]* och *Koodur T[askyl]* samt vid de floder, som ur dem upprinna, ex. *Syrty Kem* – således i den nuwarande Mat-stammens granskap. Dock säges Mat[orerne] förnämsta tillhåll varit trakten af *Karatus*. Här synas äfven de Chines[iska] Materne fordom hafva uppehållit sig, såsom äfven deras namn *Tuba* (jfr. fl[oden] *Tuba* antyder)

- 3315 Lynch.
 3316 *Matorerne* || Tatarer[ne]
 3317 ännu || för
 3318 *uppgift* || omst[ändighet]

3319 *stepperna* || ~, men man vet intet om deras urspr[ung] v. i.

3320 *som* || men

3321 *lägges* || föres

3322 Mscr: anlidnes

✠ 308 ✠ *Begravn[in]g*

[—] Kurganer finnes i stor m[än]gd på stepperna³³¹⁹

— Sojoterna begrafvo fordom sina döda på Samoj[ediskt] wis, ofvan jord på en så k[al]l[a]d лабасъ, som täcktes med träd

— Nu förtiden omlindas den aflidne med kitaika eller annat tyg och *Nama* uppsöker för h[ono]m ett afsides st[älle]. Finner han ej genast en lämpl[ig] plats, så går det ej wäl den aflidnes släktingar. De och deras boskap öfverfallas af sjukdom och olyckor. *Nama* söker afsända dem med böner. Den aflidnes bästa kläder, hästar och redskap skänkes åt *Nama*. M[ån]ga offra åt honom all sin egendom.

✠ 309 ✠ — En rik man begrafves i kista, som³³²⁰ ställes afsides ofvan jord. *Nama* sjunger och läser böner vid begrafn[in]gen och fl[era] dagar derefter.

— När *Nama* dör, omlindas han med silke, lägges³³²¹ i kista och föres åt sida.

— Så äfven Sumung-Djaisan och andra betydande män.

Obs. Öfver kistan lägges ingen ting, icke ens jord.

När den döda bl[ifvit] begrafven, återwänder man till den aflidnes hem och anst[äller] ett stort gästabad. Поминки anställes i tre år på den a[f]lidnes³³²² dödsdag.

— *Nama* tager den aflidnes häst, sadel och bästa kläder.

❖ 310 ❖ *Religion*

Sojot[erna] äro tillgifna Lama-dyrkare och kalla sina Prester *Nama*, h[vil]ka åtnjuta en stor wördnad. Wid Kamys'ta finnas 10 Prester, infödda Sojoter. De njuta undervisning af n[å]g[o]n Mong[olisk] Prest, som kommer till Sojot[erna] enkom för detta ändamål. De Sojot[iska] Presterna äro alla underordnade och deras öfverhufvud är en, som hvarje vår besöker Soj[oterna] och wid sin afresa lemnar en efter sig till vicarius.

– Nama äro tillika läkare och så wäl försedda med medicin, ett 6 kameler ej kunna föra alla deras läkemedel, som äro 108 till antalet.³³²³

– Sojot[erna] begåfva sina Nama med rika skänker.

❖ 311 ❖ [–] Schamanismen utföras likasom hos Tat[arerne]. *Nama* tillåter Schamanerna att utöfva sin konst, då inga läkemedel hjelpa.

– *Nama* säges kunna läsa alla m[enni]skans tankar.

– De Soj[otiska] Schaman[erna] hafva trumma[,] hoppa och sjunga³³²⁴ liks[om] Tat[arernes] men gå omkring elden blott ett hvarf.

Kudaj är himmelens gud – den goda <---->

Yzyt, underjordens Gud – den onda – kan äfven röra sig öfver jord, bringar död, sjukdom och olyckor.

Oba är antingen³³²⁵ en enskildt sten med ansigte och form af m[enni]ska, eller en stor stenhög af s[am]ma höjd som ett träd. Dessutom ❖ in-

❖ 312

huggas eller målas allehanda djurbilder i klippor. Obs. Man bör skilja *Oba* <----> ? Gudabilder ifrån *Kozä*, som äro gamla kurgansstenar.

3323 The number 108 is considered sacred in several Asian religions, including Buddhism. Chinese Buddhist Encyclopedia, [http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php/108_\(number\)](http://www.chinabuddhismencyclopedia.com/en/index.php/108_(number)). (TS)

3324 *sjunga* || skrika

3325 *antingen* || en

- 3326 *och* || till offer
 3327 *i träden* || till offer och uppäter köttet och förärar *Nama* med hudarna,
 3328 tyg-/rimсор
 3329 *kopparna* || faten
 3330 *rösen* || maj[aker]
 3331 The River Kamyšta runs into the River Abakan. The River Ööber cannot be recognized.
 (TS)

– Omkring *Oba* ställas hvarje vår färska björkar, och i björkarna hängas allehanda klädes-skifvor och³³²⁶ djurhudar till offer.

– Hvarje år i Augusti kommer alla små *Nama* samt en Mongolisk öfver-*Nama*. allt folk ifrån när och fjerran församlas kring *Oba*, anropa h[ono]m om hjälp och nåd. Man dödar alla slags djur, hänger hudarna i³³²⁷ träden och uppäter köttet.

– Wid hvarje *Oba* finnas inskrifter, gjorda med färg, blå till färgen.

✠ 313 ✠ – Äfven finnas inhuggna inskrifter, hka tillika äro målade.

– Lärkträd betr[akta]s med Gudoml[ig] wördnad; man upphänger tygrimsor³³²⁸, djurskinn m. m. i deras gren

– I religiöst häns[eende] råder hos Sojot[erna] en skrupulös pedantism. Man förbjöd mig att se på faten på det hel[iga] skåpet, tillät mig ej att föra en mjölkflaska från ett tält på *d. 15* Julii. Wid hvarje liten rörelse var man ängslig, att jag skulle begå ett brott emot den Lamaiska rel[igionen].

– Obs Skåpet med de 9 kopparna³³²⁹. Blott en kopp var försedd med fot och deri brann en lampa.

– *Köözä* Közä kallas stenbetäckta kurganer, sådana jag såg wid *Ut-Kojbaliska*. Mat[orerna] förtälja, att *deras egna* bogatirer uppreßt sådana rösen³³³⁰.

Obs. *Közä*, kurgan in gen[itiv].

På stepperna emellan fl[oderna] *Ööber* och *Kamys'ta* (bifl[oder] till Jenisej)³³³¹ finnas såd[ana] kurganer i oändl[ighet].

❖ 314 ❖ *Äktenskap*

afgöres g[enom] föräldrarna, så att brudgumens föräldrar³³³² fria hos brudens föräldrar eller målsmän. Dessa bestämman en³³³³ kalyim ända till 100–200 st[ycken] af skillda djur. Denna kalyim mäktat naturligtwis gällda med ens; den betalas efter hand, stundom under loppet af flere år. Emellertid kommer fästmannen ofta på besök till bruden, lefver stundom en³³³⁴ hel månad hos henne och framalstrar barn med sin blifvande hustru. Är hela brudskatten betald, då först kan fästmannen taga bruden till sig. Han sänder en talman, (som hos Soj[oterna] är en budbärare) att tillsäga,³³³⁵ att han önskar hafva henne ❖ sig tillsänd. Då utstyres³³³⁶ bruden med kläder, vojlok till tält, hvarjehanda djur och an[nan] egendom. Anförwandterna nu bjudas till gästbud och efter dess slut begifva sig alla till brudgummen. Emellertid sänder man budbärare till brudgummen med underrättelse om sin ankomst. Han begifver sig nu med sina anförwandter bruden till möte. *Nama* åtföljer brudgumens tåg. Vid mötesplatsen välkomna h[varan]dra brudgummen och bruden, taga h[varan]dra i handen och kyssa h[varan]dra han på högra och hon på venstra kinden. *Nama* gör brudens anhöriga n[å]gra frågor och anst[äller] wigseln hvarvid förekomma] särskildta] ceremonier. Bland annat gör *Nama* omkring uti en ring på marken. ❖ 316 ❖ De tillstädeswarande ❖ åtfölja honom³³³⁷ och vandra den ena bakefter den andra, hållande h[varan]dra i handen, alla utom *Nama*. Slutl[i]gen] håller man vin i en kopp, rycker gräs ur marken och gifver det åt *Nama*. Han doppar gräset i winet, stänker win åt alla fyra väderstreck, och derpå börjar man dricka. *Nama* sjelf smakar ej;³³³⁸ brudgummen för koppen till munnen och

3332 Castrén wrote *fader* above the line without striking *föräldrar* out.

3333 *en* || om

3334 *en hel* || flere <-->

3335 *tillsäga, att* || fråga, om

3336 *utstyres* || låter

3337 *honom* || ~ hållan[de]

3338 *ej;* || ej, utan

- 3339 *befallng* || 1. ~, att man sk[all] ||
 2. ~ åt h
 3340 *vid Ut* || hos Mo[ngolerna]
 3341 *Sojj.* || Tat[arerne]
 3342 *i* || på

❖ 317

räcker så vinet åt bruden. Hon smakar deraf och öfverlemnar derpå koppen åt den äldsta tillstädeswarande person. Derpå gifver Nama befalln[in]g³³³⁹ att gifva vin än åt den ena, än åt den andra bland de äldsta i församl[ingen]. Wid mötesplatsen klubbar man äfven ett får och gör sig en måltid. Ifrån mötesplatsen begifver man sig till brudgumens ❖ tält och här firas först det egentl[iga] bröllopet medelst ätande, drickande, ridande[,] brottande.

– Soj[oterna] hafva 1–3 hustrur.

– Qvinnorna anses för orena och få alldrig med sin fot beträda den venstra sidan af tältet – Qvinnorna sitta på högra sidan. Obs. Likaså hos Tatarerne.

❖ 318 ❖ *Utseende och beteende*

[–] Man ser både Tatariska och Mongoliska anletsdrag.

– Den Mongol[iska] voro vid³³⁴⁰ Ut allmännare

– Soj[oterna]³³⁴¹ äro m[yc]k[e]t wiga och rörliga. Jag såg dem med ett hopp skutta i sadeln utan att begagna sig af stigböglarna.

– I sitt tal äro de m[yc]k[e]t högljudda. En främl[ing] skulle tro dem träta, då de föra en fredlig conversation.

– Till wexten äro de m[yc]k[e]t små, men deras lemmar äro m[yc]k[e]t starka och härdade.

– Ragglande i sin gång – svaga i³³⁴² benen – men fasta i sadeln.

❖ 319 ❖ *Klädedrägt.*

är liksom hos Tatarerne en får l. getskinspäls med wida³³⁴³ framst[ycken] tillknäppta öfver bröstet Wid lifvet³³⁴⁴ finnas baktill fällar³³⁴⁵. Pälsen är m[yc]k[e]t lång. [Sojoten]³³⁴⁶ är alltid förs[edd] med gördel.

– Qvinnorna bära s[am]ma slags päls med den skillnad, att pälsen³³⁴⁷ ej är åtsittande wid lifvet och wecken anbragta ej vid lifvet, utan vid knäveckan.

– I stället för pälsar bära qvinnorna äfven dylika öfverplagg af rödt eller annorlunda färgart, ofta mångbrokigt tyg.

❖ 320

– Byxorna räcka, liksom hos Tunguser och Samoj[eder] ❖ blott öfver wadorna och bestå ant[ingen] af sämsk eller ludet skinn. Stöflarna äro liks[om] de Tat[ariska] försedda med skaft, som räcka öfver knäveckan. De äro gjorda af getskinn –

– Hos blott några få Soj[oter] anmärkte jag skjortor. Soml[iga] gjorde anspråk på den skjortan, jag bar på min kropp.

– Mössan spetsig, konisk³³⁴⁸ med en toffs öfverst –

– Wid gördeln hänga långa knifvar, glänsande eldstål, prydnader af jern och koppar – nåldosor, trädgafflar (till att upptaga kött ur grytan) etc.

– Många [Sojoter]³³⁴⁹ gingo alldeles nakna, bärande blott en bindel wid veka lifvet. Deras kropp är så härdad, att de alldeles icke oroade sig, fastän hyn war alldeles ❖ full med brönsrar, mygg och flugor.

❖ 321

– Hos soml[iga] hängde en skinnpung³³⁵⁰ på bröstet, som sades motsv[ara] Ryss[arnes] kors.

- 3343 wida || breda
 3344 lifvet || ~ bak[till]
 3345 fällar || skrynkle[r]
 3346 Mscr: Tat[aren]
 3347 pälsen || lifvet
 3348 konisk || me[d]
 3349 Mscr: Tat[arer]
 3350 skinn-/pung

- 3351 *Männerna* || Soj[oterna]
 3352 *dylika* || blad
 3353 *Mixturen* || D
 3354 *sofvel* || 1. mal || 2. <supa>
 3355 *stötes* || bultas
 3356 *sättes* || ätas
 3357 *gräfvas* || tor[kas]

– Männerna³³⁵¹ raka håret och skägget och bära öfverst på hjessan en fläta, som betäckas med mössan

– Qvinnorna bära orakadt hår och tre flätor: en i nacken och på h[var]dera kinden.

❖ 322 ❖ *Anrättningar.*

– Sommartiden lifnära sig Sojot[erne] mest med mjölk och the. När man uppstiger ställes en gryta med kirpits på elden. Deri blandas torkad och finmalad bark af lärkträd samt dylika³³⁵² blad af badan. Mixturen³³⁵³ ökas derefter ännu med mjölk. Förrän man börjar deraf eller i allm[änhet] förtära n[å]g[o]n sofvel³³⁵⁴, stänkes deraf n[å]g[o]t på elden s[a]mt åt ö[ster].

– Denna mixtur dricker man ur trädkoppar – skedar finnas alldeles icke.

– N[å]g[o]n tid derefter ställes åter en mjölk-gryta på elden och man håller i sig en och annan kopp och fortfar så hela dagen igenom.

❖ 323 ❖ *Kondyk* stötes³³⁵⁵ fin, blandas med tvorогъ och smör och steka denna anrättng i gryta.

Kondyk sättes³³⁵⁶ sås[om] gryn i kött och fisk-soppa, samt i mjölkvälling.

Sarana begagnas äfven i st[ället] för gryn och kokas äfven i vatten.

Obs. *Kondyk* och *sarana* tjena till ersättning för gryn. De gräfvas³³⁵⁷ under jorden om sommaren och torkas till vintern.

– Soj[oterne] äro det lätt[j]efullaste folk, jag n[å]g[o]nsin sett. Om sommaren underhållas de med mjölk och kirpits – Till vintern samla de sig *sarana*. Somliga bedrifva jagt och fiskafänge i ringa mon

Obs. *Kondyk*³³⁵⁸ är en m[yc]k[e]t ällskad anrättning. Den torkas, trädes i³³⁵⁹ ett tråd och kokas med mjölk. Sarana äger afsättning äfven i Mongoliet.

❖ 324 ❖ — Om vintern lifnära sig Soj[oterna] med kött, sarana och kondyk.

— Alla ben förvaras m[yc]k[e]t omsorgsfullt³³⁶⁰ i skinnsäckar och kokas, i brist på kött, med sarana l. kondyk.

— Cedernötter samlas med m[yc]k[e]n omsorg och ätas med skal.

— Köttet ätes både rått och kokadt —

— Sojoterna ega inga magaziner och förvara nästan all sin egendom i ledersäckar. När om hösten boskapen slagtas, inlägges köttet i ledersäckar, man låter det frysa och rör ej dervid före våren³³⁶¹. Större djur, sås[om] kor och hästar omlindas i sitt eget skinn, som först aflås. Nämnda skinnsäckar uppställas på en [af] Ryssarne så k[al][a]d лабасъ, som är Soj[oternas] enda förwarings-ort. Dessa säckar vidröras ej om vintern, utan man endast äter soppa på ben, sarana och kondyk, eller slagtar på sin höjd getter.

Obs. — Soj[oterna] slagta alldrig sin boskap om dagen, utan alltid nattetid ty man vill ej, att en främmande är närv[arande] vid slagten.

3358 *Kondyk* || *Sarana*

3359 *i* || på

3360 *omsorgsfullt* || <-->

3361 *våren* || hösten

- 3362 på || mot
 3363 i fl. Altaj || i Jenisej. Här finnes en
 3364 The River Altaj runs through the Sungaj to the Ob'. No river called Irsen is known today. (TS)
 3365 Castrén wrote this sentence next to the second group of families but did not note its context in any way. Kaa-Xem is on the river of the same name near its confluence with the River Bij-Xem, N51°42'0" E94°33'20". (TS)

❖ 325 ❖ *Diverse om Sojoterne*

- Renen aktas för mer än hästen emedan den är ändamålsenligare i bergsbygden och i kärr. Den snafvar ej på³³⁶² stenar, sjunker ej på blöta ställen och bär nästan en lika stor börda som hästen.
 — De hafva bomärken på sina hästar.
 — Sojoterne äro mycket tjufaktiga, ehuru de bestraffas på ett omenskligt wis.
 — Soj[oterne] fiska äfven med snara.

Sojot-slägter

I

1. *Ak Toot*, wid Syrty Kem
  2. *Kara-Toot*, wid *Oo* och *Tapte* som utfalla i Jenisej (*Oo* är högre, *Tapte* lägre)
  3. *Köjek*, lefver tills[amman] med Kara Tot och lyder under en Darga.
  - ❖ 326 ❖ 4. *Sojan*, wid *Irsen*, som faller ❖ i³³⁶³ fl[oden] Altaj, h[vil]ken äger sitt utlopp i Jenisej.³³⁶⁴
- Obs. Dessa fyra *aimaker* lyda under en *Djaisan*.

II

1. *Ojen Pl[uralis] Ojnnár*
2. *Saldjoĕ*
3. *Ķobal*
4. *Baigara*
5. *Ķargas*

Dessa slägter bo bakom de Sajanska bergen på stepperne i trakten af *Kaa-Kem* (Kaa-Kem)³³⁶⁵

III.

1. Adaj.
2. Kazet.
3. Adaj-Targat
- 4.

❖ 327 ❖ *Schaman-kostymen*

är dens[amma] sås[om] hos Tat[arene]. Dock finnas i ändarna af de långa flikarna små fransar af kläde, tyg, getskinn m. m. Å ömse sidan om bröstet bära Soj[oterne]³³⁶⁶ tvenne (inalles) fyra ormar, gjorda af häst- och får-hår med ögon af perlor. På bröst och rygg hänga skramlande jernstycken.

– Trumman är större, för öfrigt liks[om] hos Tat[arene] försedd med klockor, jernst[ycken] och målade figurer.

– Sojoterne anropa *Yzyt* och veta intet af *Aina*. Obs. *Yzyt* hos Soj[oterne] mots[vara] i allo Tat[arenes] *Aina*.

❖ 328 ❖ – Jag lät en Schaman trolla bort min tandverk. Han ville först veta sjukdomens orsak (synty) och vilken tand verkte. Derpå göt han mjölk i en kopp och började se deri, hällde litet mjölk på elden och åt alla 4 väderstrek. Derpå började han känna på tandnerven tryckte derpå under käken och vid ögat, just på de ställen, der äfven verken kändes, spottade på det verkande stället åtskilliga gånger – började så bita mig på kinden och sugade ur bittet blod liksom en igel – spottade blodet i mjölken, <--->tog derur marken och kastade den i skogen. Hoppade³³⁶⁷ sedan på marken och förehade andra galna ceremonier.³³⁶⁸

- 3366 *Soj.* || Tat[arene]
 3367 *Hoppade* || ~, strödde
 3368 The same shamanistic session mentioned on p. 1346.

3369 *Ulu-Kem* || J[enisej]

3370 In the mscr (KK Coll. 539.32 p. 330–331) the families numbered with 7–10 here were originally 15–18 and the ones following them 7–14, but here they are listed in the order changed by Castrén.

3371 *venster* || 1. wid || 2. s

❖ 329 ❖ *Tuga*, Tatar, på Sojotiska
I *Oores*, Rysse.
Mol, Mongol.
Ķatat, Chinesare.

– Soj[oterne] ega ej släde och kärria

– Soj[oterne] weta hvarken om pengar l. bröd.
I št[ället] för bröd, mjöl och gryn tjena hos dem
sarana och kondyk.

❖ 330 ❖ Man kände följande slägter l *aimaker*:

- 1 *Mat*, vid Ut. Pl[uralis] *Mattár*
- 2 *Ir-git* Pl. *Irgittár*, vid Ut, blandade med *Mat*.
- 3 *Tjootte* Pl. *Tjootelar*, wid öfra loppet af *Kamzara* och å ömse sidor om *Ulu-Kem*³³⁶⁹.
- 4 *Sengei* Pl. *Sengeilár*, wid *Ut* och *Kamys'ta* (Soj[otiska] *Ook*) och vid *Ulu-Kem*.
- 5 *Kara* Pl. *Karalár*, å ömse sidor af *Ulu-Kem*.
- 6 *Koodex* Pl. *Koodeglar*, vid *Kamys'ta* och *Ulu-Kem*.
- 7.³³⁷⁰ *AĶ Toot*, vid *Syrty Kem*.
8. *Kara Toot*, wid *Oo* och *Tapte* – bifl[od] till *Jenisej*, den förra högre, den sedn[are] lägre
9. *Köjek*, ibidem
- 10 *Sojan*, vid *Irsen*, som faller i *Altaj*, denna i *Jenisej*
- 11 *Ojen* Pl. *Oinnar*, på stepperna *venster* om *Ulu-Kem*.
- 12 *SaldjoĶ*, Pl. *SaldjoĶtar*, *venster*³³⁷¹ om *Jenisej*, mest vid små floder, i s[yinnerh[e]t vid **Kaa-Kem**.

- ❖ 331 ❖ 13 *Kobal* Pl. *llar*, höger om *Ulu Kem*.
14. *Baigara*, wid *Ulu-Kem* å ömse sidor, i s[yinner]het vid små floder.
  15. *Kargás*, *venster* om *Ulu-Kem* på stepperna
  16. *Adaj*, österut på *Irkutska* sidan
  17. *Adaj-Targat*, deras grannar
  18. *Ķazet*, vid *Djabas'*

3372 *Targa* || D[arga]
 3373 *Kyndy* || *Djaizang*
 3374 *omkr.* || vid

❖ 332 ❖ Dessa tala alla s[am]ma språk i smärre dial[ec-ter] Deras Embetsmän äro:

1. *Targa*³³⁷², en i hvar aimak = starshiná
2. *Kyndy*³³⁷³, råder öfver några aimaker.
3. *Djaizang*, är en Embetsman, som råder öfver Kyndy och Darga, samt har under sig ett större antal Sojoter.
4. *Sumun-Djaizang*, är den förnämsta infödda Embetsman.
5. *Bix*, en Mongolisk Embetsmän.

Obs. Aimakerne äro fördelade i en m[än]gd Djaisandömen, af hvilka hvarje innefatta omkr[ing]³³⁷⁴ 4 n[å]gra få (4) aimaker.

❖ 333 ❖ *Bifloder till Jenisej.*

1. *Altaj* upptager *Irzen*
2. *Oo-kem*
3. *Tapte*
4. *Ööbyr*
5. *Kaa-Kem*
6. *Kamys'ta* l. *Öök* fr[ån] höger

Obs. Om Altaj och dess utlopp visste man intet tillförlitligt.

❖ 334 ❖ — Sojoternes Lamadyrkan är i hög grad upp-
blandad med deras fordna Schamanism.

- Sojoterne raka af sig skägget.
- Sojoterne tillreda ej airan, men kumis finnes hos dem hela sommaren igenom och de supa sig fulla alla dagar.
- Sojoterne begagna bössa, båge och само-стрѣлецъ. Obs. пастъ och черканъ finnes ej.

- 3375 *björn*, || ~ hare,
 3376 *som [...]* öga || hvad han ser
 3377 *var* || hade
 3378 Castrén wrote the letter *a*
 above the *e* in the last syllable,
 without striking out the *e*.
 3379 Castrén wrote the letter *a*
 above the *e* in the last syllable,
 without striking out the *e*.
 3380 Castrén wrote the letter *a*
 above the *e* in the last syllable,
 without striking out the *e*.
 3381 Castrén wrote the letter *a*
 above the *e* in the last syllable,
 without striking out the *e*.

— Bäfver, utter, hare, колонокъ, vilda getter
 fångas mest med самострѣлецъ.

— Elg, сынъ, björn,³³⁷⁵ räf, sobel, ekorre med
 bössa.

✠ 335 ✠ — I Mars d. 1. dagen i nymånaden firas en
 allm[än] fest. Man kokar kött, brottas och rider.
 Kumis finnes ej på d[en]na årstid.

✓✓ — Sojoterne äro m[yc]k[e]t *lißiga, bedrägliga,*
misstänksamma, tjufaktiga och fallna för tiggeri.

— De Utska Soj[oterne] lefva i lättja och fat-
 tigdom. Den Orient[aliska] lättjan har och
 sin poetiska sida (Fridfullhet, intet fjäsk och
 bekymmer.).

— Sojoterne äro fullkoml[iga] wildar. Deras na-
 kenhet, nyfikenhet, liß och Habsucht. Soj[oten]
 will ega allt som³³⁷⁶ fägnar hans öga. Jag var³³⁷⁷
 i stor nöd med mina kittlar, kaffepannor, pelsar,
 stöflor och andra effecter. Sjelfva skjortan, som
 jag bar på min kropp, ville man afkläda mig.

✠ 336 ✠ *Sojotiska namn*

För män: Suudjur, Tiilek, Tangma, Topor, Tjing-
 met, Buga, Angma, Kuragan, Kalbeges, Karatje-
 gai, Sööläk, Tjaqalex, Urlu Kulaĵ, Kasa Köräk,
 Irgelex, Baga[,] Bosĵa, Bediges, Toobeldjeĵ³³⁷⁸,
 Tauremdjeĵ³³⁷⁹, Tangat, Togdai, Tataĵaj, Til-
 denq, Bitjä Karaĵ (lus-öga), Tektjigin, Saanagas,
 Kyrmä, Aĵtjeĵ³³⁸⁰, Katen, Kiski, Bos-Kadjeĵ³³⁸¹,
 Tjetjakai,

✓✓ *Balder.*

För qvinnor: *Iltäk*

❖ 337 ❖ [–] Sojoterne äro skickliga smeder, men dåliga snickare. Kläder sys af qvinnor Qvinnor valla kor, får och getter, männer se efter hästar –
– Deras vanl[iga] handarbeten äro: vojlok, sadel och tömtyg, nät, båge och pilar. De Sirty-Kemiska Soj[oterne] göra äfven bössor af utmärkt kvalitet.

❖ 339 ❖ *Notanda*

Kazir

Kan och *Kazir*³³⁸² taga sin upprinnelse ur samma ås. *Kazir* upprinner ur tre källor: 'Sibidjän, *Kara bola*, *Kazir*.

Kazir upptager:

a) *från höger*

1. *Kität* fr[ån] en ås nästan gent emot 'Sibidjän³³⁸³ – 'Sibidjän är n[å]g[o]t högre
2. *Taaberax Tajat*, m[yc]k[e]t nedanom *attex Tajat*.

b) *från venster*

1. *Kara bola*, från en ås
2. 'Sibidjän, id[em]
3. *Tajat*³³⁸⁴
4. *Attex Tajat*.³³⁸⁵

❖ 340 ❖ 5. *Tiin Täjät*³³⁸⁶

❖ 341 ❖ *Abakan* upptager:³³⁸⁷

a) *från höger*

1. *Lilla Abakan*
2. *Ana АНЫ*³³⁸⁸

3382 *Castrén* means the River *Kazyr* (*Bolo*) running into the River *Tuba*. (TS)

3383 There are the rivers *Verxnij Kitat* running into the River *Kazyr* 239 km from the mouth of the *Kazyr* and *Nižnij Kitat* 187 km from the mouth of the *Kazyr*. (TS)

3384 The River *Tajat* or *Konnyj Tajat* discharging into the River *Kazyr* 143 km from the mouth of the latter. (TS)

3385 The River *Verxnij Tajaty* 57 km from the mouth of the River *Kazyr*. (TS)

3386 The River *Nižnie Tajaty* 51 km from the mouth of the *Kazyr*. (TS)

3387 Also in the case of the River *Abakan* *Castrén* was able to add some new information to what had been published in *Stuckenberg* 1844: 480–482, but the addition was not as significant as in some other cases. (TS)

3388 The River *Malyj Abakan* or *Anyj-Jak* runs into the *Abakan* from the right 327 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3389 The River Karasibo runs into the River Čexan from the left 11 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3390 2 || och
- 3391 The River Izyn-Žul' or Prjamoj Izin-Čul runs into the River Čexan from the left 23 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3392 The River Teba or Čabal-Tibe discharges into the River Čexan from the left 35 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3393 (*uppifrån*) || ~ ¶ 3. Чахонъ
- 3394 *går* || är m[yc]k[e]t
- 3395 *gick* || gjorde
- 3396 *uppställde [...] bräder* || fäste här n[å]gra bräder och betäckte dem med stenar
- 3397 *hopade* || upp[staplade]
- 3398 *fiender* || k
- 3399 *förgjorde* || d

(*Djabas'*, utfaller i Abak[an] 4 verst ofvan Arbatska förposten. Denna flod uppt[ager] fr[ån] venster *Tjachan*, som åter upptager 3 fr[ån] venster *Karasiba*³³⁸⁹, 2³³⁹⁰ *Izindjul*³³⁹¹ från venster, och 1. *Tebä*³³⁹² fr[ån] venster

1. *Tebä*, 2. *Izindjul*, 3. *Karasiba* (uppifrån)³³⁹³

◆ 342 ◆ *Traditioner on Toros*

— *Tóros* är en taskyl wid källorna af Semirátscha. Den har sitt namn af en Sojotisk Furste benämnd *Tóros*. Trad[itionen] förmåler att denne *Toros* för vid pass 200 år tillbaka begaf sig tillika med sin slägt, bešt[ående] af 35 pers[oner] till Ryssland. *Toros'* stamförvandter vredgades här öfver och gáfvo sig att förfölja honom. *Toros* for öfver *Toros* Task[yl] och gjorde dervid en ännu synlig väg, som är bekant under namn af *Toros väg*. Denna väg går³³⁹⁴ <кою> рою och stora stenar äro fästa å ömse sidor af vägen. För att rädda sig ifrån sina kamrater begagnade han följ[ande] list: Han gick³³⁹⁵ upp sin väg[,] under en brant klippa uppställde³³⁹⁶ han n[å]gra bräder och fastband dem med rep vid träd. Emot dessa bräder hopade³³⁹⁷ han en m[än]gd stenar och bidade på klippan sina fiender³³⁹⁸. Då dessa kommo under klippan lösband *Toros* repen, sterna nedramlade och förgjorde³³⁹⁹ alla sina fiender.

◆ 343 ◆

D. 17 Julii [g. st.]

tröttnade jag omsider wid Sojoternes tiggeri och reste mot aftonen i regnväder till vårt sista nattläger vid framresan.

Den 18 Julii [g. st.]

öfverreste Ural i regn och blåst, hamnade om aftonen vid *Irtsuk*, tillbragte natten i balaganen³⁴⁰⁰, och fortsatte följande dagen min resa till Nikolajewsk. Här tillbragte i³⁴⁰¹ sällskap med råa³⁴⁰² guldsökare och en fånig prest *Eliædag*. Denna feßt till ära hade det roat några guldarbetare att i brist³⁴⁰³ på brännvin taga sig ett rus af борець³⁴⁰⁴. Den³⁴⁰⁵ giftiga drycken hade en sådan verkan att en af karlarna genast afled och den andra äfven <gälades> vid min afresa.

❖ 344 ❖

D. 21 Julii [g. st.]

afreste jag från Nikolajewsk i ett stort sällskap. Dagen var mulen och regnig. Alla berg voro insvepta i moln. Idkeliga³⁴⁰⁶ regnskurur öfversköljde oss och en горный отводчикъ³⁴⁰⁷ – Petersburgare³⁴⁰⁸ till börden – befann sig i stor nöd så väl för regnet³⁴⁰⁹ som den dåliga vägen.

– Wi intogo vår middag i en balagan, hamnade emot aftonen i Semirätschka och togo åter natt-
quarter i en läkande balagan.

– Följande morgon (d. 22 Julii) tog jag afsked af sällskapet, steg i en båt och seglade Amyl utföre. Äfven d[en]na dag var mulen, regning och obehaglig. Naturen vild och obebodd. Intet spår ❖
till m[enni]skor men änder och gäss uppflögo wid hvarje årslag. Gamla balaganer – natten tillbragtes i en sådan. Fortsatte resan den följ[ande] dagen i wackert väder och nådde emot aftonen Karatus.

❖ 345

Obs. När dimmor uppstiga från bergen, ät detta ett tecken till instundande regnwäder.

- 3400 *balaganen* || en balagan
 3401 *i sällskap* || ett dygn
 3402 *råa guldsökare* || guldsökare
 3403 *brist på* || st[ället] för
 3404 *Aconite (Aconitum sp.)*, ca. 300 different species. Северная энциклопедия 2004: 105 (TS).
 3405 *Den* || Dry[cken]
 3406 *Idkeliga* || Emot
 3407 *Mining arrester*.
 3408 *Petersburgare* || be[fann]
 3409 *regnet* || dimm[an]

- 3410 *farbar* || segel[bar]
 3411 *Amyl* || hon
 3412 *nedanföre* || m[yc]k[e]t
 3413 *mycket* || d[jupa]
 3414 *hitintills* || å
 3415 *berg* || höga stränder
 3416 *widgar* || till
 3417 *floden och stränderna* || 1. floden, stran [= stränderna] || 2. floden fördelar sig i
 3418 *branta* || ~ poetiska

❖ 346 ❖ *Amyl*

blir farbar³⁴¹⁰ efter fören[in]gen med fl[oderna] *Bes* och *Semirätschka*. Dock är *Amyl*³⁴¹¹ ännu nedanföre³⁴¹² på m[ån]ga st[ällen] så grund att, den med lätthet kan öfvervadas. Efter inloppet af *Kondat* är *Amyl* öf[ver]h[ufvu]d 1–2 sashen djup; dock finnas ofta äfven grunder och mycket³⁴¹³ djupa (fem famn[ar]) gropar – ямы.

– I dessa ямы draga Ryssarne not om hösten och man ser wid dem tidt och ofta balaganer af träd l. näfver – Vid *Karatus* är *Amyl* omk[ring] 2 sash[en] djup.

– Allt intill *Kondat* äga *Amyl* en ganska ringa bredd (10–20) sashen. Hon beledsagas hitintills³⁴¹⁴ å ömse sidor oafbrutet af berg³⁴¹⁵ och branta klippor, hv[il]ka äro utomord[entligt] pittoreska. Efter utloppet af *Kondat* ❖ widgar³⁴¹⁶ sig floden³⁴¹⁷ och stränderna blifva mera lågländta.

❖ 347

– Floden är m[yc]k[e]t krokig.

– Strid och full med smärre poroger. Dessa af taga i nedra loppet och flodens strömkraft förminskas betydligt.

– I sitt öfra lopp beledsagas *Amyl* å ömse sidor af bergsgrenar, h[vil]ka utlöpa från de Sajanska bergen. Än löpa dessa på n[å]g[ot]t afstånd fr[ån] stranden, än störta de sig rakt i floden och bilda stundom branta³⁴¹⁸ klippor. Wid inloppet af *Kondat* bl[ir] stränderna lägre, men man ser ännu här och der enskildta berg och stenklippor. I trakten af *Tjuch-Tjet* ser man på v[en]stra sidan vidstr[äckta] kärr, bl[and] h[vil]ka ett upp gifves äga i längd 25 verst. Tat[ar]erne förmoda att detta kärr fordome varit en sjö.

☞ 348

— Wattnet i öfra loppet är m[yc]k[e]t klart men nedanföre grumligt i anl[edning] af ☞ det myckna guldvaskeriet.

— Vegetation: ofvanom utl[oppet] af *Chaidesuk* är gran (елникъ) det förnämsta trädslaget (v[enstra] s[idan]). Nedanföre a försvinner granen och пихта träder i dess ställe. Dessutom ser man *poppel*, björk och ceder, samt vid stränderna af Amyl: *al*, *asp*, *vide* och рябина. Lärkrädet frodas ej vid Amyl, men *asp* och *hägg* finnes i ymnighet. *Furan* växer ej ofvanom *Kyndat*³⁴¹⁹ wid sjelfva Amyl, men väl wid fl[ere] bland dess bifl[oder], sås[om] *Izindjul*, *Chaidesuk* m. m. Nedanom *Kyndat* ser man furar äfven vid Amyl.

— Amyl bildar hvarje år nya protoker och förändrar sitt lopp. Dess gamla bana k[al]l[a]s саррица. Dets[amma] gäller äfvenom *Abakan* och andra floder.

☞ 349 ☞ Obs. *Тонолъ*, poppeln börjar visa sig litet ofvanför fl[oden] *Kondat* och fortgår sedan hela floden utföre

Obs. Nedanom *Tjookur* grenar sig Amyl i fl[ere] prot[oker] och stränd[erna] bl[ir] lägre.³⁴²⁰

Obs. Ju lägre ned man seglar på Amyl, den mera aftaga barrträden. Stränderna bl[ir] utomordentl[igt] fruktbara – äfven finnes ett stort antal vackra, gräsrika holmar. Dock äro de enda innewånarne [vid] fl[oden] Guldsökarne, h[vil]ka anlagt utom vaskerierna 7 så kallade заимки på ett afstånd af vid pass 50 v[er]st ofvanom utloppet af Karatus.

— De förnämsta fiskarter³⁴²¹ så väl i Amyl som andra till Jenis[ej] infall[ande] bifl[oder] äro i öfra loppet: *harjus*, *ljenok* och *taimen* samt utom dem i det nedra gädda, abborre, sik, lake m m)

3419 NB. The Kindat, a different river from the Kandat. See p. 1340.

3420 The branches of the river begin between the points where the rivers Šadat and Širyštyk flow into it. (TS)

3421 *fiskarter* || bifl[oder]

- 3422 No tributaries to the River Amyl are listed at present between the rivers Semirečka and the Berězovaja. (TS)
- 3423 'Sagdem-köl || 1. s[am]ma ås || 2. 'Sagdem-o3e
- 3424 venster || hög[er]
- 3425 höger || venster

❖ 350 ❖ *Bifloder till Amyl nedanom Semirätschka.*

Kös'ködjul, fr[ån] venster (fr. *Tjookur*[.])³⁴²²

Potkin, fr. venster (fr. *Tjookur*)

Beresowa, fr. höger, från berget *Tjytjin*.

Kondát, fr. höger. (fr. en taskyl).

Djibidján, fr. venster (fr. *Tjookur*, ur s[am]ma ås som *Potkin*)

Ķara djul, från 'Sagdem-Taskyl.

Turta fr. höger (från 'Sagdem-köl³⁴²³ – en sjö på 'Sagdem-Taskyl.[.])

❖ 351 ❖ *Kazer suk*, fr. höger, ur ett litet berg.

Ylyk suk, fr. höger, fr. *s[am]ma berg* Ķara sen 15 v[eršt] lång.

Kyndat, fr. höger, 25 v. lång från ett litet berg. Ur s[am]ma berg flyter *Tyrdej*

Bogdat, fr. höger ut ett högt berg: *Ygejäng* – fl[oden] 25 v. lång.

Tjux-Tjet, från venster (1 veršt nedanom *Bogdat*) – ur *Tjookur*.

Красная рѣчка, fr. höger, ur *Ygejäng*

❖ 357 ❖ *Schadát* fr. venster fr. Djillix Taskyl 200 v[eršt] lång – ur sjön *Bulan köl*

Scheres'tex, fr. venster – 10 veršt lång.

Konduluĵ, fr. venster³⁴²⁴ – liten (15 v[eršt]) från ett litet berg.

Saap, fr. höger³⁴²⁵, fr. *Ygejäng*

Koop fr. *Turan-Taskyl* 100 v. lång

Karatus, fr. höger – 20 v. lång

Karatjuga, it. en liten flod

Kazir.

❖ 352 ❖ *Matorer (Maador)*

[—]De Chinesiska *Matorerne* förtälja att de fordom voro ett folk med de Ryska, och hos de sistnämnda finnes den trad[ition] att vid³⁴²⁶ Chines[iska] gränseregl[eringen] 200 Matorer (af inalles 400) tillfallit *China*.

— Matorerna bodde fordom i³⁴²⁷ bergsbygden (under taskylerna *Kyrky Taskyl, Koorom, Koodur* vid floderna *Kuks'in, Kaidesuk, Syrty Kem* m. m. De lifnärde sig genom jagt, sarana och kondyk. Boskap ägde de icke.

❖ 353 — Ärligen samlades de att betala sin skatt vid *Kis taiga*, en hög taskyl wid *Kootur*. Men emedan detta föll ❖ sig besvärligt för Ryska styrelsen, drefvos Matorerna³⁴²⁸ ifrån bergsbygden att³⁴²⁹ bo lägre ned på *Amyl*. Man nämner ännu många st[ällen], der Matorer tillförene bott, ex. vid klippan *Badán*, som har sjelfva sitt namn af en *Mador* vid namn *Badan*. De sägas varit m[yc]k[e]t talrika, men på ett enda år drogo de af en farsot, uppkommen (sås[om] Matorerne påstå) med anledning deraf, att de började äta bröd. Nu finnas blott vid³⁴³⁰ pass 15 Matorer, hvilka lefva i³⁴³¹ *Karatus* och angränsande byar.

❖ 354 Under sin vistelse wid *Amyl* sägas Matorerne äfven hafva ❖ idkat fiskafänge.

— Enligt sin fordna sed gå somliga³⁴³² Matorer ännu på jagt ända till taskylerna, i s[ynner]het om *hösten*. Annars gör man tre jagtresor till nämnda taskyler:

3426 vid || d[e]

3427 i || vid

3428 *Matorerna ifrån* || de här[ifrån]

3429 att bo || till Kara

3430 vid pass || 10

3431 i || omk[ring]

3432 *somliga Matorer* || Matorerna

- 3433 *en ulus* || 1. ~ || 2. *uluser*
 3434 *hvilken [...]* försvunnen || hvilka
 nu äro försvunna
 3435 *Karatjuga* || nuw[arande]
 3436 *deras* || så <----agandes>
 3437 *jägare* || och
 3438 *i* || hos
 3439 *vid* || rik
 3440 *ngt* || <- -->
 3441 *lärkträd* || barkt[räd]

1. om *våren* på skara, för att fånga renar och äfven soblar, som uppdrivas af hundar i träd och skjutes med bössa.
2. Om *sommaren* skjuter man, elg, ren, сынъ, get (kora), björn etc. men ej *sobel*, som då har svagt hår.
3. Om hösten skjuter man *sobel*, *utter*, *ekorre* och hvad som i öfrigt förefaller. Äfven jägar man bäfrar på Sojotiska sidan.

☞ 355 ☞ [—] De nuwarande Madorerne hafva helt och hållet förgätit sitt språk.

— 10 verst ofvanom byn *Karatus* eller den *Schadatska* förposten finnes vid Karatus en så k[al]-l[a]d **Мадорскій степъ**. Här bodde fordom Madorer i en³⁴³³ *ulus*, hvilken³⁴³⁴ nu är försvunnen. Om vintern nomadiserade de vid *Karatjuga*³⁴³⁵ (nuw[arande] Sagaiska поселение), **Numurtux** (en liten flod som infaller i Karatus) m. m. Karatus war deras³⁴³⁶ residens.

— De gamla Madorerne voro väldiga jägare³⁴³⁷. Många bland dem lefde hela året om i³⁴³⁸ skogar.

☞ 358 ☞ *Amyl*

är i nedersta loppet (nedanom Karatus) vid³⁴³⁹ pass 50 saschen bred och 2–3 sashen djup. Ställen finnas ännu här, som kunna öfverwadas. Emellan Karatus och Katjulka finnas m[ån]ga protoker, men vid sjelfva utloppet finnas inga protoker. Stränderna af *Amyl* äro m[yc]k[e]t fruktbara och gräsrika; skogen består mest af björk och wide, n[å]g[o]t³⁴⁴⁰ fura, ceder och lärkträd³⁴⁴¹ på högra sidan men ej på den venstra.

❖ 359 ❖ *Katjulka.*

en Rysk by af 20 hus wid en gren af Amyl 3 veršt ofvan utloppet af Amyl. Denna by består af *Осѣдлые*, *h[vil]ka* förut tillhört Katsch[inska] domen under³⁴⁴² namn af ”Верхне-Тубинский аймакъ”

Alla³⁴⁴³ hithörande familjer härleda sitt urspr[ung] fr[ån] 2 familjer:

Копонов och *Kuragina*

Dessa familjer finnas äfven i Kuragina samt dessutom *Djamódow*. Alla dessa hafva redan i 12 år varit *осѣдлые*.

Obs. Dessa äro afkomlingar af de gamla *Tubintserna*.

❖ 360 ❖ *Kaideng l. Kandakowskoj ulus*

af *kai* och *deng*, Oštj[akiska] folk

Denna uluss lefver³⁴⁴⁴ nu i *Katjulka* och är m[yc]k[e]t fåtalig. Deras urspr[ungliga] bopningsplats var *Kazir* och *Kizir* samt deras bifloder. I fornda tider, berättar man, var d[en]na ulus mycket talrik; men en stor mängd af dem gick³⁴⁴⁵ uppför Amyl till Sojoterne, wid den tid ”когда землю раздѣлила”. De äldsta gubbar weta ej om annat språk än Tatariskan.

— I³⁴⁴⁶ äldsta tider bodde *Kaideng* wid *Kazir*, men i en sednare tid stod deras uluss wid *Kizir*,
 ❖ 361 ❖ en protoka, som nu kallas *Djarbatoj*. Här blefvo de öfverfallna och plundrade af arbetare fr[ån] *Irbinska* savoden³⁴⁴⁷ och nödgades bop-sätta sig vid *Katjulka-by*.

— Alla de Kandak[owska] Tat[arerne] äro döpta och m[ån]ga bo i hus.

3442 *under* || och

3443 *Alla* || af

3444 *lefver* || är

3445 *gick* || ~ (i följe af n[å]g[o]t krig)

3446 *I* || De

3447 The village of Bol'saja Irba at N54°4'42" E92°56'16". (TS)

- 3448 *Tatt.* || ~ öf[ver]hufvu]d ?
 3449 *utloppet* || ~ af
 3450 The *Petkadjul* most likely means the River Sobolinka 221 km from the mouth of the Kazyr. Cf. the list below. (TS)
 3451 Castrén listed the tributaries of the River Kazyr proceeding downstream and marking the ones joining the river from the right-hand side with *a*) and from the left-hand side with *b*).
 3452 *en taskyl* || ett ber[g]
 3453 The River Bazybaj 202 km from the mouth of the Kazyr. Its length is 69 km. (TS)
 3454 The River Rybnaja 200 km from the mouth of the Kazyr. (TS)

– De äro af Oštj[akisk] härkomst h[vil]k[e]t bewisas af deras Oštj[akiska] namn 2. af deras granskap med de salbinska Oštj[akerne].

– Medan de Kandakowska Tat[arerne] bodde i skogen, egde de hvarken hästar eller boskap.

– Deras språk närmar sig till Sojoternes = Matorernes.

– De fiskade fordom, liks[om] Sojoterne, med nät af häst-tagel.

– Tat[arerne]³⁴⁴⁸ begagnade fordom näfver-båtar – uttr[yckeligen] säges detta varit fallet med de Kandakowska.

– Ifrån *Kaideng* härst[amma] bönderna i byarna *Katjulka* (wid Amyl) och *Karagina* (l. Kuragina) wid Tuba. Dessa bönder äro ännu осѣдлые

❖ 362 ❖ *Kazir*

Den tager sitt ursprung ur ett och samma berg, sås[om] *Birjusá*. Äfven åsen k[al]l[a]s *Birjus* (?). *Kazir* är ej så strid sås[om] *Amyl*, dock finnas äfven här några betydliga poroger. Floden anses wara farbar ända till *Petkadjul*. Ifrån *Petkadjul* till utloppet³⁴⁴⁹ räknas 3–4 dagsresor (omkr[ing] 200 verst).³⁴⁵⁰ *Kazir* upptager följande bifloder:

*fr[ån] höger och venster*³⁴⁵¹:

a) 1. *Petka-djul*, en liten flod, 15 v[erst] lång, ur en³⁴⁵² *taskyl*.

a) 2. *Baaze-baj* (Baazebaj), 100 verst, ur en *taskyl* *Baazebaj*³⁴⁵³

hv[il]ka höra till de största bifloder.

- ❖ 363 ❖ b) 3. *Kaidenzi*, fr. venster 2 v[erst] nedanom *Baazebaj*. *Kaidensi* är af samma storlek som *Baazebaj*,³⁴⁵⁴

- a) 4. *Kitet*, fr. höger, 15 verßt nedanom *Kaidenzi*, är vid pass 100 verßt lång³⁴⁵⁵, större än *Kaidenzi*, tager sitt urspr[ung] ur ett³⁴⁵⁶ och samma berg såsom *Baazebaj*.
- b) 5. *Baager Tajat*, från venster, 18 v[erßt] nedanom *Kitet*, ur en taskyl – en liten flod – vid pass 50 v[erßt].³⁴⁵⁷
- a) 6. *Taaberak Tajat*, fr. höger, 25 v[erßt] nedanom *Baager Tajat* – omkr[ing] 100 v[erßt] lång³⁴⁵⁸ – ur en och s[am]ma ås som *Kitet*.
- ❖ 364 ❖ a) 7. *Tyk-Tjet*, fr. höger, 20 v[erßt] nedanom *Taaberak Tajat* – liten flod – tager [sitt ursprung ur en] sjö³⁴⁵⁹: *Teeger köl*, som är vid pass 13 v[erßt] lång, 5 v[erßt] bred – en af de största sjöar.
- a) 8. *Madjar*, fr. höger, 3 v[erßt] nedanom *Tyk-Tjet*, från en sjö, som äfven benämnes *Madjar*, 3 v. lång. Floden *Madjar* är 70 v. lång.³⁴⁶⁰
- b) 9. *Tajat*, fr. venster, 6 v[erßt] nedanom *Madjar*, ur *Kamys'-taskyl*;³⁴⁶¹ fl[oden] är 40 v[erßt] lång.
- ❖ 365 a) 10. *Toogos aazer*, fr. höger, ❖ en liten flod, ur ett berg (K̄ara-Taiga)
- b) 11. *Taabendjaaċ*, fr. venster en obetydlig flod, ur ett berg (Tarbát)³⁴⁶²
- b) 12. *Kyrät*, fr. venster, en liten flod, ur ett berg.³⁴⁶³
- a) 13. *Kêzel djul*, från höger, ur ett berg – en liten flod.³⁴⁶⁴
- a) 14. *Kizir*, från höger, ur en³⁴⁶⁵ ås, en lika stor flod som *Kazir*, Den upptager följande bifloder:
- ❖ 366 ❖ 1.–3. *Kizir* uppkommer genom en förening af tre små floder, som i sin mynning kallas: *Yz bilter*.
- b) 4 *Ylgy* från venster – 50 v[erßt] lång – ur berg.

- 3455 The River Nižnij Kitat 187 from the mouth of the River Kazyr. Its length is 60 km. (TS)
- 3456 *ett [...] berg* || *ett tasky[l]*
- 3457 This may be the River Čet 167 km from the mouth of the River Kazyr or some river not listed at present. (TS)
- 3458 The River Tajat or Konnyj Tajat 143 km from the mouth of the River Kazyr. Its length is not more than 39 km. (TS)
- 3459 Mscr: tager sin sjö
- 3460 The River Možarka/Tagosuk, discharging into the Kazyr 65 km from the mouth of the latter. Its length is 106 km. (TS)
- 3461 The River Verxnye Tajaty 57 km from the mouth of the Kazyr. (TS)
- 3462 Not listed at present. (TS)
- 3463 The River Kurjatka 28 km from the mouth of the Kazyr. (TS)
- 3464 The River Kinzeljuk 25 km from the mouth of the Kazyr. (TS)
- 3465 *en ås* || *ett och samma ås* som

- 3466 The River Nička, running into the River Kizir 92 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3467 The River Šinda, discharging into the Kizir 79 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3468 The River Džeb' or Bol'saja Džeb' 62 km from the mouth of the Kizir. (TS)
- 3469 The River Kaspā 54 km from the mouth of the Kizir. At present, only two rivers are listed between the river Kaspā and Imiss (the Mul'ga and the Krasnaja). (TS)
- 3470 Castrén wrote the letter *x* above the letter *ķ*, without striking out the original letter.
- 3471 The River Imiss 10 km from the mouth of the River Kizir. Its length is 30 km. (TS)
- 3472 The River Šabalyk 3 km from the mouth of the Kizir. Its length is 12 km. (TS)

❖ 367 ❖

- b) 5. *Alta suk*, fr. venster, 100 v[eršt] nedanom Ylgy – ur en sjö: *Kazel köl*, 5 v. lång.
- a) 6. *Teĳtjeng djul*, fr. höger, 200 sash[en] nedanom *Alta suk*
- b) 7. *Ataiga* fr. venster, 6 v[eršt] nedanom Tekt[jeng] d[jul] 5 v. lång.
- a) 8). *Niskä*, från höger, en stor, farbar flod – 100 veršt lång – ur en sjö.³⁴⁶⁶
- b) 9. *Bulbeigá*, från venster – 10 veršt ned[anför] *Niskä*. – en liten flod, 7 v[eršt] lång Ur *Molm* (Moolom) taskyl.
- a) 10). *Simdä*, fr. höger, en stor, farbar, 100 veršt lång flod. Ur en taskyl. Man färdas 5 dagar uppför denna flod. Dess källor äro helt nära till *Mana*.³⁴⁶⁷
- b) 11. *Byrny*, fr. venster, en liten 6 v[eršt] lång flod.

❖ 368

- a) 12. *Djep*, från höger, en stor ❖ farbar flod, 2. dagsresor uppför.³⁴⁶⁸
- a) 13. *Kospa*, fr. höger, en större flod – Ur ett berg.³⁴⁶⁹
- b) 14. *Kileng*, fr. venster, 6 v[eršt] lång ur en taskyl: *Tjilamdji*.
- b) 15. *Tooberak tux*, fr. venster, en obetydlig flod.
- a) 16. *Bagalak*³⁴⁷⁰, fr. höger, en liten flod.
- a) 17. *Köktä*, fr. höger, ur en stepp – en liten fl[od].
- b) 18. *Tenzebä*, fr. venster, en liten flod – ur ett berg.
- a) 19. *Maibet*, fr. höger, en liten steppflod.
- a) 20. *Djailor*, fr. höger, en liten steppflod.
- b) 21. *Imis*, från venster, en stor flod – 60 v[eršt] lång.³⁴⁷¹
- b) 22. *Sybulyk*, fr. venster, en liten, 6 v[eršt] lång flod.³⁴⁷²

❖ 369 ❖

❖ 370 ❖ *Suĥarlar*

– Wid *Idra* finnes en uluss, som k[al]l[a]s *Suĥar*[,] Pl[urals] *Suĥarlar*. Dessa äro urspr[ung-
ligen] *Kamassintser*, h[vil]ka qwarst[adnade]
i landet, sed[a]n deras renar störtat. Dessa lef-
va alldeles på s[am]ma sätt och befinner sig i
s[am]ma läge, som deras grannar – de Salbinska
Tat[arerne]. – Hafva ett ringa antal hästar, kor
och får.

– De höra för ett närwarande alla till den *Tin-
ska* ulussen af Katsch[inska] domen.

– De hafva helt och hållet glömt sitt språk, äro
rena Tat[arer] och alla döpta.

❖ 371 ❖ *Tubalar*

kalla sig m[ån]ga³⁴⁷³ Sojot-stammar och bland
dem äfven *Matorerne* (Mattar). Samma be-
näm[n]g äger den *Tubinska* ulusen på³⁴⁷⁴
Katsch[inska] steppen, och äfven de förryska-
de *Tubintserna* i³⁴⁷⁵ *Katjulka-by*. Då nu *Ma-
torerne* voro *Samojeder*³⁴⁷⁶, så följer att äf-
ven *Tubintserna* på Katsch[inska] steppen
och öf[ver]h[ufvu]d hela den under namn af
Tubintser kända stammen.

3473 *mga Sojot-stammar* || Sojoterna

3474 *på* || wid

3475 *i* || wid

3476 This sentence was underlined
with red coloured pencil, but
this may have been done by
someone unknown after Cast-
rén's death.

- 3477 Cf. Stuckenberg 1844: 482–484.
 3478 *strid* || ~ och bred
 3479 *sommaren* || våren till
 3480 *200* || *100* – Castrén most probably wrote *100* originally and changed it to *200*, not the other way round.
 3481 *mkt* [...] *och* || 1. både gräs[be-wuxna] || 2. mkt fruktbara och rika

❖ 372 ❖

D. 2. *Augusti* [g. st.]

afreſte jag från byn *Katjulka* R[yska] *Katschulka* i en liten båt *Amyl* utföre. 3 v[erſt] nedanom *Katjulka* inföll i *Amyl* fr[ån] *Kazir*^{lxiv}, som är både ſtörre och ſtridare än *Amyl*, hvilken sades wara af s[am]ma ſtorlek med *Kizir*

— Efter föreningen af *Amyl* och *Kazir* kallades floden

Tuba.³⁴⁷⁷

❖ 373

är en ſtor och ſtrid³⁴⁷⁸ flod. Dess bredd uppgifves om ❖ *sommaren*³⁴⁷⁹ och höſten till *200*³⁴⁸⁰ ſaschen på breda ſtällen och 50 på smala, men om höſten öfverſvämmas den på ſina ſt[ällen] en ſträcka af 1–2 verſt.

Tuba flyter fram i ſtora så kallade *плёзы* eller *ſjårdar*, hvilka ſkiljas från h[varan]dra g[e-nom] så k[al]l[a]de *небероры*. *Fjårdarna* äro olika långa,

3–4 ſaschen djupa
 200 ſasch breda

❖ 374

De så k[al]l[a]de *небероры* är mycket ſtrida, blott 50 ſaschen vid pass breda och 3 *arschin* vid pass djupa. ❖ *Fjårdarna* wid *Tuba* bilda wanl[igtwis] ett antal holmar, hvilka äro bewuxna med björk och m[yc]k[e]t gräsrika. Wid ſtränderna ser äfven meſt öfverallt ſtörre och smärre höjder och kullar, som äro m[yc]k[e]t³⁴⁸¹ fruktbara och wanl[igtwis] bevuxna med björkskog. Ofta ser man äfven branta klippor ſtörta ſig ned i floden, och i dessa klippor träffar man ſtundom

---

lxiv. *Kazir* infaller i *Tuba* med 3 mynningar bland h[vil]ka den medlerſta är den ſtörſta.

inhuggna bilder och figurer t. ex. i klippan gent emot byn Tes, s[e] ned.

Obs. Om en klippa sträcker sig ut i floden i eg[enskap] af en udde och dervid förorsakar, att wattnet bildar ☸ hvirflar, kallas klippan³⁴⁸² быкъ. Sådana finnas wid Tuba³⁴⁸³ tvenne:

1. Большой быкъ wid utloppet af Kazir. Hvirfveln³⁴⁸⁴ wid denna Schylla³⁴⁸⁵ är om wären wid högt watten m[yc]k[e]t farlig och svår att komma ifrån. Klippan kallas af Tat[arerne] *Kandagai*.
2. Малый быкъ, numera³⁴⁸⁶ icke n[å]g[o]n betydande, hvarvid numera ingen hvirfvel förefinnes emedan floden har förändrat sin bana.

Obs. Äfven Tuba har egenskapen att ofta förändra sina banor

☸ 376 ☸ [—] I *Tuba* saknas ossetra och sterläd, men deremot förekomma *taimen*, *harjus*, *ljenok*, *язъ*, *елецъ*, sik, gädda, abbore, lake etc.

— Fiskafänget bedrifves med not, nät, krok.

— Wid Tuba består befolkningen af idel *Ryssar*, bland h[vil]ka soml[iga] likwäl varit Tat[arer] och nu k[al]l[a]s Осѣдлые. Af detta slag äro³⁴⁸⁷ byarna *Katjulka* och *Kuragina*. I flera andra byar finnas äfven ensk[ildta] familjer af Tat[arisk] härkomst men de fl[esta] bestå af genuina *Ryssar*. Många bl[and] dem hafva ☸ i äldre tider bl[ifvit] deporterade fr[ån] Jenisej för att lefverera³⁴⁸⁸ förnödenheter till *Irbinska* jernbruket. Genom³⁴⁸⁹ dem anlades byarna: *Katjulka*, *Kuragina*, 'Salobolny *Tes* m. fl.

3482 *klippan* || st[ället]

3483 *Tuba* || Amyl

3484 *Hvirfveln* || Denna

3485 In the Ancient Greek tradition, Scylla was a monster in the Strait of Messina between the tip of Italy and Sicily. On the other side of the strait there was the whirlpool known as Charybdis. Here Castrén is comparing the rock to the monster. Encyclopædia Britannica Micropædia 10: 576 [Scylla and Charybdis]. (TS)

3486 *numera* [...] *ngn* || som numera icke är af *ngn*

3487 *äro* || af

3488 *lefverera* || gå

3489 *Genom dem* || 1. Af de[m] || 2. Just d[e]

- 3490 Šalobolino is situated at N53°56'30" E92°17'1". (TS)
- 3491 According to Castrén, the same as Kavkazskoe. See the following one. There is, however a small village at N53°54'7" E92°8'55". (TS)
- 3492 Kavkazskoe is situated at N53°57'51" E91°55'50". (TS)
- 3493 *Листвеговская* || Лѣсебоговская
- 3494 *Нјенгза*. || ~ ¶ 7. Б
Listvjagovo is situated at N53°58'52" E91°39'5". (TS)
- 3495 Kočergino is situated at N53°48'57" E92°29'24". (TS)
- 3496 Present-day Pojlovo at N53°50'38" E92°27'4". (TS)

Byar wid Tuba:

[a)] På högra sidan

1. Karagina l. Kuragina
2. Artemjewa
3. 'Salobolina, eg[entligen] wid Schuscha³⁴⁹⁰
4. Кохлы³⁴⁹¹
5. Кавкаская³⁴⁹²
6. *Листвеговская*³⁴⁹³. Tat[ariska] *Нјенгза*.³⁴⁹⁴

☞ 378 ☞ b) På venstra sidan.

- a) 1. Малцовская
- b) 2) Kotjergina³⁴⁹⁵
- c) 3. Schoschinsk
  - 4 Tesinska volosten
  5. *Gorodok*
  6. Потрожилова.

I ordning

1. *Karatus*, venster
2. *Katjulka*, höger
3. Kuragina, höger
4. Малцовская, venster
5. Kotjergina, venster
6. Schoschinsk, venster
7. Artemjewa, höger³⁴⁹⁶ } nästan gent emot
h[varan]dra
8. Schalabolina, höger
- 9 Tes, venster
10. Кавкаская = Хохлы, höger.
11. *Gorodok*, venster.
12. Потрожилова, venster

❖ 379 ❖ Tuba upptager följande bifloder:

1. *Irba* från höger. Här finnes den Irbinska jern-savoden, som nu ej är i gång. *Irba* upptager från venster *Berezowka*, 10 v[erst] ofvan mynningen af *Irba*. Wid utloppet af *Berezowka* står på högra sidan en by, som äfven benämns *Berezowka*

2. *Schuscha*, en större flod, som tager sin uppr. ur berget *Tjukluč*. Wid *Schuscha* finnas tre byar: *Djetlow* (öfverst), *Kurgantschik* och *'Salobolino* (2 verst ofvan utloppet[]). ❖
 380 *Schuscha* upptager från f höger en liten flod *Salba*, som upprinner ur ett berg: *Kylbys tag*. Här tager äfven *Idra* sin upprinnelse. Wid *Salba* finnes blott en Tatarisk uluss, Мало-Вайгудовскій.

3) Inga betydligare bifloder

❖ 381 ❖ D. 3–6 Augusti [g. st.]

afreste ifrån *Katjulka* öfver *Kuragina*, *Salobolino*, *Tes* och *Minusinsk* till *Katschinska* domen.³⁴⁹⁷ Träffade här en Ingenieur officer³⁴⁹⁸, som meddelade följande uppgifter om *Abakan*.

Abakan k[al]l[a]s i sitt öfversta lopp *Болшій Абаканъ*, till skillnad fr[ån] dess³⁴⁹⁹ biflod *Малый Абаканъ*. Den stora *Abakan* tager sin upprinnelse ur de *Teletska bergen* blott 2 dagsresor ifr[ån] *Телетское озеро*. Den upptager

1. *Maloj Abakan*, från höger, kommande ifrån trakten af de *Sabinska* bergen.

❖ 382 ❖ 2. *Ana*, från höger.³⁵⁰⁰

3. *Djabas'*, som upptager *Чаханъ*. v[enstra] s[idan]

3497 Castrén was in Tes' around 5/17 Aug. See his letters to Rabbe and Sjögren in the volume of letters in this series.

3498 Most probably Colonel Fallenberg, whom Castrén names later in his notes.

3499 *dess biflod* || en liten

3500 The River Ana/Ona/Munganš-xol' runs into the River Abakan 231 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3501 *Абалаковскаго* || ~ (T[atariska]
 3502 är [...] fåtalig || har i det när-
 maste utdött
 3503 *Jerba* || ~ (Tat. Dje

Den 7 Augusti [g. st.] afreste jag åter ifr[ån] Katsch[inska] domen och gjorde halt 20 verst fram på steppen hos en Tat[ar] som egde 40 tabuner, 1,200 kor etc. Tat[aren] var ej sjelf hemma, men en blind man gaf mig hosfölj[ande] upplysningar om de Tat[ariska] ulusserna:

❖ 383 ❖ *Katschinska Uluser.*

1. *Абалаковскаго*³⁵⁰¹ bestod fordom af två slägter: *Djaarennár*, och *Djiltaglar* (Djылtagлар), men slägten *Djyltag* är³⁵⁰² numera m[yc]k[e]t fåtalig. Den var fordom ryktbar genom sina Schamaner, och namnet synes tillkännagifva, att de woro af Samojed[isk] härkomst jfr. *Jilsi* i Samojed[erne]. Både *Djiltag* och *Djaarennar* tillhörde fordom Kojbaliska ❖ domen, hvilket ytterl[igare] bevisas deras otatariska härkomst. Märk namnet *Djaaren* Sam[ojediska] *Jaran*.

❖ 384

— Både *Djaaren* och *Djyltag* uppehålla sig vid *Abakan*, *Bidja*, *Byry* (inf[ödingar] i *Uibat*), *Jerba*³⁵⁰³ o. s. v. För det närw[arande] finnes höger om Jenisej ingen af dessa slägter jfr. Klapproth.

— Både *Djaaren* och *Djyltag* weta förtälja, att de ej inflyttat från Katscha, och påstå sig från urminnes tider hafva bott vid *Byry* och *Jerba*.

❖ 383 ❖ Obs. I. *Djaaren* är det Samojed[iska] *Jaran*, *Samojed*.

II. *Djaarennar* och *Tinnär* – dessa två ulusser tillhörde fordom Kojbalerne.

❖ 385 ❖ 2. *Шалошина 1^а половины*, bo wid *Abakan*, *Jenisej* och *Ijus*, samt höra till ant[alet] af de från Katscha invandrade genuina Tat[arerne]. De kalla sig sjelfva: *Аќ-Касќа* l. *Аќ-Касчќа*.

3. Шалошина 2ⁱⁱ пол[овины]. Tat[ariska] *Ys-Kas̄ka*³⁵⁰⁴ d. ä. *Ijus-Kas̄ka* bo till meſta delen wid *Ijus*, *Kamys'ta*, *Abakan*,³⁵⁰⁵ *Œenisej* och *Uibat*.
4. Яруеско-Остинской, eller vanl[igtvis] Остинской (läs Астинской) Tat. *Djaſteĕ*. Denna ulus³⁵⁰⁶ är, såsom ſjelfva namnet utviſar, s[amman]ſatt af 2 ſlägter: *Djaaren* och *Djaſteĕ*. Bland dem är troligen h[varan]dra af främmande urſprung, ty namnet ❖ *Djaſteĕ* l *Jaſteĕ* och R[yska] Остинской erinra på det tydl[igaſte] om namnet *Oſtjak*. Dessa ſlägter bo till ſtörſta delen wid *Ijus*, få vid *Abakan* m. m.
5. Мунгатовскаго är boende vid *Ijus*, Tat. *Izer* Pl[uralis] *Izerlär*, ſäga ſig vara urſpr[ungli-]gen] *Katschinska* och bo wid *Abakan*, *Uibat*, ſtörſta delen vid *Ijus*
6. Татаровскаго Tat. *Бурыт* (af fl. *Буры*), bo vid *Ijus*, *Карыс'*, *Abakan* o. s. v.
7. Тамешевскаго Tat. *Ара*, = de gamla *Arinerne*, vid *Ijus* och *Abakan*.³⁵⁰⁷
- ❖ 387 ❖ 8. Тинскаго Tat. *Тин* hörde³⁵⁰⁸ liksom абалаковскаго fordom till *Kojbalska* domen och äro förmodligen af *Samoj[edisk]* urſpr[ung] Större delen af denna uluſſ är boſatt vid *Bidja*, och *Œerba*, *Kuĕ-sug* och *Son*
- Obs. Till antalet af dem höra äfven de så k[al]-l[a]de *Suĕarlar*, ſom bo vid *Idra* och äro en afkomma af *Kamasintserna* v. s.
9. Кубановскаго Tat. *Сока* Pl. *Sokalar*, wid *Abakan*, *Œenisej*, *Bidja*, *Ijus*, *Карыс* (faller i *Ijus*) och *Tuĕim* (i *Ijus*).
- ❖ 388 10. Тубинскаго. Tat. *Кыргыс* l *Kerges*, Pl. *Кыг-гыſтár*, bo nuförtiden vid *Abakan*, *Uibat* och *Œenisej*. Hit höra

3504 Caſtrén wrote *sch* above the ſecond s.

3505 *Abakan*, || *Abakan* och

3506 *ulus* || ſlägt

3507 *Abakan*. || ~ <----->

3508 *hörde* || war

1. åtskilliga från Katscha invandrade familjer.
2. Åtsk[illiga] *Tubintser* l. *Tubalar* (= Matorer = Samoieder)
3. Några qvarst[ående] Kirgis-familjer
4. En ifr[ån] Tomsk infl[yttad] Samoied.

❖ 389 ❖ *Jenisej*

Bifloder

1. *Abakan*, från venster
2. *Tuba*, från höger
3. *Bidja* ifrån venster
4. *Koks'a* från venster.
5. *Syda*, från höger

☞ 391 ☞ *Minusinska kretsen.*

N° 5.

☞ 393 ☞ D. 7 *Augusti* [g. st.] tog jag in i flera bland de oräkneliga ulusser, som äro kringströdda på Katsch[iniska] steppen och hamnade om aftonen i en uluss vid *Uibat* 15 v[erst] ofvan utloppet. Här funnos inom en inhägnad 3 tält som tillhörde tre gifta bröder, hvilka utgjorde en³⁵⁰⁹ och s[am]ma familj. Öfverraskad att finna dem bo i skilda tält började jag examinera min husvärd angående detta förhållande och erhöll följ[ande] upplysningar i ämnet:

1. Hvarje gift familj bor ovilkorligen i ett särskildt tält.

☞ 394 2. Så snart n[å]g[o]n medlem³⁵¹⁰ af fa[miljen] gifter sig, måste han ovilkorligen bygga sig ett skildt tält.
3. Icke en gång gifta bröder kunna bo tillsammans
4. Ogifta söner bo tillsammans i fadrens tält.
5. Om efter sönerns giftermål enigheten fortfarande råda, blir egendomen odelad, men³⁵¹¹ ofta skiljer sig likväl den äldsta sonen, tager sin andel ur boet och lefver åtskills.
6. Så länge egendomen är odelad, lefva alla söner och bröder säs[om] ett hushåll, äta wid s[am]ma bord[,] d. ä. antingen hos fadren, eller om han är död: hos den äldsta brodern[.]

☞ 395 ☞ I sammanhang härmed förtäljde min husvärd, att

1. att Svärfadren åtnjuter en utomordentlig aktning hos sina sonahustrur
2. och att hans äldsta son äras i det närmaste på s[am]ma vis.

3509 *en och sma* || *sma*

3510 *medlem af familjen* || *af sönerna*
eller *brö[der]na*

3511 *men* || *och*

3512 öfver || på
 3513 dörren || tält[dörren]

Såsom bevis på d[en]na aktning anfördes, att sonahustrurna i svärfadrens och den äldsta sonens tält alldrig våga sig på den venstra sidan om tältet, utan hålla sig till höger om dörren.

Obs. Denna aktning tillfaller äldsta sonen, antingen fadren lefver eller är död.

396 Wid min ankomst till ulussen inbjöds jag af en, den äldsta son i hans tält. Wanl[igtwis] blir man inbjuden i fadrens tält, men här war fadren redan död, och dessutom har jag alltid gjort den anmärkning, att den äldsta sonen bor bättre än hans fader.

— Det ifrågawarande tältet var alldeles nytt, högt och teml[igen] rökfritt – inredt på vanl[igt] sätt men utmärkt renligt och väl möbleradt. Här stod kista uppå kista och skrin på skrin, det ena blankare än det andra. Brokiga mattor hängde rundtomkring tältet öfver³⁵¹² de hyllor, som voro betäckta med allehanda skräp. På venstra sidan om tältet, som tillhör männerna, var till 397 det mesta uppfyllt med kistor. På den högra sågos utom kistor, närmast till dörren³⁵¹³ en hylla full med blanka kittlar, thekök, kaffe-pannor och porcellins-kärl.

Obs. Tältdörren är alltid belägen åt öster. Gentemot denna befinner sig en divan, som i det närvarande tältet bestod af 9 tjocka vojloks-mattor, kantade med rödt, blått och grönt kläde och sammet. Framför divanen hängde en sänggardin af brokig kattun.

✓ Obs. I sommartältet är rökhålet fyrkantigt; i vinter-tältet rundt, så framt tältet består af vojlok.

398 I det här i fråga varande tältet war allt snyggt och ordentligt. Hvad som likwäl stötte ögat, woro³⁵¹⁴ öfwerlefvorna af en nyligen slagtd häst, h[vil]ka³⁵¹⁵ lågo i sin blod vid dörren. På min tillfrågan om värden sjelf [om]³⁵¹⁶ hästkött svarade han, att hästen var slagtd för arbetsfolkets räkning³⁵¹⁷, och att han sjelf såsom³⁵¹⁸ Christen folk höll det för synd att förtära hästkött, ehuru det war mäktigare och mera födande än all annan köttmat.

— Sedan jag intagit min plats och kommit mig väl i ordning församlade sig allt manfolk för att se på mig och sedan de sett sig mätta, blef jag åter allena med värden och samtalande med honom i hvarjehanda ämnen. Sednare mot aftonen infunno sig äfven åtskilliga unga flickor, hvilka sågo på mig med mycken nyfikenhet. Ehuru deras sällskap 399 intresserade mig wida mera än de allvarsamma Tat[arernes], jagade dock min husbonde samtliga qvinnspersoner ut på dörren under försäkran, att jag war en m[yc]k[e]t stor herre och att det ingalunda anstod små väskor att träda inför mitt anlete. Snart förfogade sig äfven husvärden ut ur tältet och lemnade mig allena med mina papper. Emellertid framsmög helt oförmärkt en ung, ganska vacker, Tat[arisk] qvinnsperson och lade sig i divanen ej långt ifrån mig, som låg på golfvet och vid ett eldljus läste³⁵¹⁹ en bok. När qvinnan³⁵²⁰ gick till sängs, lade jag boken å sido och började se på henne; hon åter smålog och såg på mig, men ingendera 400 yttrade ordet. Så lågo wi nära en timmes tid mållösa, tills jag ändteligen släckte ut ljuset och lade mig till hvila. Qvinnan³⁵²¹ fortfor att hošta, men jag begrep ingen ting. Märkas bör, att hon var huswärdens hustru, gift blott för två veckor tillbaka. Sent in på aftonen kom ändteligen

- 3514 woro || war en
 3515 hka lågo || som låg
 3516 Mscr: åt
 3517 räkning, och || 1. sk[uld] || 2. räkning, m[en]
 3518 såsom || höll
 3519 läste en bok || 1. collationerade mina anteckningar || 2. upp-tecknade min rese
 3520 qvinnan || flickan
 3521 Qvinnan || F[lickan]

- 3522 *vara* || <-->
 3523 *betedde* || va[r]
 3524 *olika* || häftiga
 3525 *rösten*, || rösten och
 3526 See also p. 891.

wärden, lade sig vid sin hustru och frågade: "om", hvartill hon svarade "nej". Derpå följade ett hvisskande och slutligen ett snarkande. Äfven jag insomnade, men stördes snart uti min hvila af ett förfärligt trummande och tjutande, som lät höra sig ifrån steppen. Kor, får och hundar accompanerade med sin musik till den gräsliga melodien, som framfördes i nattens mörker. 401 Jag trodde att n[å]g[o]n wansinnig war i rörelse; men snart öppnades min tältdörr och en röst frågade på bruten Ryska om det vore tillåtet för en Schaman att söka bot för sitt döende barn. Jag kunde naturligtvis ej vägra härtill, men bad likväl att sjelf få vara³⁵²² närw[arande] vid den magiska förrättningen, h[vil]ket ej tillstades. Jag frågade emellertid hvad Schamanen hade för sig och man berättade, "att han, utstyrd i den vanl[iga] Schamankostymen, sjunger, trummar, hoppar omkring och öfver den sjukes bädd, besvärjer Aina, att han än trummar i tältet, än åter i nattens mörker springer såsom en 402 vansinnig ute på steppen, att han stundom betedde³⁵²³ sig såsom en rasande, skrek, betänderna o. s. v." Man kunde äfven i mitt tält sluta till hans olika³⁵²⁴ sinnesrörelser af de olika modificationerna i rösten,³⁵²⁵ trumslagets styrka och hastighet m. m.

— Schamanwäsendet börjades i mörkret och fortfor intill midnatten. På ljusa dagen anses det ej för tillständigt att fara fram med trollkonster.³⁵²⁶

Obs. Soj[oterne] sägas vara stora mestare i trollkonsten och berättas fordomtima ofta hafva sändt sina Aina på de Kojb[aliska] Schamanerne, hvilka med dem skola varit vid litet <lif>.

❖ 403 ❖

D. 8 Augusti [g. st.]

sände jag åtsk[illiga] personer att uppsöka n[å]gra enl[igt] Pallas i nejden befintliga sten-inscriptioner samt begaf mig äfven sjelf i s[am]ma afsigt ut på steppen. Halfva dagen voro vi i rörelse, men funno blott följande anmärkningsvärda antiqvaria

1.

3 v[er]st från Uibat, venster om floden, 15 v[er]st ofvan mynningen befanns en jättestor kurgan, som var 66 $\frac{1}{2}$ sashen i omkrets.³⁵²⁷ Dess höjd kunde ej noga bestämmas, emedan steppen var sluttande och gränsen emellan den naturliga upphöjningen samt kumlet ❖ ej utan gräfning kunde uppgifvas. Ofvan kurganstenarna, h[vil]ka utan tvifvel voro uppresta i den fasta jorden var kurganen vid pass 3 sashen hög. Rundt omkring kurganen befanns³⁵²⁸ stor mängd stenar, bland h[vil]ka [somliga] redan hade nedfallit, men blott de stående utgjorde 41 st. ./.. Detta kummel bildade i det närmaaste en kvadrat³⁵²⁹; i midten hade man anställt en ganska djup gräfning./..

❖ 404

På³⁵³⁰ en bland kurganstenarna kunde man med möda urskilja tre inhuggna menniskoanleten, af h[vil]ka tvenne voro tätt in❖wid h[varan]dra, men den tredje n[å]g[o]t på sida. Denna³⁵³¹ sten var ej af n[å]g[o]n betydlig storlek. En³⁵³² annan större kurgansten af schiffer var försedd med en inscription. Denna sten stod med sin smala sida emot kurganen; den var i sin öfra ända nästan spetsig och bredde sig allt mera emot roten. Framsidan var rätlinig med den utåtvända sidan något³⁵³³ böjd ($\sphericalangle$). Inscriptio- nen befanns på³⁵³⁴ den utåtvända smalsidan. I

❖ 405

3527 Castrén probably means the *Ujbatskij Čaa-tas I*, although it is situated further away from the mouth of the river than 15 versts and is three versts to the right from the river. In the publication of Castrén's notes in Aspelin 1901: 40 the location of the kurgan has indeed been corrected. Вадецкая 1986: 128. (TS)

3528 *befanns stor* || stod en utom ord[entligt]

3529 *kvadrat* || fyrk[ant]

3530 *På [...] kurganstenarna* || Bland kurganstenarna

3531 *Denna* || E[n]

3532 *En* || Den[na]

3533 *något* || 1. n[å]g[o]t || 2. hade unge[fär]

3534 *på* || bakom

3535 Also this kurgan can be dated to the Tagar Culture. (TS)

3536 Drawing and text KK Coll. 539:20 p. 15. The same inscription is also on p. 22–23 with text: [In beginning:] *Början* [Above the second mark:] Nb. Dessa tecken böra ställas någ[ot] högre, ty pappret rubbades. [Under the same mark:] Obs. Detta tecken är ett bomärke. [At the end:] *Slut* Obs. Samma tecken synas otydligt och ännu ett ~~ann~~ par andra.

The drawing of the inscription has been published previously as Aspelin 1901: Fig. 29.

3537 *nästan* || je[mn]

3538 *en sten* || ett sten-

3539 *Det* || B

3540 *kullstjelpt* || störtadt

406

hvardera ändan voro några tecken redan oläsli-
ga och i den öfra hade till och med stycken af
stenen bortfallit.³⁵³⁵

Denna inskrift är funnen wid floden Uibat. Bör-
jan och slutet äro defecta. Tecknet säges
vara ett bomärke.³⁵³⁶

406 2.

CONT.

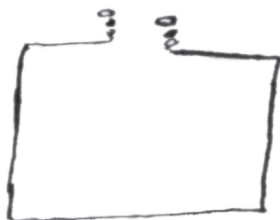
Ej långt ifrån denna kurgan befanns en annan,
som var *nästan*³⁵³⁷ jemn med marken, icke af
synnerligen stort omfång, men utmärkte sig ge-
nom följande egenskaper:

407

1. Fanns på östra sidan af kurganen i h[var]-
dera ändan en³⁵³⁸ sten med m[enni]sko-
anlete. Det ena var inhugget i en slät sten
och n[å]g[ot] otydligt, det andra uthugget,
men m[yc]k[e]t groft, så att ända så näsa
ögon, mun och pan~~na~~ kunde urskiljas.
Begge stenarna voro mycket glatta, och
den ena med det otydliga, och såsom det
tycktes manl[iga] ansigtet var svårtadt
förmodligen af de offer, h[var]med bilden
blifvit besmord. I öfra ändan voro begge
stenarna spetsiga. Begge stenarna bestodo
af granit. Det³⁵³⁹ ena med det uthuggna
ansigtet hade blifvit uppgräfvat och låg
kullstjelpt³⁵⁴⁰ på marken.

408

2. Utmärkte sig kurganen genom en egen
farstulik utbyggnad på östra sidan. Den var
i ändan öppen och sidorna bestodo af någ-
ra vid h[varan]dra upprad[ad]e ste~~nar~~:

Obs.

— Man omtalade, att vid Abakan äfven fanns en sten med ett m[enni]sko-anlete.

— Ofta ser man på steppen kurgan-stenar, ått³⁵⁴¹ hv[i]lka man påtagl[igen] velat gifva n[å]g[o]n m[enni]sko-skepnad³⁵⁴², ehuru h[var]ken ansigte eller andra partier äro tydligt utmärkta.

— Dessutom ser man äfwen offerstenar, stående så väl vid kurganen, som äfven ett³⁵⁴³ st[ycke] afsidet. Anmärkningsvärda äro i s[yinner]-h[e]t tre offerstenar vid byn *Tes*, belägna på ett litet afstånd ifr[ån] en jättestor kurgan.³⁵⁴⁴ Dessa hafva eg[entligen] varit fyra, men den fjerde ligger för det närv[arande] kullstjelpet och krossad på marken. Stenarna äro fyrkantiga och stå den ena bakom den andra sål[edes]: . Wid den omförmälda stora kurganen ser man ock en ofantlig sten, som är:

4 arshin hög
3 arsh[in] + 6 tum bred.
6 tum tjock

Äfven d[en]na kurgan är i midten gräfd.

- 3541 *åt hvilka* || h[vil]ka
3542 *msko-skepnad* || likhet med
3543 *ett st.* || n[å]g[o]t
3544 Cf. earlier in this volume.

409

3545 *träffade* || möt[te]

3546 *Dessutom* || Tillik[a]

3547 10 || 9

3548 See also Castrén's letter to Rabbe, 5/17 Sept. 1847, in the volume of letters in this series.

❖ 410 ❖ — Sedan jag förjäfves hade sökt få reda på de af Pallas uppgifna inskrifterna, återvände jag till Katschinska domen och träffade³⁵⁴⁵ här en Tysk läckare: H[er]r Böttiger, som kokade mig potatis.

Obs

I Under d[en]na resa anmärkte jag här och der små magaziner af träd wid sommarstationerna, samt inhägnader för boskapen och gärdade ängsfält. Dessutom³⁵⁴⁶ berättade för mig en Tatar att han egde en vinter-boning med fem boningsrum.

❖ 411 ❖ II. *Svart* och *hvit* äro hos Tat[arerne] bestämningar, som äga sin ❖ tillämpning öfverallt i naturen, t. ex.

Svart och *hvit* skog

Svart och *hvit* fisk.

nb. Svart fisk k[al]l[a]s företrädesvis abboren jfr. i Tomska Samoj[ediskan] kara, abbore.

Den 10³⁵⁴⁷ Augusti [g. st.]

❖ 412 ❖ Reste jag ifr[ån] Katsch[inska] domen gina vägen öfver steppen till byn Lugawskoj och träffade på d[en]na väg flera Kojbal-ulusser. I en af dem blef jag öfverfallen af en full qvinna, som ville kyssa och omfamna mig.³⁵⁴⁸ I en annan ❖ låg jag öfver natten.

D. 11 Aug[usti g. st.]³⁵⁴⁹

Gick jag till fots 5 v[er]st vid venstra stranden af Jenisej och såg öfverallt Kojbaler sysselsatta med att berga hö. I sin ängsdrägt voro män och qvinnor m[yc]k[e]t svåra att åtskilja fr[ån] h[varan]dra, ty äfven qvinnorna buro på ängen korta skjortor, med gördlar kring midjan, likasom vanl[iga] pantalonger. Också såg man qvinnorna röka tobak i kapp med männerna. En om³⁵⁵⁰ hufvudet bunden duk och hårflätorna utgjorde vanl[igtvis], dock ej alltid, kännetecknet³⁵⁵¹ för qvinnorna.

413

— Under min fotvandring såg jag äfven en Rysk заимка, som bestod af några små byggnader med platta tak, samt ängsfolkets hö-tält Tat. *otaĕ R. станъ*.

Notanda.

— Såsom Soj[oterne] vistas äfven Tat[arerne] sommartiden³⁵⁵² ofta halfnakna. I tälten ser man alltid nakna barn.

— Många berg bära sitt namn af *Tura ex. Turan ĵaja*, ofvan Minusinsk vid Jenisej.

— Tatariska qvinnor föda sina barn i s[am]ma tält, som de vanl[igtvis] bebo. Barnmorskor tillkallas alltid wid förlossningen. Efter barnets födelse anställes ett gästabad, i synnerhet om en son blifvit framfödd.

414

— Såsom en bl[and] Tat[ariska] hästars dygder omtalas, att de, om husbonden i fyllnaden nedfaller från ryggen, troget³⁵⁵³ stå vid hans sida tills han vaknat.

3549 See picture on p. 964.

3550 om || omb[unden]

3551 kännetecknet || hela åtsk[illnaden]

3552 sommar-/tiden

3553 troget stå || ej aflägs[na]

3554 NB! || Man <--->

— Äfven skola de alltid föra sin ryttare hem, då han är öfverlastad och oförmögen att styra hästen.

— Wid wallandet af tabuner begagnas ej hundar, men för kor, får etc. begagnas de om nätterna till skygd för tjufvar och vildjur.

Tat[ariska] ordspråk

Håret långt, förståndet kort (om qvinnor)

Tat[ariska] Tjatjeng uzung, saagandjeng kaska

✠ 415 ✠ I sagorna anropas *sol* och *måne*.

Ordspråk

”Att växa fruktade jag ej
Att dö fruktar jag ej.”

— Liksom Soj[oterne] gå äfven Tat[arerne] sommartiden alldeles nakna i hetta.

Obs.

NB!3554

Nära wid utloppet af Abakan finnes på högra sidan om floden ett högt berg uppå Kojbal-stuppen. På detta stepp ser man några öfverlevfor af

✠ 416 ett m[enni]sko-skelette ✠ (en Kojbal) och nära intill skelettet äro uppresta 3 stenrösen.

— Äfven finnas på stepperna små, fyrkantiga stenurnor, fyllda med jord.

❖ 417 ❖

D. 11. Augusti [g. st.]

anlände jag till byn Lugavskoj 25 v[erst] ofvan Minusinsk, lät tillkalla en Tatar och sysselsatte mig med honom intill

d 21 Aug[usti g. st.]

då jag reste till byn *Oja*, 25 v[erst] uppför Jenisej.³⁵⁵⁵

Den 24. Augusti [g. st.]

❖ 418

Lät jag samla 52 personer och begaf mig tidigt på morgonen för att upprödja en kurgan. ❖ Denna kurgan var belägen på högra stranden af *Oja*, tre verst ofvan utloppet (i Jenisej). På samma höjd funnos en hel hop andra kurganer, men de flesta redan uppgräfd. Bland de orödjade var den närvarande en ibland de största.³⁵⁵⁶ Den innehöll

I höjd 4 ½ arsh[in]

I bredd 11 ½ sash[en]

I längd 13 sash[en]

Längden var såsom vanl[igt] i n[ord]v[est] och s[yd]o[st].

❖ 419

Till sin form var ifrågaw[arande] kurganen ganska anmärkningsvärd. Den liknade i det närma ste ❖ en balagan eller ett spetsigt³⁵⁵⁷ tak. Den³⁵⁵⁸ slutade sig öfverst i en åsartad rygg (= takås) och sluttade³⁵⁵⁹ jemnt ned åt båda sidorna. Åsen lopp på långsidan af kurganen, men upptog ej hela kurganen, utan begge ändorna af långsidan woro äfven n[å]g[o]t sluttande.

3555 Where the River Oja runs into the Enisej, at ca. N53°25'56" E91°55'16". (TS)

3556 This kurgan does not seem to be marked on the appendix map and list in Вадецкая 1986. Neither does Aspelin 1901: 42–46 locate it anywhere.

3557 *spetsigt* || högt

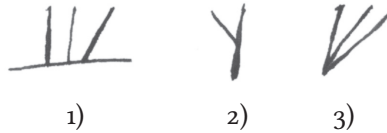
3558 *Den* || *En*

3559 *sluttade* || ~ sig

- 3560 *hdra* || sö[dra]
 3561 *en [...]* *kanter* || en smal kant
 3562 *constr.* || beska[ffenhet]
 3563 *sashens* || famns
 3564 *ett trädlager* || 1. en stenkista,
 som låg på || 2. en trädkista
 3565 *Detta träd* || Denna kista

420

— Omkring denna kurgan stodo uppresta blott tre stenar: två i h[varan]dra³⁵⁶⁰ af de södra hörnen och en på v[estra] sidan. På sistnämnda sten, som egde en trekantig form ($\triangle$) funnos några inristade tecken, m[yc]k[e]t tunna, och starkt mossbevuxna. Dessa tecken voro utan all ordning, kringströdda wid en³⁵⁶¹ af stenens smala kanter. Dessa figurer voro:

Bland dem förekom № 1 och № 2 tvenne gånger samt № 3 4 g[ån]g[e]r.

— Kurganen var starkt gräsbevuxen och jorden ofvantill hård

421

— I anseende till den ringa arbetsstyrka jag i och för gräfningen kunde använda, beslöt jag att lemna de yttersta kanterna oup[p]gräfna, men upptog dock på långsidan något mera än takåsen och breddsidan utvidgades efterhand till en yta af 6 saschen. Att detta omfång var ganska tillräckligt, härflyter af nedan stående beskrifning öfver kurganens constr[uction]³⁵⁶².

422

Gräfningen börjades ifrån spetsen och fortgick ända till en sashens³⁵⁶³ djup, utan att n[å]g[o]t vidare upptäcktes än tvenne små benstycken, det ena tillhörigt en get, det andra äfven af ett djur. Alls ingen sten $\otimes$ lät wisa sig, utan kurganens innehåll utgjordes af idel svart mylla.

På en sashens djup upptäcktes omsider ett³⁵⁶⁴ trädlager, som låg på tvärsidan om kurganen ungefär i midten. Detta³⁵⁶⁵ träd war

alldeles ruttet³⁵⁶⁶, men utgjorde utan tvifvel en lik-ki^{sta}, ty i det ruttna trädet upptäcktes 1. spik-hål, men ingen spik och 2°) ett slags groft, hvit, pulverartadt ämne, som ej kunde vara annat än förmultna^{de} ben.

423

På³⁵⁶⁷ två famnars afstånd ifrån denna ki^{sta} funnos äfven på en sashens djup några³⁵⁶⁸ reffen, såsom det tycktes; af m[enni]skor, men intet träd.

– N[å]g[o]t vidare upptäcktes ej i den svarta myllan. Men så snart denna blifvit bortkastad och man kom till hwit jord, befanns i midten af kurganen ett tak³⁵⁶⁹ af träd, som intog sjelfva midten af kurganen och var på ^{de} långsidan 2 famnar $\frac{1}{2}$ arsch[in] samt på tvärsidan 2 famn[ar] 4 tum således i det närmaste en qvadrat. Rundt omkring detta tak war jorden fast, owidrörd, hvarföre gräfningen här afbröts. Det ruttna träd-taket (af fura[]) bortkastades och wisade sig på alla fyra sidor om grafven wäggar³⁵⁷⁰, bildande en ordentlig grafkammare. Denna kammare war fylld med lös jord ända till $1\frac{1}{2}$ arshins djup. Under detta jordlager ^{de} upptäcktes n[å]g[o]t bränd kål, som äfven blifvit funnet ofvan på taket eller locket.

425

Sedan den lösa jorden i grafkammaren blifvit bortfört, kom man till ett trädbottnen (af fura), som var enl[igt] beräkning fyra³⁵⁷¹ träd-lager djupt – d. ä. fyra rader stockar hade blifvit lagda på h[varan]dra. I d[en]na grafkammare upptäcktes på norra sidan fragmenter:

1. Af två m[enni]sko-lik, det ena stort, det andra litet
2. Ben af en häst
3. Stycken af stenkrus

426

4. St[ycken] af Sadelprydnader af messing.

- 3566 ruttet || rутten
 3567 På || Ett
 3568 några || тvenne
 3569 tak af träd || brädtak
 3570 wäggar || en
 3571 fyra || <vid>

- 3572 *arshins* || sashens
 3573 *afbröt* || instundade
 3574 This kurgan is dated to the latest phase of the Tagar Culture. Grjasnow 1970: 236–237. (TS)
 3575 *in* || af
 3576 Castrén drew ethnic conclusions of both the general burial custom and individual artefact types. Such a method remained in use in archaeology with minor modifications until the 20th century. It also facilitated the idea of following an assumed migration of the Finnish people from their original home region to the west, work carried out in Finnish archaeology especially by J.R. Aspelin in the 1870s and 1880s. Trigger 2006: 235–241; Salminen, Timo, 2003: 152–155. (TS)
 3577 No. 4 does not exist.

Gräfningen verkställdes ända till 7 arshins³⁵⁷² djup, men kanterna kunde ej utwidgas emedan mörkret afbröt³⁵⁷³ arbetet.³⁵⁷⁴

❖ 427 ❖ *Anmärkingar*

1. Att ingen sten förekom in³⁵⁷⁵ i kurganen, och att sjelfva kurganst[enarna] voro både få och obetydliga förklaras lätt g[enom] den å stället rådande stenbristen.
2. Grafvens hela inredning skiljes sig endast g[enom] sin storlek ifrån alla de öfriga.
3. Att d[en]na graf tillhört icke (Mongoler) Tschuder, utan Kirgiser (= Tat[arer]) bevisas af följande omst[än]d[i]gheter:
  - ❖ 428 ❖ a) Figurerna i kurganstenen (ex.) hafva likhet med de Tat[ariska].
  - b) Enahanda stenkrus finnas i alla gamla Tatar (och Mongol-grafvar)
  - c) alldeles dylika sadelprydnader upptäcktes i grafven vid Askys
  - d) Tat[arerne] hafva ännu i dag den sed att wid grafven döda en häst och lägga sadeln i grafven. De Tschud[iska] folkslagen (Samoj[eder] och Oštj[aker]) egde inga hästar.³⁵⁷⁶
- ❖ 429 ❖ 5).³⁵⁷⁷ Äfven g[enom] d[en]na kurgan bekräftades trad[itionen] att grafvarnas höjd uppstår derig[enom] att lik efterhand blifvit nedlagda i kumlet.
- 6). De gräfvande omförmälte en bland Tat[arer] allmänt gängse trad[ition] enl[igt] h[vil]ken Tschud[erne] skulle sjelfva begrafvit sig i kurgan[erna]. Den lyder: ”Wid början af den Hvita Tsarens herredöme uppstaplade de så k[al]l[a]de Tschud[erne] (= Tat[arerne]) stora jordhögar, dem de stylvade på tak. Då fienden anlände och Tschud[erne] sågo sig ur stånd att

❖ 430

försvara sig, kröpo³⁵⁷⁸ de under taket, borttogo stylvorna och läto den ❖ öfverhängande jordmassan falla öfver sig.”

— Denna trad[ition] har trol[igen] sin grund deri att man i samma graf på s[am]ma djup funnit flera skeletter, och ej rimligen kunnat antaga, att Tschud[erne] wid hvarje [begraving]³⁵⁷⁹ upptagit och åter igenfyllt de colossala kurganerna.

❖ 431

— Jußt af s[am]ma skäl, antager äfven Stepanow, att i Tschud-kumlen blott finnes ett lik, tvert emot sanna förhållandet. ❖ Hvarken den ena eller andra förklaringen är grund[ad]. Saken förhåller sig så, att kurganerna i begynnelsen ej varit högre, än att de vid hvarje förefallande dödsfall lätt kunnat öppnas och fyllas. Deras höjd har, sås[om] både trad[itionen] och verkliga facta angifva, uppkommit d[eri]g[enom] att efterhand lik blifvit lagda i kumlet.

7) De i stenen befintliga figurer äro de i kumlet jordades bomärken —

Då kurg[anen] war bel[ägen] wid en flod med Finskt namn, kunde den förmodas vara Tschud[isk], h[vil]ket ej är fallet.³⁵⁸⁰

❖ 432 ❖

D. 26 Augusti [g. st.]

reste till Schuscha, tog afsked af Madame Kutusoff och Fallenberg, samt återwände

D. 27 Augusti [g. st.]

till Minusinsk, hvarest jag uppehöll mig intill

3578 *kröpo de* || borttogo de s[tyl]torna]

3579 Mscr: begrafvit

3580 Castrén made this addition afterwards. Cf. the two earlier points with similar type of additions with similar ink.

- 3581 *Shablakty* || Sheblakty
 3582 *Djablakty* || Djeblakty
 3583 Oglaxty, situated on the left bank of the Enisej at N54°5'22" E91°33'10". It is well-known archaeologically especially because of its Taštyk Period cemetery (first centuries CE) published by A.M. Tallgren in 1937. There are also graves of the Tagar Culture nearby. Tallgren 1937; on the inscriptions, see Appelgren-Kivalo 1931: 11 & Abb. 133–140; Вадецкая 1986: 110, 149, 163. (TS)
 3584 *wäggarna* || denn[a]
 3585 *talrika* || en
 3586 *mskor* [...] sås. || särskildta djur, som
 3587 Appelgren-Kivalo 1931: Abb. 133–140; Вадецкая 1986: 163.
 3588 The village of Očury is on the left bank of the Enisej at N53°10'0" E91°39'0". (TS)
 3589 *högra* || venstra
 3590 See commentary on p. 1280–1281 and also Вадецкая 1986: 165.
 3591 Tepsej is situated at N53°57'9" E91°33'31". On the inscriptions, see Вадецкая 1986: 163; also on kurgans of different periods, Вадецкая 1986: 111, 119, 126, 149–150. (TS)
 3592 On the cemeteries of the Tagar Culture and inscriptions, see Вадецкая 1986: 111, 119, 163. (TS)

D. 5 September [g. st.],

- då jag jemte *Kirejeff* afreste till Abakansk. Wi färdades den första stationen till *Gorodok* med posthästar. Nämnda station är belägen wid Tuba, wi stego i en båt och styrde utför Tuba 15 verst till utloppet, 433 anlände till Jenisej, kringrande en protok och kommo till klippraden *Shablakty*³⁵⁸¹, Tat[ariska] *Djablakty*³⁵⁸² (äfvén Oglakta)³⁵⁸³. Wid väggarna³⁵⁸⁴ af detta klippberg funnos talrika³⁵⁸⁵ inskrifningar, som bestodo af m[enni]skor³⁵⁸⁶ och särskildta djur, sås[om] hästar, getter, kameler. Inga bokstafsliska tecken föllo oss i ögat, ehuru enl[igt] Pallas sådana skola finnas gent emot mynningen af Tuba. Måhända äro de redan utnötta af tiden, eller hindrade oss den dunkla luften att se dem.³⁵⁸⁷
- 434 — Sådana klipprader, såsom *Djablakty* finnas wid Jenisej i talrik mängd så wäl på wenstra, såsom i s[yinner]h[e]t wid högra sidan om floden, t. ex.
1. Wid byn *Atschura* på högra sidan.³⁵⁸⁸
  2. Wid *Majdashi*, på högra³⁵⁸⁹ sidan³⁵⁹⁰
  3. Berget *Tipsej* på högra sidan wid mynningen af *Tuba* på dess högra sida³⁵⁹¹
  4. *Shablakty* l. *Djablakty* på venstra sidan
  - 435 5. Berget *Turan*, 435 på högra sidan.³⁵⁹²

- ❖ 436 ❖ Wid de flesta af dessa klipprader och de i dem befintliga hålör (пещеры)^{lxv} hafva Tat[arerne] fästet en mängd traditioner. Så berättade man wid Djablakty, att här ännu³⁵⁹³ synes en graf, dragen wid³⁵⁹⁴ pass 4 verst omkring en klippa. Denna graf skall, ehuru³⁵⁹⁵ insjunken, ännu på många ställen wara 2 arshin djup. Naturligtwis har klippan, som omgifves af grafwen, tjenat Kirgiserne ❖ till förskansning. Sådana förskansningar synas annars på m[ån]ga ställen.

Wid omförmälda graf ser man ännu en jordgrop, som tjenat³⁵⁹⁶ Kirgiserna till smidja, hvilket kan slutas deraf, att omkring gropen finnes en myckenhet jernroßt (förbrändt jern). Följakteligen kände Kirgiserna bruket af jern.

- ❖ 438 Bland öfriga wid Djablakty gängse trad[ition] må nämnas, att här i en brant³⁵⁹⁷ klippa synes en fåra, som kallas богатирская дорога, emedan en hjelte❖häst förmäles hafva utför denna klippa störtat sig i Jenisej och qvarlemnadt tydliga spår af sina hofvar.

I skötet af klippraden Djablakty finnes i en bergsdal Byn *Apkas'ewa*, som består blott af två hus, hvilka bebos af några förryskade Tubintser.

- ❖ 439 ❖ Ifrån byn *Apkas'ewa* fortsatte wi resan med båt och anlände samma afton till den andra station ifrån Minusinsk, benämnd: *Buzunowa*, tillbragte här natten och reste följande dagen landvägen³⁵⁹⁸ till *Abakansk*, dit vägen går³⁵⁹⁹ ända ifrån Osnatschennaja på högra sidan om Jenisej. Wid Abakansk måste man låta flotta sig öfver floden, och wid sjelfva färjstället finnes på högra sidan om floden ett antal

---

lxv. I en af hålorna wid Djablakty sitter enl[igt] trad[itionen] en flicka i sadel.

- 3593 ännu || för[u]t]
 3594 wid || <na>
 3595 ehuru || ännu på s[täl]len]
 3596 tjenat || till
 3597 brant || teml[igen]
 3598 landvägen || med
 3599 går || ljen

3600 *venstra* || högra

3601 *äro* || fin[nes]

3602 *ej* || med möda

3603 Appelgren-Kivalo 1931: 10 & Abb. 125; Pallas 1776: 359, Taf. VI. Pallas described the marks in the inscriptions as equivalent to those used by illiterate people instead of signatures. (TS)

3604 KK Coll. 539:20 p. 7v-9.

According to Aspelin 1901: 48 these inscriptions were copied by Castrén and published in Спасский 1857: Табл. VIII. Spasskij himself (p. 166-167) attributes the drawings to a Mr. Titov. (TS)

3605 *det* || fragmentet

3606 *På* || En

❖ 440 ❖ *Inskriptioner.*

(wid Abakansk.[])

På *venstra*³⁶⁰⁰ sidan om Jenisej wid Abakanska färjan finnas i en klippa åtskilliga inskrifter, hvilka hos Pallas *äro*³⁶⁰¹ afkopierade men så ofullständigt och oriktigt att de *ej*³⁶⁰² kunna igenkännas.³⁶⁰³ Dessa inskrifter *äro* af två slag: 1. de som *äro* tecknade med svart färg (förmodligen tusch) och 2. de som *äro* inhuggna ❖ i klippan.

❖ 441

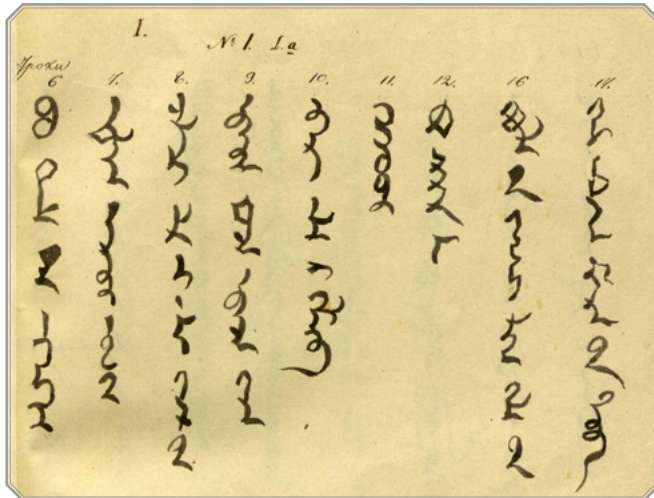
A.) *Inskrifter*³⁶⁰⁴

af förra slaget finnas på fem särskildta stenar och hafva ursprungl[igen] funnits uppå *sex*, men f. d. Gouvernören i Krasnojarsk har behagat bortstjåla en hel sten och ett stycke af en annan. Bland de fem återstående är *det*³⁶⁰⁵ af Stepanow förderfwade fragmentet så oläsligt, att derur nu mera nästan intet återstår. På³⁶⁰⁶

442 annan sten wisa sig äfven allenaft några mörka³⁶⁰⁷ strim[☞]mor. Ur de tre öfriga afkopierade Kirejeff hvad³⁶⁰⁸ han kunde se och urskilja.

N° 1.

443 Belägen på en höjd af 2 sashen + arshin + 4 tum. Denna inskrift synes hafva bestått af 25 rader och upptagit en yta [af] 1½ arsh[in] i längd och 1 arsh[in] + 2 tum i bredd. Såsom i alla dylika³⁶⁰⁹ inskrifter, går äfven här skriften uppifrån nedåt, men bokstäfverna måste ses ifrån sida och läsas från venster till höger. ☞ Märkas bör, att i inskriften N° 1. midten af sten var tom, troligen³⁶¹⁰ af skäl att färgen blifvit utnött. Ifrån öfra och nedra kanten äro de läsliga rader så noggrant som möjligt afkopierade. N° 1 L. a) är afkopierad ifr[ån] öfra kanten³⁶¹¹ i en och s[am]ma fortsättning; N 1 Litt. b och c ur tvenne skillda ställen på den nedra kanten.³⁶¹²

No. 1 L. a. Denna inskrift är tagen wid³⁶¹³ Abakanska färjan.

- 3607 *mörka* || dunkla
 3608 *hvad* || några
 3609 *dylika* || lik[adana]
 3610 *troligen* || antingen
 3611 *kanten* || sid[an]
 3612 KK Coll. 539:20 p. 7v-9.

The writings have been published previously in Спасский 1857: Табл. VIII, and they are Mongol writing from the 13th century at the earliest. (TS)

- 3613 *wid* || fr[ån]

N. 1. L. b.

N. 1. L. c.

Handwritten cursive script, likely a form of shorthand or a specific dialect. The page contains several vertical columns of text. On the left side, there are four columns of characters. On the right side, there are four columns of characters. In the center-right area, there is a small asterisk followed by a single character.

Aftagna från samma sten som den föregående, men ifrån två skilda ställen på nedra kanten af stenen.

No. 1. L. b., L. c. Aftagna från samma sten som den föregående, men ifrån två skilda ställen på nedra kanten af stenen.

3614 Written in another hand at No. 2: Мѣста означенные точками показывают продолженіе буквъ, которые почти стерлись.

No. 2

строчки:

14. 15. 16. 17. 18. 19.

Handwritten Cyrillic text in six columns, numbered 14 to 19. The text is written in a cursive hand. Column 14 contains 10 lines of text. Column 15 contains 10 lines of text. Column 16 contains 10 lines of text. Column 17 contains 10 lines of text. Column 18 contains 10 lines of text. Column 19 contains 10 lines of text. There are several horizontal lines drawn across the page, and some lines of text are crossed out or faded.

No. 2. Wid Abakanska färjan. Här hafva stenflisor bortfallit.³⁶¹⁴.

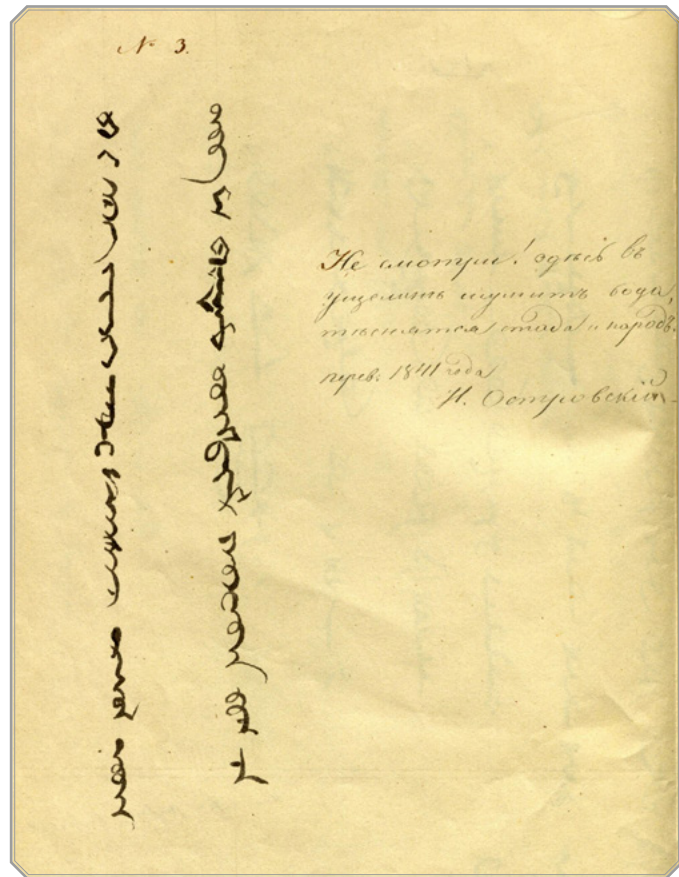
Wid hafva stenflisor bortfallit

(.) Мѣста означенные точками показывают продолженіе буквъ, которые почти стерлись.

Wid Abakanska färjan

3615 Written in another hand: Не смотри! одѣсь въ ущелинѣ шумить вода, теснятся стада и пародъ. перев[одъ] 1841 года Н. Островскій.

3616 bortfallit || f[allit]

No. 3. wid Abakanska färjan³⁶¹⁵

444 № 2.

är belägen på någ[ot] mindre höjd. Inskriften upptager en yta af $\frac{3}{4}$ aln i längd och $\frac{1}{2}$ arsh[in] + 1 tum i bredd. Här äro 20 rader synliga, men få läsliga, emedan färgen bleknat, och små stenflisor här och der bortfallit³⁶¹⁶ ifrån ytan af stenen.

❖ 445 ❖ № 3

är belägen på en höjd af 2 sashen + 2 arsh[in]. Denna inskrift innehåller blott 2 rader, hvilka äro temligen³⁶¹⁷ läsliga och begge fullständigt afkopierade.

Obs. Alla dessa inskrifter³⁶¹⁸ äro afkopierade i naturlig storlek.

❖ 446 ❖ B). Inskär[n]ingar

De inhuggna inskriptionerna äro fyra till antalet – alla belägna ungefär på s[am]ma höjd och på s[am]ma ställe som de föregående. Figureerna äro till större delen osynliga och ofulländade. Man ser figurer liknande sig till bokstäfver, hvilka afbrytas af m[en]skliga och andra djurs bilder. Anmärkningsvärd är den omst[ändi]ghet, att ofvanpå en af de med inskärningar försedda stenarna finnas ofvanpå ❖ de inhuggna figureerna en in[s]krift med svart färg. Här af följer påtagligen, att de inskurna figureerna äro äldre än de skrifna.³⁶¹⁹

Obs. 1. Traditionen förmäler att äfven Tatarerne i fornda tider med Gudomlig vördnad tillbedt de med inskrifter försedda stenar, att de församlat sig wid dem, offrat[,]³⁶²⁰ ätit och druckit.

❖ 448 ❖ 2. Ej mindre anmärkningsvärd är den omständighet, att Tatarerne ännu i dag rista ❖ figurer åtminstone af m[enni]skor, alldeles lika med de gamla. Sådana m[enni]sko-figurer anmärkte jag i en klippa i verst ofvanom färjan wid Abakansk på s[am]ma sida om floden. Här funnos äfven gamla inskärningar, se № [ ].

3617 *temligen* || ko[pierade]

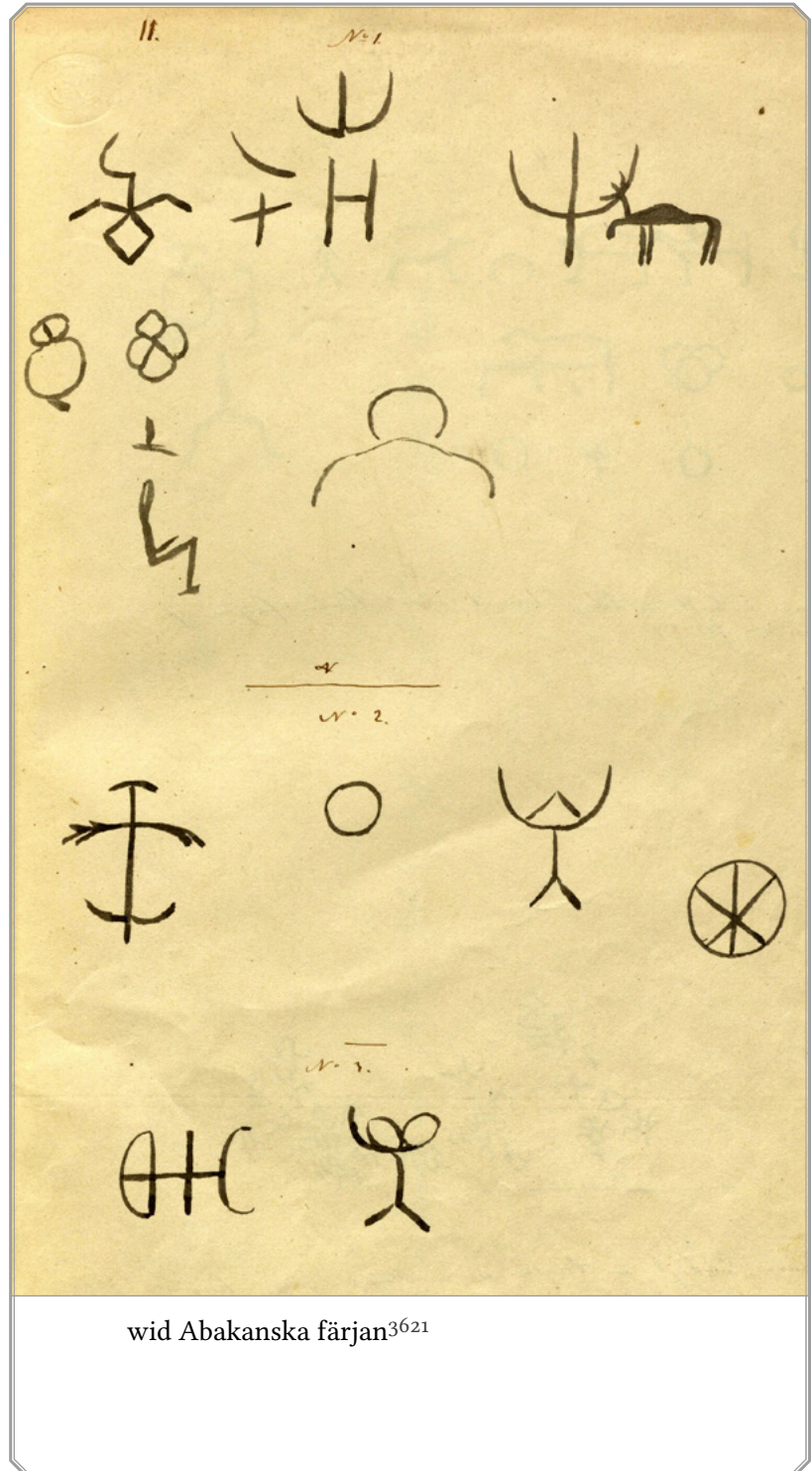
3618 *inskrifter* || figurer

3619 The figures cannot be dated.

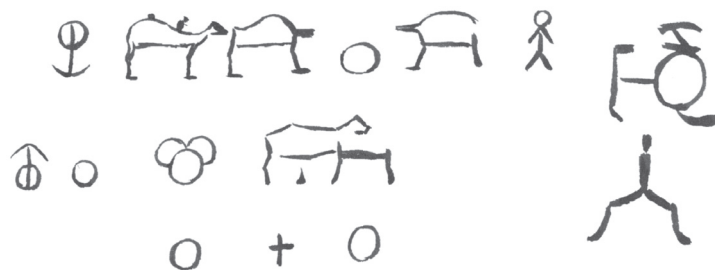
3620 *offrat* || ~ och

3621 Drawings and text KK Coll. 539:20 p. 13, figs. 1-3. They have been previously published as Aspelin 1901: Fig. 32,1-32,3.

No 4 Denna inskrift är belägen 1. verst of-
van Abak[anska] färjan på venstra sidan om
Jenisej.³⁶²²

◆ 449 ◆

Den 14 September [g. st.]

A[f]reste jag ifrån Abakansk och satte mig i
storm och oväder öfver Jenisej. Anlande om nat-
ten till färjan.

Перевозъ d. 15 Septemb[er g. st.]³⁶²³

lät bygga mig en flotta och afreste emot aftonen
ifrån färjan samt anlande i mörkret till en hol-
me wid byn *Kopjon*, der³⁶²⁴ jag gick wilse halfva
natten.

◆ 450 ◆

— En ihärdig nordanvind och ett förfärligt³⁶²⁵
snöglopp gjorde min resa både långsam och
oangenäm. Dessutom war floden så torr, att
jag ofta stötte på grund med min flotta och
stundom satt fast hela dygnet på samma ställe.

— Dessa widrigheter förforo allt intill den 20
Septemb[er] då vinden vände sig åt³⁶²⁶ söder.
Tillika blef floden stridare, och³⁶²⁷ jag tillrygga-
lade nu på 1 ½ dygn (20–21 Septemb[er]) någ[ot]
mera än 150 verst. Den 21. om aftonen anlande
jag till Krasnojarsk.³⁶²⁸

3622 KK Coll. 539:20 p. 14. Published
previously as Aspelin 1901: Fig.
33.

3623 The ferry port at ca. N54°16'2"
E91°22'21". (TS)

3624 *der* || 1. dit jag med m[öda] || 2.
an || 3. hvarom

3625 *förfärligt* || ih[ärdigt]

3626 *åt* || emot

3627 *och* || så

3628 The actual travel report is at
the beginning of the next dia-
ry book KK Coll. 539.30.3. See
from p. 1421 on.

- 3629 *Osnatschennaja* || Minusinsk ¶ 1. *Osnatschennaja*, venster om floden ¶ 2. *Atschura*, höger om floden ¶ 3. *Kapterewa*, höger

Several villages listed by Castrén were submerged under the Krasnojarsk Artificial Lake in 1966. This particularly concerns the villages on the right (eastern) bank of the river. (TS)

- 3630 Nižnjaja Koja at N53°27'17" E91°54'56". (TS)
- 3631 Castrén wrote *-aja* above *-oje*: Lugavskaja.
- 3632 Potrošilovo used to be situated at ca. N53°55' E91°34'. (TS)
- 3633 Castrén wrote the letter *з* above *з*.
- 3634 Situated at ca. N54°34' E91°8'. (TS)
- 3635 Bateni is situated at N54°36'48" E90°57'34". (TS)
- 3636 Anaš is situated at N54°52'10" E91°2'49". (TS)
- 3637 Mscr: höger
- 3638 Aěška is situated at N54°55'19" E90°50'58". (TS)
- 3639 Kokorevo is situated at N54°57'37" E90°56'3". (TS)
- 3640 Ulazy is situated at N54°59'39" E91°5'35". (TS)
- 3641 Novosělovo is situated at N55°0'0" E90°58'41". (TS)
- 3642 Koma is now situated at some distance from the Enisej at N55°0'41" E91°12'33". The original location was submerged under the Krasnojarsk Artificial Lake. (TS)
- 3643 Most probably meaning present-day Divny at N55°5'32" E91°16'13". (TS)

451 ¶ *Byar wid Jenisej* nedanom *Osnatschennaja*³⁶²⁹

1. *Osnatschennaja*, venster om floden
2. *Sajansk*, höger om floden Kosak-förpošt.
3. *Atschura*, höger
4. *Kapterewa*, höger
5. ***Schuscha***, vološt och kyrkby, höger om floden
6. *Koja*, höger etc.³⁶³⁰
7. *Oja*. etc. höger
8. *Lugavskoje*³⁶³¹, höger

452 ¶

9. *Minusinsk*, stad, höger
10. *Maidashi*, заимка, höger
11. *Petrošilowa*, höger, n[å]g[o]t nedanom mynningen af Tuba.³⁶³²
12. *Apkas'*, venster.
13. *Buzunowa*³⁶³³, höger
14. ***Abakansk***, höger, vološt och kyrkby
15. *Перевозъ* (färjan) venster
16. *Kopjón*, venster
17. *Ušt-ferba*, venster.
18. *Byskar*, höger, wid mynningen af floden *Byskar*³⁶³⁴
19. *Bateny*, venster³⁶³⁵

453 ¶

20. *Lepeschkina*, höger.
21. *Irdja* l. *Irdji*, höger.
22. *Tes*, höger
23. *Anas'* (Онашъ), höger, en stor kyrkby.³⁶³⁶
24. *Ajoscha* (Аёша), [venster]³⁶³⁷ gent emot *Anasch*³⁶³⁸
25. *Kokarjewa*, venster³⁶³⁹
26. *Janowa*, venster
27. *Ulas*, höger³⁶⁴⁰
28. ***Nowoselowskaja***, vološt och kyr[k]by, venster³⁶⁴¹
29. *Koma*, höger, vid mynningen af floden *Koma*.³⁶⁴²

454 ¶

30. *Trifanowa*, venster, gent emot koma.³⁶⁴³

31. *Krivoscheina*, venster
 32. *Gläden* (Глѣдень) höger³⁶⁴⁴
 33. *Kurtak*, venster.³⁶⁴⁵
 34. *Biridjekowa*, venster
 35. *Idjul*, venster.³⁶⁴⁶
 36. *Ubej* (= Medwädjewa), höger, gent emot Idjul.
 455 37. *Ust-Ubej*, höger, wid 4 sjelfva mynningen af
 floden *Ubej*, på högra stranden³⁶⁴⁷
 38. *Karakowa*, höger.
 39. *Sizim*, höger, vid mynningen af floden Sizim.
 40. *Karaulnaja*, venster, n[å]g[o]t nedanom Sizim
 41. **Караулный острогъ**, venster, en liten by
 med kyrka, fordom en ostrog emot Kirgiser.

Atschinska kretsen

Balachtinska volosten

42. *Kundugasch*, höger.
 43. *Jermolajewa*, höger
 456 44. *Dauruskaja*, venster, gent emot Jermolaje-
 wa.³⁶⁴⁸
 45. *Potápowa*, höger
 46. *Darashkejewa*, venster
 47. *Djerbina*, höger
 48. *Schelkina*, höger
 49. *Goloschówa*, venster
 50. *Jezagasch*, venster
 51. *Oscharowa*, höger.

Krasnojarska kretsen

52. *Birjusa*, venster
 53. *Овсянка*, höger³⁶⁴⁹
 54. *Krassnojarsk*

- 3644 höger || ~ ¶ 33. *Ubej*, höger, vid mynningen af en liten flod *Kulaĭk*. ¶ 34. *Sizim*, höger, nära mynningen af floden *Sizim*, ofvanföre
 3645 Kurtak is situated at N55°8'52" E91°32'39". (TS)
 3646 Idžul'sk is situated at N55°9'15" E91°39'17". (TS)
 3647 At present the River Ubej flows into the Enisej at N55°4'57" E91°40'4". (TS)
 3648 Situated at N55°13'26" E91°57'51". (TS)
 3649 Situated at N55°57'20" E92°35'5". (TS)

- 3650 Cf. Castrén's report *Jenisej* on p. 862–878. Stuckenberg 1844: 467–488 provides a lengthy description of the Enisej, but his information is mainly based on 18th-century explorers such as Messerschmidt, Gmelin and Pallas. (TS)
- 3651 *Nedanföre* || Här
- 3652 *Jenisej*, || ~ och
- 3653 *venstra* || högra
- 3654 *hvilka* || s[om]
- 3655 *löfträd* || ~, sås[om] hägg etc.
- 3656 *Nedanför* || Wid
- 3657 At ca. N55°28'28" E92°17'14". (TS)
- 3658 *nu* || endast

❖ 457 ❖ *Anmärkningar om Jenisej*³⁶⁵⁰

Under sitt öfversta lopp är Jenisej m[yc]k[e]t strid och full af höga vattenfall. Floden beledsagas af höga berg å ömse sidor ända till *Osnatschennaja* och löper ända hitintill i en trång fåra. Nedanföre³⁶⁵¹ *Osnatschennaja* grenar sig *Jenisej*,³⁶⁵² höjderna blifva mindre betydliga, vattenfallen upphöra och landet antager naturen af stepp, i s[y]nner]h[e]t på venstra³⁶⁵³ sidan. På den högra förekomma ännu kullar, be vuxna med löfträd, lärskog etc. På holmarna frodas mycken

❖ 458

poppel ❖ utom björk, vide, asp, hvilka³⁶⁵⁴ trädslag allestädes förekomma. Nedanom Tuba blir skogen äfven på den högra sidan m[yc]k[e]t sällsynt. På den venstra frodas föga n[å]g[o]n skog, men på den högra ser man allt framgent: poppel, talnik, björk, asp, hägg och andra löfträd³⁶⁵⁵.

Allt byggnadsvirke måste flottas nedför *Jenisej* eller dess bifloder. Bränsle erhålles ifrån flodens högra sida. Emellen byarna *Tes* och *Anas*' anmärkte jag en svag *сошнякъ*, som åter nedanföre upphörde och ❖ gaf vika för *poppel*, *björk*, *vide* m. m.

❖ 459

Jenisej fortlöper i oändliga holmar och grenar ända till *Atschinska* kretsen. Nedanför³⁶⁵⁶ *Jezagasch*³⁶⁵⁷ upphöra protokerna, floden fortlöper i en fåra (въ трубу пошекъ), är m[yc]k[e]t strid i sitt lopp. Naturen förändrar sitt utseende. De pittoreska klipporna försvinna eller blifva sällsynt. Stränderna bestå af wilda, ödsliga, dystra, sterila berg. Ingen stepp synes till; jordmonen är mager och steril, samt frambringar ❖ nu³⁶⁵⁸ i m[yc]k[en]h[e]t: *сосна*, *елъ*, *пихта*, *лärkträd*, i mindre mängd: *ceder* och *löfskog*. Åkerbruket är här föga gynnande och innewånarne sysselsätta sig d[er]före ifrigt med fiska-fänge. I anseende till flodens strida natur

❖ 460

bedrifves [fisket] icke med synnerlig fördel i öfra loppet af Jenisej. Deremot far³⁶⁵⁹ man om höstetiden att fiska till *Tuba*, *Abakan*, *Sizim*, *Ijus*, *Syda*, *Mana*³⁶⁶⁰ och öfriga i Jenisej infallande bifloder. De förnämsta fiskarterna i Jenisej äro här: *ossetra*, *sterläd*, *harjus*, *ленокъ*, *taimen*, *jelets*, *lake*, *abborre*, *gädda*. I bifloderna finnes ej *ossetra* och *sterläd*, somliga icke ens *jelets* och *lake*, utan hufvudsakligen *harjus*, och äfven *taimen*, *ljenok*, *abborre*, *gädda*.

Fiskafänget bedrifves i s[ynner]het *höst* och *vår*, samt i biflodernas öfra lopp blott om hösten. Man fångar *ossetra* och *sterläd* med *самоловци*, öfriga fiskarter med *not* (som äro 15–30 famn långa), *nät* [,]³⁶⁶¹ *mjerda*, *ljuster*.

462 *Bifloder till Jenisej*

1. *Abakan*
2. *Tuba*
3. *Syda*, infaller från höger och är talrikt bebodd med Ryssar.
4. *Jerba*, infaller från venster, en liten flod, 50 v[er]st lång, upptager *Suchaja Jerba* är bebodd af Ryssar.
5. *Bjelvik*, en liten flod, infaller från venster, 8 v[er]st nedanom *Jerba*, en by vid utloppet.³⁶⁶²
6. *Koma*, en mindre flod, vid pass 50 v[er]st lång, infaller från höger, upptager från sin högra sida bifloden *Beskusch*³⁶⁶³, wid *Beskus'* finnes en by och vid *Koma* tvenne.
7. *Ubej*, en stor flod, hvars källor gå ända upp till bergsbygden. Floden är strid, äger wattenfall, är starkt bewuxen med *соснякъ*, *елникъ*, *листвякъ*, *кедръ*, hwit skog. Ryssarna *nedflotta*³⁶⁶⁴ *timmerskog* utför floden och fiska här: *harjus*, *taimen*, *ljenok*, ej *lake*, ej

3659 *far* || fiskar

3660 The River Mana discharges into the Enisej from the right (south) at N55°56'42" E92°28'44". (TS)

3661 *nät* || ~ och

3662 The River Bellyk or Kara-Bellyk discharges into the Enisej from the right instead of the west at ca. N54°31'58" E91°8'0". (TS)

3663 The River Beskyš runs into the Koma from the right 24 km from the mouth of the latter. (TS)

3664 *nedflotta* || 1. segla || 2. hemta

- 3665 The River Derbina discharges into the Enisej from the right 2,580 km from the mouth of the latter, i.e. 52 km downstream from the River Sisim. (TS)
- 3666 The River Birjusa runs into the Enisej from the left 2,513 km from the mouth of the latter (67 km downstream from the River Derbina). (TS)
- 3667 *Den löper* || Nejden ä[r]
- 3668 Unjug (Ru.) / Ўнниг Хайа (Khak.), or 'loud rock', is situated on the right-hand shore of the Krasnojarsk Artificial Lake at N54°20'9" E91°23'55". (TS)

464

gädda. Af Tat[arerne] besökes ej floden. Inga byar högre uppför floden

8. *Sizim* (СИЗИМЪ) en stor flod, som tager sin början i БЪЛОГОРЪЕ. Wid den flod finnas inga byar, utan Ryssarne fara att såsom vanl[igt] idka fiskafänge och nedflotta skog utför floden. *Kamasintser* uppehålla sig wid flodens källor. Floden är strid, äger wattenfall och all slags barrskog.

9. *Djrbina*, en med *Sizim* nästan jemgod flod, som från höger infaller i Jenisej.³⁶⁶⁵ Besökes blott af Ryssar, som fiska och härifrån nedflotta skog. Floden strid, skogig. Wid dess mynning byn *Djrbina*.

465

10. *Birjusá*, en liten flod, 30 v[erst] lång, hvars källor äro belägna nära wid lilla Kemschugs.³⁶⁶⁶ Den³⁶⁶⁷ löper på venstra sidan om Jenisej, är skogig, bergig, men föga fiskrik och besökes ej af fiskare. Floden är ryktbar genom sina elgar, hvilka påsktiden fångas på skidor af Ryssarne.

Mána, ifrån höger, utf[aller] i Jenisej 25 v[erst] ofvan Krasnojarsk.

466 *Klippor*

Långsmed hvardera stranden af Jenisej fortlöpa talrika klippor och klipprader af ett ganska pittoreskt utseende. Många bland dem hafva sina särskildta namn, såsom:

Nedanom Abakansk

Unjuk, 8 v[erst] ned[an]f[ör] Abakansk³⁶⁶⁸

Печки, en klippa på högra sidan.

Bateny, på venstra sidan, n[å]g[ot] ned[an]f[ör] Печки.

Irdja, på högra sidan.

❖ 467 ❖ *Синый камень*, på vänstra sidan.

Siputschi (Сипучи), höger.

Ulas, höger.

Gorodowaja, höger

Krasnoj kamenj, vänster.

Imir, ett högt berg, 15 verst ifrån flodstranden, på högra sidan.³⁶⁶⁹ o. s. v.

På flera bland dessa klippor finnas ant[ing-en]³⁶⁷⁰ inskurna eller målade figurer. Inskurna träffade jag nedanom³⁶⁷¹ Abakansk blott ❖ i³⁶⁷² en klippa nedanom *Kopjon*; för öfrigt voro alla målade med rödfärg och till en stor del urblekta.

A) Inhuggen skrift

1. De i klippan nedanom kopjon på högra sidan befintliga voro

a) på stenen № 1

b) stenen № 2 innehöll

3669 Mount Bolšoj Imir is situated at N55°0'55" E91°45'8". (TS)

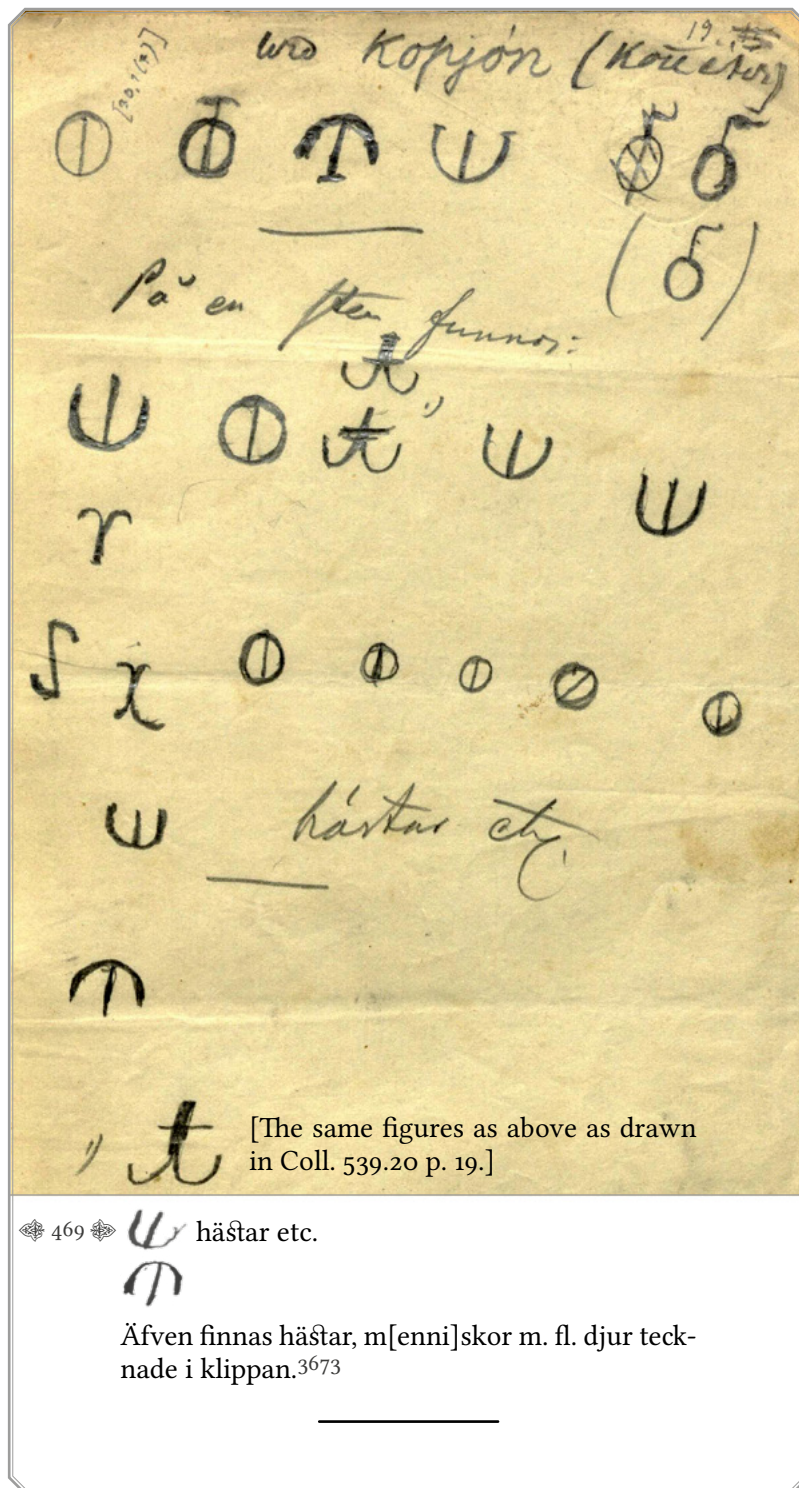
3670 *ant. inskurna* || inskurna och

3671 *nedanom* || blott ~

3672 *i* || wid

3673 These drawings appear twice in Castrén's field notes, KK Coll. 539:32 p. 468 and Coll 539:20 p. 19. They have been previously published as Aspelin 1901: Fig. 34,1-2.

2. Efter sednare erhållna underrättelser finnas ett stycke ifrån d[en]na klippa en annan ett stycke ifrån stranden, som äfven innehåller inskrifningar.

❖ 470 ❖ B) Rödmålade Figurer

1. Nedanom byn Tes står en klippa, som bär namnet писанный камень, emedan här finnas åtskilliga med rödfärg tecknade figurer, sås[om]
- vilda och tama *getter*
  - björn
  - сынъ
  - ren
  - m[enni]skor, som sitta på renens rygg och hålla djuret i hornen
  - äfvén ett bomärke (?)

- ❖ 471 Alla dessa figurer äro ❖ illa gjorda och till³⁶⁷⁴ större delen urblekta.

2. Nedanom byn *Ulas* på högra sidan om Jenisej finnes i en klippa, benämnd *Gorodowaja* några med röd bläck tecknade figurer, utgörande cirklar och åtskilligt annat, som jag jag ej³⁶⁷⁵ kunde urskilja, emedan inskriften³⁶⁷⁶ war m[yc]k[e]t hög och dagen dunkel.

- ❖ 472 3. I klippan *Krasnoj kamen*, litet nedanföre, ❖ på venstra sidan, finnas äfvén rödmålade figurer. Detta st[älle] passerade jag i mörkret. Figurer-na sades föreställa m[enni]skor och djur.

3674 *till* || nästa[n]
 3675 *ej* || för
 3676 *inskriften* || tec[kningen]

3677 *mkt illa* || *wida sämr[e]*
 3678 *warit* || *kom[mit]*

4. Wid mynningen af floden *Sizim* på dess högra sida äfven figurer tecknade med röd färg. Här synas hästar, ridande *m[enni]skor*, och hornboskap. Inskriften i en *m[yc]kt* brant klippa på 2 famns höjd från marken. Teckningen illa gjord och urblekt[.]

❖ 473 ❖ 5. En annan dylik inskrift skall finnas i en klippa midt emot mynningen af *Sizim*, på venstra sidan om *Jenisej*. Denna kunde jag ej upptäcka; den sades föreställa:

en elg, en hund, en ren etc.

6. Fem verst nedanom byn *Birjusa* på högra sidan om *Jenisej* förekomma äfven med röd färg tecknade figurer, föreställande:

- a) 2 *m[enni]skofigurer*, stående
- b) En på häst ridande person.

❖ 474 ❖ *Notanda.*

1. Det är anmärkningsvärdt, att så snart de rödfärgade figurerna vidtaga, inhuggningarna alldeles försvinna. Af den omst[ändighet], att de äro *m[yc]k[e]t*³⁶⁷⁷ illa gjorda, kan man sluta dem tillhöra *Ostjak[erne]* *h[vil]ka* obestriddigen här *warit*³⁶⁷⁸ hemmaistadda. Bruket att rida på renen tillhör *Sojoter* och *Kamasintser*.

❖ 475 ❖ 2. *Kurganer* anträffas i *s[y]nner**h[e]t* på högra sidan ända till *Караулный острогъ = Sizim*. Nedanföre upphör både *stepper* och *kurganer* Samtidigt försvinna äfv en traditionerna om *Kirgiser*.

❖ 476 ❖ ”Въ Сибирь ехаль, думаль снасть добра, все дрянъ, а мужики на денги живуть.[”]

(När jag reste till *Sib[irien]*, trodde jag att här fanns goda tacklage, men allt är skräp. Mynt hafva dock gossarna i sina fickor)

477 *Качинска инородная управа.*

Hithörande Tat[arer] äro alla *оспдлые* och lefva kringströdda i särskildta byar, sås[om] **Torgos'ina**, *Maganskaja*³⁶⁷⁹, **'Salo**, *Заледеева* etc. De hafva alla förgätit [sitt]³⁶⁸⁰ modersmål och lefva såsom Ryssar. De bestå af 180 skattbeta-lande Tatarer.

479 *Камасинтсер*

A.) Wid *Mana*.

Bestå blott af 6 jurt. Alla tala ren Tatariska. De tillhöra ulussen *Abalakovo*³⁶⁸¹. De äro alla jägare, sakna renar, men ega hästar och kor i ringa mängd. Bo om vintern i små stugor med ugn, men om sommaren³⁶⁸² i tält. Berga hö, hafva³⁶⁸³ åker i ringa mängd. De så råg, hafra, korn.

480 Wid *Mana* finnas *fruktbara*³⁶⁸⁴ *stepper*. öfra loppet af *Mana* är skogig och besökes blott tidtals (om höst³⁶⁸⁵ och vår) af jägare.

*Bifloder till Mana*³⁶⁸⁶

- d) 1. *Kolba*, från venster³⁶⁸⁷
- c) 2. *Bodjej*, fr. venster.³⁶⁸⁸
- b) 3. *Minja*, fr. höger³⁶⁸⁹
- a) 4. *Krol*, fr. wenster³⁶⁹⁰

obs. *Kolba* upptager

*Sinjera*³⁶⁹¹
*Salbeja*³⁶⁹²

481 *Kuwaj*³⁶⁹³ etc.

3679 *Magansk* at N55°52'54" E93°18'22". (TS)

3680 Mscr: sig

3681 *Abalakovo* || ~ oc[h]

According to Donner, Jörn, 2006: 213, 219, *Abolakovo* south of the River *Kazyr*, ca. N53°38' E94°24', but this obviously contradicts the more northern location given by Castrén himself. Cf. also *Rybinsk* on p. 1422. (TS)

3682 *sommaren* || vintern

3683 *hafva* || men

3684 *fruktbara stepper* || mycket <---> åker

3685 *höst* || hösten

3686 Cf. *Stuckenbergs* 1844: 484–485.

3687 The River *Kolba* runs into the River *Mana* 234 km from the mouth of the latter. (TS)

3688 The River *Badžej* or *Stepnoj Badžej* discharges into the *Mana* 239 km from the mouth of the latter. (TS)

3689 The River *Mimija* or *Mina* runs into the *Mana* 337 km from the mouth of the latter. (TS)

3690 *wenster* || höger

The River *Krol* runs into the *Mana* 366 km from the mouth of the latter. (TS)

3691 The River *Siner* discharges into the River *Solbija* (not *Kolba*) from the right 21 km from the mouth of the latter. (TS)

3692 The River *Solbija* or *Solbeja* runs into the River *Kolba* from the right 30 km from the mouth of the latter. (TS)

3693 The River *Kuvaj* discharges into the River *Solbija* from the left 4 km from the mouth of the latter. (TS)

3694 *uppgifves* || torde
 3695 *krok*, || krok och

[–] Ehuru Kamasintserna wid Mana tillhöra Kanska kretsen, uppgifves³⁶⁹⁴ likwäl traditionen att de äro afkomlingar af de **Katschinska** Tat[arerne]. De tala äfven Tatariska och hafva inga renar.

– Kamasintserna wid *Mana* fiska med not (7–10 famn), nät, krok,³⁶⁹⁵ mjerda etc.

❖ 482 ❖ [–] om hösten fångar man *sobel*, *get*, *сынъ*, *elg*, *ren*, *björn*, *warg*, *ekorre*.

– Om våren är fänget sämre.

– Wid *Mana* äro alla döpta, inalles vid pass 30 själar

[–] De äro Katschinska Tat[arer] som blifvit öfverförda till Kamasintserna

30 [Reseanteckningar 1847–1848]

111

N 44³⁶⁹⁶

Kanska kretsen

1.

Fortsättning № 6.

113 *Resan ifrån Krasnojarsk.*³⁶⁹⁷

Efter att i tre dagar hafva gästade de tre Syrjän-bröderna *Latkin*, afreste jag d. 26 September [g. st.] ifrån Krasnojarsk. Tätt invid staden måste man, då resan gället åt Irkutsk, låta färja sig öfver Jenisej. En häftig nordanwind gjorde min färd öfver floden äfventyrlig, men allt aflopp likväl bättre än man förmodat. Kommen öfver floden befann jag mig på på en stepp, som dock var här och der bevuxen med ung skog. På steppen syntes hvarken tält eller tabuner, eller kurganer, men i dess ställe for jag esomoftast förbi stora Ryska byar med stenkyrkor, och såg å omse sidor om vägen fruktbara åkrar och ängar.

114

Efter en resa af 25 verst hamnade jag i *Botoj*, första stationen från Krasnojarsk. Härifrån framåt blef steppen mera ojemn, och

3696 The mscr KK Coll. 539.30.3 (Varia 5.3 p. 111–429) consists of separate notebooks bound together, the size of which is ca. 17.5 x 22 cm. Castrén himself did not give them any general title, but the library personnel has titled them as *Rese-Anteckningar 1847–1848*.

3697 Continuing here directly from KK Coll. 539.32 p. 449 (see p. 1409).

Castrén had arrived in Krasnojarsk from the south on ca. 23 Sept./5 Oct. 1847. See his letter to Lönnrot in the volume of letters in this series. (TS)

- 3698 *ser* || såg
 3699 Most probably Rybnoe at N55°46'32" E94°46'50". There is a Rybinskoe at N55°58'12" E94°42'24", but its distance from Ust'-Anža is more than 75 versts. Nor is it situated on what is now the main road from Krasnojarsk to Kansk. Donner, Jörn, 2006: 213 located Rybinsk south of Aginskoe, but as far as Castrén's travels are concerned, that kind of location does not suit his route. Cf. also Abalakovo on p. 1419. (TS)
 3700 Ust'-Anža at N55°20'28" E95°8'19". (TS)
 3701 The River Anža, running into the River Kan from the left 434 km from the mouth of the latter on the Enisej. (TS)
 3702 *Wägen* || Denna
 3703 *ledde* || war
 3704 *uppfört* || b[ylgt]
 3705 On Castrén's work among the Kamasses, see his letters to Sjögren, 11/23 Oct. and 1/13 Dec. and to Rabbe, 5/17 Nov. 1847 in the volume of letters in this series.
 3706 *land* [...] är || land är
 3707 *ströfva* || gå

skogbewäxt. Träden bestodo dock endast af björk och gran, men ett stycke åt sida sades äfven furan frodas. Nejden war mycket glesbebodd, man ser³⁶⁹⁸ här nästan inga andra byar än stationerna. Dock är marken mycket fruktbar och kunde nära en tiofalldt större befolkning.

115 Wid Rybinsk³⁶⁹⁹ – den femte stationen ifrån Krasnojarsk tog jag ifrån stora farvägen åt höger och 115 förfogade mig till *Odja*, Russ. *Andja* – 75 v[erst] ifrån Rybinsk³⁷⁰⁰. Byn *Odja* är belägen vid utloppet af floden *odja*³⁷⁰¹, som faller i Kan. *Wägen*³⁷⁰² ifrån Rybinsk till *Odja* ledde³⁷⁰³ öfver en fruktbar stepp, som dock war i det närmaste obebodd.

116 Det är högst anmärkningsvärdt att på dessa stepper ej finnas några *kurganer*. Häraf ser man på det tydligaste, att hvarken Ostjaker eller Samojeder uppfört³⁷⁰⁴ kurganerna, ty dessa folkslag äro landets aborigines. Att äfven Ostj[akerne] fordom nomadiserat här i landet, är en allmän tradition. 116 Dock hörde jag dem här benämnas *Kostjaki* (jfr *Oja* och *Koja*), och en Kamas[intsisk] gubbe förtäljde, att de fordom uppehållit sig i närheten af byn *Puzirjowa*.

117 117 *Kamasintser*.³⁷⁰⁵

Kamasintser kalla sig sjelfva på Tatariska Kamgadje djon.

Deras egentliga land³⁷⁰⁶ (Камасинская земля) är belägen i bergsbygden emellan *Kan* och *Mana*. Dock sträcka de sina jagtfärder wida utöfver detta district, i s[ynner]het söderut, der de ströfva³⁷⁰⁷ ända in i Amylska och Sizimska flodsystemet inom Minusinska kretsen. De sönderfalla i tre *ulusser*, som kalla sig:

1. *Ugumak* R[yska] *Ugumakow uluss* Kam[a-sintsiska] *Djaaze-djon* d. ä. stepp folk
- 118 2. *Abalak* (Абалаковъ улусъ), Tat[ariska] *Taiga-djon*, d. ä. skogs-folk
3. *Agul*³⁷⁰⁸ (Агульскій улусъ) äfven *Пантыковъ*³⁷⁰⁹. Tat. *Kodo* Pl[uralis] *Kodolar*.

1. *Ugumakow uluss*.

Ugumakow uluss lefva kringströdda

1. Wid *Mana* och bifloderna³⁷¹⁰ *Sinjéra*, *Salbejá*, som infalla i *Kolba*, denna i *Mana*. För öfrigt drifva de jagt³⁷¹¹ öfverallt wid *Mana*.
2. Wid floderna *Рыбная* och *Odja*, som falla i *Kan*.
- 119 3. Dessutom kringströdda på stepperna i Ryska byar, såsom *Maganskaja*, *Верхняя Odja*, *Малая Рубная*³⁷¹², i *Noj*³⁷¹³ m. m.

Största delen af de *Ugumakowska* äga 1. dels ordentliga hus 2. dels små stugor, 3. dels endast jurt. De förstnämnda bo i byar, lefva alldeles såsom Ryssar och hafva till större delen redan glömt sitt språk. Likwäl betala de blott jassak och göra ej krigstjenst. De som äga stugor begagna derjemte äfven jurt såsom kök. Sommartiden bo de hellre i sitt³⁷¹⁴ tält, som består af näfver. Äfven dessa idka åkerbruk, äga kor, hästar och får, men inga renar. 120 Sjelfva de på *Mana* boende sysselsätta sig med åkerbruk och ängsskötsel³⁷¹⁵. De till 3^{dje} d[elen] hörande nomadisera wid *Kereb*³⁷¹⁶ som faller i *Kan*, wid *Mana* och flera bland dess bifloder. Äfven de hafva hästar, men inga kor och inga renar.

- 3708 *Agul* || *Kad*
- 3709 *Пантыковъ* || 'Sala'skin
- 3710 *bifloderna* || dess
- 3711 *jagt* || fänge
- 3712 Sic.
- 3713 *Noj* is situated at N55°32'39" E94°17'16". (TS)
- 3714 *sitt tält* || tält
- 3715 *ängsskötsel* || ~, samt
- 3716 The River *Kirel'*, running into the *Kan* from the left 450 km from the mouth of the latter. (TS)

- 3717 *lefva* || sysselsätta
 3718 *hörde förut* || utgjorde förut till den
 3719 Most likely referring to Cast-rén's notes on the Каџа Tatars in his diary.
 3720 *såsom* || de som
 3721 *Den* || Deras
 3722 *jagar* || fångar
 3723 *gå* || jaga

— Öfwerhufvud *lefva*³⁷¹⁷ hithörande Tatarer meſt g[enom] åkerbruk och ångsskötsel. De kallas äfven af sådan anledning *степные* (djaaze-djon). Deras språk är samma dial[ect] af Tatariskan, som förekomma hos de Katsch[inska] Tat[arerne] i Minusinska kretsen.

121

— *Ugumakow* uluss *hörde*³⁷¹⁸ förut tillika med den Katschinska upravan till den Katschinska domen i Minus[inska] kretsen. De hafva först sentida blifvit förda till Kamas[intserne] och äro i ethnographiskt häns[eende] från dem alldeles åtskillda. Deras språk är rent Katsch[insk] Tat[ariska] (v. s.)³⁷¹⁹

Alla de Ugumakowska drifva jagt, men såsom³⁷²⁰ saknande renar kunna de ej gå långt i bergsbygden (бѣлогорье), utan jaga i närliggande skogar. Den³⁷²¹ förnämsta jagt-tiden infaller om hösten: ifrån 1. *October* till början af *December*. Man fångar om hösten:

Sobel, ekorre, björn, elg, vildget, vildren, föga räf.

122

[—] Jagten bedrifves mäst med bössa, men för wildget, elg, сынъ gräfver man gropar.

— Om våren jagar³⁷²² man på skara, går på skidor och fångar *sobel* (i ringa mängd), *wildget, elg, сынъ, ren, tjädrar m. m.*

— Dessutom går man om vintern alltid på *wildgets-jagt*, så snart ett oväder infaller. I köld och klart väder kan geten ej fångas, emedan den liksom renen har en fin hörsel.

— De Ugumakowska gå³⁷²³ alltid på jagt med häst, ridande. D[e]tta är möjligt i närheten af stepper, men ej längre bort i skogsbygden, der snön är djup.

123 — Äfven bedrifva³⁷²⁴ alla de Ugu[☞]makowska fiskafänge i Mana, Kan och deras bifloder. I *Mana* fångas *harjus*, *ljenok*, *taimen* etc. Fiskredskap: *not*, *nät*, *krok* m. m. Fiskafänge bedrifves både höst och vår, vinter och sommar.

— Under sina jagtfärder begagna Ugumak[ovska] *balaganer*, som göras³⁷²⁵ af träd-grenar (мest³⁷²⁶ пихта). En sådan balagan begagnas ofta flera år, förbättras årligen. En enda person äger naturligtvis flere balaganer.

— Hvar och en äger sin särskildta jagtmark, men man kan äfven utan betalning jaga i annans mark. Äfven ☞ Ryssar kunna saklöst fånga hvar de behaga.

Med afseende å jagten klagas här liksom i Minus[inska] och Jenis[ejska] skogarna, att guldsökarne bortskrämt willbrådet³⁷²⁷.

— Alla de Ugumakowska samlas den 6. Decemb[er] (Mikola) för att betala sin skatt i Малая Рыбная.

— *Airán* och *kumys* är föga i bruk, emedan de härwarande Tat[arerne] äro fattiga på boskap.

Slägter:

1. *Balej* Pl. [uralis] *Balejlar*.
2. *Adom* Pl. *Adomnár*
3. *'Salba* Pl. *'Salbalar*
4. *Tuigun* Pl. *Tuigunnar*.

125 ☞ 5. *Tigis'kin* Pl. *Tigis'kinnär*

Hithörande individer äro:³⁷²⁸

Skattbetalande: 35³⁷²⁹

3724 *bedrifva* || fånga

3725 *göras* || ä[r]

3726 *mest nuxma* || пих[та]

3727 *willbrådet* || all

3728 *äro*: || ~ 120 pers[oner] inalles

3729 35 || 1. 135 || 2. ~ ¶ Enligt Prest-ta-
bell. manköns 80 – qvinkön 76
¶ – I ecclesiastiskt hänseende
[höra] de samtliga Odjinska
prichoden.

- 3730 The River Kuliža or Bolšaja Kuliža, running into the River Kan from the left 504 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3731 *källor*. || ~ ¶ Om sommaren uppehålla de sig i *българяхъ*, der renar[n]e äga ett svalare klimat. Ifrån höstens början ända till våren lefva de på låglan- det wid *Kan*, *Kuljas*, *Mana* De ströfva dessutom om höst och vår
- 3732 *prichoden* || volosten
- 3733 *fiskafänge*. I slutet || 1. fiska- fänge i sjöar. Omkring || 2. fis- kafänge. I början
- 3734 *vintern* || som[maren]
- 3735 *tält* || nä[fvertält]

Märk

1. *Камасинская землица* är det nuvarande Kamasinier-landet.
2. *Жаринская землица* kallades fordom ett landstycke ofvanom Krasnojarsk vid Jenisej. Hit hörde *Balachtinskaja volost*, som ännu finnes till och lyder under Atschinska kretsen, s[a]mt sträcker sig ända till Jenisej.

❖ 128 ❖ 2. *Abalakow uluss*

K[al]l[a]s af de öfriga *Taiga-djon*, skogs-folk. De äro alla nomadiserande och lefva kringströdda

1. Wid *Kan* och dess biflod *Kuljas*³⁷³⁰
2. Wid *Manas* källor.³⁷³¹

Skattbetalande – 36

Enligt prest-tabell m[an]k[ön] 80 qv[in]kön: 76.
Tillhöra i eccl[esia]stiskt] häns[eende] *Odjinska prichoden*³⁷³²

- ❖ 129 ❖ Dessa lefva största delen af året i *българяхъ*. De draga sig dit om våren i April, då snön börjar smälta, ty i bergsbygden är det svalare klimatet lämpligt för renarna. De uppehålla sig i bergsbygden hela våren, sommaren och hösten. Här jaga de hela våren, sommaren och hösten, bedrifva äfven fiskafänge³⁷³³. I slutet af Nowemb[er], då snön blir besvärlig för renarna, draga de sig ned ifrån bergsbygden på slättlandet och uppehålla sig då wid *Kan*, *Kuljas*, *Mana*. Om vintern³⁷³⁴ fånga de vildget och ekorre. ❖ De bo alla i tält³⁷³⁵ dels af näfver, dels af renhud, elghud, wildget, сынъ. Sommartiden bo alla men vinter-tiden blott de fattiga i näfvertält. De lefva i små byar, hvarje by, bestående af 3–10 tält. Under sina jagtfärder föra de med sig tält, hustrur och hela sin familj.
- ❖ 130

— Om wintern³⁷³⁶ samlas de i *большая л. верхняя Odja* för att betala sin skatt (d. 6 Decemb[er]³⁷³⁷).

— De hafva en *knäs*.

De kalla sig *Nu*.

Slägter

1. 'Seiba   Obs. Ryska benämningar.

2.

☞ 131 ☞ Alla äro döpta.

Kamasintserna uppehålla³⁷³⁸ sig sommartiden två månader på ett och samma ställe wid källorna af floden: *Schem'sa Kam[asintsiska]* 'Semde³⁷³⁹, som faller i *Kisir*.

De fånga då i *бѣлогоряхъ* mest *vildren, get, elgar*.

— De stå med sitt tält under *бѣлогоряхъ*, men renarna gå och beta i bergen.

— Äfven fiskar man om sommaren med *nät*, som köpas af Ryssar.

— Så snart snön faller, bryta Kamas[intserne] upp och draga sig bort ifrån bergsbygden, der snön är alltför djup. De komma nu till källorna af *Mana* och *Kan*, jaga soblar i skogsbygden, och ☞ wid Jultiden, då äfven i skogarna snön är besvärlig, komma de till sjelfva skogs-gränsen ut på steppen. De samla sig omkring *Odja* och betala sin skatt omkr[ing] Nikolaj-dagen³⁷⁴⁰. Nu stå de nästan stilla ifrån Nikolaj-dagen till fastlagen. De flesta uppehålla sig vintermånaderna vid *Kerer*, en flod som faller i *Kan*. Alla stå vid källorna³⁷⁴¹ af *Odja* (Urgu) och vid sjelfva *Kan*. Wid d[en]na tid jaga de på stepperna vilda getter, äfven elgar. Fastlags-tiden återvända de till skogarna och draga sig efterhand till 'Sems'a.

☞ 132

3736 *wintern* || <h[östen]>

3737 *Decemb.* || Septem[ber]

3738 *uppehålla* || l[efva]

3739 The River Sençit discharging into the River Kizir from the left 272 km from the mouth of the latter. (TS)

3740 Dec. 6 old style. Шагина 2001: 345.

3741 *källorna* || *Odja*

- 3742 The mountains at N54°17'
E95°22'. (TS)
3743 som || och wid s
3744 The River Berëzovaja, running
into the River Kizir at N54°6'14"
E95°19'2". (TS)
3745 jaga || dr[ifva]
3746 *Kans bifloder* || *Mima*, som faller
ut i Mana, och wid M
3747 i || wid
3748 *Under* || Här fi[nnes]
3749 *liten flod* || flod
3750 *koka* || torka och för<-->

133

Kamasintserna woro fordom m[yc]k[e]t talrika, talrikare än till och med de Agulska, men härjande koppor hafva gjort slut på dem.

Kamassintserna äga ett stort rykte för sin redlighet och ordhållighet. "Har en Kamass[ints] en gång gifvit sitt ord, så minns han det ännu efter 10 år", yttrade en Kott.

Obs. En del (större delen) af Kamasintser bo sommartiden i berget *Djapsu* wid *Kans* källor.³⁷⁴² Ifrån berget *Djapsu* upprinner i en flod *Thedibu*, som³⁷⁴³ utfaller i Tuba (*Kisir*)³⁷⁴⁴[.] I denna flod drifva kamasintserna sitt fiskafänge. Härifrån bryta de upp om hösten och jaga³⁷⁴⁵ vid *Kans*³⁷⁴⁶ bifloder.

134

– En annan del Kamasint[s]er somra i³⁷⁴⁷ *Djilbutá*, som äfven är ett litet бѣлогорье. Under³⁷⁴⁸ detta berg finnes en sjö: *Menjer tu*, der Samoj[eder] fiska. – Ifrån *Djelbuta* upprinner en liten³⁷⁴⁹ flod af samma namn.

– Kamasint[s]erna uppgräfvat om hösten sarna, *koka*³⁷⁵⁰ och torka den framför elden. Den förvaras till vintern, *koka* den antingen utan allt tillägg, eller med kött, äfven med mjölk.

– Hos dem finnas nuförtiden inga Schamaner.

– För hustrur betalas 6–10 renar, eller ock lika många zoblar.

– De rikaste Kamasint[s]er hafva endast vid pass 20 renar, de fattigaste 3–4. Derjemte hafva några 1–2 hästar, men alldeles inga kor.

❖ 135 ❖ **Kunbu**, floden *Kan*.
Nu, Tatar Pl[uralis] *Nuzang*.
Kodo, Agulsk Pl. *Kodozang*.
Solo', Karagas Pl *Solozang*.
*Kaltjaks'en*³⁷⁵¹
Kaltjaks'en, Tungus. Pl. *Kaltjaks'enzäng*
Kazák, Rysse.
Kagmaáz'e, Kamass Pl. *Kagmaazezang*
Menjér, floden *Mana*.
Kaas', katsch[insk] Tatar Pl *Kaas'sang* l. *Kaaz'eje'*.

❖ 136 ❖ — Kamassintserna räkna ej dagar, veckor och knappt nog månader.
 — Kamassint[s]erna begrafva sina döda vinter och sommar i jorden, utan att derpå uppresa³⁷⁵² någ[o]n hög. Den dödas ögon ställas åt öster (hufvudet i vester). Den döde svipes i utmär[k]t goda kläder. I grafven nedlägges knif, kött, mat, ofvanpå³⁷⁵³ sadel, уха, sällan bössa. Поминки firas två gånger 1°) först efter 7 och sedan 2) efter 14 dagar efter begrafningen. Wid поминки dödas³⁷⁵⁴ en ren, men wid sjelfva begrafningen tillställs intet gästabad.

❖ 137 ❖ *Slägter bland Kam[a]ssint[s]jerna*

1. *Njegezäng* S[in]g[ularis] *Nje'* (nje'g) örn
2. *Madorzang* Sg. *Mador*.
3. *Bögössäng*³⁷⁵⁵ Sg. *Bögöz'ä*
4. *Selzäng* Sg. *Sele*
5. *Baigazäng*. Sg. *Baiga*.

Hvarje sådan slägt kallas *tjöö*l och det är en lag äfven hos Kamas[intserne] att man ej kan äkta en hustru ur sin egen slägt.

— *Bögözäng* och *Selzäng* lefva wid *Mana*, men de öfriga slägterna uppehålla sig wid *Kan*.

3751 *Kaltjaks'en* || *Kaltjaks'ennär*
 3752 *uppresa* || *göra*
 3753 *ofvanpå sadel* || *sadel*
 3754 *dödas* || *och*
 3755 *Bögössäng* || *Bygössäng*

3756 *knappt* || ej
3757 *och* || till

☞ 138 ☞ [—] Zobelfångsten är i aftagande, ty då man förrut på en höst fångade ända till 70 soblar, räknas nu för tiden 20 zoblar för en mycket god fångst.

— Renafveln är nu för tiden ganska obetydlig, ty sedan brödpriset stegrats hafva Kamas[intserne] uppätit sina renar, så att de rika³⁷⁵⁶ äga 20 renar.

— Kamassint[s]erna bära pelsar af renskinn, af samma form som de Tatariska, vanl[iga] Samojed-*pimy* och en mössa sådan den brukas till och med i Archang[elska] Guvernem[entet] hos de Samojeder.

☞ 139 ☞ — Kamassintserna bryta upp ifrån sina sommarstationer, så snart myggen försvunnit. Det bör nu af på vildrensjagt, som om sommaren bedrifves med ringa fördel, emedan vildrenen flyr undan för myggen och³⁷⁵⁷ gömmer sig i täta, otillgängliga skogar, i högt gräs. Om hösten återvänder den till бѣлогорье och uppfångas af Kamass[intserna] i s[yinner]h[e]t på den första snön. Snart återfår äfven zobeln sitt hår och nu börjas sobeljagten, som fortfar hela hösten, under det Kamass[intserna] efterhand draga sig ut ifrån skogen, der snön snart blir dem hinderlig i deras jagt. Dessutom är sobeln svår att fånga längre in på vintern, emedan ☞ den i kallt väder är snabb på benen.

☞ 140

— I Nowember anlända Kamassint[s]erna till sina vinter-stat[ioner] der de ligga lägrade till våren, och fånga på steppen getter, elgar, samt ekorrar i närbelägna skogar.

— Om våren bedrifves zobel-jagt på skara, hvarunder kamass[intserna] efterhand draga sig till sina sommarstationer.

— Äfven somliga qvinnor förstå att begagna skjutgewär.

— Kamassintserna hafva utom bössan inga jagtredskap.

— Obs Bomärken brukas ej och hafva icke ens namn i språket. Renarna gå omärkta

— En renoxe betalas med 30–35 Rub[el], en renko med 20 Rub.

❖ 141 ❖ [–] Sommartiden lifnära sig Kamassintserna g[enom]³⁷⁵⁸ fänge af fisk³⁷⁵⁹ och fågel, wilda renar, elgar och getter, g[enom] gräfnig af *sarana*³⁷⁶⁰. Bröd hafva de högst ringa.

— Till sitt utseende äro Kamassintserna mycket lika Tatarerne, likväl af en swagare, klenare kropps-constitution, små till växten och af en bleklad ansigtsfärg. En följd af deras usla föda.

— De Kanska Kamass[intserna] öfversomra wid källorna af '*Simza*³⁷⁶¹, som faller ut i ?. Denna flod (*Simz'a*) och *Pezo*³⁷⁶² som faller i Kan, taga sin upprinnelse ur samma berg: *Konguize*.

❖ 143 ❖ *Agulska ulussen*³⁷⁶³

Агульскій улусъ.

— K[al]l[a]d[e]s fordom den *Pantykowska* ulussen. Består endast af 20 skattbetalande individer.

— De lefde förrut kringströdda wid *Agul* och *Kungus*, men hafva nu coloniserat sig alla wid *Agul*, som infaller i Kan³⁷⁶⁴ (*Kungus* inf. i *Agul*³⁷⁶⁵).

— De bodde tillförene liksom Kamasintserna i tält, men hafva nu redan timrat³⁷⁶⁶ sig stugor, med undantag af några få familjer. De som äga stugor, idka alla åkerbruk, men ej de som bo i tält (om sommaren). Märkas bör att alla för vintern hafva någon slags badstuga, men sommartiden bo några ännu i tält.

3758 g. || a[f]

3759 *fisk och fågel* || tjäder, änder

3760 *sarana* || 1. ~, g || 2. ~ och

3761 This river cannot be identified. On its sources, see below.

3762 *Pezo* || *Pezá*

The River Pezo or Bol'soe Pezo runs into the River Kan from the left at N54°47'54" E95°12'48" and begins at ca. N54°49' E95°1'. (TS)

3763 Castrén was in Agul'sk in the beginning/middle of December 1847. See his letter to Sjögren, 1/13 Dec. 1847 in the volume of letters in this series.

3764 From the right (south) at N55°44'41" E95°42'19". (TS)

3765 From the left 15 km from the mouth of the Agul. (TS)

3766 *timrat* || *anlagt*

3767 *Michaeli-dag*, || ~ ja ända till Ni[kolai-dag]

8 November Old Style i.e. in the 19th century, 20 Nov. New Style. (TS)

3768 *emedan* || der de <----> lifn[ära]

3769 *ekorre* || ~ m. m. e) utter

❖ 144 ❖ Ingen bland de Agulska Tat[arerne] äger renar, men alla hafva de hästar, ehuru det största antalet ej öfverstiger *fem* eller *sex*.

De hvilka sommartiden lefva i tält hafva ej kor, men alla de öfriga äga 1 a 3 ko-kreatur. Blott två eller tre individer äga får.

— I allm[änhet] lifnära sig de Agulska ungefär på s[am]ma sätt som Stepp-Tatarerne i Abalakowska ulussen. De k[al]l[a]s äfven *Степные* af Ryssarne, och på sitt eget språk benämna de sig *Karan tjäng*, af *karang*, stepp och *tjäng*, folk.

— Alla till Agulska ulussen hörande Tat[arer] jaga 1. om hösten:

a) sobel b) ekorre c) elg d) vildget, e) björn f) warg, g) filfras h) utter, men föga ren och СЫНЬ

❖ 145 ❖ Höstjagten börjas omkring 1. Oktober och fortfar till Michaeli-dag,³⁷⁶⁷ då snön blir så djup, att hunden ej kan förfölja soblar och andra djur. Jagten bedrifves om hösten wid *Agul* och *Kungus* i svarta skogar, emedan³⁷⁶⁸ sobeln uppehåller sig här, lifnärande sig med ceder-nötter. Till бѣлогорье gå de Agulska ej, emedan der finnas föga soblar. Till бѣлогорье komma blott Karagasser och Kamassintser, som äga renar – ja de äro sommartiden till och med tvungna att lefva i bergsbygden för renarnes skull, som ej uthärda hettan på låglandet.

❖ 146 ❖ 2. *Winter-jagten* bedrifves fastlagstiden. Hunden gör då föga ❖ tjänst, emedan snön är djup. Jägaren förföljer då på skidor: a) sobel, b) elg (i s[yinner]h[e]t) c) vildget d) ekorre³⁷⁶⁹ e) räff (i ringa m[än]gd) Winterjagten fortfar ofta ända till våren.

3. *Wårjagten* omkring Påsk bedrifves med m[yc]ken fördel, emedan hunden nu drifver sobeln på skara. Man jagar nu:

a) sobel b) elg c) vildget d) ekorre etc.

4. *Sommartiden* fångar man vildget, elg, björn –

Jagten bedrifves alla årstider vid Agul och Kungus. Man begagnar mest bössa både för sobel, ekorre, björn, elg, vildget o. s. v. Wilda getter och elgar fångas äfven i gropar. Somliga³⁷⁷⁰ fånga äfven med karpkan *warg* och *utter*.

 147

Obs.

1. Räfwar finnas i ringa m[än]gd
2. Äfven de åkerbrukande idka jagt om sommaren, emedan åkern ännu är blott en bisak.

– De³⁷⁷¹ Agulska Tat[arerne] hafva inga bestämda jagtmarker;³⁷⁷² man färdas öfverallt och jagar der willebråd finnas. I skogarna finnas små balaganer af trädgrenar³⁷⁷³, men vanligen lägrar sig jägaren under ett träd. Man färdas nästan aldrig en i sänder utan i en ”artelj” af 2–3 personer, hvilka fördela bytet efter jagtens slut.

 148 [–] Qvinnor gå ej på jagt.

– En god jägare fångar vid pass 15 soblar om hösten

Fiskafänge bedrifves om sommaren med not, nät, ljuster, mjerda, mete. I Agul finnes harjus, ljenok, taimen, gädda, abbore (föga), lake, sik, m. m.

- 3770 *Somliga* || Andra
 3771 *De* || På
 3772 *jagtmarker; man* || jagtmarker.
 Dock
 3773 träd-/grenar

3774 *kallas* || ~ af Kamasintserna *Karagas*

Alla äro döpta och tillhöra Manaschinska prichoden. Schamaner finnas ej en enda, ty af Abalakow och Agu[l]skoj uluss äro de flesta redan förryskade.

— Skatten betalas med 2 soblar per man, hvarje sobel beräknad till 5 rubel.

❖ 149 Obs. De Agu[l]ska Tat[arerne] kallas³⁷⁷⁴ ❖ och af Tatarerne *Kodolar*.

— De Agulska Tat[arerne] hålla blott en hustru och bortjaga henne alldrig

— Kalym betalas ej nu för tiden.

— För Agulska ulussen finnes en Furste ('Sraphens').

— Fursten afdömer förbrytelser såsom hans "дядя" fordom dömde – tager menigheten till hjälp.

— Intet Schamanwäsende existerar.

[—] De Agulska Tat[arerne] hafva ända ifrån uråldriga tider bott wid floderna Agul och Kungus. Agul kallades förut *Maloj Kan* i böcker (Tat[ariska] Aagul)

❖ 150 — De Aagulska utgjorde förut två ulusser: *Pantykow* och *Schallaschkin*. *Pantykow* wid *Kungus* och *Schallaschkin* wid *Aagul*. Af *Schallaschkin* finnes numera blott en enda individ.

Af de Pantykowska funnos fordom 400 skattbetalande personer, och af Schallaschkinska ett nästan lika stort antal. De hafva efterhand dött af febersjukdomar.

— Alla Kamassint[s]er så wäl Samojeder, Agulska Ostjaker och Tatarer förtälja att de woro Tschud[er] i³⁷⁷⁵ äldre tider, och att de blifwit döpta för 200 år tillbaka

Kodozang

— De Agulska kalla sig sjelfva *Kotu* Pl[uralis] *Kotuan* Kam[asintsiska] *Kodosang* Tat[ariska] *Kotolar*. Äfven kalla de sig sjelfva *Karan* 'ceäng, eg[entligen] steppfolk af *Karang* samt äfven *Kan*- 'ceäng, folk af *Kan*, af skäl att deras flod *Agul* fordom benämndes *Малой Канъ*. De äro afkomlingar af samma *Kotter*, hvilka omtalas hos Klapproth och deras grannar, de af Klapprot så kallade "Kongroitschi" utgöra³⁷⁷⁶ *Bajgado*-släkten. Med detta ord Kongroitschi kan ej hänga rätt ihop, ty det bet[yder] *klocka* i Agulskan, utan detta är wäl en misskrifning af *Kangas*'- 'ceäng, som betyder Katsch[insk] Tatar.

— Nedanom Kansk funnos förut 8 personer: *Kotter*³⁷⁷⁷ vid *Anzir*³⁷⁷⁸, en liten flod som faller i Kansk. De äro nu förryskade och betala rocy-дарственные поддаты.

151 — På björnhud sofva ej Kotterna, af fruktan att björnen skall vredgas.

— Kotterna bodde fordom i tält af näfver, hade äfven små stugor. De egde hvarken hästar eller³⁷⁷⁹ renar, utan jag[a]de om vintern med skidor, om sommaren till fots.

3775 *i* || för

3776 *utgöra* || är

3777 *Kotter* vid *Anzir* || 1. *Kotter* wid sjelfva Kansk || 2. *Kotter* ~~om~~ och

3778 The River Ancir' or Ancirin running into the River Kan from the right at the village of Ancir' at N56°15'9" E95°31'41". (TS)

3779 *eller* || och

- 3780 The sources of the River Mana are situated at N54°27'17" E94°44'40". (TS)
- 3781 *venster* || h[öger]
- 3782 The River Badžej or Stepnoj Badžej. See above. (TS)
- 3783 *upptager* || f
- 3784 *Kyigö*, || 1. ~ w[id] || 2. ~ *Kyzij*
- 3785 *Kan* || ~ o. s. v.
- 3786 *lefva* || hafva
- 3787 The River Ulka or Bolšaja Ulka discharges into the River Agul from the right 96 km from the mouth of the latter. (TS)

❖ 153 ❖ *Mana*

Denna kallas af Kamassintserna *Menjér*. Den tager sin upprinnelse ur ett berg som benämnes *Bextjö*.³⁷⁸⁰ Wid dess källor öfversomra några Kamassintser-familjer. Den upptager följ[ande] bifloder:

1. *Ajang tjaga*, från höger
2. *Kördézen*, från *venster*³⁷⁸¹
3. *Djazól*, från *venster*, upptager fr[ån] *venster Bedel*.
4. *Djirzibej*, fr. *venster*
5. *Ydjygä Djirzibej* (Малой Dj[irzibej]) fr. *venster*
6. *Korólok*, från *venster*.
7. *Bodjéj*, ifrån *venster*³⁷⁸²
8. *Kolbá* upptager ifr[ån] höger *Salbejá*, som åter upptager *Kuwaj Salbeja* upptager³⁷⁸³ äfven ifrån höger *Sinjera*.

❖ 155 ❖ Kamassint[s]erna öfverwintra wid floderna *Odja*, *Kerel*, *Kyigö*,³⁷⁸⁴ wid *Igil*, vid den i *Igil* infallande *Kyzij*, wid sjelfva *Kan*,³⁷⁸⁵ wid den i *Mana* infallande *Mima*, o. s. v.

❖ 156 ❖ Kotterna intogo fordom hela flodsträckningen längsmed *Kan*. En af deras ulusser (стойби) stod der nu byn Агульская är belägen. En annan fanns der den nuwarande byn Korastelja är uppbygd. Lägge ned på kan funnos стойбы i byarna Anzir, Barnayl m. m. belägna omkring byn *Kan*. Alla dessa kotter hafva nu försvunnit. För några år tillbaka fanns wid staden Kansk ännu några skattbetalande Kotter, sju till antalet, men de lefva³⁷⁸⁶ nu såsom bönder, kringströdda på särskildta ställen, och betala государственныя поддаты.

❖ 157 — Kotter bodde fordom äfven ❖ wid floderna *Kungús* och *Uljka*³⁷⁸⁷.

❖ 158 ❖ *Agulskaja d. 1. December* [g. st.] –

kallas ordentligen³⁷⁸⁸:

Верхне-Агульская займка.

utgör enl[igt] revision 42 m[an]kön och 34 qv[in]kön

Byn Agulskaja existerar i 7 år. Denna by utgör en förening af två ulusser: den *Pantykowska* och *Schallaschkinska*. De lefde förrut kringströdda i särskildta byar och åtskilliga³⁷⁸⁹ lefde till och med i jurt. Ännu finnes i byn Agulskaja³⁷⁹⁰ twenne jurt för sommaren (af näfver).

– De Agulska hafwa alldrig haft renar, men i alla tider hafwa de haft hästar (tabuner) och kor. Deras lefverne har varit alldeles liksom de nuwarande Tatarernes. De lefde i tält[-]❖ byar³⁷⁹¹, Russ. стойбы (Ag[ulska] Aajel³⁷⁹²).

– För det närwarande hafwa deras hästar och kor aftagit, så att de rikaste äga wid pass 20 hästar, 10–15³⁷⁹³ kor, några få får och svin³⁷⁹⁴, inga getter.

– Antalet af hus i Agulskaja äro 9 tillhörigen de skattbetalande, och dessutom 1 som bebos af en bonde.

– Alla sysselsätta sig med åkerbruk, men blott för eget behof.

– Alla jaga *höst* och *wår*. Om winter och sommar bedrifwes jagt blott sällan, och³⁷⁹⁵ endast på³⁷⁹⁶ windiga dagar. ❖ Öfverhufvud aflägsna sig de Agulska ej alltför djupt i skogen.

Obs. Om sommaren fångas mest getter och elgar.

– De Agulska woro fordom m[yc]k[e]t talrika, men hafwa under loppet³⁷⁹⁷ af ett år dött af koppor.

3788 *ordentligen* || *wanligen*
 3789 *åtskilliga* || *några*
 3790 *Agulskaja* || Scha[laschkina]
 3791 tält-/byar
 3792 *Aajel* || *Åjel*
 3793 10–15 || 10
 3794 *svin* || *getter*
 3795 *och* || *men*
 3796 *på* || i <-->
 3797 *loppet* [...] *år* || *tidernas lopp*

- 3798 Stuckenberg 1844: 485–487 gives a description of the Kan, but the information collected by Castrén is also here more detailed than Stuckenberg's. (TS)
- 3799 *Tjapse*. || ~ Den är under hela sitt lopp m[yc]k[e]t strid
- 3800 *venstra* || högra
- 3801 *räknas* || är
- 3802 *högra* || venstra
- 3803 *venster* || höger
- 3804 *höger* || venster
- 3805 *höger* || venster
- 3806 *venster* || höger
- 3807 The River Kal'ta, running into the River Kan 598 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3808 *höger* || venster
The River Janga 596 km from the mouth of the Kan. (TS)
- 3809 *ifrån höger* || v[enstra] s[idan]
- 3810 The River Tukša or Prjamaja Tukša 558 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3811 *venster* || höger
- 3812 The River Xajdamža or Bol'saja Xajdamža 553 km from the mouth of the Kan. (TS)
- 3813 *venster* || höger
- 3814 The River Tuman'ža 543 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3815 *venster* || höger
- 3816 This river cannot be identified. (TS)
- 3817 *höger* || venster
- 3818 The River Kujo or Bol'soe Kujo 535 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3819 *venster* || höger
- 3820 The River Allo 526 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3821 *venster* || höger
- 3822 *venster* || höger
The River Kuliža or Bol'saja Kuliža, see p. 1426.

161 *Kan*³⁷⁹⁸

Tager sin upprinnelse ur ett berg (българорье), som kallas *Tjapse*.³⁷⁹⁹ Höger om Tjapse höjer ett annat българорье som kallas 'Sištibor (R[yska] Студенный хребетъ) och ifrån detta berg upprinner floden *Pezo*, som är nästan jämlik med Kan samt infaller deri från *venstra*³⁸⁰⁰ sidan vid pass 60 verst ofvan Andsha. Ifrån källorna af *Kan* räknas³⁸⁰¹ blott en dagsresa till Tuba = Kizir (?). – Ifrån högra³⁸⁰² sidan upptager Kan jemväl en stor flod *Tuks'a*, som utfaller i *Kan* vid pass 30 verst ofvasnom *Pezó*. Ifrån samma berg Tuchs'inskoj хребетъ som *Tuxs'a* upprinner floden *Njengá*, som infaller i Kan ifrån *venster* ofvanför *Tuxs'a*.

162 *Bifloder till Kan:*

1. *Nergubsin*, från *venster*³⁸⁰³, en liten flod, som upprinner ur en българоря: *Nöyömbä*.
2. *Mundjirej* (Mundj'ire') en liten flod från höger³⁸⁰⁴, upprinner ur българоря, k[al]l[a]d Bochtu Djilam
3. *Heldirmä*, en liten flod, infaller från höger³⁸⁰⁵, upprinner ur *Kuran Hödy*.
4. *Kaitá*, från *venster*³⁸⁰⁶, upprinner ur българоря.³⁸⁰⁷
5. *Njengá*, från höger³⁸⁰⁸
6. *Tuxs'a* ifrån³⁸⁰⁹ höger³⁸¹⁰
7. *Kaidems'a*, fr. *venster*³⁸¹¹, ur българоря: *Kulama*,³⁸¹²
8. *Tongais'a*, från *venster*³⁸¹³, 15 v[erst] *nedanom* *Kaidems'a*³⁸¹⁴, fr. българоря: – *Kulama*.
9. *Malmi*, från *venster*³⁸¹⁵, en liten flod, ur българоря³⁸¹⁶
10. *Kujo*, fr. höger³⁸¹⁷, 5. v. *nedanom* *Malmi*.³⁸¹⁸

163

11. *Aalo*, fr. venster³⁸¹⁹, en liten flod, ur бѣлогоря, 30 v[erst] nedanom Malmi,³⁸²⁰
12. *Pezó*, från venster³⁸²¹ v[enstra] s[idan]
13. *Kuileés'*, fr. venster³⁸²²
14. *Karagan*, från höger³⁸²³ en liten flod, 15 v[erst] nedanom *Pezo*. går ej till бѣлогоря.³⁸²⁴
15. *Kuzjó*, från höger³⁸²⁵, ej till бѣлогоря.³⁸²⁶
16. *Toola djaga* (темная рѣчка), från höger³⁸²⁷, en³⁸²⁸ liten flod, går ej till бѣлогоря³⁸²⁹
17. *Yljö*, från venster³⁸³⁰, en liten flod, ej till бѣлогоря, 10 v[erst] nedanom *Toola djaga*³⁸³¹
- ❖ 164 ❖ 18. *Kangás'*, från höger³⁸³², upprinner ur бѣлогоря: 'Samala, en stor flod.³⁸³³
19. *Kirel*, fr. venster³⁸³⁴, fr. бѣлогоря.
20. *Odja*, ur samma бѣлогоря som Kirel, från venster³⁸³⁵.
21. *Tjína*, en m[yc]k[e]t liten flod från venster³⁸³⁶.
22. *Tugac'á*, fr. höger, en obetydlig liten flod.³⁸³⁷
23. *Tырбыс*, fr. venster³⁸³⁸, en obetydlig[ig] liten flod³⁸³⁹
24. 'Sumícha, ifr. venster, en obetydlig³⁸⁴⁰
25. *Kazala*, ifr. venster, obetydlig[ig]³⁸⁴¹
26. *Irbej*, en större flod, fr. venster.³⁸⁴²
- ❖ 165 ❖ 27. *Aagul*, äfven Малый Канъ. Denna gren är jemlik Kan och dess källor ännu³⁸⁴³ längre kringrännande Kan. Den tager sin upprinnelse ur en бѣлогоря, kallad den *Agulska*. Den upptager ifrån höger en stor biflod kallad *Kungús*. Denna upptager från sin venstra sida *Teibá*³⁸⁴⁴ och lägre ned *Igil*³⁸⁴⁵ ifrån venstra sidan. 30 verst ofvanom dess utlopp finnes en liten by: *Agulskaja* l. Верхне-*Agulskaja* заимка.

- 3823 *höger* || venster
- 3824 This river cannot be identified. (TS)
- 3825 *höger* || venster
- 3826 The River Kuz'ë or Bol'soe Kuz'ë, running into the River Kan 509 km from the mouth of the latter, i.e. 5 km upstream from the mouth of the River Kuliža. (TS)
- 3827 *höger* || venster
- 3828 *en* || ej
- 3829 This river cannot be identified. The River Šumixa belongs here, see below. (TS)
- 3830 *venster* || höger
- 3831 The River Ul'ë or Bol'soe Ul'ë 493 km from the mouth of the Kan. (TS)
- 3832 *höger* || venster
- 3833 The River Kingaš 488 km from the mouth of the Kan. (TS)
- 3834 *venster* || 1. ~ 2. höger
- 3835 *venster* || höger
- 3836 *venster* || höger
The River Tiny 426 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3837 The River Tugač 418 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3838 *venster* || höger
- 3839 This river cannot be identified. (TS)
- 3840 The River Šumixa is misplaced here. It runs into the River Kan 503 km from the mouth of the latter, i.e. between the rivers Kuliža and Ul'ë. Castrén does not mention the River Kurs'e, running into the Kan from the left 376 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3841 The River Kozyla 371 km from the mouth of the River Kan. (TS)
- 3842 Castrén probably means the River Irbejčik running into the

Kan from the left at N55°38'58" E95°28'10", although it is only a small river. Interestingly enough, it is not mentioned in the Russian State water register. There is no larger river between the rivers Kozyla and Agul. (TS)

- 3843 *ännu längre* || ända till
- 3844 The River Tajba runs into the River Kungus from the right (not the left) 102 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3845 The River Igil' 89 km from the mouth of the Kungus. (TS)
- 3846 *Agulskaja zaumka* || Agul
- 3847 Because Castrén has erroneously noted all rivers running into the River Agul from the left as running from the right and vice versa, he seems to have meant here a river discharging into the Agul from the left. Thus, it should be either the River Tana-Oj 301 km or the River Bol'saja rečka 285 km from the mouth of the Agul. (TS)
- 3848 The River Malyj Agul runs into the River Agul from the left (not right) 276 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3849 The River Bol'saja Jangoza, running into the Agul from the right (not left) 270 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3850 The River Ęrma 230 km from the mouth of the Agul. (TS)
- 3851 The River Korok discharges into the Agul from the right (not left) 159 km from the mouth of the latter. (TS)
- 3852 The River Telegaš runs into the Agul from the left (not right) 143 km from the mouth of the latter. (TS)

– *Kungus* utfaller i Agul midt emellan byarna Korastelja och Aagul.

❖ 166 ❖ – 60 veršt ofvan Agulskaja³⁸⁴⁶ заимка infaller i Agul ❖ floden *Uljká* ifrån venstra sidan

– *Uljká* är litet mindre flod än *Agul*. Här bodde enl[igt] trad[itionen] fordom mycket folk, och förmodligen har den Jenis[ejska] släkten: *Ulj-Ket* härifrån utgått.

Obs. *Kungus* infaller ifrån högra sidan[,] *Uljka* ifrån den venstra.

❖ 167 ❖ *Bifloder till Agul*

Följande äro af någon betydighet.

1. *Tuks'á*, ifrån högra sidan³⁸⁴⁷
2. *Maloj Agul*, ifrån högra sidan, svarar emot Agul ifrån бѣлогоря³⁸⁴⁸
3. *Jengazá*, ifrån venster, ifrån бѣлогоря³⁸⁴⁹
4. *Jorma*, ifrån högra sidan³⁸⁵⁰
5. *Korók* ifrån venster³⁸⁵¹
6. *Telegás'*, ifrån höger³⁸⁵²
7. *Uljká*, ifrån venster³⁸⁵³
8. *Kesa*³⁸⁵⁴, ifrån venster³⁸⁵⁵
9. *Kungús* ifrån höger³⁸⁵⁶

❖ 169 ❖ *Finska namn*

Kem, Ket etc.

Ajus, Aja.

Oja.

Kyrky-taskyl.

Ala-Taskyl

Kolba, faller i Mana.

Mana.

(*Pezo* i Kan)

Sym.

Jaga, vid Ushur (Jaginskaja).

173 Anteckningar

Nº 7.

Assaner och Karagasser

175 1847³⁸⁵⁷

Efter att hafva tillbragt något öfver två månader i byarna Andsha, Tyrbysch, Mergenjówa och Agulsk, under studium af Kamassinskan och Kottiskan afreste jag d. 1.³⁸⁵⁸ December [g. st.] ifrån Agulsk. Min väg ledde kan-floden utföre genom byarna Korastelja, *Chomuty*³⁸⁵⁹, *Manasch*³⁸⁶⁰ till *Kansk* – en liten kretsstad wid Kanfloden.³⁸⁶¹ Härifrån fortsatte jag utan uppehåll min resa till³⁸⁶² *Ustjanskaja vološt*, som ligger 40 verst ifrån *Kansk*³⁸⁶³, höger om allmänna farvägen wid floden *Usol'ka*³⁸⁶⁴. Här började jag min jagt efter *Assanerne*, för hvilkas skull jag enkom slagit in på den³⁸⁶⁵ lilla sidowägen till Ustjanka, som annars leder ända till Angara och bildar en communicationsväg emellan städerna *Kansk* och *Jeniseisk*.

Ehuru jag redan i³⁸⁶⁶ *Kansk* hade erhållit fullständiga upplysningar derom, att inga infödingar finnas wid flod[erna] *Usolka* och *Ona*, ansåg³⁸⁶⁷ jag dock för nödigt att resa till Ustjanka för att på³⁸⁶⁸ ort och ställe erfara något mera om de arma *Assanernes* öde. Men det är en af mig ofta gjord erfarenhet att den nuvarande generationen i Sibirien ej äger n[å]gra traditioner och sålunda erhöj jag i Ustjanka inga underrättelser om *Assanerna*, utan nödgades fortsätta min resa ännu fram utför *Usolka*. Vägen gick öfver jemna *stepper*, här och der bewuxna med en gles, liten löfskog, med björk. I *Tasejewska*³⁸⁶⁹ *volosten* växte ymnig[t] både löf- och barrskog.

177

3853 The River Ulka runs into the Agul from the right (not left), see above. (TS)

3854 *Kesa* || *Kezá*

3855 The River Malaja Kesa runs into the Agul 84 km and the Bol'saja Kesa 64 km from the mouth of the latter, both from the right, not left. (TS)

3856 The River Kungus runs into the Agul from the left, not right. See above. (TS)

3857 It is uncertain if the year was marked by Castrén himself.

3858 *d. 1.* || i början af

3859 *Xomutovo* is situated at N55°43'15" E95°40'32". (TS)

3860 *Amonaş* at N55°54'15" E95°50'35". (TS)

3861 Castrén wrote in the margin here: 100 verst.

Kansk is situated at N56°12'27" E95°42'56". (TS)

3862 *till* || 40 verst ~

3863 *Ustjansk* is situated at N56°31'25" E96°1'44". (TS)

3864 The River *Usolka* runs into the River *Taseeva* from the left 57 km from the mouth of the latter, the River *Taseeva* into the River *Angara* and the *Angara* into the *Enisej*. (TS)

3865 *den lilla* || s[idowägen]

3866 *i* || hos

3867 *ansåg jag* || wille jag öfver

3868 *på* || öfv[er]

3869 *Tasejewskaja* || *Tateschew[skaja]*
Taseevo is situated at N53°12'52" E94°53'39". (TS)

- 3870 *Större* || Jag
 3871 Nošino at N56°36'26" E95°43'18".
 (TS)
 3872 Kuraj at N56°41'7" E95°29'40".
 (TS)
 3873 Topol is situated at N56°56'36"
 E95°6'54". (TS)
 3874 Bakčēt at N57°3'29" E94°59'19".
 (TS)
 3875 Xandala is situated at N57°7'42"
 E94°55'13". (TS)
 3876 Castrén's note in the margin:
120 v[erst].
 3877 Glinnaja at N57°15'53" E94°53'9".
 (TS)
 3878 Murma at N57°17'0" E94°48'0".
 (TS)
 3879 Trojck at N57°25'1" E94°50'22".
 (TS)
 3880 Srednee at N57°36'13" E94°43'18".
 (TS)
 3881 Ust'e at N57°46'35" E94°37'0".
 (TS)
 3882 With Tunguska, Castrén means
 the River Verxnjaja Tunguska,
 i. e. the River Angara.
 3883 *inpå* || innantill
 3884 *Tasejewa men* || 1. *Tasejewa*.
 Och || 2. *Tasejewa*. Dod
 3885 The River Topol discharges
 into the River Usolka from the
 left 196 km from the mouth of
 the latter. (TS)
 3886 The River Kolon runs into the
 Usolka from the left 157 km
 from the mouth of the latter.
 (TS)
 3887 The River Xandala runs into
 the Usolka from the left 125 km
 from the mouth of the latter.
 (TS)
 3888 The River Murma discharges
 into the Usolka from the left 91
 km from the mouth of the lat-
 ter. (TS)

Nejden war tätt bebodd och inwånarne efter utseendet m[yc]k[e]t wälmående. Större³⁸⁷⁰ byar i min wäg woro: *Noschina*³⁸⁷¹, *Kuráj*³⁸⁷², Христо-рожественное село, *Topól*³⁸⁷³, *Baktschetskaja*³⁸⁷⁴, *Chandala* (*Xandala*)^{3875,3876} Derpå anlände jag till *Tasejewskaja volost*, derifrån man ännu räknar 77 verst till mynningen af Usolka. Nedanföre Tasejewsk finnas ännu följ[ande] byar: *Glinskaja*³⁸⁷⁷, *Murmenskaja*³⁸⁷⁸, *Jakowlewskaja*, *Trojtskoje Selo*³⁸⁷⁹ (hvarest ☞ finnes ett saltsjuderi), *Bobrowskaja*, *Serednja*³⁸⁸⁰, *Nishnaja*, *Ustjanskaja*³⁸⁸¹, som är den sista by.

☞ 178

☞ 177 ☞ Obs. Usolka tager sin upprinnelse 30 verst höger om *Ustjanka* och utfaller i Tasejewa, som äger sitt utlopp i Tunguska³⁸⁸².

— Obs. Den Tasejewska volosten sträcker sig ända inpå³⁸⁸³ floden *Tasejewa*³⁸⁸⁴ men äfven wid Tasejewa finnes inom Kanska området ingen känd afkomma af de Assaner.

☞ 178 ☞ [—] I Tasejewska volosten finnes ingen enda *As-san-själ* och inga осѣдлые крестьяне. Icke ens ett rykte om dem låter upptäcka sig.

— Inom Tasejewska volosten upptager Ussolka floderna 1 *Topól*³⁸⁸⁵ 2 *Koolon*³⁸⁸⁶, 3. *Chandala*³⁸⁸⁷ 4 *Murma*³⁸⁸⁸, som upptager bifloden: *Unsha*³⁸⁸⁹, hvilka alla infalla ifrån venstra sidan. Wid dessa floder finnas åtskilliga byar:

1. Wid Topol
  1. *Djenisowa*³⁸⁹⁰
  2. *Konradjewa*.³⁸⁹¹
  3. *Stepanowa*³⁸⁹²
  4. Makarowa
  5. *Schelomowskaja*³⁸⁹³

❖ 179 ❖ 2. *Wid Kolon*

1. Kolonskaja³⁸⁹⁴
2. Borkowskaja³⁸⁹⁵
3. Kanarajskaja³⁸⁹⁶
3. *Wid Chandala*
  1. Суховская (Суховская)³⁸⁹⁷
4. *Wid Unshá* (som infaller i Murma).
  1. Лукашинская.

Obs. I Tasejewska volosten finnas öfver 300 hus och 480 själar

– Här finnes icke det aflägsna ste rykte om infödingarna; men jag hörde dock mångenstädes yttras att infödingarna wid Ryssarnes ankomst dragit sig undan till andra floder.

❖ 180 ❖ *Wid efterspaningen af traditioner beträffade colonisationen wid Ussolka hörde jag förmälas, att de fleste Ryska bebyggare med undantag af de deporterade härstamma från kosaker, h[vil]ka räkna³⁸⁹⁸ sina anor ända ifrån Jermaks tider³⁸⁹⁹*

D. 4 December [g. st.] återwände jag ifrån min excursion utför³⁹⁰⁰ Ussolka till *Ustjanka*. Här fann jag mig till möte en осѣдлый инородецъ ifrån floden *Ana* (R[yska] *Онá*)³⁹⁰¹, byn *Stepanowa*. Denne man förtäljde, att hans fader qvarlemnad³⁹⁰² efter sig tre söner, hvilka jemte en annan familj medsatt sig i byn *Stepanowa* och blifvit осѣдлые. Förut³⁹⁰³ hade de betalt skatt åt en Tungus-Furste wid *Tschunja*, en flod som faller i *Aná*. Här finnes en Tungus-colonie i byn *Chaja*³⁹⁰⁴, hvilka bo dels i stugor dels i tält. De hafva äfven tält – tillhöra Jenis[ejska] kretsen.

❖ 181

- 3889 The River Unža runs into the Murma 27 km from the mouth of the latter but from the right instead of the left. (TS)
- 3890 Denisovo at N56°57'28" E95°6'6". (TS)
- 3891 Kondrat'evo at N56°50'43" E95°0'34". (TS)
- 3892 Stepanovo at N56°49'7" E94°53'56". (TS)
- 3893 Šelomki at N56°48'13" E94°51'26". (TS)
- 3894 Kolon at N57°1'1" E95°1'28". (TS)
- 3895 Borki at N56°58'10" E94°57'35". (TS)
- 3896 Kanaraj at N56°57'1" E94°44'12". (TS)
- 3897 Suxovo at N57°3'54" E94°38'43". (TS)
- 3898 *räkna* || leda
- 3899 *tider* || kämpar
- 3900 *utför Ussolka* || ifrån Tas
- 3901 The rivers Ona (Birjusa) and Čuna (Uda) merge to form the River Taseeva at N57°43'17" E95°25'16". (TS)
- 3902 *qvarlemnad* || 1. varit Tungu[s] || 2. kommit ifrån Tunguska och nedsatt wid Ana, samt ~
- 3903 *Förut [...]* *kretsen*. || Förut hade de betalt sin skatt åt en Tungusisk Furste wid Jeni Tunguska. En annan dylik Tungus-colonie finnes i Tschunsk volosten i byn *Fedjina* byn *Xaja* wid *Aná*, som hör till Jeniseiska kretsen.
- 3904 *Xaja* is situated at N57°29'50" E97°3'7". (TS)

- 3905 *manliga* || ska[ttbetalande]
 3906 *i alla tider* || förrut
 3907 *Lägre [...] Tunguser* || Huru
 wida Tunguser l
 3908 *några* || T[unguser]
 3909 Koxa is situated at N56°21'4"
 E96°20'19". (TS)
 3910 Nižnij Ingaš at N56°12'6"
 E96°31'27". (TS)
 3911 Castrén's note in the margin:
ifr[ån] Karagas.
 3912 Castrén's note in the margin:
 60 v[erst]
 3913 Present-day Staraja Pojma at
 N56°11'14" E96°38'44". (TS)
 3914 The River Pojma runs into the
 River Ona/Birjusa from the left
 339 km from the mouth of the
 latter. (TS)
 3915 Tinskaja at N56°9'10" E96°55'5".
 (TS)

182

— Den lilla Tunguscolonien wid Ana består af 4 manliga³⁹⁰⁵ personer, hvilka äro en utgrening af de wid Tschunja boende. De förtälja att de i³⁹⁰⁶ alla tider warit boende wid Ana.

— Inom Kanska kretsen finnes utom de 4. nämnda Tunguser inga andra осёдлые инородци, utan endast Ryssar och äfven dessa fyra personer äro fullkomligt russificerade.

— Om Assaner finnes wid Ana icke det aflägsnaste rykte inom Kanska kretsen. Lägre³⁹⁰⁷ ned säges Ana jemväl wara befolkad af Ryssar. Assaner finnas ej, men huruwida några³⁹⁰⁸ Tunguser tilläfventyrs nedsatt sig wid denna flod, här om kunde ingen säker underrättelse erhållas. Dock ansåg man för sannolikt att colonisationen består af idel Ryssar.

183

— Ifrån Ustjanka fortsatte jag resan till byn Kocha³⁹⁰⁹ och kom härifrån till stora vägen wid Ingás³⁹¹⁰. Vägen ifrån Ustjanka³⁹¹¹ till Ingas utgjorde 60 verst wid pass.³⁹¹²

[—] Ifrån Ingas framåt är den första stationen Pojma l. Pojmskaja³⁹¹³, belägen wid floden Pojma, som infaller i Ana³⁹¹⁴. Denna by är den en[d]a wid Pojma-floden.

— Ifrån Pojma leder vägen genom en granbewuxen, tråkig nejd till:

184

Tinska vološten³⁹¹⁵. Namnet påminner om den Tinska ulussen på Katsch[inska] steppen i Minus[inska] kretsen. Och då denna slägt (Tin) ursprungligen är antingen Samojedisk eller Ostjakisk, så kan man förmoda, att Tinska vološten

urspr[ungligen] varit bebodd af n[å]g[o]n
bland dessa nationer. Numera finnes ingen enda
осѣдлый инородецъ

Tin är en liten flod och byn Tinsk står derinwid.
Floden³⁹¹⁶ *Tin* faller ut i *Pojma*.³⁹¹⁷

Ifrån Tinskaja fortsatte jag resan utmed allmän-
na farvägen till *Birjusa*³⁹¹⁸, en stor flod som ut-
faller i Angara och utgör gränsen emellan Jeni-
sejska och Irkutska Gouvernementerna. Denna
flod är bebodd endast nedanom stora vägen.
Ofvanföre finnes blott en by *Spoloch*, 8 verst of-
van byn *Birjusa*. Wid flodens källor ☞ finnas
många guldvaskerier. Der ströfva äfven Kara-
gasser. Nedanom byn³⁹¹⁹ *Birjusa* finnas talrika
byar. Floden kallas *Ana* 40 verst nedanom byn
Birjusa.

— Ifrån *Birjusa* reste jag genom en bergupp-
fylld nejd, som var rik på barrträd, bestående
af lärkträd, gran, tall, etc. Nejden kallades *taiga*
och sades ej vara rätt egnad för äkerbruk. Man
klagade öfver boskapssjukdomar³⁹²⁰

☞ 186 ☞ *Nishneudinsk*, en liten kretsstad, som bär sitt
namn efter floden *Udá*, hvid den är belägen.³⁹²¹
Staden är i och för sig m[yc]k[e]t obetydlig, men
winner i ansenlighet genom en förstad слобода,
belägen på hin sidan *Jordán*.³⁹²²

☞ 188 ☞ *Karagasser*

utgöra inalles 429 mankön }
427 qvinkön enligt } ?

1846 års tabeller. De sönderfalla i fem slägter:

3916 *Floden* || Byn

3917 The River *Tiny*, running into
the River *Pojma* from the right
133 km from the mouth of the
latter (N56°17'0" E97°5'11"). (TS)

3918 The village of *Birjusa* is situ-
ated on the river of the same
name at N57°9'58" E96°29'42".
(TS)

3919 *byn* || fl[oden]

3920 *boskapssjukdomar* || ~, <--->

3921 *Nižneudinsk* is situated at
N54°54'28" E99°2'19". (TS)

3922 *Castrén* arrived in *Nižneudinsk*
around New Year 1848 (N. St.)
and lay ill for at least three
weeks, according to his let-
ters to *Rabbe*, 4/18 Jan. and to
Sjögren, 14/26 Jan. 1848.

- 3923 *Sareg* || *Sarang*
 3924 Above, Castrén wrote: *Kaa*<*s*'>.
 3925 Castrén wrote in the margin: *Kaa*<*s*'>.
 3926 Castrén wrote the letter *e* above the second *o* without striking out the earlier version: *Tjogde*. Cf. below.
 3927 Castrén wrote the letter *e* above the second *o* without striking out the earlier version: *Tjogde*. Cf. above.
 3928 According to Castrén, a tributary to the River Oka/Axa. See below. Cannot be identified. (TS)
 3929 *Acha* || *Aka*
 The River Oka/Axa, running at present through the Bratsk Artificial Lake to the River Angara 1,135 km from the mouth of the latter. (TS)
 3930 The River Gutara, running into the River Tagul (Malyj Tagul) from the right 164 km from the mouth of the latter and further on to the River Birjusa. (TS)
 3931 *Sareg* || *Sarang*
 3932 *Tjogde* || *Tjogdo*
 3933 *vid* || *på*
 3934 *Sareg* || *Sarang*
 3935 Castrén wrote in the margin: = '*Sulinga*.'

- 1 *Sareg*³⁹²³ *Haas*³⁹²⁴ R[yska] Карагаский улусъ.
2. *Hās*' , *Haas*³⁹²⁵ R. Кангатский _____
3. *Tjogdo*³⁹²⁶ R. Си<л>тюгурский _____
4. *Kara Tjogdo*³⁹²⁷ R. <Е>удинский _____
5. *Tjeptej* R. Малчурский.

Bland dessa innefattar hvarje slägt ett antal ulusser, se nedanf[öre].

De uppehålla sig wid floderna *Birjusa*, *Uda*, *Eja*³⁹²⁸, *Acha*³⁹²⁹, *Gutar*³⁹³⁰, samt göra dessutom ströftåg till Kan och Agul. Slägterna göra ingen egentlig åtskillnad emellan jagtmarker, utan jaga der[,] sobeln finnes i sörsta mängd[.] 189 Dock säges släkten *Kara Tjogda* hålla sig mest till *Eja*; *Sareg*³⁹³¹ *Haas*' wid Agul; *Haas*' wid *Gutar*; *Tjogde*³⁹³² wid *Uda*, *Tjeptej* vid³⁹³³ *Birjusa*.

— De öfversomra wid бѣлогоря:

*Sareg*³⁹³⁴ *Haas*' wid *Aguls* källor
Haas' wid källorna af *Gutar* och wid *Tymändjet*,
 som faller i *Birjusa*. Obs. *Agul* och *Tymändjet*
 upprinna ur samma ås.
Tjogde, wid källorna af *Uda*
Kara Tjogde wid källorna af *Eja* och *Acha*
Tjeptej tills[amman] med *Kara Tjogda*

Några få lefva sommartiden omkr[ing] guldvaskerierna wid *Birjusa*.

— Alla de fem slägterna styras af en så k[al]l[a]d *Ulug bas*', och hvarje³⁹³⁵ slägt står under uppsyn af 190 *Tarha* (= *Darga*). *Schulinga* har sig till hjälp en *Starschina* (*Tarschina*). Hvarje slägt sönderfaller i särskildta *ulusser*, hvilka bestå af de närmaßt befryndade familjer[.]

— Karagasserna lefva om sommaren wid бѣлогоря och fånga *vilda renar*, n[å]g[o]t *elgar* och *ssyn*. De uppehålla sig ej hela sommaren på s[am]ma ställe, såsom Kamassintserna, utan flytta läger efter 10–14 dagar i³⁹³⁶ afsigt att söka wildren, ej i skogar, utan på taskylerna. Såsom känt är, faller i taskylerna en djup snö redan tidigt på hösten. Wid denna tid draga sig Kar[a]gass[e]rna ifrån taskylerna i djupa skogar för att jaga zoblar. Under denna jagt draga de sig efterhand ut åt³⁹³⁷ steppen, emedan snön äfven i

191 skogen blir alltför djup och zobeln swår att fånga så väl af den anl[edning] att hunden ej förmår följa den i spåren, såsom varande tyngre än sobeln, dels äfven derföre att zobeln med tilltagande köld blir allt lättare på foten och sällan står stilla. Under sobeljagten står Karagassen stilla endast på sådana ställen, der han finner zobelspår och äfven der ej mera än 3–4 dagar. Sobeljagten fortfar om hösten blott wid pass en månad. Derpå fångar man ekorre, men räfvar finnas ej. Till Nicolaj-dagen församla sig Karagasserna till *suglan*, som hålles i en djup skog 30–40³⁹³⁸ verst ifrån *Nishneudinsk*. Här uppbäres skatten af Ispravniken, och utgör en sobel för hvarje mansperson. Ingen öppen³⁹³⁹ handel tillåtes för det närwarande på suglanen. Efter dess slut skingra sig åter Karagasserna och fånga i skogen vilda renar, elgar, ekorrar, men getter finnas ej, emedan nejden omkring *Nishneudinsk* är skogig, och getterna endast trifvas på steppen. Jultiden är jagten mycket dålig, men Karagasserna stå dock ej på s[am]ma ställe, utan flytta allt läger efter 2–3 dagar, sökande elgar,

193 vilda renar, ekorrar. Omkring *маслиница*, då väderleken³⁹⁴⁰ redan är blidare, förbättra jagten, som dock ännu består i fänget af renar, elgar

3936 *i* || och
 3937 *åt* || på
 3938 30–40 || 40
 3939 *öppen* || han[del]
 3940 *väderleken* || luften

- 3941 *wargar* [...] *mgd* || *wargar* och
 getter finnas ej
 3942 *skott* || särskildta
 3943 *för* || om
 3944 2-3 || ~ 10

och ekorrar. Då snön betäckes med skara, begynner sobeljagten, som fortfar så länge skaran bär. Under sin wårjagt draga sig Karagasserna efterhand till *българя* för sommaren.

Obs. Räfvar, *wargar*³⁹⁴¹ fångas i ringa *m[än]gd* inom Karagassernas område. Björnar fångas om hösten i sitt ide med bössa. Wid björnjagt äro alltid flere jägare tillstädes, hvilka undfägna nalle med *skott*³⁹⁴² på *skott*[.]

❖ 194 ❖ Fiskafänge bedrifves i högst ringa mon och endaßt om våren under lektiden. Wid detta fänge begagnas intet annat redskap än ett jern, som är aldeles likt ett ljusterjern. Dermed stinger man fisken uti nacken på grunda ställen. Fisken består mest af *harjus*, ljenok och föga taimen.

Sommartiden lifnära sig Karagasserna mest med roten af *saraná*, som om sommaren uppkokas i vatten och derpå uppblandas med renmjölk samt omröres till en art af gröt.

De skjuta äfven änder och gäss om sommaren. Tjädrrar fångas om höst och wår.

Alla förse sig med mjöl för wintern, men för³⁹⁴³ sommaren endaßt de rikaße[.]

❖ 195 ❖ Karagassernas förnämsta egendom består i renar, men hjordarna äro högst obetydliga och består hos de rikaße blott af 20-30 djur. Hästar hafwa några få, och endaßt till ett antal af 2-3³⁹⁴⁴ st[ycken]. Hästarna släppas ut på steppen till wintern och äga ingen wakt. De beta ej i tabuner, utan hvarje familj lemnar sina hästar på sitt särskildta ställe. Märkvärdigt är att hästarna hvarken bortrymma eller bortstjålas! - Om våren far man att afhemta dem och medtager

196 dem till бѣлогоря, likasom de åter på första snö blifva utförda på steppen.

Hö bergas ej.

Tälten äro af två slag:

1. *Vintertält* af renhud, och
2. *Sommartält* af näfver.

Begge äga s[am]ma spetsiga, koniska form, som de Samojediska, men runda³⁹⁴⁵ Tatar-tält finnas ej.

197 *Giftermål* afslutas alldeles enligt föräldrarnas godtycke, utan att barnen äga n[å]g[o]n del i *handeln*³⁹⁴⁶, hvilken afgöres förmedelst en talman. Han gör sig underrättad om brudens pris, och om sonens fader är dermed tillfreds (– *prut äger ej rum* –) så begifver³⁹⁴⁷ sig fadren själf jemte sin son till brudens tält, för med sig matvaror (bröd, kött, sarana etc.) samt en så stor del af brudskatten, han för tillfället mäktar betala. Denna betalning och³⁹⁴⁸ dithörande tractamente afbördas under loppet af 5–10 år, ty bland Karagasserna är ingen så rik, att han med ens skulle förmå hela skatten, som utgör för en rik 30 *renar* eller waror motsvarande deras värde (sås[om] soblar,³⁹⁴⁹ särsk[ildta] djurskinn, sarana, peningar m.), för en fattig 5 *renar*. NB. För en renoxe betalas 30–40 rubel och för en renko 20–30 Rub[el]. 198 Sedan hela brudskatten blifvit betald, begifver sig fästmannen med sin far, talman och öfriga anförwandter till bruden, der ett gästabad anställles på de förräder fästmannen medför, bestående i brännwin, kött, sarana, bröd m. m. (att fira gästabad uttryckes af Karagasser och andra Sib[irien]s infödingar helt enkelt genom uttr[ycket]: ”Koka en gryta”, emedan detta utgör hufvudsaken wid hvarje gästabad,

3945 *runda* || Tat[ariska]
 3946 *handeln* || kärlekshandeln
 3947 *begifver* || far
 3948 *och* || fort
 3949 *soblar*, || soblar och

- 3950 *bala[laj]ka* o. s. v. || *bala[laj]ka*,
 3951 Mscr: xna
 3952 *blifva* || måste
 3953 *motsvarande* || likn[ande]
 3954 *Emellertid* || Me[dan]
 3955 *Bredvid* || Det
 3956 *knif*, || ~ eldstål
 3957 *hvarwid* || men en

199

brännvinet oberäknadt). Gästabudet eller rättare bröllopet fortfar så länge fästmannens förräder och i s[yinner]het brännvinet räcka. Brudens föräldrar depensera här wid föga eller intet. Under bröllopet sjungas Tatariska och Mongoliska sånger, spela[s] med *bala[la]jka*³⁹⁵⁰ o. s. v. men ingen dans äger rum. Efter bröllopets slut beledsagas de nygifta af brudens föräldrar ett st[ycke] på vägen, men ej ända hem. Hos brudgummen firas intet hemkomöl. Märkas bör, att sonen redan dessförinnan byg[g]a sig ett särskildt tält, ty äfven hos Karagasserna bor hvarje gift familj inom sitt särskildta tält. Emedan Karagasserna äro till namnet [christna]³⁹⁵¹, så blifva³⁹⁵² de af Prästerna tvungna att låta wiga sig, hvilket wanl[igt] inträffar på *suglanen* ute på bara backen.

200

Begrafning. Så snart en person aflidit, bygger man för honom om *vintern* en *mangmår*, motsvarande³⁹⁵³ Samojed[erne]s graf (tin), men om *sommaren* gräfves en wanlig graf i jorden. Denna förrättning kan hos karag[asserne] äfven verkställas af anhöriga. Emellertid³⁹⁵⁴ lefva den aflidnes anförwandter i tältet tillika med honom. Så snart grafven eller ambaren efter en eller högst två dagar blir färdig begrafves den döda. Han utföres af sina anhöriga med hufvudet förrut. Så bäres han af fyra perso^{ner}, hvil-

201

ka nedlägga honom i grafven. Bredvid³⁹⁵⁵ honom lägger man i sjelfva graf[v]en kittel, yxa, knif,³⁹⁵⁶ sadel, bössa, krut och bly. Den döde begrafves i sina bästa kläder. Derjemte dödas en renoxe (både för män och qvinnor), men det är anmärkningsvärdt att denna af Karagasserne ej förtäres utan blir liggande och ruttnar bort wid grafven. Dock firas wid begrafningen ett gästabud, hvarwid³⁹⁵⁷ åter brännvinet och en gryta

202 utgör hufwudsaken. *Ingen* поминки äger rum hos karag[asserna]. Seden att upphänga döda i lärkträd förekommer ej hos Karagasserna. Schamaner och barn begrafvas liksom de öfriga.

Religion. Ehuru Karag[asserna] alla äro döpta, widhänga de Schaman-wäsende.

Schaman-koštymen är hos Karagasserne densamma som hos Tat[arerne] och utmärker sig:

1. Genom en spetsig mössa med en örnfjäder³⁹⁵⁸ i spetsen.
2. G[enom] en mantel, s[amman]sydd af³⁹⁵⁹ brokiga flikar, hvarwid hänga bakpå långa remsor, som af Karagasserna benämnas *Mandjak*³⁹⁶⁰. Wid samma mantel finnas dessutom ormar af kläde eller n[å]g[ot] slags tyg, vidare bjellror, jern- och koppar-skramlor m. m.
3. *Trumma* (Tyngyr) med hvarjehanda skrammel.

Schaman-wäsendet försiggår om natten efter solens nedgång i tältet. Schamanen sjunger³⁹⁶¹, trummar, hoppar liksom hos Tat[arerne].

— Schamaner tillkallas wid sjukdomar, och då man will weta tillkommande händelser och³⁹⁶² i s[yinner]het hurudan jagten blir. Äfven förlo-
204 rade ting tager Schamanen reda på.

— Likasom³⁹⁶³ Schamaner kunna tillskynda godt åt sina wänner, så sägas de äfven kunna besvärja sina fiender.

— Taskspeleri-konster känna ej Schamanerna hos karagassfolket.

Karagasserna tillbedja en *god* Gudomlighet under namn *Bur-Chan*³⁹⁶⁴, Gud och en ond under namn af *Asá*, чертъ.

3958 örnfjäder || f[jäder]

3959 af || in

3960 *Mandjak* || ~ Tat[ariska] *Ainá*

3961 *sjunger* || hop[par]

3962 *och [...] blir* || sås[om] jagt, goda jagtställen,

3963 *Likasom* || Likaså

3964 Castrén wrote *Han* over the latter part. On Tibetan Buddhism see p. 1489–1497.

- 3965 *Karagasserna* || Kläd[dedrägten]
 3966 *snorpas* || dr[agas]
 3967 *Denna päls* || Pälsen är baktill försedd med *сборы*, weck.
 3968 *Tatarerne* || ~ och alla slags prydnader
 3969 *blott af qvinnor* || hvarken af män eller qvinnor
 3970 *Castrén* is referring with this to women (not Tatars). While replacing the original expression *hvarken män eller qvinnor* in the previous sentence with *blott af qvinnor*, he did not change the beginning.
 3971 *dukar* || ~ på Ryskt vis

Om björnar, gäss, änder och deras Gudomlighet veta Karagasserne mindre än intet

❖ 205 ❖ Schamanens tjensteandar kallas af Karagasserne *Ysyt*.

❖ 206 ❖ [–] Karagasserne äga ej slädor, utan rida liks[om] Kam[a]ss[intserna] på renar. Äfven jagten bedrifves med renar.

– Kamassint[s]erna äga ej båtar, utan timra sig flottor wanl[igtvis] af 6 stockar.

❖ 207 ❖ *Klädedrägt*. Karagasserna³⁹⁶⁵ bära kläder, hvilka till formen äro alldeles lika med Tatarernes, d. ä. en framtill öppen päls med en liten ståndkrage, med breda armar, hvilka wid handlofven *snorpas*³⁹⁶⁶ tillhopa. Denna³⁹⁶⁷ päls är gjord af renskinn, och deras skoplagg (*pimy*) bestå äfven af renbenligar.

[–] Qwinnopelsen skiljer sig från den manliga genom sina rika weck som i största m[än]gd finnas på bakst[ycket], liksom hos Tatarerne³⁹⁶⁸. Mössan är spettsig liksom hos kamass[intser] och Samoieder ❖ och äfven gjord af renskinn.

❖ 208 – Karagasserne bära ett långt, svart, okammadt hår. Flätor brukas blott³⁹⁶⁹ af qvinnor och bäras i lika stort antal som hos Tat[arerne]. De sistnämnda³⁹⁷⁰ ombinda sitt hufvud med dukar³⁹⁷¹ som hänga långt ned på ryggen.

– Wid qvinnornas gördel finnes m[yc]k[e]t skrammel af messing, glasperlor etc.

– I tältet hafva män och qvinnor sitt särskildta] afdelning, de förra på venstra, de sednare på högra sidan om ingången – liksom Tatarerne. Qvinnorna anses för orena varelser.

❖ 209 ❖ *Orus*, Rysse.
Buraát (*Burát*), Burät.
Kaas', katschinsk Tatar.
Kojbál, kojbal.
Kamasché, Kamassiner *Kamasche*
Kodug, Agulsk.
Áaná, Birjusa. *Éena*
Udá, Uda.
Oká, id. *Ahá*, Oka
Angará, id[em]³⁹⁷²
Tufá, karagass.
Kongoroj, krasnojarsk.
Irhu, Irkutsk.

❖ 210 ❖ Traditionen om Karagassernes härkomst lyder så:

Slägterna *Kaas'* och *Sareg-Kaas'*³⁹⁷³ härstamma³⁹⁷⁴ ifrån de Katsch[inska] Tat[arerne]. Karag[asserna] fordom woro förenade med Buräterne, samt betalade sin skatt tillika med de sistnämnda och med de öfriga Karagasserne i Irkutsk. Tidigare gick deras skatt till Krasnojarsk.

— Slägterna *Tjeptej* och *Tjogde*³⁹⁷⁵ äro landets infödingar. De räkna släktskap med kamas-

❖ 211 ❖ sintserna, jaga tillika med dem, ❖ gifta sig hos dem o. s. v. Dets[amma] gäller äfven om slägterna *Kaas'*³⁹⁷⁶ och *Sareg*³⁹⁷⁷ *Kaas'*, h[vil]ka förtälja, såsom äfven af namnen härflyter, att de fordom utgjort en släkt.

❖ 212 ❖ 1. Släkten *Sareg*³⁹⁷⁸ *Haas*³⁹⁷⁹ innefattar särskildta familjer eller ulusser, såsom:

- 1 *Orta aál*,
- 2 *Kyndymäj*
- 3 *Kolzoktár*³⁹⁸⁰
- 4 *Schara-Hangat*

3972 *id* || ~ ❖ *Sara Kaas'*, Karagass ❖ *Sarang Haas'*

3973 *Sareg-Kaas'* || *Sara*[ng-Kaas']

3974 *härstamma* [...] *Krasnojarsk*. || bodde fordom tillika med de Katschinska Tatarerne wid Katscha-floden. I en sednare tid flyttade de till Kanska området och nedsatte sig vid källorna af Agul samt betalade sin skatt i Kansk. sedermera drogo de sig ännu längre söderut och

3975 *Tjogde* || *Tjogdo*

3976 *Kaas'* || *Ho*

3977 *Sareg* || *Sarang*

3978 *Sareg* || *Sara*[ng]

3979 Castrén wrote *K* above the letter *H*.

3980 *Kolzoktár* || *Kolzaktár*

- 3981 *Ergäälär* || Irgäälär
 3982 *Tjogde* || *Tjogdo*
 3983 4. [...] *Tjogde*: || 1. 4. Slägten *Kara Tjogdo Tjogde* inbegriper följande familjer: ¶ 1. Baglang ¶ 2 ¶ 2. Slägten *Kara Tjogdo*
 3984 *Boogosche inkomma* || Boogoscherak inkommen
 3985 *Tjeptej* || Uljuguut
 3986 *Sareg* || *Sara[ng]*
 3987 *Tjogde* || *Tjogdo*
 3988 *några familjer* || slägter

2. Slägten *Kaas'* innefattar 3 familjer eller ulusser:

1. Ergäälär³⁹⁸¹ S[in]g[ularis] *Irgä*
2. Schuurlar _____ *Schuur*
3. Taraktar _____ *Tarak*
- 4

3. Till *Tjogde*³⁹⁸² höra slägterna:

Daiga āla a Daiga
Keselaala Kēzel

Obs. *Daiga aala*, d. ä. *Daiga uluss*

Kesel aala, d. ä. *kesel uluss*

- 213 4. Slägten *Kara Tjogde*:³⁹⁸³

1. *Daigaala Daiga*
2. *Hogo aala. Hogo*

5. Slägten *Tjeptej*:

1. *Boogosche*³⁹⁸⁴ inkomma ifrån *Tunka*, wid den tid, då *Ryssar* ännu ej funnos
2. *Tuulaj*
3. *Tjeptej*³⁹⁸⁵

Obs. Slägter och familjer böra ej förvexlas. Det bör i s[ynner]h[e]t märkas, att *Kaas'*, *Sareg*³⁹⁸⁶ *Kaas*, *Tjogde*³⁹⁸⁷ ej äro några³⁹⁸⁸ familjer, utan g[emen]samma namn, tillhörande alla dem underlydande familjer[.]

- 214 1. *Haas'*

1. S[in]g[ularis]. *Ergä* Pl[uralis] *Ergälär*.
2. *Schuur* Pl. *Schuurlar*.
3. *Tarak* Pl. *Taraktar*

2. *Sareg-Haas'*

1. *Orta* l. *Orta aal* (d. ä. *Orta uluss*).
2. *Kyndymáj*
3. *Kolsoĕ* Pl. *Kolsoktar*
4. *Schara-Hangat*

3. *Tjogde*

1. *Daiga aala* (eg. skogs uluss)
2. *Kēsel aala* (röd uluss)

4. *Kara-Tjogde*

1. Daiga aala.
2. Hogo aala.

☞ 215 ☞ 5. *Tjeptej*

1. Boogosche
2. Tuulaj
3. Tjeptej

☞ 216 ☞ *Männers namn*

1. Slägten *Sareg Kaas*

a) Ulussen *Schara-Hangat.*

Boogoldaj

Betjäädej

Bo<g>eeltjek

Baalak

Sl[ägten]³⁹⁸⁹ *Kyndymäj*

*Kers'aalex*³⁹⁹⁰

Tjestokoop

Burzagar

Ygzääkäng

Sl[ägten]³⁹⁹¹ *Orta-aal.*

Koodagan

Ojaäka

Schireldjek

Namrak

Botoógon

Sl[ägten]³⁹⁹² *Kolzaktar.*

Aibidáj

Pääbäl

Suukka.

☞ 217 ☞

Tjuudji.

Kidiiskä

Meékäj

Kamnajak

*Kazeän, Kazen*³⁹⁹³

3989 From here on, Castrén seems to have called families kins (*slägt*), contrary to the distinction he had just emphasized himself. See above. Later, he replaces the term *slägt* with *stam* (tribe) and *familj* with *slägt*.

3990 Castrén wrote an x above the letter g: Kers'aalex.

3991 Meaning family.

3992 Meaning family.

3993 *Kazen* || *Kazan*

- 3994 Meaning family.
 3995 Meaning family.
 3996 Meaning family.
 3997 Meaning family.
 3998 Meaning family.
 3999 *Käädär* || *Khäädär*

Qvinnors namn

Släkten *Sara-Kaas'*

Ulussen *Sara-Hangat.*

Katjeerak

Tjeptääkä

Släkten³⁹⁹⁴ *Orta-al*

Mandaj

Onjeésa

Sl[äkten]³⁹⁹⁵ *Kyndymäj*

Bulgang

Domaltaj

Sl[äkten]³⁹⁹⁶ *Kolzaktar.*

Balek

Karangnas'

❖ 218 ❖ 2. *Släkten Kaas'*

Män

a) *Familjen Irgäälär*

Hanjáj.

'Sedėj.

Bagol

b) Släkten³⁹⁹⁷ *Schuurlar.*

Sobolje

Kaštajak

Boobaĥa

Kolop

c) Släkten³⁹⁹⁸ *Taraktar*

Onadjek

Kulataj

Astapán R. Stepan

Qvinnor

a) *Irgäälär*

Tjogook

*Käädär*³⁹⁹⁹

❖ 219 ❖ *b. Schuurlar*
 Surataj
 Kanjeedeg⁴⁰⁰⁰
Taraktar
 Tjogoók
 Käädär (K[äädär]).

3. Slägten *Kara-Tjogde*

A. *Män*

Baglang
 Bagol
 Taltajaĥ
 Bakseg⁴⁰⁰¹
 Mengäräk
 Kujherang
 Tjäändä
 Mihelaj
 Basiilaj

B. *Qvinnor*

Barbara
 Katjeema
 Oidadjej
 Tjigerääkä
 Schuureng

❖ 220 ❖
 Onisa
 Aana (R[yska]Anna)

4. *Tjogde*

A. *Män*

Sl[ägten]⁴⁰⁰² *Daigaala*
Karmán
Mihaalaj
Sergej
Door<q>adjak
'Silgidjäk
Oodedjaĥ
Budursun

4000 Castrén wrote the letter *x* above *g*: Kanjeedex.

4001 Castrén wrote the letter *x* above *g*: Baksex.

4002 Meaning family.

4003 Meaning family.
4004 Meaning family.

Sl[ägten]⁴⁰⁰³ *Keselaala*

Marhaadaj

'Sidjejäk

Orokpaj

Momong

Bardaj

Kalpang.

Ogle

Öbdääkej

Has'pan

Möngnegbej.

❖ 221 ❖

Hodegban

Dylejäk

Njämaleg.

Muskunaj

Djundjuurak

Buutjinaj

Bangke

Mihelaj

B. *Qvinnor*

Sl[ägten]⁴⁰⁰⁴ *Daigaala*

Karas'kinjä

Sidendjäk

Holatjen

Haljongaj

Anjak

Börbääkä

Keselaala

Bulgang

Hodan

Annas'taj

<Ū>*djä.*

Djuudjej

Serastaj

Aibildjäk

Katjumä

Akpas'.

❖ 222 ❖ *Tjeptej*

a) Män

Sl[ägten]⁴⁰⁰⁵ *Boogosche*

Hoomáj

Hogóp

Alas'táj

Sadám

Mihelaj

Sahar

Mihaala

Tjartemáj

Mudjudjej

Tjuutjagaj

Iván

Sl[ägten]⁴⁰⁰⁶ *Tuulaj*

Piridon

Basiilej

Alas'taj

Gabriilo

❖ 223 ❖

Nonooško

Kuiherang

'Sopško

Moorem

Uljeksán (Alexander)

Agáp

Sobolje

Sl[ägten]⁴⁰⁰⁷ *Tjeptej*

Semén

Torpis'ka

Obs. *Tjeptej* är den enda stam, som tillika är en slägt.⁴⁰⁰⁸

4005 Meaning family.

4006 Meaning family.

4007 Meaning family.

4008 *Stam* (tribe) is what Castrén originally called *slägt* (kin) and *slägt* (kin, family) is what Castrén originally called *familj*. See above.

4009 *wenster* || ~ wid Ty[mändjet]B. *Qvinnor**Boogosche**Hootjej**Tjuudjej**Hosoomaj.**Aana*

❖ 224 ❖

*Baksegbaj**Njorhajang**Molodjong**Sadaaja**Tuulaj**Böbödöng**Kêstaj.**Ajas'ka.**Kosenda**Manattá**'Subudaj**Tjeptej**Takeana*❖ 225 ❖ *Agul.*

Tager sin upprinnelse ur ett och s[am]ma berg som *Kasir*. Berget kallas *Kajbettaj*, der Karagas-serne uppgräfva i ymnighet Sarana.

Wid *Aguls* källor uppehåller sig *Sara-Kaas'*

Tymändjet

Upprinner ur samma berg som *Agul* och *Kasir*. *Tymändjet* faller i *Birjusa* från *wenster*[.]⁴⁰⁰⁹ *Tymändjet* upptager en biflod *Gutar* ifrån sin högra sida.

Wid *Tymändjet* och *Gutar* uppehåller sig *Kaas'*-släkten.

☞ 226 ☞ *Achá* R[yska] *Oka*

faller i Angara och tager sin upprinnelse i Tunka-gebietet. Den upptager [en]⁴⁰¹⁰ biflod *Ejá*.

Wid *Acha* och *Eja* uppehåller sig släkten *Kara-Tjogde*.

Udá

Upprinner ur Bjelogorja och infaller i⁴⁰¹¹ [ ]⁴⁰¹²

Wid dess källor bor om sommaren *Tjogde*.

*Uda*⁴⁰¹³ upptager biflod *Xarir*⁴⁰¹⁴, [Tatariska]⁴⁰¹⁵ *Kara Burän*⁴⁰¹⁶, h[var]vid *Tjogde* äfven uppehåller sig.

NB. Släkten *Tjeptej* lefwer mest wid *Eja*, stundom wid *Achá*. Siåtnämnda flod besöka *Tjeptej* och *Kara Tjogde* blott omkring Johannes för att gästa *Buräterna*, som då fira en högtid.

☞ 227 ☞ *Agul*

Bifloder

1. *Njangasa*, ifrån höger.
2. *Jorma*, ifrån höger.

☞ 228 ☞ *Kodoglar* bodde förrut wid *Birjusa* men uppehålla sig för det närwarande wid *Uda*, 30 verst nedanom *Nishne-Udinsk* uti *Badaranowka* tillika med *Buräter*. De tala nu *Burätiska* men kallas af *Kara*[g[asserna]] *Kodeglar*, likasom de *Agul* ska. Bland *Karagasserna* finnas inga *Kodeglar*.

4010 Mscr: ej

4011 *i* || ~ *Birjusa*?

4012 To the River Taseeva and further on to the River Angara. This is something Castrén must certainly have known, but for some reason he has left it open here. (TS)

4013 *Uda* [...] *Tjogde* || *Uda* upptager en flod *Kara-Burän*, hwarwid <--> *Kar*[a]g[asserna]

4014 *Xarir* || *Garir*

4015 Mscr: Russ[ica]

4016 This river cannot be identified. (TS)

4017 *Solontsi* || en uluss
Soloncy is situated at
N54°40'0" E99°11'34". (TS)

— Kar[a]g[asserna] weta ej att de någonsin talat ett annat språk än Tatariska.

— *Haas'* och *Sara-Haas* bodde kring Nish[n]e-udinsk, då här blott fanns en enda stuga. De betalte sin skatt, som bestod af 6 soblar i Nishne-Udinsk, derifrån den fördes till Krasnojarsk.

❖ 229 ❖ *Buräterne* och *Kar[a]g[asserna]* utgjorde fordom en stam och styrdes af samma *Schulinga*.

Till stammen Tjeptej hörde förrut en släkt *Uljuguut*, som nu är Burätisk och lefver i *Solontsi*⁴⁰¹⁷ och *Badaranowka*.

❖ 230 ❖ — Kar[a]g[asserna] hafva inga hjeltesånger, utan de wanliga ex tempore visorna.

Karagassernas land kallas: Нижнеудинская земля.

☞ 233 ☞ *Anteckningar.*

№ 8.

☞ 235 ☞ 1848

Nishneudinsk

Buräterne kallade[s] af Ryssar wanl[igen] Братские⁴⁰¹⁸ Татары höra inom Nishne-Udinska kretsen till antalet af Кочующие инородци. Förrut voro de Nishneudinska⁴⁰¹⁹ sammanslagna med Karagasserne och och betalade då den vanliga *jassak*, som erlades med *soblar*⁴⁰²⁰. Nu betala de sina krono-utskylder i peningar, belöpande till⁴⁰²¹ 2 Rub[el] 59½ kop[ek] Silfver. Derjemte äro de underkastade wissa земскія повинности, såsom väga-reparation m. m.

☞ 236 De till Nishneudinska kretsen hörande Buräter lyda till en del under Ryska voloſter, till en ännu större del under den инородческая управа, som finnes wid floden Uda⁴⁰²² i ☞ Кандуйское зеленіе, der Buräterne äfven hafva ett brödmagasin samt till Верхне-окинская och Ийская управа. De sistnämnda styras af en så kallad *Schulinga* eller *Iki tologoj* (Bur[ätiska] stort hufvud). Detta öfverhufvud besatt fordom ett ärfeligt embete, men ombytes för det närwarande årligen. *Schulinga* har sig till hjälp en *Starschina*, och råda dessa herrar i förening öfver alla till upravan hörande ulusser. Derjemte finnes i hvarje uluss en så kallad *Darga*, som äger närmaſte uppsigt öfver sina underhafvande. Alla dessa öfverhetspersoner äga domsrätt, dock så att Dargan ej är fullkomligen auctoriserad, då deremot *Schulinga*, biträdd af sin skrifvare, afkunnar domar på embetets wägnar. Under hans frånwaro träder⁴⁰²³ Starschinan i Schulingans stad och ställe.

4018 Bratsk is a town at N56°9'2" E101°37'0". (TS)

4019 *Nishneudinska* || <-->

4020 *soblar* || en

4021 *till* || de

4022 The River Uda (Ru.)/Udè (Bur.) is a tributary of the River Selenga, discharging into it at Nižneudinsk (Ulan-Udè). (TS)

4023 *träder* || bekläder

4024 After the River Ija, running today through the Bratsk Artificial Lake to the River Angara. (TS)

✠ 237 ✠ Förteckning öfver de till Nishne-Udinska kretsen hörande Buräter:

A. *Voloſter*

1. Jandinskaja волость

(Яндинская волость) m[an]k[ön] 63 – qv[in]k[ön] 62

Belägen wid *Angara*.

2. *Bratska v[oloſt]*

(Братская в.) ————— 38 – 43

B. *Upraver*

1. *Верхне-Окѳнская* och

*Їскаја управа*⁴⁰²⁴ m[an]k[ön] 107 – q[vin]k[ön] 142

Vid floderna: *Angara* och *Ija*.

2. Нижнеудинской

землици управа ————— 429 – 427

—————
<5> 637. – 674.

✠ 238 ✠ Till *Nishneudinska semlitsan* höra följande ulusser:

skattbetalande

1. Корчинскій, Bur[ätiska] *Kors'in* ————— 96.

2. Низкихъ-Корчинскій ————— 11.
Bur. *Sangká*.

3. Турулицкій ————— 54
Bur. *Turjaalak*

4. Коронатскій, B. *Karanut* ————— 20.

5. Ашегабатскій ————— 10
Bur. *As'ebgút*

6. Карагатскій _____ 29.
 1. Maaldjer
 2. Uljugut
 3. Kasamat.
7. Шуртовскій, В. Huurdut _____ 19.
8. Имънековскій _____ 11
 Bur. Kotop
9. Годалейскій _____ 83.
 Godalejskij –
 Bur. *Sangka*.

239 Alla dessa ulusser äro kringströdda wid Uda, med undantag af den sistnämnda eller Godalejska, som är boende wid *Ija* och fordom tillhörde Kemeltejska volosten. En colonie ifrån sistnämnda volost äro *Karanut* och *As'ebgut* -släktena Bland de öfriga härleda sig *Koss'in*, *Hurdut* och *Turjalak* ifrån sjelfva Mongoliet. Släkten *Turjaalak* påstår sig hafva invandrat ganska sentida. Traditionen om denna invandring lyder sålunda:

Utom Chinesiska gränsen lefde i *Darhatska* ulussen en mäktig man, benämnd *Nemerej*. Af okända orsaker beslöt denne man att begifva⁴⁰²⁵ till Ryssland jemte sina två söner: *Eji* och *Yngö* samt tvenne Sojotiska tjenare af släkten *Tjogde*. Detta behagade Mongolerna så illa, att de eftersatte *Nemerej*, fasttogo och dödade honom wid fl[oden] *Muksut*, som infaller i *Udá*. Emellertid undkommo g[enom] flykter *Nemerejs* tvenne söner och två Sojotiska tjenarne. De förra blefvo stamfäder till *Burät*-släkten⁴⁰²⁶ *Urjalak* och ifrån de sednare härstamma de två Sojot-släktena *Tjogde* och *Kara-Tjogde*. Under den tid då de *Nishneudinska* *Buräterne* [voro]⁴⁰²⁷ med⁴⁰²⁸ *Karagasserne*, lefde dessa tre

- 4025 *begifva* || öfvergå
 4026 *Burät*-släkten || ulussen
 4027 Mscr: foro
 4028 *med Karagasserne* || förenade med *Karagasserne* under en gemensam styrelse

4029 *mycken* || nä[ra]

4030 Castrén's note above *två*: 2.

4031 *Dess* || *Deras*

4032 *efterhand* || *slutl[igen]*

slägter i *mycken*⁴⁰²⁹ vänskap och besörjde gemensamt gränsebewakningen wid Chinesiska gränsen.

Obs. Burät[erne] voro fordom förpligade att besörja gränsebewakningen i st[ället] för Kosaker.

☞ 241 ☞ Af heterogen upprinnelse äro till större delen de två ulusserna: Каракацкіѳ och Имѣнековскіѳ. Den förra består af tre slägter:

1. *Alaldje* eller *Karagas*
2. *Uljugút* (två⁴⁰³⁰ skattskyldiga)
3. *Kasamát* (7 skattsk[yldiga])

Kasamat-slägten består af genuina Buräter hvilka inflyttat från Bratska volosten.

Alaldjer-slägten härstammar ifrån en Karagas, hvilken tillhörde ulussen *Kara-Tjogde*. Denna person gifte sig med en Burätisk qvinna och flyttade till Buräterne, bland hvilka hans afkomlingar ännu uppehålla sig vid floden *Ut*, som infaller i *Udá*.

☞ 242 ☞ *Uljugut* är till sin upprinnelse en Sojotisk slägt och påstås hafva inflyttat till Kar[a]gasserne i sällskap med de två slägterna *Tjeptej* och *Tulaj*, hvilka ännu äro Karagasser. Om *Uljugut*-slägten förtäljes att den saknade renar och af sådan anledning ej besökte бѣлогорья, utan lefde bland Buräterne wid *Uda*. Dess⁴⁰³¹ språk säges bestämdt hafva varit Karagassiska, som efterhand⁴⁰³² bortglömdes under gemenskapen med Buräterne.

❖ 243 ❖ *Имънековскій улусъ*

Denna uluss' innewånare kallas på Burätiska: *Kotoř*, på Ryska *Kotowtsi*, på Kar[a]gass: *Kodeglar*. De äro såsom blotta namnet angifver en afkomma af *Kotterna*. För wid pass 30 år sedan lefde de ännu wid floden *Birjusa* under namn af *Minjekow uluss*, som vid nämnda tid bestod af 37 skattbetalande personer. De lefde i tält, saknade renar, men woro i besittning af kor och hästar. De förde ett kringirrande lefnadssätt och odlade ej åker. Deras språk war en munart af Agulskan. Här af minnes nuwarande generation icke ett ord. Redan fäderna hade⁴⁰³³ antagit Burätiskan till sitt modersmål, men deras fäder talade ännu kottiska. På befallning af General-Gouvernören Speranskij⁴⁰³⁴ hafva de blifvit öfverflyttade ifrån *Birjusa* till *Uda*, hvarest de nu lefva förenade med Buräterne i byn *Badaranowka*. Deras lefnadssätt⁴⁰³⁵ öfverensstämmer fullkomligt med Buräternes. De bo om sommaren i tält, om vintern i små stugor, äga ett ringa antal hästar och kor, odla åker till husbehof, jaga en månad om hösten o. s. v.

— Dessa *Kodeglar* förtäljde mig, att de wid *Pojma* boende *Kotter* utgjorde en enda uluss, benämnd *Baginow* och att de efterhand blifvit förryskade, samt att de i byarna: *Anzir*, *Barnaul*, *Jelan*⁴⁰³⁶ boende *kotter* utgöra just en afkomma af de till *Baginow*-uluss hörande infödingar.

❖ 246 ❖ En del af de *Nishneudinska* Buräterna lefva i Ryska byar, s[amman]blandade med coloniisterna. Dessa skilja sig i sitt lefnadssätt alldeles icke från *Ryssarne*, och många hafva till⁴⁰³⁷ och med glömt sitt språk. De betala dock *jassak* och åtnjuta s[am]ma privilegier med alla öfriga Buräter.

4033 *hade* || <-->

4034 *Mixail Mixajlovič Speranskij* (1772–1839), Governor General of Siberia in 1819–1821, famous for his efforts to import western ideas to Russia and modernize its administration and legislation. Rauhala 1916: 1724; Nenonen – Teerijoki 1998: 478. (TS)

4035 *lefnadssätt* || *lefnads*<-->

4036 *Bol'saja Elan'* at N52°34'7" E103°39'51". (TS)

4037 *till och med* || *dock*

- 4038 *saknas* || ~, stundom af en jord-
grop (землянка)
4039 Sic.
4040 *mest* || blott
4041 *Ярица* means spring grain in
general, but here probably a
specific cereal used in Siberia.
Фасмер 1973: 559. (TS)
4042 *Buräterna* || Tat[arerne]
4043 *nästan* || alldeles
4044 *antalet* || <-->
4045 *ifrån [...]* *Nikolaj-dagen* || för
vid pass en månad

☞ 247

— Större delen af Buräterne lefwer alldeles afskild ifrån Coloniäterne i sina egna ulusser. De hafva liksom Tatarerne ern särskild vinterstation (зимникъ) och sommarstation (лѣтникъ). Dessa begge lägerställen äro belägna blott på 3–10 versts afstånd ifrån hvarandra. Vinterstationen består till det mesta af *hus* med vanl[iga] små Ryska stugor, i h[vil]ka ugnen är gjord ☞ af lera (ej af tegel) och golf saknas⁴⁰³⁸. Wid sin vinterstationen⁴⁰³⁹ äger Buräten sitt egentliga hushåll, sina åkrar och ängar, stall, visthus m. m. Denna lemnas om våren alldeles öde, då Buräten drager till sin sommarstation. Här har han sina betesmarker, inom hvilkas område han uppför sitt näfvertält och bor sedan hela sommaren på s[am]ma stället (ty hans hjordar äro ej så talrika, att han nödgas ombyta lägerställen). Under wistelsen i лѣтникъ måste Burät[erne] esomoftast göra resor till зимникъ för att berga sina ängar, vårda sina åkrar o. s. v.

☞ 248

— Åkerbruket är numera en vigtig näringsgren hos Burät[erne] ehuru den bedrifves i liten skala. Man besår endast några få desjatiner ☞ och mest⁴⁰⁴⁰ råg, äfven пшеница, ярица⁴⁰⁴¹, korn, hafra, af sådan föryttras nästan intet.

Tabuner äga Buräterna⁴⁰⁴² alldeles icke, utan de rikaste sägas räkna inalles 10 hästar. Får och getter finnas nästan⁴⁰⁴³ ej, och antalet⁴⁰⁴⁴ på korna utgör 2–10 st[ycken].

— Om hösten draga Buräterna ut på zobel-jagt ifrån⁴⁰⁴⁵ 1. Oktob[er] till Nikolaj-dagen. Jagten verkställes till häst. Om vintern pläga äfven Buräterne fånga getter i gropar, ekorrar m. m och om våren draga somliga till skogs på tjäderjagt.

— Alla Buräter i Nishneudinska "semlitsan" äro döpta och hafva i det närmaste förgätit allt Schamanwäsende.

- ❖ 249 ❖ — De döda begrafvas i jorden.
— Seden att köpa hustrur är ännu gängse. *Kalym* utgör för en rik flicka: 20–30 stycken hästar,⁴⁰⁴⁶ kor, föl, kalfvar eller såsom Burät[erna] uttr[ycker] sig: "20–30 hufvuden" af skilda djurslag.
- ❖ 250 ❖ — Hvarje Burät omtalar såsom det wisaste den tradition, att så wäl Buräterne som Karagasserne lydt under China och derifrån inwandrat af önskan att blifva "бърноподданные."

❖ 251 ❖ D 27 Januar[ii]/8 Februari 1848

Ännu icke fullkomligen tillfrisknad afreste jag d 27 Januarii ifrån Nishneudinsk med näsan riktad åt Irkutsk. Ur stånd att i Nishneudinsk förskaffa mig podoroshna på bond-hästar nödgades jag följa den allmänna postvägen, som här liksom öfverallt är för⁴⁰⁴⁷ litteratören högst steril och oländig. Nejden war ända till Irkutsk bebodd af Ryssar, och äfven de voro fåtaliga. Buräter sågos ingenstädes wid farvägen, men sades uppehålla sig i stor mängd på sidorna. Inom N[ishne-]Udinska kretsen voro deras bostäder belägna 70–100 verst ifrån allmänna vägen. ❖

- ❖ 252 ❖ Detta var uttryckeligen fallet i Tulunska volosten⁴⁰⁴⁸; men i den Kimilteiska⁴⁰⁴⁹ lärer afståndet ej varit större än vid pass 40–50 verst till de närmaste boende. Orsaken till deras aflägsenhet ifrån allm[änna] vägen är landets sterila beskaffenhet. Både i Kanska [och]⁴⁰⁵⁰ Nishn[e]-Udinska kretsen går vägen genom en bergig, med⁴⁰⁵¹ barrskog bewuxen, sandig nejd, der bristen på betesmarker och för jordbruk tjenlig

- 4046 *hästar*; || hästar och
4047 *för* || hög[st]
4048 Tulun is situated at N54°33'33"
E100°34'40". (TS)
4049 Kimiltej is situated at N54°8'0"
E101°58'46". (TS)
4050 Mscr: i
4051 *med* || skog

- 4052 Balagansk is situated at N54°0'44" E103°3'4". (TS)
 4053 *blefvo* || *voro*
 4054 *låta* || *antaga*
 4055 The River Kitoj runs into the River Angara near Irkutsk at N52°38'12" E103°55'35". (TS)
 4056 *genom* || <----->
 4057 Kultuk is at the westernmost end of Lake Bajkal at N51°43'10" E103°42'25". (TS)
 4058 The River Irkut discharges after an extremely meandering course into the River Angara at the town of Irkutsk. (TS)
 4059 *bestod* || såg jag
 4060 *både* || af
 4061 *en* [...] *bebodd* || obebodd

jord är ganska ringa. Inom Irkutska kretsen widtaga åter mera fruktbara, steppartade nejder och nu visa sig äfven Buräterne närmare vägen. En steppdom i Balaganska 253 *volosten*⁴⁰⁵² sades vara belägen blott 14. verst ifrån landsvägen. Hithörande Buräter *blefvo*⁴⁰⁵³ af Ryssarne mycket prisade för sin välmåga, renlighet och sina goda seder. Många bland dem sades vara skrifkunniga och man berättade 700 pers[oner] *woro* i beråd att *låta*⁴⁰⁵⁴ döpa sig.

På näst den sista station till Irkutsk förtäljde man, att ett mindre antal Tunguser uppehöll sig vid pass 100 verst fr[ån] vägen vid floden *Kitoj*⁴⁰⁵⁵. Dessa Tung[user] sades vara vilda och hysa ett stort hat till 254 *Ryssarne*, som de nästan aldrig besöka. De äflas med jagt och äga små renhjordar.

— I Irkutsk dröjde jag blott 4 dagar och hann derunder föga se mig om i staden, emedan min tid upptogs af de wanliga bestyren angående *podoroshna*, instruktioner, rekommendationer m m

255 *D 4/16 Februarii*

afreste jag från Irkutsk till Tunka. Vägen ledde genom⁴⁰⁵⁶ skogiga nejder, öfver svindlande höjder. Wid *Kultuk*⁴⁰⁵⁷ 100 verst ditom Irkutsk kom jag till Baikal, och fortsatte härifrån min resa nattetid på floder *Irkut*⁴⁰⁵⁸ till den Tunkinska steppdomen. Omkring denna dom bestod⁴⁰⁵⁹ landet af en stepp med bar mark. Steppen var uppfyllt med Burätiska ulusser, hvilka bestodo af små stugor, både⁴⁰⁶⁰ i yttre och inre motto af en eländig beskaffenhet. Ifrån steppdomen fort- 256 sätte jag längs *Irkut* genom *en*⁴⁰⁶¹ glest bebodd nejd till *Tunká*.

☞ 257 ☞ *Tunkinska Buräter*⁴⁰⁶²

De Tunkinska Buräterne bo till en del wid *Irkut-floden*⁴⁰⁶³, som faller i Angara, och till en ringa del wid floden *Djidá*⁴⁰⁶⁴, som faller i Selenga⁴⁰⁶⁵ wid *Oka*⁴⁰⁶⁶. De utgöra en[igt] böckerna 17 slägter, men äro i sjelfva verket endast följande åtta:

1. 2. Тыртѣвскій, Bur[ätiska] *Terte*
- 3–4. Куркутскій, Bur. *Hurhut*
- 5–9. Хонгодорскій Bur. *Hongooder*.
10. 11. Челдарскій Bur. *Tjeldar*
12. Шешоловскій Bur. 'Ses'oolok
- 13–14. Хойгодскій Bur. Hoigot
15. Бодорхойскій Bur. Baderhong.
16. Ключевскій Bur. Bulakting
17. Ирkitскій Bur. Irkit.

☞ 258 ☞ De Tunkinska Buräterne indela sig sjelfva i anseende till sina bostäderna i tvenne grenar:

1. De som bo på denna sidan om камень.
2. De som äro boende bakom камень.

De förra tillhöra Irkutska kretsen, de sednare Verchne-Udinska, som dock betala skatt till *Tunka*. I Verchne-Udinska kretsen bo blott följande tre slägter:

2. Тырте
5. Hongooder
- Ключевскій l. Bulakting.

4062 *Buräter* || *Tunguser*

4063 *Irkut-floden* || T[unka]

4064 The River Džida discharges into the River Selenga from the left 346 km from the mouth of the latter. (TS)

4065 The River Selenga runs into Lake Bajkal from south-east. It has a large delta area at ca. N52°16' E106°28'. (TS)

4066 It is unclear what Castrén means with *Oka* here, because the River Axa/Oka flows west of Lake Bajkal discharging into the River Angara instead of the Selenga. (TS)

- 4067 *Irkut* || Tun[ka]
 4068 *Toora* [...] *st.* || *Toora*
 4069 *Irkut* || T[unka]
 4070 *vanligtvis är* || 1. utgör || 2. är
 4071 8 || ej
 4072 Above both *h*'s, Castrén wrote
 x: *Buxa-Gorxon*.
 4073 *wid* || ej
 4074 Mscr: v[erst]
 4075 x || 5.
 4076 *Irkut* || Tunk[a]

Samtliga slägterna äga sina bostäder på följande ställen:

- 259 1 *Tyrté*. 1 *Tyrté* bo på steppen *Toora* wid *Tunkinska* domen, längs fl[oden] *Irkut* och andra st[ällen] wid *Irkut*⁴⁰⁶⁷, äfvensom wid *Oka*.
 2. *Hurhut* bor äfven vid *Toora*⁴⁰⁶⁸ och andra st[ällen] längs *Irkut*.
 3. 4. *Hongooder* längs *Irkut*⁴⁰⁶⁹, *Oka*.
 4. *Tjeldar* vid *Irkut* och vid *Oka*.
 5. *'Ses'oolok* vid *Irkut*.
 6. *Hoigot* wid *Irkut* och *Oka*.
 7. *Baderhong*, wid *Irkut*.
 8. De tre slägterna bakom камень bo wid *Djida* och dess bifloder.
 260 9. Om *Irkut* se ned[an]f[öre]

— Dessa slägter utgöra en mängd ulusser, bland hvilka hvarje uluss vanligtvis⁴⁰⁷⁰ är s[amman]-satt af skillda slägter. De förnämsta ulusser:

1. *Tora*, R[yska] Торский улусъ innehåller vid pass 600 jurt, belägna omkring domen.
2. *Hoimer*, wid *Irkut* 8⁴⁰⁷¹ verst ifrån *Tunkinsk*, omkr[ing] 1000 jurt
3. *Buha-Gorhon*⁴⁰⁷², wid⁴⁰⁷³ *Tunkinsk*, består af 350 [jurt]⁴⁰⁷⁴
4. *Hirén* R. Киренский, vid *Irkut*, 40 v[erst] ofvan *Tunka*, vid pass 400 jurt.

- x⁴⁰⁷⁵ Dessutom finnas ännu en mgs små ulusser kringströdda vid 261 *Irkut*⁴⁰⁷⁶, *Oka* och deras bifloder.

— Ulusserna hafva ej n[å]g[ot] gemensamt öfverhufvud, utan så m[å]n[ga] slägter som finnas i en uluss, så m[å]n[ga] särskildta embetsmän äger samma uluss.

— Den Burätiska styrelsen består af en såkallad *Duma*, hvartill höra

1. *Tais'a*, som är en Embetsman af 12 classen.
2. Hans medhjelpare помощикъ.
3. Sasädattel.
4. Skrifvare.

Dessa utgöra den Dumska Embetsmanna-personalia, men dessutom finnas i hvarje slägt en *Schulinga*, som äger ☞ sina medhjelpare eller *Starschiny*.

☞ 262

— Bland Buräterna äro somliga:

1. Åkerbrukare, De rikaste beså 20 Desjatiner och hålla säd till afsalu. De så råg, korn, ярица⁴⁰⁷⁷, hafra och föga пшеница⁴⁰⁷⁸, potäter.
2. *Herdar*, som alldeles ej sysselsätta sig med åkerbruk, utan blott lifnära sig genom boskapskötsel och jagt. Sådana äro de vid öfra loppet af Irkut och bakom⁴⁰⁷⁹ камень
3. *Sojoter*, som äga renhjordar och äflas med jagt.

☞ 263 ☞ — De Tunkinska Buräterna⁴⁰⁸⁰ äga tabuner, de rikaste äga 250 hästar, 250 st[ycken]⁴⁰⁸¹ af hornboskapen, 600 får (hos en enda), 100 getter (hos en enda).

— De flesta Buräter äflas med jagt. Den hufvudsakliga jagten bedrifves om hösten, ifrån 1. Oktober till 6.⁴⁰⁸² December Denna jagt idkas med bössa, men redan d. 1. Septemb[er] utsätts snaror för sobeln,⁴⁰⁸³ hvarunder jägaren bor i balaganer. Jemte sobeln fångas räf, ekorre, хорки, varg, björn, elg, хабарка (med snara), hermelin etc. En god jägare fångar om hösten blott 7 soblar. Om vintern fångas intet, men om våren

☞ 264 ☞ ifrån ☞ medlet af Aprill till början af *Junii* jagas зубры, elgar, renar, björnar etc. Om sommaren jagas föga.

Jagten bedrifves 1. med bössa 2. med *snara* (bössa⁴⁰⁸⁴, хабара). Gropar, kapkaner brukas ej.

4077 ярица || пшеница,

4078 Wheat. (TS)

4079 bakom || wi[d]

4080 Buräterna || Sojo[terna]

4081 st. || af

4082 6. || N[ikolaj-dagen]

4083 sobeln, || ~ som efterses efter en vecka

4084 Castrén probably wrote this word here by mistake. It is unclear what he meant.

- 4085 vinter-/stugan
 4086 (ladu-/gårdar)
 4087 höbergnings-/ställen
 4088 hästarna || om vintern

Fiskafänge bedrifves föga.

— Många Buräter lefva såsom arbetare hos hvarandra och betalas med 100 Rub[el] för året.

❖ 265 ❖ *Boningar.*

Alla Buräter hafva stugor af träd, hvilka äro dels 4- dels 6- och dels 8-kantiga. Hvarje Burät har en лѣтникъ och en зимникъ. I vinterstugan⁴⁰⁸⁵ hafva de flesta golf af träd och en ord[entlig] ugn men i sommar-jurten saknas golf och elden brinner i midt af jurten. Rika Buräter hafva äfven заимки (ladugårdar)⁴⁰⁸⁶, der de hålla sin boskap om vintern och låta sina arbetare bo. Заимки äro belägna vid höbergnings[-]ställen⁴⁰⁸⁷ och ägas ända till två af en enda person. Åkerfälten äro belägna dels vid зимникъ dels vid лѣтникъ, dels äfven ❖ på afsides ställen. Ängarne äro belägna vid зимникъ. Лѣтникъ är belägen vid goda mullbetesställen. Зимникъ och лѣтникъ äro belägna blott på 2–5 versts afstånd fr[ån] h[varan]dra. Näfvertält finnas ej, men för tillfället uppföras särsk[ildta] slag af balaganer, sås[om] af trädrötter, h[vil]ka täckas med jord, af träd dels spetsiga, dels fyrkantiga o. s. v.

❖ 266

— Om sommaren och vintern hålles hornboskapen och fåren på s[am]ma ställe, men hästarna⁴⁰⁸⁸ drifvas omkring på särsk[ildta] ställen.

❖ 267 ❖

— Buräterna förtälja att de för 300 år inflyttat i landet ifrån Mongoliet, och att vid denna tid ännu ej fanns n[å]g[o]n gräns emellan Ryssland och China.

268 Utom de under⁴⁰⁸⁹ domen lydande Buräter finnes en ”инородная управа”, som är belägen 5 verst ifrån *Tunkinsk*. D[en]na uprava innefattar vid pass 1000 skattbetalande h[vil]ka alla betala skatt och äga s[am]ma privilegier, men de till upravan hörande Buräter äro alla döpta. Märkas bör att döpta äfven höra under steppdomen⁴⁰⁹⁰. För öfrigt förekomma bland dem s[am]ma slägter såsom hos de under domen lydande, med undantag af *Ключевскихъ*, ²⁴⁰⁹¹ *Тыртеевский*, 5 *Хонгодорскихъ* d. ä. med undantag af de så kallade *закаменские*. De styras af en *Golova* och *Помощикъ*, som tillhöra upravan. Wid роды finnas i st[ället] för Schulinger så k[al]l[a]de *Staroster* och deras medhjelpare *Starschiner*. Dessa så k[al]l[a]de *яссачные* utgör 968⁴⁰⁹² skattbetalande, h[vil]ka sönderfalla i åkerbrukare och *herdar*, liksom öfriga Buräter De skilja sig uti intet från öfriga Buräter⁴⁰⁹³, och hafva ant[a]git Christ[endomen], emedan Regeringen gifvit dem 3 års befrielse⁴⁰⁹⁴ fr[ån] skatten.

269 *Sojoter Släkten Irkit*.

Dessa⁴⁰⁹⁵ utgöra inalles 57 skattbetalande. Bland dem bo 39 i *българяхъ* och 18 tillsammans med Buräterna i ulusser *Buxa-Gorxon*⁴⁰⁹⁶. De 18 Sojoters uluss kallas med⁴⁰⁹⁷ ett särsk[ildt] namn *Nuraj*. Desse aderton äro fullkomliga Buräter och hafva redan för 50 år skilt sig ifrån Sojoterne, sedan de förrut förlorat sina renar. De i *българяхъ* boende 39 skattskyldiga Sojoterne känna för⁴⁰⁹⁸ det närvarande ej heller n[å]g[o]t annat språk än Burätiskan, men deras 270 fäder talade ännu Turkiska enl[igt] s[am]ma dial[ect] som Karagasserne. De äga ett ringa antal renar och nomadisera wid floderna

4089 *under* || anför
 4090 *steppdomen* || upravan
 4091 2 || И
 4092 968 *skattbetalande* || 1. enl[igt] revision 968 || 2. begge könen 968
 4093 *Buräter* || skattskyl[diga]
 4094 *befrielse* || lindring
 4095 *Dessa utgöra* || Bland dem b[o]
 4096 *Buxa-Gorxon* || Buha-Gorhon
 4097 *med* || sa
 4098 *för [...]* *Burätiskan* || intet annat språk än T[urkiskan]

4099 *Gargan* || *Soroxi* Bur[ätiska] *Sorok*

The River *Gargan* or *Irkutnyj Gargan* runs into the River *Irkut* from the right 474 km from the mouth of the latter.
(TS)

4100 *Honschun* || *Hontschun*

4101 *Horok* || *Soro*[k]

4102 These rivers cannot be identified. (TS)

4103 *i bergen* || mest ~

4104 *uppsöka* || på

4105 *taga* || äga

4106 *af stock* || täckta med bark

*Gargan*⁴⁰⁹⁹, *Halbe* och *Honschun*⁴¹⁰⁰ *Hons'un*. Alla härvarande Sojoter tillhöra släkten *Irkut*, och några andra släkter finnas ej. De taga hustrur hos Buräterna, emedan giftermål i s[am]ma släkt äro förbjudna. Till sin religion äro de Lamaiter. Sin skatt betala de i peningar.

— Skogs-Sojoterna uppehålla sig för det närvarande wid floderna:

Gargan, som faller i *Oka*.

Oka.

Halbē, som faller i *Horok*⁴¹⁰¹.

Hons'un, som faller i *Horok*⁴¹⁰²

☞ 271 ☞ Wintertiden bo Sojoterna vid *Hons'un* och *Halbi*. Wid *Gargan* och *Oka* uppehålla de sig både sommar och vintern. Om sommaren bo de i⁴¹⁰³ bergen, om vintern uppsöka⁴¹⁰⁴ de en jemnare mark.

— Sojoterna äro till en del döpta, till en del Lamadyrkare.

— De lefva genom jagt, bröd taga⁴¹⁰⁵ de högst obetydligt fr[ån] *Tunka*; *sarana* ersätter brödet.

— Emedan de äktat Burätiska hustrur, hafva de glömt sitt modersmål och blifvit Buräter.

— Sojoterna bo vinter-tiden liksom Buräterna i träd-jurt men utan ugn och utan golf. Sommartiden uppehålla de sig i balaganer af⁴¹⁰⁶ *stock*, täckta ofvantill ☞ med jord och bark (liksom Buräterna).

☞ 272

Sojotiska familjer:

1. *RenSojoter*

* *Munkuj*.

* *Baasi*.

* *Tapxar*.

* *Azerga*.

* *Mynzöj*.

2. *Häst-Sojoter*

* *Tabarlaj*

Malakow

Lariwonow

Muranskij

Tarafimjatskij etc.

De med * anmärkta äro eg[entligen] förnamn på familjers äldsta.

☞ 273 ☞ [—] De rikaste Sojoter äga 70 renar, de fattigaste 3–6. Derjemte äga dessutom rika Sojoter 10, fattiga alls inga hästar. Kor och annan boskap äga de ej.

— Både Ren-Sojoterna och de till *Nuraj* hörande 18 Häst-Sojoter bodde förrut за камень *Öbertee*⁴¹⁰⁷ vid floden *Sikir*⁴¹⁰⁸ som faller i *Zida*⁴¹⁰⁹, som åter äger sitt aflopp i Selenga. Härifrån hafva de för 50 år sedan utflyttat, förmodligen undanträngda af Buräterne.

☞ 275 ☞ *Orót*, Rysse.
Burjät, Burät
Xamnagan, Tungus.
Xojit, Sojot.
Mongól, id[em]
Kitat, Chinesare.
Urjanxaj, Chines[iska] Sojoter.
Tatár, id.
Zugdé, Kar[a]gass.
Angara, id.
Jenisej, id.
Axá, Oka.
Irkú, floden Irkut.

4107 The word *Öbertee* is in the margin but belongs probably here.

4108 Most likely the River *Cakirka*, running into the River *Džida* from the left 438 km from the mouth of the latter. (TS)

4109 *Zida* || *Djida*

- 4110 380 || enl[igt]
 4111 The River Armak runs into the River Džida from the left 209 km from the mouth of the latter. (TS)
 4112 This river cannot be identified. (TS)
 4113 The River Xamnej or Barun-Xamnej discharges into the River Džida from the left 328 km from the mouth of the latter. (TS)
 4114 och || men
 4115 Ebenkii || ~, Tungu[s]

☞ 276 ☞ I östra Sibirien blifva de Finska namnen allt mera sällsynta och tvetydiga, ex.

Angara

Wiluj

Aga.

☞ 277 ☞

D. 18. Febr[uar]ii g. st.]

Lät jag kalla till mig en Tungus ifrån *Armatska* upravan och erhöll af honom följande upplysningar om dervarande Tunguser.

Till *Armatska* upravan höra 168 Tunguser (skattbetalande) eller inalles 380⁴¹¹⁰ personer enl[igt] revisionen. De utgöra 3 slägter:

1. *Sajiktaj*
2. *Senkigin*
3. *Tertej*.

De hafva af ålder bott på sitt närv[arande] ställe vid *Armák*⁴¹¹¹, *Sinsenoi*⁴¹¹², *Kamnéj*⁴¹¹³, af hvilka *Armak* och *Kamnej* falla i *Zidá* och *Sinsenoi* i *Bai-kal*. De ifrågawarande Tunguser hafva antagit *Lamaitiska* ☞ religionen, och⁴¹¹⁴ deras språk är för det närvarande *Burätiskan*. Till sitt lefnadsätt äro de fullständiga *Buräter*.

☞ 280

— De ifrågawarande Tung[userne] härleda sig ifrån 8 pers[oner], hv[i]lka skola först hafva nedsatt sig på orten och inflyttat, man wet ej hwarifrån.

— Tungus[erne] äro herdar, äga hästar, kor, får, getter. Åkerbruk idka de ej, men sysselsätta sig så mycket mera med jagt. De äga liksom *Buräterna* en särskild *лѣтникъ* och en särskild *зминикъ*, begge på *Burätiskt* wis uppbyg[gd]a. Deras klädedrägt är den *Burätiska*.

Tunguserna k[al]la sig sjelfva *Ebenkij*⁴¹¹⁵

4116 *Sojom* || *Hoj*
 4117 *Tonga* || *Tomnga*
 4118 *Tonga* || *Tomnga*

☞ 281 ☞ *Tunguserna k[al]la sig sjelfva Ebenkii*
 Buräterne ————— Kamnagang
 Sojoterne ————— Sojom⁴¹¹⁶
 Ryssarne ————— Luusa
 Baikál ————— Lamú
 Angara ————— Angara.

☞ 282 ☞ *Räkneord*

1. Muxún
2. Zur (eg[entligen] zuur[ ])
3. Ilán
4. Digín
5. Tonga⁴¹¹⁷
6. Nungún
7. Nadán
8. Zapkán
9. Jegin
10. Zaan
11. Zaan muxun
12. Zaan zuur
13. Zaan ilan
14. Zaan digin
15. Zaan tomnga
20. Zur zaan
30. Ilan zaan
40. Digin zaan
50. Tonga⁴¹¹⁸ zaan
60. Nugun zaan.

☞ 283 ☞

70. Naden zaan
80. Zapkan zaan
90. Jegin zaan
100. Namaaz'e
200. Zur namaaz'el
300. Ilan namaaz'el
400. Digin namaaz'el
500. Tonga namaaz'el
600. Nugun namaaz'el

- 4119 Castrén seems to have marked with ✓ such words that sounded Finnish to him.
 4120 Castrén wrote the letter *e* above the latter *u*: Uden.
 4121 *wår* || höst
 4122 *Bolon* || *Bolong*

700. Nadan namaaz'el
 800. Zapkan namaaz'el
 900. Jegin namaaz'el
 1000. Zaan namaaz'el.

☞ 284 ☞ *Nomina*

Tigé, чашка.
Akín, äldre bror.
Nekýn, yngre bror
Amin, fader.
Burkan, Gud.
Enín, moder.
Ekín, syster.
Ahí, hustru.
Hunát, дѣвка.
Amalgí, gosse.
Eeha, öga.
Ooktó, näsa.
Amngá, mun.
Iiktá, tand.
Iingí, tunga.
Hemén, läpp.

☞ 285 ☞

'*Sen*, öra.
Belgá, hals.
Dil, hufvud.
Baada, panna
Njyuryktá, волосъ.
Naala, hand.
Ömakavän, палець.
Ohikta, nagel.
Tingän, bröst.
Gıdigä, mage.
Ūkırn, тѣтка, spene
Sogdengá, rygg
Darám, id.
 ✓ *Halgan*, fot.⁴¹¹⁹
Hengen, knä

Jaramná, ben.
Kotó, knif.
Suké, топоръ
Zuu, tält
Ūrké, dörr.

☞ 286 ☞

Sun, päls.
Untá, pimy.
 ✓ *Togó*, eld.
Imaná, snö.
Muu, vatten
*Udun*⁴¹²⁰, regn.
Djelsá, sol.
Beega, måne.
Ohiktá, stjerna.
Tjerga, dag.
Dolgó, ночь, natt.
 ✓ *Zuga*, sommar.
Tuge, vinter.
Nengnä, wår⁴¹²¹.
*Bolon*⁴¹²², höst.
Edín, wind.
 ☞ 287 ☞ *Berá*, flod.
Ingaá, sten.
Tömyr, jern.
Kokoó, häst.
Zogzó, ren.
Hukur, ko
Sar, быкъ.
Inakín, hund.
Luusankur, björn.
Buské, warg.

4123 *Buuz'eep* || *Buuz'ep*
 4124 ✓ *Nengitsem* || *Nejits'eep*

<i>Zegep</i> , sobel.	✓ <i>Idii</i> , хозяйнѣ.
<i>Ylgöki</i> , ekorre, barunduk.	<i>Ahii</i> , хозяйка
<i>Moó</i> , träd.	☞ 289 ☞ <i>Hekti</i> , stor
<i>Salbán</i> , björk.	<i>Niptukun</i> , liten
✓ <i>Ollo</i> , fisk.	✓ <i>Aja</i> , god.
<i>Niiki</i> , утка, and.	<i>Erçuma</i> , dålig
<i>Kuran</i> , örn	<i>Heeka</i> , berg.
<i>Puuta</i> , tjäder.	<i>Ije</i> , horn.
☞ 288 ☞ <i>Hinukii</i> , hjerpe.	<i>Beje</i> , menniska
<i>Horokii</i> , глухарѣ.	✓ ✓ <i>Sangan</i> , дымѣ
<i>Omokta</i> , ägg.	<i>Nonjom</i> , lång.
<i>Taktakan</i> , ceder.	<i>Urumkum</i> , kort
<i>Ireektä</i> , lärkträd.	<i>Sulakii</i> , räf.
<i>Zagda</i> , сосна.	<i>Haarji</i> , jord
<i>Ahikta</i> , ель.	<i>Irgi</i> , хвостъ, svans
<i>Z'odoo</i> , пихта.	<i>Yllä</i> , kött
<i>Igzarin</i> , guld.	<i>Imögö</i> , жирѣ.
<i>Sat</i> , messing.	<i>Baldarin</i> , hvit
<i>Holarin</i> , korpar.	<i>Kolnarin</i> , svart.
<i>Namná</i> , кожа.	☞ 290 ☞ <i>Ahaki</i> , крыло.
<i>Njerawí</i> , лужикѣ.	<i>Bi</i> , jag
<i>Murä</i> , плецо, axel.	<i>Si</i> , du

☞ 291 ☞ Verba.

Gaz'eep, возму. *Gaxal!*
*Buuz'eep*⁴¹²³, даю *Buukel!*
Emiz'eep, иду, приду
Irkuz'eep, хожу.
Enez'eep, уйду.
Tegetsem, сижу.
Hugleezet, лежу.
Aazam, силю.
Baaz'ep, убью.
Neelezet, боюсь.
Zegdezerep, го[во]ритѣ.
Tiks'eep, упаду
 ✓ *Nengitsem*⁴¹²⁴, вижу.

- 4125 För || 1. F[ör] || 2. De[n]
 4126 16 || och
 4127 men || ell[er]
 4128 åttkantig || j[urt]
 4129 i öfrigt || alld[eles]
 4130 venstra || högra
 4131 Detta jurt || Utom dess fan[ns]

❖ 293 ❖

D. 18 Februarii [g. st.]

❖ 294

❖ 295

Afreste jag ifrån Tunkinsk, besökte steppdomen och tog in hos Taischa, som logerade i ny, förträfflig våning, bättre än n[å]g[o]n af dem man ser hos på denna ort boende Ryska bönder. För⁴¹²⁵ öfrigt skillde den sig ej ifrån Ryska hus genom annat än sina otaliga Lama-bilder. Förmaket liknade en Mongolisk kyrka, här funnos bilder af alla möjliga slag, pukor, koraller, trummor, pipor, 16⁴¹²⁶ böcker, offer m. m. Efter att hafva beskådat all denna härlighet och låtit Taischans hustru servera för mig thé, vin och confect reste jag med Taischan och ❖ några Starschiner ut i ulusserna. Huru olika war ej den anblick som mötte mig i de Burätiska jurterna mot lyxen hos Taischan! Hvarje hushåll ägde wisserligen två hus, men⁴¹²⁷ dessa voro af följ[ande] besk[affenhet]. Stugan uppförd på Rysk vis utgjorde ett eländigt, mörkt, osnyggt, stinkande hål, ej olikt en fiskare koja. Det andra utgjordes af en åttkantig⁴¹²⁸ jurt af träd, i⁴¹²⁹ öfrigt alldeles lika med de Tatariska voilokstälten. Wäggar[n]e voro af träd. Taket likaså, men ofvantill täckt med jord. Det hvilade på ett fyrkantigt stockverk. Golf funnos öfverallt utom i midten, der man brände en ❖ eldbrasa. I taket fanns ett rökhål. Högra sidan om ingången utgjorde qvinnornas departement och väggen på d[en]na sidan war uppfylld hyllor, hvilka dignade under bördan af <----er>[,] byttor, kittlar och särs[kildta] koksartiklar. På venstra⁴¹³⁰ sidan stodo i soml[iga] jurt bänkar och gent emot dörren sågs här och der en art divan.

— Detta⁴¹³¹ jurt begagnades såsom kök.

— Utom dess fanns en jurt för boskapen, ett litet visthus, inhägnader för hästar, kor och får.

— Öfverallt rådde fattigdom. Trasiga barnungar
 296 sutto kring grytan i tältet, väntande på brödet
 hvarpå⁴¹³² man till qvällsvard uppkokade sin soppa.

D. 20 Febr[uarii g. st.] anlände jag till Irkutsk⁴¹³³

297 D. 1. Mars [g. st.].

1. Stationen från Irkutsk. Baschkowskaja.

Solen⁴¹³⁴ kastade sina sista aftonstrålar öfwer de
 guldfärgade kyrktornen, då jag d. 1. Mars afreste
 ifrån Irkutsk. Wid min ankomst till Bajkalska
 tullen (Заморская застава) nedfälldes bom-
 men⁴¹³⁵ och wakten anhöll mig uti en ha[ll]ftim-
 mas tid, hvarunder skymningen redan inbröt.
 Nedkommen på Angara kunde⁴¹³⁶ jag ej urskilja
 annat än mörka konturer af de höga skog-
 bewuxna stränderna. Innan kort var⁴¹³⁷ jag om-
 gifven af ett ogenomträngligt mörker och satt
 lyssnande till formannens sånger och mono-
 298 loger, hvilka verkligen⁴¹³⁸ voro så underhål-
 lande, att jag glömde mana på färden och först
 sent om natten anlände till första stationen.

— Emellan Irkutsk och den första stationen fin-
 nas små Ryska byar i stor mängd; längre fram
 förekomma endaßt tre små byar. Buräter finnas
 alldeles ej på vägen ifrån Irkutsk till Bajkal.
 Denna nejd är uppfylld med höjder,⁴¹³⁹ steril
 och därför föga bebodd.

— Bifloder till Angara ofvanom⁴¹⁴⁰ Irkutsk:⁴¹⁴¹

Koróloks

Burdugús

Taltsá

4132 *hvarpå* || 1. som || 2. <---->

4133 See also Castrén's letter to Rabbe, 27 Feb./10 March 1848 in the volume of letters in this series.

4134 Cf. from p. 919 on.

4135 *bommen* || tullbommen

4136 *kunde jag ej* || såg in[tet]

4137 *var* || satt

4138 *werkligen [...] stationen.* || i Ryssland ~~den~~ mången gång utgöra den resandes tröst under de långa och ruskiga vinteraft[n]arna. Werkligen voro så underhållande att jag enl[igt] formannens beräkn[in]g glömde bort hela färden och först sent inpå natten anlände till stationen

4139 *höjder*, || höjder och

4140 *ofvanom* || nedanom

4141 None of these rivers can be identified. (TS)

- 4142 *utmed* || genom
 4143 *oräknelig* || oändlig
 4144 klädes-/fabrik
 4145 *af skäl* || ty
 4146 *gran* || barrskog
 4147 Mscr: Granen var det rådande
 lärkträdet.
 4148 *var* || sades vara
 4149 *ossetra* || ~ och sterläd
 4150 *saknades* || alldeles ~
 4151 *i [...] är* || 1. sad[es] || 2. i Baj-
 kal liksom i Angara sades vara
 harjus
 4152 *norra* || högr[a]

☞ 299

Följande dagen fortsatte jag min resa utmed⁴¹⁴² allmänna landsvägen genom en bergig, skogbewäxt, skogig nejd. På sjelfva Angara kunde resan ej ske, emedan floden i sitt öfversta lopp var ofrusen. En oräknelig⁴¹⁴³ mäng[d] sku☞tor lågo på de öppna stränderna. För öfrigt anmärkte jag på den andra stationen ingen ting af intresse utom ett glas-, porcellins- (?) och klädes[-]fabrik⁴¹⁴⁴.

— Efter en färd af 32 verst ifrån Irkutsk 61 = vid andra stationen ifrån Irkutsk öppnade sig utsigten öfver Bajkal, som här endast framtedde en smal wik, hvars watten göt sig i Angara liksom uti ett trattrör. Här träffade jag en deporterad Polsk öfverste, som tigde om *navodka*.

☞ 300

— Vägen fortgick nu längs venstra stranden af Bajkal. Här fanns ingen väg till lands, af⁴¹⁴⁵ skäl att stranden bestod af, höga, skrofliga, klippuppfyllda berg, hvilka brådstupa störta sig i hafvet. Dessa berg woro på norra sidan starkt bewuxna med gran⁴¹⁴⁶, tall, lärkträd. Granen var det rådande [trädslaget].⁴¹⁴⁷ På södra ☞ sidan af Bajkal, som äfven var⁴¹⁴⁸ berguppfylld, sades vegetationen vara något rikare, så att äfven ceder och *пихта* trifvas derstädes. Likaså förtäljde man att nämnda sida af hafvet var mera fiskrik, alldenstund äfven röd fisk (*ossetra*⁴¹⁴⁹), som på norra sidan saknades⁴¹⁵⁰, på den södra ej var sällsynt. *Ossetra* finnes på h[var]dera sidan om Bajkal, men den norra sidan är så klippuppfylld, att fiskafänget der ej kan bedrifvas med fördel. Den förnämsta fisken i⁴¹⁵¹ Bajkal är: *omyl*, *harjus*, *ljenok*, *taimen*, gädda, abborre, lake etc.

— *Byar* finnas ej på norra⁴¹⁵² sidan och äfven få den högra.

— I anseende till sina bergiga, sterila⁴¹⁵³ stränder är Bajkal föga bebodd. På den norra stranden af Bajkal såg jag blott en enda liten by: Голоустная⁴¹⁵⁴. Längre⁴¹⁵⁵ fram sades blott bo Buräter och Tunguser.

301 — Ifrån Голоустная reste jag öfwer Bajkal 55 ½ verst. Sjöns bredd war dock betydligt mindre, ty vägen gick ej rakt deröfver. Efter att hafva öfverfarit *Bajkal* kom jag till stationen *Posolskaja*⁴¹⁵⁶. Härifrån färdas man ännu en station uppå en vik af Bajkal och befinner sig sedan på en slätt med en vidsträckt bergskedja framför sig. Vägen leder in bergsbygden, men⁴¹⁵⁷ bergen göra dock den resande intet omak, ty vägen går fram på jemna stepper, å ömse sidor omgifna af bergen. Snart befinner man sig vid floden *Selenga*, wid hvars stränder vägen fortgår ända inemot Kjachta.

302 — Efter att hafva åtföljt *Selenga* vid pass 30 verst anlände jag till *Werchneudinsk*, en liten stad wid *Selenga*, invid utloppet af *Uda*. Staden, ehuru liten, är mycket snygg och reguliärt bygd. Stora stenhus, en wacker гостиний, åtskilliga stenkyrkor falla den resande i ögat vid genomfarten. Staden är en kretsstad i den så k[allade] Верхнеудинский округъ

— I Verchneudinska⁴¹⁵⁸ kretsen finnas 4. Burät-
domer:

1. *Xorin*, R[yyska] Коринская⁴¹⁵⁹, wid Njertschinska gränsen. Består af 11. slägter
  1. *Xarganá.*
  2. *Xudaj.*
  3. *Galsút.*
  4. *Köbdyt*
  5. *Batonaj*
  6. *Xaljbeng.*

- 4153 *sterila* || kl[ippuppfyllda]
 4154 Bol'soe Goloustnoe at N52°1'39"
 E105°24'0". (TS)
 4155 *Längre* || 1. No || 2. Ort
 4156 Posol'skoe at N52°1'14"
 E106°10'50". (TS)
 4157 *men* || 1. och || 2. som en
 4158 *Verchneudinska kretsen* || Selinginsk la
 4159 *Xorinskaja*, also known as Aninskaja/Oninskaja. Мамышева 2009: 186. (TS)

- 4160 The River Verxnjaja Angara discharges into Lake Bajkal from the north-east at N55°42'28" E109°52'51". (TS)
- 4161 The River Barguzin runs into Lake Bajkal from the north-east at N53°25'34" E109°59'25". (TS)
- 4162 The River Turka discharges into Lake Bajkal from the east at N52°56'23" E108°13'11". (TS)
- 4163 The River Temnik runs into the River Selenga 310 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4164 The River Čikoj discharges into the Selenga 285 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4165 The River Xilok discharges into the Selenga 242 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4166 Ol'xon is an island instead of a lake almost in the middle of Lake Bajkal, at N53°9' E107°24'. (TS)
- 4167 Possibly meaning the River Saranka, running into the River Xilok from the right 607 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4168 The River Šabartujka, discharging into the Xilok from the right 392 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4169 The River Ulentuj or Bol'šoj Ulentuj, discharging into the River Xilok from the right 635 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4170 Possibly the Mogojta, running into the Xilok from the left 427 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4171 The rivers Vostočnaja Alentujka and Srednjaja Alentujka, running into the River Xilok both from the right 396 km from the mouth of the latter and the

❖ 303 ❖

7. *Bodongut*
  8. *Xoasaj*.
  9. *Sagang*
  10. *Gus'et*
  11. *'Sarét*
2. *Selenginska* domen består af 18 slägter.
  3. *Bargusinska* domen
  4. *Kudarinska* domen.

❖ 304 ❖ *Bajkal* upptager från sin södra sida floderna:

1. *Верхняя Ангара*.⁴¹⁶⁰
2. *Баргузинъ*.⁴¹⁶¹
3. *Турка* (Turka)⁴¹⁶²
4. *Selengá*, som upptager
  - a) *Dz'idá* fr[ån] venster
  - b) *Temnik*, fr. venster⁴¹⁶³
  - c) *Tschikoj* fr. höger⁴¹⁶⁴
  - d) *Kilok*, fr. höger R[yska] *Хилокъ*⁴¹⁶⁵
  - e) *Udá* fr. höger.

I *Bajkal* finnes en stor sjö: *Oljxon* (Ольхонъ), ryktbar för sina varma watten.⁴¹⁶⁶

— Bakom *Bajkal* finnes en stor mängd små floder, hvilkas namn lyktas på *tui*, såsom:

Satuj
Sagatuj

❖ 305 ❖

Dolotui
Sarantui, infaller i *Xilokъ*⁴¹⁶⁷
'Sabartui id[em]⁴¹⁶⁸
Kudatui id
Sosutuj id
Uluntui id⁴¹⁶⁹
Mogontui, id.⁴¹⁷⁰
Olentui id etc.⁴¹⁷¹

Egendomliga flodnamn:

Bui inf[aller] i Chilok.⁴¹⁷²

Ungó id.⁴¹⁷³

Tura faller i Njertscha⁴¹⁷⁴

Aga ---- i *Onon*⁴¹⁷⁵

Xasuj f[aller] i Selengá⁴¹⁷⁶

Iga id.

— *Udá* upptager floderna

1. *Oná* fr. höger

2. *Kurba* id⁴¹⁷⁷

3. *Onoxoj*, id⁴¹⁷⁸ } bäckar

4. *Noxoj*, id⁴¹⁷⁹ }

5. *Kudún*, från venster, nedanom *Oná*.⁴¹⁸⁰

☞ 306 ☞ *Vitim*⁴¹⁸¹ upptager:

*Janga*⁴¹⁸²

*Muja*⁴¹⁸³

*Цына́*⁴¹⁸⁴

*Кареньга*⁴¹⁸⁵

✓ *Konda*⁴¹⁸⁶ etc.

I *Barguzin* infalla:

Brjankulj R. Брянкуль.

Жирга *Z'irgá*⁴¹⁸⁷

Uljun R[yska] Улюнь

*Alla*⁴¹⁸⁸

Ori

✓ *Kargá*⁴¹⁸⁹

*Argadá*⁴¹⁹⁰

Ulgom R. УЛГОМЪ⁴¹⁹¹

✓ *Suvo* R. Суво.⁴¹⁹²

Uro.⁴¹⁹³

Kulutaj.⁴¹⁹⁴

River Alentuj, discharging into the River Xilok from the right 562 km from the mouth of the latter. (TS)

4172 The River Buj runs into the River Xilok from the left 190 km from the mouth of the latter. (TS)

4173 The River Ungo discharges into the Xilok from the left 268 km from the mouth of the latter. (TS)

4174 At present, no tributary of the River Nerča is called the Tura. (TS)

4175 The River Aga runs into the River Onon from the left 26 km from the mouth of the latter. The Onon discharges through the River Ononači and the River Tynda to the River Giljui. (TS)

4176 This river and the next one cannot be identified. (TS)

4177 The River Kurba or Bolšaja Kurba runs into the River Uda from the right 84 km from the mouth of the latter. (TS)

4178 The River Onoxoj or Xaragules discharges into the Uda from the right 41 km from the mouth of the latter. (TS)

4179 Possibly the River Naxala from the right 276 km from the mouth of the Uda. (TS)

4180 The River Kudun or Xudun runs into the River Uda from the left 200 km from the mouth of the latter. (TS)

4181 The River Vitim is a tributary of the River Lena, running into it 2,714 km from the mouth of the latter. (TS)

4182 This river cannot be identified. (TS)

4183 The River Muja runs into the Staryj Vitim branch from the

- left 1 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4184 Цына́' || Сы[пá]
The River Cipa discharges into the River Vitim from the left 872 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4185 The River Karenga runs into the River Vitim from the right 1083 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4186 The River Konda or Kunda runs into the River Vitim from the right 705 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4187 Z'irgá || 1. 3 || 2. Sh
- 4188 The River Alla runs into the River Barguzin from the right 279 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4189 The River Garga, running into the River Barguzin from the left 249 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4190 This river cannot be identified. (TS)
- 4191 The River Uljugna or Uljan, running into the River Barguzin from the right 333 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4192 The River Suvo runs into the River Ina, which discharges into the River Barguzin from the left 75 km from its mouth. (TS)
- 4193 The River Uro discharges into the Pravaja Kokujskaja branch, running into the River Barguzin from the right 75 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4194 The River Kulutaj or Levyj Kulutaj, running into the River Barguzin from the left 57 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4195 winterwägen || wägen

✠ 307 ✠ Ifrån Verchneudinsk till *Selenga* leder winterwägen⁴¹⁹⁵ oafbrutet uppför floden *Selengá*. Man ser wid dess stränder talrika höjder, hvilka förlöpa i ett oafbrutet sammanhang. Här och der wisa sig äfven höga klippor, hvilka störta sig i floden med branta wäggar. Nejden erinrar om Jenisej, men klipporna äro mera skrofliga, och nejden öfverhufvud mera wild. Höjderna äro öfverallt bevuxna med barrskog. Stepper synas icke till, och landet närmast floden är föga tjenligt till odling. Sålunda ser man äfven wid stranden få byar. Stationerna äro uppförda på obodda ställen, här och der synes en fattig ullus. Höger om *Selenga* finnas stora byar ett stycke från flodstranden. Dessa bebos af Starovertser, som under Jekaterinas (?) tid bl[ifvit] hit deporterade.

✠ 308 ✠ Staden *Selenginsk* består af tvenne delar: den gamla staden på högra och den nya på venstra sidan om floden.⁴¹⁹⁶ Innan kort torde hela den gamla staden blifva öfverflyttad, af skäl att floden lösrifver stranden och flygsanden⁴¹⁹⁷ ifrån ett bakom staden beläget berg öfvertäcker husen. Ej långt ifrån nya staden står⁴¹⁹⁸ ett hus, som fordom tillhört de Engelska Missionärerne⁴¹⁹⁹.

– *Selenga* är en stor flod, ej synnerligen strid, men icke heller just af de lugnaste. Poroger finnas ej och floden vore farbar men begagnas föga för segelfart. The'et går nu mera i ganska ringa [mängd] utför *Selenga*⁴²⁰⁰, men i fordna tider i stor mängd. – I öfra loppet är *Selenga* ganska⁴²⁰¹ bred och framskrider i många holmar och protoker liksom Jenisej och dess bifloder. Lägre ned är floden mindre holmrik, och bergen närma sig mera till ✠ floden. Just i och för de bergiga strändernas skull är floden föga befolkad. På

✠ 309

sidorna i⁴²⁰² s[yinner]het på den högra finnas stora byar, bebodda af Starovertser, som vanl[igtvis] kallas *Semeiskije*, Семейские, och stå i rop för sin arbetsamhet.

❖ 310 ❖

D. 4. Mars [g. st.]

I stället för att ifrån Selenginsk fortsätta resan utmed⁴²⁰³ postvägen till Kjachta, gjorde jag en utflygt åt höger till den så kallade *Gusinnoje ozero* Bur[ätiska] *Kylun nor*.⁴²⁰⁴

Här var våren redan så långt framskriden, att jag nödgades sätta mig på kärra, ehuru thermomethern⁴²⁰⁵ på innewarande dag visade -20° [R]⁴²⁰⁶. Marken var på soml[iga]⁴²⁰⁷ ställen bar, på andra åter betäckt med en tunn snöskorpa, h[vari]g[enom] grässtrån framstucko. Nejden ifrån Selenginsk till Gusinnoje ozero utgjorde en stepp, rik på höjder med alldeles⁴²⁰⁸ utan skog. Efter en resa af 20 verst nådde⁴²⁰⁹ jag den ryktbara sjön *Gus[innoje] os[ero]*, som sades hafva varit 30 verst lång och 10 v[er]st bred men i sednare tider betydligt torkat. Nejden rundt omkring sjön bestod af en mycket jemn stepp, men⁴²¹⁰ ett litet afstånd reste sig åt ❖ alla håll mindre höjder, dels skoglösa, dels skogbewuxna. Sjön sades vara m[yc]k[e]t fiskrik, wattnet klart och af en sårläkande egenskap. Jag öfverför sjön och befann mig innan kort vid den *Selenginska Burät-kyrkan*, belägen inwid sjelfva sjöstranden, 35 verst ifrån staden *Selenginsk*.⁴²¹¹ — Inwid sjelfva kyrkan ser man åtskilliga hus, bland hvilka ett tillhör *Chamba* och de öfriga lägre Prester. Dessa hus bebos icke alltid, utan blott under stora högtider, då 400 Lamer instufva⁴²¹² sig uti dem. Äfven på andra tider måste wid pass 20 Lamer bo wid kyrkan, för att

❖ 311

4196 Present-day Novoselenginsk on the left bank of the river, at $N51^{\circ}5'31''$ $E106^{\circ}40'57''$. The old town was situated at $N51^{\circ}6'2''$ $E106^{\circ}40'57''$ where there are now only the remains of a monastery. (TS)

4197 *flygsanden* || en

4198 *står* || finnes

4199 Edward Stallybrass (1794–1884), William Swan and Robert Yuille of the London Missionary Society stayed in Selenginsk in 1819–1828. They were teaching and translating Christian literature into the Buryat language during their stay. Bawden 2004. (TS)

4200 *Selenga* || B<-->

4201 *ganska* || br[ed]

4202 *i [...]* finnas || finnes

4203 *utmed* || den <-->

4204 The village of Gusinoe ozero is situated at the south-western end of the lake of the same name at $N51^{\circ}7'1''$ $E106^{\circ}16'6''$. (TS)

4205 *thermomethern* || ko [= kölden?]

4206 -25°C .

4207 *soml*. || sina

4208 *alldeles* || uta[n]

4209 *nådde* || ha

4210 *men ett litet* || 1. men på || 2. men ett icke

4211 For a commentary on Castrén's description, see p. 923–932.

4212 *instufva* || 1. fors || 2. inpacka

- 4213 *en mängd* || åtskilliga andr[a]
 4214 *kommo* || mötte
 4215 *war [...] af* || bestod af e[n]
 4216 *funnos* || fanns i k<->
 4217 Meaning Shakyamuni (Castrén 1848: 306: Çākjamuni) or the historical Buddha, Siddhartha Gautama. (TS)
 4218 *messing* || koppar
 4219 *på papper* || i lärft
 4220 *hvilka* || och
 4221 *messings-/koppar*
 4222 *brändes* || off[rades]
 4223 *de [...] byggnaderna* || 1. by[gg-naderna] || 2. ~ || 3. de talrika kyrk-byggnaderna
 4224 Mscr: att
 4225 *Sjelfva [...] torn.* || Sjelfva kyrkan är försedd med flyglar, alla under ett särskildt tak, och försedda med hvart sin och hvarje f[lygel]
 4226 Castrén marked a # here as a sign of an addition, but no addition or note can be found.

förrätta den dagliga gudstjensten, som här blott sker en gång om dagen.

☞ 312

— Wid min ankomst funnos vid ☞ kyrkan några resande köpmän, hvilka hade låtit tillkalla *Chamba* och en⁴²¹³ mängd *Lamer*. Dessa kommo⁴²¹⁴ att möta mig i sin embetskrud, med Chamban i spetsen. Efter ömsesidiga välkomst-hellsningar ledsagade mig Chamban uti sitt audiensrum, som war⁴²¹⁵ uppfylld af heliga föremål, af samma beskaffenhet såsom hos Taischan i Tunkinsk. Här funnos⁴²¹⁶ bilder af 'Sigimuni'⁴²¹⁷ och andra helgon, dels gjutna i messing⁴²¹⁸, dels målade på⁴²¹⁹ papper. De förra stodo uppställda på bänkar, hvilka⁴²²⁰ voro öfvertäckta med gult eller rödt kläde, de sednare upphängda på väggen. Framför messingsbilderna stodo offer af m[ån]-ga slag, mest ярица och watten i små messings[-]☞koppar⁴²²¹. Framför bilderna brunno lampor och ymnig rökelse brändes⁴²²² på golvet. Bland andra föremål må märkas: *pukor*, *trummor*, *pipor*, чазы, snäckor, en spegel, 'Sigimunis palats i koppar, böcker uppställda på ett skåp och alla tomer omlindade med tyger.

☞ 313

— Efter att hafva tagit i betraktande Chambans audiensrum och blifvit undfägnad med the begaf jag mig till kyrkan, der Gudstjensten redan war i full gång. Innan wi begifva oss till det heligaste, låt oss kasta en blick på de⁴²²³ talrika byggnaderna. Wi se här omgifna [af]⁴²²⁴ ett widsträckt trädstakette en större trädkyrka och 16 smärre trädkapeller. Kapellerna äro till större delen fyrkantiga, några jemväl försedda med ☞ åtta kanter och alla försedda med ett torn. Taken äro upphöjda.

☞ 314

— Sjelfva⁴²²⁵ kyrkan är en byggnad af föga storlek (vid pass 12 ? sashen lång), försedd med flyglar⁴²²⁶ och åtskilliga större och smärre torn.

Taket är upphöjdt och brutet, så att flyglarna tyckas stå under sitt särskildta tak. Så väl kyrkan som kapellen äro omgifna af breda trädgångar, hvilka åter omgifvas af staketter. Taksparrarna sträcker sig så widt ut, att de öfvertäcka hela gången. De uppehållas af en otalig mängd träd-pelare. 315

☞ I⁴²²⁷ nämnda gångar förrättas gudstjenst, ”ty det är anbefalldt i våra⁴²²⁸ böcker”, yttrade Lamén, ”att man efter gudstjenstens slut skall gå omkring kyrkan och läsa böner i gångarna⁴²²⁹”. Ut⁴²³⁰ de omförmäldta kapellerna (Suma) förvaras Gudabilder (Burchaner) och deras offer. Ut⁴²³⁰ en af dem visade man mig kyrkans bibliothek, som var nog fattigt och bestod blott af *Ganschun*, en bok i 108 tomer. I ett annat kapell förvarades en wagn och häst af träd, hvilka voro uppställda på hjul. Denna anstalt⁴²³¹ war bestämd till emottagande af *Maidér*.

— Efter att hafva egnat en flyktig blick åt dessa och likartade föremål inträdde jag i sjelfva kyrkan. 316 ☞ Den⁴²³² liknar nära nog våra korskyrkor och består af tre afdelningar: 1. farstugan 2 kyrkan 3 altaret.

1. Farstugan

Här mötes ögat 1.⁴²³³ af tvenne gapande lejon, med vidöppna gapar, hvilka äro gjorda af lera och utvändigt brokigt målade; 2. af en så kallad *kurda*, en låda, som invändigt är uppfylld med böner och utvändigt med helgonbilder. Denna låda är så inrättad att den kan vridas omkring, vid h[vil]ken förrättning man läser böner till befrielse från sina synder. Dessa äro anbragta i sittande ställning. På väggarna hänga offer af särskildta djurskinn (vargar, filfrasar, lejon, björn), af panzar, svärd och andra vapen.

4227 I [...] gångar || Utan att taga till rås den oss åtföljande Lamén kunna vi lätt finna, att nämnda gångar

4228 våra böcker || böckerna

4229 gångarna || kyrkorna

4230 Ut^{de} || Om wi nu efter denna ytliga blick intränga i sjelfva kyrkan

4231 anstalt || wagn

4232 Den [...] afdelningar: || Denna bestod af 3 afdelningar.

4233 1. || då

Castrén changed the order in which he lists his observations.

- 4234 *hvardera* || ömse
 4235 *De sitta* || Till uts[eendet]
 4236 marmor-/stoder
 4237 *en rörelse* || att de ega lif
 4238 *Framför* || <Ned>ifrån
 4239 *särskildta* || nedhäng[da]
 4240 *olikafärgadt* || brokigt
 4241 *i kyrkan* || äro
 4242 *hvitt*, || hvitt och
 4243 *Utgör* || Al[taret]
 4244 *alldeles uppfyllda* || i synnerhet v
 4245 *I slutet af* || På den b[akersta]
 4246 *Tschodbo* || *Tshedbo*
 4247 *på* || åt

☞ 317 ☞ 2. Kyrkan

Genom kyrkan ledde en smal gång, som å hvardera⁴²³⁴ sidan är full med bänkrader, löpande på långsidan af kyrkan. Dessa bänkar sakna ryggstöd och äro betäckta med mattor. På dem sitta Lamer med korslagda armar och ben. De hafva sina ansigten rigtade mot hvarandra. De⁴²³⁵ sita så stelna såsom marmor[-]stoder⁴²³⁶, endast läpparna framte under sången en⁴²³⁷ rörelse. Framför⁴²³⁸ Lamerna ser man särskildta⁴²³⁹ större och mindre blåsinstrumenter, pukor, messings-plåtar, hängande trummor och andra skramlande instrumenter. Längre fram på gången äro bänkarna betäckta med röda dynor och försedda med ryggstöd öfverdragna med olikafärgadt⁴²⁴⁰ siden.

- ☞ 318 — Dessutom finnas några stolar ☞ på tvärsidan i öfversta ändan af kyrkan. På dem sitta Chamba och de förnämsta Presterna.
 — Väggarna i⁴²⁴¹ kyrkan äro uppfyllda med målade bilder. Ifrån taket nedhänger en oräknelig mängd flikar af hvitt,⁴²⁴² gult och rödt silke eller annat tyg.

☞ 319 ☞ 3. Altaret.

Utgör⁴²⁴³ en särskild afdelning af *bakersta* fonden af kyrkan. Dess väggar äro alldeles⁴²⁴⁴ uppfyllda med målade bilder. I⁴²⁴⁵ slutet af gången ser man dessutom särskildta bilder af messing. Den förnämsta bland i slutet af gången är en bild af *Laman Tschodbo*⁴²⁴⁶, på⁴²⁴⁷ högra sidan om denna mindre bilder af *Maidar* och *Arjábola*, som sitter innesluten i sitt palats.

— Venster om Laman *Tschodbo* gjuten⁴²⁴⁸ bild, som kallas *Naideng*.⁴²⁴⁹ *Naideng* äro 16 till antalet och⁴²⁵⁰ till dem beder man ur boken *Jum*. (Åt Laman *Tschodbo* läses ur en lika benämnd⁴²⁵¹ bok.)

320 — Framför denna rad af bilder finnas brinnande lampor och 321 rökelse samt små messings[-]koppar⁴²⁵², uppfyllda med *jaritza* vatten och andra offer. Derjemte ser man många af smör och särsk[ildta] matvaror sirligt gjorda offer. 321 Klockor finnas ej, utan Lamerne kallas till gudstjensten genom blåsinstrumenter och de så kallade *мазы* Mong[oliska] *Tsang*⁴²⁵³.

— Lamerna gå klädda i långa⁴²⁵⁴ fotsida mantlar af rödt och gult tyg (siden etc). De bära enligt sin olika grad drägter⁴²⁵⁵ af olika form. De⁴²⁵⁶ pryda sig med mantlar⁴²⁵⁷, liknande nattrokar, men ombundna med gördlar. Andra bära en art slängkappor utan ärmor.⁴²⁵⁸ Hos somliga ser man glänsande⁴²⁵⁹ metallprydnader på ryggen, bak i nacken nedhängande⁴²⁶⁰ längre och kortare rimsor, shavlar, vecklade om axlarna. Alla bära spetsiga mössor af olika höjd och många små olikheter i formen.⁴²⁶¹

322 322 *Kyrkor och Lamer.*

Bakom Bajkal finnas:

1. *Stora kyrkor* l. *datsaner*

Bur[ätisk] Datsan	33.
hvertill kommer ännu en	
norr om Baikal i <i>Alarskaja</i>	1.
<hr/>	
	34.

4248 *gjuten bild* || en bild
 4249 *Naideng*. || *Naideng* och
 4250 *och* || åt <->
 4251 *benämnd* || besk[affad]
 4252 *messings-/koppar*
 4253 *Tsang* || 'Cang

“Cans”, meaning most probably the large drum known as the *ria c'en*. Tucci – Heissig 1970: 136. (TS)

4254 *långa* || man[tlar]
 4255 *drägter [...] form* || olika drägter
 4256 *De* || ~ flesta
 4257 *mantlar* || va
 4258 *ärmar*. || ärmar; chamban omgifver sig med en lös kappa, liknande en stor shavle.

4259 *glänsande* || bläck
 4260 *nedhängande* || och en st
 4261 Different forms of headwear in different orientations of Tibetan Buddhism and for different purposes, see Tucci – Heissig 1970: 142–147, 151. (TS)

2. Små kyrkor eller kapeller

Mong[olisk] <i>Suma</i>	142
Bakom Bajkal i Alarsk	2
	<hr/>
	144.

3. *Bumchan* till ett obestämdt antal.4. *Obó* likaså.

Obs. 1. Wanl[igtwis] Gudstjänster anställas i *datsan*; i *suma* förrättas gudstjänst på årets 3 stora högtider (På den tredje i ordningen firas i Suma ingen Gudstjänst).

◆ 323

2. *Bumchan* kallas små kapell belägna på höga berg. De äro timrade af träd, men guds◆tjensten förrättas ej in i, utan utanför kapellet. Här firas gudstjänst en⁴²⁶² gång om sommaren, vanligen d. 15de i 6te månaden. Härvid firas en stor fešt med brottning, kappränning, ätande och drickande.

3. *Obo* kallas små pyramider, gjorda på höga berg af träd och sten. Här firas gudstjänst en gång om året på s[am]ma dag och på s[am]ma sätt som i *Bumchan*.

4. Dessutom finnas skrifna stenar (*bischiktee tschulu*), hvilka äro ett slags walfärtsorter. I dessa stenar skrifves vanl[igtwis] de Tibetanska orden:

”Um ma ni bada ne chum”,

som utgöra den vanliga innehållsrika bönen, som commenteras i stora tomer[.]

❖ 324 ❖ Mongolerna[s] förnämsta högtider äro:

1. *Tsagan-sara*, som firas under loppet af årets 1. månad. (Febr[uarii])⁴²⁶³
2. I sjetten månaden (Julii) under loppet af 10⁴²⁶⁴ dagar, ifrån d. 5 till den 15. (Julii)
3. Ifrån den 16 i⁴²⁶⁵ sjetten månaden i 45 dagar, under h[vil]ken tid Lamerne fasta och helgas.
4. I 10de månaden en 5 dagars lång högtid⁴²⁶⁶ till minne af Sungehaba.

— Dessutom firas i hvarje månad d. 8de, den 14de och 15de samt den 30⁴²⁶⁷ dagen. Slutligen förekomma äfven dagliga Gudstjänster i⁴²⁶⁸ kyrkan, ofta äfven i ulusserna.⁴²⁶⁹

❖ 325 ❖ *Lamer*.⁴²⁷⁰

De sönderfalla i skilda classer.

A. Efter sin större eller mindre helighet sönderfalla de i tre classer:

1. *Gelún*, som iaktager 253⁴²⁷¹ föreskrifter i sin andliga vandel.⁴²⁷²
2. *Gecul*, som iakt[ager] 36 reglor⁴²⁷³
3. *Bandi*⁴²⁷⁴, som iakt[ager] 9 reglor.

Utom dessa finnas ännu så kallade *Obos'i* (lärjungar), som iakt[ager] 5 reglor.

B. Efter sitt embete sönd. Lami i följ[ande] classer:

1. Öfra Prästerskapet _____ 292⁴²⁷⁵
2. Lägre Prästerskapet _____ 2925

3217

Alla dessa Lamer stå under uppsigt af ett consistorium, hvars⁴²⁷⁶ förnämsta person är *Bandeda Chamba*⁴²⁷⁷.

4263 *Cagaan sar* (Mong. “white month”), festival to celebrate the renewal of man and nature, openness and purity of thought, hope and good expectations at the beginning of a new year. Wikipedia: Цагаан Сар, https://ru.wikipedia.org/wiki/Цагаан_Сар. (TS)

4264 10 || 1

4265 i sjetten || till d[en]

4266 högtid || st

4267 30 || 16^{de}

4268 i || äfvensom

4269 On the calendar of festivities, see Tucci – Heissig 1970: 161–162, 165–175. (TS)

4270 *Lamer*. || ~ <--->

4271 253 || 252

4272 A monk of a lower class, *dge sloñ*. Tucci – Heissig 1970: 128. (TS)

4273 Novice, *dge ts'ul*. Tucci – Heissig 1970: 128. (TS)

4274 *Bandi* || Xau

4275 292 || 296

4276 *hvars* || som

4277 *Pañdita*, a title given to scholars mastering the five sciences of language, logic, medicine, fine arts and crafts and spirituality. Tucci – Heissig 1970: 143; Wikipedia: Pandita (Buddhism), [https://en.wikipedia.org/wiki/Pandita_\(Buddhism\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Pandita_(Buddhism)). (TS)

- 4278 *en* || *den*
 4279 *ärender* || *ärenderna*
 4280 There are also schools for lamas, with a study period of seven years. The system divides the lamas among those engaged in studies and the common monks. Tucci – Heissig 1970: 148, 157–159. (TS)
 4281 *är forelagdt* || *int<-->*
 4282 *bud* || *reglor*
 4283 *Oboschi* || *Bandi*
 4284 The five precepts belong in identical form to all the traditions of Buddhism, but their practical applications may differ. Their aim is to regulate the behaviour and thoughts of man and prevent causing harm to oneself or other living beings. Tucci – Heissig 1970: 128. (TS)

- ❖ 326 ❖ Wid hvarje kyrka finnes en⁴²⁷⁸ hufvudman (Kyrkoherde, som kallas *Schiretu*, eger uppsigten wid Gudstjensten, styr alla ärender⁴²⁷⁹ wid datsanen och har uppsigt öfver andra Lamer. Samma embete bekläda i *Suma Lamerna Djudba* och *Gurunba*. Dessutom finnas en otalig mängd smärre afdelningar af Lamer.
 – Lamerna hafva ej någon bestämd lön, men belönas rikligen för sina mödor af den råa massan.
 – De få ej gifva sig.
 – Några bland dem känna icke blott Mongoliska och Tibetanska, utan äfven Sanscrit-språken.
 – De läras ej i skolor, utan hemma hos andra Lamer, enligt föräldrarnas samtycke. Deras framsteg pröfvas under Gudstjensten af de så kallade *Jambatu* med *Schiretuj* i spetsen.⁴²⁸⁰
 – Alla Lamer äro förpligtade att iaktaga fasta, som är⁴²⁸¹ förelagdt *Gelun* och *Gecul* under den 45 dagars lång högtiden. Dessutom äro *Gelun*, *Gecul* och *Bandi* förbundna att fasta d. 8de, 14de och 15de och 30de i hvarje månad. För öfrigt föreligga sig Lamerna fastor efter fri vilja på andra tider.
 – Äfven många qvinnor iaktaga fasta och de fem *bud*⁴²⁸², som äro förelagda *Oboschi*⁴²⁸³ (läringar) ❖ Dessa 5 bud äro:⁴²⁸⁴
1. Att ej döda n[å]g[o]t lefvande djur.
  2. Att ej taga något utan tillåtelse
  3. Att ej befatta sig med dryckenskap.
  4. Att ej ingå några kärleksförbindelser, utom äktenskap, som också ej är andra Lamer än *Oboschi* tillåtet.
  5. Att ej tillfoga sin nästa någon skada

*Cardinal-synder*⁴²⁸⁵

Mongolerna antaga 10 Cardinal-synder:

- 3. från kroppen
- 4. från tungan
- 3. från själen⁴²⁸⁶

a) De tre första från kroppen äro:

- 1. att döda lefvande varelser = mörda
- 2. att taga utan tillåtelse = stjäla
- 3. att ingå kärleksförbindelser = hora.

b) Från tungan:

- 1. att ljuga
- 2. Att yppa⁴²⁸⁷ en anförtrodd hemlighet
- 3. Att föra på tunga hårda och oangenäma ord.
- 4). Att ej svära, träta och begagna onda ord

c) Från själen:

- 1. Onda⁴²⁸⁸ tankar
- 2) att ej tänka på stöld
- 3. att misstro sin nästa.⁴²⁸⁹

4285 The concept of sin is not known in Buddhism, but there are ten unwholesome or negative actions: 1. taking life, 2. taking what is not given, 3. sexual misconduct, 4. lying, 5. sowing discord, 6. harsh speech, 7. idle gossip or worthless chatter, 8. covetousness, 9. ill will or wishing harm on others and 10. wrong views. The four first ones are also in Castrén's list exactly as they are given here, Castrén's point b2 is equivalent to No. 7 and b3 to No. 6, c1 to No. 10 and c2 to No. 8, but the last one does not correspond to the last missing one, No. 9. I express my gratitude of the information about the negative actions to Ms. Tiina Hyytiäinen, MA. (TS)

4286 *själen* || tanken

4287 *yppa* || sqvallra

4288 *Onda tankar* || 1. ~ || 2. att hysa onda tankar

4289 Here, Castrén marked **x** as if it should refer to an addition somewhere, but no addition can be found.

4290 It seems that notebook No. 9 is missing. However, this notebook was marked as No. 9a and the next one as 9b in unknown handwriting. The last dated note in notebook No. 8 is from 4 March 1848, and the first one in this notebook of 16–17 April 1848. The missing period should thus be only a few weeks. At the beginning of notebook 10, Castrén refers to his archaeological excavations, no notes of which can be found, and most probably notebook No. 9 contained at least a relation of these excavations. Cf. p. 1542–1543. Castrén relates the excavations briefly in his letter to Sjögren, 18/30 May 1848. See the volume of letters in this series.

4291 *som* || ~ ås<--->,

4292 *Oninska* || Grj[adskaja]

Around the River Onon. (TS)

4293 Curuxajtuj, present-day Priargunsk at N50°21'55" E119°6'5". (TS)

4294 Situated at N50°33'54" E118°19'41". (TS)

4295 Aleksandrovskij Zavod, a silver mine, factory and village, founded in 1792 on the River Talman, N50°55'41" E117°54'55". Пережогин 2009. (TS)

4296 52 || 46

4297 Gazimur(ov)skij Zavod, silver mines and factory established in 1778 on the River Gazimur, N51°32'39" E118°20'12". Пережогин 2009. (TS)

4298 Most probably meaning Nerčinskij zavod.

4299 Konduj is situated at N50°33'18" E117°28'36". (TS)

4300 3,092 ¼ || 2,297 ¼

❖ 329 ❖ *Anteckningar.*

№ 10.⁴²⁹⁰

❖ 330 ❖ Михайлъ Андрѣевичъ Зинзиновъ, en köpman i Njertsch[ins]k, som⁴²⁹¹ ryktb[ar] för lärdom.

Transport _____ 745
+ 795

Ifr[ån] Oninska⁴²⁹² steppen till
Njertschinsk g. smärre
omvägar _____ 620

Till Nj[ertschinska]

Central-verket _____ 286 ¾

Till Tsuruchaj⁴²⁹³ _____ 115 ½

Till Selinda⁴²⁹⁴ _____ 62.

Till Alexandrowsk⁴²⁹⁵ _____ 52⁴²⁹⁶

Till Manikowa _____ 16

Till Makarjowa _____ 40

Till Gasimursk⁴²⁹⁷ _____ 27

Till stora savoden⁴²⁹⁸ _____ 130

Ifrån st[ora] Savoden till Konduj⁴²⁹⁹ — 203

3,092 ¼⁴³⁰⁰

❖ 331 ❖

D. 16–17 April [g. st.].

Efter slutad gräfning af kurganerna⁴³⁰¹ fortsatte jag min resa några verst uppför⁴³⁰² Ana till Sädateln *Tarba*, som logerade i ett hus, hvilket förrut tillhört Engelska Missionärer.⁴³⁰³ Tarba härstammade ifrån en ansedd Taischa-släkt och var något högdragen öfver sina anor – för öfrigt en mäktig snål och egennyttig man. Tillgifven

Lamadyrkan och sina fäders seder hade han föranstaltat en fest, men höll sina gäster hela dagen på fastande mage. Festen bestod i en målskjutning med båge. Målet utgjordes af tvenne sammanwecklade grimmor⁴³⁰⁴, på hvilka man sköt ifrån 50 båglängders afstånd. Den som träffade grimmorna, var deras egare. Om sista grimman brottades 332 tvenne personer.

– Ifrån Sasadateln gjorde jag en excursion till den Aninska datsanen⁴³⁰⁵, som war bygd af sten och nära lik en rysk kyrka, rymlig och försedd med dyrbara burchaner. Påtagligen hade datsanens byggmästare haft till ögnamärke, att denna datsan en gång skulle förvandlas till en christen kyrka.

D. 18 April [g. st.]

Stundeligen erinrad af min wärd om resan⁴³⁰⁶ nödgades jag emot min wilja gifva mig till vägs i dag på aftonen. Efter en resa af 25 verst anlände jag till stationen Grjadskaja, belägen wid Njertschinska vägen. Denna station låg wid floden Uda och på motsatta högra sidan om floden höjde sig ett 333 ansenligt berg, som bar namnet *Tura*. Härifrån fortsatte jag oförtöfvadt min resa och nådde innan kort en widsträckt stepp, benämnde den *Balaganska* steppen. Här warseblef jag några *köhö* af det vanliga fyrkantiga slaget, som på andra orter benämnas *kirgisi ur*⁴³⁰⁷. Mörkret hindrade mig att taga dem i närmare skärskådande. Af den kringliggande nejden kunde jag ej heller iaktaga n[å]g[o]t vidare än den mörka skogen som begränsade⁴³⁰⁸ steppen. Denna skog bestod meäst af björk och lärkträd, samt på sina ställen af fura.

4301 The notes of these excavations may have been in notebook No. 9, which has been lost. Cf. above.

4302 *uppför* || ifrån

4303 In present-day Xorinsk, situated at N52°9'32" E109°45'40". (TS)

4304 *grimmor* || båge<->

4305 Aninsk datsan (Bur. Anaagaj xijd) is situated at N52°16'15" E109°49'31". Aninsk datsan was built in 1775. Лепехов 2009c: 461. (TS)

4306 *resan* || 1. nöd<--->g || 2. min resa

4307 *Khirigsuur*, dated to the Bronze Age, ca. 1200–700 BCE and widespread in Mongolia and neighbouring areas. Fitzhugh 2009. See also p. 922, 941. (TS)

4308 *begränsade* || både höger

- 4309 Poperečnaja.
 4310 *Utan* || Härifrån
 4311 *på* || if[rån]
 4312 North-east of Xorinsk. (TS)
 4313 *höjder* || skog[sdungar]
 4314 Lake Bol'soe Eravnoe at N52°37'11" E111°29'39" and Lake Maloe Eravnoe at N52°39'26" E111°38'42". (TS)
 4315 Lake Sosnovoe at N52°33'0" E111°32'0". Castrén turned towards the south-east here. (TS)
 4316 *Sosnowoje och Jarawnja* || *Jarawnja* och *Sosnowoje*

— Efter att hafva öfverfarit den Balaganska steppen hamnade jag till natten Popereshnaja⁴³⁰⁹, en liten eländig Rysk by, der jag med möda fann tak öfver hufvudet.

❖ 334 ❖

D. 19 April/1 Maj

Efter att hafwa tillbragt min natt i sällskap med tuppar och hönor, afreste jag d. 19. på morgonen ifrån Popereshnaja[,] B[urätiska] *Egeten*. Utan⁴³¹⁰ att besöka den Egetenska datsanen, som sades ligga 4–6 v[erst] på⁴³¹¹ sidan reste jag utmed den allm[änna] farvägen öfver Egetenska steppen.⁴³¹² Här öfverfölls jag af det allra skarpaste töwäder, som någonsin ägt rum d. 1 Maj. Luften var förmörkad, nordanwinden gnisslade och snöflingorna yrde mot ansigtet. Det var alldeles omöjligt att se och urskilja föremålen omkring sig.

❖ 335

— Samma owäder förföljde mig ännu ifrån *Pogrominskaja* 38 verst till *Jarawinskaja*. Hela denna wäg bestod af vidsträckta stepper, hvilka här och der afskuros från hvarandra genom smärre höjder⁴³¹³ och skogsdungar. Öfverhufvud ❖ war skogen ganska svag och bestod mest af björk och lärkträd.

— Emellan *Pogrominskaja* och *Jarawinskaja* ligger sjön *Jarawnja* Bur[ätiska] *Jaruuna*, belägen 6–7 verst ifrån vägen.⁴³¹⁴ Sjön säges vara 15 verst lång och 10 verst bred. Denna sjö består egentl[igen] af 3 sjöar hv[il]ka sammanhänga med hvarandra. Bland dem benämns *Sosnowoje*⁴³¹⁵ och *Jarawnja*⁴³¹⁶. Sjöarna äro fiskrika men innehålla blott gädda, abborre och mört.

— Owädret har förföljt mig hela dagen och stationerna hafva varit så eländiga, att jag ej kunnat

göra någ[ot]t uppehåll. Vägen öfvermåttan dålig, skakande, uppfylld med snö och vatten.

– I trakten af *Verschino-Udinska* stationen⁴³¹⁷ upphörde stepperna och nejden var skoguppfylld samt bestod af omvexlande bergsåsar samt lågländta kärraktiga nejder. Widt och bredt syntes inga invånare, hvarken Ryssar eller Buräter. Naturen var derföre mycket wild, träden⁴³¹⁸ murkna och lutande, skogen uppfylld med ugglar och u[l]fvar, ingen rörelse å landswägen. Winden⁴³¹⁹ ☄ susade, träden gnisslade, korparna skreko i den öde skogen – Det var en bedröflig 1. Maj[.]

– Utom⁴³²⁰ *Verschino-Udinskaja* finnes en liten by, *Uxer*, derifrån man till näraste by: *Schaks'a*⁴³²¹ räknar 100⁴³²² veršt. Hela denna väg är skogbewuxen och i saknad af innewånare.

– Till *Schakschinska* stationen anlände jag sent om natten emot⁴³²³ den 2 Maj [n. st.] och hvilade mig här några timmar.

D. 2. Maj./20 Apr. afreste ifrån *Schakscha* och nådde efter 12? veršt färd den ryktbara ”*Jablonnoj chrebet*” som utgör gränsen emellan wattendragen samt derjemte⁴³²⁴ emellan Werchneudinska och Njertschinska kretsarna.⁴³²⁵ En skogig nejd fortfor ännu allt intill näraste station – *Kljutschewskaja*, men härifrån ledde [vägen]⁴³²⁶ öfver ojemna stepper ända till ☄ byn Tschita. Något⁴³²⁷ hitom denna by anmärkte jag en sjö *Kinon*⁴³²⁸ af 5 veršts längd. På östra sidan om sjön flyter Tschita och utfaller i *Ingada*, denna i *Schilka*⁴³²⁹.

4317 The station was situated at ca. N52°27'57" E111°38'25". (TS)

4318 *träden murkna* || 1. skogen rut[t]en || 2. skogen mur[ken]

4319 *Winden* || <--->

4320 *Utom* || Wid *Uxer*

4321 Šakša is situated at the southern end of Lake Šakšinskoe, N52°6'38" E112°43'11". (TS)

4322 *100* || något öf[ver]

4323 *emot* || de[n]

4324 *derjemte* || i det

4325 Castrén crossed the watershed at ca. 51°59' E112°58'. (TS)

4326 *Mscr: väggen*

4327 *Något* || På

4328 Lake Kenon at N52°2'17" E113°22'53". (TS)

4329 The River Čita runs into the River Ingoda from the left at N52°0'28" E113°31'16" and the Ingoda into the River Šilka from the left at N51°42'23" E115°50'41". (TS)

☄ 336

☄ 337

- 4330 The cossack fort was founded in 1653. Čita was later known as one of the places of exile of the Decembrists of 1825. It was granted the status of a town in 1851. Дибирдеев & al. 2009; Мироненко 2007; Перцева 2009a. (TS)
- 4331 Dmitrij Irinarxovič Zavališin (1804–1892), a naval officer who was expelled to Čita in 1826 and lived there until 1863 when he was expelled from in turn to European Russia (sic) because of his articles criticizing the local authorities. Перцева 2009b. With *сѣверный союзъ* Castrén obviously means *Сѣверное общество*, a conspiratory organization founded in 1821 by members of the *Союзъ благоденствія* that had been previously disbanded by the authorities. Мироненко 2007. (TS)
- 4332 *Skogen* || Odling före[kom]
- 4333 *på [...] om* || längs venstra stranden af
- 4334 34 || en 40
- 4335 *furuskogen* || skog[en]

– *Tschita* är en större by som bebos af Заводские крестьяне. Här fanns fordom en ostrog, som numera ej existerar.⁴³³⁰ Orten är viktig såsom landningsplats för alla varor, hvilka sommartiden expedieras till Njertschinsk och de Njertsch[inska] bruken. De afgå på floden Ingada ända till Njertschinsk, sedan på Schilka.

☞ 338

– I Tschita sutto under loppet af 2^{ne} år 1825 års revolutionära män. Här uppe☞ håller sig ännu *Savalishin*⁴³³¹, en af de ifrigaste anhängare af *сѣверный союзъ* – en man af mycken bildning och solida kunskaper, bevandrad i astronomie, matematik, theologie, grekiska, hebräiska, latin, franska, tyska, engelska och Ryska språken – en gammal sjöman, som deltagit i seglat-sen omkring jorden.

D. 22 April/4. Maj afreste jag från *Tschita*. – Vägen war steril, uppfylld med furubewuxna moar och höjder. Här och der wisade sig en liten stepp. Utom furan förekom äfven björken och lärkträdet. Äfven sades äppelträdet wäxa i denna nejd, men dess frukt är oduglig och kan endast såsom frusen förtäras. *Skogen*⁴³³² war ogenomtränglig. Spår af odling wisade sig ingenstades. Färden framskred på⁴³³³ venstra sidan om *Ingada*.

☞ 339 ☞

– Efter 34⁴³³⁴ v[erst] uppnådde jag Turinska stationen och deromkring bredde sig en liten stepp, men efter en färd af 12 (?) verst vidtog åter *furuskogen*⁴³³⁵ och fortfor intill närmašte station.^{lxvi} Här såg jag en mängd wilda getter springa mellan träden och lyssna till kurirklockornas plinglande ljud.

---

lxvi. Obs. På detta håll fanns ett högt berg vid namn *Turan*[.]

— Ändteligen wid tredje stationen upphörde skogen, som med ringa afbrott fortgått ända ifrån nejden af Verschino-udinsk. Likväl fortforo bergen så väl höger som venster om *Ingada*. Vägen strök fortfarande längs venstra stranden af floden, som sedd ifrån närbelägna höjder erbjöd en angenäm anblick. I⁴³³⁶ nattens mörker fägnades jag dessutom af ett eget fenomen. Stränderna stodo i ljusan låga, som kastade sitt fladdrande sken öfver flodens jemna spegel-yta. Det var en illumination, som vida öfverträffade alla de artificiella. Skjutskarlen förtäljde att gräset på fuktiga ställen plägar uppbrännas om våren, och⁴³³⁷ att i detta fall en⁴³³⁸ ymnigare gräsväxt om sommaren framalstras.

340

— Åkrarna voro öfverallt redan besådda och folket berättade, att den bästa sådd-tiden här är omkring vårdagjemningen. Åkern gödes ej, och säges såsom gödd frambringa endaßt ogräs. Orsaken härtill är väl dåliga⁴³³⁹ plöjningen, ty den Sibiriska plojen berör endaßt den öfversta jordskorpan, gödseln kvarstadnar till det mesta ofvanpå marken och detta lärer väl vara orsaken till de⁴³⁴⁰ allm[ännas] klagomålen öfver ogräset.

341

— Bönderna lyda under bruken, med undantag af de deporterade.

— Befolkningen är obetydlig, infödingar synas ej wid vägen, och Ryssarna bo i glest strödda byar.

4336 I[...] mörker || Om nätterna
4337 och att || för att
4338 en ymnigare || frambringar
4339 dåliga plöjningen || den, att
gö[dse]ln
4340 de allm. || ogr[ä]set

- 4341 In Urulga at N51°46'17"
E114°47'40". (TS)
4342 *Njertsch.* || Tsch[ita]
4343 *hvilka* || s[om]
4344 *Tunguserne* || Täll
4345 *hvidan* || hvarför

D. 23 April [g. st.]

Anlände jag till Urulginska domen⁴³⁴¹, som är belägen 120 verst hitom Njertsch[insk]⁴³⁴². Chefen (Родоначалникъ) för domen är Furst *Gantimurov*, som bär titeln af verklig Furste. Han är af Tung[usisk] härkomst, har g[enom]-gått en kadettcorps, tjenat 3 [år] wid armeen och uppehållit sig i Kaukasus. Har afsked med Kap- tens rang. Domen består af Tunguser, hvilka⁴³⁴³ äro fördelade i 34 slægter.

❖ 342 ❖ *Tunguser*

Tunguserne⁴³⁴⁴ äro af tvenne slag:

1. Egentliga Tunguser
2. *Orotschoner* Tung[usiska] *Orotjeen*

De förra uppehålla sig på stepperna, de sednare i skogarna. Stepp-Tung[userne] skilja sig föga fr[ån] Buräterna i sitt lefnadssätt. De flesta plöja åker, äga kor, får, getter och hästar, äfla derjemte med jagt. Större delen af Tung[userne] har till och med utbytt sitt språk emot Burätiskan. De som coloniserat sig i Ryska byar hafva ant[agit] Ryskan till sitt modersmål.

— I allm[änhet] äro Tung[userne] ett snart utdöende slägte. De uppslukas dels af Buräter dels af Ryssar.

Orotschonerna deremot äro utan undantag *jäga-*re och sysselsätta sig endast med renskötsel, *hvidan*⁴³⁴⁵ de äfven benämnas *Orotschoner*, af *oron*, ren. I sitt lefnadssätt öfverensstämma de med Tung[userne] i Jenis[ejska] kretsen — till och med klädedrägten är densamma. Endast

☞ 343 några få Orotschoner hafva hitintills börjat utbyta ☞ jagten⁴³⁴⁶ emot herda-lifvet.

– Bland de egentl[iga] Tunguserne finnas så väl *Schamaner* som *christna* och *Lamaiſter*; *Orotschonerne* äro och *Schamaner* och till en obetydlig del *christna*.

– *Tälten* äro hos de egentliga Tunguserne af flere slag:

1. Af *woilok*, hv[il]ka äro gjorda liksom hos *Buräterna*.

2. Af *näfver* h[vil]ka⁴³⁴⁷

a) antingen äga samma runda form, som de föregående, eller

b) en konisk form, liks[om] hos *Samojederne*. Obs. I nödfall så besk[affade] tält äfven af *vojlok*

3. Af *trädrötter*. Sådana tält äga alltid en konisk form. Till skygd emot blåsten instufvas mossor uti springarna.

☞ 344 ☞ 4. *Träd-tält*, liknande *stugor*, men utan *golf* och utan *ugn*. Dessa äro antingen 4 eller 6 *hörniga*.

– Dessa *bebos* lika om *vintern* och *sommaren*.

– *Hvarje Tungus* har en *vinter-* och en *sommar-*station. Somliga bo både *vintern* om på samma ställe och likaså hela *sommaren*, andra rikare både *Tunguser* och *Buräter* *nomadisera* med sina *vojlokstält* både under *loppet* af *vintern* och *sommaren* för att söka *gräs* för sin *boskap*.

– *Åkerbruk* och *ängsskötsel* idkas i närheten af *vinter[-]stationen*⁴³⁴⁸. *Jagten* bedrifves i synnerhet om *hösten*, men derjemte äfven på andra *årstider*.

4346 *jagten* || *jägare-lifvet*

4347 *hka* || af s[am]ma form som

4348 *vinter-/stationen*

- 4349 *Ofwanpå* || På bak
 4350 *föreställa* || bestå
 4351 *skuldra* || ax[el]
 4352 *såsom* || föreställande
 4353 Castrén wrote *stycken* above
saker.
 4354 *sandperlor* || svans
 4355 *fårull* || ull
 4356 *skinn* || röda ell[er]

☞ 345 ☞ ***Klädedrägten*** är hos Tunguserne Dens[amma] som hos Burät[erna] *Orotschonerne* bära s[am]-ma drägt med de Jenis[ejska] Tunguserne.

— Till Schaman-kostymen höra

1. en frack med 1. skörte af sämsk Tung[usiska] *sun*. *Ofwanpå*⁴³⁴⁹ d[en]na rustning finnes af tunna jernstänger gjord en anstalt, som föreställer en m[enni]ska. Dessa jernstänger föreställa⁴³⁵⁰ bakpå ryggraden armar, skuldra⁴³⁵¹ o. s. v. Utom dess finnas många jernsaker, såsom⁴³⁵²

a) en rund skifva föreställande himlen

b) En fyrkantig skifva med 4 fötter, förest[ällande] jorden.

c) tvenne jernkrokar, på h[vil]ka Schamanen stöder sig under det han hoppar och sjunger.

☞ 346 ☞ d) åtskilliga andra små jernsaker⁴³⁵³, som äro sydda wid fracken för ljudets skull.

— Af sistn[ämnd] anl[edning] är äfven kostymen öfverallt belagd med små messingsklockor. Dessa förekomma i s[yinner]h[e]t wid armarna och i fällerna af skörten.

— På ryggen nedhånga dessutom en ofantlig mängd klädesflickar, h[vil]ka kallas *Dzabdar*, äro af skillda färger, försedda med ögon af sandperlor⁴³⁵⁴, en spetsig svans och till formen flata. Derjemte förekomma en stor mängd *ormar* af tyg, kläde, fårull⁴³⁵⁵ m. m – somliga svarta, andra spräckliga, med ögon af glasperlor. Slutligen nedhånga här skinn⁴³⁵⁶ af ekorrar, hermeliner, черногрудъ etc.

☞ 347 ☞ 2. Skor af sämsk, hvilka äfven på framsidan äro belagda med jernst[ycken], förest[ällande] lår- och wadbenet samt fotbenet och tårna. Äfven wid skorna äro fastsydda m[ån]ga skramlande jernsaker.

3. Нагрудникъ (Ålegäptji) af sämsk med jernst[ycken] föreställande

a) bröstshvalfvet

b) tvenne nyckelben.

Dessutom finnas här tvenne jernsmidda⁴³⁵⁷ *kaakkuri*, h[vil]ka fåglar af Tung[userne] aktas med helig wördnad.

— Slutl[igen] förek[omma] äfven här åtsk[illiga] skramlande jernst[ycken].

❖ 348 ❖ 4 *Mössan*⁴³⁵⁸ (Maikaptji) af jern (en ring kring pannan och tvenne korswis öfver hjessan löpande jernst.) Öfverst finnas tvenne horn af jern, med många grenar. Äfven ifrån mössan nedhånga *Dzabdar* och *ormar*, dessutom mesings-klockor, jernstycken m. m.

5. Tvenne stafvar af träd, h[vil]ka skola förest[älla] Schamanens <häst>. Wid dem finnas äfven åtsk[illiga] jernstycken, sås[om] tvenne stigböglar, en jernbåt och jernåre, jernspjut, jernringar uppfyllda med skramlande jernst[ycken].

❖ 349 6. En liten skinnpiske (*bardak*), med ett skaft af träd, hvari finnas utom skilda jernst[ycken] *yxa* och *hammare* af jern.

7. En aflång trumma (untugun) hvari finnas med röd färg målade på kanterna⁴³⁵⁹

a) öfverst *sol* och *måne* med en örn i midten

b) på venstra sidan 2 elgar och på den högra två björnar

c) i midten en aflång ring, hvari finnas 1. ofvantill⁴³⁶⁰ 2. hufvudlösa i bredd stående pers[oner], hvilka skola bo i sol och måne 2. nedantill tvenne hvalfiskar – de enda på trumman, som äro målade med svart färg.

8. Trumsticken (*Toivur*), undertill belag[da] med benling af get.

4357 *jernsmidda* || af

4358 *Mössan* || 4. Mössan af jern, förest[ällande] hufvudet och af följande utseende

Mössan af jern, förest. hufvudet och af följande utseende

4359 *kanterna* || ~ sol och

4360 *ofvantill* || öfvers[t]

4361 *Kaltäägir* || Kalteégir

4362 *är* || f[innes]

4363 Castrén wrote *ts* above the letter *c*: Pootsagar.

☞ 350 ☞ Somliga Tungus[iska] Schamankostymer äro rikt utsmyckade med silfver-prydnader och hållas i ett m[yc]k[e]t högt värde.

Urulginska domen

(Урульгинская дума)

består af följ[ande] 6 upraver och slägter:

I *Urulginska upraven* består af följande slägter:

1. *Saaradul* R[yska] Теленбинский
2. *Mongol* R. Мунгальский.
3. *Kaltäägir*⁴³⁶¹ R. Кельтэгирский
4. *Duligaát* R. Дулигатский
5. *Ḷaruunagán* R. Яравнинский
6. *Orotjeen* R. Бродящие Ороконы

☞ 351 ☞ obs. Denna upprava är⁴³⁶² belägen wid sjelfva domen

II. *Olovska uprawan*

(Оловская управа)

Wid fl[oden] *Olow*. Tung[usiska] *Olof*

- d 1. *Poocagar*⁴³⁶³
- b 2. Bajagit
- c) 3. *Kältäägir*
- a) 4. Duligar l. Duligat
5. Udzon
6. *Sukaanof*
- 7.

❖ 352 ❖ Obs. Flodnamnen.

Uda, Ana före[k[omma] äfven i N[ishne-]Ud[inska] kretsen

Kija, en liten flod i Njertsch[inska] kretsen⁴³⁶⁴[,] före[k[omma] äfven i Tomska Guv[ermentet].

Turán k[al]l[a]s tvenne berg i Njertsch[inska] kretsen h[vil]k[e]t namn äfven antr[äf]-f[a]s i Minusinsk

Ingáda N[ishne-]Ud[inska] *Ingas'*

Boxta l. *Boxto*, en flod och by i Njertsch[inska] kr[etsen] Jenis[ej] *Baxta* l. *Baxtá*⁴³⁶⁵

Purja, by och bäck⁴³⁶⁶

Konda l. *Kondui* namn på flere floder⁴³⁶⁷ och byar[,] Tob[olsk] *Konda*

Narym, i Njertschinska kretsen, liten flod som faller i Uruljunguj⁴³⁶⁸ och en⁴³⁶⁹ Tungusisk uluss. Tomsk. id[em] stad

❖ 353 ❖

D. 3 Maj [g. st.]

afreste jag ifrån Urulginska domen, efter att hafva blifvit på det nedrigaste bedragen af Furstinan, min wärdinna. Efter en resa af några få verst nådde jeg den allm[änna] farvägen och fortsatte så min färd längs⁴³⁷⁰ Ingada. Nejden war ganska angenäm, ty floden beledsagas å omse sidor af höjder, hvilka ej voro kala, såsom wanligt, utan bewuxna med björk, lärkträd, gran, fura⁴³⁷¹ m. m. Äfven förekommer äppelträdet wildt wexande längs stränderna af Schilka etc. – Sjelfva floden Ingada upptager ett betydligt slättland, som omkr[ing] Eliæ dag öfversvämmas. ❖ Wid denna tid äger floden en stor mängd protoker, hvilka nu woro alldeles torra. Härigenom äger *Ingada* en stor likhet med

❖ 354

4364 The River Kija runs into the River Šilka 28 km from the mouth of the latter. (TS)

4365 The River Baxta runs into the Enisej from the right 1,425 km from the mouth of the latter. The other river of the same name cannot be identified. (TS)

4366 *bäck* || flod

At present, the River Purja discharges into the Bratsk Artificial Lake and further on into the River Angara. (TS)

4367 *floder och byar* || byar och floder

There is one River Konda running into the River Vitim from the right 1,397 km from the mouth of the latter and another one flowing into the River Čara from the right 626 km from the mouth of the latter (the River Lena catchment). On a third Konda (Kuanda), see p. 1488. (TS)

4368 There are two rivers called Narymka running into the River Ingoda, both from the right, at points 272 and 319 km respectively from the mouth of the latter. The river discharging into the River Uruljunguj is called Bol'šoj Naryn (102 km from the mouth); there are 14 other rivers called 'Naryn' in Siberia. (TS)

4369 *en [...]* uluss || by

4370 *längs* || s

4371 *fura m. m.* || fura, wide, äf[ven]

- 4372 With the rectangular kurgans, Castrén seems to mean the graves of the Slab Grave Culture, at least two of which he excavated himself. See p. 1531. (TS)
- 4373 Castrén is most likely referring to the *khirigsuur* graves. (TS)
- 4374 *träffades* || woro
- 4375 Mscr: af
- 4376 *Belägen* || Nejden
- 4377 *höjder* || kullar

de Minusinska floderna, men är wida wackrare genom de skogrika bergen.

— Min färd gick backe upp- och backe nedför. Ifrån bergen war utsigten utmärkt pittoresk, ehuru nejden ännu grå, träden nakna och luften grå, kall och obehaglig.

— 5 verst ofvanom Gorodischtsche förenade sig floderna *Ingada* och *Onon*. Efter sin förening kallas dessa floder Schilka.

❖ 355

— Sedan jag kommit ut ifrån de Tschitinska skogarna, förekommo ❖ åter här och der kurganer, mest af det fyrkantiga slaget, som benämnas *köhö*.⁴³⁷² Understundom warseblef jag äfven så k[al][a]de *Gir-schulung*⁴³⁷³. Dessa träffades⁴³⁷⁴ ofta i samma grupper med *köhö*, men utan omhånader och af en obetydlig storlek.

— Antalet af byar ökades, men fattigdomen war allmänt rådande. De flesta bönder lydde under bruken, som ej underlåta [att]⁴³⁷⁵ pressa det arma folket in på bara benen.

— Att dömma af utseendet och den brutna munarten woro bönderna till större delen af Burätisk och Tungusisk extraction[.]

❖ 356 ❖

Njertschinsk d. 5 Maj [g. st.].

*Belägen*⁴³⁷⁶ wid venstra stranden af floden *Njertscha* i en sandig nejd, omgifven till det mesta af nakna höjder⁴³⁷⁷. Staden är ringa till storleken, men äger åtskilliga nya och välbygda stenhus Innewånarne bestå till största delen af köpmän och borgare, bland h[vil]ka åtskilliga nedsatt sig i andra närbelägna byar. Man träffar i denna småstad mera bildning än i många större städer.

— D. 5 Maj [g. st.] reste jag ifrån Njertschinsk till grufvorna. De första, i s[yinner]het det andra hållet var genomskuret⁴³⁷⁸ af steniga⁴³⁷⁹, klippuppfyllda berg och åsar. Här och der en trång dal. Sanka kärruppfyllda nejder. Innevarne fåtaliga. Inga kurganer

☞ 357 ☞ d. 6. Maj [g. st.]. For jag öfver den lilla floden *Unda*⁴³⁸⁰. Nejden blef något jemnare, björkbewuxen. Byarna woro ganska talrika men fattiga.

— Kurganer knappt för syns skull.

D. 7. Maj [g. st.]. Sanka, kärraktiga nejder omgifna af bergsåsar⁴³⁸¹. Mycken skog i bergen, mest björk, men äfven lärkträd. I närheten af ”больший заводъ” äro både bergen och stepperna skoglösa. Byar funnos i talrik mängd, men bönderna woro fattiga.

— I närheten af ”больший заводъ” steg jag ned i en grufva. Ditin ledde ett trångt mullvadshål och man passerade in i berget genom en trång, mörk gång. Gången war upptill och längs sidorna trädbeslagen och träden woro isbelagda.

☞ 358 ☞ Golfvet ☞ af träd med en remma i midten gjord för hjulet af en skottkärra. På ena sidan fanns en wattenränna. Här och der funnos djupa schakter och i väggarna stora hål. Ifrån hufvudgången ledde sidogångar åt särskilta håll. Än steg man uppåt⁴³⁸² på ledstänger, än åter nedåt. Öfwerallt herrskade ett ogen[om]trängligt mörker; jag gick nedhukad med ett ljus i handen. Af den starka fuktigheten brann⁴³⁸³ ljuset ganska dåligt och slocknade slutligen helt och hållet.⁴³⁸⁴

4378 genomskuret || upp

4379 steniga [...] åsar || 1. åsar || 2. <wa>

4380 The River Unda runs into the River Onon from the right 57 km from the mouth of the latter. (TS)

4381 bergsåsar || höga ~

4382 uppåt || uppför

4383 brann || slocknad[e]

4384 According to Juntunen 1983: 83, the mine tunnels were at a depth of 10–24 sažens and their length was as much as 160 sažens. (TS)

- 4385 *blifvit* || efter 20 års ordentlig lefnad ~
- 4386 *scholhuset* || 1. schola || 2. en schola
- 4387 *Äfven dessa* || 1. B || 2. Dess[a]
- 4388 *Altača*.
- 4389 *ryktbar* || kä[nd]
- 4390 According to statistics published by Juntunen 1983: 88, 23 Finns were released after their trial term, 12 had died during their sentence and 63 had escaped in the overall period of 1826–1888. (TS)

— Bland arbetarne såg jag de flesta löshugga rudimaterie ur klippväggen med stora hamrar. Andra pumpade watten och några sköto skottkärror. Alla arbetare gingo lösa och lediga.

❖ 359 ❖ *D. 7 Maj* [g. st.] anl[ände] jag till Njertschinska Central-werket. Här finnes ett talrikt antal innewånare, men husen bestå till största delen af eländiga, half-förfallna kojor. Dessa bebos af förbrytare, som blifvit⁴³⁸⁵ försatta i frihet, men fortfarande måste arbeta i werken. Utom dem finnas i Njertschinsk några köpmän och ett stort antal Ingenörer, politiska förbrytare m. m.

— Bland publika byggnader förtjena att anmärkas: горное управление, ett magnetiskt observatorium, scholhuset⁴³⁸⁶ m. m. Äfven⁴³⁸⁷ dessa äro obetydliga och till det mesta af träd. *Gostinnoj dvor* är obetydlig och handeln ringa.

— Staden är belägen i en dal omgifven af höga, kala berg. Den genomflytes af en liten bäck vid namn Altantscha⁴³⁸⁸[.]

❖ 360 ❖ — Finnarne i bruket hafva om sig det rykte att uppföra sig utmärkt stilla och anständigt. Under loppet af 20 år har ingen enda större förbrytelse blifvit af Finnar begången. Den enda last, som företrädeswis påbördas Finnarne, är fylleriet. Blott en enda gammal man wid namn *Ekman* är ryktbar⁴³⁸⁹ för sina otaliga försök att rymma, men dessa excursioner har han alltid företagit sig i fyllnaden och alldrig utsträckt längre än till närmaste grufva. Sedan han der sofvit ruset ifrån sig, så har han frivilligt återvändt till sitt arbete.

— Många rymmare hållas nästan hela sin lifstid i torn.⁴³⁹⁰

[—] I de Njertschinska grufvorna finnas lösa och jernbelagda arbetare. Hvarje afdömd förbrytare blir genast wid sin ankomst till Njertschinsk befriad ifrån sina bojor.⁴³⁹¹ Blott de som begått⁴³⁹²

361

nya förbrytelser på stället, blifva här bestrafade och å nyo slagna i jern. Dessutom förvaras i fängelserna många rymmare⁴³⁹³ från Savoderna, hvilka⁴³⁹⁴ blifvit gripna ännu ej blifvit dömda att sitta⁴³⁹⁵ fängslade ett bestämdt antal år.

— Grufarbetarne⁴³⁹⁶ hållas i arbete 12 timmar å rad. De ombytas 2 g[ån]g[e]r i dygnet, kl[ockan] 5 om morgonen och klockan 5 om aftonen. Hwar tredje vecka äro de fria.

— Sedan en förbrytare arbetat 20 år i grufvorna, är han fri för lifstiden, befriad ifrån allt arbete men erhåller ej mera något⁴³⁹⁷ underhåll och kan wälja⁴³⁹⁸ sig ett yrke efter eget behag.

— Grufarbetare⁴³⁹⁹ erhålla 2 pud mjöl och 1 Rub[el] 97 kop[ek] i månaden d. ä. 24 Rub[el] om året. S[am]ma⁴⁴⁰⁰ underhåll njuta alla barn⁴⁴⁰¹ af deporterade. Alla⁴⁴⁰² handtwerkare (som⁴⁴⁰³ arbeta för grufvorna), sås[om] smeder, snickare etc erhålla utom 2 pud säd⁴⁴⁰⁴ 15 kop[ek] B[an]co för hvarje arbetsdag men för fridagar intet utom sin proviant.

362

— Arbetarne bo ej i kronohus, utan äga sina egna stugor, eller lefva på hyra och betala 1. Rub[el] för månaden. Äfven kläder måste arbetarne sjelfva bestå sig

— Förbrytare⁴⁴⁰⁵ dömmas till arbete på 4, 6, 8, 15, 20 år och för⁴⁴⁰⁶ lifstiden.

4391 Cf. Juntunen 1983: 81–82.

4392 *begått* || 1. beg[ått] || 2. anting[en]4393 *rymmare* || förbrytare4394 *hvilka [...]* ännu || hvilka ännu4395 *sitta fängslade* || arbeta4396 *Grufarbetarne* || Arb[etarne]4397 *något underhåll* || n[å]g[o]t arbetare4398 *wälja [...] behag* || odla jord4399 *Grufarbetare* || ~ och alla slags handtwerkare4400 *Sma underhåll* || Handtwerkare (smedar, snickare)4401 *barn* || för4402 *Alla* || ~ slags4403 *som* || utom4404 *säd* || mjöl4405 *Förbrytare* || Arbeta[re]4406 *för lifstiden* || äro ofta utan l

- 4407 The names of all the 23 Finnish prisoners listed here and below were published in Cast-rén 1848m. For the whole letter to Sjögren, 18/30 May 1848, see the volume of letters in this series. See also Karkotetut suomalaiset Siperiassa autonomian aikana, <https://www.genealogia.fi/emi/siperia/siperiaa.htm>.
- 4408 *Drängfogde* || Djenschtschik
- 4409 *wärdigt och anständigt* || på ett an[ständigt]
- 4410 *hyljänneet* || jättäneet
- 4411 *trycka [...] man* || trycka. De
- 4412 *i* || för
- 4413 *här* || sa
- 4414 *i* || vid<-->

Johan Henrik Backman, Skräddarson ifrån Åbo – Lapidör⁴⁴⁰⁷

Carl Wilhelm Färde, soldatson ifrån Åbo – Grufarbetare

☞ 363 *Jonas Johanson Isotalo*. ☞ ifrån Tawaſthus – sågare.

Johan Ericson Nalkkila ifr. Tawaſthus län; Hollola socken – sågare

Johan Nummelin ifr. Björneborgs län Ulvila socken. Sågare

Jakob Sjöberg, ifrån Tawaſthus län Messuby socken – skräddare.

Anders Kotoluoto, ifrån Wasa län, Lappo Socken – Djenschtschik

Gustaf Waronen ifrån Wasa län Drängfogde⁴⁴⁰⁸

Herman *Beckström* från Wasa län – sågare

Herman *Storås* fr. Wasa. Sågare

Michel Henriksson Nikkola fr. Åbo Län Sågare

Henrik Mattson Korhiakoski, från Åbo Län, nyss anländ.

☞ 364 Alla dessa män sätta en ära uti att uppföra sig wärdigt⁴⁴⁰⁹ och anständigt. ”Me olemme hyljänneet⁴⁴¹⁰ kaiken koiruuden ja ☞ elämme kunnialla”, yttrade sig en af männerna. Dock hette det att ”synderna” trycka⁴⁴¹¹ och man beklaga sig att ej äga någon Prest.

– Föreståndaren för hufvudverket yttrade, att under loppet af 20 år ingen Finne blifvit bestrafad i⁴⁴¹² hufvud-verket för n[å]g[o]n förbrytelse.

– De deporterade yttrade, att arbetet på Sveaborg war lättare och födan bättre än i Njertschinsk. Den enda fördelen bestod deri, att de här⁴⁴¹³ ej behöfde släpa efter sig någon svans.

– Handtverkare njöto de största förmåner; dernäst sades arbetet i grufvorna wara lättare, i⁴⁴¹⁴ fabrikerne tyngre och tyngst i guldvaskerierna. Somliga höllo grufarbetet för lättast, emedan

arbetarne hade hvar tredje wecka fri och på denna vecka kunde förtjena sig medel för att leja för sig arbetare för sina⁴⁴¹⁵ twenne arbetsveckor.

— Ingen Finne med undantag af Ekman har ännu tjent ut sin tid af 20 år, utan de flesta hafva antingen dött eller rymt före tiden

❖ 365 ❖ [—] Finnarne plågas af hemlängtan och religiösa scrupler, hvartill ännu kommer dålig föda och strängt arbete.

— Blott en enda Finne har gift sig i Njertschinsk.

— Till sitt yttre skick äro de Njertschinska arbetarne på⁴⁴¹⁶ långt när icke så ohyggliga som våra⁴⁴¹⁷ Finska fångar. De bära inga jern, ingen krono-kostym, ingen soldat beledsagar dem. Finnarne woro öfwerhufvud wäl klädda, rena, af blekt utseende, och med⁴⁴¹⁸ ett ord: egnade⁴⁴¹⁹ att wäcka deltagande.

❖ 366 ❖ *Matts Anderson*⁴⁴²⁰ *Kivijärvi* från Kronoby är fri efter 2 år. Snickare och Djenschtschik, erhåller i lön 80 Rub[el] och fritt uppehälle, bor i Tsuruxaj

Ekman är fri sitt arbete

Erik Skott, en grufarbetare⁴⁴²¹, som efter ett år blir fri.

— Grufarbetet anses af många för det lättaste, emedan man då har⁴⁴²² tredje weckan fri

— Finska och Swenska fångarne önska få några hel[iga] *biblar* och *psalmböcker*, hvilka alldeles saknas, och några postillor.

Johan Paawola ifrån *Wasa län* smed.

— Finnarne påstodo att man i Finland ej kom sig till att ångra sina synder, att man älskade rymma och under rymmeri-färderna war nödsakad att begå nya förbrytelser.

4415 *sina* || all de

4416 *på [...]* icke || ej

4417 *wåra Finska* || de S

4418 *med* || wä[cka]

4419 *egnade* || wäcka

4420 *Anderson* || 1. *Ki[vijärvi]* || 2. *Johanson*

4421 *grufarbetare* || pyd

4422 *har* || är

- 4423 *saschen* || verst
 4424 *sashen* || arshin
 4425 *djupaste* || största
 4426 *djup* || bred
 4427 *fordom* || under
 4428 *är* || går
 4429 Castrén marked this with a question mark in the margin.
 4430 *men* || de
 4431 *är* || redan ~

- ☞ 367 ☞ Vosdvischenskij (Воздвиженскій заводъ) är vid pass 60 *saschen*⁴⁴²³ *djup*, 3 *sashen*⁴⁴²⁴ lång, 1 ½ *sashen* bred. Den går i flera gånger under jorden.
 — Den *djupaste*⁴⁴²⁵ grufva är 70 *sashen* *djup*⁴⁴²⁶.

Ur alla de Njertsch[inska] bergverken erhålles:

Silfwer – rent ————— 180 pud
 (i ligatur 200 pud)

Guld (i ligatur) ————— 25 pud.

Bly ————— 17,000 pud

- ☞ 368 — Rud *Silfverhaltig rudimateria* ☞ upptages årligen till 700,000 pud.

— Hvarje pud innehåller ifrån 1 ¼ solotnik till 3 solotnik *silfver*, och 3 till 12 *ϯ* *bly*.

— *Guld* erhålles af 100 pud *guldförande sand* 1 sol. 16 <del.>

— *Silfwer*afkastningen har *fordom*⁴⁴²⁷ varit wida rikare och är nu under en följd af [ ] är stillastående, ty de bästa *silfver*verken äro redan förbrukade. *Guld*-afkastningen är⁴⁴²⁸ deremot i stigande.

— Kronans *winst* på den Njertschinska berg-hanteringen (uppgår årl[igen]) sades uppgå till 20–30,000 *Rub[el]* *Silf[ver]*⁴⁴²⁹ årligen, *winsten* är genom *guldvaskeriet* stigande.

- ☞ 369 ☞ [–] *Silfwer*grufvorna äro många till antalet, *men*⁴⁴³⁰ de bästa äro redan bearbetade. Äfven *smältugnar* (*fabriker, заводы*) äro talrika, *men* meningen är att *reducera* dem alla till blott en enda. *Guld* *waskas* blott i ett enda *waskeri*, som är⁴⁴³¹ *ganska gifvande* och *begrundar* kronans *förnämsta winst*.

— Deportation af Finska fångar till Sibirien är nästan onyttig för Ryssland⁴⁴³², emedan Finnarne ej låta sig förryskas och icke kunna bevakas att antaga Grek[iska] religionen och att gifta sig. Befolkningen ökas ej g[enom] dem. Svenskarne äro öfverhufwud mera tillgängliga för Russicismen än Finnarne. Också röja de mindre ånger och botfärdighet än Finnarne.

— Tyskar, Finnar, Esther och Svenskar eller med ett ord: Protestanter hålla sig nära⁴⁴³³ tillsammans och undvika så m[yc]k[e]t som möjligt all beröring med trosförvandter.

☞ 370 ☞ *D. 10 Maj* [g. st.] afreste jag ifrån Njertschinska Central-werket. Vägen ledde wid pass 20 verst berg upp och berg nedför. Nejden war för öfrigt alldeles skoglös och efter utseendet mycket fruktbar. Kommen till Argun⁴⁴³⁴ färdades jag fram wid flodstranden, som war mycket jemn, ehuru ömse sidor om floden i s[ynner]het på den högra funnos betydliga, och⁴⁴³⁵ till en del steniga berg. Någon gång framlupo bergen längsmed sjelfva flodstranden, och vägen gick i detta fall wanligen längsmed bergets sluttning (въ косогорье), der färden understundom är ganska ☞ wådlig. Skog syntes nästan icke till och bestod mest af spensliga sålg-viden, små björkar, [ ]⁴⁴³⁶

— De enda invånarne bestodo af *Kosaker*, som bestodo ungefär till hälften af Ryssar och till hälften af Tunguser. De voro posterade i⁴⁴³⁷ små byar eller såkallade караулы, belägna på venstra sidan om *Argun* 10–25 verst från hvarandra. I hvarje karaul funnos vid pass 20 tjenstgörande kosaker med en underofficer (урядникъ) till Chef. Antalet af Tung[usiska] kosaker war

4432 *Ryssland* || Fin[land]

4433 *nära tillsammans* || för ett fol[k]

4434 The River Argun' (Ergun, Xajlar) is a tributary of the Amur, discharging into it at N53°19'46" E121°28'0". The border between Russia and China follows it. Castrén reached the river at Čalbuči-Kilga, N51°7'42" E119°43'16" and continued from there towards the south-west. (TS)

4435 *och* || st[eniga]

4436 Castrén left an empty space here but never completed the sentence.

4437 *i* || wi[d]

- 4438 Present-day Bulduruj 2-j (vtoroj) at N51°4'36" E119°42'20". (TS)
 4439 Present-day Srednjaja Borzja at N50°54'40" E119°29'16". (TS)
 4440 Bura at N50°45'5" E119°27'0". (TS)
 4441 Zargol at N50°36'29" E119°16'37". (TS)
 4442 *floder* || *kallas*
 4443 The rivers Srednjaja Borzja and Nižnjaja Borzja, running into the Argun' from the left at points 511 and 504 km from the mouth of the latter respectively. (TS)
 4444 *en usel* || ett uselt
 4445 *inalles* || det vanl[iga] antalet

☞ 372 n[å]g[o]t större än af de Ryska, så att af 20 ☞ kosaker 8–9 voro Ryssar, och 10–12 Tunguser. De sistn[ämnda] woro till större delen döpta och många hade jemväl glömt sitt modersmål. De bodde till det mesta i stugor, de fattigaste i tält. De flesta odlade åker och voro i allt sitt väsende Ryssar.

Stationer:

ifrån Njertschinska savoden till	verst
Чалбучинский карауль	22
Булдуруйский ⁴⁴³⁸	12 ½
Барзинский ⁴⁴³⁹	18
Буринский ⁴⁴⁴⁰	19
Зоргольский ⁴⁴⁴¹	19
Цурухай (крѣпость)	25
	115 ½

☞ 373 På vägen till Tsuruchajtjewska fästningen funnos åtskilliga små floder⁴⁴⁴², bland ☞ hvilka tre kallades *Barsja* (Барзя)⁴⁴⁴³.

— Kurganer såg jag blott på ett enda ställe och äfven dessa woro små, af en⁴⁴⁴⁴ usel beskaffenhet.

I *Tsuruchaj*, som är en så kallad крѣпость, men utan all befästning, finnes en kosak-Prisstaff, en Сотенный och inalles⁴⁴⁴⁵ 35 Ryska och Tung[usiska] Kosaker. Äfven finnes här en kyrka.

— Obs. I Njertschinska trakten finner man s[am]-ma slags kapprockor hos Ryska bönder som hos Finska. Äfven träffas här många slag anrätningar (munkar, wofflor), som äro i bruk hos oss.

❖ 374 ❖ [–] Det är högst anmärkningsvärdt, att wid⁴⁴⁴⁶ *Argun* och öfverhufvud i Njertschinska [kretsen] kurganerne äro högst sällsynta. Det⁴⁴⁴⁷ tyckes sås[om] skulle Tunguserne icke⁴⁴⁴⁸ hafva uppfört detta slags grafkummel.

– Dessa minnesmärken förek[omma] hufvudsakligen vid fl[oderna] *Njertscha*, *Ingada*, *Aga*, *Schilka*.

D. 12. Maj [g. st.] afreste jag ifrån Tsuruchaj. Vägen ledde öfver en jemn, vacker stepp till en kosakpošt (партія). Denna väg war full med *tarbaganer*⁴⁴⁴⁹. Ifrån Partija reste jag i mörkret öfver en bergig nejd till en liten by *Selinda*, som är bebodd af kosaker och Tunguser.

❖ 375 ❖ [–] Tunguserne äro här till en del nomadiserande, till en ringa del fastboende.

– De försäkra att de af⁴⁴⁵⁰ ålder innehaft landet, och att österom *Onon* Burät[erne] fordomtima ej uppehållit sig, samt att de till och med i närvarande tid högst sällan och blott vintertiden nomadisera härstädes.

– Större delen af Tung[userne] äro här på orten åkerbrukare, många hafva antagit Grek[iska] religionen och emot Ryskan utbytt sitt modersmål.

4446 *wid* || inom

4447 *Det tyckes* || 1. Endast *wid* Nj[ertscha] || 2. Såso[m]

4448 *icke* || f

4449 *Tarbagan marmot* (*Marmota sibirica*). ГРОМОВ 1976. (TS)

4450 *af ålder* || äro

❖ 376 ❖ *Finnar och Svenskar* i Aleksandrowska silverfabriken samt på angränsande orter.

[–] *Israel Mickelson Suila*, ifr[ån] Wasa Län. Laihela Socken. Snickare – är gift och har låtit döpa sig – Finne 14 år i Sibirien

– *Karl Ström*, ifrån Åbo Län – Skomakare, f. d. Finsk Soldat 13 år i Sibirien Svensk.?

– *Johan Klyfvare* från Åbo Län – arbetar i silverfabriken i *Aleksandrowsk* – första året

– *Erik Gustaf Saarikoski*, fr. Saarijärwi socken.

❖ 377 ❖ Snickare och en ryktbar fiolspelare. 9 år.

[–] *Carl Grandell* från Stockholm – Myntförfalskare och gammal matros – är 70 år gammal. Waktmästare.

Johan Friberg fr. Wasa stad. I Guldvaskerierna.

Esajas Johanson Nordmark, från Ulfsby Socken. I Guldwask[erierna].

*Mattson*⁴⁴⁵¹, från Wasa Län. Grufarbetare.

Matts Jacobson Wahlström ifr. Tawaäthus Län Snickare. Deporterad för förfalskning af 20 kop[ek] B[an]co. Har i Sib[irien] bl[ifvit] rånad och illa misshandlad. En nykter, omtänksam och p[enin]grik man Hans hustru *Ewa Sofia* uppehåller sig i H[elsing]fors[.]

☞ 378 ☞ Släkter i Manikowska upravan

1. 2. *Bajagir*, bor wid 1 fl[oderna] *Kalgukan*, som faller i *Kalgu*⁴⁴⁵², denna i *Burdzu* (R[yska] Borza), denna i Argun etc. 2. vid fl. *Gadz'imur* (Gazimur), som faller i Argun⁴⁴⁵³.

3–4. *Duligar*

5. *Nameet*

6. *'Cip'cinut*

7. *Koonut*

8. *Dûlat*.

9. *Dolot*.

En stor del af Tunguserne bo i stugor och äro och äro fullkomligt russi[fi]serade, andra föra ett nomadiserande ☞ lefnadssätt och bo i tält. De sistn[ämnda] hafva en vinter- och sommar-station. De flesta som hafva stugor, odla åker, men de i⁴⁴⁵⁴ tält boende sysselsätta sig ej⁴⁴⁵⁵ med åkerbruk.

☞ 379

D. 17/29 [Maj] begaf jag mig ifrån Selinda. Vägen ledde öfver steppartade nejder. Här och der funnos äfven blöta, sankar, kärrartade ställen. Rundt omkring sågos kullar⁴⁴⁵⁶ och höjder, skoglösa och steniga. Efter en färd af 30 verst anlände jag till *Purja*⁴⁴⁵⁷, en liten by, bebodd af Ryska bönder och kosaker, samt af Tunguser.

– Tarbaganer hvimlade öfverallt på steeperna. M[ån]ga krossades under kärrhjulen. Dessa djur fångas af infödingarne i s[yinner]het för istrets skull. Odöpta Tung[userne] beg[a]gna äfven tarbaganen till spis. Dess skinn taxeras bl[ott] till 18 kop[ek] B[an]co.

4452 The rivers Kalgu and Kalgukan cannot be identified. (TS)

4453 The River Gazimur runs into the Argun' from the left 110 km from the mouth of the latter. (TS)

4454 *i [...]* boende || öfri[ga]

4455 *ej* || med

4456 *kullar* || höjder

4457 Puri at N50°46'55" E118°4'11". (TS)

- 4458 *Kutomarskij* || Kutamarskij
 4459 Kutomara is situated at N51°5'54" E118°49'19". Castrén did not visit it himself until slightly later. See p. 1524. (TS)
 4460 *åtskilliga* || fyra
 4461 Castrén marked this with a question mark in the margin.
 4462 *samt* || och
 4463 *byn* || Kondy[i]
 4464 *ej långt* || emellan
 4465 Castrén marked this with a question mark in the margin.
 4466 The remains are those of Konduj Palace, a Mongol palace from the 14th century, situated at N50°29'13" E117°28'10". They have been known since the late 18th century and were archaeologically excavated in the 1950s. The church in Konduj was built in 1806 with stones from the ruins. Кызласов 2010; Энциклопедия Забайкалья: Кондуйский городок, <http://encycl.chita.ru/encycl/person/?id=4916>. (TS)

❖ 380 ❖ *Observanda.*

Inskrifter

— Wid *Kutomarskij*⁴⁴⁵⁸ *заводъ*⁴⁴⁵⁹, ej långt ifrån *Stora Njertschinska savoden* finnes ett berg, vid namn *Данинскиü хребетъ*, belägen omkr[ing] 15 verst ifrån *Kutomarska savoden*. På detta berg finnas åtskilliga⁴⁴⁶⁰ höga klippor, hvilka med aledning af sin form bära namnet: ”каменные столбы.” I dessa столбы skola finnas inskurna så kallade hieroglyfter.⁴⁴⁶¹

Murade kurganer.

— Wid Chinesiska gränsen finnas några af tegel murade kurganer, hvilka dock till större delen äro förstörda. Dessa finnas

❖ 381 ❖ 1. Wid fästningen *Tsuruchaj* inom Chinesiska området. Wäggarna i denna kurgan skola ännu wara stående samt⁴⁴⁶² af en anseelig höjd och omfattning.

2. Wid *byn*⁴⁴⁶³ *Kondui* R[yska] Кондоевское селение, ej⁴⁴⁶⁴ långt ifrån *Njertschinska* gränsen har funnits en jemväl af tegel murad kurgan eller så k[al]l[a]d *городокъ* med en mängd m[enni]sko-beläten.⁴⁴⁶⁵ Denna kurgan är alldeles förintad och stenarna begagnade för kyrkan i Кондоевское селение. ❖ Invändigt är den uppröddad.⁴⁴⁶⁶

❖ 382

— Denna kurgan har enl[igt] trad[itionen] varit *Dshingis Chans* palats.

Obs. Denna kyrka är uppbyggd af en rik *Kosak-enka*, boende i *Konduj*.

3. Wid *Klitschewskij Rudnik* (Кличка)⁴⁴⁶⁷, ej långt från *Konduj* finnas jemväl spår af en kurgan. Den har varit murad af tegel, men teglen hafva blifvit använda för kyrkan i *konduj*. Äfven skola (på kurganen?) hafva funnits inskurna i granit figurer t. ex. af ett hästhufvud mennisko-anleten m. m., men äfven dessa bortförda och soml[iga] förwaras i Klitschewskij рудникъ[.] Invändigt är denna kurgan upprödd, och att den tjenat till en graf⁴⁴⁶⁸, bewisas af en mängd mennisko-ben, hvilka derur skola blifvit uppgräfd[.]

❖ 383 ❖ — Tidskriften Библиотека для чтения årg[ång] 1846 meddelar den upplysning, att wid *Tangutskij* источникъ skall finnas en grotta (пещера) med talrika inskrifter i väggarna[.]

❖ 384 ❖ Den 20 Maj [g. St.] fann jag mig föranlåten att ifrån *Manikowa* återvända till stora Savoden. Min hellsa, som i en weckas tid varit i det jemmerligaste tillstånd, blef genom nattvak och brist⁴⁴⁶⁹ på appetit så förswagad, att jag måste kasta arbetet å sido och endast tänka på min hellsa.

Jag reste öfver byarna *Kaakoj*⁴⁴⁷⁰ (wid floden *Kaakoj*) och *Makarjewa* till njertsch[inska] farvägen och nådde följande dagen *Njertsch[inska]* savoden.

— Njertschinska bergverken indelas i följande kretsar l. områden (округи)

1. Njertschinska
2. Schilkinska
3. Kutomarska
4. Alexandrowska
5. Petrowska i Werchneudinska kretsen

4467 Klička is situated at N50°26'44" E117°59'35". (TS)

4468 Castrén marked this with a question mark in the margin.

4469 *brist* || a[ppetitbrist]

4470 Possibly Kokuji 1-j at N51°10'49" E118°20'57". (TS)

- 4471 Dučarskij rudnik is situated 40 versts from Nerčinskij zavod where the River Niž runs into the River Kalukša. Энциклопедия Забайкаля: Дучарский серебropлавильный завод, <http://ez.chita.ru/encycl/person/?id=476>. (TS)
- 4472 Dono situated at N50°53'50" E118°36'0". (TS)
- 4473 Savvo-Borzja at N50°42'0" E118°20'42". (TS)
- 4474 Mulino at N50°32'33" E118°4'40". (TS)
- 4475 vägen || resan
- 4476 i || a[f]
- 4477 Man || De n<->
- 4478 klippor || kullar eller ~
- 4479 koniskt rundt || koniskt

❖ 385 ❖

D. 10 Junii/ 29 Maj

afreste jag ifrån Njertschinska savoden till en silfvergrufva wid namn *Dutschâr* (Дучарский рудникъ)⁴⁴⁷¹. Här träffade jag en ung Ingenör *Taskin*, som ofta svängt sig på brunsbalerna i H[elsing]fors jemte *Jossa, Kuksarow* m. fl. unga kadeter. Efter n[å]gra timmars uppehåll hos honom fortsatte jag vägen till *Kutomarska* silfververket, och träffade här en Ingenör som gjort resor i Tyskland, Belgien, Italien m. m. Härifrån ledde mig vägen öfver byarna *Doná*⁴⁴⁷², *Sawo-Borsinsk*⁴⁴⁷³ och *Mulina*⁴⁴⁷⁴ till *Konduj*. Hela denna väg bestod af idel kullar och berg, bland h[vil]ka den största war *Doninskij* ❖ хребетъ på vägen emellan *Kutomar* och *Doná*. Ju längre vesterut jag kom ifrån denna bergsrygg, dess jemnare blef landet. Bergen försvunno wäl ej, men de kunde nu åtminstone undvikas, ty vägen⁴⁴⁷⁵ gick ofta i en bergsdal eller af Ryssarne så kallad патъ. Skogen bestod allmänligen af björk och lärkträd, men förekom i ringa mängd och enda i bergen. På slättlandet såg jag blott wid små bäckar och källsprång en risskog af vide eller svartbjörk (ерникъ). Inwånarne utgjordes af Savodskije крестьяне med undantag af befolkningen i⁴⁴⁷⁶ bergverken, som till större delen bestod af förbrytare[.]

❖ 386

❖ 387 ❖ Obs.

Tunguserna begrafwa sina döda för tiden på Ryskt wis. Endast Schamaner jordas olika. Man⁴⁴⁷⁷ uppbygger för dem på höga klippor⁴⁴⁷⁸ ett tält af sten, till formen koniskt⁴⁴⁷⁹ rundt (ej fyrkantigt). Öfverst lemnas ett hål (rökhål) och på västra sidan en liten dörröppning <---->. Häri nedlägges den döda i sittande ställning med

ansigtet wändt åt dörren eller väster. Den döda Schamanen begrafves i sin Schaman-koštym (och vid honom nedlägges, såsom wanligt är, näringsmedel, särsk[ildta] redskap m. m.)

– Tältet göras så rymligt, att schamanen obehindradt kan sitta deri. Höjden af tältet är 2–3 arschin[.]

❖ 388 ❖ Obs

– Utom de Tunguser, som lyder under Domen finnas 5 bataljoner kosaker, h[vil]ka äro förbundna att jemte Ryska kosaker⁴⁴⁸⁰ besörja om gränsebevakningen. De bo till en del wid förposterne, till en ringa del i ulusser⁴⁴⁸¹ på stepperna. Alla bo de i tält och öfverensst[äm]ma i sitt lefnadssätt med öfriga Tunguser. De erlægga inga utskylder, erhålla deremot af kronan konstant-betalning, men ingen proviant. De äro befriade från allt manöivering.

– Tungus-kosakerne stå under uppsigt af en särsk[ild] Ataman, som uppehåller sig i Schindanska fästningen – är Rysse till börden.

– Så wäl kosakerne i allm[änhet] som Tungus[erne] i s[y]nnerh[e]t stå i wanrykte för det de på Ryska sidan föröfva stölder och derpå öfverlemna det stulna åt sina wänner bakom gränsen. Likaså emottaga de å sin sida tjufgods af gränseboerne.

❖ 391 ❖ Marschrout

1. Ifrån *Stora savoden* till *Kutomarskij заводъ*.
2. Till *Bochto*.⁴⁴⁸²
3. Till *Purja*.⁴⁴⁸³
4. Till *Konda*.

I trakten af *Konda* bor en Tungusisk Starost vid namn *Prokopij* och en *Sasädatel* wid namn *Bartholomei Suchanow*, boende vid *Sonoktui*.

4480 *kosaker* || kosakerne

4481 *ulusser* || sina ~

4482 Boxtö is situated at N51°3'50" E118°11'1". It is unclear when Castrén travelled along this route. (TS)

4483 *Puri*.

- 4484 The number was written in pencil and probably not by Castrén. The notes here continue where the previous notebook ends.
- 4485 Xada-Bulak at N50°38'41" E116°18'0". (TS)
- 4486 Aginskoe at N51°6'16" E114°32'32". (TS)
- 4487 See also above.
- 4488 *hvilka [...] belägna* || 1. som alla || 2. hvilka till större [delen] stå på ett litet afstånd

❖ 393 ❖ *Rese-anteckningar.*

Nº 9. b.4484

❖ 394 ❖ Transport ————— 3,092 ¼.

Ifrån Kondui till Chada Bulak⁴⁴⁸⁵ ——— 85.

Till Aginska domen⁴⁴⁸⁶ ————— 180

Till Tschita ————— 170

Till Werchneudinsk på små omvägar — 470

Till Irkutsk ————— 311 ½

4,038 ¼ [verst]

❖ 395 ❖

D 19 Junii/1 Julii 1848.

I Kondujewsk låg jag sjuk nära 3 weckors tid i en sjukdom, som förmodades wara ant[ingen] en nerf- eller en frossfeber. Efter att hafva repat mig något antr[ädde] åter min resa ut på steppen. 7 v[erst] ifrån byn Kondujewsk tog jag i skärskådande de *Kondinska ruinerna*.⁴⁴⁸⁷

❖ 396

Dessa ruiner äro belägna på 1 ½ verst ifrån floden *Konduj*, Tun[gusiska] *Konda*. De bestå af en större och 20 smärre kummel, kringströdda inom en liten terräng. Det stora kumlet ligger i midten af de små, hvilka⁴⁴⁸⁸ till större delen äro belägna rundt omkring detsamma. ❖ Det finnas likwäl kummel, belägna på en half versts afstånd ifrån det stora kumlet. Wid de yttersta kumlen warseblifves på östra sidan en numera uttorkad kanal, som blifvit afledd ifrån floden *Konda*.

– Till formen liknar det stora kumlet ett kors. Efter⁴⁴⁸⁹ ögonmått bestämdt innehåller⁴⁴⁹⁰ kumlet på långsidan omkring 30 sashen, och breddsidan⁴⁴⁹¹ är wid korset ungefär 15 sashen, men i hvardera ändan ej mera än 5 sashen. Kumlets höjd är i midten närmare 2 sashen.

– Långsidan är belägen i norr och söder, breddsidan i öster och väster.

☞ 397 ☞ – De små kumlen äro alla parallelogrammer, olika till både storlek och riktning.

– Ifrågawarande kummel, i s[yinner]het det stora har blifvit till en del uppgräfvit, ty man har härifrån anskaffat tegel i och för uppbyggandet af kyrkbyggnaden i Konduj. De som varit härvarande wid gräfningen berätta, att kumlen omgifvits af tegelväggar, hvilka likväl legat helt och hållet under jorden och sägas ägt en höjd af runda 2 sashen. Utom tegel har man wid gräfningen upptäckt en

- 1 oändlig myckenhet kål.
2. I⁴⁴⁹² sten uthuggna bilder med menniskoanleten, groft arbetade och af olika⁴⁴⁹³ storlek, men alla i miniatyr tilltagna. Dessa bilder paradera nu på kyrkväggarna i Konduj, nb. ☞ på den yttre sidan.

☞ 398

3. Runda och fyrkantiga, mästertligt uthuggna granitblock. Sådana ses ännu liggande så på det stora kumlet, som wid kyrkan i konduj. Äfven finnas likartade stenar på berget Ingädär, 20 verst ifrån kumlet. Stenarna hafva

4489 *Efter* || *Att*
 4490 *innehåller* || *är*
 4491 *breddsidan* || *bredd[en]*
 4492 *I* || *Att*
 4493 *olika* || *ringa*

- 4494 säges || <-->des
 4495 förklara || förstå
 4496 Sic.
 4497 Äfven [...] utvisa || Med allt detta är det möjligt
 4498 Den [...] hafva || Annars skulle man

❖ 399

- blifvit ifrån nämnda berg anskaffade och der uthuggna, ty der finnas ännu många halffärdiga block af enahanda beskaffenhet.
4. *Lerkrus*, af hvilka ännu finnes en oändlig mängd fragmenter å det stora kumlet.
  5. *Jernspikar* och *jernspjut*, bevisande att kumlen ej äro alltför gamla.
  6. Äfven trodde man sig å det stora kumlet hafva upptäckt spår ❖ af tak, som säges⁴⁴⁹⁴ varit af lera och муравленная.

Obs. 1 Ben hafva ej funnits.

2. *kål* har man funnit i sådan mängd, att de wid gräfningen närvarande ej kunnat förklara⁴⁴⁹⁵ deras uppkomst annorlunda, än att här stått hus med trädväggar och att husen uppbrunnit. Tegel-lagret förmodas hafva utgjort sjelfva grundwalen.

❖ 400

Till sitt utseende liknar det stora kumlet med sitt kors en wanlig Burät-kyrkan⁴⁴⁹⁶, och såsom de små kumlen resa sig deromkring, på samma sätt uppbyggas ännu i denna dag *Suma* l. kapeller omkring kyrkan. ❖ Äfven⁴⁴⁹⁷ helgonbilderna synas utvisa, att stället varit Gudi helgadt. I detta fall äro spjuten och lerkrusen att anses såsom offer. Måhända hafva de aflägsna kumlen tjenat till boningshus. Kanalen åter kan hafva tjenat till att förse inwånarne med watten. Den⁴⁴⁹⁸ tyckas hafva varit alltför ringa fästningsgraf. I öfrigt finner man dylika kanaler mångenstädes å stepperna bakom Bajkal, och de hafva åtminstone i de flesta fall tjenat till att wattna ängarna, ty ur hufvudkanalen sprida sig åtskilliga små kanaler ut på steppen.

401

— Oanmärkt bör dock ej lemnas, att ortens inwånare anse dessa ruiner för en worden fästning, med anledning hwaraf stället äfven benämnes af Ryssarne: *Городки*.

— Grafvar äro de ej, ty sådana⁴⁴⁹⁹ finnas äfven i närheten, men de äro på vanligt sätt uppbygda.

[—] Ifrån nyssbeskrifna ruiner fortsatte jag min resa till *Altangan* eller *Sagan Ooluj*⁴⁵⁰⁰ (35 v), en förpost bebodd af idel Ryska och Tung[usiska] kosaker – 74 hus.

— Härifrån böjde jag min väg åt norr till *Ijewskaja* (30 v.), en by med⁴⁵⁰¹ 4 hus, bebodda af kosaker.

— *Chada-Bulák* (20 v[erst]), en kosak-by med 10 hus, af hvilka 3 tillhöra skattbetalande kosaker.

402

— *Nejden*⁴⁵⁰² nästan alldeles skogslös. Blott här och der på åsarna en gles björk- eller lärkskog. Vegetationen yppig både i bergen och på slättlandet. Hästar, kor, får och kameler betade i stora hjordar. De tillhörde mest Ryssar, ty Tunguser och Buräter funnos här i ringa mängd.

— Höjder ja till och med steniga berg sågos öfverallt wid vägen. En enda sjö, *Sagan-Nor*, 4 verst lång och 3 v[erst] bred midt emellan *Konduj* och *Sagan Oluj*. Likaså blott en ansenligare flod *Borzja*.

— Ifrån *Chada-Bulak* fortsatte jag min färd till floden *Onon* och mötte på denna väg endast Burätiska tält. Först nådde jag en liten flod 20 verst *Sunkuruk* l. *Cunkuruk*⁴⁵⁰³ som faller i *Turga*. Wid denna flod finnes en uluss som består af vid pass 100 tält. Dessa tält fortlöpa ej i ett sammanhang, utan man ser en liten grupp (3–4) tält på ett och samma ställe och på några

403

4499 *sådana* || d[ylika]4500 *Cagan-Oluj* at N50°28'7" E117°9'40". (TS)4501 *med* || af4502 *Nejden* || An4503 The River *Cunguruk*, running into the River *Turga* from the left 54 km from the mouth of the latter. (TS)

- 4504 *som* || och
 4505 From the right 152 km from
 the mouth of the River Onon,
 N50°51'12" E115°38'49". (TS)
 4506 *på* || under
 4507 *här och der* || till en de[l]
 4508 *betydliga grupper* || en ma[ssa]
 4509 *wanligen* || till
 4510 *en* || ett

skotthåll åter en dylik grupp. Tälten bestodo alla utan undantag af *vojlok*. Hus funnos ej, men wid somliga tält anmärkte jag ett litet magasin på hjul, som⁴⁵⁰⁴ under nomadfärderna släpas fram med oxar. Somliga bland dessa magasiner tjena till kyrkor och äro uppfyllda med Burchaner; i andra åter förvaras alla slags husgeråds-saker.

— Ifrån *Cunkuruk* fortsatte jag min färd (20 verst) till floden *Turga*, som infaller i Onon⁴⁵⁰⁵. Wid denna flod finnas wid pass 200 tält, lika besk[affade] såsom wid *Cunkuruk*.

— Min färd gick wid pass 30 verst utmed *Turga*, på⁴⁵⁰⁶ hvilket afstånd jag nästan oupphörligt hade tält i ögnasigte. Nejden ända ifrån *Chada-Buluk* bestod af jemna stepper Höjderna blefvo allt mera sällsynta och skog syntes alldeles icke. I närheten af *Onon* wisade sig betydliga, här⁴⁵⁰⁷ och der björkbewuxna åsar. Sedan jag öfverfarit *Onon* öfverraskades jag helt owäntadt af en ordentlig by. Detta war en tenngrufva, lydande under Alexandrowska fabriken. Här hvilade jag öfver natten och fortsatte följ[ande] morgonen min resa til den Ononska Burät-kyrkan. Utan uppehåll lemnade jag denna ort och styrde nu min kosa västerut till *Aga*. Under denna färd insjuknade jag så häftigt att alla yttre föremål undgingo min uppmärksamhet. Nejden tycktes bestå mest af stepper, men här och der funnos äfven björkbewuxna åsar. Närmare till domen förekom äfven små holmar af furuskog på höjderna. Hus funnos ej, men Burät-tält syntes öfver⁴⁵⁰⁸ allt. Här och der anmärkte jag betydliga⁴⁵⁰⁸ grupper af kurganer hvilka wanligen⁴⁵⁰⁹ woro belägna på upphöjdare ställen, wid slutningen af en kulle, eller på en⁴⁵¹⁰ upphöjdare del af steppen.

404

405

☞ 404 ☞ Obs. 4511

Boskapsskötseln wid *Cunkuruk* och *Turga* war m[yc]k[e]t betydlig. Det fanns Buräter som räknade närmare 1000 hästar, och ett ansenligt antal kor, får, kameler. Åkerbruk odlades alldeles icke.

Nb. Den lärda Lama, wid *Turga*

☞ 405 ☞ — I stark feber anlände jag den 21 Juni [g. st.] till Aginska domen. Följande dagen kändes sjukdomen något lindrigare och jag begaf mig ut på steppen för att upprödja några wid domen befintliga kurganer.

☞ 406 ☞ *Kurganen № 3*⁴⁵¹²

Belägen på en upphöjd del af steppen. Wäggarna bestodo af granit, men woro till större delen insjunkna och nedfallna. Det kunde lätteligen skönjas att kurganen varit försedd med en tredubbel vägg, men de yttre små wäggarna woro helt och hållet nedfallna. Blott [af] den inre wäggen woro några stenar ännu stående.

— Kurganens riktning war såsom wanligt. Bredsidan låg och norr och söder, litet ån n[ord]v[est] och s[yd]o[st].

Längsidan: 7 arsh[in] + 2 ½ tum.

Bredsidan 4 arsh[in] + 11 tum.

nb. Denna storlek ägde kurganen innanför stenwäggarna.

— Kurganen war jemhög med den angränsande marken. Ofvanpå densamma lågo en mängd stora stenar, som påtagligen⁴⁵¹³ voro ☞ nedfallna wäggar.

☞ 407

4511 Castrén wrote this addition in the margin.

4512 These kurgans belong to the Bronze Age Slab Grave Culture. It was widespread on the Mongolian steppes and neighbouring areas in present-day Russian Transbaikalia and Northern China. Its kurgans are common in the Aginsk region. The culture is dated from the 13th to the 6th centuries BCE. According to some scholars, it continued to the 2nd century CE with roots in the Altai-Sajan region, Central Asia and Eastern Asia. Цыбиктаров 1998: 8, 23, 106, 114–125, 145, 163, 194 (Рис. 2). On p. 8 Cybiktarov refers to Castrén's excavations of 1848. (TS)

4513 *påtagligen* || s

4514 Castrén wrote this text in the margin without a note where it exactly belongs.

❖ 406 ❖ De omkring grafwen stående stenarna bestodo på tvärsidan af tvenne m[yc]k[e]t breda hållar å h[var]dera sidan, men på långsidan af en m[yc]kenh[e]t höga, smala stenst[ycken], liknande sig till stolpar.⁴⁵¹⁴

❖ 407 ❖ *Gräfning*

Sedan den öfversta jordskorpan blifvit bortkastad, förekommo såsom wanligt lösa stenar i stor myckenhet. Ibland dem upptäcktes en halft förstenad tand af sällsamt utseende. På 6 tums djup låg en stor stenhäll, som intog centrum af grafven. Denna håll war 2 arsh[in] + 10 tum lång[,] 1 arsh[in] + 10 tum bred på bredaste stället och innehöll i tjocklek 6 tum. Stenen låg med sin långssida långsåt grafven. I vestra ändan fortsattes denne håll af ett mindre stenstycke. Dessa tvenne stenar utgjorde locket till grafven Någon ting liknande sig till kista kunde här likwäl icke warseblifvas. ❖ Under de tvenne omförmälda stenstycken fanns på 1 arsh[in] + 7 tums djup ett fragmentariskt skelett. Deraf återstod intet vidare än n[å]gra m[yc]k[e]t multnade benskärfvor. Skelettet låg på långsidan af grafven, men något spår af hufvud kunde ej upptäckas. Af de öfriga benens läge hade man anl[edning] att förmoda hufvudet hafva legat i öster.

❖ 408 — Gräfningen fortsattes ända till 1 arsh[in] + 10 tums djup, utan att något vidare kunde upptäckas.

Obs. 1. All sten i kurganen bestod af granit
2. Marken war sandig och förändrade ej sin beskaff[enhet] ända till 1. arsh[in] + 10 tum, då en stenbunden mark widtog.

❖ 409 ❖ Kurganen № 4.

Belägen tätt invid den föregående och ägande alldeles samma riktning som denna. Kurganen var redan i yttre motto m[yc]k[e]t fattig och liten i alla sina dimensioner[.]⁴⁵¹⁵ Stenarna (af granit) deromkring små och till största delen ant[ingen] nedfallna eller insjunkna i jorden. Kurganen ägde såsom wanl[igt] en fyrkantig form och var jemhög med marken, ofvantill starkt jordbewuxen och bar alla tecken af en m[yc]k[e]t hög ålder.

– Kurganens längd: 6 arsh[in] – 2 tum
bredd: 4 arsh[in] – 2 tum.

Under den öfra jordskorpan förekom såsom wanligt ett stenröse, som sträckte sig ända till 9 tums djup. Äfven anmärktes en fyrkant af stående stenar liknande sig till en graf, åtminstone hvad dimensionerna ❖ beträffar. I detta kummel funnos inga stora hållar eller lock öfver grafven.

❖ 410

– Sedan röset upphört widtog en lös sandjord⁴⁵¹⁶, hvori ingen förändring upptäcktes ända till närmare 2 arshins djup, då en stenbunden mark widtog.

– I denna graf upptäcktes icke det allra ringaste, icke ens ett benstycke.

❖ 411 ❖ *Slägter i Agínska domen*

1. Kargana *Chargana	8. Barun Xaatsai
2. Xaatsaj	9. Xalbin
3. Galsut	10. Kudai
4. Sagan	11. Bodongut
5. Sʉn Kʉbdʉt	12. Batanaj
6. Barun Kʉbdʉt	13. Gotschit
7. 'Sarait	

4515 According to Цыбиктаров 1998: 121, the low kurgans belong mostly to the older phase of the Slab Grave culture, from the 13th to the 8th century BCE. (TS)

4516 *sandjord* || jord

- 4517 feber || en
 4518 Argalej at ca. N51°21'24"
 E114°5'9". (TS)
 4519 Turá || ~ (25)
 The village was situated at
 ca. N51°32'32" E114°4'48". (TS)
 4520 At N51°35'35" E114°9'13". (TS)
 4521 Žimbira at N51°21'24" E114°5'9".
 Castrén must have been in
 Žimbira before continuing to
 Tura. (TS)
 4522 At N51°32'31" E114°4'58". (TS)

* Dessa slägter woro fordom förenade med Chorinska Buräterne och deras upprinnelse är densamma. Dock hafwa de Aginska slägterna alltid bott innom sitt närv[arande] område. Endast några få äro inwandrade ifrån Chorinska steppen. I hela sitt lefnadssätt öfverensstämma de Aginska Buräterne med de Xorinska.

412

413

D. 24 Junii/6 Julii.

Ehuru mycket illamående afreste jag dock i dag ifrån den odrägliga Aginska domen. Knappt hade jag tillryggalaggt 20 verst, förrän ett häftigt oväder utbröt. Stormwinden rasade med utomordentlig styrka och efterföljdes snart af ett ihållande, starkt regn. Vägen war emellertig högst eländig. Den ledde öfver en hög, ojemn, träckig ås. Under sådana omständigheter kunde ej annat inträffa, än att jag innan kort angreps af en häftig frossparoxysm, som snart öfvergick till feber⁴⁵¹⁷.

*Argalejskoje*⁴⁵¹⁸ posselenie (45 v[erst]) en liten Rysk by, som bär sitt namn af bäcken *Argaleja*, hvilken infaller i *Turá*. Byn bebos af deporterade och deras afkomlingar.

414

— Här låg jag i stark feber nära ett helt dygn, fortsatte sedan min resa med stor nöd till *Turá*⁴⁵¹⁹, en liten Rysk by, vid floden *Turá*, som utfaller i *Ingadá*⁴⁵²⁰. Vägen war fortfarande dålig, marken dels stenig, dels sank och mycket skogig. Öfverhufvud tilltog skogen allt mera, ju längre jag aflägsnade mig ifrån Aginska domen. Den bestod här af fura, lärkträd, björk och vide.

*Жимбиринская*⁴⁵²¹, 25 v[erst] ifrån Argalejsk; 5 verst från Tura, en liten Rysk by, vid *Жимбира*, som infaller i Tura⁴⁵²². Här låg jag åter några

timmar i frossfeber, men fortsatte ändock min resa 15 verst till allmänna postvägen.

— Följande dagen d. 26 Junii [g. st.] anlände jag till Tschita och måste genast intaga sjukbädden, 415 hvarå jag låg i fyra dagar.⁴⁵²³ Derefter 415 fortfor min hellsa ännu att wara mycket wacklande. Det oaktadt anträdde jag

D. 8/20 Julii

min resa från Tschita. Redan den första dagen af min resa blef jag wid öfverfarten af Jablonnoj chrebet så illa rådbråkad, att ett nytt utbrott af sjukdomen syntes oundgängligt. Också inträffade samma dag ett starkt regn, som utan afbrott öfversköljde mig i mitt öppna equipage. På de eländiga stationerna fanns icke ens en stuga, der de utblotta klädesplaggen [ ].⁴⁵²⁴ Ej under om i sådana omständigheter frossbrytningar esomoftast läto känna sig. Tillfälle till uppehåll fanns ingenstädes och jag war i sjelfva verket äfven angelägen om att så fort som möjligt hinna till Werchneudinsk i⁴⁵²⁵ hopp att der erhålla läkare-hjelp. 416 Också anlände 416 jag till sistn[ämnda] stad d. 11/23 Julii med lifvet, men med frossan i alla lemmar och leder.

— Under vägen från Tschita till Werchneudinsk kunde jag ej anställa några rese-betraktelser dels för min sjukdoms, dels för ovädrets skull. Att upprödja kurganer kunde alls icke komma i fråga. Också woro de på denna wäg, liks[om] öfwerhufvud bakom Bajkal mera sällsynta. De förnämsta kurgangrupper har jag här observerat wid floderna *Agá, Onón, Ingada, Njertscha, Uda* o. s. v. Äfven wid Schilka skola kurganer förekomma, men vid *Argun* har jag ej warseblifvit dem.

4523 See also Castrén's letter to Rabe, 3/15 July 1848 in the volume of letters in this series.

4524 Castrén has left the sentence incomplete.

4525 i || och

4526 *gingo* || beta[de]

4527 *en* || ett

4528 Steamer traffic on Lake Bajkal began in 1844. There were two steamers on the lake in the late 1840s. Wikipedia: История судоходства на Байкале, https://ru.wikipedia.org/wiki/История_судоходства_на_Байкале. (TS)

4529 This should be the right bank (east) of the River Angara. The River Ida runs into the Angara at N53°11'11" E103°23'6". (TS)

4530 This is also on the right bank of the Angara. The River Kuda discharges into the Angara at N52°25'51" E104°6'56". (TS)

4531 This should be the left bank (west) of the Angara, because the village of Balagansk is situated at N54°0'43" E103°3'51". (TS)

4532 Also this region is situated on the left bank of the Angara. The coordinates of the village of Alar' are N53°4'12" E102°32'34". (TS)

417

— Emellan *Tschita* och *Werchneudinsk* färdades jag på en ny väg blott ifrån Chorinska domen till Werchneudinsk. Vägen gick fortfarande utmed stranden af *Uda*, som å hvardera sidan på ett litet afstånd från flodbädden företedde ansenliga höjder, bevuxna med svart skog, mest lärkträd. —

— Burätiska jurt af träd, vojlok, bark, trädrötter voro å stepperna öfverallt synliga och betydliga boskapshjordar *gingo*⁴⁵²⁶ i gräsbetet.

På vägen ifrån Werchneudinsk till Irkutsk insjuknade jag i frossa och rödsot, hvilka nästan betogo mig medvetandet. Jag öfverfor Bajkal i ett⁴⁵²⁷ ångfartyg⁴⁵²⁸ och anl[ände] till Irkutsk den 14 Julii [g. st.]. Här låg jag sjuk i flera weckors tid, men njöt lyckligtvis ordentlig läkarewård.

418 Obs.

— Det berättas att man i kurganerna funnit Schaman-mössor och andra till Schaman-kostymen hörande st[ycken].

— Item panzar-skjortor.

— I den Sabajkalska nejden finner man öfverallt på stepperna kanaler, bland h[vil]ka somliga sägas vara ända till 20 verst långa. De hafva tjenat till att bewattna stepperna. —

— I trakten af Irkutsk norr om Bajkal finnas följande Burät-domer:

1. *Idinskaja дума*, venster om Angara⁴⁵²⁹
2. *Kudinskaja id[em]*⁴⁵³⁰
- b) 3. *Balaganskaja höger* om Angara.⁴⁵³¹
4. *Alarskaja, id.*⁴⁵³²

❖ 419 ❖ *Irkutsk*⁴⁵³³

— D. 18 (30) Augusti afreste jag från Irkutsk efter 1 månads medicinering. Redan den andra dagen af min resa erhöj jag det fjerderecedivet af frossan, som sedermera fortfor att plåga mig allt intill min ankomst till Krasnojarsk. Paroxysmerna woro stundom så svåra, att jag låg hela dygnet om på stationerna och derunder ägde föga begrepp om min tillvaro.

Den leda frossdemonen hindrade mig att egnas en noggrannare uppmärksamhet åt neyden. Så mycket föll dock lätt i ögonen, att landet närmast Irkutsk war mycket fruktbarande, ❖ gräsrikt och bewuxet med en gles björkskog, här och der lärkträd. Wackra fält bredde sig öfverallt för ögat; de woro jemna, steppartade, utan tuffor, buskar och annan bihang. Långsluttande höjder woro öfverallt synliga, men höga branta berg ingenstädes. Innewånarne woro idel Rysar wid stora vägen, men på sidorna bodde äfven Buräter och Tunguser (i s[yinner]h[e]t wid floden Bjelaja⁴⁵³⁴).

❖ 423 — Ju mera jag närmade mig till Nishneudinska kretsen, desto sterilare blef bygden. Öfverallt en djup skog, bestående af ❖ furar, blandade med björkar, men nästan ingen lärkskog. Branta berg och bergsåsar. Byarna woro små och ägde ett fattigt utseende, allt wittnade om armod.

— I trakten af Kansk widtogo åter wackra, gräsrika, med⁴⁵³⁵ gles björk bewuxna fält. Åter widtogo⁴⁵³⁶ stora⁴⁵³⁷ byar och allsköns wälmåga hos innewånarne⁴⁵³⁸.

— The-karawaner hela vägen utefter.

— Obs. Husen rödaktiga.

4533 From here, see Castrén's letters to Rabbe and Sjögren, 12/24 Aug. 1848, in the volume of letters in this series.

4534 The River Belaja discharges into the Angara from the left (south-west) at N52°55'18" E103°40'7". (TS)

4535 *med* || björk

4536 *widtogo* || an

4537 *stora* || ~ wälmående

4538 *innewånarne* || n

- 4539 Castrén means the River Oka (Аха). See p. 1446. (TS)
- 4540 The River Zima discharges into the Oka (Аха) from the left (south-west) at N53°52'40" E102°3'23". (TS)
- 4541 Probably Old Style.
Castrén had arrived in Krasnojarsk before the middle of November (New Style). His health was poorer than ever before; in Balaj east of Krasnojarsk, N55°52'12" E93°59'7", the local people expected him to die at any moment. See his letters to Rabbe and Sjögren, 3/15 Nov. 1848, in the volume of letters in this series.
- 4542 The River Argut (Ak-Alaxa) runs into the River Katun' from the right 390 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4543 Castrén means the River Turulu, running into the River Abaj from the left 39 km from the mouth of the latter. (TS)
- 4544 The River Abaj runs into the River Koksa from the left at N50°23'44" E85°6'18". (TS)
- 4545 *biflod* || två bifloder
- 4546 The rest of the rivers listed here cannot be identified. There are, however, rivers with similar names in other water systems. (TS)

Etaper och half-etaper

— Under vägen från Irkutsk till Krasnojarsk öfverfor jag följande floder:

1. Angara 2. Kitoj 3. Bjelaja 4. Aka⁴⁵³⁹ 5. Sima (Зима)⁴⁵⁴⁰, 6. Bjelaja 7. Uda 8. Birjusa 9. Kan 10. Jenisej.

✠ 424 ✠ I trakten af Kansk förekomma m[ån]ga sällsamma ortsnamn, sås. *U<j>år, Balaj, Kutskun*

— Med afs[eende] å ortsnamnen bör märkas att många bland dem här i östra Sib[irien] synas vara bildade ex analogia genom tillsattsens af en bokstaf uti ordets början, ex. *Oja & Koja; Uda och Kuda, Ija och Kija; Kym (Kem), Tym, Sym, Pym[.]*

jfr. äfven: *Om* (omsk) och *Tom* (Tomsk)

✠ 425 ✠

_____

_____

D. 16. November.⁴⁵⁴¹

Afreste jag ifrån Krasnojarsk och anlände helskinnad till *Tomsk* d. 20 November.

Anmärkningsvärda ortsnamn

i södra delen af Tomska Gouvernementet:

Argut, en biflod till *Katunj*⁴⁵⁴² jfr. *Irkut, Surgut Turum*⁴⁵⁴³, en biflod till *Abaj*⁴⁵⁴⁴, som faller i Koksa, en biflod till *Katunj*.

Narym, biflod⁴⁵⁴⁵ till *Irtisch* i öfversta loppet⁴⁵⁴⁶ <Сусій> Нарымъ, d[it]o, d°

✠ 426 ✠ *Uba*, en stor biflod till *Irtisch*

Ul'ba (Ульба) D°

Schulba, biflod till *Irtisch*

Anuj, biflod till *Katunj*

_____

Oksa, en af källfloderna till *Tom*.⁴⁵⁴⁷
Usa (Уса), biflod till *Tom*.⁴⁵⁴⁸
Suma (Сума), en biflod till *Tschulym* (Чулымъ)
 wid sjön Чанъ.⁴⁵⁴⁹
*Mungai*⁴⁵⁵⁰
*Sungai*⁴⁵⁵¹
Alambaj (Alamboj)⁴⁵⁵²
*Uran*⁴⁵⁵³

} små bifloder
 } i *Katunjska*
 } flodsystemet⁴⁵⁵⁴

427 D. 25 November⁴⁵⁵⁵ afreste ifrån Tomsk och er-
 nådde efter 212 verst den lilla staden *Kolyvan*⁴⁵⁵⁶.
 Efter att härifrån ännu hafva tillryggalagt en
 station framåt befinner man sig på *Barabá*, som
 anses begynna der de så k[al]l[a]de Заводские
 крестьяне (d. ä. de under Barnaulska bruken⁴⁵⁵⁷
 lydande) bönder) upphöra och kronobönderne
 (Государствие крестьяне) vidtaga. *Baraba* är en
 sterr, bewuxen utmed wägen mest af björk och
 asp. Lärkträd, gran och tall finnes ej. Åkerbruk
 och boskapsskötsel utgöra här hufvudsaken –
 Inga kurganer.⁴⁵⁵⁸

428 [–] *Ilmen* (Ильмень), en sjö wid *Mjatskij* savod
 ej långt från *Slatoust*⁴⁵⁵⁹.
 – *Turu-Tau* är en bergstopp i *Orenburgska* Gou-
 vernementet. Denna topp tillhör *Uralska* syste-
 met, är⁴⁵⁶⁰ en fyrkantig coloss och äger utse-
 endet af ett hus. Tatarerne berättat att en deras
 höfding *Thur* haft sin borg på detta berg.

429 Anmärkningsvärda flodnamn

Turá, 1. en flod, som i⁴⁵⁶¹ *Njertschinska* området
 faller i *Ingada*, 2. ett berg i dess närhet 3. en by
 wid samma flod.⁴⁵⁶²

✕ Ordet är Turkiskt

- 4547 This river cannot be identified.
 (TS)
- 4548 The River *Usa* runs into the
 River *Tom*' 651 km from the
 mouth of the latter. (TS)
- 4549 The River *Suma* discharges into
 the River *Čulym* from the left
 222 km from the mouth of the
 latter. (TS)
- 4550 The River *Mungaj* discharges
 into the River *Alambaj* (*Lesnoj*
Alambaj/Bol'soj Mungaj) from
 the right 12 km from the mouth
 of the latter. (TS)
- 4551 The River *Sungaj* runs into the
Ob' 3333 km from the mouth of
 the latter. (TS)
- 4552 The River *Alambaj* runs into
 the River *Čumyš* 260 from the
 mouth of the latter. (TS)
- 4553 This river cannot be identified.
 (TS)
- 4554 As shown by the other end-
 notes, this is not correct. (TS)
- 4555 Probably Old Style.
- 4556 Situated north-west of *Novo-*
sibirsk at N55°18'20" E82°44'20".
 (TS)
- 4557 *Barnaul* is an industrial town at
 the *Ob*' at N53°21'55" E83°46'24".
 There was both silver and gold
 mining in the region. Sjöström
 1909. (TS)
- 4558 *Castrén* travelled from *Krasno-*
jarsk to *Omsk* in 12 days. He
 was in *Ufa* in December. See
 his letters to *Rabbe*, 2/14 Dec.
 1848 and to *Sjögren*, 21 Dec.
 1848/2 Jan. 1849, in the volume
 of letters in this series.
- 4559 Lake *Il'men* cannot be identi-
 fied. (TS)
- 4560 är || och k
- 4561 i || faller

4562 Castrén's diary notes end here. From Sjögren's diary we know at least something about his stay in St Petersburg. He arrived there on 12/24 January and left on 10/22 February.

Sjögren related on 25 Jan.: "Besök af den från sin resa återkomna Castrén, som åt frukost hos oss."

27 Jan.: "Besök af Castrén."

29 Jan. "Besökte [- -] Castrén, som sedan följde mig hem."

30 Jan. "Om aftonen [besök] af Fru Vater med broder, Böhlingk med fru, Castrén, Sirén med fru och dotter, fru Brosset med dotter och Schiefner."

2 Feb.: "Castrén fann jag hem."

6 Feb.: "F[ör]m[iddagen] besök af Castrén. [- -] Om aftonen besök af Hamel, Kunik, Radlof med fru, Castrén, Böhlingk och Zandt med fru och dotter." KK Coll. 209.76 Eph. 25, 27, 29, 30 Jan., 2, 6 Feb. 1849.

Joseph Christian Hamel/Iosif Kristianovič Gamel' (1788–1862) was a geographer of Volga German background and an Academician at the Academy of Sciences. Joseph Christian Hamel, Wikipedia: https://de.wikipedia.org/wiki/Joseph_Christian_Hamel.

Ernst Eduard/Arist Aristo-
vič Kunik (1814–1899) was a

historian of German background at the Academy of Sciences. Большая российская энциклопедия 16: 344. Radlof in the context of the 1840s in Russia cannot be identified.

7 Feb.: "F[ör]m[iddagen] besök af <----->, <Schreiber> och Castrén."

8 Feb.: "Besök af Castrén."

11 Feb.: "Besök af Nordmann och Castrén." KK Coll. 209.76 Eph. 7, 8, 11 Feb. 1849.

Alexander von Nordmann (1803–1866) was a Finnish zoologist and palaeontologist of German background who had been working in Berlin and was later engaged as teacher in Odessa but had just been appointed Professor of Zoology and Botany at the Alexander University in Helsinki. He is considered to be the first internationally renowned Finnish zoologist. Leikola 2001.

13 Feb.: "Hos Castrén, med hvilken jag om aftonen återvände hem, hvaräst jag förefann Brosset med dess d[o]t[ter]. Sednare kom ännu Böhlingk."

14 Feb.: "Besök af Castrén, hvilken jag följde till Sirén till middag."

15 Feb.: "Med Castrén hos Frähn till middag, [- -]"

17 Feb.: "Om morgonen hos Castrén, hvilken jag tillställde

bref att medföra till Professor Ilmoni och Professorskan Blomqvist.” KK Coll. 209.76 Eph. 13–15 Feb. 1849.

Immanuel Ilmoni (1797–1856) was professor of medicine at the Alexander University in Helsinki. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=12699>.

Mrs. Kristina Charlotta Blomqvist, b. Haring, (d. 1850) was the widow of professor Alexander Blomqvist who had died in December 1848. Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852, <https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=12853>.

20 Feb.: “Besök af Castrén, som i dag förnämligast äfvensom redan i går sysselsatte mig, i det jag controllerade afskriften af hans egen bericht till nästa – morgondagens – session och sjelf dertill förberedda 2 af mig, 1 om saker, som han medhämmtat för Akademien och 2. förslag till ytterligare understöd för honom, på det han må kunna sorglös och ostörd skrida till bearbetning och utgifning af sina Materialier.”

21 Feb.: “Jag föredrog i Klasen såväl Castréns egen redovisning för sin resa, som ock min derpå grundad motion att i 3 års tid <än> ytterligare bevilja

honom 700 Rubel silfver för år att kunna uteslutande egna sig till utarbetande af sina samlade Materialier, i likhet med hvad af Akademien förut i dylika fall blifvit tillgjordt. Naturligtvis hade ingen i Klassen att anmärka deremot och det beslöts att derom i högre Ort göra en vederbörlig hemställan. För att kunna förkunna C[astrén] detta Resultat före hans afresa, hade jag budit honom i dag till middag ock jemte honom hans <vän> Sirén, Pastor Zandt, Öfverste-löjtnant Tigerstedt, Professor Nordmann, samt af Akademiens ledamöter Middendorff, Böhlingk och Kunik.” KK Coll. 209.76 Eph. 20, 21 Feb. 1849.

Colonel Lieutenant Tigerstedt is apparently Axel Fredrik Tigerstedt (1813–1870), later Major General in the Russian army. Tommila 1964: 1401.

This is the only documented event when Castrén met Middendorff, although they probably also met on other occasions during Castrén’s stay in St Petersburg in 1849.

22 Feb.: “Wid middagen hos Siréns 1 Pomerans sup och <3> glas rödt win, hvarpå Castrén efter caffet kl[ockan] 5 afreste åt Wiborg och Helsingfors.” KK Coll. 209.76 Eph. 22 Feb. 1849. (TS)

- 4563 The mscr of this fragment KK Coll. 539.26.22 (Varia 1.22) p. 279–282 consists of two sheets of 18 x 21 cm. The text is probably an unpublished article mscr on Castrén's excavations in Irkutsk region.
- 4564 *Både i denna [...] || mennisk* ben af m[enni]skor, kalfvar, får, fåglar, hundar, och men inga redskap. I hvarje graf förekom ett lik, som låg med öster i bar jord med hufvudet i öster. Utvändigt woro ~~k--a~~ grafvarna försedda med höga fyrkantiga stenväggar, men i saknad hvilka i tre hvarf omgifva Utvändigt woro grafvarna försedda i öster
- 4565 *både [...] skilda || n[å]g[o]t stör[re]*
- 4566 *höga kummel || 1. familje-grafvar || 2. stora*
- 4567 *mket allmänna || allmännaste*
- 4568 *ofta med || wanligtvis <wid>*
- 4569 *Såsom [...] familje-grafvar || Invändigt <->*
- 4570 *de [...] liken || 1. Minusinsk <----> || 2. liken i de*
- 4571 *icke vester || i öster*
- 4572 Mscr: vester
- 4573 *Dessa [...] frestad || 1. Oaktadt detta || 2. Ehuru dessa och många andra olikheter <skulle> på det kraftigaste af*
- 4574 *är || wore*

Appendix 30.1

- ☞ 279 ☞ Både⁴⁵⁶³ i denna⁴⁵⁶⁴ och några andra närbelägna Kurganer förekommo multnade ben af m[enni]skor, kalfvar, kor, får, hundar, fåglar och andra slags föremål, sådana jag uppgräfvit i de Minus[inska] graf-kumlen. Oaktadt det likartade innehållet äro dock de härvarande grafvarna både⁴⁵⁶⁵ till sin yttre och inre const[ruktion] ☞ betydlig[e]n skilda ifrån de Minusinska. Här har jag hitintills icke funnit några höga⁴⁵⁶⁶ kummel hvilka i Minusinska kretsen äro m[yc]ket⁴⁵⁶⁷ allmänna, utan endast små, fyrkantiga, ofta⁴⁵⁶⁸ med tredubbla stenväggar omgifna grafvar, hvilka wanligtvis äro jemnhöga med marken. Såsom⁴⁵⁶⁹ sjelfva det yttre utwisar, äro grafvarna härstäde[s] icke allmänna familje-grafvar, utan innehålla blott ett enda skelet[t]. Då i de⁴⁵⁷⁰ Minus[inska] grafvarna liken nästan alltid träffas liggande [i] en kiåta af träd eller sten[,] man och hustru i samma kiåta, så har jag deremot härstädes icke funnit några spår hvarken af träd- eller stenkistor. Anmärkningsvärd är äfven den omständighet, att liken härstädes ligga med hufvudet icke⁴⁵⁷¹ ☞ vester, såsom i Minus[inska] kretsen, utan alltid i [öster]⁴⁵⁷². Dessa⁴⁵⁷³ och många andra olikheter, som jag nu ej ärnar vidröra, är⁴⁵⁷⁴ man frestad att sluta till grafvarnas olika ursprung, men det är
- ☞ 280
- ☞ 281

anmärkningsvärdt att Mong[olerne]⁴⁵⁷⁵ hålla äfven de härwarande grafvarna för ett verk af Kirgiser⁴⁵⁷⁶ och af⁴⁵⁷⁷ sådan anledning benämna dem än Kirgisi ür, än åter med det ifrån Turk[iskan] lånade *köhö*⁴⁵⁷⁸ *kyhö*, *kyhö*, *kysö*, *kycö*, såsom ordet⁴⁵⁷⁹ i särskildta dial[ecter] uttalas. Det⁴⁵⁸⁰ berättas såsom alldeles afgjordt att Kirgiserne⁴⁵⁸¹ fordomtida ströfvat på dessa stepper och att denna berättelse icke är ogrundad, bevisas af Turkiska orsnamn, hvilka ☞ äfven i denna nejd tidt och ofta påträffas. Emellertid kan man med all⁴⁵⁸² sannolikhet antaga, att åtm[instone] icke alla härwarande grafvar äro gjorda med Turkiska händer, utan kanske till största delen är ett verk af Mongolerne. Buddhismens⁴⁵⁸³ anhängare uppresa wäl inga offerstenar wid den aflidnes graf, men bland Burät[erne] gifvas ännu i dag många Schamaner, wid hvilkas begrafning utom⁴⁵⁸⁴ otaliga andra ceremonier iaktages det bruk, att grafven liksom i fordna dagar omgifves med en trefalldig stenring. Såsom tjenande till hviloläger endast för Schamaner kunna⁴⁵⁸⁵

Med denna winning

— Ifrån den Aninska steppen fortsatte jag min färd⁴⁵⁸⁶ utmed den⁴⁵⁸⁷

- 4575 *Mongg. [...] härwarande* || trad[itio-
nen] tillskrifver de här[warande]
4576 *Kirgiser* || Turk[iska] folkslag och
4577 *af[...] benämna* || benä[mna]
4578 *köhö* || ordet
4579 *ordet* || det
4580 *Det [...] afgjordt* || Det heter
4581 *Kirgiserne* || T
4582 *all sannolikhet* || sanno[likhet]
4583 *Buddhismens* || 1. Wissel[igen] || 2.
Såsom dessa gra[fvar] || 3. <---->
4584 *utom [...] andra* || 1. bland annat || 2.
utom <---->
4585 *kunna* || 1. ~ dessa || 2. ~ de benämnde grafvar[na] || 3. ~ <-->
4586 *färd* || <---->
4587 *den* || ~ stora Njertsch[inska] farwägen

- 4588 KK Coll. 539.26.14 (Varia 1.14, p. 55–106) is an interfolied Russian calendar of the Julian system containing short notes by Castrén. The page size is 13.5 x 21.5 cm. The calendar contains also Castrén's draft of a review of Matthias Akiander's book *Försök till utredning af Finska språkets ljudbildning* (1846), written on the interleaves between pages 8–9, 14–15, 16–17 and 30–31 (KK Coll. 539.26.14 p. 64, 71–72, 75–76 and 103–104).
- 4589 Between p. 14–15 (Coll. 539.26.14 p. 71).
- 4590 *Конторю [...] Отдѣленія* || въ Почтовымъ Туруханскимъ Отдѣленіемъ
- 4591 *Рудакову* || ~ ¶ намѣренъ

31 Мѣсяцословъ на 1846
годъ, въ Санктпетербургѣ,
при Императорской
Академіи Наукъ⁴⁵⁸⁸

❖ 64 ❖ *Notanda*

- De rikaſte guldgrufvor gifva 120 pud.
  - Bönderna i Jenis[eiska] <---> och hela Sibirien *odla svedjebruk*
it[em] Bränna det fjolgamla gräset för att befordra höwexten.
  - den Sibiriska phlegman.
  - Judens ordspr[åk] Сибирь умнѣ Россіи
  - Qwinnornas hufvudbonad.
1. Den Sib[iriska] phlegman
  2. ----- slugheten
- Sibirjaken har alltid tråkigt, d[er]af kortspel och vin.

Господину⁴⁵⁸⁹ Управляющему Конторю⁴⁵⁹⁰ Почтоваго Туруханскаго Отдѣленія Рудакову⁴⁵⁹¹

[April 1846]

71 D 27 strök Jenis[ei]

[May 1846]

63 D.⁴⁵⁹² 1 Maj sköt Jenis[ei], d [ ] Ang[ara] och d. [ ] segl[ade]. Jag hade förest[ällt] mig Jenis[ei] såsom en bergig

D. 6 Maj blef Jenis[ei] isfri vid staden Jenis[eisk] och den 7 steg⁴⁵⁹³ jag i en lätt båt, med hågen riktad åt Turuchansk. Vid d[en]-na tid om våren ännu så ringa framskriden, att

75 D 7. strök Tungusk[a]

63 D.⁴⁵⁹⁴ 18 Maj tog jag min afsked af den guldrika⁴⁵⁹⁵ men glädjetomma staden Jeniseisk steg i en⁴⁵⁹⁶ öppen båt och styrde utför Jenisei⁴⁵⁹⁷ med hågen riktad åt Turuchansk.⁴⁵⁹⁸ Blott en arm, deporterad bagare från Dorpat beledsagade mig till stranden och nedkallade⁴⁵⁹⁹ öfver mig Herrans välsignelse för den l[ån]ga och mödofulla resan[.] – Jag ärnar ej här inlåta mig i en chronologisk⁴⁶⁰⁰ berättelse af de små öden och äfventyr,

75 D 17 Bref fr[ån] Rabbe och Zachris [Castrén]

D. 18. Rešte från Jenis[ejsk]

[June 1846]

79 D. 7. Anl[ände] till Turuchansk

4592 The notes concerning 1, 6 and 13 May are on the interleaf between p. 8–9 (January).

4593 *steg* || styrde

4594 This fragment is also at the beginning of the travel description published in *Morgonbladet* 25–29/1847, the original mscr of which is in SKSA A721. See p. 816 and Castrén 1847g.

4595 *guldrika* || <--->

4596 *en öppen* || 1. min lilla || 2. en liten

4597 *Jenisei* || ~-floden

4598 *Turuchansk.* || 1. ~ Jag lemnade Jeniseisk med ett hjertinnerligt nöje, ehuru wan wid både ett och annat som möter händer på resan || 2. ~ Ehuru det bar af till werldens yttersta ända lemnade jag dock Jeniseisk med ett hjertinnerligt nöje, ty med all min reswana och stoiska likgiltighet <--> för

4599 *nedkallade [...]* resan || 1. önskade mig <be> || 2. nedkallade öfver mig välsignelse mig för till den l[ån]ga och mödosamma resan, men jag hade knappt <- ---> sedan välsignelse, som enligt hans

4600 *chronologisk berättelse* || relation

4601 *Franska.* || ~ ¶ En Fransk Grammatik.

[July 1846]

✦ 83 ✦ *Till Rabbe*

Черноусовс ögonsjukdom

Den ewiga Guden på Franska.⁴⁶⁰¹

Kloštret.

Almanacke.

D. 12. Bref från Akad[emiker] Sjögrén och Rabbe

D. 19. Från Turuchansk –

D. 27. Till *Plachina*.

✦ 84 ✦ *Till Rabbe*

Hvarmed däckades Noachs ark – en fråga som uppstod med anl[edning] af golfdäckningen.

– Skicka mig en theol[ogisk] dissert[ation] öfver d[en]na materia.

– Dub[b]el temperatur i dubbel bemärk[else]

1. I öfra och nedra etagen.

2. I från 12 till 12.

Jfr. Solovjeffs.

– I Dudinka trodde jag, att jag skulle dö och tänkte på mitt test[ament].

[August 1846]

- ❖ 87 ❖ D 12. Ifrån *Plachina* till *Chantaika*.
 D 20 [Augusti]/1 [September] Från Chantaika
 D. 23 [Augusti]/4 [September] till Dudinka

[September 1846]

- ❖ 91 ❖ D 27. 4 Bref från Rabbe af.
 — Bref af W[ille]brand⁴⁶⁰², Collan, Alcenius⁴⁶⁰³, Akiander⁴⁶⁰⁴

[October 1846]

- ❖ 95 ❖ бородникъ dolg[anska], Jak[utiska] *Sengjaka* = mössa
 нагрудникъ – *Tyhyluk*.
 Öfra bekl[ädnad]
Парка Jak. *Ogdokó*.
 Undra bekl[ädnad] *Sön*.
 Den stora mössan: *Kalpák*.
 № 1.
 Trädlådan innehåller:⁴⁶⁰⁵
 1. 2 Samoj[ediska] bolvaner
 2. 1 fiol
 3. En Sam[ojedisk] pipa af mammoth-ben
 4. 2. Sam[ojediska] och Jakut[iska] nätnålar.
 5. En⁴⁶⁰⁶ Samoj[edisk] rensnara (af vildrenskinn)
 6. Ett Sam[ojedisk] rep, förfärdigadt af rensens fotsenor.

4602 Knut Felix von Willebrand (1814–1893), Doctor of Medicine, later Director General of the Board of Medicine in Finland. Savolainen 2001. (TS)

4603 Karl Alexander Alcenius.

4604 Matthias Akiander (1802–1871), historian, Lecturer in Russian at the Alexander University of Helsinki, later professor. Luther 2001a. (TS)

4605 The same list can also be found among Castrén's letters, belonging most probably together with the letter to Sjögren, 11/23 Jan. 1847. See the volume of letters in this series for both this list and another one, sent on 17/29 July 1846. The collections sent by Castrén have partly been preserved in the Kunstkamera in St Petersburg and in the Museum of Cultures in Helsinki. Lehtinen, I., 2017: 145–148. (TS)

4606 *En Samoj*. || 2 Samoj[ediska] och

4607 *faren* || ~ efter min halfåriga tundra-färd

4608 *halfåriga* || tun[dra-färd]

7. Ett Samoj[edisk] pilkoger
  8. En Ost-samoj[edisk] qvinno-koštym (Восточно Сам[оѣдская] женская одежда) – utom stöflor
  9. En Samoj[edisk] wåtsäck.
  10. En Jakutisk granulatsmössa (sengjakáa)
- Obs. Jakuterne bära äfven en нагрудникъ = Tunguserne

D. 13. Tillfrös Jenisej.

❖ 96 ❖ n[å]g[o]t illa faren⁴⁶⁰⁷ anl[ände] jag i går till Turuch[ansk] efter min halfåriga⁴⁶⁰⁸ tundra-färd. Med katharr i hufvudet, värk i lederna och <seroca> i sinnet kan jag denna omöjligen

[November 1846]

❖ 99 ❖ Den 16. Från Dudinka

D 18 Till Tolstoj Nos

Den 24 Från Tolstoj Nos

[December 1846]

❖ 103 ❖ D. 8. Ifr[ån] Dudinka

D. 10. Till Chantaika.

**32 Карманный мѣсяцословъ
на 1847. Санктпетербургъ,
При Императорской
Академіи Наукъ.⁴⁶⁰⁹**

*Lådan N° 1.*⁴⁶¹⁰

Innehåller under N° 1–4 Cranier funna i Tatar-grafvarne wid Abakan omkr[ing] Steppdomen. Num[m]er-följden är dens[amma] såsom grafvarnes. I grafven N° 1. upptäcktes äfven de jernst[ycken] som

— N° 5–7 är funna i en 4kantig kurgan vid Steppdomen

— En Tat[arisk] balalaika (koomes)⁴⁶¹¹

*Lådan N° 2.*⁴⁶¹²

Cran[ier]⁴⁶¹³ N° 9–10 – tvenne skeletter funna utanför stengrafven <1> i den mindre afd[elningen] af N° 2.

— N° 11.⁴⁶¹⁴ I Gr[af] N° 2. i sjelfva stenkiſtan (barncranium, fårkäk och hundkäk).

N° 12.⁴⁶¹⁵ Fragm[ent] af barncranium funna i Gr[afven] N° 2. Större afdeln[ingen] i⁴⁶¹⁶ en stenkiſta.

4609 The original in SLSA 1185 is an interfoliated Russian pocket calendar, the size of which is 13.5 x 9.5 cm. There are Castrén's notes on the interleaves.

4610 These lists of the contents of packing crates are mainly of Castrén's excavation finds from the South Siberian steppe in the summer of 1847, but they also list also some ethnographic artefacts. At least most of the objects have been lost since then. Cf. excavation notes earlier in this volume.

The same lists but divided differently according to crates are included in Castrén's letter to Sjögren, Sept. 5/17, 1847. In addition to this, the letter lists also stray finds from ploughing fields on both sides of the Enisej upstream from Minusinsk. (Box No. 28). They are from both the Bronze and Iron Ages, possibly also later. This is no. 23–24 in the letter. See the volume of letters in this series.

4611 (*koomes*) || ~ ¶ – Kojbal-språket känner wid *Yst-Oja*, Amelian [above *l*, Castrén has wrote an unclear *r*-like letter without striking out *l*] *Заводковъ* och 1

4612 Crates nos. 25–26 in the letter. See above.

4613 *Crann.* || Litt. A och B

4614 N° 11. || Litt. C

4615 N° 12. || L. D.

4616 *i* || af

- 4617 N° 13 || L. A.
 4618 N° 14 || L.) I
 4619 N° 15 || L. B.
 4620 a || <b>
 4621 N 16 || L C.
 4622 kistan || grafven N^o
 4623 3) || ~ ¶ L.) D.
 4624 N° 17-18 || LL) F och G
 4625 19 || (L) H)
 4626 ett || åtsk[illiga]
 4627 N° 20-21 || L.) E.
 4628 Kojbal-/steppen
 Crate no. 27 in the letter. See
 above.
 4629 22-23 || Litt B och C
 4630 N° 24 || 1. L. A || 2. N° 6.

Ur Grafven N° 3.

N° 13⁴⁶¹⁷ Ett cranium nedanom öfversta jordlagret wid sidan af kumlet.

N° 14⁴⁶¹⁸ – Gr[afven] N° 4. Fragment af ett barncranium i Gr[afven] N° 4 wid gamla Sag[aiska] domen

N° 15⁴⁶¹⁹ Ett cranium i stenkiſtan ^a4620)

N 16⁴⁶²¹ 2 Knifvar och en yxa i kiſtan⁴⁶²² a (af N° 3)⁴⁶²³

N° 17-18⁴⁶²⁴ – två cranier i kiſtan c) af Grafven N° 3.

19⁴⁶²⁵ En knif och ett⁴⁶²⁶ koppar-ſt[ycke] till h[örande] qvinno-sadeln och div[erse] koppar-prydnader funna i kiſtan c)

N° 20-21⁴⁶²⁷. 2 Cranier i grafkumlet N° 3.

Lådan N° 3. Fr[ån] Kojbal[-]steppen⁴⁶²⁸

Innehåller:

Gr[afven] N° 8. 22-23⁴⁶²⁹, funna nära intill h[varan]dra (B. högre upp och C djupare ned i grafven): I norra hörnet

S. t. gr[afven] N° 24⁴⁶³⁰ fragmenter af ett cranium, funnet under öfversta jordlagret

Gr[afven] N° 8 litt D. Fragm. af ett cranium i södra hörnet

[March 1847]

D 9 till Jeniseisk

Tuguntsow.

Schadatskoj Förpost ifr[ån] Minusinsk 100
verst på fl[oden] Amyl:

Kosak Iwan Kowrigen (korpral) bör efterfrå-
gas Wasilij Schogonin af Kolska ulusen

— *Ясачный Татарин*, eller hans дядя. it[em]
Andrej Kolascheff, Mator

Begge i Karatus – it[em]⁴⁶³¹ Sch. Savodkoff

-
1. *Михайло Чалкинъ* känner Kojbaliska.
  2. *Терентій Бажагинъ* i Sojatokska förpos-
ten.
  - (3. Amelian *Заводковъ* vid Ust-Oja[])

Иванъ *Сустугашевъ* – en lämplig Koj-
bal-tolk i byn *Schoschinskaja* 35 v[erst] från
Karatus; arbetare hos Nikifor *Kudanókow*
som håller kvarter för resande.

Uppköp i staden

Compass – *snus* – *kalsonger* – *kaloscher*
Cremor Tart[ari]⁴⁶³² Schlafrock Trycksvärta
krut och *bly* – Walter Scholl

Wid Sagaiska domen duger till tolk en gubbe
vid namn *Köörök* R. Mikita, och en ung per-
son Kazantje *Ko'cega'sep*, en skrivvare.

[June 1847]

D. 18 Bref till Sjögren.

D. 24 Simmade första gången.

Bref till Lars, Bergst[adi] och <Eiren>

4631 *it.* || af

4632 Cream of tartar or potassium bitar-
trate $C_4H_5KO_6$, used as leavening
agent and stabilizer in baking and
as a laxative in medicine. Brock-
haus Enzyklopädie 20: 146 [Wein-
stein, Tartarus]. (TS)

4633 Castrén is mistaken by one week here. According to his travel diary, he arrived in Krasnojarsk on 21 September/3 October.

4634 *Samsón* || ~ Aldagi

4635 *Большая-Андша* || Yst

[July 1847]

D. 3. Fr[ån] Tes.

Obs. I Karatus finnas 2 Kandak[ovska] Tat[arer] Tsirka *Dodascheff* och *Bultaĵ*. I *Katjulka* Tat[ar] Arsentij *Tjeptjergin*

D 24 Till Katjulka

[August 1847]

Hos bröderna Krjukov äro lemnade i förvar:

1. En päls
2. En kišta med hufvudskålar
3. En korg med thekök
4. En säck med stöflor och en Schamanskoŝtym
5. En trumma
6. En *mintir*

[September 1847]

D. 5 Septemb[er] ifrån Minusinsk –

D. 14 till Krasnojarsk –⁴⁶³³

D. 26 från Krasnojarsk

D. 28. Till Усть-Анджа

[October 1847]

Wid floden Kungus bor en Agulsk gubbe vid namn *Samsón*⁴⁶³⁴

D. 6. till *Большая-Андша*⁴⁶³⁵

D. 13. Till Тыгбыс'

D. 26 Till Mergunjowa

Апр[ѣль]	12 ⁴⁶³⁶	За рѣтія кургановъ	10.
	17.	За рѣтія кургановъ	10.
	18	За рѣтія кургановъ	10.
Іюнія.			
Апрѣль	10	За рѣтія кургановъ	9.25
Мая	2.	За рѣтія кургановъ	18.50
Мая	<2>.	За рѣтія кургановъ	18.50
–	–	Ящикъ	5.
Мая	3. ⁴⁶³⁷	Шаманская одежда и Барабанъ	12.50 } ²⁵ ⁴⁶³⁸ 12.50
Мая	3. ⁴⁶³⁹	Balalaika	2.
–	16	За рѣтія кургана ⁴⁶⁴⁰	10.20
–	17	За рѣтія кургана	5
–	–	Ящикъ	3.
Мая	20	За рѣтія кургановъ	37
		Ящикъ	2.50
	21.	Чудская вещь	1.5. ⁴⁶⁴¹
Іюнія	2.	Чудскія вещи	2
	5	Чудскія вещи	3.50.
	7.	Чудскія вещи	5
			145.30
Іюнія	10	За рѣтія кургановъ	5
–	–	Чудскія печати	5.
Іюнія	25.	Чудскія вещи	5.
Іюля	30	Чудскія вещи	2.40
Августа	10	Чудскія вещи	2.
	24	За рѣтія кургана	37.
		Spik	1.20
		lärf	6.
		Packlådor	
		Rep.	2.5
		Spik	.32
		2 Tat[ariska] pipor	
		Nål och tråd	
Sept[ember] 6		Tschud-fynd	2

4636 *Apr 12* || 1. *Мая 20* || 2. *Апр 10* – It is unclear whether Castrén changed the month before the day or vice versa.

4637 Moved from after May 20.

4638 Castrén wrote this sum between the titles and prices per piece in his calendar.

4639 Moved from after June 10.

4640 *кургана* || кургановъ

4641 Castrén no doubt meant 1 rouble 5 kopecks. Cf. below.

Sources and Literature

Abbreviations

Bulletin	Bulletin de la classe des sciences historiques, philologiques et politiques de l'Académie Impériale des Sciences de Saint-Pétersbourg	KM	The Finnish Heritage Agency, archaeological collections
Eph.	Sjögren, Allmänna Ephemerider	NRF	Nordiska resor och forskningar, Till trycket befordradt af Kejsersliga Alexanders-Universitetet, Helsingfors
Hf. Mbl.	Helsingfors Morgonblad	SKS toim.	Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, Helsinki
Kansallisbiografia	<i>Kansallisbiografia-verkkojulkaisu.</i> Studia biographica 4. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 1997		
БРЭ	Большая российская энциклопедия. Издательство Большая российская энциклопедия, Москва	ИЭС	Историческая энциклопедия Сибири. Российская академия наук, Сибирское отделение, Институт истории, Новосибирск
Брокгауз	Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. Дѣло, С.-Петербургъ		

Archival sources

- National Archives of Finland, Helsinki (KA)
Senate Archives, Ecclesiastic Expedition, KD 22/5 1849
See also Internet sources below (Kansallisarkisto, digitaaliarkisto/digital archives)
- Archives of the Finnish Literature Society, Helsinki (SKSA)
A721 Castrén, M.A., Reseanteckningar 1845–1847
A1938 Redogörelse för min resa under sistledne sommar
B1611–1612 minutes of the Finnish Literature Society 1838–1846
Castrén M.A. Kerääjäsidokset (S) 1–2.
Rabbe, F.J., collection (in this edition, the volume of Castrén's letters in this series is referred to)
- Archives of the Society of Swedish Literature in Finland, Helsinki (SLSA)
SLSA 1185 Gunnar Castrén's family archives
M.A. Castrén's travel diary 1842
M.A. Castrén's travel diary 27 February–25 September 1845
M.A. Castrén's notebook 1842–1843
Карманный мѣсяцословъ на 1847. Санктпетербургъ, При Императорской Академіи Наукъ.
- Central Archives of the University of Helsinki (HYKA)
Archives of the University Senate (KoA): Minutes of the University Senate (Consistorium academicum) 1842–1846

National Library of Finland, Helsinki (KK)

Coll. 37.13 Fabian Collan's correspondence (in this edition, the volume of Castrén's letters in this series is referred to)

Coll. 209 A.J. Sjögren's collection

Coll. 539 M.A. Castrén's collection

1.1 Finska runor

1.3 Poemata variae

2.3 Hvarjehanda philologiska, mythologiska historiska m. m. anteckningar i Finskan, gjorda under sommaren 1839

2.4 Hvarjehanda anmärkningar

2.6 Ganander, Ättehögar i Laihela

5.9 Om de Obdorska Ostjakerne

8 Samoiedica 2 (Jurak-Samoiedica 1)

25 Rossica

26.4 Varia 1.4 [fragments]

26.10 Varia 1.10

26.14 Varia 1.14, Мѣсяцословъ на 1846 годъ, въ Санктпетербургѣ, при Императорской Академіи Наукъ

26.19 Varia 1.19, Fragment av tidigare manuskript till några olika ställen till Nordiska Resor och Forskningar

26.22 [Untitled fragments]

27.1 Resa till Lappland år 1838

27.2 Resa till Ryska Karelen år 1839

27.3 Manuskript till Nordiska resor och forskningar I

29.7 Ett Postscriptum

29.12 Hydrographiska anmärkningar öfver den Mesenska kretsen af Archangelska Guvernem[entet]

29.14 Varia 4.14, Manuskript till Nordiska resor och forskningar VI

30.1 Rese-Anteckningar, Obdorsk 24 Dec. 1843

30.2 Varia 5 (Rese-Anteckningar 1846)

30.3 Varia 5.3, Rese-Anteckningar 1847–1848

31.1 Rese-Anteckningar 1838. Lappland.

31.2 Varia 6 (Rese-Anteckningar 1847, Jenisej)

32 Varia 7, Rese-Anteckningar 1847, Minusinska kretsen

University of Giessen Library

Karl Ernst von Baer's collection, Mappe 43

Sources of illustrations

Archives of the Society of Swedish Literature in Finland

The Finnish Heritage Agency, Finno-Ugric and History picture collections

National Library of Finland, KK Coll. 539

Personal communications

Jarmo Alatalo, MA, email to Timo Salminen 13 Sept. 2016
 Dr. Jurij Esin, emails to Timo Salminen, 21 Nov. 2016, 24 Jan. 2018
 Tiina Hyytiäinen, MA, email to Juha Janhunen, 2 March 2017

Arto Kivimäki, MA, pers. comm., 17 Feb. 2017
 Ph.D. Oula Seitsonen, MA, pers. comm., 2 March 2017
 Docent (Adjunct Professor) Tuukka Talvio, email to Timo Salminen 22 Aug. 2016

Published sources

See also Internet (p. 1580–1582)

Ahlqvist, August, 1986. *Muistelmia matkoilta Wenäjällä 1854–1858*. Karisto Oy, Hämeenlinna.

Album Academicum der Kaiserlichen Universität Dorpat. Bearbeitet von A. Hasselblatt – G. Otto. C. Mattiesen, Dorpat 1889. Also on the Internet: http://personen.digitale-sammlungen.de/baltlex/Blatt_bsbo0000433,00001.html.

Apollodoros 2004. *Götter und Helden der Griechen*. Griechisch und deutsch. Eingeleitet, herausgegeben und übersetzt von Kai Brodersen. Edition Antike. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, s. l.

Aspegren, Hans Henric, 1766. *Försök Til en Historisk, Geometrisk och Physico-Oeconomisk Beskrifning öfwer Pedersöre Sökn i Österbotn. Andra eller Historiska Delen*. Åbo.

Aspelin, J.R., 1901. M. A. Castréns Aufzeichnungen über die Altertümer im Kreise Minusinsk. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja XXI:1* (p. 1–54).

Baer, K. E. von, 1842. Proposition pour le voyage de M. de Middendorff. *Bulletin Scientifique* 1842, 9: 282–283. L'Académie Impériale des Sciences de Saint-Petersbourg.

Baer, K.E. von, 1844. Ueber Labyrinth-förmige Steinsetzungen im Russischen Norden. *Bulletin I*: 70–79.

Baer, K.E. von, 1845. Nachträgliche Instruction für Herrn Magister Castrén. *Bulletin de la classe physico-mathématique de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg III*: 79.

Bulletin de la classe historico-philologiques de l'Académie Imperiale des sciences de St.-Petersbourg VII. St.-Petersbourg – Leipzig 1850.

Bulletin des séances de la classe 1843. *Bulletin I*: 333–336.

Castrén, M.A., 1839. Några dagar i Lappland. *Hf. Mbl.* 2–4, 6–8/1839 (7, 10, 14, 21, 24, 28 Jan. 1839).

Castrén, M.A., 1841. Om betydelsen af ordet Lapp. *Suomi* 2/1841: 3–7.

Castrén, M.A., 1842a. Anteckningar under en resa genom Finska och Ryska Lappmarken 1842. *Suomi IV*: 3–35.

Castrén, M.A., 1842b. Några dagar i Lappland. J. Grot (red.), *Calender till minne af Kejslerliga Alexanders-Universitetets andra secularfest: 205–232*. Helsingfors.

Castrén, M.A., 1842c. Reseminnen I–VI. *Hf. Mbl.* 87, 89, 90, 93, 96, 97/1842 (14, 21, 24 Nov., 5, 15, 19 Dec. 1842).

Castrén, M.A., 1843a. Reseminnen. *Hf. Mbl.* 4–5/1843 (12, 16 Jan. 1843).

Castrén, M.A., 1843b. Reseminnen II. *Hf. Mbl.* 38/1843 (15 May 1843).

Castrén, M.A., 1843c. Reseminnen. *Hf. Mbl.* 50–52, 54, 55, 62, 63, 75, 76/1843 (3, 6, 10, 17, 20 July, 14, 17 Aug., 28 Sept., 2 Oct. 1843).

Castrén, M.A., 1843d. Utdrag ur Solovetska klosterkrönikan. *Suomi* 4/1843: 191–212.

Castrén, M.A., 1844a. Reseminnen. *Hf. Mbl.* 6/1844 (22 Jan. 1844).

Castrén, M.A., 1844b. Reseminnen. *Hf. Mbl.* 18–19/1844 (4, 7 March 1844)

Castrén, M.A., 1844c. Rese-anteckningar I–V. *Hf. Mbl.* 37–41/1844 (20, 23, 30 May, 3, 6 June 1844).

Castrén, M.A., 1845a. Lettre de M. Castrén a M. Sjögren. *Bulletin II*: 376–380.

- Castrén**, M.A., 1845b. Reseanteckningar af D:r M. A. Castrén. *Morgonbladet* 87–89/1845 (Nov. 13, 17, 20, 1845).
- Castrén**, M.A., 1845c. Utdrag ur Reseanteckningar 1845 af Doct. M. A. Castrén. *Morgonbladet* 59–61/1845 (7, 11, 14 Aug. 1845).
- Castrén**, M.A., 1846a. Anteckningar om Samojediskans förvandtskap med de Finska Språken. *Suomi* 1845: 177–186.
- Castrén**, M.A., 1846b. Castrens Reise in Sibirien. *Das Ausland* 55–59/1846 (24–28 Feb. 1846).
- Castrén**, M.A., 1846c. Reseanteckningar af M. A. Castrén. *Morgonbladet* 29–32/1846 (16, 20, 23, 27 April 1846).
- Castrén**, M.A., 1846d. Reseanteckningar af M. A. Castrén. *Morgonbladet* 36/1846 (11 May 1846).
- Castrén**, M.A., 1846e. Utdrag ur Reseanteckningar år 1845. *Suomi* 1845: 1–9.
- Castrén**, M.A., 1847a. Castrens Reise in Sibirien. *Das Ausland* 67–73/1847 (19, 20, 22–26 March 1847).
- Castrén**, M.A., 1847b. Lettre de M. Castrén à M. Sjoegren. *Bulletin* III: 266–269.
- Castrén**, M.A., 1847c. Lettre de M. le Dr. Castrén à M. l'Académicien Sjoegren. *Bulletin* III: 198–203.
- Castrén**, M.A., 1847d. Lettre de M. le Dr. Castrén à M. l'Académicien Sjoegren. *Bulletin* III: 225–244.
- Castrén**, M.A., 1847e. Rapport de M. Castrén. *Bulletin* III: 137–152.
- Castrén**, M.A., 1847f. Rapport till Kejslerl. Vetenskaps-Akademien i Petersburg från Doctor M. A. Castrén. *Morgonbladet* 47/1847 (1 July 1847).
- Castrén**, M.A., 1847g. Reseanteckningar af D:r M. A. Castrén. *Morgonbladet* 25–29/1847 (1, 8, 12, 15, 19 Apr. 1847).
- Castrén**, M.A., 1847h. Reseanteckningar af D:r M. A. Castrén. *Morgonbladet* 33/1847 (3 May 1847).
- Castrén**, M.A., 1847i. Rese-anteckningar i Sibirien. *Suomi* 1846: 1–62.
- Castrén**, M.A., 1847j. Sixième rapport de M. Castrén. Septième rapport de M. Castrén. *Bulletin* III: 289–320.
- Castrén**, M.A., 1848a. Auszug aus einem Briefe des Dr. Castrén. *Bulletin* V: 106–112.
- Castrén**, M.A., 1848b. Auszüge aus zwei Briefen des Dr. Castrén. *Bulletin* IV: 316–320.
- Castrén**, M.A., 1848c. Bericht an die Kaiserliche Akademie der Wissenschaften in St. Petersburg. *Bulletin* IV: 17–42.
- Castrén**, M.A., 1848d. Castrens Reise in Sibirien. *Das Ausland* 81–86/1848 (4–8, 10 Apr. 1848).
- Castrén**, M.A., 1848e. Extrait d'une lettre de M. Castrén. *Bulletin* IV: 302–304.
- Castrén**, M.A., 1848f. Extraits de quelques lettres et rapports de M. Castrén. *Bulletin* IV: 257–272.
- Castrén**, M.A., 1848g. Extraits de deux lettres de M. Castrén a M. Sjoegren. *Bulletin* V: 106–112.
- Castrén**, M.A., 1848h. Lettres de M. Castrén à M. Sjoegren. *Bulletin* IV: 8–16.
- Castrén**, M.A., 1848i. Rapport de M. A. Castrén. *Bulletin* V: 302–320.
- Castrén**, M.A., 1848j. Rapports de M. Castrén. *Bulletin* IV: 209–237.
- Castrén**, M.A., 1848k. Reseanteckningar af D:r M. A. Castrén. *Morgonbladet* 86–93/1848 (9, 13, 16, 20, 23, 27, 30 Nov., 4 Dec. 1848).
- Castrén**, M.A., 1848l. Trois lettres de M. A. Castrén. *Bulletin* V: 264–272.
- Castrén**, M.A., 1848m. Utdrag ur ett bref till Hr Statsrådet Sjögren, dat. Njertschinska Central-Verket den 18 Maj 1848. *Morgonbladet* 69/1848 (11 Sept. 1848).
- Castrén**, M.A., 1848n. Zwei Berichte von Dr. A. Castrén. *Bulletin* V: 180–190, 193–208, 218–224.
- Castrén**, M.A., 1848–1849. Reseanteckningar af D:r M. A. Castrén. *Morgonbladet* 99/1848, 5, 7, 8/1849 (28 Dec. 1848, 18, 25, 29 Jan. 1849).
- Castrén**, M.A., 1849. An die Kaiserliche Akademie der Wissenschaften. *Bulletin* VI: 148–156.
- Castrén**, M.A., 1850a. Rapport till Kejslerl. Vetenskaps-Akademien i S:t Petersburg. *Suomi* 1850: 81–91.
- Castrén**, M.A., 1850b. Schrenk's Reise durch die Tundren der Samojeden. *Suomi* 1850: 68–80.
- Castrén**, M.A., 1852a. Resa till Lappland. *NRF* I: 1–74.
- Castrén**, M.A., 1852b. Resa till Lappland, norra Ryssland och Sibirien år 1841–1844. *NRF*. Första Bandet. M. A. Castréns reseminnen från åren 1838–1844: 97–320.
- Castrén**, M.A., 1852c. Resa till Ryska Karelen år 1839. *NRF*. Första Bandet. M. A. Castréns reseminnen från åren 1838–1844: 75–95.

- Castrén**, M.A., 1853a. *Föreläsningar i Finsk mytologi*. NRF. Tredje Bandet.
- Castrén**, M.A., 1853b. A. Schiefner (Hrsg.), *M. Alexander Castrén's nordische Reisen und Forschungen*. Erster Band. Reiseerinnerungen aus den Jahren 1838–1844. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften. St. Petersburg.
- Castrén**, M.A., 1855. *NRF. Andra Bandet*. B.O. Schau- man (red.), M. A. Castréns reseberättelser och bref åren 1845–1849.
- Castrén**, M.A., 1856. *M. Alexander Castrén's nordische Reisen und Forschungen*. Zweiter Band. Reiseberichte und Briefe aus den Jahren 1845–1849. Hrsg. A. Schiefner. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.
- Castrén**, M.A., 1857a. *Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker nebst samojedischen und tatarischen Heldensagen*. *Nordische Reisen und Forschungen* IV. Hrsg. A. Schiefner. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.
- Castrén**, M.A., 1857b. *Ethnologiska föreläsningar öfver Altaiska folken samt Samojediska och Tatariska sagor*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Fjerde Bandet: 1–272.
- Castrén**, M.A., 1857c. *Om Jenisej-floden*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Fjerde Bandet: 275–284.
- Castrén**, M.A., 1870a. *Bidrag till Mesenska kretsens hydrografi*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Sjette Bandet. Tillfälliga uppsatser: 120–128.
- Castrén**, M.A., 1870b. *Förslag till en undersökning af de i Finland befintlige grafkumlen*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Sjette Bandet. Tillfälliga uppsatser: 145–147.
- Castrén**, M.A., 1870c. *Några upplysningar om de till Sibirien deporterade Finnarne*. *Nordiska resor och forskningar* VI: 138–144.
- Castrén**, M.A., 1870d. *Om kurganer eller s.k. Tschud-kummel i den Minusinska kretsen*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Sjette Bandet. Tillfälliga uppsatser: 129–137.
- Castrén**, M.A., 1870e. *Postsriptum efter en resa till Tavastland*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Sjette Bandet. Tillfälliga uppsatser: 33–42.
- Castrén**, M.A., 1870f. *Stycken af år 1841 om våren hållna föreläsningar öfver Kalevala*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Sjette Bandet. Tillfälliga uppsatser: 53–97.
- Castrén**, M.A., 1870g. *Utdrag ur ett bref, dateradt Kuolajärvi den 3 December 1841*. C.G. Borg (red.), *NRF*. Sjette Bandet. Tillfälliga uppsatser: 43–52.
- Castrén**, M.A., 1953. *Tutkimusmatkoilla Pohjolassa*. Transl. Aulis J. Joki. *Kuuluisia muistelmia*. Tammi, Helsinki.
- Castrén**, M.A., 1967. *Tutkimusmatkoilla Pohjolassa*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo.
- Castrén**, M.A., 2016. *Luentoja suomalaisesta mytologiasta*. Suom. ja toim. Joonas Ahola. *Tietolipas* 252. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Castrén**, M.A., 2017a. *Archaeologica et historica*. *Universitaria*. T. Salminen (ed.). *Manuscripta Castreniana*, *Realia* I. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Castrén**, M.A., 2017b. *Collectiones museorum*. I. Lehtinen (ed.). *Manuscripta Castreniana*, *Realia* II, *Ethnographica* 1. *Travaux ethnographiques de la Société Finno-Ougrienne* XXII. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Castrén**, M.A., 2018a. *Jurak-Samoiedica: Folkloristica*. K. Lukin (ed.). *Manuscripta Castreniana*. Finno-Ugrian Society, Helsinki. <https://www.sgr.fi/manuscripta/js-folkloristica>.
- Castrén**, M.A., 2018b. *Ostiacica*. U.-M. Forsberg (ed.). *Manuscripta Castreniana*, *Linguistica* V. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Castrén**, M.A., 2019. *Fennica*. K. Häkkinen (ed.). *Manuscripta Castreniana*, *Linguistica* I. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Egils Saga**. *Skalla-Grimssonar*. Sigurdur Nordal gaf út. *Íslenzk fornrit* II. Hið Íslenzka Fornritafélag, Reykjavík 1933.
- Fellman**, Jacob, 2008. *Venäjän lappalaisista. Kuolan niemimaalla käyneiden suomalaisten tiedemiesten matkakertomuksia: 3–6*. Koonnut ja suomentanut Leif Rantala. *Acta Lapponica Fenniae* 20.
- Forsman**, Yrjö Sakari, 1862. *Tiedot Suomen-suvun muinaisuudesta*. Helsinki.
- Ganander**, Christfrid, 1782. *Kårt Berättelse om de i Laihela Sockn i Österbotten befintliga sten- eller ät- tehögar*. *Tidningar utgifne af et Sällskap i Åbo* 28/1782 (13 July 1782): 221–223.
- Ganander**, Christfrid, 1789. *Mythologia fennica eller förklaring öfver de nomina propria deastrorum, idolorum, locorum, virorum &c. eller Afgudar och Afgudinor, Forttidens Märkelige Personer, Offer och Offer-ställen, Gamla Sedvänjor, Jättar, Troll, Skogs- Sjö- och Bergs- Rån m. m. Som Förekomma i de äldre Finska Troll-Runor, Synnyt, Sanat, Sadut, Arwotuxet &c. samt än brukas och nämnas i dagligt tal*. Åbo på egen bekostnad.

- Gmelin**, Johann Georg, 1999. *Expedition ins unbekanntes Sibirien*. Hrsg., eingeleitet und erläutert von Dittmar Dahlmann. Fremde Kulturen in alten Berichten 7. Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen.
- Goethe**, Johann Wolfgang von. *Goethes sämtliche lyrische, epische und dramatische Werke und seine vorzüglichsten Prosaschriften*. Karl Prochaska, Teschen und Leipzig s. a.
- Heinrici Chronicon*. Indriķa hronika. Transl. Ā. Feldhūns, praefatio & interpretatus Ē. Mugurēvics. Zinātne, Rīga 1993.
- Högström**, Pehr, 1747. *Beskrifning ofwer de till Sweriges Krona lydande Lapmarker, Innehollande kort underrättelse Så wäl om Landets belägenhet och beskaffenhet i gemen, Som Des Inwånares tilstånd och Hus-holdning, deras Seder, maner och lefnadsart, samt laster och widskepelse m. fl.* Lars Salvius, Stockholm.
- Högström**, Peter, 1748. *Beschreibung des der Crone Schweden gehörenden Lapplandes*. Gabriel Christian Rothe, Copenhagen und Leipzig.
- Homeros**, 1997. *Odyseeia*. Transl. Otto Manninen. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Horatius**, 1900. *Des Q. Horatius Flaccus sämtliche Werke II, Satiren und Episteln* erklärt von Dr. G.T.A. Krüger und Dr. Gustav Krüger. 2. Bändchen, Episteln. 14. Auflage besorgt von Dr. Gustav Krüger. Verlag von B.G. Teubner, Leipzig.
- Juvelius**, J.W., 1889. *Muistoja Pohjoisen Venäjän Karjalan Muinaisuudesta. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja X:1* (p. 1–89).
- Kalevala**. Öfversatt af M.A. Castrén. J. Simelii enka, Helsingfors 1841.
- Kalewala taikka Wanhoja Karjalan Runoja Suomen kansan muinosista ajoista*. SKS toim. 2. 1835.
- Klaproth**, Julius, 1823. *Asia polyglotta*. A. Schubart, Paris.
- Koepen**, P. v., 1844. *Instruction supplémentaire donnée à M. Castrén*. *Bulletin* I: 373–384.
- Lencqviſt**, Christian Eriki, 1782. *De superstitione veterum fennorum theoretica et practica*. Pars prior. Aboae.
- Lönnrot**, Elias, 1833. *Reseminnen*. *Hf. Mbl.* 44–47/1833 (17, 21, 28 June, 1 July 1833).
- Lönnrot**, Elias, 1834. *Reseminnen*. *Hf. Mbl.* 54, 56–60/1834 (21, 28 July, 1, 4, 8, 11 Aug. 1834).
- Lönnrot**, Elias, 1835. *Reseanteckningar*. *Hf. Mbl.* 56–60/1835 (24, 27, 31 July, 3, 7 Aug. 1835).
- Lönnrot**, Elias, 1842a. *Utdrag ur Bref ifrån D:r Lönnrot I–II*. *Hf. Mbl.* 36, 37/1842 (19, 23 May 1842)
- Lönnrot**, Elias, 1842b. *Utdrag af ett Bref från D:r Lönnrot*. *Hf. Mbl.* 57, 59–61/1842 (1, 8, 15 Aug. 1842).
- Lönnrot**, Elias, 1842c. *Utdrag ur Bref från D:r Lönnrot I–II*. *Hf. Mbl.* 80, 84/1842 (20 Oct., 3 Nov. 1842).
- Messerschmidt**, D.G., 1962. *Forschungsreise durch Sibirien 1720–1727. I. Tagebuchaufzeichnungen 1721–1722*. Hrsg. E. Winter – N.A. Figurowskij. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band 8,1. Akademie-Verlag, Berlin.
- Messerschmidt**, D.G., 1964. *Forschungsreise durch Sibirien 1720–1727. II. Tagebuchaufzeichnungen Januar 1723–Mai 1724*. Hrsg. E. Winter – N.A. Figurowskij. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band 8,2. Akademie-Verlag, Berlin.
- Messerschmidt**, D.G., 1966. *Forschungsreise durch Sibirien 1720–1727. III. Tagebuchaufzeichnungen Januar Mai 1724–Februar 1725*. Hrsg. E. Winter – N.A. Figurowskij. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band 8,3. Akademie-Verlag, Berlin.
- Messerschmidt**, D.G., 1968. *Forschungsreise durch Sibirien 1720–1727. IV. Tagebuchaufzeichnungen Januar Februar 1725–November 1725*. Hrsg. E. Winter & al. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band 8,4. Akademie-Verlag, Berlin.
- Messerschmidt**, D.G., 1977. *Forschungsreise durch Sibirien 1720–1727. V. Tagebuchaufzeichnungen ab November 1725*. Hrsg. E. Winter & al. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band 8,5. Akademie-Verlag, Berlin.
- Middendorff**, A. von, 1875. *Übersicht der Natur Nord- und Ost-Sibriens*. Dr. A. Th. v. Middendorffs Reise in de äussersten Norden und Osten Sibiriens. Band IV. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.
- Müller**, Ferdinand Heinrich, 1837. *Der Ugrische Volksstamm, oder Untersuchungen über Ländergebiete am Ural und am Kaukasus in historischer, geographischer und ethnographischer Beziehung. 1. oder geographischer Theil. Erste Abtheilung*. Duncker & Humblot, Berlin.
- Pallas**, P. S., 1771. *Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs*. Erster Theil. Kayserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.

- Pallas**, P. S., 1773. *Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs*. Zweyter Theil. Vom Jahr 1770, und 1771. Kayserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.
- Pallas**, Peter Simon, 1776. *Reise durch verschiedene Provinzen des Russischen Reichs*. Dritter Theil. Vom Jahr 1772, und 1773. Kayserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.
- Pallas**, Petrus, 1831. *Zoographia rosso-asiatica sistens omnium animalium in extenso Imperio Rossico et adjacentibus maribus observatorum recensionem, domicilia, mores et descriptiones, anatomen atque icones plurimum*. Volumen tertium. Petropoli.
- Pindar**, 1997. *Olympian Odes. Pythian Odes*. Ed. and transl. by William H. Race. Harvard University Press, Cambridge, Mass. – London.
- Rancken**, J. Oskar I., 1884. *M. A. Castréns medarbetare Johan Reinhold Bergstadi, biografiskt tecknad, och dennes dagbok öfver resa till östliga länder 1845–1846*. Wasa Tryckeribolags förlag, Wasa.
- Rask**, Rasmus, 1834. *Samlede tildels forhen utrykte Afhandlingar af R. K. Rask* udgivne efter Forfatterens Død af H. K. Rask. I. København.
- Ritter**, Carl, 1832. *Die Erdkunde im Verhältniß zur Natur und zur Geschichte des Menschen oder allgemeine vergleichende Geographie als sichere Grundlage des Studiums und Unterrichts in physicalischen und historischen Wissenschaften*. Zweiter Theil. Zweites Buch. Asien. Band I. Der Norden und Nord-Osten von Hoch-Asien. Zweite [– –] Ausgabe. G. Reimer, Berlin.
- Robert**, Eugène, 1841. *Lettres sur la Russie à Son Excellence Mr de Struve*. Arthus Bertrand, Paris.
- Sahlberg**, R.F., 2007. *En resa kring jorden 1839–1843. Anteckningar från Sydamerika, Alaska och Sibirien*. Utg. av Patricia Berg. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 701. Helsingfors.
- Snellman**, J.V., 1992. *Samlade arbeten I. 1826–1840*. Statsrådets kansli, Helsingfors.
- The Russian Primary Chronicle. Laurentian Text*. Transl. and ed. Samuel Hazzard Cross & Olgerd P. Sherbowitz-Wetzor. The Medieval Academy of America, Cambridge, Mass. s. a. [1953].
- Sjögren**, A.J., 1832a. Ueber die älteren Wohnsitze der Jemen. Ein Beitrag zur Geschichte der Tschudischen Völker in Russland. *Mémoires d'Académie Impériale des sciences de Saint-Petersbourg*. Sixième Série, Tome I: 263–346.
- Sjögren**, A.J., 1832b. Wann und wie wurden Sawolotschje und die Sawolokschischen Tschuden russisch? Ein kritischer Versuch zur Aufklärung der Geschichte des Russischen Nordens. *Mémoires d'Académie Impériale des sciences de Saint-Petersbourg*. Sixième Série, Tome I: 491–526.
- Sjögren**, A.J., 1833. *Ueber die finnische Bevölkerung des St. Petersburgischen Gouvernements und ueber den Ursprung des Namens Ingermannland*. St. Petersburg. Sonderdruck aus *Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St. Pétersbourg*. VI. Série, Tome II.
- Sjoegren**[, A.J.], 1844. Instruction générale donnée à M. Castrén, voyageur chargé par l'Académie de l'exploration de la Sibérie septentrionale et centrale sous le rapport de l'ethnographie et de la linguistique. *Bulletin I*: 325–332.
- Sjögren**, A.J., 1955. *Tutkijan tieni*. Käsikirjoituksesta suom. Aulis J. Joki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Ssanang Ssetsen** Chungtaidschi, 1829. *Geschichte der Ostmongolen und ihres Fürstenhauses*. Übers. und hrsg. von Isaac Jacob Schmidt. St. Petersburg.
- Strahlenberg**, Philip Johann von, 1730. *Das Nord- und Ostliche Theil von Europa und Asia in so weit solches Das ganze Russische Reich mit Sibirien und der grossen Tataren in sich begreiffet, in einer Historisch-Geographischen Beschreibung der alten und neuern Zeiten, und vielen andern unbekanntten Nachrichten vorgestellet, Nebst einer noch niemals ans Licht gegebenen TABULA POLYGLOTTA von zwey und dreyssigerley Arten Tatarischer Völcker Sprachen und einem Kalmuckischen Vocabulario, Sonderlich aber Einer grossen richtigen Land-Charte von den benannten Ländern und andern verschiedenen Kupfferstichen, so die Asiatisch-Scythische Antiquität betreffen; bey Gelegenheit der Schwedischen Kriegs-Gefangenschafft in Russland, aus eigener sorgfältigen Erkundigung, auf denen verstatteten weiten Reisen zusammen gebracht und ausgefertigt von Philipp Johann von Strahlenberg*. Stockholm, in Verlegung des Autoris.
- Stuckenberg**, J.Ch., 1844. *Hydrographie des Russischen Reiches oder Geographisch-statistisch-technische Beschreibung seiner floss- und schiffbaren Flüsse und Seen, seiner Küsten, inneren Meere, Häfen und Anfuhrten*. Zweyter Band. Das Bassin des Oceanes, von der Norwegischen Gränze bis zur Chinesischen. Kaiserliche Akademie der Wissenschaften, St. Petersburg.

Swenske songer eller wisor nw på nytt prentade, förökade och under en annan skick än tillförena utsatte. Stockholm MDXXXVj. Internet: <http://runeberg.org/swisornw/>.

Valerius, Johan David, 1807. *Tålamodet. Svenska Academiens handlingar ifrån året 1796.* III: 201–208. Stockholm.

Бэръ, К.М. – **Гельмерсенъ**, Г.П. – **Миддендорфъ**, А.Ф. – **Кастрен**, М.А., 1850. Разборъ сочинения г-на А. Г. Шренка подъ заглавіемъ „Reise durch Tundren der Samojeden zum arktischen Uralgebirge“. *Девятнадцатое присужденіе учрежденныхъ П.Н. Демидовымъ наградъ.* 17 апреля 1850: 125–127. Санкт-Петербургъ.

Бэръ, К.М. – **Кеппенъ**, П., 1848. Разборъ сочинения Штукенберга: Hydrographie des Russischen Reiches. *Двенадцатое присужденіе учрежденныхъ П.Н. Демидовымъ наградъ:* 251–266. Санкт-Петербургъ.

Лаврентіевскій літопис [Лаврентьевская летопись. Полное собрание русских летописей 1. Издательство Академии Наук СССР, Ленинград 1926.], <http://litopys.org.ua/lavrlet/lavr.htm>.

Летопись Российской Академии Наук. Том II, 1803–1860. От. ред. М.Ф. Хартанович. Наука, Санкт-Петербург 2002.

Миллер, Г.Ф., 1999. *История Сибири.* Издание второе, дополненное. Том I. Восточная литература РАН, Москва.

Мѣсяцословъ и общій штатъ Россійской имперіи на 1842. Часть первая. Императорская Академія Наукъ, Санктпетербургъ 1841.

Wallin, Georg August, 2010–2015. *Skrifter.* Band 1–6. Utg. av Kaj Öhrnberg & Patricia Berg under medverkan av Kira Pihlflyckt. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 730. SLS, Helsingfors – Bokförlaget Atlantis, Stockholm.

Небольсинъ, Павел, 1849. *Покореніе Сибири. Историческое изслѣдованіе.* Санктпетербургъ.

Новгородскій першій літопис [Новгородская первая летопись старшего извода. Издательство Академии Наук СССР, Москва – Ленинград 1950], <http://litopys.org.ua/novglet/novg.htm>. Read 7 Oct. 2016.

Спасскій, Г.И., 1857. О достопримѣчательнѣйшихъ памятникахъ Сибирскихъ древностей и сходствѣ нѣкоторыхъ изъ нихъ съ Великоорусскими. *Записки Императорскаго Русскаго Географическаго Общества XII:* 112–181.

Примѣчаніе, служащая изъ поясненію наставленія Профессора Палласа, даннаго Студенту Кашкарову. *Сибирскій Вѣстникъ V:* 110–138 (174–202).

Спасскій, Григорій, 1818–1819. Древности Сибири. *Сибирскій Вѣстникъ I:* 67–85 (p. 1–19); II: 147–177 (p. 20–50); III: 39–94 (p. 52–107); IV: 1–20 (p. 124–143).

Спасскій, Г.И., 1819. Извѣстіе о странствующемъ Ботаникѣ Г. Кашкаровѣ. *Сибирскій Вѣстникъ V:* 85–88 (149–152).

Статистическія таблицы о состояніи городовъ Россійской имперіи. Санктпетербургъ 1840. Internet, <http://dlib.rsl.ru/viewer/01003542943#page2?page=2>.

Степановъ, А. П., 1835. *Енисейская губернія I–II.* С. п., Санктпетербургъ.

Newspapers

See also printed sources.

Das Ausland. Ein Tageblatt für Kunde des geistigen und sittlichen Lebens der Völker. J. G. Cotta'sche Buchhandlung, Stuttgart – Tübingen. Jahrg. 1844–1849.

Borgå Tidning 38/1844, 15 May 1844.

Finlands Allmänna Tidning 82–83/1840

Helsingfors Morgonblad 1838–1839, 1844

Helsingfors Tidningar 39/1844, 18 May 1844

Saima 42/1845 (16 Oct. 1845), 4/1846 (29 Jan. 1846), 27/1846 (11 July 1846)

Literature

Aalto, Pentti, 1971. *Oriental Studies in Finland*. The History of Learning and Science in Finland 1828–1918, Vol. 10b. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.

Aapala, Kirsti, 2005. *Juonjas*. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 154. SKS toim. 925.

Ahola, Joonas – **Lukin**, Karina, 2016. Matthias Alexander Castrénin suomalaisen mytologian taustoja. Castrén, M.A., *Luentoja suomalaisesta mytologiasta*: 11–80. Suom. ja toim. Joonas Ahola. Tietolipas 252. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

Ahonen, Felix, 1961. *Kajaanin kaupungin historia III*. Vv. 1810–1905. Kajaani.

Äikäs, Tiina, 2011. *Rantakiviltä tuntureille – Pyhät paikat saamelaisten rituaalisessa maisemassa*. *Studia archaeologica septentrionalia* 5. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.

Aikio, Samuli, 2007. Lappi. S. Paikkala (ed.), *Suomalainen paikannimikirja*: 221. Karttakeskus – Kotimaisen kielten tutkimuskeskus, Helsinki.

Åkerman, Birger, 1941. *Finska kadettkårens elever och tjänstemän 1812–1940. Supplement II*. Helsingfors.

Alkarp, Magnus, 2009. *Det Gamla Uppsala. Berättelser och metamorfoser kring en alldeles särskild plats*. Occasional Papers in Archaeology 49, Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet.

Allgemeine deutsche Biographie XV. Duncker & Humblot, Leipzig 1882.

Anthony, David W., 2007. *The Horse, the Wheel and Language*. Princeton University Press.

Anttila, Aarne, 1931. *Elias Lönnrot. Elämä ja toiminta*. I. SKS toim. 190.

Anttonen, Veikko, 1996. *Ihmisen ja maan rajat. 'Pyhä' kulttuurisena kategoriana*. SKS toim. 646.

Apo, Satu, 2006. Kansanlaulujen ääni 1700-luvun kirjallisuudessa. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 216–264. SKS toim. 1060.

Appelgren-Kivalo, Hjalmar, 1931. *Alt-Altäische Kunstdenkmäler. Briefe und Bildermaterial von J. R. Aspelin Reisen in Sibirien und der Mongolei 1887–1889*. Finnische Altertumsgesellschaft, Helsingfors.

Aska, Eero, 2004. *Turtola. Tornionlaakson Helmi*. Pohjan Väylä, Pello.

Attwater, Donald, 1975. *The Penguin Dictionary of Saints*. Penguin Books.

Autio, Veli-Matti, 1981. *Yliopiston virkanimitykset 1809–1852. Hallinto- ja oppihistoriallinen tutkimus Turun Akatemian ja Keisarillisen Aleksanterin-yliopiston opettajien nimityksistä Venäjän vallan alkupuolella 1809–1852*. Historiallisia tutkimuksia 115. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.

Awebro, Kenneth, 1993. Tornionlaakson ruukkitoiminnasta. *Tornionlaakson historia II: 1600-luvulta vuoteen 1809*: 361–380. Tornionlaakson kuntien historia-kirjatoimikunta.

Ballaſter, Ros, 2005. *Fabulous Orient. Fictions of the East in England 1662–1785*. Oxford University Press.

Bartens, Hans-Hermann, 2017. *Tschuden und andere Feinde in der saamischen Erzähltradition*. FF Communications 312. Academia Scientiarum Fennica, Helsinki.

Barthes, Roland, 1994. *Mytologioita*. Transl. Panu Minkkinen. Gaudeamus, Helsinki.

Bawden, Charles R., 2004. Stallybrass, Edward. *Oxford Dictionary of National Biography* 52: 81. University of Oxford Press.

- Bawden**, Charles R., 2010. Genghis Khan. *Encyclopædia Britannica, Macropædia* 13: 745–747. Encyclopædia Britannica, Inc., Chicago, London & al.
- Bergholm**, Axel (toim.), 1901. *Sukukirja. Suomen aatelittomia sukuja* I. Otava, Helsinki.
- Bergier**, Jean-François, 1990. *Wilhelm Tell, Realität und Mythos*. Aus dem Französischen von Josef Winiiger. List Verlag, München – Leipzig.
- Bjerrum**, Marie, 1959. *Rasmus Rasks afhandling om det danske sprog*. Dansk videnskabs forlag, København.
- Bjørnflaten**, Jan Ivar, 2006. Chronologies of the Slavicization of Northern Russia Mirrored by Slavic Loanwords in Finnic and Baltic. J. Nuorluoto (ed.), *The Slavicization of the Russian North, Mechanisms and Chronology*: 50–77. Slavica Helsingiensia 27.
- Blomstedt**, Yrjö, 1986. Viimeinen mestaus. *Suomen historia* 5: 158. Weilin + Göös, s. l.
- Blunt**, Wilfried – Stearn, William T., 1971. *The Compleat Naturalis. A Life of Linnaeus*. Collins, London.
- Bohman**, Nils, 1942. Blanche, August. *Svenska män och kvinnor. Biografisk uppslagsbok* 1: 356–358. Albert Bonniers förlag, Stockholm.
- Borschberg**, Peter, 2006. The Euro-Asian Trade and Medicinal Usage of *Radix Chinae* in the Early Modern Period (ca. 1535–1800). *Review of Culture* 20: 103–115.
- Borm**, Jan, 2014. La Recherche – Ranskalainen tutkimusretkikunta Pohjolassa. T. Koussa (toim.), *Ranskan viimeisen kuninkaan retkikunta. La Recherche Lapissa*: 15–63. John Nurminen säätiö, Helsinki.
- Branch**, Michael A., 1968. M. A. Castrénin Siperian matkojen alkuvaiheista. *Virittäjä* 72: 336–347.
- Branch**, Michael, 1973. A. J. Sjögren. *Studies of the North*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 152. Helsinki.
- Branch**, Michael, 1999. The Academy of Sciences in St Petersburg as a centre for the study of nationalities in the North-East Baltic. M. Branch (ed.), *National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region. Nineteenth and Twentieth Centuries*: 122–137. Studia Fennica/Ethnologica 6. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Branch**, Michael A., 2006. Herderin vaikutus Anders Johan Sjögreniin ja sen seuraukset. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 312–355. SKS toim. 1060.
- Brofeldt**, Pekka, 1916. Soopeli. *Tietosanakirja VIII*: 1617. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Brockhaus Enzyklopädie** 1. 17. Auflage. F.A. Brockhaus, Wiesbaden 1966.
- Brockhaus Enzyklopädie** 3. 17. Auflage. F.A. Brockhaus, Wiesbaden 1967.
- Brockhaus Enzyklopädie** 6. 17. Auflage. F. A. Brockhaus, Wiesbaden 1968.
- Brockhaus Enzyklopädie** 7. 17. Auflage. F.A. Brockhaus, Wiesbaden 1969.
- Brockhaus Enzyklopädie** 19. 17. Auflage. F.A. Brockhaus, Wiesbaden 1974.
- Brockhaus Enzyklopädie** 20. 17. Auflage. F.A. Brockhaus, Wiesbaden 1974.
- Broome**, J.H., 1963. *Rousseau. A study of his thought*. Edward Arnold Publishers, London.
- Bruyn**, Günter de, 2006. Jean Paul. *Deutsche Biographische Enzyklopädie*. Bd. 5: 325–326. 2. Ausgabe. K. G. Saur, München.
- Bucher**, Gudrun, 2009. The development of research practices during the eighteenth century and their impact on the study of the Non-Russian peoples of Siberia in the nineteenth century. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*: 47–58. Studia Fennica. Ethnologica 10. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Bulgakova**, Tatiana, 2013. *Nanai Shamanic Culture in Indigenous Discourse*. Studies in Social and Cultural Anthropology. Kulturstiftung Sibirien, Fürstenberg, Havel.
- Bunzl**, Matti, 1996. Franz Boas and the Humboldtian Tradition. From *Volksgeist* and *Nationalcharakter* to an Anthropological Concept. G.W. Stocking Jr. (ed.), *Volksgeist as Method and Ethic. Essays on Boasian ethnography and the German anthropological tradition*: 17–78. History of Anthropology Vol. 8. The University of Wisconsin Press.
- Burke Leacock**, Eleanor, 1967. Introduction to Part I: Growth of intelligence through inventions and discoveries. Morgan, Lewis Henry, *Ancient Society or Researches in the Lines of Human Progress from Savagery through Barbarism to Civilization*: ii–lxx. Ed. E. Burke Leacock. Meridian Books, The World Publishing Company, Cleveland – New York.

- Byström**, Olof, 1942. Bellman, Carl Michael. *Svenska män och kvinnor. Biografisk uppslagsbok* 1: 201–203. Albert Bonniers förlag, Stockholm.
- Calamnius**, J.W., 1868. Muinais-tiedustuksia pohjanperiltä. *Suomi*, 2. jakso 7. osa: 191–267.
- Cannelin**, Knut, 1888. *Tutkimus Kemin kielenmurteesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. Also in *Suomi* III:2.
- Carpelan**, Christian, 2003. Inarilaisten arkeologiset vaiheet. *Inari – Aanaar. Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*: 28–95. Inarin kunta.
- Carpelan**, Christian, 2005. Dwellings. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 78–83. SKS toim. 925.
- Carpelan**, Christian – **Linkola**, Martti – **Heikkinen**, Hannu, 2005. Reindeer husbandry. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 312–322. SKS toim. 925.
- Cartledge**, Paul (ed.), 1998. *The Cambridge Illustrated History of Ancient Greece*. Cambridge University Press.
- Christensson**, Jakob, 2005. Om Sven Nilsson som arkeolog. J. Goldhahn (red.), *Från Worm till Welinder. Åtta essäer om arkeologins disciplinhistoriska praxis*: 63–98. Gotarc Serie C. Arkeologiska Skrifter No 60.
- Clay**, Catherine B., 1995. Russian Ethnographers in the Service of Empire, 1856–1862. *Slavic Review* Vol. 54 No. 1: 45–61.
- Cunningham**, Lawrence, 2005. *A Brief history of Saints*. Blackwell Publ., Oxford.
- Dahlmann**, Dittmar, 1999. Einleitung. Gmelin, J.G., *Expedition ins unbekannte Sibirien*: 7–84. Hrsg., eingeleitet und erläutert von Dittmar Dahlmann. Fremde Kulturen in alten Berichten 7. Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen.
- Dahlmann**, Dittmar, 2009. *Sibirien vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart*. Ferdinand Schöningh, Paderborn – München – Wien – Zürich.
- Damrosch**, Leopold, 2005. *Jean-Jacques Rousseau. Restless Genius*. Houghton Mifflin, Boston.
- Deutsche biographische Enzyklopädie**. Hrsg. Rudolf Vierhaus. Bd. 1. 2. Ausgabe. K.G. Saur, München 2005.
- Deutsche biographische Enzyklopädie**. Hrsg. Rudolf Vierhaus. Bd. 3. 2. Ausgabe. K.G. Saur, München, 2006.
- Deutsche biographische Enzyklopädie**. Hrsg. Rudolf Vierhaus. Bd. 9. 2. Ausgabe. K.G. Saur, München 2008.
- Donner**, Joakim – **Janhunen**, Juha (ed.), 2014. *Kai Donner, Linguist, ethnographer, photographer*. Travaux ethnographiques de la Société Finno-Ougrienne 21 – Exhibition publications of the National Museum of Finland 1. Helsinki.
- Donner**, Jörn, 2006. *Isän jalanjäljillä*. Otava, Helsinki.
- Donner**, Kai, 1916. Samojedit. *Tietosanakirja* VIII: 728–739. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Donner**, Kai, 1933. *Siperia. Elämä ja entisyys*. Otava, Helsinki.
- Dowman**, Keith, 1988. *The Power-Places of Central Tibet. The Pilgrim's Guide*. Routledge & Paul Kegan, London.
- Dundes**, Alan (ed.), 1988. *Flood Myths*. University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London.
- Eberhardt**, Gisela, 2012. Dig that! How methodology emerged in German barrow excavations. O.W. Jensen (ed.), *Histories of archaeological practices. Reflections on methods, strategies and social organisation in past fieldwork*. The National Historical Museum, Stockholm, Studies 20.
- Eesti elulood**. Eesti entsüklopeedia 14. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn 2000.
- Enbuske**, Matti, 1997. Raivaajien rantamilla 1721–1870. *Jokivarsien kasvatit ja junantuomat. Rovaniemen historia vuoteen 1990*: 10–83. Rovaniemen kaupunki, Rovaniemen maalaiskunta, Rovaniemen seurakunta.
- Enbuske**, Matti, 2008. *Vanhan Lapin valtamilla. Asutus ja maankäyttö historiallisen Kemin Lapin ja Enontekiön alueella 1500-luvulta 1900-luvun alkuun*. Bibliotheca Historica 113. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Enbuske**, Matti, 2013. Saamelaiset Lapin uudisasuttajina. E. Sarivaara & al. (toim.), *Kuka on saamelainen ja mitä on saamelaisuus? Identiteetin juurilla*: 34–54. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.
- Encyclopædia Britannica Micropædia** 2. Encyclopædia Britannica, Inc., Chicago, London & al. 2010.
- Encyclopædia Britannica Micropædia** 8. Encyclopædia Britannica, Inc., Chicago, London & al. 2010.
- Encyclopædia Britannica Micropædia** 10. Encyclopædia Britannica, Inc., Chicago, London & al. 2010.

- Encyclopædia Britannica Micropædia** 11. Encyclopædia Britannica, Inc., Chicago, London & al. 2010.
- Engman**, Max, 2003. *S:t Petersburg och Finland. Migration och influens*. Andra upplagan. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 130. Finska Vetenskaps-Societeten, Helsingfors.
- Engman**, Max, 2007. Till ryska Alaska och jorden runt med Reinhold Ferdinand Sahlberg. Sahlberg, R.F., *En resa kring jorden 1839–1843. Anteckningar från Sydamerika, Alaska och Sibirien*: 10–40. Utg. av Patricia Berg. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 701. Helsingfors.
- Esin**, Y.N., 2009. Stone stele bearing a “sun-headed” deity on the Tuim River, Khakassia. (In commemoration of the Finnish Antiquarian Society expedition to the Enisej headed by J.R. Aspelin 120 years previously.) *Archaeology, Ethnology and Anthropology of Eurasia* 37/3: 85–94.
- Esin**, Yury – **Gorbatov**, Leonid, 2011. *Ulug Khurtuyakh Tas*. Anhakovsky Museum “Khurtuyakh Tas”, Abakan.
- Fabian**, Johannes, 2014. *Time and the other. How anthropology makes its object*. Columbia University Press, New York.
- Fagioli Vercellone**, Guido Gregorio, 2001. Giorgi, Agostino Antonio. *Dizionario biografico degli italiani* 55: 300–304. Istituto della Enciclopedia italiana, Roma. Internet: [http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-antonio-giorgi_\(Dizionario-Biografico\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/agostino-antonio-giorgi_(Dizionario-Biografico)).
- Fedorova**, Elena, 2017. The M.A. Castrén Collections at the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences (MAE). Castrén, M.A., *Collectioes museorum*: 12–95. I. Lehtinen (ed.). *Manuscripta Castreniana, Realia II, Ethnographica* 1. Travaux ethnographiques de la Société Finno-Ougrienne XXII. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Fitzhugh**, William W., 2009. The Mongolian deer stone-khirigsuur complex. Dating and organization of a Late Bronze Age menagerie. J. Bemmann & al. (eds.), *Current archaeological research in Mongolia*: 183–199. Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität, Bonn.
- Fjellström**, Phebe, 1962. *Lapskt silver. Studier över en föremålsgrupp och dess ställning inom lapskt kulturliv. I. Textdel*. Skrifter utgivna genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala Ser. C:3. Almqvist & Wiksell, Stockholm – Göteborg – Uppsala.
- Fjellström**, Phebe, 1990. Olaus Petri Niurenienus. *Svenskt biografiskt lexikon* 27: 81. Stockholm.
- Forsgård**, Nils Erik, 1998. *I det femte inseglets tecken. En studie i den äldrande Zacharias Topelius livs- och historiefilosofi*. Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 616. Helsingfors.
- Forsman**, Jaakko – **Mikkola**, J.J., 1912. Karamzin. 1. Nikolai Mihailovitš K. *Tietosanakirja IV*: 345–346. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Fought**, Carmen, 2006. *Language and Ethnicity*. Cambridge University Press.
- Fritscher**, Bernhard, 2007. Naturforschung im Geiste Alexander von Humboldts. Alexander Keyserling und die Entwicklung der Erdwissenschaften in Russland. M. Schwidtal – J. Undusk (hrsg.), *Baltisches Welterlebnis. Die kulturgeschichtliche Bedeutung von Alexander, Eduard und Hermann Graf Keyserling*. Beiträge eines internationalen Symposions in Tartu vom 19. bis 21. September 2003: 71–84. Universitätsverlag Winter, Heidelberg.
- Futaky**, István, 1999. Die “Fürsten” von Obdoria. C. Hasselblatt & P. Jääsalmi-Krüger (Hrsg.), *Europa et Sibiria. Beiträge zu Sprache und Kultur der kleinen finno-ugrischen, samojedischen und paläosibirischen Völker. Gedenkband für Wolfgang Veenker. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica* 51: 123–127.
- Garrison**, Daniel H., 2015. Translator’s introduction. Vesalius, *The China Root Epistle. A New Translation and Critical Edition*: xvii–xxvii. Cambridge University Press.
- Gennep**, Arnold van, 1960. *Rites of Passage*. Transl. M.B. Vizedom – G.L. Caffee. Routledge & Paul Kegan, London.
- Gorceix**, Septime, 1954. Bonneval, Claude-Alexandre de. *Dictionnaire du biographie française VI*: 1031–1032. Librairie Letouzey et Ané, Paris.
- Granö**, J.G., 1905. Siperian suomalaiset siirtolat. *Fennia XXII*:4 (p. 1–86).
- Granö**, Paavo, 1926. Siperian suomalaiset. *Suomen suku I*: 289–293. Otava, Helsinki.
- Grjasnow**, Michail, 1970. *Südsibirien*. Übers. aus dem Russischen Hans Jürgen Jordan. Nagel Verlag, Stuttgart – München – Genf – Paris.
- Guttorm**, Gunvor, 2005. Cradle. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 56–57. SKS toim. 925.

- Haavio**, Martti, 1948. *Viimeiset runonlaulajat*. Toinen, korjattu painos. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki.
- Haavio**, Martti, 1952. M. A. Castrén ja suomalainen kansanrunous. *Kotiseutu* 1952: 35–40.
- Häkkinen**, Jaakko, 2010. Jatkuvuusperustelut ja saamelaisen kielen leviäminen (osa 2). *Muinaistutkija* 2/2010: 51–64.
- Häkkinen**, Kaisa, 1994. *Agricolasta nykykieleen. Suomen kirjakielen historia*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Häkkinen**, Kaisa, 2006. Suomen kielitieteen nousu 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. S. Ollitervo & K. Immonen (ed.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 291–311. SKS toim. 1060.
- Hakulinen**, Lauri, 1979. *Suomen kielen rakenne ja kehitys*. Neljäs, korjattu ja lisätty painos. Otava, Helsinki.
- Halén**, Harry, 1989. Altain huiput siintele. M. Löytönen (toim.), *Matka-arkku. Suomalaisia tutkimuskatkoja*: 148–197. SKS toim. 502.
- Halila**, Aimo, 1964. Suuri pohjan sota. *Otavan isotiesanakirja VIII*: 723–724. Otava, Helsinki.
- Halinen**, Petri, 2005. Wild reindeer hunting. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 432–433. SKS toim. 925.
- Halinen**, Petri, 2011. Arkeologia ja saamentutkimus. *Saamentutkimus tänään*: 130–176. Tietolipas 234. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Halinen**, Petri, 2015. Kivikausi. *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoria kivikaudelta keskiajalle*. Gaudeamus, Helsinki.
- Haltsonen**, Sulo, 1968. Peter von Köppen suomalais-ugrialaisten kansojen tutkijana. *Fenno-ugrica. Juhlakirja Lauri Postin kuusikymmenvuotispäiväksi 17.3.1968*: 28–38. Suomalais-Ugrialaisten Seuran toimituksia 145.
- Hanski**, Jari, 2006. *Juutalaisvastaisuus suomalaisissa aikakauslehdissä ja kirjallisuudessa 1918–1944*. Kirja kerrallaan, Helsinki. Internet: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/21807/juutalai.pdf?sequence=2>.
- Härkönen**, Marja, 2011. *Jättiläiset*. 2. laitos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Harrauer**, Christine – **Hunger**, Herbert, 2006. *Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*. 9. Auflage. Hollinek, Purkersdorf.
- Hartmann**, Fritz, 2005. Johann Friedrich Blumenbach. *Deutsche biographische Enzyklopädie* 1: 730–731. 2. Ausgabe. K.G. Saur, München.
- Heissig**, Walther, 1980. *The Religions of Mongolia*. Transl. Geoffrey Samuel. University of California Press, Berkeley – Los Angeles.
- Herlin**, Ilkka, 2000. Kulttuurintutkimus. P. Tommila (toim.), *Suomen tieteen historia 2. Humanistiset ja yhteiskuntatieteet*: 140–175. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Hinton**, Perry R., 2000. *Stereotypes. Cognition and culture*. Psychology Focus. Taylor & Francis Group, s.l.
- Hoffmann**, Helmut, 1967. *Symbolik der tibetischen Religionen und des Schamanismus*. Anton Hiersemann, Stuttgart.
- Hohti**, Paavo, 1978. Kreikan kieli. *Otavan suuri ensyklopedia* 4: 3228–3229. Otava, Helsinki.
- Holmberg**, Maj-Lis, 1976. Om Finland och övriga finnländer i den isländska fornitteraturen. *Arkiv för nordisk filologi* 91: 166–191.
- Hovdhaugen**, Even – **Karlsson**, Fred – **Henriksen**, Carol – **Sigurd**, Bengt, 2000. *The History of Linguistics in the Nordic Countries*. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
- Huuskonen**, Marjut, 2011. Näkökulmia saamelaiseen folkloreeseen. *Saamentutkimus tänään*: 271–297. Tietolipas 234. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Itä-Karjala**. *Esitys Itä-Karjalan maasta ja kansasta, sen vapausliikkeen tähänastisista vaiheista, nykyisistä taloudellisista, sivistyksellisistä ja valtiollisista oloista sekä Karjalan kysymyksestä*. Toimittanut Akateeminen Karjala-Seura. Helsinki 1934.
- Itkonen**, Erkki, 1969. Zur Wertung der finnisch-ugrischen Lautforschung. *Ural-Altische Jahrbücher* 41: 76–111.
- Itkonen**, T.I., 1948. *Suomen lappalaiset vuoteen 1945 I–II*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki.
- Jääts**, Indrek, 2009. The birth of Komi nationalism. Prelude, 1800–1850s. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*: 534–558. Studia Fennica. Ethnologica 10. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Janhunen**, Juha, 1989. Siperia Suomen tieteessä. M. Löytönen (toim.), *Matka-arkku. Suomalaisia tutkimuskatkoja*: 138–147. SKS toim. 502.

- Janhunen**, Juha, 2009. Language and the search for identity. M. A. Castrén and the rise of the Uralic concept, 1800–1880. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*: 482–496. Studia Fennica. Ethnologica 10. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Järvinen**, Antero, 1991. *Linnut liittävi sanoja. Romanttinen tietokirja suomalaisesta lintuperinteestä*. Otava, Helsinki.
- Jensen**, Ola W., 2009. ”Fornforskningen är att vilja upplyfta nationalespritén.” Om forntidsuppfattning och minnesvård i 1800-talets nationalisering av Sverige. S. Edquist & al. (red.), *Tankar om ursprung. Forntiden och medeltiden i nordisk historieförbrukning*: 159–178. The Museum of National Antiquities, Stockholm, Studies 13.
- Johansson**, Nore, 1997. Något om språk och dialekt samt säregna ord i finska dialekter. *Oknytt* 1–2/1997: 67–79. Internet: http://www.johannordlandersallskapet.se/oknytt/1997_3-4.pdf.
- Joki**, Aulis J., 1953. Johdannoksi. Castrén, M.A., *Tutkimusmatkoilla Pohjolassa*. Transl. Aulis J. Joki. Kuuluisia muistelmia: 5–15. Tammi, Helsinki.
- Jokisalo**, Jouko, 2006. Herder ja 1700-luvun lopun keskustelu rodusta, afrikkalaisista ja ihmisyydestä. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 158–166. SKS toim. 1060.
- Joona**, Juha, 2013. Suomen metsäsaamelaisten historiasta. E. Sarivaara & al. (toim.), *Kuka on saamelainen ja mitä on saamelaisuus? Identiteetin juurilla*: 9–32. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.
- Julku**, Kyösti, 1986. *Kvenland – Kainuunmaa*. Studia historica septentrionalia 11. Kustannusosakeyhtiö Pohjoinen, Oulu.
- Juntunen**, Alpo 1983. *Suomalaisten karkottaminen Siperiaan autonomian aikana ja karkotetut Siperiassa*. Siirtolaisuustutkimuksia A 10. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Kaila**, E.E., 1914. Nertsinskij zavod. *Tietosanakirja* VI: 1094. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Kaila**, E.E., 1916. Siperia. *Tietosanakirja* VIII: 1387–1403. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Kallinen**, Maija, s.a. [2003]. Tieteellistä tutkimusta Lapissa. *Lappi. Maa, kansat, kulttuurit*: 228–242. SKS toim. 924.
- Kappeler**, Andreas, 2009. Russia as a multi-ethnic empire. Classifying people by estate, religion and ethnicity, 1760–1855. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*: 59–74. Studia Fennica. Ethnologica 10. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Karjalainen**, K.F., 1900a. Ostjakkeja oppimassa I–III. *Journal de la Société Finno-Ougrienne* XVII: 1–74.
- Karjalainen**, K.F., 1900b. Ostjakkeja oppimassa IV. *Journal de la Société Finno-Ougrienne* XVIII: 1–29.
- Karkama**, Pertti, 2001. *Kansakunnan asialla. Elias Lönnrot ja ajan aatteet*. SKS toim. 843.
- Karkama**, Pertti, 2006. Herderin kieliteoria ja sen jälkiä Suomessa. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 356–393. SKS toim. 1060.
- Karlsson**, Fred – **Enkviist**, Nils-Erik, 2000. Kielitieteet. P. Tommila (toim.), *Suomen tieteen historia 2. Humanistiset ja yhteiskuntatieteet*: 224–295. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Karttunen**, Klaus, 1992. *Itää etsimässä. Eurooppalaisen Aasian-tutkimuksen vaiheita*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Karttunen**, Klaus, 2013. Finnish Students of Oriental Philology in St Petersburg. T. Hyytiäinen & al. (ed.), *Ex oriente lumina. Historiae variae multiethnicae. Studia Orientalia* 113: 39–46.
- Katajala**, Kimmo, 2002. *Suomalainen kapina. Talonpoikaislevottomuudet ja poliittisen kulttuurin muutos Ruotsin ajalla (n. 1150–1800)*. Historiallisia tutkimuksia 212. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Keilhauer**, Anneliese – **Keilhauer**, Peter, 1985. *Ladakh und Zanskar. Lamaistische Klosterkultur im Land zwischen Indien und Tibet*. DuMont Buchverlag, Köln.
- Kemiläinen**, Aira, 1993. *Suomalaiset, outo Pohjolan kansa. Rotuteoriat ja kansallinen identiteetti*. Historiallisia tutkimuksia 177. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.
- Kent**, Neil, 2014. *The Sámi Peoples of the North. A Social and Cultural History*. Hurst and Company, London.
- Kettunen**, Lauri, 1940. *Suomen murteet III. A. Murrekartasto*. SKS toim. 188.
- Kissling**, Hans-Joachim, 1953. Adelung, Friedrich Georg. *Neue deutsche Biographie* I: 62. Duncker & Humblot, Berlin.

- Kivikoski**, Ella, 1961. *Suomen esihistoria*. Suomen historia I. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki.
- Klemettinen**, Pasi, 1996. Karjalan mellastavat pirut. Uskomustarinat kulttuurisina ongelmanratkaisumalleina. Hakamies, P. (toim.), *Näkökulmia karjalaiseen perinteeseen*. Suomi 182. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Klueting**, Harm, 1999. Ostermann, Andrej Ivanovič (Heinrich Johann Friedrich) Graf von. *Neue Deutsche Biographie* 19: 619–620. Duncker & Humblot, Berlin.
- Knight**, Nathaniel, 2009. Seeking the self in the other. *Ethnographic Studies of non-Russians in the Russian Geographical Society, 1845–1860*. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*: 117–138. *Studia Fennica. Ethnologica* 10. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Koivunen**, Leila, 2015. *Eksotisoidut esineet ja avartuva maailma. Euroopan ulkopuoliset kulttuurit näytteillä Suomessa 1870–1920-luvuilla*. Historiallisia tutkimuksia 268. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kolehmainen**, Alfred, 1990. *Perinteellistä suurriistan pyyntiä Länsi- ja Pohjois-Siperiassa (Suomalais-ugrilaisilla kansoilla)*. Omakustanne, Helsinki.
- Koponen**, Eino, 2005. *Noaidi*. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 244–245. SKS toim. 925.
- Korhonen**, Mikko, 1974. *Die Konjugation im Lappischen. Morphologisch-historische Untersuchung. II. Die nominalen Formkategorien*. Suomalais-Ugriilaisen Seuran toimituksia 155. Helsinki.
- Korhonen**, Mikko, 1986. *Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828–1918*. The History of Learning and Science in Finland 1828–1918, Vol. 11. *Societas Scientiarum Fennica*, Helsinki.
- Korhonen**, Mikko, 1989. Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita. M. Löytönen (toim.), *Matka-arkku. Suomalaisia tutkimusmatkailijoita*: 216–271. SKS toim. 502.
- Korhonen**, Olavi, 2005. Bark peeling. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 31–32. SKS toim. 925.
- Kortesalmi**, J. Juhani, s.a. [2007]. *Poronhoidon synty ja kehitys Suomessa*. SKS toim. 1149.
- Koskela Vasaru**, Mervi, 2014. Bjarmaland and Contacts in the Late-Prehistoric and Early-Medieval North. *Fibula, Fabula, Fact. The Viking Age in Finland: 195–218*. J. Ahola & al. (ed.), *Studia fennica, Historica* 18. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Kotshkurkina**, Svetlana, 2005. Ves ja vepsäläiset – huomioita muinaiskansan vaiheista. L. Saressalo (toim.), *Vepsä, Maa, kansa kulttuuri*: 29–47. SKS toim. 1005 (Tampereen museoiden julkaisuja 81). Tampereen museot, Tampere – Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kovalev**, Roman K., Denga. *Encyclopedia of Russian History* 1: 380. Thomson, Gale.
- Kulemzin**, Vladislav M. & al., 2006. Khanty Mythology. A.-L. Siikala & al. (ed.), *Encyclopaedia of Uralic Mythologies* 2. Akadémia Kiadó – Finnish Literature Society, Budapest – Helsinki.
- Kulonen**, Ulla-Maija, 2005. Akkala Saami language. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 10. SKS toim. 925.
- Kulonen**, Ulla-Maija – **Seurujärvi-Kari**, Irja – **Pulkkinen**, Risto (eds.), 2005. *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 10. SKS toim. 925.
- Kuujo**, Erkki, 1971. *Entisajan Mikkeli. Mikkelin kaupungin vaiheita 1838–1917*. S. n.
- Kuujo**, Erkki, 2004. Venäjä uuden ajan alussa. *Venäjän historia*: 81–106. Otava, Helsinki.
- Kuusi**, Matti – **Anttonen**, Pertti, 1985. *Kalevalalipas*. SKS toim. 413.
- Kylli**, Ritva, 2012. *Saamelaisten kaksi kääntymystä. Uskonnon muuttuminen Utsjoen ja Enontekiön lapinmailla 1602–1905*. Historiallisia tutkimuksia 259. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Laaksonen**, Pekka, 2008. Elias Lönnrot runojen jäljillä. *Kalevalan kulttuurihistoria*: 272–295. SKS toim. 1179.
- Lahtinen**, Mikko, 2006. *Snellmanin Suomi*. Vastapaino, Tampere.
- Lang**, Valter, 2018. *Läänemeresoome tulemised – Finnic be-comings*. Muinasaja teadus 28. Tartu Ülikooli kirjastus.
- Lavento**, Mika, 2015. Pronssi- ja varhaismetallikausi. *Muinaisuutemme jäljet. Suomen esi- ja varhaishistoriaa kivikaudelta keskiajalle*: 123–212. Gaudeamus, Helsinki.

- Lebedynsky**, Iaroslav, 2004. *Scythes, sarmates et slaves. L'influence des anciens nomades iranophones sur les slaves*. L'Harmattan, Paris.
- Lehtinen**, Ildikó, 2017. The M.A. Castrén Collection at the Museum of Cultures / the National Museum of Finland. Castrén, M.A., *Collectiones museorum*: 96–148. I. Lehtinen (ed.). Manuscripta Castreniana, Realia II, Ethnographica 1. Travaux ethnographiques de la Société Finno-Ougrienne XXII. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Lehtinen**, Tapani, 2007. *Kielen vuosituhanne. Suomen kielen kehitys kanta-uralista varhaisuomeen*. Tietolipas 215. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Lehtisalo**, Toivo, 1924. *Entwurf einer Mythologie der Jurak-Samojeden*. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne LIII. Société Finno-Ougrienne, Helsinki.
- Lehtisalo**, Toivo, 1956. *Juraksamojedisches Wörterbuch*. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XIII. Société Finno-Ougrienne, Helsinki.
- Lehtisalo**, Toivo, 1959. *Tundralta ja taigasta. Muis-telmia puolen vuosisadan takaa*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki.
- Lehtonen**, Juhani U.E., 1994. *Ovelat izmalaiset*. Hel-singin yliopiston kansatieteen laitoksen julkaisuja 6. 2. painos. Helsinki.
- Leinonen**, Hannes, 1958. *Turtola – Pello. Pitäjänkir-ja*. S. n. & I.
- Leinonen**, Marja, 2009. Perceptions of identity among speakers of Finno-Ugric languages in Russia as recorded by Finnish scholars, 1816–1860. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*: 465–481. Studia Fennica. Ethnologica 10. Finnish Literature So-ciety, Helsinki.
- Leont'ev**, Nikolaj V. – **Kapel'ko**, Vladimir F., 2002. *Steinstelen der Okunev-Kultur*. Archäologie in Eurasien 13. Verlag Philipp von Zabern, Mainz.
- Leskien**, 1878. Gabelentz, Hans Conon von der. *All-gemeine Deutsche Biographie* VIII:286–288. Duncker & Humblot, Leipzig.
- Louheranta**, Olavi, 2006. *Siperiaa sanoiksi – uralilai-suutta teoiksi. Kai Donner poliittisena organisaattori-na sekä tiedemiehenä antropologian näkökulmasta*. Research Series in Anthropology 9, University of Helsinki.
- Louheranta**, Olavi, 2019. *Kai Donner. Tutkimusmat-kat ja tieteellinen elämäntyö*. SKS toim. 1451.
- Lukin**, Karina, 2011. *Elämän ja entisyyden maisemat. Kolgujev nenetsien arjessa, muistelussa ja kerronnassa*. SKS toim. 1339.
- Lukin**, Karina, 2012. Narrating the Last Shaman. Frog & al. (eds.), *Mythic Discourses. Studies in Uralic Tradi-tions*: 355–379. Studia Fennica Folkloristica 20. Finn-ish Literature Society, Helsinki.
- Luukko**, Armas, 1954. *Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin keskiaika sekä 1500-luku*. Pohjois-Pohjanmaan ja La-pin historia III. Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja La-pin maakuntaliittojen yhteinen historiatoimikunta, Oulu.
- Maher**, Derek F., 2005. Neunter bis 12. Dalai Lama. M. Brauen (Hrsg.), *Die Dalai Lamas. Tibets Reinkarna-tionen des Bodhisattva Avalokitešvara*: 128–135. Arnod-sche, Stuttgart.
- Mallat**, Kaija, 2007a. *Naiset rajalla. Kyöpeli, Nainen, Naara(s), Neitsyt, Morsian, Akka ja Ämmä Suomen paikannimissä*. SKS toim. 1122.
- Mallat**, Kaija, 2007b. *Ämmänniemi. Suomalainen pai-kannimikirja*: 530. Karttakeskus – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- Mallory**, John P., 1997a. Andronovo Culture. *Encyclo-pedia of Indo-European Culture*: 20–21. Fitzroy Dear-born Publishers, London.
- Mallory**, John P., 1997b. Karasuk Culture. *Encyclope-dia of Indo-European Culture*: 325–326. Fitzroy Dear-born Publishers, London.
- Mandelštam Balzer**, Marjorie, 1999. *The Tenacity of Ethnicity. A Siberian saga in global perspective*. Prince-pton University Press.
- Mantila**, Harri 1992. Ei tääläkhän senthän jokhais-hen sanhan hootakhan panna. *Jälkitavujen vokaalien-välisen h:n variaatio peräpohjalaisissa murteissa*. SKS toim. 572.
- Marouis**, F., 1956. Brosset, Marie-Félicité Xavier. *Dic-tionnaire de biographie française* 7: 436–437. Librairie Letouzey et Ané, Paris.
- Mason**, Peter, 1998. *Infelicities. Representation of the Exotic*. The Johns Hopkins University Press, Balti-more – London.
- Mielikäinen**, Aila, 1994. *Etelä-Savon murteiden ään-nehistoria. II. Vokaalit*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Mikkola**, J.J., 1910. Demidov. *Tietosanakirja* II: 236–237. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.

- Myllyntaus**, Timo, 1980. Suomen talouspolitiikka ja valtiontalous 1809–1860. E. Jutikkala & al. (toim.), *Suomen taloushistoria 1. Agraarinen Suomi*: 333–366. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Nahkiaisoja**, Tarja, 2003. Uudisasuttajien aika 1750–1876. *Inari – Aanaar. Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*: 164–215. Inarin kunta.
- Nahkola**, Kari 1987. *Yleisgeminaatio*. Ääntenmuutoksen synty ja vaiheet kielisysteemissä erityisesti Tampereen seudun hämäläismurteiden kannalta. SKS toim. 457.
- Nenonen**, Kaisu-Maija – **Teerijoki**, Ilkka, 1998. *Historian suursanakirja*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Niemi**, Jarkko, 1998. *The Nenets Songs: A Structural Analysis of Text and Melody*. Acta Universitatis Tampereensis 591. Tampere University Press, Tampere.
- Niemi**, Jarkko 2003. The musical traditions of the northern peoples of Siberia. Lehtinen, I. (ed.) *Siberia. Life on the Taiga and Tundra*: 199–217. National Board of Antiquities, Helsinki.
- Niemi**, Jarkko, 2016. Description of Poetic Form as a Tool for Stylistic Analysis of a Traditional Song Performance: A Case of a Western Nenets Narrative Song. *RMN Newsletter* 11: 17–32. Internet: http://www.helsinki.fi/folkloristiikka/English/RMN/RMN_11_Winter_2014-2015_Ecology_of_Metre.pdf.
- Nikkilä**, Osmo, 1994. *Loppuheitto ja vanha kirjasuomi*. Suomen kielen i:n loppuheiton historiaa. Opera Fennistica & Linguistica 8. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, Tampere.
- Nikolainen**, Aimo T., 1962. Herodes. *Otavan iso tietosanakirja* 3: 670. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Nilsson**, Nils, 1955. Valerius, Johan David. *Svenska män och kvinnor. Biografisk uppslagsbok* 8: 162–163. Albert Bonniers förlag, Stockholm.
- Nirvi**, R.E., 1947. Passiivimuotojen aktiivistumisesta. *Suomi* 104:4. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Nisbet**, H.B., 1999. Herder: the nation in history. Branch, M. (ed.), *National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region. Nineteenth and Twentieth Centuries*: 78–96. Studia fennica, Ethnologica 6. Finnish Literature Society.
- Nisbet**, H.B., 2006. Herder: kansakunta historiassa. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 90–113. SKS toim. 1060.
- Niskanen**, Markku, 2005a. Reindeer, semi-domesticated. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 295–299. SKS toim. 925.
- Niskanen**, Markku, 2005b. Reindeer, wild. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 299–304. SKS toim. 925.
- Nordman**, C.A., 1923. Silfverringen från Ukonsaari i Enare. *Finskt Museum XXIX* (1922): 1–11.
- Nordman**, C.A., 1968. *Archaeology in Finland before 1920*. The History of Learning and Science in Finland 1828–1918, Vol. 14a. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
- Norman**, Alexander, 2005. Der 14. Dalai Lama. Brauen, M. (Hrsg.), *Die Dalai Lamas. Tibets Reinkarnationen des Bodhisattva Avalokitesvara*: 162–171. Arnoldsche, Stuttgart.
- Nöth**, Winfried, 1996. Ökosemiotik. S. Hauser (Hrsg.), *Natur, Umwelt, Zeichen. Zeitschrift für Semiotik* Bd. 18, Heft 1: 6–18.
- Oesch**, Erna, 2006. J. G. Herder ja mielikuvitus. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 70–89. SKS toim. 1060.
- Öhrnberg**, Kaj, 2010. Vägen till Arabien – ”det förlofvade landet”. Wallin, Georg August, *Skrifter. Band I. Studieåren och resan till Alexandria*. Utg. av Kaj Öhrnberg & al. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 730.1: 15–81. SLS, Helsingfors – Bokförlaget Atlantis, Stockholm.
- Oittinen**, Vesa, 2006. Herder, ekspressiivisyyden filosofi. S. Ollitervo – K. Immonen (toim.), *Herder, Suomi, Eurooppa*: 24–48. SKS toim. 1060.
- Ojala**, Carl-Gösta, 2009. *Sámi Prehistories. The Politics of Archaeology and Identity in Northernmost Europe*. Occasional Papers in Archaeology 47. Institutionen för arkeologi och antik historia, Uppsala universitet.
- Onnela**, Samuli, 1995. Sodankylä, Sompio ja Kemikylä osana Kemin Lappia vuoteen 1747. *Suur-Sodankylän historia* 1: 81–283. Suur-Sodankylän historiatoimikunta.
- Onnela**, Samuli, 2006. *Suur-Sodankylän historia 2. Suurpitäjä saamelaisten ja suomalaisten maana vuosi-na 1747–1916*. Suur-Sodankylän historiatoimikunta.

- Otavan iso tietosanakirja** 7. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki 1964.
- Pääkkönen**, Matti, 1990. Passiivimuotoja monikon 3. persoonan funktiossa. *Laatokan piiri. Juhlakirja Heikki Leskisen 60-vuotispäiväksi 10.10.1990*: 131–149. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 60. Vapokustannus, Helsinki.
- Paikkala**, Sirkka, 2007. Lappohja. S. Paikkala (toim.), *Suomalainen paikannimikirja*: 221. Karttakeskus – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- Palander**, Marjatta 1987. *Suomen itämurteiden erikoisgeminaatio*. SKS toim. 455.
- Pekonen**, Osmo, 2014. Orléansin herttuan matka Skandinaviassa vuonna 1795. T. Kousa (toim.), *Ranskan viimeisen kuninkaan retkikunta. La Recherche Lapissa*: 64–101. John Nurmisen säätiö, Helsinki.
- Pentikäinen**, Juha, 1995. *Saamelaiset – pohjoisen kansan mytologia*. SKS toim. 596.
- Pentikäinen**, Juha, 1999. What is Old Belief? Who are the Starovery? An Introduction. Pentikäinen, J. (ed.), “*Silent as Waters We Live.*” *Old Believers in Russia and Abroad. Cultural Encounter with the Finno-Ugrians*: 11–27. *Studia fennica/Folkloristica* 6. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Pentikäinen**, Juha – **Raudalainen**, Taisto, 1999. Old Belief among the Uralic Peoples. Pentikäinen, J. (ed.), “*Silent as Waters We Live.*” *Old Believers in Russia and Abroad. Cultural Encounter with the Finno-Ugrians*: 40–54. *Studia fennica/Folkloristica* 6. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Pesonen**, Leo A., 1957. *Kalliolinna. Kronikka ”Helsingin kaupungin vieressä sijaitsevassa Kaivopuistossa” kohoavan huvilan numero 16 vaiheista*. Oy Suomen Ilmoituskeskus, Helsinki.
- Pietiläinen**, Petteri, 1999. GIS-analyysi keskiaikaisen Etelä-Karjalan jätelintarhoista. *Muinaistutkija* 4/1999: 2–17.
- Pikkanen**, Ilona, 2004. Ensimmäiset kaksitoista. Sulunen, Irma, *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1831–1893*: 34–40. SKS toim. 952.
- Pimenov**, Vladimir – **Strogalštšikova**, Zinaida, 1994. Vepsäläisten etnisen kehityksen ongelmista. K. Heikkinen – I. Mullonen, Irma (toim.), *Vepsäläiset tutuiksi*: 63–72. University of Joensuu, Publications of Karelian Institute 108. Joensuu.
- Porsanger**, Elena – **Pulkkinen**, Risto, 2005. Ställu. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 407–408. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005a. Dvergs ands Jotuns. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 83–84. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005b. Lapponia. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 191–192. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005c. Peaivvas. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 268. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005d. Sáiva. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 374–375. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005e. Sieidi. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 389–392. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005f. Spirits. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 406–407. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2005g. Tornaesus, Johannes Jonae. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 416–417. SKS toim. 925.
- Pulkkinen**, Risto, 2011. Saamelaisten etninen uskonto. *Saamentutkimus tänään*: 208–270. Tietolipas 234. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Pulkkinen**, Risto, 2014. *Suomalainen kansanusko. Samaaneista saunatonnttuihin*. Gaudeamus, Helsinki.
- Pulkkinen**, Risto – **Porsanger**, Elena, 2005. Pre-Christian gods. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 279–282. SKS toim. 925.
- Ramstedt**, G.J., 1917. Turkkilais-tataarilaiset kansat. *Tietosanakirja IX*: 2036–2038. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Rapola**, Martti, 1966. *Suomen kielen äännehistorian luennot*. SKS toim. 283.
- Rasila**, Viljo, 1982. Väestönkehitys ja sosiaaliset ongelmat. *Suomen taloushistoria 2: Teollistuva Suomi*: 132–153. Tammi, Helsinki.
- Rauhala**, K.W., 1916. Speranskij, Mihail Mihailovitš. *Tietosanakirja VIII*: 1723–1724. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.

- Relve**, Hendrik, 2002. *Puiden juurilla. Puut ja pensaat luonnossa ja kansanperinteessä*. Atena Kustannus, Jyväskylä.
- Ridderstad**, Marianna, 2013. Knossoksesta Ultima Thuleen – jatulintarhat aurinkoriittien paikkoina. *Muinaistutkija* 2/2013: 11–24.
- Ruotsala**, Helena, 2005. Kola Saami: history. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 161–164. SKS toim. 925.
- Rydving**, Håkan, 2005. Drum. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 69–71. SKS toim. 925.
- Saarikivi**, Janne, 2006. *Substrata Uralica. Studies on Finno-Ugrian Substrate in Northern Russian Dialects*. Tartu University Press.
- Šahnovič**, Mark, 2009. ”Lapps” and ”Lapp” objects in northern and western Karelia. *Recent perspectives on Sámi archaeology in Fennoscandia and North-West Russia. Proceedings of the First International Conference on Sámi archaeology, Rovaniemi, 19–22 October 2006*. *Iskos* 17: 85–93. Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.
- Salminen**, Timo, 2003. *Suomen tieteelliset voitto-
maat. Venäjä ja Siperia suomalaisessa arkeologiassa 1870–1935*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 110. Helsinki.
- Salminen**, Timo, 2009. In between research, the ideology of ethnic affinity and foreign policy: The Finno-Ugrian Society and Russia from the 1880s to the 1940s. *The Quasquicentennial of the Finno-Ugrian Society*: 225–262. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 258.
- Salminen**, Timo, 2016. M. A. Castrén and His Archaeological Research in Russia and Siberia. P. Uino – K. Nordqvist (eds.), *New Sites, New Methods. Proceedings of the Finnish-Russian Archaeological Symposium, Helsinki, 19–21 November, 2014*. *Iskos* 21: 285–291.
- Salminen**, Timo, 2017a. M.A. Castrén’s archaeological and historical studies. An introduction. Castrén, M.A., *Archaeologica et historica. Universitaria*: 12–19. T. Salminen (ed.). Manuscripta Castreniana, Realia I. Finno-Ugrian Society, Helsinki.
- Salminen**, Timo, 2017b. Oscar Montelius’s *Om lifvet i Sverige under hednatiden* and Johan Reinhold Aspelin’s *Suomen asukkaat Pakanuuden aikana* – concepts of Us and the Other and explanations of change. *Fornvannen* 2017/3: 154–165.
- Salminen**, Timo, 2019. Petkulan miekkalöytö ja A. M. Tallgrenin tarkastusmatka Sodankylään 1907. *Faravid* 47: 33–49.
- Sammallahti**, Pekka, 1998. *The Saami Languages. An Introduction*. Davvi Girji, Karasjok.
- Sandström**, Raija, 1985. *Finska och icke-finska tillnamn i Nedertorneås kyrkböcker på 1800-talet*. *Anthroponymica Suecana* 11. Department of Finnish and Saami, Umeå University.
- Sarmela**, Matti, 1994. *Suomen perinneatlas. Suomen kansankulttuurin kartasto 2. Folklore*. SKS toim. 587.
- Sarnowsky**, Jürgen, 2015. *Die Erkundung der Welt. Die großen Entdeckungsreisen von Marco Polo bis Humboldt*. C.H. Beck, München.
- Schafer**, Daniel E., 2004. Chuvash. *Encyclopedia of Russian History* 1: 262. Thomson, Gale.
- Schönle**, Andreas, 2004. Karamzin, Nikolai Mikhailovich. *Encyclopedia of Russian History* 2: 725. Thomson, Gale.
- Schröder**, L. von, 1891. Schrenk, Alexander v. *Allgemeine deutsche Biographie* XXXII: 484–485. Duncker & Humblot, Leipzig.
- Setälä**, E.N., 1890. Ein lappisches Wörterverzeichnis von Zacharias Plantinus. *Journal de la Société Finno-Ougrienne* VIII: 85–105. Internet: <https://saamilinguistics.files.wordpress.com/2016/05/setala1890a.pdf>.
- Setälä**, E.N., 1915. Mathias Alexander Castrénin satavuotispäivänä. Alkajaispuhe Suomalais-ugrilaisen Seuran vuosikokouksessa 2. p. joulukuuta 1913. *Suomalais-ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* XXX,1. The same in French: Centenaire de la naissance de Mathias-Alexandre Castrén. Discours d’ouverture a la séance annuelle de la Société Finno-ougrienne le 2 décembre 1913. *Journal de la Société Finno-ougrienne* XXX,1 b.
- Sihvo**, Hannes, 2003. *Karjalan kuva. Karelianismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana*. 2. tarkistettu ja täydennetty painos. SKS toim. 940.
- Sihvo**, Pirkko, 1991. Savakoita, äyrämöisiä, inkerikoita. P. Nevalainen – H. Sihvo (eds.), *Inkeri – historia, kansa, kulttuuri*: 179–196. SKS toim. 547.
- Siikala**, Anna-Leena, 1987. *The Rite Technique of the Siberian Shaman*. FF Communications 220. Academia Scientiarum Fennica, Helsinki.

- Siikala**, Anna-Leena, 2008. Kalevala myyttisenä historiana. *Kalevalan kulttuurihistoria*: 296–329. SKS toim. 1179.
- Siikala**, Anna-Leena, 2013. *Itämerensuomalaisten mytologia*. SKS toim. 1388.
- Siikala**, Anna-Leena – **Hoppál**, Mihály, 1992. *Studies on Shamanism*. Ethnologica uralica. Finnish Anthropological Society – Akadémiai Kiadó, Helsinki – Budapest.
- Siintola**, S., 1917. Tulitikut. *Tietosanakirja IX*: 1931–1932. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Simola**, E.J., 1914. Nankki. *Tietosanakirja VI*: 998. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Sirelius**, U.T., 1906. *Über die Sperrfischerei bei den finnisch-ugrischen Völkern. Eine vergleichende ethnographische Untersuchung*. Travaux ethnographiques de la Société Finno-ougrienne III. Helsinki.
- Sirelius**, U.T., 1906–1908. Über die primitiven wohnungen der finnischen und obugrischen völker. *Finnisch-ugrische forschungen VI*: 74–104, 121–154.
- Sirelius**, U.T., 1907–1909. Über die primitiven wohnungen der finnischen und obugrischen völker. *Finnisch-ugrische forschungen VII*: 8–59.
- Sirelius**, U.T., 1913. Malitsa. *Tietosanakirja V*: 1692. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Sirelius**, U.T., 1914. Nartta. *Tietosanakirja VI*: 1032–1033. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Sjöström**, William, 1909. Barnaul. *Tietosanakirja I*: 865. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Snellman**, J.V., 1870. M. A. Castrén's lefnadsteckning. C.G. Borg (red.), *Nordiska resor och forskningar af M. A. Castrén*. Sjette Bandet: IX–LXXVIII. Kejsersliga Alexanders-Universitetet i Finland, Helsingfors.
- Soininen**, Arvo M., 1980. Maatalous. E. Jutikkala & al. (toim.), *Suomen taloushistoria 1: Agraarinen Suomi*: 386–407. Tammi, Helsinki.
- Solbakk**, John Trygve, 2006. *The Sámi People – A Handbook*. Davvi Girji OS.
- Solitander**, Axel, 1912. Kartuusipaperi. *Tietosanakirja IV*: 429. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Sommer**, Łukasz, 2016. “Sanskrit has guided me to the Finnish language.” Herman Kellgren’s writings on Finnish or the dilemmas of the Fennoman Humboldtian. *Historiographia Linguistica* 43:1/2: 145–173.
- Stackelberg**, O.M. von, s.a. [1930]. *Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften. Teil: Estland, Band III*. Herausgegeben von den Verbänden des livländischen, estländischen und kurländischen Stammadels. Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde S. A. Starke, Görlitz (Schles.).
- Stackelberg**, O.M. von, s.a. [1931]. *Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften. Teil: Estland, Band I*. Herausgegeben von den Verbänden des livländischen, estländischen und kurländischen Stammadels. Verlag für Sippenforschung und Wappenkunde S. A. Starke, Görlitz (Schles.).
- Stipa**, Günter Johannes, 1990. *Finnisch-ugrische Sprachforschung von der Renaissance bis zum Neupositivismus*. Red. Klaas Ph. Ruppel. Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 206. Helsinki.
- Sulkunen**, Irma, 2004. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1831–1893*. SKS toim. 952.
- Suomen kartta**. Maanmittaushallitus, Helsinki 1927.
- Suomen sanojen alkuperä**. Etymologinen sanakirja. 1–3. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki 1992, 1995, 2000.
- Sursillin suku – Genealogia Sursilliana**. Täyd. ja toim. Eero Kojonen. Weilin + Göös, Helsinki.
- Suviranta**, Sami, 2007. Pyhäjärvi. S. Paikkala (toim.), *Suomalainen paikannimikirja*: 357–358. Karttakeskus – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki.
- Sverloff**, Matti, 2003. *Suenjelin saamelaisten perintö*. Omakustanne Maa- ja metsätalousministeriön poroja luontaiselinkeinojen tutkimusvarojen tuella, s. I.
- Takatalo**, Marja, 1976. Inarinjärvi. *Maat ja kansat 1*: 428–429. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Tallgren**, A.M., 1913. *M. A. Castrén*. Kansanvalistusseuran elämäkertoja 18. Helsinki.
- Tallgren**, A.M., 1915. Minusinkin arohaukat. *Suomen Museo XXII* (1915): 91–100.
- Tallgren**, A.M., 1917. Catalogue de la collection de M. Znamenski. Antiquités de la Sibérie occidentale conservées au Musée National de Finlande. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja XXIX*:4.
- Tallgren**, A.M., 1918. *Collection Zaoussailov au Musée National de Finlande a Helsingfors II. Monographie de la section de l’âge du fer et l’époque dite de Bulgary*. Commission des collections Antell, Helsingfors.

- Tallgren**, A.M., 1921. Trouvailles tombales sibériennes en 1889. *Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja* XXIX: 2 (p. 1–23).
- Tallgren**, A.M., 1937. The South Siberian cemetery of Oglakty from the Han period. *Eurasia Septentrionalis Antiqua* XI: 69–90.
- Tallqvist**, Knut, 1912. Klaproth, Julius von. *Tietosanakirja* IV: 1082. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Tammiksaar**, Erki, 2007a. Einige Bemerkungen zu Alexander Graf Keyserlings naturwissenschaftlichen Expeditionen und seinem wissenschaftlichen Umfeld. M. Schwidtal – J. Undusk (hrsg.), *Baltisches Welterlebnis. Die kulturgeschichtliche Bedeutung von Alexander, Eduard und Hermann Graf Keyserling*. Beiträge eines internationalen Symposions in Tartu vom 19. bis 21. September 2003: 61–70. Universitätsverlag Winter, Heidelberg.
- Tammiksaar**, Erki, 2007b. Loodus- ja täppisteadused Tartu Ülikoolis 1802–1918. *Universitas Tartuensis 1632–2007*: 187–196. Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tammiksaar**, Erki, 2009. The contribution of Karl Ernst von Baer to the study of ethnic minorities in the Russian Empire, 1819–1878. A case study. M. Branch (ed.), *Defining Self. Essays on emergent identities in Russia. Seventeenth to Nineteenth Centuries*. Studia Fennica. Ethnologica 10: 139–151. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Tcheuky Sènguè**, 2002. *Petite encyclopedie des divinités et symboles du bouddhisme tibétain*. Claire Lumière.
- Teckning** 1855: Teckning af M. A. Castréns lefnad och verksamhet. *Suomi 1854* (XIV): 237–284.
- Teerijoki**, Ilkka, 2007. *Tornion historia 2. 1809–1918*. Tornion kaupunki.
- Terrall**, Mary, 2002. *The man who flattened the earth. Maupertuis and the sciences in the enlightenment*. University of Chicago Press.
- Terras**, Victor, 1991. *A History of Russian Literature*. Yale University Press, New Haven – London.
- Tietosanakirja** III. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki 1911.
- Tietosanakirja** IV. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki 1912.
- Tiitta**, Allan, 1994. *Harmaakiven maa. Zacharias Topelius ja Suomen maantiede*. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk 147. Societas Scientiarum Fennica, Helsinki.
- Tiitta**, Allan, 2009. Suomalaisten tutkimusmatkat autonomian aikana. M. Löytönen (toim.), *Suomalaiset tutkimusmatkat*: 29–79. SKS toim. 1187.
- Timonen**, Senni, 2008. Elias Lönnrot ja runonlaulaja. *Kalevalan kulttuurihistoria*: 2–27. SKS toim. 1179.
- Toivanen**, Pekka, 2000. *Kuopion historia 2. Savon residensistä valtuusmiesten aikaan*. Kuopion kaupunki.
- Tommila**, Päiviö, 1964. Tigerstedt. *Otavan iso tietosanakirja* 8: 1400–1401. Otava, Helsinki.
- Tommila**, Päiviö, 1982. *Helsinki kylpyläkaupunkina 1830–1850-luvuilla*. 2. p. Helsinki-Seura, Helsinki.
- Tommila**, Päiviö, 2000. Historia. P. Tommila (toim.), *Suomen tieteen historia 2. Humanistiset ja yhteiskuntatieteet*: 66–139. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Toratti**, Virpi, 1998. Se oli niin noitasta aikaa – kansanuskosta ja magian käytöstä Tornion seudulla 1800-luvulla. *Tornionlaakson vuosikirja* 1998: 159–220.
- Trigger**, Bruce G., 2006. *A History of Archaeological Thought*. 2nd edition. Cambridge University Press.
- Tucci**, Giuseppe – **Heissig**, Walther, 1970. *Die Religionen Tibets und der Mongolei*. Die Religionen der Menschheit, Hrsg. v. C.M. Schröder, Bd. 20. Verlag V. Kohlhammer, Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz.
- Turner**, Victor, 1977. Variations on a theme of liminality. S.F. Moore – B.G. Myerhoff (eds.), *Secular Ritual*: 36–52. Van Gorcum, Assen/Amsterdam.
- Tuulio**, Tyyni, 1961. Cervantes Saavedra, Miguel de. *Otavan iso tietosanakirja* 2: 10–11. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Uino**, Pirjo, 1997. *Ancient Karelia. Archaeological Studies*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 104. Helsinki.
- Vähäkangas**, Kirsi, 2009. Museoaatteen uranuurtaja oli Lönnrotin, Runebergin ja Snellmanin toveri. *Raahen Seutu* Oct. 21, 2009. Internet: http://raaheguides.org/sites/default/files/files/ehrstrom_rs2009kv.pdf.
- Vahtola**, Anu, 2005. Settlement of Finnish Lapland 1555–1900. U.-M. Kulonen & al. (ed.), *The Saami. A Cultural Encyclopaedia*: 380–385. SKS toim. 925.
- Vahtola**, Jouko, 1991. Jokilaakson kylät ja yhteiskunta. *Tornionlaakson historia I. Jääkaudelta 1600-luvulle*: 225–256. Tornionlaakson kuntien historiakirjatointimikunta.

- Vahtola**, Jouko, 1996. Kiinteän asutuksen synnystä kappeliseurakunnan perustamiseen. *Kotatulilta savupiirtin suojaan. Rovaniemen historia vuoteen 1721*: 126–207. Rovaniemen kaupunki Rovaniemen maalaiskunta, Rovaniemen seurakunta.
- Vahtola**, Jouko, 2003. Saamelaiset – Inarin kansa (1550–1660). *Inari – Aanaar. Inarin historia jääkaudesta nykypäivään*: 114–139. Inarin kunta.
- Väisänen**, A.O., 1931. Die Leier der Ob-ugrischen Völker. *Eurasia Septentrionalis Antiqua* VI: 15–29.
- Vallikivi**, Laur, 2003. Minority and Mission: Christianization of the European Nenets. *Pro Ethnologia* 15. Internet: <http://www.erm.ee/pdf/pro15/laurp65.pdf>
- Varpio**, Yrjö, 2005. Suomi keskustana ja periferiana. Matkakirjallisuuden myyttiset ilmansuunnat. O. Löytty (toim.), *Rajanylityksiä. Tutkimusreitit toiseuden tuolle puolen*: 27–45. Gaudeamus, Helsinki. The same in German: Mythische Orten der alten Reiseliteratur. *Congressus nonus internationalis Fenno-ugristarum 7.–13.8.2000 Tartu*. Pars I. Tartu 2000: 141–152.
- Vartiovaara**, Klaus, 1965. Utsjoki. *Otavan iso tietosanakirja* 9: 615–616. Otava, Helsinki
- Vasilyevskaja**, N. – **Vasilyevskaja**, Ye., 1994. *Saint Petersburg. A Guide to the Architecture*. Bibliopolis, Saint Petersburg.
- Vermeulen**, Han F., 2015. *Before Boas. The Genesis of Ethnography and Ethnology in the German Enlightenment*. University of Nebraska Press, Lincoln – London.
- Virrankoski**, Pentti, 1973. *Pohjois-Pohjanmaa ja Lappi 1600-luvulla. Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin historia III*. Pohjois-Pohjanmaan, Kainuun ja Lapin maakuntaliittojen yhteinen historiatoimikunta.
- Акишин**, М.О., 2009. Туруханский Свято-троицкий монастырь. *ИЭС* II: 321–322.
- Анисимов**, К.В., 2009. Спасский Григорий Иванович. *ИЭС* III: 163.
- Арапов**, Д.Ю., 2008. Казем-Бек, Мирза Мухаммед Али. *БРЭ* 12: 446.
- Атласъ Маркса**: Большой всемирный настольный атласъ Маркса. Ред. Э. Ю. Петри – Ю. М. Шокальский. А. Ф. Марксъ, С.-Петербургъ 1910.
- Virtamo**, Keijo, 1962. Kittilä. *Otavan iso tietosanakirja* 4: 1095–1096. Otava, Helsinki.
- Vlasov**, Andrei N., 1999. On the History of the Old Belief in the Komi Republic. J. Pentikäinen (ed.), “*Silent as Waters We Live.*” *Old Believers in Russia and Abroad. Cultural Encounter with the Finno-Ugrians*. *Studia fennica/Folkloristica* 6: 62–74. Finnish Literature Society, Helsinki.
- Vuorela**, Toivo, 1975. *Suomalainen kansankulttuuri*. Werner Söderström Oyj, Porvoo – Helsinki – Juva.
- Wes**, Marinus A., 1992. *Classics in Russia. Between the two Bronze Horsemen*. Brill’s Studies in Intellectual History 33. E. J. Brill, Leiden.
- Whittaker**, Cynthia Hyla, 2004. Uvarov, Sergei Semenovich. *Encyclopedia of Russian History* 4: 1625–1626. Thomson, Gale.
- Wichmann**, Yrjö, 1913. Lehrberg, Aron Christian. *Tietosanakirja* V: 739. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Wichmann**, Yrjö, 1917. Stockfleth, Niels Joachim Christian Vibe. *Tietosanakirja* IX: 61–62. Tietosanakirja-Osakeyhtiö, Helsinki.
- Wiklund**, K.B., 1896. Om kvänerna och deras nationalitet. *Arkiv för nordisk filologi* XII, ny följd VIII: 103–117.
- Winter**, E. – **Figurovskij**, N.A., 1962. Einleitung. Messerschmidt, D.G., 1962. *Forschungsreise durch Sibirien 1720–1727. I. Tagebuchaufzeichnungen 1721–1722*. Hrsg. E. Winter – N.A. Figurovskij. Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas, Band 8,1: 1–20. Akademie-Verlag, Berlin.
- Wizelius**, Ingemar, 1942. Almquist, Carl Jonas Lovis (Love). *Svenska män och kvinnor. Biografisk uppslagsbok* 1: 63–65. Albert Bonniers förlag, Stockholm.
- Бакулин**, В.В. – **Ярков**, А.П., 2009. Сургут. *ИЭС* III: 210.
- Бардакова**, В.В. & al., 2009. Нерчинск. *ИЭС* II: 471–472.
- Бахлыков**, Петр, 1996. *Юганские ханты. История, быт, культура*. Софт Дизайн, Тюмень.
- Белов**, А.А. & al., 2005. Архангельск. *БРЭ* 2: 299–301.

- Белокобыльский, Ю.Г.**, 1986. *Бронзовый и ранний железный век южной Сибири. История идей и исследований XVIII–первая треть XX в.* Наука, Новосибирск.
- Богораз, В.Г.**, 1927. Кастрен – человек и ученый. *Памяти М.А. Кастрена к 75-летию дня смерти: 3–35.* Издательство Академии Наук СССР, Ленинград.
- Большая советская энциклопедия** 24:1. Изд. Большая советская энциклопедия, Москва 1976.
- Брокгауз XV.** 1897.
- Брокгауз XXII.** 1897.
- Брокгауз XXIV.** 1898.
- Брокгауз XXXI.** 1900–1901.
- БРЭ 11.** Москва 2008.
- БРЭ 12.** Москва 2008.
- БРЭ 16.** Москва 2010.
- БРЭ 29.** Москва 2015.
- БРЭ 30.** Москва 2015.
- Бучатская, Ю.В.**, 2013. Немцы. *БРЭ 22:* 371–375.
- Быконя, Г.Ф.**, 2009. Абаканский (Краснотуранский) острог. *ИЭС I:* 7.
- Вадецкая, Э.Б.**, 1986. *Археологические памятники в степях среднего Енисея.* Наука, Ленинград.
- Валеев, Ф.Т. – Томилов, Н.А.**, 1996. *Татары Западной Сибири, история и культура.* Культура народов России 2. Наука, Новосибирск.
- Гаврилов, А.М.**, 1970. Ангара. *Большая советская энциклопедия 1:* 1715–1716. Изд. Большая советская энциклопедия, Москва.
- Галданова, Г.Р. & al.**, 1983. *Ламаизм в Бурятии. XVIII–начала XX века. Структура и социальная роль культовой системы.* Наука, Сибирское отделение, Новосибирск.
- Ганин, А.В.**, 2008. Казачество. *БРЭ 12:* 441–442.
- Гемуев, И.Н. & al. (eds.)**, 2005. *Народы Западной Сибири. Ханты. Манси. Селькупы. Ненцы. Эңцы. Неанасаны. Кеты.* Наука, Москва.
- Головкин, Б.Н.**, 2005. Бадан. Пермь. *БРЭ 2:* 640.
- Головнёв, А. В.**, 1995. *Говорящие культуры: традиции самодийцев и угров.* УрО РАН, Екатеринбург.
- Горячко, М.Д. – Чагин, Т.Н.**, 2014. Пермь. *БРЭ 25:* 725–729.
- Громов, Н.М.**, 1976. Сурки. *Большая советская энциклопедия 25:* 259. Изд. Большая советская энциклопедия, Москва.
- Губернии Российской империи 1708–1917.** Объединенная редакция МПД России, Москва 2003.
- Дамешек, Л.М.**, 2009. Ясак. *ИЭС III:* 626–627.
- Дибирдеев, В.И. & al.**, 2009. Чита. *ИЭС III:* 488–489.
- Добжанская, О.**, 2008. *Шаманская музыка самодийских народов Красноярского края.* «АПЕКС», Норильск.
- Дулов, А.В. & al.**, 2008. Иркутск. *БРЭ 11:* 661–663.
- Едовин, А.Г.**, 2007. Емь. *БРЭ 9:* 671.
- Есин, Юрий**, 2010. *Петроглифы древней Сибири.* Галарт, Москва.
- Есин, Ю.Н.**, 2011. Сулек. *Сакральные горы древней Хакасии.* Музей Орджоникидзевского района, Абакан.
- Жамуева, В.С.**, 2009. Цонгольский дацан. *ИЭС III:* 467.
- Жариков, К.А.**, 2013. Нерпы. *БРЭ 22:* 499.
- Жигунова, М.А. – Фурсова, Е.Ф.**, 2009. Сибиряки. *ИЭС III:* 101–102.
- Жуковская, Н.Л.**, 1987. Бурятская мифология. *Мифы народов мира. Энциклопедия 1:* 196–198. Советская энциклопедия, Москва.
- Зеньковский, Сергей**, 1995. *Русское старообрядчество. Духовные движения семнадцатого века.* Церковь, Москва. Facsimile of the original edition, published as Forum Slavicum 2 by Wilhelm Fink Verlag, München 1969.
- Зиновьев, В.П.**, 2013. Нарымский край. *БРЭ 22:* 88–89.
- Зуев, А.С.**, 2009а. Долгоруков (Долгорукий) Алексей Григорьевич. *ИЭС I:* 497.
- Зуев, А.С.**, 2009б. Меншиков Александр Данилович. *ИЭС II:* 349–350.
- Зуляр, Ю.А. – Снытко, В.А. (отв. ред.)**, 2014. *География Сибири в начале XXI века (гл. ред. В.М. Плюснин). Том 1. Историческая география.* Академическое издательство ГЕО, Новосибирск.
- Иванов, В.В. – Топоров, В.Н.**, 1988. Медведь. *Мифы народов мира. Энциклопедия 2:* 128–130. Советская энциклопедия, Москва.

- Иванов, С.В.**, 1963. *Орнамент народов Сибири как исторический источник (по материалам XIX – начала XX вв.)*. Народы Севера и Дальнего востока. Изд. Академии наук СССР, Москва – Ленинград.
- Ильина, М.**, 1973. Москва. *Памятники архитектуры XIV–XVII веков*. Moscow. *Monuments of architecture of the 14th–17th centuries*. Искусство, Москва.
- Ильинская, В.А. – Тереножкин, А.И.**, 1983. *Скифия VII–IV вв. до н.э.* Наукова Думка, Киев.
- История Коми с древнейших времен до конца XX века**. Том первый. Коми Книжное Издательство, Сыктывкар 2004.
- Карпеев, Э.П. & al.**, 2011. Ломоносов, Михаил Васильевич. *БРЭ* 18: 5–8.
- Книповичъ, Н.**, 1895. Кемь. *Брокгауз XIV*: 928–930.
- Копорина, Н.А.**, 2005. Болгар. *БРЭ* 3: 687.
- Коровин, В.Л.**, 2014. Плетнёв, Петр Александрович. *БРЭ* 26: 410.
- Коротаев, В.Н. – Кузьминых, С.В.**, 2007. Енисей. *БРЭ* 9: 673–675.
- Котляр, Н.Ф.**, 2014. Глеб Святославич. *Древняя Русь в средневековом мире*: 186. Ладомир, Москва.
- Краснов, Ю.**, 1932. Минусинская котловина. *Сибирская советская энциклопедия*: 457–462. Западно-Сибирское отделение ОГИЗ, Сибирское краевое издательство, Новосибирск.
- Кубарев, Г.В.**, 2005. *Культура древних тюрков Алтая (по материалам погребальных памятников – The Culture of the Ancient Turks of the Altai (on the basis of burials))*. Российская академия наук, Сибирское отделение, Институт археологии и этнографии, Новосибирск.
- Кызласов, И.Л.**, 2010. Кондуйский дворец. *БРЭ* 15: 35.
- Лар, Л.А.**, 1998. *Шаманы и боги*. Институт проблем освоения Севера СО РАН, Тюмень.
- Лар, Л.А.**, 2003. *Культовые памятники Ямала. Хэбида я*. ИПОС СО РАН. Тюмень.
- Лар, Л.А.**, 2004. *Ямал хэбидия я – священные места на Ямале. Вестник археологии, антропологии и этнографии* 4.
- Латкинъ, Н.В.**, 1894а. Енисей. *Брокгауз XI*: 634–640.
- Латкинъ, Н.В.**, 1894b. Енисейская губерния. *Брокгауз XI*: 640–649.
- Латкинъ, Н.В.**, 1901. Тиманская (Малоземельская) тундра. *Брокгауз XXXIII*: 179.
- Леонтьев, А.Е.**, 1996. *Археология мери. К предистории Северо-Восточной Руси*. Археология эпохи великого переселения народов и раннего средневековья 4. Российская академия наук, Институт археологии, Москва.
- Леонтьев, Н.В. – Капелько, В.Ф. – Есин, Ю.Н.**, 2006. *Изваяния и стелы Окуневской культуры*. Хакасский научно-исследовательский институт языка, литературы и истории – Минусинский региональный краеведческий музей им. Н.М. Мартыанова, Абакан.
- Лепехов, С.Ю.**, 2009а. Ганчжур. *ИЭС I*: 369.
- Лепехов, С.Ю.**, 2009b. Данчжур. *ИЭС I*: 460.
- Лепехов, С.Ю.**, 2009c. Дацаны. *ИЭС I*: 460–462.
- Лешков, В.Г. – Сапоговская, Л.В.**, 2009. Золото-промышленность. *ИЭС I*: 601–606.
- Лисовский, Н.М.**, 1894. Кадеръ-Таскыль. *Брокгауз XIII*: 874.
- Лисовский, Н.М.**, 1902. Усть-Цильма. *Брокгауз XXXV*: 57.
- Лукьянченко, Т.В.**, 1971. *Материальная культура саамов (лопарей) Кольского полуострова в конце XIX–XX в.* Наука, Москва.
- Лукьянченко, Т.В.**, 2003а. Материальная культура. *Прибалтийско-финские народы России*: 78–100. Наука, Москва.
- Лукьянченко, Т.В.**, 2003b. Традиционные хозяйственные занятия. *Прибалтийско-финские народы России*: 66–77. Наука, Москва.
- Маккавеев, А.Н.**, 2006. Валдайская возвышенность. *БРЭ* 4: 527.
- Мамышева, Е.П.**, 2009. Степная дума. *ИЭС III*: 185–187.
- Мироненко, С.В.**, 2007. Декабристы. *БРЭ* 8: 438–439.
- Морозов, И.В.**, 2009. Нерчинский завод. *ИЭС II*: 473.
- Музыкальный энциклопедический словарь**. Советская энциклопедия, Москва 1990.

- Мялль, Л.Э.**, 1988а. Майтрея. *Мифы народов мира. Энциклопедия 2*: 89. Советская энциклопедия, Москва.
- Мялль, Л.Э.**, 1988b. Шакьямуни. *Мифы народов мира. Энциклопедия 2*: 637–638. Советская энциклопедия, Москва.
- Назаренко, А.В.**, 2006. Всеслав Брючиславич. *БРЭ 6*: 62–63.
- Неклюдов, С.Ю.**, 1987а. Борте-чино. *Мифы народов мира. Энциклопедия 1*: 183–184. Советская энциклопедия, Москва.
- Неклюдов, С.Ю.**, 1987b. Бурхан. *Мифы народов мира. Энциклопедия 1*: 196. Советская энциклопедия, Москва.
- Никонов, С.А.**, 2009. Кола. *БРЭ 14*: 457–458.
- Паликова, Т.В.**, 2009. Улан-Удэ. *ИЭС II*: 355–356.
- Памяти М.А. Кастрена к 75-летию дня смерти.** Издательство Академии Наук СССР, Ленинград.
- Пережогин, А.А.**, 2009. Нерчинский горный округ. *Экономическая история России с древнейших времен до 1917 г. Энциклопедия. Том 2*: 60–63. РОССПЕН, Москва.
- Перевалова, Е.В.**, 2004. *Северные ханты: этническая история.* Российской Академии Наук, Уральское отделение, Екатеринбург.
- Перцева, Т.А.**, 2009а. Декабристы в Сибири. *ИЭС I*: 466–470.
- Перцева, Т.А.**, 2009b. Завалишин Дмитрий Иринархович. *ИЭС I*: 566–567.
- Пряхин, А.Д.**, 2005. *История отечественной археологии I. Русская дореволюционная археология.* Воронежский государственный университет, Воронеж.
- Резун, Д.Я.**, 2009. Березово. *ИЭС I*: 195–196.
- Резун, Д.Я. – Раев, Д.В.**, 2009. Ирбит. *ИЭС I*: 645–647.
- Резун, Д.Я. – Хромых, А.С.**, 2009. Туруханск. *ИЭС II*: 321.
- Резун, Д.Я. – Цыкунов, Г.А.**, 2009. Иркутск. *ИЭС I*: 645–647.
- Решетников, Ю.С.**, 2005а. Белоглазка. *БРЭ 3*: 228.
- Решетников, Ю.С.**, 2005b. Белорыбица. *БРЭ 3*: 262.
- Решетников, Ю.С.**, 2007. Ерши. *БРЭ 9*: 701.
- Решетников, Ю.С.**, 2009. Караси. *БРЭ 13*: 83.
- Решетников, Ю.С.**, 2010а. Кунджа. *БРЭ 16*: 343.
- Решетников, Ю.С.**, 2010b. Линь. *БРЭ 17*: 528.
- Решетников, Ю.С.**, 2013а. Муксун. *БРЭ 21*: 423.
- Решетников, Ю.С.**, 2013b. Налим. *БРЭ 21*: 717–718.
- Решетников, Ю.С.**, 2014а. Омуть. *БРЭ 24*: 194.
- Решетников, Ю.С.**, 2014b. Осетры. *БРЭ 24*: 527–528.
- Решетников, Ю.С.**, 2014c. Пескари. *БРЭ 26*: 39.
- Решетников, Ю.С.**, 2014d. Плотва. *БРЭ 26*: 443.
- Ригер, В.Г.**, 2009. Кеппен (Кёппен), Пётр Иванович. *БРЭ 13*: 580.
- Рихтеръ, Д.И.**, 1903. Царское Село. *Брокгауз XXXVII*: 814–818.
- Рябинин, Е.А.**, 2014. Меря. *Древняя Русь в средневековом мире*: 481–482. Ладомир, Москва.
- Рябинин, Е.А. – Кузнецова, В.Н.**, 2014. Мурома. *Древняя Русь в средневековом мире*: 529–530. Ладомир, Москва.
- Сагнаева, С.К. – Фраенева, Е.М.**, 2008. Казаки. *БРЭ 12*: 385–387.
- Салахов, М.Х. – Бухараев, В.М.**, 2008. Казанский государственный университет. *БРЭ 12*: 397–398.
- Сапоговская, Л.В. – Мухин, М.Ю.**, 2008. Золотодобывающая промышленность. *Экономическая история России с древнейших времен до 1917 г. Энциклопедия. Том 1*: 849–856. РОССПЕН, Москва.
- Святая Русь.** *Большая энциклопедия русского народа. Русское православие 1.* Институт русской цивилизации, Москва 2009.
- Северная энциклопедия.** Нвпопейские издания & Северные просторы, Москва 2004.
- Семенов, Ю.М. – Белов, А.В.**, 2015. *География Сибири в начале XXI века* (гл. ред. В.М. Плюсин). Том. 2. *Природа.* Академическое издательство ГЕО, Новосибирск.
- Сергеенков, А.П. – Жуковская, Н.Л.**, 2006. Войлок. *БРЭ 5*: 600–601.
- Солодкин, Я.Т.**, 2007. Ермак Тимофеевич. *БРЭ 9*: 691–692.
- Солодкин, Я.Т.**, 2010. Кучум. *БРЭ 16*: 485–486.

- Соснина, Н.Н.**, 2001. Масленица. *Русский праздник. Праздники и обряды народного земледельческого календаря*: 325–333. Искусство-СПБ. Санкт-Петербург.
- Старцев, А.В.**, 2009. Кяхтинский торг. *ИЭС II*: 256–257.
- Сухова, Н.Г.**, – **Таммиксаар, Э.**, 2005. *Александр Федорович Миддендорф 1815–1894*. Наука, Москва.
- Терещенко, Н.М.**, 1965. *Ненецко-русский словарь*. Советская Энциклопедия, Москва.
- Тiандеръ, К.Ф.**, 1904. Матiасъ Кастрень – основатель финнологии. *Журналъ Министерства Народнаго Просвещенiя СССЛШ*. 1904, май: 1–67.
- Фасмер, Макс**, 1973. *Этимологический словарь русского языка IV*. Перевод с немецкого и дополнения О.Н. Трубачева. Изд. Прогресс, Москва.
- Федута, А.И.**, 2006. Булгарин, Фаддей. *БРЭ 4*: 330–331ю
- Функ, Д.А.**, 2009. Койбалы. *БРЭ 14*: 431.
- Харитонов, В.Д.**, 2009. Кисломолочные продукты. *БРЭ 14*: 58–59.
- Хитров, Д.А.**, 2009. «Книга большому чертежу». *БРЭ 14*: 333–334.
- Хомич, Л.В.**, 1966. *Ненцы. Историко-этнографические очерки*. Наука, Москва, Ленинград.
- Худяков, Ю.С.**, 1985. Железные наконечники стрел из Монголии. *Древние культуры Монголии*, 96–114. Изд. Наука, Сибирское отделение, Новосибирск.
- Цыбиктаров, А.Д.**, 1998. *Культура плиточных могил Монголии и Забайкалья*. Издательство Бурятского госуниверситета, Улан-удэ.
- Чагин, Г.Н.**, 2014. Пермская земля. *БРЭ 25*: 706–707.
- Чемякин, Ю.П.** – **Шатунов, Н.В.**, 2002. История изучения археологических памятников Барсовой горы. *Барсова гора. 110 лет археологических исследований*: 40–57. Департамент культуры и искусства Ханты-мансийского автономного округа, Сургут.
- Чертыков, В.К.**, 2009. Хакасы. *ИЭС III*: 430–431.
- Шагина, И.И.**, 2001. Николин день. *Русский праздник. Праздники и обряды народного земледельческого календаря*: 345–349. Искусство-СПБ. Санкт-Петербург.
- Шегренъ, А.И.**, 1853. Очеркъ жизни и трудовъ Кастрена. *Вѣстникъ Императорскаго Русскаго Географическаго Общества VII*, отд. V: 100–133.
- Шиловъ, Ал.**, 1905. Прейсъ, Петръ Ивановичъ. *Русскій биографическій словарь VIII*: 752–757. Императорское Русское Историческое Общество, Санкт-Петербургъ.
- Шумков, А.А.**, 2007. Дондуков-Корсаковы. *БРЭ 9*: 263–264.
- Щипанов, Н.А.**, 2006. Бурундуки. *БРЭ 4*: 386–387.
- Щипанов, Н.А.**, 2009. Колонок. *БРЭ 14*: 529.
- Щипанов, Н.А.**, 2015. Соболь. *БРЭ 30*: 529.
- Яновскій, А.Е.**, 1893. Городничій. *Брокгауз IX*: 312.
- Яновскій, А.Е.**, 1894. Жандармы. *Брокгауз XI*: 717–719.
- Яновскій, А.Е.**, 1895. Картофель. *Брокгауз XIV*: 628–630.
- Ясински, М.Э.** – **Овсянников, О.В.**, 1998. *Взгляд на европейскую Арктику. Архангельский север: проблемы и источники I*. РАН ИИМК & Норвежский университет естественных наук и технологии, Институт археологии, С.-Петербург.

Internet

- Aesopica:** *Aesop's Fables in English, Latin & Greek*, <http://mythfolklore.net/aesopica/index.htm>. Accessed 10 Oct. 2016.
- Bible:** New International Version. *Bible Study Tools*, <http://www.biblestudytools.com>. Accessed 14 Sept. 2016.
- Chinese Buddhist Encyclopedia**, <http://www.china-buddhismencyclopedia.com>. Accessed 10 May 2019.
- Classical Texts Library:** Theocritus, *Idylls* 19–25, <http://www.theoi.com/Text/TheocritusIdylls4.html>. Accessed 24 Feb. 2017.
- Darugha.** *Wikipedia*, <http://en.m.wikipedia.org/wiki/Darugha>. Accessed 3 March 2017.
- Darughachi.** *Wikipedia*, <http://en.m.wikipedia.org/wiki/Darughachi>. Accessed 3 March 2017.
- Den gamla psalmboken.** <http://docplayer.se/10139542-Den-gamla-psalmboken-ett-urval-ur-1695-1819-och-1937-ars-psalmbocker-utgivna-av-svenska-akademien-svenska-klassiker.html>. Accessed 26 April 2016.
- Diplomatarium fennicum** (DF), <http://df.narc.fi/>. Accessed 20 March 2017.
- Eesti Keele Instituut: Place Names Database**, <http://www.eki.ee/knab/knab.htm>. Accessed 27 May 2016.
- Elias Lönnrotin kirjeet** -verkkojulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2017. <http://lonnrot.finlit.fi/omeka>. Accessed 13 July 2017.
- Kansallismuseo**, Kuukauden esine, Syyskuu 2005, http://www.kansallismuseo.fi/fi/kansallismuseo/kokoelmat/kuukauden_esine_2005/kaulakoru. Accessed 20 July 2017.
- Endangered Languages of Indigenous Peoples of Siberia**, <http://lingsib.iea.ras.ru/en/>. Accessed 24 Oct. 2016.
- Gamla psalmmelodier från Finland**, Sibeliusakatemia, http://www2.siba.fi/cgi-bin/shubin/edi_s.cgi. Accessed 26 April 2016.
- Google Earth.** Accessed 8 Nov. 2017.
- Google Maps**, <http://maps.google.com/>. Accessed 8 Nov. 2017.
- Hanski**, Jari, 2001. Becker, Renhold von. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3128/>. Accessed 28 April 2016.
- Inarin seurakunta.** <https://inarinseurakunta.fi/index.php/sivu/etusivu>. Accessed 29 April 2016.
- Internet Encyclopedia of Philosophy**, <http://www.iep.utm.edu/>. Accessed Sept. 5, 2016.
- Jantunen**, Tuomo, 2017. Suomen Ruoktu toimi jo Lönnrotin aikana majapaikkana. *Kiilopään Kiehiä. Tarinoita ja muistoja Kiilopäältä*. <http://www.kiilopaa.fi/blogi/kirjoitus/2017/04/suomen-ruoktu-toimi-jo-lonnrotin-aikana-majapaikkana.html>. Accessed 1 June 2017.
- Järviwiki.** <http://jarviwiki.fi/wiki/etusivu>. Accessed 28 April 2016.
- Jättiläis- ja lappalaistarinoita.** *Kirjastovirma*. <http://www.kirjastovirma.fi/asutusjasotatarinoita/2>. Accessed 26 April 2016.
- Joseph Christian Hamel.** *Wikipedia*, https://de.wikipedia.org/wiki/Joseph_Christian_Hamel. Accessed 17 Nov. 2017.
- Kansallisarkisto, digitaaliarkisto** (digital archives) (KA): parish records of Enontekiö 1826–1834. <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=86729.KA>. Accessed 14 Aug. 2017.
- Kansallisarkisto, digitaaliarkisto** (digital archives) (KA): parish records of Inari 1730–1791. <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=90822.KA>. Accessed 17 Feb. 2017.
- Kansallisarkisto, digitaaliarkisto** (digital archives) (KA): parish records of Salla 1832–1862. <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=306451.KA>. Accessed 16 May 2016.
- Kansallisarkisto, digitaaliarkisto** (digital archives) (KA): parish records of Sodankylä 1838–1866. <http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?sartun=99255.KA>. Accessed 19 May 2016.
- Karkotetut suomalaiset Siperiassa autonomian aikana**, <https://www.genealogia.fi/emi/siperia/siperiaa.htm>. Accessed 26 June 2019.
- Kartsök och ortnamn.** Lantmäteriet. <https://kso.etjanster.lantmateriet.se>. Accessed 27 April 2016.
- Kauppi**, Ulla-Riitta – **Klinge**, Matti, 2006. Suchtelen, Jan Peter van. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3649/>. Accessed 6 Oct. 2016.
- Kittilän seurakunta**, <http://www.kittilanseurakunta.fi>. Accessed 11 May 2016.
- Louis Eugène Robert.** *Wikipedia*, https://fr.wikipedia.org/wiki/Louis_Eug%C3%A8ne_Robert. Accessed 1 June 2016.
- Klinge**, Matti, 2003. Cygnaeus, Fredrik. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3175/>. Accessed 19 August 2016.

- Klinge**, Matti, 2006. Schefferus, Johannes. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/8972/>. Accessed 27 June 2016.
- Kouvola**, Karoliina, 2012. Taisteluraivoiset soturit – katsaus berserkkien tutkimushistoriaan. *Uskonnon tutkija-religionsforskaren* 1–2/2012, <http://uskonnontutkija.fi/2012/11/15/taisteluraivoiset-soturit-katsaus-berserkkien-tutkimushistoriaan/>. Accessed 19 August 2016.
- Laasonen**, Pentti, 2000. Lencqvist, Erik, *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/2473/>. Accessed 6 July 2016.
- Leikola**, Anto, 2001. Nordmann, Alexander von. *Kansallisbiografia*. <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3571/>. Accessed 16 March 2016.
- Luontoportti**, *Suomi*, <http://www.luontoportti.com/suomi/en>. Accessed 24 Oct. 2016.
- Luther**, Georg, 2001a. Akiander, Matthias. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3107/>. Accessed 8 Dec. 2016.
- Luther**, Georg, 2001b. Rabbe, Frans Johan. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3591/>. Accessed 8 Dec. 2016.
- Luukkanen**, Tarja-Liisa, 2000. Collan, Fabian. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/4448/>. Accessed 8 Dec. 2016.
- Majamaa**, Raija, 1997. Lönnrot. Elias. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/2836/>. Accessed 1 Nov. 2016.
- Mapcarta Interactive map**, <https://mapcarta.com>. Accessed 8 Nov. 2017.
- MML karttapaikka**. Maanmittauslaitos, <https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>. Accessed 29 Sept. 2017.
- Museoviraisto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna**, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>. Accessed 7 April 2017.
- Museoviraisto: Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt**, Inarinsaamelaisten vuotuismuuton talvi- ja kesäpaikat, http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=5216. Accessed 29 April 2016.
- National Library of Russia: Dutch Manuscript Material in the NLR**, http://expositions.nlr.ru/eng/ex_manus/netherlands/suhtelen.php. Accessed 1 March 2017.
- No Fear Shakespeare**, <http://nfs.sparknotes.com/>. Accessed 1 Nov. 2016.
- Norgeskart**, <http://www.norgeskart.no>. Accessed 23 June 2016.
- O Fader vår, barmhärtig, god**. *Wikipedia*, https://sv.wikipedia.org/wiki/O_Fader_v%C3%A5r,_barmh%C3%A4rtig,_god. Accessed 26 April 2016.
- Pandita (Buddhism)**. *Wikipedia*, [https://en.m.wikipedia.org/wiki/Pandita_\(Buddhism\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Pandita_(Buddhism)). Accessed 6 March 2017.
- Parka**. *Wikipedia*, <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Parka>. Accessed 24 Feb. 2017.
- Project Runeberg**, <http://runeberg.org/>. Accessed 15 March 2017.
- Ruisniemi**, Elina, 1969. Svansteins äldre historia. <http://www.svanstein.be/byn/elina.html>. Accessed 17 June 2016.
- Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 laki**, <http://agricola.utu.fi/julkaisut/julkaisusarja/kkktk/lait/1734/>. Accessed 3 Oct. 2016.
- Salminen**, Tapani, 2002. Castrén, Matthias Alexander. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3164/>. Accessed 2 Nov. 2016.
- Savolainen**, Raimo, 2001. Willebrand, Knut Felix von. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3689/>. Accessed 8 Dec. 2016.
- Seppänen**, Arto, 2003. Elämää Utsjoen kirkon ja pappilan vaiheilla näiden rakentamisen aikoina. Esitelmä Utsjoen kirkon 150-vuotisjuhlassa 6.7.2003. *Utsjoen seurakunta*, <http://utsjoensrk.nettisivu.org/utsjoen-seurakunnan-toimitilat/utsjoki-kirkko/utsjoen-kirkon-historiaa/>. Accessed 4 May 2016.
- Suomen kansan vanhat runot**, <http://www.skvr.fi>. Accessed 27 May 2016.
- Suomen sammakkoeläimet ja matelijat**, <http://www.sammakkolampi.fi>. Accessed 6 May 2016.
- Talonen**, Jouko, 2000/2012. Laestadius, Lars Levi. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/2490/>. Accessed 4 May 2016.
- Tietoja Saijan historiasta**, <http://www.saija.net/historiikkiz.html>. Accessed 24 May 2016.
- Tornion kaupunginarkisto**: Tornion aikajana, <https://www.tornio.fi/index.php?p=Tornionaikajana>. Accessed 14 March 2017.
- Unesco Red Book**: Janhunen, Juha – Salminen, Tapani, 1993–1999. *Unesco Red Book on Endangered Languages*, <http://www.helsinki.fi/~tasalmin/endangered.html>. Accessed 24 Oct. 2016.
- Unesco World Heritage Centre**: Historic Ensemble of the Potala Palace, Lhasa, <http://whc.unesco.org/en/list/707>. Accessed March 3, 2017.

- Utrecht University Library:** Collectie Ackersdijck, <http://repertorium.library.uu.nl/node/2704>. Accessed 20 March 2017.
- Vahtola, Jouko, 2003/2007.** Fellman-suku. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkel/2645/>. Accessed 5 May 2016.
- Vahtola, Jouko, 2004.** Ganander, Christfrid. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkel/2649/>. Accessed 10 May 2016.
- Vahtola, Jouko, 2007, Tornaеus, Johannes.** *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkel/467/>. Accessed 25 April 2016.
- Александровский район,** Официальный сайт, <http://www.als.tomskinvest.ru/>. Accessed 5 Sept. 2016.
- Амосова, С.Н., 2005.** Представления, связанные с понедельником. *Фольклор и постфольклор: структура, типология, семиотика*. <http://www.ruthenia.ru/folklore/amosova3.htm>. Accessed 10 Oct. 2016.
- Аникиев, Большой и Малый.** *Кольский север, Энциклопедический лексикон*, http://lexicon.dobrohot.org/index.php/АНИКИЕВ,_Большой_и_Малый. Accessed 23 March 2017.
- Балаган.** *Wikipedia*, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Балаган>. Accessed 9 July 2016.
- Всероссийская перепись населения 2002 года,** <http://www.perepis2002.ru/index.html?id=87>. Accessed 11 Oct. 2016.
- Государственный водный реестр,** <http://textual.ru/gvr/index>. Accessed 23 Sept. 2016.
- Дурак (Карточная игра).** *Wikipedia*, [https://ru.wikipedia.org/wiki/Дурак_\(карточная_игра\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Дурак_(карточная_игра)). Accessed 21 Feb. 2017.
- Елисеева, Л. А., 2001–2016.** *Мифологические статьи по алфавиту*, <http://mifolog.ru/mythology/index.shtml>. Accessed 29 Sept. 2016.
- История Ижмы,** <http://www.old.izhma.ru/history/>. Accessed 21 Oct. 2016.
- История: какой была Привокзальная площадь Казани в конце 19 века, Аргументы и факты Казань 17, April 27, 2011,** <http://www.kazan.aif.ru/realty/details/82214>. Accessed 12 Oct. 2016.
- История судоходства на Байкале.** *Wikipedia*, https://ru.wikipedia.org/wiki/История_судоходства_на_Байкале. Accessed 1 March 2017.
- Väisänen, Maija, 2000/2008.** Geitlin, Gabriel. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3196/>. Accessed 20 Oct. 2016.
- Väisänen, Maija, 2006/2009.** Renvall, Gustaf. *Kansallisbiografia*, <http://www.kansallisbiografia.fi/kb/artikkeli/3599/>. Accessed 18 August 2016.
- Valokki-nettikasvio,** <http://kasvio.avoin.jyu.fi/index.php>. Accessed 9 May 2016.
- WorldCat Identities,** <http://www.worldcat.org/identities/lccn-nr88-5725>. Accessed 20 July 2017.
- Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852:** Kotivuori, Yrjö, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852*. Verkkojulkaisu 2005. <http://www.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/>. Accessed 15 March 2017.
- Пушкин, А.С., Собранные сочинения в 10 томах, т. 3: Братья разбойники,** <http://rvb.ru/pushkin/otext/02poems/01poems/0787.htm>. Accessed 28 Aug. 2017.
- Русские путешественники и мореплаватели:** Лепехин, Иван Иванович, <http://rus-travelers.ru/lepehin-ovan-ivanovich>. Accessed 20 July 2017.
- Табель о рангах.** Русская государственность, <http://gosudarstvo.voskres.ru/army/range-table.htm>. Accessed 12 August 2016.
- Тарантас.** *Wikipedia*, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Тарантас>. Accessed 1 March 2017.
- Топографические карты,** <http://topmap.narod.ru/>. Accessed 6 July 2016.
- Трехкарточный покер.** *Wikipedia*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Трехкарточный_покер. Accessed 21 Feb. 2017.
- Фусс, Павел Николаевич.** *Wikipedia*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Фусс_Павел_Николаевич. Accessed 17 Nov. 2017.
- Хамбо-лама.** *Wikipedia*, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Хамбо-лама>. Accessed 2 Dec. 2016.
- Хлеб-соль.** *Wikipedia*, <https://ru.wikipedia.org/wiki/Хлеб-соль>. Accessed 9 March 2017.
- Цаган Сар.** *Wikipedia*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Цаган_Сар. Accessed 2 Dec. 2016.
- Энциклопедия Забайкаля,** <http://ez.chita.ru/encycl/concepts/index.php>. Accessed 9 March 2017.
- Чудь белоглазая.** *Wikipedia*, https://ru.wikipedia.org/wiki/Чудь_белоглазая. Accessed 28 Feb. 2017.

Indexes

In the indexes of personal names and places, English alphabetical order is followed, except for V = W, which Castrén used as equivalents.

Identified Russian personal names have been normalized according to the scholarly standard. The spelling(s) used by Castrén is/are in brackets, if different from the normalized form. The unidentified Russian names are in italics as spelled by Castrén or Bergstadi and, if given only in Cyrillic script by him, transliterated in square brackets. Mythical figures and literary characters are included in this index. Families, kins or groups of them like Tatar uluses are not listed.

Not all locations mentioned by Castrén could be located or otherwise verified. Such places are listed here in italics and only with the spelling used by Castrén. If the name or a part of it was given only in Cyrillic script by Castrén, it is transliterated in square brackets. Thus, all names in *italics* follow Castrén's spelling. The names of the identified places have been normalized according to the scholarly standard. The spelling(s) used by Castrén is/are in brackets, if different from the normalized form. Mythical and literary locations are also included in this index. Tatar uluses without a permanent location are not listed.

Please note: Castrén often marked č, š and ž with c', s' and z', in capitals also 'C, 'S and 'Z ('Seres'). This is not to be confused with the palatalization sign ' or single quotation marks. Because of different transliterations, some Cyrillic characters have more than one equivalent in the indexes (Ѡ = f, ff, v, w; е = e, je; ж = ž, zh, sh; з = z, s; ѓ = i, j; кс = ks, x; ф = f, ph; х = x, ch, h; у = c, ts; u = č, c', tsch, tsh; uu = š, s', sch; uu = šč, stsch, schtsch; ѵ = y, i; ѵ = ', j; ѵ = è, e; ѵ = ě, e, jǎ).

Personal names

~A 1201	Alcenius, Karl Alexander 717, 1001, 1002, 1547
<i>Aap Matvej</i> 648	Aleksandr Nikolaevič, later Emperor Alexander II of Russia 30, 569
<i>Ablej, Ivan</i> 647	Aleksandra Fëdorovna (<i>Alexandra Feodorovna</i>), wife to <i>Ivan Patritj</i> 1114
Ackersdijck, Jan (<i>Akkersdyk</i>) 73–75	Aleksej Mixajlovič, Tsar of Russia 392, 621, 630
Adam 366	Aleksej Vasil'evič 424
Adelung, Johann Christoph 701	Alexander I (Aleksandr), Emperor of Russia 972
Aesop 985	Alexander IV, Pope 982/983
Agricola, Michael 190, 191, 585, 586	Almqvist, Carl Jonas Love 851
Ahlqvist, August 711, 765	Amphitryon 162
Aija/Äijä 141, 310, 332, 333	Anders Johansson 239
Ainá 891, 894–896, 1261, 1269, 1281, 1283, 1309, 1361, 1388	Anders of Tenö 129, 130, 241
Aisari 84, 161	Anna Ioannovna 543
Åkerblom 975	Antti, Michel 249
Akiander, Matthias 1544, 1547	Appelgren-Kivalo, Hjalmar 1231
Akka/Akku/Ämmä 141, 310, 332–334, 593	Aqvilander 986
Akujärvi brothers 208	Ara, Erik 239
Akumieli 241	

- Ara, Johan Johansson 239
 Arteev (*Artejeff*), Ivan 647
 Aryapalo (*Arjabola*) 926, 1492
 Asá 1451
 Aspegren, Hans Henrik 195, 196
 Aspelin, Johan Reinhold 45, 907, 1231, 1241, 1293, 1324, 1326, 1398
 Augeas 162
 August, monk 1224
 August II, King of Poland 977
 Autio, Johan 208
 Autio, Johan Johannis 208
 Autio, Matts Johannis 208
 Autio, Peter Johannis 208
 Avellan, Jakob Vilhelm (-, *gamla Svensken*) 717, 718, 990, 1002, 1005–1007
 Baal 85, 86, 168
 Bacchus 416, 527
 Backman, Johan Henrik 1514
Badan 1371
 Baer, Karl Ernst von 23, 26–28, 38, 544–546, 966, 973
 Bähr, Johann Karl Ulrich 47
 Baján 1306
Banpylow, Njendak 67, 931, 932
Baras Bagatur Taidsha Tsakyr 931
 Bardak (*Pardak*) 752, 1075
 Barder (Balder) 195
 [*Bažagin*", *Terentij*] 1551
 Becker, Reinhold von 118, 197, 198
 Beckström, Herman 1514
 Bellman, Carl Michael 30, 181, 975, 986
 Bergstadi, Johan Reinhold 21, 29, 30, 42, 54, 493, 705, 706, 708, 717, 724, 730–732, 746, 754, 966, 970, 971, 974, 975, 984–987, 990, 1002, 1008, 1046, 1048–1050, 1074, 1076–1080, 1106, 1107, 1112, 1114–1119, 1133, 1137, 1159, 1163, 1174, 1190, 1227, 1551
 Bering, Vitus 34
Bernhardi/Bernhardy 984
Bijkaa 1209
 Blanche, August 851
 Blank, Jakob Fredrik (*B.*) 22, 73, 79, 82, 103, 105, 113, 130, 137, 143, 158, 185, 189
 Blomqvist, Alexander 25, 27, 30, 319, 326, 1541
 Blomqvist (b. Haring), Kristina Charlotta 1541
 Blumenbach, Johann Friedrich 52, 993
 Böhlingk, Jr. 975
 Böhlingk, von, Mrs, 984, 1540
 Böhlingk, Otto von (*Boehlingk, Boethlingk, Bötling*) 974, 975, 984, 1540, 1541
 Boisman, Erik Vilhelm Johan 708, 709
 Boisman, Jakob Henrik 622
 Bonneval, Claude Alexandre de 977
 Borg, Carl Gustaf 23, 190, 274
 Borte Čino (*Burtutschino*) 921, 941, 944
 Boström, Johan Petter 708
 Böttiger, Dr. Med. 1392
Brauel 312
 Brenna, Vincenzo 974
 Brosset, Marie-Félicité 974, 978, 1540
 Brosset, Mrs 1540
 Brosset, Ms. 1540
 Brunn, Captain 224
 Budkowski, Gustav Daniel 987
 Bulgarin, Faddej Venediktovič/Buľharyn, Jan Tadeusz 1114
Bultak, a Tatar 1552
 Bureus, Johannes 591
 Burxan (*Bur-Chan, Burchan*) 1451
 Burnouf, Eugène 927
 Butzke, Konstantin 950
 Cairenius, Isak Leonard 708, 709
 Calamnius, Johan Wiktor 250
 [*Čalkin*", *Mixajlo*] 1551
 Carin Henriksdotter 208
 Castrén, Natalia 316, 529, 531, 535
 Castrén, Zachris 1545
 Catherine II, Empress of Russia (*Katharina II*) 546, 548, 1488
 Cederholm, Karl Adolf Theodor → Sederholm [*Černousov*"] 1546

- Cervantes Saavedra, Miguel de 42, 914, 1224
 Charles IX, King of Sweden (*Carl IX*) 140
 Charles XII, King of Sweden (*Carl XII*) 976, 977
 Chilia, a giant 196, 197
 Christina, Queen of Sweden 76, 77, 141
 Collan, Fabian 32, 316, 366, 395, 422, 423, 442, 443, 459, 470, 471, 480, 482, 608, 1119, 1125, 1220, 1227, 1547 [*Čudinov*] 620
 Cygnaeus, Fredrik 608
 Cygnaeus, Uno 705
 Daedalos (*Dädalus*) 509, 510
Dalaj-Sobin-Aru-Altan-Schiretu, Tibetan prince 944
 Demidov, Pavel Nikolaevič 678, 679
 Devil (*Djefvulen, Fan, den Onde, ormen, Paholainen, Piru*) 206, 299, 302, 308, 391–393, 402, 493, 518, 531, 657, 840, 1048, 1093, 1190, 1261, 1451
 Diogenes of Sinope 754, 1077
 Diophantus 743
Dobo Mirgin 941
Dobo Sochor 941
Dodascheff, Tsirka, a Tatar 1552
 Dolgorukov, Aleksej Grigor'evič (*Dolgorukow*) 543
 Don Quijote (*Don Qvixote af Lamanca*) 42, 914, 1224, 1225
 Dondukov-Korsakov, Mixail Aleksandrovič 983–985
 Donner, Kai 20
 Dumbus 195
 Durchman, Josef Vilhelm (*D.*) 22, 73, 79, 82, 113, 126, 127, 136, 137, 139, 143, 157, 158, 189, 203, 322
 Egil 594
 Ehrström, Carl Robert (*E.*) 22, 25, 72–74, 79, 83, 157, 189, 190, 203, 608, 609
 Einari [Enare] Anders 227
 <Eiren> 1551
Eji 1465
 Ekman 1512, 1515
 Ekman, Johan Julius 985
 Ekman, Magnus Georg 985
 Ekström, Nils 76
 Elijah, prophet 480, 515, 706, 841, 988
 Elizabeth/Elizaveta Petrovna, Empress of Russia 543
 Erdmann, Franz von 992, 996, 1001, 1003
 Erik IX Jedvardsson, King of Sweden (St Erik) 195, 196
 Eriksson, Justus Adolf (*Erikson*) 718, 721, 722, 1007, 1011, 1012, 1014
 Eriksson, Mrs 718, 722, 1007, 1012
 Ermak Timofeevič (*Ĵermak*) 731, 733, 751, 752, 1023, 1026, 1042, 1074, 1075, 1443
 <Eru> Jussi 232
Es (~, *himmelens Gud*) 825, 826
 Ešižamsuev, Šojbon 923
 Essen, Emilia Ottilia Christina von 133–135
 Etholén, Arvid Adolf 705
 Eurydice 382
 Evans, Sir Arthur 234
 Eve 823
 Fallenberg, Colonel 1323, 1399
 Färde, Carl Wilhelm 1514
 Fellman, Esaias Mansveti 153, 154, 170
 Fellman, Jacob 155, 288, 334, 379
 Fellman, Nils 141, 153, 170
 Felten, Georg Friedrich 975
 Fieandt, Robert Mauritz von 569
 [Filatov", Ossip" Andreevič"] 639
 Fischer, Johann Eberhard 36, 732, 832, 852
 Forsman (Yrjö-Koskinen), Georg Zachris (Yrjö Sakari) 700
 Frähn, Christian Martin Joachim 710, 972, 973, 975, 993, 1540
 Friberg, Johan 1520
 Fuchs, Active State Councillor 1001, 1002
 Fuchs, Madame 712, 994, 996, 1001
 Fuss, Paul Heinrich von (Pavel Nikolaevič) 972, 974, 985
 Gabelentz, Hans Conon von der 1004
Galkingaa 1209
 [Galpix] (*Gabriels son*) 633
 Ganander, Christfrid 190, 191, 267, 582, 595, 596
Gantimurov, Prince 1504
Gantimurov, Princess 1509
 Geitlin, Gabriel 23, 987, 1061

- Genghis Khan (*Dshingis Chan*) 929, 942, 1522
 Georgi, Augustinus Antonius 931
 Gideon 85, 86, 168
 Gleb Svjatoslavič 982
 Gmelin, Johann Georg 34–36, 53, 1412
 God (of the Christians and Muslims) 106, 129, 130, 136, 143, 159, 167, 168, 191, 269, 270, 291, 302, 303, 321, 341, 361, 370, 391–394, 401, 424, 425, 446, 471–473, 476, 484, 487, 489, 494, 518–520, 568, 570, 572, 603, 606, 652, 708, 719, 722, 742, 744, 756, 763, 784, 785, 816, 831–833, 889, 968, 979, 990, 1008, 1012, 1037, 1038, 1044, 1045, 1048, 1090, 1158, 1223, 1224, 1545, 1546
 Goethe, Johann Wolfgang von (*Göthe*) 113, 114
 Gorčakov, Pëtr Dmitrievič 23
 Gottlund, Carl Axel 28, 156, 197
 Gottwald 977
 Graefe, Christian Friedrich (*Gräfe, Gräffe*) 28, 972, 973, 984, 985
 Graefe, Ms. 984
 Grandell, Carl 1520
 Gregory IX, Pope 256, 258, 278
 Grimm, Jacob 52, 810, 811
 Gromov, officer 414
 Gromova, Sofija Kirillovna (~, *Lenqvist, Hedvig Sofia*) 413–415, 421, 617, 619, 622
 Grot, Jakov Karlovič 30, 42, 72
 Gun 582
 Gyatso, Khedup 928
 Gyllenkrok, Axel (*Gyllenkrook*) 977
 Haartman, Lars Gabriel von 944
 Xabarov (*Chabarow*) 627
Hähendie Hapt 794, 795
Hähonie 795
 Halonen, Lars Larsson 245
 Halonen, Lars Mattsson 245
 Halonen, Matts 245
 Hamel, Joseph Christian 1540
 Hans Mattsson 245, 246
 Harald, King of Norway 195
 Xarkov (*Charkow*) 835
 Xarpov (*Charpow*) 538
 Hedman, Claudius 30
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 20
 Heidler/Hedler 711, 1000, 1005
 Hemanus, Israel 414
 Henrik Mattsson 239
 Henrik Mattsson (in Kiurujärvi) 245
 Henry of Livonia 982
 Henry, St 591
 Herberstein, Sigismund von 34
 Hercules (*Herakles*) 162, 970
 Herder, Johann Gottfried von 37, 53, 199, 811
 Herodes 285, 305, 835
 Herodotus 700
 Hiisi, Hiidda, Hiita 141, 229, 264, 265, 282, 284, 285, 301, 332, 333, 582, 583
 Hildebrand, Carl 1120
 Hippocrates 1298
 Xo-Maral 921
 Hoffrén 975, 984
 Högman 218, 226, 229, 230
 Högström, Pehr/Peter 172, 330–332, 342
 Horatius Flaccus, Quintus 985, 1001
 Hultman, Karl 708, 709
 Humboldt, Wilhelm von 37
Hun-chan 1120
 Ides, Eberhard Isbrand 34
<Ijjuanes> 653
 Ikaros 509
 Ilmarinen 284, 585, 790, 809, 810
 Ilmoni, Immanuel 1541
Imlja 825, 826, 1155
 Ingegerd, Princess of Svealand 981
 Innokenti 645
 Ioann, Archbishop of Novgorod (three archbishops of this name) 628, 629
 Irle Kan 895, 896, 905, 1309
 Isaksen/Isaksson, catechumen 22, 79
 Islavin, Vladimir Aleksandrovič 439, 441
 Isotalo, Jonas Johanson 1514
Istomin, Ivan Wasiljeff 647

- Ivan III Vasil'evič, Grand Prince of Moscow 630
 Ivan IV Vasil'evič (the Terrible; Tsar of Russia) 489, 572, 707, 990
 Jaabmeakka/Jäabmeakka 141, 332, 333
 Jakob Mattsson 239
 Jakob Olofsson 239
Jakovlev, Johan/Jakov 1048–1050
Jakubovitsch: Mrs J's parents 493, 1117
Jakubovitsch, Mrs 493, 1117, 1118
Jakubovitsch, Police Chief 493, 1117, 1118
Jälensie Hapt 794–796
 Jaroslav I Vladimirovič 981
Jeleumbaertje → Num
 Jernström/Järnström, Karl Johan Knut 985
Jése meada jieru 796
Jesinji Seadota 794, 795
 Jessiö 82, 96–98, 100, 105, 110, 126, 127, 130–132, 137, 139, 159, 179, 182, 187
 Jesus of Nazareth (~, *Isus*, [*Ijsus*]) 291, 455, 488, 489, 572, 650, 974
 Jilibeambaertje → Num
 Joash 86
 Johan, Saami fisherman 232
 Johan Mattsson 239
 Jorgankin, Pëtr 1079
 Joshua 837
Jossa 1524
 Joukahainen 834, 1276
 Judas (~, *Juutas*) 300, 301, 488, 571, 619
 Juksakka → Uksakka
Jumala/Jomala 45, 412, 437, 931
Ka<--->lotti, Madame 1001
 Kalervo 810
 Kämtz, Ludwig Friedrich 679
Kangarov, Samsonov 1247
Kanikow-Kan, Fedor Petrovitsh 639
Kanjukoff-kan, Vasili Konradjevits 639
Kanjukow, Filip Jegorovitsh 639
 Kant, Immanuel 987
 Karamzin, Nikolaj Mixajlovič 382, 419, 614, 689
 Karbin, Semën 1115
 Karjalainen, Kustaa Fredrik 548, 562
 Karkias 102, 184
Karpinskij jr. 1120
Karpinskij, mining officer 1118
Karzonkow, Ivan 1331
Kasch, pharmacist 725
 Kase (*Kaasa, Kazi*), Magnus 591
 Kaškarov, Stepan 1251
 Kazem-Bek, Mirza Muxammed (*Kasembek, Alexander; Kasembek, Mirsa Abd-Ussatar*) 1002
 Keckman, Carl Niclas 24, 256
 Keyserling, Alexander Friedrich Michael Lebrecht Nikolaus Arthur von 679
 Kieleväinen, Vaassila 268, 286, 303, 304
Kirejeff, Mr. 1400, 1403
 Kivijärvi, Matts Anderson 1515
 Klaproth, Julius von (~, *Claproth, Klapproth*) 689, 700, 701, 775, 780–783, 921, 1003, 1060, 1106, 1330, 1382, 1435
 Klée 984
 Klyfvare, Johan 1520
Ko'cegas'ep, Kazantje 1551
 Kolari, Pekka 200
Kolascheff, Andrej, a Mator 1551
Kombäs' Kan 814, 815
Köörök (~, *Mikita*; in Askiz) 1551
 Köppen, Peter von (~, *Herr Statsrådet*) 27–29, 75, 662–665, 972–974, 986, 992, 1066–1068
 Korkiakoski, Henrik Mattsson 1514
 Korobov, Ivan 972
 Kotoluoto, Anders 1514
Kowrigen, Iwan, Cossack corporal 1551
Kristén/Christén, Mrs 712, 716, 725, 1007, 1012
Krjukov brothers 1552
 Küçüm Khan (*Kutschum Chan*) 731, 752, 1023, 1075
Kudaj/Kudaj 894, 895, 922, 941, 1309, 1353
Kudanókow, Nikifor 1551
Kuksarow 1524
 [Kul'] 554, 647, 661

- Kullervo 810
 Kunik, Ernst Eduard 1540, 1541
Kutennik, Ivan Archiresovits 648
 Kutuzova, Ekaterina Petrovna (*Kutusoff, Jekaterina Petrovna*) 1324, 1399
 Kyrö, Anna Henriksdotter 207, 208
 Kyrö, Brita Henriksdotter 207, 208
 Kyrö, Caisa Henriksdotter 207
 Kyrö, Carin Henriksdotter 208
 Kyrö, Elsa Henriksdotter 207
 Kyrö, Erik Johansson → Peltovuoma, Erik
 Kyrö, Henrik Henriksson 207, 208
 Kyrö, Henrik Michaelis 106, 107, 207, 208
 Kyrö, Johan Henriksson 207, 208
 Kyrö, Lars Henriksson 207, 208
 Kyrö, Margreta (Maria) Henriksdotter 207, 208
 Kyrö, Michel Henriksson 207, 208
 Kyrö, Pehr 207
 Kyrö, Pehr/Peter Henriksson 207, 208
 Kyrö, Thomas 107–109, 143, 207, 209, 222, 236
 Kyrö, Thomas's wife 108
 Laestadius, Lars Levi 33, 81, 165, 206, 341
 Lahonen, Tiitta 272, 309
 Lajetts, John Matthiæ 209
 Lange, Alexander 984–986
 Lapodius, Jakob 153, 170
 Lars 1551
 Latkin brothers 1421
 Laurell, Gustaf Fredrik intro, 971, 975, 984–987
 Laurukainen (Larikka, *Laurukadsch*) 91–94, 169, 174–176, 236, 239, 241, 242, 257, 272, 278, 291, 292, 309
Leäbenkoff, Michaila 1118
 Lehrberg, Aron Christian 688, 689
 Lehtisalo, Toivo 790, 799
 Leibniz, Gottfried Wilhelm 37
 Lemminkäinen 585, 586, 790, 809, 810, 1005
 Lempo 332, 333
 Lencqvist, Christian Erici 190, 191
 Len[c]qvist, Erik 191, 414, 415, 619, 622
 Lencqvist, Hedvig Sofia → Gromova, Sofija Kirillovna
 Leont'ev (*Leontiew*) 700
 Lepëxin, Ivan Ivanovič 35
 Leszczyński, Filofei 784
 Liha-tontti 202
 Linné, Carl von 21, 33
 Lobzang Tenpai Nyima 929
 Lohrmann, Ernst Bernhard 1223
 Lomonosov, Mixail Vasil'evič (*Lomonosoff*) 615
 Lompsolo 95, 177, 178
Longnam, Tibetan official 944
 Louhi's daughter 84
 Louis Philippe, King of France 78, 79
 Lönnrot, Elias 23–26, 31, 33, 38, 84, 198, 256–259, 267–269, 276, 277, 279–281, 284, 291, 316–319, 322, 324, 326, 333, 385, 397, 398, 598, 608, 954, 955, 966–968, 979, 986, 987, 1045, 1118, 1125, 1227, 1421
 Luther, Martin 744, 1037
 Lycurgus 375
Machmudoff, Muchammed-Ali 1002
 Madderakka 141, 332–334
 Magnus Magni 208
 Maiden of Pohjola 790, 810, 967
 Maitreja (*Maidar*) 924, 926, 1491, 1492
Makarij Beltowadskij 977
Mamet, Tatar merchant 1113, 1114
 Manalainen 258
 Marfa (in Narym) 1114
 [Marfa Petrovna] 649/650
 [Marfa posadica] 628
 Maria (Virgin Mary; ~, *Guds moder*) 305, 424, 849
 Marija Nikolaevna (*Maria Nikolajevna*) 1118
 Martinson, Fabian 708
 Mathlin, C.G. 245
 Mattarnovi, Georg Johann 975
 Mattlin, Anders 240
 Mattlin, Johan 240
 Matts (from Pelkola) 239
 Matts (from Rovaniemi) 245
 Matts Mattsson 245
 Mattson 1520

- Maupertuis, Pierre Louis Moreau de 33, 74
Meang 554
Melpomene 516
Menšikov, Aleksandr Danilovič (*Menschikow*, *Menschikoff*) 542, 543
Mercurius 568, 723, 1013
[Měškov"/*Mäschkoff*] 1293, 1335
Messerschmidt, Daniel Gottlieb 34, 35, 1412
Mettäjärwi, Petter Jakobi 208
Michael (Mixail), Prince of Russia 974, 976
Michael, St ([Sv. Mixail]) 628
Michel Mattsson 245
Middendorff, Alexander Theodor von 18, 25–28, 30, 32, 38, 835, 1541
Mignon 114
Mir-Mominoff, *Chadshi-Mir-Abutalib* 1002
Mixail Fedorovič, Tsar of Russia 621, 622
Mixajlov, A.A. 972
Moloch 142, 331
Montferrand, Auguste de 970, 972
Morgan, Lewis Henry 51, 119/120, 338
Moses 305, 837, 886
Movitz 181
Munkalainen, giant 196, 197
Müller, Ferdinand Heinrich 627, 709, 710, 992, 1004, 1058/1059
Müller, Gerhard Friedrich 34–36, 44, 53
Nadežda (*Nadjeshda*) in Seljakino 1216
Nalkkila, Johan Ericson 1514
Nalli, a giant 196, 197
Napoleon I, Emperor of France 708, 990
Naraei 795, 796
Nemerej 1465
Neovius 986
Nestor, chronicler 629, 711, 716, 982, 993, 1000
Nestorof, *Evlantij Ivanovitj* 1114, 1115
Nicholas, St 484, 505–507, 509, 516, 517, 723, 1013
Nicholas I, Emperor of Russia 945
Nikkola, Michel Henriksson 1514
Nikon, Patriarch 391, 392
Nilsson, Sven 47
Niurenus, Olaus Petri 591
Njemjan, Khanty prince 732, 1024
Noah 766, 1546
Nordman, Carl Axel 234
Nordmann, Alexander von 1540, 1541
Nordmark, Esajas Johanson 1520
Norrman, Mrs 985
Nouhtua, Kirsti 100, 101, 182, 183
Num (~, Nom, Nop, Jilibearbaertje, Jileumbaertje, Jeleumbaertje, Gud) 418, 435–438, 471, 486, 525, 526, 641, 684, 685, 690, 691, 785, 795, 1052, 1200
Nummelin, Johan 1514
Nyerup, Rasmus 701
Oba 1353, 1354
Odin 596
Öhman, August Mauritz 708, 709
Olaus Petri 86
Olof (in Mutenia) 238
Olof Andersson 239
Olof Mattsson 239
Olof Skötkonung, King of Svealand 981
Orpheus 382
Ostermann, Heinrich Johann Friedrich/Osterman, Andrej Ivanovič 543
Ostrovskij, N. 1406
Ottar 594
Paawola, Johan 1515
Pad<u>rgeje Goben Los 815
Paxkov (*Pahkoff*), merchant in Kandalakša 386
Päivän poika 86, 87, 161
Päivänen 239, 241
Päiviö, the elder (Peder), (~, *Päiwiä*) 84–87, 89, 103, 112, 160–168, 170, 185, 236, 257, 272, 278, 332
Päiviö, Hans 164
Päiviö, Isak 90, 91, 165, 168, 169
Päiviö, Johan 100, 101, 169, 182, 183, 237
Päiviö, Olof (*Wuolabba*, *Wuolab*, *Wuoleb*, *Olavi*) 84–88, 164–168, 235, 236
Päiviö, Olof's son 87, 164

- Päiviö, Olof's wife 87, 164
Pallas, Peter Simon 35, 36, 53, 548, 565, 566, 902, 903, 1251, 1389, 1392, 1400, 1402, 1412
Pangadioda 795
Pätönen 162, 202
Patritj, Ivan 1112, 1114
Pauanne → Ukko
Paul I, Emperor of Russia 974, 976
Paul, Jean (*Peaul, Jean*) 1224, 1225
Peder (possibly two or three different) 216, 218, 230
Peder/Pehr 131, 132, 138, 139, 230
Peder's wife 131
Pehr (in Lokka) 239
Pelkonen 241
Pelkonen, Pähl 241
Peltovuoma (*Peldowuoma*), Erik (Kyrö, Erik Johansson) 81, 82, 84, 86–91, 93, 94, 96–98, 158–160, 162–164, 170, 174, 177–180
Perttuñe, Arhippa 267, 268, 284, 298
Pestov, I. S. 832
Peter I (the Great) 365, 425, 538, 542, 543, 609, 970, 972
Petr, a Tundra Nenets 648
Philip Alexeievits 645
Philip from *Glotova* 658
Pindar 162
Plantinus, Zacharias 591
Plathan, Gabriel 705, 706, 971, 975, 984, 985, 987, 1002
Plato 754, 1077
Pletnëv, Pëtr Aleksandrovič 42, 973, 974
Pochljäfskij, ship-owner in Tomsk 1116
Po<ch>osoff, merchant from Ekaterinburg 1338
Polyphem 266
Porthan, Henrik Gabriel 191
Preuss, Peter (Prejs, Petr Ivanovič (*Preiss, Prüss*) 984
Prokopij, Evenki starost 1525
Puškin, Aleksandr Sergejevič 382
Pythagoras 421
Raasakka, Matts 240
Rabbe, Frans Johan 25–27, 32, 65, 260, 316, 318, 319, 326, 328, 390, 397, 398, 407, 413, 416, 417, 434, 482, 487, 490, 492, 495, 496, 500, 505, 535, 538, 544, 568–570, 608, 730, 734, 743, 911, 914, 918, 984, 1000, 1045, 1050, 1074, 1114–1116, 1124, 1125, 1190, 1217, 1220, 1222, 1223, 1227, 1239, 1324, 1381, 1392, 1422, 1445, 1483, 1535, 1537–1539, 1545–1547
Radlof 1540
Radlof, Mrs 1540
Rask, Rasmus Kristian 22, 198, 277, 594, 700–702, 710, 969, 992, 1060, 1120
Rastrelli, Bartolomeo 972
Reguly, Antal 27, 28, 545–547, 732, 960, 1024
Rein, Gabriel 30
Renvall, Gustaf 198, 594
Reuter, Emma (*E. R.*) 133–136
Richter, Johann Paul Friedrich → Paul, Jean
Rinaldi, Antonio 984
Robert, Eugène 78, 157
Rodjukof, Aleksej Semenovitj 1112–1114
Rodjukof, Ivan Semenovitj 1112, 1114
Rodjukof, Petr Aleksejevitj 1112
Rossi, Carlo 972, 974
Rousseau, Jean-Jacques 51, 120, 338
[*Rudakov*], Chief of the Post Office in Turuxansk 1544
Rudbeck, Olof 594
Rurik 629
Saarakka 332–334
Saarikoski, Erik Gustaf 1520
Sabakin, a Koibal 905
Sabludski, Mr 1119, 1120
Sahlberg, Reinhold Ferdinand 36, 919, 920
Saivo 85, 94, 177
Sakatin 1209
Samsón from Agul 1552
Sanmark, Carl August 353
Sappho 1001
Savodkoff, Sch., 1551
Savvatij 599
Schefferus, Johannes 332

- Schergin, Alexander* 682
Scherschinewitsch 544
 Schiefner, Franz Anton von 9, 10, 32, 740, 919, 1540
 Schiller, Friedrich 49, 650
 Schiltberger, Johannes 34
 Schlözer, August Ludwig von 37
 Schmidt, Isaac Jacob 919, 921, 972, 973
Schogonin, Wasilij 1551
 Schott, Wilhelm 702
 <Schreiber> 1540
 Schrenk, Alexander Gustav von 29, 422, 678, 679, 681, 687–689, 691
 Schultz, Dr. Med. 1118
 Sederholm (later Cederholm), Karl Adolf Theodor 708, 709
 Shakespeare, William 1216
 Shakyamuni (= Siddharta Gautama Buddha) (*Schigimuni*, *'Sigimuni*) 924, 927–929, 1490
 Silfversvan, Klara Johanna Fredrika 622
 Sillman 984
 Sirelius, Uno Taavi 559, 565
 Sirén, Karl Vilhelm 705, 975, 984–987, 1540, 1541
 Sirén, Mrs 984, 986, 987, 1076, 1540
 Sirén, Ms. 984, 1540
Siu Naraei 796
Sivunaei Jese 795, 796
 Sjöberg, Jakob 1514
 Sjögren, Anders Johan 11, 18, 20, 22–32, 35, 38, 44, 47, 65, 117, 213, 227, 254, 257, 267, 323, 326, 327, 376, 377, 387, 396–398, 407, 463, 469, 493, 500, 538, 539, 544, 545, 547, 569, 570, 605, 608, 728, 730, 732, 750, 780, 782, 855, 859, 879, 910, 914, 918, 954, 955, 966, 971, 972, 974–977, 979–982, 984–987, 1002, 1044, 1045, 1074, 1112, 1118, 1121, 1124, 1227, 1228, 1241, 1313, 1323, 1324, 1381, 1422, 1431, 1445, 1498, 1514, 1537–1541, 1546, 1547, 1549, 1551
 Sjögren (b. Laurell), Sofie 971, 975
 Skale 224
 Skott, Erik 1515
 Snellman (later Virkkunen), Artturi Heikki 1326
 Snellman, Johan Vilhelm 19, 20, 37, 49, 72, 73, 979, 1119
 Soldan, Karl Erik 986
 Solov'ëv (*Solovjeff*) 1546
 Solov'ëv (*Solovjoff*), gold prospector 1120
 Sophia, Sta 628
 Sorokin, merchant 1118
Sosonoff, Adrian 647
 Spasskij, Grigorij Ivanovič (*Spasski*) 890, 892, 1280, 1323, 1402
 Speranskij, Mixail Mixajlovič 1467
 Ssanang Ssetsen Chungtaidshi (*Sinen Sitsen Chan Taidshi*) 919, 921, 932, 944
 Stallybrass, Edward 1489
 Starck, Captain 984
 Stenbäck, Karl Fredrik (*J. S.*) 133–136
 Stepanov, Aleksandr Petrovič (*Stepanow*) 860, 901, 908, 960, 1017, 1149, 1236, 1237, 1248, 1249, 1399, 1402
 Stephen, St, the Permian/Stepan Xrap 565, 976, 977
 Stockfleth, Niels Joachim Christian Vibe 25, 79, 323, 326
 Storås, Herman 1514
 Storjunkare 332
 Strahlenberg, Philipp Johann von (b. Tabbert) 34
 Ström, Karl 1520
 Struve, Heinrich von 157
 Struve, Wilhelm von 74
 Stuckenberg, Johann Christian 662–664, 734–737, 779, 1026–1028, 1030, 1110, 1111, 1365, 1412, 1438
Suchanow, Bartholomei 1525
 Suchtelen, Jan Peter van 976, 978
 Suchtelen, Paul van 976
 Suila, Israel Mickelson 1520
 Sumorokov family 627
[Sustugašev", Ivan"] 1551
 Swan, William 1489
 Syöjätär 300
 Syöjätär-akka 266, 283
 Tallgren, Aarne Michaël 710, 1326, 1327, 1400
 Tapio 257, 258, 278
Tarba 1498
Taskin, Engineer 1524
 Tell, William 271

- Teller 726
 Tengström, Johan Jakob 608, 609
 Tengström, Johan Martin Jakob af 24, 255
 Tengström, Johan Robert 24, 255, 1045, 1074, 1125
 Theocritus 743, 1036
 Thomsen, Vilhelm 907
 Thor 334, 581
Thur 1539
 Tiander, Karl Fridrixovič 20
Tichon, monk 833
 Tigerstedt, Axel Fredrik 1541
 Titov, Mr 1402
Tjenar Kus 905, 906
Tjeptjergin, Arsentij, a Tatar 1552
Tjernsushoff, hotel owner 1119
 Toghon Temür (*Togos Temyr*) 942
 Tollet, Karl Arvid 708, 709
 Topelius, Zacharias 49
 Topelius, Zacharias, Sr. 3, 256, 267, 284
 Tor, Saami deity 594
 Toragas 100–102, 182–184, 237
Torgoloshin Bajin 941
 Torjonen 182, 241
 Tornæus, Johannes 84–89, 123, 161, 167, 168, 331
Tóros 918, 1366
Tuguntsow 1550
 Tuona (Tuoni) 141, 332–334
 Tuonen Akka 141
Tupaljoff 1077, 1112
 Tūr(u)m 547, 548, 554
 Turso 285
 Turvanen 241
 Ukko (also Pauanne, Äijih) 141 298, 310, 319, 320, 333, 436, 437, 594, 784
 Uksakka (Juksakka) 332–334
 Ulfsten 594
Ulu Kan 895
 Ulysses 266
 Ungern-Sternberg, Otto Reinhold Ludwig von 951
 Urier 479, 480, 512–515
 Uvarov, Aleksej Sergeevič 976
 Uvarov, Sergej Semënovič 27, 28, 975, 984, 1114
 Wagner, Johann Ernst 1225
 Wahlström 726, 727
 Wahlström, Ewa Sofia 1520
 Wahlström, Matts Jacobson 1520
 Väinämöinen 84, 160, 162, 190, 191, 202, 268–270, 284–286, 298, 302, 303, 307, 585, 586, 790, 809–811, 834, 893, 894, 1005, 1276, 1280
Vajetile Hapt 794
Vakulinskij, Dr. Med. 544
 Valerius, Johan David 718
 Valit (Varent) 376, 377
 Walle, Samuel Mattsson 233
 Walle, Wuolleb (Olof) 89, 166, 235, 236
 Wallenius, Ivar Ulrik 23
 Wallin, Georg August 23, 25, 36
 Vallin de la Mothe, Jean-Baptiste 972, 975
 Waronen, Gustaf 1514
 Vasilij Blažennyj 708
 Vasilij I Dmitrievič, Grand Prince of Moscow 628
 Vasilij Mangazejskij 832, 833
 Vater, Mrs 984, 1540
 Vater, Professor 1001, 1002
 Vavli Nenjang 751
 Wegelius, Henrik 245
 Vellamo 262, 301
 Vermehren 74
 Videbeck (*Widebäck*), Sara 851, 1216
 Wiedemann, Ferdinand Johann 28, 702
 Viina-Jussi 191
 Wilhelm Meister 114
 Viljan Eukko 334
 Willebrand, Knut Felix von 25, 73–77, 79, 81, 203, 326, 367, 370, 1547
 Vinjamin, Archimandrite 371, 395–397
 Virkkunen, Artturi Heikki → Snellman, A.H.
 Virolainen (*Wirolainen*, *Wiroladsch*) 101, 102, 184, 237
Wiron Akka 332

- Witsen, Nicolaes 34
 Vladimir Jaroslavič 982
 Vörsa 647, 660, 661
 Vseslav Brjačislavič 982
 Wuolabba, Castrén's guide 126–128, 130–132
 Wuolabba's father 128
 Xenophon 375
 Yngö 1465
 Yuille, Robert 1498
 Ysyt/Yzyt 1353, 1361, 1452
 Zaxarov, Andrejan 972
 Zandt, Gustaf Fredrik 971, 974, 984, 985, 1540, 1541
 Zandt, Mrs 1540
 Zandt, Ms. 1540
 Zavaljšin, Dmitrij Irinarxovič (*Savalishin*) 1502
 [*Zavodkov*], *Amelian* 1549, 1551
 [*Zinzinov*", *Mixajl*" *Andrěevič*"] 1498
 [Zosim] 599
 Zschwicker, mining officer 1118

Place names

- Äärelä 243
 Aatsinki (*Atsingi*, two different locations) 248, 249
 Aavasaksa (*Aawa saks*a) 16, 22, 55, 70, 73–75
 Abaj River 1538
 Abakan River 880, 884, 892, 898, 902, 908, 909, 960, 1060, 1122, 1245, 1248, 1249, 1252, 1256, 1260, 1263, 1277, 1278, 1280–1283, 1291, 1300–1305, 1307, 1308, 1314, 1315, 1319, 1320, 1327, 1329, 1331, 1354, 1365, 1366, 1369, 1381–1384, 1391, 1394, 1400, 1401, 1413, 1549
 Abakan, Malyj/Anyj-Jak, River (*Lilla Abakan*, *Any*) 1365, 1381
 Abakansk 908, 1251, 1260, 1320, 1400–1402, 1409, 1410, 1414, 1415
Abakansk ferry harbour/[*Perevoz*"] 17, 66, 1251, 1402, 1403, 1405–1410
 Abdyr River (*Abaldyr*) 1318, 1319
 Åbo → Turku
 Abolakovo 1419
 Ačinsk (*Atschinsk*) 30, 45, 63, 65, 1116, 1122, 1227–1229, 1233, 1237, 1243, 1411, 1412, 1413, 1426
 Adz'va River → Xirmor
 Aëška (*Ajoscha*) 1410
 Aga River 922, 943, 1478, 1487, 1519, 1530, 1535
 Agan River 774, 1048, 1065, 1073, 1074, 1099, 1104
 Aginskoe (*Aginska domen*) 44, 47, 67, 68, 1422, 1526, 1531, 1533, 1534
 Agul River (*Aagul*, *Agul*, [*Malyj Kan*"]) 960, 1123, 1423, 1431–1437, 1439–1441, 1446, 1453, 1460, 1461, 1467, 1552
 Agul, Malyj, River (*Maloj Agul*) 1440
 Agul'sk (*Aagul*, *Aajel*, *Agulik*, *Agulskaja*) 67, 1123, 1431, 1436, 1437, 1439–1441
Agulska, Mount 1439
 Aho (two different locations) 248
 Ahoniemi 244
 Ahopää Fell 57, 238
 Ahvenjärvi Lake → *Nimitöin järwi*
Äiän paikka 594
 Aikio (two different locations) 243
 Aikioniemi 240, 243
Aja 1440
 Ajakka Lake 313
Äjän selkä 593
Ajang tjaga River 1436
 [*Ajnogorskaja*] 623
Ajus 1440
 Akankoski Rapids 245
 Akka Lakes 310, 313
 A'kkel (*Akkala*, *Babia*) 25, 317, 319, 351, 354, 380, 381
 Akku Hill 234
Akon korwa 593
Akon lahti 593
 Akonjärvi 293, 301, 593
 Akonkoski 292–294, 593
 Akonlahti (in Kuhmo) 292–294
 Akonlahti (in Vuokkiniemi) 58, 262, 263, 267, 280, 281, 284, 293, 298, 301

- Aksar* 1301
Aksojärvi Lake 314
Akujärvi Lakes 59, 208, 234, 322
Akuniemi 234
Akunpää Fell 235
Ala-Jesiö 243
Ala-Taskyl 918, 1340, 1342, 1440
Alajärvi (in Ostrobothnia) 55, 200
Alajärvi (in Russian Karelia) 271, 307
Alajärvi Lake 271
Alakurtti 250
Alakylä (*Nederby*) (in Kemijärvi) 248
Alakylä (in Kittilä) 201
Alakyrö (present-day Raattama) 207
Alambaj River (*Alambaj*, *Alamboj*) 1539
Alar' (*Alarskaja/Alarsk*) 1493, 1494, 1536
Alaska intro, 705
Alatalo (in Kemikylä) 244
Alatalo (in Pelkola) 244
Alatornio (*Neder-Torneå*) 378
Alavus (*Alawo*) 55, 194, 199
Aldeigjuborg (Staraja Ladoga; *Aldeigioburg*) 981
Aldy-Iškin River (*Is'kim*) 1260
Aleksandrovskij zavod (*Alexandrowsk*) 68, 1498, 1520, 1523, 1530
Aleksandrovskoe → Lumpokol'skoe, Nižne-
Alentuj Rivers (*Olentuj*) 1486, 1487
Algašjaur Lake (*Alkäsjayri*) 348, 598
Algijak River 1338
Alinsk 1167
Alkkula (also *Alkala*) 55, 74, 75, 206
Alla River 1487, 1488
Allo River (*Aalo*) 1438, 1439
Alpheios River 162
Alta (*Alten*) 25, 323, 377
Alta Suk River 1376
Altača Creek (*Altantscha*) 1512
Altaj Mountains 726, 767, 860, 961, 1016, 1047, 1060, 1061, 1350, 1531
Altaj River 1360, 1362, 1363
Altranstädt 977
Alymka River (*Alym*) 767, 1024, 1095
Ambarska jurtona 781
America 36, 563, 700, 701
Ämmälä 248
Ämmänkoski Rapids (in Kajaani) 247, 291–293
Ämmänkoski Rapids (in Vuokkiniemi) 299
Ämmänlahti 299
Ämmänmäki 293
Ämmänniemi 246
Ämmänpää 247
Ämmänsaari Island 247
Ämmänselkä 246
Ämmänvaara Hill (*Amman waara*) 246, 247
Amonaš (*Manasch*) 1441
Amur River 31, 922, 1517
Amyl River 910, 911, 915–917, 1257, 1320, 1331–1335, 1335–1341, 1367–1374, 1378, 1422, 1551
Ana River → Onon R.
Ana/Ona/Munganšxol River (to the Abakan) 45, 1381
Anabar River 1214
Anaš (*Anas'/[Onaš]*) 1410, 1412
Anciferovo (*Antsyferowa*) 63, 818, 827, 863, 1118, 1119, 1128–1130, 1132, 1133, 1144
Ancir'/Ancirin River (*An[z]ir*) 1435, 1436, 1467
Andersholmen 583
[Andgorskaja] 624
Andjeh 642
[Andrevskaja] 634
Andru[š]kina River 646
Angara/Tunguska, Verxnajaja, River (~, öfra *Tunguska*) 817, 818, 862, 870, 918–920, 1136, 1441–1443, 1446, 1453, 1461, 1464, 1470, 1471, 1477–1479, 1483, 1484, 1509, 1536, 1538, 1545
Angara, Verxnajaja, River (*[Verxnajaja Angara]*) 1486
Angelijärvi Lake 83
Angesvarre 59, 374, 375
Angutixa (*Anguticha*) 64, 867, 877, 1192
Anxakov 1283
Aninskaja → Xorinskaja

- Annaberg 243
 Ano Lake 614
 Anser 599, 600
 Antti (*Anti*) 246
 Anuj River 1538
Anútieh/Anutiej Lake 653, 676
 Anža River (*Andsha, Odja*) 67, 1123, 1422, 1423, 1426, 1427, 1436, 1438, 1439
 Anža, Bol'shaja 67, 1552
Apkas'eva/Apkas' 1401, 1410
 Arabia(n peninsula) 36 1002
 Arajoki River 240, 244
 Arbat, Malyj 1278
Arbatskoj 1320, 1366
 Arbaty, Bol'shie, River (*Arbát*) 16, 1277, 1282
 Árbmobuolža Fell → Peltotunturi
 Arctic area 417, 643, 679, 816
 Arctic Ocean (*Ishafvet*) 80, 82, 88, 118, 161, 204, 219, 350, 367, 371, 372, 375, 376, 421, 422, 438, 476, 535, 560, 561, 579, 601, 604, 670, 676, 688, 689, 726–728, 782, 854, 955, 956, 961, 1016, 1018, 1020, 1047, 1068, 1076, 1096
Argadá River 1487
 Argalej (*Argalejskoje [p]osselenie*) 68, 1534
Argaleja Creek 1534
 Argun'/Ergun'/Xajlar River (*Argun*) 35, 36, 943, 1517, 1518, 1519, 1521, 1535
 Argut/Ak-Alaxa River (*Argut*) 1538
 Arxangel'sk (*Archangel*) 21, 25, 26, 45, 46, 60, 114, 254, 255, 262, 281, 316, 327, 366, 371, 387, 389, 395, 396, 398, 400, 410–415, 420, 424, 460, 463, 502, 575, 578, 583, 600, 602–604, 609–611, 613, 614, 617, 629, 630, 648, 656, 658, 662, 663, 665, 670, 678, 680, 687, 788, 811, 955, 1060, 1213, 1223, 1430
Arimsan → *Rjamsan*
Arinskoj ostroff Island 1256
 Armak River (*Armák*) 1478
 Armojärvi Lake 96, 179
 Armolompolo Lake → Pahtajärvi L.
 Arpela → Poikela
Artemjewa (present-day Pojlovo) 1380
 Artjärvi (*Artsjö, Arkijärwi*) 290, 299
 Arvola 244
 Asia 34, 72, 504, 535, 546, 662–665, 677, 700, 710, 724, 758, 885, 924, 990, 1004, 1014, 1058, 1074, 1083, 1206, 1353, 1531
 Aska (four different locations) 243, 251
 Aska, Ala-Aska 243, 314
 Aska Lakes 243, 314
 Askankangas 245
 Askankosket Rapids 245
Askinska jurterna 779, 1110
 Askiz (*Askys, nya Sagaiska domen*) 16, 17, 65, 897, 898, 902, 1122, 1253, 1283, 1284, 1287, 1290, 1291, 1293, 1302, 1398, 1551
 Askiz River (*Askis, Askys*) 880, 897, 1252, 1277, 1281–1284, 1293
 Astraxan 994
Ataiga River 1376
Atschura → Očury
Attan pää/Ättän otta 582
Aurela 251
 Austria 27
 Autiojärvi Lake 249
 Avam River (~, *Awama*) 1198, 1205–1207, 1213, 1218
 Äyräpää (present-day Baryševo) 981
 Azapol'e (*[Azapol'skaja]*) 632
B[undujskoe] Lake 1191
Baager Tajat River → Čet R.
Baazebaj taskyl 1374
 Babino → A'kkel
Babsa 603
Badaranowka 1461, 1462, 1467
Badejewo 848, 1206
 Badžej, Stepnoj, River (*Bodjej*) 1419, 1436
Bagalak/Bagalax River 1376
 Baxta (*Bachtinskaja*) 64, 1159, 1160–1162, 1509
 Baxta River (*Bachtá*) 873, 874, 922, 943, 1159, 1161, 1166, 1169, 1172
Baichinsk 1172
Baikantu Lake 1178
Baite-köl Lake 1342
 Bajxa Lake (~, *Paigán*) 837, 1176

- Bajxa, Nižnjaja, River (*Baicha, Paigán*) 836, 838, 852, 876, 1172, 1175–1178, 1181, 1190
- Bajxa River (*Baicha, Bajcha*) 64, 852, 876, 1176, 1219
- Bajxa, Verxnjaja, River (*öfra Baicha*) 836–838, 852, 876, 1175–1178, 1181, 1190
- Bajkal Lake (*Baikal, Bajkal*) 31, 32, 39, 44, 869, 870, 919–923, 944, 946, 958, 1123, 1470, 1471, 1478, 1479, 1483–1486, 1493, 1494, 1528, 1535, 1536
- Bakčet (*Baktschetskaja*) 1442
- Baklanixa (*Baklanowa*) 64, 1171
- Bakulicha* 1174
- Balachnida* 1206
- Balagan* Steppe 1499, 1500
- Balagansk 1470, 1536
- Balaxnja, Bol'saja, River (*Balachnja*) 1206
- Balaxta (*Balachta*) 1229, 1230, 1411, 1426
- Balaj* 69, 1538
- Baldan-Brajbun-Lin → Congol'
- Balyk, Bol'soj (*Balyk, Pad'ak*), River 1065, 1071, 1072
- Baly(nska jurtorņa)* 1050, 1062
- [*Bapovskaja*] 632
- Barabinsk Steppes (*Barabinzersteppen, Barabâ*) 767, 779, 782, 1067, 1072, 1095, 1096, 1111, 1125, 1539
- Bardakowka* Creek 764, 1091
- Barents Sea 336, 370, 380, 643
- Barguzin River 1486–1488
- Barnaul (town) 1539
- Barnaul* (village) 1436, 1467
- Barsova gora 752
- Baschkowskaja* 1483
- Bashenowa* 1128
- Bashkortostan 1124
- Bateni (*Bateny*) 1410, 1414
- Baza River (*Bazâ*) 1282
- Bazybaj River (*Baaze-baj*) 1374, 1375
- [*Bědovskaja*], *Badowo* 634, 642
- Bextjö*, Mount 1436
- Beijing (*Peking*) 929
- Beja 1316, 1317
- Beja River (*Beja, Bii*) 17, 65, 1252, 1277, 1282, 1301, 1312, 1315, 1316
- [*Běla*]/*Bäla* River 654, 675
- Belaja River (to the Angara; *Bjelaja*) 1536, 1538
- Belaja River (another in eastern Siberia; *Bjelaja*) 1538
- Belaja River (to the Kama) 1124
- Belarus 982
- Belë Lake (*Ak-kolj, [Běloe, Bil'e], Biljô*) 1234, 1235, 1247
- Belgium 1524
- Bellyk/Kara-Bellyk River (*Bjel[y]k*) 1413
- Beloe Island 1134
- Beloje Lake* 1229, 1236
- Beloščel'e [*Běloščel'skaja*] 635
- Belozero (*Bjelosero*) 714, 979, 980, 998
- Bel'tirskoe 898
- Berajem* Lake 1218
- Berezeva, Bol'saja & Malaja, Rivers ([*Berezëva*]) 1318, 1319
- Berezeva, Mount 1333
- Bereznik ([*Bol'se Bereznickaja*]) 632
- Berëzov (present-day Berëzovo; *Beresow*) 61, 536, 538, 542–544, 546, 552, 562, 669, 728, 764, 767, 774, 775, 956, 985, 1020, 1068, 1071, 1078, 1091, 1095, 1105, 1170, 1200
- Berezowa* River → Čerekzjul R., Kliment'ev R.
- Berëzovaja River (to the Amyl) (*Berezowa*) 1340, 1341, 1370
- Berëzovaja River (to the Kizir) (*Theðibu*) 1428
- Berezowka* 1381
- Berezowka* River (to the Irba) 1381
- Bergen 121
- Bering Sea 869
- Berlin 536, 701, 1540
- Bertula* → Perttula
- Bes', Bol'soj, River (*Bes*) 1336, 1341, 1368
- Beskyš River (*Besk[y]sch, Besk[y]s'*) 1413
- Bethlehem 835
- Beže River (*Bidja*) 1248, 1305, 1382–1384
- Bidjin/Bidji taglar* Mountains 1305, 1306
- Bij-xem River → Enisej, Bol'soj
- Bija River 1350
- [*Biričevskaja*] 623
- Biridjekowa* 1411

- Birjus Ridge* 1374
Birjusa (village, on the Enisej) 1418
Birjusa (village, on the *Birjusa/Ona*) 1445
Birjusa River (to the Enisej) 1414
Birjusa/Ona River (to the Taseeva; *Ana, Oná*) 817, 1374, 1441, 1443–1446, 1453, 1460, 1467, 1509, 1538
Bjarmia (*Bjarmeland, Bjarmaland*) 155, 160, 195, 412, 713, 996, 997, 1010
Bjelsk 1120
Björneborg → *Pori*
Black Sea 710, 982
Bludnaja, Bol'saja River (*Bludna*) 1178
Bobrowskaja 1442
Bochtu Djilam, Mount 1438
Boganida River (*Baganida*) 1206, 1207
[Bogatyj]/Bogatoj River 654, 675
Bogdat, Syroj, River (*Bogdat*) 1340, 1370
Bogorodsk 62, 709
Boxto River (*Bochto*) 68, 943, 1509, 1525
Bolgar (*Bolgari*) 709, 710, 991
Bolo River → *Kazyr R.*
Bol'saja rečka 1440
[Bolšeponev<->skaja] 633
Bolšezemel'skaja tundra (*Aarkkajenderah, Bolshesemelska tundran*) 421–423, 438, 439, 442, 448, 470, 482, 484, 485, 500, 502, 503, 522, 569, 577, 579, 644, 655, 666, 667, 671, 676, 727, 955, 1018, 1223
Bolšoe Lake (*[Božie ozero], Teger-kolj*) 16, 65, 1234–1236
Bolšoj Anikiev Island (*Anikejew, Aniki, Anikiev*) 405, 605
Bolvanskaja guba 676
Bom-Kentschug River → *Xemčik R.*
Bognól River → *Tunguska, Nižnjaja, R.*
Borgå → *Porvoo*
Borki (*Borkowskaja*) 1443
Borodino/Dolgo-ostrov 64, 865, 866, 1162
Bo<romi[n]> 656
Borovaja 632
Borzja, Srednjaja (*[Barzinskij]*) 68, 1518
Borzja, Srednjaja & Nižnjaja, Rivers (*[Barzja]/Barsja/Burdzu*) 1518, 1521, 1529
Botoj 66, 1421
Bovykino (*[Bovykinskaja]*) 622
Bras River 1283
Bratsk 1463, 1464
Bratsk Artificial Lake 1446, 1464, 1509
Brjankulj River 1487
Bronnikovo (*Bronnikowa*) 62, 730–732, 736, 748, 1021, 1024, 1028, 1043
Brus, Mount 1317, 1343
Brykalanskaja (*[Brykinskaja, Kyčkarskaja]*) 633, 646
Budalan → *Potala*
Bugøyfjorden (*Reisivuono*) 165, 224, 235
[Bugrenica/Bugrinica, Bolšaja] River 651, 674
[Bugrenica/Bugrinica, Malaja] River 651, 674
Buiba River 1342
Buiba, Malaja, River 1342
Buj River (*Bui*) 1487
Bukhara 23
Bulan köl Lake 1370
Bulbeigá River 1376
Bulduruj (*[Buldurujskij]*) 68, 1518
Bulgaria, Old Greater 710, 713, 997
Bulgaria, Volga 710
Bundujskoe Lake 1191
Bura (*[Burinskij]*) 68, 1518
Burdugús River 1483
Butraxta River (*Buderaĕ*) 1282, 1283
Buzunova 1401, 1410
[Byk"], Mount 1333
Byrny River 1376
Byry River 1382
Byskar 1410
Byskar River 1410
[Bystraja]/Beedutsjä River 1218
Bystrokur'e (*[Bystrokurka]*) 614, 615, 630
'Caaselg 1187
Cagan-Oluj 68, 1529
'Cai River 1125
Čaja River (*Tschaja*) 781–783, 803, 1106

- [Čajšin]/Tschaitsin/Pae(t)sauk/Timanskij kamenj 476, 477, 479, 644, 653, 668, 672, 675
 Cakirka River (*Sikir*) 1477
 Čalbuči-Kilga ([Čalbučinskij karaul]) 1517, 1518
 Calicut 785
 Čamovo (*Tshamowa*) 611
 [Čan] Lake 1539
 Čapoma 60, 400, 603
 Čara River 1509
 Charitonowsk 1338
 [Čarka] 646
 Carskoe Selo (*Sophia*) 980
 Časel'ka River 1184
 [Časovnja] → Taz Church
 Caspian Sea 713, 997
 Caucase (*Kaukasus*) 627, 700, 711, 1504
 Čebakovo (*Tschebakowa*) 62, 1050, 1096
 Čeboksary (*Tscheboksari*) 62, 990
 Čexan River (*Tschechan, Tjachan*) 1260, 1366, 1381
 [Čelmonta] 616
 Cenogora ([Čenogorskaja]) 635
 Čerdyn (*Tscherden*) 661
 Čerekzjul River 1341
 [Černa]/Tschernaja/Porovuj River 654, 675, 676
 Černaja River 1341
 [Černo-ostrov"] Island 848, 1171
 Černoje Lake ([Černoje], *Kara-kolj, Kara-köl*) 917, 1234, 1235, 1340
 Černoreckoe 601
 Čet River (probably = *Baager Tajat R.*) 1375
 Četlasskij kamen' 668
 Chantsche-Jaha River 1047
 China 31, 47, 449, 730, 731, 895, 900, 910, 912, 917, 918, 920, 929, 936, 937, 939, 942, 947, 1003, 1022, 1023, 1122, 1161, 1259, 1319, 1320, 1322, 1342–1344, 1351, 1353, 1371, 1465, 1466, 1469, 1474, 1498, 1517, 1522, 1531
 Chosha Bay (Čěšskaja guba, *Tschesskaja Guba*) 61, 421, 422, 438, 463, 464, 476, 568, 651, 652, 654, 671, 673, 674
 Čikoj River (*Tschikoj*) 1486
 Cil'ma River (*Tsilma*) 487, 578, 579, 644, 665, 668, 670, 671
 Cingaly (*Tsingalinska jurtona, Wâdz'em-it, Wâds'itpa*) 62, 732–734, 739, 741, 746, 1025, 1026, 1032, 1034, 1040, 1044–1046
 Cipa River ([Cypá]) 1487, 1488
 Cirka → Sirkka
 Čirovo Lake ([Cirovo]/Tsirowo/Jeedurtsaetieh) 653, 676
 Čita (*Tschita*) 31, 68, 69, 1501, 1502, 1504, 1510, 1526, 1535, 1536
 Čita River (*Tschita*) 1501
 [Čiza] River 651
 Čizapka River (*Tscheshabka, Tschádschap-ky, Waj-jógan*) 779, 781, 782, 1110, 1111
 Čizgora → Malonemjuskaja
 Congo/Baldan-Brajbun-Lin (*Baldan Braibulin*) 930
 [Čoša] River 651, 652, 674
 [Ču<->detala] 631
 [Čubala] 616
 Čučepalskaja (also [Čušepalskaja]) 623, 635
 [Čugmaja] 623
 Čuxčenema ([Čuxčenemi]) 616, 629
 Čulaša ([Čulašcel'skaja]) 632
 [Čulkovo]/Tschulkowa/Surgutskaja 1162, 1163, 1178
 Čulym River (*Tschulym*) 775, 776, 780–783, 803, 805, 898, 1106, 1223, 1229, 1237, 1252, 1539
 Čumyš River 1539
 Čuna/Uda River (*Tschunja*) 1443, 1444, 1509
 Cunguruk River (*Cunkuruk, Sunkuruk*) 68, 1529–1531
 Čurkinskaja 633, 635
 Curonia 1118
 Curuxajtuj (present-day Priargunsk; *Tsuruchaj*) 47, 68, 1498, 1515, 1518, 1519, 1522
 Čušela ([Čušola, Čušala]) 618, 621, 623
 Čusovskaja 624
 Dagö/Hiiumaa 951
 [Daninskij xrebet"] 1522
 Darashkejewa 1411
 Dauruskaja 1411
 Dawidowo Lake 1208
 Dboinik Rivers (two different) 646
 Dem'janka River (*Djemjanka*) 548, 767, 773, 779, 782, 1072, 1095, 1103, 1111

- Dem'janskoe (*Djemjansk, Num jam*) 62, 732, 737, 767, 808, 1024, 1030
- Denežkino 64, 1193
- Denisovo (on the Enisej; *Djenisowa*) 878, 1203
- Denisovo (on the Topol; *Djenisowa*) 1442, 1443
- Denmark 120, 223, 376
- Denščikovo (*Djenschtschikowa, Tot-têm*) 62, 732, 733, 767, 768, 773, 1024, 1025, 1095, 1096, 1103
- Derbina 1414
- Derbina River (*Djerbina*) 1411, 1414
- Dijur/([*Dijurskaja*]) 633
- Divny → *Trifanowa*
[*Divožskaja*] (*Divö[ž]*) 633
- Djabas' River* 1341, 1362, 1366, 1381
- Djailor River* 1376
- Djapsu/Tjapse*, Mount 1428, 1438
- Djazól River* 1436
- Djenisovka River* 646
- Djetlow* 1381
- Djibidjan River* 1341, 1370
- Djidjár River* 1343
- Djilbutá* 1428
- Djillix Taskyl* 1341, 1342, 1370
- Djirem River* 1326
- Djirzibej, Maloj/Ydjygä River* 1436
- Djirzibej River* 1436
- Djupkun Lake 1192
- Dögedjeng* 1129
- Dolgo-ostroff → Borodino
- Dolgoi ostroff Island* 1162
- Dolgoščel'e ([*Dolgoščel'skaja*]) 635
- Dolotui River* 1486
- Doninskij [xrebet"]* 1524
- Dono (*Doná*) 68, 1524
- Dorogorskoe ([*Dorogorskaja*]) 632
- Dorpat/Tartu 344, 678, 679, 1545
[*Drunevskaja*] 623
- Dubčes River (*Dubtsches, Dubc'es*) 819, 838, 860, 864, 874, 876, 1130, 1138, 1146–1148
- Dučarskij zavod (*Dučár, [Dučarskij rudnik"]*) 68, 1524
- Dudinka 30, 64, 65, 841, 844, 849, 850, 856, 867, 872, 875, 957, 1122, 1204, 1208, 1210–1212, 1214–1217, 1220, 1221, 1546–1548
- Dudinka River 866, 873, 875, 1209
- Dudinka, Suxaja, River 1209
- Dudypta River (*Dudibta, Dudipta*) 1207
- Dujba* 929
- Dvina River 33, 155, 366, 371, 395, 398, 400, 412, 500, 567, 576, 609, 611, 613–615, 628–630, 645, 668, 669, 714, 721, 724, 983, 998, 1022
- Džeb', Bol'saja, River (*Djep*) 1376
- Džebaš River 1260
- Džida River (*Djidá, Dz'idá, Zida*) 1471, 1472, 1477, 1478, 1486
- Džoj River (*Djoj*) 1318
- Eämol-sos River* 1129
- Eden 229, 725
- Edrovo 62, 706
- Egáabu River* 1218
- Egeten Steppe 1500
- Egypt 36, 501, 983, 984
- Ekaterinburg (*Jekaterinenburg*) 30, 62, 722, 724, 1013, 1014, 1338
- Èkostrov (*Ekostroff, Tshuk-Suolo*) 59, 380, 384
[*Ekušenskaja*] 634
- Elan', Bol'saja (*Jelan*) 1467
- Elbe River 700
- Elec River (*Jielets*) 532, 533
- Eleckij 524
- Elle-jógan River* → Vasjugan R.
- Eloguj River (*Jeloguj, Eluk and Pol(u)komsa, Surgut<---->*) 760, 838, 865, 874, 876, 1086, 1152, 1163–1166, 1168, 1183, 1194
- Elovyj Island ([*Elovoe*]) 1134
- Emäsalo 583
- Emca 983
- Emca River 613, 614, 628
- Enare → Inari
- England 936
- Enisej, Bol'soj/Bij-xem River (*Bij-Kem*) 862, 1338, 1341, 1343, 1350, 1360

- Enisej, Malyj/Ka-Xem River (*K̄aa-Kem, Kaa-Kem*) 862, 910, 1213, 1360, 1362, 1363
- Enisej River (*Jenisej, Huk, Kuk, Joandesi, Njoandesi, Kolda, Njakal-Kold, Ulj, Ulu-Kem*) 28, 30–32, 36, 42, 44, 46, 65, 539, 727–729, 753, 760, 776, 781, 782, 800, 816–818, 826–828, 832, 836–838, 841–844, 848, 850–853, 855, 856, 858–878, 880, 898–900, 902, 906, 908, 909, 919, 922, 952, 956, 957, 960, 961, 1018, 1020, 1021, 1076, 1106, 1122, 1123, 1126–1130, 1132–1138, 1141, 1144–1153, 1155, 1159–1175, 1177–1179, 1186, 1188–1194, 1196–1199, 1201, 1203–1205, 1209–1213, 1217, 1218, 1221–1223, 1227, 1246, 1248–1251, 1254, 1256, 1257, 1260, 1262, 1270, 1280, 1281, 1283, 1305–1308, 1317–1320, 1322, 1324–1327, 1330–1332, 1341, 1342, 1349, 1350, 1362, 1369, 1379, 1382–1384, 1393, 1395, 1400, 1401, 1402, 1409–1414, 1417, 1418, 1421, 1422, 1426, 1441, 1477, 1488, 1509, 1538, 1545, 1548, 1549
- Enisejsk (*Jeniseisk*) 63, 65, 786, 816–819, 836, 855, 859, 861–863, 871, 873, 877, 985, 1118–1120, 1122, 1126, 1128, 1129, 1132, 1174, 1194, 1210, 1227, 1441, 1443, 1545, 1550
- Enisejsk Governorate 759, 783, 832, 856, 860, 945, 952, 1085, 1113, 1223, 1445, 1504, 1544
- Eno 257
- Enontekiö (*Enontekis*) 56, 80–82, 84, 92–94, 96, 97, 98, 108, 141, 157, 164, 201, 202, 208, 212
- Eravnoe, Bolšoe & Maloe, Lakes (*Jarawnja/Jaruuna/Jarawinskaja*) 1500
- Erba River (*Jerba*) 880, 1250, 1251, 1382, 1383, 1413
- Erba, Suxaja, River 1250, 1251
- Ėrma River (*Jorma*) 1440, 1461
- Ermakovo 64, 866, 877, 878, 1135, 1188, 1192, 1194
- Ermakovo (another, *Jermakowo*) 818
- [*Ermylovskaja*]/*Jermilowska* 1210
- Es' River (*Es, Is, Isja, Jees, Jes*) 1122, 1252, 1281–1283, 1293, 1303
- [*Esajskoe*] Lake 1207
- Estonian Governorate 950, 951
- Eurasia 563, 666, 800, 869
- Europe 21, 33–36, 72, 327, 332, 484, 532, 535, 563, 582, 668, 677, 700, 804, 830, 869, 885, 955, 975, 990, 1002, 1003, 1058, 1502
- Eušta 63, 1116
- Farkovo River (*Farkówa, Parkowa*) 1176, 1178
- [*Fatjan*] 1169
- Fat'janixa River (*Fatjanicha*) 64, 873, 1169, 1172
- Feäседа River 1206
- Filatowa 736, 1028
- Filippovo 644
- Filpus 204
- Finland (~, *Finska sidan, Suomi*) 19, 23, 27–31, 33, 36, 43, 49, 54, 72–74, 84, 94, 101, 109, 114, 118–120, 122, 123, 125, 133, 145, 150, 153, 161, 162, 172, 190, 195, 197, 198, 203, 204, 206, 219, 221, 223, 234, 255, 257, 258, 260–265, 273, 277, 279, 280, 282, 286, 288, 299, 308, 309, 328, 331, 333, 336, 344, 349, 352–354, 377–379, 386, 388, 390, 391, 411, 414, 415, 469, 483, 490, 544, 567, 581–583, 585, 589–594, 598, 608, 617, 625, 626, 662, 663, 672, 705, 709, 717–720, 723, 724, 730, 803, 810, 944, 945, 953, 954–956, 967, 969, 971, 973, 974, 976, 977–979, 982, 986, 1005, 1009, 1022, 1045, 1074, 1076, 1077, 1116, 1120, 1515, 1517
- Finnby (*Finby*) 582
- Finnmark (*Finnmarken*) 79, 145, 146, 323, 380, 384, 700
- Fokina 1203
- Fokina River 1203
- France (*Frankrike*) 205, 700, 846, 847, 1116, 1216
- Fränti (three different locations) 251
- Fredrikshamn → Hamina
- Fura River* → Pura
- Gällivare 172
- [*Galovaja*] 633
- [*Gal'skaja, Gamskaja*] 634
- Gamla-Carleby → Kokkola
- Ganden (*Khegan*) 930
- [*Gareva*] 633
- Garga River (*Kargá*) 922, 943, 1487, 1488
- Gargan(, Irkutnyj) River 1476
- Gazimur River (*Gadz'imur, Gasimur*) 1498, 1521
- Gazimur(ov)skij zavod (*Gasimursk*) 68, 1498
- Gbač ([*Gbadž*]) 617, 623
- Georgia 490
- Germany 970, 979, 1004, 1524
- Giljui River 1487
- Gläden*/[*Gläden*] 1411
- Glazov (*Glasov*) 30, 62, 712, 719, 1009, 1010
- Glinnaja (*Glinskaja*) 1442
- Glotova* 658

- Glubokoe Lake 1208
 Gogolevskaja 624
 Golaja, Malaja, River (*[Golaja]*, *Tas-sug*) 1318
Golgof 599
Goloschówa 1411
 Goloustnoe, Bol'shoe (*[Goloustnaja]*) 67, 1485
 Golovan' River (*[Golovanja]*, *Aikan sug*) 1318
 Golubaja River (*[Galuba]*, *Djexse*) 1318
 Golubkovskaja 634, 642
[Golubnica/Golubica] River 651, 674
Gornostalj River 676
Gorodischtsche 1510
Gorodok (on the Pečora) 642, 655
Gorodok (in S. Siberia) 66, 1251, 1380, 1400
 Gorošixa (*Gorostinskoje*) 64, 1192
Gravesnoj/Grabesnoj River 652, 674
 Greece 754
 Greenland (*Grönland*) 700
 Grjadskaja 67, 1499
[Gubista] River 674
 Gulf of Bothnia 81, 581, 595, 1060
 Gulf of Dvina 400
 Gulf of Finland 581, 982
 Gulf of Ob' 535, 559, 767, 1095
 Guovdageaidnu (*Kautokeino*) 164
Gurina 63, 1130, 1132
Gusinets River 675
 Gusinoe ozero (village) 67, 412, 922–924, 931, 1489
 Gusinoe ozero Lake (*Gusinoe ozero*, *Kulyn nor*) 922–924, 931, 1489
Gusintsa River 652, 654, 675
 Gustafsberg 240, 243
 Gutara River (*Gutar*) 1446, 1460
Guttjesjäuri Lake 598
 Haapavaara 273, 286, 308
 Häätylä 243
[Xabarickaja] 633
 Häckman (two different locations) 248
 Xada Bulak (*Chada Bulak*, *Chada-Bulák*, *Chada-Buluk*) 68, 1526, 1529, 1530
Haebide Guba 677
Häebide puudara/[Hajpudyr] River 677
Häehijaha River → *Velikoj* R.
Häetäh River → *Oma* R.
Häevudo-Waevuko Lake → *[Ljubivo]* L.
Häeydi River → *Volonga* R.
Xaja (Chaja) 1443
Xajdamža, Bol'saja, River (Kaidems'a) 1438
Halbë/Halbi River 1476
 Haliselkä 249
 Halonen (in Alakylä, six different locations) 248
 Halonen (in Kemikylä, three different locations) 244
 Halonen (in the main village of Sodankylä, two different locations) 243, 246
 Hamburg 157
Häme (in Karelia) 265, 282
Häme → *Tavastia*
Hämeenlinna (Tawasthus) 709, 717, 1514, 1520
Hämeenniemi (in Posio; *Hämehen niemi*) 314
Hämeenniemi (in Vuokkiniemi) 265, 282, 301
Hämeensaari 265, 282, 301
Hamina (Fredrikshamn) 33, 62, 298, 968
 Hammerfest 372, 373
Xamnej/Barun-Xamnej River (*Kamněj*) 1478
Xamsyra River (*Samzara, Kamzara*) 1341, 1348, 1350, 1362
Xandala (Chandala, Xandala) 1442
Xandala River (*Chandala*) 1442, 1443
 Hannuksela 251
 Hannuniemi 248
Xantajka (village) 31, 64, 65, 832, 844, 852, 853, 857, 858, 867, 868, 877, 957, 1198, 1202–1205, 1208, 1210, 1212, 1213, 1218, 1222, 1547, 1548
Xantajka River 844, 869
Xantajskoe Lake 1202
Xanty-Mansijsk → *Samarovo*
Xarir/Garir/Kara Burän River 1461
 Harjuniemi 251
 Härmä 58, 288
Xarvuta-Jaxa River (*Haarwota*) 1200

- Xasuj/ Chasuj* River 922, 943, 1487
Xatanga (Chatanga) 849, 1206, 1207, 1214
Xatanga Bay (Chatanga-viken) 782, 1206
Xatanga River 849, 1206
 Hätelä 251
Hautajärvi (in *Hietasuvanto*) 244
Hautajärvi (in *Kuolajärvi*) 249
Haverojaha River → [*Svjatlyj, Malyj*] R.
Xavragor'e 609, 610
Xaxalevka River (Kachelowa) 864, 1149, 1151
 [*Xedorovskaja*] 622
 Heikkilä 311
Heldirmä River 1438
Helistenkangas 248
Helistu (four different locations) 248
Helsingialand 594
Helsinki (~, *Helsingfors*) 9, 10, 18, 20, 24, 26, 28, 29, 32, 55, 58, 59, 61, 62, 69, 73, 77, 156, 190, 255, 256, 274, 289, 318, 323, 469, 538, 544, 547, 584, 608, 614, 707, 709, 712, 730, 966, 989, 990, 1012, 1061, 1122, 1124, 1126, 1223, 1326, 1520, 1524, 1540, 1541, 1547
Xemčik River (*Bom-Kentschug*) 1260
 [*Xerpol'skaja*] 623
Hertikankorva Rapids 247
Xeta, Bol'saja & Malaja, Rivers (Cheta) 836, 855, 867, 868, 874, 876, 1206, 1213
Hetta 92, 208
Hietajärvi 249
Hietajärvi Lake 249
Hietajärvi-Niskala 249
Hietala 248
Hietasuvanto (Hietasuando) 244
Hiidenharju 581
Hiidenhauta, Hien hauta 265, 301
Hiidenjärvi (*Kaunistonjärvi*) (*Hiienjärvi*) Lake 310, 311
Hiienniemi 583
Hiisivaara 265, 301
Hiitelä 290
Hiittenkallio 581
Hiumaa → *Dagö*
Hiivatti 292, 293, 310
Hikiä 197
Xilok River (*Chilok/Kilok/[Xilok"]*) 1486, 1487
Himmelrik 201
Hinkamaa (Hingamaa) 243
Xirmor/Adz'va River (*Chirmor/Adsjwa*) 506–509
Hirvasjärvi (in *Kuusamo*) 311
Hirvasjärvi (in *Russian Lapland*) 311
Hirvasjärvi (in *Salla*; present-day *Hirvasvaara*) 249
Hirvasvaara 311
Hirvikallio 581
H<i>tt<i> 246
Xiva → *Khiva*
Hogland 727
Hollola 1514
Holma 622
Xolmogor (Cholmogor, Kolmogor) 45, 60, 395, 412, 413, 463, 613, 614, 616, 617, 627–630, 931
Xolmogorskaja 632
Xolmogory 412
Hom-ses River 1129
Xomutovo (Chomuty) 1441
Honkanen 251
Hons'un/Honschun River 1476
Hoojaha/Hoajaha River → *Peschanka* R.
Xorinskaja/Aninskaja/Oninskaja (~, *Chorinsk, Oninsk, Ononska Burät-kyrkan*) 67, 69, 1485, 1499, 1530, 1534, 1536, 1543
Hornela 251
Horok River 1476
Hotakka 292
 [*Xristorožestvennoe selo*] 1442
Xudosej River (*Kudasej, Kuutas'*) 836, 1175, 1178, 1184, 1186, 1187
Huhtala 243
Huk River → *Enisej* R.
Xut/Sol'džur River (*Ut*) 66, 922, 1341, 1343, 1344, 1347–1349, 1362, 1364
 [*Xvostovyj*]/*Chvostowa* Lake (*Taeuan-toh*) 653, 676
Hyötylä (two different locations) 244
Hyrünsalmi 296
Iceland 195, 931

- Ida River 1536
 Idra River (*Idra*, [*Y*]dra) 1248, 1321, 1327, 1329, 1377, 1381, 1383
 Idžul'sk (*Idjul*) 1411
 Iga River 1487
 Igarka (*Igarskoje*) 64, 844, 866, 878, 1188, 1194–1196, 1222
 Igil River 1436, 1440
 Igumnovskaja 632
 Ii (*Ijo*) 154, 170, 217
 Iijärvi Lake 311, 313, 314
 Iijoki River (*Ijä*) 312, 1022, 1113
 Iijovka/Ijobka River 654, 675
 Iipola 248
 Iisalmi (*Idensalmi*, *Iidensalmi*) 256, 257, 277
 Iivaara Hill 314, 1113
 Ija River (*Ija*, *Ejā*) 1446, 1461, 1464, 1465, 1538
 Ijewskaja 68, 1529
 Ijo → Ii
 Ijus, Belyj, River 65, 898, 1113, 1234, 1235, 1243–1245, 1247–1250, 1282, 1382, 1383, 1413
 Ijus, Černyj, River 898, 1113, 1234, 1235, 1239, 1240, 1243, 1245, 1247, 1248, 1250, 1282, 1382, 1383, 1413
 Ijus Mountains 1243
 Ikku Rapids 312
 Iljina 780, 1112
 Ilmen/[*Il'men*] Lake 1539
 Ilomantsi 257
 Imandra (village) 372
 Imandra Lake 350, 372, 385
 Imatra 75
 Imbak Creek 1163
 Imir, Bol'soj, Mount 1415
 Imiss River (*Imis*) 1376
 Imponen (*Imbonen*, two different locations) 248
 Ina River 1488
 Inari (*Enare*, *Eenar*, *Enari*) 22, 25, 26, 39, 51, 56, 59, 73, 82, 83, 85, 109, 110, 113–116, 118, 119, 122–126, 131, 137–141, 152, 157, 158, 161, 164, 166, 168, 171, 173, 182, 202, 207–224, 226, 227, 229, 232–236, 287, 319, 322, 326–329, 332, 333, 335–339, 349, 351, 362, 377, 380, 381, 455, 587, 588, 593, 598
 Inarijoki River (*Enare-elf*) 80–82, 157, 158
 Inarinjärvi Lake (*Enare sjö*) 88, 99, 105, 107, 110–112, 116, 118, 142, 166, 186, 187, 209, 322, 330, 332, 335
 India 714, 785, 997
 Indiga (village) 479, 639, 655, 676
 Indiga/*Indeka*/*Paejaha* River 39, 60, 477–479, 654, 668, 673, 675, 676
Inditska-Viska River/Totsjo 654
Inditskoj Lake 653, 676
Ingädär, Mount 1527
 Ingaš, Nižnij (*Ingasch*, *Ingás*) 67, 1123, 1444, 1509
 Ingoda River (*Ingadá*) 1501–1503, 1509, 1510, 1519, 1534, 1535, 1539
 Ingria (*Ingermanland*) 258, 951, 979–981, 983
 Inja, Bol'saja 1326
 Inja, Malaja 1326
 Inja River (*Injä*) 1252, 1326
 Inzyrevka River 1128
 Inzyrevo (Lebedevo, *Inserow*, *Inserewo*) 64, 827, 1128, 1156, 1157
 Ioanno-Bogoslovskij Monastery (*Makarief*) 976–978
 Irba, Bol'saja (*Irbinsk*) 1373, 1379, 1381
Irba River 1381
 Irbejčik River (*Irbej*) 1439
 Irbit 540
Irdja/Irdji 1410, 1415
Irgač-Taskyl 1318, 1342
 Irkut River 1470–1473, 1476, 1477, 1538
 Irkutsk 31, 32, 35, 67, 69, 723, 918–920, 940, 946, 951, 1014, 1123, 1124, 1362, 1421, 1445, 1453, 1469–1471, 1483, 1484, 1526, 1536–1538, 1542
 Irnijärvi Lake 314
Irsen/Irzen River 1360, 1362, 1363
Irtsuk River → Urten-Suk R.
 Irtyš River (*Irtisch*) 36, 536, 668, 669, 723, 729–731, 733–742, 747–749, 752, 753, 767, 768, 770–773, 779, 781, 801, 808, 860, 922, 957, 959, 1020, 1022–1035, 1041–1045, 1050, 1066, 1067, 1072, 1075, 1076, 1090, 1095–1103, 1111, 1121, 1124, 1538
Ischim 723, 1014, 1030, 1113
 [*Isidnemskaia*] 624
Iskim Rivers (two different) 1341

- Iskinska jurterna* 779, 1110
 Iškoras Fells (*Iskuras*) 323, 326
 Iskup (*Iskupskaja*) 64, 1162
Isma 609
Iso (in Siberia) 1030, 1113
Iso (in Tervola) 251
 Isojärvi Lake (*Stuorrajaur*) 56, 126, 127, 246
 Isokylä (*Storby*) 248
 Isokyrö (*Storkyro*) 201, 207
 Ister River 162
 Italy 384, 1379, 1524
 Itkul' Lake (*It-Kolj*) 1247
 Ivalo → Kyrö
 Ivalojoki River 52, 56, 99, 100, 104, 105, 107, 108, 111, 179, 181, 182, 186, 336, 1022
 Izinzjul' River (to the Amyl) (*Izindjul*) 1338, 1340, 1369
 Ižma (*Ischemsk, Ischma, Ishemsk, Iswa*) 9, 26, 61, 422–425, 467, 492–495, 500, 503–505, 507, 508, 516, 517, 520, 522, 569, 571, 573–575, 633, 644–646, 657–661, 667, 681–683, 955, 959, 1004, 1117, 1118, 1120, 1121
 Ižma River (*Ischma, Ishma*) 61, 425, 438, 439, 492, 500, 569, 573, 575, 610, 613, 646, 955, 980, 1022
 Ižora River (*Ishera*) 983
 Izyn-Žul'/Prjamoj Izin-Čul River (to the Čexan) (*Izindjul*) 1366
 J[- -]sila (two different locations) 248
 Jaakkola (in Isokylä, two different locations) 248
 Jaakkola (in Kairala) 244
 Jääski (present-day Lesogorsk) 981
 Jääskö 201
Jablonnoj chrebet 1501, 1535
 Jaga (*Jagina/Jaginskaja*) 1229, 1440
 Jaga, Bol'saja, River (*Jága*) 1113, 1229
 Jajcevo 62, 706
Jakowlewszkaja 1442
 Jakuševskaja 623
 Jalan (*Jelansk*) 1119
 Jalmajärvi Lakes 310, 311
 Jalmavaara 311
 Jamburg (present-day Kingisepp) 980
 Jamskoe (present-day Vereščagino; *Jamskaja*) 64, 1170
Janajaha → [*Svjatlyj*] River
Jandinskaja 1464
 Janga River (to the Kan) (*Njengá*) 922, 943, 1438
 Janga River (to the Vitim) 1487
 Jangoza, Bol'saja, River (*Jenga[z]a*) 1440
 Jankkila (two different locations) 248
Janowa 1410
 Japan Sea 869
Jarawinskaja 67, 1500
 Jarcevo (*Ĵartsówa, <Ĵarcovo>*) 63, 872, 1135, 1137, 1141, 1145
 Jarensk 621, 658
 Jaren'ga River 611
Jarganska jurterna 1093
Jarishna River 676
 Jaroslavl' 716
Jarschap River 654, 655
 [*Jaruševskaja*] 623
Jeedurtsaetieh Lake → Čirovo L.
 Jeesiöjoki River 245
Jegorewa River 675
Jela River 1248
Jelle<---> 1304
Jermak Khanty village (*Jermakska Ostjak-byn*) 759, 1085
Jermakowoje 1133
Jermolajewa 1411
 Jerusalem 973, 974
 Jessiö (two different locations) 243, 245
Jezagasch 1411, 1412
Jierjaha River → *Peredni* R.
Jietéh River → *Snopa* R.
Jig-waja-teuh Lake 1072
*Joandes*i River → *Enisej* R.
 Joenjoki River 336
 Jokhang (*Dshou*) 930
Jokushets 642
Jolguj River 651
Joma 646
Jonnin kota 250

- Jonwa Lake 644
 Jordan River 1445
 Jorggástat (*Jorgastack*, *Jorgastak*) 59, 81, 82, 158, 324, 326
 Jorpulipää → Tankavaara Hill
Jorshja/*Jorsja* River 644
Joukamo 313
 Joutsijärvi (five different locations) 248
 [*Jubirskaja*]/*Juburskaja* 612, 624
Judguj 631
 Jugan, Bol'soj, River (*Jugan*, *Jágon*) 764, 769–771, 774, 779, 1065, 1071–1073, 1091, 1097, 1099, 1100, 1104, 1111, 1125
 Jugan, Malyj, River 774, 1104
Jugorowo 631
Jugorskoj Schar 677
 Jugria 688
 Jugrina River 638
Jugrovo River 652
Juilskij gorodok 1047, 1048
 Juma River 614
 Junna 251
 Junttila (two different locations) 248
 Juoksenki 55, 204
 Juotaskoski Rapids 247
 Jura River 610
 [*Juras*] River 611, 613
 Juredej-Jaxa River (*Jurjéi*) 1200
 Jur'evskaja 623
 [*Jur'evskij*] 66, 1338
 Jurol'skoe selenie (Jurola) 60, 616, 623
 [*Juroma*] 612
 Jurtino 62, 990
 Jurva 251
Jusjuh River → *Lebed* R.
 Juujärvi Lake (*Jujärwi*) 247, 314
 Juuka (*Juuga*) 58, 256, 257, 259, 278, 279
 Juukoski Rapids (*Jukoski*) 247
 Juumajärvi Lake 314
 Juuniemi Cape 247
 Juutua 49, 56, 110, 112, 113, 117, 125, 127, 128, 210
 Juutuanjoki River 110
 Juuvaara Hill (*Juwaara*) 247, 314
 Juva 197
Juwaschkinska jurterna 1081
 Jyväperä 248
 Jyvöälakši (*Jywälahti*) 58, 270, 286, 301
Jyyniéh → *U<ä>skenoj* River
 K<-->kikoski Rapids (in the River Kitinen) 245
 Ka-Xem River (*Kaa-Kem*) → Enisej, Malyj
 Kaafjord 157
 Kaakamajoki 141
 Kaakkurijärvi Lake (*Kaakkurinjärwi*) 56, 96, 97, 179
 Kaakkurivaara 248
Kaakoj River 68, 1523
 Kaamasjoki River (*Kama-elf*, *Kamas*) 56, 127, 209, 217, 232, 336
 Kaara (two different locations) 251
 Kaarasjoki River 82
 Kaaretkoski 243
 Kaartinen (*Kardinen*) 55, 77, 204
 Kaasi 251
 Kaavi 58, 256, 257, 278
 Kača River (*Katscha*) 898, 1245, 1257, 1262, 1270, 1306, 1329, 1382–1384, 1424, 1453
Kachelowa Gora 864
Kachelowa River → *Xaxalevka* R.
 Kačinsk (steppe and administrative area) (*Katschinska steppen*) 65, 880, 884, 892, 897–900, 902, 910, 1117, 1230, 1235, 1237, 1239, 1243, 1245–1251, 1254, 1256–1258, 1262, 1270, 1277, 1281, 1297, 1306, 1309, 1317, 1329, 1330, 1373, 1377, 1382, 1383, 1385, 1392, 1419, 1420, 1424, 1429, 1435, 1444, 1453
 [*Kačkova*] 629
 Kačulka (*Katjulka*) 66, 1331, 1373, 1377–1381, 1552
 Kačulka River (*Katjulka*) 1252, 1308, 1321, 1332, 1372–1374
 Kader-taskyl (*Kader-*, *Ķaader-*, *Ķaader-taskyl*) 918, 1340, 1342
Kagleakska jurterna 775, 776, 1094, 1105, 1106
 Kähkölä 251

- Kähkönen (in Koivu) 247, 251
 Kairala (in Salla) 249, 250
 Kairala (Kairavuopaja in Pelkosenniemi;
Kairawuopio) 239, 244, 246
 Kairavuopaja (*Kairawuopio*, in Kairala) 244
 Kairavuopaja → Kairala
 Kaisajoki 251
 Kaisamatti 248
 Kaisanlahti 248
Kaj 724, 1014
 Kajaani (*Kajana*) 24, 58, 114, 256, 257, 259, 264, 277,
 280, 281, 291, 292, 293, 299, 318, 331
Kajbettaj, Mount 1460
 Kajraly 250
 Käkisalmi (*Karela*, *Kexholm*) 376
 Käkäläjoki River (*Käkkäläjoki*) 80, 81, 157, 202
 Kalajoki 581, 583, 595
 Kalazma River (*Kalashma*) 614
 Kalevala (as a mythical place) 84
Kalgu River 1521
Kalgukan River 1521
 Kalkonniemi (*Kalkoniemi*) 247
 Kallajaur Lake (*Kallajäyri*) 348
 Kallanvaara (two different locations) 248
 Kallavesi Lake 290
 Kallioluoma Lake 311, 313
Kallisen mäki 594
 Kalliskota 249
 Kallunki (*Kallungi*) 249
 Kallunki-Niemelä (*Kallungi-N.*, two different
 locations) 249
 Kallunkijärvi Lake 312
 Kalna River (*K[y]lna*) 1341
 Kal'ta River (*Kaitá*) 1438
Kaltagorska jurtna 761, 1087
 Kalukša River 1524
 Kälviä (*Kelwia*, *Kelwiä*) 58, 288, 581
 Kaly (*Kal*) 65, 1317, 1323
 Kaly River 1317
Kalymska jurtna 761, 766, 1087, 1983
 Kama River 567, 714, 721, 724, 998, 1010, 1011
Kama-elf → Kaamasjoki
Kambalnitsa River 654
 Kamčatka 34
[Kamdalica, Bolšaja] River 674
[Kamdalica, Malaja] River 674
Kamenka 1325
 Kamenka River 818
Kamennoj Mys 865
 Kamyšta/Öök River (*Kam[y]s'ta*, *Kamistá/Yk*) 1281,
 1282, 1301, 1305, 1341, 1348, 1349, 1353, 1354, 1362,
 1363, 1383
Kamys'-taskyl 1375
 Kan (village) 1436
 Kan River (*Kan*, *Kunbu*) 860, 922, 957, 960, 1123, 1365,
 1422, 1423, 1425–1429, 1431, 1436, 1438–1441, 1446, 1541
 Kanaraj (*Kanarajskaja*) 1443
Kanaskinska/Karaschinska jurtna 779, 1110
 Kandalakša 60, 371, 372, 385, 386, 390, 601, 613
 Kandat, Bolšoj, River (*Kondat*, *Kondát*) 1340,
 1368–1370
[Kandujskoe zelenie] 1463
 Kangas (two different locations) 248
 Kangasala 55, 192
 Kangotovo (*Kangatovsk(aja)*) 1164, 1167, 1173
 Kanin Nos 416, 422, 438, 447, 463, 578, 579, 649, 654,
 666, 668, 672–674, 955
 Kanin tundra (*Saljeh*) 16, 416, 421, 422, 428, 438, 439,
 442, 443, 448, 464, 468, 471, 472, 484, 568, 578, 631,
 644, 651, 653, 664, 666, 668, 671–673, 675, 727, 955,
 959, 1018, 1223
Kanjušinskaja guba 673
 Kansk 67, 69, 1123, 1420–1422, 1435, 1436, 1441, 1442,
 1444, 1453, 1469, 1537, 1538
 Kantegir River (*Kantigir*) 1260, 1318
 Kanto (*Kando*, four different locations) 251
 Kantokylä 312
 Kantola (*Kandola*, in Saunavaara) 244
 Kantola (*Kandola*, in Unarin Luusua) 243
 Kaperi (two different locations) 251
 Kaptyrevo (*Kaptjerewa*) 1320, 1410

- Kara bola* River 1365
 Kara River 663, 665, 669, 670, 677, 1030, 1113
 Kara Sea 535, 559, 579, 753, 767, 1030, 1113, 1207
Kara sen, Mount 1370
Ķara-Taiga, Mount 1375
 Karabinskie jurty 732
Karagan River 1439
Karakowa 1411
Karasibo River (*Karasiba*) 1366
Karasino (*Karasina*) 64, 836, 837, 839, 843, 848, 849, 852, 857, 866, 875, 877, 1188, 1191–1195, 1204, 1205, 1210, 1212, 1213, 1218, 1222, 1223
Karasinskoe Lake 1218
Kárášjohka (*Karasjok*, *Karasjoki*) 25, 59, 82, 164, 323, 326, 377
Karasug/Ķarasux River 1282, 1283
[Karasy]/Baazerlu köl Lake 1322
Karatjug River (*Ķaratjuga*) 1341, 1370, 1372
Karatuz Creek (*Karatus*, *Ķaratus*) 910, 1122, 1252, 1307, 1319, 1320, 1331, 1332, 1341, 1367–1370, 1372
Karatuzskoe (*Schadatska förposten*) 66, 910, 913, 1122, 1319, 1332, 1333, 1351, 1368, 1371, 1372, 1380, 1551, 1552
Karaul 849, 1189
Karaulnaja 1411
[Karaulnyj ostrog"] 1411, 1418
Karažul' River (*Ķara djul*) 1340, 1370
Karbanowa/Kés 1166
Karbina (*Karbinsk jurtor*) 62, 732, 786, 1024
Karela → *Käkisalmi*
Karelia (both Finnish and Russian) 8, 11, 22–24, 26, 33, 39, 43, 45, 58, 84, 88, 114, 124, 133, 150, 155, 160, 161, 190, 200, 2389, 253–260, 263–268, 271, 273, 274, 276–280, 285, 286, 288, 290–292, 314, 379, 394, 395, 397, 489, 580, 582, 586, 588, 592, 966, 983
Karelino (*Karelina*) 1251
Karenga River (*[Karen'ga]*) 922, 943, 1487, 1488
Kar'epol'e (*Karjepol*) 612, 623
Karesuando 81
Karga River → *Garga* R.
[Kargonemskaja] 623
Kargopol' 61, 546, 567, 612, 724, 1014
Kargosero 612
Karhujärvi 249
Karigasniemi 82
Karjalansaari Island (also *Kirjalan saari*) 93, 175, 242
Karnjaur Lake (~, *Karngjäyri*) 348, 598
Kärppä (three different locations) 248
Karppinen 244
Kartaël' (*[Karta]jo[lskaja]*, *Kartajuol*) 633
Kartin 1300, 1301
Karunki (*Karungi*) 204, 313
Karvia 59, 318, 581
Karvo 251
Karynsuk River (*[Kerencug]*, *Kelbä sug*) 1318, 1319
Ķar[y]s' River 1383
Kas(, *Bol'saja*), River 874–876, 1129, 1130, 1135, 1136, 1138
Kasariselkä (*Kattilanselkä*) 330, 598
Kas'chenska/Kaschkinska jurtona 779, 1110
[Kaskonemskaja] 624
Kašlyk/Sibir'/Isker 731, 770
Kasmin gorodok 638
Kaspa River (*Ķospa*) 1376
Katelowo/Katilowa 739, 1032
Katerma 292
Kätkävaara Hill 310, 594
Katschinska domen → *Ust'-Abakanskoe*
Katshkowo 614
Kattila/Kotly 980
Kattilanselkä → *Kasariselkä*
Katun' River (*Katunj*) 1252, 1538, 1539
Kauhava 58, 288
Kaukonen 201
Kaunispää Fell 56, 238
Kautokeino → *Guovdageaidnu*
Kavkazskoe (*[Kavkaskaja, Xoxly, Koxly]*) 1380
Kazan' (*Kasan*) 29, 30, 43, 50, 52, 62, 69, 490, 662, 663, 704, 705, 707–712, 717, 719, 722, 724, 732, 778, 888, 931, 956, 972, 987, 989–994, 996, 1001–1005, 1007, 1009, 1012, 1014, 1074, 1109, 1119, 124
Kazan' Khanate 710, 992, 994

- Kazancevo, Cape (*Kasatskoj*) 851, 1211
 Kazanka River 707
 Kazel köl Lake 1376
 Kazym River (*Kasym*) 728, 729, 774, 1020, 1021, 1047, 1048, 1052, 1068, 1073, 1105, 1223
 Kazyr/Bolo River (*Kasir*) 910, 1257, 1321, 1331, 1332, 1340, 1365, 1370, 1373–1375, 1378, 1419, 1460
 Kazyr-Suk River (*Kazer sug, Kazir suk, Kazer suk*) 1318, 1319, 1340, 1341, 1370
Kebejskoj 1319
 Kebež River (*Kebes'*) 1342
 [*Kebskaja*] 632
 Këč'-Pel' River (*Kötschpel*) 61, 531
 Kedva River 633
 [*Kedvavomskaja*] 633
 Këgostrov 609, 610
 Kehkelä (two different locations) 248
 Kexta 611
 Këjaj River 1068
Keke 1030, 1113
 [*Kel'čijurskaja*] 633
 Kellokumpu 248, 249
 Kelloniemi (two different locations) 248
 Kelujärvi 57, 240, 243
 Kem' 26, 60, 257, 264, 282, 299, 372, 378, 386, 390, 393, 395, 424, 599
 Kem' River (to the White Sea) 264, 303, 372, 390, 599
 Kem' River (to the Enisej) 827, 874, 1030, 1113, 1128, 1440, 1538
Kemeltej 1465
 Kemerovo 898
 Kemijoki River (*Kemi elf*) 57, 80, 81, 141, 142, 145, 146, 149, 153, 155, 156, 203, 240, 244, 247, 248, 251, 292, 316, 318, 378, 1022
 Kemijärvi (*Kemiträsk*) 22, 57, 59, 146, 153, 154, 156, 171, 245–250, 288, 314, 317, 318, 378
 Kemijärvi Lake 246–248, 318
 Kemikylä 240, 244
 Keminmaa (*Kemi*) 22, 25, 57, 59, 84, 85, 117, 120, 141, 142, 143, 155–157, 167, 170, 199, 203, 205, 240, 241, 247, 293, 312, 313, 316, 318, 338, 378, 379, 582, 587, 597
Kemtschug, Lilla, River 1113, 1414
Këndig[è] River 1177
 Ken'ga River 614
 Kengis 22, 55, 76, 77
 Kenon Lake (*Kinon*) 1501
 Kenttälähti Bay 311
 Kenttäniemi Cape 311
 Kenttäsaari Island 311
 Keräsjärvi Lake 201
 Keräskero Fell (*Kerästunturi*) 201, 202
 Kirel' River (~, *Kerel, Kerer*) 1423, 1427, 1436, 1439
 Keret' (*Kieretti*) 312, 601, 602, 613
Kerówa River 1178
 Kesa, Bol'saja & Malaja, Rivers (*Kesa*) 1440, 1441
 Keskitalo (in Alakylä) 248
 Keskitalo (in Kairala) 244
 Kesälähti (also *Kesälaks*) 249, 250, 580, 582, 593
 Ket' River 752, 775, 780–783, 785, 786, 802, 803, 1021, 1030, 1075, 1076, 1106, 1113–1115, 1120, 1136, 1185, 1440
 Kevitsa Hill (*Keitsa*) 246
 Kevrola (*Kewrol*) 618, 621
 Kexholm → Käkisalmi
 Keynäsjärvi → Tšenanniemi
Khegan → Ganden
 Khiva (*Chiwa*) 23, 254, 966
 Kieksiäisvaara (*Kiexisvaara*) 56, 77, 204
 Kietsimäjoki River 82, 158
 Kiev 982
 Kihlanki (*Kihlangi*) 56, 79, 203–205, 313
 Kiiminki (*Kimingi*) 582, 593
 Kiisjoki River 272, 309
 [*Kija*] River (in Kanin tundra) 631, 651, 674
 Kija River (to the Enisej) (*Kij*) 873, 1134, 1237, 1509, 1538
 Kija River (to the Šilka) 1509, 1538
Kilbä suk River 1341
 Kildin 59, 370, 380
 [*Kileckaja*] 632
Kileng River 1376
 Kilpimaa 244
 Kilpinen 251
 Kimiltej 1469

- [Kimoženskaja]* 632
 Kinahmi rapids 161
 Kindat River (*K[y]ndat*) 1340, 1369, 1370
 Kindirla/Kandyrla/Kyndyrla River (*Kinderli, Kindirlä*) 1252, 1282, 1283
 Kingaš River (*Kangás'*) 1439
Kintismä Rapids 303
 Kinzeljuk River (*Kézel djul*) 1375
Kiperin woara 310
Kirjalan saari → Karjalansaari
 Kirkenes 336
 Kirpistö Lake 311, 314
Kis River → Tis R.
Kis taiga 1371
 Kiselovo (*Kiselowska jurterna*) 63, 762, 1089
[Kisyl] 617
 Kitat, Verxnij & Nižnij, Rivers (*Kität, Kitet*) 1365, 1375
 Kitee 582
 Kitinen/Kitisenjoki River (~, *Kittinen*) 57, 145, 146, 153, 245, 246, 319, 1022
 Kitka Lakes 311, 312
 Kitoj River 1470, 1538
 Kitsa → Mokraja Kitsa
 Kitsa Lake 373
Kitschengska jurterna 762, 1089
 Kittilä 22, 56, 80, 84, 97, 98, 100, 102, 103, 106–108, 164, 182, 184, 185, 201–203, 207–209
 Kiurujärvi 57, 240, 244, 245
 Kivakkatunturi Fell 309, 310
 Kivelä (*Kiwilä*) 249
 Kivelänjärvi Lake 249
 Kivijärvi 299
 Kivilahti 248, 249
 Kiviniemi 233
Kivintojärvi Lake 313
Kix River 1282
 Kizil' 1229, 1233, 1234, 1235, 1237, 1239, 1243, 1247, 1249, 1277
 Kizil', New Duma 65, 1230, 1238
 Kizil', Old Duma 65, 1238, 1239, 1240, 1243
Kizil-kaja 1302
 Kizir River (*Kisir*) 910, 1257, 1331, 1373, 1375, 1376, 1378, 1427, 1428, 1438
 Kjaxta (*Kjachta*) 31, 35, 67, 920, 923, 930, 932, 936, 1076, 1485, 1489
 Kjaxta River (*Kjachta*) 936
 Klička (*Klitschewskij Rudnik, [Klička]*) 1523, 1523
 Kliment'ev River 1341
Kljutschewskaja 67, 1501
 Kobur-taskyl (*Kodur-, Koodur-, Kotur-t.*) 918, 1340, 1342, 1351, 1371
 Kočergino (*Kotjerginâ*) 1331, 1380
[Kočumskaja] 624
 Koxa (*Kocha*) 67, 1444
 Koivu 251
 Koivukylä 293
 Koivula 251
 Koivuperä 251
 Koivusalo 251
 Koja, Bol'saja/Kojka, River 1319, 1538
 Koja, Nižnjaja 1410, 1422, 1538
Kojbalska domen 897, 900
[Kojdokur'ja] 611
 Kojnas (*[Kojnisa, Kojnajska]*) 612, 635
 Kojo 251
 Kokemäenjoki River (*Kumo elf*) 582
 Kokemäki (*Kumo, Kuumo*) 59, 318, 581, 582
 Kokkola (*Gamla-Carleby*) 194, 288, 581, 583
 Kokkonen (*Kokkos*) 246
Kokorej-to Lake 653
 Kokorevo (*Kokarjewa*) 1410
 Koksä (~, *Koks'a*) River (to the Enisej) 1246, 1384
 Koksä River (to the Katun') 1538
Köktä River 1376
 Kokuĵ 1-j (*Kaakoĵ*) 1523
 Kokuĵskaja, Pravaja, River 1488
 Kola (town) 39, 42, 59, 330, 360, 361, 364, 366, 368, 371–373, 377, 379, 382, 388, 390, 415, 601
 Kola Peninsula 26, 50, 219, 340, 350, 351, 371, 372, 379, 380, 405, 601, 602, 970

- Kola River 364
 Kolari 56, 79, 201, 204, 205
 Kolba River 1419, 1423, 1436, 1440
[Kolčimagorskaja] 633
Kold River → Enisej R.
Kolda River → Ob' R.
 Kolek'ëgan River (*Kalech-jógan*) 759, 760, 1086
 Kolguev Island (*Kalgujeff*) 578, 579, 645
 Kolmogorovo (*Kolmogorowa, Kolmogor*) 63, 1132
 Kolmonen 251
 Kolokolskaja/*Kolokolstowa* Guba 439, 666, 667, 676
Kolokowa River 676
 Kolon (*Kolonskaja*) 1443
 Kolon River (*Kolon, Koolon*) 1442, 1443
Kolta-parel-tu Rivers 1183
 Kolva 26, 61, 500–502, 504, 505, 507, 569, 575, 577, 646, 728, 955, 1019
 Kolva River 448, 500–502, 505, 506, 509, 577, 646, 661, 728
 Kolvanki Lake (*Kolwangi*) 313
 Kolvasjärvi 58, 260, 280
 Kolvinskaja 633
 Kolyvan 69, 1539
 Kolyv-Ėgan River 759
 Koma 1410
 Koma River 1410, 1413
 Kometto Hill 314
 Komi Republic 658
 Komsa (*Komsina*) 64, 865, 1156
 Konda River (to the Čara) 922, 943, 1030, 1509
 Konda River (to the Ob') 714, 773, 922, 943, 998, 1030, 1069, 1071, 1096, 1097, 1099, 1101, 1103, 1105, 1223, 1509
 Konda/Kuanda River (to the Vitim) 922, 943, 1030, 1487, 1488, 1509
 Kondinskoe (*Kondinsk*) 728, 767–770, 774, 775, 1020, 1095
 Kondrat'evo (*Konradjewa*) 1442, 1443
 Konduj (*Konduj, Kondujewsk*) 17, 44, 47, 68, 1498, 1522–1524, 1526, 1527
 Konduj/Konda River 1525, 1526
 Köngäs 239
Kôngat-kî River 1187
Konguize, Mount 1431
 Könönen (two different locations) 248
Konoschel 877, 1194
 Kontioluoma Lake (*Kondioluoma*) 313
 Kop', Bolšaja, River (*Koop, Kop*) 1340, 1370
 Kop'en (*Kopjon*) 17, 66, 1409, 1410, 1415
 Kop'evo (*[Kop'eva]*) 65, 1243
Kördézen River 1436
 Korela → Käkisalmi
Korelja 609
[Korga] 1213
 Korja 249
 Korlik River (*Karelka, Korelka*) 1179, 1180, 1184, 1186
 Kornouxovo 63, 1116
Ko<r>obosero Lake 614
 Korok River (*Korók*) 1440
 Koroksa River 614
Koróloĕ/Koróloks River 1436, 1483
 Korom-taskyl 918, 1340, 1342, 1371
 Korostelevo (*Korastelja*) 67, 1123, 1436, 1441
Korotaika River 677
 Korpela (two different locations) 248
 Korsajärvi Lake 56, 97–99, 179–181
 Korsatunturi (present-day Vietkajärvenpalo) 56, 97
 Korva (two different locations) 244
 Korvanen 57, 59, 241, 319, 320
 Koryl'ky/Karal'ka River (*Karalka, Karalg*) 1186
 Korzinskaja 623
 Kos-Erba (*Kojerba*) 65, 1250, 1251
Koschelewa 738, 1032
 Kos'ju River (*Kosja*) 509, 510
 Koski (Turku Province) 59, 318
Kös'kö djul River 1341, 1370
Koskowa gora 613
[Kosmin] 632
Kosmodemjanskoj/[Kozmo-Demjanskij] (at the *Kunduzuk*) 1338
 Kostamo (two different locations) 248

- Kostamovaara (three different locations) 248
 Kostino (*Kostina*) 65, 1173
 Kostino (*Kostinskaja*, *Kostinsk*) 64, 1238, 1239
Kostojoki River 313
 Kostroma 711, 716
 Kotajärvi (two different locations in Isokylä) 248
 Kotajärvi Lake 293, 294
 Kotaniemi 248
 Kotoši (*[Kotošinskaja]*) 624
 Kouhtajärvi Lake 56, 96, 97, 179
 Kourinsaari Island 110
 Koutaniemi 314
Kowa River 1030
 Kovda 601
 Koibal Steppe 880, 902, 904, 910, 1123, 1277, 1307, 1312, 1323, 1330, 1354, 1394, 1550
 Köyliö/Kjulo 581
 Kozly (*Kozdela*) 21, 60, 407, 608
 Koz'modem'jansk (in Kazan' Gov.) (*Kusmo-Demjansk*) 62, 990
Kö[ž]va River 634
 Kozyla River (*Kazala*) 1439, 1440
 Kraatari (*Kratari*) 251
Krasnaja Creek (to the Amyl) 1333, 1340, 1370
Krasnaja River (to the Kizir) 1376
 Krasnaja, Mount 1333
Krasnoborskaja (*Mi[č]a jag*) 633, 646, 650, 659, 660
 Krasnojarsk 30–32, 63, 66, 69, 493, 898, 1030, 1113, 1116–1118, 1120, 1122, 1123, 1190, 1227, 1245, 1256, 1257, 1306, 1402, 1409, 1411, 1421, 1422, 1426, 1453, 1462, 1537, 1538, 1539, 1552
 Krasnojarsk Artificial Lake 908, 1251, 1327, 1410, 1414
 Krasnoturansk → Zaturansk
Krestowa 866, 867, 1210, 1211, 1213, 1214
Krivaja River 676
Krivoscheina 1411
[Krivošezškaja] 633
 Krol River 1419
 Kronoby 70, 1515
Kruta River 651
Kučkas (*[Kučkaskaja]*) 624
Kuda River 922, 1536, 1538
Kudaj 922, 941
Kudarej 922, 941
Kudatui River 1486
Kudun/Xudun River (*Kudún*) 1487
Kue'cel-ki River 1187
 Kuhmo 280, 292, 293
 Kuiri 251
 Kuittijärvi Lakes 265, 270, 282, 301
Kuivaselkä 183
 Kuja (at White Sea) 60, 408, 409, 410, 603, 608, 609
 Kuja (on the Pečora) 642
 Kuja River 603, 610
 Kujala (in Alakylä) 248
 Kujala (in Isokylä) 248
 Kujo, Bol'soe, River 1438
[Kujskaja] 634
Kuk River → Enisej R.
Kuĕ-sug River 1383
Kukkea 314
 Kukkesjaur Lake (*Gukkisjäyri*) 348
 Kukšin River (*Kuks'in*) 1340, 1371
Kul-jógan River 759, 760, 782, 1086, 1179, 1180, 1184
Ķulaĕ River 1411
Kulama', Mount 1438
 Kuliža, Bol'saja, River (*Kuljas'*, *Kuileés'*) 1426, 1438, 1439
 Kulogora (*Kulogra*) 620
 Kuloj 60, 612, 616
 Kulpakko (two different locations) 248
 Kultuk 67, 1470
Kulun 1230
 Kuluntalahti 291, 292
 Kulutaj, Levjy, River 1487, 1488
Kul[y]m → *[Mošjuskaja]*
Kuma River (to the Enisej) 1162
Kuma River (to the Šuš'; *Ķum*, *Kum*) 1330
Kumnuĕ-taskyl 1342
 Kumo → Kokemäki
 Kumpula (*Kumbula*, in Unarin Luusua) 243

- Kumpula (*Kumbula*, in Ylikylä) 248
Kumtigej 899, 1257, 1270
[Kunčukurja] River 613
Kundugasch 1411
 Kunduluk River (*Kondaluk*, *Konduluĥ*) 1341, 1370
 Kundusuk River (*Kunduzuk*/*Ķunduzuĥ*) 66, 1338, 1340
Kungus River 1431, 1432, 1434, 1436, 1440, 1441, 1552
 Kunovat 1105
 Kunovat River 546, 548, 775
 Kuolajärvi Lake 250
 Kuolajärvi (present-day Salla) 11, 23, 25, 29, 59, 79, 154, 240, 248–250, 292, 317, 318, 584, 586, 594
 Kuolaniemi 292, 293
 Kuolojarvi (village) 318
 Kuopio 58, 256, 257, 277, 290, 291, 1125
 Kuoppala 244
 Kuorinki Lake (*Kuoringi*) 313
 Kuortane 55
 Kuosku (two different locations) 244
 Kuragino (*Kuragina*, *Ķaragina*) 66, 1331, 1332, 1374, 1379, 1380, 1381
[Kuraxtinskaja] 623
 Kuraj (*Kuráj*) 1442
Kuran Hödy 1438
 Kurba(, Bol'saja) River 1487
[Kurcevo] 629, 630
 Kurejka (village; *Kurejskoe*) 64, 1192, 1194, 1202, 1203, 1218
 Kurejka River (*Kureika*, *Kulejga*) 837, 838, 843, 867, 873, 875, 878, 1181, 1192, 1193, 1203, 1208
Kurgantschik 1381
 Kurgomen' 611
 Kur'ja 609, 610, 613–615
 Kurjatka River (*Kyrät*) 1375
[Kuropolka] 615, 630
 Kurostrov (*Kurostroff*) 16, 611, 614–616, 629
 Kurs'e River 1439
 Kurskaja 624
 Kursu (three different locations) 248, 249
 Kursu-Heikkilä 249
 Kursu-Leskelä 249
 Kurtak (*Kurtaĥ*) 1411
 Kurtti 250
Kurtsowa 614
 Kurvi 251
Kuschnikowa/*Kus'nikowa*/*Kuninskaja* 1063, 1069
 Kutomara (*Kutomarskij* [*zavod"*]) 68, 1522–1524
Kutskun 1538
Kuusajanvaara 238
 Kuusamo 24, 58, 204, 273, 274, 280, 287, 311–314, 593, 594
 Kuusinkijoki River (*Kuusingi*) 312, 313
 Kuvaj River 1419, 1436
 Kuz'ë, Bol'soe, River (*Kuzjô*) 1439
[Kuznečevskoe Obščestvo] 622
 Kuzneck (*Kusnetsk*) 898, 1233, 1253, 1282, 1283
 Kuzomen' (*Kusoniemi*) 60, 612, 616, 617, 623
Kwenetka/*Kwenelka* River 779, 1111
 Kvenland 594
 Kyčkara (*K[yč]etskara*) 660
 Kyigö River 1436
Kylbys tag, Mount 1381
 Kypäräkoski Rapids 312, 313
 Kyrka-taskyl (*Kyrky-t.*) 918, 1340, 1342, 1351, 1371, 1440
 Kyrö (in Inari; present-day Ivalo) 56, 106–109, 140, 142, 143, 186, 202, 207–209, 224, 226, 235, 237, 321
 Kyrö (in Kittilä) 56, 80, 81, 201, 202, 207
 Kyrö (in Turtola/Pello) 207
 Kyrönjoki River 201
 Kyyhkynen (*Kyhkynen*, two different locations) 248
Kyzij River 1436
 Laakso (*Lakso*) 244
 Labaz-ëgan River 759
 Labaznaja River 759
[Laboskaja] 634, 642
Labun River 1086
 Labytnangi 533
 Ladoga Lake 567, 724, 982
 Ladyga River (*Laitiga*) 1175, 1177, 1178
Laemi-peadara 1069

- Lahtela 248
 Laihia (*Laihela*) 581, 595, 1520
 Laja River (*Laaja*, [*Lajarëka*]) 611, 644, 646
 Lama Lake 1208
 Lampela (*Lambela*, in Kuolajärvi) 249
 Lampela (*Lambela*, in Koivu) 251
 Lampožnja ([*Lampoženskaja*]) 60, 578, 616, 632, 666, 670
 Lan'iook River 380
 Lapinjärvi (*Lappträsk*) 299, 591
 Lapinkivi 310, 583
 Lapinlaakso (*Lapin lakso*) 582
 Lapinlahti (*Lappvik*) 591
 Lapinmäki 290
 Lapinniemi (*Lapiniemi*) 251
 Lapinranta 290
 Lapinsaari 290
Lapki/Lafkaei 1086
 Lapland (*Lappland*, *Lappmarken*) 8, 11, 16, 22–25, 33, 39, 43–45, 52, 55, 59, 71–78, 80, 83–86, 89–91, 95, 96, 100, 101, 105, 106, 116–119, 120, 122, 125, 126, 128, 129, 133, 134, 137, 141–143, 149, 153–157, 159–162, 165, 167–175, 178, 182, 183, 189, 195, 200–203, 206, 219, 254, 257, 264, 272, 274, 278, 287, 292, 309–311, 314–320, 323, 327, 328, 330, 331, 333, 334, 336, 338–340, 346, 348–350, 353, 355, 357, 361, 365, 367, 370, 371, 376–379, 384, 386, 397, 398, 405, 411, 418, 443, 584, 598, 669, 700, 730, 954, 959, 966, 967, 1022, 1083, 1150, 1219
 Lappajärvi 55, 73, 190, 194–196, 200, 591, 595
 Lappeenranta 591, 592
 Lappfjärd 591
Laptah → Timan Tundra
 Laptev Sea 1214
Laptukowa 878, 1189, 1210, 1211
 Lapua (*Lappo*, *Lappå*) 58, 199, 288, 591, 592, 1514
 [*Larevskaja*] 622
 Larino (*Laringska jurterna*) 63, 762, 1089
 Larjak (*Larjatskij*) 16, 40, 760, 1086
 Lassali (two different locations) 243
 Lastinskaja/Lasta 633
 Latjuga ([*Latjugskaja*]) 635
 Latvajärvi 58, 265, 267, 268, 282, 284, 285, 299
La<u>kkukero 201
 Laurila 248
 Laus 292
 Lautiosaari Island 247
Lawasin-jógan River 759, 1086
 [*Lavelskaja*] 624
 Lebed' River (to the Bija) 1350
Lebed'/Jusjuh River (to the Pečora) 646
Lebe[ž]ie/Tjingdu Lake 1192
 Lëboskaja 635
Lechlisowska jurterna 759
 Lehtola (in Isokylä) 248
 Lehtola (in Ryynäsenjoki) 292
 Leikala 249
 Leinonen 251
 Leipäjärvi 243
 [*Lejbonemi*] 622
Lemtsa River 61, 639, 654, 675
 Lëmva River (*Ljomwa*) 523
 Lena River 563, 843, 922, 1190, 1487, 1509
 Leningrad → St Petersburg
 Lentiira (*Lendira*) 293, 294
 Lentua Lake 294
 Lentuankylä (*Lendua*) 293, 294
Leontjewsk/[Leontevskij] 1338
Lepeschkina 1410
 Leppävirta 290, 291
Letinska/Letnitska River 652, 674
 Letopala ([*Letopalskaja*]) 624
 Lhasa 930
Liewa/[Levaja] Murga 620
 Liimatta (two different locations) 251
Liisute'eh/Liisutej Lake 653, 676
 Limbja-Jaxa River (*Limbejaha*) 1200
 Liminka 141
Limtingska/Limtjingska jurterna 767, 1094
 Liperi (*Libelits*) 58, 256, 257, 259, 278, 281, 290
 Listvjagovo ([*Listvegovskaja*], *Njeng[z]a*) 1380

- Livonia(n Governorate) 678, 951, 977
 Ljamin, Pervaja/Svjataja 1068
 Ljamin River (*Láemi-jaha, Lám, Lámi-joha, Ljamin Sor*) 768, 782, 1047, 1066–1070, 1096
 Ljamin, Tretjaja/Jazevaja 1068
 Ljamin, Vtoraja/Borovaja 1068
 Ljapin River 768, 769, 774, 782, 1096, 1097, 1105
 Ljavozero (*Lävoseero*) 380
 [*Ljubivo*]/*Häevudo-Waevuko* Lake 653, 676
 Ljuk-Kolen-Ėgan River 759
 Lobanovskaja 632
 Lobscoe (*Lopskoje*) 612, 614
 Lod'ma 609, 610
 Lohtaja (*Lochteå*) 59, 318, 583
 Lokka 57, 146, 239, 242
 Lokka (two different locations in Sompio) 244
 Lokka Artificial Lake 145, 146, 239, 244, 320, 588
 Lokosovo (*Lochosowa*) 63, 755, 1080, 1081
 London 536
 Lonkka 269
 [*Lopa/Lapa*] River 609, 610
 Lopatinskoje Selo 818, 1133
 Louhi 293
 Lovisa 20, 299
 [*L<su>novskaja*] 623
 Lübeck 74
 Lugavka River (*Lugatskaja*) 1319
 Lugavskoe (*Lugatschkoj, Lugavskij, Lugavskoj*) 17, 65, 66, 1123, 1281, 1322, 1325, 1392, 1395, 1410
 Luiro (in Hietasuvanto) 244
 Luiro River 57, 145, 164, 240, 242, 319, 1022
 Luironpalo Fell (*Luiroffäll*) 57, 238
 [*Lukašinskaja*] 1443
 Lumijoki 243, 593, 594
 Lumpokolsk, Öfra 763, 774, 776, 1090, 1104
 Lumpokol'skoe, Nižne- (present-day Aleksandrovscoe; *Lumpokolsk, Nedra*) 63, 762–764, 774, 1089–1091, 1104, 1107
 Lumpus (*Lumbus*) 251
 Luoma (in Kalajoki) 583
 Luppio 55, 74, 75
 Luptsinkasaari Island (*Luptschengin soari*) 309, 310
 Lusminki Lake (*Lusmingi*) 313
 Luusua (four different locations in Alakylä) 248–250
 Luusua (in Unari) 243, 245
 Luzino (*Lusina*) 65, 852, 856, 866, 867, 878, 1188, 1202, 1204, 1217
 Lužma (*Lusmanlahti*) 58, 262, 263, 280, 281, 294
 Lycksele 33
 [*M<->las*] River 614
 Maa-Jaakkola 248
 Maalismaankoski Rapids 312
 Maananga Lake 313
 Madetkoski 243
 Madjar River & Lake → Možarka R. & L.
 [*Madorskij step*] 1372
 Magansk (*Maganskaja*) 1419, 1423
 Maibet River 1376
 Majavaniemi 248
 Majda (*Maida*) 611
 Majdaši (*Maidasch, Maidashi*) 16, 65, 1254, 1280, 1281, 1400, 1410
 Majmačin 920, 936–940
 Majmaks (*Maimaks, [Majmaks]*) 609–611, 613
 Makarjowa 68, 1498, 1523
 Makarowa 1442
 Makarovka (*Makarieff*) 976
 Makarowo 642
 Makarovskaja 634
 Mäkelä 248
 Mäki 243
 Mäki-Jääskö 201
 Mäkitalo 244
 Makovskaja River (*Mákowicha*) 1178
 Makovskoe (*Makowskij*) 63, 780, 1112, 1118, 1119, 1122
 [*Maksa*] 609
 Maksara Creek 644
 [*Malcovskaja*] 1380
 Maletino (*[Maletinskaja]*) 622
 Malinova, Mount 1333

- Malmi* River 1438, 1439
Malmyž (*Malmysch*) 62, 719, 1009
 [*Malobereznickaja*] 632
Maloe Lake (*[Maloe ozero], Teger-kolj*) 1234–1236
 [*Malonemjuskaja/Čižgorskaja*] 623
 [*Malopyskaja*] 635
Malozemel'skaja tundra (*Malosemelska*) 579, 667
 [*Maltasovskaja*] 622
Mammut-sjön/Björn-sjön 1111
Mana River (~, *Mána, Menjér*) 960, 1030, 1376, 1413, 1414, 1419, 1422, 1423, 1425–1429, 1436, 1440
Manasch → *Amonaš*
Mangasej/Tasu haarad River 1200
Mangazeja intro, 832, 833, 985, 1198–1200
Manikowa 68, 1498, 1521, 1523
Mänomjaha River 1200
Mantojärvi Lake (*Mandu-sjö, Mandusjauri*) 56, 133, 229
Mäntyharju (*Mändyharju*) 290, 296, 580, 583, 617
 [*Mar'egorskaja*] 622
Marjavaara 243
Martin (three different locations) 243
Marto 251
Maselga (*Maanselkä*) 59, 375, 376, 379, 380
Maste 60, 468, 639
Matarengi (*Matarängi*) 16, 70, 74, 75
Mataschkina Lake 1208
Materik → *Ščeljajur*
Materska River 654
Materska-Viska River 654
 [*Matigory*] 615, 629, 630
Matinaho 598
Matomaa 244, 246
Mattanen 243
Mattinen (two different locations) 251
Máttit Bálggesoaiivi Fell 210
Matur River (*Mâtur/Maader*) 1277, 1281, 1283
Medjanka, Bol'saja, River (*Tatarskaja, Kara sug*) 1318
Medva<s>i River 652
Megion (*Magijonska jurterna*) 63, 758, 765, 1084, 1091, 1092
Megion River (*Magijon*) 1084
Megrega River 567
Mexren'ga River (*[Mekrenga]*) 614
Mehtäkan 314
 [*Melegovskaja*] 623
 [*Mel'ma*] (*Mjeljma*) River 1162
Mel'ničnaja (*Mäl'nischkaja*) 64, 1173
Menjer tu Lake 1428
Mergenjowa, 66, 1123, 1441, 1553
Merkunmäki (*Hiltula*) 292
Merxe-Ky River (*Merk-ki*) 1177
Merikarvia 581
Mesikangas 248
Meso River 1113, 1200
Messukylä (*Messuby*) 1514
Mezen' (*Mesen*) 26, 29, 60, 371, 414, 416, 417, 420–422, 424, 426, 438, 439, 447–449, 463, 502, 503, 568, 578, 616, 625, 630–632, 636, 637, 639, 648, 658, 662, 663, 665, 666, 668–670, 672, 673, 727, 955, 1018
Mezen' Bay 415, 651
Mezen' River 371, 464, 616, 638, 670, 671, 673
Mgla River 672
Miekkasaari 313
Mierasjärvi Lake (*Mieraschjaur*) 56, 129–131
Miinoa 39, 58, 260–262, 280, 394
Mikkeli (*St Michel*) 290
Mikulkin, Cape 651, 673
Mimija/Mina River (*Mima, Minja*) 1419, 1428, 1436
Minusa River 879, 1228
Minusinsk 31, 32, 44, 45, 65, 66, 817, 861, 879, 880, 884, 897, 899, 909, 917, 943, 952, 953, 957, 962, 1113, 1122, 1123, 1227, 1228, 1243, 1252, 1254, 1263, 1273, 1277, 1281, 1307, 1321, 1325, 1347, 1351, 1381, 1385, 1393, 1395, 1399, 1401, 1410, 1424, 1509, 1510, 1542, 1551, 1552
Mirnoe (*Mirnaja*) 64, 1157, 1162
Miroedixa (*Mirojedinsk*) 64, 866, 1173, 1174, 1219
Mironawa gora/[Bobrova gora] 613
 [*Miska*] River 674
 [*Miturinskaja*] 624
Mizin River → *Sizim R.*
Mjatskij savod 1539

- Mjelkoje Lake* 668, 672
Mogčenskaja, Mogča 633
Mogojta River (Mogontui) 1486
 <Moine> 598
Mojka River 972
 [*Mojtevsckaja*] 632
 [*Mokča*] 659
Mokraja Kitsa (Kitsa) 59, 373, 374
Mokša River (Mokscha) 712, 995
Molčanova 30, 63, 1115, 1226
Mölköniemi 301
Molm/Moolom Taskyl 1376
Mölö (two different locations) 251
Monastyrskoe 831–833, 1174, 1219
Mongolia 767, 920, 923, 936, 939, 942, 943, 1120, 1227, 1344, 1348, 1349, 1352, 1362, 1465, 1474, 1531
Monok, Bolšoj, River (Moónak, Noonep) 1282
Morda 638
Mordovia 976
Moscow (Moskwa) 30, 62, 262, 281, 285, 294, 319, 389, 391, 489, 628, 631, 648, 706–708, 724, 778, 818, 952, 987, 989, 990, 1002, 1014, 1109, 1117, 1124
 [*Mošjuskaja*], *Kul[y]m* 634
Moskirna River 654
Moskuvaara 243
Motovskaja guba (Motovskij zaliv, Muotkavuono) 371, 601, 605
Mourujärvi Lake 314
Možarka Lake (Madjar) 1375
Možarka/Tagosuk River (Madjar) 1375
 [*Mozorixa*] *River* 674
Mudjuga Island 603
Mudjuga River 609, 610
Muges'endil-kî River 1177
Mugtengska jurtona 1093
Muhos 205
Muja River 1487
Mukkala 249
Muksalmi 600
Muksut River 1465
- Mul'ga River* 1376
Mulino (Mulina) 68, 1524
Mulnej/Mutnej Rivers → *Mutnej R.*
Multijärvi 312
Munakkasuo 311, 312
Mundjirej/Mundj'ire' River 1438
Mundujskoe Lake (Mundus'ka) 875, 1192, 1193
Mundujskoe River (Munduschka) 875, 1192
Mungaj River (Mungai) 1539
Muojärvi Lake 311, 313
Muonio (Muonioniska) 22, 25, 29, 39, 42, 56, 73, 76, 77, 79, 80, 137, 143, 164, 201–203, 205, 206, 287, 288, 378, 584, 586–588
Muonionjoki River 33, 77, 203, 1022
Mu<0>rm<a>jaha River → *Priseljenok R.*
Muosalmi 313
Muotka 380
Muotkatunturit Fells 210, 323
Muovaara 311, 313
Muraska/Murakska jurtona 767, 1094
Murhaniemi 312
Murma (Murmenskaja) 1442
Murma River 1442, 1443
Murman Coast 359, 371, 372, 376, 398, 405, 601, 605
Murman Sea 400
Muroči 930
Murom 1000
Mutajoki (Mudajoki) 246
Mutenia (~, *Mudenia*, five different locations) 238, 239, 244, 588
Mutnej/Mulnej Rivers 645, 646
Mutusjärvi (Muddusjärwi) 210, 336
Muuduj River 1200
Mygalengska jurtona 761, 762, 1087–1089
Myllyaho 251
Myra 484
Naadade Lake 1218
Naaleseada River → *Tschulúm R.*
Näätämjöjoki River (Nejdflo den, Näytämäjoki) 89, 165, 166

- Näätämövuono → Neidenfjorden
Nachradinska jurtorna 763, 1091
Nadujaha River 1200
 Nadym Bay 727
 Nadym River 559, 727, 767, 782, 1018, 1019, 1068, 1095, 1105
 Naxala River (*Noxoj*) 1487
 Nalim'e Lake (*Nalimje, Nalymje-osero, Njyynjel-tu, Pakulka*) 837, 1170, 1180, 1184, 1187
 [*Nal'ostrov*] Island 614, 615, 629, 630
 Nanjing 449, 1161
 Narkinlahti 248
 Narva 951, 980
 Narym 30, 31, 63, 729, 753, 773, 775, 777, 780, 783, 802, 957, 1017, 1030, 1044, 1048, 1074, 1076, 1103, 1106, 1107, 1111–1114, 1116, 1122, 1183, 1509
 [*Narym*", <*Susij*>] River 1538
 Narymka River (two different locations) (*Narym*) 775, 922, 1509, 1538
 Naryn, Bol'šoj, River (*Narym*) 943, 1509
 Näskämä Lake 314
 Naskamajoki River (*Nasamajoki*) 101, 183
Natsinsk 738, 1032
 Nattastunturit Fells 144
 Navolok Jur'ev 622
 Nazarovo (*Nazarowa*) 1229
 Nazimovo (*Nasimowa*) 63, 65, 818, 827, 849, 1128, 1130, 1133, 1134, 1145, 1148, 1153, 1227
 Nazyl'ka River (*Nuusil-ki*) 1177
 Nazym River (*Nasym*) 773, 1047, 1103
 [*Nebskaja*] 635
 Nederby → Alakylä
 Nedertorneå → Alatornio
 Neidenfjorden (*Näätämä Wuono*) 224
 Nellimö 59, 335
 [*Nenoksa*] 611
 Nerča River (*Njertscha*) 947, 1487, 1510, 1519, 1523, 1535
 Nerčinsk (*Nertschinsk*) 31, 47, 68, 943, 947, 953, 958, 961, 1498, 1499, 1502, 1504, 1509–1511, 1519, 1523, 1539, 1543
 Nerčinskij zavod (*Njertschinska Central-werket, [bol'sij zavod"*], *Stora savoden*) 31, 68, 946, 947, 950, 951, 1123, 1498, 1502, 1511–1518, 1522–1525
Nergubsin River 1438
 Nerica ([*Nerickaja*], *Nierid[z]j*) 634
 Nero Lake 716
 Nes' (village) 26, 60, 447, 448, 452, 463, 568, 648, 649, 651, 653, 672–674
 Nes' River 651
 [*Nežma*] River 614
 Nička River (*Niskä*) 1376
Niekatieh/Nikatie Lake → [*Seld<s>ovka*] L.
 Niemelä (in Alakylä) 248
 Niemelä (in Runkaus) 251
Niistjej River 1047
 [*Nikiticinskaja*] 634
Nikitsa 642
 Nikolaevsk (at the Šegarka) 63, 1116
Nikolajewska guldvaseriet/Nikolajewskoj [priisk] (at the Izinzjul') 66, 916, 917, 1122, 1335–1338, 1343, 1367
 Nikulino (*Mikulina*) 63, 1144, 1145
 Nikunlassi 248
 Nilsjä 290, 291
*Nimitöin järwi/namnlöst träs*k (present-day Lake Ahvenjärvi) 56, 97, 179
Ningida River 1162
 Ninja/Nenja River (*Niinä, Njinja, Ninjä*) 1281, 1282
Nishnaja 1442
Nishnaja djerevnja 1138
 Niska 251
Niska Rapids 272, 309
 Niskajärvi Lake 299
 Niskavaara 251
Nitschka Creek 1322
 Niž River 1524
 Nižneimbatsk (*Nishne-Imbatsk*) 64, 1163, 1164, 1168–1170, 1173, 1174
 Nižnešadrino (*Schadrina*) 63, 871, 872, 1135, 1136
 Nižneudinsk (*Nishneudinsk*) 67, 69, 943, 958, 1123, 1445, 1447, 1461–1465, 1467, 1468, 1509, 1537
 Nižneartovsk (*Wartuiska jurtorna*) 63, 759, 1085, 1983

- Nižnij Novgorod (*Nishnegorod, Nischnij Novgorod*) 62, 389, 707, 708, 711, 712, 989–991, 995, 1001
 Nižnjaja Pěša → Timan church
 [*Nižnopalenskaja*] 623
 Njaannamjärvi Lakes (*Njannomjäyri*) 348, 598
Njannom Upka 598
 [*Njačery*] 611
Njakal-Kold River → Enisej R.
Njangasa River 1461
 Njaryj Mač (present-day Krasnosel'kup) 1184
 Njašabož (*Nja[ž]abers*) 646
Nje[ž]di 646
Njemjuga 60, 616
Njoandesi River → Enisej R.
Njomalaisen selkä 310, 594
 Njuxča (*Njuktsha, Timošinskaja*) 621, 624
 Njurolka River (*Njurelka, Jargan-jógan*) 779, 1111
 Noj 1423
 Nojonen 249
 Nojonen-Ahola 249
 Nolimo Lake 312, 313
 Nollesjaur Lake (*Noblasjäyri*) 348, 598
 Nordkapp 330
Noriga 642
 Noril'sk (*Naril'ska*) 852, 1208
 Noril'skaja River 1208
 Noril'skoe Lake (*Naril'skoje ozero*) 1208
 North (*Norden, nordanländerna*) 160, 162, 163, 170, 196, 205, 207, 317, 378, 388, 501, 531, 575, 576, 594, 662, 664, 669, 677, 678, 713, 730, 731, 748, 792, 828, 831, 845, 848, 854, 997, 1022, 1023, 1042, 1059, 1069
 North Calotte 164
 Norway (*Nor(r)ige*) 22, 55, 79, 86, 107–109, 119, 125, 164, 168, 195, 208, 215, 219–223, 227, 323, 328, 330, 333, 344, 350, 352, 372, 384, 389, 566, 601, 700, 714, 954, 997
 [*Noryginskaja*] 634
 Nošino (*Noschina*) 1442
 Nosovaja (*Nosowo*) 64, 1196
 Notozero Lake (*Nuotosero*) 350, 361, 362, 380
 Noukunainen Lake (*Nokkanainen*) 56, 96, 97, 179
 Nousu (four different locations) 244
 Novgorod 62, 376, 599, 627–630, 648, 706, 707, 846, 981–983, 988, 990
 [*Novo-Prijutnyj*] 66, 1338
Nowodolsko-Petrowskoj/[*Novodol'sko-Petrovskij*] 1338
 Novonazimovo 1134
 Novoselenginsk 1488, 1489
 Novosëlovo (*Nowoselowskaja*) 1230, 1410
 Novosëlovo (*Novoselovskoje*) 64, 1160, 1162
 Novosibirsk 1124, 1539
Novo[žalės]skaja (village; present-day Suxaja Tunguska) 64, 1172
 Nöyömbä, Mount 1438
Nu<--->alakero 201
 Numto, Lake 1068
Numurtux River 1372
 Nuolasjoki River 80–82, 157, 158
 Nuorunen Fell (*Nuorison vaara, Nuoru*) 309, 310
 Nuotjoki River 363
Nurma 1030, 1113
 Nurmes (*Nurmis*) 58, 256, 257, 259, 278, 279
Nuuna-jaha River 1200
 Nykälänniemi 196
 Nykarleby 73
 Nystad → Uusikaupunki
 O-xem/Ojna River (to the Bol'šoj Enisej; *Oo, Oo-kem*) 1301, 1350, 1360, 1362, 1363
 Ob', Juganskaja, River 764, 774, 779, 1071, 1072, 1104
 Ob' River (*Ob, Kolda*) 16, 28, 31, 39, 41, 478, 532–536, 548, 550, 553, 559, 563, 566, 576, 668, 714, 727, 729, 730, 734–737, 740, 747, 752–755, 758–761, 763, 764, 766–770, 773–776, 780–783, 786, 801, 802, 806, 808, 837, 861, 869, 872, 898, 922, 943, 957, 959, 998, 1017, 1018, 1020, 1021, 1022, 1028–1030, 1034, 1041, 1044–1047, 1050, 1060–1070, 1072, 1073, 1075, 1076, 1080, 1084–1087, 1090, 1091, 1095–1097, 1099, 1103–1107, 1111, 1113–1116, 1120, 1125, 1350, 1360, 1539
 Obdoria 548
 Obdorsk (present-day Salexard) 26, 39, 51, 61, 440, 482, 487, 500, 504, 505, 522, 524, 534–542, 544–548, 553, 554, 557–560, 562–564, 669, 672, 723, 727, 728, 732, 733, 744, 749, 764, 767–773, 775, 855, 956, 960, 1013, 1014, 1018–1020, 1025, 1044, 1091, 1095–1102, 1104, 1105, 1188, 1223

- Öbertee, Mount 1477
 Obokša River 614
 Očury (*Atschura*, [*Očura*]) 1320, 1323, 1400, 1410
 Odessa 544, 1540
 Odja → Anža
 Odja, *Verxnjaja* 1423, 1427
 Offerdal 591
 Öfwerby → Ylikylä
 Oglaxty (*Djablaĳt[y]*, *Oglaĳta*, *Shablaĳt[y]*) 66, 1400, 1401
 Oxansk (*Ochansk*) 721, 1010
 Oxotsk (*Ochotsk*) 718, 1007
 Oibaz'e Lake 1319
 Oinas (in Paakkola) 251
 Oinas (in Runkaus) 251
 Oinas (in Saunavaara, two different locations) 244, 246
 Oinas (in Ylikylä, three different locations) 246, 248
 Oijusluoma Lake 311–313
 Oivanginjärvi Lake 311–313
 Oja (village) 1395, 1410
 Oja River 17, 66, 1030, 1113, 1251, 1252, 1319, 1342, 1395, 1422, 1440, 1538
 Ojala 248
 Ojo River 677
 Oka/Axa River (to the Angara; *Acha*) 1446, 1461, 1464, 1538
 Oka River (to the Selenga) 1471, 1472, 1476, 1477
 Oka River (to the Volga) 389, 707, 712, 716
 Okatovskaja 623
 Okhotsk Sea (→ also Oxotsk) 869
Okkosengska jurterna 766, 1093
Okladnikovo osero 668, 672, 673
 Oksa River 1539
 Oksinskaja 634, 642
 [*Oksovskaja*] 624
 Okunevka River (*Okunowka*) 1183
 Olemskaja 632
 Olentui River → Alentuij
 Ol'xon Island (*Oljxon*) 1486
 Olkila 251
 [Ol'kinskaja] 622, 624
 Ollila (in Isokylä, two different locations) 248
 Ollila (in Kairala) 239, 244
 Ollila (in Kittilä) 201
 Ollila (in Sattanen two different locations) 243
 Ollitervo (two different locations) 251
 [*Olokovskaja*] 624
 Olonec 61, 260, 280, 397, 567, 724, 999, 1014
 Olonka River 567
 Olostunturi Fell 56, 80
 Olympia 162
 Om River 1124, 1538
 Oma/*Häetäh* River 464, 631, 635, 651, 652, 674
Omitsa/Oomitsa River 651, 652, 674
 Omsk 32, 69, 862, 945, 1124, 1538, 1539
 Onega Lake 285, 372, 395, 546, 567, 609, 714, 724, 983, 998
 Onega River 567, 724
 Oninsk Steppe 68, 1498, 1543
 Oninskaja → Xorinskaja
 Onkamo (*Ongamo*, three different locations) 249, 250
 Onnila 243
 Onogra River 614, 615, 630
 Onoxoj/Xara-Gules River 1487
 Onon River (~, *Ana*, *Oná*) 68, 922, 943, 1487, 1499, 1509–1511, 1519, 1529, 1530, 1535
 Ononači River 1487
 Oo/Ata River (to the Lebed') 1350
Ööber/Ööbyr River 1354, 1363
 Orajärvi (two different locations) 243
 Oraki (village; *Urach*) 16, 46, 65, 1231, 1236
 Oraki Lake (*Urach*) 1231, 1236
 Orakoski Rapids 245
 Oranienbaum (present-day Lomonosov) 980
 Oratunturi Fell (*Orastunturi*) 246
 Orenburg 711, 712, 1539
 Ori River 1487
 Orimattila 290
 Orivesi (*Orihwesi*) 193, 194, 282, 298, 299, 414, 415, 622
 Orlovka River (*Orelka*, to the Ket) 1183

- Orlovka River (*S'unera*, to the Enisej) 1319
 Orottama 201
 [*Ortevszkaja*] 623
Oscharowa 1411
Osinova, Mount 1333
Osinovka River 1146
Osinovo (*Osinowa*) 64, 864, 869, 1146, 1149
 Oškol' Lake (*Oschkolj*, *Oskolj*) 1235
Ostaševskaja 623
Ostjatskaja 63, 1132, 1134
Ostrobothnia (*Pohjanmaa*, Österbotten) 24, 25, 45, 89, 127, 141, 153, 170, 175, 190, 193–195, 200–202, 204, 205, 217, 241, 243, 264, 274, 285, 287, 288, 352, 580–583, 586–589, 592–595, 966, 967
Otho 126, 210
 Ot<i>j</i>joki River 226
 Ottoman Empire → Turkey
Oulangansuu 594
Oulankajoki River (*Oulanga*, *Oulunga*) 309, 310, 312, 313
Oulanki Lake (*Oulunki*) 290
Oulu (~, *Uhleå*, *Uleåborg*) 24, 58, 154, 171, 190, 239, 274, 280, 582, 594
Oulujärvi Lake (*Ule tråsk*) 287, 292
Oulujoki River (*Uleå*) 1022
Oululampi 310, 594
Ouluvaara 310, 594
Ounasjärvi Lake 92, 93, 174, 242
Ounasjoki River 80, 81, 201, 202, 247
Ounaskoski Rapids 247
Ounastunturi Fell 164, 202
 Övertorneå → Ylitornio
Ovsjanka 1411
Označennaja (present-day Sajanogorsk; *Osnatschennaja*) 65, 906, 908, 1122, 1307, 1317–1320, 1323, 1324, 1410, 1412
Pääjärvi Lake 58, 272, 273, 287, 309, 310
Paakkola (present-day Yli-Paakkola) 251
Päälitsa/*Pjalica* River 603, 604
Paanajärvi Lake (*Panajärwi*, *Panosero*) 310, 313, 613
Paatsjoki (~, *Patsjoenniska*) 335, 344–346, 348, 380, 598
Paatsjoki River (*Patsjoki*) 93, 161, 176, 239, 336
Paavola 248
 Pacific Ocean 34
Padjaja River (*Padjaha*, *Sob*) 61, 532, 533
Padrokur'e (*Padrokurja*) 614, 629
Pae(t)sauk → Čajšin
Paejaha River → Indiga R.
Pætoua/*Pätova* Lake 676
Pahtajärvi Lake (present-day Armolompolo) 96, 179
Pahtijärvi Lake (*Pahtajärwi*) 56, 97, 179
Paxuro (*[Paxurovskaja]*) 624
Painuoru 310
Päiväniemi 292
Päivilä/*Päivölä* 86, 161
Pajakkajoki River 293
Pajari (two different locations) 251
Pajarinkoski Rapids 312
Pajarinperä 251
Pajarinvaara 250, 251
Pakulixa River (*[Pakul'ka]*) 1170
Pakulka/*[Pakul'skoe]* Lake → Nalim'e L.
Palen'ga River (*Pilenga*, *Palinga*) 60, 613, 616
Paleniina 645
 Palestine 285
Pälkäne 55, 192
Palkispää Fell 57, 238
Pallastunturi Fell 80, 91, 169, 202, 584
Palojoensuu 202
Palojärvi 249
Palokangas 251
Palokero 201
Palopää Fell 56, 238
Paloperä 249
Palosaari (three different locations) 251
Palošcel'e (*[Palašcel'skaja]*) 635
Palovo 610
Palozero 609, 610, 614
Paltamo (*Paldamo*) 287, 291–293, 313
Paltsova River 651, 674

- Paninska/Panimska jurtnorna* 764, 767, 1093, 1094
Pankowska jurtnorna 763, 1091
Panova River 651, 674
Papuluoma Lake 311
Parabel' River 781–783, 802, 803, 1106, 1125
Pardakowka Creek 1075
Paris 536, 701
Parovaja ([Parevaja]) 633
Partsiö Lake 677
Partsiö River 677
Paškina, Bol'shaja, River ([Paškina], Söibä sug) 1318
Pasmajoki River → *Peltojoki R.*
Pasmarova 164
Pätowa Lake 631
[Patranovskaja] 635
[Patrušovo] 1138
Pauna (three different locations) 248
Peasti/Peastih River → *Peša R.*
Pečal'-Ky River (Grigorka, Pec'elg) 1184, 1186, 1187
Pečenga/Petsamo (Petsingi) 344, 380
[Peč'gorskaja] 624
Pečišče River (Petschischa) 1239
Pečora Bay 439, 667
Pečora River (Petschora) 42, 51, 61, 421, 422, 439, 442, 483, 487, 488, 490, 492, 500–502, 504, 506–509, 533, 568, 570–573, 576, 579, 609, 627, 635, 642, 644–646, 654, 657, 659–661, 665–671, 676, 677, 679, 955, 1022
Pedersöre 195, 196
Pelkola (in Lumijoki) 243
Pelkola (in Pelkola) 244
Pelkola (village) 238, 239, 244
Pelkosenniemi 145, 238, 244, 319
Pello (Pelto) 55, 76, 202
Pelto (Pelto, two different locations) 251
Peltojoki River (Peltojoki, also Ylijoki; present-day Pasmajoki) 56, 81, 83, 84, 91, 96, 174, 179, 202
Peltojärvi (Pälto-järf) 85, 166
Peltojärvi Lake 84
Peltomaa (Peldomaa) 251
Peltoniemi (Peldoniemi, three different locations) 248
Peltoperä (Peldoperä) 248
Peltotunturi (Peldotunturi; present-day Árbmobuolža) 96, 179
Peltovuoma (Peldowuoma) 22, 56, 80–82, 84, 96, 110, 157, 158, 160, 202, 207, 209, 241
Peneios River 162
Penza 712, 995
Pepino ([Pepinskaja]) 623
[Pepovka] River 614
Peredni/Jierjaha River 652, 675
[Perepuski/Perepuska] River 651, 674
Perm' 30, 43, 62, 490, 500, 540, 711, 717, 720–722, 724, 820, 996, 1000, 1005, 1010, 1011, 1012, 1014
Perm', Greater 661, 713, 997
Persia 1002
Pertominsk (Pertomaa) 611
Perttula (Bertula, three different locations) 244, 246
Perween pohja 290
Pëša River (Peasti, Peastih, Pjoscha, Pjosja) 421, 422, 438, 448, 464, 465, 568, 578, 579, 631, 639, 644, 652, 665, 666, 668, 670, 671, 673, 675
Peselmäaapa 238
Peselmäpalo Fell (Pesselmäapa) 57, 238
Peskino (Peskina) 64, 1168
Pesola 251
Pesonen 251
Pessanka/Hoajaha/Hoojaha/Peschanka/Pe[šč]anka/Pesjanka/Pessanka/Pess'anka/Pessjanka/Peschtschanka/Petschanka River 61, 631, 639, 651, 652, 674–676
Pesuusna River 652, 675
Petka-djul River → *Sobolinka R.*
Petropavlovsk 69, 1124
Petropawlovsk (on the Amyl) 66, 1334, 1335, 1343
Petrozavodsk 61, 257, 567, 724, 956, 1014
Petsamo → *Pečenga*
Peura (two different locations) 251
[Peza] 612
Pezo, Bol'shoe, River (Pezo, Pezó) 1431, 1438–1440
Pielinen Lake 257
Pielpajärvi, Iso, Lake 83, 125, 319

- Pietilä (five different locations) 248
 Pietinsaari Island 247
Piga/Kyegu Creek 1166
 Piilola → Poikela
 Pikku-Aska Lake → Ala[-]Aska
 Pikol-Ky River (*Piigol-kî*) 1177
 Pim River (*Pym, Pyng*) 768, 770, 774, 1065, 1069–1071, 1097, 1099, 1104, 1113, 1538
Pimoginskaja 1063
Pimskaja 1030
 [*Pinderskaja*] 624
 Pinega (town) 26, 60, 413–415, 421, 463, 612, 613, 615–621, 625, 626, 630, 648, 663, 665, 670
 Pinega River 616–618, 620, 621, 627
 [*Pinekša*] River 614
 [*Pingišma*] 616
Pintje-to Lake 1201
Pirema 612
 Pirinem' (*Pireniemi/Pirenemi*) 624
Pirtschina 766, 767, 1093, 1094, 1104
 Pirttikoski 249
 Pisa Hill 290, 291
 Pit River (~, *Fit*) 786, 817, 818, 873, 874, 1129, 1130, 1132, 1133, 1136
Pitka/Pitkä River 1030, 1113
 Pitkäjärvi Lake 56, 96, 97, 179
 Pižma River (*Pishma*) 627
 Pjakal'-Ky River (*Pääkelg*) 1184, 1187
Pjasenin 1208
 Pjasina River 856, 1207, 1208, 1210, 1213, 1218
 Pjasino Lake 852, 1208
 Pjatnica 63, 1130, 1145
Pjosjitsa, Pjosjatsa River 61, 639, 675
 Plaxinskij Island (*Pláčhina*) 64, 843, 844, 867, 877, 878, 957, 1198, 1199, 1202, 1203, 1222, 1546, 1547
 [*Počizerskaja*] 624
 Podkamennaja Tunguska → Ust'-Tunguska
 Podtësovo 1129
 [*Poganosurskaja*] 624
 Pogorel'skoe (*Gorelowa, Pogorelowo*) 64, 1195
Pogrominskaja 67, 1500
 Pohjanmaa → Ostrobothnia
Pohjasen otta 247
 Pohjola (in the Kalevala epic) 84, 160, 293, 298, 790, 810, 931, 1003
 Poikela or Arpela 243, 245, 246
 Poikela or Piilola 243, 245, 246
 Poikila 240
Poilovo 642
 [*Pojlova*] River 1318, 1319
 Pojlovo → *Artemjewa*
 Pojma (present-day Staraja P.; ~, *Pojmskaja*) 67, 1444
 Pojma River 1444, 1445, 1467
 Pokal'-Ky River (*Pókatka, Pookättil-kî*, to the Xudosej) 836, 837, 1178
Pokätelg River (to the Verxnjaja Bajxa) 1178
Pokatka, Malinkaja 1178
Pokolka River (to the Enisej) 1210
 Pokol'ka River (to the Taz; *Pokolg/[Pokatka]*) 1180, 1186, 1187
Pokolka Lake 1218
 Pokotyl-ky River (*Pokatka*, to the V. Bajxa) 1178
 [*Pokrovskij priisk"*] 1335
 Pokšen'ga (*[Pokšenga]*) 612
 Poland 205, 370, 977, 1120
 Polar Circle 672
 [*Politovskoe*] 635
 Poljarnyj Ural 532
 Polmak 377
 Polock 982
 Poltava (*Pultava*) 977
Poluj River 534, 764, 1091, 1095
Pol(u)komsa River → Eloguj R.
 Polvijärvi 258
 Ponoj River 380, 601, 613
 Ponomarëvo (*Ponomarjowa*) 63, 1132, 1133, 1144
 Poperečnaja (*Egeten, Popereshnaja*) 67, 1500
 Por'egubskoe (Porjalahti) 601
 Pörhöniemi 301
 Pori (*Björneborg*) 323, 581, 705, 1514

- Porlammi (*Porolampi*) 299
 [*Poromovskaja*], *Poromos* 634
 <*Portiset*> 246
 Porttikangas or Mattila 243
 Porttikoski Rapids 245
 Porttipahta Artificial Lake 245
Poruvuj River → [*Černa*] R.
 Porvoo (*Borgå*) 62, 547, 582, 583, 709, 968
 [*Poselovskaja*] 634
 Posio 311–314
 Posol'skoe (*Posolskaja*) 1485
 Potala (*Budalan*) 930
Potápowa 1411
Potkin River 1341, 1370
 [*Potrožilova*, *Petroshilowa*] 1380, 1410
 Povenec 257
 Povej River 614
 Pöytiö (three different locations) 248
 Praskan 646, 661
 [*Preobraženskij*] 66, 1338
 Priargunsk → Curuxajtuj
Prixal Lake 1247
Priseljenok/*Prisetjenok*/*Mu<0>rm<a>jaha* River 652, 675
Prisetintsa/*Prisjatinitisa* River 61, 639, 652, 675
Prjaxa River (*Chaidesuk*, *Kaidesuk*, *Kāidesuk*, *Kāidesuk*) 1339, 1340, 1369, 1371
 Pudasjärvi 287, 292
 Pudož (*Pudosch*) 61, 567, 724, 1014
 Puikko 248
Puj River 673
Puja 648
Pukšen'ga River ([*Pukšinga*]) 614
 Pulonga River 603
 Pulozero Lake 374
 Pulskala 244
 Pumpanen (*Pumbanen*, two different locations) 243
Punovoj River 652
 Puolanka (*Puolanga*) 311, 312, 314
 Puolžähjävri Lake (*Puoltshihjäyri*) 348, 598
 Pur-Navolok (*Pyrnavolok*) 611
 Pura River (*Fura*) 852, 1218
Purelka River 779, 1111
 Puri (village; *Purja*) 68, 1509, 1521, 1525
Purja River 922, 943, 1509
 [*Purskaja*] 624
 Pustozero Lake 482, 483
 Pustozërsk (*Pustosersk*) 26, 60, 61, 420, 423, 442, 443, 467, 476, 482–489, 503, 533, 568, 569, 571, 627, 631, 655, 667, 672, 676
 Pustozërskaja 634
 Puukero 201
 Puukeronniemi 201
Puzirjowa 1422
 Pyhäjärvi (three different locations) 244
 Pyhäjärvi Lake 290
Pyhä<kaani> 238
 Pyhäkero 201
 Pyhäkumpu Hill 246
 Pyhätunturi (Pyhä-Nattanen) Fell 144, 238
 Pyhävaara Hill 311, 312
 Pyhävesi Lake 290
 Pylema ([*Pylemskaja*]) 634
P<[y]>limetskaja 642
 [*Pyskoe*] 635
 [*Pytkovskaja*] 624
 Pyttinen 251
 Raahe 72
 Raasakkakoski Rapids 312
 Raatikka (two different locations) 251
 Raattama → Alakyrö
 Raesto (two different locations) 244
 Rågskär 583
 Rähä 251
 Räisänen (two different locations) 248
 Raistakka 311, 312
 Rajajoki 62, 970
 Rajala 243
 Rajalinna 293
 Ranta-Jääskö 201

- Rantsila 190, 267
 Ranua 313
Rasnavolok/Raznavolok/Rasnjarg 59, 355, 372, 382, 601, 820
 Rásttigáísá Fell (*Raste Kaise*) 137
 Rata River 1186
Ratílica/Ratlixa River 837, 1186
 Rautalammi 201
 Rautio 581
Rautiola 312
 Raututunturit Fells (*Rautatunturi*) 56, 238
 [*Ravdogorka*] 614, 615
 Rebol'a (*Repola*) 58, 260, 280, 281, 293, 314
 Recel'skaja 632
 Reisivuono → Bugøyfjorden
 Repokivi 294
 Repolovo (*Repola*) 737–739, 741, 1030, 1032, 1034
 Repovesi 299
 [*Rěšitco*] 624
 [*Revošurskaja*] 622
 [*Revpol'skaja*] 622
 Riesto 237–239
 Riimala 251
 Riipi (in Sattanen, two different locations) 243
 Riipi (in Unarin Luusua, three different locations) 243
Rikkataival (Rik-Suolo, Voron'eozerskaja) 59, 382, 384
Ripowaara Hill 582
 Riskilä 243
 Riutulan Lammassaari Island 56, 127
Rjamsan/Arimsan (present-day Nižnie Aremzjany) 748, 749, 1043
 Rodoma (*[Rodomskaia]*) 635
Rogorska jurtona 767, 1094
 Rogovaja River (*Chusmor/Rögöwei*) 509, 510, 523
 Röhö 309, 310
 Roms (two different locations) 251
Rossocha River 651
 Rostov Velikij (*Rostoff*) 716, 981, 1000
 Rötkönen (two different locations) 251
 Rovaniemi 57, 59, 81, 155, 156, 245–247, 249, 250, 287, 288, 313, 316, 318, 378, 379, 587
 [*Rovdina*] 630
 Rukatunturi Fell (*Rukawaara*) 311, 312
 Runkaus (*Rungaus*) 251
 Ruokamojärvi Lake 312, 313
 Ruopsaperä 248
 Ruotsala 248
 Ruovesi 73, 322
 [*Rusol'skaja*] 632
 Russia 8, 11, 16, 24–26, 28, 29, 33–36, 39, 42, 43, 49, 51, 53, 59, 62, 86–88, 100, 101, 155, 160, 165, 182, 183, 219, 237, 249, 250, 254, 255, 259–261, 263–268, 271, 273, 276, 279, 280, 282, 287, 292, 299, 311–319, 327–330, 344, 347, 349–353, 355, 357, 358, 360, 361, 366, 370, 371, 376–381, 387, 388, 390, 391, 394, 397, 410, 414, 417, 424, 464, 489, 532, 543, 544, 546, 573, 575, 610, 625, 650, 657, 662–665, 668, 669, 677–679, 689, 699, 700, 709–711, 713, 714, 717, 718, 724, 727, 730, 731, 733, 737, 738, 740, 769, 770, 779, 803, 829, 847, 862, 869, 888, 895, 902, 906, 910, 917, 920, 936, 939, 945–947, 950, 954, 965–967, 971, 974–979, 981, 985, 987, 989, 991, 993, 994, 996, 997, 1001, 1005, 1007, 1009, 1015, 1022, 1025, 1030, 1031, 1043, 1058, 1098, 1216, 1230, 1320, 1322, 1342, 1343, 1351, 1366, 1371, 1465, 1467, 1474, 1483, 1502, 1517, 1525, 1531, 1540, 1541
 Russkaja/Lucajaha River (*[Ruskaja], Luutsajaha*) 1178, 1200
 Rutjankoski rapids 161
 Rybinsk 1419, 1422
 Rybinskoe 1422
 [*Rybnaja*] River (to the Kan) 1423
 [*Rjy[bnaja, Malaja]*] (village) 1423
 Rybnaja River (*Kaidenzi, Kaidensi*, to the Kazyr) 1374, 1375
 Rybnoe (*Rybinsk*) 66, 1123, 1419, 1422
 Rytlahti 248
 Ryynänen (*Rynänen*) 251
 Ryynäsenjoki 292
 Ryžkovo (*Ryschkova*) 945, 951–953
Saambijaha/Sambijaha River → Vižas R.
 Saapunki (*Saapungi*) 312, 313
 Saapunki Lake (*Saapungi*) 312, 313
 Säärelä 244

- Saaren* (two different locations) 251
 Saari 251
 Saarijärvi (*Saarjärwi*) 595, 1520
 Saariniemi (four different locations) 249
 Saariselkä 321
 Šabalyk River (*S[y]b[y]l[y]k*) 1376
 Šabartujka River ('*Sabartui*) 1486
 Sabin-Xol' Lake 1317
 Sablja, Mount 670
 Sabun River 759, 760, 1086, 1180
 Šadat River (*Schadat*) 1341, 1369, 1370
Sadesaari/Sandesaaari 236, 164
 Sagajsk duma (*Sagaiska domen*) → Askiz
 Sagajsk Steppe (*Sagajska steppen*) 880, 902, 1252, 1256, 1277, 1281, 1282, 1284, 1297, 1330
 Sagajskoe 880, 898, 1284, 1332, 1372
Sagan-Nor Lake 1529
Sagan Ooluj Lake → Cagan-Oluj
Sagatuj River 1486
 'Sagdem-köl Lake 1370
 'Sagdem-Taskyl 1370
 Saija (*Sjä*) 249
 Saimaa Lake (*Saimen*) 583, 987
 Saján Mountains (*Sajan, Sajanska bergen*) 39, 767, 879, 895, 906, 910, 911, 914, 917, 918, 1260, 1317, 1320, 1322, 1335, 1337, 1340, 1342, 1347, 1360, 1368, 1531
 Saján Steppes 942, 1265
 Sajánogorsk → Označennaja
 Sajansk (*Sajanska förposten*) 1319, 1342, 1410
 Sakol'nosel'-Ky River (*Sagas-Nuusil-kî*) 1177
 Šakša (*Schaks'a*) 67, 1501
 Šakšinskoe Lake 1501
Saĳsar/Sachsar 1300, 1305, 1306
 Säkylä 59, 318, 581
 Säkylä Lake 581
 Salat River (*Stalát, Salát*) 779, 1111
 Salba River 910, 1307, 1326, 1327, 1329–1331, 1374, 1377, 1381
 Salexard → Obdorsk
Salja, Mount 502
Saljeh → Kanin Tundra
 Salla (five different locations) 249
 Salla → Kuolajärvi
 Salla church-village 317–319, 351
 Sallansuu 154, 249, 318
 Sallatunturi Fell 584
 Salmela (*Sallmela*, in Isokylä) 248
 Salmela (in Kairala) 244
 Salmi 243, 246
 Salmijärvi (*Sallmijärwi*, three different locations) 248, 249
 Salmivaara 248
 [*Salnica*] River 651
 'Salo 1419
 Šalobolina ('*Salobolina*, '*Salobolny*, *Schalabolina*) 66, 1379–1381
Saloma 1030, 1113
Saltsjön 1243, 1244
 Salym, Bol'šoj, River (*Salym, Sodom, Sabym*) 768, 774, 1065, 1066, 1071, 1097, 1104
 'Samala, Mount 1439
 Samarovo (*Samarowa*, present-day Xanty-Mansijsk) 30, 62, 729, 730, 732, 734, 736, 738, 739, 808, 1020, 1024, 1026, 1028, 1029, 1032, 1045, 1046, 1050, 1061
Same 312
Samjaha Lake 677
Samjaha River 677
 Samoedskaja 633
Sampo/Sangfu 930, 931
Samylova 64, 849, 866, 1209–1211
Samzara River → Xamsyra R.
Sanba 929
 Šanegorskaja 622
 [*Š]anj* 612, 622
 Sap River (*Saap, Sap*) 1340, 1370
 Säpsä Rapids 247, 248
 Sapsojärvi, Iso, Lake 293
 Sar Mountains 1301, 1302
 Sara, Mount 1283
 Saranka River (*Sarantui*) 1486

- Saratov 711, 712, 994, 995
 Šardonem' ([Šardonemi]) 612, 620
 Särkelä 249
 Särkikangas (two different locations) 248
 Särkiluoma Lake 311
 Särkiniemi (Šarkiniemi?) 262, 263, 281, 294
 Saroj 1302
 Sastamala 582
 Satakunta (*Satakunda*) 580–582, 586, 587, 592
 Sattanen (village) 243
 Sattanen (*Sattas*, five different locations) 243
 Sattun River 1223
 Satuj River 1486
 Saunajärvi Lake (also *Saunajaur*) 81, 158
 Saunavaara 244, 246
 Savilahti 290
 Savinova 63, 1132, 1134
 Savodinska jurtnorna 737, 1030
 Savolahti 583
 Savonia (*Savo*, *Savolax*) 24, 191, 193, 197–199, 201, 204, 239–241, 246, 256, 277, 279, 287, 290, 354, 583, 586–588, 592, 981
 Savonlahti 301
 Savukoski 146, 240, 319
 Savvo-Borzja (*Sawo-Borsinsk*) 68, 1524
 Saxonia (*Sachsen*) 977
 Säynäjäkangas 248
 Säynäjälüoma Lake 311
 Säytsjärvi Lake (*Schäutsjaur*) 218
 Scandinavia 155, 157, 263, 266, 271, 351, 388, 606
 Ščeljajur (*Materik*, *Ščeljajurskaja*) 42, 634, 646, 650, 660
 Schadatskoj 66
 Schelkina 1411
 Scheres'tex River 1370
 Schindanska fästningen 1525
 Schlüsselburg 980
 Schorachino 843
 Schulba River 1538
 Schuschko 877
 Schuschkowa 64, 1195
 Šegarka River 1116
 Seida 377
 Seinälä 248
 Seitajärvi 56, 244
 Seitakorva Rapids 247, 594
 Seitalompolo Lake (*Seidajärwi*) 94, 96, 97, 177, 179
 Seja, Bolšaja & Malaja, Rivers (*Sejä*) 1277, 1282, 1283
 Šejmogory ([Šejmogorskaja]) 624
 [*Seld<s>ovka*]/*Seldovka*/Ni(e)katie(h) Lake 653, 676
 [*Šelenga*] 614
 Selenga River 920, 922, 923, 936, 941, 943, 944, 958, 1463, 1471, 1485, 1486, 1488
 Selenginsk 67, 922, 923, 931, 944, 1488, 1489
 [*Šel'enskaja*], [*Š*]eljenskaja 622
 Sel'gozero Lake 614
 Selijarovo (*Siljarskij*, *Siljarskoj*) 31, 734, 774, 1026, 1044–1046, 1048, 1050, 1061, 1063, 1066, 1104
 Selinda 68, 1408, 1519, 1521
 [*Seliščenskaja*] 632
 Seljakino (*Seljakina*, *Selakina*, *Seljukina*) 64, 850, 851, 866, 1189, 1211, 1215–1217
 Šelomki (*Schelomowskaja*) 1442, 1443
 Semioistrovskoe (*Semiostroff*) 371, 380
 Semirečka River (*Semrätschka*) 1336, 1340, 1341, 1366–1368, 1370
 Sëmža (village; *Somsha*) 26, 60, 415–418, 420, 425, 426, 442, 443, 447, 448, 463, 464, 467, 631, 635, 648, 650, 664, 668, 672, 673, 789
 Sëmža (*Sjomsha*, *Somsja*) River 668, 672
 Senčit River (*Schem'sa*, 'Semde, 'Sems'a, 'Simza, *Šimz'a*) 1427, 1431
 Šen'ga River 614, 645
 Šenkursk 611, 621, 625, 627, 645
 [*Serebrjannikovo*] 63, 1137
 Serež River ([*Žerež*], *Seresh*, *Scheresh*, 'Seres') 1229
 Sergeevo (*Sergejewa*) 63, 1134, 1135
 Sergejewsk 66, 1335, 1336
 [*Sergievošežskaja*] 633
 [*Šetogorskaja*] 624
 Severnyj Nos Cape 372

- Siberia 8, 10, 11, 16, 19, 21, 23, 25, 27–30, 32–36, 42, 44, 50–52, 59, 62, 101, 142, 150, 189, 200, 254, 315, 316, 326, 327, 417, 423, 424, 427, 429, 443, 478, 484, 486, 500, 504, 521, 522, 532, 535, 536, 538, 539, 541, 543, 544, 558, 562, 563, 565, 566, 569, 580, 620, 621, 646, 659, 662–665, 668, 678, 686, 699–701, 703, 704, 706, 710, 717, 718, 723–726, 730–732, 734, 737, 738, 740, 748, 751–754, 757, 760, 767, 779, 781, 784, 788, 800, 804, 808, 810, 816–818, 828–830, 832, 835, 837, 845–847, 852, 860, 861, 863, 868, 869, 871, 881, 885, 890, 898, 907, 913, 918, 936, 944–947, 949–952, 954, 956, 962, 965–968, 970, 971, 977, 987–989, 1002, 1005, 1007, 1012, 1014–1017, 1022, 1023, 1027, 1030, 1031, 1043, 1047, 1065–1067, 1074–1076, 1078, 1083, 1086, 1113, 1114, 1119–1121, 1129, 1134, 1150, 1190, 1206, 1224–1227, 1230, 1231, 1239, 1251, 1253, 1263, 1293, 1418, 1441, 1449, 1467, 1478, 1503, 1509, 1517, 1520, 1538, 1544, 1549
- Siberian Khanate 731, 752
- '*Sibidjān River* 1365
- Sicily 1379
- Sielutinsaari Island 250, 251
- Siepinkero/Sieppikero 201, 202
- Siikajoki 304, 593
- Siikavuopaja 314
- Siitonen 251
- Siivola (in Alakylä) 248
- Siivola (in Lapinniemi) 251
- Sija River 613, 614
- Šilka River (*Schilka*) 1501, 1502, 1509, 1510, 1519, 1523, 1535
- Silova River → *Sula R.*
- Simbirsk 711, 712, 994, 995
- Simo 1113
- Simojärvi Lake 313
- Šinda River (*Simdä*) 1376
- Siner River (*Sinjera*) 1419, 1423, 1436
- Sinsenoj River* 1478
- Šira Lake (*Schira*) 1247, 1250
- Sire* 930
- Sirkka (*Cirka*) 208
- Širša (*Shirshja*) 609
- Širta, Bol'saja & Malaja, Rivers (*Sirta*, 'Sirta', 'Siirta, [Čirta]) 1184, 1186, 1187
- Siry, Bol'sie, River (*Siir*) 1282
- Širyštyk River ('*Seres'tex*, *Scheres'tex*) 1341, 1370
- Sisim River (*Sesim*) 1327
- Šišmarevo 1134
- '*Sistibor*/[*Studennyj xrebet*"], Mount 1438
- Sistig-Xem River 1338
- Sitka 705, 971, 985, 987
- Siuramaa 240
- Sivakkamaa 244
- [*Sivazgorskaja*] 623
- Sizaja River (*Siza*) 1318
- Sizim 1411
- Sizim/Mizin River (*Sisim*) 910, 1331, 1413, 1414, 1418, 1422
- Sizjabsk ([*Sizjabskaja*, *Yyv*]) 634
- Sjaatorej-toh Lake* → [*Sjuci-ozero*] L.
- Sjakyl'ga River (*Seäkal-kî*) 1177
- Sjambuta-jaxa River (*Seambuta*) 1200
- [*Sjuci-ozero*]/*Sjaatorej-toh Lake* 653
- [*Sjuma*] 611
- [*Sjusma*] 600
- Skallerhamn 583
- Skillinga* 611
- Skripunovo (*Toropkowa*, *Skripunowa*) 62, 1045–1050
- [*Skropotovskaja*] 623
- Slobodišči 62, 710
- Småland 756
- [*Smolenskaja*] 632
- Snopa/Šietéh River 421, 422, 438, 439, 464, 635, 651, 652, 674, 675
- Snopitsa River* 652, 674
- Sob' River → Padjaja
- Sobač'e Lake 1208
- [*Sobaka*] River 674
- Sobinsk 1317
- Sobnoj River* 675
- Soboleva/Sobolinaja River (*Soboljewa*, *Kara gailaĥ sug*) 1318
- Sobolinka River (probably = *Petka-djul R.*) 1374
- Sodankylä 22, 39, 57, 80, 106, 119, 135, 143, 144, 146, 149, 152–154, 164, 201, 209, 216, 220, 238–241, 243–246, 287, 288, 314, 319, 320, 331, 378, 587, 588

- Soima (Tovutah)* 631, 654
[Sojala] 612, 622
 Sojana 612
Sojatokska förposten 1551
[Šojna] River 651, 674
 Sojotka River 1318
 Sokolovskaja 622
 Sol'-zavod 1244
 Solombala (*Sollombol, Sollombola*) 609–612
 Solbija/Solbeja River (*Salbeja*) 1419, 1423, 1436
 Solenaja River (*Solena, Solennaja, Soljēna, Soljena*)
 855, 867, 874, 876, 1213
 Solikamsk 61, 567, 724, 956, 1014
[Solnica] River 674
 Soloncy 1462
 Soloveck 26, 60, 372, 390, 395, 396, 424, 599, 600, 613
 Solozero (*Salosero, Solosero*) 612, 614
 Sompio (*Sombio*) 145, 164, 182, 236, 237, 238, 240, 244,
 320, 587, 588, 1022
 Sompio Fells (*Sombio-fjällen*) 143, 149, 320, 587
 Sompiojärvi Lake (*Sombiojärwi, Sombio insjö*) 57,
 144, 237, 238, 244, 588
 Son/Sonskoe 65, 1250
 Son River 1250, 1251, 1383
Sonoktui 1527
[Sonpol'skaja] 622
Sopka 642
 Sopočnaja 634
 Soppela 248
 Šorixa, Bol'saja & Malaja, Rivers 1191, 1192
 Šoroxina (*Schoróchina/Jakuti*) 64, 1190, 1191
 Sorsk 1252
 Sortavala (*Sordaval, Sordawala*) 61, 257, 546, 567, 724,
 1014
Sorvan Lake 653, 676
 Sos River 1252, 1282
 Šošino (*Schoscha, Schoschinsk*) 66, 845, 1323, 1331,
 1332, 1380, 1551
 Sosna River 673
 Sosnovec Island (*Sosnoj*) 603
 Sosnovka River 1318, 1319
 Sosnovka, Džojnskaja, River (*[Sosnovka], Kara gailaš
 sug*) 1318, 1319
 Sosnovoe Lake (*Sosnowoje*) 67, 1500
Sosnowoj jar 1166
Sosutui River 1486
 Sos'va River 644, 764, 769, 774, 1091, 1096, 1097, 1105
 Sotaniemi 312
Sotina → Zotino
Sotka 612
 Sotkajärvi 249, 250
 Sotkamo 58, 256, 257, 278, 292, 293, 313
 Sotkuma (*Sotkumaa*) 58, 257–259, 279
 Sovpol'e (*[Sovpolskaja]*) 623
 Söyrinki (*Söyringi*) 194
 Spain (*Spanien*) 700
 Sparta 375
[Spaskij-Porfirovskij] 1338
 Spassk (*Spask*) 709, 991
 Spitsbergen (*Isbergen*) 157, 224
Spoloch 1445
 Srednee (*Serednja*) 1442
 St Michel → Mikkeli
 St Petersburg (also *Kejsarestaden, Leningrad*) 9, 10,
 18–21, 27, 29, 30, 32, 36, 43, 44, 53, 62, 69, 155, 254,
 371, 469, 500, 537, 538, 570, 578, 615, 662, 664, 669,
 678, 679, 701, 704–707, 710, 724, 725, 730, 750, 778,
 816, 818, 849, 855, 879, 919, 946, 951, 952, 954, 956,
 966, 967, 970–981, 983, 985–988, 993, 1002, 1014, 1016,
 1048, 1049, 1058, 1109, 1114, 1116, 1117, 1124, 1367, 1540,
 1541, 1544, 1547, 1549
 Staraja Ladoga → Aldeigjuborg
 Staroturuxansk → Turuxansk
 Stepanovo (*Stepanowa*) 1442, 1443
 Stockholm 155, 157, 976, 1520
 Storby → Isokylä
 Storkyro → Isokyrö
 Strait of Messina 1379
 Stralsund 727
 Strömstad 82
 Stuurrajaur → Isojärvi

- Stuttgart 730, 750, 816
 Subbota, Gornaja (*Subotina*) 737, 1030
 Subbota, Lugovaja (*Subotina*) 737, 1030
 Subnoj River 654
 [*Suxo ozero*] Lake (Tiribaej-toh) 653
 [Suxoe more] 610
 Suxovo (*Su[xovskaja]*) 1443
 Suinarova 164
 Suininki Lake (*Suiningi*) 312, 313
 Sula 60, 479, 482, 642, 655
 Sula/Silova River 654, 677
 [*Sulanda*] 611
 Sulasalmi (two different locations) 249, 250
 Sulba 1252
 Sulek 16, 1240
 Sulgušjävri Lake (*Sulkishjäyri*) 348, 598
 Šulonem' [*Šulonemskaja*] 622, 624
 Suma River 1539
 Sumarokovo (*Sumarokowa*) 64, 865, 874, 1152, 1153, 1155, 1164
 Šumixa River ('*Sumicha*) 1439
 Sumozero (*Sumosero*) 610
 S'unera River → Orlovka R.
 Sungaj River (*Sungaj, Sungai*) 1360, 1539
 'Sunja River 1162
 Suolijoki River 312
 Suolijärvi Lake 314
 Suomu tent (*goahhti*) 59, 321
 Suomussalmi 273, 296
 Suõ'nnjel, new 344
 Suõ'nnjel (*Synjel*), old 59, 344, 346, 348, 349, 380
 Suopanki (*Suopangi*) 248
 Sura River 995
 Surgut 30, 63, 728, 729, 750, 752–755, 760, 761, 764, 766–768, 770–776, 802, 861, 1020, 1021, 1044, 1045, 1051, 1063–1066, 1069, 1071–1073, 1075–1077, 1080, 1086, 1087, 1091, 1094–1102, 1104–1106, 1111–1115, 1122, 1538
 Surgut<----> River → Eloguj R.
 [*Surminskaja*] 622
 Surpa 638
 Šuš', Bol'shaja, River (*S'us'*) 910, 1307, 1319, 1330
 Susa River 712
 Šuša River (*Schuscha*) 1326, 1381
 Šušenskoe (*Schuscha*) 65, 66, 1122, 1123, 1323, 1324, 1399, 1410
 Suvanto (*Suanto*) 246
 Suvo River 1487, 1488
 Svalbard → Spitsbergen
 Sveaborg Fortress 1514
 Svealand 981
 Sweden (*Ruotsi, Svenska sidan, Sverige*) 22, 54, 74, 123, 172, 175, 206, 221–223, 258, 262, 288, 333, 378, 380, 384, 538, 591, 594, 596, 718, 945, 976–979, 981, 982
 Svina River 631
 Switzerland 1149, 1150
 [*Svjatlyj, Malyj*]/Haverojaha River 654
 [*Svjatlyj*]/Janajaha River 654
 Svjatoj Nos 61, 372, 380, 478, 568, 578, 601
 Svoina/Suoina River 652, 675
 Svojnoj/Suoinoi Nos 61, 639, 644
 Syda River 1248, 1327, 1330, 1384
 Syktyvkar → Ust'-Sysol'sk
 Sym River 753, 760, 776, 818–820, 822, 838, 859, 860, 862, 864, 872, 874–876, 1030, 1106, 1113, 1129, 1130, 1136, 1138–1140, 1144, 1147, 1160, 1164, 1440, 1538
 Synja, Bol'shaja, River 61, 506, 507, 782, 1105
 Synjel → Suõ'nnjel
 [*Synskaja*] 635
 Syr, Bol'soj, River (*Syr*) 1252, 1281, 1282, 1301
 Syr Mountains 1301
 Syrty Kem River 1341, 1348, 1350, 1360, 1362, 1365, 1371
 Syväjärvi (two different locations) 243
 Taabendjaak River 1375
 Taaberax Tajat River 1365, 1375
 Taatangi Lake 313
 Taaveeb Pälgisuáivi Fell 210
 Tabat River (*Tabáta, Tabát*) 880, 902, 1252, 1282, 1307
 Taeuan-toh → [*Xvostovyj*] Lake
 Tagul, Malyj, River 1446

- Taipale 58, 259, 279, 291
 Taivalkoski 314
 Taivalkoski (Taivalköngäs) Rapids 149
 Tajat, Konnyj, River (*Tajat, Taaberak Tajat*) 1365, 1375
 Tajaty, Nižnie, River (*Tiin Täjäät*) 1257, 1365
 Tajaty, Verxnie, River (*Attex. Tajat*) 1257, 1365, 1375
 Tajba River (*Teibá*) 1440
 Tajmura River 852, 856, 1206
 Tajmyr Peninsula 327, 836, 1206, 1214, 1223
 Takakangas 243
 Takkinen 244
 Talman River 1498
 [*Talovaja*] Creek 1333
 Talovka River (to the Enisej; *K[y]zil taldek-sug, [Talovka]*) 1318
 Talovka River (to the Enisej, different from the other one) 1318
Taltsá River 1483
 Talvensaari (two different locations) 248
 Tam<----> 226
 Taman Peninsula 982
 Tambov 995
 Tana-Oj River 1440
Tangutskij [istočnik] 1523
 Tanhua 59, 157, 46, 164, 240, 241, 244, 319
 Tankavaara Hill (*Tanka fjäll*) 57, 238
 Tankovo (*Tonkova*) 64, 1144–1146
 Tannu-Ola Mountains 1060
 Tapio (four different locations) 248
Tapte River 1360, 1363
Tarassoffsk 1338
Tarbát, Mount 1375
 Tartu → Dorpat
 Tarvas (in Kemijärvi, two different locations) 248
 Tarvas (in Tervola) 251
 Tašeba River 1304
 Taseevo (*Tasejewsk*) 67, 1123, 1441–1443
 Taseeva River (*Tasejewa*) 1441, 1442, 1461
 [*Taskinskija gory*] 1239
 Taslja River (*Toslá*) 1260
Tas't[y]pskoj 1320
 Tašt'yp River (*Tastêp, Tas'tîp, Tas'typ*) 1252, 1277, 1281–1283
Tatjar River 1068, 1069
 Tavajärvi Lake 314
 Tavastia (*Häme(h), Tavastland*) 11, 24, 58, 190–192, 194, 197–199, 198, 256, 265, 274, 277, 282, 569, 586, 587, 591, 592, 595, 626
Taz Church/Časovnja 1179, 1180, 1184, 1186, 1187
 Taz River (*Tas*) 31, 727, 729, 753, 768, 832, 836–838, 843, 848, 855, 856, 860, 861, 985, 1018, 1019, 1021, 1075, 1076, 1096, 1113, 1165, 1169, 1170, 1175–1181, 1183–1187, 1198–1201, 1223
Tealviska/Telwiska 634, 638, 642, 659
 Teba/Čabal-Tibe River (*Tebä*) 1366
Tebeika/Tebeg River 1318
Tèdengo-jaha/Tidej River 1200
Teeger köl Lake 1375
 Teeriniemi 311
 Tëgra River 614
 Tëja/Töö River (*Tjoja, Töj, Tyi, Tyj*) 1252, 1277, 1281–1283, 1303
Tëktjeng Djul River 1376
 Telegaš River (*Telegás*) 1440
Telet Mountains 1381
Teletskoe Lake 1381
 [*Televerovskaja*] 622
 Telvisočnaja 634
Tem, Mount 1343
 [*Tembrja*]/*Tjembra* River 1230
 [*Tëminskaja*] 622
 Temnik River 1486
 Tengeliönjoki River (*Tengeljoki*) 74, 75
 Tenniö 250
 Tenniöjärvi Lake 250
 Tenniöjoki River 240, 244
 Tenno-Isola 249
 Tenno-Kantola (two different locations) 249
 Tenno-Kivilä 249
 Tenno-Tervo (two different locations) 249
 Teno River 80–82, 137, 157, 158, 202, 231, 324

- Tenzebä* River 1376
 Teppo 583
 Tepsej, Mount (*Tipsei*) 1400
 Tepsel', Bol'saja, River (*Tjepsel, Tepsel, Djepsel*) 1318, 1319, 1341
 Ter Coast (*Terska stranden*) 21, 26, 355, 366, 371, 372, 380, 397, 398, 400, 401, 405, 411, 603
 Tervo (in Sodankylä) 244
 Tervo (in Tervola, four different locations) 251
 Tervola 142, 156, 247, 249–251, 378, 379
 Tes' (*Tes/Tjes*) 17, 65, 66, 1122, 1251, 1307, 1325, 1331, 1379–1381, 1390, 1410, 1412, 1417, 1552
 Tes' Creek (*Tes*) 1326
 Tetjuši (*Tetjusch*) 992
Thorvakon Koski Rapids 312
 Thule (as a mythical place) 856
 Thule (on the River Kaamasjoki) 209
 Tibet 35, 412, 922, 923, 925, 927, 929, 930, 944, 1451
 Tiermas 312, 313
 Tiermasjärvi Lake 312
 Tigildjaevo 63, 1116
 Tixvin 983
 Timan Coast 463, 578, 673, 675
 Timan church (present-day Nižnjaja Pěša) 60, 448, 464, 639
 Timan Ridge 668
 Timan Tundra (*Laptah*) 16, 421, 422, 428, 438, 439, 442, 463, 465, 469, 471, 473, 479, 484, 578, 579, 631, 640, 644, 652, 653, 664, 666, 668, 671, 672, 675, 676, 727, 955, 959, 1018
Timanskij kamenj → [*Čajšin*]
Timošinskaja → Njuxča
 Tinga Creek 617
 Tinskaja (*Tinsk*) 67, 1444
 Tiny River (to the Kan; *Tjina*) 1439
 Tiny River (to the Pojma; *Tin*) 1445
Tiribaej-toh Lake → [*Suxo ozero*]
 Tis River (*Kis, Tis*) 873, 874, 1134, 1139
Tjilamdji taskyl 1376
Tjokur/Tjookur, Mount 66, 1336, 1369, 1370
Tjuxtet, Bol'soj, River (to the Amyl; *Tjuch-Tjet, Tjyx-Tjet* etc.) 1335, 1341, 1368, 1370
Tjuxtjaty River (to the Kazyr; *Tyk-Tjet*) 1375
Tjuĵluĵ, Mount 1381
Tjukes-Unt 739, 740, 1032, 1033
 Tjumen' 30, 62, 722, 724, 736, 1012, 1014, 1015, 1029
 [*Tjurjašinskaja*] 622
Tjytjin, Mount 1370
 Tmutarakan 982
Tobalkinska jurtna 763, 1091
Tobisch River 645
 Tobol' River 536
 Tobol'sk 30, 53, 61, 62, 536–538, 540, 544–546, 562, 669, 722–727, 730, 732, 734–736, 760, 767, 768, 773, 775, 781–784, 788, 790, 802, 807, 808, 856, 945, 951, 952, 956, 1014–1016, 1021, 1024, 1027–1029, 1051, 1069, 1072, 1087, 1095, 1096, 1102, 1105, 1106, 1113, 1114, 1122, 1126, 1223, 1233, 1509
Togówa River 864
 Togur (also *Tagur, Togor*) 30, 63, 768, 1094, 1097, 1114, 1115, 1125
 Tohmola 248
 Toinokur'ja 616
 Toisvesi Lake 194
 [*Toivatovo*] 616
 Toivola 243
 Tol'ka River (*Tolg*) 1186
 Tolonen 251
 Tolstyj Nos (*Tolstoj Nos*) 30, 65, 849, 850, 853–856, 866–868, 870–873, 876, 877, 957, 1122, 1208, 1210, 1213–1216, 1220, 1225, 1548
 Tom' River 753, 1233, 1282, 1538, 1539
 Tomsk 30–32, 63, 69, 736, 750, 753, 761, 766–769, 774–776, 780–786, 788–790, 797, 799–802, 804–808, 811, 898, 943, 957, 959, 1017, 1029, 1060, 1094, 1095, 1097, 1105, 1106, 1113–1116, 1120, 1122, 1124, 1180, 1226, 1233, 1252, 1253, 1283, 1297, 1300, 1306, 1384, 1509, 1538, 1539
Tongses River 1162
Tooberaĵ t[y]x River 1376
Toogos aazer River 1375
Toola djaga/[Temnaja reĵka] River 1439
 Toolanen 204

- Toora/Tora* Steppe 1472
 Topol (village) 1442
 Topol River 1442
 Torakankorva 594
 Toranki (*Thorangi, Torangi*) 311, 312, 594
Torassaari Island 301
Torgos'ina 1419
Torm-Lor Lake 1068
 Törmänen (three different locations, in Isokylä) 248
 Törmänen (in Kemikylä) 244
 [*Torna*] River 651, 674
 Tornio (*Torneå*) 22, 33, 55, 72, 73, 76, 80, 84, 85, 141, 167, 203, 205, 293, 316, 318, 379, 581, 583, 587, 609
 Tornionjoki River (*Torneå elf*) 3, 73–78, 100, 182, 203, 293, 313, 378, 1022
 [*Toronemskaja*] 624
Toropkowa → Skripunovo
 Toros taskyl 918, 1342, 1366
Toroskowa 63, 1130, 1133
 Torskoe 1123, 1472
 Torvinen (in Vaiskojärvi, four different locations) 243
 Torvinen → Vaiskojärvi
 Toržok 62, 706
 Tossala (two different locations) 251
Totsjo River → *Inditska-Viska*
 [*Tovrinskaja/Tovra*] 615, 616
Tovutah → *Soima*
Travjanka River 675
 Tri Ostrova (*Tri Ostroff*) 398, 400, 602, 603
Trifanowa (prob. present-day Divny) 1410
 Trojck (*Trojtskoje Selo*) 1442
 Trojckosavsk (*Trojtskosawsk*) 67, 920, 936, 937
 Trom"ëgan River (*Trijugan, Torm-Jögan*) 770, 774, 1065, 1073, 1074, 1099, 1104
 Tromsø 372, 373
Tschebakowa 768
Tscheskemjaur Lake 158
Tschigaskinska jurtona 766, 1093
Tschókur, Mount 915, 916
Tschulketti 310
Tschulúm/Naaleseada River 654
 Tšenanniemi/Keynäsjärvi (*Schenaniemi, Tscheniemi*) 58, 285, 299
Tshasostroff 611
Tshoalmejäyri Lakes 348, 598
Tshurwa River 644
 Tuba River 900, 908–910, 960, 1122, 1248, 1251, 1257, 1260, 1307, 1308, 1319–1321, 1326, 1330–1332, 1351, 1365, 1374, 1378–1381, 1384, 1400, 1412, 1413, 1428, 1438
Tuchs'inskoj [xrebet"] 1438
 Tugač River (*Tugac'a*) 1439
Tugarina, Mount 1281, 1325
Tugowóe Creek 1146
 Tui River 779, 1111
Tujim River 1383
Tuks'a River (different from the River Prjamaja Tukša)
 Tukša, Prjamaja, River (*Tuks'á, Tuxs'a*) 1438
 Tulijoki (*Tuulijoki*) 194
 Tuloma River 364
 Tulun 1469
 Tuman'ža River (*Tongais'á*) 1438
 Tumsa-Hautajärvi 249
 Tumsa-Kurtti 249
Tundjuk, Mount 1302
 Tundrino (*Tundrinskaja/Majorskaja*) 1063
 Tunguska, Nižnjaja, River (*Bogn(og)ól, Nishnaja Tunguska*) 831, 838, 852, 865, 873–875, 1161, 1174, 1186, 1190, 1197
 Tunguska, Podkamennaja, River (~, *Chot, medlersta Tung., Tunguska*) 817, 819, 864, 865, 871–874, 1128–1130, 1136, 1138, 1144, 1147, 1151–1153, 1155, 1157, 1159–1161, 1164, 1545
 Tunguska, Suxaja → *Novozalësskaja*
 Tunguska, Suxaja, River (*Suchaja Tunguska*) 873, 874, 1169, 1172, 1173
 Tunguska, Verxnjaja → Angara
 Tunguska, Verxnjaja (in Omsk region) 862
 Tunka (also *Tunkinsk*) 958, 1123, 1454, 1461, 1470–1473, 1475, 1476, 1482, 1490
 Tuoppajärvi Lake 58, 272, 273, 287, 309
 Tuorila 581, 583

- Tuorpumapää Fell 210
 Tupikovskaja 623
 Tura (village) 1534, 1539
 Tura, Mount (on the Uda) 1499
 Tura, Mount 922, 941, 1499, 1539
 Turá River (to the Ingoda) 1534, 1539
 Tura River (to the Tobol') 567, 722, 724
 Tura River (to the Nerča) 69, 922, 941, 1487
 Turan *ĵ*aja 1393
 Turan, Mount (several different locations) 1251, 1400, 1509
 Turan-*Taskyl* 1370
 Turga River 68, 1529–1531
 Turinsk 61, 567, 724, 1014
 Turinskaja 68, 1502
 Turka River 1486
 Turkey/Ottoman Empire 977, 1259
 Turku (*Ábo*) 59, 73, 77, 141, 191, 198, 323, 586, 587, 591, 705, 709, 1514, 1520
 Turta River 1340, 1370
 Turtas River 773, 1103
 Turtola 55, 76, 204, 206, 207
 Turu-*Tau*, Mount 1539
 Turuxan River (*Turuchan*) 832, 836–838, 874, 876, 1175–1178, 1184, 1186
 Turuxansk (new, from 1917) → Monastyrskoe
 Turuxansk (orig. Novaja Mangazeja, present-day Staroturuxansk; *Turuchansk*) 28, 30, 31, 35, 42, 64, 65, 260, 539, 782, 816, 819, 827–838, 840–843, 845, 846, 848, 852, 857–859, 865–868, 871, 872, 874–878, 957, 959, 985, 1122, 1126, 1151, 1176, 1188, 1190, 1192, 1202–1204, 1210, 1216, 1219, 1220, 1222–1225, 1544, 1545
 Turulu River (*Turum*) 1538
 Turunharju 182, 216
 Turunkorva 292, 293, 594
 Tus River 1341, 1351
 Tuulaniemi (three different locations) 248
 Tuuliainen 249
 Tuutijärvi (*Tuutjärwi*) 249, 250
 Tuva Republic 917, 1342
 Tver' 62, 706, 707, 988–990
 Tym River (~, *Khásel-ky*) 768, 775, 776, 780–783, 802, 1047, 1048, 1096, 1106, 1107, 1129, 1179, 1180, 1538
 Tymändjet River 1446, 1460
 Tymusk (also *Timusk*) 63, 775, 776, 1094, 1107, 1178
 Tynda River 1487
 Tyrbys'/Tyrbysch (village) 66, 1123, 1441, 1552
 T[y]rb[y]s River 1439
 Tyrdej River 1370
 Tyrvää (*Tyrwis*) 582
 Tyvikelloniemi (two different locations) 248
 U<ä>*skenoj*/*Ĵyyniéh* River 654
 U<j>*ár* 1538
 Uba River 1538
 Ubej River 1411, 1413
 Ubej/*Medwädjewa* 1411
 Učiket River (*Yc'e-kíds'*) 1177
 Učum Lake (*[Učumskoe ozero]*) 1240
 Učumskij xrebet (*Utschum*) 16, 1240–1242
 Uda River (to the Angara) 922, 943, 1509
 Uda River (to the Taseeva) → Čuna R.
 Uda/Udè River (to the Selenga) 920, 922, 943, 1445, 1446, 1461, 1463, 1465, 1467, 1485–1487, 1499, 1509, 1535, 1538
 Uderej River 817, 818
 Udora (*Udoria*) 658,
 Uemskij (*Uima*) 60, 411, 412, 608, 609, 611
 Ufa 69, 1123, 1539
 Ugzén'ga (*[Ugzenskaja]*) 623
 Uxer 1500
 [*Uxtostrov*] Island 629
 Uhtua (*Uhtuwa*) 58, 268–270, 273, 286, 287, 306–309
 Uita Lake 644
 Uj River (*Uj,Yy*) 1318
 Ujbat 1300, 1301, 1382, 1389
 Ujbat River (*Uibat*) 17, 880, 890, 892, 897, 1122, 1281, 1282, 1300, 1305, 1383, 1385, 1389, 1390
 Ujma 411
 Ujma River 609, 611, 613
 Uj-tag (*Yy-tag*) 65, 892, 1301, 1302
 Uki 748, 1043

- Ukka-shaelke* Ridge 348
 Ukko Island 235
 Ukonharju Hill 245
 Ukonjärvi Lake (*Aje jaur*; north of Inari) 231
 Ukonjärvi Lake (*Ajejaur*; south of Inari) 234, 235
 Ukonmukka 245
 Ukonmurto Hill 294
 Ukonsaari Island 234
 Ukonselkä 330, 598
Ukonvaara (*Ukon woara*) 310
 Ukraine 977
Ular River 654
Ulazy (*Ulas*) 1410, 1415, 1417
 Ul'ë, Bol'soe, River (*Yljö*) 1439
Ule träsk → Oulujärvi
Uleåborg → Oulu
Ulentuj, Bol'soj, River (*Uluntuj*) 1486
Ulj River → Enisej R.
Uljba River 1538
Uljugna/Uljan River (*Ulgom*) 1487, 1488
Uljun River 1487
 Ul'ka River (*Uljká*) 1436, 1440, 1441
 Ulkoniemi 248
 Ulkuniemi (*Ukuniemi*) 249, 250
Ulug-Xem River (*Ulu Kem*) → Enisej R.
Uluj, Bol'soj & Malyj 1228, 1229
Ulvila (also *Ulfsby*) 59, 318, 585, 1514, 1520
Umba 601, 602, 613
Umeå 591
Umptek Fell 383
[Una] 611
Unarin Luusua 243, 245
Unda River 1511
Underworld 382, 525
Ungo River (*Ungó*) 1487
Unjug (*Unjuk*) 1414
[Untostrov] 616
Unža River (*Unsha*) 1442, 1443
[Unžnaja] 633
Uppsala 141, 258
Urach → Oraki
Ural (in the Saján Mountains) 917, 918, 1342, 1343, 1367
Ural Mountains 26, 61, 327, 421, 438, 480, 487, 497, 500, 502, 509, 523, 524, 531–533, 535, 560, 576, 579, 627, 663, 665, 670, 677, 679, 689, 709, 713, 722, 723, 727, 728, 742, 756, 781, 782, 997, 1010, 1012, 1013, 1018, 1019, 1058–1060, 1081, 1539
Uran River 1539
Urdjužskoe Lake (*Urdiga, Urier, Urjer*) 479, 653, 654, 676
Urja 659
Urja Indiga 639
Urjer/Urditska-Viska River 654, 676
Urjup 1234
Uro River 1487
Urten-Suk River (*Irtsuk*) 66, 917, 1339, 1340, 1342, 1367
Urul'ga (*Urulginsk*) 68, 1504, 1508, 1509
Uruljunguj River 943, 1509
Urupää Fell 56, 238
Us/Usa River (to the Enisej; *Us*) 1318, 1319, 1341
Usa River (to the Pečora; *Usa*) 26, 61, 467, 500, 503–510, 517, 523, 524, 531–533, 576, 577, 646, 661, 665, 667, 669, 671, 673, 674, 676, 677, 728, 955, 956, 1019, 1022
Usa River (to the Tom') 1539
Uščel'e (*[Uščel'skaja]*) 632
Usolka River (*Usol'ka, Ussolka*) 67, 1441–1443
Uspensk 1338
Ust'-Abakanskoe (present-day Abakan; *Katschinska domen*) 16, 31, 65, 66, 880, 898, 1122, 1230, 1253, 1263, 1266, 1275, 1381, 1382, 1392, 1549
Ust'-Anža (*Andja, Odja*) 1422, 1441, 1552
Ust'-Cil'ma (*Ustzylma, Ustzylmsk*) 61, 260, 487–493, 503, 570–573, 633, 644, 657, 659, 667, 955
Ust'-Erba (*Ystjerba, Ust-Jerba*) 65, 1251, 1410
Ust'-Es' (*gamla Sagaiska domen*) 65, 1122, 1283, 1291, 1294, 1302, 1303, 1550
Ust'-Ižma (*[Ust'izemskaja], Ustjä*) 634, 646
Ust'-Kem' 1119, 1128, 1145
Ust'-Kožva (*[Ust'kožvinskaja]*) 634
Ust'-Kyma (*[Ust'kymyskaja]*) 635
Ust-Mundus'ka 1193

- Ust'-Oja (*Ust-Oja*, *Yst-Oja*) 1549, 1551
 Ust'-Pinega (*Ustpinega*) 60, 616
 Ust'-Pit (*Ust'-Pitskaja*) 63, 1130
Ust-Pjäsina 1213
 Ust'-Sym 862, 1141
 Ust'-Sysol'sk (*Ustšussolsk*; present-day Syktyvkar) 26, 682
 Ust'-Tunguska, present-day Podkamennaja Tunguska (village) 64, 1150
 Ust'-Ubej 1411
 Ust'-Uxta 633
 Ust'-Usa (*Ust<im>[z]ja*) 646
[Ust'celemskaja] 633
 Ust'e (*Ust'janskaja*) 1442
 Ustinskaja 634
 Ust'jansk (*Ustjanka*, *Ustjansk*) 67, 1123, 1441, 1443, 1444
 Ustjug/*Veliko-Ustjug* 546, 567, 724, 956, 1014
[Ust'pelskaja] 633
Ut River (to the Uda/Udè) 1465
 Utrecht 74, 75
Utsjenskaja 642
 Utsjoki 22, 56, 80–83, 114–116, 119, 126, 127, 129–134, 137, 139, 143, 144, 157, 158, 164, 171, 202, 213, 214, 217–220, 222, 226, 227, 229, 230, 234, 241, 323, 328, 1150
 Utsjoki River 56, 1022
 Uty (village; *Ut*) 65, 902, 1122, 1304, 1316
 Uty River (*Ut*) 902, 922, 943, 1252, 1282, 1307, 1354
<Uul>ta River 651
Uusenga 60, 616
 Uusikaarlepyy → Nykarleby
 Uusikaupunki (*Nystad*) 977
 Uusimaa (*Nyland*) 586
Uusje 61, 639
 Užur (*Ushur*) 65, 1228–1231, 1236
 Užur River (*Ushur*) 1440
 Vaalajärvi 243, 246
 Vaara (in Hietasuvanto) 244
 Vaara (in Paakkola, two different locations) 251
 Vaara (in Sattanen) 243
 Vaarakylä 260, 309, 394
 Vaasa (*Wasa*) 609, 1514, 1516, 1520
Wâds'-Unt/Wâds'-ochta 739, 1032, 1033
 Vadsø 135, 372
Waeres River 654
 Vaga River 611, 621
 Vax River (*Wach*) 16, 31, 40, 753, 759–761, 764, 769, 774, 782, 848, 861, 1072, 1076, 1085–1087, 1091, 1097, 1104, 1180, 1183, 1185, 1186
 Vähäkari 251
 Vaxpugol'skia (*Wach-Pugolska jurterna*) 761, 1085, 1087
Waijenga 611
 Vaimojärvi 314
 Vaiskojarvi (present-day Torvinen) 243
Waj-jögan River → Čižapka R.
 Vajgač Island 439
 Vajmuga (*Waimuga*) 612
 Vajmuga River 613, 614
Wajoensuu 251
 Valamo 312, 313
 Valdaj 706, 707, 988
Waldakurja 617
 Väli-Jesiö 243
 Välikangas (two different locations) 248
 Välikota 598
 Välitälo (in Hietasuvanto) 244
 Välitälo (in Vaalajärvi) 243
 Valtegorskaja 624
 Vampugol (*Wontpugol*) 63, 759, 1085
 Vanhatalo 109, 209
Wankosero 614
Warandej Island 677
 Varanger Peninsula 372
 Varangerfjord 26, 120
 Varavino (*Warawina*) 609, 610
 Vardø 224
 Värmland 258
 Värriö 244
Wartuiska jurterna → Nižnevartovsk
 Varzuga (village) 602, 613

- Varzuga River 372, 602, 613
 Wäsakoj River 675
 Wäsaku-jaha River 1200
 Vasaluoma Lake 311
 Waschka River 670
 Vasjugan River (*Elle-jógan*, *War-ky*, *Wasjugan*, *Watj-jógan*) 767, 769, 776, 779–782, 1072, 1095–1097, 1106, 1110, 1111
 Waspugolska jurterna 763, 1091
 Vaspuxol' River 763
 Västerbotten 195, 594
 Watajärvi Lake 314
 Vavčuga ([*Vavčugra*]) 611, 616, 630
 Važara River 635
 Velika River 654, 675
 Velikij Ustjug (*Veliko-Ustjug*) 61, 724, 956
 Velikoj/Häehijaha River 654
 [*Velikopoženskij skit*] 633
 Welikoviska 642
 Velikovysočnaja 634
 Venejärvi Lake (*Wenetjärvi*) 164
 Vereščáginó → Jamskaja
 Verxneimbatsk (*Imbatsk*, *Imbazk*, *Öfra-Imbazk*) 64, 819, 828, 831, 843, 859, 860, 875, 876, 1157, 1163–1169, 1191–1193, 1218
 Verxneudinsk (present-day Ulan-Udè; *Werchneudinsk*) 31, 67, 69, 920, 922, 923, 943, 944, 1471, 1485, 1488, 1501, 1523, 1526, 1535, 1536
 Verxopadenskoe selenie ([*Verxnopalenskoe s.*]) 623
 Verxotomsk 1233
 Verxotur'e (*Werchoturie*) 61, 546, 567, 723, 724, 956, 1013, 1014
 Verxovskij ([*Verxovskaja*]) 633
 Verkola 621
 Verschino-Udinskaja 67, 1501, 1503
 Werschinsk 1189
 [*Verša*] 638
 Ves' land (*Wessin maa*) 285, 300
 Veškoma (*Weshkoma*, [*Veškonemskaja*]) 60, 616, 617, 623
 Veškonemskaja → Veškoma (*Weshkoma*)
 White Sea (*Hvita hafvet*) 35, 39, 76, 109, 203, 257, 264, 282, 312, 314, 350, 372, 376, 385–389, 395, 398, 400, 403, 404, 415, 418, 421, 424, 438, 447, 578, 599–602, 606, 610, 629, 643, 663, 665, 666, 668, 670, 672–674, 700, 713, 714, 782, 961, 998, 1223
 Vieksi 292–294
 Vierilä 243
 Vietkajärvenpalo Fell → Korsatunturi
 Vietkajärvi Lake (*Wiettajärwi*) 56, 97, 98, 179, 180
 Vihanti (in Kuusamo; *Wihandi*) 312, 313
 Vixtovo ([*Vixtovskaja*]) 624
 Viianmaa 250
 Viinijärvi 290, 291
 Viinijärvi Lake 291
 Viipuri (*Wiborg*) 61, 62, 69, 75, 546, 581, 969, 971, 981, 1541
 Viiri 246
 Vikevänkörva 243
 Wilij 1030
 Villala (*Willa-by*) 582, 593
 Wilmilä 312
 Virolahti 298
 Virrat (*Wirdois*) 55, 194
 Viska 655
 Viska Lake 654
 Viska River (to the Mezen') 464, 636, 638
 Viska River (to the Ular) 654
 Vitim River 922, 1487, 1488, 1509
 Vižas Lake (*Wishas*) 668, 674
 Vižas River (*Wii[ž]as*, *Wishas*, *Wisas*, *Sambijaha*) 464, 631, 651, 652, 672, 674
 Vjatka (present-day Kirov) 49, 62, 711, 712, 719, 720, 722, 723, 996, 1009, 1010, 1012, 1013
 Vladimir 30, 62, 707–709, 989–991
 Vlas'evskaja 623
 Vodla River 567, 724
 Vogulka River 536
 Vohonselkä Lake (*Woho*) 313
 Volga River 389, 707–714, 716, 767, 803, 989–992, 994–996, 998, 1230, 1540
 Volxov River 706

- Vologda 300, 569, 621, 658, 663, 665, 670, 671, 1060
 Volonga River (*Häeydi*) 631, 652, 675
 [*Volosova*] River 651, 673
Wolotschanka River 836, 837, 1178, 1184, 1186
Wongá 618
 Vorogovo (*Worogowa*) 827, 864, 1135, 1145, 1148, 1149
 Voron'ja River 380
 Voronežskij (*Woronesk*) 380
Vorotin River 638
Vorovka River 651, 652
Wos'kin/Woschkin 739, 1032
 Votian land (*Watland*) 983
 Vöyri (*Wörä*) 581, 582, 596
 [*Vozdviženskij zavod*]/*Vosdwišenskij* 1516
 Vožgora (*[Vožgorskaja]*) 635
 Vuojärvi 246
 Vuojärvi (in Vaiskojärvi/Torvinen) 243
 Vuokatti 292, 293, 296, 310
 Vuokki/Ala-Vuokki 296
 Vuokkijärvi Lake 296
 Vuokkiniemi 1st endp. of part 1 of the vol., 24, 58, 262, 264, 265, 268, 281, 282, 285, 292, 296, 297, 299, 305, 306
 Vuolajärvi Lake 311–313
 Vuolinko Lakes (*Wuolenki*) 290
 Vuolukka (in Salla) 248
 Vuolukka (in Tervola) 251
 Vuonala 249
 Vuonala-Vuolukka 249
 Vuonneniemi Cape 248
 Vuonninen 58, 268–270, 285, 286, 301
 Vuontisjärvi 80–82, 156–159
 Vuontisjärvi Lake (at the village of V.; *Wuontis jaur*) 81, 201
 Vuontisjärvi Lake (at Vuontiskero Fell; *Wuontisjäur<i>*) 201, 202
 Vuontiskero Fell (*Wuontistunturi*) 201, 202
 Vuontislahti 304
 Vuopaja 314
 Vuorela 249
 Vuorijärvi 249, 250
 Vuorijärvi Lake 250
 Vuormankoski Rapids 312
Wuosmo Island 301
Wuotscha Rapids 303
 Vuotunki Lake (*Wuotungi*) 313
 [*Vyčenskaja*] 632
 Vymskaja River (*W[y]mska*) 1178
 Yakutia 1190
 Yenisei River → Enisej
Ygejäng, Mount 1370
Ylen River 1282
Ylgy River 1375, 1376
 Yli-Jesiö 243
 Yli-Kittilä 201
 Yli-Kyrö → Kyrö (in Kittilä)
 Ylikylä (*Öfwerby*) 248
 Ylikärppä 248
 Yli-Paakkola → Paakkola
 Ylitalo 244
 Ylitornio (*Öfwer-Torneå*) 55, 74, 75, 203, 206, 378
Ylyk suk River 1340, 1370
 <[*Y*]nas'> River 1330
 [*Yyv*] → Sizjabsk
Yz bilter Rivers 1375
 Zyx Mountains (*Is[y]k, Isik*) 1300, 1305
 Zabajkal'e/Transbaikalia 829, 928, 942, 944, 958, 962, 1531, 1536
Zagrivočnaja 633
Zagubskoe zimov'e 870
 [*Zakakurskaja*] 632
 [*Zaledeva*] 1419
Zaozerskaja 632
Zargol (*[Zorgolskij]*) 68, 1518
*Zašee*k (*Nieshke, Sasheika*) 59, 384, 385
Zasul'e (*[Zasul'skaja]*) 635
 [*Zasurskaja*] 624
Zatula 609, 610
 [*Zatul'e*] 638
Zaturansk (present-day Krasnoturansk; *Saturansk*) 1251

- Zavidovo 62, 706
 Zavoloč'e 155, 412, 413, 610, 613, 617, 628, 629, 645, 721, 982
 [Žemčužna] River 674
 [Žerdskaia] 632
 Zibizjan River (*Djebidjan*) 1335
 Zima River (*Sima*, [*Zima*]) 1538
 Žimbira ([*Žimbirinskaja*]) 68, 1534
- Žimbira River 1534
 Zimnye Gory (*Simnija Gory*) 60, 400, 404, 406, 603, 605
 [Žirga]/Z'irgá River 1487
 Zlatoust (*Slatoust*) 69, 1124, 1539
 Zlobskaja (*Zlōbah*) 633
 Zotino (*Sotina*) 864, 1146, 1147
 [Žukogorskaja] 632

Topics

- Afanas'ev Culture 1231
 Altaic peoples and languages 8, 9, 817, 1251
 Andronovo Culture 1231
 anthropology 38
 Anti-Semitism 53
 antiquities, archaeological sites 16, 17, 28, 31, 36, 44–47, 114, 115, 124, 142, 194–196, 204, 249, 263, 264, 274, 275, 281, 288, 290–294, 298–300, 306, 307, 310–312, 405, 406, 412, 413, 574, 581, 582, 592–598, 609, 613–615, 617, 618, 620, 627, 631, 638, 639, 644–646, 688, 700, 709, 731, 748, 749, 751–753, 799, 800, 890–892, 895, 896, 903, 907, 908, 922, 941, 957, 962, 1023, 1043, 1075, 1227, 1230–1233, 1236–1238, 1240–1242, 1244–1246, 1250, 1251, 1253, 1257, 1258, 1260, 1263–1269, 1273, 1275, 1276, 1278, 1280, 1281, 1283–1298, 1300, 1302, 1303, 1305, 1312–1316, 1323–1326, 1327, 1352–1354, 1389–1392, 1395–1409, 1415–1418, 1422, 1499, 1510, 1511, 1518, 1519, 1522, 1523, 1526–1533, 1535, 1539, 1542, 1543, 1549, 1550, 1552, 1553
 Arabic language 23, 36, 1002
 Arabs 709, 991
 archaeology, archaeological studies 8, 10, 19, 21, 31, 36, 38, 44–47, 53, 592, 621, 861, 957, 958, 962, 976, 1114, 1231–1233, 1236, 1241, 1263–1269, 1275, 1276, 1284–1290, 1294–1297, 1302, 1313–1316, 1323, 1324, 1395–1398, 1510, 1526–1529, 1531–1533, 1535, 1542, 1543, 1549, 1550, 1553
 Arctic hysteria 355–357
 Arins and Arin language 28, 817, 899, 960, 962, 1129, 1229, 1235, 1245, 1249, 1256, 1257, 1261, 1262, 1270, 1383
 Armenian language 1002
 Assans 28, 960, 962, 1441, 1442, 1444
- authorities, officials, administration 35, 39, 49, 261, 262, 280, 348, 353, 360, 369–371, 386, 390, 409, 410, 412, 414, 415, 420, 421, 423–426, 442, 448, 452, 453, 467, 469, 480, 481, 485, 493, 494, 540, 541, 544, 545, 547, 584, 607, 608, 619, 648, 650, 732, 832, 835, 850, 880, 897, 917, 937, 945, 947, 949, 950, 952, 953, 978, 1046, 1049, 1068, 1077, 1078, 1112–1121, 1179, 1190, 1219, 1238, 1247, 1344, 1482, 1502
 Avam → Nganasans
 Azerbaijanis 1002
 Baltic Finnic languages 580, 589
 Bashkirs 709, 992, 1014
 Berserks 606
 Bible 42, 44, 49, 54, 86, 142, 198, 331, 480, 501, 513, 585, 706, 766, 837, 978, 1515, 1546
 Bite 921, 941, 944
 Bjarmians 45, 155, 196, 203, 265, 412, 413, 614
 British 365
 Bronze Age 21, 45–47, 194, 263, 581, 582, 594, 596, 800, 1241, 1283, 1499, 1531, 1549
 Buddhism (~, *Lamaism*) 31, 412, 922–930, 933, 1353, 1363, 1451, 1476, 1478, 1482, 1489–1497, 1499, 1505, 1528, 1530, 1543
 Bulgars 709–711, 713, 991, 992, 997
 Buryat language 919, 925, 929, 930, 1461, 1463–1467, 1471, 1475–1477, 1485, 1486, 1489, 1500, 1504
 Buryats 31, 44, 920–929, 931–936, 941, 942, 944, 962, 963, 1348, 1453, 1461–1479, 1482, 1483, 1485, 1486, 1489, 1493, 1501, 1504–1506, 1510, 1519, 1528–1531, 1533, 1534, 1536, 1537, 1543
 material culture 923–927, 932–936, 1467, 1468, 1473–1476, 1478, 1482, 1483, 1504–1506, 1536

- society 1462–1465, 1469, 1472, 1473, 1475, 1485, 1486
 spiritual culture 923–929, 931, 932, 1469, 1543
- Byzantines 709, 991
- Caucasian languages 701, 974
- Caucasians 38, 993
- Chalcolithic Period 800
- Cheremis → Mari
- Chinese 920, 936, 938–940, 1225, 1362, 1477
 language 1002
 material culture 934, 935, 937–939
 society 939, 940
 spiritual culture 938–940
- Christian holidays (Christmas, Easter, Midsummer, saints' feast days etc.) 22, 73, 74, 123, 189, 305, 318, 319, 321, 322, 340, 350, 366–369, 400, 401, 448–450, 452, 453, 463, 501, 531, 577, 604, 619, 625, 626, 644, 649, 653, 660, 708, 735, 806, 816, 841, 857, 871, 880, 922, 930, 940, 991, 1013, 1027, 1036, 1044–1046, 1115, 1127, 1128, 1136, 1141, 1147, 1161, 1167, 1169, 1190, 1191, 1194, 1204, 1217, 1220, 1224, 1287, 1329, 1367, 1425, 1427, 1432, 1433, 1447, 1468, 1473, 1509
- Christianity 51, 52, 85, 86, 89, 141, 154, 166, 170, 171, 192, 196, 256, 268, 284, 353, 354, 390–392, 446, 448, 484, 515, 545, 590, 629, 711, 712, 748, 770, 776, 781, 783, 825, 839, 840, 849, 884, 886, 994–996, 1042, 1065, 1073, 1077, 1099, 1107, 1140, 1158, 1179, 1199, 1205, 1209, 1226, 1230, 1257, 1272, 1327, 1373, 1377, 1387, 1420, 1427, 1434, 1435, 1450, 1451, 1469, 1470, 1475, 1476, 1488, 1489, 1505
- Chuds (also [*čuxny*]) 28, 45, 46, 265, 386, 388, 397, 412–414, 421, 574, 575, 603, 609, 610, 613, 617, 618, 620, 621, 625, 627, 629–631, 638–640, 644–646, 655, 688, 731, 748, 749, 751, 752, 786, 789, 799, 800, 879, 901, 903, 922, 928, 942, 982, 1023, 1042, 1043, 1058, 1074, 1076, 1120, 1227, 1230, 1231, 1236, 1238, 1243–1246, 1250, 1251, 1260, 1263, 1277, 1313, 1398, 1399, 1435, 1553
- Chuvash language 703
- Chuvashes 704, 710–712, 714, 989, 990, 993–996, 998, 1001
- colonialism 34, 35
- cossacks 834, 835, 875, 897, 898, 908, 910, 913, 915, 916, 918, 920, 1075, 1076, 1078, 1120, 1121, 1190, 1197, 1222, 1223, 1244, 1245, 1282, 1319, 1320, 1334, 1336, 1339, 1343, 1348, 1410, 1465, 1502, 1517–1519, 1521, 1522, 1525, 1529, 1551
- Crimean War 365
- cultural anthropology 20
- Danes 710, 907, 969
- deportations, deported 32, 829, 843, 846, 847, 868, 910, 945, 946, 951, 1024, 1120, 1204, 1219, 1226, 1317, 1379, 1484, 1488, 1502, 1503, 1512, 1514, 1517, 1520, 1545
- Dolgans 839, 849, 1206–1209, 1220, 1221, 1547
- Dutch 973
- Em'Jam → Yems
- English language 10, 1502
- Englishmen 78, 405, 605, 606, 718, 1007, 1488, 1498
- Enisej Ostyaks → Ket
- Enisej Samoyeds → Tundra & Forest Enets
- Enlightenment 20, 34, 36, 49, 338
- Erza Mordvinians 712, 995
- Estonian language 72, 589, 959
- Estonians (including mythical *Wirolaiset*) 101, 102, 236, 184, 386, 575, 829, 951, 979, 983, 1174, 1517
- ethnography and ethnology 8, 10, 20, 31, 35, 36, 38, 46, 48, 53, 680, 681, 691, 725, 726, 780, 781, 856, 860, 954, 955, 958, 961, 962, 966, 1016, 1096, 1097, 1116, 1124, 1159
- Europeans 50, 52, 758, 938, 1084
- Evenki (*Tungus*) 30, 31, 50, 51, 565, 786, 807, 818–822, 826, 827, 829, 838–840, 843, 845, 862, 864, 874, 876, 920, 922, 961, 962, 1061, 1120, 1133, 1138–1141, 1144, 1148, 1151, 1152, 1154, 1159–1161, 1163–1165, 1169, 1172–1175, 1185, 1186, 1191, 1192, 1196, 1197, 1199, 1205–1209, 1226, 1357, 1429, 1443, 1444, 1470, 1477–1481, 1485, 1504–1510, 1517–1519, 1521, 1524, 1525, 1527, 1529, 1537, 1548
 language 862, 961, 1129, 1141–1144, 1155, 1174, 1197, 1478, 1479, 1504, 1506–1508, 1519, 1521, 1526
 material culture 819, 820, 822, 1133, 1138, 1139, 1141, 1144, 1202, 1207, 1208, 1357, 1478, 1504–1508, 1521, 1525
 society 1508
 spiritual culture 821–823, 826, 827, 829, 1143, 1144, 1164, 1196, 1197, 1505–1507, 1524
- evolutionism 51, 52
- exoticism 50

- Finnish Antiquarian Society 907, 1240
- Finnish language 18, 20, 22, 26, 28, 33, 72, 79, 91, 93, 102, 115, 122, 153, 154, 156, 160, 169–171, 175, 184, 193, 197–200, 204, 205, 210, 221, 241, 256, 257, 276, 283, 285, 288, 290, 318, 333, 334, 340, 367, 376, 379–381, 386, 387, 397, 418, 428, 438, 443, 471, 474, 496, 526, 574, 575, 580, 581, 583, 585–590, 600, 603, 610, 636, 647, 700, 701, 703, 710, 714, 715, 720, 737, 803, 811, 859, 879, 930, 931, 943, 950, 951, 966, 975, 980, 998, 999, 1003, 1010, 1030, 1043, 1052–1057, 1113, 1159, 1226, 1300, 1399, 1440, 1544
- Karelian dialect 239, 379, 586, 588
  - North Ostrobothnian dialect 205, 241, 379, 583, 587–589
  - South/Central Ostrobothnian dialect 586, 587
  - Savonian dialect 197–199, 241, 277, 290, 586–588
  - Tavastian dialect 197–199, 586, 587
  - West Finnish 197, 198
- Finnish Literature Society 11, 12, 23–25, 53, 254, 255, 261, 268, 276, 277, 289, 318, 397, 469, 608, 730, 966
- Finnish tribe → Finno-Ugric peoples
- Finnish-Tatarian languages → Uralo-Altai languages
- Finno-Ugrian Society 9, 10
- Finno-Ugric languages (also *Finska, Tschudiska språken*) 8, 22, 30, 35, 38, 198, 263, 264, 701–703, 714–716, 769, 959, 976, 998, 999, 1001, 1004, 1045, 1047, 1048, 1051, 1058, 1061, 1098, 1113, 1121, 1229, 1251, 1440, 1478
- Finno-Ugric/Finnic peoples (*Finska stammen* etc.) 22, 26, 38, 42, 44, 50, 53, 142, 150, 254, 334, 358, 386, 441, 471, 495, 535, 565, 594, 627, 682, 700–702, 704, 709–716, 745, 749, 783, 800, 803, 881, 922, 942, 976, 979, 983, 992, 993, 995–1000, 1003, 1004, 1039, 1043, 1058–1060, 1172
- material culture 803
  - spiritual culture 745, 749, 800, 881, 1039
- Finns 11, 21, 30, 32, 42–44, 52, 53, 76, 77, 89, 91, 101–103, 107–109, 112, 118–120, 125, 127, 140–142, 145, 150, 152–155, 161, 162, 170–173, 183, 185, 188, 194–196, 198, 200, 201, 203, 207, 214, 215, 218, 221–224, 232, 234, 238, 254, 256–258, 263, 265, 266, 271–273, 281–284, 287, 294, 299, 307, 309, 312, 313, 317, 320, 329, 333, 334, 336, 341, 342, 345, 348, 357–359, 362, 367, 376–379, 384, 386–389, 414, 421, 423, 427, 429, 430, 437, 438, 441, 469, 471, 495, 535, 545, 573–575, 583, 586, 587, 589–598, 606, 617, 618, 625, 626, 640, 647, 700, 701, 706–711, 717, 720, 726, 749, 783, 800, 809, 811, 854, 861, 896, 942, 944–947, 949–952, 967, 978–981, 983, 988, 989, 992–994, 1002–1006, 1010, 1044, 1058–1061, 1119, 1120, 1137, 1148, 1159, 1172, 1228, 1231, 1241, 1280, 1398, 1512, 1514–1518, 1520, 1540
- material culture 78, 109, 145, 152, 153, 155, 195, 204, 296, 353, 379, 387, 388, 421, 574, 598, 606, 619, 625–627, 717, 761, 1006, 1088, 1137, 1518
  - spiritual culture 90–94, 115, 148–150, 171, 173, 183, 193, 200, 255–258, 266, 276, 284, 285, 290–292, 296, 332, 333, 357–359, 367, 377, 378, 388, 389, 427, 429, 430, 436, 437, 441, 469, 471, 474, 585, 586, 594–596, 619, 625, 626, 647, 717, 720, 749, 784, 789, 790, 800, 809–811, 894, 896, 947, 949, 1006, 1044, 1083
- folklore 8–10, 22–26, 28, 33, 37, 45, 46, 53, 84–95, 100–103, 111–112, 141, 142, 148–150, 160–169, 174–178, 182–185, 190–197, 202, 227–229, 234–237, 241, 242, 246, 255–259, 262–273, 275, 276, 279–288, 290–295, 298–309, 314, 377, 378, 386, 405, 406, 413, 427–442, 512–515, 525, 526, 547–556, 574, 580, 585, 590–592, 594–596, 605, 606, 609, 610, 617, 620, 630, 639, 640, 645, 647, 655, 731, 747–749, 751, 783–800, 804, 809–815, 822, 825, 832, 833, 860, 879, 885, 893–896, 899, 905, 906, 913, 918, 922, 941, 942, 944, 958, 962, 987, 996, 1023, 1042, 1043, 1072, 1074, 1075, 1083–1085, 1176, 1179, 1201, 1226, 1230, 1231, 1233, 1235, 1245, 1249, 1256, 1257, 1260–1262, 1270, 1276, 1277, 1280, 1298, 1306, 1366, 1371, 1398, 1399, 1401, 1435, 1453, 1465, 1469, 1543, 1544
- Forest Nenets (*Kasymyska Samoieder* etc.) 768, 782, 802–807, 1020, 1021, 1045–1048, 1051, 1068, 1069, 1071, 1073, 1096
- language 1052–1057, 1067–1069, 1071
  - material culture 803–807
- French language 1502, 1546
- French Polar Expeditions 77, 78, 206
- Frenchmen 732, 974, 977, 1024, 1226
- Gens Ostjaronum → Khanty
- geography and geodesics 8, 10, 28, 74
- German language 9, 10, 18, 42, 583, 598, 705, 727, 730, 750, 811, 816, 849, 855, 879, 918, 919, 949, 950, 954, 1044, 1074, 1077, 1119, 1121, 1502
- Germanic poetry 810

- Germans (incl. Baltic G.) 34, 73, 74, 329, 330, 424, 598, 662, 678, 679, 701, 725–727, 732, 811, 818, 902, 973, 987, 996, 1004, 1024, 1077, 1116, 1118, 1225, 1226, 1392, 1517, 1540
- giants (*hiidet, jätitar, jättiläiset, jatuli*) 89, 196, 197, 202, 249, 250, 264, 266, 282, 582, 583, 590, 592, 594–597, 748, 789, 832, 1042
- gnomes 594
- Goths 288
- Great Northern War 287, 945, 977
- Greek language 197, 1001, 1502
- Greek literature 42, 509, 516, 754, 985, 1379
- guarding spirits 43, 75, 93, 112, 173, 532
- Gypsies → Romani
- Hahe/Hähe(h)/Sjadaei/Loh/Los/Long 434–436, 438–442, 549, 641, 685, 686, 690, 784–787, 789, 1200, 1201
- Hansa 157
- Hebrew language 199, 480, 1502
- hero myth 21, 24, 42
- history 8, 10, 35–37, 42, 45, 53, 958, 963
- Hungarian language 1121
- Hungarians (*Magyarer*) 545, 732, 1120
- Huns 709, 991, 1120
- Hurikkainen* 331, 332
- Ilaism* (= Islam?) 480
- Imperial Academy of Sciences in St Petersburg 9–11, 18–21, 23, 25, 27–29, 31–34, 36, 42, 44, 53, 254, 326, 327, 422, 538, 539, 546, 662, 665, 669, 678, 679, 691, 701, 725, 727–730, 750, 816, 817, 849, 855, 879, 890, 902, 918, 954–956, 958, 963, 966, 967, 973, 974, 976, 978, 983, 984, 986, 1016–1018, 1021, 1044, 1058, 1220, 1224, 1540, 1541, 1544, 1549
- Imperial Alexander University of Helsinki 9, 10, 25–27, 29, 45, 72, 73, 77, 156, 318, 569, 570, 608, 614, 709, 927, 966, 987, 1125, 1540, 1547
- Imperial Botanical Gardens 678, 679, 983, 984
- Imperial Public Library 976, 977
- Imperial Russian Geographical Society 20
- Imperial Senate of Finland 11, 709, 944, 946
- Imperial University of St Petersburg 23, 974
- Indo-European/Indo-Germanic peoples and languages 53, 714, 811, 998, 1004
- Ingrians (*Ingrer, Ingrikot, Savakot, Äyrämöiset*) 386, 980–982
- Iranians 1002
- Iranistics 927
- Iron Age 21, 47, 388, 582, 752, 800, 907, 1240, 1241, 1549
- Islam (→ also *Ilaism*) 977, 991
- Jews (Hebrews) 53, 54, 391, 480, 725, 818, 829, 839, 845, 974, 1005, 1226, 1544
- Jevschi* → Forest Nenets
- Jiljan 548, 549
- Kainulaiset* 586, 587, 594
- Kaleva people 87, 535, 809
- Kalevala (the epic) 22–24, 33, 84, 86, 160, 161, 190, 198, 255, 256, 258, 267–269, 275–277, 279, 280, 284–286, 288, 298, 301, 303, 305, 318, 585, 731, 789, 790, 810, 811, 834, 893, 931, 967, 1003, 1023, 1276, 1280
- Kalmyks/Oirats 461, 536, 709, 732, 941, 942, 992, 1024
- Kamas-Koibal language 1308, 1309, 1327, 1328
- Kamas-Koibal Samoyeds (→ also Koibals) 881, 1309, 1312, 1351
- Kamassian Samoyed language 959, 1423, 1429, 1435, 1441
- Kamassian Samoyeds 28, 31, 908, 958, 960, 1017, 1321, 1322, 1348, 1377, 1383, 1414, 1418–1420, 1422–1431, 1434–1436, 1452, 1453
- material culture 1419, 1420, 1423–1425, 1427, 1428, 1430–1432, 1452
- society 1425, 1427, 1428
- spiritual culture 1428, 1429
- Kanteletar 268
- Karagas language 1446, 1453–1462, 1467, 1475
- Karagasses (Tofa) 908, 958, 960, 1017, 1322, 1348, 1429, 1432, 1434, 1441, 1444–1463, 1465, 1466, 1469, 1475, 1477
- material culture 1432, 1447–1449, 1452
- society 1446, 1447, 1449, 1450, 1453, 1454, 1462, 1463
- spiritual culture 1450–1453, 1462
- Karasino Samoyeds → Selkups, Tundra & Forest Enets
- Karasuk Culture 1263, 1284, 1289, 1295

- Karelian language 33, 295–300, 303–308, 310, 379, 381, 980, 981
- Karelians (→ also Russians) 33, 86–88, 90, 91, 154, 155, 160, 161, 163, 165, 168, 175, 191, 242, 255–257, 265, 278, 282, 298, 352, 355, 356, 360, 372, 376–379, 386, 585–587, 600, 627, 713–715, 979–982, 996, 998, 999, 1060
- material culture 296, 304, 306, 379
  - spiritual culture 256–259, 262–273, 275, 278–286, 294, 298–309, 314, 585, 586, 790, 811
- Ket language (Enisej Ostyak) 783, 837, 859–862, 873, 960, 1118, 1129, 1147, 1148, 1152, 1165, 1169, 1172, 1228, 1308, 1327, 1328, 1332, 1373, 1374
- Kets (*Jeniseiska Ostjaker*) 28, 30, 51, 687, 727, 816–821, 823–827, 829, 836–839, 843, 845, 857, 859, 860–862, 863, 874, 876, 899–901, 910, 957, 960, 962, 1125, 1129–1133, 1135, 1136, 1138–1141, 1144, 1147, 1149, 1151–1155, 1157, 1159–1161, 1163–1166, 1169–1174, 1179, 1191–1194, 1196, 1197, 1199, 1212, 1218, 1219, 1223, 1226, 1270, 1308, 1327, 1329, 1343, 1374, 1383, 1398, 1418, 1422, 1435, 1440, 1444
- material culture 819–821, 823–825, 1125, 1130–1132, 1135, 1138–1141, 1144, 1148, 1161, 1166, 1169, 1172, 1202, 1301
  - spiritual culture 686, 823–826, 829, 1144, 1270
- Khakasses → Tatars
- Khanty (*Ostjaker*) 16, 28, 30, 40, 44, 51, 141, 256, 504, 533, 534, 536–538, 542, 544–566, 688–690, 714, 723, 726, 727, 731–736, 738–749, 751–753, 755–757, 759–768, 770–775, 777–782, 786, 789, 800–803, 807, 808, 861, 943, 956, 957, 960–962, 985, 998, 1014, 1016–1020, 1023–1027, 1029, 1031, 1032, 1034–1045, 1047, 1049–1051, 1060–1067, 1069–1078, 1080–1083, 1085–1096, 1099–1107, 1109, 1111, 1112, 1125, 1235
- language (*Ugriska Ostjakiskan, Kondi-språket*) 8, 9, 559, 563, 703, 714, 726, 727, 729, 732, 733, 738–741, 743, 745, 747, 749, 753, 760, 764, 766, 768–770, 773, 779, 783, 859, 861, 922, 943, 957, 959–961, 977, 980, 998, 1017, 1018, 1020, 1024, 1025, 1030–1032, 1034, 1036, 1039, 1041, 1043, 1050–1055, 1057, 1066, 1071, 1072, 1076, 1078, 1086, 1087, 1092–1094, 1097, 1098, 1101, 1103, 1110, 1111, 1121
  - material culture 40, 559–566, 740–747, 756, 757, 760–763, 766, 772, 775, 780, 802, 803, 807, 1034–1040, 1064, 1065, 1082, 1083, 1087–1089, 1094, 1099–1101, 1105, 1116, 1125
- society 44, 545–547, 556–560, 746–747, 751, 764, 765, 770–773, 1040, 1041, 1074, 1075, 1100–1102
- spiritual culture 141, 547–556, 566, 740, 742–749, 751, 759, 770, 771, 800, 1034, 1036, 1038, 1039, 1042–1044, 1089, 1090, 1092, 1093, 1099, 1100
- Khazars 713, 997
- Kirghiz 45, 536, 709, 732, 818, 900, 907, 909, 921, 922, 941, 942, 944, 992, 1024, 1118, 1226, 1230, 1235, 1237, 1243, 1245, 1248, 1250, 1258, 1263, 1265, 1277, 1299, 1300, 1306, 1383, 1384, 1398, 1401, 1411, 1418, 1543
- Kivekkäät 273, 274, 287, 312, 314
- Komi (*Sirianer, Syrjäner*) 39, 44, 50, 53, 466, 492, 493, 495, 496, 502–506, 517–524, 528–531, 536, 546, 548, 554, 563, 565, 569, 573–576, 621, 646, 647, 658, 659, 665, 667, 670–672, 681–683, 688, 712, 714, 728, 956, 980, 995, 998–1000, 1019, 1060, 1083, 1421
- language 8, 9, 26, 29, 443, 495–499, 502, 506, 508, 536, 539, 569, 570, 574, 575, 577, 610, 633, 634–638, 644, 646, 658–661, 688, 689, 703, 712, 714, 715, 749, 955, 959, 976, 980, 998, 999, 1004, 1043, 1052, 1056, 1057, 1098
  - material culture 495, 503, 504, 528–530, 658, 688
  - society 44, 495, 496, 573, 574, 658, 683
  - spiritual culture 493, 495–499, 530, 574, 647, 658, 682
- Komi-Permyak language (*Permskan*) 703, 712, 976, 977
- Komi-Permyaks (*Permier*) 554, 712, 829, 845, 995
- Kot language 960, 1435, 1441, 1467
- Kots 28, 31, 32, 817, 957, 962, 1129, 1428, 1434–1436, 1467
- material culture 1467
  - spiritual culture 1435
- Koibal/Khakas-Koibal) language 726, 902, 1258, 1277, 1279, 1310, 1311, 1331, 1351, 1549, 1551
- Koibals (Khakas-Koibals; → also Tatars, Kamas-Koibal) 880, 901–905, 960, 962, 1017, 1258, 1259, 1273, 1277, 1282, 1300, 1312, 1314, 1322, 1323, 1326, 1327, 1329, 1331, 1339, 1341, 1351, 1382, 1383, 1392, 1393, 1453
- material culture 1327, 1393
  - society 1259
  - spiritual culture 880, 904–906, 1277, 1312

- Kvens 273, 594
 Lappish language → Saami languages
 Lapps → Saami
 Latin language 9, 42, 1001, 1078, 1502
 Livs 47, 979
 linguistics 8, 9, 12, 19, 28, 31, 37, 38, 53, 546, 700–704, 725, 726, 733, 768, 769, 856, 859, 922, 954, 955, 958–961, 966, 998–1000, 1004, 1016, 1019, 1025, 1050–1057, 1060, 1061, 1096–1098, 1119, 1121
 Livonians 845
 Loh → Hahe
 Long → Hahe
 Manchurian languages 700, 701, 1002, 1004
 Manchus (*Mandschurer*) 700, 701, 710, 1061
 Mansi (*Woguler*) 141, 544, 688, 689, 701, 714, 732, 751, 752, 767–769, 781, 943, 998, 1014, 1024, 1060, 1074, 1075, 1095, 1096, 1103
     language 545, 703, 725, 732, 1024, 1068, 1097, 1121
     spiritual culture 141
 Mari (*Tscheremisser*) 437, 701, 703, 704, 710–712, 714, 716, 719, 989, 990, 993–996, 998–1002, 1009
     language(s) (*Tscheremissiskan*) 8, 9, 714, 715, 956, 959, 977, 979, 998–1002, 1052, 1056, 1121
     spiritual culture 711, 994, 996
 Mator-Karagasses 908
 Mator language 900, 901, 1258, 1259, 1308, 1374
 Mators 28, 900, 901, 910, 915, 918, 960, 1252, 1258, 1259, 1307, 1346, 1351, 1371, 1372, 1377, 1384
 Meryans 716, 1000, 1000
 Middle Ages 37, 42, 213, 353, 412, 621, 1290
 mining industry 22, 76, 77, 817, 845, 850, 874, 910, 915, 944–947, 1130, 1133, 1145, 1211, 1221, 1260, 1333–1335, 1338, 1369, 1498, 1499, 1511–1517, 1520, 1523, 1524, 1544
 Ministry and Minister of Public Education 18, 539, 975, 977
 Ministry of Finances 441
 Ministry of Internal Affairs 469
Mogadji → Tundra & Forest Enets
 Moleks 142, 250, 331, 332
 Mongolian languages, peoples and cultures 8, 35, 552, 701, 707, 710, 726, 831, 880, 919–923, 928, 932, 944, 960, 961, 963, 973, 992, 1002, 1003, 1016, 1017, 1120, 1403, 1450, 1482, 1493, 1496
 Mongols 38, 47, 52, 118, 461, 565, 700, 701, 709, 710, 726, 821, 921, 922, 931, 941, 942, 944, 992, 993, 1003, 1017, 1061, 1356, 1362, 1398, 1465, 1477, 1495, 1497, 1522, 1543
 Mordvinian language(s) 703, 714, 980, 998, 1000, 1004
 Mordvinians (→ also Erza, Mokša) 704, 710, 712, 714, 716, 993–995, 998–1001
 Mokša Mordvinians 712, 714, 995, 998
Mungandji → Tundra & Forest Enets
 Muroma 716, 1000, 1001
 Muscovites 845
 Muslims 719, 829, 845, 1226
 mythology 8–10, 22, 171, 173, 183, 190, 191, 255, 258, 265, 267, 276, 283–285, 287, 290, 332–334, 958, 963
 Naikkolaiset (also *Naikon kansa*) 273, 286, 308
 National Library of Finland 12
 National Museum of Finland 710, 731
 nationalist movements 18, 19, 21, 24, 33, 35 137, 143, 149, 162, 182, 187, 188, 206, 207, 978, 979, 1114, 1125
 nature 48, 49, 73–75, 84, 99, 104, 106, 109, 111, 134, 152, 153, 155, 156, 162, 172, 173, 179, 181, 182, 186–188, 192, 203, 206, 207, 263, 321, 331, 346, 367, 382–384, 409, 442, 463, 464, 479, 483, 487, 488, 500, 501, 506–510, 516, 517, 524–526, 533, 570, 571, 576, 607, 660, 661, 664–666, 668, 670–679, 706, 707, 719, 720, 722–724, 730, 731, 734–739, 754–756, 760, 764, 816, 817, 827, 828, 838, 841, 842, 844, 854, 862–875, 877–880, 883, 884, 906–909, 911, 913, 914, 917, 920, 921, 923, 988, 989, 1008, 1009, 1012, 1014, 1015, 1022, 1023, 1027–1033, 1036, 1038, 1062, 1063, 1068–1070, 1072, 1073, 1080–1082, 1084–1086, 1091, 1094, 1126–1130, 1132–1136, 1140, 1144, 1145, 1149–1152, 1156, 1157, 1160, 1162–1164, 1167, 1168, 1172–1174, 1176, 1177, 1180, 1184, 1188, 1189, 1191, 1193, 1194–1196, 1203, 1204, 1210, 1214, 1218, 1229, 1239, 1245, 1246, 1250, 1251, 1254, 1260, 1300, 1302, 1304, 1305, 1319, 1320, 1324, 1325, 1327, 1331–1336, 1339, 1342, 1343, 1367–1369, 1372, 1378, 1412–1414, 1419, 1421, 1422, 1441, 1444, 1445, 1469, 1470, 1484, 1485, 1488, 1489, 1499–1503, 1509–1511, 1517, 1524, 1529, 1530, 1534, 1536, 1537, 1539, 1545
 Nenets, Ižma 503, 504, 667
     language 495
 Nenets, Kominized 502, 577, 959
 Neolithic period 351

- Nganasan language 958
 Nganasans (*Awam, Tawgy*) 30, 432, 839, 848, 852, 856, 857, 957, 1198, 1205–1207, 1218, 1223
     material culture 1205
     spiritual culture 432, 1205, 1206
 Nyetyu (*Nitschú*) → Forest Nenets
 North Americans 710, 992
 Norwegian language 381
 Norwegians 119, 120, 122, 171, 195, 214, 215, 219, 221–224
 Novgorodians 621, 629
 Odyssey 283
 Oirats → Kalmyks
 Okunev Culture 1231, 1283
 Old-Believers (*Duchobortser, Raskolniker, Starovärtser*) 39, 49, 260, 261, 390–395, 398, 401, 402, 489–492, 572, 599, 657, 829–831, 845–848, 1157, 1158, 1162, 1168, 1191, 1194, 1219, 1488, 1489
 Oriental Institute of St Petersburg 23, 544
 Oriental languages, cultures and literatures 50, 717, 987, 996, 1002, 1364
 Orthodox Christian religion 257, 259, 260, 285, 291, 319, 350, 353, 390–393, 399, 484, 489, 685, 712, 770, 781, 784, 829, 886, 916, 947, 948, 994, 996, 1066, 1099, 1108, 1517, 1519
 Ossetian language 26
 Ostrobothnians (*Pohjalaiset, Österbottningar*) 170, 193, 194, 202, 586, 587
 Ostyak language → Khanty I.
 Ostyaks → Khanty
 Permian peoples and languages 703, 712–714, 719–721, 995–998, 1009, 1060, 1121
 Persian language 715, 1000, 1002
Petscherer 714, 998
Podgorodnaja (Baj) → Tundra & Forest Enets
 Poles 536, 537, 544, 657, 732, 733, 818, 829, 845, 919, 1024, 1113, 1114, 1116, 1119, 1120, 1226, 1484
 Poltergeist 493, 494
 prisoners 32, 944–951, 1512–1517, 1520
 Protestant Christian (Lutheran) religion 399, 489, 829, 845, 926, 947, 952, 971, 975, 980, 1517
 racism 52, 53
 Renaissance 37, 213
 Roman literature and mythology 42, 416, 568, 723
 Romani (*Zigenare*) 53, 54, 725, 845, 1005, 1226
 Romans 285, 754, 1077
 Royal Library and Archives in Stockholm 591
 Russian language 19, 20, 26, 42, 198, 283, 304, 308, 360, 370, 380, 381, 387, 417, 444, 448, 453, 482, 563, 569, 610, 611, 615, 617, 620, 630, 636–639, 641, 643, 645, 647, 656, 661, 673, 680, 689, 705, 708, 709, 716, 717, 732, 733, 737, 764, 769, 770, 779, 781, 803, 863, 871, 872, 919, 927, 928, 977, 981, 982, 1000, 1002, 1024, 1025, 1030, 1046, 1057, 1062, 1063, 1080, 1092, 1098, 1152, 1300, 1310, 1359, 1388, 1457, 1467, 1502, 1504, 1524, 1547, 1549
 Russians (meaning also Karelians in places) 21, 34, 44, 49–52, 87, 90–94, 122, 125, 160, 163–165, 169, 174–176, 195, 214, 219, 223, 224, 241, 242, 257, 262, 280, 282, 285, 290, 317, 329, 351, 353, 355, 356, 360, 366, 367, 372, 378, 385–390, 401, 405, 414, 415, 417, 420–422, 428, 438–440, 442, 443, 449, 464, 466–469, 478, 479, 484–488, 495, 503, 504, 515, 519, 526, 529, 530, 536, 538, 545, 547, 548, 552, 560, 563, 571, 573, 575, 576, 578, 599, 601, 606, 617, 618, 621, 625–627, 631, 638–640, 643–645, 647, 648, 656, 659, 663, 665, 667, 668, 670–675, 677, 685, 705, 708, 710, 716, 719, 724, 726, 727, 729, 731–733, 736–738, 740–742, 745, 747, 749, 752, 753, 755, 759, 760, 762–765, 768, 770, 771, 775–778, 780, 785, 788, 800–804, 807, 818, 827–830, 843, 845, 846, 849, 855, 863, 864, 867, 868, 871, 872, 875, 876, 883, 898, 902, 903, 910, 920–922, 935–937, 942, 974, 978, 979, 981, 982, 984, 987, 989, 991, 992, 1001, 1009, 1010, 1015, 1016, 1018, 1020, 1024, 1025, 1029, 1031, 1034, 1035, 1039, 1042, 1044–1050, 1062, 1063, 1065–1067, 1073, 1077, 1080, 1085, 1086, 1089–1091, 1096, 1099, 1105–1109, 1111, 1112, 1114, 1128, 1138, 1152, 1157, 1161, 1163, 1166, 1174–1176, 1184, 1197, 1202, 1209, 1212–1215, 1219, 1226, 1229, 1233, 1237, 1243, 1249, 1250, 1282, 1283, 1294, 1309, 1327, 1330–1332, 1348, 1357, 1359, 1362, 1368, 1373, 1379, 1393, 1413, 1414, 1419, 1421, 1423, 1425, 1427, 1429, 1432, 1443, 1444, 1453, 1454, 1460, 1463, 1467, 1469, 1470, 1477, 1479, 1482, 1483, 1500, 1501, 1503, 1504, 1517–1519, 1521, 1524, 1525, 1529, 1534, 1537
     material culture 360, 367, 387–390, 451, 529, 601, 606, 625, 626, 646, 672, 673, 705, 740, 744, 746, 777, 802–804, 827, 828, 853, 892, 932, 935, 936, 987, 1037, 1039, 1046, 1088, 1100, 1125, 1202, 1209, 1212, 1213, 1234, 1244, 1255, 1301, 1452, 1467, 1468, 1482, 1519
     society 21, 897, 898, 1101, 1102, 1230, 1368

- spiritual culture 266, 283, 360, 388–390, 506, 507, 530, 571, 647, 778, 784, 785, 800, 828, 987, 1090, 1109, 1114, 1239, 1357, 1526
- Saami (*Lappar*) 22, 25, 45, 49, 51–53, 76, 79, 81, 85, 86, 91, 94, 103, 112–129, 136, 139–142, 152–155, 160–165, 168, 170–175, 177, 182, 184, 185, 194–196, 200, 201, 204–206, 208, 211, 213–229, 231–234, 238, 240, 241, 245, 246, 256, 257, 262–265, 273, 274, 278, 281, 282, 287, 290, 291, 294, 299, 310–312, 317, 318, 320–324, 328–345, 347, 349–362, 370–372, 376–382, 384, 397, 398, 401, 418, 434, 455, 470, 475, 476, 546, 575, 583, 587, 590–594, 596, 598, 601–603, 617, 647, 669, 749, 800, 884, 982, 1044
- language(s) 8, 22, 25, 26, 39, 72, 79, 171, 184, 198, 205, 234, 240, 241, 279, 285, 288, 290, 292, 313, 317, 319–321, 330, 333, 334, 340, 360, 361, 370, 371, 376, 380–382, 384, 397, 418, 580, 589–591, 593, 603, 610, 669, 700, 714, 715, 943, 959, 998, 999, 1052–1056
- material culture 16, 26, 90, 112–125, 138, 142, 163, 195, 211–219, 221–225, 319, 335–340, 342–345, 349–353, 360–362, 386, 476, 590, 598, 602, 669, 884, 1304
- society 116, 245, 274, 337, 338, 341
- spiritual culture 22, 26, 88–91, 94, 95, 100–102, 113, 116–118, 141, 171, 172, 182, 183–185, 202, 211–213, 217, 220, 227–229, 246, 247, 328–334, 340, 341, 344, 347, 350–355, 357–360, 377, 378, 434, 470, 526, 594, 598, 647, 669, 749, 800, 1044
- Samatu* → Tundra & Forest Enets
- Samoyedic languages 8, 9, 26, 30, 38, 726, 761, 776, 808, 837, 859, 900, 901, 922, 943, 954, 958, 961, 1003, 1016, 1021, 1045, 1047, 1050–1052, 1058, 1087, 1098, 1113, 1115, 1161, 1229, 1273, 1308, 1309, 1311, 1316, 1382
- Samoyedic peoples 28–30, 53, 327, 686, 687, 689, 710, 715, 726–729, 745, 751, 752, 760, 761, 766–768, 775, 776, 779–782, 789, 790, 800–804, 807–811, 826, 829, 835–840, 845, 848, 850–852, 856–858, 861, 862, 868, 876, 881, 885, 894, 900, 908, 910, 922, 942, 954–958, 960–962, 983, 985, 988, 992, 1003, 1016–1021, 1036, 1039, 1044–1048, 1051, 1060, 1065, 1074, 1075, 1083, 1087, 1093–1096, 1106, 1111, 1120, 1131, 1164, 1172, 1175, 1197, 1205, 1209, 1211, 1220, 1223, 1224, 1226, 1253, 1259, 1260, 1265, 1306, 1351, 1357, 1377, 1382–1384, 1398, 1422, 1428, 1435, 1444, 1505
- material culture 802–804, 807, 838, 839, 885, 1064, 1202, 1259, 1260, 1304, 1308, 1357, 1430, 1449, 1505, 1547, 1548
- spiritual culture 789, 790, 797, 803, 809–811, 826, 829, 881, 894, 1036, 1259, 1273, 1352, 1547
- Samoyeds → also Forest Nenets, Nganasans, Selkups, Tundra Nenets, Tundra & Forest Enets
- Sanskrit language 923, 926, 974, 1002, 1496
- Savonians 197–199, 204, 287, 378, 586, 587
- Scandinavian literature 155, 266, 271, 594, 595, 606, 810, 811, 931
- Scandinavians 334, 582, 811
- Scythians 700–702, 704
- Selkup language 761, 775, 776, 779, 783, 784, 789, 799, 803, 856, 862, 958, 959, 960, 1050, 1051, 1106, 1110, 1111, 1175, 1176, 1179, 1186, 1392
- Selkups (*Ostjaker, Ostjak-Samojeder, Tomska Samojeder, Tasowska Samojeder, Tasowska Ostjaker, Baichinska Samojeder* etc.) 30, 761, 766, 768, 775–778, 780–786, 788–790, 797, 799, 801, 802, 836, 837, 839, 840, 843, 848, 853, 855, 857, 860, 862, 876, 957, 960, 1020, 1021, 1047, 1048, 1096, 1106, 1107, 1109, 1115, 1165, 1175–1177, 1179–1185, 1188, 1190–1193, 1196, 1203, 1207, 1219, 1297, 1300
- material culture 801–805, 1107, 1111, 1179–1183, 1185–1188, 1207
- society 805
- spiritual culture 783–793, 797, 799, 800, 804, 812–815, 1107, 1165, 1179, 1188, 1207
- Semitic languages 22
- shamans, shamanism 8, 17, 25, 90, 95, 100–102, 150, 169, 177, 178, 182–185, 236, 262, 268, 286, 294, 303, 304, 317, 354, 355, 357, 420, 421, 426–442, 464–466, 479, 480, 484, 510–513, 515, 526, 547, 550–555, 631, 641, 684–686, 758, 784–790, 797, 804, 823, 825, 831, 881, 891, 893, 896, 923, 1083, 1084, 1131, 1141, 1153–1155, 1166, 1196, 1197, 1201, 1249, 1253, 1260, 1261, 1275, 1309, 1346, 1353, 1361, 1382, 1388, 1428, 1434, 1451, 1452, 1469, 1505–1508, 1524, 1525, 1536, 1543, 1553
- Sibirjaks 724, 725, 759, 818, 827, 828, 830, 845, 846, 849, 1015, 1067, 1120, 1219, 1544
- sieidis (*Seita, Seid*) 85, 90, 95, 103, 141, 142, 167, 168, 177, 178, 234, 238, 246, 330–332, 334, 347, 348, 434, 594
- Siirát 1273, 1308
- Siirtje 525, 526, 645, 1273, 1308
- sjadaei → Hahe
- Skopcy 829, 830, 1224
- Slab Grave Culture 1510, 1531–1533
- Slavs 387, 704, 709, 984, 992
- Society of Swedish Literature in Finland 12

- Soyots → Tuvans
- Stalo 88, 89, 165–167, 202, 235, 236, 594
- statistics 958, 963, 973
- Stone Age 47, 246, 247
- Suvars 711
- Swedes 89, 171, 195, 386, 394, 538, 594, 596, 597, 599, 717, 851, 975, 978, 1005, 1515, 1517, 1520
- Swedish Academy 718
- Swedish language 9, 10, 19, 20, 23, 24, 198, 255, 300, 591, 727, 730, 750, 810, 816, 950, 951, 971, 979, 981, 987, 1044, 1230, 1276
- tadibe → shaman
- Tagar Culture 16, 46, 800, 1231, 1236, 1243, 1263, 1269, 1284–1286, 1289, 1292, 1316, 1324, 1326, 1390, 1398, 1400
- Taštyk Culture 1263, 1264, 1400
- Tatar languages 700–704, 715, 726, 732, 747, 769, 770, 781, 783, 860, 880, 961, 999, 1016, 1017, 1024, 1041, 1230, 1233, 1248, 1259, 1261, 1270–1272, 1274, 1283, 1291, 1300, 1303, 1305, 1307, 1308, 1318, 1321, 1327, 1328, 1330, 1351, 1373, 1379, 1380, 1382, 1383, 1394, 1400, 1422–1424, 1432, 1435, 1461, 1462
- Tatars 30, 31, 45, 334, 518, 536, 564, 700, 701, 704, 709, 710, 712, 719, 726, 731, 732, 740, 747, 748, 751, 767, 768, 781, 790, 801, 804, 818, 820, 821, 829, 845, 879, 880–902, 904, 905, 907, 910, 917, 918, 932, 935, 957, 962, 990, 992, 993, 995, 996, 1001–1003, 1008, 1009, 1016, 1017, 1023, 1024, 1034, 1042, 1043, 1060, 1061, 1074, 1096, 1098, 1099, 1113, 1117, 1120, 1226, 1227, 1229, 1230, 1231, 1233–1240, 1243–1250, 1252–1265, 1269, 1270, 1272, 1273, 1275–1277, 1280–1284, 1287, 1289, 1291, 1294, 1297–1299, 1301, 1304, 1306–1309, 1317, 1322, 1326, 1327, 1329, 1330, 1332, 1343, 1345, 1346–1348, 1351, 1353, 1356, 1357, 1361, 1362, 1368, 1373, 1374, 1377, 1379, 1381, 1382, 1383, 1385–1388, 1392–1395, 1398, 1401, 1407, 1419, 1420, 1424, 1429, 1431–1435, 1451–1453, 1468, 1477, 1539, 1549, 1551, 1552
- material culture, economy 17, 804, 820, 881, 883–886, 889, 892, 893, 897, 932, 1226, 1227, 1231, 1234, 1235, 1237, 1244, 1247, 1249, 1250, 1256–1258, 1289, 1299, 1301, 1306, 1327, 1329, 1330, 1344, 1345, 1347, 1349, 1357, 1374, 1386, 1387, 1392, 1398, 1430, 1432, 1433, 1449, 1468, 1482, 1549, 1553
- society 885–888, 890, 897, 898, 1235, 1238, 1254–1257, 1273–1275, 1385, 1386, 1434
- spiritual culture 790, 880, 881–884, 891, 893–896, 904, 1230, 1231, 1239, 1240, 1249, 1253, 1255–1259, 1261, 1263, 1273, 1275, 1276, 1280, 1287, 1297, 1298, 1301, 1322, 1353, 1388, 1392–1394, 1398, 1401, 1407, 1450, 1451, 1543
- Tavastians 190–193, 197, 198, 256, 265, 282, 585–587, 617, 979, 982
- Tawgy → Nganasans
- Thousand and one nights 283
- Tibetan language 921, 923, 926, 928–931, 973, 1002, 1496
- Tofalar (*Tubalar*, *Tubintser*) 900, 1248, 1257, 1278, 1300, 1306, 1351, 1373, 1377, 1383, 1384
- topography 958, 963
- Tubalar/Tubinces → Tofalar
- Tundra & Forest Enets (*Jeniseiska Samojed*, *Karasino* etc.) 30, 837, 839, 848–853, 856, 857, 1198, 1204, 1210–1214, 1217, 1218, 1220–1222
- material culture 1205, 1210, 1212, 1213, 1217, 1218
- society 851, 852, 1220, 1221
- Tundra Nenets (*Samojed*, *Jurak*) 30, 44, 327, 370, 371, 397, 411, 412, 415–422, 425–448, 453–488, 500, 502–505, 511–513, 515–523, 525–532, 536–540, 544–547, 549, 554–556, 559–561, 564, 565, 569–571, 576–579, 600, 631, 639–641, 643–645, 647–651, 655, 659, 660, 663–667, 669–675, 677–690, 703, 706, 708, 723, 726–729, 742, 743, 751, 768, 784–786, 789, 790, 797, 799, 800, 804, 837, 839, 843, 844, 848, 852, 853, 855–857, 863, 876, 955–957, 1014, 1069, 1129, 1165, 1169, 1175, 1179–1181, 1184, 1185, 1188, 1198–1201, 1204, 1206, 1210, 1223, 1430
- language 26, 42, 371, 395, 397, 411, 417, 418, 421, 422, 426, 430, 434, 436, 438, 440, 441, 453, 455, 464, 474, 480, 483, 500, 513, 526, 532, 559, 569, 576–579, 611, 631, 640, 641, 647, 652–655, 667, 669, 674–677, 686, 689–691, 729, 732, 751, 784, 786, 789, 797, 848, 958, 959, 1106, 1113, 1198, 1200, 1201
- material culture 417, 418, 430, 445, 459, 461–463, 469, 476, 484, 519, 523, 527–529, 564, 640, 642, 644, 651, 669, 742, 804, 855, 1069, 1179, 1181, 1198, 1199
- society 44, 440, 455–457, 545, 644
- spiritual culture 427–442, 446, 448, 469–471, 474, 475, 483, 511–516, 525–527, 530, 532, 549, 554–556, 641, 647, 669, 677, 680, 683–687, 751, 784–790, 794–800, 1200, 1201

- Tungusic languages 8, 818, 1004
 Tungusic peoples 28, 710, 992
 Tungus → Evenki
 Turkic languages (→ also Tatar languages) 8, 35, 704, 710, 711, 907, 920, 941, 960, 961, 1002, 1061, 1224, 1475, 1539, 1543
 Turkic peoples and cultures 28, 552, 565, 710, 880, 921, 922, 941, 944, 992, 1003, 1060, 1275, 1543
 Turks 38, 52, 709, 710, 941, 942, 992, 993, 1003, 1060, 1313
 Tuvan language (*Sojotiskan*) 726, 1309, 1321, 1344, 1346, 1351, 1362–1364, 1374
 Tuvans (*Sojoter*) 17, 31, 908, 910, 917, 918, 921, 960, 962, 1017, 1226, 1259, 1260, 1313, 1316, 1320, 1343–1366, 1373, 1377, 1388, 1393, 1394, 1418, 1465, 1473, 1475–1477, 1479
     material culture 17, 1259, 1260, 1316, 1344, 1345, 1347, 1348, 1357–1360, 1362–1365, 1476
     society 1259, 1344, 1349, 1350, 1355, 1356, 1360, 1363, 1477
     spiritual culture 1259, 1260, 1313, 1345, 1349, 1352–1357, 1361, 1363, 1364, 1388
 Udmurt language 703, 714, 715, 998, 999
 Udmurts (*Wotjaker*) 50, 701, 710, 712–715, 719, 720, 993, 995, 996, 998, 1009, 1010, 1060
 Ugrian peoples and languages (→ also Khanty, Mansi) 565, 688–690, 714, 781, 998, 1058, 1120, 1121
 Ukrainians (*Malorossianska Ryssar*) 818, 831, 845
 Ural-Altai languages (*Finskt-Tatariska språkstammen, Finskt-Samojediska språken*) 810, 811, 859, 922, 942, 943, 1004, 1057
 Uralic languages and peoples 8, 9, 701, 1058
 War of Finland 414, 976
 Västerbothnians 586, 587, 594
 Veps language (also *Tschudiskan*) 285, 295, 980
 Vepsians (*Wesser, Tschuder*) 285, 205, 714, 715, 979, 980, 998, 999
 Vikings 405, 605
 Voguls → Mansi
 Votians 714, 715, 979–982, 998, 999
 Votic language 589, 715, 980
 Votyaks → Udmurts
Xantajka Samoyeds (Samatu) → Tundra & Forest Enets
 Yakut language 1190
 Yakuts 839, 843, 845, 1190, 1207, 1209, 1547, 1548
 Yems 981–983, 1060
 Yeniseic languages 8
 Yuraks → Tundra Nenets
 Zavoločians 628, 629, 720, 1010
 Zyryans → Komi

M.A. Castrén's Journeys

- Route of 1838
- Route of 1839
- Route of 1841-44
- Route of 1845-49
- ✦ (Other) major cities and settlements in their region

